TOTIVS IVRIS
CANONICI
COMPENDIVM,

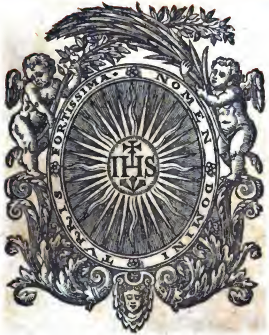
AVCTORE

PETRO ALAGONA

è Societate IESV.

TOMVS PRIOR

Continens Decretalium, Sexti, Clementinarum, Extrauagantium, tum Ioannis xxij. tum communium Epitomen, præcipuamq. gloſſæ doctrinam.

ROMÆ, Sumptibus Hæredis Bartholomæi Zannetti. M. DC. XXII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISS. PRINCIPI
IOANNETTINO
S. R. E. CARD.
AB AVRIA
Panhormitano Archiepiſcopo, &c.

Don Franciſcus Lucchiſius, & Feyxo.

PRAECLARE mecum actum exiſtimo, Illuſtriſsime Princeps, quòd meæ obſeruantiæ in te immortalem quãdam ſignificationem exhibendi, doctam hanc nactus fuerim opportunitatem. Cùm enim P. Petrus Alagona, Siculus, Theologus ex Societate Ieſu, noti vir nominis, & doctrinæ, ſacrorum Canonum Epitomen compilaſſet, à multis optatum, vt typis mandaretur; mei muneris eſſe cenſui, tam perutile opus, vt eiuſdem Societatis cetera ſoleo,

Digitized by Google

prona voluntate complecti. Deinde verò ad operis ipſius dedicationem adijciens animum; nulli accommodatius, quam Tibi, Princeps Illuſtriſsime, labores hoſce deberi ſum arbitratus, quòd ſacrorum Canonum apprimè peritus, eorumdem compendiarium munus, nonniſi facili, beneuoloq. animo ſis excepturus. Quod vt de more facias, etiam atque etiam per tuam te benignitatem obteſtor. Vale. Romæ ix. Kal. Aprilis. M. DC. XXII.

Digitized by Google

TABVLA TITVLORVM, Decretalium, Sexti, Clementinar. Extrauagantium, ordine Alphabetico.

Numeri in capitibus.		Libri.	Tituli.
	A		
1933	de ACcuſationibus, inquiſ. & denunciat.	5	1
2137	Adulterijs, & ſtupro.	5	16
287	Aetate, qualitate, & ordine præficiendorũ.	1	14
595	Alienatione iudicij mutandi cauſa facta.	1	42
990	Appellationibus, recuſationibus, relat.	2	28
2092	Apoſtatis, & reiterantibus baptiſmum.	5	9
597	Arbitris.	1	43
229	Auctoritate, & vſu pallij.	1	8
	B		
1695	BAptiſmo, & eius effectu.	3	42
344	Bigamis non ordinandis.	1	21
	C		
1962	CAlumniatoribus.	5	2
1584	Capellis Monachorum, & aliorum religioſorum.	3	37
285	Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.	2	12
726	Celebratione Miſſarum, ſacramento Euchariſtiæ, & diuinis officijs.	3	41
531	Cenſibus, Exactionibus, Procurationibus.	3	39
1800	Clandeſtina deſponſatione.	4	3
352	Clericis peregrinibus.	1	22
1083	Clericis peregrinantibus.	2	29
1123	Clericis coniugatis, in ſexto.	3	2
1293	Clerico ægrotante, vel debilitato.	3	6
1134	Clericis non reſidentibus in Eccleſiis, vel præbendis.	3	14
2199	Clerico venatore.	5	14
2201	Clerico percuſſore.	5	25
2207	Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrãte.	5	27
2217	Clerico non ordinato miniſtrante.	5	28
2219	Clerico per ſaltum promoto.	5	29
1838	Cognatione ſpirituali.	4	11
1850	Cognatione legali.	4	12
1113	Cohabitatione clericorum, & mulierum.	3	2
2193	Colluſione detegenda.	5	22
1335	Commodato.	3	15

Digitized by Google

Num. in capitibus.		Libri.	Tituli.
1262	*Conceſſione prabendæ, & Eccleſiæ non vacantis.*	3	8
1808	*Conditionibus appoſitis in diſpenſatione,& alijs.*	4	5
756	*Confeſſis.*	2	18
1084	*Confirmatione vtili, vel inutili.*	3	30
1830	*Coniugio leproſorum.*	3	8
1834	*Coniugio ſeruorum.*	4	9
1862	*Conſanguinitate, & affinitate.*	4	14
1657	*Conſecratione Eccleſiæ, vel altaris.*	3	40
8	*Conſtitutionibus.*	1	2
84	*Conſuetudine.*	1	4
1525	*Conuerſione coniugatorum.*	3	32
1544	*Conuerſione infidelium.*	3	33
339	*Corpore vitiatis ordinandis, vel non.*	1	20
2179	*Crimine falſi.*	5	20
1704	*Cuſtodia Eccleſiæ, Chriſmatis, & Sacramenti.*	3	44
	D		
1450	*Decimis, primitijs, oblationibus.*	1	30
2197	*Delictis puerorum.*	5	23
1336	*Depoſito.*	3	16
1785	*Deſponſatione impuberum.*	4	2
683	*Dilationibus.*	2	8
1982	*Diuortijs.*	4	19
726	*Dolo,& contumacia.*	2	14
1781	*Donationibus.*	3	24
1920	*Donation. inter virum & vxorem, ac dote.*	4	20
	E		
1716	*Eccleſiis ædificandis, vel reparandis.*	3	48
105	*Electione, & electi poteſtate.*	1	6
1338	*Emptione, & venditione.*	3	17
739	*Eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruan.*	2	15
1822	*Eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.*	4	7
1849	*Eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ,vel ſponſæ.*	4	17
2220	*Eo qui furtiuè ordinem ſuſcepit.*	5	30
918	*Exceptionibus.*	2	25
2223	*Exceſſibus Prælatorum, & ſubditorum.*	5	31
187	*Ætate, & qualitate,& ordine præficiendor.*	1	14
	F		
777	*Ferijs.*	2	19
1362	*Feudis.*	3	20
347	*Fide inſtrumentorum.*	2	22
1372	*Fideiuſſoribus.*	3	22
310	*Filijs Presbyterorum ordinan.*	1	17

Digitized by Google

Num in capitibus.		Libri.	Tituli.
640	*Foro competenti.*	2	2
1870	*Frigidis, maleficiatis, & impotentia coeundi.*	4	15
1151	*Furtis.*	5	18
	H		
2045	*HAereticis.*	5	7
2102	*Homicidio voluntario, vel caſuali.*	5	12
	I		
574	*IIs quæ vi, metusq. cauſa fiunt.*	1	40
1300	*Iis, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli.*	3	10
1310	*Iis, quæ fiunt à maiori parte Capituli.*	3	11
2098	*Iis, qui filios occiderunt.*	5	10
1722	*Immunitate Eccleſiæ, Cemiterij, & rerum ad ea pertinentiũ.*	3	49
2101	*Infantibus, & languidis expoſitis.*	5	11
522	*In integrum reſtitutione.*	1	41
2315	*Iniurijs, & damno dato.*	5	36
1258	*Inſtitutionibus.*	7	7
2023	*Iudæis, Sarracenis, & eorum ſeruis.*	5	6
613	*Iudicijs.*	2	1
673	*Iuramento calumniæ.*	2	7
879	*Iureiurando.*	2	24
1568	*Iurepatronatus.*	3	38
	L		
662	*LIbelli oblatione.*	2	3
669	*Litis conteſtatione.*	2	5
1347	*Locato, & conducto.*	3	18
	M		
2016	*MAgiſtris, & ne quid exigatur pro licentia docendi.*	5	5
494	*Maioritate, & obedientia.*	1	33
2205	*Maledictis.*	5	26
1877	*Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſ.*	4	16
664	*Mutuis petitionibus.*	2	4
	N		
1834	*NAtis ex libero ventre.*	4	10
1741	*Ne Clerici, vel Mon. ſecul. negot. ſe immiſc.*	3	50
2016	*Ne Prælati vices ſuas, vel Eccl. ſub ann. cenſ.*	5	4
1294	*Ne ſede vacante aliquid innouetur.*	3	9
2243	*Noui operis nunciatione.*	5	32
	O		
338	*OBligatis ad ratiocin. Ordin. vel non.*	1	19
1712	*Obſeruatione ieiuniorum.*	3	46
358	*Officio Archidiaconi.*	1	23
365	*Officio Archipresbyteri.*	1	24

Num in capitibus.		Libri.	Tituli.
369	*Officio Primicerij.*	1	25
370	*Officio Sacriſtæ.*	1	26
371	*Officio Cuſtodis.*	1	27
374	*Officio Vicarij.*	1	28
384	*Officio, & poteſtate Iudicis delegati.*	1	29
444	*Officio Legati.*	1	30
459	*Officio Iudicis ordinarij.*	1	31
492	*Officio Iudicis.*	1	32
494	*Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui.*	1	33
691	*Ordine cognitionum.*	2	10
	P		
520	*PActis.*	1	35
1445	*Parochis, & alienis Parochianis.*	3	29
1391	*Peculio Clericorum.*	3	25
2328	*Pœnis.*	5	37
2351	*Pœnitentijs, & remiſsion.*	5	38
1364	*Pignoribus, & alijs cautionibus.*	3	21
694	*Plus petitionibus.*	2	11
592	*Poſtulando.*	1	37
99	*Poſtulatione Prælatorum.*	1	5
1152	*Præbendis, & dignitatibus.*	3	5
1381	*Precarijs.*	3	14
1702	*Presbytero non baptizato.*	3	43
935	*Præſcriptionibus.*	2	26
2247	*Priuilegijs, & exceſſibus priuilegiatorum.*	5	33
762	*Probationibus.*	2	19
543	*Procuratoribus.*	1	38
515	*Purgatione canonica.*	1	34
1715	*Purificatione poſt partum.*	3	47
	Q		
1815	*QVi clerici, vel vouentes matrim. contrahere poſſ.*	4	6
1900	*Qui matrim. accuſare, vel contra teſtificari poſſint.*	4	18
1890	*Qui filij ſint legitimi.*	4	17
	R		
2144	*RAptoribus, incendiarijs, violatoribus Eccleſiarum.*	5	17
1314	*Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.*	3	13
1489	*Regularibus, & tranſeuntibus ad religionem.*	3	31
	Regulis Iuris in fine.		
1569	*Religioſis domibus, vt Epis ſint ſubiecta.*	3	36
1702	*Reliquijs, & veneratione Sanctorum.*	3	45
236	*Renunciatione.*	1	9
1351	*Rerum permutatione.*	3	19

Re-

Digitized by Google

in- ibus.		Li-bri.	Titu-li.
10	*Reſcriptis.*	1	3
05	*Reſtitutione ſpoliatorum.*	2	13
05	*Reſtitutione in integrum.*	2	13
	S		
07	*SAcramentis non iterandis.*	1	16
07	*Sacra vnctione.*	1	15
36	*Sagittarijs.*	5	15
87	*Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.*	5	18
82	*Scrutinio in ordine faciendo.*	1	12
128	*Secundis nuptijs.*	4	21
158	*Sententia, & re iudicata.*	2	27
177	*Sententia excommunicationis.*	5	39
122	*Sepulturis.*	7	28
152	*Sequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum.*	2	17
331	*Seruis non ordin. & eorum manum.*	1	18
964	*Simonia, & ne quid pro ſpirit. exig.*	5	3
377	*Solutionibus.*	3	23
190	*Sortilegijs.*	9	21
752	*Sponſalibus, & matrimonio.*	4	1
303	*Sponſa duorum.*	4	4
559	*Statu Monachorum, & Canon. Regular.*	3	35
419	*Succeſſionibus ab inteſtato.*	3	27
1	*Summa Trinitate, & fide Catholica.*	1	1
254	*Supplenda negligentia Prælatorum.*	1	10
384	*Sindico, & actore.*	1	29
	T		
266	*TEmporibus ordinationum, & ordin.*	1	11
395	*Teſtamentis, & vltimis voluntatibus.*	3	26
777	*Teſtibus, & atteſtationibus.*	2	20
838	*Teſtibus cogendis, vel non.*	2	21
131	*Torneamentis.*	5	13
531	*Tranſactionibus.*	1	36
310	*Tranſactione Epiſcopi.*	1	7
494	*Tregua, & Pace.*	1	33
	V		
377	*VErborum ſignificatione.*	5	40
093	*Vita, & honeſtate clericorum.*	3	1
552	*Voto, & voti redemptione.*	3	43
151	*Vſuris.*	5	19
1314	*Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione confer.*	3	12
669	*Vt lite non conteſtata non proced.*	2	6
743	*Vt lite pendente nihil innouetur.*	2	16

TABVLA TITVLORVM, Decretalium, &c. iuxta ordinem Librorum.

LIBER PRIMVS.

Officia parat, Eccleſiæq. miniſtros.

Numeri in capitibus.		Tituli.
1	*DE ſumma Trinit. & fide Cath.in 6.Clem.com.*	1
5	*De conſtitutionibus, in 6.*	2
20	*De Reſcriptis, in 6. clem.*	3
84	*De conſuetudine, in 6.*	4
99	*De poſtulatione, in 6.*	5
105	*De electione in 6. clem.*	6
225	*De tranſlatione Epiſcopi.*	7
229	*De auctoritate, & vſu Pallij, Extrauag.*	8
236	*De renunciatione, in 6. clem.*	9
254	*De ſupplenda negligentia Prælatorum,in 6.clem.*	10
266	*De temporibus ordinationum,& qualitate ordin. in 6.*	11
285	*De ſcrutinio in ordine ſeruando.*	12
286	*De ordinatis ab Epiſcopo,qui renuntiauit Epiſcopatui.*	13
287	*De ætate,qualitate,& ordin. præficien. in 6. clem.*	14
306	*De ſacra vnctione.*	15
307	*De ſacramentis non iterandis.*	16
310	*De filijs presbyterorum ordinandis, vel non, in 6.*	17
331	*De ſeruis non ordinandis.*	18
338	*De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.*	19
339	*De corpore vitiatis ordinandis, vel non.*	20
344	*De bigamis non ordinandis, in 6.*	21
352	*De clericis peregrinis.*	22
358	*De officio Archidiaconi.*	23
365	*De officio Archipresbyteri.*	24
369	*De officio Primicerij, ideſt cantoris.*	25
370	*De officio Sacriſtæ.*	26
371	*De officio Cuſtodis, Extrauag.comm.*	27
374	*De officio Vicarij, in 6. clem.*	28
384	*De officio, & poteſtate Iudicis delegati, in 6.*	29
444	*De officio Legati, in 6.*	30
459	*De officio Iudicis ordinarij, in 6.*	31
492	*De officio Iudicis.*	32
494	*De maioritate, & obedientia, in 6.*	33

De

515 *De treuga, & pace, Extrau. comm.* 54
520 *De pactis, in 6.* 35
531 *De tranſactionibus.* 36
541 *De poſtulando.* 37
545 *De procuratoribus, in 6. clem.* 38
573 *De Syndico.* 39
574 *De his quæ vi, metuq. cauſa fiunt, in 6.* 40
582 *De in integrum reſtitutione, in 6.* 41
595 *De alienatione facta cauſa mutan. iud.* 42
597 *De Arbitris, in 6.* 43

LIBER SECVNDVS.

Dat teſtes, & cætera Iudiciorum.

613 *DE Iudicijs, in 6.* 1
640 *De foro competenti, in 6. clem.* 2
662 *De libelli oblatione.* 3
664 *De mutuis petitionibus.* 4
666 *De litis conteſtatione, in 6.* 5
669 *Vt lite non conteſtata ne procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitiuam.* 6
673 *De iuramento calumniæ, in 6.* 7
683 *De dilationibus, Extrauag. comm.* 8
687 *De ferijs.* 9
691 *De ordine cognitionum.* 10
694 *De plus petentibus.* 11
696 *De cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, in clem.* 12
705 *De reſtitutione ſpoliatorum, in 6.* 13
726 *De dolo, & contumacia, clem. & Extrauag. comm.* 14
739 *De eo qui mittitur in poſſeſſ. cauſa rei ſeruandæ, in 6.* 15
743 *Vt lite pendente nihil innouetur, in 6. clem.* 16
752 *De ſequeſtratione poſſeſſionum, & fructuum, clem.* 17
756 *De confeſſis, in 6.* 18
762 *De probationibus, clem.* 19
777 *De teſtibus, & atteſtationibus, in 6. & clem.* 20
838 *De teſtibus cogendis, vel non.* 21
847 *De fide inſtrumentorum.* 22
864 *De præſcriptionibus.* 23
872 *De iureiurando, in 6.* 24
918 *De exceptionibus, in 6. & clem.* 25
935 *De præſcriptionibus, in 6.* 26

De

Digitized by Google

958 *De ſententia, & re iudicata, in 6. clem.* 27
990 *De appellationibus, recuſationibus, & relationibus, in 6. clem.* 28
1083 *De clericis peregrinantibus.* 29
1084 *De confirmatione vtili, vel inutili.* 30

LIBER TERTIVS.

De rebus, & vita Presbyterorum.

1093 *DE vita, & honeſtate clericorum, in 6. clem. comm.* 1
1113 *De cohabitatione clericorum, & mulierum.* 2
1123 *De clericis coniugatis, in 6.* 3
1134 *De clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel præbenda, in 6.* 4
1152 *De præbendis, & dignitatibus, in 6. clem. Ioan.* 5
1252 *De clerico ægrotante, vel debilitato, in 6.* 6
1258 *De Inſtitutionibus, in 6.* 7
1262 *De conceſsione præb. vel Eccl. non vacantis, in 6.* 8
1294 *Ne ſede vacante aliquid innouetur, in 6.* 9
1300 *De his quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu Capituli.* 10
1410 *De his quæ fiunt à maiori parte Capituli.* 11
1314 *Vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.* 12
1315 De *rebus Eccleſiæ alienandis, vel non, in 6. clem. comm.* 13
1332 De *Precarijs.* 14
1335 De *commodato.* 15
1336 De *depoſito.* 16
1338 De *emptione, & venditione, extrauag. comm.* 17
1347 De *locato, & conducto.* 18
1351 De *rerum permutatione, in 6. clem.* 19
1362 De *feudis.* 20
1364 De *pignoribus, & alijs cautionibus.* 21
1372 De *fideiuſſionibus.* 22
1377 De *ſolutionibus.* 23
1381 De *donationibus.* 24
1391 De *peculio clericorum.* 25
1395 De *teſtamentis, & vltimis voluntatibus, in 6.* 26
1419 De *ſucceſſionibus ab inteſtato.* 27
1422 De *ſepulturis, in 6. clem. comm.* 28
1445 De *parochijs, & alienis parochianis.* 29
1450 De *decimis, primitijs, & alijs oblationibus, in 6. clem.* 30
1489 De *regularibus, & redeun. ad relig. in 6. clem. comm.* 31
1525 De *conuerſione coniugatorum.* 32
1544 De *conuerſione infidelium.* 33

De

Digitized by Google

1552 De voto, & voti redemptione, in 6. 34
1559 De ſtatu monachorum, & canonic. regular. in 6. clem. 35
1568 De religioſis domibus, vt Epiſcopis ſint ſubiectæ, in 6. clem. 36
1584 De capellis Monachorum, & aliorum regul. in 6. 37
1589 De Iurepatronatus, in 6. clem. 38
1613 De cenſibus, exactionibus, & procurationibus, in 6. clem. 39
1657 De conſecr. Eccl vel altaris, in 6. 40
1677 De celebratione Miſſarum, & ſacramento Euchar. &c. 41
1695 De baptiſmo, & eius effectu, clem. 42
1702 De presbytero non baptizato. 43
1704 De cuſtodia Euchariſtiæ, chriſmatis, & aliorum ſacram. 44
1707 De reliquijs, & veneratione Sanctorum, in 6. clem. 45
1712 De obſeruatione ieiuniorum. 46
1715 De purificatione poſt partum. 47
1716 De Eccleſiis reſtaurandis, vel ædificandis. 48
1722 De immunitate Eccleſiarum, cæmet. & rer. in 6. 49
1741 Ne clerici, vel monachi ſecul. negot. ſe immiſceant, in 6. 50

LIBER QVARTVS.

Quales ſint nexus vxoris.

1752 DE ſponſalibus, & matrimonijs, in 6. 1
1785 De deſponſatione impuberum, in 6. 2
1800 De clandeſtina deſponſatione. 3
1803 De ſponſa duorum. 4
1808 De condit. appoſitis in deſponſationibus, & alijs contractibus. 5
1815 Qui clerici, vel vouentes matrimonium contrahere poſſunt. 6
1822 De eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. 7
1830 De coniugio leproſorum. 8
1833 De coniugio ſeruorum. 9
1837 De natis ex libero ventre. 10
838 De cognatione ſpirituali. 11
848 De cognatione legali. 12
850 De eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, vel ſponſæ. 13
861 De conſanguinitate, & affinitate, clem. 14
870 De frigidis, & maleficiatis. 15
877 De matrimonio contracto contra interdictum Eccl. 16
90 Qui filij ſint legitimi. 17
05 Qui matrim. accuſare poſſint, & contra illud teſt. 18
82 De diuortijs. 19

1920 De *donatione inter virum, & vxorem, & dote, &c.* 20
1928 De *ſecundis nuptijs.* 21

LIBER QVINTVS.

Agit de Criminalibus, ſeu de vitijs, & pœnis.

1933 DE *accuſat. inquiſit. & denunciationibus, in 6.* 1
1962 De *calumniatoribus.* 2
1964 De *ſimonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur, Extrauag.* 3
2012 *Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.* 4
2016 De *Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi, clem.* 5
2023 De *Iudæis, Saracenis, & eorum ſeruis, in 6.* 6
2045 De *Hæreticis, in 6. clem. comm.* 7
2087 De *ſchiſmaticis, & ordinatis ab eis, in 6. comm.* 8
2092 De *apoſtatis, & reiterantibus baptiſmum.* 9
2098 De *his, qui filios occiderunt.* 10
2101 De *infantibus, & languidis expoſitis.* 11
2102 De *homicidio voluntario, vel caſuali, in 6.* 12
2131 De *torneamentis.* 13
2134 De *clericis pugnantibuss in duello.* 14
2136 De *ſagittarijs.* 15
2137 De *adulterio, & ſtupro.* 16
2144 De *raptoribus, incendiarijs, & violatoribus eccleſiæ.* 17
2151 De *furtis, comm.* 18
2157 De *vſuris, in 6. clem.* 19
2179 De *crimine falſi, comm.* 20
2190 De *ſortilegijs.* 21
2193 De *colluſione detegen.* 22
2197 De *delictis puerorum.* 23
2199 De *clerico venatore.* 24
2201 De *clerico percuſſore.* 25
2205 De *maledictis.* 26
2207 De *clerico excommunicato, interdicto, depoſito, miniſtrante.* 27
2217 De *clerico non ordinato miniſtrante.* 28
2219 De *clerico per ſaltum prom.* 29
2220 De *eo qui furtiue ordinem ſuſcepit.* 30
2223 De *exceſſibus Prælatorum, & ſubditorum.* 31

De

Tabula Titulorum.

In ...bus.		Titu-li.
43	De noui operis nunciatione.	32
47	De priuil. exceſſ. priuilegiatorum, in 6.clem.in com.	33
99	De purgatione canonica.	34
15	De purgatione vulgari.	35
118	De iniurijs, & damno dato.	36
328	De pœnis, in 6.clem.in comm.	37
351	De pœnitentijs, & remiſſionibus, in 6.clem.com.	38
377	De ſententia excommunicationis, in 6.clem.iur.com.	39
494	De verborum ſignificat. in 6. clem.10.	40
	Regulæ iuris decret. in 6.	41

Digitized by Google

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

P. Epiſcopus de Curte Viceſger.

Imprimatur.

Fr. Ignatius Ciantes Romanus, Lector, & Reuerendiſsimi Patris Fr. Hiacynthi Petronij Sacri Pal. Apoſt. Magiſtri Socius, Ord. Prædicatorum.

Digitized by Google

EPITOME DECRETALIVM

ADM. REVER. PATRIS

PETRI ALAGONAE

Presbyteri, ac Theologi Societatis IESV.

Continens Decretalium, Sexti, Clementinarum, Extrauagantium, tum Ioannis XXII. tum communium, & præcipuam Gloſſæ doctrinam.

Prooemium Decretalium.

GREGORIVS Nonus Decretalium, tum approbatione, tum introductione, auctor, in earum procemio rationem reddit, cur eas, reſecatis ſuperfluis, in vnum volumen ad ſtudentium vtilitatem, per Sanctum Raymundum redigendas curauerit: quia nimirum conſtitutiones ac decretales, quæ iam diuerſis in voluminibus diſperſæ erant, ſui prolixitate, contrarietate, ac ſuperfluitate confuſionem aliquando inducere videbantur, & extra dicta volumina vagantes ſæpe, tanquam incertæ in iudicijs vacillabant. Denique quia aliquæ dubietatem præſeferebant ipſe ſuarum additione illuſtrauit. quas omnes Decretales in quinque diuiſit libros, in quorum primo tractatur de fide, & iuſtitia, & ſic de ipſo Iudice: in ſecundo de iudicijs: in tertio de Clero: in quarto de matrimonijs: in quinto de criminibus, eorumq. pœnis. Vnde verſus

Iudex, Iudicium, Clerus, Sponſa'ia, Crimen.

Gloſſa Cõſtitutio Principis poſt duos mẽſes à publicatione omnes adſtringit. *Auth. vt facta noui. conſtit. circa princip. collat. 5. & c. nouit, de ſent excom.* Item Conſtitutio eſt, quam Princeps proprio

Digitized by Google

motu facit. Decretalis autem eſt Epiſtolaquam ad conſultationem reſpondendo facit. *c. ſi concubina, de ſent. excomm.* Item licet par in parem non habeat imperium. *l. nam magiſtratus, ff. de arbitr.* tamen Papa poteſt derogare conſtitutionibus ſuorum prædeceſſorum, quia cenſetur vna, & eadem perſona cum ea, cui ſuccedit, & nemo poteſt ſibi hanc legem imponere, vt non liceat ſibi à prima voluntate recedere. *l. ſi quis, in princip. ff. de leg. 3.* Item indulgentiam non debet trahi in conſequentiam. *§. plane, inſt. de iur. nat.* & *can. petiſti 7. q. 1.*

Sexti Decretal. eiuſdem Proœmium.

Bonif. viij. compilauit

BONIFACIVS Octauus, Sexti compilator, in Proœmio ſtatuit omnes Decretales extra quinque Decretalium prædictarum libros vagantes, non eſſe pro Decretalibus habendas, niſi in hoc ſexto libro contineantur.

Clementinarum eiuſdem Proœmium.

Clem. v. compilauit

CLEMENS Quintus, Clementinas compoſuit à Ioanne XXII. promulgatas, qui in earum proœmio ait, iura ita eſſe ambigua, quòd nequit modus reperiri illa bene declarandi ob malitiam hominum: & quãuis iura ſint clara, & ſufficientia, homines adeo proni ad malum ſunt, quòd ea aliter interpretantur, quàm fuerit mens legiſlatoris. Vnde ait eſſe neceſſariam Principis auctoritatem, tum ad caſus emergentes decidendos ſua declaratione, tum ad virtutes hominibus inſerendas, vitiaq. ab eiſdem extirpanda.

DE-

Digitized by Google

DECRETALIVM LIBER PRIMVS.

)E SVMMA TRINITATE, & fide Catholica. Tit. I.

Cap. I. Firmiter. *Innoc. iij. in Conc. Later.*

Xplicantvr articuli fidei, quos credere debemus circa Sanctiſſimam Trinitatem: vt quòd Deus ſit vnus in eſſentia, omnipotens, æternus, & creator omnium corporalium & incorporalium; ſit Trinus in perſonis, ita ut Pater à nullo ſit, ſed ſit ſemper generans & ſpirans, Filius à ſolo Patre ſit genitus, ſed ſemper ſpirans, & Spiritus ſanctus ab vtro- procedens; & quòd Filius à tota Trinitate incarnatus, & Spi-s ſancti cooperatione, ex Beatiſſima Virgine Maria conceptus, aque natus ſecundum carnem paſſibilis, impaſſibilis autem ſe-lum Diuinitatem, pro noſtra ſalute ſit mortuus; & reliqua, vt /mbolo.

Cap. II. Damnamus.

Amnatur doctrina Abbatis Ioachim dicentis vnitatem Trinitatis non eſſe veram, ac propriam, ſed quaſi collectiuam, & itudinariam, vt vnus populus; & Petri Lombardi doctrina ap-atur dicentis, quòd quædam ſumma Res (ideſt natura) eſt Pa-Filius, & Spiritus ſanctus; & illa Res, ideſt Natura, non eſt ge-ıs genita, vel procedens, ſed eſt Pater qui generat, Filius qui tur, & Spiritus ſanctus qui procedit: & licet alius ſit Pater, Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud eſt Pater, aliud , aliud Spiritus ſanctus, ſed id quod eſt Pater, eſt Filius & Spi-ſanctus idem omnino. Damnatur etiam doctrina Almarici ıam hæretica & inſana, vt in textu.

/ſ. Res non eſt generans, ideſt non generat, ſed eſt perſona ans.

IN SEXTO LIBER I.

DE SVMMA TRINITATE, & Fide Catholica. Tit. I.

3 *Cap. Unici. Greg. x. in Conc. Lugdunen.*

GRegorius Decimus in Lugdunenſi Concilio damnat præſumentes dicere Spiritum ſanctum non procedere à Patre & Filio tanquam ab vno principio & vna ſpiratione æternaliter, ſed tanquam à duobus.

CLEMENTINARVM. Tit. I.

4 *Cap. Unic. Clem. v. in Conc. Vien.*

FAtetur miſteria Chriſti, & approbat Euangelium Ioannis. Item quòd anima rationalis ſit forma. de hoc habetur *diſt.* 1. *vſque ad* 9. *&* *diſt.* 9. 10. 13. 15. *vſque ad* 19. *&* *diſt.* 19. 20. 29. 30. *&* 38.

DECRETALIVM LIBER I.

DE CONSTITVTIONIBVS. Tit. II.

5 *Cap. I.* Canonum. *Conc. Melden.*

CANONES ligant omnes, excepto Papa: & in iudicijs Eccleſiaſticis, & actionibus ciuilibus nemo ſuo ſenſu, ſed horum auctoritate duci debet.

Gloſ. Statuta generalia non abrogata per Canonem contrarium, vel conſuetudinem, ſunt de neceſſitate ſeruanda, ſi præcipiunt, vel prohibent; ſecus ſi conſulant tantum, tunc enim non obligant, niſi de honeſtitate.

Cap.

6 *Cap. II.* Cognoſcentes. *Gregor.*

RES quæ culpa caret, in damnum vocari non debet. Item lex dat formam futuris negotijs, non præteritis, ne ignorantes detrimentum incurrant ante prohibitionem.

Gloſ. Nemo priuatur iure ſuo ſine culpa regulariter: aliquando enim ſine culpa, ſed non ſine cauſa. *can. renouantes*, 22. *diſtinct.* Item conſtitutio non ligat aliquem ante quam ad ipſius notitiam perueniat, ſed poſt duos menſes à publica promulgatione omnes ligat. nec eſt neceſſarium ad ſingulorum aures peruenire, niſi quis probet ſe fuiſſe extra Ciuitatem.

7 *Cap. III.* Tranſlato. *D. Auguſt.*

AB vno connexorum fit extenſio ad alterum, ex quo, translato ſacerdotio, transfertur etiam lex.

Gloſ. Vbi eſt eadem ratio, idem debet eſſe ius, & iudicium.

8 *Cap. IV.* Nam concupiſcentiam. *Idem.*

LEx, qua vno malorum prohibito, cætera etiam prohibentur, eſt optima.

Gloſ. Si aliquid non nocet, nocere tamen poteſt, prohiberi debet. Item vno prohibito, omnia quæ ex illo ſequentur prohibentur. *can. pænale* 13. *q.* 5.

9 *Cap. V.* Ne innitaris. *D. Hieron.*

LEx, ac conſtitutio propriæ opinioni præponenda eſt.

10 *Cap. VI.* Cum omnes. *Innoc. iij.*

COnſtitutio Collegij antiquam conſuetudinem auferens, & non omnibus communis, (ideſt præſentibus, & ſucceſſuris) non valet. Ex quo Conſtitutio dans canonicis huius temporis, licet abſentibus à choro, fructus, & auferens canonicis ſucceſſuris abſentibus à choro, ad antiquam reducitur conſuetudinem, in textu.

Gloſ. Conſtitutio facta in præiudiciũ etiam futurorum non valet. Item conſtitutio ſine conſenſu Epiſcopi facta non valet. *c. cum conſuetudinis, de conſuet.* Ex quo conſtitutio, de qua in textu, ob dictam rationem non valuit. Eadem Gloſ. obijcit ſic, quod maior pars capituli facit, vt fuit in textu noſtro, totum capitulum facere videtur. *c. cum in cunctis, de his quæ fi. à ma. par. cap.* ergo tenet conſtitutio. Reſpondeo, quod quando quid eſt commune pluribus, non vt collegiatis, ſed vt ſingulis, non valet, niſi vel omnes conſen-

tiant. *l. fundum ff. deſer. iuſt. præd.* vel concedatur res in vſum naturalem: tunc enim ab vno tantum præſtari poteſt, alijs etiam ſocijs contradicentibus. *inſtit. de rer. diuiſ. §. religioſum, verſ. in commune vero ſepulchrum*. Quod ſi aliquid eſt commune pluribus non vt ſingulis, ſed vt collegium ſunt; tunc aut res eſt facienda de neceſſitate, vt alienatio, electio &c. & ſufficit maior pars capituli. *c. cum in cunctis, de his quæ fi. à ma. par. cap.* dummodo abſentes vocentur. *c. quod ſicut, de elect.* aut non eſt res facienda de neceſſitate, & non valet, vt in caſu noſtri textus, ſed requiritur quod omnes, vt collegium, non vt ſinguli conſentiant, *c. in Geneſi, de elect.* Item in abſentia poteſt quis recipere beneficium ſine peccato, ſi conſuetudo adſit, ſecus de iure communi. *c. nonnulli de cler. reſid.*

11 *Cap. VII.* Quæ in Eccleſiarum. *Innoc. iij.*

Conſtitutio laicorum quod ipſis ob inopiam liceat feudum Eccleſiaſticum alienare, facta ſine legitimo conſenſu eccleſiaſticorum, non valet, & venditio facta eſt ipſo iure nulla.

Gloſ. Conſtitutio ſæcularis etiam vtilis Eccleſiæ non valet. *c. bene quidem, 36. diſt.* Item vſuarius non poteſt vendere vſum, domino non requiſito. *Inſtit. de vſ. & hab. in prin.* Nec emphyteuta poteſt vendere ſua melioramenta irrequiſito Domino: quod ſi vendat, poteſt dominus directus illam venditionem reuocare. *l. vlt. C. de iur. emphyt.* Sed ſi Domino denuntiauerit poſt duos menſes, poteſt vendere, non prohibitis tamen perſonis. *c. potuit, de loc. & conduct.* Item vaſſallus non poteſt renuntiare feudum inuito Domino, cùm fauore Domini ſit inductum, vt vaſſallum habeat. Item venditio facta communi omnium conſenſu, non ſeruata tamen forma cõmuni, nulla eſt. 12. *q.* 2. *c. ſine exceptione.* Illa vero ſeruata tenet. *c. cum nos, de his quæ fi. à præl. ſine conſenſ. cap.* Quod ſi eccleſia ſit læſa, reſtituitur in integrum. *c. requiſiuit, de in integ. reſt.*

12 *Cap. VIII.* Cùm acceſſiſſent. *Idem.*

Dignitas Primiceriatus per ſtatutum Capituli confirmatum à Papa, ſublata de Eccleſia, vlterius non vacat, niſi per contrarium actum Capituli tale ſtatutum fuerit reuocatum.

Gloſ. Primicerius dicitur habere officium. Item qui facit contra priuilegium, perdit illud, & ſic ius per abuſum perditur. Item quæritur vtrum Canonici ſine licentia Papæ poſſint minuere præbendas, vel dignitates tollere. Sunt hinc inde opiniones: concluditur quod non; & licet quod ſi iuſta cauſa adſit, videatur dicendum quod ſic. *arg. c. proximi, verſ. niſi in tantum*; tamen limitatur in digni-

tati-

tatibus creandis vel ſupprimendis. Item in diminutione numeri iuramento firmati, cui confirmatio Sedis Apoſtolicæ acceſſerit ſub hac forma, quod ſi ſecus fiat non valeat. *c. dilecto, de præben.* arg. *à* contrario. Item quæritur, vtrum vnico actu perdatur priuilegium. Quatuor referuntur opiniones: tandem concluditur, quod aut priuilegium eſt perſonale, & vnico actu contrario perditur; aut eſt reale, & non perditur vnico actu, ſed tempore legitimo, licet poſtea ſe remittat ad *c. ſuggeſtum, de decimis.*

13 *Cap. IX.* Cum M. Ferrarienſis. *Idem.*

CAnonicis receptis ſupra numerum confirmatum etiam à Papa eſt prouidendum de fructibus excreſcentibus, quomodocumque fuerint augmentati, licet per induſtriam anteceſſorum: eo quia in reductione canonicorum ad certum numerum, ſemper intelligitur clauſula, niſi in tantum facultates Eccleſiæ excreuerint, quod pluribus ſufficere competenter poſſint.

Gloſ. Socius poteſt ſine mandato agere pro ſocio conſorte litis eiuſdem, debet tamen cauere de rato. *l. 2. C. de conſor. eiuſd. lit.* alias non admittitur, niſi ſit coniuncta perſona *l. ſed hæ perſonæ, ff. de procur.* Item proteſtatio contra ſubſtantiam facti vel rei, ſuper qua interponitur, non valet. Item canonia & præbenda differunt, quod canonia eſt ius proueniens, ex electione & receptione in fratrem; ſecunda vero eſt ius proueniens ex inſtitutione & officio: ex quo enim quis facit officium debet percipere beneficium. Item Laicus poteſt eſſe præbendarius, ſed non canonicus. *c. Eccleſia, de inſtit.* Item omnis canonicus debet habere præbendam, ſed non è contra habens præbendam debet neceſſario eſſe canonicus. Item qui augmentat ſua prædia per propriam induſtriam, ſibi tantum vtile acquirit: ſi vero communia augmentat, illud communicat ſocijs, quia ſunt cõmunitatis, vt hic. Item de iure communi poteſt quis recipi in Canonicũ, & non ad præbendam, ſed illam expectare debet. Item ſupernumerarij canonici non habent vocem in capitulo, niſi conſuetudo adſit in contrarium.

14 *Cap. X.* Eccleſia Sanctæ Mariæ. *Idem.*

STatutum laicorum generale tam circa temporalia, quam circa ſpiritualia in præiudicium eccleſiæ, vel perſonæ, vel rei eccleſiaſticæ non tenet; ſpeciale vero neque in eorum commodum valet.

Gloſ. Laici de rebus Eccleſiæ non poſſunt diſponere neque in temporalibus, neque in ſpiritualibus, nec de his poteſt in laicum compromitti. *c. contingit, de arbitr.* Item bona clericorum & eccleſia-

rum eodem iure debent cenſeri, *c. vlt. de vit. & bon. cler.* Item citatio eſt principium, & fundamentum ordinis iudiciarij. *c. inter quatuor de maior. & obed.* Item per conuentionem perpetuatur iuriſdictio delegati. *c. gratum, de off. deleg.* Item nemo eſt condemnandus, niſi conuictus vel ſponte confeſſus, alias ſententia eſt nulla. *c. cum nos in quemquam, 2. q. 1.*

15 *Cap. XI.* Ex litteris. *Idem.*

PRiuatus ob contumaciam iuxta formam ſtatuti communione aliorum, ſi deinde voluerit obedire, reſtituendus eſt: quia quando non apponitur in perpetuum, intelligitur priuatio temporalis, tum ex iure, tum ex conſuetudine.

Gloſ. Idem intelligi debet quamuis ſtatutum ſit iuratum, eo quia ſtatutum eſt benigne interpretandum. Item excludere aliquem ſimpliciter, & excludere in perpetuum, ſunt diuerſa. *c. non oportet, 2.* 33. *q.* 4. *in gl. fi.* Aliquando tamen verbum ſimpliciter trahitur ad futura iuxta qualitatem negotij, vt ſi eſſemus in crimine; ſecus ſi in contumacia tantum, vt in caſu textus noſtri.

16 *Cap. XII.* Ex parte. *Honor. iij.*

DIminutio numeri canonicorum à canonicis facta, etiam à Papa confirmata, reuocanda eſt, ſi reditus Eccleſiæ non erant diminuti.

Gloſ. Numerus canonicorum minui poteſt auctoritate Epiſcopi, ſi reditus Eccleſiæ ſint diminuti. *arg. c. quoniam vt ait, de vit. & bon. cler.* Item confirmatio ſtatuti ſub forma communi impetrata à Papa, nihil noui tribuit. *c. cum dilecta, §. nos igitur, de confir. vtil. vel inutil. verſ. nolentes.* Non enim Papa per talem confirmationem intelligit iuri alicuius derogare. *c. licet, §. 1. de off. ord.* quia inde non debet naſci iniuria, vnde iura oriuntur. *c. qualiter & quando, de accuſ.* Secus dicendum, ſi ſit confirmatio ex certa ſcientia: tunc enim nouiter diſponit. *gloſ. in c. cùm acceſſiſſent, in ver. confirmatum, in fi.* ibi *item valet, ſupra eod. tit.*

17 *Cap. XIII.* Quoniam conſtitutio. *Greg. ix.*

LEx & confirmatio ita reſpiciunt futura, vt non trahantur ad præterita, niſi de his nominatim caueatur.

Gloſ. Apoſtolica conſtitutio ligat omnes de ſua iuriſdictione: Item eius eſt declarare ius, cuius eſt illud condere. *c. inter alia, §. vt igitur, de ſent. excom.* Item conſtitutio iuris naturalis reſpicit etiam præterita. *c. cum tu, de vſu.*

IN

IN SEXTO LIBER I.

De Conſtitutionibus. Tit. I.

18 *Cap. I.* Licet Romanus. *Bonifac. viij.*

CVm Papa cenſeatur habere omnia in ſcrinio pectoris ſui primam conſtitutionem reuocat per ſecundam, licet de prima non faciat mentionem. Cùm tamen ſpecialium locorum, & ſingularium perſonarum ſtatuta & conſuetudines ignoret, illa non reuocat ſi ſint rationabilia, niſi expreſſe in ipſa caueatur.

Gloſ. Vnum ius tollitur per aliud contrarium, non item vnum reſcriptum per aliud, niſi in ſecundo fiat mentio de primo. *c. cæterum, de reſcrip.* Ratio eſt in textu, quia iura ſunt in ſcrinio pectoris Principis, & ſic cenſentur ſciri à principe; reſcripta non item, ſed in facto conſiſtunt, & ſic cenſentur ab eodem ignorari. Item ſtandum eſt ſecundo teſtamento, quamuis in eo non ſit facta mentio de primo, niſi aut primum ſit inter liberos. *C. de teſt. vil. auth. hoc inter liberos. C. de teſtam.* aut primum conditionem hanc contineat: ſi fecero aliud teſtamentum non valeat, tunc enim debet fieri mentio de primo. *l. ſiquis, in principio teſtamenti. ff. de leg.* 3. Item vna lex tollit aliam contrariam antiquiorem: alioqui noua eſſet fruſtratoria. quod ſi erat ſtatutum particulare, & de eo non fit mentio, non reuocatur, quia nòn fruſtratur lex noua, cum alibi poſſit ſeruari. Item ſtatutum particulare ſecundum ius commune reuocatur per conſtitutionem vniuerſalem Pontificis: & ratio eſt, quia tale ſtatutum non eſt facti, nec in facto conſiſtit, ſed iuris eſt, & in iure conſiſtit.

19 *Cap. II.* Vt animarum. *Bonif. viij.*

COnſtitutio Epiſcopi, vel alterius non ligat ignorantes probabiliter, niſi ignorantia fuerit craſſa & ſupina: nec ligat ſubditum extra ſuam Diœceſim, vt ſi fiat ſtatutum ne clericus ferat arma, vel nutriat comam ſub pœna excommunicationis.

Gloſ. Secus eſt ſi ſit excommunicatus, vel infamis; nam quamuis exeat Diœceſim, tamen ſemper remanet talis, eo quia iſta afficiunt perſonam, ſicut lepra leproſum. ſtatutum vero non ligat ſubditum manentem extra Diœceſim, vt in textu, eo quia ſtatuta facta ab eo, qui habet territorium limitatum, non habent vires, niſi in Diœceſi. Item ſi ſtatutum, quod fuit publicè publicatum in Vrbe, quis dicat ſe non ſciuiſſe, quia non fuit ei notificatum, non excuſatur,

ſatur, admittitur tamen ad probandum, quod notificatio talis ſtatuti ad ſe non peruenit.

DECRETALIVM LIBER I.

DE RESCRIPTIS. Tit. III.

20 *Cap. I.* Sicut Romana. *Alexand. iij.*

SPECIALE mandatum derogat generali, etiam ſi de eo nulla fiat mentio: vt ſi habeam generale priuilegium appellandi, & iudici delegato committatur cauſa, ſublato remedio appellationis, ſi ego appellationem proponam, non eſt admittenda.

Gloſ. Reſcripta ſunt reſponſiones ad epiſtolas, ſeu interrogatoria, de quibus habetur 25. *q.* 1. *&* 2. Item prohibitus appellare ob ſuam culpam, & reſtitutus ex indulgentia ad appellandum, non auditur appellans, ſi cauſa iudici committatur appellatione remota, vt in textu. Nec obſtat quod priuilegium primum conceſſum tali reſtituto ad appellandum, non poſſit tolli per ſecundum poſitum in delegatione iudicis de non appellando, niſi in eo fiat mentio de primo. *c. veniens, de præſcript.* prout non fuit facta in caſu noſtro. Nam reſponpetur quod tali prohibito non datur priuilegium appellandi, ſed ſolum ille reſtituitur ad appellandum, iuxta formam iuris communis ex indulgentia; ſi enim ei daretur priuilegium appellandi in cauſa non appellabili, vtique eſſet neceſſe in ſecundo priuilegio de non appellando facere mentionem primi de appellando. Item de reuocatione reſcriptorum priuilegiorum litterarum beneficialium, quæ valeant primæ, vel ſecundæ, vide ibi plenè.

21 *Cap. II.* Ex parte. *Alex. iij.*

IN Apoſtolico reſcripto ſemper intelligitur clauſula, ſi preces veritate nitantur, licet non apponatur in litteris.

Gloſ. Periurus repellitur ab obtento beneficio. Item quod litteræ expeditæ, quod aliquid fiat ſine cauſæ cognitione, cenſentur ſubreptitiæ, & ad Papam ſunt remittendæ. Item quod reſcriptum potius eſt interpretandum ſecundum rei veritatem, quã ſecundum or-

di-

dinē ſcripturæ. Item quamuis in reſcripto duo copulatiuè mandentur cognoſci, ad hoc verbi gratia vt quis à præbenda remoueatur, vt in textu tamen ſi alterum ſufficit probari, intrat remotio, altero etiam non probato, ita vt particula, &, reſoluatur in, Vel, vt in textu, & *l. ſæpe, & l. coniunctionem, ff. de verb. ſignif.* ſicut quando duo diſiunctim mandantur, ſi alterum non ſufficit, debet vtrumque probari, ita vt particula, Vel, reſoluatur in, Et. *l. cum quidam, ff. de verb. ſignif.*

22 *Cap. III.* Cæterum. *Alex. iij.*

PRimæ litteræ commiſſionis cauſæ ab vno litigantium obtentæ attenduntur, ſi in ſecundis ab altero obtentis non ſit de illis facta mentio. Item ſi primæ de conſenſu partium ſint obtentæ, & deinde vna pars inſcia, altera, tacens conuentionem, ſecundas obtinet alteri iudici cauſam committentes: hæc gratia eſt nulla, & hic alterius ſoluat expenſas.

Gloſ. Iudicio. Reſcriptum legitimum perditur varijs cauſis, vt per ſecundum faciens mentionem de primo, vt in noſtro textu. Item per negligentiam impetrantis anno elapſo. *c. ſin autem, hic.* Item per ſollicitudinem præuenientis. *c. vt debitus, de appellat.* Item per fraudem illius qui duo paria litterarum obtinuit ad diuerſos, & vtitur vtriſque. *c. ex tenore, infr. eod.* Item ex noua cauſa emergente. *c. inſinuante, de off. deleg.* Item perditur ad tempus per excommunicationem. *infr. de off. deleg. c. prudentiam. §. ſexta.* Item per relationem. Item per recuſationem. Item per mortem impetrantis, vel eius, contra quem eſt imperatum.

23 *Cap. IV.* Inter. *Alex. iij.*

QVando Papa in reſcripto mandat de duobus inquiri diſiunctiue ad certum effectum conſequendum, ſufficit alterum probari: vt ſi dicat. v.g. ſi conſtiterit, quòd ſit filius ſacerdotis in ſacerdotio natus, vel quod illicitè Eccleſiam occupauerit, &c.

24 *Cap. V.* Si quando. *Idem.*

IS ad quem reſcriptum dirigitur, debet parere, vel cauſam rationabilem aſſignare cur non pareat.

Gloſ. Per litteras monitorias confertur ius. Item quæ per nimiam ſollicitudinem elicita ſunt, non valent.

25 *Cap. VI.* Cùm ordinem. *Idem.*

CIſtercienſes ſunt priuilegiati, ita vt reſcripta contra eorum priuilegia, ſi de eis non faciunt mentionem, non teneant.

Gloſ. Reſcriptum contra priuilegiatum ſuper ei conceſſis per priuilegium, non valet niſi in reſcripto habeatur mentio de priuilegio. Item quod de Ciſtercienſibus dicitur in hoc textu, hoc idem intelligitur de omnibus alijs religioſis ſimile priuilegium habentibus, vt Templarij, & Hoſpitalarij. *c. ex parte inf. de Decim.*

26 *Cap. VII.* Eam te. *Idem.*

LItteræ Papæ continentes, quòd Sede vacante Capitulum prouideat alicui de præbenda; Si aliquis de capitulo deinde fiat Epiſcopus, ille idem dictam tenetur dare præbendam. Item non debet quis dedignari alium, ex eo quod Iudæus fuerit. Item in litteris Data debet conſiderari.

Gloſ. Præbendarum donatio ad Epiſcopum ſpectabat, non ad Capitulum. Item mandatum capitulo factum, intelligitur cuilibet in particulari de capitulo directum. Nam mandatum pluribus, cuique directum intelligitur.

27 *Cap. VIII.* Ad aures. *Lucius iij.*

LItteræ imperatæ ad beneficia non valent niſi de impetrantis dignitatibus Eccleſiaſticis quas impetrans habebat mentionem contineant.

Gloſ. Habens beneficium, & impetrans litteras ſuper eo, debet de illo facere mentionem, alias litteræ non valent.

28 *Cap. IX.* Si autem. *Idem.*

QVi impetrat litteras contra aliquem in aliqua cauſa, ſi aduerſarius impetrat ſecundas: tunc, ſi primus non eſt vſus litteris ex dolo, vel negligentia poteſt ab aduerſario conueniri, licet in ſecundis non fiat mentio de primis: ſecus ſi non fuit vſus, quia non habuit iudicem.

Gloſ. Dolus, & negligentia in vtendo litteris impetratis imputantur, & præſumuntur, ſi quis per annum poſt impetrationem illis non eſt vſus habens iudicem. Item ſemper valet reſcriptum (contra quod aliud non eſt impetratum) mandatore viuente, & etiam eo mortuo, dum tamen ſit facta citatio. Item exceptiones quædam ſunt perpetuæ, perpetuò videlicet competentes, quandocumque actor agit, vt eſt doli: quædam vero temporales, quæ poſſunt vitari

Digitized by Google

tari,cùm non ſemper competant , ſed tempore expirent . *l. exceptiones, §. temporales, ff. de exceptionib.* & *l. exceptio eod.*

29 *Cap. X.* Ad hæc . *Idem* .

LItteræ impetratæ continentes , quòd aliquis poſſit eligere incertos iudices ad quaſcumque ſuas cauſas non valdnt .

Gloſ. Idem dic,quamuis iudices ſint certi expreſſi in litteris:commiſſio tamen generalis eſt omnium negotiorum , præſentium inquã, & futurorum , ex *Hoſtien. in c. vlt. inf. eod.* Nulla enim eſt commiſſio, quia per eam abſorberetur iuriſdictio ordinarij; quod fieri non debet , *arg. can. peruenit,* 11. *quæſt.* 1. & *c. per tuas , inf. de maior. & obed.* Textus tamen noſter melius intelligitur , quòd iudices erant incerti , & ſic ob hoc non valent litteræ ; nam ob generalem commiſſionem omnium negotiornm , ex certa Papæ ſcientia conceſſam omnino valerent,cùm habeat plenitudinem poteſtatis ſaluo iure recuſationis, per *c.ſuſpicionis, inf. eod.*

30 *Cap. XI.* Ad audientiam . *Idem* .

LItteris Apoſtolicis falſam latinitatem continentibus non eſt adhibenda fides .

Gloſ. Idem dic, ſi Papa vni loquatur in plurali : idem ſi Patriarchas , vel Epiſcopos vocet filios . Limita in teſtamentis , & inſtrumentis , in quibus non nocet vitium ſcribentis , ſi alias de voluntate teſtantis conſtet. *l errore, C. de teſtam.* diſparitas eſt , quia teſtamenta , & inſtrumenta committuntur tabellionibus , quorum ſcripturam , ſiue latinum nullus corrigit : Reſcriptum vero Papæ per multas manus tranſit , & magna maturitate decoquitur , *can. Apoſtolicæ* 35. *quæſt.* 9.

31 *Cap. XII.* Ex parte . *Idem* .

QVando impetrantur ſecundæ litteræ non facta mentione de primis , ſi primus appellat nulla facta mentione de ſuis primis litteris , de quibus non fit mentio in ſecundis , tranſacto anno, non poteſt ſe iuuare cum primis litteris , quia dolo & negligentia ſunt nullæ ; & tenetur ad expenſas .

Gloſ. Matrix Eccleſia poteſt defendere ſuas Eccleſias. Item quandoque diuturnitate temporis , & negligentia probatur dolus . Item impetrans litteras poſt appellationem debet facere mentionem de appellatione. Item qui non proſequitur appellationem intra annum, vel ex iuſta cauſa intra biennium fingitur non appellaſſe, & ſententia rata manet : An actor & reus circa appellationem eodem iure

vtan-

vtantur. Reſpondetur, quod ſic. *c. vlt. de mutu. petit.* nec obſtat quod Rector reus, contra quem eſt appellatum in hoc textu, audiatur poſt biennium appellans: nam dicitur, talem Rectorem audiri, non ratione appellationis, ſed ratione ſpoliationis; etenim interdicta ſunt perpetua, quantum ad rei proſecutionem, non quantum ad pœnam. *l. 1. ff. de vi, & vi arm.*

32 *Cap. XIII.* Sciſcitatus. *Cœleſtinus iij.*

RESCRIPTUM Papæ pluribus iudicibus directum, quod vnus, vel plures iudicent, ſi aliquis adeſſe nequiuerit, intelligitur tum de impotentia iuris: vt ſi eſt impeditus aliquo impedimento, v.g. infamiæ, vel ſeruitutis, vel cenſuræ; tum facti vt ſi mortuus, aut ineuitabilis neceſſitatis, & hoc alijs ſignificat; non autem, ſi ex mera voluntate, niſi in reſcriptis adſit non ſolum particula, ſi aliquis nequiuerit, ſed etiam particula, vel noluerit.

Gloſ. Nec ſeruus, nec infamis poteſt eſſe Iudex, ſed infamis poteſt eſſe arbiter. Item quod Iudex non poteſt ſine coniudice procedere, niſi ille ſe excuſet, vel melius, niſi conſtet eum nolle venire.

33 *Cap. XIV.* Paſtoralis. *Innocentius iij.*

QVando aduerſariorum vnus impetrat primas litteras, alter ſecundas ad diuerſos iudices, & dubitatur quæ litteræ præualeant: omnes illi Iudices ſimul debent hoc declarare. & ſi non conueniunt partes, eligant communes Arbitros. Inſuper Delegatus, ſi in litteris non exprimatur cauſa, & perſona per clauſulam generalem, habet iuriſdictionem in habitu tantum, non in actu, ideſt nequit eam exercere: ſicut iuriſdictio data per generales litteras eneruatur, per ſpeciales in his, quæ ſpecialiter exprimuntur.

Gloſ. Quando dubitatur de iuriſdictione, cuius ſit, omnes debent cognoſcere an ſua interſit. Item quæres, quomodo poſſunt primi, vel ſecundi iudices deferre, vel citare, cùm non habeant iuriſdictionem ex dubio ſingulorum, an ſint iudices, ſicut quando dubitatur de tutela duorum, neuter enim eſt tutor. *l. duo ſunt Titij, ff. de ſtat. hom.* Reſpondetur, primos iudices poſſe dubitare de reuocatione ſuarum litterarum, licet in ſecundis litteris fiat mentio de primis, ſcilicet quando obijcitur ſecundas litteras impetratas eſſe per falſi ſuggeſtionem, vel veri ſupreſſionem. *l. cæterum, ſupra eod.*

34 *Cap. XV.* Sedes Apoſtolica. *Idem.*

QVando in commiſſionibus exprimuntur minores, & viliores perſonæ, non includuntur maiores, & digniores, neque per clau-

clauſulam generalem. Item per clauſulam generalem non poteſt conueniri in iudicio effrænata multitudo. Item qui faciunt mentionem de leuioribus tantum negotijs, non audiuntur in grauioribus, per dictam clauſulam. Item qui in commiſſione expreſſit aliquas perſonas, non vt velit eas conuenire, ſed vt valeat tranſire ad pares, vel minores, caret omnino impetratis.

Gloſ. In reſcriptis perſonæ expreſſæ debent eſſe digniores, vel ſaltem æquales perſonis contentis in clauſula generali. Idem de rebus ſpecialiter expreſſis. Item plures cauſæ vnius committuntur, ſed non omnes. Item nemo exprimendus eſt principaliter, niſi debeat conueniri.

Gloſ. Hodie per effrænatam multitudinem intelligitur numerus vltra quatuor. *c. cum in multis, eod. in.6.*

35 *Cap. XVI.* Ex tenore. *Idem.*

QVi ſuper eodem negotio diuerſas litteras impetrat ad diuerſos iudices, & vltimæ non reuocant, vel citant primas, omnium commodum perdit.

Gloſ. Quomodo duæ litteræ directæ ad diuerſos iudices valeant, vide in verbo, negotio. Item, qui impetrat ſecundas litteras nulla facta mentione de primis, non ſolum perdit commodum litterarum, ſed etiam cauſam videtur perdere: ſicut qui in vno iudicio perdit ſeruum, & eundem in alio petat, perdit cauſam. *l. 1. §. vlt C. de aſſer. toll.* Sed non eſt verum, ſolum enim perdit litteras, & in expenſis condemnatur. *c. quia nonnulli, infr. eod.* licet fauore libertatis contrarium in ſeruo ſtatuatur.

36 *Cap. XVII.* Cum adeo. *Idem.*

IN litteris pro beneficio obtinendo ſemper debet fieri mentio de alio beneficio, ſi quod habet ille, qui impetrat: & debet ſemper dici, ſi dignus eſt. quod ſi non dicatur, ſemper intelligitur, alias nõ valent. ſi eſt clericus, debet ſe clericum dicere; ſi non, dicat ſe ſcholarem.

Gloſ. Qui ſufficiens beneficium habet, reputatur indignus ad aliud. *c. ſuper eo, inf. de præben.*

37 *Cap. XVIII.* Cauſam. *Innoc. iij.*

QVando forma reſcripti eſt contra ius, non eſt ſeruanda niſi ſecundum ius commune, niſi conſtet Papam aliud voluiſſe. Item ſi quid fuerit factum, ſolum illud reuocatur, quod fuit illegitime factum. Item tum cauſa principalis, tum incidens committitur, & legitimè debet expediri.

Cap.

38 Cap. XIX. Conſtitutus. *Idem.*

Litteræ impetratæ, vt quis admittatur in numerum canonicorum, ſi numerus canonicorum erat certus, iuramento firmatus, à Papa confirmatus, & expletus ante datam, litteræ non valent ob tacitam veritatem.

Gloſ. Similiter litteræ non valent, ſi certus numerus eſt determinatus, licet non ſit iuratus, nec à Papa confirmatus. Item canonia ſola ſine præbenda auget numerum canonicorum, & poteſt eſſe ſine prouentibus. Item ſicut in litteris debet fieri mentio de iuramento, ſic etiam de pactis, ſi quæ ſunt: alioquin gratia eſt nulla.

39 Cap. XX. Super litteris. *Idem.*

Qui per fraudem, vel malitiam litteras impetrant, exprimendo falſitatem, vel ſupprimendo veritatem, nullum ex litteris commodum conſequantur; & delegatus nullatenus de cauſa cognoſcat. Qui per ſimplicitatem, vel ignorantiam veritatem tacent, vel falſitatem exponunt, ſi talis eſt falſitas, vel veritas, quæ ſi fuiſſet cognita, vel explicata Papæ, Papa adhuc litteras dediſſet in forma communi, tum delegatus litterarum forma relicta procedat in cauſa ſecundum ordinem iuris: ſi vero Papa litteras non dediſſet, tunc iudex non procedat, niſi ad conuocandas partes, vt cognoſcat de qualitate precum, an alias mouiſſent delegantem.

Gloſ. Qui fraudem allegat, debet probare. Item, qui per ſimplicitatem quid facit, non ei imputatur: excipitur ius naturale, & falſa moneta. Item in iudicijs, quod facit Papa, facere debent inferiores iudices. Item explicanda, vel non tacenda in reſcriptis. vide ibi in verbo, litteras dediſſemus, vt ſeries facti, proceſſus, ſententia lata, dignitas, beneficium habitum, Vicaria perpetua, pactum, compoſitio, & alia.

40 Cap. XXI. Edoceri. *Idem.*

Abbas tenetur reſpondere in cauſa monaſterij, vbi negotia Abbatis, & conuentus non ſunt ſeparata, etiam ſi in reſcriptis non fiat mentio, de conuentu. & ſi in litteris dicitur remota appellatione, Abbas non poteſt appellare ne moleſtetur; niſi ſubſit alia cauſa.

Gloſ. Qui cauſam habet cum monaſterio, Abbatē conueniat, non conuentum. Item ſi res ſunt ſeparatæ, non Abbas, ſed conuentus conueniatur. Item an in negotio communi Sede vacante poſſit capitulū aliquid innouare, & an ſubſequens conſenſus prælati ſufficiat, vide.

Cap.

Digitized by Google

41 Cap. XXII. Cum dilecta. Idem.

SVbreptitiæ litteræ non valent, & quidquid per eas tentatur irritatur, vt proceſſus. Item contra formam reſcripti quidquid tentatur, vt proceſſus, decernitur inane, & irritum. Nam, cum exacta diligentia forma mandati eſt ſeruanda in negotio.

Gloſ. Secundæ litteræ non valent, niſi de primis fiat mentio. Item quæ primo fieri mandantur, primo expedienda. Item quando mandatur alicui vt perſonaliter exequatur, poteſt per alium exequi. excipitur inquiſitio, prouiſio eccleſiæ, & quæ requirunt induſtriam propriam. Item in reſcriptis, quod principaliter mandatur, illud primo eſt principaliter exequendum, cætera ſecundariò, & acceſſoriè: ſed quando plura principaliter mandantur, tunc non neceſſario ſeruandus ordo; niſi vnum de ſui natura præcedat aliud.

42 Cap. XXIII. Plerumque. Idem.

QVando quis impetrat litteras, & habens copias iudicum ex malitia, vel negligentia infra annum eis non vtitur, ſecundæ litteræ ab aduerſario impetratæ nulla facta mentione primarum, valent.

Gloſ. Per lapſum temporis probatur malitia. Item à quo tempore incipiat annus, vide. probabilius quod ab habita copia iudicum: ſed hodie iſta non habent locum, ſed potior eſt conditio occupantis, licet ſecundæ litteræ non faciant mentionem de primis. *c. vt debitus honor, inſ. de appell. c. Sancta Crucis, inſ. eod.*

43 Cap. XXIV. Cum contingat. Idem.

CVm ordinarius à delegato primas litteras recipit, ſi ei non innoteſcit eſſe differentiam de iuriſdictione inter partes contrarias habentes diuerſas litteras, exequatur primum mandatum: ſi ei innoteſcit differentia, ab vtroque delegato petat copiam litterarum: & ſi ex tenore euidenter ſine hæſitatione cognoſcat, quod vltimæ litteræ reuocant primas, exequatur ſecundas; & contra ſecundas non exequatur, ſi non reuocant primas: ſi res eſt dubia non procedat donec dubietas ſopiatur, vt in *c. paſtoralis, eod.* Item per c. præſens, non datur ordinario poteſtas iudicandi inter delegatos, aut partes de iuriſdictione.

Gloſ. Executio ſententiæ deferri non debet, niſi in continenti probetur exceptio. *c. veniens, inſ. de teſtib.* alioquin daretur locus fraudibus, & figmentis, vide *gl. in verbo nihil omnino.*

44 *Cap. XXV.* Olim ex litteris. *Innoc. iij.*

QVando in litteris plura narrantur, quæ diuerſos effectus reſpiciunt, & ponitur ſi ita eſt, non ſufficit impetranti probare aliquid horum eſſe verum, ſed omnia, ad hoc, vt aliquem effectum habeant litteræ.

Gloſ. Qui falſat litteras Iudicis, debet priuari eo, ſuper quo litigat, non tamen acquiritur ius parti. videtur hoc procedere etiam, ſi vnum ſolum narratum in litteris fuiſſet ſufficiens ad illas impetrandas, nam ſibi quis imputet, ſi plura narrauit, quæ non ſunt neceſſaria, quod maximè procedit, quando impetrans litteras ſe ad omnia probanda aſtrinxit. Item propter contumaciam quis excommunicatur.

45 *Cap. XXVI.* Dilectus. *Idem.*

REſcriptum impetratum ſuper reſtitutione beneficij, in quo non fit mentio de cauſa amotionis, vel excommunicationis, non valet.

Gloſ. In litteris Papæ non ſufficit narrare ſeriem facti, ſed requiritur cauſa facti. Item ſi excommunicatus impetrat litteras, vel reſcriptum, tacens de ſua excommunicatione, non valent, etiam ſi poſt abſoluatur: ſecus ſi impetrat litteras ad agendum contra ſuum aduerſarium tacita excommunicatione: nam ſi deinde abſoluatur valent, *c. pia, de except. lib. 6.*

46 *Cap. XXVII.* Poſtulaſti.

EPiſcopus ordinans aliquem habentem vicariam perpetuam ſufficientem, non tenetur illi prouidere, quia habet beneficium. Item Papa de leui non ſcribit pro habente beneficium, vt ei detur beneficium non facta mentione de primo.

Gloſ. Perpetuus vicarius reputatur beneficiatus. Item in litteris niſi fiat mentio de priori beneficio, non valent, non ſic de patrimonio.

47 *Cap. XXVIII.* Nonnullis. *Innoc. iij.*

NEmo per litteras Apoſtolicas poteſt trahi ad iudicium extra ſuam Diœceſim, vltra duas dietas, niſi de conſenſu partium impetrentur litteræ, vel niſi expreſſam mentionem fecerint de hac conſtitutione. Item qui ſine ſpeciali mandato Domini, præſumit impetrare litteras Apoſtolicas ſuper aliqua quæſtione litteræ non valent, & ipſe eſt puniendus tanquam falſarius, niſi ſit ali-

qua

qua perſona, à qua de iure non eſſet exigendum mandatum.

Gloſ. Dieta intelligitur vulgaris ex conſuetudine, & non legalis viginti milliariorum. Item ſi reus citatur vltra duas dietas ire tenetur, quia dicit non trahatur. Item non ſufficit ad impetrandas litteras generalis procurator, nec ratihabitio domini facit, vt litteræ impetratæ ſine mandato valeant. Item huiuſmodi litteræ non ſunt nullæ, ſed per exceptionem annullandæ. Item cui competat onus probandi de mandato, an ille qui excipit, an vero qui vtitur litteris, vide *gloſ. in verbo, ſine ſpeciali mandato*.

48 *Cap. XXIX.* Dilectus. *Honorius iij.*

SI fierent duo reſcripta, vnum ſuper cauſa principali ad vnum iudicem, ſecundum ſuper appellatione ad alterum; ſecundus, Iudex debet cognoſcere de validitate appellationis, & non Iudex principalis.

Gloſ. Sola præbenda, vel eccleſia alicui non facit domicilium, ſed vbi maiorem partem ſuarum rerum habet, & aſſidue conuerſatur: & ſi duobus locis ſe æqualiter, collocaſſe videretur, in vnoquoque habet domicilium. Item Iudex appellationis poteſt inhibere Iudici à quo eſt appellatum, ne in eadem cauſa procedat.

49 *Cap. XXX.* Capitulum.

QVando duo impetrant litteras Apoſtolicas pro beneficio habendo in eadem Eccleſia, qui primo præſentauit capitulo litteras, eſt prouidendus, non ſecundus, qui non fecit mentionem de primis litteris.

Gloſ. Secundæ litteræ quia non faciebant mentionem primarum non valebant, & primæ iam erant præſentatæ & ſic concordantur textus. Item poteſt ſuſpenſus amplius ſuſpendi.

50 *Cap. XXXI.* Ad audientiam.

QVando quis impetrauit litteras pro habendo beneficio, in aliqua eccleſia, & deinde accepta penſione, vel alio beneficio renunciat fauori litterarum, & poſtea alias litteras obtinet, de prouiſione, non facta mentione de alijs, vel de penſione, careat commodo illarum & quidquid per eas tentatum fuit, irritum ſit.

Gloſ. Penſiones in fraudem de prouentu Eccleſiæ ſunt prohibitæ in Concilio Gen. *c. extirpandæ, inf. de præben.* Item renunciare litteris Apoſtolicis ſuper aliquo beneficio propter penſionem, an ſit ſimonia: videtur ſic, cum & in textu huiuſmodi litteræ dicantur

venditæ: ſed gloſſa videtur hanc renunciationem excuſare. Vide in verbo, *renunciantes*.

51 *Cap. XXXII.* In noſtra. *Greg. IX.*

Receptus in aliqua Eccleſia per litteras Apoſtolicas non poteſt obtinere alias litteras, vt recipiatur in alia Eccleſia, ſi non faciat mentionem de prima ſua receptione.

Gloſ. Receptus in Canonicum, vel fratrem, licet adhuc non aſſequatur beneficium, dicitur beneficiatus. Item ſi per primas litteras beneficium non obtinuit, valent ſecundæ.

52 *Cap. XXXIII.* Ex parte. *Idem.*

Reuocatio procuratoris dati ad lites debet peruenire ad notitiam iudicis, & aduerſarij, alias non valet contra partem. Item reſcriptum, quod procurator reuocatus, & de hoc certificatus extra iudicium impetrauit, non valet; ſi vero in iudicio, & reuocatio non ſit nota aduerſario, vel iudici, valet.

Gloſ. Reuocatio procuratoris dati ad impetrandum ſiue ad negotia, debet peruenire ad ipſum procuratorem tantum. Item litteræ impetratæ ſine ſpeciali mandato non valent, niſi ſint de perſonis, à quibus de iure non exigitur. Item propter ſuſpenſionem poteſt reuocari procurator, & ante, & poſt litis conteſtationem: quando, & qua ratione vide in gloſ. in verbo propter ſuſpicionem, Item ſiquis conſtituat procuratorem ad impetrandum, non ſufficit oſtendere quod illi dedit mandatum ad impetrandum, ſed debet probare, & ſe dediſſe illi mandatum, & ab eodem, vel ab alio eius nomine litteras impetratas recepiſſe: & ſic conſulitur, quod tam de datione mandati, quam de receptione litterarum à procuratore fiant inſtrumenta.

53 *Cap. XXXIV.* Significante. *Idem.*

Litteræ impetratæ à Papa contra aliquem vnius Diæceſis, ſi eſt alterius, non valent.

Gloſ. Error nominis vitiat reſcriptum, & quare; vide in verbo, non de Remenſi, vbi explicatur *c. ſuper litteris*.

54 *Cap. XXXV.* Rodulphus. *Idem.*

Litteræ impetratæ contra aliquos de diæceſi, v. g. Neapolitana non comprehendunt viros ciuitatis Neapolitanæ.

Gloſ. Appellatione diæceſis non comprehenditur ciuitas.

Digitized by Google

55 *Cap. XXXVI.* Significauit. *Idem.*

QVando quis obtinet litteras Apoſtolicas ad conueniendum aliquos, ſi conueniendus moritur re integra, ſucceſſor non poteſt conueniri.

Gloſ. Licet re integra ſucceſſor debitoris non poſſit conueniri, tamen ſi fuit facta citatio, poteſt. Item ſi eſſent contra aliquam dignitatem, puta ſi in litteris diceretur contra Epiſcopum talis ciuitatis, vel Comitem talis caſtri, tunc ſucceſſor poteſt conueniri; nam contra comitatum, vel epiſcopatum videntur litteræ impetratæ, & ſic contra omnes, qui ſuccedunt in talibus dignitatibus.

56 *Cap. XXXVII.* Ex inſinuatione. *Idem.*

LItteræ executoriæ facientes mentionem de admonitorijs, ſi non præceſſerunt admonitoriæ non valent, alioquin eſt procedendum ſecundum formam datam.

Gloſ. Quando reſcriptum meminit alterius reſcripti, primum reſcriptum eſt exhibendum. Item conſuetudo Romana eſt in beneficijs conferendis, vt primum dentur monitoriæ. Secundo præceptoriæ. Tertio executoriæ, quæ citant monitorias, ac præceptorias: licet aliquando Papa det omnes ſimul.

57 *Cap. XXXVIII.* Mandatum. *Idem.*

QVando Papa iubet, vt vni prouideatur de tali beneficio, ſi alius fuit prouiſus per mandatum Papæ, non tenetur collator prouidere ſecundo.

Gloſ. Papa non intendit in litteris aliquos aggrauare ſuper plurium receptione, niſi hoc in ipſis litteris explicetur.

58 *Cap. XXXIX.* Litteris Apoſtolicis. *Idem.*

QVando vnus Papa dat litteras monitorias alicui Eccleſiæ, & ſecũdus Papa dat litteras executorias: primus grauat, nõ ſecũdus.

Gloſ. Per litteras monitorias, præceptorias, executorias quis non acquirit ius, ſed ſolum officium imploret vt recipiatur. Item nota, quod ſucceſſor tenetur adimplere factum ſui prædeceſſoris. *c. quia Ioannes*, 12. *q.* 5. & *c. illud*, 16. *q.* 6. & idem procedit, ſi legatus prædeceſſoris mandauit.

59 *Cap. XL.* Abbatem. *Idem.*

QVando Papa mandat v. gr. Abbati, vt prouideatur Caio de aliqua Eccleſia ſui Monaſterij, deinde ſcribit Epiſcopo per lit-

litteras generales,vt prouideat Sempronio, vel faciat prouidere de aliqua Eccleſia in ſua diœceſi, non poteſt Epiſcopus Abbatem cogere ad prouidendum, quia iam fuit grauatus.

Gloſ. Mandatum generale, ſecundo impetratum, non derogat mandato ſpeciali prius impetrato. Item quando in litteris Apoſtolicis dicitur: Mandamus tibi, vt prouideas tali in aliqua Eccleſia tuarum, poteſt is cui mandatum dirigitur, illum ponere in poſſeſſionem, inueſtire, ac excommunicare contradictores, &c. Si vero dicatur, Mandamus tibi, vt facias prouidere, tunc ſolum poterit excommunicare contradictores. In quæſtione autem eſt ſi poſſit illum inueſtire, & ponere in poſſeſſionem: & probabilius eſt quod non poſsit.

60 *Cap. XLI.* Ab excomuuicato. *Idem.*

QVando mandatur excomunicatori, vt abſoluat excommunicatum dicentem fuiſſe excommunicationem latam ſine forma Concilij, & ſimiliter ſcribitur alijs deputatis Iudicibus, vt Epiſcopo non obediente, mandatum Apoſtolicum exequantur, ſi res ita eſt; An res ita ſit,debent cognoſcere Iudices deputati, & non Epiſcopus, qui de facto ſuo certus eſſe debet.

Gloſ. Conſueuit Eccleſia remittere male excommunicatum ad excommunicatorem, vt eum abſoluat, ſi non appellauit. Item delegati debent ſtatim abſoluere præſtita cautione, & iuramento, quod parebit mandatis Eccleſiæ, ni aduerſarius obſtet.

61 *Cap. XLII.* Si proponente. *Idem.*

QVi dicens ſe non beneficiatum, cum ſit,impetrat beneficium, licet exiguum, Reſcriptum non valet.

Gloſ. Quicumque impetrat beneficium tenetur facere mentionem de beneficio, quod habet, aliter impetratio eſt nulla. Item non valet collatio, niſi ſit clericus, niſi velit reſidere, niſi ſit dignus, niſi Eccleſia poſſit tot ſufficere, niſi ſit ex eo loco oriundus; ſi habeat vicariam perpetuam, quæ ſufficiat ſibi; ſi ad mandatum Papæ alius ſit receptus, & ſi quam aliam iuſtam habeat exceptionem. vide *gloſ. vlt.* Vnde verſus.

Clericus indigena, dignus, pauper, reſidenſque,
Redditus, vt pateant ſcriptis, ſunt iſta neceſſe.

62 *Cap. XLIII.* Quia nonnulli. *Idem.*

QVi abutuntur litteris Apoſtolicis, priuantur commodo Reſcripti, & condemnantur ad expenſas. v. gr. qui dat ſuas lit-

litteras alteri eiuſdem nominis, qui vocant in iudicium eos, contra quos nihil habent, qui litteras trahunt ad futuras controuerſias, qui aliquem ſuper vno negotio, vel ſuper pluribus perſonalibus, quæ commode poſſunt ab vno tractari, vocant ad diuerſos Iudices, qui citat reum ad loca diuerſa, vel ad villam indeterminate.

Gloſ. In litteris, nomen, & cognomen eſt exprimendum: qui contra faciunt tam dantes, quam recipientes puniendi. Item qui citat aliquem ad locum indeterminate, perinde eſt, ac ſi nullum locum ſtatuiſſet, vel intelligitur, vbi iudicari conſueuit.

IN SEXTO LIB. I.

DE RESCRIPTIS. Tit. III.

63 *Cap. I.* Ipſo iure. *Greg. ix.*

RESCRIPTUM delegatorium impetratum ab excommunicato, & proceſſus per ipſum factus, ſunt ipſo iure nulla, niſi in cauſa excommunicationis, vel appellationis.

Reſcriptum delegatorium impetratum ab excommunicato, & proceſſus per ipſum factus, ſunt ipſo iure nulla, niſi in cauſa excomunicationis, vel appellationis.

Gloſ. Excommunicatus regulariter, non poteſt impetrare Reſcriptum delegatorium contra ſuos debitores: & ſi impetraſſet, & fieret proceſſus, eſſet nullus defectu authoritatis: ſecus ſi tempore impetrationis non erat excommunicatus. *c. pia, de except.* vel ſi Reſcriptum non fuit nullum, licet fuerit ſubreptitium, vel elidibile per exceptionem, vt quia poſtea fuit excommunicatus. Item nota, in caſu noſtro non requiritur exceptio, quia textus dicit, Ipſo iure.

64 *Cap. II.* Cum in multis. *Innocen. ij.*

QVando in Reſcripto delegatorio ponitur clauſula, Quidam alij, v. g. citentur, non intelligitur vltra tres, vel quatuor, quos impetrans in actis, vel in primo citatorio debet omnes nominare, alioquin citatio eſt nulla.

Gloſ. Niſi quando non vult alios citare, quia cum eis tranſigitur, & hoc eſſet exprimendum in citatorio, nam infinitas in multis articulis reprobatur. Item qui per litteras generales ad obti-

nenda beneſitia optauit vnum ſine poteſtate, ſi ſuccumbat, ad aliud tranſire non poteſt.

64 *Cap. III.* Diſpendia. *Idem.*

Actor volens mouere plures quæſtiones perſonales, non impetret litteras ad diuerſos Iudices, ſed ad eoſdem: ſecus litteræ non valent, & condemnabitur ad expenſas. Similiter reus ſi contra actorem impetrat litteras de reconuentione in eodem iudicio, vel de conuentione ad eoſdem Iudices, impetret ſub eadem pœna, niſi eos, vt ſuſpectos recuſet.

Gloſ. Hoc decretum valet in perſonalibus, non in realibus. Item quid ſi conueniat coram delegato ſuper vno, & coram Ordinario ſuper alio. vide gloſ. Item intelligitur ſi cum effectu vtitur ambabus litteris, ſecus ſi vnis. Si reus conueniat actorem etiam in reali, An reus poſſit conuenire actorem coram ordinario, durante eodem iudicio? eſt dubium. vide gloſ.

65 *Cap. IV.* Cum aliquibus. *Bonif. viij.*

Poſito ſtatuto confirmato à Papa de numero certo Canonicorum, ſi litteræ Apoſtolicæ dent facultatem recipiendi aliquem ſupra numerum, an dicatur receptus auctoritate Apoſtolica, vel ordinaria. Reſpondetur, ſi receptio alias pertinebat ad Canonicos, tunc dicitur receptus auctoritate canonicorum, niſi in litteris expreſſe dicatur, auctoritate Papæ: ſi receptio non ſpectabet ad eos, ſed virtute litterarum recipitur, tunc eſt receptus auctoritate Apoſtolica.

Gloſ. Quando duo ſunt recepti in Canonicos, vnus prior auctoritate ordinaria, ſecundus poſterior auctoritate Papæ, quibus ſit prouidendum de præbēda primo vacatura. Reſpondetur quod præfertur prouiſus à Papa. Item nota, quando ſtatutum certi numeri eſt confirmatum à Papa, non poſſunt canonici ſupernumerarium acceptare: ſi non eſſet confirmatum, poſſent.

66 *Cap. V.* Si gratioſe. *Idem.*

Poſito, quod debet vacare beneficium per adeptionem alterius beneficij incompatibilis, vt Epiſcopatus poſt conſecrationem, in alijs poſt poſſeſſionem, ſi per ipſum non ſtat; ſi interim obtinetur à Papa, vt non vacent ea beneficia, petitur, An per obitum Papæ vacent. Reſpondetur, ſi gratia dicebat, vt poſſis retinere beneficia ad beneplacitum noſtrum, gratia expirat; ſi dicebat ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, non expirat, niſi reuocet, quia Sedes non mo-

moritur. Item hæc gratia intelligitur de beneficijs canonice obtentis, non de alijs, quia hæc diſpenſatio nihil noui iuris tribuit, ſed vetus conſeruat: & cum ſit ambitioſa, eſt reſtringenda.

Gloſ. Gratia facta ad beneplacitum Papæ expirat eius morte. Item beneficia curata incompatibilia ſunt.

67 *Cap. VI.* Suſceptum. *Idem.*

QVando Papa mandat, vt prouideas Titio de beneficio reſignato, ſi vacet per obitum, non potes de illo prouidere, niſi Papa explicauerit de beneficio vacante quocunque modo. Item ſi duo impetrant vnum beneficium, vnus vt vacans per reſignationem, vel adeptionem alterius, alter per mortem, primus præfertur, quia beneficium vacauit ceſſione.

Gloſ. Gratiæ ad beneficia ſunt odioſæ, & ideo reſtringendæ: & appellatione vnius non venit aliud: & in litteris verba ſunt proprie, & ſtricte intelligenda. Item ſi quis impetrat beneficium expreſſo falſo modo vacationis, non tenet collatio. Item in beneficijs larga fiat interpretatio, tamen in litteris beneficialibus fit ſtricta, quia ambitioſæ reputantur.

68 *Cap. VII.* Gratia. *Idem.*

QVando confertur beneficium ignoranti, v. gr. abſenti, & ipſe neſciens aliud impetrat non facta mentione primi, gratia eſt valida: ſed ſi beneficia ſunt incompatibilia, eligat quod magis vult.

Gloſ. Impetrans beneficium, vel litteras expectatiuas ad beneficium à Sede Apoſtolica, vel à legato Papæ, debet facere mentionem de beneficijs obtentis, licet modicis: ſecus quando impetrat ab Ordinario, niſi forte Papa proprio ſuo motu conferret beneficium. Item nota, quod licet ignorantia probabilis excuſet à ſuſceptione, non tamen diſpenſat contra Concilium. *cap. de multa, de præben.* Quod dicitur de ignorante, idem dicendum de ſciente, antequam acceptet, vel ratam habeat collationem, quia non eſt ſuum: ſed verius, quod debeat facere mentionem. Item beneficia, quæ ſimul de iure teneri poſſunt ſecundum Innocent. *c. dudum. ſupra de elect.* ſunt illa, quæ de conſuetudine, vel ſtatuto reſidentiam non requirunt, Vel ſunt plures præbendæ, quarum altera per ſe non ſufficit. vide *gloſ. in verbo de iure teneri.*

69 *Cap. VIII.* Quamuis.

SI Papa conceſſit Petro gratiam, vt prouideatur illi de præbenda primo vacatura; deinde illam reuocat, & interim eandem Eſt ſublatū per Conc. Tr. ſeſſ. 4. de ref. 19.

gra-

gratiam concedit Ioanni, poſtea reſtituit Petro gratiam reuocatam: Prima, præbenda vacans eſt danda Ioanni non Petro, quia attenditur reſtitutio, & non prima conceſſio, cum reſtitutus fuiſſet ad datam prioris temporis.

Gloſ. Quando plures habent ſimiles gratias, præfertur ille, qui eſt prior in data.

70 *Cap. IX.* Si eo tempore. *Idem.*

QVando dantur litteræ, vt prouideatur alicui de beneficio cum cura, vel ſine cura, & tempore datæ non habet ætatem pro cura, ſi deinde peruenit ad ætatem, non poteſt prouideri de curato, quia attenditur tempus datæ; poteſt tamen prouideri de beneficio ſine cura, quia tempore datę erat in ætate.

Gloſ. Litteræ Apoſtolicæ poſſunt pro parte valere, & pro parte non, quia vtile per inutile non vitiatur. Item cum dicitur de dignitatibus, non intelligitur de beneficijs curatis.

71 *Cap. X.* Si propter tua. *Idem.*

QVando Papa concedit Epiſcopo v. gr. propter paupertatem, fructus primi anni beneficiorum vacantium, etiam ſi apponat clauſulam, non obſtante conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto, per quod conceſſio impediri poſſet, tamen non intendit derogare ſpeciali ſtatuto, priuilegio, vel conſuetudini, qua deberentur fructus primi anni alicui Eccleſiæ, vel fabricæ, vel certæ perſonæ.

Gloſ. Nota, quod licet non ſit derogandum ſpeciali ſtatuto, vel conſuetudini, adhuc tamen Epiſcopus percipiet fructus vnius anni. Nam fructus primi anni dandi ſunt illi certo vſui, ad quem erant deſtinati, fructus ſecundi anni Epiſcopo; tertij & deinceps prouiſo. Vel ſecundum aliam intelligentiam, primi anni fructus dentur Epiſcopo, ſecundi certo illi vſui. Item annus pro fructibus ſeparatis à ſolo, incipit à die vacationis, & habebit dies 365. Item vacat beneficium, vel per mortem, vel per renunciationem, depoſitionem, tranſlationem, vel quocumque modo etiam per permutationem, licet ſit dubium.

72 *Cap. XI.* Statutum.

Côc. Trid. ſeſ. 13. R. 10 CAuſæ litterarum Apoſtolicarum committantur habentibus dignitatem, perſonatum, vel canonicatum, in cathedrali, & in locis inſignioribus.

Gloſ. Quis dicatur habere dignitatem, vide Panorm. *c. de mul. de præben.* Item Epiſcopi non tenentur hoc decretali: poſſunt enim

vi-

Digitized by Google

vices ſuas ſimplici clerico committere.

§. Cum vero. Quando actor, & reus ſunt eiuſdem ciuitatis, vel diœceſis, actor non impetret delegatum vltra ciuitatem, vel diœceſim; ſed ſi cauſa eſſet contra Epiſcopum, Capitulum, vel vniuerſitatem, poteſt impetrare extra diœceſim: ſi ſunt diuerſæ diœceſis, tunc impetret in diœceſi rei, niſi timeat potentiam, vel in alia per vnam diætam diſtantem, & non in ſua.

Gloſ. Diæta computari debet à ciuitate, vel loco, in quo reus habet domicilium, quemadmodum diœceſanus ſimpliciter loquendo intelligitur diœceſanus domicilij.

73 §. In nullo quoque. Iudex extra locum deputatum nihil agat niſi de conſenſu partium, nec committat vices ſuas niſi perſonis deſignatis. Inſuper delegatus Apoſtolicus nihil ſumat niſi eſculentum, vel poculentum ex mera liberalitate dantis, quod poteſt conſumi paucis diebus. Sed ſi contingit propter cauſas commiſſas proficiſci extra ſuum domicilium, accipiat moderatas expenſas, nec plus ab vna parte, quam ab alia parte: & ſi litigantes ſunt pauperes, etiam pro expenſis nihil accipiat.

Gloſ. Non proficiſcitur niſi ex neceſſitate: & ſi teſtes ſunt in loco propinquo, ita vt eos examinare poſſit in domo ſua, nihil accipiat. Item textus intelligitur de delegatis habentibus ſtipendia ſufficientia ad victum. Item non accipiat integras expenſas, ſed ſolum illas, quas domi ſuæ non feciſſet.

74 §. Aſſeſſorem. Delegatus non aſſumat aſſeſſorem, ſeu conſiliarium, niſi in conſcientia indigeat, qui neutri parti ſit ſuſpectus: & tunc partes ſoluant moderatum ſalarium.

Gloſ. Opiniones Doctorum non ſunt probabiles, niſi quatenus fortificantur rationibus. An Iudex indigeat aſſeſſore, relinquitur ſuæ conſcientiæ, & ſic non poteſt accuſari.

§. Notarium. Delegatus limitet ſalarium notariorũ in ſua cauſa, nec participet in lucro notarij, vel aſſeſſoris. Item delegatus recipiens aliquid contra hoc cap. reſtituat, nec illum excuſat remiſſio dantis.

Gloſ. In hoc caſu Dominus non poteſt rem ſuam in alium transferre, ſed poſtquam recepit eam à delegato, poteſt iterum eidem dare ſine fraude, & accipiens retinere, quia hoc non eſt prohibitum.

§. Pro-

Digitized by Google

§. Proferendo. Iudex non vocet teſtes, niſi quando cauſa requirit, & tunc producens ſoluat teſtibus competentes expenſas pro diſceſſu, ſtatu, & receſſu. Item omnia attentata contra prædicta, ſunt ipſo iure nulla, & irrita.

75 *Cap. XII.* Tibi qui.

Huiuſmodi gratias expectatiuas, & mādata de prouidendo omnino ſuſtulit Concil. Trid. ſeſ. 24 de ref. c. 19

QVi prius impetrat admitti in Canonicum, & præbendam primo vacaturam, eſt præferendus ſecundo impetranti, licet ſecundus prius præſentauerit, & fuerit receptus in Canonicum; dummodo antequam vacet præbenda prior præſentet, quia erat prior in data; Imo etiam ſi prior præſentet, poſtquam præbenda vacauit non dum collata ſecundo, ſi executor primi fecerit proceſſum, imo ante proceſſum executoris, etiam ſi præbenda vacans fuerit ſecundo collata, primo debetur, ſi in primis litteris fuit poſitum decretum irritans, quicquid in præiudicium primæ gratiæ fiat; dummodo in his non poſſit imputari dolus, vel notabilis negligentia primo.

76 *Cap. XIII.* Si pro te.

QVando primus prouidetur ſub conditione, v. gr. ſi aſſentiatur Epiſcopus, & ſecundus ſimpliciter impetrat, ſi ante adimpletam conditionem primi, ſecundus obtineat canonicatum ſecundus præfertur primo in aſſecutione præbendæ, licet interim conditio primi fuerit adimpleta.

Gloſ. Mandatum conditionale ante conditionem exiſtentem, conſenſum non habet, ſicut nec matrimonium conditionale: vnde nec ex ipſo oritur publicæ honeſtatis iuſtitia, *c. 1. in fin. infra de ſponſal.* Item ad Epiſcopum, & capitulum de iure communi pertinet Canonicorum receptio. *c. poſtulaſti, de conceſ. præben. c. nouit de his quæ fiunt à prælat.* licet de conſuetudine, vel priuilegio interdum ad alterum tantum pertineat.

77 *Cap. XIV.* Duobus.

SI Papa concedit duobus, vt prouideantur de canonicatu, & præbenda, qui habet datam priorem, ſaltem vna hora, præfertur alteri. Si ſint æquales, & vnus habeat canonicatum à Papa, alter remittatur ad Epiſcopum, præfertur ille, qui habet canonicatum à Papa, licet alter prius præſentauerit litteras. Si vterque remittitur, vel vterque habet à Papa, præfertur, qui prius præſentat. Si vterque ſimul præſentat tunc capitulum, vel maior pars eliget quem vult. Alter vero non electus careat impetratis, niſi in lit-

litteris appareat, quod vtrique mandauerit prouideri, v. g. dicendo non obſtante, quod pro alijs ſcripſerimus.

Gloſ. Idem eſſet obſeruandum, ſi tribus, vel pluribus fuiſſent conceſſæ litteræ de prouiſione; eadem enim eſt ratio, ac de duobus. Item hic tex. procedit, quando vterque impetrauit ſibi prouideri de canonicatu, & præbenda integra; nam ſi impetratio eſſet diſſimilis, puta quia vnus impetraſſet canonicatum, alter dignitatem, vel vnus præbendam integram, alter dimidiam, tunc ſi vacaret integra, danda eſſet illi qui obtinuit ſuper integra, ſi dimidia illi, qui obtinuit ſuper dimidia, & ſic de ſingulis. Item ſi litteræ ſuper prouiſione eſſent datæ eodem die, cum non ſit conſuetudo ponendi horam, non poſſet ex data apparere, quæ nam eſſent prius conceſſæ, & tunc, id probandum eſſet vel per teſtes, vel per confeſſionem partis aduerſæ. facit *c. cum ad ſedem, de reſtit. ſpol.* & *c. 1. infra, de confeſ.* Item quando litteræ ſunt omnino æquales, tam in data, quam in præſentatione, tunc eſt locus gratificationi, & ille recipietur, qui à maiori parte capituli erit electus; ſed ſi capitulum nollet eligere, vel pari numero diſcordaret in eligendo, tunc eſſet compellendum à ſuperiore ad eligendum, & ſi diſcordaret ad ſuperiorem deuolueretur poteſtas eligendi. *c. 2. de conceſ. præben.*

78 *Cap. XV.* Quia per ambitioſam.

REuocat omnes perpetuas indulgentias, vt abſentes percipiant fructus, exceptis quotidianis diſtributionibus, ſi non ſint conceſſæ Eccleſijs, vel dignitatibus, ſed perſonis, & indicat in futurum non concedendas. Trid. ſeſſ. 5 de Ref. c. 1.

Gloſ. Perpetuæ indulgentiæ non ſolum ſunt illæ, quæ abſolute conceduntur alicui, quo ad vixerit, ſed etiam omnes illæ, quæ poſſunt durare per totam vitam alicuius, vel cuius terminus eſt incertus, puta ſi diceretur, donec fuerit in ſeruitio talis Principis. *c. ſi gratioſe, ſupra eod. l. iuris peritos, ff. de excuſat. tutor. in prin.*

CLEMENTIN. LIBER I.

DE RESCRIPTIS. Tit. II.

79 *Cap. I.* Abbates. *Clem. v.*

AD tollendas fraudes contra *cap. ſtatutum in 6.* Abbates, & præſidentes alicui adminiſtrationi non poſſunt auctoritate litterarum Apoſtolicarum, vel legati conuenire reos ſibi ſubdi-

ſubditos occaſione beneficiorum, niſi vbi, & coram quibus ſunt ſubditi immediate, vel niſi vbi conuenirent ſi haberent ſpecialem adminiſtrationem talium beneficiorum, etiam ſi illa beneficia ſint de menſa Abbatis: ſi vero aliquem vexauerint contra hunc textum, Iudex apud quem vexatur, condemnabit Abbatem in expenſis, & omnis proceſſus contra præmiſſa habitus eſt irritus ipſo iure.

Trid. ſ. 25 R. 10. 80 *Cap. II.* Et ſi principalis. *Idem.*

IN *cap. ſtatutum, de reſcrip.* in *6.* cauſæ erant delegandæ exiſtentibus in dignitate, perſonatu, vel canonicatu: nunc dicit quod poſſunt committi principali officiali Epiſcopi, & Priori conuentuali, non autem officiali foraneo Epiſcopi, ideſt conſtituto in certa parte eccleſiæ, vel ad certos actus, nec Priori clauſtrali ſui monaſterij.

Gloſ. Dummodo Papa in delegatione expreſſe non nominaret foraneum, vel Priorem clauſtralem. Item nota ex hoc textu, quod Prior conuentualis dicitur eſſe in dignitate, etiam ſi non ſit aſſumptus per electionem, ſed ſolum amouibilis ad voluntatem ſui Abbatis. Item cauſa Vicario generali delegari non poteſt, quia non eſt officialis. Item de officiali principali, quem dat capitulum Sede vacante, eſt dubium, ſed videtur quod ſic. Item delegari poteſt officiali Epiſcopi electi, & confirmati, licet non conſecrati, quia habet iuriſdictionem.

81 *Cap. III.* Auditor. *Idem.*

DVm duo litigant de beneficio in curia Romana, ſi à Papa in curia Romana deputatur Auditor ſuper hanc litem, tunc Auditor, ſi pronunciat Beneficium deberi vni, poteſt eidem conferre beneficium.

Gloſ. Secus eſſet in Auditore dato extra curiam, vel alio, quam à Papa, puta à Legato, ille enim ſolum poſſet pronunciare, & referre, non autem conferre beneficium.

82 *Cap. IV.* Gratiæ.

Trid. ſeſſ. 24. de Ref. c. 19. SI quis impetrauit mandatum ad obtinendum beneficium, v. gr. curatum, & antequam gratia habeat effectum, obtinet pacifice aliud beneficium incompatibile cum præmiſſo; non poteſt amplius vti gratia, etiam ſi renunciauit beneficio obtento.

Gloſ. Hoc eſt verum etiam ſi recipiens ſecundum beneficium proteſtaretur, quod gratiæ de primo beneficio habitæ renuntiare non intendit, cum proteſtatio ſit contraria facto. Item nota, quod

gra-

gratia perempta non reuiuiſcit, etiam ſi res reuertatur in priſtinum ſtatum. Item ſi hic, de quo in textu renuntiaret ſecundum beneficium, bene poſſet illi primum beneficium ab ordinario conferri; ſed textus ſolum loquitur, quod ex vi gratiæ Apoſtolicæ non poterit amplius tale beneficium prætendere.

83 *Cap. V.* Litteras.

GRatia conceſſa pro beneficio primo vacaturo, non extenditur ad beneficium, quod erigitur poſt datam.

Gloſ. Hæc decretalis non procedit in beneficio tempore datæ ſuppreſſo, & deinde renouato. Item ſi dubium eſſet, quid eſſet prius datæ litteræ, an creatio beneficij, ad quem ſpectat onus probandi? Res eſt dubia: videtur ſpectare ad impetrantem. Vide gloſ. in verbo, creatum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE CONSVETVDINE. Tit. IV.

84 *Cap. I.* Conſuetudines. *Greg.*

CONSVETVDO, quæ cognoſcitur inducere grauamen Eccleſiæ, non valet.

Gloſ. Intelligitur, de conſuetudine oneroſa, & quæ notabiliter lædat.

85 *Cap. II.* Ex litteris. *Innoc. iij.*

COnſuetudo, per quam Eccleſia, vel locus religioſus acquirit dominium, & poſſeſſionem rei ſine ſolemnitate legali valet.

Gloſ. In donatione facta locis Religioſis in vltima voluntate valet conſuetudo, etiam ſi non adhibeantur ſolemnitates teſtamenti. Item poſſeſſio transfertur per alium actum, quam per traditionem rei, nempe per viſum, per traditionem clauium, per inſtrumenta, per venditionem illius rei, quam apud me habeo in depoſito, vel mutuatam, &c. vide *in gloſ. fin.*

86 *Cap. III.* Ad noſtram. *Idem.*

COnſuetudo, in qua populus in cauſis eccleſiaſticis fert ſententiam, non valet, ſed Epiſcopus auditis partibus ferat ſententiam in ſubditos ſuos.

Gloſ.

Gloſ. Conſuetudo irrationabilis introducta contra Canones non valet, & ſententia lata à non ſuo Iudice non valet, niſi forte in cauſa reconuentionis. *can. accuſatores, §. cuius in agendo 3. q. 8.* vel quando quis ex certa ſcientia conſenſerit in non ſuum Iudicem; ſed clerici id non poſſunt ſine licentia ſui prælati.

87 *Cap. IV.* Quanto. *Idem.*

Trid. ſeſ. 7 c. 3. CONſuetudo non poteſt facere, vt ſimplices ſacerdotes conferant illa ſacramenta, quæ ad ſolum Epiſcopum ſpectant, vt Confirmatio, Ordines &c. & tutius eſt illa omittere, ſi non adeſt Epiſcopus; nam aliter collata non tenent, quia inaniter conferũtur.

Gloſ. Conſuetudo in peccatis non excuſat. Et confirmatio facta à ſacerdote habetur pro non data, quoniam non datur ex delegatione Papæ. Nam Papa poteſt delegare ſimplici ſacerdoti, vt chriſmet. *can. peruenit 45. diſt.* Sed non Epiſcopus, quia non poteſt delegare inferioribus ea, quæ ſunt ordinis, ſed ea ſolum, quæ ſunt iuriſdictionis.

88 *Cap. V.* Cum inter. *Idem.*

Trid. ſeſ. 6 CONſuetudo, qua rumpitur neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ, vel eſt contra ſtatutum Eccleſiæ, non valet, vt qui habet priuilegium tempore interdicti dicendi officia, non poteſt propter conſuetudinem pulſare campanas.

Gloſ. Etiam ſi eſſet longi temporis, & præſcripta.

89 *Cap. VI.* Cum olim. *Idem.*

QVando de licentia Pontificis erigitur aliqua dignitas in Epiſcopatu, eſt eligenda ſine præiudicio aliorum, & ſaluis rationabilibus, & approbatis conſuetudinibus Eccleſiæ: & talis dignitas habeat illum honorem, & officia, quæ ſimiles in vicinis locis habent.

Gloſ. Nota, quod ſine licentia Papæ non poteſt conſtitui noua dignitas. Item quod dicitur ſine præiudicio alterius intelligitur de enormi. Item licet priuilegium aliquod ſit per verba generalia, non tamen debet interpretari in præiudicium alterius, *c. licet, infra, de tranſlat.*

90 *Cap. VII.* Cum venerabilis. *Idem.*

PRætextu conſuetudinis nemo poteſt dimittere dignitatem, etiam ſi velit ad aliam tranſire ſine licentia ſui Superioris: nam conſuetudo inimica canonibus eſt corruptela.

Gloſ.

Gloſ. Et ſic Abbas ſubiectus Epiſcopo non debet ſine illius licentia renunciare, *can. Abbas* 18. *q.* 2. Nec etiam alij clerici. *cap. admonet, infra de renunc.*

91 *Cap. VIII.* Cum Dilectus. *Idem.*

EX conſuetudine approbata, quæ eſt legum interpres, licet videatur præiudicare iuri communi, poteſt introduci, vt vna Eccleſia teneatur eligere ſibi Abbatem, vel prælatum ex gremio alterius Eccleſiæ. Item ſuſpenſus non poteſt, eligi, vel eligere.

Gloſ. Conſuetudo interpretatur legem, vel ſtatutum Epiſcopi. Item quamdiu ius commune ſeruari poteſt non eſt recedendum ab ipſo; ſed conſuetudo præſcripta præiudicat iuri communi. Item Epiſcopus non poteſt ſtatuere, vt vna Eccleſia eligat prælatum de alia inuitis clericis. Item ſuſpenſus non poteſt eligere, nec eligi, vt hic, & *cap. cum inter R. de elect.* nec poteſt poſtulari, qui non ſeruauit interdictum *cap.* 1. *infra tit. prox.* nec beneficia conferre, *cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præben.* An Epiſcopus ſuſpenſus poſſit excommunicare, interdicere, dare præbendas, res eſt controuerſa. Reſpondetur negatiue, etiam ſi ſit conſecratus, *cap. audiuimus* 24. *quæſt.* 1. vide *gloſ. in verbo à ſuſpenſis*. Item ſuſpenſus à canone, puta quia participauit cum excommunicatis, bene poteſt eligere, & alia facere, quæ pertinent ad iuriſdictionem, non tamen eligi poteſt ſcienter, *cap. ſi celebrat, infra de cleric. excomm.* quia mitius agitur cum lege, quam cum miniſtro legis.

92 *Cap. IX.* Cum conſuetudinis. *Honor. iij.*

CApitulum ſine conſenſu Epiſcopi non poteſt mutare conſtitutiones, & conſuetudines approbatas Eccleſiæ, nec nouas inducere, quas ſi induceret, ſunt irritæ.

Gloſ. Quæ ſit longa conſuetudo, *infra cap. vlt. eodem*. Item requiritur expreſſus conſenſus Epiſcopi, non enim ſufficit conſilium, aut tractatum cum illo habuiſſe. Item quando mandatur alicui, vt cum aliquorum conſilio quid agat, non ſufficit, vt illud requirat, ſed tenetur illud expectare. *c. cum in veteri lege, infra de elect.* Item nouitates ſine euidenti vtilitate introduci non debent, *l. in rebus, ff. de leg. & conſt. Princip.*

93 *Cap. X.* Ex parte. *Idem.*

NOn valet conſuetudo, vt vir, qui diſſipauit bona ſua, poſſit expendere bona vxoris; nec vt vxor adultera, ſi di-

mittatur, habeat partem bonorum viri.

Gloſ. Vir nulla ratione poteſt alienare fundum dotale vxoris, etiam ſi ipſa conſentiat, dummodo non iurauerit, non contrauenire venditioni, tunc enim tenet venditio. *cap. cum contingat*, *de iureiuran.* Imo nec propter delictum viri diſtrahi poſſunt bona mulieris, *cap. ex litteris*, *infra de pignor.* licet quandoque poſſint, vt in cauſa primipilarij, ſi omnia bona mariti exhauſta ſunt, tunc enim bona mulieris obnoxia ſunt fiſco. *l. ſatis. C in quibus cauſ. pign ta. contra*. Item mulier ob adulterium, non ſolum debet carere bonis viri, ſed etiam perdere dotem. *l libertatem*, *C. ad leg. Iul. de adult. cap. plerumque*, *infra de donat. inter virum & vxor.* Ideo conſuetudines, de quibus in textu, vt iuri contrariæ, & ad peccata committenda incitantes diſſoluuntur.

94 *Cap. XI.* Cum tanto. *Greg. IX.*

CONtra ius naturale nulla valet conſuetudo, contra ius poſitiuū conſuetudo longæua, licet non ſit vniuerſalis; tamen non præiudicat, niſi ſit rationabilis, & præſcripta.

Gloſ. Ius naturale eſt immutabile, & ideo etiam ſi omnes homines contra illud agerent, talis conſuetudo non deberet præualere. *can, flagitia 37. quaſt.* 1. Item conſuetudo in eo loco præiudicat iuri, vbi ſeruatur. Item conſuetudo rationabilis dicitur, quam non improbat ius, vel quæ non obuiat canonicis inſtitutis. Irrationabilis, quæ improbatur à iure, vel eſt oneroſa, vel eſt contra Eccleſiaſticam diſciplinam, aut libertatem. vide *gloſ. in verbo rationabilis*. Item conſuetudo præſcripta legitime dicitur illa, quæ fit ſpatio quadraginta annorum, in rebus Eccleſiaſticis. Item vt conſuetudo præiudicet iuri communi, requiritur Primo, vt ſit rationabilis, & legitimè præſcripta. Secundo, quod ex certa ſcientia, & non per errorem inducta ſit, & ſciente illo, qui poteſt ius condere, & ius ſit tale, quod poſſit præſcribi. Tertio requiritur, vt fueris vſus ea conſuetudine, eo animo, vt intendas, ſiue credas te habere ius: & ſolæ duæ vices non inducunt conſuetudinem. Demum requiritur, quod maior pars populi illa ſit vſus. Item quæ differentia ſit inter conſuetudinem, & præſcriptionem? Reſpondetur, quod in contrarium conſuetudinis admittitur probatio, non vero præſcriptionis; excipitur, quando quis petit aliquid ſibi deberi ex conſuetudine, & allegat cauſam, & probat ſolum tēpus non cauſam, tunc enim non admittitur probatio in contrarium. Secundum aliquos differūt, quia in præſcriptione quādoque probatur titulus, & nō ſufficit ſolū tempus. Item præſcriptio eſt particularis, conſuetudo vniuerſalis.

DE-

IN SEXTO LIBER I.

DE CONSVETVDINE. Tit. IV.

Trid. ſeſ. 7. c. 2. 4. & ſ. 24. c. 17.

95 *Cap. I.* Conſuetudinem.

Conſuetudo non valet, qua quis habeat in eadem Eccleſia duas dignitates, vel perſonatus, vel præpoſituras, vel adminiſtrationes, vel duo officia, vel eorum alterum cum reliquo, vt vnam dignitatem, & vnum officium perpetuum, vel præpoſituram, etiam ſi eſſet conſuetudo immemorabilis, & iurata, quia iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis.

Gloſ. Dignitas dicitur, quæ habet adminiſtrationem, & iuriſdictionem: Perſonatus qui habet in Eccleſia præeminentiam non iuriſdictionem; Officium quod habet adminiſtrationem rerum ſine præeminentia, & iuriſdictione. Et aliquando in iure confunduntur. Item valet conſuetudo, vt quis habeat in eadem Eccleſia dignitatem, & canonicatum cum præbenda de licentia Epiſcopi. Item iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, & ſic non ſe extendit ad conſuetudines irrationabiles, vt erant iſtæ in textu. Item ſicut non poteſt quis in eadem Eccleſia habere duas dignitates, ſic nec in diuerſis Eccleſijs ſine auctoritate Pontificis. An diſpenſatus ad duas dignitates eccleſiaſticas intelligatur in eadem Eccleſia? Reſpondetur negatiue, niſi fiat expreſſa mentio in diſpenſatione.

96 *Cap. II.* Non putamus. *Idem.*

Non valet conſuetudo, qua appellatur ab officiali Epiſcopi ad Epiſcopum, quia eſt idem Tribunal.

Gloſ. Appellatio de natura ſua debet fieri ad ſuperiorem, non ad æqualem ratione Tribunalis, vel ad inferiorem. Item licet ab officiali principali non liceat appellare ad Epiſcopum, tamen licet ab officiali foraneo, quia eſt ſubdelegatus. Nam licet appellare ab officiali ſubdelegato ad primum delegantem, vt etiam licet à delegato ab Epiſcopo ad cauſam ſpecialem. Nota, ex conſuetudine appellari poteſt ad primum, omiſſo medio, quia gradatim appellare non eſt de ſubſtantia appellationis. Item nota, quod ſi Epiſcopus iudicat v. g. vt canonicus, poteſt quis ad eundem appellare tanquam ad Epiſcopum. Item licet ab officiali

non poſſit appellari; tamen ſi recuſatur vt ſuſpectus, cauſa eſt probanda coram Epiſcopo.

97 *Cap. III.* Non eſt. *Idem.*

CONſuetudo (dummodo canonice præſcripta ſit) qua Epiſcopus non tenetur requirere conſilium ſui Capituli, dum inquirit, punit, corrigit exceſſus ſubditorum, non eſt reprobanda.

Gloſ. Videtur per hanc Decretalem corrigi *cap. nouit, ſup. de his quæ fiunt à Præl. ſine conſenſu capit.* Item tenetur Epiſcopus conſuetudinem, de qua in tex. allegare, & probare, alioquin ei non creditur.

Trid. ſ. 24. c. 19. 98 *Cap. IV.* Cum in tua.

SI fiat reſcriptum à Papa, vt quis prouideatur de præbenda primo vacatura in tali Eccleſia; & in illa Eccleſia eſt conſuetudo, vt antiquiores poſſint optare vacantes præbendas: conſuetudo valet, & eſt ſeruanda intra viginti dies, & quæ remanet eſt pro prouidendo. Excipitur quando vacat in curia, quia non valet tunc conſuetudo.

Gloſ. In præbendis vacantibus cauſa permutationis, an habeat locum optio? Reſpondetur negatiue in *Clem. vnica de rerum permutat.* Item conſuetudo rationabilis ſatis eſt ſi ſit congrua, puta decem annorum, vt aliqui exiſtimant, licet non ſit præſcripta, & idem dicendum de ſtatuto,

EXTRAV. COMMVN.

LIBER PRIMVS.

DE CONSVETVDINE.

Cap. Super gentes.

TOllit omnem conſuetudinem impediendi Legatos, & Nuncios Apoſtolicos ſub excommunicatione, atque interdicto loci.

DECRETALIVM LIBER I.

DE POSTVLATIONE Prælatorum. Tit. V.

99 *Cap. I.* Ad hæc. *Innocen. iij.*

QVI non ſeruauit interdictum, eſt indignus, vt pro eo poſtuletur, & ideo reijcitur. Item ſententia v.g. interdicti publice, & ſolemniter publicata omnes ligat, nec quis præſumitur ignorare.

Gloſ. Niſi probet ignorantiam. Item quod Metropolitana Eccleſia obſeruat, ſuffraganei debent ſeruare. Item omnis contumacia eſt punienda. Item confeſſio procuratoris præiudicat domino.

100 *Cap. II.* Gratum. *Idem.*

QVi poſtulationem vitio perſonæ caſſatam innouant, ſunt priuati poteſtate poſtulandi, & eligendi, & alij ex numero licet pauci, qui nõ conſenſerũt innouationi, poſſunt poſtulare, & eligere.

Gloſ. Qui poſtulat, vel eligit perſonam indignam, amittit poteſtatem eligendi, & deuoluitur poteſtas ad alios de capitulo, licet numero pauciores. An ſi remaneret vnus ſolum ad illum deuolueretur ius eligendi? Res eſt controuerſa, ſed affirmatiue reſpondendum.

101 *Cap. III.* Bonæ memoriæ.

VTilitas communis eſt præferenda priuatæ, & maior minori, & Cardinalis, qui eſt vtilis Eccleſiæ vniuerſali, non eſt creandus Epiſcopus. Item poſtulatio facta à minori parte tertia, non admittitur.

Gloſ. Iudex poteſt ſupplere, quod Aduocatus omiſit, ſed vtraque parte pręſente non debet, niſi in aliquo caſu propter vtilitatem, vt repellendo militem à procuratione, & publicum excommunicatum ab agendo, etiam ſi pars contra illum non excipiat.

Cap. IV. Bonæ memoriæ.

POſtquam poſtulatio eſt præſentata ſuperiori, poſtulantes non poſſunt illam mutare, ſicut nec in electione. Item ſi contempti volunt poſtea conſentire, valet poſtulatio, ſi in perſona poſtulata non erat vitium.

Digitized by Google

Gloſ. Quando aliqui non ſunt de capitulo, vt poſſint eligere debet apparere ipſorum ius eligendi, vel eſſe in quaſi poſſeſſione. Item ſi Canonici negligunt eligere Epiſcopum, & Monachi Abbatem infra ſex menſes, electio deuoluitur ad ſuperiorem. Item Archiepiſcopus translatus ad alium Archiepiſcopatū eget nouo pallio.

102 *Cap. V:* Poſtulationem.

SVperior poteſt repellere poſtulationem factam, & per eam nullum ius alicui acquiritur, tamen admittet procuratores; quibus auditis faciat, quod iuſtum eſt.

Gloſ. Poſtulantes poſſunt à poſtulatione recedere, niſi ea ſit præſentata ſuperiori, & niſi ſit facta publicatio ſcrutinij, quia his factis non poſſunt recedere, tamen non acquiritur ius poſtulato, quo poſſit petere iure actionis confirmationem, ſed totum pendet ab arbitrio ſuperioris, qui tamen iniuriam ei faceret, ſi gratiam denegaret. Patronus primo præſentato non dum admiſſo nō debet alium præſentare, tamen ſi præſentat ſecundum & admittitur, ſecundus obtinebit. Vide *gloſ. in verbo, Nullum.*

103 *Cap. VI.* Etiam ſi. *Honor. iij.*

EPiſcopus non poteſt eligi ad aliam dignitatem, ſed poteſt poſtulari.

Gloſ. Epiſcopus eſt ſuæ Eccleſiæ matrimonialiter alligatus, & ideo non poteſt eligi ad aliam, ſed ſolum poſtulari, vt nimirum Papa cum illo diſpenſet, & ſic ad illam tranſeat. Non eſt autem eadem ratio de alijs clericis, v.g. canonicis, qui licet ſint vni eccleſiæ addicti, non tamen ſunt illi matrimonialiter alligati, vt epiſcopi; vnde poſſunt eligi ad quamcumqne eccleſiam, & hoc procedit etiam in Abbatibus quantumuis exemptis. *cap. ſi Abbatem, de electiōn. in ſexto.*

IN SEXTO LIB. I.

DE POSTVLATIONE Prælatorum. Tit. V.

NOta, quod poſtulatio fit de eo, qui non eſt eligibilis propter aliquem defectum, v. g. qui non eſt legitimus, vel non in ætate, vel in Abbatem, cum non emiſerit expreſſam profeſſionem, & ſimilia. & ſic quia ſuperior, non tenetur admittere di-

diſpenſando niſi velit, ideo poſtulatio eſt ex mera gratia: & hæc poſtulatio fit ad Papam, qui poteſt diſpenſare; non ad epiſcopum, niſi in his, in quibus poſſet diſpenſare. Electio vero eſt Aſſumptio alicuius perſonæ ab ſuperioritatem, vel ſocietatem fraternam canonice facta. Hinc eſt, quod quando quis eſt electus, & eſt capax electionis, ſuperior non poteſt illum refutare, ſed debet illum confirmare, & poteſt cogi à ſuo ſuperiore, vt intra certum tempus illum confirmet, alioquin intimandum, quod iure deuoluto ipſe confirmabit. Et idem eſt dicendum de præſentato, ſi epiſcopus nolit illum inſtituere.

104 *Cap.* Perpetuo. *Bonifac. viij.*

QVando quis ſub hac forma eligit: Eligo poſtulando, vel poſtulo eligendo; vel eligo poſtulandum, vel poſtulo eligendum, vel eligo in poſtulandum, vel poſtulo in eligendum, facit omnia irrita, & vana. Item ſub hac forma eligere, eligo, & poſtulo, prout melius de iure valere poteſt, eſt prohibitum, & inualidum, niſi quando probabiliter dubitatur, an quis ſit eligendus, vel poſtulandus; & tunc ille, de quo agitur, tenetur in tempore conſenſus eligere viam electionis, vel viam poſtulationis, nec poteſt vna electa ad aliam amplius redire.

Gloſ. Hæc conſtitutio non comprehendit electiones ſub illis formis, ante ipſam factas, ſed ſolum ſequentes, quæ licet à ſuperiore confirmentur; non tamen ideo conualeſcunt, quia à principio nullæ erant. Item quando dubitatur, an quis ſit eligendus, vel poſtulandus, poteſt dici eligo, & poſtulo. Hoc autem dubium non intelligitur de ignorantia iuris, ſed ſolum de ignorantia facti, quando nimirum dubitaretur an quis haberet legitimam ætatem, &c. Item electus, vel poſtulatus infra menſem poſt præſentationem ſibi factam ſuæ electionis, vel poſtulationis, tenetur exhibere ſuum conſenſum. *c. quam ſit, infra tit. prox.*

EXTRAV. COMMVN.

DE POSTVLATIONE Prælatorum.

Cap. Diſpendijs. *Ioan. xxij.*

NEmo poteſt poſtulari, ſi ſit ſæcularis, ad cathedralem; ſi ſit Regularis ad quamcumque eccleſiam ante 27. annum, ſub

pœna, quod ita ſcienter poſtulantes ea vice poſtulandi, & eligendi facultate careant, & per triennium ſuſpenſi ſint ab omnibus beneficijs, quæ obtinent in illa Eccleſia, ad quam huiuſmodi poſtulationem fecerint. Poſtulati vero, qui in Romana curia ſuam poſtulationem fuerint proſequuti, ſæculares vſque ad 35. annum, regulares vero in perpetuum ad adminiſtrationes ſuorum ordinum, & omnia beneficia ſint inhabiles.

DECRETALIVM LIBER I.

DE ELECTIONE, Electiq. Poteſtate. Tit. VI.

105 *Cap. I.* Nullus. *Lucius.*

COLLEGIATA, vbi ſunt duo, vel tres, prouideatur per electionem eorumdem, alioquin electus expellatur.

Gloſ. Duo faciunt congregationem, vt in text. Tres collegium, *l. Neratius, ff. de verb. ſignif.* licet in vno retineatur ius collegij, *l. ſicut, §. vlt. ff quod cuiuſque vniuerſ.* Decem populum, *can. vnio 3. quaſt.* 10. Plures turbam. Et quatuor, vel quinque porci, & decem oues faciunt gregem.

106 *Cap. II.* Oſius.

EPiſcopus non eſt eligendus ad clamorem Populi.

107 *Cap. III.* Poſtquam. *Greg. iij.*

SVperior ante quam confirmet electum, inquirat de vita, & moribus in loco, vbi fuit conuerſatus.

108 *Cap. IV.* Significaſti. *Paſchalis.*

ARchiepiſcopo electo Papa non tradit pallium, niſi prius iuret fidelitatem, & obedientiam. Item Concilia non dant legem Romanæ Eccleſiæ, ſed Papa dat robur, & auctoritatem Concilijs. Item iuramentum ob licitas cauſas non eſt in ſacris ſcripturis prohibitum.

Cap.

Digitized by Google

109 *Cap. V.* Quia diligentia. *Alexand. iij.*

SChiſmaticus reductus ad Eccleſiam non poteſt eligi in Epiſcopum ſine diſpenſatione.

Gloſ. Nota, quod licet Prælatus ſit ſchiſmaticus, non propterea perduntur iura Eccleſiæ, cum redierit Epiſcopus ad vnitatem.

110 *Cap. VI.* Licet.

IN electione Papæ duæ partes Cardinalium debent conuenire: qui à paucioribus eligitur, non eſt Papa; & ſi ſe gerit vt Papa eſt excommunicatus ipſe, & electores.

Gloſ. Contra Papam à duabus partibus Cardinalium electum nulla exceptio opponi poteſt, niſi ſolum de hæreſi.

111 *Cap. VII.* Cum in cunctis.

EPiſcopus eligatur triginta annorum completorum, legitimus, vita, & ſcientia commendabilis. Et ipſius beneficia vacant poſt conſecrationem, & adeptam poſſeſſionem, vel poſt elapſum præfixum tempus ad petendam conſecrationem. Item in inferioribus beneficijs curatis beneficiatus attingat 25. annum, & commẽdetur ſcientia, & moribus. & ſic electus, ſi admonitus non ordinetur tempore præfixo à canonibus, remoueatur à beneficio, nec poſſit appellare, & beneficia dentur alijs. Item eligentes contra formam huius canonis priuantur poteſtate eligendi pro illa vice, & ſunt ſuſpenſi per triennium à beneficijs. Item Epiſcopus ſi contrafaciat, vel conſentiat, amittit poteſtatem conferendi illa officia, & beneficia; & ordinentur per Capitulum, vel Metropolitanum, ſi Capitulum nequiuerit concordare.

Gloſ. Speciale eſt in Epiſcopo, vt debeat eſſe triginta annorum completorum, & non ſufficiat 30. annum attigiſſe, vt in alijs dignitatibus, & beneficijs, in quibus ſufficit legitimum annum attigiſſe, puta 25. Item tempus definitum à canonibus de conſecrando Epiſcopo eſt trium menſium: tenetur enim Epiſcopus à die confirmationis intra tres menſes petere conſecrationem, 75. *diſt.* §. 2. *& can.* 2. dummodo neceſſitas eum non impediat. Item beneficia, quæ habebat Epiſcopus, non poſſunt conferri, niſi poſt conſecrationem, quia ante illam, cum adhuc poſſit contra ipſum excipi, non dicitur habere pleno iure Eccleſiam, quia habere eſt cum effectu habere. ſed tamen dicitur maritus Eccleſiæ, & ſine licentia Papæ eam dimittere non poteſt. Si vero ante prædictum tempus trium menſium conſecretur Epiſcopus, beneficia poſſunt conferri.

Digitized by Google

ferri. Secus eſt in alijs beneficijs,& dignitatibus inferioribus; nam curatus ſi ad aliam curam eligatur,habita confirmatione, & adminiſtratione,vacat primum ipſo iure; ſi primum non eſt curatum, & ſecundum eſt curatum primum vacat ipſo iure; ſed non de facto. Item Archidiaconus videtur habere curam animarum,ſed non principaliter. Item ſi quis ſine culpa factus eſt irregularis, non ordinetur, ſed non remoueatur à beneficio, qui cum culpa etiam remoueatur.

112 *Cap. VIII.* Si cauſam.

COmpromittentes tenentur acceptare electum à compromiſſario, ſi electus eſt idoneus.

Gloſ. Poteſt compromitti electio etiam extra collegium. Item arbitrium compromiſſarij, ſi ſit contra ius, vel formam datam non tenet. Item ſi male elegit, vel ſi electus noluit conſentire,non poteſt iterum alium eligere, quia functus eſt officio ſuo.

113 *Cap. IX.* Noſti.

ELectus ante confirmationem non poteſt conferre beneficia, vel aliquid adminiſtrare.

Gloſ. Et ſi faciat (excepto caſu *c. nihil eſt, inf.*) eſt repellendus ab adminiſtratione. Item nota in negocijs, ſi ex mutatione nulli ſequitur præiudicium, vel ſi ſequitur,re integra poſſunt reuocari,re non integra non debent reuocari cum intereſſe tertij.

114 *Cap. X.* Conſiderauimus.

ELectio facta poſt appellationem, & prima non caſſata, & contra priuilegia Eccleſiæ eſt caſſanda.

Gloſ. Electio caſſata per modum electionis non præiudicat electo, vt non poſſit iterum eligi. Item non poteſt appellari, ne fiat electio, ſed ne fiat niſi canonica: & tunc eſt alleganda aliqua probabilis cauſa, quia in appellatione cauſa exprimenda eſt. Innoc. IV. *in decr. cord. nobis, tit. de appell.*

115 *Cap. XI.* Suffraganeis.

MEtropolitanus electus, & confirmatus, antequam recipiat pallium, poteſt mandare ſuffraganeis, vt conſecrent Epiſcopum.

Gloſ. Per confirmationem conceduntur ea, quæ ſunt iuriſdictionis.

Cap.

116 *Cap. XII.* Super eo. *Clem. iij.*

ELectio caſſata non vitio perſonæ, ſed electionis non impedit, quin electus iterum eligatur etiam in eadem Eccleſia, dummodo aliqua ſimonia non interceſſerit.

117 *Cap. XIII.* Cum monaſterium. *Cæleſtinus iij.*

REligioſus alterius monaſterij poteſt eligi in Abbatem.
Gloſ. Dummodo ſit eiuſdem Ordinis, & in ſuis Ordinibus conſtitutus, alioquin non poſſet eligi, ſed ſolum poſtulari: & in eo caſu videtur, quod Epiſcopus poſſit diſpenſare, ſed ad cautelam melius eſt id petere à Papa.

118 *Cap. XIV.* Cum terra.

ELectio debet eſſe omnino libera, & conſuetudo contraria non valet, vt illa, quæ Hieroſolymæ vigebat, qua erat ſolitum duos latenter Patriarchæ, vel Principi nominare in prælatos; & Patriarcha, vel Epiſcopus quem volebat, admittebat, vel electionem irritabat. Non tamen prohibetur, quin Patriarchæ, vel Regis pro tempore aſſenſus requiratur, vbi id eſt ſolitum, ſed ſolum mandatur, vt electio libere, & canonice fiat, vt nimirum electores in vnum locum conueniant, & perſonam nominent, &c. nec ſit plena facultas laico electionem impediendi.
Gloſ. Laici non debent intereſſe, nec vocem habere in electione Prælati, & conſuetudo contraria, vt repugnans eccleſiaſticæ libertati, extirpanda eſt. Item eligentes non poſſunt alium eligere prima electione non reprobata, niſi forte talis electio eſſet conditionalis, ſi primus non obtinuerit; & tunc ſi primus obtineat, ſtatim ſpirat. ſed hodie non poteſt electio fieri ſub conditione.

119 *Cap. XV.* Tranſmiſſam.

PEr confirmationem traditur poteſtas iuriſdictionis, non ordinis.
Gloſ. Iuriſdictionis actus ſunt iudicare, excommunicare, corrigere, iuramenta recipere à vaſſallis, confirmare, inueſtire, beneficia conferre, & ſimilia. Ordinis ſunt clericos confirmare, & deponere, chriſma conficere, benedicere virgines, & eccleſias, & altaria conſecrare, &c.

120 *Cap. XVI.* Cum inter.

SVſpenſi non poſſunt eligere, nec ſuſpenſus eligi. Item qui renunciauit electioni, non poteſt appellare ad impediendum electio-

ctionem alterius, quia non ſua intereſt.

Gloſ. Pure renuncians iuri ſuo, poſtea non auditur, vt hic & *c. in præſentia, inf. de renunciat.* Imo renuncians iuri ſuo ſpirituali, v. g. beneficio, pure tenetur renunciare, alioquin eſſet ſimoniacus: ſecus eſt in temporalibus, in ijs enim poteſt quis, ſub modo, vel ſub conditione renunciare, & conditione non adimpleta redit ad primum ſuum ius.

121 *Cap. XVII.* Qualiter poſt obitum.

Electus ſi ante confirmationem adminiſtret, vel ſi non habeat ſufficientem ſcientiam, eius electio eſt caſſanda.

Gloſ. Electus, ſi ante confirmationem aliquid diſpoſuerit de rebus eccleſiæ, vt ſaluæ eſſent, quæ alioquin perirent, & hoc non tanquam prælatus, ſed vt ſimplex canonicus fecerit; non videtur adminiſtraſſe, & ei non debet nocere. *l. pro hærede, ff. de acquir. hæredit.* ſicut & tutor poteſt ante inuentarium de his rebus diſponere, quæ nec modicam dilationem patiuntur. Sed cautius eſt, abſtinere, vbi alij ſuppetunt, qui id agere poſſint.

122 *Cap. XVIII.* Cum inter.

Qui longe diſtant, & ſciunt vacantiam eccleſiæ, non ſunt expectandi pro electione, quia longa mora nocet, etiam ſi inter illos eſſet Decanus.

Gloſ. Quamuis ad electionem, qui ſunt in eadem Prouincia eſſent vocandi, ſtandum tamen eſt conſuetudini. Item in alijs negocijs ſufficit, quod facit maior pars præſentium. Item ſi nimis diſtantes ſemel inuitantur ad electionem, ſunt expectandi ſecundum terminum datum.

123 *Cap. XIX.* Cum nobis.

Qvando appellatur, non vt fiat electio, ſed vt fiat canonice; ſi poſt appellationem fit canonice, valet electio. Item ſi taliter appellantes diſcedant, & qui remanent, eos inuitent, & ipſi nolint ad eſſe, ſi fiat electio, eſt bona. Item qui approbat electum debet ex officio inquirere de qualitatibus, & impedimentis electi, etiam nemine inſtante: & mediocris doctrina, licet non ſit eminens, ſufficit. Item ſi non conſtet electum habere ſufficientem ætatem ad Epiſcopatū, Papa ſi vrgens neceſſitas, & euidens vtilitas eccleſiæ ita poſtulet, ſolet dare tali eccleſiæ Procuratorem in temporalibus, & ſpiritualibus.

Gloſ. An, eo ipſo quod admoniti nolunt redire, poſsit fieri electio.

Digitized by Google

ctio. Reſpondetur rem eſſe controuerſam: nam per varia iura videtur poſſe ſtatim fieri, per alia videtur expectandum ſpatium trium menſium. Sed verius eſt, quod ſufficit aſſignare terminum competentem, intra quem conuenienter venire poſſint; & eo elapſo ſi non venerint, vel, ſi ob iuſtam cauſam impediti, procuratores non miſerint, poteſt ſtatim fieri electio. vide *gloſ. in verbo reuocata*. Item iudex aliquando poteſt ſupplere etiam de facto, imo debet, vt in confirmatione electi, tunc enim tenetur, etiam ſi nihil objiciatur de modo electionis, & de perſona electi inquirere.

124 *Cap. XX.* Innotuit.

ILlegitimus poſtulari poteſt, non eligi in epiſcopum; & electores, niſi probent ignoranter elegiſſe, incidunt in can. Lateranenſis Concilij; ſuper quo tamen Papa poteſt diſpenſare, quia omnes Pontifices habent eandem poteſtatem.

Gloſ. Nota, quod electores debent mittere decretum electionis ſubſcriptum ab omnibus electoribus, ſuperiori, vt electionem confirmet: decretum autem electionis, non ſolum debet continere totam ſeriem, & formam electionis, nomina eligentium,& ſubſcriptiones, ſub hac forma: *Ego talis canonicus talis eccleſiæ huic electioni interfui,& conſenſi, & propria manu ſubſcripſi*: Sed etiam debet continere nomen electi, & ad quam dignitatem eſt electus, inquiſitionem, voluntates ſingulorum, & publicationem, & collationem: & debet eſſe ſcriptum, vel per publicam manum, vel per duos idoneos viros,& apponatur ſigillum capituli. Huiuſmodi autem decretum ita eſt de ſubſtantia electionis, vt ſi non fiat ſtatim, caſſetur electio. *c. Cumana eccleſia,* & *c. cum poſt petitam, inf. eod.* Item Canon Lateran. Cõcilij, de quo in tex. eſt *c. cum in cunctis, ſupra eod.* vbi dicitur nullam eſſe electionem illegitimi: ex quo patet illum canonem eſſe latæ ſententiæ. Item illegitimus, & indignus ob defectum poteſt poſtulari, ſed non indignus ob crimen. Item ignorantia craſſa, ſeu ſupina eligentium non excuſat; nam tenetur adhibere diligentiam, an electus ſit idoneus: & tunc etiam ſi non fuerit, excuſantur, tamen tenentur probare ſuam ignorantiam, vel probando diligentiam adhibitam, vel per iuramentum. *c. præſentium inf. de teſt. c. paſtoralis, inf. de exceſſ.* & arg. *c. vnico, inf. de ſeru.*

125 *Cap. XXI.* Cum inter.

ELectores non poſſunt compromittere in præiudicium electi, etiam ſi non ſit de gremio eccleſiæ, dummodo electus electioni

ni conſenſerit. Et hoc procedit, etiam ſi contra electum fuerit appellatum dicendo ipſum laborare morbo epileptico; nam ſi conſtet ipſum tali morbo non laborare, & nullum habere canonicum impedimentum, quicquid poſt electionem in ipſius præiudicium factum fuerit, irritum eſt, & inane,& ipſius electio eſt confirmanda.

Gloſ. Electio debet fieri de propria eccleſia, ſi ibi ſit idoneus, ſi tamen à maiori parte capituli fiat de aliena eccleſia,tenet electio, quia videtur capitulum renunciare iuri ſuo, quod in ipſius fauorem erat introductum. vide *gloſ. in verbo aliam*, vbi fuſe hoc proſequitur, & varia iura hinc inde adducit. Item nota, quod per conſenſum eligentium,& electi,quaſi coniugale vinculum contrahitur.Item electores facto, & publicato ſcrutinio non poſſunt amplius variare, *c. publicato,inf. eod* Imo nec à poſtulatione publice facta in ſcrutinio,vel ſuperiori præſentata, *c. bonæ, c. vlt. & penul. ſup. de poſtulat.* Item maior pars capituli ſufficit ad conſtituendum Procuratorem. Item crimen per modum exceptionis probatum in vno iudicio, licet non infamet, tamen quia grauat famam, præiudicat in alio iudicio. Item vbi eſt opus facto, voluntas non ſufficit, *c. conſtitutis, inf. de eo qui mitt. in poſſeſſ. cauſ. rei ſeruan.*

126 *Cap. XXII.* Dudum.

QVando maior pars capituli eligit vnum, & minor alterum, ſi primus erat indignus ob aliquod canonicum impedimentum, & id notum erat tempore electionis, electio eſt nulla, & electio à minore parte facta confirmabitur: ſi non erat indignus, primus remanet electus, & ſecundus caſſatur.

Gloſ. Tempus electionis eſt conſiderandum, An electus ſit idoneus ordine ſcientia,ætate, natalibus. Item in quibus rebus ſpectandus ſit finis,in quibus principium,vide *gloſ. in verbo electionis tempore*. Item nota, quod ſi maior pars eligat ſcienter indignum, & minor dignum,poteſtas eligendi deuoluitur ad minorem partem: ſi vero maior pars eligit ignoranter indignum,& probaret ignorantiam,non priuaretur electione.

127 *Cap. XXIII.* Bonæ memoriæ.

QVi ante admiſſionem poſtulationis admittunt poſtulatum, tanquam inſtitutum,vel adminiſtratorem,priuantur poteſtate eligendi, & poteſtas deuoluitur ad alios, licet pauciores, & ſi nullus ſit de Capitulo, ad Papam. Item exceſſus notorius examinatione non indiget, & pro his, quæ à Iudice ſunt acta, præſumitur, quod omnia fuerint rite celebrata. Item negatiua non poteſt

teſt directe probari, & teſtes ſingulares nihil probant.

Gloſ. Epiſcopus, qui ſine licentia ſe transfert ad aliam Eccleſiam debet vtramque perdere, & qui illum recipiunt, priuantur poteſtate eligendi. Item electio, ſeu poſtulatio, quæ nulla eſt, non impedit ſecundam. Item negatiua probari non poteſt, hoc eſt, ſi ſit negatiua facti pura, & ſimplex: vt ſi quis dicat ſe nunquam fuiſſe citatum, non poteſt probari, neque directe, neque indirecte; & de tali negatiua loquitur textus. vnde onus probandi transfertur ad aduerſarium. Si vero huic negatiuæ adijciatur aliqua determinatio loci, temporis, vel conſimilis, tunc indirecte probari poteſt, vt *cap. ex tenore*, & *cap. ſeries*, *inf. eodem*. Similiter ſi negatiua contineat implicite affirmatiuam, probari poteſt: v. gr. ſi quis dicat ſe non ſponte conſenſiſſe q. d. ſe coacte conſenſiſſe, quod debet probare. Negatiua vero iuris, vt ſi quis aſſerat aliquid non eſſe legitime confectum, optime probari poteſt, & debet, ſicut & negatiua qualitatis: vt ſi quis dicat aliquem non eſſe idoneum, ipſi enim incumbit onus probandi, cum vnuſquiſque, niſi contrarium probetur, idoneus præſumatur.

128 *Cap. XXIV.* Querelam.

SVfficit electo probare electores fuiſſe in quaſi poſſeſſione tempore electionis, licet aliud non probet. Item ſententia lata ſuper poſſeſſione non præiudicat proprietati: & ſpoliatus debet reſtitui ante quæſtionem proprietatis.

129 *Cap. XXV.* Cum Vintonien.

QVi ſcienter eligunt indignum, v. gr. illegitimum, iuxta Concil. Lateranen. per triennium carere debent Eccleſiaſticis beneficijs, & priuantur poteſtate eligendi pro illa vice, ſed in alia poſſunt.

Gloſ. Qui ſcienter indignum eligit, amittit poteſtatem eligendi, & deuoluitur ad illos, qui non peccarunt. Item illi, qui amiſerunt poteſtatem eligendi, poſſunt admitti ad electionem ab his, ad quos eſt deuoluta facultas eligendi. Item ſuſpenſi per triennium à beneficio, quia elegerunt indignum, excepta prima vice poſſunt deinde eligere, & omnia negotia tam ſpiritualia, quam temporalia exercere, imo & debent officiare, & ſi non habent, vnde poſſint viuere, modicam ſuſtentationem ex fructibus beneficij accipere poſſunt.

Digitized by Google

130 *Cap. XXVI.* Per inquiſitionem.

ELigentes indignum in epiſcopum, v. g. ſimoniacum, ſuſpenduntur à Beneficijs per triennium, nec poſſunt interim aſſumi ad dignitatem illius eccleſiæ.

Gloſ. Cum agitur de ſtatu Eccleſiæ, recipiuntur teſtes tam contra prælatum, quam contra omnes de eccleſia, etiam lite non conteſtata, quando, propter contumaciam ſe abſentant *.c. quoniam frequenter,§. ſunt & alij, vt lit. non conteſt.* Item importune preces alicuius, vt eligatur in epiſcopum, videntur inducere ſimoniam *can. ſunt nonulli* 1. *q.* 1. Item confeſſio etiam extraiudicialis, præcipue publica, præiudicat confitenti, & recognitio debiti præſeriptionem interrumpit. *l. cum notiſſimi. §. & ſi quis debitori* C. *de præſcript.* 30. *annorum*. Item nota, quod ſuſpenſus à Beneficio, manente ſuſpenſione, non poteſt eligi ad Beneficium, vel dignitatem, ſicut & ſuſpenſus ab officio. *c. cum dilectus, ſup. de conſuetud.*

131 *Cap. XXVII.* Cum cauſam.

NOn profeſſus non poteſt eligi ad regimen eccleſiæ regularis, non obſtante conſuetudine, quia ſecundum legem Diuinam non eſt arandum in Aſino, & Boue, nec veſtiendum veſte ex lino, & lana contexta.

Deuteron. 22.

132 *Cap. XXVIII.* Quod ſicut.

ELectio plurium potius eſt nominatio, quam electio, & licite poſtea poteſt procedi ad electionem vnius in Cathedrali. Itẽ Principi ſæculari patrono non ſimplex nominatio, ſed ſolemnis electio eſt præſentanda, vt præſtet aſſenſum poſtulationi, licet aliquando ſecus fiat abuſiue. Item appellatio interpoſita ab eo, cuius non intereſt, vel ſine cauſa facta, non impedit electionem. Item aliqui de corpore, ſi vocati (dummodo vocari poſſint ſine periculo) nolint venire, ipſorum abſentia non impedit electionem: ſed ſi contemnuntur, & non vocantur; electio eſt nulla, niſi pro bono pacis deinde conſentiant. Item epiſcopus antequam conſecretur, & dum celebratur miſſa conſecrationis ſuæ non poteſt ordines conferre, quia debet concelebrare principaliter celebranti; & Archiepiſcopus ante quam ſumat pallium non poteſt exercere ea quæ ſunt illius ordinis, vt ordinare, conferre chriſma, conuocare concilium, dedicare Baſilicas, epiſcopos conſecrare. Item ſolus Papa conſecratur ante Hymnum Angelicum, & deinde, incipit miſſam; alij vero inter epiſtolam, & euangelium.

Gloſ.

Gloſ. Nominatio ſimplex non dat ius nominato. Item electio, quæ non valet, per ratihabitionem poteſt confirmari ab abſentibus, & ſi ſunt mortui, à ſucceſſoribus. Item miſſa licet non ſit de eſſentia in collatione ordinum, & in conſecratione eccleſiarum,&c. tamen ſi quis contra faceret, eſſet ſeuere puniendus.

133 *Cap. XXIX.* Auditis.

ELectio à minori parte capituli facta, eſt ipſo iure irrita, nec conſolidatur per ſubſequentem conſenſum.

Gloſ. Ipſo iure irrita, ideſt irritanda, vt colligitur ex ipſo tex. Item Ratihabitio poteſt habere locum, *ſupra c. quod ſicut*; ſed hic non habet locum, quia pendet appellatio.

134 *Cap. XXX.* In cauſis.

POteſtas data compromiſſarijs ad eligendum prælatum re non integra, ideſt ſi cœperunt habere tractatum, non poteſt reuocari.

Gloſ. Compromiſſarij poſſunt poſtulare, etiam de alia eccleſia, quia cum nihil excipitur in illa poteſtate, omnia intelliguntur conceſſa ad illum finem. An poſſit reuocari, res eſt dubia: quia ſi eſſet inſtar mandati, poſſunt; ſi eſt ceſſio iuris, ſiue donatio, non poſſunt. Item poſtulantes poſſunt recedere à poſtulatione, dummodo non ſit præſentata ſuperiori, *c. bonæ, ſup. de poſtul.*

135 *Cap. XXXI.* Cum eccleſia.

DE conſuetudine electio canonicorum poteſt pertinere ad ſolum capitulum,

Gloſ. De iure pertinet ad capitulum, & epiſcopum ſimul. Item nulli facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo, dummodo tamen non faciat animo nocendi.

136 *Cap. XXXII.* Cum dilectus.

COmpromittentes tenentur acceptare electum à compromiſſarijs, ſi ſecundum formam compromiſſionis elegerunt.

Gloſ. Quæ fiunt per ſubreptionem, debent caſſari. Item eſt exigendum iuramentum, quod non apponentur exceptiones malitioſe. Item propter defectum probationis admittuntur teſtes, qui de facto ſuo non deberent recipi. Item teſtes ſingulares non valent. Item ſententia interlocutoria, ſi intra decem dies non appellatur, tranſit in definitiuam. Item Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ætate.

137 *Cap. XXXIII.* Cum in iure.

SI ex ſeptem compromiſſarijs tres eligerent vnum ex ſeptem, & alij tres vnum non de gremio capituli, electus ex ſeptem recipitur, ſi aliud canonicum impedimentum non obſtet.

Gloſ. Perſona electa non computatur in numerum eligentium, licet aliqui id negent.

138 *Cap. XXXIV.* Venerabilem.

IMperatoris electio ſpectat ad ſeptem Principes Germanos. Papa examinat, ſi eſt dignus, & conſecrat, & coronat, & in defectu ſupplet, & data paritate vocum, gratificat cui vult.

139 *Cap. XXXV.* Coram.

ABſentes de Prouincia ſunt vocandi ad electionem; & electus à maiori, & ſaniori parte, eſt confirmandus.

Gloſ. Quando Prouincia eſt valde magna, non videntur eſſe vocandi, quia periculum eſt in mora; & contra, quando aliqui, etiam ſi non ſint de Prouincia, ſint valde vicini, deberent vocari; ſed circa vocationem ſtandum eſt conſuetudini.

140 *Cap. XXXVI.* Bonæ memoriæ.

ANte ſepulturam demortui, vel contempto ſaltem vno, non poteſt fieri electio, & ſi fiat non tenet, non tamen deuoluitur ad illum vnum.

141 *Gloſ.* Secunda electio non eſt facienda prima non caſſata, & vnus ſolus contemptus non poteſt caſſare electionem, quæ non eſt nulla ipſo iure, ſed annullanda per ſuperiorem. Item citatio facta non legitime, non tenet.

142 *Cap. XXXVII.* Cum ad noſtram.

NOn Monachus non poteſt fieri ſimul Monachus, & Abbas.

Gloſ. Cum quis fit Monachus, cum promiſſione, vel ſpe principali, vt eligatur in Abbatem, eſt ſimoniacus, non autem quando fit cum ſpe ſolum ſecundaria habendi honores &c. Item melioris conditionis ſunt Monachi, quam clerici; nam clerici eos eligunt ad ſua officia, *cap.* 1. *&* 2. 58. *diſt. c.* 1. 17. *quæſt.* 1. ſed ipſi non eligunt clericos ad ſuas dignitates.

Cap.

143 *Cap. XXXVIII.* Officij tui.

QVi non eſt inſtructus in regula Monachali, non poteſt eligi in Abbatem. Item qui ſtatim atque eſt effectus Monachus eligitur in Abbatem, licet nullam habuerit promiſſionem, ſeu fiduciam, vt ipſum eligerent in Abbatem, tamen tenetur ſe purgare; & deinde quando erit inſtructus in Regula, ſi ita eccleſiæ vtilitas poſtulet, eligi poterit in Abbatem.

Gloſ. Ex eo quod aliquid eſt in continenti, ſubſequutum præſumitur, *cap. ſi quis,* 37. *quæſt.* 1. & *cap. ſi qua femina* 50. *diſt.* & ſic præſumebatur iſtum Monachum, de quo in tex. fuiſſe turpiter, & ex conuentione electum.

144 *Cap. XXXIX.* Illo quotidiana.

EXcommunicatus minori poteſt eligere, & electio tenet.

Gloſ. Non tamen poteſt eligi, *cap. ſi celebrat, infra de cler. excomm. min.* Et ſi celebrat, licet peccet, non fit irregularis.

145 *Cap. XL.* Scriptum.

QVando concurrunt poſtulatio, & electio, ſi poſtulatus eſt idoneus, & numerus poſtulantium eſt duplo maior, quam numerus eligentium, admittitur poſtulatio reiecta electione. Secus eſt, ſi numerus poſtulantium non ſit duplo maior, tunc enim admittitur electus, ſi eſt dignus. Quod etiam procedit ſi ſcienter poſtularunt indignum, reijcitur enim poſtulatio, & poſtulantes priuantur pro ea vice poteſtate eligendi, ſeu poſtulandi. Si vero ignoranter poſtularunt indignum, reijcitur & poſtulatus, & electus.

Gloſ. Dubium eſt, an huius decretalis diſpoſitio procedat tota ſecundum ius commune, an vero ſecundum particularem conſenſum partium. Hoc ſecundum videtur vero ſimilius Item non videtur neceſſarium, quod poſtulatio ſit facta à duabus partibus; nam ſufficit, à maiori parte capituli eſſe factam, & poteſt confirmari à ſuperiore. Item qui reputatur dignus ad vnam dignitatem, non propterea reputatur dignus ad maiorem.

146 *Cap. XLI.* Ne pro defectu.

ELectores ſi ceſſante iuſto impedimento intra tres menſes non eligunt Paſtorem cathedralis, vel regularis eccleſiæ, priuantur ea vice poteſtate eligendi, & deuoluitur ad proximum ſuperiorem, qui intra alios tres menſes cum conſilio capituli, & aliorum prudentum prouideat de perſona idonea eiuſdem Eccleſiæ: & ſi non re-

periatur ibi digna, alterius, ſub pœna canonicæ vltionis.

Gloſ. Eccleſia regularis, & cathedralis æquiparantur, quo ad tempus eligendi. Item licet per negligentiam amittatur ius eligendi, tamen illi, qui non poteſt, non currit præſcriptio. Item ſuperior, ad quem deuoluitur poteſtas eligendi, non tenetur expectare aſſenſum capituli, ſed ſufficit ſi requirat conſilium, *cap. cum olim, inſ. de arbit.* aliorum autem conſilium ſolum de honeſtate tenetur requirere: vide *gloſ. in verbo, conſilio*. Item debet eligi de gremio illius eccleſiæ, ſi ſit dignus; ſed ſi ſuperior ſtante digno illius eccleſiæ, eligeret in Prælatum aliquem alterius eccleſiæ, nihilominus valeret electio; nam multa fieri non debent, facta autem tenent, *cap. nuptiarum 27. q. 1. & c. ſi vir 26. diſt.*

147 *Cap. XLII.* Quia propter.

TRiplex eſt forma canonica eligendi ſcrutinij, compromiſſi, & inſpirationis. Aliter facta electio non valet, & electores priuantur ea vice poteſtate eligendi. In electione autem, quæ fit per ſcrutinium præſentibus omnibus, qui debent, & volunt intereſſe, aſſumantur tres de Collegio fide digni, qui ſecrete, & ſingillatim vota exquirant, & ſcribant, & deinde publicent, & ille in quem maior, & ſanior pars capituli conſenſerit, ſine vlla appellatione eſt electus. Item abſentes non conſtituant procuratores pro electione, niſi ſint legitime impediti, & ſi opus fuerit, iurent ſe non poſſe venire, & ſi velint committere, committant alicui ex capitulo. Item non fiat electio clandeſtine, & facta ſolemniter publicetur.

Gloſ. Hæc decretalis non ſolum procedit in electione Epiſcoporum, ſed etiam Prælatorum regularium, & omnium illorum, qui habent iuriſdictionem generalem in eccleſijs collegiatis. Nam hi omnes vocantur quodammodo eccleſiarum ſponſi, *cap. ſicut in vnaquaque 21. quæſt. 1.* & eccleſiæ, quæ illis carent, viduatæ, vt loquitur tex. Vnde non comprehenduntur in hac conſtitutione dignitates, ſeu perſonatus in eccleſijs cathedralibus, quia in vacatione illarum eccleſia non dicitur viduata, cum habeat Epiſcopum. Item de ſubſtantia, ſeu forma electionis eſt, vt ſecreto, & ſingillatim fiat inquiſitio, & publicatio in communi, & nullo actu contrario intermiſſo fiat collatio, & communis electio: & hoc probant *cap. cum poſt petitam, & cap. Cumana, & cap. in Geneſi, inſ eod.* item requiritur, quod vota ſcribantur, *cap. ſaluberrimum 1. q. 7.* Non eſt autem de ſubſtantia electionis, quod quilibet ſit vocandus, qui commode vocari poſſit, vt alioquin ſit caſſanda electio; nam ſufficit ſi non vocati conſentiant, *cap. qui ſicut, ſupra eodem.*

Neque

Neque eſt de ſubſtantia, quod tres tantum ſint inquiſitores, dummodo tot ſint, vt non poſſit committi fr aus &c. vide *gloſ. in verbo, ſanior*. Item, qui impeditus non poteſt intereſſe, ſi vices ſuas alicui de capitulo committat, ille habebit duplicem vocem. Si vero nullus de capitulo vellet recipere vicem ſuam, tunc poſſet committere alteri religioſo clerico; hodie tamen illum non admitterent canonici: vnde melius eſſet, ſi per litteras mentem ſuam ſignificaret.

148 *Cap. XLIII.* Quiſquis.

QVi conſentit electioni factæ per abuſum poteſtatis ſæcularis cõtra canonicam libertatem, fit inhabilis ad illam, & ad alias dignitates, & electio eſt irrita; & qui præſumpſerunt illam electionem celebrare, priuantur ea vice poteſtate eligendi, & ſuſpenduntur per triennium ab officijs, & beneficijs.

Gloſ. Sæcularis non debet intereſſe electioni, eſt enim contra libertatem eccleſiaſticam. Item qui conſentit electioni, vt in tex. ipſo iure, & non per ſententiam eſt inhabilis ad illam dignitatem, & ad alias: ſed à beneficijs, & officijs, quæ obtinet, non eſt ipſo iure, ſed per ſententiam ſuſpendendus.

149 *Cap. XLIV.* Nihil eſt.

COnfirmator examinet proceſſum electionis, & perſonam electam in ſcientia, vita, & ætate: & ſi indignum per negligentiam confirmauerit, careat poteſtate confirmandi in ſequenti electione, & ſuſpendatur à perceptione fructuum proprij beneficij, quouſque indulgentiam promereatur. Si vero per malitiam indignum confirmauit, grauius puniatur. Item epiſcopi, ſi volunt canonicam effugere vltionem, nonniſi dignos promoueant ad ordines. Item quando confirmatio epiſcoporum immediate ſpectat ad Papam, electi præſentent ſe perſonaliter Papæ, vel per idoneas perſonas, vt fiat diligens inquiſitio. Si ſint valde remoti, ſcilicet extra Italiam, & fuerint electi in concordia, tunc illis Papa diſpenſatiue concedit, vt propter vtilitates, & neceſſitates eccleſiarum, bona illarum ante confirmationem adminiſtrent, dummodo illa non alienent; & munus conſecrationis recipiant, ſicut hactenus conſueuerunt.

Trid. ſeſ. 6. de Ref. c. 1. & ſeſſ. 7. c. 3 & ſeſ. 23. c. 1.

Gloſ. Defectus ſcientiæ impedit non ſolum promouendum, ſed eijcit iam promotum, *c. vlt. inf. de ætat. & qual.* Item variæ pœnæ ſtatuuntur à canonibus contra promouentes indignos, & promotos. Modo priuantur poteſtate conferendi illum ordinem, quem illicitè contulerunt, *c. ſi qui epiſcopi* 1. *q.* 1. & conſecratus remouetur à

clero. Modo ſuſpenditur à celebratione miſſæ per annum, *c. nullus 55. diſt.* Hic imponitur pœna ſuſpenſionis, vide *gloſ. in verbo, ſuſpenditur.* Item epiſcopi qui immediate ſubſunt Romano Pontifici, & ſunt vltra Italiam, poſſunt adminiſtrare ante confirmationem. Non videtur autem idem procedere in epiſcopo valde remoto à ſuo Metropolitano, hic enim non poteſt miniſtrare ante confirmationem habitam à Metropolitano. Quamuis enim de vtroque eadem videatur eſſe ratio, tamen cum hic diſpenſatiue ſolum id concedat Pontifex, diſpenſatio ad ſimilia non extenditur, *c. cauſis, inf. de re iudic.* Item epiſcopus, qui ante confirmationem adminiſtrauit, ſi tempore confirmationis non reperiatur idoneus, & remoueatur, omnia quæ geſſit, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, dummodo nihil alienauerit, valent; intruſus autem in epiſcopatu, omnia per illum geſta irrita ſunt, exceptis iis, quæ in eccleſiæ vtilitatem vergunt: cum enim in fauorem eccleſiæ talia caſſentur, non debent in ipſius præiudicium retorqueri, *l. quod fauore, ff. de legib.*

150 *Cap. XLV.* Vt præteritæ.

EXpenſæ neceſſariæ pro electione prælati factæ à capitulo, ſunt ſoluendæ de bonis epiſcopatus, dummodo canonici non occupent bona decedentis.

Gloſ. Si occupauerint bona decedentis, de illis ſunt faciendæ expenſæ.

151 *Cap. XLVI.* Cum poſt.

QVando proceſſus eſt inordinatus, ideſt quando electio non fuit ſtatim facta poſt publicationem conſenſuum, & poſt tractatum electionis, vel quando primo fuit requiſitus conſenſus electi, & conſenſit, quam eligeretur, electio non valet.

Gloſ. Electio, & conſenſus ſunt facienda ex incontinenti, antequam ad alia diuertatur, & vnico contextu totum fieri debet, *c. quia propter, ſupra eodem.* Item ſufficit ad caſſandam electionem, quod conſenſus alicuius ante electionem fuerit requiſitus, etiam ſi ipſe non conſenſerit, licet id videatur valde dubium, vide *gloſ. in verbo, requiſitum.*

152 *Cap. XLVII.* Conſtitutis.

CVm quis ex vno Monaſterio eligitur Abbas alterius Monaſterii, non habet amplius vocem in electione Abbatis primi Monaſterij, etiam ſi capitulum hoc illi concedat.

Gloſ. Si eſſet conſuetudo in contrarium, bene poſſet habere vocem,

cem, dummodo tempore electionis eſſet in quaſi poſſeſſione eligendi.

153 *Cap. XLVIII.* Eccleſia veſtra.

Electio debet fieri à maiori parte capituli, & non à maiori parte reſpectu aliarum minorum eiuſdem capituli: & licet fiat ſolemnis deportatio, non tamen tenet electio.

Gloſ. Publicatio, collatio, & electio in continenti, ſunt de ſubſtantia electionis, aliter non valet. *c. quia propter, ſupra*: ſic inquiſitio, & ſcriptura. Item publicato ſcrutinio appellatio non habet locum.

154 *Cap. XLIX.* Cum in Magiſtrum. *Greg. ix.*

QVi non eſt profeſſus, non poteſt eſſe Abbas.

155 *Cap. L.* Cumana.

SI non eſt à maiori parte capituli electio facta, non valet. Item qui non ſunt de gremio capituli, vt habeant in illo vocem, debent probare, quod vel de iure, vel de conſuetudine præſcripta hoc illis competat. Item collatio eſt facienda ſtatim poſt publicationem ſcrutinij, alioquin non valet.

Gloſ. Clerici, & capellani, & etiam Abbates de iure communi in electione eſſe non debent, cum id ſpectet ad capitulum, *c. congregatio 13. q. vlt. c. à nobis, inſ. de iure patron.* ſed de conſuetudine poſſunt. Item perſona electi non auget numerum eligentium. Probatur per *c. quia propter, ſupra eodem*: quia ante quam quis eligatur, oportet quod in ſcrutinio maior pars capituli conſenſerit: & ita cum non dum ſit electus, nec ſciatur in quem maior pars conſenſerit, non poteſt augere numerum, nec debet computari in numerum eligentium, vide *gloſ. in verbo, Ad maiorem partem.*

156 *Cap. LI.* Sacroſancta.

NOn poteſt laicus, quamuis patronus, etiam de conſenſu prælati, & capituli habere ius eligendi in eccleſia collegiata, vt ſcilicet ex pluribus nominatis à capitulo, vel prælato, quem voluerit poſſit eligere, ſed ſolum electio facta debet illi denunciari, vt aſſentiatur.

Gloſ. Compoſitio facta cum laico in ſpiritualibus contra libertatem eccleſiaſticam, & iuri contraria, non valet. Item electio facta præſentetur Patrono, vt ſuum præſtet conſenſum, *c. cum terra, & c. cum ſicut, ſup. eod.*

Digitized by Google

157 *Cap. LII.* Cum in veteri.

QVando Papa mandat, vt fiat electio cum aliquorum conſilio, tenentur eligentes conſilium illorum requirere in tractatu electionis, & tempore congruo reſponſum expectare, alioquin electio non valet.

Gloſ. Electores debent ante electionem, & collationem cum conſiliarijs habere tractatum de electione, & deinde ſiue concordarint, ſiue diſcordarint in perſona eligenda conſiliarij, & electores, poſſunt eligere, & electio valebit; ſi vero mandatum Papæ iuberet, vt non eligerent niſi cum conſilio, & aſſenſu aliquorum, tunc electio non valeret, niſi illi conſentirent.

158 *Cap. LIII.* Congregato.

SI in eodem ſcrutinio pars maior eligit indignum,& minor pars dignum, valet electio minoris partis, quia maior pars eligendo indignum priuatur pro illa vice poteſtate eligendi, & deuoluitur ad minorem.

Gloſ. Ignorantia, ſeu defectus ſcientiæ impedit promouendum, & deijcit promotum, *c. vlt. inf. de ætat. & qual.* Item epiſcopus non ſolum debet habere ſcientiam ſacrarum litterarum, ſed etiam ſæcularium negotiorum, *§. 1. & ca. qui eccleſiaſticis 36. diſt.* Item Qui eligunt indignum, ipſo iure priuantur pro ea vice poteſtate eligendi, hic, & *c. cum in cunctis, ſup. eod.* vnde falluntur qui dicunt, *c. cum in cunctis* non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ.

159 *Cap. LIV.* Dudum.

HAbens plura beneficia curata ſine diſpenſatione Papæ, vel plures perſonatus, eſt ineligibilis, & electio circa ipſum facta eſt irritanda. Item in Concil. Lateran. ſtatuitur, vt qui habens beneficium curatum aliud curatum recipit, ipſo iure ſit priuatus primo beneficio; & ſi præſumpſerit vtrumque retinere, vtroque ſpolietur. Item retinens plura beneficia curata ſine diſpenſatione, quaſi furtum, vel rapinam committit, & decipit animas illorum, quorum curam ſine vlla poteſtate gerit. Item litis conteſtatio non fit per poſitiones, & reſponſiones ſuper articulis factas, ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem factam, & proceſſus ſine tali litis conteſtatione eſt irritandus. Item Archidiaconus, qui de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat, & abſoluit presbyteros, inquirit & cæt. dicitur habere curam animarum. Item
Trid. ſ. 24. de ref. c. 1 ante Concil. Lateran. nemo poterat habere duas parochiales, niſi

vna

Digitized by Google

vna ex altera penderet, vel vnam intitulatam, alteram commendatam.

Gloſ. Qui opponit in formam electionis, ſi non probauerit quod opponit, condemnatur in expenſis: qui opponit in perſonam electi, ſi non probauerit, ſuſpenditur per triennium à beneficijs, ad quæ ſi intra id tempus ſe ingeſſerit, perpetuo eſt illis priuatus. Innoc. iv. *c. ſtatuimus de elect. electique poteſt. in 6.* Item Habens plures eccleſias parochiales ſine diſpenſatione decipit animas, quarum curam gerit, quia cum deſierit eſſe illarum prælatus, nullam in illis habet iuriſdictionem, vnde non poteſt illas, nec abſoluere, nec ligare. Poterant autem ante Concil. Lateran. epiſcopi id diſpenſare, nunc poteſt ſolus Papa. Item tempus electionis ſpectandum eſt, an tunc quis poſſideat plures eccleſias curatas; nam non ſufficeret poſt electionem illas dimittere. Item, vt fiat litis conteſtatio, neceſſe eſt, vt oblato libello aduerſario, & propoſita actoris petitione reus neget in iudicio, vel confiteatur, quia conteſtari eſt, veluti ſimul teſtari, vnde requiritur, vt reus directe reſpondeat petitioni, quam facit actor in libello, *l. vnica, C. de lit. conteſt.* & *c. un. inſ. de lit. conteſt.* Item in cauſis ſpiritualibus iuramentum tantum de veritate dicenda, & non de calumnia præſtantur: & qui non vult illud præſtare, ſi ſit actor cadit à ſua actione, ſi ſit reus habetur pro confeſſo, ſicut etiam accidit in eo qui non vult præſtare iuramentum calumniæ. An cum prælatus teſtificatur, debeat illud præſtare, res eſt controuerſa, vide *gloſ. in verbo, de veritate dicenda.* Item nemo poteſt habere duas eccleſias intitulatas. & quot modis accipiatur titulus, vide *gloſ. in verbo, intitulatam.* Item videtur, quod epiſcopi poſſint diſpenſare, vt clerici inferiores habeant plures præbendas in diuerſis eccleſijs, dummodo non ſint dignitates, vel beneficia curata, non enim reperitur id prohibitum. Item qui habet plura beneficia, quorum vnum per ſe ſufficeret, ſine diſpenſatione, peccat mortaliter.

160 *Cap. LV.* In Geneſi.

SI maior pars capituli non conuenit, & ſi electio communiter non celebratur, vel ſi non præcedat collatio, electio non valet, ſicut etiam ſi non admittatur ad eligendum ille, qui exiſtebat in canonicatus poſſeſſione habendo ſtallum in choro, locum in capitulo, legendo, & cantando, &c. vel ſi non vocentur illi, qui de conſuetudine illius eccleſiæ ſolent vocari.

Gloſ. Communis debet eſſe electio, hoc eſt non ſingularis, nec clandeſtina, *hic*, & *c. quia propter, ſup. eod.* Item qui manet in quaſi

quaſi poſſeſſione eligendi pacifica, etiam ſi ius in veritate non haberet, non eſt excludendus ab electione.

161 *Cap. LVI.* Maſſana.

Electio epiſcopi facta per laicos, & canonicos, etiam ſi hoc habeat conſetudo, non valet.

Gloſ. Imo laici, qui hoc attentauerint, ſunt excommunicandi, *c. ſi quis deinceps 16. q. 7.*

162 *Cap. LVII.* Eccleſia veſtra.

Ad confirmationem electionis non ſufficit, quod fuerit facta à maiori parte capituli, niſi etiam fuerit facta à ſaniori, & ſic non ſemper ſtatur maiori parti. Item qui non vult intereſſe electioni, nihil valet deinde, ſi poſt factum ſcrutinium ipſius conſenſus accedat. Item non eſt credendum, quod Papa velit euertere vnico verbo, quod eſt excogitatum, & inuentum multis vigilijs.

Gloſ. In electione non ſtatur ſemper maiori numero. Nam conſideratur etiam auctoritas, & zelus eligentium: auctoritas noſcitur ex dignitatibus in quibus ſunt, ex ſcientia, ex ætate, &c. Zelus, ſi ſine vllo carnali affectu merita ſolum perſonæ reſpicientes eligant aliquem omnino dignum, & alia pars eligat aliquem, qui nonnullos patitur defectus. Item qui noluit adeſſe electioni, ſi pœniteat, ante ſcrutinij publicationem, bene poteſt ſuum votum dare: ſi autem fuerit publicatum ſcrutinium, non poteſt.

163 *Cap. LVIII.* Publicato.

Electores publicato ſcrutinio non poſſunt amplius variare, ſed ſtatim faciant collationem, & electionem celebrent; & ſi noluerint, per ſuperiorem compellantur.

Gloſ. Licet per ſolam publicationem ſcrutinij non dicatur quis electus, non poſſunt tamen electores variare, quia iam res non eſt integra: & quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt, *c. de illis, infra de deſpon. impub. l. Pomponius, ff. de negot. geſt.* & negotium electionis nimis protraheretur. Idem iuris eſt in poſtulatione; nam publicato ſcrutinio tenentur illam ſuperiori porrigere, *cap. vlt. & penult ſupra de poſtulat.*

164 *Cap. LIX.* Si alicuius.

Caſſata electione alicuius prælati ob ſimoniam, etiam electo ignorante, non diſpenſat Epiſcopus pro ea vice. Poteſt tamen diſpenſare in eo, qui libere reſignauit ſimplex beneficium,

quod

quod ſimoniace, ſed ignoranter recepit.

Gloſ. Qui ratam haberet ſimoniam ipſo ignorante ob receptionem beneficij commiſſam, non debet diſpenſari.

165 *Cap. LX.* His, quibus.

E Lectoribus, qui debent petere licentiam ad eligendum, currit tempus ſtatutum à canone, ſi ſint in mora poſtulandi licentiã.

Gloſ. Ratio eſt, quia nemo debet ius ſuum negligere, vnde quamuis non poſſent hi eligere, debebant tamen petere licentiam, ſicut ille, qui ob iuſtam cauſam non poteſt appellare, niſi hoc coram publicis perſonis fuerit proteſtatus, currit tempus appellationis.

IN SEXTO LIBER I.

DE ELECTIONE, & electi Poteſtate. Tit VI.

166 *Cap. I.* Statuimus. *Innoc. iij.*

SI quis in electione, prouiſione, ſeu poſtulatione alicuius dignitatis, perſonatus, aut canonicatus, aliquid obiecerit, ac proinde fuerit ad Papam appellatum, tam adpellans, & ſe defendens, quam cæteri, quorum intereſt infra menſem à die obiectionis, per ſe, vel per procuratores ad Sedem Apoſtolicam iter arripiant. Et ſi poſt aduentum vnius partis, altera pars intra viginti dies non compareat, procedatur in cauſa appellationis. Qui vero obiecerit contra formam electionis, & plene non probauerit, condemnabitur ad expenſas partis contrariæ; ſi obiecerit contra electi perſonam, & plene non probauerit, erit per triennium ſuſpenſus à beneficijs eccleſiaſticis, ad quæ ſi temere in illo triennio ſe ingeſſerit, erit ipſo iure perpetuo priuatus, ſine vlla ſpe indulgentiæ, niſi forte conſtaret, quod cauſa probabilis ipſum excuſauit à calumnia.

Gloſ. Opponens contra perſonam eligentium, ſi plenè non probauerit, non tenetur his pœnis, ſed tenetur ire Romam ad proſequendam ſuam appellationem. Qui oppoſuit, ſed non appellauit non tenetur ire Romam; nam cenſetur ceſſiſſe iuri ſuo, & electionem admiſiſſe. Si vero, qui appellauit, dolosè appellationem non proſequitur, qui ſolum oppoſuit poteſt appellationem proſequi. facit *c. concertationi, de appell.* Item pars, quæ venit facto, vel incepto

cepto iam proceſſu, puta receptis teſtibus, ſi petat libellum fieri, ſeu litis conteſtationem, non eſt audienda, ob illius enim contumaciam litis habetur iam pro conteſtata. Item ſi poſtmodum procuratori obijciatur, quod non habeat mandatum, non eſt cogendus ad partis petitionem probare mandatum, ſed bene poterit Iudex, ne in vanum laboret, procuratorem compellere ad exhibendum mandatum; vel dandam cautionem, *arg. c. 1. ſupra, de procurator.* & *c. cauſam, de iudic.* Item has pœnas ſuſpenſionis beneficij, &c. non incurrit ille, qui ſolum appellat, ſed qui appellat, & aſſumit onus probandi: quia licet ab appellatione recedere, *c. ei qui, §. appellatione ceſſante* 2. *q.* 6. Sed ſi ob talem appellationem pars aduerſa fecerit aliquas expenſas, tenetur ad illas, quia condemnatio expenſarum non imponitur ſicut pœna, ſed tanquam intereſſe appellati. Item hæ pœnæ ſuſpenſionis, &c. locum habent, non ſolum in eo qui obijcit crimen, ſed etiam in eo qui obijcit defectum electo. Et ſi plura quis obiecerit, ſufficit ad euitandas has pœnas vnũ probaſſe, quod per ſe ſit ſufficiens ad caſſandam electionem, *cap. inter cætera, ſupra, de reſcrip.* Item obijciens contra electum, & non probans, non ſuſpenditur ab omnibus, ſed ſolum ab ijs beneficijs, quæ habet in illa Eccleſia, in qua ſit electio, ita expreſſe in *cap. ſi compromiſſarij, in fin. eod. hic in 6.*

167 *Cap. II.* In electionibus.

IN electione, poſtulatione, ſcrutinio, vota conditionalia, vt eligo talem, ſi talis eum eligit; vel alternatiua, vt eligo talem, vel talem; vel incerta, vt eligo quem talis eliget: ſunt nulla, & tota poteſtas eligendi deuoluitur ad alios, qui pure elegerunt.

Gloſ. An collatio beneficij conditionalis valeat? Reſpondetur quod ſi ſit talis conditio, quæ inſit de ſui natura, v. g. do tibi hoc beneficium, ſi vacat, vel ſi capax es, valet: ſecus non. ſed vide *gloſ. in verbo, incerta*, vbi fuſe de his conditionibus. Item qui dat vota conditionalia, &c. in ſcrutinio, licet non ſit ſecuta electio, perdit pro ea vice eligendi poteſtatem, & deuoluitur ad eos, qui pure elegerunt; & in quem maior pars horum conſenſerit, erit electus.

168 *Cap. III.* Vbi periculum. *Greg. ix.*

AGitur de modo eligendi Pontificem, & confirmatur conſtitutio Alexandri III. & iubetur quod Cardinales præſentes in loco, vbi eſt mortuus Papa, teneantur expectare alios Cardinales per decem dies, quibus elapſis, ſiue venerint, ſiue non, ingrediantur conclaue in eodem Palatio Papæ demortui, cum ſingulis famulis, niſi

niſi patens neceſſitas aliquorum admittat duos. Conclaui autem nullo intermedio pariete, ſeu alio velamine omnes in communi inhabitent, & ita vndique clauſum ſit, vt nullus intrare, vel inde recedere valeat. Cardinales autem nemo ſecrete alloquatur, nec illi vllum admittāt, niſi forte eſſet ab omnibus pro negotio electionis vocatus. Qui aliter eos alloquitur, vel ſcribit, vel nuncium mittit, eſt ipſo iure excommunicatus. Item ſi elapſis tribus diebus ab ingreſſu conclauis Pontificem non elegerint, illis detur vnum tantum ferculum, octo elapſis, ſolum panis, vinum, & aqua per feneſtram. Item ſede vacante Cardinales nihil pro ſe accipiant de camera, ſed omnia reſeruentur futuro Papæ; ſi ſecus fecerint, non recipiant proprios redditus, donec plene reſtituant. Item non tractent alia negotia niſi vrgentia, & de conſenſu omnium. Item ſi quis Cardinalis noluit intrare, vel ſine infirmitate eſt egreſſus, ſine eo procedatur, nec rurſus admittatur. Qui vero propter infirmitatem, eo abſente adhuc procedatur; ſed ſi voluerit redire admittatur, ſicut etiam abſens, qui poſt clauſum conclaue venit. Item hæc omnia fiant, etiam ſi Papa moriatur extra Vrbem in ciuitate illius regionis, dummodo non ſit interdicta, vel in manifeſta rebellione contra Eccleſiam; & hæc faciant obſeruare Domini, & officiales ciuitatis præmiſſo iuramento coram clero, & populo. & ſi præmiſſa non obſeruauerint, cuiuſcumque ſint ſtatus, &c. eo ipſo ſint excommunicati, & perpetuo ſint infames, inhabiles ad dignitates, &c. feudis eccleſiaſticis priuati, & ciuitas ſit interdicta, & priuata Epiſcopo. Item Cardinales deponant omnem priuatum affectum, nec promittant, aut paciſcantur; ſi autem promiſerint, &c. omnia pacta, & promiſſiones, etiam iuramento firmatæ, ſunt irritæ, ac nullæ, nec quiſquam ex eorum tranſgreſſione notam vereatur fidei non ſeruatæ, ſed potius laudem mereatur. Item fideles quotidie orent pro electione, &c. fiant proceſſiones, &c.

169 *Cap. IV.* Vt circa.

APpellantes contra electiones, poſtulationes, vel prouiſiones, vel contra perſonas eligentium, aut electi, tenentur exprimere in inſtrumento publico, ſeu litteris ſuper appellatione confectis, omnia, & ſingula, quæ obijciunt contra formam, vel perſonam, & ſimul iurare, quod credunt ea eſſe vera, & ſe poſſe illa probare. Alioquin opponentes non poterunt, nec tempore appellationis interpoſitæ, vel poſtea obijcere aliqua in huiuſmodi litteris non contenta, niſi forſan eſſent aliqua de nouo emerſa, vel quæ licet antiqua, veriſimiliter tamen conſtet, quod tempore appellationis

tionis potuerint ignorari; teneantur autem appellantes hanc ignorantiam per iuramentum probare. Item ſtatutum Innocentij IV. contra non probantes quæ obijciunt, confirmatur.

Sup. c. 1. hic eod.

Gloſ. Indefinita ſecundum logicos in materia neceſſaria æquipollet vniuerſali, vt homo eſt animal, ergo omnis homo,&c.in materia contingenti non æquipollet; ſed ſecundum iuriſtas non eſt hoc ſemper verum. Nam ſi quis leget marmor indefinite,non comprehenduntur ſtatuæ marmoreæ, ſed ſola rudis materia, *l. quæſitum*, *§. illud fortaſſe, ff. de leg.* 3. ſi vero leget omne marmor,comprehenduntur, *l. hæres meus, §.* 1. *ff. de leg.* 3. & ſic de ſimilibus. Vnde dicendum eſt, quod ſi omnia particularia comprehenſa ſub vniuerſali non ſunt eiuſdem rationis propter aliquod accidens, ex hominis operatione, puta quia aliquod marmor eſt laboratum, aliud non, vel aliqua lana tincta, alia non; tunc indefinita non æquipollet vniuerſali. Si vero omnia particularia ſint eiuſdem conditionis, licet vnum ſit perfectius alio ex natura, ſeu origine ſua, puta, quia vnum marmor eſt melius alio; tunc indefinita affirmatiua, vel negatiua æquipollet vniuerſali, *l ſi pluribus, ff. de leg* 2. *l. ſi ita*, *ff. de reb. dub.* In ſtatutis autem indefinita non æquipollet vniuerſali, quia ſunt ſtricte intelligenda, *cap. in noſtra, de iniur.* Item in Romana curia quilibet clericus de diœceſi admittitur ad dicendum contra electum Epiſcopum, contra electionem autem ſoli Canonici. Item iuramentum corporale dicitur, cum quis tangit manu Euangelia, & iurat: & hoc iuramentum requirit hæc Decretalis. Si quis autem tangeret pede, vel cubito Euangelia, vel ſi iuraret, non tangendo, non ſufficeret. An epiſcopus teneatur tangere, vide *gloſ. in verbo, corporali*. Sed videtur negatiue reſpondendum. Item ſi quis vno die appellaret, alio vero iuraret, non ſatisfaceret huic Decretali, etiam ſi ſe offerret paratum ad iurandum; nam in continenti requiritur iuramentum ſuper oppoſitis in appellatione, & tabellio debet in inſtrumento fidem facere de iuramento, & illius qualitate. Item ſatisfacit huic Decretali,qui aliqua ex oppoſitis ſufficientia ad caſſationem electionis probauit, licet alia non probauerit. Item ignorantia probatur per iuramentum proprium, hoc eſt per iuramentum appellantis, vel ipſius procuratoris habentis ad hoc ſpeciale mandatum, generale enim non ſufficeret.

Trid. ſeſſ. 7 Ref. 13.

170 Cap. V. Auaritiæ.

ELectus, ante confirmationem non præſumat adminiſtrare in Eccleſia, etiam vt œconomus, vel procurator, vel ſub alio quæ-

quæſito colore in ſpiritualibus, vel temporalibus, per ſe, vel per alium, in totum, vel in partem. Si ſecus faciat, eo ipſo priuatur omni iure acquiſito per electionem.

Gloſ. Hæc Decretalis non intelligitur de Vltramontano concorditer electo, immediate Papæ ſubiecto, hic enim ante confirmationem adminiſtrare poteſt, ***c. nihil, ſupra eod.*** Item qui ſe ante confirmationem fecerit procuratorem, vel œconomum, ſi non adminiſtrauerit, non incurrit hanc pœnã priuationis ipſo facto.

Cap. VI. Quam ſit.

ELectores, quam primum poſſunt, præſentent electionem electo, & petant ipſius conſenſum: electus autem teneatur illum infra menſem à dicta præſentatione præſtare, alias priuatur ipſo facto iure acquiſito, niſi forſan electus eſſet ſubditus, nec poſſet conſentire ſine licentia ſuperioris; tunc enim quam primum debet illam petere, & ſi infra tempus pro abſentia ſuperioris moderandum non petierit, electores alium eligant. Item electus tenetur infra tres menſes poſt conſenſum petere confirmationem: ſi abſque cauſa non fecerit, amittit ius.

Gloſ. Tempus datum electoribus ad præſentandam electionem electo, cum non ſit ſtatutum à canone, eſt moderandum arbitrio boni viri: & ſi electores fuerint negligentes in præſentando, non nocent electo, & puniuntur vt infra ***cap. cupientes, §. cæterum, eod.*** Item menſis datus electo ad conſentiendum, non habebit ſemper triginta dies, ſed quot ſunt in illo menſe, in quo præſentatur electio; licet alij contrarium ſentiant. Item Religioſus electus tenetur petere licentiam à ſuo ſuperiore, & ſi non obtinuerit, adhuc poteſt conſentire.

171 *Cap. VII.* Perpetuo.

QVi in ſcrutinio eligit indignum, ſi electio non habet effectum, licet peccet, non tamen priuatur poteſtate eligendi. Trid. ſeſ. 7. & 24.

172 *Cap. VIII.* Nulli licere.

QVi eligunt, vel conſentiunt electioni, non poſſunt poſtea electo opponere contra electionem, niſi de nouo aliquid oriatur, vel neſciuerint præcedentes defectus: quam ignorantiam tenentur iuramento probare.

Gloſ. Vocatio abſentium non eſt de ſententia, & abſentes poſſunt opponere. Item ignorantia eius, qui pendet à conſcientia alicuius, probatur per iuramentum eius.

Cap.

173 *Cap. IX.* Siquando.

QVando pars maior duplo eligit vnum,& minor pars alterum, non poteſt minor opponere aliquid, quod extenuet vota maioris, vt quod minor pars ſit maioris auctoritatis, vel zeli, vel quod electus à minori ſit dignior;ſed bene poteſt opponere aliquid, quod votum maioris partis annullet.

Gloſ. Extenuare votum eſt, aliquid opponere voto, quod illud non annullet, ſed minoris reddat auctoritatis. v. g. dicere, quod electus à maiori parte ſit ſimplex canonicus, à minori ſit in Dignitate conſtitutus, ſit magis litteratus,&c. Annullare vero votum eſt opponere id quod votum nullum reddat, v. g. dicere, quod electus ſit excommunicatus maiori, vel ab homine ſuſpenſus, vel his ſimilia &c. Item ſi aliquis ex eligentibus erat excommunicatus, ſi ſcienter cum eo communicarunt, non tenet electio, alias ſic, *c. ad probandum, de ſent. & re iudic.*

174 *Cap. X.* Quamuis. *Greg iij.*

CAuſæ electionum epiſcoporum, & ſuperiorum computantur inter maiores ſpectantes ad Sedem Apoſtolicam: ſed, vt deuoluatur ad Sedem Apoſtolicam,debet fieri appellatio in ſcriptis,in quibus ponatur cauſa appellationis, quæ ſit legitima,& non friuola. Item ſi appellans, antequam appellatio præſentetur Sedi Apoſtolicæ renunciat appellationi,iudex à quo appellatum eſt,inquirat, an huiuſmodi renunciatio fuerit ex prauitate; & ſi eam interceſſiſſe reperiat, præfigat terminum, in quo renuncians cum omnibus actis ſe Apoſtolicæ Sedi præſentet.

Gloſ. Appellatio, ſiue iudicialis, ſiue extraiudicialis debet fieri in ſcriptis, niſi cum à diffinitiua, & in continenti appellatur, tunc enim viua voce fieri poteſt, *l. 2. ff. de appellat.* Sed in caſu, de quo textus, ſemper debet fieri in ſcriptis, & exprimi cauſa. Item re integra ſolus appellans poteſt renunciare appellationi, ſed re non integra, non poteſt, niſi altera pars conſentiat, dummodo appellans non vellet ſatisfacere aduerſario de ſuo intereſſe, tunc enim poſſet etiam re non integra. Sed quando appellatio eſt præſentata Papæ, etiam ſi vtraque pars conſentiat, non poteſt ab ea recedi, *cap. ad hæc, de poſtulat.* Item renunciatio dicitur facta ex prauitate, ſi ex aliqua ſimoniaca datione, vel pactione, vel violentia, vel metu facta fuerit, de quo iudex inquirere debet, vt in textu.

Cap.

175 *Cap. XI.* Si forte.

QVando quis opponit contra electum, vel poſtulatum ad aliquam dignitatem, euidentem defectum ſcientiæ, vel perſonæ, & alia impedimenta, prius inquiratur de defectu perſonæ, aut ſcientiæ; & ſi probentur tales defectus, electus declarabitur ineligibilis; ſi autem non probentur, obijciens condemnabitur in expenſis, & punietur, nec debebit admitti ad alias obiectiones probandas.

Gloſ. Hoc cap. intelligitur ſolum de eo, qui opponit contra electum ad aliquam dignitatem, non ad ſimplex beneficium. Item loquitur tex. ſolum de eo, qui opponit euidentem, ſeu manifeſtum defectum ſcientiæ, ſeu perſonæ: qui enim opponeret defectum, ſed non euidentem, & non probaret, poſſet adhuc admitti ad alios defectus probandos, vide *gloſ. in verbo, euidentem.* Item vnuſquiſque præſumitur caſtus, ſobrius, pacificus, &c. ſed non litteratus, niſi id probetur per examen.

176 *Cap. XII.* Sciant.

QVi præſumpſerit grauare perſonas eccleſiaſticas, vel earum conſanguineos, vel eccleſias, ſeu monaſteria, vel ipſarum bona, per ſe, vel per alios, ex eo quod noluerunt eligere illum, pro quo rogabantur, eſt ipſo facto excommunicatus.

Gloſ. Vſque ad quem gradum dicantur conſanguinei, vide infra in *gloſ. c. poſtremo, de appell.* Et quia hoc cap. eſt pœnale, non debet extendi ad affines. Item hoc cap. non comprehendit illum, qui moleſtaret Patronum laicum, vel eius bona, ex eo, quia noluit præſentare eum, pro quo rogabatur; ſed moleſtans patronum eccleſiaſticum comprehenderetur. Item ab hac excommunicatione abſoluere poſſunt Epiſcopi, quia non eſt reſeruata Papæ.

177 *Cap. XIII.* Generali.

OCcupantes de nouo cuſtodiam, regalia, vel guardiam alicuius eccleſiæ, vel loci pij, & vſurpantes bona eccleſiarum vacantium, & clerici, vel monachi hoc fieri procurantium, ſunt ipſo facto excommunicati. Item illi, qui vt debent non ſe opponunt talia facientibus, non poſſunt pro eo tempore de prouentibus eccleſiæ participare. Item qui ex fundatione beneficiorum, vel antiqua conſuetudine, & approbata, ſibi vendicant tale ius, non vſurpent per ſe, vel per miniſtros ea, quæ non pertinent ad redditus, ſeu fructus tempore vacationis, ſed ipſorum cuſtodiam habeant, & in bono ſtatu conſeruent.

Gloſ. Regalia ſunt iura, quæ habet Rex, ſeu Princeps in aliquibus eccleſijs, accipiendi nimirum fructus tempore vacationis. Item Rex habens regalia poteſt cædere ſyluam cæduam, ſi tempore vacationis eſt tempus cędendi, alias non. Item patronus laicus non habet cuſtodiam eccleſiæ vacantis, ſed patronus eccleſiaſticus habet, & poteſt colligere fructus, non ſibi, ſed futuro ſucceſſori. Sed ſi tempore fundationis patronus eccleſiaſticus auctoritate ſuperioris retinuit ſibi ius in fructus, poteſt illos prætendere. Item curans vacante Eccleſia non poteſt colligere fructus non maturos. Item dicitur quis de nouo occupare, ſi citra annum quadrageſimum id faciat. Item fundans, & dotans eccleſiam, poteſt de diœceſani conſenſu imponere illi onus, vt fructus tempore vacationis ſint ſui. Item quando verbum maſculinum, comprehendat etiam femininum, vide *gloſ. in verbo, vniuerſos*. In Canone verbum, maſculinum, comprehendit etiam feminas, niſi eadem, vel alia conſtitutione excipiatur.

Trid. ſeſ. 7 Ref. 3. inf

178 *Cap. XIV.* Licet canon.

NVllus ad regendam parochiam aſſumatur, niſi ſit idoneus moribus, ſcientia, ætate. Prouiſio de parochiali facta non habenti vigintiquinque annos, eſt nulla: & prouiſus tenetur perſonaliter reſidere; poteſt tamen ordinarius diſpenſare ſuper reſidentia ad tempus cum cauſa rationabili. Item infra annum à tempore commiſſi regiminis ordinetur ſacerdos, alias eſt ipſa eccleſia priuatus.

Gloſ. Satis eſt, vt Parochus attingat xxv. annum, non ſic in Epiſcopo, qui debet habere triginta completos. Item poſt adeptam pacificam poſſeſſionem currit annus, vel à tempore, quo per ipſum ſtetit, non accipere poſſeſſionem. Item iſte canon non habet locum in alijs dignitatibus, vt in canonicatu, nec in parochialibus collegiatis; nam in illis valet, *cap. cum in cunctis, eod.* Item Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ætate. Item qui non eſt in aliquo ordine maiori, vel minori, non poteſt eligi in Parochum. Item qui cauſa ſtudij eſt diſpenſatus ab epiſcopo, non tenetur vſq; ad ſeptennium promoueri, niſi ad ordinem ſubdiaconatus dumtaxat, ad quem ſub hac pœna infra annum ordinari debet, *cap. cum ex eo, infra eod.* Item mora elapſo anno, per aliquot dies purgari non poteſt. Item nota quod compellitur quis ad ordines per ſubtractionem beneficij. Nam ſi beneficium habet certum ordinem annexum, (dummodo quis poſt adeptum beneficium abſque culpa ſua non inciderit in aliquam irregularitatem) ſi ſit parochiale

Trid. ſeſ. 7. de Ref c. 12 & ſeſſ. 22. c. 4 & ſeſ. 24. c. 12.

elapſo

Digitized by Google

elapſo anno, eſt illo ipſo iure priuatus: ſi non ſit parochiale, ſi monitus non vult promoueri, eſt illo priuandus, *cap. cum in cunctis*, *§. inferiora, ſupra eod.* In epiſcopatu autem non requiritur monitio, ſed ſufficit negligentia electi per tempus à Canone determinatum, *cap. 1. diſt. 100. circa finem*.

179 *Cap. XV.* Nemo.

PArochialis eccleſia non poteſt commendari, niſi habenti legitimam ætatem, & ſacerdoti, & cum euidenti eccleſiæ vtilitate, & vna ſolum, & per ſex menſes tantum. Quicquid contra factum fuerit, eſt irritum.

Gloſ. Epiſcopus poteſt commendare eccleſias ſuas, etiam iuris patronatus ad ſex menſes. Papa perpetuo. Item mortuo commendatario non vacat eccleſia: & ſi quis impetrat, vt vacantem per mortem, gratia eſt ſubreptitia, niſi addatur, quocumque alio modo vacet. Item eccleſia Parochialis poteſt dari in titulum non ſacerdoti, ſed in commendam non poteſt. Item commendatarius eſt cuſtos, ſeu adminiſtrator, non Prælatus: vnde non facit fructus ſuos, quia non habet ius, niſi gubernandi ſe, & miniſtros, & reliquos debet conuertere in vtilitatem eccleſiæ: & hoc dicit *Hoſtien. in c. dudum, de electione*. Item commendatarius ſi impetrat eccleſiam, tenetur facere mentionem de commenda, & ad eam vocabitur patronus, & qui intereſſe habent. An poſſit poſt ſex menſes iterum ab ordinario commendari, vide *gloſ. in verbo, commendare*. Reſpondetur affirmatiue, quando nimirum ita poſtulat vtilitas eccleſiæ, vt interim à ſuperiore commodius prouideatur.

180 *Cap. XVI.* Cupientes.

HÆc Decretalis erat valde vtilis ſuo tempore, antequam Papa electionem epiſcopatuum ſibi reſeruaſſet. Nam ſtatuit, & confirmat tempora ad expeditionem eccleſiarum vtilia, de quibus *cap. quam ſit, ſupra eod.* Et primo, determinat tempus datum electoribus ad præſentandam electionem electo, ad octo dies, nimirum, quod ſi octo dies diſtulerint eam præſentare, ex quo commodè potuerunt, non poſſint amplius electionem proſequi, & ſint beneficijs ſuſpenſi per triennium; quo tempore ſi in illis ſe intruſerint, ſint ijs perpetuo priuati. Secundo ſtatuit, quod omnes electi cathedralium, vel regularium eccleſiarum, quorum confirmatio, vel ex immediata ſubiectione, vel ex appellatione, ſpectat ad Papam, à die conſenſus, vel à die habitæ notitiæ de ſua electione, ſi ipſa non fuit debito tempore præſentata, perſonaliter iter arri-

Digitized by Google

piant Romam verſus, cum actis, & munimentis ad ſuam cauſam, proſequendam. Finito menſe, ſiue iter arripuerint, ſiue non, habebunt tempus arbitrarium, intra quod commode iuxta loci diſtantiam &c. venire poſſint. quo elapſo, adhuc illis concedatur tempus viginti dierum, intra quod tempus, ſi perſonaliter non venerint, iuſto impedimento ceſſante, vel ſi iuſtum impedimentum habentes intra idem tempus id proponi non fecerint, vel propoſitum non probauerint intra quindecim dies ad hoc aſſignatos; vel ſi non miſerint procuratorem inſtructum, ſunt ipſo facto omni iure per electionem acquiſito priuati. Item ſi venerint ſine actis, & proceſſibus, hanc pœnam patientur, quod pro ipſis producendis extra curiam nullam habebunt dilationem, niſi ex iuſta cauſa. Deinde ſtatuit de aduentu eligentium, & iubet, quod ſi electio fuit vna, & in concordia facta, duo ex eligentibus debent venire Romam ſufficienter inſtructi infra idem tempus, expenſis bonorum ad electum ſpectantium, ſi ſint diſcreta, ſecus expenſis capituli. Si autem plures electiones factæ fuerint, tunc pro qualibet parte mitti debent duæ perſonæ expenſis electorum: vel ſi vnica fuit electio, & illi aliqui ſe oppoſuerunt, perſonæ pro parte electionis veniant expenſis electi, pro parte opponentium, eorundem expenſis. Et ſi electus noluerit has expenſas miniſtrare, dummodo non ſit pauper, ipſo facto cadat à iure acquiſito per electionem. Similiter ſi opponentes noluerint ſuas expenſas miniſtrare, priuantur, quo ad ſe à totali cauſæ proſecutione, & beneficiorum prouentibus, quæ habent in ipſa eccleſia per triennium: dummodo paucitas opponentium, vel eligentium ipſos excuſaret, tunc enim ſufficeret mittere procuratorem ſufficienter inſtructum. Quæ dicta ſunt de electionibus, intelliguntur etiam de poſtulationibus, excepto quod poſtulati non tenentur ad exhibendum conſenſum, & miniſtrandas expenſas.

Gloſ. Nomine eccleſiarum hic non intelliguntur hoſpitalia: quãdo enim canones loquuntur de hoſpitalibus, nomine eccleſiarum illa non comprehendunt, ſed ſeparatim nominant, vt *cap. ſciant*, & *cap. generali, ſupra eod.* Item qui abſque iuſto impedimento venit poſt terminum in tex. aſſignatum, non poteſt deinde moram purgare, quia cum hoc caput ſit latæ ſententiæ, ſtatim elapſo termino incurritur pœna. Item qui mittit procoratorem elapſo termino, dicendo ſuam confirmationem non ſpectare ad Sedem Apoſtolicam, vel appellationem non fuiſſe talem, quæ ad eandem Sedem deuolueret cauſam, eſt audiendus, quia de hoc non loquitur hoc capitulum. Item, qui mittit nuncium, & nuncius fuerit impeditus, ſi hoc conſtet, mora ei non nocet; ſicut etiam ſi non poſſit habere

infra

Digitized by Google

infra dies aſſignatos Papam, vel Auditorem: tunc enim ſi ſemel, vel ad maiorem cautelam pluries proteſtetur per ſe non ſtetiſſe, quin non ageret, mora ei non nocet. Item hæc decretalis non habet locum in opponentibus, quando ſunt plures electi, ſed Decretalis, *c. ſtatuimus, ſupra*. Item, quando opponens eſt epiſcopus, non tenetur perſonaliter venire, ne ſuam derelinquat eccleſiam. Item, ſi electus obijciat opponenti, quod non venit tempore conſtituto in hac Decretali, & idem obijciat opponens electo, prius diſcutiatur de iure opponentis, tanquam præiudiciali, *c. tuam, ſupra, de ord. cog.* Item in pœnalibus ſequentia non trahuntur ad præcedentia, nec è contra, ſi ſic pœna extenderetur. Item proceſſus factus contra eligentes, non nocet electo ignoranti, ſed ſolum nocet ſcienti, *c. cum olim, ſupra, de re iud.* Item epiſcopus poſtulatus ad eccleſiam ſic debet reſpondere, Nec conſentio, nec diſſentio, ſed in hoc me voluntati Domini Papæ ſubmitto. Item poſtulatio facta in concordia, ſi ſuperior illam admittat, dicitur facere gratiam, ſi non admittat, dicitur facere iniuriam. Qui plura vult, videat Gloſſam ſuper hoc capitulum.

181 *Cap. XVII.* Fundamenta. *Nicol. iij.*

NVllus Imperator, rex, princeps, marchio, dux, comes, aut baro, vel quicumque alterius notabilis præheminentiæ, potentiæ, vel dignitatis, nec eorum frater, filius, vel nepos, ad tempus, vel in perpetuum eligatur in Vrbis ſenatorem, capitaneum, patritium, rectorem, ſeu quocumque alio nomine vocetur, ad Vrbis regimen, abſque licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali; cæteri ſi verò eligantur tantum ad annum, alioquin tam ipſi, quàm eligentes, & dantes auxilium, conſilium, fauorem, ſunt excommunicati excommunicatione reſeruata Papæ, & priuantur bonis feudatalibus. Item agitur in principio capituli de baptiſmo Conſtantini, & de donatione Vrbis facta Sedi Apoſtolicæ, & de morte Petri, & Pauli Romæ, & quod Deus elegit Romam pro Sede Apoſtolica. vide.

182 *Cap. XVIII.* Quanquam.

QVando electores cathedralis eccleſiæ, vel priuati ſunt ipſo iure poteſtate eligendi ob electionem ſcienter indigni, vel debent priuari per ſententiam ob non ſeruatam formam electionis præſcriptã à Concilio, electio deuoluitur ad Papã, non ad ſuperiorẽ immediatũ: ſecus autẽ in inferioribus eccleſijs, vel quando canonici cathedralis fuerũt ſolũ negligentes in eligendo, tunc enim deuoluitur poteſtas ad ſuperiorẽ immediatum, *c. ne pro defectu, ſupra, eod.*

Digitized by Google

183 *Cap. XIX.* Is qui. *Boniſ. viij.*

APpellans de electione ad Sedem Apoſtolicam,ſi iurat, quod ea quæ in appellatione ſunt poſita,de ipſis,quę deberent ſufficere, eſſe vera credebat,& ſe poſſe probare, non eſt audiendus,quia non iurat ſecundum conſtitutionem Gregorij X. ideſt omnia credere, & poſſe probare, ſed indeterminate,vel aliqua.

Gloſ. Idem in poſtulatione procedit.

184 *Cap. XX.* Qui contra.

QVi appellat contra certam perſonam ante electionem, ne eligatur, debet ſeruare conſtitutionem Gregorij X. ac ſi electione iam facta contingeret appellare.

Gloſ. Secus eſſet ſi contra incertam perſonam appellaretur,puta ne fiat electio, niſi canonica, vt obſeruentur priuilegia eccleſiæ in electione, ne eligatur excommunicatus, &c. idem dicendum in poſtulatione.

185 *Cap. XXI.* Sicut.

QVando electio fit per ſcrutinium,vel per compromiſſum,vnus, nomine omnium dicat, Ego eligo talem, licet aliqui diſcrepent: aliter electio non valet.

Gloſ. Hæc Decret.non habet locum in canonijs, & beneficijs,ſed ſolum in electione epiſcoporum & prælatorum, ob quorum mortem dicantur eccleſiæ viduatæ: in ijs enim ſufficit ſingularis electorem conſenſus. Item ille vnus, qui dicit eligo talem, vel debet eſſe,qui habet primã vocẽ,vel is, cui capitulũ commiſerit:& ſi capitulũ nemini cõmiſerit expreſſe,vnus ex capitulo eligat vice capituli, & ſatis eſt,quia ratihabitio,& taciturnitas mandato comparantur.

186 *Cap. XXII.* Statutum.

QVando Parochialis eſt collegiata, electus non tenetur ordinari ſacerdos intra annum, quia *c. licet canon*, non extenditur ad iſtum caſum, cum ſit pœnalis.

Gloſ. Vt aliqua eccleſia ſit collegiata, non ſufficit,vt ibi ſint plures clerici inſeruientes eccleſiæ, &c. ſed debent eſſe plures, vt collegium: nimirum debet eſſe rector, vt caput, & canonici, ſeu beneficiati,vt membra,&c. & de his eccleſijs loquitur text. Item ſi aliqua eccleſia,quæ prius erat collegiata deſinat, auctoritate ſuperioris eſſe collegiata, non habet amplius locum hæc Decret.

Cap.

187 Cap. XXIII. Si cui.

QVando compromiſſario datur hæc forma, vt facto ſcrutinio vocum, eligat illum, in quem plures conſenſerint reſpectu minorum partium, licet maiorem totius capituli partem non attingant: ſi ita eligat, electio eſt nulla, quia non ſeruatur forma Concilij.

Gloſ. Nota, ius elegendi prælatum eſt delegabile. Item hæc Decr. habet locum in electione prælatorum, non autem canonicorum.

188 Cap. XXIV. Quorundam.

REligioſi mendicantes etiam de licentia ſuperiorum non conſenciant in electionem, ſeu poſtulationem, &c. ad aliquam prælaturam extra ſuum ordinem, in diſcordia de ſe facta: nec alij religioſi non mendicantes, præſtent conſenſum electioni cuicumque, de ſe factæ à minori parte numero. Tri 25 R.5

189 Cap. XXV. Vt quis.

QVando fiunt plures electiones de vno, electus non poteſt ambas electiones proſequi, etiam ſi proteſtetur ſe altera conſenſum eſſe, ſed vnam eligat, & ſi iſta non habet effectum, non poteſt habere regreſſum ad aliam.

190 Cap. XXVI. Si electio.

QVando electio non habet effectum, quia electus non conſenſit, vel poſtea renunciat, vel moritur, vel propter occultum eius vitium irritatur, electores habent integrum tempus eligendi, ac ſi eſſet noua vacatio, dummodo non præceſſerit fraus vel dolus.

Gloſ. An electus poſt conſenſum poſſit renunciare ſine authoritate ſuperioris? Res eſt controuerſa: ſed reſpondetur, renunciationem ante confirmationem valere quo ad electum, non autem quo ad ſuperiorem, cum ipſi non poſſit fieri præiudicium. Item qui allegat fraudem, etiã probare tenetur, puta ſi diceret canonicos fraudulenter elegiſſe aliquem, quem ſciebant electioni nõ conſenſurum, vt hac ratione haberent ſex menſium tempus ad eligendum, tres nimirum pro prima electione, & tres alios à die diſſenſus electi in prima electione. Item qui vna die fuerit impeditus de anno proſequẽdæ appellationis, & in alia parte anni fuerit ſemper diligens, habebit integrum annum ad proſequendam ſuam appellationem: ſed ſi beneficio reſtitutionis ei ſubueniretur, habebit tantum tempus, quantum amiſit, *l. ab hoſtibus. ff. ex. qui. cauſ. maior. in integr. reſtit.*

191 *Cap. XXVII.* Si religioſus. *Bonif. viij*

QVando religioſus conſentit ſine licentiâ ſuperioris electioni de ſe factæ extra ſuum monaſterium, conſenſus eſt nullus: & ſi præſumpſit conſentire, electio ipſo facto eſt nulla. Item ſuperior ſine conſenſu fratrum poteſt dare licentiam.

192 *Cap. XXVIII.* Nullus religioſus.

AD Abbatiam, vel Prælaturam ſuæ, vel alterius religionis non poteſt eligi Abbas, niſi expreſſe profeſſus. Ad epiſcopalem vero dignitatem in eccleſia ſeculari, vel regulari poteſt eligi non profeſſus.

Gloſ. Hoc caput extenditur ad quamlibet prælaturam. Item ad prælaturam non ſufficit tacita profeſſio.

193 *Cap. XXIX.* Cum expediat.

CAp. *cum dilectus*, in quo ſtatuitur licite in electione poſſe compromitti, vt compromiſſarij ſecrete, & ſingillatim voluntatibus omnium requiſitis eligant illum, in quem maior, & ſanior pars capituli conſenſerit, non eſt correctum per. *c. quia propter*.

194 *Cap. XXX.* Cum non deceat.

QVi ſecundum *cap. cupientes*, in cauſa electionum veniunt ad Sedem Apoſtolicam, abſentes recipiunt omnes fructus beneficiorum, exceptis quotidianis diſtributionibus.

Gloſ. Abſentes pro vtilitate eccleſiæ cenſentur præſentes, & faciunt fructus præbendarum ſuos, exceptis quotidianis diſtributionibus. Infirmi faciunt fructus ſuos, etiam quotidianas diſtributiones. Item licet de iure communi abſentes non accipiant groſſos præbendarum, tamen conſuetudo vel ſtatutum in contrarium valet. Item ceſſante negocio, ceſſat priuilegium. An ſi eſſet ſtatutum iuratum, iſta Decret. haberet locum? Reſpondeo negatiue, quia iuramentum illud poteſt obſeruari ſine præiudicio animæ.

Trid. ſeſ. 24. Ref. c. 12. 195 *Cap. XXXI.* Ab eo qui.

QVi opponunt notorium defectum in perſonam, vel ſcientiam electi, non poſſunt ab eo diſcedere: & ſi non probauerint, debent omnino à cauſæ proſecutione excludi.

Cap.

196 *Cap. XXXII.* Ex eo quod.

CAnonicus impubes ante 14. annum ſi non vocetur ad electionem epiſcopi, non poteſt dici contemptus, nec impugnare electionem, quia non admittitur ad ſuffragium dandum. Item inter regulares, qui non ſunt profeſſi intereſſe non debent cum profeſſis in electione, ſicut nec laici conuerſi cum clericis.

Gloſ. Hodie canonici etiam puberes, non habent vocem, ſi non ſunt in ſacris. Item ſi abſentes non vocentur, electio valet, ſed poteſt caſſari per abſentes. Item ad electionem actiuam ſufficit tacita profeſſio, ad paſſiuã requiritur expreſſa. Item valet hoc caput, etiam in electione inferiorum epiſcopis. Item loquitur de conuerſis, non de profeſſis fratribus. Item poteſt præſcribi, vt conuerſi eligant.

196 *Cap. XXXIII.* Si poſtquam.

IN eccleſia cathedrali, vel regulari, quando quis appellat canonice ab electione ad Papam, ſi Ordinarius confirmat electionem, & appellans non recedit ab appellatione, confirmatio eſt nulla. Item ſi electus, qui Romã venit, antequam finiat negocium, ſine licentia diſcedit, eius electio eſt nulla. Item ſi electus eſt confirmatus, & appellatur, eodem modo eundum eſt Romam ſicut in electione.

Gloſ. Quod ſtatutum erat de cathedralium eccleſiarum electione, *c. quamuis, ſup. eod.* hic etiam extenditur ad regulares eccleſias, vt nimirũ appellatio in ſcriptis facta, cauſa probabili interpoſita, deuolueret cauſam ad Sedem Apoſtolicam, &c. Item quod hic in tex. dicitur, electum, ſi ante negotium confectum ſine licentia Roma diſcedat, electionem eſſe nullam, non intelligitur de eo, qui per 20. vel 30. milliaria animi recreandi cauſa, vel ſimili, tempore quo non impeditur proceſſus, diſcederet.

197 *Cap. XXXIV.* Cum ex eo.

EPiſcopi, & eis ſuperiores poſſunt diſpenſare cum electis ad parochias, vt accepto ſubdiaconatus ordine, infra annum per ſeptennium ſtudeant, quibus elapſis, infra annum fiant ſacerdotes, niſi legitime fuerint impediti, aliter ſunt priuati parochijs: eo tamen tempore prouideant de vicarijs idoneis eccleſiæ, aſſignata prouiſione ex fructibus.

Gloſ. Solus epiſcopus beneficij poteſt diſpenſare, & non domicilij vel originis. Item ſi non ſtudent, non prodeſt diſpenſatio. Item non licet ſtudentibus expenſis beneficiorum redire ad ſtatum ſecularem. Item Prælati epiſcopis inferiores poſſunt diſpenſare ſuper reſi-

reſidẽtia, ſed non in hoc caſu. Item quo ad dandas dimiſſorias æquiparantur epiſcopi originis, domicilij, vel beneficij, ſed non in hac diſpenſatione. Item caſus circa diſpenſationem, vide ibi. Item cum ijs, qui non ſunt dociles, non eſt diſpenſandum. Item debent ſtudere in ſtudio generali, non in villis. An in minoribus poſſit quis eligi in parochialem eccleſiam ſine diſpenſatione, & infra annum ordinari, res eſt dubia. Sed reſpondetur non poſſe, quia vt habetur hic in textu, infra annum ab accepta parochia debet fieri ſubdiaconus.

198 *Cap. XXXV.* Commiſſa.

NEmo priuatur parochiali eccleſia ex eo, quia nõ eſt ordinatus, niſi totus annus fuerit elapſus, & annus incipit poſt regimen eccleſiæ, vel pacificam poſſeſſionem, vel ſi per ipſum ſtetit, quod eam non accepit. Item ſi ex iuſto impedimento ordinari non poteſt, annus ei non currit: ſed ſi nullo obſtante impedimento infra annum non eſt ordinatus, (& ſic eccleſia vacat) non poteſt idem prouideri de eadem pro illa vice. Item qui non animo retinendi illam eccleſiam accipit, ſed vt fructus illius anni lucretur, reſtituat fructus, niſi animum mutet: & qui contulit eccleſiam, non credens electum fore ordinandum, ſeruet eccleſiam indemnem.

Gloſ. Qui ante ætatem eligitur ex diſpenſatione, eſt ordinandus eo ordine, quem patitur ætas. Item qui bona intentione accepit eccleſiam, ſed ex cauſa ſuperuenienti non vult ordinari, non tenetur reſtituere fructus. Item quando beneficium eſt proxime vacaturum, poteſt conferri alteri, de conſenſu Rectoris, ſine renunciatione. Item intelligitur de parochiali non collegiata *cap. ſtatutum.* Item ſtipulatio pœnalis non committitur ante diem, etiam ſi certum ſit, non poſſe parere: circa poſſeſſionem pacificam aliqua dubia vide *gloſ. in verbo, pacificam.*

199 *Cap. XXXVI.* Si Abbatem.

ABbas exceptus, & immediate Papæ ſubiectus, poteſt eligi in epiſcopum, ſed non poteſt deſerere monaſterium ſuum, ſine licentia Papæ, vel Legati à latere, non vero aliorum legatorum, qui non poſſunt confirmare electionem.

Gloſ. Legatus de latere an poſſit extra prouinciam ſuam hanc licentiam tribuere, res eſt controuerſa, videtur dicendum poſſe, dummodo legatio ipſius non fuerit finita. Item Legatus de latere poteſt confirmare electiones omnium Prælatorum epiſcopo inferiorũ, non poteſt autẽ dare licentiam epiſcopo poſtulato ad alium epiſcopatũ, hoc .n. ſpeciale habẽt epiſcopi, vt nõ poſſint eligi, ſed ſolũ poſtulari.

Cap.

Digitized by Google

200 *Cap. XXXVII.* Si compromiſſarius.

SI compromiſſarij non eligunt intra tempus ſtatutum, electio deuoluitur ad ſuperiorem: ſi eligunt indignum, eligendi poteſtas reuertitur ad compromittentes, niſi ipſi ſcientes habuerint talem electionem ratam; idem ſi electus non vult conſentire. Itẽ compromiſſarius eligens indignum, & etiam Canonici ſi ratum habeant, ſuſpenduntur à beneficijs eccleſiaſticis per triennium: non tamen intelligitur de epiſcopo compromiſſario, quia de iure epiſcopus non eſt ſuſpenſus, niſi de ipſo fiat expreſſa mentio. Item pœna priuationis fructuum intelligitur in electione epiſcoporum, & prælatorum non inferiorũ. Item iſta pœna priuationis intelligitur de beneficijs, quæ habent in illa eccleſia quam offendunt, (ſicut in caſu illius, qui obijt in electione) & non de alijs beneficijs.

201 *Cap. XXXVIII.* Procurator.

PRocurator ad appellãdum contra electionem, debet in procuratorio habere expreſſa omnia, quæ obijcit, & ſpeciale mandatum iurandi in eorum animas, quorum eſt procurator, quod expreſſe putent, obiecta eſſe vera, & quod poſſint probare.

202 *Cap. XXXIX.* Si confirmationem.

CAſſata, & irrita confirmatione, ob defectum auctoritatis, vel ob iuris ſolemnitates non ſeruatas, non intelligitur caſſata electio.

Gloſ. Principale non ſequitur naturam acceſſorij, licet acceſſorium ſequatur naturam principalis, *l. acceſſorium, de reg. iur.*

203 *Cap. XL.* Quia ſæpe.

QVi in Sede vacante cathedralium, regularium, collegiatarum bona relicta, vel tempore vacationis collecta occupant, diſſipant, conſumunt, &c. ſunt ſuſpenſi ab officijs, & beneficijs, donec integre reſtituant, non obſtantibus conſuetudinibus, ſtatutis etiam iuratis, & à Sede Apoſtolica confirmatis.

Gloſ. Lex tollens ſtatutum, non tollit pacta, & priuilegia, niſi de his mentionem faciat. Item qui Sede vacante diſſipant bona eccleſiæ, & ſunt ſuſpenſi non ſolum à beneficijs, quæ habent in illa eccleſia, quorum bona diſſipauerunt, ſed etiam ab omnibus, quia in textu dicitur, ab officio, & beneficio: qui enim ſuſpenditur ab officio, intelligitur ſuſpenſus ab omnibus beneficijs, *can. eos, diſt.* 81. *c. miniſtratores, de cler. excomm.*

Cap.

204 *Cap. XLI.* Conſtitutio.

DEcretalis, *Vt circa*, qua præſcribitur forma ſeruanda in appellatione ab opponentibus ſe electionibus, poſtulationibus, & prouiſionibus, habet locum, quando appellatur extra iudicium, non quando in iudicio.

Gloſ. In iudicio non eſt ita facile committere fraudes, ſicut extra iudicium: ideo non eſt neceſſarium ſeruare formam illam rigoroſam appellationis, quæ ſtatuitur in *cap. vt circa.* In iudicio enim ſufficit, ſi appellatur ab interlocutoria, exprimere grauamen; ſi à diffinitiua, dicere ſe appellare ab iniqua ſententia.

205 *Cap. XLII.* Is cui.

QVi habet plenam adminiſtrationem eccleſiæ cathedralis à Sede Apoſt. poteſt omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, excepta alienatione bonorũ immobiliũ, & non pōt, quæ ſunt ordinis, niſi fuerit Epiſc.

Gloſ. Poteſt facere dimiſſorias. Itē donare non poteſt, niſi ſit cōſuetudo, & modica. Itē hæc adminiſtratio mortuo Papa non expirat

206 *Cap. XLIII.* Indemnitatibus.

MOnialis non eligat, niſi agat annum IV. & ſit profeſſa tacite, vel expreſſe: non eligatur in Abbatiſſam, niſi trigeſimum annum compleuerit, & ſit expreſſe profeſſa.

Gloſ. Minor 30. annis eligi non poteſt, ſed bene poſſet poſtulari, ſicut in Epiſcopo accidit, *c. innotuit, eod.* Item eligens ſufficit quod ſit tacite profeſſa, quod fit, cum maior ſciens, ſumit habitum profeſſorum infra annum, & triduo perſeuerat, vel cũ ſtat in religione vltra annum. Et hoc eſt verum in religionibus nō mendicantibus, *c. ad noſtram, & cap. ex parte, de reg. c. conſtitutionem, infra eodem tit.* Item fiat collatio numeri ad numerum tantum, non meriti ad meritum, nec zeli ad zelum. Item per hanc conſtitutionem non prohibetur, quin moniales non poſſint electum, & benedictum denunciare, vel accuſare, vt deponatur.

§. Sane. Electa per ſcrutinium à duabus partibus monialium, debet ſtatim præmiſſo diligenti examine, à ſuperiore cōfirmari, nulla appellatione obſtante, & benedici, ſi ſit Abbatiſſa. Quando vero publicato ſcrutinio nulla fuerit à duabus partibus electa, poterunt moniales, antequam ad alios actus diuertant, ad illam accedere, quæ maiorem partem habebat: & ſi addito hoc acceſſu ad duas partes perueniat, eſt confirmanda. Si vero moniales noluerint ad illam accedere, vel ſi accedant, non perue-

perueniant cum alijs in illam conſentientibus ad duas partes, tunc ſuperior ſine ſtrepitu iudicij, antequam illam confirmet, inquirat de obiectis, & interim poterit electa in ſpiritualibus, & temporalibus miniſtrare, ita tamen, vt nihil alienet, & nullam de nouo recipiat in monialem.

Gloſ. Electio facta à minori parte, vel à media monialium, etiam ſi alieni accedant, eſt nulla: & hoc in quacunque electione verum eſt, quia per acceſſum non poteſt ratificari, quod in ſuo principio fuit nullum.

§. Cæterum, & §. Porro. Si contra electam per compromiſſum, pars minor moniali ſe opponat, adhuc confirmetur: ſi maior, non confirmetur, donec fuerit obiectis ſatisfactum, interim tamen adminiſtret; ſi vero pars opponentium fuerit duplo maior, non adminiſtret; ſed litis euentum expectet. Item ab opponentibus, in caſibus præmiſſis obſeruetur conſtitutio, *cap. vt vice*. Non tenentur tamen perſonaliter venire Romam, ſed mittant procuratores.

Gloſ. Idem obſeruandum eſt, ſi Abbatiſſa eligeretur per formam *cap. cum dilectus*. Licet enim ſit mixta, magis accedit ad formam compromiſſi, & actus mixtus denominandus eſt ab actu ſimplici, quem magis intendit agens. Item licet in multis caſibus forma ſcrutinij, & compromiſſi æquiparentur, quos vide in *gloſ. in verbo, litis euentum*, tamen in hoc differunt, quod electus per compromiſſum, licet contra illum duplo maior pars opponat; poteſt tamen, poſtquam obiectis ſatisfecit confirmari, electis tamen per ſcrutinium à minori parte non poteſt. Ratio eſt, quia in electum per compromiſſum videntur omnes tacitè conſenſiſſe, quando compromiſerunt, non ſic in ſcrutinio.

§. Poſtremo, & reliqui. Ponentes, vel nutrientes diſcordiam in electione Abbatiſſæ Monialium, ſunt excommunicati. Item hoc decretum valet in monialibus regularibus, & in his quæ viuunt, vt canonici ſeculares: quarum tamen ſtatum per hoc non approbat, & non loquitur de electione virorum.

Gloſ. Decem ſunt ſpecialia in hac Decretali, circa electionem, quam vide in *gloſ. in verbo, an multis. & in additione*.

207 *Cap. XLIV.* Prouida. *Boniſ. viij.*

QVando quis, in electione epiſcopi, vel ſuperiorum appellauit ad Papam, & deinde receſſit ab appellatione ſimoniace, ſed procedit, confirmat, vel conſecrat; tunc omnia prædicta ſunt

ſunt irrita, & ipſe ordinarius eſt ſuſpenſus per annum integrum à confirmatione, & conſecratione Epiſcoporum.

Gloſ. Per hoc tamen non vitiatur electio, ſed petetur confirmatio de nouo: non debebit autem ſi erat conſecratus, de nouo conſecrari, quia quod dicitur in textu, conſecrationem eſſe nullam, intelligitur, quo ad executionem tantum.

208 *Cap. XLV.* Si eo tempore.

QVando Papa reſeruat ſibi electionem inhibens, electionem irritans, &c. quæ præceſſerunt reſeruationem, tenent; quæ ſequuntur, non tenent.

Gloſ. An ſola reſeruatio abſque inhibitione afficiat ignorantes, vide *gloſ. in verbo, prouiſionem*, & *in additione*. Item ſi reſeruatio, & electio fuiſſent facta eadem die, ſi conſtaret de hora, & reſeruatio eſſet poſterior, electio teneret, ſecus non: ſi vero de hora non conſtaret, Papa debet determinare. Si vero Papa reſeruaſſet, & contuliſſet beneficium, ſine dubio prouiſus à Papa præualeret.

209 *Cap. XLVI.* Si quis.

ABſens in caſu electionis ſi legitime impeditur, poteſt plures procuratores conſtituere, ſed inſolidum tantum, & tunc erit melior conditio occupantis: ſed ſi ſimul concurrant, capitulum, vel maior pars eligat vnum ex procuratoribus: & ſi non concordant, qui primo nominatur in inſtrumento: & ſi nullus nominatur inſolidum, nullus eſt admittendus, & illi imputetur. Item conſtitutus procurator non poteſt in ſcrutinio nominare vnam perſonam ſuo nomine, & alteram nomine domini ſui, niſi dominus dediſſet ſpeciale mandatum de certa perſona, & illam tantum poteſt nominare. Itẽ abſens, ſi nullus de capitulo vult eſſe eius procurator, & ipſe non poteſt extraneum deputare ſine conſenſu capituli, non poteſt per litteras exprimere votum ſuum, quia non eſſet ſecretum.

Gloſ. Qui eſt impeditus, debet dare ſpeciale mandatum procuratori ad iurandum in animam ſuam, quod vere ſit taliter, vel taliter impeditus. Item plura, quæ poteſt, vel non poteſt facere procurator, vide fuſe in gloſ.

210 *Cap. XLVII.* Quoniam.

ELectus quando adſunt competitores, vel opponentes, non confirmetur, niſi fiant publice edicta, quod volentes opponere, veniant peremptorio termino aſſignato, articuli confirmatio eſt irrita.

Gloſ.

Gloſ. Iudex non debet eſſe feſtinus. Item actus dicitur repentinus, qui fit ſine citatione, & cognitione requiſita.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE ELECTIONE, electiq. poteſtate. Tit. III.

211 *Cap. I.* Cum ratione.

REligioſus non eligatur in Abbatem, vel prælatum alterius religionis, vel habitus, & ſi contra fiat, electio eſt nulla; poteſt eligi in prælatum eccleſiæ ſecularis, vel regularis.

Gloſ. Nec etiam monialis alterius religionis poteſt eligi in Abbatiſſam, ex conſtitutione huius Capituli, quia maſculinum comprehendit etiam femininum. Item diuerſitas coloris non facit diuerſitatem habituum, ſi alioquin ſub eodem viuant inſtituto: videmus enim aliquas religiones in vna Prouincia deferre habitum vnius coloris, in alia alium. Item religioſus vnius ordinis, licet non poſſit eligi in Abbatem monaſterij alterius ordinis, poteſt tamen poſtulari ex cauſa.

212 *Cap. II.* Ne Romani.

COetus Romanorum circa electionem Romani Pontificis nihil poteſt innouare præter id, quod eſt in Bulla Gregorij X. & ſi quid aliud attentauerit, ſit irritum. Item officium Camerarij, & Pœnitentiariorum durat poſt mortem Papæ, & ſi quis horum moritur, poteſt cœtus Cardinalium alios ſubrogare ad tempus. Item eligendus eſt Papa in diſtrictu vbi moritur, ideſt in diœceſi, & in particulari vbi audientia cauſarum manebat, niſi ante mortem Papa de transferenda curia ordinaſſet. Itē ſi Cardinales exiuerint de conclaui non creato Papa, executores conſtitutionis Gregorij X. illos compellant intrare, & ſub pœna proſequi, &c. Item Cardinales non poſſunt expelli ab electione Papæ prætextu excomunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti. Item electi, vel alij, qui ſunt adſtricti venire, vel mittere ad Sedem Apoſtolicam, teneantur venire, vel mittere, dum vacat, ac ſi non vacaret.

Cap.

Digitized by Google

213 *Cap. III.* Cauſam electionis.

Seſ.24.c.10 Cauſa electionis, poſtulationis, ſeu prouiſionis, non intelligitur deuoluta ad Sedem Apoſtolicam, niſi infra menſem, vel poſt menſem, quam citò commode fieri poteſt. Itē ſit appellatio interpoſita, in pręsētia appellati, vel procuratoris ſpecialiter ad id electi, porrigendo, vel legendo ex ſcriptura autentica libellum. Item ſi appellatus, & procurator non inueniuntur, affigatur in domo, vbi conſueuit habitare, vel ſi eſt remota, in eccleſia cathedrali ciuitatis, vel diœceſis, vbi eſt beneficium; & ſemper publicetur in eccleſia, vel beneficio, & detur copia appellato petenti. Item ſi propter potentiam, vel metum appellanti, vel ſuorum, intimatio fieri non poſſit, publicetur ſolemniter in loco publico, & tunc intelligatur deuoluta ad Papam, aliter non, nec intimatio habet vim. Item idem eſt ſeruandum in alijs caſibus, in quibus requiritur intimatio.

214 *Cap. IV.* Conſtitutionem vt circa.

Conſtitutio, vt circa, non habet locum, quando quæ opponuntur, directe reſpiciunt ius eccleſiæ, vel opponentis perſonæ, ſed quando per competitorem, vel oppoſitorem opponuntur defectus vel crimina, in formam, vel perſonas: & in hoc caſu ſi omittit ſpecificationem circumſtantiarum, non eſt amplius audiendus, etiam ſi ſciret de nouo illas accepiſſe. Item ſi aliquis alius habet intereſſe proprium contra appellatum, poteſt illud proſequi, ſed non debet admitti pro intereſſe cōmuni contra appellatum, nō ſeruata forma circa eoſdem articulos, licet poſſit appellanti aſſiſtere. Item appellans quando poteſt agere per viam ſimplicis querelæ, vide ibi. Item ommiſſio formæ Decretalis, licet repellat appellantes, tamen non infirmat probationem factam ſuper his per confeſſionē aduerſarij.

215 *Cap. V.* In pleriſque.

Nullus ſine ſpeciali facultate Papæ poteſt prouidere eccleſiæ ſibi ſubiectæ de paſtore, quæ clero caret, & populo chriſtiano. Item nullus religioſus licentietur à ſuperiore ad ſimilem epiſcopatum: & ſi licentiatus conſenſerit, & ſe in epiſcopum fecerit conſecrari, non recipiatur in epiſcopali honore, & in pœnam maneat ſubditus in ſua religione, nec aſcendat ad aliquem gradum,
Seſ.14.c.2 vel dignitatem eiuſdem religionis. Item nihil coarctat, vel limitat circa prouiſionem aliarum eccleſiarum, ideſt habentium clerum & populum, cathedralium, vel non cathedralium.

Gloſ. In epiſcopis opprobrioſa eſt mendicitas, & epiſcopus debet

bet habere facultates, ſine quibus ſpiritualia diu eſſe non poſſunt. An ſi eccleſia habeat clerum tantum, prohibeatur quis eligi in epiſcopum illius, in hoc cap. videtur non, quia dicit, careat clero, & ſubditis, ergo vtroque. Sed videtur affirmatiue, reſpondendum, quia idem eſt, ac ſi diceret, non eligatur in eccleſiam, niſi habeat clerum & ſubditos.

216 *Cap. VI.* Quod circa.

DEclarat *cap. quorumdam, in 6.* quod eſt conſtitutio Bonifacij I. quando dicitur in conſtitutione, quod electio facta de religioſo pro dignitate, eſt facienda ab omnibus: & explicat, vt intelligatur ab omnibus de facto, & non ex fictione iuris, v. g. quia, qui non conſenſerunt, ſunt excomunicati.

217 *Cap. VII.* Statutum.

CAp. *quia ſæpe, in 6.* quod bona ſedis vacantis non occupentur, extenditur ad emolumēta quæ proueniunt ex iuriſdictione, & ſigillo curiæ eccleſiaſticæ vel ſecularis, & ad omnia quæ ſpectarent ad prælatum ſede non vacante; nec obſtat conſuetudo contraria: deductis tamen rationabilibus expenſis. Item hæc conſtitutio non loquitur de perſonis ſingularibus, ad quas deuoluitur iuriſdictio, cum emolumentis ratione dignitatis, quam habent in ſede vacante, de conſuetudine, priuilegio, vel iure ſpeciali.

218 *Cap. VIII.* Cum conceſſa.

COnceſſio licentiæ generalis datæ religioſo à ſuo ſuperiore, vt poſſit conſentire electioni, vel prouiſioni, ſi quam de ipſo fieri contigerit, non valet.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE ELECTIONE, electiq. poteſtate. Tit. I.

219 *Cap. I.* Cum ad onus.

ELecti, qui Romam venire, vel mittere tenentur, ſi perſonaliter ſe præſentarunt, & fecerunt quod de iure debebant, ſi deinde ſede vacāte alibi morentur, nullū eis fit præiudiciū.

Gloſ. Hoc etiam intelligitur de prouiſis: Sede vacante dicitur eſſe Sedes Apoſtolica, vbi mortuus eſt Papa.

220 *Cap. II.* Suſcepti.

QVando eſt conſuetudo priuilegium, vel ſtatutum in aliqua Eccleſia, vt beneficio vacante debeantur fructus alicui, puta fabricæ, vel perſonæ habenti annalia per aliquod tempus: ſi conſueuerunt taxari decimæ, accipiant illas decimas ſolum, & nouus beneficiarius reliquum, vel vice verſa, cuius rei optio datur annalium collectori: & ſi infra decem dies non elegerint, optio defertur ad beneficiatum. ſi non conſueuit, diuidantur fructus per dimidiam partem, & ſi aliquis non eſt contentus, qui acquieſcit, accipiat totum cum onere expenſarum. Qui vero prædictis non fuerit contentus, ſed voluerit vltra debitam ſibi partem accipere, ſi infra menſem non reſtituerit, ſi eſt ſuperior, aut epiſcopus, ipſo facto à Pontificalibus, & ingreſſu Eccleſiæ eſt ſuſpenſus: ſi Capitulum, vniuerſitas, vel Collegium, eo ipſo interdicto, donec plenè ſatisfaciat, ſubiacet: ſi ſit particularis perſona, excommunicationis ſententiam Papæ reſeruatam, ipſo facto incurrit.

EXTRAV. COMMVN.

DE ELECTIONE. Tit. I.

221 *Cap. I.* Iniunctæ. *Bonif. viij.*

EPiſcopi, & alij prælati ſuperiores. Item abbates, priores, & exercentes regimina monaſteriorum, qui à Sede Apoſtolica promouentur, confirmantur, conſecrantur, benedicuntur, non præſumant ire ad eccleſias, & adminiſtrare bona eccleſiaſtica, ſine litteris Apoſtolicis: ſi ſecus præſumpſerint, quicquid actum fuerit, interim eſt irritum, & non poſſunt percipere fructus: capitulares vero ipſos recipientes, vel eis obedientes ſine prædictis litteris, ſunt ſuſpenſi à ſuis beneficijs. Idem dicendum de Epiſcopis, & alijs prælatis, qui non præſtant ſolitum iuramentum fidelitatis, & obedientiæ. Idem de his, qui accepto pallio, ſine litteris diſcedunt. Item clerici ſine litteris ordinarijs non ſunt admittendi ad ordinem, vel vſum, nec monachi.

Cap.

222 *Cap. II.* Si Religioſus. *Benedictus ij.*

Religioſus electus ſi ipſe, vel electores intra certum tempus, non obtineant licentiam conſentiendi, perdit ius, & electores poſſunt alium eligere, & eſt ipſo facto electus priuatus omni iure, quod ſibi ex tali electione competebat.

223 *Cap. III.* Sancta.

IN quatuor Patriarchalibus, ſcilicet Conſtantinopolitana, Alexandrina, Antiochæna, Hieroſolymitana eccleſijs, quamdiu ſunt ſub poteſtate infidelium, non procedatur ad electionem inconſulto Papa: alias irrita eſt electio.

224 *Cap. IV.* Ex debito.

EPiſcopales, & ſuperiores ſedes monaſteria, & regulares eccleſiæ, prioratus, officia, adminiſtrationes, dignitates, perſonatus, præbendæ, aliaque eccleſiaſtica beneficia cum cura, vel ſine cura, in Romana curia vacantia, ſunt reſeruata Sedi Apoſtolicæ. Hoc autem intelligitur, ſiue prædicta beneficia vacauerint per mortem, ſiue per depoſitionem, priuationem, electionum caſſationem, poſtulationum repulſionem, renunciationem, prouiſionem, tranſlationem, ſiue quocumque alio modo. Item eccleſiæ, monaſteria, beneficiaque Cardinalium, etiam ſi alibi moriantur, intelliguntur apud curiam vacare. Idem procedit in dignitatibus, ſiue beneficijs officialium Papæ, puta Viceccancellarij, Camerarij, Notariorum Auditoris contradictarum, correctorum, ſcriptorum, litterarum, ac pœnitentiariorum, abbreuiatorum, capellanorum, commenſalium, & ſimilium, ſi decedant extra curiam, in aliqua legatione, vel negotio Sedis Apoſtolicæ. Nomine autem beneficiorum non comprehenduntur penſiones, illæ enim libere reuerti debent ijs, ad quos earum diſpoſitio pertinet, niſi vel canonicum impedimentum obſtiterit, vel aliter Papa diſpoſuerit.

DECRETALIVM LIBER I.

DE TRANSLATIONE Epiſcopi. Tit. VII.

225 *Cap. I.* Cum ex illo. *Innoc. iij.*

PATRIARCHA non poteſt transferre Archiepiſcopum ad epiſcopatum, ſub pœna ſuſpenſionis ab epiſcoporum confirmatione, ſolus enim Papa poteſt.

Gloſ. Nota quod Archiepiſcopus poteſt ſuos ſuffraganeos confirmare. Item licet non ſit conſecratus, poteſt tamen mandare ſuffraganeis ſuis, vt electum conſecrent. Item, quæ ſolus Papa facere poteſt, his verſibus comprehenduntur.

Reſtituit Papa ſolus, deponit & ipſe.
Diuidit, ac venit, eximit, atque probat.
Articulos ſoluit, Synodumque facit generalem.
Transfert, & mutat, appellat nullus ab illo.

226 *Cap. II.* Inter corporalia.

TRanſlatio, depoſitio, caſſatio ab epiſcopatu, ſpectant ad ſolum Papam de iure diuino potius quam canonico. Idem, dicendum eſt de electo, & confirmato, licet non fuerit conſecratus: non poteſt enim deijci ab eccleſia per metropolitanum, niſi in caſu quo poſt ſex menſes, à die confirmationis, ſua negligentia non fuerit conſecratus: tunc enim deijci poteſt à metropolitano, non tamen ad aliam eccleſiam transferri, quia illud eſt conceſſum à Papa, Archiepiſcopis, hoc vero non. Qui contra faciunt, ſuſpenduntur à conſecratione, & confirmatione Pontificum: epiſcopi ab executione pontificalium; deinde, quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccarunt, datur eis venia.

Gloſ. Eccleſia quæ habet epiſcopum inutilem, dicitur viduata. Item pœna non debet trahi ad gratiam. Item quod non eſt expreſſum, aliquando intelligitur prohibitum.

227 *Cap. III.* Quanto.

PApa ſolus, qui vicem veri Dei gerit in terris, poteſt auctoritate diuina transferre epiſcopum ab eccleſia ad eccleſiam; vnde ſi epiſcopus auctoritate propria ſe transfert, vtraque eſt priuatus.

Item

Digitized by Google

Item canonici, qui illum recipiunt, priuantur electione pro illa vice.

228 *Cap. IV.* Licet.

DIcit idem, quod ſupra: & addit, quod epiſcopus, cui indulgetur, vt poſſit tranſire ad maiorem dignitatem, non poteſt tranſire ad æqualem. Item poſtulatio eadem diligentia eſt examinanda, ſicut electio, an ſit contra canones.

Gloſ. Facilius diſpenſatur cum aliquo, vt ad maiorem dignitatem tranſeat, quam ad æqualem, vel minorem: quia, ibi maior vtilitas, & gradatim conferri debent honores.

DECRETALIVM LIBER I.

DE AVCTORITATE, & vſu pallij. Tit. VIII.

229 *Cap. I.* Cum ſuper. *Clem. iij.*

ARCHIEPISCOPVS poteſt vti pallio intra quamlibet eccleſiam prouinciæ ſibi commiſſæ, non tamen extra eccleſiam: vnde in proceſſione extra eccleſiam illo vti non poſſet.

230 *Cap. II.* Ad hoc.

ARchiepiſcopus non poteſt alteri archiepiſcopo pallium commodare, quia pallium perſonam non tranſit, & cum eodem debet ſepeliri.

Gloſ. Nemo poteſt vti pallio extra prouinciam ſine licentia illius, cuius eſt parochia, etiam ſi priuilegium habeat. Item quæ inhærent perſonis, cum perſonis extinguuntur. Item ornamenta & annuli prohibentur cum cadaueribus presbyterorum ſepeliri, ne effodiantur.

231 *Cap. III.* Niſi ſpecialis. *Innoc. iij.*

PLenitudo poteſtatis, & nomen archiepiſcopi in ſuſceptione pallij ſumuntur. Item Cardinalis legatus non poteſt dare licentiam epiſcopis tranſeundi ad alias eccleſias. Item Papa debet tueri potius dignitatem ſedis Apoſtolicæ, quam priuatam alicuius.

232 *Cap. IV.* Ad honorem.

ROmanus pontifex ſolus vtitur pallio, ſemper & vbique, quia habet plenitudinem poteſtatis; alij non, niſi in eccleſia, in qua habent iuriſdictionem eccleſiaſticam, & certis diebus.

Gloſ. Iſti dies ſunt expreſſi in priuilegijs illius eccleſiæ. Regulariter autem. ſunt Natiuitas Domini; feſtum ſancti Ioannis, & ſancti Stephani, Circumciſio, Epiphania, dies Palmarum, cœna Domini, ſabbatum ſanctum, tres dies Reſurrectionis, Pentecoſtes, Feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum, tres feſtiuitates beatæ Mariæ, commemoratio omnium Sanctorum, dedicatio eccleſiæ, & feſtiuitates illius principales, dies ordinationis clericorum, vel conſecrationis epiſcopi, anniuerſarium conſecrationis Archiepiſcopi, &c.

233 *Cap. V.* Ex tuarum.

COnſuetudo non poteſt facere, vt extra ſuam diœceſim, quis vtatur pallio, niſi de licentia Papæ, & de conſenſu ordinariorũ.

Gloſ. Pallium pro parte eſt beneficium perſonale, quia cum perſona ſepelitur; partim eſt locale, quia non transfertur cum perſonæ ad alium epiſcopatum.

234 *Cap. VI.* Cum ſis. *Honor. iij.*

ARchiepiſcopus vbique in ſua diœceſi ſolemniter celebrans, poteſt vti pallio.

235 *Cap. VII.* Quia nos.

LIcitum eſt Archiepiſcopo celebrare ſine pallio, & ſandalijs, exceptis diebus priuilegiatis.

EXTRAV. COMM. LIB. I.

DE AVCTORITATE, & vſu pallij.

Cap. Malitijs.

TRaditio pallij non impeditur ob crimen obiectum, vel defectum, niſi obijciens præſtet iuramentum de obiecto, ad pœnam talionis, intra duos menſes probando.

DE-

DECRETALIVM LIBER I.

DE RENVNCIATIONE. Tit. IX.

236 *Cap. I.* Litteras.

EPISCOPVS licet ſit ſenex, & ſe inſufficientem conſideret, ſi tamen eſt vtilis eccleſiæ, non datur ei licentia cedendi eccleſiam perſonæ incognitæ; ſatius enim eſt ſub vmbra ſui nominis gubernari.

237 *Cap. II.* Cum inter.

QVi renunciat beneficio, iurando non repetiturum, ſi deinde auctoritate Papæ eligitur à maiori parte, poteſt beneficium retinere, quia iuramentum non impedit.

Gloſ. Iuramentum non extenditur ad prohibita iurari. Item ius ſemel amiſſum non renaſcitur; ideo auctoritate Apoſtolica fuit electus. Item iurauit non repetere, ſed non iurauit non recipere ſi eligatur. Item iuramentum non extenditur ad non cogitata. Item agebatur nouo iure poſt iuramentum.

238 *Cap. III.* Ex tranſmiſſo.

QVi renunciauit ſuo beneficio, vel iuri ſaltem tacite, repetendo, quæ eccleſiæ contulerat, non poteſt illud repetere, poſſunt tamen illum canonici recipere, non tanquam vnum de eccleſia, ſed tanquam de nouo.

Gloſ. Actio ſemel extincta nunquam reuiuiſcit.

239 *Cap. IV.* Admonet.

BEneficiatus non poteſt renunciare beneficio, ſine licentia ſui epiſcopi.

Gloſ. Si admoniti non redeunt, ſunt excommunicandi, poſſunt tamen tranſire ad religionem. Item ſi Clericus eligatur ad aliam eccleſiam, debet petere licentiam à ſuo Epiſcopo: & ſi ille malitioſe denegaret, compelleretur per ſuperiorem.

240 *Cap. V.* Super hoc. *Clem. iij.*

PEtenti beneficium, ſuper quo fuit canonice inſtitutus, exceptio de ſpontanea abiuratione, etiam non aſſignando cauſam renunciationis, eſt admittenda, & teſtes recipiendi circa ſpontaneam renunciationem; & iudex poteſt inquirere cauſam renunciationis: licet non teneatur. quam ſi inuenerit probabilem, imponat ſilentium, niſi actor replicet. Item qui negat ſe ſpontanee renunciaſſe, licet videatur negatiuam aſſerere, ac proinde non poſſe illam probare, tamen inuoluit affirmatiuam, ideo illius probationes admittendæ.

Gloſ. Renunciatio facta per vim non tenet, per metum tenet, ſed datur illi actio prætoria, quia coacta voluntas, eſt voluntas. Item non ſolum numerus, ſed etiam teſtium dignitas eſt conſideranda.

241 *Cap. VI.* In præſentia.

QVando quis ſponte renunciat electioni de ſe factæ, non eſt amplius audiendus ſuper eadem electione.

Gloſ. Nota, Iudex non ſemper ex vna probatione, ſed ex varijs, quæ in eius præſentia fiunt, debet deliberare: & ſemper præſumitur pro ſententia, dum in contrarium aliud non conſtat. Item litteris epiſcoporum creditur in præiudicium alterius. Item victor non tenetur probare cauſam ſententiæ.

242 *Cap. VII.* Sane. *Cæleſtin. iij.*

LIcet qui reſtituit inſtrumenta ſui iuris, renunciet iuri ſuo, quod ſibi ex litteris competebat, poteſt tamen qui eſt deceptus, implorare officium iudicis, quando deficit actio. ſed in caſu textus reſtituendo litteras, non renunciauit facto legati ſedis Apoſtolicæ, ideſt inſtitutioni, ideo fuit auditus.

243 *Cap. VIII.* Quod in dubijs. *Innoc. iij.*

QVando quis renunciat beneficium eccleſiaſticum in manu laici, & à laico iterum accipit illud, renunciatio fuit nulla, ipſe tamen eſt priuandus beneficio.

Gloſ. Et laici excommunicandi, & clericus ineligibilis fit.

244 *Cap. IX.* Ad ſupplicationem.

PApa ſolet concedere epiſcopis, vt cedant eccleſijs, quando adeſt periculum mortis, vel aeris intemperies, vel ob inimicitiam.

Gloſ.

Gloſ. Clerici qui conſentiunt electioni de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum, ineligibiles efficiuntur, *c. quiſquis, ſupra de elect.* non tamen ſunt ipſo iure clerici ſuſpenſi, & laici excommunicati, ſed laici ſunt excommunicandi, & clerici qui recipiunt beneficia, ſuſpendendi.

245 *Cap.. X.* Niſi cum pridem.

Ponuntur ſex cauſæ, ob quas epiſcopus cedendi licentiam poteſt poſtulare: Conſcientia criminis, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, graue ſcandalum, irregularitas perſonæ. Non ſufficit autem qualibet conſcientia criminis, ſed illius dumtaxat, propter quod etiam per acta pœnitentiæ, exequutio officij impeditur. Nec ſufficit quæcumque debilitas corporis, ſed illa ſolum quæ impotentem reddit ad officium paſtorale. Defectus quoque ſcientiæ debet eſſe talis, vt neſciat eccleſiam ſalubriter regere: alioquin imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectum charitatis. Malitia plebis non ſufficit quæcunque, ſed ſolum illa per quam non ſolum non obediunt, verum irreuocabiliter contradicunt. Scandalum etiam non quodcumque ſufficit, ſed debet eſſe graue, & quod aliter ſedari non poſſit, niſi petendo ceſſionem. Denique non propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet cedendi licentia dari, vtpote ſi de legitimo matrimonio non ſit natus: quia cum eo, qui laudabiliter ſuum officium impleuit, iniuncta pœnitentia diſpenſari debet. Irregularitas vero, ob quam contraxit bigamiam, eſt ſufficiens cauſa petendi licentiam, cum dicat Apoſtolus, Oportet epiſcopum eſſe vnius vxoris virum. Item non ſufficiunt ad cedendum anguſtiæ laboris, vel incurſus perſecutionis: & qui dicit quod ſpiritu Dei agitur ad relinquendam eccleſiam, errat: quia agit contra ſpiritum Dei, & ſic non agitur à Deo. ſicut etiam qui dicit ſe inſpirari à Deo ob patentem cauſam; immo charitas eſt, perſiſtere in epiſcopatu, etiam ſi pauci proficiant. Quare facilius diſpenſatur, cum monacho, vt fiat epiſcopus, quam cum epiſcopo, vt fiat monachus.

Gloſ. Iſtæ ſex cauſæ, propter quas epiſcopus poteſt petere licentiam cedendi, enumeratæ in capitulo, memoriæ cauſa comprehenduntur his verſiculis,

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

Item an epiſcopus poſſit aliquando cedere ſine licentia Papæ. vide *gloſ. in verbo, ſed dumtaxat.* Item pro criminibus, quæ per acta pœnitentiæ impediunt exequutionem ordinis, aut beneficij re-

retentionem, tenetur epiſcopus petere licentiam cedendi, pro alijs vero non.

246 Cap. XI. Poſt translationem.

EPiſcopus ſi fiat monachus, non poteſt amplius in epiſcopum eligi, niſi in his caſibus: nimirum quando ceſſit propter magnam perſecutionem: ſecundo, propter inualetudinem corporis, cum auctoritate tamen Papæ: tertio, ſi ceſſit propter ignorantiam, ſed in monaſterio deinde didicit: tunc enim poteſt iterum reaſſumi: quarto, ſi propter ſimoniam parentum, ipſo inſcio, fiat epiſcopus, mox regularis poteſt reaſſumi ad alium epiſcopatum. Concilium autem Conſtantinopolitanum, vnum ex quatuor principalibus, dum decernit epiſcopum monachum factum, non poſſe reaſſumi ad epiſcopatum, intelligitur quando epiſcopus propter aliquod crimen ad vitam monaſticam deſcendit.

Gloſ. Cum ſimonia ſcienter contracta ſolus Papa diſpenſare poteſt, ſed cum ſimonia commiſſa ignorante illo, cui acquiſitum eſt beneficium, poſſunt epiſcopi diſpenſare, poſt liberam reſignationem talis beneficij. Imo ſi reſignauit ſponte, vel beneficium, vel dignitatem, poteſt ad illud reaſſumi. Si vero iudicialiter ipſius electio, tanquam ſimoniaca fuerit reprobata, non poſſunt pro illa vice diſpenſare, alias ſic, *cap. ſi alicuius, ſupra, de elect.*

247 Cap. XII. Quidam.

PEtentes licentiam cedendi, ea obtenta ſunt compellendi ad cedendum.

248 Cap. XIII. Veniens. *Honor. iij.*

QVi habens litteras apoſtolicas v. gr. contra capitulum, committit ſe gratiæ capituli, vel aduerſarij, non dicitur renunciaſſe iuri ſuo ſibi competenti ex litteris, ſecus ſi renunciaſſet litteris impetratis.

Gloſ. Nota, quod cum aliquis ſtatuit terminum ſuæ appellationis, vtraque pars appellationis cauſam proſequi debet, per ſufficientem procuratorem ad totam cauſam. Item iudex poſt terminum peremptorium non debet ſtatim procedere. Item per litteras exequutorias acquiritur tantum ius, vt impetrans poſſit implorare officium exequutorium ad exequendas litteras Apoſtolicas.

Cap.

Digitized by Google

249 *Cap. XIV.* Lectæ coram.

PRælatus qui eximit ſubditos à ſui obedientia, non propterea intelligitur renunciare prælaturæ, niſi illam vere reſignauerit.

Gloſ. Voluntas reſignandi non ſufficit vbi opus eſt facto. Item re integra licitum eſt pœnitere.

250 *Cap. XV.* Dilecti filij. *Greg. ix.*

ABbas exemptus, ideſt immediate pertinens ad Romanum Pontificem, non poteſt renunciare ſine licentia Papæ: & ſi renunciauerit etiam ſequuta reſignatione in manu alicuius Prælati, renunciatio, & reſignatio ſunt nullæ.

Gloſ. Reſignatio debet fieri in manibus illius, ad quem pertinet confirmatio. Item qui non ita renunciauit, ſed in manu alterius, licet renunciatio non teneat, compelletur tamen deinde cedere in manu ſui Prælati.

IN SEXTO LIBER I.

DE RENVNCIATIONE. Tit. VII.

251 *Cap. I.* Quoniam. *Bonif. viij.*

ROmanus Pontifex poteſt Pontificatum renunciare, vt fecit Cæleſtinus, præſertim cum ſe videt impotentem ad regimen.

Gloſ. Licet renunciatio debeat fieri in manibus ſuperioris, Papa tamen cum illum non habeat, non debet ita renunciare. Item ſi renunciaret, vacaret Papatus, & Cardinales eligerent aliũ. Item Papa inſufficiens non poſſet deponi, ſed hæreticus poſſet, *cap. ſi Papa, diſtin.* 40. Item ſuperior poteſt cogere volentem reſignare, vt reſideat, niſi adſit iuſta cauſa reſignandi.

252 *Cap. II.* Si te præbendam.

QVi auctoritate Apoſtolica expectat in aliqua eccleſia dignitatem, vel præbendam primo vacaturam, & aliquis in fraudem, ne expectans conſequatur pinguiorem præbendam veriſimiliter in proximo vacaturam, renunciat ſuæ præbendæ tenui; expectans, relicta tenui renunciata, poteſt expectare pinguio-

Hodie Cõcil. Trid. ſ. 14 de ref. c. 19. oĩno ſubſtulit has expectatiuas ad primo vacatura.

guiorem primo vacaturam. Item qui renunciauit tenui, ſi conſequatur pinguiorem, carebit vtraque, quia intelligitur fraus eo ipſo probata.

Gloſ. Quod hic dicitur de vacatione per renunciationem, intelligi etiam debet de quacunque vacatione fraudulenta, puta ſi occideretur, vel deponeretur habens tenuem præbendam, vt præcluderetur expectanti via ad pinguem. Item dolus probatur ex perſpicuis coniecturis. Item ſi expectans vult ſcienter tenuem, non dicitur illi facta fraus.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE RENVNCIATIONE. Titulus IV.

253 *Cap.* Cum illuſio.

Renunciatio dignitatis, vel beneficij, poteſt fieri per procuratorem ad hoc conſtitutum. & ſi procurator reuocatur antequã renunciet, ſi ipſe procurator, vel ſuperior, apud quẽ renunciatio fit, ignorant reuocationem, renunciatio tenet: ſi aliquis horũ ſciebat, non tenet ſicut etiam, ſi per ipſos, vel per alios fuit malitioſe impeditum, ne alter eorum renunciationem ſciret.

DECRETALIVM LIBER I.

DE SVPPLENDA NEGLIG. Prælatorum. Tit. X.

254 *Cap. I.* Statuimus. *Alex. iij.*

Abbates confirmati, ſi diœceſanus tertio admonitus, nolit eos benedicere, poſſunt benedicere ſuos monachos, & alia ſui officij exercere, donec epiſcopus non recuſet eos benedicere.

Gloſ. Nota quod in odium epiſcoporum negligentium Papa hoc concedit, ne propterea in ſpiritualibus, vel alijs monaſteria detrimentum patiantur.

Cap.

Digitized by Google

255 *Cap. II.* Sicut nobis. *Clem.iij.*

REgulares habentes ius patronatus in eccleſijs non poſſunt illas in proprios vſus conuertere, nec deputare Vicarios, & illos pro libito inſtituere, & deponere: ſed debent, niſi eccleſiæ ſint exemptæ, intra tempus ſemeſtre, à Concilio Lateranen. aſſignatum præſentare epiſcopo perſonas idoneas pro eccleſijs vacantibus. Secus remota appellatione epiſcopus prouideat de rectore idoneo, pro illa vice.

Gloſ. Conceſſio eccleſiæ facta ab epiſcopo ſine iuris ſolemnitate non valet. Item exempti non poſſunt puniri à diœceſano. Item elapſo tempore ſex menſium dato ad præſentandum, epiſcopus ſine vlla admonitione, poteſt aliquem idoneum inſtituere, pro illa vice.

256 *Cap. III.* Licet magiſter. *Innoc.iij.*

SI prælatus eſt negligens in conferendis beneficijs, tranſacto tempore Concilij Lateranen. ideſt ſemeſtri, quod incipit à die notitiæ, & non vacationis, ſuperior debet illud conferre, & ſi Prælatus non habeat ſuperiorem, ad Papam collatio eſt deuoluta.

Gloſ. Nota quod tempus ſex menſium currit à die notitiæ, & non vacationis, & ſic tempus non currit ignoranti. Item mora in electionibus purgari non poteſt, *c. dilecto, infra eodem*.

257 *Cap. IV.* Litteras. *Idem.*

QVi debet conferre, ſi poſt tranſactum tempus Concilij Lateranenſis conferat, collatio non tenet, niſi miſericorditer in perſona idonea toleretur.

Gloſ. Nota quod collatio quæ non tenet, de patientia ſuperioris ſuſtinetur.

258 *Cap. V.* Dilecto.

QVi debet eligere, ſi infra ſex menſes non eligit, electio deuoluitur ad ſuperiorem, nullo appellationis obſtaculo ſuffragante.

IN SEXTO LIBER I.

DE SVPPLENDA NEGLIG. Prælatorum. Tit. VIII.

259 *Cap. I.* Romana.

SI epiſcopus ob aliquam culpam fuerit excommunicatus, ipſius iuriſdictio non deuoluitur ad Archiepiſcopum, ſed debet puniri alia pœna.

Gloſ. Caſus, in quibus metropolitanus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, vide in *Hoſtien. ſuper hoc cap.* Item metropolitanus poteſt totam prouinciam viſitare, & ſi Epiſcopi nolint dare procurationem, poteſt eos excommunicare. Item epiſcopo excommunicato, ſi interim non conferat beneficium, non currit tempus, niſi ſit negligens ad petendam abſolutionem. Item iuriſdictio non ſolet deuolui pro culpa epiſcopi, ſed pro negligentia, ſicut in beneficijs.

260 *Cap. II.* Grandi. *Idem.*

SI qui regit eſt negligens & remiſſus in gubernando, ſuperior debet illi dare coadiutorem idoneum, vt fecit Papa Regi Portugallenſi, ſine ipſius præiudicio, vel filiorum.

Gloſ. Nota, coadiutoris offitium expirare morte eius cui adiutor datus eſt: tunc enim poteſtas ad capitulum pertinet in eccleſia cathedrali.

261 *Cap. III.* Si epiſcopus. *Bonifac. viij.*

SI epiſcopus fiat captiuus à paganis, vel ſchiſmaticis, gubernabit capitulum tanquam in ſede vacante, & non archiepiſcopus, donec Papa quam primum conſultus prouideat.

Gloſ. Quia captus ab hoſtibus habetur tanquam ciuiliter mortuus. facit *l. vlt. C. de epiſc. & cler.* Item in his quæ requirunt ordinem, capitulum in tali caſu vocabit vicinos epiſcopos cum cautela, *c. Pontificis 7. q. 1.* non poſſet tamen conferre beneficia quæ ſpectant ad collationem ſolius epiſcopi, nec dare clerico licentiam tranſeundi ad aliam diœceſim, hæc enim neque mortuo epiſcopo poſſet. Item capitulum ſede vacante poteſt confirmare electionem archidiaconi per ipſum capitulum electi.

262 *Cap. IV.* Eccleſiæ. *Idem.*

VAcante eccleſia cathedrali ſolus Papa poteſt mittere viſitatorem. Excipitur quando capitulum ob negligẽtiam, vel malitiam male gubernaret: tunc archiepiſcopus vocato capitulo, & præmiſſa cognitione cauſæ poterit deputare viſitatorem, vel adminiſtratorem: & talis viſitator, licet habeat adminiſtrationem in temporalibus, & ſpiritualibus, non poteſt conferre beneficia.

Gloſ. Quando agitur de præiudicio alicuius, iudex debet illum vocare, quando cognoſcit de illo actu. Item nota quod viſitator datus à Papa poteſt conferre beneficia, cæteri viſitatores ſiue ſint dati ab archiepiſcopo, ſiue à legato, non poſſunt.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE SUPPLENDA NEGLIG. Prælatorum. Tit. V.

263 *Cap.* Quia.

REgulares qui poſſunt conferre beneficia, ſi intra ſex menſes non conferant, epiſcopus in non exemptis propria auctoritate conferat in; exemptis apoſtolica auctoritate: ita tamen, vt conferat regularia beneficia regularibus, ſecularia ſecularibus, nec permittat illa incorporari menſæ, nec augeri, vel imponi penſionem. Hoc autem intelligi debet, de beneficijs, quæ non ſunt de menſa Prælatorum, ſed de alijs, quæ habent ſuos rectores, ad quæ beneficia extenditur conſtitutio Bonifacij, *c. præſenti, de officio ordinarij*, vbi prohibetur, ne prælati bona beneficiorum vacantium occupent. Item prohibetur regularibus, quod non poſſint præeſſe pluribus prioratibus, aut eccleſijs, curam animarum habentibus, etiam ſi cura per alium exerceatur.

Gloſ. Hæc decretalis non habet locum in ſecularibus, in quantum ponit ius nouum. Item, ſi ad collegia regularium ſine prælato ſpectaret collatio beneficiorum, prius ad prælatum, & demum ad Diœceſanum deuolueretur poteſtas. Item regularis prouiſus ab epiſcopo poteſt deinde ob cauſam remoueri ab abbate.

DE-

Digitized by Google

DECRETALIVM LIBER I.

DE TEMPORIBVS ORDINAT. & qualitate ordinandorum. Tit. X I.

264 *Cap. I.* Subdiaconos. *Alex. iij.*

NVLLVS poteſt dare ſubdiaconatum diebus Dominicis, præter Papam, licet poſſit conſecrare virgines, & conferre ordines minores diebus dominicis. Item nulli licet dare ſacros ordines in ſabbato Pentecoſtes, ſed in ſequenti hebdomada.

Gloſ. Quæ Romana eccleſia ſeruat, & docet alios obſeruare, ad illa ſeruanda omnes tenentur: quæ vero in ſignum priuilegij ſibi tantum ſeruauit, nullus alius ſine ſua ſpeciali licentia attentare debet. quæ vero ſint illa, dicetur infra ***c. quod translationem, de offic. legati.***

265 *Cap. II.* Sane.

COnſuetudo dandi ſacros ordines in die dedicationis eccleſiæ, vel altaris extra quatuor tempora, non valet: & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo terræ eſſet, non excuſarentur ordinantes, & ordinati eſſent ſuſpenſi.

Gloſ. Multitudo inducit diſpenſationem, iuxta illud, Ob populum multum crimen pertranſit inultum: non tamen parcitur illis, qui magis cauſa delicti fuerunt, ***cap. latores, infra, de cleric. excomm. miniſt.*** Item conſuetudo, ſiue multitudo excuſat à pœna temporali, quæ propter ſcandalum imponi non poteſt, non à pœna æterna. vel potius conſuetudo excuſat in ijs, quæ ſunt contra ius poſitiuum, dum tamen ſit rationabilis, & præſcripta; in his vero quæ ſunt contra ius naturale, nullo modo excuſat: & ſic concordantur iura quæ videntur contraria.

266 *Cap. III.* De eo.

EST licitum epiſcopis, promouere vnum, vel duos ad minores ordines diebus dominicis, & feſtis, ad ſacros non, niſi in quatuor temporibus, in ſabbato ſancto, & ſabbato ante Dominicam de Paſſione.

Gloſ.

Gloſ. Poteſt epiſcopus die Dominico, non ſolum duos, ſed plures ad minores promouere, dummodo non videatur fieri generalis ordinatio. Item videtur poſſe aliquem accipere omnes minores ordines in vno die feſto, niſi conſuetudo generans ſcandalum repugnet.

267 *Cap. IV.* Ex tenore.

CLericus, qui occulte commiſit tale crimen, quod ſi eſſet manifeſtum, degradaretur ab ordine ſuſcepto, peracta parte pœnitentiæ, poteſt miniſtrare in ſuſcepto, & debet admoneri, ne ad ſuperiores ordines aſcendat, ſed ſi velit ordinari, non poteſt prohiberi, cum crimen ſit occultum.

Gloſ. Peccata occulta in foro exteriori non habent vindictam. Item quod dicitur de promouendis, intelligitur etiam de promotis, ſed facilius impeditur promouendus, quam promotus. Circa promotos vero quatuor conſideranda ſunt. Primo qualitas criminis, an ſit enorme, vel mediocre. Secundo, an ſit occultum, vel manifeſtum. Tertio modus publicationis, an ſcilicet innotuerit per euidentiam operis, vel ſententiam Iudicis, vel ſpontaneam confeſſionem in iudicio. Quarto, an egerit pœnitentiam veram, vel ſimulatam. Si crimen eſt enorme, & manifeſtum, deponitur, & numquam reſtituitur, etiam peracta pœnitentia: ſi occultum, monendus eſt, vt abſtineat, & non cogendus: ſi mediocre, & occultum, acta parte pœnitentiæ maneat, & promoueatur; ſi mediocre, & manifeſtum, vel quia ſit conuictus in iudicio, vel timore probationum ſit confeſſus, deponitur; ſi vero ſit publicum per euidentiam, vel ſpontaneam confeſſionem, poterit cum eo miſericorditer agi, & iudicabit epiſcopus, quod crimen dicatur occultum, vel manifeſtum. Item quod dicitur, criminoſos occultos non eſſe prohibendos ab ordinum ſuſceptione, intelligitur de ſecularibus: nam prælatus ſuus bene poſſet repellere regularem, ne accederet ad ordines ſuſcipiendos.

268 *Cap. V.* Ad aures. *Lucius iij.*

REgulares non debent ordinari ſine voluntate ſui ſuperioris.

Gloſ. Prælato obediendum eſt in omnibus, dummodo non præcipiat aliquid manifeſte malum. Si vero dubium ſit, an id quod præcipitur, obediens excuſatur à peccato propter bonum

obedientiæ, licet in veritate id eſſet malum. Item pro vitando ſcandalo ſæpe ceſſat rigor eccleſiaſticæ ſententiæ, ſed malum perpetrari non debet, *arg. c. quid ergo 11. q. 3.*

269 *Cap. VI.* Si Archiepiſcopus.

Metropolitanus debet conſecrari ab omnibus ſuffraganeis in ſua cathedrali: epiſcopus vero de conſenſu omnium à tribus eligendis à metropolitano; ſed melius eſſet ſi ab ipſo metropolitano, præſentibus omnibus conſecraretur.

270 *Cap. VII.* Ne Epiſcopi. *Arelat.*

Deciditur idem, quod ſuperiori capitulo: & additur, quod ſi epiſcopi reſpondentes per litteras diſſentiunt, metropolitanus maiori numero conſentire debet.

271 *Cap. VIII.* Cum quidam. *Vrbanus iij.*

Ordinatus extra tempora eſt ſuſpenſus à ſuſceptis ordinibus, donec Papa cum illo diſpenſet: & ordinans, punitur canonica diſciplina.

Gloſ. Ideſt ſuſpenditur à collatione illorum ordinum, *cap. ſane. ſupra, eodem. c. litteras, infra eod.*

272 *Cap. IX.* Cum ſecundum. *Cæleſtinus iij.*

Græci à Latinis, & Latini à Græcis non ordinentur, ne ritus miſceantur.

273 *Cap. X.* Ex parte veſtra. *Innoc. iij.*

Monachus ex vna religione tranſiens ad aliam, ſi in ſecunda ſumit ordines, & reuertitur ad primam, poteſt adminiſtrare in ſuſceptis.

Gloſ. Monachus tranſiens ad arctius monaſterium non peccat, & libere poteſt in ordine miniſtrare. Si vero relicto monachatu ad ſeculum tranſeat, & ordinem aſſumat, non ſolum peccat, ſed neque etiam poteſt miniſtrare in ordine ſuſcepto, niſi per Papam diſpenſetur, *cap. vltim. infra, de apoſtatis*, ſecundum Ioannem Andræam.

274 *Cap. XI.* Quod tranſlationem.

Clericus latinus ſi ordinetur ab epiſcopo Græco ritu Græco, ſine licentia ſui ordinarij, interdicitur ab exequutione

ne ſuſcepti ordinis: ſi cum licentia ordinarij, quamdiu talis mos ab eccleſia toleratur, non eſt impediendus, ſed ordinarius culpandus.

Gloſ. Talis mos hodie non toleratur, *cap. quoniam, infra de offic. ord. c. cum ſecundum, ſupra eod.*

275 *Cap. XII.* Cum in diſtribuendis.

ORdinatus à Papa non poteſt ab alio, ad ſuperiores ordines promoueri ſine licentia Papæ.

276 *Cap. XIII.* Litteras.

DVo ſacri ordines eodem die, vel duobus diebus immediate continuato ieiunio dari non poſſunt, quia ex fictione iuris habentur pro vno die: & ſic ordinans ſuſpenditur à collatione ordinum collatorum, & ordinatus ab exercitio ordinis, v. gr. ſacerdotij, donec Papa diſpenſet.

Gloſ. Si epiſcopus die Sabbati non potuit perficere ordinationem, poterit ſequenti die Dominico continuato ieiunio, quia ex fictione iuris habentur pro vno die. Item omnes ordines die Sabbato conferri debent, *cap. 1. 2. & 3. ſupra eodem.* Præter epiſcopalem dignitatem, quæ die Dominico tantum confertur, *c. 1. diſt.* 75. & præter minores ordines, qui poſſunt diebus Dominicis, & alijs ſolemnibus conferri, *c. 2. & 3. ſupra eodem.*

277 *Cap. XIV.* Vel non eſt. *Honor. iij.*

ORdinans puerum ante ætatem, ſuſpenditur à collatione omnium ordinum, & ordinatus ſuſpenditur ab exequutione ordinis, donec perueniat ad ætatem. Item ordinans, prouideat ordinato de beneficio competenti.

Gloſ. Nota. Qui non eſt in ætate legitima, ſuſcipit ordinem, ſed non exequutionem ordinis.

278 *Cap. XV.* Dilectus.

EPiſcopus eodem die plures ordines ſacros vni conferens, etiam de mandato metropolitani, ſuſpenditur à collatione ordinum, donec Papa diſpenſet.

Gloſ. Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ijs, quæ pertinent ad generalem ſtatum eccleſiæ, in criminibus tamen diſpenſare poteſt, niſi ſit expreſsè prohibitum. Item auctoritas ſuperioris non excuſat, & præceptum iniuſtum prælati non eſt adimplendum,

dum, *cap. Iulianus* 11. *quæſt.* 3. ſi certum ſit, quod eſt iniuſtum: ſecus ſi dubitaretur, *cap. quid culpatur* 32. *quæſt. prima.* Item qui in iure varius, ſeu contrarius eſt dicto ſuo, periurus reputatur.

279 *Cap. XVI.* Conſultationi. *Greg. ix.*

CVm ijs qui ordinantur extra tempora, poteſt epiſcopus diſpenſare, prius tamen impoſita competenti pœnitentia.

Gloſ. Quocumque tempore ordines conferantur, character imprimitur, quia tempus non eſt ſubſtantia ordinis, ſicut nec ætas: taliter tamen ordinati ſuſpenduntur ab exequutione ordinum, & ordinantes à collatione, tanquam canonis tranſgreſſores. Item diſpenſare cum ijs, qui ordinantur extra tempora, non eſt in hac decretali ſpeciali iure epiſcopis conceſſum, ſed ſolum reſpondetur id ipſis competere de iure communi.

280 *Cap. XVII.* Quæſitum.

OCculti criminoſi, vt adulteri, periuri, teſtes falſi, &c. ſi non ſint homicidiarij, poſſunt poſt pœnitentiam in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, & ante pœnitentiam ſunt admonendi, ne etiam in ſuſceptis miniſtrent.

Gloſ. Notorium tribus modis dicitur crimen; per ſententiam, per confeſſionem in iudicio factam, & per rei euidentiam, *cap. vlt. infra de cohab. cleric. & mul.* Item nota quod homicida quantumcumque occultus, etiam poſt peractam pœnitentiam adminiſtrare non poteſt. Item cum ſunt occulta peccata, monendi ſunt, non compellendi, ne ordines ſuſcipiant, &c.

IN SEXTO LIBER I.

DE TEMPORIBVS *ordinationum, & qualitate ordinandorum.* Tit. IX.

281 *Cap. I.* Sæpe. *Clem. iv.*

Trid. ſeſ. 23 c. 10.

EPiſcopi Italiæ non ordinent Vltramontanos, niſi de licentia Papæ, vel cum litteris dimiſſorialibus ſui ordinarij, inqui-

quibus exprimatur cauſa, quare nolint, vel nequeant eos ordinare: ſi ſecus fiat, ordinatus eſt ſuſpenſus, à qua ſuſpenſione non poteſt abſolui, neque à pœitentiarijs Papæ, abſque illius ſpeciali licentia, & careat ſpe illam obtinendi: ordinans vero punitur pœnitentia condigna.

Gloſ. Si è conuerſo epiſcopus Vltramontanus ordinet Italicum, non habet locum hæc decretalis, quia pœnalis eſt reſtringenda: & licet videatur eſſe omnino caſus ſimilis, tamen eſt diferentia, quia Vltramontanus citra montes exiſtens habet duo remedia, vt cito mittat ad proprium epiſcopum, vel ſaltem petat licentiam à Papa qui vicinus eſt: quod non ſic facile poteſt Italicus vltra montes exiſtens.

282 *Cap. II.* Eos qui. *Greg. x.*

QVi ſcienter vel affectata ignorantia, præſumpſerit ordinare alienum clericum ſine ſui ordinarij licentia, eſt ſuſpenſus per annum à collatione ordinum, & ordinatus incidit in pœnas iuris. poſt quam vero ſuſpenſio epiſcopi fuerit manifeſta, ſubditi ipſius, ſine licentia poſſunt ordinari à vicinis epiſcopis in eo anno. Tri. ſeſ. 23 de Ref. c. 7

Gloſ. Epiſcopus niſi probet ignorantiam, præſumitur ſcire aliquem eſſe alienæ diœceſis, & culpa examinatorum imputabitur epiſcopo ob negligentiam. Item ſi epiſcopus iurat ſe neſciuiſſe, altera pars debet probare illum ſciuiſſe ſaltem per coniecturas, vel figmenta, vide *gloſ. in verbo, affectata*. Item epiſcopus ſuſpenditur à collatione omnium ordinum, quia hic non limitatur, vt in *cap. litteras*. An ordinati hoc modo ſint ſuſpenſi ipſo iure, vel ſuſpendendi; reſpondetur, ſunt ſuſpenſi ipſo iure ſuſpenſione, ſed non illa quæ irregularitatem inducit, & debent ab homine illa etiam ſuſpendi, *c. quod translationem, eodem*.

283 *Cap. III.* Cum nullus. *Bonif. viij.*

DImiſſorias poteſt concedere epiſcopus originis, beneficij, vel domicilij, inferiores vero prælati, vt religioſi, non poſſunt niſi habeant indultum à Sede Apoſtolica. Epiſcopo vero agente in remotis poteſt ipſius vicarius generalis in ſpiritualibus, & ſede vacante, Capitulum, vel qui habet adminiſtrationem ſpiritualium, officiales autem epiſcopi non poſſunt homini litteras dare. Item prælati religioſi poſſunt ordinari à locorum ordinarijs, in quibus habitant, licet non ſint oriundi. Tri. ſ. 7. R. c. 10 & ſeſ. 23. c. 10.

Gloſ. Officialis epiſcopi, ſi in electione ſua habet hoc expreſſum, poteſt dare dimiſſorias. Item quis poteſt habere domiciliũ in pluri-

ribus locis, *leg. aſſumptio*, *§. iuris prudentibus*, *ff. ad municipal.* ſed requiritur, quod quis in vtroque ſe æqualiter collocet: alioquin dicitur habere domicilium, vbi maiorem rerum ſuarum partem habet, *l. eius*, *§. vlt. ff. ad municipal.* nam ſola domus poſſeſſio, comparata in alia ciuitate non facit domicilium. Item in remotis dicitur eſſe epiſcopus, ſi abſit per duas diætas, ſed hoc relinquitur arbitrio iudicis. Item hodie conceditur vicarijs, vt etiam præſente epiſcopo poſſint dare dimiſſorias.

284 *Cap. IV.* Nullus.

PRimam tonſuram epiſcopus non det infanti, niſi religionem ingrediatur, neque illitterato, neque alicui alterius diœceſis, ſine licentia ſui ſuperioris, nec coniugato, niſi velit ingredi religionem, vel in ſacris promoueri. ſi ſecus fiat, epiſcopus eſt ſuſpenſus per annum à collatione tonſuræ.

Gloſ. Hæc decretalis comprehendit etiam abbates, & alios, qui poſſunt conferre primam tonſuram. Item infans intelligitur ille qui eſt minor ſeptem annis. Item ſi quis non ſolum primam tonſuram, ſed etiam minores ordines conferret contra huius capituli conſtitutionem, eſſet ſuſpenſus à collatione omnium illorum ordinum per annum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE SCRVTINIO IN ordine faciendo. Tit. XII.

285 *Cap.* Ex parte. *Innoc. iij.*

IN ordinationibus, quando interrogatur, an ordinandus ſit dignus, & Archidiaconus reſpondet eſſe dignum, quantum humana fragilitas patitur, non peccat niſi de indignitate ordinandi ipſi conſtiterit: ad verificandum enim dictum illud, ſufficit ſi ipſe neſciat ordinandum eſſe indignum.

Gloſ. Scientia aliquando ſtat pro credulitate, & vnuſquiſque præſumitur dignus, niſi probetur indignus; nam de quolibet præſumendum eſt bonum, niſi probetur contrarium. & hoc procedit, niſi

Digitized by Google

niſi agatur de periculo animæ, quia tunc tutius eſt deterius præſumere: vnde in dubio præſumitur quis excommunicatus, & præſumitur potius fornicatio quam matrimonium.

DECRETALIVM LIBER I.

DE ORDINATIS AB EPISC. qui renunciauit epiſcopatui. Tit. XIII.

286 *Cap. I.* Requiſiuit. *Alex. iij.*

EPISCOPVS qui renuntiauit loco tantum, poteſt rogatus ab alio ordinario, conferre omnes ordines: ſi renuntiauit loco, & dignitati, & contulit tantum minores ordines, ſic ordinatus poteſt exercere minores, & accipere maiores, quia minores aliquando conferuntur à non epiſcopo: ſi contulit maiores, tunc ordinatus, qui ſcienter ab illo ordines ſacros accepit, eſt ſuſpenſus; qui ignoranter, dummodo non ſit craſſa, & ſupina ignorantia, poteſt diſcretus epiſcopus cum illo diſpenſare.

Gloſ. Qui non habet exequutionem ordinis, non poteſt ordinare. Item qui à ſuſpenſo ordinatur, eſt ſuſpenſus. Item craſſa, & ſupina ignorantia dicitur, quando aliquid publice fit; & coram populo: & hæc non excuſat. probabilis vero facti ignorantia quemlibet excuſat. Recipiens autem ordines à non habente executionem ſui officij, etiam ignoranter, in totum non excuſatur; & indiget diſpenſatione ſui epiſcopi.

Cap. II. Cum clericis. *Greg. ix.*

EPiſcopus poteſt diſpenſare cum ſuis clericis, qui ignoranter receperunt ordines ab epiſcopo excommunicato.

Gloſ. Excommunicatus, licet ſit extra eccleſiam, characterem retinet epiſcopalem, & ſic poteſt ordines conferre: non poteſt autem alium excommunicare, cum ipſe ſit extra eccleſiam, *cap. audiuimus* 24. *quæſt.* 1.

DECRETALIVM LIBER I.

DE AETATE, ET QVALIT. & ordine præficiendorum. Tit. XIV.

287 *Cap. I.* Vt Abbates. *Conc. Pictau.*

ABBATES, Decani, Præpoſiti, Archipresbyteri, fiant ſacerdotes; Archidiaconi verò fiant Diaconi: & ſi nequeant fieri, etiam iuſta cauſa prohibente amittant prælationem.

Gloſ. Præpoſitura eſt dignitas ſpecialis, quamuis ſit nomen generale ad omnes prælationes. Item qui abſque culpa ſua ordinari non poſſunt, non amittunt prælationem, ne afflicto addatur afflictio.

288 *Cap. II.* Ex ratione. *Alex. iij.*

QVando ex diſpenſatione conceditur eccleſia puero, vel minori, eſt regenda per clericos, non per laicos, donec ad ætatem peruenerit. Item eccleſiæ non concedantur regendæ, niſi habentibus ætatem, & ſcientiam, ſecus conceſſio eſt nulla, & epiſcopus puniendus.

Gloſ. Puer dicitur à ſeptem vſque ad quatuordecim annos, ſed puer dicitur in ordine ad beneficium obtinendum, qui ſeruire non poteſt, *cap. ſuper, infra, de præben.* Item beneficia ſimplicia pueris, qui ſunt à ſeptennio vſque ad 14. annum, licite conferuntur. An rector adminiſtrans eccleſiam vice pueri habeat plenam adminiſtrationem, & vocem in capitulo, vide *gloſ. in verbo, ætatem*, quæ reſpondet negatiue.

289 *Cap. III.* Indecorum.

NEmini intra decimumquartum annum conſtituto, eſt concedendus perſonatus eccleſiæ; nam eligendi debent præeminere diſcretione, & morum honeſtate. Si quis contraire præſumpſerit, irritabitur factum, & punietur inobedientia.

Gloſ. Ex eo quod prohibet, quod intra decimumquartum annum nemo eligatur, non proinde concedit, quod ſtatim poſt decimum quar-

quartum annum, quis eligatur; nam debet expectari vigeſimus quintus annus, *c. cum in cunctis, ſup. de electioni.*

290 *Cap. IV.* Eam te.

AD regimen animarum non eſt inſtituendus, niſi qui ſcientia, moribus, & ætate polleat, iuxta Conc. Lateran. etiam obtentu litterarum apoſtolicarum. Item habens plures eccleſias, quæ ex vna non pendeant, dimittat, & vnam retineat quam maluerit, niſi ſint adeo tenues, vt proprios ſacerdotes non poſſint conuenienter ſuſtentare.

Gloſ. Si minor impetraret à Papa litteras, ex certa ſcientia, poſſet, & deberet inſtitui: textus autem loquitur de litteris, per taciturnitatem impetratis. Item permittitur quis habere plures eccleſias, primo propter paupertatem, ſecundo propter penuriam clericorum, tertio in titulum, & in commendam.

291 *Cap. V.* Præterea. *Alexand. iij.*

AD curam non eſt quis eligendus, niſi ſit ſubdiaconus: diſpenſatiue tamen poteſt eligi in minoribus ordinibus conſtitutus, dummodo talis ſit, qui infra breue tempus ordinari poſſit in presbyterum.

Gloſ. Breue tempus in iſto caſu, eſt vnus annus. Item epiſcopus poteſt diſpenſare in ordinibus, ſed non in ætate, *cap. indecorum, ſupra eodem.*

292 *Cap. VI.* Quæris.

CLericis habentibus beneficia ſi nolint promoueri ad ſacros ordines, dicentes, ſe propter occulta peccata promoueri non poſſe; imo ſi impediti ad ſacros ordines, recipiendos, non ſint admodum vtiles in alijs eccleſiæ exercitijs, auferantur ab eis beneficia, & alijs canonicè conferantur. Qui vero non ſunt impediti, & ſunt idonei, compellantur ad ordines ſacros recipiendos, per amiſſionem locorum, & beneficiorum, omni appellatione poſtpoſita.

Gloſ. Nota, quod propter vtilitatem eccleſiæ compellitur quis ad ordines ſuſcipiendos.

293 *Cap. VII.* Ad aures. *Clem. iij.*

MEdicus eruditus, qui cum diligentia ſecundum artis traditionem exhibuit medicinam, & infirmus mortuus eſt, poteſt promoueri ad ſacros ordines: ſed ſi ipſum conſcientia remordeat, non poteſt.

Gloſ.

Gloſ. Nemo contra conſcientiam ordinari debet. Item ſi præter culpam alicuius caſus fortuitus accidit, ei non imputatur.

294 *Cap. VIII.* Cum bonæ.

QVi per triennium cum pertinacia, & contemptu ſteterunt in ſuſpenſione, priuantur beneficijs, quæ prius habebant, & quæ poſtea acquiſiuerunt.

Gloſ. Suſpenſus ab homine eſt incapax beneficij. Item ſi per triennium pertinaciter quis manet, eſt priuandus. Item ſuſpenſi eligere, vel eligi non poſſunt, nec impetrare litteras pro beneficio obtinendo; & ſi quæ interim obtinuerunt, etiam poſt abſolutionem non poſſunt illa retinere. & idem de excommunicato dicendum.

295 *Cap. IX.* A multis. *Innoc. iij.*

SVbdiaconatus eſt ordo ſacer, & ſubdiaconus poteſt eligi in epiſcopum, vt diaconus, & presbyter.

296 *Cap. X.* Tuam in Domino.

QVando non reperitur idoneus pro abbate, poteſt ſumi monachus in minoribus, & fieri abbas abſque eo quod aſcendat ad maiores: & licet aliqui laici hoc illicite ſupplicauerint, tamen poteſt hoc fieri non habendo reſpectum ad preces, dummodo ſi laici non ſint conſanguinei, vel affines.

Gloſ. Licet preces ſint illicitæ, tamen ſi non habetur reſpectus ad illas, non ſit ſimonia. Item diſpenſatur in minoribus, vt fiat abbas. An preces inducant ſimoniam? Reſpondetur ſi ſuis precibus, & eſt indignus, eſt ſimonia; ſi eſt dignus, non: ſi alienis, & ſunt carnales pro indigno eſt ſimonia, ſi pro digno non, dummodo ſuperior non habeat reſpectum ad preces; prius ſi ſunt ſpirituales, non eſt ſimonia.

297 *Cap. XI.* Cum contingat.

ABbas ſacerdos benedictus ab epiſcopo, & in proprio monaſterio, poteſt ſuis conferre primam tonſuram qui eſt ordo clericalis: per 7. Synodum poſſunt conferre lectoratum.

Gloſ. Idem poteſt abbas electus, & confirmatus, ſi epiſcopus differt benedicere. Item ex hoc cap. videtur colligi, primam tonſuram eſſe ordinem. Item percutiens habentem primam tonſuram eſt excommunicatus.

Digitized by Google

298 *Cap. XII.* Intelleximus.

CAnonicus regularis ſi fiat monachus in alio monaſterio, & deinde reuertitur ad ſuum, poteſt creari abbas.

Gloſ. Qui nullo modo petit licentiam,& tranſit ad aliam religionem, etiam ſtrictiorem, poteſt cogi vt reuertatur, ſecus ſi petita licentia tranſiuit.

299 *Cap. XIII.* Accepimus.

ORdinatus in ſacris ſine titulo, iuſte petit, vt epiſcopus ei prouideat de beneficio:& licet epiſcopus non deberet excipere contra ordinatum, cum idoneum illum iudicauerit ordinando, tamen ſi excipit, quando Papa ſimpliciter ſcribit,vt illum prouideat, exceptiones admittentur.

Gloſ. Semel examinatus iterum examinari non debet, niſi de his quæ poſtea contingunt. Item qui dignus reputatur ad ordines, dignus etiam reputatur ab beneficium. Item ſi per alium non ab epiſcopo fuerit examinatus ſemel examinatus, iterum examinetur. Item qui aliquem ordinat,non poteſt illi obijcere impedimentum, niſi ex cauſa ſuperueniente. Item qui reputatur dignus ad vnam dignitatem, dignus etiam reputatur ad alteram, & contra ſi indignus: & intelligitur de æquali. Item epiſcopus poteſt examinare examinatum ab examinatoribus, vt ſuppleat negligentiam. Item ſi Papa ſcribit, vt prouideat in tali eccleſia, non poteſt in alia.

300 *Cap. XIV.* Cum ſit.

PRæcipitur vt epiſcopus per ſe, vel alios diligenter inſtruat, & informet promouendos in ſacerdotium ſuper diuinis officijs, & ſacramentis rite miniſtrandis, & ſi præſumpſerit ordinare ignaros & rudes, ordinati, & ordinantes grauiter punientur.

301 *Cap. XV.* Quamuis.

OB defectum ſcientiæ, vt grammaticæ, epiſcopus iam promotus amouetur ab executione pontificalium, & ab adminiſtratione eccleſiæ.

Gloſ. A fortiori eſt repellendus ab obtinendo epiſcopatum ob defectum ſcientiæ. Item quatuor præcipue requiruntur in epiſcopo: ſcientia litterarum, maturitas ætatis, grauitas morum, & quod ſit ex legitimo matrimonio natus. Item competens ſcientia in epiſcopo olleratur.

IN

IN SEXTO LIBER I.

DE ÆTATE, QVALITATE, & ordine præficiendorum. Tit. X.

302 *Cap.* Permittimus.

EPiſcopus poteſt diſpenſare, vt qui vigeſimum annum compleuerit, ſi aliud non obſtat canonicum, poſſit obtinere dignitates, & perſonatus, quibus cura animarum non immineat.

Gloſ. Supponitur, *c. cum in cunctis, de elect.* Item de lege communi minor 24. non poteſt habere dignitatem, vel perſonatum, etiam ſine iuriſdictione, & cura. Item de abbatia, *cap. indemnitatibus, de elect.* poteſt tamen epiſcopus diſpenſare, in 20. anno. Item epiſcopus promouendo non dicitur diſpenſare.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE ÆTATE, ET QVALITATE & ordine præficiendorum. Tit. VI.

303 *Cap. I.* Cum Eccleſiæ.

EPiſcopis diœceſanis præcipitur, vt diligenter ſeruent ſtatuta canonica circa præficiendos eccleſijs, & faciant à ſuis ſubditis inuiolabiliter obſeruari, ſub pœna diuinæ offenſæ, & apoſtolicæ vltionis.

Gloſ. Beneficia conferantur idoneis, *c. cum in cunctis, de elect.* Idoneitas conſiſtit in ætate, ſcientia, moribus, legitimitate, ordine: ſi dignitas eſt epiſcopatus, eligendus, tangat 31. annum: ſi dignitas eſt inferior epiſcopatu, tangat 25. annum; poteſt epiſcopus in habente 20. annum diſpenſare pro ſimplici dignitate, non in parochiali. In alijs beneficijs, vt in præbendis, habeat 14. annum, in alijs, vt in Cappellanijs, habeat ſeptem, in alijs, vt in prioratibus ſine cura habeat 20. annos, de qua re *Panor. cap. cum ſis, de præben.*

& di-

Digitized by Google

& dignit. Item in epiſcopo requiritur ſcientia Theologiæ, & iuris Canonici. In abbate non requiritur magna ſcientia, ſed ſatis eſt ſi ſit expertus in negocijs, de qua re ***Innocen. cap. cum in cunctis, de elect.*** Item ſi prælati ſint negligentes, peccant mortaliter.

304 *Cap. II.* Vt his.

IN Capitulo cathedralis, vel collegiatæ eccleſiæ etiam regularis, nullus habet vocem, nec illi concedi poteſt, niſi ſit ſubdiaconus. Item qui habent dignitates, perſonatus, officium, vel præbendas, quibus certus ordo eſt annexus, infra annum ordinentur eo ordine, ceſſante iuſto impedimento: ſi ſecus, non habeant vocem in Capitulo, & ſubtrahatur eis dimidia pars diſtributionum in horis, & ſub alijs pœnis, aliorum iurium non obſtan. Trid. ſeſ. 7 de Ref. c. 12 & 24. R. 12.

Gloſ. Qui accipit beneficium animo retrocedendi, & deinde retrocedit, tenetur reſtituere fructus, ſecus ſi non eo animo. Item habens dignitatem requirentem certum ordinem, ſi non ordinatur infra annum, punitur, ſed non priuatur dignitate. Item canonicus non in ſacris, poteſt exercere actus non collegiales, vt habere ſtallum, optare præbendam, vel domum, niſi obſtet conſuetudo.

Gloſ. An ſi quando vacat eccleſia, non ſit aliquis in ſacris, ſed quando incipit electio, ſit in ſacris, habeat vocem? Reſpondetur ſic: & ita qui non erat canonicus, & modo eſt canonicus; non tamen ſocij tenentur illum expectare. Quid ſi nullus eſſet in ſacris, quid agatur de electione prælati; vide. An hoc cap. habeat locum in principalibus prælatis collegiatarum, vt in archipresbitero. Item annus datus ad ſuſcipiendum ordinem computatur à tempore habitæ poſſeſſionis, vel quo per eum ſteterit quo minus haberet.

305 *Cap. III.* Generalem.

AD ſubdiaconatum promouetur quis in 18. anno, ad diaconatum in 20. ad presbiteratum in 25. Trid ſeſ. 23 aliter diſponit.

Gloſ. Ideſt inchoato.

DECRETALIVM LIBER I.

DE SACRA VNCTIONE. Tit. XV.

306 *Cap. I.* Cum veniſſet. *Innoc. iij.*

EPISCOPVS cum conſecratur, caput, & manus illius inunguntur chriſmate confecto ex oleo, & balſamo; per caput enim mens intelligitur, per manus opera. vide ibi alia myſteria. Item ſi id fuerit prætermiſſum, eſt ſupplendũ per tres epiſcopos. Itẽ rex vngitur oleo, in brachio ſeu humero, epiſcopus chriſmate in capite. Ratio eſt, quia epiſcopus perſonam Chriſti capitis in Pontificali officio repræſentat. Item etiam chriſtiani vnguntur quater, bis ante baptiſmum, oleo benedicto primo in pectore, ſecundo inter ſcapulas, & bis poſt baptiſmum, chriſmate primo in vertice, ſecundo in fronte. Item omnis chriſmate inungitur quando confirmatur. vide ibi myſteria. Item vngitur, cum conſecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix. Item epiſcopus, poteſt vti baculo paſtorali, licet Papa eo nõn vtatur.

DECRETALIVM LIBER I.

DE SACRAMENTIS non iterandis. Tit. XVI.

307 *Cap. I.* Paſtoralis. *Innoc. iij.*

QVANDO quis eſt ordinatus ſine manuum impoſitione, vel eſt confirmatus cum oleo, & non cum chriſmate, non ſunt ſacramenta reiteranda, ſed caute eſt ſupplendum, quod incuria fuit omiſſum.

Gloſ. Ante quam ſuppleatur, non debet miniſtrare. Item non dicitur iterari, quod prius actum non fuit.

Cap.

Digitized by Google

308 *Cap. II.* A nobis. *Honor. iij.*

CORpora ſepulta à ſchiſmaticis non ſunt exhumanda, & indumenta ſacerdotalia, in quibus degradati celebrarunt, non ſunt iterum benedicenda, ſicut nec altaria conſecranda.

Gloſ. Vtile per inutile non vitiatur. Item ornamenta eccleſiaſtica defectu perſonæ non polluuntur.

309 *Cap. III.* Presbiter. *Greg. ix.*

QVando ordinatur diaconus vel presbiter, ſi ommittatur impoſitio manuum, ſuppleatur ſequenti ordinatione. Item presbiteri debent ſuſpendere manus, quando epiſcopus incipit orationem.

Gloſ. Quando epiſcopus incipit orationem ad benedicendum ſacerdotem, tunc presbiteri omnes, qui primo tangebant caput ordinandi, debent eleuare manus, ita quod non tangant caput illius. Item ſuper caput diaconi, ſolus epiſcopus manus imponit ſuper caput ſacerdotis ordinandi epiſcopus, & presbiteri præſentes.

DECRETALIVM LIBER I.

DE FILIIS PRESBITEROR. ordinandis, vel non. Tit. XVII.

310 *Cap. I.* Vt filij. *Conc. Pictau.*

FIlii presbiterorum, & cæteri ex fornicatione nati, non promoueantur ad ſacros ordines, niſi fiant monachi, vel viuant regulariter in congregatione canonica, ſed nullatenus habeant prælationem. Item neque ſerui, niſi à Dominis eis detur libertas.

311 *Cap. II.* Ad præſentiam. *Alex. iij.* Trid. ſeſ. 25. Ref. 15.

FIlius legitimus ſacerdotis, qui tacendo hoc, impetrauit capellaniã in eccleſia, in qua pater miniſtrauit, amouetur ab illa.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Si pater miniſtrauit nullo medio, quia ſi media perſona interueniſſet, & filius eſſet legitimus, poſſet. *cap. fin.*

312 *Cap. III.* Præſentium.

NOn poteſt filius ſacerdotis miniſtrare in eccleſijs, in quibus pater miniſtrat, vel miniſtrauit.

313 *Cap. IV.* Conſequente.

SI pater ſacerdos habuerit perſonatum in aliqua eccleſia, in illa filius non poteſt habere perſonatum, vel miniſtrare, ſed amouetur.

314 *Cap. V.* Veniens.

EPiſcopus qui conceſſit Capellam, vel eccleſiam filio ſacerdotis, in qua pater miniſtrauit, ad titulum cuius ipſum ordinauit, ſi hoc ſcienter fecerit, non poteſt illum amouere; imo ſi amouit, debet illi reſtituere capellam, vt pacifice poſſideat: ſi ignoranter, illum non amoueat, donec de alia ſufficienti prouideat.

Gloſ. Qui ſcienter ordinat indignum, compellitur ei prouidere.

315 *Cap. VI.* Propoſuit.

EPiſcopus qui non vult admittere ad curam ſubdiaconum filium ſacerdotis præſentatū à patrono, prouideat de honeſto presbitero, qui cum aſſenſu prædicti ſubdiaconi miniſtret in eccleſia, cui inſeruiat ſubdiaconus, & accipiat dimidiam partem omnium fructuum.

Gloſ. Qui eſt in ſacris, non debet carere beneficio. Item ſacerdos non debet eſſe ſolus ſine clerico. Item dubium eſt, quis horum duorum erit Prælatus? Canon videtur dicere ſacerdotem.

316 *Cap. VII.* Ex tranſmiſſa.

FIlius poteſt habere beneficium patris mediante, ideſt quando poſt mortem patris fuit alius beneficiarius.

Gloſ. Si eſt legitimus, non eget alia diſpenſatione. Item media perſona tollit vitium ſucceſſionis.

317 *Cap. VIII.* Conſtitutus.

QVando pater miniſtrauit in eccleſia ſine titulo, ideſt non fuit perſona, nec vicarius perpetuus, filius poteſt illam habere: & ſi poſt poſſeſſionem ſpolietur, eſt reſtituendus cum fructibus.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Perpetuus Vicarius dicitur habere ius in eccleſia, & ſic filius non poteſt ſuccedere, in temporaneo poteſt. An ſi pater fuerit Prælatus, filius legitimus poſſit eſſe Canonicus in eadem eccleſia, res eſt dubia. vide *infra in cap. ad abolendum*.

318 *Cap. IX.* Ex tua.

QVando Papa concedit, vt Epiſcopus poſſit diſpenſare cum filijs presbyterorum bonæ vitæ, vt immediate ſuccedant beneficijs parentum; & mox alij impetrarunt à Papa, vt ſi conſtet eſſe filios presbiterorum, amoueantur: non intelligitur de diſpenſatis iam, licet diſpenſationem probare non poſſent. Item nemo poteſt inſtitui in eccleſia intuitu laicæ donationis, ſine auctoritate Epiſcopi ſui, & ſic inſtituti ſunt amouendi.

Gloſ. Suſpendi debent clerici, & communione priuari, qui eccleſias recipiunt de manu laicorum, & laici ſunt excommunicandi. *cap. p raterea, infra de iure patron.*

319 *Cap. X.* Quoniam.

SI manifeſtum eſt, quod filius in eccleſia ſucceſſit Patri immediate, amoueatur ſine cauſæ cognitione, & teſtibus.

Gloſ. Nota: in manifeſtis non requiritur ordo iudiriarius. Item loquitur de illegitimis, qui nec in paternis, nec in alijs inſtitui debent. *cap. fin.*

320 *Cap. XI.* Ad extirpandam. *Alex. iij.*

FIlius Presbyterorum ſiue legitimi, ſiue illegitimi, non poſſunt habere eccleſias, in quibus patres miniſtrarunt tanquam perſonæ, vel Vicarij perpetui, & ſi habent amoueantur.

Gloſ. Etiam nepotes & alij deſcendentes, quorum eſt ius ſucceſſionis, & ſic non collaterales. Item mediate admittitur legitimus, non illegitimus.

321 *Cap. XII.* Ad hæc. *Clem. iij.*

FIlij Epiſcoporum legitimi, ſi ſint idonei, poſſunt ordinari, & in eccleſia patris habere beneficia.

Gloſ. Idem dicit de omnibus filijs legitimis clericorum, ideſt quod in eadem eccleſia, pater & filius poſſunt habere beneficia, quamuis non poſſint ſuccedere immediate in paterno beneficio, non ſic illegitimus.

322 *Cap. XIII.* Michael.

FIlius Presbyteri, ſicut non poteſt ſuccedere in beneficio, vel perſonatu patris, ſic non poteſt ſuccedere immediate in vicaria perpetua eiuſdem perſonatus.

Gloſ. Varijs modis probatur filiatio, vel illegitimitas: vt ſi natus eſt ex concubina, quam publice domi habebat: ſimiliter ſi ex vxore: item quando cohabitatio talis monſtrat illum filium iam eſſe in poſſeſſione filiationis, & ſic dicimus illum filium. Item ſi pater vocabat eum filium, & filius patrem,& communiter nominabatur filius talis patris, niſi expreſſe contrarium probetur.

323 *Cap. XIV.* Litteras.

SI vir coniugatus emiſſo voto caſtitatis fiat ſacerdos,poſtea ex vxore generet filium, filius habetur pro non legitimo, propter incontinentiam patris, ideſt, ex illicito coitu, ſed permittitur fieri clericus, & habere beneficium eccleſiaſticum vnde honeſte viuat.

Gloſ. Hic etiam diſpenſatur ad minores ordines.

324 *Cap. XV.* Cum decorem.

FIlius illegitimus non poteſt habere præbendam in eadem eccleſia in qua pater eſt Canonicus, & indecorum eſt, vt adminiſtret in miſſa.

325 *Cap. XVI.* Ad abolendam.

CAnonicorum filij illegitimi, ſeu ſpurij non fiant Canonici, in eiſdem eccleſijs ſecularibus: & ſi ſecus fiat,acta non valent, & qui præſumpſerunt illos canonicare,ſuſpenduntur à beneficijs.

Gloſ. Epiſcopus poteſt diſpenſare cum illegitimis ad beneficium ſimplex in alijs eccleſis ſed non in paternis. Item qui canonicat indignos eſt ſuſpendendus à beneficio, & inſtituti remouentur.

326 *Cap. XVII.* Dilectus. *Honor. iij.*

NVllus poteſt diſpenſare, vt filius immediate ſuccedat in eccleſia paterna niſi ſedes Apoſtolica.

Gloſ. Legatus non poteſt per generalem legationem facere ea, quæ dantur ſpecialiter, ſicut habet legatus à latere. Vide ibi.

327 *Cap. XVIII.* Nimis.

ILlegitimus ſine diſpenſatione Papæ non poteſt promoueri ad dignitates, perſonatus, ac beneficia curata.

DE-

Digitized by Google

IN SEXTO LIBER I.

DE FILIIS PRESBITERORVM, & alijs illegitimis. Tit. XI.

328 *Cap. XIX.* Is qui. *Bonifac. viij.*

CVm illegitime nato non habente aliud impedimentum canonicum diſpenſet Epiſcopus non ad ordines ſacros, nec ad beneficia curata, ſed ad ordines minores, & beneficia ſimplicia, ſeu cui cura non immineat animarum, dummodo beneficium ſit tale, ſuper quo Epiſcopus poſſit diſpenſare, id eſt immediate non fuerit patris, vel ſi habeat eccleſiam curatam annexam, vel ſi ex conſuetudine, vel priuilegio, vel ſtatuto requirat ordinem ſacrum, & loquitur de clerico ſeculari, qui diſpenſatur ad ſacros, non ad Epiſcopatum.

Gloſ. Illegitimus, nec ad primam tonſuram poteſt promoueri ſine diſpenſatione epiſcopi. Item nec ad beneficia cum adminiſtratione, dignitate, perſonatu, vel cura poteſt epiſcopus diſpenſare, imo neque Legatus, ſed ſolus Papa.

§. Ille vero. Quando Papa diſpenſat cum illegitimo, vt habeat Curatum, non poteſt habere, niſi vnicum beneficium curatum; quia ſumus in odioſis quæ reſtringenda ſunt.

Gloſ. Non duo ſimul, ſed melius neque vnum poſt aliud, dummodo aliter in litteris non explicetur. Idem intelligitur quando diſpenſatur ab epiſcopo beneficium ſimplex.

329 *Cap. II.* Si is cum quo.

QVando illegitimus ex diſpenſatione Papæ obtinuit beneficiũ curatum, & deinde impetrat aliam diſpenſationem ad plura beneficia curata, tacendo defectum natalium, talis diſpenſatio eſt nulla, & ſubreptitia.

Gloſ. Diſpenſatio addita diſpenſationi non valet, niſi in ſecunda fiat mentio de prima. Item litteræ impetratæ ad plura beneficia, tacita veritate, non valent, ſed litteræ iuſtitiæ valent, niſi excipiatur de ſubreptione. Item quando Papa dicit, diſpenſamus vt poſſis obtinere duo, vel plura beneficia, intelligantur tria, quia eſt

H 2 ma-

materia odioſa. Item procedit in Epiſcopo, quando diſpenſauit cum aliquo ad minores, & ad ſimplex, & deinde ad alia beneficia tacita prima diſpenſatione non valet. Item cum quo in curato beneficio diſpenſauit Epiſcopus, tacito defectu, ſi obtineat diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum, non valet.

DECRETALIVM LIBER I.

DE SERVIS NON ORDINAN. & eorum manumiſſione.

Tit. XVIII.

330 *Cap. I.* Inſtruendi. *Concil. Tolet.*

SErui, ante plenam manumiſſionem non ſunt ordinandi. Item quod vituperari poteſt, præcauendum eſt.

331 *Cap. II.* De ſeruorum.

SEruus, qui ante libertatem conſequutam callide ordinatur in ſacris, deponatur, & tradatur Domino & ſeruus.

Gloſ. Si ſeruus ordinatur ſacerdos Domino ſciēte, & contradicēte, remanet ſeruus Domini, ſi ſciente, & non contradicente, fit liber, ſi ignorante Domino, ſed ſciente Epiſcopo, vel præſentatore, fit liber; ſed Epiſcopus, & præſentator tenentur dare Domino duos ſeruos, æque bonos: ſi non habent vnde ſoluant, reſtituatur Domino; ſi omnibus ignorantibus ordinatur in minoribus, deponitur, & remanet ſeruus. ſed ſi Diaconus, vel ſubdiaconus, det Vicarium pro ſe, & ſi non habet ipſe ſeruiat: ſi ſacerdos, fit liber, & perdit peculium; & ſi non habet peculium, ſeruiat Domino in ſpiritualibus: ſi fiat monachus, vſque ad triennium poteſt Dominus eum repetere, vltra non poteſt. vide *gloſ. verb. deponant*.

332 *Cap. III.* De famulis.

SEruus eccleſiæ manumiſſus poteſt ordinari, ſed quicquid acquirit, poſt eius mortem erit eccleſiæ manumittentis, & ſi inuita Eccleſia aſpirat accuſare vel teſtificari contra illam, priuetur gradu honoris, & iterum fiat ſeruus.

Gloſ. Libertus non poteſt accuſare Dominum ſuum, nec contra eum teſtificari ſine venia.

Cap.

Digitized by Google

333 *Cap. IV.* Nullus.

SEruus manumiſſus a Domino, & ordinatus, ſi non vult elatus recitare horas canonicas pro Domino, epiſcopus talem accuſatum poteſt degradare.

Gloſ. Nota quod Dominus in manumiſſo poteſt retinere opera ſpiritualia. Item aliquis propter ingratitudinem ad priſtinum ſtatum reducitur. Item corrigit *diſt.54. ex antiquis, & c. frequens.*

334 *Cap. V.* Conſuluit. *Alexand.iij.*

Spurij, & ſerui non debent ordinari.

335 *Cap. VI.* Eo libentius.

SErui eccleſiæ ſi manumittuntur, & ordinantur ea conditione, vt perpetuo inſeruiant illi eccleſiæ in officijs, non poſſunt ad alias eccleſias tranſire; ſi abſolute manumittuntur, poſſunt.

Gloſ. Imo ſi non ſeruiunt, iterum fiunt ſerui.

336 *Cap. VII.* Miramur.

ESt idem ius de ſeruo facto diacono, & de ſeruo facto ſubdiacono.

337 *Cap. VIII.* Dilectus.

FIlius natus ex ſeruo, & libera, eſt liber, & licite promouetur.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OBLIGATIS AD ratiocinia ordinandis, vel non. Tit. XIX.

338 *Cap. I.* Magnus.

OBligatus ad ratiocinia, vt procurator, actor &c. non ordinentur, niſi poſt onus curæ depoſitum, & reddita ratiocinia. Cōc. Cartag.

Gloſ. Limitationes vide in gloſ.

DE CORPORE VITIATIS ordinan. vel non. Tit. XX.

339 *Cap. I.* De preſbitero.

PResbiter, qui duellum obtulit, vel oblatum acceptauit, ſi in eo amiſit partem digiti, ita vt ſine ſcandalo poſſit ſolemniter celebrare, Epiſcopus poteſt diſpenſare, vt in ſuo ordine miniſtret.

Gloſ. Secus ſi membrum amiſit.

340 *Cap. II.* Cum de tua.

QVi habet maculam in oculo, an ſit promouendus, relinquitur iudicio epiſcopi.

Gloſ. Niſi ſit magna difformitas, poteſt.

341 *Cap. III.* Ex parte.

SAcerdos qui ex iuſta cauſa facit ſibi abſcindi virilia, poteſt in ordine miniſtrare.

Gloſ. Qui ex iuſta cauſa ſe ipſum abſcindit, non fit irregularis, & poteſt promoueri, & promotus exercere; ſecus ſi ex iracundia.

Cap. IV. Significauit.

CVm ſacerdote, qui ex deuotione amputauit ſibi virilia, epiſcopus auctoritate papæ diſpenſat, vt exerceat ſuum officium, ſed non in miniſterio altaris.

Cap. V. Ex parte.

SAcerdos, qui ex iuſta cauſa fecit ſibi amputari virilia, non eſt irregularis.

342 *Cap. VI.* Expoſuiſti. *Innoc. iij.*

MVtilatus manu, ſi creetur Abbas, eſt amouendus, quia non poteſt ordinari in ſacris.

Gloſ. Abbas debet promoueri ad ſacros ordines: idem ſi amiſiſſet digitos, ita vt non poſſet frangere hoſtiam, ſecus ſi poſſet. Item inhabilis ad vnum connexorum eſt inhabilis ad reliquum, vt inha-

inhabilis ad ordines eſt inhabilis ad Abbatiam, quia Abbas debet ordinari. Item ordinandus debet ſuos defectus manifeſtare.

343 *Cap. VII.* Thomas. *Honor. iij.*

CArens vngula pollicis, ſi eſt fortis in pollice, vt poſſit frangere hoſtiam, poteſt ordinari.

Gloſ. Modica difformitas non impedit, vt in caſu dicto; ſi eſt magna impedit, vt ſi perdidit totum digitum. Item nota pro iſto titulo: difformitas in aliquo membro, quando non generat ſcandalum, nec impedit officium ſacerdotis, non impedit ordinari. Item corpore vitiati, vel ſunt ſponte, vel caſu; ſi ſponte & nulla iuſta cauſa interueniente, ſunt reijciendi; ſi iuſta cauſa, vt timore lepræ, vel alia ſimili, non prohibentur, niſi generet ſcandalum; ſi caſu, & in magnis membris corpulentia, vel dignitate, ita vt difformitatem generet, reijcitur; ſi in paucis membris, & difformitas eſt modica, & ſine culpa, non reijcitur; ſi cum culpa ſua, miſericorditer tolleratur.

DECRETALIVM LIBER I.

DE BIGAM. NON ORD. Tit. XXI.

344 *Cap. I.* Vt bigami.

Bigami pœnitentes, & mariti repudiatarum non poſſunt ordinari. Tri. ſeſ. 13. reſ. 17.

345 *Cap. II.* Super eo.

ORdinans bigamum, eſt priuandus officio, & poteſtate conferendi talem ordinem, ſed poteſt cum eo diſpenſati; & ordinatus in ſacris eſt priuandus, & cum eo non diſpenſatur.

Gloſ. Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum bigamis, licet poſſit cum criminoſis. Ratio eſt, quia criminoſus poſt peractam pœnitentiam, reſtitutus videtur in priſtinum ſtatum, & incipit eſſe, quod non fuit. *can. ferrum, diſtinct.* 50. Bigamus vero, qui eſt irregularis, non propter crimen, ſed propter Sacramenti defectum, quia carnem ſuam diuiſit in plures, ab vnitate recedendo, amplius reſtitui non poteſt per aliquam ſatisfactionem, neq; per ipſum baptiſmum, qui non tollit irregularitatẽ bigamiæ, *c. acu-*

tius, diſt. 16. Item quoad legem promotionis aliqui reputãtur bigami interpretatiue, vt qui caſtitatem promiſſam violat; qui contraxit cum vidua, vel corrupta, qui diuerſis temporibus habuit vnam de facto, alteram de iure; qui ſcienter cognouerit vxorem adulteram. Sed ille vere, & proprie dicitur bigamus, qui diuerſis temporibus habuit duas vxores.

346 *Cap. III.* De bigamis. *Caleſtinus iij.*

MAritus bigamus non poteſt ordinari, & ordinatus non poteſt celebrare, ſiue ſit viua, ſiue mortua vxor.

347 *Cap. IV.* Nuper. *Innoc. iij*

SI quis habuit vnam vxorem, qua mortua accepit ordinem ſacrum, & deinde iterum contrahit, licet matrimonium non teneat; bigamus reputatur, & non poteſt vlterius ordinari, vel ordinem ſuſceptum exercere: ſicut verbi gratia ſi quis in ſacris conſtitutus cum diuerſis contraheret, licet matrimonium cum nulla teneret, reputaretur tamen bigamus, licet re vera bigamus non eſſet, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.

Gloſ. Voluntas ſine effectu punitur, quando procedit ad factum. Item qui ſimul duas habet vxores, eſt infamis. Item aliquando plus conſideratur effectus, quam affectus, vel factum ipſum; aliquando magis factum quam ius. Item in aliquibus præfertur opinio veritati, vt in fauorem contrahentium, odium decipientium, fauorem prolis, vel teſtamenti, vel ſententiarum. vnde verſus.

Teſtamenta, fauor, odium, ſententia, proles
Ex iſtis cauſis præfertur opinio veris.

348 *Cap. V.* Debitum.

QVi ducit vxorem ſponſam alterius, non carnaliter ab illo cognitam, non eſt bigamus, quia illa ſe pluribus non commiſcuit, nec carnem ſuam diuiſit, & ſic non adeſt defectus Sacramenti, cùm vere vnica tantum ſit commiſtio, coniugium Chriſti cum eccleſia per incarnationis myſterium contractum, ſignificans.

Gloſ. Triplex myſterium deſignatur in matrimonio cõſummato: primo dum alter per mutuum conſenſum conſentit in alterum, ſignificatur vnio fidelis animæ ad Deum per dilectionem, & chari-

tatem.

tatem. Secundo, per carnalem commiſtionem viri, & vxoris, ſignificatur vnio humanæ naturæ ad Deum, quæ facta eſt per incarnationem. Tertio per coniugium illius, qui vnicum tantum matrimonium contraxit, ſignificatur vnitas eccleſiæ vni viro Chriſto ſubiecta. Hoc tertium non ſignificatur per matrimonium bigami, & ideo promoueri non poteſt, propter defectum ſacramenti. Item vxor ordinandi debet eſſe virgo, non eſt autem id neceſſe in viro. Item qui ducit aliquam à ſe prius corruptam, poteſt promoueri, quia illa non diuiſit carnem ſuam in plures.

349 *Cap. VI.* Quia circa.

SAcerdos habens plures concubinas, non eſt bigamus, ſed in ſimplici fornicatione, & poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare, ad exequutionem ſacerdotalis officij.

350 *Cap. VII.* A nobis.

SVbdiaconus ſi contrahit cum vidua, licet vere bigamus non ſit, quia matrimonium eſt nullum, tamen reputatur bigamus propter affectum intentionis cum opere ſequuto.

IN SEXTO LIBER I.

DE BIGAMIS. Tit. XI.

351 *Cap. I.* Altercationis. *Greg. x.*

BIGAMI ſunt nudati omni priuilegio clericali, & foro ſeculari aſtricti, non obſtante contraria conſuetudine, & ſub pœna excommunicationis, non deferant habitum, vel tonſuram.

Gloſ. Hoc capitulum intelligitur de bigamis veris, vel interpretatiuis, vt qui duas vxores habuerunt, vel cum vidua, aut corrupta contraxerunt; non autem intelligitur de ijs, qui in ſacris conſtituti contraxerunt; nam de his habetur ſupra *cap. nuper, & cap. à nobis, eod.*

DE-

DECRETALIVM LIBER I.

DE CLERIC. PEREGRIN. Tit. XXII.

352 *Cap. I.* Tua nos. *Alex. iv.*

CLERICI peregrini ordinati in remotis regionibus, qui habent litteras ordinationum, ſed incertum eſt, an ſigilla ſint epiſcoporum, debent ſuam ordinationem probare per quinque epiſcoporum ſigilla, vt ſtatutum eſt de tranſmarinis clericis diſt. 98. Interim tamen ſuſpendantur, & inquiratur an prætermiſerint aliquem ordinem, quibus peractis, ſi ſunt digni poterit circa eos diſpenſari.

Gloſ. Si conſtaret de ſigillo vnius epiſcopi, non eſt inquirendum de quinque. Item hoc capitulum intelligitur, quando volunt recipi in eccleſia tanquam clerici; nam ſi tanquam viatores, vellent ſecreto celebrare, permittendi ſunt. *c. tua, infra eod.* Item diſpenſari, ideſt recipi.

353 *Cap. II.* Inter quatuor.

CLerico peregrino non habenti dimiſſorias, ſed iuranti ſe ordinatum non creditur, & ſic non admittitur ad ordinem quem dicit habere, nec ad alios ſuſcipiendos.

Gloſ. Clericus debet probare ſuam ordinationem per litteras: quas ſi perdiderit, probet amiſſionem, & tenorem ipſarum, & quod ſine vitio fuerint, *c. cum olim, infra de priuileg.* vel per teſtes, *infra c. proximo.*

354 *Cap. III.* Tuæ fraternitatis.

PEregrinus ignotus ſine litteris commendatitijs, niſi legitime conſtet vel per litteras, vel per teſtes de eius ordinatione, non permittitur in publico celebrare, ſed poteſt in ſecreto, & ex deuotione.

355 *Cap. IV.* Te nobis. *Honor. iij.*

INferior Prælatus non poteſt in ſua eccleſia inſtituere clericos non diæceſanos, ſine licentia epiſcopi: & ſi inſtituat, epiſcopus poteſt illos remouere.

Gloſ.

Gloſ. Clerici ſunt inſtituendi de eodem loco vel diæceſi. Item ex hoc ſumitur bonum argumentum, pro ijs qui dicunt electum de gremio eccleſiæ etiam a minori parte, præualere alijs.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFIC. ARCHID. Tit. XXIII.

356 *Cap. I.* Vt Archidiaconus.

OFFICIVM archidiaconi eſt eſſe vicarium epiſcopi in omnibus, & curam habere in clero poſito in vrbe, vel Parrochijs, & de eo eſt redditurus rationem, de conuerſatione, honore, doctrina eccleſiaſticorum, & ſtudio aliarum rerum, & delinquentium. Item ſi epiſcopus non poteſt, tertio quoque anno viſitet Diæceſim, & vice epiſcopi emendet, & corrigat, quæ indigent emendatione. Tri. ſeſ. 24 ref. 3.

Gloſ. Archidiaconus eſt vicarius epiſcopi, & habet cognitionem cauſarum ad corrigendum & iuriſdictionem, ſic etiam & ad coerctionem, quia iuriſdictio ſine coerctione nulla eſt: ſecus de conſuetudine, *c. vlt. infra. eod.*

357 *Cap. II.* Officium.

OFficium etiam Archidiaconi eſt legere euangelium, vel præcipere alicui diacono, vt legat. Item dum celebrat Epiſcopus præcipere leuitis, vt induant ſe veſtibus ſacris, & præcedant ad miſſam. Item diſponere de Acholitis, quis eorum deferat cādelabrum, vel thuribulum. Item nullus cantet epiſtolam, vel euangelium, niſi prius archidiaconus auſcultet.

Gloſ. Hoc videtur eſſe potius officium magiſtri ſcholarum, ſed ex conſuetudine pertinet hoc ad archidiaconum.

358 *Cap. III.* Ea quæ.

ARchidiaconus eſt cuſtos vaſorū eccleſ. de quib. reddit rationē.

Gloſ. Prælatus tenetur, non ſolū de dolo, ſed de culpa lata, & leui vt tutor, item negligentia in prælato, eſt peccatum mortale.

359 *Cap. IV.* Cum ſatis.

ARchidiaconus ſine licentia epiſcopi, nulli committat curam animarum, non obſtante conſuetudine.

Gloſ.

Gloſ. Quæ non ſit præſcripta. Item aliqua competunt Archidiaconis de iure communi, aliqua de conſuetudine: quæ vide in gloſ. in verbo, conſuetudinis.

360 *Cap. V.* Archidiaconus.

NOn poteſt excommunicare, ſine licentia epiſcopi ſecundum eccleſiaſticam inſtitutionem.

Gloſ. Id eſt de iure communi. Item an poſſit ex conſuetudine, reſpondetur affirmatiue: vide gloſ. in verbo promulgare.

361 *Cap. VI.* Mandamus.

ARchidiaconus non viſitet ſuas eccleſias niſi ſemel in anno, niſi noua cauſa aliud exigat.

Gloſ. Et ſi non eſt cauſa viſitandi, & vult ire ad eccleſias, eat ſuis ſumptibus.

362 *Cap. VII.* Ad hæc. *Innocen. iij.*

OFficium Archidiaconi, eſt imperare ſubdiaconis, & leuitis, ſollicite ordinare Parochias, audire iurgia ſingulorum, cuius iuriſdictioni ſubiacent archipresbiteri, ſeu decani. Item eſt primus poſt epiſcopum, & vicarius epiſcopi. Item oculus epiſcopi, vt quæ corrigenda viderit corrigat, & emendet, dummodo non ſint ardua negocia. Item ad ipſum pertinet inſtitutio corporalis pro beneficijs, & dignitatibus. Item examinare promouendos ad ordines & beneficia. Item decani rurales inſtitui, vel deſtitui debent ad mandatum epiſcopi, & archidiaconi ſimul.

Tri. ſeſ. 14. ref. 10.

Gloſ. Circa coercitionem (præter iurgia) in alijs enumeratis, ſtandum eſt conſuetudini. Item ſi neſciente epiſcopo examinatus ordinatur ſine titulo, examinator tenetur illi prouidere, & ſi non poteſt, Epiſcopus.

363 *Cap. VIII.* Significaſti.

ARchidiaconus non poteſt dare litteras dimiſſoriales alicui ad ordines, & qui ſic ordinatur interdicitur ei vſus ordinum ab epiſcopo.

Gloſ. Epiſcopus poteſt cum talibus diſpenſare. Item quando epiſcopus non eſt in Diæceſi, ſi adeſt conſuetudo, vel ſpeciale mandatum, poteſt dare dimiſſorias.

Digitized by Google

364 *Cap. IX.* Dilecto.

ARchidiaconus non habet iuriſdictionem in monaſterijs regularium, niſi conſuetudo pacifica ei hoc conceſſerit: quæ conſuetudo conſideratur, vel in ipſo monaſterio, vel in ſimilibus.

Gloſ. Quando dubitatur quid agi debeat in vna eccleſia, recurrendum eſt ad conſuetudinem aliarum eccleſiarum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFICIO ARCHIPRESBIT. Tit. XXIV.

365 *Cap. I.* Vt Archipresbyter. *Conc. Tolet.*

ARCHIPRESBITER ſubeſt Archidiacono, cuius mandatis, ſicut Epiſcopi obedit. Item habet curam ſupra presbiteros, & abſente Epiſcopo ſolemniter canit miſſam, vel is, cui ipſe iniungit, ſeu collectam.

Gloſ. Miſſam matutinalem, ſeu ferialem. Item archipresbiter eſt maior Archidiacono, quo ad ordinem, non quo ad dignitatem; nam illi ſubeſt, *c. ad hæc, ſup. de offic. Archidiac.*

366 *Cap. II.* Miniſterium.

ARchipresbiter habet curam, & ſollicitudinem de omnibus ſacerdotibus, qui ſunt cardines eccleſiæ, vt diligenter faciant ſacrum, & horas, &c. Item abſente Epiſcopo prouideat, & ſuppleat officia ſacerdotum, vt fontes benedicere, infirmos vngere, pœnitentem infirmum, conſulto Epiſcopo reconciliare, exceptis his, quæ ſunt illi prohibita.

367 *Cap. III.* Officium.

OFficium archipresbiteri vrbani eſt abſente præſule vice ipſius inchoare officium, benedicere in eccleſia in matutino, miſſam cantare, vel imponere alicui, vt cantet, & celebrante epiſcopo iubere ſacerdotibus, vt ſe induant veſtibus ſacris, & procedant, curare vt non deſit euchariſtia pro infirmis, non deſint Confeſſarij

pro

Digitized by Google

pro ijs, & pro alijs diœceſanis, ſimiliter ad baptizandum.

Gloſ. Quilibet de Epiſcopatu poteſt accipere ſacramenta in maiori eccleſia.

368 *Cap. IV.* Vt ſingulæ.

ARchipresbiter ruralis, gerit curam, non ſolum plebis, ſed aliorum presbiterorum, & cuncta debet referre ad epiſcopum, nec poteſt ordinare aliquid contra decretum epiſcopi, & quælibet plebs habeat ſuum archipresbiterum.

Gloſ. Archipresbiter poteſt determinare quædam minora, & illa non deferre epiſcopo.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFIC. PRIMICERII. Tit. XXV.

369 *Cap.* Vt Primicerius.

EST ſub Archidiacono, vt Archipresbiter. Item diſtribuit lectiones nocturnorum diaconis, & alijs, & reſponſoria cantoribus, & eos inſtruit, vt ſenſum habeant.

Gloſ. Standum eſt diuerſis conſuetudinibus.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFIC. SACRISTAE. Tit. XXVI.

370 *Cap.* Vt ſciat.

SAcriſta eſt ſub Archidiacono, habet curam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum eccleſiaſticorum, & theſauri eccleſiaſtici, & eorum quæ pertinent ad luminaria, in cera & oleo.

DE-

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFICIO CVSTODIS. Tit. XXVII.

371 *Cap. I.* Cuſtos.

OBEDIAT Archidiacono circa cuſtodienda ea, quæ ſunt eccleſiæ, pulſet ſignum pro horis canonicis, cuſtodiat pallia, linteamina, & alia vtenſilia, vigilet in accendendo lampades, & laternas ſine exceſſu, & defectu: & ſi non bene fungitur ſuo officio, corrigatur ab archidiacono, & ſi non ſe emendat, re delata ad epiſcopum eijciatur & prouideatur de idoneo.

372 *Cap.* Cuſtos.

CVſtos ſit ſollicitus de omni ornamento eccleſiæ, & luminarijs, & in cenſo: habeat paratum panem & vinum ad miſſam omni tempore, det ſignum ad ſingulas horas canonicas, vt iubet archidiaconus; de eiuſdem conſenſu abſente epiſcopo, diuidat oblationes, & decimas inter fratres. Item hi tres videlicet, archidiaconus, archipresbiter & cuſtos, ſunt quaſi columnæ eccleſiæ: ideo ſint vnanimes, ſine inuidia, & zelo.

EXTRAV. COMMVN.

DE OFFICIO CVSTODIS.

373 *Cap.* Quia cuſtos.

MEndicantes abſque licentia Papæ non poſſunt habere niſi vnam campanam pro populo, ſed ad vſus proprios multas campanulas.

DE-

Digitized by Google

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFICIO VICARII. Tit. XXVIII.

374 *Cap. I.* Ad audientiam. *Alex. iij.*

Trid. ſeſ. 5 ref. 17.

VIcarius, ſi eſt adeptus eccleſiam curatam, amittit vicariam. *Gloſ.* Qui habet vicariam perpetuam, & recipit curam animarum, vel prælationem, ſi vtrumque contendit retinere, vtrumque perdere debet.

375 *Cap. II.* Prouideas.

NVllus poteſt habere plures vicarias, eſt enim contra ius, cum vicarius debeat ſeruire eccleſijs, & perſonis eccleſiarum. *Gloſ.* Nemo poteſt ponere vicarium in ſua eccleſia niſi in caſibus *c. extirpandæ §. qui vero infra de præben.*

376 *Cap. III.* Ad hæc.

BBneficiarius non poteſt amouere vicarium perpetuum conſenſu epiſcopi poſitum, nec eum ſua portione aſſignata fraudare. *Gloſ.* In inſtitutione vicarij perpetui non requiritur conſenſus patroni, quia non cenſetur eccleſia vacare. Item ſi adeſt iuſta cauſa remouendi vicarium, hoc faciat legitimus Iudex, & non prælatus eccleſiæ.

377 *Cap. IV.* Clericos. *Innoc. iij.*

Tri. ſeſ. 24. c. ſ. 16.

VIcarius non poteſt ſubſtituere vicarium. *Gloſ.* Imo nec prælatus eccleſiæ poteſt ſubſtituere vicariũ.

378 *Cap. V.* Sua nobis.

VIcarius Papæ non habet iuriſdictionem extra vrbem, niſi ſpecialiter illi concedatur. *Gloſ.* Litteræ per ſubreptionem obtentæ non conferunt iuriſdictionem.

379 *Cap. VI.* Ex parte. *Honor. iij.*

VIcarij perpetui ſunt compellendi reſidere, vel fieri presbiteri (ſi habent curam) per ſubtractionem prouentuum, & vicariarum.

DE-

IN SEXTO LIBER I.

DE OFFICIO VICARII. Tit. XVIII.

380 *Cap. I.* Romana. *Innoc. iij.*

QVando excomunicatur officialis, & deinde ſubſtituitur alius, ſubſtitutus non eſt excõmunicatus, ſi non participat in crimine, pro quo fertur excommunicatio; an vero acta ſubſtituti teneant. Reſp. ſi accepit iuriſdictionem ab excommunicato, non tenent; ſecus tenent. Tri. ſeſ. 25 Ref. 3.

Gloſ. Officialis Epiſcopi poteſt excomunicari ſub nomine dignitatis,& excommunicatio non extenditur ad ſucceſſorem, ſi non cõmunicat eidem in crimine damnato.Item Epiſcopus excommunicatus non poteſt exercere iuriſdictionem, & ſic nec conferre beneficia, & tunc nec confert capitulum, quia Epiſcopus non eſt negligens.

381 *Cap. I.* Licet. *Bonif. viij.*

OFficialis Epiſcopi cum commiſſione generali, non poteſt inquirere, corrigere, vel punire exceſſus aliquorum, vel eos amouere à ſuis beneficijs, officijs, adminiſtrationibus, niſi illi ſpecialiter hæc committantur.

Gloſ. Officialis cum commiſſione generali poteſt cognoſcere de cauſis, ſed non criminalibus. Item nec de hic expreſſis. Item nec de ſpiritualibus. An poſſit omnia cum clauſula vniuerſali. Reſp. ſi in mandato ſit expreſſum aliquod de illis quod requirit ſpeciale mandatum ſecuta clauſula generali, omnia poſſe; ſecus ſi non eſſet aliquod ſpeciale expreſſum, ſicut accidit in procuratoribus. *cap. qui ad agendum, §. 1. infra de procur.*

382 *Cap. III.* Cum in generali.

OFficialis, vel Vicarius Epiſcopi non poteſt conferre beneficia, ſi ſpecialiter ei non committatur: quia in generali commiſſione non veniunt illa, quæ veriſimiliter in ſpecie quis non eſſet conceſſurus: & cui committitur, bo-

norum adminiſtratio, regulariter dare non poteſt.

Gloſ. Officiali in generali commiſſione datur iuriſdictio in cauſis ciuilibus, non in criminalibus, Item collatio beneficij partim eſt donatio, partim non. Item epiſcopus poteſt dare poteſtatem conferendi beneficia ſpectantia ad ſuam collationem alicui, ſed non ad conferendum beneficia proxime vacatura.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE OFFICIO VICARII. Tit. VII.

383 *Cap.* Quæ de eccleſijs.

SIcut qui obtinet parochiam, ſi acquirat aliud beneficium ſimile, vel dignitatem, poſt pacificam poſſeſſionem amittit primum, & vacat; eodem modo extenditur ad Vicarios perpetuos Parochiæ, &c. Et ſicut rector Parochiæ infra annum eſt promouendus ad ſacerdotium, ſic Vicarius perpetuus.

Gloſ. Cap. hoc loquitur de vicaria perpetua, non temporanea.

DECRETALIVM LIBER I.

DE POTESTATE, ET OFFIC. iudicis delegati. Tit. XXIX.

384 *Cap. I.* Quia quæſitum. *Alex. iij.*

DElegatus Papæ poteſt procedere, non ſolum contra partes, ſed etiam contra eos, qui manifeſtè impedirent ſuam iuriſdictionem terrendo minis partes, vt taceant.

Gloſ. Iuriſdictio iudicis extenditur etiam in eos qui impediunt ſuam iuriſdictionem, licet in litteris de his non fiat mentio. Item iudex omnia poteſt, quæ per-

pertinent ad ipſam iuriſdictionem, & ſine quibus cauſa expediri non poteſt.

385 *Cap. II.* Sane.

SI diuerſæ litteræ impetrentur à diuerſis ſuper eadem cauſa, non facta mentione de primis, ad eoſdem iudices; iudices ſuperſedeant, donec conſulant Papam, vt plenius intelligant eius voluntatem.

Gloſ. Pro varietate litterarum ſeries cauſarum non debet impediri, ſed recurrendum ad ſuperiorem. Item hoc caput non habet locum hodie, quia procedere debent per formam primo datam, ex qua ſecundæ litteræ non faciunt mentionem de primis, *cap. vt debitus, infra de appellat. c. capitulum ſanctæ Crucis, de reſcript.*

386 *Cap. III.* Si pro debilitate.

DElegatus legitime impeditus in cauſis, quæ ſine ſua præſentia commode terminari poſſunt, ideſt quando non ſunt cauſæ graues, poteſt ſubdelegare alium.

Gloſ. Etiam inuitis partibus.

387 *Cap. IV.* De cauſis.

QVando committitur, vt cauſa intra certum tempus terminetur, ſi de conſenſu partium terminus non prorogatur, tranſacto termino ſpirat iuriſdictio. Item delegatus poteſt punire pœna iuris non obtemperantes; & ſi non eſt pœna ſtatuta à iure, pœna arbitraria.

Gloſ. Partes poſſunt remittere illas ſolemnitates iuris, quæ ſunt introductæ in fauorem partium, & non alias. Item ſi iudex fert ſententiam vltimo die, poteſt deinde illam exequi, quia expirauit poteſtas cognoſcendi, & non exequendi. Item delegatus diſpenſare non poteſt in pœnis iuris, licet minimam poſſit inferre, ſecus de ordinario, qui diſpenſare poteſt.

388 *Cap. V.* Præterea.

DElegatus, cui ſimpliciter aliqua cauſa committitur, conſequenter recipit poteſtatem plenam omnium, quæ ad cauſam ſpectant, & ſic poteſt partes compellere, contumaces excommunicare, licet hæc non ſint expreſſa in mandatis.

Gloſ. Si aliqua forma exprimitur, illa ſimpliciter eſt ſeruan-

Digitized by Google

da, ſi non exprimitur, habet locum hoc cap. ideſt, conceſſo principali, conceditur acceſſorium, ſine quo non.

389 *Cap. VI.* Quamuis.

QVando cauſa committitur duobus ſimpliciter, alter poteſt ſuas vices delegare coniudici, vel alteri.

Gloſ. Iudex delegatus poteſt committere ſuas vices, niſi prohibeatur.

390 *Cap. VII.* Significaſti.

IVdex ordinarius, ſi non vult, vel non poteſt exequi ſententiam iudicis delegati, ipſe delegatus poteſt exequi, & impedientes excommunicare.

Gloſ. Executio ſententiæ delegati primo loco videtur ſpectare ad ordinarium. Item delegatus poteſt punire, impedientes ſuum officium tam in cognoſcendo, quam in exequendo.

391 *Cap. VIII.* Si quando.

SI clericus trahat epiſcopum ad iudicem delegatum ſuper cauſa alicuius eccleſiæ, in qua non eſt canonicè inſtitutus, vel non eſt in poſſeſſione; ſi delegatus per tranſactionem, vel alio modo confert eccleſiam, epiſcopus non debet violenter reſiſtere delegato, ſed inſtare precibus, vt differat poſſeſſionem, donec Papa informetur.

Gloſ. Ordinarius non debet violenter reſiſtere delegato, nec impedire eius officium. Item ſi delegatus non admittat preces, ordinarius appellet.

392 *Cap. IX.* In litteris.

POſt diffinitiuam executioni datam per ſe, vel per alium ceſſat iuriſdictio delegati.

Gloſ. Iuriſdictio delegati multis modis expirat. Primo ſententia executioni data. Secundo mortuo iudice proprio. Tertio mortuo illo contra quem ſunt litteræ, re integra. Quarto reuocato mandato per ſecundas litteras expreſſe loquentes de primis. Quinto ſi iudex remittit cauſam ſuperiori. Sexto elapſo termino commiſſionis. Septimo ſi re integra moriatur delegans. Octauo per legitimam recuſationem. Nono per legitimam appellationem. Decimo per delationem appellationis.

Cap.

Digitized by Google

393 *Cap. X.* Conſultationibus.

SI quis obtinet litteras pro poſſeſſione Eccleſiæ, quam alter habet, qui non habita notitia litterarum eſt abſens bona cauſa, nec poteſt intra tempus coram Iudice comparere, Iudex non debet procedere, ſecus ſi per contumaciam ſe abſentaſſet.

Gloſ. Contra abſentem cauſa ſtudij, vel peregrinationis, vel ſimili non eſt procedendum diffinitiue, nec eſt reputandus contumax.

394 *Cap. XI.* Sane.

DElegatus Papæ in cauſa delegata eſt ſuperior Epiſcopo, vel ordinario, & poteſt in ipſos vti ſuſpenſione, vel interdicto.

Gloſ. Delegatus gerit vices delegantis, & eſt maior illis, quorum cauſam terminat, & ab initio contra maiores temperate procedat. Item terra poteſt interdici ob delictum Domini.

395 *Cap. XII.* Ex parte.

QVando vnus impetrat primam dignitatem in eccleſia vacaturam, vt primum diaconatum, & alter impetrat litteras pro certa dignitate in eadem eccleſia vacatura, verbi gratia ſui Auuunculi Archidiaconatu, non facta mentione de prima impetratione, ſi vacat hæc certa dignitas, eſt danda primo, & non ſecundo.

Gloſ. Hodie litteræ quæ primo præſentantur pro beneficio habendo, præualent, cap. capitulum ſanctæ Crucis, de reſcriptis.

396 *Cap. XIII.* Ex parte.

QVando Papa non explicat oppoſitum, delegatus debet ſeruare formam iuris, & admittere rationabiles exceptiones.

Gloſ. Quacunque forma mandati data ſemper admittuntur exceptiones iuris, & ſi forma reſcripti contradicat iuri, ſeruetur ius, niſi in ſpeciali conſtet de contraria intentione Papæ.

397 *Cap. XIV.* Quoniam Abbas.

QVando cauſa delegatur alicui dignitati, vt Abbati non expreſſo nomine Abbatis, ſi moriatur Abbas, ſucceſſor, vt delegatus debet proſequi cauſam.

Gloſ. Quando ſunt plures, v.g. Archidiaconi, & mandat Papa, vt archidiaconus cognoſcat: peto quis eorum debeat cognoſcere. Reſpondetur ille quem elegerit actor, ſeu potius ille cui primo litteræ fuerint præſentatæ: ſi vero vtrique ſimul fuerint litteræ præſentatæ, dignior erit iudex; vel ſi erunt æqualiter digni, ſorte dirimatur. vide inſignem gloſ. in verbo ſubſtitutum.

398 *Cap. XV.* Super eo.

QVando eſt quæſtio de iure præſentandi inter partes, & cauſa delegatur alicui, vbi conſtiterit cuius partis ſit ius præſentandi, delegatus terminet quæſtionem poſtpoſita appellatione, & ordinet eccleſiam, ideſt ferat ſententiam, eccleſiam eſſe ordinandam ſecundum præſentationem illius, qui probauit ad ſe ius pertinere; ſed non inſtituat ſeu mittat in poſſeſſionem; hoc enim eſt epiſcopi, vel archidiaconi, vel archipresbiteri, qui licite poſſunt appellare, ſi præiudicium ſibi generetur.

Gloſ. Priuilegia, reſcripta, & alia conſimilia ad ea extenduntur, de quibus cogitatum eſt, *l. tres fratres, ff. de pact.* iuriſdictio vero extenditur etiam ad conſimilia de quibus cogitatum non eſt. *c. 1. cum ibi notatis ſup. eod.*

399 *Cap. XVI.* Cauſam matrimonij.

QVando cauſa, verbi gratia An matrimonium, teneat delegatur duobus, & vnus tantum eam definit, illa ſententia non valet.

Gloſ. Quando ſunt duo iudices, ſi vnus non ſe excuſat, vel committit ſuas vices, ſententia vnius non valet. Item cauſa poſſeſſorij eſt priuilegiata, ideo præferenda.

400 *Cap. XVII.* Cauſam quæ.

QVando delegatus eſt Dominus impetrantis delegationem, tanquam ſuſpectus amouetur, & alius ſubrogatur.

Gloſ. Cauſæ rationabiles ſuſpicionis ſunt, ſi eſt Dominus aduerſarij, ſi eſt vaſallus impetrantis, ſi conſanguineus, vel aduocatus in eadem cauſa pro ipſo, ſi habet conſimilem cauſam, &c.

401 *Cap. XVIII.* Cum te conſulente.

QVando delegatus committit alicui cauſam non totam, ſed ſibi aliquid reſeruat, verbi gratia ſententiam, ſi appellent

lent ad Papam, delegatus non obſtante appellatione debet proſequi cauſam.

Gloſ. Delegatus debet ſubdelegare cauſam perſonis eccleſiaſticis, non laicis, ſed iam eſt prouiſum *de reſcriptis in 6. cap. ſtatutum.*

402 *Cap. XIX.* Relatum. *Lucius iij.*

MOrte delegantis, ſi lis eſt conteſtata, delegati iuriſdictio non expirat, ſi non eſt conteſtata, expirat.

Gloſ. Secundum leges, ſi ante litem conteſtatam moriatur mandato expirat mandatum; ſecundum Canones ſufficit ſola citatio ante mortem mandatoris ad perpetuandam iuriſdictionem, *c. proximo, & cap. licet, infra eod.* ſed ſi citatio non præcedat mortem, ſtatim expirat iuriſdictio, *c. vlt. de off. legat.*

403 *Cap. XX.* Gratum. *Urbanus iij.*

SI ante obitum delegantis fuit citata pars, etiam ſi poſt obitum conteſtetur lis, delegatio non expirat. Item qui appellat, & deinde petit inducias ad producendum teſtes, dicitur renunciaſſe appellationi.

Gloſ. Tacite per contrarium factum renunciat quis iuri ſuo.

404 *Cap. XXI.* Prudentiam.

QVando cauſa delegatur tribus cum clauſula, quod ſi vnus nequiuerit, vel noluerit adeſſe, duo expediant cauſam, ſi non conſtat de impotentia tertij per nuntium, vel per litteras, alij duo non poſſunt procedere in cauſa, & ſi quid faciunt eſt irritum. Item quando dicitur, ſi intereſſe nequiuerit, & vnus licet poſſit, tamen non vult intereſſe; alij duo, vel vnus poſſunt proſequi cauſam, & ille tertius eſt arguendus, quia ſubterfugit exequi mandatum eccleſiæ. Item reus ſi obijcit actorem eſſe excommunicatum, & intra competentem terminum non legitime probat; actor admittatur contra reum; ſi conſtet per confeſſionem actoris, vel alio modo eſſe excommunicatum, propter cauſam de qua agitur, delegatus abſoluat, ſi propter aliam cauſam mittatur ad excommunicatorem, qui ſi ex malitia nolit abſoluere, delegatus abſoluat; dummodo excommunicatio non ſit reſeruata Papæ. Item quia iſte abſolutus à delegato ex iuramento debet ſtare mandato Eccleſiæ ſuper cauſa

excommunicationis, ideo comparebit coram excommunicatore, qui iudicabit de cauſa excommunicationis, &c. niſi Papa alteri illam committat: & ſi excommunicator malitioſè differat cognitionem talis cauſæ, tunc delegatus de ea cognoſcat, tanquam de acceſſoria ad principalem.

Gloſ. Colligitur cautela, ſi excommunicatus non poteſt, vel non vult abſolui ab excommunicatore, impetret litteras contra aliquem, ad amicos Iudices, à quibus abſoluatur vt in textu. Item ſi iudices ſunt ordinarij vno abſente, reliqui poſſunt procedere; ſi ſunt delegati, vel arbitri non poſſunt; & citatus non tenetur venire, & Iudices tenentur ad intereſſe, nec per ratihabitionem illius, qui fuit abſens, firmaretur ſententia, nec partes poſſunt hoc concedere. Item teſtificatio de impotentia tertij debet fieri per litteras, vel per nuntium habentem litteras, vel per nuntium iuratum, & non per ſimplicem nuntium. Item licet melius ſit eſſe plures delegatos, quam vnum, tamen in compromiſſo, melius eſt vnum eſſe arbitrum quam plures. Item litteræ impetratæ ab excommunicato non valent ad agendum, vel ad beneficia, ſed valent ad ſui defectionem, verbi gratia, quia appellauit, & text. loquitur, quando impetrauit litteras ante excommunicationem, & poſt litteras fuit excommunicatus: ſed hodie valent, *cap. quæ, de except. in 6.* Item hodie terminus competens ſunt dies octo, non computato primo, in quo proponitur.

405 *Cap. XXII.* Cum cauſa.

QVando cauſa delegatur tribus, & tertio non committente ſuas vices, nec ſe excuſante, duo citant, vel ſententiant, citatus non tenetur obedire, & quicquid fit, eſt irritum, & poteſt appellare. Item ſi ante citationem, Romam mittit pro iure ſuo, & delegati volunt procedere, poteſt appellare.

Gloſ. Hodie vt appellatio valeat, debet appellans in exceptione propoſita adijcere, quod paratus eſt illam probare, *c. interpoſita, de appellat.* Si tertius malitioſe non venit, nec ſe excuſat, quid fiet? debebunt alij duo Iudices illum, per tres, vel quatuor vices admonere, vt veniat, vel alium ſubſtituat, vel ſe excuſet, & ſi neutrum horum fecerit, tunc poterunt illi duo ſolum procedere, quia præſumitur illum nolle intereſſe: & talis præſumptio habebitur pro illius reſponſione, arg. *c. decernimus 3. q. 9.*

Cap.

Digitized by Google

406 *Cap. XXIII.* Cum ſuper.

QVando cauſa delegatur duobus cum clauſula, quod vnus altero impedito poſſit; ſi vnus per exceptionem recuſatur, alter licet ſolus poſſit, tamen ſi cum recuſato procedat, proceſſus eſt nullus.

Gloſ. Iudex ſi non admittit legitimam excuſationem, interpoſita appellatione definit eſſe iudex. Item aliquis ipſo facto conſitetur, vel amittit iuriſdictionem.

407 *Cap. XXIV.* Conſuluit.

QVando pars citata die ſtatuto non comparet, & in termino poteſtas Iudicis non expirat, poteſt Iudex de æquitate expectare ſequentem diem, & pars contumax elapſo peremptorio non eſt de nouo citanda, niſi benignitas Iudicis hanc gratiam fecerit: ſi poteſtas expirat, in eadem hora termini peremptorij Iudex procedat. Item licet dies Romanus ſit, a media nocte in mediam noctem, tamen iudex eccleſiaſticus iudicet ante tenebras, nec arctet ſuam iuriſdictionem tempore.

Gloſ. Iudex poteſt parcere in ferenda ſententia termino conſtituto, ſed non in expenſis, & ſumptibus, alioquin reſtituat de ſuo.

408 *Cap. XXV.* Inſinuante.

QVando deputatur Iudex in lite conteſtata, & nondum data definitiua ſententia, inſurgat de nouo cauſa refutandi Iudicem tanquam ſuſpectum, poteſt refutari, & mutari: vt ſi pars litigans fiat familiaris iudicis. ſed ſi poſt nouam cauſam ortam, pars contraria eſt contenta proſequi litem coram illo iudice, & proſequitur, non poteſt amplius illum allegare ſuſpectum.

Gloſ. Lite conteſtata ex noua cauſa poteſt recuſari iudex; ſed ſi quis conſentit in illum, non poteſt amplius recuſare. Item familiaritas non parua repellit iudicem.

409 *Cap. XXVI.* Quærenti.

DElegatus Papæ, qui poſt ſententiam definitiuam excommunicat nolentem obedire, non intelligitur functus officio ſuo, ſed poteſt non ſolum ad quadrimeſtre tempus, quod ſolet à lege reo concedi ad ſoluendum, ſed & per integrum annum exequi ſententiam, & abſoluere excommunicatum, ſicut ſit cum contumace, & ante litis conteſtationem.

Gloſ.

Gloſ. In actione perſonali regulariter dantur reo quatuor menſes ad ſoluendum, *l. 1. & 3. C. de re iudic.* In reali vero actione, ſi reus dixerit ſe velle parere, ſtatim debet exequi ſententia, alias poſt decem dies, ſi non fuerit appellatum. In criminalibus, etiam ſtatim mandanda eſt executioni ſententia: vnde verſus, quorum explicationem vide *in gloſ. c. cum adhuc 11. q. 3.*

In perſonali poſt menſes quatuor, in re
Protinus eſt omnis ſententia perficienda;
Sic in criminibus; ſed caſus excipe quinque,
Confeſſus, prægnans, iratus, & inſula, ſeruus.

Item hoc cap. loquitur delegato, cuius iuriſdictio non eſt perpetua. An ſi infra annum victus moleſtat victorem, delegatus poſſit cognoſcere, Reſpondetur infra annum poſſe legatum compeſcere contradictus, & excommunicare generaliter illos, qui non patiuntur victorem quiete poſſidere, ſed non aſſumere aliquam de nouo, cum Iudex delegatus poſt ſententiam non poſſit amplius cognoſcere, ſed tantum illam executioni mandare. An delegatus poſſit abſoluere poſt annum excommunicatum contumacem ante litis conteſtationem. Reſpondetur poſſe illum ſemper abſoluere, & procedere in cauſa quando voluerit. Iuriſdictio enim delegati durat poſt litis conteſtationem, vſque ad definitiuam ſententiam. Quod autem hic dicitur in textu, intelligitur de excommunicato poſt definitiuam ſententiam, cui non parebat: & talis poſt annum à delegato abſolui non poteſt, cum illius iuriſdictio poſt annum à diffinitiua ſententia quo ad omnia ceſſet.

410 *Cap. XXVII.* Super quæſtionem.

Delegatus Papæ poteſt ſubdelegare alijs cognitionem cauſæ, & teſtium examinationem, reſeruata ſibi ſententia ad quam poteſt procedere, etiam ſi fuerit interpoſita appellatio. Imo ſi executor, vel cognitor ad aliquem certum articulum fuerit de conſenſu partium deputatus (niſi modum excedat) non licet ab eo appellare, dummodo vel litis exordium, vel cauſæ finis, vel totum negotium non fuerit illi ſublegatum, tunc enim poteſt ab illo, tanquam à Iudice appellari. Item Delegatus bene poteſt, non ſolum principium, medium, & finem cauſæ coniunctim, ſed etiam diuiſim alij delegare, dumodo antequam ferat ſententiam, diligenter inquirat de vniuerſis, quæ acta ſunt in Iudicio.

Gloſ. Nullus poteſt committere alteri cauſam, appellatione remota, niſi Princeps. *l. c. in fin. à quibus appell. non licet.* Item exe-

executor proprie dicitur qui rem iudicatam ducit ad effectum, & non habet aliquam cognitionem cauſæ: hic autem in textu pro executore, ſeu cognitore intelligitur, ille, qui aliquem certum articulum examinat, & de eo cognoſcit; puta an ſit admittendus teſtis, &c. & ab hoc non licet appellare, niſi modum excedat. Item exordium litis, intelligitur vel libelli oblatio, vel potius ipſa litis conteſtatio. Finis litis intelligitur cognitio cauſæ, cum calculo ſententiæ. Item cauſa criminalis alteri delegari non poteſt. Item ſecundum leges Iudex delegat cauſam ſolum conſiliarijs ſuis, ſecundum Canones cuicunque.

§. Verum, & reliqui. Delegatus ſi delegat principium vel finem cauſæ, à ſuo delegato poteſt licite appellari, tanquam à Iudice; ſed ſi medium tantum, ab ipſo tanquam ab Auditore non poteſt appellari, ſi detur, vel recipiatur de conſenſu partium, niſi excedat fines mandati, vel merito, vt ſuſpectus recuſetur. Item à ſubdelegato in totum appellatur ad Papam; à ſubdelegato in partem appellatur ad delegatum. Item neutra pars poteſt recuſare ſine iuſta cauſa Auditorem datum à Delegato. Item quando Princeps delegat duos, in vna cauſa, cum expreſſa clauſula, vt impedito vno poſſit alter procedere, appellatione remota, ſi vnus horum delegat ſuas vices alteri, ille non poteſt procedere appellatione remota, nec alteri delegare, & ſi ab eo fuerit appellatum, appellandum eſt ad principem, & non ad condelegatum. Item quando delegatus committit audientiam cauſæ alicui, reſeruata ſibi definitiua ſententia, ſine conſenſu partium, pars non poteſt appellare, niſi paratus ſit oſtendere coram Iudice delegato iuſtam cauſam recuſationis. Si adeſt iuſta cauſa, delegatus ſine appellatione expediat, ſi non vult admittere iuſtam cauſam: ſed quid ſi ſubdelegatus procedat; appelletur ad Pontificem, & hic eſt ſenſus capitis.

Gloſ. Pars eligiens Iudicem poteſt appellare, & non recuſare. Item Iudex ordinarius licet committat totam cauſam, ſemper retinet iuriſdictionem, delegatus non. Item Iudex ſemper poteſt committere vices ſuas, ſiue apponatur clauſula, quod ambo, vel quod ſi non omnes, ſiue non. An delegatus, poſtquam committit vices ſuas; poſſit reuocare, vide gloſam in verbo, ſi non poſſunt ambo.

411 *Cap. XXVIII.* Paſtoralis.

Delegatus poteſt cogere aliquos, vt ſuſcipiant ſubdelegationem habita ratione perſonarum, & ipſe non ſe exoneret malitioſe. Item vt poteſt committere totam cauſam, ſic & ſolam cita-

tationem, & punire contemptorem. Item ſi Papa ſcienter admittit appellationem contra Iudicem habentem poteſtatem, remota appellatione, appellatio valet, & ſententia Iudicis ſuſpenditur. Item ordinarius cui à delegato mandatur executio ſententiæ, quam ſcit eſſe iniuſtam, ſi non poteſt ſe ab onere liberare, illam exequatur. Item delegatus puniat partem, quæ curat impedire, ne ſtatuto die procedatur, & procedat illa die, per non ſuſpectum, appellatione remota niſi partes velint prolongari.

Gloſ. Hodie delegatus Papæ non poteſt ſubdelegare niſi illis perſonis, quibus Papa delegat, *cap. ſtatutum, de reſcript. in 6.* Item nota quod reperitur executio mera, & executio mixta. Executio mera dicitur, quando partibus præſentibus, vel altera contumaciter abſente, ſeruato tamen iudiciario ordine, cognoſcit Iudex de cauſa, at mandat alicui, vt ſententiam ſuam exequatur *L. executio, C. de except. rei iud.* & talis executor non debet audire exceptiones, Executio mixta dicitur, quæ habet cognitionem annexam, vt cum Papa mandat alicui reſtitui rem ſuam, & coram tali executore, admittuntur legitimæ exceptiones. vide inſignem gloſam in verbo & ſi ſciat, vbi docet, quando appellatur ab executore, quando non, &c. An Ordinarius debeat exequi ſententiam iniuſtam delegati: Reſpondetur debere, tenetur enim procedere ſecundum allegata, & probata, & non ſecundum conſcientiam læſam. *cap. iudicet 3. quæſt. 7.*

412 *Cap. XXIX.* Ex litteris.

Svbdelegatus à delegato Papæ poteſt coërcere impedimentum, nam alioquin demandata iuriſdictio deluſoria redderetur.

Gloſ. Merus executor habet poteſtatem coërcendi.

413 *Cap. XXX.* Licet vndique.

QVando delegatur tribus cum clauſula, quod duo poſſint, ſi vnus impeditur, quorum vnus delegat ſuas vices alteri, & moritur, & tertius legitimè reijcitur vt ſuſpectus; qui ſupereſt, ſi cauſa eſt integra, non poteſt iudicare, quia morte ſubdelegantis expirat poteſtas; ſi vero cauſa fuit incepta illo viuente, poteſt quia repræſentat duos.

Gloſ. Morte mandantis re integra, hoc eſt ſi neque citatio præceſſerit, expirat mandatum, niſi ſit tale vt poſt mortem neceſſe ſit impleri. Item ſi mandans deponatur, vel excommunicetur, non ceſſat iuriſdictio delegati.

Cap.

414 *Cap. XXXI.* Cum in iure.

NEmo cogitur exequi, quæ mandantur à delegato, niſi conſtet, ſeu probetur de delegatione Sedis Apoſtolicæ.

Gloſ. Non creditur Iudici, ſi ſe delegatum dicet, nec præſumitur pro eius ſententia, niſi oſtendatur commiſſio, *c. cum à nobis, infra de teſtamen.* hodie ſufficit ſolus tabellio, vt detur fides ſententiæ, ſed vt nulla ſit dubitatio, debet auctoritate Iudicis reſcriptum Papæ in publica forma inſeri in ſententia, & alia inſtrumenta procuratoria, ſi ſint. vide gloſ.

415 *Cap. XXXII.* Cum olim.

DElegatus intelligitur conſtitutus ad illa tantum, quæ in litteris inueniuntur expreſſa, & eius iuriſdictio non extenditur ad alia, & ſi alia quærit, reus non tenetur comparere, nec reſpondere, nec poteſt excommunicari propter illa alia.

Gloſ. Procuratores non poſſunt prorogare iuriſdictionem, poſſunt tamen extendere mandatum, in ea, quæ ſunt præparatoria, & acceſſoria mandati: ſi dominus non contradicat facto Procuratoris extendentis fines mandati, intelligitur habere ratum.

416 *Cap. XXXIII.* Cum olim.

QVi violando ſigilla aperit acta cauſa relationis iudicum, non eſt audiendus contra acta iudicis qui aperuit.

Gloſ. Iudices tenentur oſtendere partibus relationem, quam faciunt ſuperiori, alioquin poteſt appellari.

417 *Cap. XXXIV.* Coram dilecto.

QVando cauſa delegatur duobus, cum clauſula, quod ſi ambo intereſſe non poſſint, vnus procedat; & vnus non poteſt intereſſe, ſed ſublegat alterum, alter delegatus poteſt ferre ſententiam, ſine ſubdelegato, quia clauſula ſi ambo, non intelligitur per ſe, vel per alium, ſed per ſe præſertim, quando ſecundus delegatus obtinuit litteras ſubreptitias.

Gloſ. Delegatus a principe, poteſt alteri cauſam ſubdelegare, & alter delegatus tenetur illum recipere, ſed hic in textu ſubdelegatus a delegato Papæ ideo non fuit admiſſus, quia habebat litteras ſubreptitias. vel potius diſtingue, aut ſunt delegati a principio plures iudices, cum clauſula quod ſi non omnes &c. aut eſt delegatus vnus, vel plures, & deinde alter iudex adiungitur cum primo, di-

cta clauſula, quod ſi non omnes, de primo modo ſit ſermo, poteſt vnuſquiſque iudex delegatus alium ſubdelegare, & coniudices tenentur illum recipere: ſi de ſecundo, re integra, adhuc tenentur illum adiunctum, vel ab ipſo ſubdelegato admittere; re vero non integra, puta quia iam proceſſum ſit ad litis conteſtationem, & hoc non fuit litteris expreſſum, non tenentur illum recipere. Item clauſula illa, quod ſi non omnes, intelligitur, quod ſi non omnes potuerint intereſſe de iure, vel de facto, vide *gloſ. magiſt. in verbo, quod non intelligitur.*

418 *Cap. XXXV.* Cum canonicus.

QVando locus eſt ſuſpectus parti, delegatus poteſt delegare alium in loco non ſuſpecto, præcipiendo &c. Item canonicus merito poteſt recuſare iudicem, in cauſa alterius canonici.

Gloſ. Licet canonicus non poſſit eſſe iudex in cauſa alterius canonici propter familiaritatem, poteſt tamen eſſe teſtis, ſicut etiam frater pro fratre; nam facilius reperiuntur iudices eſſe teſtes. aliquando tamen aliquis poteſt eſſe iudex, non teſtis, vt pater in cauſa filij, *§. tria 3. q. 7.* & criminoſus idest infamis, *§. vult. 3. q. 7.* Item iudices ex pluribus cauſis recuſari poſſunt, quæ in his verſibus continentur.

Subiectus, Dominus, & commenſalis, amicus,
Incola, Canonicus, & attingens, inimicus.
Si cauſam ſimilem delegatus tueatur,
Vel ſi patronus fuit olim, tunc moueatur.

419 *Cap. XXXVI.* Cum contingat.

QVando quis conqueritur ſe poſt appellationem ad Papam fuiſſe excommunicatum, ante quam abſoluatur, ſunt admittendæ probationes excommunicati, & excommunicantis, vt cognoſcatur an abſolui debeat, vel declarare quod non ſit excommunicatus. Item ſi conqueratur ſe iniuſte excommunicatum, eſt prius abſoluendus, & deinde admittantur probationes.

Gloſ. Si dicat excommunicationem continere errorem intolerabilem, prius admittuntur probationes, mox abſoluitur, vel declaratur non excomunicatus. vide gloſ.

420 *Cap. XXXVII.* Venerabili. *Honorius iij.*

QVi non ſeruat formam reſcripti, v. g. qui non reſtituit epiſcopum loco ſuo, ante quam inquirat, de dilapidatione contra

tra

Digitized by Google

tra epiſcopum, eius proceſſus eſt nullus. Item qui ſubdelegauit vices ſuas, & ſubdelegatus incepit proceſſum, non poteſt amplius alteri ſubdelegare.

Gloſ. Ante quam incepiſſet, poteſt. Item ſpoliatus prius eſt reſtituendus, ante quam contra ipſum aliquid obijciatur. Item forma mandati omnino eſt ſeruanda, aliter nihil fit. Item ſuſpectus de dilapidatione non ſtatim remouetur, ſed datur ei coadiutor, & interim prohibetur omnis alienatio. Item ſi apertis argumentis probetur aliquis ſuſpectus de dilapidatione, iudex ſine accuſatore poteſt eum remouere.

421 *Cap. XXXVIII.* Significantibus.

IVdices, qui pronunciant ſe non habere iuriſdictionem ex reſcriptis in tali cauſa, non poſſunt deinde iuriſdictionem reaſſumere, etiam partibus aſſentientibus.

Gloſ. Compromiſſum intra certum tempus poteſt fieri. Item Iudex, ſiue male, ſiue bene pronunciet, amittit iuriſdictionem, quia functus eſt officio ſuo: ſimiliter amittit iuriſdictionem ſi aſſociat ſibi alium, qui iuriſdictionem non habet. Item ſi referat negotium ad ſuperiorem.

422 *Cap. XXXIX.* Suſpicionis.

QVando Reus aſſignat iuſtam cauſam ſuſpicionis, eliguntur arbitri, qui, & non Iudex aſſignant tempus ad cognoſcendum hanc ſuſpicionem: ſed Iudex poteſt arbitros cogere, vt ſollicitent.

Gloſ. Cap. eſt correctum per Innocentium Quartum: hodie Iudex facit hoc. *Gloſ.* Omnia, ſine quibus cauſa principalis non poteſt tractari, ſpectant ad Iudicem. Item Iudex dum agit, & pronunciat ſuper cauſa ſuſpicionis, nihil aliud poteſt tractare. Item aliquando arbitri ponuntur tanquam Iudices.

423 *Cap. XL.* P. & G. per litteras Apoſtol.

IVriſdictio delegata non extenditur ad illas perſonas, de quibus in reſcripto non fit mentio.

Gloſ. Aliquando de conſenſu partium poteſt fieri prorogatio de tempore ad tempus, de re ad rem, de perſona ad perſonam: ſed ſemper præſupponitur iuriſdictio ordinaria, & non ſufficit delegata.

Cap.

424 *Cap. XLI.* Cum vigeſimum.

DElegatus debet dari maior 20. annis, ſed de conſenſu partium poteſt dari maior decem & octo annis, minor non poteſt dari, niſi à Principe.

Gloſ. Nota, annus debet eſſe completus. *Gloſ.* B. qui non poteſt eſſe Iudex ex impedimento.

425 *Cap. XLII.* Vno.

QVando dantur plures delegati, vel arbitri ſimpliciter, ſine clauſula, quod ſi vnus; mortuo vno, expirat in alijs auctoritas.

Gloſ. Idem ſi ſit infamis, vel ſuſpectus.

426 *Cap. XLIII.* Quoniam Apoſtolica.

DElegatus Papæ licet ſit datus ex officio Papæ, vel de conſenſu partium, poteſt ſubdelegare, vel committere ſuas vices alteri de iure communi.

Gloſ. Etiam inuitis partibus. Item ſi cauſa delegatur Epiſcopo cum duobus alijs coniunctim, & Epiſcopus ſubdelegat, ſine ſubdelegato Epiſcopi, alij duo non poſſunt iudicare. An quando Papa mandat ſub hac forma. Mandamus vt perſonaliter tale negocium exequaris, poſſit ſubdelegare. Reſpondeo, poteſt, ſi partes conſentiant, primo ſi mandat fieri inquiſitionem; ſecundo vel prouidere eccleſiæ de Prælatis; tertio vel alijs miniſtris.

Gloſ. Quando mandatur alicui, vt perſonaliter faciat, non poteſt per alium, niſi partes quorum intereſt conſentiant: & qui tenetur conſtruere domum, per ſe, non poteſt per alium. Ita qui prohibetur facere aliquid per ſe, non poteſt per alium. Item quando eligitur induſtria perſonæ ad aliquid faciendum, non poteſt per alium id fieri. Item in *textu*, cui committitur ſolum miniſterium, vt crucem prædicare, abſoluere excommunicatum, diſpenſare cum irregularibus, iniungere pœnitentiam, &c. non poteſt ſubdelegare ſuas vices, quia non habet iuriſdictionem, ſed miniſterium.

IN

IN SEXTO LIBER I.

DE OFFIC. ET POTESTATE Iudicis delegati. Tit. XIV.

427 *Cap. I.* Statuimus. *Innoc. iv.*

CONſeruatores, verbi gratia regularium poſſunt ſolum defendere ſibi commiſſos à manifeſtis iniurijs, & violentijs: & eorum poteſtas non extenditur ad alia, quæ indaginem iudiciariam exigunt.

Gloſ. Niſi exprimatur in priuilegijs, qui poſſent etiam, quando requiritur indago iudiciaria. ſimiliter poteſt, ſi manifeſta offenſa negetur, ne poteſtas ſit fruſtratoria. Item quando dubitatur de poteſtate Iudicis, ſpectat ad eumdem cognoſcere, An cauſa ſit ſuæ iuriſdictionis. Item conſeruator defendat ſententijs eccleſiaſticis, verbi gratia excommunicando, & implorando auxilium brachij ſecularis.

428 *Cap. II.* Quia Pontificali.

IVdices, vel conſeruatores Papæ, quando veniendum eſt ad coactiones, vel pœnas contra epiſcopos, debent deferre eis, & honorare illam dignitatem; quare prius eis interdicant ingreſſum eccleſiæ, vel ſacerdotale miniſterium, deinde ab officio ſuſpendant, & tandem grauent cenſura eccleſiaſtica, niſi forte culpa, vel proteruia aliud perſuaſerit.

Gloſ. Nota: in iure nomine iudicis non venit conſeruator. Item nota: ſi iudex non ſeruat ordinem huius decret. tenet factum? licet ſit reprehendendus, quia textus loquitur de decentia. Item ſuſpenſus pontificalibus tantũ, ſi in illis celebrata, non ſit irregularis.

429 *Cap. III.* Si duo. *Bonifacius viij.*

QVando Papa tres delegauit, & duo ſubdelegantur in partem & non in totum, ſi in proceſſu cauſæ appelletur ab his ſubdelegatis, & delegato, eſt appellandum ad Papam, & non ad condelegatos, ex gloſ. quia cum ibi ſit vnus delegatus, non poteſt appellari ad æqualem, ſed ad ſuperiorem: & quando ſunt plures iudices in cauſa, appellatio conſiderat digniorem. Item nota: quando delegatus in partem delegat, & non in totum, appellatio eſt facienda ad delegatum. Item delegatus ab alio, quam a Papa, non delegat. *c. paſtoralis.*

430 *Cap.* *IV.* Si contra.

QVando ſunt duo delegati a Papa, cum clauſula, quod ſi ambo non poſſunt, vnus cognoſcat, & opponitur cauſa legitimæ ſuſpicionis contra vnum, alter cognoſcet, & expediet cauſam ſuſpicionis; & non arbitrer: ſi vero non eſt clauſula, quod ſi ambo, recurrendum eſt ad arbitros. Item ſi delegatus epiſcopi recuſatur, recuſationis cauſa probabitur coram epiſcopo: ſimiliter ſi officialis recuſetur, probabitur coram epiſcopo.

Gloſ. Officialis epiſcopi non eſt delegatus, ſed ordinarius, & ab eo non appellatur ad epiſcopum, niſi in cauſa prædicta; & tunc cauſa reprobationis debet exprimi coram iudice, ſed non debet coram eo probbari. Item quod dicitur de delegatis a Papa circa clauſulam, intelligitur de delegatis ab alio.

433 *Cap.* *V.* Iudex.

IVdex ante quam ſit propoſita recuſatio, poteſt committere, & ſi in totum commiſerit, commiſſio facta impugnari non poteſt, ſecus ſi in parte commiſiſſet, tunc enim poſſet impugnari. Item poſtquam eſt propoſita recuſatio, & non eſt pronunciatum ſuper ea, ſi recuſator conſentit poteſt committere, ſecus non. Item poſtquam eſt pronunciatum, illum eſſe ſuſpectum, etiam volente recuſatore committere non poteſt.

432 *Cap.* *VI.* Quamuis.

DElegatus, qui ſubdelegauit cauſam in totum re integra, ideſt ſi ſubdelegatus non cœpit vti auctoritate, ſaltem per citationem decretam, poteſt ſibi reuocare delegationem; ſed ſi cœpit vti non poteſt. Item ſi ſubdelegatus moritur re integra, poteſt reuocare ſibi.

Gloſ. Qui ſubdelegauit, ſi moriatur re integra, ſubdelegatus non procedat.

433 *Cap.* *VII.* Si delegatus.

QVando Delegatus ſubdelegat ſub hac forma, quoties eum abeſſe contigerit, vel donec duxerit delegationem reuocandam, & moritur, ſubdelegatus ſi cœpit vti iuriſdictione, non amittit iuriſdictionem, ſed proſequatur. Item ſi contigerit appellari, appellandum eſt ad ſubdelegantem, ſi aliquid ſibi reſeruauit in ſubdelegatione, & non ad primum delegantem, ideſt Papam.

Gloſ. Qui mortuus eſt dicitur abeſſe. Item delegatus poteſt ſubdele-

Digitized by Google

delegare, ſub conditione. An quando ſubdelegauit, vſque ad beneplacitum ſuæ voluntatis, ſi moriatur, poteſtas expiret? videtur quod ſic. *de reſcriptis. cap. ſi gratioſe.* ſed contrarium verius.

434 *Cap. VIII.* Cum plures.

QVando pluribus delegatur cauſa à Papa inſolidum, quilibet per ſe ſolum poteſt procedere: & ſi vnus horum cauſam incœpit, alter non ſe immiſceat in eadem niſi primus ſit impeditus iuſta cauſa, vel nolit vel malitioſe recuſet procedere. Item ſi moriatur Papa mandans, & delegatus qui incœpit, poteſt vnus ex alijs proſequi; quia cauſa perpetuatur, licet res videatur integra.

435 *Cap. IX.* Si ſuper.

SI ſuper gratia facta alicui à Papa dentur executores, ſi antequam aliquid faciant moritur Papa, poſſunt adhuc executores fungi officio, quia gratia, quod eſt principale, non expirat: ergo neque poteſtas executorum quæ eſt acceſſoria.

Gloſ. Si gratia non eſſet facta, ſed facienda, & res eſſet integra, ſpiraret mandatum executoris. Item Papa poteſt dare præbendam ſine canonicatu.

436 *Cap. X.* Si is, cui.

QVando delegatus Papæ ſubdelegauit alicui, non in totum vices ſuas, & moritur, vel excommunicatur, interim durante tali impedimento, appellandum eſt ad Papam.

437 *Cap. XI.* Ab arbitris.

QVando delegatus Papæ eſt ſuſpectus, vel quando Iudices non concordant, ideo eleguntur arbitri ſecundum ius, ſi grauata pars ab arbitris vult appellare, ad Papam eſt appellandum, & non ad Iudices.

438 *Cap. XII.* Is cui.

QVando Papa committit alicui, vt prouideat tali certæ perſonæ de beneficio in tali eccleſia, tunc iſte poteſt demandare hoc munus alteri, quia ſua induſtria non debet eligere perſonam: ſed ſi mandat, vt prouideat eccleſiæ de perſona, non exprimendo aliquam, non poteſt hoc demandare alicui, quia committitur eius induſtriæ, ad eligendam perſonam, niſi in reſcripto dicat, per ſe vel per alium.

Gloſ. An delegatus ab alio, quã à Principe poſſit ſubdelegare, vide.

Digitized by Google

439 *Cap. XIII.* Statuimus.

QVando Papa mandat alicui cauſam expedire in certo loco, delegatus, ſi habet iuſtam cauſam, poteſt eam expedire in alio loco, *cap. ſtatutum, de reſcriptis in 6.*

Gloſ. Hoc valet in delegato Papæ, non in delegato ordinarij: ſed moneat ordinarium.

440 *Cap. XIV.* Si à ſubdelegato.

QVando delegatus ſubdelegauit non in totum, ſed in partem, licet ſit regulariter appellandum ad delegatum, tamen ſi excipitur, quod re integra mortuus eſt delegans primus, & hæc exceptio non admittitur, appellandum eſt ad Papam. Similiter, quando appellatur ex eo, quia Iudex non habet poteſtatem, appellandum eſt ad Papam.

Gloſ. Allegans contraria, non eſt audiendus. Item iuriſdictio prorogatur, per quemcumque actũ. Contra, ſubdelegare, eſt iuriſdictionem exercere, & ſic perpetuatur juriſdictio, ergo ad eum appellandum eſt. Item alias cauſas vide *gloſ. in verbo in alijs caſibus*.

441 *Cap. XV.* Hac conſtitutione.

COnſeruatores non poſſunt eſſe niſi epiſcopi, & his ſuperiores. Item abbates, & habentes dignitatem, vel perſonatum, in cathedrali, vel collegiata, & ſic excluduntur alij etiam canonici. Item vnus conſeruator non poteſt habere pro conſeruatore, illum quem conſeruat. Item nullus poteſt habere pro conſeruatore, ſuum ſubditum, vel eum qui conſiſtit in diſtrictu eccleſiaſtico, vel temporali ſuo. excipiuntur Reginæ, & Reges. Item conſeruatores nõ præſumant procedere extra ciuitatem, vel diœceſim, in quibus ſunt conſtituti, contra quoſcumque; nec aliquid trahant a fine diœceſis, vltra vna dietam. Item niſi exprimatur in reſcripto, ſeu litteris, non poſſunt committere ſuas vices alteri: poſſunt tamen citare, & denunciare ſententiam per alios, & quando, eſt hoc conceſſum in litteris, faciant intra ciuitatem vel diœceſim, & perſonis habilibus vt ſupra. Item ſi conſeruatores ſcienter ſe intromittant in alijs, quam in manifeſtis iniurijs, & violentijs, ſeu in alijs quæ iudicialem indaginem exigunt, eo ipſo ſunt ſuſpenſi per annum ab officio; & pars quæ hoc procurauit, eſt excomunicata, & non abſoluitur niſi prius, integre ſatisfecerit parti indebitè fatigatæ de expenſis. Item officium conſeruatoris ipſo iure expirat in negotijs non cæptis per mortem concedentis. Circa munera, expenſas, aſſeſſores, notarios,

rios, & teſtes vocandos, ſeruetur conſtitutio de reſcriptis, *c. ſtatutum*, *§. inſuper*, *& infra. &c.* Si quid contra præmiſſa fuerit attentatum, eſt irritum, & inane.

Gloſ. Differentiam. Inter Conſeruatorem, & delegatum eſt multiplex differentia, vide ibi in principio & fine. Item nor. qualitates requiſitæ in Conſeruatore, requiruntur etiam in ſubconſeruatore, ſicut qualitas quæ in delegato requiritur, requiritur etiam in ſubdelegato. Item ſuſpenſus ab officio eſt ſuſpenſus à beneficio.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE OFF. ET POTEST. IVD. DELEG.

442 *Cap.* Iudicis.

IVdices delegati Papæ ſuper receptione teſtium in cauſa ciuili, ſimiliter executores deputati à ſede Apoſtolica, ad prouidendũ aliquibus de beneficijs, ſi eos per ſolertem inquiſitionem reperer int eſſe laudabilis vitæ, & honeſtæ conuerſationis, licite poſſunt alijs committere vices ſuas; ideſt ſi eſt Iudex, & non nudus miniſter.

Gloſ. Quia his non fuit delegatum nudum miniſterium, v. g. ad examinandum ſolum, ſed habet poteſtatem ad recipiendum teſtes, iurare faciendum, ad citandum partem, vt det interrogatoria: & qui habet hæc omnia, habet iuriſdictionem, & ſic poteſt; ita & commiſſarius poteſt exercere omnia ſine quibus teſtes recipi, & examinari non poſſent, licet de his non fiat mentio in reſcripto. Item in criminalibus debet per ſe ipſum, & nõ per alios examinare teſtes. Item clauſula laudabilis vitæ non requirit induſtriam propriæ perſonæ, alioquin non poſſet ſubdelegare. *cap. fin. eod. tit. 26.*

EXTRAV. COMM. LIB. I.

DE OFFICIO DELEGATI.

443 *Cap.* Sedis Apoſtolicæ. *Ioan. xxij.*

LItteris Apoſtolicis impetratis ad gratias, ſeu beneficia vacatura, vel ad lites pro aliqua diœceſi, ſi contigerit ante effectũ litterarum illam diœceſim de mandato Papæ diuidi in plures diœceſes, prædictæ litteræ habeant eandem vim in ſingulis diuiſis, ſicut habebant quãdo erat vna diœceſis: & executores, & Iudices deputati mandent illas executioni, quia impetrantes habebãt ius ad rẽ.

Gloſ. Conſtitutio Principis per nõ obſtantia nõ tollit priuilegia,

ſtatuta, & conſuetudines ſpeciales, niſi ſpecialiter, & expreſſe explicentur; ſed tantũ ad tollendã ſubreptionẽ. Itẽ de executorib. multa.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFFIC. LEGATI. Tit. XXX.

444 *Cap. I.* Cum non ignoretis. *Alex. iij*

AD legatum Papæ poſſunt deferri cauſæ, non ſolum per appellationem, ſed etiam per ſimplicem querelam, quia in ſua Prouincia gerit vices Papæ.

Gloſ. Archiepiſcopus non poteſt cognoſcere cauſas ſuffraganeorum, niſi per appellationem. Legatus Papæ non poteſt deponere Epiſcopum, niſi ſpecialiter ei ſit demandatum, quia hoc eſt de ſpecialiter reſeruatis Papæ: & hoc niſi ſpecialiter mandetur, non intelligitur conceſſum in generali legatione. Item non poteſt cogere eum, qui ad Papam appellat, nec poſſunt contra exemptos, niſi legati ſint Cardinales.

445 *Cap. II.* Studuiſti. *Cæleſtinus. iij.*

QVando Papa ſpecialiter delegat cauſam alicui, legatus in illa regione non poteſt ſe intromittere in cauſa illa, nec poteſt impedire proceſſum, vel ſententiam irritare, ſed poteſt illam ſi rationabiliter eſt lata, confirmare, & executioni mandare, quia mandatum ſpeciale derogat generali.

Gloſ. Confirmatio ſententiæ, eſt quid facti, & non iuris. Item delegatus in hoc particulari eſt ſuperior legato.

446 *Cap. III.* Niſi. *Innoc. iij.*

LEgatus etiam Cardinalis non poteſt transferre Epiſcopum ab vna eccleſia ad aliam.

Gloſ. Iudex propter amicitiam poteſt remittere pœnam, ideſt arbitrariam, ſine graui damno aduerſarij, vel quam imburſaret.

447 *Cap. IV.* Quod tranſlationem.

LEgatus etiam Cardinalis non poteſt ſubijcere vnum epiſcopatum alteri, nec vnire duos Epiſcopatus, nec vnum diuidere, quia commiſſio generalis non extenditur ad ea, quæ in ſignum Priuilegij ſingularis tantum ſunt reſeruata Papæ: poteſt tamen abſoluere excõmunicatos, etiam ob violẽtas manus iniectiones in clericos.

Gloſ. Nullus legatus, ex generali legatione poteſt ea, quæ ſunt reſeruata Papæ, præter abſolutionem, ob iniectionem manuum.

Item

Digitized by Google

Item dinumerat 17. caſus reſeruatos ſpecialiter Papæ, in quibus non poſſunt. Legatus, an poſſit in priuilegiatis? videtur quod ſic. Item in generali permiſſione non veniunt ea, quæ ſpecialiter non concederentur: & ſic filius, cui conceditur à patre libera adminiſtratio, non poteſt donare.

448 *Cap. V.* Licet.

POſtquam legatus tranſmiſit cauſam Papæ examinandam, ceſſat eius iuriſdictio, nec eſt amplius Iudex, & ſi quid faciat, eſt irritũ.

449 *Cap. VI.* Dilectus.

LEgatus Papæ poteſt cõferre eccleſiam, vel beneficiũ vacans inconſulto patrono, vel eo, ad quem ſpectat præſentare, quia plus iuris habet in cõceſſione Prælatus, quã in præſentatione patronus.

Gloſ. Ideſt plenius ius. Item prouiſus habet ius in re, præſentatus ad rem. vide ibi plenius. Item ſolus legatus à latere poteſt conferre eccleſiam inuito preſentatore, ſi ius præſentandi habet ratione eccleſiæ, non ſi eſt ius patronatus laicale.

450 *Cap. VII.* Nouit ille.

LEgatus pro multis locis poteſt in vno loco exercere ſuum ius, circa cauſas pertinentes ad alia loca ſuæ legationis.

Gloſ. Legatus extra Prouinciam ſuæ legationis non poteſt cognoſcere cauſas, & ſic nec excommunicare, vel abſoluere, ſed poteſt delegare ſuas vices, vt in Prouincia poteſt conferre beneficia, quia fiunt ſine cauſæ cognitione.

451 *Cap. VIII.* Volentes. *Greg. ix.*

LEgatus alicuius prouinciæ non poteſt exercere ſuum officium præſente legato à latere Papæ, ideſt ſuſpenditur officium.

Gloſ. Iuriſdictio minoris impeditur præſente maiori, & in æquali ſecunda derogat primæ.

452 *Cap. IX.* Excommunicatis.

LEgatus de latere, ſed ad tẽpus, ratione perſonæ non poteſt abſoluere excommunicatos, ob iniectionem manuũ, etiam ſibi ſubditos, & in ſua Prouincia, niſi eis ſpecialis poteſtas cõcedatur à Papa.

Gloſ. Legatus ex priuilegio non habet ius niſi in ſua prouincia, & in illos prouinciæ. Item qui à latere, poteſt omnes abſoluere. Item qui poteſt ex officio ſuo abſoluere, poteſt committere vices ſuas alicui, cum iudicauerit expedire. Item legati à latere miſſi tantum dicuntur Cardinales & poſſunt conferre beneficia: impropriè dicuntur alij de Curia, ſed non conferunt beneficia.

453 *Cap. X.* Nemini.

STatuta legati Papæ ſunt perpetua,& durant in Prouincia,etiam poſt ſuum diſceſſum, & finita legatione. Item ſi delegauit cauſas, & ante diſceſſum non preceſſit citatio, expirat iuriſdictio delegati: ſi præceſſit,non expirat.

Gloſ. Diſceſſus legati à Prouincia, eſt mors ciuilis, ideo expirat poteſtas ſicut in morte naturali.

IN SEXTO LIBER I.

DE OFFICIO LEGATI. Tit. XV.

454 *Cap. I.* Officij. *Innoc. iv.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. c. 1

SOlum legati Cardinales poſſunt conferre beneficia, alij non poſſunt niſi de ſpeciali licentia.

Gloſ. Legati ſunt tres à latere, vt ſunt Cardinales. Nati, vt Archiepiſcopus Cantuarienſis: & Miſſi. Primi conferunt beneficia exceptis, quæ in capitulo præſenti eod.

455 *Cap. II.* Legatos. *Clem. iv.*

OFficium legati non expirat per mortem Papæ.

Gloſ. Etiam ſi Papa moriatur, ante ingreſſum Prouinciæ. Item legatio dicitur officium, & eſt dignitas, & habet ordinariam iuriſdictionem, in his quæ ei competunt iure ſuæ legationis, in alijs de ſpeciali mandato non, & ſic expirat. Item verificatur de omni legato & non Cardinali.

456 *Cap. III.* Præſenti.

Trid. ſeſſ. 24. Ref. c. 19.

REſeruatio beneficiorum facta à legato Papæ, à latere,& decreta ſuper ipſis interpoſita, ſicut denunciationes, inhibitiones, proceſſus facti per ſe, vel per deputatos à ſe ad hunc effectum ſi adhuc non eſt collatum beneficium, ſunt irrita ſtatim, ac expirat eius legatio. Item legatus, qui in aliqua eccleſia reſeruauit ſibi aliquod beneficium, cuius collatio pertinebat ad aliquem, non poteſt ea pendente aliud reſeruare.

Gloſ. Secus ſi ex ſpeciali auctoritate Papæ hoc poſſet. Item quibus modis expirat legatio legati, vide *Gloſ. 6.*

457 *Cap. IV.* Deliberationem.

QVicumque legatus non ſibi reſeruet,nec ſe intromittat in cathedralibus,vel regularibus,collegiatis,vel dignitatibus maio

ri-

ribus cathedraliũ poſt Epiſcopos, quarum rectores per electionem aſſumuntur,neq; aliquod ponant impedimentũ,quo minus libere eligantur,vel poſtulentur;& quicquid contra fecerint,ſit irritum. Item legatus non poteſt committere alicui,vt recipiat reſignationem reſignare volentium, & ſimul beneficia reſignata alijs conferat.

Gloſ. Poteſt committere ſucceſſiue,ideſt vt tantum admittat reſignationem. Item tantum conferat. Item an collatio Plebaniæ factæ à legato teneat, videtur quod non: vide.

458 *Cap. V.* Collatio.

COllatio beneficij facta à legato ei qui tacet ſe habere aliud beneficium, eſt ſubreptitia & nulla, vt ea quæ fit à Papa.

Gloſ. An motus proprius legati explicitus in litteris excuſet à ſubreptione, ob taciturnitatẽ beneficij prioris, vt excuſat in motu proprio Papæ? reſpondetur excuſare à ſubreptione; ſed prouiſum, vtrumque retinere non poſſe.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFF. IVD. ORD. Tit. XXXI.

459 *Cap. I.* Perniciosſam.

EPiſcopus in ſua diœceſi poteſt inquirere, & punire crimina ſecundum Canones; & ſi opus fuerit, inuocare brachium ſeculare, nullo eccleſiæ præiudicio generato.

Gloſ. Ad inquirendum ſufficit clamoſa fama, quæ habet vicem accuſatoris. Item in ſua Prouincia poteſt iudicare homines vndecumque ſint;Item Epiſcopus ad puniendum debet procedere ſecundum allegata, & probata, & non ſecundum conſcientiam ſuam particularem. Item quæ peccata debet punire, vide ibi.

460 *Cap. II.* Si ſacerdos. *Eugenius.*

EPiſcopus, qui vt Deus, & non vt homo, ideſt in confeſsione ſcit crimen alterius, niſi aliquis iudiciario ordine probare poſsit, non debet peccãtem nominatim arguere,ſed indeterminate: & ſi is, qui paſſus eſt damnum,petat iuſtitiã,poteſt excommunicare authorem damni, licet ſit ei confeſſus; non poteſt tamen eum nominatim arcere à communione, ſed poteſt ſecreto admonere ne ſe ingerat.

Gloſ. Idem ſi epiſcopus ſolus vidit eum delinquentem, non enim poteſt. Item ſi epiſcopus dicat,excommunico vnum ex delinquentibus, nullus erit excommunicatus.

Cap.

461 *Cap. III.* Cum ab eccleſiarum. *Alex. iij.*

QVando ordinatus ſubiectus epiſcopo, vt plebanus, excommunicat, vel aliam ſententiam profert legitime, epiſcopus illam ſeruare debet, & ſine congrua ſatisfactione & de ſcientia ordinarij, cauſa non debet relaxari.

Gloſ. Plebanus & curati inferiores epiſcopo sũt iudices ordinarij, & poſſunt excõmunicare, licet nõ ſoleniter; niſi obſtet cõſuetudo cõtraria. Itẽ ſi epiſc. abſoluat excõmunicatũ ſine pręmiſſis, abſolutio tenet, ſed male facit, debet enim illũ remittere ad excõmunicatorẽ.

462 *Cap. IV.* Cum vos.

QVando non prouidetur eccleſiæ vacanti, eo quia præſentatur perſona non idonea, vel oritur differentia inter ordinarium, & præſentatorẽ, vel alia cauſa; ordinarius remota appellatione ponat œconomos, qui percipiant fructus, & eos, aut expendant in vtilitatem eccleſiæ, vel fideliter conſeruent futuris ſucceſſoribus.

Gloſ. Patronus laicus ſi præsẽtet indignum, nõ priuatur iure præſentandi, ideo ei dantur pauciores menſes: ſed collegiũ ſi eligat, vel præſentet indignum, eſt ipſo iure priuatũ, ideo dantur plures menſes. Idem probabiliter videtur dicendum de patrono clerico, ac de collegio. Item ſi eſſet magnum ſcandalum, ſed pro ſcandalo modico non dimittat epiſcopus eccleſiam ordinare. Idem ſi patroni nõ concordant. Item bona eccleſiæ ſunt ſeruanda ſucceſſoribus, niſi ſint talia, quæ ſeruando ſeruari non poſſint.

463 *Cap. V.* Ex parte.

QVando excõmunicatus ab ordinario obtinet abſolutionem à Sede Apoſtolica, non explicando verã cauſã excõmunicationis, & hoc conſtat epiſcopo; ordinarius cenſuris coget illum redire ad Sedem Apoſtolicam, cum litteris epiſcopi, veritatem continentibus: ſi vero hoc non conſtat, ſed eſt ſuſpicio, compellat illum coram ſe purgare, id eſt quod veritatem dixerit.

Gloſ. Excõmunicatus, in abſolutione debet exprimere cauſam excommunicationis, alioquin non habetur pro abſoluto. Item excomunicatus ob multa crimina, ſi vnum in abſolutione dicit, non eſt abſolutus niſi pro illo, & valebit abſolutio, quando de reliquis erit abſolutus. Item abſolutus pro falſa cauſa, non habetur vt abſolutus; & excommunicatus pro falſa cauſa, habetur vt excomunicatus. Item epiſcopus poteſt compellere ad ſe purgandũ eos, qui laborant publica infamia, inter bonos, & graues, & non inimicos.

Cap.

464 *Cap. VI.* Significauit.

QVando epiſcopus excommunicat aliquos, v. g. manentes in matrimonio inceſtuoſo,& iſti per appellationem impetrant à Papa iudicem delegatum, qui illos abſoluit, ſed non inquirit cauſam ex malitia, vel deſidia: epiſcopus poteſt denuo eos excommunicare, donec delegatus legitime proſequatur cauſam. Tri.ſeſ. 24 de matr.

Gloſ. Copulati illicitè ſunt excõmunicandi. Item ordinarius ſupplet malitiam, vel deſidiam delegati. Item epiſcopus poſt admonitionem factam vtriſq. expectabit per paruum tempus arbitrarium, mox excommunicabit, & vbi primum legitime cœperunt litem, abſoluantur: & in hoc caſu excommunicatus agit.

465 *Cap. VII.* Quanto. *Innoc. iij.*

REgulares diſſolutos, vt qui relicto clauſtro, pecunia comparata, diſcurrunt per curias principum, epiſcopus moneat, vt reſignata pecunia in manibus prælatorum, conuertenda in vtilitatem domus, ſecundum abbatis conſilium, regularem vitam obſeruent: & ſi prælati ſunt negligentes, eos corrigat, compellatq. priuatione officij, & beneficij, appellatione remota.

Gloſ. Correctio regulariũ, primo ſpectat ad abbatẽ, ſecũdo ad epiſ.

466 *Cap. VIII.* Ad reprimendam.

EXcommunicatum ab vno epiſcopo, nedũ alij epiſcopi, ſed neq. archiepiſcopus, licet ad eum appellet, debent abſoluere, ſed remittere ad excõmunicatorem: qui ſi non vult eũ abſoluere, archiepiſcopus abſoluat accepto iuramento, quod ſatisfaciet epiſcopo, in eo, ſuper quo fuit excommunicatus iuſte, & ſi non obediat reincidat, remota appellatione.

Gloſ. Sentẽtiam epiſcopi, alij epiſc. & eius ſubditi ſeruare debent. Itẽ ſententia excõmunicationis nõ ſuſpenditur per appellationem.

467 *Cap. IX.* Duo ſimul.

PAtriarcha, vel Primas, nõ põt cognoſcere cauſas ſubditorũ archiepiſc. niſi quãtũ ius canonicũ cõcedit, ideſt ſi ad ipsũ legitime appelletur, vel ex præſcripta cõſuetudine, vel ex ſpeciali priuilegio PP.

Gloſ. Idem intelligitur de archiepiſcopo, erga ſubditos ſuffraganeorum. Item conſuetudo dat iuriſdictionem. Item priuilegia eccleſiæ perpetuo ſeruanda, ſed priuilegia perſonæ extinguuntur cum perſona. Item conſuetudo dicitur legitima, quando eſt rationabilis, & præſcripta.

Cap.

468 *Cap. X.* Quod Sedem.

ARchiepiſcopus ſi legitima cauſa eſt impeditus, poteſt cõmittere ſuas vices, conſecrandi Epiſcopum, alicui Epiſcopo ſuffraganeo catholico, & habenti gratiam Sedis Apoſtolicæ, & conſecrandus debet accipere conſecrationem ab eo.

Gloſ. Archiepiſcopus poteſt compellere vtrũque. Item epiſcopus ſic cõſecratus, debet viſitare Archiepiſcopũ intra duos menſes, & ſi iuſtè non poſſet, hoc ei ſignificet. Itẽ Archiepiſc. poteſt cõmittere ea, quæ ſunt iuriſdictionibus his, qui eã nõ habent, ſed quæ ſunt ordinis non, niſi ijs, qui eos habent, ſic conſecrationem, quæ non dicitur propriè committi.

469 *Cap. XI.* Poſtulaſtis.

ARchiepiſcopus poteſt delegare cauſam ſibi per appellationem delatam ſubditis ſui ſuffraganei, qui ſi nolunt delegationem acceptare, non poſſunt compelli ab archiepiſcopo.

Gloſ. Pinguius ius habet archiepiſcopus in epiſcopum quam in ſubditos eorum. Item epiſcopus non habet idẽ ius in ſubditos ſuorum ſubditorum, vt habet archiepiſcopus, quia epiſcopus eſt iudex ordinarius, archiepiſcopus nõ; epiſcopus non poteſt cognoſcere cauſas ſubditi prælati ſui, eo inuito, ſed debet ſeruare ſententiam ſubditorum. Item archepiſcopus eſt iudex ordinarius totius prouinciæ, in quibuſdam caſibus, quos vide in gloſ. 6.

§. Præterea. Si delegatus Papæ, qui contumacem excõmunicauit, vel petitorem in poſſeſſionem rei induxit, moriatur, nemo neq; ordinarius poteſt hunc abſoluere, excepto mortis articulo, & niſi delegato mortuo, ſuccedat alius in onere, & honore, hic enim poſſet: ſimiliter ſpoliatus non poteſt recuperare poſſeſſionem per alium, quam per Papam, quia delegatus in ea cauſa eſt maior ordinario: ſed pro remedio, vt interrumpatur præſcriptio, ne alius poſt annum fiat verus poſſeſſor, ſpoliatus poteſt præſtare cautionem, quod iuri parebit coram ordinario; & ſi non poteſt coram eo, ſaltem coram publicis, & honeſtis viris, vt ſic poſt annum recuperet poſſeſſionem à Papa.

Trid. ſeſſ. 14. c. 7. *Gloſ.* Quilibet poteſt abſoluere in articulo mortis, & etiam in periculo mortis manifeſto, dummodo ſit ſacerdos; & dicere quod poſſit laicus, eſt error. Item poſt annum videtur quis eſſe verus poſſeſſor non ante. Item poſt quam interrumpit quaſi poſſeſſionem per cautionem, poſtea intra 40. annos ſecundum ius canonicum poteſt petere reſtitutionem rei, vel ſecundum ius ciuile poſſeſſionem infra triginta. Item an talis pręſcribat de iure canonico, vide ibi.

Cap.

Digitized by Google

470 *Cap. XII.* Licet.

MAndatum Papæ datum epiſcopo de corrigendis ſubditis, remota appellatione, non datur tanquam delegato, ſed ordinario: ideo ſubditi in caſibus, in quibus de iure poterant, & nunc poſſunt appellare ad Archiepiſcopum.

Gloſ. A correctione non eſt appellandum, niſi modus excedatur. Item Papa per ſuum mandatum non intendit alicui præiudicare.

471 *Cap. XIII.* Irrefragabili.

EPiſcopus corrigat defectus, & informet mores ſubditorum, & præcipue clericorum, non obſtante conſuetudine, & remota appellatione, niſi epiſcopus in talibus excedat modum. Item vbi eſt talis conſuetudo, Capitulum corrigat exceſſus Canonicorũ cathedralis eccleſiæ ad iuſſionem epiſcopi, infra certum tempus ab epiſcopo terminandum, alioquin epiſcopus corrigat per cenſuras. Tri. ſeſſ. 24. ref. 20.

§. Cæterum, Si Canonici ſine cauſa rationabili ceſſant à diuinis, ideſt per interdictum, maxime in contemptum epiſcopi, epiſcopus hoc non obſtante, celebret in cathedrali, & metropolitanus tanquam delegatus Papæ ad querelam epiſcopi re cognita canonicos caſtiget.

Gloſ. In hoc caſu metropolitanus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganei. Item quando epiſcopus poſſit corrigere canonicos, vide gloſ. *6*.

§. Prouideant. Caueant prælati, ne corrigendo quæſtum, vel grauamen quærant, quia Papa inuigilat caſtigando.

472 *Cap. XIV.* Quoniam.

QVando in vna ciuitate, vel diœceſi ſunt populi diuerſæ linguæ, & rituum ſub Romana fide, vnus tantum debet eſſe epiſcopus, qui prouideat de idoneis miniſtris ad docendum, & miniſtrandum ſacramenta in diuerſis linguis: & ſi neceſſitas vrgeat, poteſt habere ſuffraganeum præſulem pro aliqua lingua, qui ſibi ſubſit, & non Metropolitano.

Gloſ. Quem etiam ipſe cum duobus epiſcopis vicinioribus poteſt conſecrare.

473 *Cap. XV.* Inter cætera.

EPiſcopi ſi impediti non poſſunt per ſe, aſſumant idoneos coadiutores, qui viſitent, doceant verbo, & exemplo, audiant con- Trid. ſeſ. 5 c. 2. & 24. ref. c. 4.

confeſſiones, iniungant pœnitentias, &c. & epiſcopus prouideat illis de neceſſarijs. Item in eccleſijs cathedralibus, & conuentualibus ordinentur ſimiles idonei ad ſupradicta, &c.

474 *Cap. XVI.* Conquerente. *Honor. iij.*

IVra epiſcopalia, quæ epiſcopus exigere poteſt in eccleſijs ſuæ diœceſis, etiam ſi ſint ſubiectæ regularibus, ſunt canonica, obedientia, iuriſdictio, ſubiectio, reuerentia, inſtitutio, deſtitutio, correctio, confirmatio, cenſura eccleſiaſtica, iuriſdictio omnium cauſarum ſpectantium ad forum eccleſiaſticum, pœnitentia, collatio ſacrorum, ſynodus, duo ſolidi ſynodatarij, vel cathedratici, quarta decimationum, & mortuariorum, viſitatio annua: & poſt vnam viſitationem, ſi alias viſitet, non poteſt aliquid exigere, nomine procurationis; & in prima viſitatione, niſi quantum moderate poterunt exhibere, penſatis facultatibus eccleſiarum. Auxilium charitatiuum moderatum, ſi manifeſta, & rationabilis cauſa exigat.

Trid. ſeſ. 7. ref. 8. & 24 ref. 10.

Gloſ. Procuratio in viſitatione eſt danda ſecundum facultates eccleſiæ. Item epiſcopus eſt iudex ordinarius, etiam monachorũ. Item duo ſolidi intelliguntur ſecundum valorem monetæ antiquæ. Item non ſunt exigendi à monaſterijs. Item duo quartæ debentur epiſcopis, vna decimarum perceptarum ab eccleſia, altera mortuarij, ideſt de relictis pro anima in morte.

475 *Cap. XVII.* Vt iuſta.

EPiſcopus cum viſitat monaſteria, non introducat niſi duos, vel tres canonicos, & aliquos religioſos.

476 *Cap. XVIII.* Dilectus. *Greg. ix.*

SEntentia data ſuper lege diœceſana non præiudicat ijs, qui ſunt de lege iuriſdictionis.

477 *Cap. XIX.* Graue.

Tri. ſeſ. 21. ref. 8.

PEr reſcriptum Papæ datum epiſcopo, vt corrigat clericos ſuæ diœceſis, non datur iuriſdictio ſuper exemptos.

478 *Cap. XX.* His quibus.

Trid. 14. c. 7. & ſeſ. 24 Ref. 6.

ORdinarius, qui ex officio poteſt abſoluere excommunicatos ob percuſſionem clericorum, poteſt alijs committere talem abſolutionem.

Gloſ. Idem dicendum de omnibus excommunicationibus. Item ſi ex

ſi ex officio etiam legationis. Item quid ſi ex priuilegio perpetuo? probabile eſt quod ſic, quia non eſt ſolum miniſterium.

IN SEXTO LIBER I.

DE OFFICIO ORDINARII. Tit. XVI.

479 *Cap. I.* Romana. *Innoc. iv.*

METropolitanus non poteſt conſtituere foraneos officiales in Diœceſibus ſuffraganeorum pro citationibus, & inhibitionibus in cauſis futuris appellationum, quamuis in cauſis appellationum, iam deuolutis ad ipſum poſſit committere vices ſuas alijs. Quod ſi in aliqua diœceſi vigeret conſuetudo conſtituendi officiales in diœceſi ſuffraganeorum, pro cauſis futuris appellationum, ſi quæ naſcantur, tunc iſti officiales conſtituti non poſſunt inhibere, ne procedatur in cauſis antequam ſit appellatum in curia Metropolitani. Item Archiepiſcopus non poteſt intrare in Diœceſim ſuffraganei, vt aliquid agat ſua propria auctoritate.

Gloſ. Fallit hoc in aliquibus caſibus. Poteſt enim viſitare. Item in cauſis deuolutis, poteſt ibi conſtituere officiales, vt inhibeant. Nota: iudex in cauſa non dicitur habere iuriſdictionem ante ortum cauſæ, in qua dicitur habere iuriſdictionem, niſi habitu; & qui habet habitu, & non actu, non poteſt delegare.

§. Officialis. Dum archiepiſcopus eſt in ſua prouincia, vel circa, ideſt intra duas dietas vulgares, ſcilicet dum facile haberi poſſit, eius officialis non debet excommunicare, ſuſpendere, interdicere epiſcopum ſuffraganeum, propter reuerentiam gradus.

Gloſ. Sed ſi excommunicat &c. tenet. Idem dicendum de delegatis archiepiſcopi, ac de officialibus.

480 *Cap. II.* Si canonici. *Greg. ix.*

CAnonici, qui ex conſuetudine, vel alia via ceſſationem indicere poſſunt, ante ceſſationem exprimant cauſam ceſſationis, in inſtrumento publico, vel in litteris patentibus munitis cum proprijs ſigillis, vel cum alio authentico: & illud inſtrumentum, vel illas litteras tradant ei, contra quem ceſſare intendunt, ſi ſe-

ſi ſecus fecerint, vel cauſa expreſſa, non fuerit canonica, reſtituant quicquid acceperunt tempore ceſſationis de fructibus eccleſiæ in qua ceſſatum eſt, eidem eccleſiæ: neque aliquid accipiant de prouentibus illius eccleſiæ, quod debeatur canononicis tempore ceſſationis. & teneantur etiam ſatisfacere de damnis, & iniurijs his, contra quos ceſſatum eſt. Si vero cauſa inuenta eſt canonica, ſuperior arbitrarie condemnet eum, qui fuit cauſa ceſſationis, ad certam, quantitatem pecuniæ conuertendã in augmentum diuini cultus pro intereſſe canonicorum, & eccleſiæ, in qua fuit ſubtractum officium diuinum. Item conſuetudo ſeu abuſus tempore interdicti proſternendi imagines, & cooperiendi ſpinis, & vrticis, penitus tollatur; & qui contra faciunt, grauiter puniantur.

Gloſ. Ad probandum habent parem vim, inſtrumentum publicum, & litteræ ſignatæ authentico ſigillo. Item hæc conſtitutio loquitur de Canonicis ſecularibus, & de regularibus. Item hæc ceſſatio non eſt cenſura, & ſi quis celebraret in ea, non fieret irregularis. Item Canonici ſine Epiſcopo non poſſunt interdicere. Item vt caute fiat, explicetur in litteris, eſſe ſignatas inſtrumento alieno. Item cauſa quomodo ſit iudicanda ſufficiens, vide ibi. Item iniuria facta quomodo taxanda. Item dans cauſam interdicto tenetur reſtituere damna eccleſiarum, etiam eleemoſinarum.

481 *Cap. III.* Ordinarij.

Trid. ſeſ. 7 Ref. 4. & ſeſ. 24. Ref. 17.

ORdinarij compellant ſuos ſubditos oſtendere diſpenſationem, quomodo retineant plura beneficia, curata, vel perſonatus, & dignitates, vel eccleſias cum cura: & ſi intra certum tempus arbitrio ordinarij aſſignatum, nullo impedimento iuſto interpoſito, non oſtendant diſpenſationem, conferant prædicta beneficia libere perſonis idoneis, per eos ad quos ſpectat collatio; ſi oſtendunt diſpenſationem, eos amplius non moleſtent circa prædicta beneficia: prouideant tamen, vt nec cura animarum, nec beneficia debitis obſequijs defraudentur. Si diſpenſatio eſt dubia, deferatur ad ſedem Apoſtolicam. Item in conferendis ſimilibus beneficijs ea non conferant habenti ſimilia curata, niſi oſtendant diſpenſationem circa obtenta, & etiam, vt cum obtentis poſſint iſta obtinere; aliter facta collatio non tenet; vel niſi reſignent quæ habent.

Gloſ. Omnia debet relinquere, & vnũ accipere, nec poteſt permutare. Item non ſolũ ordinarij Epiſcopi, ſed etiã inferiores, qui habẽt inſtitutionẽ, poſſunt hoc facere. Idem iudiciũ de perſonatu, ac de beneficio curato. Itẽ ſi haberet hæc beneficia in diuerſis diœceſibus, quilibet Epiſcopus poteſt cõpellere ad oſtendendam diſpenſationẽ.

Cap.

482 *Cap. IV.* Quia. *Boniſ. viij.*

SI Prælati prohibeant ſub pœna ſuſpenſionis, excommunicationis, vel interdicti, vel ipſo iure, & exigant iuramentum, ne ſubditi manifeſtent ſtatus eccleſiarum, Monaſteriorum, & locorum ſuorum, ac perſonarum ſuperioribus vel legatis Papæ, vel inquiſitoribus; puniantur condigna pœnitentia, ab iiſdem ſuperioribus, legatis, inquiſitoribus impoſita, & omnia facta, vt ſententiæ, iuramenta, promiſſiones, ſint nullius roboris, nec promiſſæ pœnæ à ſubditis, poſſint exigi.

483 *Cap. V.* Vt litigantes.

ARchiepiſcopus debet cognoſcere, vel delegare cauſas appellationum, quæ ad ipſum deferuntur, iure Metropolitico, in ſua, vel in illius Diœceſi, à quo eſt appellatum, & non poteſt alibi, niſi de conſuetudine hoc illi competat.

Gloſ. Vide ſupra eod. *cap. nec pro eo.* Poteſt etiam de concordia partium, cum conſenſu Epiſcopi loci. Item Archiepiſcopus poteſt delegare cauſam clerici, & ſuffraganei in ciuitate alterius Epiſcopi conſentientis.

484 *Cap. VI.* Si Epiſcopus.

IN caſu, quo licite Epiſcopus viſitet per alium, viſitati prouidebunt de victualibus tantum viſitanti, & Epiſcopus prouidebit de reliquis neceſſarijs, nec Epiſcopus accipiat procurationem à viſitatis. Trid. ſeſ. 24. Ref. 3.

Gloſ. Hodie ſeruatur extrauagans, *Vas electionis, de cenſibus Benedic.* vide *ibi decret. inter cætera.*

485 *Cap. VII.* Cum Epiſcopus.

EPiſcopus in quolibet loco ſuæ Diœceſis non exempto, poteſt per ſe, vel per alium ſedere pro tribunali, audire cauſas ſui fori, perſonas eccleſiaſticas carcerare, & reliqua ſui officij exercere.

Gloſ. Solus Epicopus habet iuriſdictionem in tota ſua Diœceſi, & ſic territorium eſt ſolius Epiſcopi, & non Archidiaconi, vel alterius inferioris: vnde Archidiaconus non poteſt punire extraneum delinquentem in ſuo Archidiaconatu. Item locus exemptus dicitur de Diœceſi, & ſic diſpoſitiones, & mandata data Diœceſibus, includunt loca exempta, ſi authores habent ius in locis exemptis. Item legatus poteſt in tota legatione, ſicut Epiſcopus in tota Diœceſi.

Digitized by Google

486 Cap. VIII. Quamuis.

CApitulum, Collegium, vel Conuentus eccleſiæ ſæcularis, vel regularis, quando volunt imponere ceſſationem, vocent abſentes de capitulo, vt fieri ſolet in electione; deinde requirant ab eo, qui fecit offenſam, propter quam eſt ferenda ceſſatio, an velit emẽdare iniuriam vel offenſam: & ſi emendationem habent, vel per eos ſtet quin habeant, non inducant ceſſationem: & ſi his ſeruatis, nec data ſatisfactione ceſſare faciant, tunc ſtatim vtraque pars intra ſpatium vnius menſis arripiat iter Romam verſus, tum ij qui ceſſant, tum ij quorum cauſa ceſſatur, & offerant acta coram Papa, vel per ſe vel per alios, vt Papa iudicet, & caſtiget culpabilem; ſi vero concordauerint, & ita ceſſauerit ceſſatio, non veniant, nec mittant Romam. Item ſi hæc non ſeruentur, nec ſeruetur ceſſatio.

Gloſ. Nota quæ facienda ſunt antequam ponatur ceſſatio.

487 Cap. IX. Præſenti.

PRælati regulares, vel ſæculares, non præſumant occupare, aut in proprios vſus conuertere bona, quæ inuenta ſunt, dum vacant, vel colliguntur, in tempore vacationis eccleſiarum, dignitatum, perſonatuum, prioratuum ſibi ſubiectorum, ſeu pertinentium ad eorum collationem, ordinationem, præſentationem, vel cuſtodiam, quæ debent expendi in vtilitatem eorum, vel conſeruari futuris ſucceſſoribus mortuorum, niſi ex priuilegio vel legitima, & præſcripta conſuetudine, vel alia cauſa rationabili, eis hæc competant: alioquin, qui contrafecerint Epiſcopi, & eorum ſuperiores ab ingreſſu Eccleſiæ, ceteri ab officio, & beneficio, eo ipſo ſunt ſuſpenſi, donec prædicta reſtituant. Item ſi ex priuilegio, conſuetudine, vel rationabili cauſa, alicui competunt hæc bona, intelliguntur ſolutis debitis, ſi quæ ſunt, & ſeruitoribus & miniſtris, ac oneribus vſque ad nouos redditus, mox quæ ſuperſunt accipiant. Item per hanc non derogatur conſtitutioni, *quia ſæpe, de electione in 6*. ſcilicet, vt priuilegia, ſtatuta, conſuetudines non valeant.

Gloſ. An Clericus poſſit teſtari, vide ibi. Item an facta reſtitutione ſit neceſſaria abſolutio, videtur quod non: reſpondetur affirmatiuè.

CLE-

CLEMENTIN. LIB. I.

DE OFFICIO ORDINARII Tit. IX.

488 *Cap.* Vt Clericorum.

EPiſcopi ſint vigilantes, & diligenter corrigant exceſſus ſcandaloſos Clericorum; vt ipſi clerici, metu pœnæ arceantur ab inſolentijs, & alij illorum exẽplo timeant ſimilia perpetrare.

489 *Cap.* Et ſi ab Apoſtolicæ.

SIcut quando quis impetrat beneficium à Papa non facta mentione de alio beneficio, licet exiguo, quod habebat, impetratio eſt ſubreptitia, & nulla, niſi detur motu proprio; eodem modo eſt nulla, ſi impetrat à legato Papæ; ſed ſi impetrat ab Epiſcopo non eſt nulla, niſi ſit incompatibile. Nota, inter legatum à latere, & ordinarium eſt locus præuentionis, in beneficijs conferendis. Item ſi legatus non eſt Cardinalis, non poteſt conferre beneficium, niſi de mandato ſpeciali.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER PRIMVS.

DE OFFIC. IVD. ORDINARII.

490 *Cap.* Debent. *Bonifac. viij.*

EPiſcopus quando viſitat Monaſteria regularium, ducat ſecũ tantum duos vel tres Clericos honeſtos, inter quos vnus ſit regularis illius ordinis, & Notarium, qui ſit Clericus ſæcularis, & nullo modo regularis, non obſtante quacũnque conſuetudine in contrarium, & compoſitione.

Gloſ. An Monachi poſſint eſſe teſtes in ſuis monaſterijs: reſpondetur, poſſunt, ſed non ſoli ipſi, vt hic dicitur. Item in cauſa hæreſis.

491 *Cap.* Vt quos. *Ioann. xxij.*

QVi habet dignitatem, vel perſonatum, vel beneficium curatum, ſi aliud ſimile prædictis acquirat habita poſſeſſione ſe-

cundi, vel ſi per ipſum ſtat, ſine fraude, & dolo quo minus habeat poſſeſſionem, priuatur primo beneficio ipſo iure, & tenetur illud renunciare in manu ordinarij, de quo diſponent illi, ad quos pertinet, tanquam vacante; quod ſi non fecerit, eſt priuatus ſecundo ipſo iure, & eſt inhabilis ad ordines, & ad alia beneficia quæcumque obtinenda. Item præcipitur ordinarijs ſub pœna ſanctæ obedientiæ, & ſuſpenſionis, ab ingreſſu eccleſiæ, ſi non curant exhiberi titulos, & diſpenſationes ab ijs, qui habent plura prædicta beneficia incompatibilia, & admoneant Papam de proceſſibus factis ſuper his.

Gloſ. De hac materia vide in *extrauaganti, execrabilis*.

DECRETALIVM LIBER I.

DE OFF. IVD. Tit. XXXII.

492 *Cap. I.* Ex litteris. *Honor. iij.*

IVdex poteſt dare aduocatum aliquem, de ſuis domeſticis parti, quæ non poteſt habere aduocatum.

Gloſ. Aduocatus datur officio Iudicis, etiam de ſua familia, ſed hoc erat verum, quando ſalaria erant de publico conſtituta, nunc quilibet ſibi prouidet, exceptis miſerabilibus perſonis.

493 *Cap. II.* Iudicis. *Greg. ix.*

QVando pro principali actione imploratur officium Iudicis, v. g. cum petitur principaliter reſtitutio in integrum, tunc expoſcitur conteſtatio litis, alias poteſt haberi recurſus ad officium Iudicis, ſine litis conteſtatione. *Vide Gloſ.*

DECRETALIVM LIBER I.

DE MAIORITATE ET obedientia. Tit. XXXIII.

494 *Cap. I.* Cum certum. *Gregor.*

PRimo ordinatus habetur prior, & maior in honore.

Gloſ. Qui prior eſt tempore, potior eſt in iure. Item niſi poſterior ſit ordinatus à maiori.

Cap.

495 *Cap. II.* Si quis.

QVi non obedit decreto Epiſcopi, eſt excommunicandus.
Gloſ. Id eſt iuſto decreto.

496 *Cap. III.* Legebatur. *Leo.*

CLericus qui ſponte obedit, non eſt neceſſe vt ſcripto, vel iuramento ſpondeat obedientiam Epiſcopo.
Gloſ. Secus de curatis.

497 *Cap. IV.* Omnes. *Clem.iij.*

OMnes de Diœceſi, etiam Princeps debent obedire Epiſcopis. *Gloſ.* Rex ſi habet multos Epiſcopos in ſuo regno, tractabit ſuas cauſas coram Epiſcopo, in cuius territorio habet larem regalem; & decimas ſoluat Epiſcopo, in cuius territorio ſunt prædia, alias vbi audit diuinum officium, & ſi in multis locis audit, proportionaliter diuidat.

498 *Cap. V.* Illud Dominus. *Innoc.iij.*

NOn obediens Apoſtolicis canonibus incurrit notam inobedientiæ.
Gloſ. Ideſt infamiam.

499 *Cap. VI.* Solitæ.

IMperator præcellit illos etiam Epiſcopos, qui ab eo accipiunt temporalia, ſed Epiſcopus præcellit in ſpiritualibus, quæ ſunt potiora: & de ſacerdotibus intelligitur illud Hiere. 8. *Ecce conſtitui te ſuper gentes, & regna*: & dignitas pontificalis eſt luminare maius quod præeſt diei, minus eſt regalis, quod præeſt carnalibus. Item Epiſcopus non debet ſedere iuxta ſcabellum pedum in ſiniſtra parte Imperatoris, ſed Imperator ei inſurgat, & aſſignet venerabilem ſedem iuxta ſe. Item exponitur illud Petri, *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti.*
Gloſ. Imperator, & laici, alij non habent poteſtatem in clericos, quia non ſunt eorum curæ commiſſi, ſed Papæ.

500 *Cap. VII.* Per tuas.

ORdinatus ſubdiaconus à Papa, non eximitur ab obedientia Epiſcopi, ſed ei inter alios ab Epiſcopo defertur ob reuerentiam Papæ.
Gloſ. Talis ſubdiaconus in aliquibus præfertur, non tamen ijs qui

ſunt in maiori ordine. Item propter crimen veriſimile eſt, quod non poteſt deponi ab Epiſcopo.

501 *Cap. VIII.* Inter quatuor.

QVando agitur de obedientia, vel ſubiectione, nihil eſt attendandum in præiudicium rei, vel poſſeſſoris, antequã citentur. *Gloſ.* Contra abſentem non citatum, non conuictum, vel confeſſum, non eſt procedendum. Item qui eſt in poſſeſſione obedientiæ, eſt conueniendus, etiam non ſubditus, & ſententia antequam citetur, & ſit contumax per abſentiam, non tenet. Item reſcriptum præcipiens aliquid fieri abſente altera parte, & non per contumaciam, non tenet.

502 *Cap. IX.* Quod ſuper.

ABbates, & ſacerdotes Epiſcopo ſubditi, poſſunt compelli ab Epiſcopo per cenſuras, vt ad ſynodum diœceſanam veniant. *Gloſ.* Abbates, habentes populos, tenentur venire, non habentes non tenentur, niſi vocati ex rationabili cauſa. Item exempti, qui populos non habent, non tenentur.

503 *Cap. X.* Cum in eccleſijs.

PRior poteſt excommunicare canonicos regulares, ſibi inobedientes: & ſi à Papa, vel ab alio abſoluuntur, debent præſtare iuramentum de obediendo ſuo ſuperiori, & ſi ſunt incorrigibiles, expelli debent de conſortio fratrum.

Gloſ. Prior poteſt excommunicare. Item à contumaci poteſt exigi iuramentum de obedientia. Item literis prælatorum creditur, in præiudicium aliorum. Item excommunicati debent abſolui præſtito iuramento. Item à periurio iterum exigitur iuramentum. Item inobedientes debent expelli à monaſterio.

504 *Cap. XI.* Is qui. *Honorius iij.*

CAppellani eccleſiæ titularis alicuius Cardinalis, exhibeant obedientiam, reuerentiam, & honorem Cardinali: idem faciant præsbiteri, & clerici. Item pro ſcrutinio, baptiſmo, & capitulo, celebrandis ſuis temporibus conueniant ad eccleſiam. Item recipiant humiliter correctionem Cardinalis, ſeruent excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, quæ Cardinalis fert contra ipſos vel eccleſiam. Item ſi moriatur Cardinalis, dum vacat eccleſia, capitulum ſuccedit, ſed ſolus Papa corrigit, excommunicat, ſuſpendit, interdicit.

Gloſ.

Gloſ. Contra obedientiam erga Prælatum non eſt præſcriptio. Item capitulum Sede vacante poteſt excommunicare. Item excommunicatum à prædeceſſore, abſoluit ſucceſſor, ſed exigente neceſſitate capitulum poteſt.

505 *Cap. XII.* Dilecta.

Licet Abbatiſſa ſuſpendat, intellige de ſuſpenſione, quæ non eſt cenſura, eſt peccatum mortale non obedire.

Gloſ. Mulier poteſt habere aliqualem iuriſdictionem non plenam, ſicut vir; & Abbatiſſa poteſt ſuſpendere ab officio, & beneficio, Monachos, & Clericos ſibi ſubditos inobedientes. Item poteſt adminiſtrare temporalia, & ſpiritualia, & ſic conferre eccleſias, & beneficia; & inſtituere clericos in eccleſijs ſui monaſterij, ſed non poteſt excommunicare, nec ſuſpendere ab officio, nec interdicere, quia hoc eſt clauium, quæ non ſunt datæ fœminæ, ſed viro.

506 *Cap. XIII.* Dilecti. *Greg. ix.*

Metropolitanus non poteſt exigere iuramentum à ſuffraganeo, vltra formam canonicam, & ſi exigat, non tenetur iurare, & ſi iurat, iuramentum non tenet.

Gloſ. Vbi quis videt ſibi præiudicium generari, poteſt appellare. Item iuramentum non extenditur ad ea, quæ de iure præſtanda non ſunt. Item de forma canonica iurandi, vide *de iure iurando, cap. ego enim*, & 22. *quæſt.* 5. forma & conſuetudo contraria non valet.

507 *Cap. XIV.* Cum olim.

Sede vacante capitulum confirmat electiones Abbatum vice epiſcopi.

Gloſ. Sede vacante capitulum poteſt confirmare electionem, ſed non poteſt dare licentiam alicui, tranſeundi ad aliam eccleſiam, nec poteſt conferre beneficia.

508 *Cap. XV.* Statuimus.

Qui eſt in maiori ordine, quamuis ſit poſterius receptus, præfertur alijs loco, & portione: & ſic presbiter vltimo receptus præfertur diacono, & hic ſubdiacono, & hic acolitho, & ſic de ceteris; & etiam faciet maiora ſeruitia.

Gloſ. Illi reputantur maiores, & digniores, qui ſunt in maiori ordine conſtituti, etiam in præbendis, & ſtipendijs: ſed ſtandum

eſt conſuetudini, vel illius eccleſiæ, vel ſi non eſt, vicinarum. Idem de ſeruitijs ad inuicem faciendis. vide ibi.

509 *Cap. XVI.* Cum inferior.

SI aliqua eccleſia poſita in iuriſdictione alicuius archidiaconatus erigitur in epiſcopatum, ſtatim eximitur à iuriſdictione archidiaconi; & archiepiſcopus erigens in cathedralem, recompenſat iuriſdictionem archidiaconi, in ſua diœceſi, vel prouincia, ſine præiudicio tertij.

Gloſ. Requiritur licentia Papæ, aliter non poteſt. Item Papa non intendit per ſuas litteras alijs præiudicium generare.

510 *Cap. XVII.* Humilis.

QVando eſt quæſtio inter duos archiepiſcopos; Quis eorum ſit primus, & Papa aliquid determinat; ante publicationem huius determinationis, requiritur conſenſus prælatorum, & capitulorum vtriuſque partis, & capituli alterius, & ſi conſentire nequeant, compareant prælati perſonaliter, capitula per procuratores, coram Papa ad dicendum ius; & ſi ſuccumbant, ſoluant expenſas parti.

Gloſ Quia vna pars habebat intentionem fundatam, ideo condemnatur alia ad expenſas. Item quando res alios tangit, eorum conſenſus requiritur. An omnes præſentes ſint vocandi, & qui dicantur præſentes ad componendum, vel litigandum, vide ibi. Item cum perſonaliter quis citatur, non poteſt comparere per procuratorem, cum ſimpliciter citatur poteſt: ſed ſi cauſa eſt ardua, non compellitur mittere procuratorem, ſed debet deſtinare nuntium, ad allegandum cauſam, quare ipſe venire non poſſit. Item delegatus apoſtolicus non poteſt iubere, vt perſonaliter compareat, niſi neceſſitas iuris exigat, vt in cauſa criminali, vel pro iuramento calumniæ dando, &c. & niſi ſpecialiter habeat in mandatis, ſed Papa poteſt.

IN SEXTO LIBER I.

DE MAIORIT. ET OBED.

Tit. XVII.

511 *Cap.* Epiſcopali.

CApitulum ſede vacante, vel qui pro eo tempore habet epiſcopalem iuriſdictionem, poteſt abſoluere ab excommunicatio-

tione eos, quos poterat epiſcopus, niſi Papa hoc eis interdicat.

Gloſ. Sede vacante capitulum ſuccedit epiſcopo in adminiſtratione iuriſdictionis epiſcopalis. Idem, ſi epiſcopus ſit captus à paganis.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE MAIOR. ET OBED. Tit. II.

512 *Cap.* Eccleſiæ.

IN Tuſcia, Sabina, terra Arnolphi, nemo præſumat eligere officialem, nec electo obedire, ſine facultate Sedis Apoſtolicæ. Si autem ciuitas, vel perſona particularis, habet ius eligendi, electus non eſt cenſendus officialis, niſi poſtquam ſit confirmatus à Sede Apoſtolica; ſi ſecus fiat, eſt irritum.

Gloſ. Hic textus loquitur de terris, vbi ius talia faciendi competit Papæ, vel ſuis officialibus. An de iure communi, iudex electus ab vniuerſitate, debeat à ſuperiore confirmari; vide ibi.

EXTRAV. COMMVN.

DE MAIORIT. ET OBED.

513 *Cap.* Vnam ſanctam. *Bonif. viij.*

ECcleſia ſancta, catholica, & apoſtolica, eſt vna, extra quam non eſt ſalus, cuius caput Chriſtus, Chriſti vero Deus, & Chriſti Vicarius ſolus Petrus, & Petri ſucceſſor, ſub cuius cura qui non ſunt, non ſunt de Grege Chriſti. In hac eccleſia, ſeu in poteſtate illius, eſt duplex gladius; primus eſt ſpiritualis, qui eſt in manu ſacerdotis, & exercetur ab eccleſia; ſecundus temporalis, in manu Regum, & militum ad nutum, & patientiam ſacerdotis, qui exercetur pro eccleſia: & ſecundus gladius eſt ſub primo, & non eſt poteſtas niſi à Deo, & quæ ſunt à Deo, ordinata ſunt: vnde ſecundus iudicatur à primo & qui exercet primum, iudicatur à Papa: ſed Papa à nemine niſi à Deo: & prima poteſtas eſt à Deo de iure diuino. Et tandem declarat eſſe de neceſſitate ſalutis, credere omnem humanam creaturam ſubeſſe Romano Pontifici.

Gloſ.

Gloſ. Non tamen habet dominium omnium rerum temporalium.

514 *Cap.* Vt Prælatorum.

EPiſcopi, & ſuperiores prælati, ſine cauſa rationabili, mutato habitu, non diſcurrant extra ſuam diœceſim, vel ciuitatem indiſcretè; ſimiliter non veniant Romam latenter mutato habitu, ſed præſentent ſe Romano Pontifici, nec recedant ſine eius licentia, ſi ſecus, ſunt excommunicati: ſimiliter ſunt excommunicati qui eos receptant, & non manifeſtant eos Papæ.

515 *Cap.* Et ſi deceat.

NVllus præſul ſine ſui ſuperioris licentia audeat pernoctare extra ſuam diœceſim, niſi negocijs ſuæ eccleſiæ. Item quicunque epiſcopus Romam venerit, primum palatium viſitet papale, exhibiturus reuerentiam Papæ, ſi detur opportunitas, nec recedat à curia, niſi ſuper hoc petita, & obtenta licentia à Papa: qui ſecus fecerint, ſunt excommunicati, & habentur vt infideles, tum ipſi, tum etiam receptores, ſi non ſignificauerunt aduentum illorum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE TREVGA, ET PACE. Tit. XXXIV.

516 *Cap.* Treugas. *Alex. iij.*

DEſignat tempore treugæ, & imponit excommunicationem.

Gloſ. Hic canon non habet vim, quia nunquam fuit receptus.

517 *Cap.* Innouamus.

TEmpore belli gaudent ſecuritate, presbiteri, monachi, peregrini, mercatores, agricolæ, & animalia.

EX-

EXTRAV. COMMVN.

DE TREVGA, ET PACE. Lib.I.

518 *Cap.* Ad vniuerſalis.

SIxtus Quartus concedit ſex menſes, ideſt Feb. Apil. Iun. Auguſt. Octob. Decemb. in quibus Prælati conferant beneficia, tunc vacantia, niſi iure, vel per Benedictum octauum, & Io. xxij. vel per ſuas regulas cancellariæ aliqua clauſula generali, fuerint reſeruata Papæ: excipit tamen aliquas perſonas particulares, quæ habebant expectatiuas. Item conferant modo prædicto beneficia intra ſex menſes, quæ habent promouendi. Item beneficia notariorum, Sedi Apoſtolicæ reſeruantur. Item cauſæ beneficiales, in prima inſtantia terminentur, in partibus, vſque ad definitiuam incluſiuè, ante quam non licet appellare, niſi à grauamine, & interlocutoria extra negotium principale, quod non poſſit reparari, per appellationem a definitiua; in alijs inſtantijs tractentur, in curia Romana cauſæ beneficiales cõmenſalium Cardinalis alicuius expediantur à iudice deputando. Item eadem cauſa, diuerſis reſpectibus, poteſt tractari in diuerſis curijs, vt reſpectu poſſeſſorij, & petitorij, ſed prius de poſſeſſorio. Item iudices prolongantes lites, excommunicantur excommunicatione reſeruata Papæ. Item taxæ beneficiorum Io. xxij. quæ ſunt in cancellaria, ſunt ſeruandæ. Item iſtæ literæ, ſi non fuerunt receptæ intra octo menſes, nil valent.

Trid. ſeſſ. 24. ref. 19

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 20.

519 *Cap.* Vices illius.

COnfirmat concordiam factam in Germania inter parochos, & mendicantes, & addit pœnam excõmunicationis; ideſt ne parochi non dicant hæreſes manaſſe à mendicantibus, & mendicantes non dicant, nec prædicent populos non teneri audire miſſas in eadem parochia diebus feſtiuis, cum hoc ſit iure cautum, niſi iuſta cauſa excuſaret. Item neutri inducant ad eligendum ſepulturas, in ſuis eccleſijs, quia eſt contra canones. Item mendicantes non prædicent populos non teneri confiteri ſaltem in Paſchate ſuis parochijs, cum ſit iure cautum; & mendicantes poſſunt ex priuilegio audire confeſſiones. Item conueniant in pulſandis campanis, & horis, & non ad inuicem detrahant.

Trid. ſeſſ. 21.

DE-

DECRETALIVM LIBER I.

DE PACTIS. Tit. XXXV.

520 *Cap. I.* Antigonus.

PACTA etiam nuda ſeruanda ſunt.

Gloſ. Cuſtodiantur ſi ſint facta ſine dolo, & fraude ſecundum leges, & non ſint contra bonos mores, nec contra ſalutem æternam. Item nudum pactum obligat in conſcientia, quamuis non in foro exteriori.

521 *Cap. II.* Quoties.

DVorum ſubditorum conuentio, ſeu pactum, alias nullum, adueniente conſenſu, vel ratihabitione ſuperioris, omnino conſolidatur.

Gloſ. Ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato, ſi pactum tale fuit, quod ſuperior ratum habens, potuerit ab initio concedere, vel mandare, alias non æquiparatur mandato; fallit tamen in filia, quæ nubit tempore luctus, & in pupillo, cùm in ipſo negocio conſenſus tutoris requiratur. Item confirmari debet cum cauſæ cognitione ipſum pactum, nec vllo modo ſufficit confirmatio, in forma communi.

522 *Cap. III.* Qualiter. *Alexand.*

STudeat iudex, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

Gloſ. Verba etiam intelligenda cum effectu.

523 *Cap. IV.* Cum pridem.

PActum de cedendo liti beneficij,& de aliquid accipiendo,etiam pro expenſis factis, eſt illicitum, & ſimoniacum.

Gloſ. Nota, quod qui renunciat inſtrumentis, intelligitur renunciare liti. *Obiectio*. Compoſitio ſuper decimis facta, eſt licita, *tit. de decimis, cap. ex multiplici*,ergo & hic. Reſpondetur, ibi fuit compromiſſum in iudicem, vel amicabilis fuit compoſitio,hic vero fuit tranſactio.

Gloſ. Ad redimendam vexationem, licet dare aliquid alicui, quando illi qui accipit nullum ius competat. Item Papa poteſt diſpen-

ſpenſare in his, quæ ſimoniaca ſunt, quia prohibita; non in ſacramentis, cum ſint prohibita, quia ſimoniaca.

524 *Cap. V.* Accepimus.

REuocandæ ſunt eccleſiæ conceſſæ cum pacto, quod poſt mortem accipientis, alij nominati ſuccedant, tanquam iniquæ, & contra ius, ita vt nec admittatur appellatio. Nota quod ſucceſſiones in eccleſijs, & beneficijs ſunt prohibitæ in iure.

525 *Cap. VI.* Cum Clerici.

QVi eccleſiam conſecutus eſt mediante promiſſione penſionis maioris ſolito ſoluendæ conferenti beneficium, eſt priuandus eccleſia, ſine appellatione, & puniendus ſeueritate eccleſiaſtica.

Gloſ. Nota quod penſio antiquitus conſtituta, non debet augeri.

Gloſ. Pactum prædictum, de dando maiorem penſionem pro obtinenda Eccleſia, quamuis iuratum non valet, *cap. tua nos, de iureiur,*

Gloſ. Penſiones. Si bona eccleſiæ ſunt augmentata diligentia clericorum, non eſt augenda penſio; ſi aliunde, eſt augenda; arg. *cap. quanto, in fin. de cenſibus.*

526 *Cap. VII.* Plerique. *Innoc. iij.*

CVm Eccleſiæ locant domos, vel prædia, vel infeudant cum pacto præiudiciali, Eccleſiæ parochiali, quod verbi gratia ſoluant decimas eis, vel apud eos eligant ſepulturas, pactum reprobatur tanquam nullum, & quicquid habuerunt occaſione huius pacti, reſtituatur eccleſiæ parochiali.

Gloſ. Nota quod pactum factum in præiudicium alterius, ei non nocet. Item parochia poteſt agere contra regulares, vel ſeculares clericos, vt ei reddant quod perceperunt occaſione talis pacti, imo poteſt etiam agere contra poſſeſſores, argum. *cap. apoſtolicos 12. quaſt. 2.*

527 *Cap. VIII.* Pactiones. *Greg. ix.*

PRo ſpiritualibus habendis, omnis pactio, & conuentio debet ceſſare, nec ſunt alicuius momenti: idem dicendum in alijs rebus, quando pactum eſt contra ſalutem animæ. Item pactum turpe, vel rei turpis, vel impoſſibilis, de iure, vel de facto nullam obligationem parit.

Gloſ. Debet ceſſare pactum illicitum in ſpiritualibus, vel tacitum, vel expreſſum, ſunt enim ſimoniaca, *cap. per laicos 16. q. 7.*

Item

Item turpe pactum, vel turpis rei, vt ſi quis permittat ſe facturum homicidium, vel ſacrilegium, non tenet, *§. quod turpi inſt.* nec tenet pactum continens turpem cauſam, vt ne faciant furtum; *l. ſi vnus. §. pacta. ff. eod.* Item dicitur pactum turpe, quod eſt quidem de re licita, ſed per pactum fit illicita. Item pactum de re impoſſibili, via naturali, vel per humanum commercium eſt nullum, *inſtit. de inutil. ſtipul. in princ.* Item generaliter quodlibet aliud pactum contra leges, vel contra bonos mores, eſt nullum, *l. pacta quæ, C. de pact.*

IN SEXTO LIBER I.

DE PACTIS. Tit. XVIII.

528 *Cap. I.* Pactum. *Bonif. viij.*

Regulares habentes priuilegium à Papa ſepeliendi quoſcunque in ſua eccleſia, ſi pactum faciunt cum parocho, non ſepeliendi certos, vel omnes de parochia, debent ſeruare pactum, quia per pactum derogatur indulto.

Gloſ. Secundum vnum ſenſus, pactum valet etiam ſi fuit ante priuilegium. Item ius ſepulturæ, regulariter pertinet ad ſolas Parochias, ex priuilegio ad alios, & quando etiam dicitur liberum eſſe eligere ſepulturam, intelligitur de ſimilibus eccleſijs. Item Priuilegiati non poſſunt ſepelire eos, quibus eſt interdicta ſepultura. Item licet hoc pactum valeat, tamen non valet pactum etiam iuratum parochiani eligendi ſepulturam in tali loco, vel non dimittendi electam.

529 *Cap. II.* Quamuis.

Pactum factum patri à filia dum traditur nuptui, quod dote contenta, non habebit regreſſum ad bona paterna, ſecundum leges non valet, & reprobatur; ſed ſi eſt iuratum ſine vi & dolo, & detrimento alterius, tenet, & eſt ſeruandum.

Gloſ. Nemo Poteſt renunciare futuræ ſucceſſioni. Item epiſcopus non poteſt diſpenſare in iuramento filiæ ſuper pacto.

530 *Cap. III.* Qui ex eo.

Pacta mendicantium, & compoſitiones factæ à prioribus vel guardianis, cum conſenſu ſuorum conuentuum cum prælatis,

ca-

capitulis, vel rectoribus eccleſiarum ſuper iuribus parochialibus, vel alijs quibuſcumque articulis, ſunt ſeruanda à ſucceſſoribus, etiã ſi non ſint confirmata à prouincialibus, vel generalibus, vel à ſede apoſtolica, ſi fuerint licita, & honeſta.

Gloſ. Hoc cap. habet locum in laicis, maxime, ſi pacta non diſponant de alienatione iurium, ſed tantum modificent præcedentes contractus.

DECRETALIVM LIBER I.

DE TRANSACT. Tit. XXXVI.

531 *Cap. I.* Sicut graue. *Greg. iij.*

QVANDO ſit tranſactio in aliqua quæſtione, omnia ſcripta, priuilegia, vel conſuetudines, quæ in illa cauſa parti fauere poſſent, non habent robur, ſed ſolum ſtandum eſt tranſactioni, vel pacto, in quo ſi aliquid miſſum fuerit, à Papa ſuppletur ſua auctoritate.

Gloſ. Nota quod infirma per confirmationem Papæ recipiunt firmitatem. Item inſtrumenta nouiter reperta infringunt tranſactionem, nec litem reſtaurant, *l. ſub prætextu C. eodem.* Item, tranſactio ſpecialis non obeſt in alijs ſpecialibus. Item tranſactio generalis in iure tenet; ſed ſi interuenit dolus, reſcinditur, *l. tres fratres. ff. de pactis.* Item tranſactio, vel pactum, ab initio inualidum, per confirmationem Papæ ſumit vigorem, arg. *cap. quoties. ſupra de pact.*

532 *Cap. II.* Statuimus. *Alex. iij.*

COmpoſitio ſuper decimis facta cum conſenſu ordinarij, tenet.

Gloſ. Tranſactio habet locum in decimis, & hoc quando datur ſpirituale pro ſpirituali, & non temporale, quia eſſet ſimonia, *cap. ſuper eo, in fin. eod.* Item vtrum laicus poſſit tranſigere de re ſpirituali, dicitur quod non, quia ſine animarum periculo nec poſſunt laici aliquid retinere ſpirituale, *cap. prohibemus, infra de iure iuran.*

Cap.

533 *Cap. III.* Contingit.

ABbas conſtitutus ſimpliciter ad agendum non poteſt tranſigere ſine licentia capituli; ſi vero præter mandatum procuratorium ad agendum habeat litteras de rato à capitulo, id eſt quod quicquid ſuper tali negotio egerit, ratum habebit, tunc poteſt tranſigere, & multo magis, ſi habuit ſimplex mandatum tranſigendi. Item ſi ſine mandato de rato tranſigeret ſecundum formam iuris, poſt quadriennium, reſcindi non poteſt, quia dum capitulum etiam tranſactionem obſeruat, conſentit; ante quadriennium poteſt reſcindi, ſi eccleſia eſt læſa. Hodie ceſſat dubium per *c.* 1. *&* 2. *de in integ. reſt. lib.* 1. & *c. ab eccleſia, in Clem. eod. tit.*

534 *Cap. IV.* Conſtitutus.

IN beneficijs tranſactio, etiamſi præceſſit iuramentum, fieri non poteſt, continet enim ſimoniæ ſpeciem.

Gloſ. Nec poteſt fieri in ſpiritualibus. Item tranſactio iurata non valet, quia principale trahit acceſſorium, non contra. Item cauſa auditur in fauorem Iudicis.

535 *Cap. V.* De cetero.

QVando duo rectores duarum eccleſiarum litigant, & vnus impetrat litteras à Papa, ad extraordinarium, vt ad legatum, ſi componit cum aduerſario, vel fiat tranſactio, vt habeat aliquod ius, vel cenſum in eccleſia: ſi compoſitio non eſt contra ius, non eſt ab epiſcopo reprobanda, ſed cenſus non durat vltra vitam ſoluentis.

Gloſ. Textus loquitur, quando fit ex prouiſione Iudicis, officio proprio, & non ex pactione partium, quia eſſet ſimonia.

536 *Cap. VI.* Ex litteris.

QVi eſt mediator, vt in beneficio fiat tranſactio, ideſt amicabilis compoſitio, & deinde impetrat idem beneficium, nihil dicens ſe fuiſſe mediatorem, litteræ impetratæ non valent: ſic ſi non eſt tonſuratus, & dicit ſe tonſuratum, & impetrat, nulla eſt impetratio, licet deinde accipiat tonſuram.

537 *Cap. VII.* Super eo.

SVper re ſacra litigioſa non poteſt fieri tranſactio, nam dare, vel recipere, vel permittere, vt res ſacra recipiatur, habet ſpeciem ſimoniæ; poſſunt tamen litigantes, amicabiliter, & gratis conuenire inter ſe.

Gloſ.

Gloſ. Not. ſi agatur de re ſpirituali, tanquam de beneficio, ideſt quæ petitur vt beneficium, tunc non poteſt fieri tranſactio; ſi vero petatur tanquam proprietas, tunc poteſt fieri tranſactio, vt ſi duo Epiſcopi litigarent, cui nam aliqua eccleſia ſit ſubiecta. Item ſi in lite eſſet euidens calumnia, vel cauſa eſſet finita, nō poteſt tranſigi.

538 *Cap. VIII.* Veniens.

TRanſactio facta à Prælatis, ſine ſuperioris auctoritate, v.g. Papæ ſuper decimis, eſt tantum perſonalis, & non obligat ſucceſſores, & ſi quid deinde acceperunt, tenentur reſtituere.

Gloſ. Factum anteceſſoris non præiudicat ſucceſſori in rebus eccleſiæ. An confirmatio Papæ tranſactionem perſonalem faciat realem, vide ibi.

539 *Cap. IX.* Præterea. *Lucius iij.*

TRanſactio ſuper iure præſentandi cum aliquo commodo temporali, eſt ſimoniaca: vt inter laicos, & religioſos, ſi accipiant maiorem, vel nouam penſionem, eſt ſimoniaca. Item ius Patronatus eſt ſpirituale.

540 *Cap. X.* Præterea. *Cæleſtinus iij.*

SVper ſubiectione ſpirituali debita alicui, v.g. eccleſiæ Matrici, non valet tranſactio, quia eſt ſimoniaca.

Gloſ. Confeſſus in iure, pro conuicto habetur. Item an confeſſio capituli præiudicet Prælato? non; niſi ſit ſindicus, vel in animam ſuam vel ſuorum. Item poſſunt amicabili compoſitione multa remitti, & non eſt ſimonia, ſi remittens nil lucratur. Item contra ſubiectionem nō præſcribitur, nec ſuper ea ſit amicabilis cōpoſitio.

541 *Cap. XI.* Ex parte tua. *Honorius iij.*

IVdex poteſt interponere ſuas partes, ad tranſigendum, vel componendum, exceptis caſibus in quibus iura id non permittunt, ſine diſpenſatione, vt in matrimonio: ſed in alijs, in quibus ius non reperitur expreſſum, poteſt, & tunc declinet ſemper mitiorem partem, prout perſonæ, cauſæ, loca, & tempora petunt.

Gloſ. Iudex primo debet laborare, vt componat. Item vbi ius non inuenitur, eſt ſeruanda æquitas. Item Iudex debet declinare in humaniorem partem.

DECRETALIVM LIBER I.

DE POST. Tit. XXXVII.

542 *Cap. I.* Clerici.

Conc.Lat. CLERICI in minoribus, vel maioribus, ſi ſuſtententur ſtipendijs eccleſiæ, non poſſunt eſſe aduocati coram ſeculari Iudice, in negocijs ſæcularibus, niſi proſequantur propriam cauſam, vel ſuæ eccleſiæ, vel pro perſonis miſerabilibus, quæ proprias cauſas tractare non poſſunt.

Gloſ. Clericus in minoribus, ſi non habet ſtipendia eccleſiæ, poteſt aduocare in ciuilibus, non in criminalibus coram ſæculari Iudice. Qui eſt in maioribus, non debet poſtulare, & ſi fuit ordinatus ſine titulo, Epiſcopus prouideat, ſed inædia cogente poteſt. Item regularis non poteſt.

543 *Cap. II.* Ex parte. *Innoc. iij.*

IVra, quæ prohibent monachos aduocare, intelliguntur etiam de Canonicis regularibus, & ſic non poſſunt etiam in negocijs ec- Trid. ſeſſ. 22. Ref. 1. cleſiaſticis; niſi vtilitas monaſterij cum mandato Abbatis hoc poſtulet.

Gloſ. Regulares; & Monachi, quo ad ſæcularia eodem iure vti debent.

544 *Cap. III.* Cum ſacerdotis. *Greg. ix.*

SAcerdos non poteſt aduocare, niſi pro ſe ipſo, vel eccleſia ſua, vel in neceſſitate, pro coniunctis, vel miſerabilibus. Item clericus, qui præſumit eſſe aduocatus, vel procurator contra eccleſiam, à qua beneficium habet, tanquam ingratus, poteſt priuari beneficio, præſertim ſi ſit clericus eiuſdem eccleſiæ.

Gloſ. Ingratus poteſt priuari beneficio accepto ab eo, contra quem eſt ingratus. An ſi Clericus habeat beneficium in duabus eccleſijs, poſſit poſtulare pro vna contra aliam; & quid ſi eſſet Epiſcopus, habens beneficium ſimplex in alia eccleſia? nota ibi.

Digitized by Google

DECRETALIVM LIBER I.

DE PROCVRAT. Tit.XXXVIII.

545 *Cap. I.* Alia quidem. *Greg.*

PRocvrator alterius debet habere mandatum legaliter factum, ſubſcriptum à teſtibus, aliter non auditur, & quicquid per eum fit, non valet.

Gloſ. Sine conſenſu capituli non admittitur ad agendum. Item quando dubitatur de mandato, debet cauere de rato. Item mandatum tria debet continere, nomen mittentis, cauſam, & quod ratum habebit factum. Item capitulum ſine Prælato, & Prælatus ſine capitulo, non poteſt conuenire, nec conueniri.

546 *Cap. II.* Querelam. *Alex.iij.*

SEntentia, etiam condemnatoria expenſarum ex eo, quia tempore ſtatuto non comparuit, ſi per nuntios ſe excuſabat, cum cauſa probabili, v.g. infirmitatis, non tenet: quia in grauibus cauſis nemo poteſt cogi conſtituere procuratorem, niſi velit.

Gloſ. Qui ſtatuto tempore non comparet, poteſt condemnari ad expenſas partis, ſi non probat probabile impedimentum. An pro prima contumacia ſit quis condemnandus ad expenſas? vide ibi. Item delegatus non poteſt iubere alterutram partem, comparere coram ſe perſonaliter, niſi ſic habeat in mandatis ſpecialiter, ſed tantummodo in certis caſibus.

547 *Cap. III.* Ex inſinuatione. *Clem.iij.*

SI falſus procurator, vt quia præſentibus teſtibus fuit reuocatus, tractat cauſam, & illam perdit, ſententia lata eſt nulla, & poſſeſſio reſtituitur Domino, ſi conſtet per iuramentum Domini, & vnius teſtis, quod procurator fuerit reuocatus.

Gloſ. Probare quis debet ſuam inſtitutionem, ſi reuocetur in dubium. Item an iuramentum vnius teſtis probet. Item an quis teneatur probare titulum ſuæ poſſeſſionis.

Digitized by Google

548 *Cap. IV.* In noſtra. *Innoc.iij.*

PRocurator reuocatus, & de hoc certificatus, ſciente parte aduerſa non poteſt reſcripta à Papa obtinere, nec curare ſententias, & ſi fiant ſunt irrita.

Gloſ. Exceptio falſi procuratoris ante, & poſt ſententiam opponi poteſt. *Gloſ.* Item ſi Iudex ignorabat reuocationem, & protulit ſententiam, vide ibi.

549 *Cap. V.* Tuæ fraternitati.

MAritus coram Iudice ſæculari, ſi vult accuſare de adulterio, pro pœna legali, debet id facere perſonaliter, & non per Procuratorem, quia tenetur ad pœnam talionis. Si coram Iudice eccleſiaſtico pro reparatione thori, poteſt per procuratorem, quia non debet ſe obligare ad pœnam talionis, ne per fraudem conſequatur intentum: & hæc accuſatio de crimine non eſt pure criminalis, ſed mixta inter ciuilem,& criminalem. hoc tamen debet fieri cum cauſa, nam præſentialiter ſecurius proceditur.

Gloſ. Nota quod in cauſa criminali, vbi agitur criminaliter, non interuenit Procurator; at vbi ciuiliter, ſic. Item in libello accuſationis debent eſſe quæ ſunt in his verſibus.

Conſul, menſe, die, coram Prætore profeſſus,
Te deſerre Reum, crimen, loca, pone ſodalem.
Et licet hora, dies, non menſis prætereatur.

550 *Cap. VI.* Cum pro cauſa.

QVi de mandato alicuius aliquam cauſam, vel negocia procurauit, poteſt repetere à mandante expenſas factas ob cauſam.

Gloſ. Nota quod qui fecit expenſas in procuranda vtilitate eccleſiæ ſine mandato capituli, ſi res habet effectum, recuperabit expenſas; ſi non habet effectum, non recuperabit, niſi capitulum mandauerit.

Gloſ. Propter hoc. Procurator, qui alias eſſet iturus ad Curiam, non recuperat expenſas factas, niſi quatenus plus expendit, ob longiorem moram, *l. ex parte ff. famil. erciſcum.*

551 *Cap. VII.* Quia in cauſis. *Innoc. iij.*

VNiuerſitas poteſt conſtituere Procuratorem, ad agendum vel reſpondendum.

Gloſ. Dominus iurat de calumnia, non Procurator. *l. 2. §. ſinunt. ff. de*

ff. de iuram. calum. niſi habeat ſpeciale mandatum ad hoc, *l. vlt. ff. de iuram. calum.*

552 *Cap. VIII.* Auditis. *Honor. iij.*

PApa caſſans proceſſus principalis, conſequenter caſſat omnia illius conſecutiua. Item reuocatio mandati, antequam perueniat ad procuratorem, non obſtat, vt quicquid interim fit valeat. Item reuocans procuratorem in contemptum ſedis Apoſtolicæ, & in præiudicium aduerſarii, condemnatur ad expenſas factas ab aduerſario. Item poſt concluſionem in cauſa, reuocatio mandati non tenet.

Gloſ. Reuocatio mandati debet peruenire ad procuratorem, vel aduerſarium, vel Iudicem; aliter acta tenent. Item ſi tempeſtiuè reuocatio fuerit facta, ſed non oſtenſa Iudici, vel parti, acta tenent. Item ſi fuit oſtenſa Iudici, ſed poſt proceſſum factum; Iudex non obſtante reuocatione, poteſt ferre ſententiam contra abſentem. ſed ſi tempeſtiue reuocatio fuit oſtenſa Iudici, quicquid deinde fit à Iudice, non valet. Item ſententia condemnatoria de futuris expenſis prolata tenet, licet ſententia quantum ad futuras expenſas, tanquam incertam continens quantitatem, nulla videatur. *l. hac ſententia C. de ſent. quæ ſine certa quantitate profer.* Sed in d. tex. vel dicitur, quia petita fuerat certa quantitas, vel ſpecies iure actionis: tunc enim ſententia incerta non parit actionem rei iudicatæ. Hic vero ſumus in expenſis, quæ officio iudicis petuntur pro intereſſe ob contumaciam partis, ideo poteſt condemnari etiam ad expenſas faciendas, quas poſtea ſuo ſacramento declarabit: & ſic taxatio fiet tunc, quando ſuper expenſis iurabitur. Reſpondetur, petitur officio Iudicis, non iure actionis.

553 *Cap. IX.* Petitio veſtra.

SI ex conſequentibus, vel antecedentibus apparet Dominum voluiſſe, vt aliquis agat, & reſpondeat pro ipſo, poteſt is reſpondere, & agere, etiam ſi non vocetur in litteris actor, vel ſindicus, vel procurator.

Gloſ. In dubio conſideratur in mandato mens Domini mandantis, ſed in contractu venditionis in dubio fit interpretatio contra venditorem, *l. habeo ff. de contrah. emptione*. Idem dic de alijs contractibus.

554 *Cap. X.* Accedens. *Greg. ix.*

COnſtituens procuratorem debet eſſe in omnimoda libertate, non in poteſtate alterius, maxime in cauſa matrimoniali.

Gloſ. Nota quod qui agere, & reſpondere vult non debet eſſe in poteſtate alterius.

555 *Cap. XI.* Dilectus.

PRocurator generalis ad omnia citatus, ſi petit inducias ad conſulendum Dominum, num velit litigare, vel cedere; ſi induciæ denegentur, poteſt aepellare, & quicquid fit poſt appellationem, eſt irritum.

Gloſ. Induciæ ad deliberandum ſunt arbitrariæ, ſecundum diſtantiam loci: induciæ ad appellandum non, ſed decem dierum: induciæ condemnatorum in cauſa pecuniaria, ſunt ſecundum conſuetudinem loci.

556 *Cap. XII.* Conſtitutis.

QVando duo litigant, & reus ſine licentia diſcedit, relicto procuratore ſolum ad agendum, & non ad defendendum, eſt contumax, & condemnatur ad expenſas partis.

Gloſ Procurator, qualis eſt relinquendus, vide ſupra in *cap. accedens*.

557 *Cap. XIII.* Mandato.

IVdicium agitatum, & factum, reuocato procuratore, ſi Iudex vel pars contraria neſciebat reuocationem, tenet.

Gloſ. Procuratorium quid debeat continere, quando debet conſtare omnino; caueat de iudicato ſoluendo, de cautione, de ſindico, &c. vide ibi.

558 *Cap. XIV.* Non iniuſtè.

FIlius familias poteſt eſſe Procurator etiam ad lites futuras; & ſi eſt Procurator cum alio inſolidum, cauſam proſequetur primo occupans; ſi aliter ſit procurator poſterior tempore primus ceſſat. Item poteſt appellare ad ſuperiorem, vel admonere Dominum, vt appellet, licet non teneatur inuitus appellare.

Gloſ. Filius, etiam ſi eſſet minor, & ſine mandato, admittitur tamen ad agendum, & defendendum pro patre ſuo.

559 *Cap. XV.* Conſulti.

PRocurator miſſus ab vniuerſitate, ad impetrandum aliqua, in qua maiores, & iurati per quos communitas regitur, erant excommunicati tempore electionis procuratoris; non eſt repellendus ab impetrando, ſi in litteris procurationis, excommunicati non ſunt expreſſi, nec eorum auctoritate fuit electus procurator, nec cõmunitas ſciens illos eſſe excommunicatos, vna cum eis eligit procuratorẽ.

Gloſ. Si excommunicatus pro alijs impetrat, litteræ non valent.

IN SEXTO LIBER I.

DE PROCVRAT. Tit. IX.

560 *Cap. I.* Non indiſcrete. *Bonifac. viij.*

LAicus poteſt eſſe procurator ad agendum, & defendendum, in cauſis ſpiritualibus. Ratio: quia qui non prohibetur expreſſe à Procura, idoneus debet reputari. Item procurator poſt litem conteſtatam poteſt dare, ſeu ſubſtituere alium procuratorem; ante litem conteſtatam, non poteſt, niſi hoc habeat in mandatis à Domino, & niſi in rem ſuam, & in ſuam vtilitatem ſit factus Procurator; ſed procurator ad negocia poteſt quandocunque ſubſtituere alium procuratorem.

561 *Cap. II.* Quamuis.

DOminus ante litem conteſtatam, reuocare poteſt procuratorem: poſt litem conteſtatam, ideſt reſponſione facta in libello, ipſo nolente non poteſt reuocare, niſi adſit iuſta cauſa, vt ſi fiat inimicus Domini, vel ſuſpectus, vel fiat affinis aduerſarij, vel hæres, vel ingrediatur religionẽ, vel diu peregrinetur, vel carceratus, vel ægrotus, vel alia cauſa Verum licet aliter reuocare eum non poſſit, poteſt tamen Dominus adeſſe ſuæ cauſæ, maxime, ſi timeat de colluſione.

Gloſ. Ingreſſus religionis tollit obligationem perſonalem, incõpatibilem religioni. Item ſuſpicio eſt probanda. An reuocatiò debeat peruenire ad notitiã partis, vel Iudicis, vide ibi, & *cap. mandatũ.*

562 *Cap. III.* His qui.

PRocurator habẽs poteſtatem ſubſtituendi, ſi aliquem ſubſtituit, non poteſt reuocare ſubſtitutum, niſi habeat etiam poteſtâtem reuocandi, poſt mandatum acceptum, etiam ſi ſubſtitutus non

M 4 ſit

ſit vſus mandato; ſi vero erat procurator ad plures cauſas, & in vna ſubſtituit, in aliis remanet procurator..

Gloſ. Nota: ſuſcipere mandatum, non eſt vti mandato, nec inducit vſum iuriſdictionis. Item quare delegatus reuocat ſubdelegatum, re integra *cap. quamuis de officio deleg.* & procurator non. Item compromiſſarius datus ad eligendum, ſi aliquem eligit, & electus non vult accipere, non poteſt amplius eligere; procurator vero niſi acceptet mandatum, poteſt reuocare.

563 *Cap. IV.* Qui ad agendum.

PRocurator ad agendum, & defendendum, & generaliter ad omnia, quæ requirunt ſpeciale mandatum, non debet ex vi huius generalitatis admitti ad aliquem articulum, in quo requiritur ſpeciale mandatum; ſed ſi aliquis articulus exigens ſpeciale mandatum, fuit expreſſus cum clauſula generali, admittetur etiam ad non expreſſos. Item procurator ſine ſpeciali mandato, non poteſt deferre iuramentum, tranſigere, vel paciſci, niſi ei ſit libere conceſſa adminiſtratio bonorum, vel cauſæ ideſt in rem ſuam, vel propriam vtilitatem, vel ſi tamquam Dominus eſſet præſens.

Gloſ. Ponit multos caſus, in quibus requiritur ſpeciale mandatum. Item an valeat renanciatio caſuum fortuitorum.

564 *Cap. V.* Qui generaliter.

COnſtitutus ad negocia generaliter procurator poteſt agere & expedire, ideſt defendere, exceptis caſibus, qui exigunt mandatum ſpeciale. Item filius familias poteſt fieri procurator ad negocia, & ad iudicia, etiam ſine conſenſu patris. Item poſt. 17. annum poteſt quis eſſe procurator ad negocia, ſed ad iudicia, & lites, non poteſt niſi poſt 25. annum.

Gloſ. Nomen, negocia, in Procuratorio extenditur ad iudicia & extraiudicialia. Item filius familias qui eſt ſub cura alterius, non poteſt etiam ſuo proprio nomine in iudicio, ſine auctoritate patris, ſed nomine alterius poteſt eſſe procurator.

565 *Cap. VI.* Si duo.

SI duo procuratores conſtituantur ſimul, vnus ſine alio admitti non debet; ſed ſi ſunt creati inſolidum, præoccupans ita admittitur, vt alius non poſſit ſe intromittere; ſi vero fuit appoſitum, quod non ſit melior conditio occupantis, tunc ſi primus non proſequitur nec alium ſubſtituit, ſecundus admittitur; & ſi ceſſat impedimentum primi, primus non poteſt iterum ſe intromittere, niſi ſecundus ſit im-

ſit impeditus. Item in cauſis ſpiritualibus, ſi duo procuratores creentur non inſolidum, Iudex eligat meliorem, & alius non admittitur, niſi quando eſt occupatus ſine ſubſtitutione.

Gloſ. An qui miſit duos procuratores, & vnus negat, alter affirmat, ſit ſtandum alicui? reſpondetur, neutri.

566 *Cap. VII.* Licet is.

SI quis abſens conſtituit me procuratorem, & dixi me nolle acceptare mandatum mihi præſentandum, ſi abſens perſeuerat in eadem voluntate, adhuc ego poſſum acceptare.

Gloſ. Officium Procuratoris, perſonæ priuatæ eſt voluntarium, & non poteſt cogi quis ad id; ſecus quando eſt publicum & Regium. Item voluntas ſemel poſita, ſemper præſumitur eadem, niſi probetur contrarium.

567 *Cap. VIII* Si quem ſub.

QVando Dominus creat procuratorem pro tempore, & eſt abſens, ſi veniens Dominus proſequatur cauſam inceptam, non intelligitur reuocare procuratorem: ſed ſi creauit ſimpliciter, & deinde ipſe perſonaliter ſequitur cauſam, intelligitur reuocaſſe, niſi proteſtetur eum non reuocare, vel aliunde conſtet intentio, quod non eum reuocet.

Gloſ. Supra cap. 2. poſt litem conteſtatam procurator non poteſt reuocari, ergo: vide ibi.

568 *Cap. IX.* Procurator.

PRocurator ad contrahendum matrimonium debet habere mandatum ſpeciale ad hoc, aliter non eſt idoneus. Item talis procurator ad contrahendum non poteſt ſubſtituere alium, niſi hoc ſpecialiter habeat in mandatis. Item ſi Dominus reuocat procuratorem, & procurator poſtea contrahat matrimonium, eſt nullum, licet ipſe procurator, vel ſponſi neſciebant reuocationem.

Gloſ. An qui habet generale mandatum cum quibuſdam expreſſis, & clauſula ſubſecuta, poſſit contrahere? videtur quod ſic, *ſupra cap. qui ad agendum*. Reſpondetur quod non, quia illa clauſula generalis, concedit ſimilia expreſſis. Item an ſufficiat ſpeciale mandatum ad contrahendum, vel requiratur expreſſa certa perſona? videtur non requiri. *ſupra cap. primo*. Reſpondetur quod requiritur.

CLE-

CLEMENTIN. LIB. I.

DE PROCVRAT. Tit. X.

569 *Cap. I.* Inſtrumento.

QVando quis eligit procuratorem,& miſit ei inſtrumentum, in quo cauet de indicato ſoluendo, ſi procurator ſimpliciter, & ſcienter acceptat litteras, nulla facta proteſtatione, non poteſt retrocedere,ſed tenetur, & poteſt cogi defendere reum.

570 *Cap. II.* Non poteſt.

PRocurator generaliter conſtitutus ad agendum, defendendum, iurandum de calumnia, vel veritate dicenda, & ad omnia, quæ ſpeciale mandatum exigunt, non poteſt opponere in perſonam electi, vt crimina vel defectus, niſi ſpecialiter hoc in mandatis habeat: quia cum illa generalitate non veniunt maiora vel grauiora, quam in procuratorio ſunt expreſſa.

571 *Cap. III.* Religioſus.

SIne licentia ſuperioris non poteſt eſſe procurator, niſi pro ſuo conſorte in eadem lite, *cap.2. de poſtulando*. nec poteſt accipere procuratorium ad ſubſtinendum alium, etiam ſi hoc habeat in mandatis.

Gloſ. Intelligitur Profeſſus clauſtralis. Item licentia ſuperioris debet eſſe in vtilitatem monaſterij. Item de licentia Prælati, poteſt ſubſtituere etiam in caſibus, in quibus ſine licentia Prælati poteſt eſſe in iudicio.

572 *Cap. IV.* Procuratorem.

PRocurator conſtitutus à rectore Eccleſiæ, cenſetur reuocatus per mortem Rectoris, etiam quo ad inceptas cauſas, & lites conteſtatas.

Gloſ. An idem, ſi moriatur ciuiliter, an ſi fuit ad proprias cauſas. Item quid ſi erat creatus à Collegio, & mortui ſunt omnes de Collegio, & alij ſubrogati? Vide ibi.

DE-

DECRETALIVM LIBER I.

DE SINDICO Tit. XXXIX.

573 *Cap.* Sicut ſtudij.

MOnaſterium debet negotia forenſia tractare per ſindicum, ſoluto pretio: expedit enim pro paruo incomodo, à ſtrepitu cauſarum ſeruos Dei eſſe quietos.

Gloſ. Hoc eſt conſilium potius, quam præceptum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE IIS QVÆ VI METVSVE cauſa fiunt. Tit. XL.

574 *Cap. I.* Perlatum. *Alex. iij.*

QVI ex timore mortis, ab extrinſeco incuſſo profitetur religionem non libere, nec poſtea ratum habet, poteſt egredi, & ducere vxorem.

Gloſ. Nota quod excuſat etiam metus ſtupri, timor ſeruitutis, metus verborum, ex *gl. in ver. niſi forte inf. in cap. ad aures circa finem.* Item quod probatio fit per proteſtationem in initio. Item vxor ſi profitetur Religionem, cum conſenſu viri, votum tenet ex parte vxoris, & non mariti. Item in profeſſione, ſi ab initio conſtat de metu, & ſponte habeatur ratum, omne tenet, Idem dic in matrimonio.

575 *Cap. II.* Abbas.

QVi ob metum ne patrimonium amittat, renunciat ſuo beneficio, renunciatio non tenet, & poteſt illud repetere.

Gloſ Nota quod tradita ob metum, ne ſuas res amittat, poſſunt reuocari iuramento, non obſtate iuctura; ideſt quando eſt magna iactura, licet iuramentum teneat.

Gloſ. Quæcumque ob metum promittuntur, vel fiunt, tenent ſem-

Digitized by Google

ſemper,ſi tamen eorũ obſeruatio non ſit cum interitu ſalutis æternæ: quod ſi non ſit cum tali interitu,tenet quod factum eſt,vel eſt iuratũ, quamuis per officium Iudicis reſtituatur, quod datum eſt ex tali metu,vel abſoluatur à iuramento de dando,probato metu, niſi ſua culpa in talem metum inciderit:nam tunc non reſtituitur, exceptis tamen his caſibus. Si matrimonium ſit factum vel initiatum: ſecundo Dos promiſſa vel ſoluta: tertio traditio vel promiſſio rerum Eccleſiæ: quarto votum: quinto Iuriſdictio per metum extorta: ſexto auctoritas tutoris per metum extorta. Prædicta enim non tenent etiamſi culpa iurantis, vel promittentis,inciderit in metum cadentem in conſtantem virum. In omnibus alijs caſibus tenent facta per metum viri, dummmodo eorum obſeruatio non ſit contra ſalutem æternam.

576 *Cap. III.* Ad aures. *Clem. iij.*

Electus ad regimen Eccleſiæ alicuius, ſi terrore laicorum renunciauit Eccleſiæ, & non fuit confirmata renunciatio, iuramento vel fide,poteſt præfigi eidem Eccleſiæ.

Gloſ. Renunciatio in manu laici ſponte facta, licet non teneat quoad ipſum,tenet tamen quoad ſuperiorẽ,ideſt in arbitrio eſt ſuperioris. Item iuramentum,& fides æquiparantur, & ſeruari debent in his,quæ ſine interitu ſalutis æternæ ſeruari poſſunt; poteſt tamen recurri ad ſuperiorem,ideſt probato metu, implorari officium Iudicis.

577 *Cap. IV.* Ad audientiam.

QVi per metum cadentem in conſtantem virum,iurauit renunciare, & renunciauit, ſed non iurauit non repetere, poteſt repetere, & ſi probat metum, eſt ei reſtituendum beneficium.

Gloſ. Nota, quod iuramentum factum, eſt ſeruandum, ſi ſine periculo animæ ſeruari poſſit. Item non extenditur ad ea,de quibus non eſt præſtitum. Item metus eſt inſtantis,vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio: nec ſufficit ſuſpicatio, quod fiet, ſed eſſe debet metus præſens.

578 *Cap. V.* Sacris.

QVi excommunicato communicat inuitus per coactionem, nõ eſt excommunicatus, quia potius patitur quam agat; qui vero per metum,eſt excommunicatus, quia metus licet attenuet,non tamen prorſus culpam excludit.

Gloſ. Poſſumus communicare excommunicato,in illis,quæ pertinent ad ſalutem animæ illius,licet alia incidenter proponantur.

Cap.

579 *Cap. VI.* Cum dilectus.

QVi vouit, vel iurauit aliquid, quod ſeruatum non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, debet ſeruare, nec excuſat metus, qui non eſt mortis, vel cruciatus corporis, nec dolus, quo inducuntur ad bonum animæ.

Gloſ. Alij etiam metus excuſant, vt aliquando verborum, rerum, libertatis, Iudicis, ſtatus, honoris, vel ſui ipſius, vel filiorum, ſtupri; quandoque etiam ſuſpicio metus excuſat; & tandem cauſa metus, an ſit iuſta, eſt relinquenda arbitrio Iudicis, qui ſubeniat renunciaſti, *l. 3. ff. ex quibus cau. maior.*

580 *Cap. VII.* Super eo. *Greg. ix.*

QVi lite non conteſtata conqueritur coram Iudice ſpolij, quoniam ſe ſpoliatum per violentiam, ſi per teſtes probat violentiam, & per iuramentum ſuum res amiſſas; Iudex conſiderata qualitate perſonæ, & qualitate rerum, quod non facile deiuraret, poteſt illos rationabiliter condemnare.

Gloſ. Intereſſe conſurgens ex maleficio probatur per iuramentum, conſurgens ex contractu probatur per teſtes. *§. non ſolum inſtitut. de verb. obligat.*

IN SEXTO LIBER I.

DE HIS, QVÆ VI METVSVE cauſa fiunt. Tit. XX.

581 *Cap.* Abſolutionis. *Greg. x.*

REuocatio, vel abſolutio ab excommunicatione, ſuſpenſione vel interdicto, per vim vel metum exorta non valent, & qui inferunt vim, ſunt excommunicati.

Gloſ. In iure communi, quæ fiunt metu iuſto, ideſt cadente, tenent, *ſupra cap. Abbas:* quia voluntas coacta, eſt voluntas, licet poſſit à Iudice reſcindi, in iſto caſu ſimpliciter non tenet. Item canon loquens de præſenti cum verbo, omnino, inducit latam ſententiam. Item mandans, vel ratum habens violentiam, ſit excommunicatus. Item ab hac excõmunicatione abſoluit ordinarius. Item in hãc incidit qui cõpellit excommunicatorem, ſub pœna amiſſionis rerum, vel partis

partis rerum. Item qui cogit vano metu, & non timendo, non fit excommunicatus, niſi pro eo qui putatur iuſtus ad reuocandum.

DECRETALIVM LIBER I.

DE IN INTEGRVM RESTIT. Tit. XLI.

582 *Cap. I.* Requiſiuit. *Alex.iij.*

QVando in aliquo contractu, v.g. alienationis, eccleſia eſt hæſa, & detrimentum manifeſte apparet, eſt reddenda in priſtino iure, & proprietate, quia eccleſia habet priuilegium minoris, & Epiſcopus non poteſt eam deteriorare; reſtituendi tamen ſunt laicis ſumptus, & labores, quibus bona fide meliorarunt rem eccleſiæ.

Gloſ. Detrimentum debet eſſe magnum, & læſio enormis, *l. ſi ex cauſa ff. de minor.* Adde, Hoſpitale habere idem Priuilegium. *l. omnia* C. *de Epiſ. & cler.*

583 *Cap. II.* Cum veniſſent. *Innoc.iij.*

NOn præiudicat eccleſiæ, ſi eius Procurator, ex negligentia, non exhibet inſtrumenta, & iura eccleſiæ, & proteſtatio prodeſt: & ſi pendente lite fiat electio, talis electio non eſt confirmanda, nec infirmanda.

584 *Cap. III.* Auditis.

ECcleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa poteſt petere reſtitutionem in integrum, ideſt quod iterum probet, non obſtante quod terminus probandi ſit elapſus: & hoc etiam ſi agat contra aliam eccleſiam, quia vtitur iure minoris.

Gloſ. In præſcriptione eccleſiæ, contra eccleſiam non debet numerari tempus vacationis.

Gloſ. Eccleſia gaudet iure minoris, reipublicæ, Imperij, ſed non pupilli, quia contra pupillarem ætatem non currit præſcriptio. *l. ſicut in rem* C. *de præſcript. 30. annor.*

Cap.

585 *Cap. IV.* Ex litteris.

IN cauſa fauorabili, vt in matrimonio, conceditur reſtitutio, licet cauſa non ſit plene etiam probata, vt ſi tranſacto termino, mulier vult recognoſcite appellationem, quia iurat ſe deceptam in termino.

Gloſ. Nota quod contumax in furorem matrimonij auditur, & ſententia contra matrimonium lata non tranſit in rem iudicatam.

Gloſ. Nota, in quo differt appellatio à ſupplicatione. Item violenta præſumptio eliditur per iuramentum, licet iuramentum non faciat plenam probationem.

586 *Cap. V.* Tum ex litteris.

SEntentia Papæ contra aliquam eccleſiam, retractatur à ſucceſſore, & reſtituitur eccleſia in integrum, & præſentibus partibus denuo cauſa tractatur de iure, præſertim ſi per ſurreptionem timetur data.

Gloſ. Nota quod in cauſa ardua, non creditur quis inſtructus breui tempore. Item in prima citatione poteſt proponi peremptorium edictum ex iuſta cauſa, vt propter longitudinem itineris.

Gloſ. Quæritur vtrum debeat dari reſtitutio poſt quadriennium. Reſpondetur quod in hac decretali non probatur quod reſtitutio fuerit data poſt quadriennium; nam quod Celeſtinus mandauerit, non obſtante ſententia Eugenij diffinitiuam ſententiam proferri ſuper eccleſijs prædictis, potius de gratia quam de iure hoc fecit: & ſic ſtat ius quod poſt quadriennium non datur reſtitutio de iure.

587 *Cap. VI.* Sciſcitata.

SI pars petit reſtitutionem in integrum contra ſententiam, ſuſpendit executionem ſententiæ regulariter: ſed ſi præſumitur malitioſe petere reſtitutionem, vt differat executionem ſententiæ, tunc exequatur ſententiam, & pars, in cuius gratiam fertur, det cautionem de reſtituendo totum, quod interim accepit, ſi petens reſtitutionem obtinebit in cauſa.

Gloſ. Quod præſumpta malitia, contra petentem reſtitutionem fiat executio, de æquitate tantum, non de rigore iuris procedit. Item generale eſt, quod quando quis in dubio admittitur, cautionem præſtare debeat. *l. in fraudem C. de legib.*

588 *Cap. VII.* Coram felicis. *Honor.iij.*

POſt peremptorium terminum, eccleſia de iure communi non auditur, ſed per beneficium reſtitutionis in integrum admittitur.

Gloſ. Vt Procurator petat beneficium reſtitutionis in integrum, debet habere ſpeciale mandatum ad hoc, ſicut in multis alijs etiam caſibus, requiritur ſpeciale mandatum: vt primo in cauſa ſuſpecti tutoris: ſecundo, quando ſunt duo Procuratores rerum, non enim vnus ab altero poteſt exigere ſine ſpeciali mandato, *l. qui duos ff. de procur.* tertio in interdicto de libris exhibendis: quarto in tranſactione: quinto in delatione iuramenti: ſexto in acceptilatione.

589 *Cap. VIII.* Conſtitutus. *Greg.ix.*

FAuore minoris contractus, illius deficiens in ſolemnitate iuris, reſcinditur, tanquam nullus in præiudicium minoris: ſi vero non deeſt ſolemnitas iuris, ſed minor eſt læſus, ſubuenitur ei per beneficium reſtitutionis in integrum.

Gloſ. Nota idem dicendum eſſe de eccleſia, quod de minori 25. annorum ſimiliter dictum eſt.

590 *Cap. IX.* Cauſa reſtitutionis.

BEneficium reſtitutionis in integrum, poteſt dare Iudex ordinarius habens adminiſtrationem, & eius delegatus, ſiue ſpeciale mandatum habeat de hoc beneficio, ſiue non, ſed incidat in negocio ipſo. Sed ordinarius, vel delegatus, vel arbiter, qui non habent adminiſtrationem, non poſſunt, niſi coram eis incidat quæſtio. Item in cauſa matrimoniali, vel liberali, vel criminali, non poteſt aſſumi arbitrer, cum tales cauſæ requirant maiores iudices.

Gloſ. Beneficium reſtitutionis in integrum, eſt extraordinarium, & non datur niſi deficiente iure communi.

591 *Cap. X.* Beneficio.

ECcleſiæ cui beneficium reſtitutionis negatum fuit, ſi in alio iudicio iterum idem petit beneficium, non conceditur niſi habeat nouas defenſiones ad impetrandum dictum beneficium: bene tamen conceditur beneficium reſtitutionis ad appellandum à ſententia denegationis.

IN SEXTO LIBER I.

DE RESTITVTIONE IN integrum. Tit. XX.

592 *Cap.* Eccleſia. *Greg. ij.*

ECcleſia poſt quadriennium non admittitur ad petitionem beneficij reſtitutionis in integrum, niſi rationabilis cauſa Iudici hoc perſuadeat, vt ſi manifeſtè probetur fraus, vel præuaricatio ſuper hoc.

Gloſ. Quadriennium non currit in vita Prælati, qui male adminiſtrauit, ſed poſt mortem. Item nomine eccleſiæ veniunt Prælati, & Clerici. An contra perſcriptionem eccleſiæ reſtituatur, vide.

593 *Cap.* Si aduerſus. *Bonifac. viij.*

QVando in lite Prælatus Eccleſiæ eſt aliqua confeſſus contra Eccleſiam, Eccleſia infra quadriennium, computandum à tempore confeſſionis, poteſt petere beneficium reſtit. in integrum, ſed ſi in quadriennio negligenter omittat, petere non poteſt deinde, niſi ex rationabili cauſa. Item tanquam priuatus per viam communem, ſemper poteſt errorem facti reuocare.

Gloſ. Quadriennium incipit currere à tempore confeſſionis contra ſupradictum. Item quando quis fuit inductus ad confitendum, errore facti confeſſio ſemper eſt reuocabilis, non autem errore iuris. An reſtitutio ſit danda in confeſſione? ſi confeſſus eſt veritatem, non datur; ſi falſitatem, non eſt neceſſaria. Item pro leui læſione non datur reſtitutio.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE RESTIT. IN INTEGRVM. Tit. XI.

594 *Cap.* Eccleſia.

INfra prædictum quadriennium poteſt Eccleſia petere reſtitutionem in integrum, probans, & affirmans ſe læſam per lapſum temporis v.g. accepti à procuratore, & reſtituitur tantundem temporis, quantum lapſum fuit cum læſione eccleſiæ.

588 *Cap. VII.* Coram felicis. *Honor.iij.*

POſt peremptorium terminum, eccleſia de iure communi non auditur, ſed per beneficium reſtitutionis in integrum admittitur.

Gloſ. Vt Procurator petat beneficium reſtitutionis in integrum, debet habere ſpeciale mandatum ad hoc, ſicut in multis alijs etiam caſibus, requiritur ſpeciale mandatum: vt primo in cauſa ſuſpecti tutoris: ſecundo, quando ſunt duo Procuratores rerum, non enim vnus ab altero poteſt exigere ſine ſpeciali mandato, *l. qui duos ff. de procur.* tertio in interdicto de libris exhibendis: quarto in tranſactione: quinto in delatione iuramenti: ſexto in acceptilatione.

589 *Cap. VIII.* Conſtitutus. *Greg.ix.*

FAuore minoris contractus, illius deficiens in ſolemnitate iuris, reſcinditur, tanquam nullus in præiudicium minoris: ſi vero non deeſt ſolemnitas iuris, ſed minor eſt læſus, ſubuenitur ei per beneficium reſtitutionis in integrum.

Gloſ. Nota idem dicendum eſſe de eccleſia, quod de minori 25. annorum ſimiliter dictum eſt.

590 *Cap. IX.* Cauſa reſtitutionis.

BEneficium reſtitutionis in integrum, poteſt dare Iudex ordinarius habens adminiſtrationem, & eius delegatus, ſiue ſpeciale mandatum habeat de hoc beneficio, ſiue non, ſed incidat in negocio ipſo. Sed ordinarius, vel delegatus, vel arbiter, qui non habent adminiſtrationem, non poſſunt, niſi coram eis incidat quæſtio. Item in cauſa matrimoniali, vel liberali, vel criminali, non poteſt aſſumi arbitrer, cum tales cauſæ requirant maiores iudices.

Gloſ. Beneficium reſtitutionis in integrum, eſt extraordinarium, & non datur niſi deficiente iure communi.

591 *Cap. X.* Beneficio.

ECcleſiæ cui beneficium reſtitutionis negatum fuit, ſi in alio iudicio iterum idem petit beneficium, non conceditur niſi habeat nouas defenſiones ad impetrandum dictum beneficium: bene tamen conceditur beneficium reſtitutionis ad appellandum à ſententia denegationis.

IN SEXTO LIBER I.

DE RESTITVTIONE IN integrum. Tit. XX.

592 *Cap.* Eccleſia. *Greg. ij.*

ECcleſia poſt qnadriennium non admittitur ad petitionem beneficij reſtitutionis in integrum, niſi rationabilis cauſa Iudici hoc perſuadeat, vt ſi manifeſtè probetur fraus, vel præuaricatio ſuper hoc.

Gloſ. Quadriennium non currit in vita Prælati, qui male adminiſtrauit, ſed poſt mortem. Item nomine eccleſiæ veniunt Prælati, & Clerici. An contra perſcriptionem eccleſiæ reſtituatur, vide.

593 *Cap.* Si aduerſus. *Boniſac. viij.*

QVando in lite Prælatus Eccleſiæ eſt aliqua confeſſus contra Eccleſiam, Eccleſia infra quadriennium, computandum à tempore confeſſionis, poteſt petere beneficium reſtit. in integrum, ſed ſi in quadriennio negligenter omittat, petere non poteſt deinde, niſi ex rationabili cauſa. Item tanquam priuatus per viam communem, ſemper poteſt errorem facti reuocare.

Gloſ. Quadriennium incipit currere à tempore confeſſionis contra ſupradictum. Item quando quis fuit inductus ad confitendum, errore facti confeſſio ſemper eſt reuocabilis, non autem errore iuris. An reſtitutio ſit danda in confeſſione? ſi confeſſus eſt veritatem, non datur; ſi falſitatem, non eſt neceſſaria. Item pro leui læſione non datur reſtitutio.

CLEMENTIN. LIB. I.

DE RESTIT. IN INTEGRVM. Tit. XI.

594 *Cap.* Eccleſia.

INfra prædictum quadriennium poteſt Eccleſia petere reſtitutionem in integrum, probans, & affirmans ſe læſam per lapſum temporis v.g. accepti à procuratore, & reſtituitur tantundem temporis, quantum lapſum fuit cum læſione eccleſiæ.

Gloſ. Satis eſt, ſi eccleſia affirmet ſe læſam. Item ſi per lapſum temporis non læditur eccleſia, ſed perſonæ non datur reſtitutio.

Gloſ. Nota quod læſio debet eſſe enormis, vt detur reſtitutio.

DECRETALIVM LIBER I.

DE ALIENAT. FACTA, CAVSA mutandi iudicij. Tit. XLII.

595 Cap. Ex quorundam.

ALiquo impetrãte à Papa litteras commiſſionis, ſi aduerſarius malitioſe ad litteras illudendas appellat, vel transfert in alterum poſſeſſionem rei, de qua controuertitur, vel malitioſe ſe abſentat, tunc Iudex debet cogere eos, qui ingeſſerunt ſe in poſſeſſionem, vt ceſſante appellatione pareat æquitati iuris.

Gloſ. Satis eſt ſi ſperatur verti litem de poſſeſſione. Item poteſt agere contra emptorem, & venditorem.

596 Cap. Ex parte.

SVb cẽſuris prohibendi ſunt clerici ne accipiant, vel emant quæſtiones, & cauſas ſæcularium, vt trahant ſæculares ad forum eccleſiæ. Itẽ ceſſiones, & emptiones litium, legitime prohibẽtur in iure.

Gloſ. Clericus in lite poteſt trahere laicos ad forum eccleſiaſticum, de conſuetudine, non autem de iure. Item ceſſio litis facta potentiori an valeat, vide.

DECRETALIVM LIBER I.

DE ARBITRIS. Tit. XLIII.

597 Cap. I. Sane.

ARbitri ſunt eligendi, vel vnus, vel in numero diſpari, v.g. tres, & ſententia maioris partis ſequenda.

Gloſ. Si eligantur duo, tenet arbitrium: ſi vero tres, duo debent conuenire coram tertio, aliter ſententia non valet.

Cap.

598 *Cap. II.* Non ſine. *Alex.iij.*

QVando arbitrium eſt iniquum, ideſt dolo & fraude factum, eſt nullum,& non tolerandum,licet ſit iuratum: ſi eſt æquum, partes debent illud ſeruare.

Gloſ. Super re ſpirituali, poteſt compromitti in Clericum. Item in arbitrio,vel compromiſſo prohibetur interuenire iuramentum ;ſed ſi in licito interueniret, ſeruandum eſſet.

599 *Cap. III.* Peruenit.

ARbiter electus in cauſa patrimoniali alicuius Clerici, non poteſt arbitrari, vt res eccleſiaſtica, quam Clericus poſſidet, adiudicetur, pro re temporali, quam Clericus debet, etiam ad vitam Clerici: quia factum Prælati, vel delictum perſonæ, non debet venire in damnum eccleſiæ.

600 *Cap. IV.* Dilecti. *Innoc.iij*

FOeminæ in iure, remouentur à publicis officijs, & ab arbitrio, etiam inter liberos; ita vt, contemptores arbitrij earum non dent pœnas; tamen ex conſuetudine approbatà, excellentes fœminæ poſſunt habere ordinariam iuriſdictionem in ſuos ſubditos; & ſi arbitrij ſententiam ferant inter eccleſias, cum præſentia, conſilio,& approbatione Epiſcoporum, ſententia eſt ſeruanda.

Gloſ. Conſuetudo dat iuriſdictionem perſonæ aliàs inhabili ad iudicandum. Item fœminæ ſunt remotæ ab officijs ciuilibus,ſed princeps ſcienter poteſt delegare cauſam. Item poteſt eſſe tutrix, ſi renunciat ſecundis nuptijs,& Velleiano. Item poteſt conſtitui procuratrix à Papa. Item Clericus poteſt petere pœnam arbitrij.

601 *Cap. V.* Cum tempore.

ECcleſiæ non poſſunt arbitris committere ea,quæ ſpectant ad libertatem, & exemptionem,quia ſine licentia Papæ, non poſſunt renunciare priuilegijs libertatis, quæ ſpectant ad Sedem Apoſtolicam, etiamſi iuraſſent, in alijs vero poſſunt.

Gloſ. Iuramentum,quatenus tangit ius alterius,non tenet. Item arbitrium poteſt tenere pro parte,& pro parte non. Item exemptus non poteſt renunciare priuilegio libertatis ſine licentia Papæ, in alijs poteſt. Item ordinarius poteſt eſſe arbiter. Item arbitri, & partes iurare non debent.

602 *Cap. VI.* Cum dilectus.

COram arbitris non datur locus reconuentioni, ſicut coram Iudice, quia arbiter ſolum poteſt iudicare de his, quæ ſunt in compromiſſo, & non vltra.

Gloſ. In criminalibus non datur reconuentio coram Iudice, quia Reus purgatur innocentia, & non relatione criminum. Item in cauſa ſpoliationis. Item in momentanea poſſeſſione. Item in ſpoliatione facta Eccleſijs, vel Eccleſiaſticis perſonis non datur. Item arbiter poteſt iudicare de cohærentibus, ſine quibus nō poteſt expedire. Item de cauſa in integrum, quæ incidit in negotium. Item non poteſt contumaciam punire litigatoris, nec cogere teſtes, nec pronunciare, niſi vtraque parte petente; nec poteſt citare, niſi ad locum compromiſſum, nec poteſt delegare arbitrum. Item ſatisfactio non præſtatur coram arbitro; in arbitrio non purgatur mora, quia dies eſt præfixus ab homine. Sententia arbitri non infamat; ratio, quia non poteſt cognoſcere de crimine infamante. Hæc ſunt vera, niſi aliud pactum appoſitum ſit in arbitrio. Item ſi partes renunciant appellationi, & promittunt non recedere ab arbitrio, tamen poſſunt recedere.

603 *Cap. VII.* Cum olim.

QVi facto arbitrio obligatur in eligendo requirere conſilium aliquorum, debet in tractatu electionis habere conſilium cum illis, aliter electio eſt nulla; non tamen tenetur ſequi eorum conſilium.

604 *Cap. VIII.* Contingit.

IN rebus ſpiritualibus, laicus non poteſt eſſe arbiter.

Gloſ. De rebus mere ciuilibus, quibus nullum ſpirituale eſt annexum, poteſt compromitti in laico. Item ſpirituale compromitti poteſt in clericum & laicum, de licentia ſuperioris, id eſt Epiſcopi, ſed in laicum tantum, de licentia ſolius Papæ. Item laicus de rebus ſpiritualibus nullo modo iudicare poteſt, nec principaliter, nec incidenter.

605 *Cap. IX.* Per tuas.

COram Delegato procurator cum mandato generali, cum parte contraria, non poteſt cauſam compromittere; & arbitrium, de licentia Delegati, poteſt promulgari per vnum clericum, & alterum laicum; & ſi pars principalis, cuius eſt procurator,

tor,

tor, acceptet arbitrium, debet haberi ratum, & executioni mandari: ſi vero non acceptet, & in arbitrio fuit appoſita pœna de obſeruando; Procurator conueniri poterit ad pœnam. Si non fuit appoſita pœna, Procurator conuenietur ad intereſſe, quia ſuo iuramento ſe perſonaliter obligauit.

Gloſ. Procurator generaliter ad agendum vel defendendum, non poteſt tranſigere, vel compromittere, ſine ſpeciali mandato, nec debet excedere fines mandati: quod ſi faciat, non nocet Domino. Item Procurator debet conſtitui, de conſenſu Capituli. Item iuramentum eſt perſonale, & non obligat alium. Item de re ſpirituali, auctoritate Epiſcopi poteſt compromitti in laicum, & clericum.

606 *Cap.* X. Ex parte tua. *Honorius iij.*

SI Canonici eligunt duos, & compromittitur negotium arbitris, ſi ante ſententiam moriatur vnus electus, non debent canonici procedere ad aliam electionem, niſi prius arbiter iudicet de ſufficientia electi, quia iſte electus habet adhuc ius ad beneficium, licet compromiſſum, per mortem vnius compromittentis, fuerit finitum.

Gloſ. Compromiſſum per mortem vnius compromittentis finitur, & in caſu iſto non procedit amplius vt arbiter, ſed vt Iudex ordinarius, quia ſi ſuperſtes vere habebat rationem contra demortuum, vere habet ius, & non aliter.

607 *Cap.* XI. Expoſita.

ARbiter electus ſuper aliquas dubitationes ortas poſt ſententiam legati, non debet aliquid immutare, vel iudicare contra ſententiam legati, etiam ſi mandatum accepit à Papa, de componendo inter partes.

Gloſ. Semper eſt recurrendum ad intentionem ſubiecti. Item Eccleſiæ poſſunt compromittere res temporales in laicum.

608 *Cap.* XII. Innotuit. *Greg. ix.*

COmpromiſſum factum à partibus, coram iudicibus in duos arbitros cum clauſula, vt in caſu diſcordiæ iudices, vel alij, poſſint eligere, v. g. tertium arbitrum incertum, non valet, quia eſt contra ius: & ſi iudices excommunicant partem, nolentem obedire arbitro, excommunicatio non tenet poſt legitimam appellationem.

609 *Cap. XIII.* Cum à nobis.

COmpromiſſum factum vni vel duobus ſub hac forma, vt ipſi per ſe vel alij, quos ipſi arbitri deputabunt, rem definiant, cui definitioni ſtabunt ſub pœna, &c. valet.

Gloſ. Hic ſcilicet non eſt contra iura, quia primi vel non ſunt arbitri, ſed amicabiles compromiſſores, qui de conſenſu partium poſſunt eligere arbitros; vel ſi ſunt arbitri de conſenſu partium, elegerunt certos arbitros, & non incertos.

610 *Cap. XIV.* Compromiſſum.

COmpromiſſum morte compromittentis ſpirat, & non tranſit in heredes compromittentis, niſi in compromiſſo fiat expreſſa mentio de hæredibus.

Gloſ. In compromiſſo debet fieri mentio heredis aliorum compromittentium, vt tranſeat; ſi vnius tantum, non tranſit, quia arbitrium eſt ſtricti iuris. Item iuditium tranſit in hæredes, licet de his non fiat mentio, Item per mortem vnius compromittentis, vel vnius arbitri ſoluitur compromiſſio.

IN SEXTO LIBER I.

DE ARBITRIS. Tit. XXI.

611 *Cap.* Si ex tribus.

QVando ex tribus duo concordant in ſumma v.g. triginta ſoluend[illegible]m, & vnus non; ſtandum eſt ſententiæ duorum; ſi nō concordant, ſed vnus te condemnat in triginta, ſecundus in viginti, tertius in decem, ſtandum eſt minori, ideſt decem: quia in ea omnes conueniunt.

Gloſ. Etiam ſi compromiſſio fiat ſimpliciter, ſemper intelligitur pactum ſtandum maiori parti.

612 *Cap.* Vt queſtionibus.

QVando partes eligunt tres arbitros, & vnus ab alijs duobus legitime vocatus, non vult intereſſe, vel non curat venire, ceſſante impedimento legitimo, illi duo poſſunt examinare, & definire, ac ſi ille qui malitioſe non vult adeſſe, eſſet præſens, & non conſentiret: circa iudices vero eſt ſtandum antiquis iuribus.

Gloſ. Que ſint hæc iura, vide ibi.

FINIS LIBRI PRIMI.

DE-

DECRETALIVM
LIBER SECVNDVS.
DE IVDICIIS. Tit. I.

613 *Cap. I.* De Quoduultdeo.

QVI promittit coram aliquo Iudice ſuum aduerſarium experiri, ideſt ſe denfendere, & deinde non vult contumaciter; propter contumaciam poteſt excommunicari, nec debet abſolui, niſi ſatisfactione præmiſſa; non tamen debet priuari beneficio, niſi prius videatur exitus cauſæ.

Gloſ. Sine cognitione cauſæ nullus debet deponi. Item dum contumax eſt excommunicatus, non debet procedi in cauſa principali. Item non licet pœnitere in alterius præiudicium. Item hodie, ideſt de iure nouo, excommunicatus debet ſtatim abſolui, & poſtea cognoſcere de cauſa excommunicationis, niſi in aliquibus caſibus. Item antequam contumaci adimatur beneficium, debet expectari per annum.

614 *Cap. II.* Decernimus.

LAici non præſumant tractare negocia eccleſiaſtica; & Prælati eccleſiarum non diſponant de negotijs eccleſiaſticis præſertim ſpiritualibus, iudicio laicorum; & propter eorum prohibitionem non omittant exercere eccleſiaſticam iuſtitiam.

Gloſ. Omnes Prælati ſunt Iudices ordinarij. Item laici non præſumant ſua auctoritate: tamen poſſunt delegari ab ordinarijs in cauſa pecuniaria, vel mere ciuili, & in compromiſſione. Papa vero poteſt delegare laico omnes cauſas etiam ſpirituales, & criminales.

615 *Cap. III.* Quanto. *Alex.iij.*

CAuſa Iuriſpatronatus ſpectat ad ſolum iudicem eccleſiaſticum.

Gloſ. Cauſa mixta inter ſpiritualem, & ciuilem magis ſequitur naturam ſpiritualis, quam ciuilis; & idem iuris in ea, ſicut in pure ſpiritualibus. Item cauſa ratione rei potius dicitur ſpiritualis; quàm ratione perſonæ. Item laicus poteſt poſſidere temporale ſpi-

rituali annexum, licet cenſeatur ſpirituale, vt eſt Iuſpatronatus; ſed non poteſt mere ſpirituale: & ſic laicus habet ius funerandi, ſed non dominium ſepulturæ.

616 Cap. IV. At ſi clerici.

Clericus conuictus, ſiue confeſſus de crimine coram iudice ſeculari, non eſt condemnandus ab ordinario propter huiuſmodi acta, cùm non teneant: quia nec ſententia lata à non ſuo iudice tenet. Si vero coram ſuo ordinario ſit confeſſus, vel legitime conuictus de crimine, ſi crimen eſt tale, eſt ſuſpendendus ab ordinibus, vel ab altare perpetuo remouendus.

§. De adulterijs. Pro adulterijs, vel his minoribus criminibus, poſt actam pœnitentiā poteſt Epiſcopus diſpenſare cum clericis. Item non debet depoſitū quemcunque clericū tradere iudici ſeculari, quia non eſt affligendus duplici pœna.

Gloſ. Confeſſio facta coram non iudice non præiudicat confitenti. Item clericus coram laico conuictus, ſi multum creuit infamia, debet ſe purgare. *c. cum deſideres de ſentent. excommun.* aliter eſt puniendus vt conuictus interpretatiuè. Item clericus ſi voluntariè compareat coram iudice laico, perdit cauſam ciuilem, & amittit locum in criminali. *cap. ſi diligenti inſ. de for. competen.* Item ſententia laici per reuocationem contra clericum tenet. Item legitima probatio ad conuincendum fit per legitimos teſtes omni exceptione maiores, qui recipiuntur tantum in præſentia iudicis, & in criminali probatio debet eſſe luce clarior. Item aliqui dicunt Epiſcopum non poſſe diſpenſare, niſi in caſibus expreſſe à iure conceſſis; tamen alij melius dicunt Epiſcopum poſſe diſpenſare in omnibus, vbi non inuenitur prohibitum, & ſic in hæreſi, ſacrilegio, ſimonia, &c. Alij melius quod Epiſcopus poteſt diſpenſare contra aliquos canones, qui inducunt irregularitatem; ſed non poteſt contra eos, qui non inducunt, & in particulari contra quos poteſt, vel non poteſt; vide ibi gl. additio. Item depoſitus quando, vel qualiter eſt degradandus, *de pœnis cap. xi. in ſexto* & directorium Inquiſitorum *parte 3.* & tradi curiæ ſeculari, *cap. nouimus de verb. ſignif.*

617 Cap. V. Cœterum.

Qvando naſcitur quæſtio inter vaſſallos occaſione feudorum, debent comparere coram domino feudi, & coram alio conueniri non debent: & ſi ſint parati comparere coram Domino feudi, legatus non poteſt illos excommunicare, vel interdicere.

Gloſ.

Gloſ. Si dominus feudi eſt negligens, iudicium transfertur ad alios. Item in iudicio poſſeſſorio vaſſallus poteſt agere coram ordinario, non autem in petitorio vt hic. Item ſi queſtio feudi ſit inter Dominum, & vaſſallos, eſt tractanda per alios vaſſallos. Item ſi queſtio eſt inter vaſſallos,& alios, qui non ſunt vaſſalli,tractabitur coram ordinario, vel Delegato,ne Dominus ſit Iudex in cauſa ſua.

618 *Cap. VI.* Dilecti.

IN Iure canonico non eſt ſubſtiliter inquirendũ cuiuſmodi actio intentetur; ſed ſatis eſt inquirere pure factum, & rei veritatem.

Gloſ. Satis eſt proponere cauſam, quæ etiam vocatur actio.Item ſubtilitates in cauſis eccleſiaſticis reprobantur, cum enim de bona fide agitur,de apicibus iuris non eſt diſputandum. Item nemo cogitur proponere actionem in iure canonico, niſi in vna cauſa ſint plures actiones; ſed ſi proponit admittitur. vide gl. in verb. actio.

619 *Cap. VII.* Intelleximus.

EXcommunicatus potes conueniri in Iudicio,& debet per alium reſpondere non doteſt tamen conuenire.

Gloſ. Si excommunicatus non vult conſtituere procuratorem non eſt compellendus,ſed compareat perſonaliter, & tractantes cum eo non ſunt excommunicati, & in tali cauſa excommunicatus poteſt excipere, appellare, & facere omnia, quæ pertinent ad ſui defenſionem.

620 *Cap. VIII.* Clerici. *Lucius iij.*

CLericus de omni crimine debet conueniri coram Iudice Eccleſiaſtico: & contraria conſuetudo non præiudicat canonibus, quia Imperator dicit, quod leges non dedignantur ſacros canones imitari.

Gloſ. Conſuetudo contraria eſſet contra libertatem,& ſtatutum Eccleſiæ, & ſic non rationabilis.

621 *Cap. IX.* Cauſam. *Clem. iij.*

IVdex debet prouidere vt litigantes ſeruent ſolemnitatem iuris; v. g. vt capitulum incipiat litem cum conſenſu Epiſcopi, ne deinde ſopita, lis ſuſcitetur ab Epiſcopo.

Gloſ. Iudex debet prouidere an perſona quæ agit, vel defendit ſit legitima. Item Collegium ſine aſſenſu Prælati non poteſt conuenire, nec conueniri.

Digitized by Google

622 *Cap. X.* Cum non. *Cæleſtin. iij.*

CLericus deprehenſus, & conuictus de facto, homicidio, periurio, vel aliquo crimine, eſt deponendus a Iudice Eccleſiaſtico: & ſi depoſitus fuerit incorrigibilis, debet excommunicari, & ſi creſcit contumacia feriatur anathemate, & ſi contemnit eſt comprimendus per poteſtatem ſæcularem exilio, vel alia pœna.

Gloſ. Quod dicitur in textu, Clericũ incorrigibilem debere prius excommunicari, deinde anathematizari, per excommunicationem intelligitur hoc loco ſuſpendi. Clericus legitime dicitur deprehendi, quando aliqui Clerici interſint deprehenſioni, & detentioni per ſpatium viginti horarum. Item poteſt etiam per laicos auctoritate Prælati, clericus comprehendi. Item proceſſus puniendi crimen, hic poſitus non ſeruatur in falſario apoſtolicarum litterarum, quia ipſo iure eſt excommunicatus, depoſitus trahitur curiæ ſæculari.

623 *Cap. XI.* Quia.

QVando quis impetrat litteras contra violenter inuaſorem ſuæ Eccleſiæ mortuo inuaſore, ſi alius eamdem Eccleſiam ingreditur, iudex per primum reſcriptum poteſt agere contra ſecundum ingreſſum.

Gloſ. Per reſciptum conuenitur ſucceſſor in vitium, nec eſt bona fides, quando non eſt iuſtus titulus. Videtur non poſſe conuenire, quia reſcriptum non eſt contra hanc perſonam, & reſcripta ad alias perſonas, vel res non extenduntur. Reſp. hic erat ſucceſſor in vitio, quia ſcienter occupauit rem alienam, ſicut ille, qui recipit rem à deiectore. *cap. ſæpe contingit inf. de reſtit. ſpol.* vel cauſa mutandi iudicij. *c. 1. ſup. de alie. iud. mut.* hi enim ſunt ſimiles in vitio, & ſic poſſunt conueniri coram iiſdem iudicibus, & per eaſdem litteras, ſicut anteceſſores.

624 *Cap. XII.* Cum veniſſent. *Innoc. iij.*

DE cauſa, ſeu de dubijs priuilegiorum Sedis Apoſtolicæ ſolus Papa per ſe, & non per alios cognoſcit.

Gloſ. Cauſa priuilegiorum Sedis Apoſtolicæ non delegatur generali mandato, & eius eſt interpretare, cuius eſt condere. Item ſi priuilegium eſt clarum in verbis, Iudex poteſt declarare priuilegium, non obſtat, vel obſtat; ſed textus loquitur in obſcuro, ſcilicet an Papa poſſit eſſe iudex in ſua cauſa, v. g. in priuilegio. Reſpondetur ſic, ſicut Imperator in cauſa Fiſcali, & Prælatus poteſt

eſſe

eſſe teſtis in cauſa ſuæ Eccleſiæ, & Epiſcopus iudex: conſultius tamen eſt, & honeſtius faciet, ſi alijs hoc commiſerit, & ſic ipſe iudicet per alios. & hoc intelligitur de priuilegijs, quæ Papa concedit alijs Eccleſijs, & non de illis quæ Deus dedit Eccleſiæ Romanæ.

625 *Cap. XIII.* Nouit ille.

COgnoſcere de quocumque peccato ſpectat ad Papam, præſertim de periurio, & fractione pacis publicæ, & corripere quemlibet peccatorem, etiam Regem, vel Imperatorem, ſeruata præſertim prius correptione Euangelica: & tunc non dicitur derogare iuriſdictioni Principum, nec cognoſcere de feudis.

Gloſ. Papa non debet turbare aliorum iura, nec contra, cum iuriſdictio ſit diſtincta. Item quæſtio feudi ad Dominum feudi pertinet, niſi conſuetudo, vel priuilegium præiudicet. Item ad Eccleſiam ſpectat pacem ſeruare. Item de vtraque iuriſdictione Papæ, ideſt de vtroque gladio, vide *Extrauag. vnam ſanctam, de maior. & obed.*

626 *Cap. XIV.* Paſtoralis.

PRincipales perſonæ per ſe ipſas factum proponant, & non per alios, niſi ſint indiſcretæ.

Gloſ. Vt ſunt minores, furioſi, prodigi, mulier luxurioſa. Item Communitates, Perſonæ illuſtres, & excommunicati per alios reſpondent.

627 *Cap. XV.* Examinata.

QVando actor proponit ſuam actionem, vel intentionem ineptè, v. g. ſi velit probare quod iuſpatronatus poſſidebat tẽpore, quo Eccleſia iuriſpatronatus erat apud tertium ſequeſtrata, tunc reus abſoluitur: ſed ſi actor iterum aptè agat, reus tenetur reſpondere.

Gloſ. Ei qui poſſidet non competit vindicatio, nec reſtitutio. Item actio ſecundum Canones videtur proponenda, vel quando cauſa eſt ciuilis, vel quando actio non eſſet nimis ſubtilis, vt rei vendicatio, locati, depoſiti, &c. Sed an huiuſmodi leues teneatur nominare, dicas vt ſupra in *cap. dilecti.*

628 *Cap. XVI.* Cum deputati.

IVdices tam ſeculares, quam Eccleſiaſtici inhibentur ne repellant Præceptores, qui habentur Domi Fratrum Militiæ, templi, & vo-

& volunt agere, vel defendere cauſas ſuas, nec eſt illis requirendum ex qua natione ſint.

Gloſ. Quilibet præſumitur idoneus, niſi probetur indignus, & quilibet præſumitur liber dum apparet in poſſeſſione libertatis.

629 *Cap. XVII.* Qualiter.

PRælati exhibeant plenam iuſtitiam laicis conquerentibus contra clericos, non obſtante fruſtatoria appellatione clericorum, ſed nullo modo permittant clericos trahi à laicis ad iudicium ſæculare etiamſi prælati non feciſſent iuſtitiam.

Gloſ. Clerici etiamſi velint non poſſunt ſibi conſtituere iudicem ſæcularem, nec de conſenſu Epiſcopi: ſed contra laici trahuntur ad forum eccleſiaſticum ob deſidiam iudicis ſæcularis.

630 *Cap. XVIII.* Cauſam.

QVando quis creatur iudex in aliqua cauſa, qui cognoſcatur habere ſimilem, vel quaſi ſimilem cauſam cum alio; poteſt, & debet deponi, ne ſit nimis fauorabilis vni parti, & debet alius ſubrogari.

Gloſ. Idem de teſte, qui habeat conſimilem cauſam illi in qua teſtificatur: non eſt admittendus. Item iſta ſimilitudo non eſt extendenda ad omnes cauſas: nam ſi iudex habeat cauſam decimarum, poteſt illi committi cauſa iuriſpatronatus, vel iuriſdictionis.

631 *Cap. XIX.* Exhibita. *Honor. iij.*

SI iudices ſimul cognoſcunt de principali cauſa & de exceptionibus præiudicialibus ſimul, vel ſi teſtes recipiuntur ſuper principali lite non conteſtata, licite ab ijs appellatur, & quidquid tentatur poſt appellationem eſt irritum, quia cauſa non committebatur illis in forma inquiſitionis, ſed iudicij.

632 *Cap. XX.* Venerabilis.

LApſu triennij non obſtante poteſt delegatus procedere in cauſa ſibi commiſſa.

Gloſ. Nota quod ſecundum canones inſtantia iudicij per lapſum triennij non ſpirat, & ſic videtur corrigi *l. properandum C. de iudicijs*, vbi ſtatuitur quod inſtantia iudicij perit, niſi cauſa finita ſit infra triennium.

Cap.

633 *Cap. XXI.* Significauerunt.

REus qui habet ſententiam definitiuam ſuper poſſeſſorio, ſi agitur de proprietate coram eodem iudice, non tenetur reſpondere, ſi eſt prorſus alterius fori. Item non obſtante tempore feriato vindemiarum iudex procedere poteſt, ne ex fraude prorogetur tempus.

Gloſ. Continentia cauſæ diuiditur propter diuerſum forum. Item in textu agebatur de cauſa non ſpirituali, ſed de iuriſdictione temporali, & Monachi erant actores, & debebant ſequi forum rei: ideo iudex ſæcularis potuit ferre ſententiam circa poſſeſſorium. Deinde ſi laici agebant de proprietate, debebant ſequi forum rei, ideſt Monachorum; ſed ſi fuiſſent eiuſdem fori, continentia cauſæ, ideſt ſuper poſſeſſorio, & proprietate, non erat diuidenda. Item in ferijs introductis in fauorem hominum, vt eſt vindemijs, & in meſſe, nemo compellitur in iudicio reſpondere, & ſententia contra abſentem lata non valet: de conſenſu tamen partiū ſententia lata tenet, quia poſſunt renunciare ferijs dictis. ſed nullus poteſt renunciare ferijs ob reuerentiam Dei & Sanctorum, etiam ſi partes vellent.

IN SEXTO LIBER II.

DE IVDICIIS. Tit. I.

634 *Cap. I.* Iuris eſſe. *Innoc. iv.*

SEcundum ius, Legatus Apoſtolicus non poteſt cogere partem corā ſe perſonaliter comparere, niſi habeat ſpeciale mandatū ad hoc, vel niſi neceſſitas iuris hoc exigat; v. g. ſi cauſa ſit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro iuramento calumniæ faciendo.

Gloſ. Delegatus Papæ non poteſt auferre beneficium iuris, licet Papa poſſit: & ſic in ciuilibus non poteſt citare perſonaliter, quia in citatione debet exprimi cauſa quare citetur perſonaliter. Item per verbum, videtur, reſpondetur ſecundum ius. Item idem dicendum de Ordinario, quod de Delegato, ideſt non poteſt citare perſonaliter niſi aliquando. Item Delegatus poteſt omnia illa, ſine quibus cauſa non poteſt expediri. Item Ordinarius extra iudicium, poteſt ex cauſa cogere ſuos ſubditos ad comparendum coram

ram ſe, & in dubijs tenemur obedire Prælatis. Item ſi cauſa criminalis agatur ciuiliter, non poteſt compelli perſonaliter; ſi criminaliter, non poteſt per Procuratorem: & ſi per Procuratorem compareret, an iudicium teneat, eſt dubium.

635 *Cap. II.* Mulieres. *Bonif. viij.*

NOn obſtante iure canonico, nemo poteſt trahere mulieres inuitas ad comparendum perſonaliter quacunque ex cauſa in iure non expreſſa: & ſi neceſſarium eſt teſtimonium earum, Iudex mittat Tabellionem expenſis partis producentis eas: & ſi receptio teſtium alteri committi non poſſit, ipſemet iudex accedat perſonaliter. Quid ſi non decet ire iudicem, quia v. g. eſt Epiſcopus, vel non poteſt, quia infirmus? mittat Tabellionem, vel alias perſonas idoneas: & ſi iudex fingat caſum, vt ex fraude perſonaliter eat, ſit ipſo iure excommunicatus. Item fœminæ religioſæ non vocentur extra monaſterium, vel clauſuram ad iudicium, etiam ſi ipſæ velint. tandem omnia quæ tentantur contra prædicta, ſunt irrita & nulla ipſo iure.

Gloſ. Conditio mulierum aliquando melior quam marium, aliquando deterior, aliquando par. Item excommunicatio eſt tantum pro iudice, & non eſt reſeruata.

636 *Cap. III.* Si annum.

IN beneficialibus, ſeu ſpiritualibus cauſis, vel ab ijs dependentibus, qui peregit decimumquartum annum ſuæ ætatis, poteſt agere, vel defendere per ſe, vel per procuratorem à ſe deputatum. Qui eſt infra decimumquartum annum, per ſe non poteſt, ſed Epiſcopus det ei procuratorem ad litem, vel ipſemet cum auctoritate Epiſcopi eligat ſibi procuratorem. Delegatus vel ab eo ſubdelegatus poteſt illi dare procuratorem ad lites tractandas coram ipſis. Item in litibus huiuſmodi ſpiritualibus filiusfamilias poteſt litigare ſine conſenſu ſui patris.

Gloſ. Clericus vel Beneficiarius non liberatur à patria poteſtate, tamen poteſt ſine patris conſenſu agere ſpiritualem cauſam, vel dependentem, vt de dote promiſſa in matrimonio. Item in mari requiritur annus decimusquartus completus, & in fœmina duodecimus completus. Item hic vocatur cauſa ſpiritualis illa, quæ eſt Eccleſiaſtici fori.

CLE-

CLEMENTIN. LIB. II.

DE IVDICIIS. Tit. I.

637 *Cap. I.* Dudum.

BOnifacius Octauus in conſtitutione, *Rem non nouam*, decreuit, quod citatus in audientia contradictoriarum, vel Aula Palatij, vbi reſidet Papa, & poſtea ſchedula affixa in portis Eccleſiæ principalis, vbi eſt Papa, etiam extra dies ſolemnes, in quibus Papa ſolet facere proceſſus, poſt elapſum terminum, qui ſolet poni competenter pro diſtantia, ita arctantur citati, ac ſi ad eos perſonaliter citatio perueniſſet. Clemens hic moderauit hanc conſtitutionem, & vult ſolum valere contra illos, qui per ſe, vel per alios quomodocumque impediunt, ne ad eos perueniat citatio, & quorum domicilia, vel loca non poſſunt tute adiri. Circa citationes, quæ fieri ſolent diebus ſolemnibus, reliquit ius antiquum.

Gloſ. Ceſſante cauſa legis, ceſſat lex. Item colligitur quod Bulla Cœnæ Domini poſtquam eſt publicata Romæ, obligat totũ orbem.

638 *Cap. II.* Diſpendioſa.

AD euitandam diſpendioſam prorogationem litium, quæ naſcitur ex ſubtili obſeruatione iuris, determinat, vt in cauſis ſuper electione, poſtulatione, prouiſione, dignitatibus, perſonatibus, officijs, canonicatibus, præbendis, vel quibuſuis beneficijs Eccleſiaſticis, aut ſuper decimis matrimonialibus, vſuris, vel eas quomodolibet tangentibus, poſſit iudex procedere ſimpliciter, & de plano, & ſine ſtrepitu iudicij, & figura.

Gloſ. Canon habet locum in cauſis ſuper hoſpitalibus, eleemoſynarijs, vel leproſarijs, vel monachatu, quia ſunt officia, ſed non habet locum cum agitur de Eccleſia, aut de proprietate, quia non eſt quæſtio beneficialis. Item ſi quis propter crimen petitur amoueri. Item loquitur de decimis, quæ debentur de iure diuino, & non quæ debentur ex conuentione humana; & Canon eſt pœnalis, & non ampliandus. Item iudex in cauſis prædictis poteſt ſeruare ordinem iuris, & non hunc canonem, etiam contradicente parte quia text. dicit, *valeant*, non, debeant.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS. Tit. I.

639 *Cap.* Frequentes.

PRælati, & Rectores, item fratres quatuor Ordinum Mendicantium, ad inuicem non ſe iniurijs afficiant circa iudicia ferenda, ſed omnino ſeruent Conſtitutionem, *ſuper cathedram*, & *c. dudum in Clement.* & iudices iudicent ſimpliciter, & de plano tales cauſas, non obſtantibus priuilegijs.

DECRETALIVM LIBER II.

DE FORO COMPETENTI. Tit. II.

640 *Cap. I.* Si quis. *Concil. Chalced.*

QVI habet negotium contra clericum, tenetur adire Epiſcopum rei clerici, & non alios, niſi vtraque pars velit aliquem, & de conſilio Epiſcopi.

Gloſ. Iſte alius debet eſſe clericus. Item actor debet ſequi forum rei: qui ſecus facit, eſt puniendus.

641 *Cap. II.* Nullus. *Concil. Pariſienſe.*

IVdex laicus ſine licentia Papæ iudicans clericum, vel priuilegiatum, tamdiu ſit ſequeſtratus ab Eccleſia, quouſque ſe emendet.

Gloſ. Debet. Sequeſtrat, hoc eſt communione Eccleſiæ priuatur per ſententiam, ideſt excommunicatur.

642 *Cap. I.* Sane ſi Epiſcopi. *Concil. Afric.*

QVando duo Epiſcopi diuerſarum prouinciarum habent cauſam de aliquo loco, Archiepiſcopus in cuius Diœceſi eſt locus, det iudices his Epiſcopis.

Gloſ.

Gloſ. Quis ratione rei ſortitur forum. Item poteſt etiam Archiepiſcopus per ſe ipſum iudicare.

643 *Cap. IV.* Si quis contra. *Gregor.*

QVi habet cauſam contra clericum, adeat Epiſcopum clerici: ſi Epiſcopus vt ſuſpectus recuſatur, ipſe Epiſcopus deputet executorem, & ſi actor recuſet talem executorem, Epiſcopus deputet aliquem, qui cogat partes mutuo conſenſu eligere ſibi iudices, à quibus, quæ fuerint definita, iuret Epiſcopus complere.

Gloſ. Sicut actor, ita etiam reus poteſt recuſare, & ordinarius poteſt recuſari. Item delegatus Epiſcopi non poteſt exequi ſententiam: ſed verius quod poſſit.

644 *Cap. V.* Si clericus laicum. *Alex. iij.*

SI clericus vult conuenire laicum pro rebus ſuis, vel eccleſiæ, & laicus dicit res non eſſe clerici, vel eccleſiæ, eſt conueniendus coram iudice laico, niſi ſit conſuetudo in contrarium, quia actor debet ſequi forum rei.

645 *Cap. VI.* Ex tranſmiſſa.

QVæſtio de feudo inter clericum & laicum, eſt determinanda à Domino feudi: qui ſi malitioſè differat determinare, legatus Papæ vel Epiſcopus poteſt cauſam determinare.

Gloſ. Per negligentiam laici iuriſdictio deuoluitur ad clericum, vel delegati Papæ, ad Epiſcopum.

646 *Cap. VII.* Verum.

CAuſa feudi eſt cognoſcenda à Domino feudi.

Gloſ. Iuriſdictio Epiſcopi ſede vacāte, nō tranſit ad capitulū.

647 *Cap. VIII.* Cum ſit generale. *Lucius iij.*

REctores eccleſiarum poſſunt conuenire malefactores eccleſiarum, ideſt ſacrilegos coram iudice eccleſiaſtico vel laico.

648 *Cap. IX.* Quod Clericis. *Cæleſtinus iij.*

CAuſæ etiam pecuniariæ, quas habet clericus contra laicum, vel laicus contra clericum, ſunt tractandæ ſecundum ius canonicum, & ſecundum conſuetudines, vel iura municipalia.

Gloſ. Hoc eſt principale Pariſijs in fauorem Vniuerſitatum, vbi Epiſcopus habet temporalem iuriſdictionem Vicecomitis.

649 *Cap. X.* Licet ex ſuſcepto. *Innoc. iij.*

LAicus per litteras impetratas à Papa in negotio pertinente ad forum ſeculare non poteſt agere coram iudice eccleſiaſtico, dummodo iudex ſecularis faciat iuſtitiam: & qui à Iudice laico ſentiunt ſe grauatos, poſſunt appellare ad Epiſcopum, vel ad Papam vbi hactenus fuit talis conſuetudo: vel quando non habent ſuperiorem ſecularem, ad quem recurrant, vt tempore vacationis Imperij. Item ſi iudices laici habeantur ſuſpecti, partes eligant arbitros, coram quibus agant de cauſa ſuſpicionis, quæ ſi eſt iuſta poſſunt recurrere ad Epiſcopum vel Papam pro iuſtitia, ſed ad Papam de iure communi.

Gloſ. Tale reſcriptum eſt in pendenti, donec iudex ſæcularis ſit negligens, propter quam negligentiam eccleſia ſe intromittit in illis negotijs. Item vacante Imperio appellatur ad eccleſiam, quæ ſupplet vicem Imperij. Item eccleſiaſticus iudex poteſt ſe immiſcere iuriſdictioni laicorum: primo quando non inuenitur ſuperior: ſecundo quando iudex ſecularis negligit facere iuſtitiã: tertio quando eſt quid ambiguum, & difficile inter iudices: quarto in omni crimine eccleſiaſtico, vt vſura, ſacrilegio, &c. quinto quando per denunciationem criminis, cauſa defertur ad iudicem eccleſiaſticum: ſexto ratione connexitatis, vt in dote, quæ omnia & ſimilia comprehenduntur his verſibus.

Hæreticus, ſimon, ſeruus, periurus, adulter
Pax priuilegium, violentus, ſacrilegusque.
Si vacat imperium, ſi negligit, ambigit, an ſit
Suſpectus iudex, ſi ſubdita terra, vel vſus:
Ruſticus, & ſeruus, peregrinus, feuda, viator,
Si quis pœniteat, miſer aut ſit, cauſaq. miſta.
Si denunciat eccleſiæ, quis iudicat ipſa.

Cap. XI. Ex tenore.

CAuſa viduæ cum laico eſt tractanda coram laico, ſed ſi laicus non faciat iuſtitiam, coram clerico.

Gloſ. Cauſa viduarum principaliter non pertinet ad eccleſiaſticum iudicem, niſi agatur de iniuria, vel allata violentia repellenda, & niſi ſit cauſa eccleſiaſtica.

650 *Cap. XII.* Si diligenti.

CLericus non poteſt renunciare iuri ſuo, & conſtituere ſibi iudicem laicum, etiam in cauſis temporalibus, & libere etiam ſi

iura-

iurauerit acceptare, aduerſario: quia pacto priuatorum iuri publico non derogatur. Imo in Côc. Mileuitanenſi, & Carthaginẽſi ſpecialiter eſt decretum ne clerici ad laicos iudices pertrahant ſi b pœna perdendi cauſam, & excommunicationis: quod idem ſi Epiſcopi vel clerici purgare ſe voluerint coram laico de criminali, vel ciuili.

Gloſ. Iuramentum contra canones factum non tenet. Item illi iuri, quod eſt introductum tantum in fauorem aliquorum, bene poteſt renunciari: ſed ſi aliquod ius eſt introductum in fauorem quorumdam, pro publica vtilitate ipſorum, & odio aliorum, nullus poteſt tali iuri renunciare, vt eſt iſtud, de quo agitur, & etiam beneficium reſtitutionis: & ſic mulier poteſt renunciare beneficio Velleiano, ſed non Macedoniano. Item clericus non poteſt renunciare, quia præiudicaret Epiſcopo. Item laicus poteſt renunciare iuri ſuo in ciuilibus, non in criminalibus. Item clerici poſſunt eligere ſibi arbitros ſine conſenſu Epiſcopi. Item non poteſt renunciare priuilegio can. ſi quis ſuadente 16. q. 5. licet poſſit remittere iniuriam quantum ad ſe. Item cauſam perdat an ipſo iure? reſpõdetur melius, per ſententiam: ſic etiam melius, & mitius poſt litem conteſtatam incidit in pœnam, & non ſtatim poſt conuentionem, niſi ſit cauſa ſpiritualis, quia tunc ſatis eſt deponere querimoniam. Item clericus neque tacite, neque expreſſe poteſt conſentire in alium iudicem, etiam ſi ſit perſona eccleſiaſtica ſine licentia ſui Epiſcopi. Item quando contractus, lege prohibente, non tenet, neque iuramentum in eo factum tenet.

651 *Cap. XIII.* Cum contingat.

Clerici alicuius Epiſcopi qui inſeruiunt capitulis, vel alijs clericis eiuſdem diæceſis, ſunt conueniendi coram ordinario eorum, niſi illi quibus ſeruiunt, habeant iuriſdictionem talem, ex conſuetudine, vel priuilegio.

Gloſ. Solus Epiſcopus in ſua diæceſi cognoſcit de criminibus de iure communi: excipitur autem conſuetudo, vel priuilegium, maxime ſi committatur in ſua diæceſi quo ad depoſitionem.

652 *Cap. XIV.* Poſtulaſti.

Qvando ſacerdos habet beneficium in vna diæceſi, in qua reſidet, & domicilium ratione patrimonij in alia, in qua v. g. deliquit tali delicto, vt ſit priuãdus beneficio: tunc Epiſcopus Patrimonij, vbi deliquit, ferat ſententiam contra eum, ſed Epiſcopus beneficij exequatur eam, quo ad beneficium.

Gloſ. Ratione delicti efficitur quis de foro alterius: & ſententia

 lata

lata ab vno, exequetur ab alio Epiſcopo, vel ſaltem facit fidem in alio iudicio, vt ſententietur ab alio.

653 *Cap. XV.* Ex parte. *Honor.iij.*

MIſerabiles perſonæ, vt ſunt viduæ, poſſunt conuenire laicum coram iudice eccleſiaſtico, etiam ſi agatur de poſſeſſione feudi; ſi feudum eſt in diœceſi, & ille non diſtat vltra duas dies à diœceſi, vbi eſt res litigioſa.

Gloſ. Cauſa feudi quo ad petitorium, eſt tractanda coram Domino feudi; quo ad poſſeſſorium vero coram delegato, ſi iudex laicus fuit requiſitus, & negligens.

Cap. XVI. Conqueſtus eſt. *Greg.ix.*

IVdex eccleſiaſticus poteſt compellere cenſuris laicos occupantes vi iura eccleſiaſtica, vt ceſſent, & ſatisfaciant damnis & iniurijs, poſtpoſita appellatione, quia ſunt ſacrilegi.

Gloſ. Omnia iura incorporalia, vt iuriſdictio & ſeruitutes, non poſſidentur, ſed quaſi poſſidentur. Item tales inuaſores & ſacrilegos eccleſia poteſt conuenire ſub quo maluerit iudice, qui non ſunt excommunicati ipſo iure, ſed ſunt excommunicandi. Item Prælatus non poteſt remittere iniuriam factam eccleſiæ.

654 *Cap. XVII.* Dilecti filij.

QVi habent priuilegium à Papa, vt non poſsint conueniri v.g. in cauſis pecuniarijs, niſi in certo loco, vt in Anglia: ſi promittunt reſpondere in alijs locis, tenentur in illis reſpondere, & poſſunt conueniri alibi, vbi habent domicilium, ſoluendo etiam licitum intereſſe.

Gloſ. Succeſſor poteſt conueniri per litteras impetratas contra anteceſſorem, licet anteceſſor non fuerit citatus. Item licitum eſt renunciare iuri, quod pro ſe eſt introductum. Item quis poteſt conueniri duobus locis, vbi promiſit, & vbi habitat.

655 *Cap. XVIII.* Significaſti.

CLerici non poſſunt conſentire, vel aliquem creare in ſuum iudicem, niſi ſit clericus & de conſenſu Epiſcopi.

Gloſ. Clericus qui conſentit in iudicem eccleſiaſticum non ſuum, non perdit cauſam, ſicut qui eligit iudicem laicum. *ſupra eodem cap. ſi diligenti.* Item Epiſcopus non poteſt conſentire, vt clericus habeat iudicem laicum.

Cap.

656 *Cap. XIX* Propoſuiſti.

QVi eſt legitime citatus à ſuo Iudice,tenetur proſequi cauſam coram citante,licet forum mutauerit.

Gloſ. Per ſolam citationem perpetuatur iuriſdictio in illa cauſa.

657 *Cap. XX.* Licet ratione.

QVilibet eccleſiaſticus, licet non ſortiatur forum Romanum ratione delicti, aut contractus, aut homicidij, vel rei, de qua agitur, conueniri poteſt in curia Romana, quia eſt magiſtra & mater omnium, niſi pro iuſta, & neceſſaria cauſa veniſſet, qua allata iure poſſit reuerti domum.

IN SEXTO LIBER II.

DE FORO COMPETENTI. Tit. II.

658 *Cap. I.* Romana. *Innoc.iv.*

ARchiepiſcopus vel eius officialis prætermiſſo articulo appellationis, tanquam iudices non cognoſcant ſine voluntate ſuffraganeorum cauſas ſubditorum, etiam ipſis ſubditis conſentientibus. Item Archiepiſcopus in cauſis ad ſe deuolutis non poteſt cogere ſubditos ſuffraganeorum, vt ſuſcipiant delegationem, vel exequantur ſententiam, vel vt ſint teſtes,niſi in contrarium ſit conſuetudo. Item neque poteſt eoſdem cogere coram ſe reſpondere circa ſalaria aduocatorum, & procuratorum in cauſis ad ſe deuolutis, niſi conſuetudo ſit in contrarium.

Gloſ. Quid remedij. Reſpondetur: hæc faciet Epiſcopus ſuffraganeus mandato Archiepiſcopi. Item *Gloſ.* Nemo poteſt conueniri in loco contractus, quando contractus fuit factus per aliquem viatorem. Contrahentes: Metropolitanus non poteſt trahere coram ſe illum clericum, qui contraxit apud ſe, & modo eſt in propria diæceſi ſed citet, & ſi non comparet, agat in bona ipſius quæ ſunt in ſua diæceſi; vel ſi malitioſe ſe citari non ſinat, denuncietur Diæceſano,qui faciat miſſionem in bona,quæ ſunt in ſua diæceſi.

Gloſ. Vt quis ſortiatur forum ratione contractus, debet habere domicilium, vel ibi exercere negociationes. Item aliud ius eſt de delinquente, quam de contrahente. Item iudex poteſt extra ſuum territorium citare verbaliter, non realiter.

§. Nec Clericos. Archiepiſcopi non mittant ſuos clericos in alienas diæceſes ad ineundum contractus, vt cognoſcatur coram; ipſis, nec ſubditos aliorum poſſunt cogere eorum iuri ſtare, nec illos excommunicare.

659 *Cap. II.* Seculares. *Bonifac. viij.*

IVdices ſæculares volentes compellere clericos ad ſoluenda debita, etiam liquida, ſunt compeſcendi cenſuris eccleſiaſticis ab ordinarijs vt deſiſtant.

660 *Cap. III.* Cum laicus.

LAicus ratione iuramenti, vt illud ſeruet conuenitur coram iudice eccleſiaſtico.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE FORO COMPET. Tit. II.

661 *Cap. I.* Quamuis.

LIcet in iure canonico ſit prohibitum Epiſcopum exercere iuriſdictionem in diæceſi aliena, tamen conceditur Epiſcopo, qui expulſus à ſua diæceſi non poteſt per ſe, vel per alium in aliqua parte ſuæ diæceſis reſidere, vel iuriſdictionem exercere, vt poſſit in ciuitatibus, vel locis inſignibus alienæ diæceſis vicinioribus ſuæ diæceſi, in quibus ſecurè morari poterit, & iuriſdictionem ſuam exercere contra expulſores, & eorum conſiliarios, & fautores, & tales etiam ſi ſint laici, vt expulſores, & fautores, & facere vt citentur perſonaliter, vel ad domum ſi fieri poteſt; vel publice in eccleſia cathedrali domicilij eorumdem, vt dicitur *ſupra in Decret. eodem*, & *cap. dudum*: poſſint tute comparere, poſſint inquam procedere in iuſtitia. Et ſi Epiſcopus nō audet modo præfato citare illos, vel ipſimet malitioſe impediunt, citentur in pluribus diebus feſtiuis, cum concurſus populi ſit ad diuina in ſolemnibus eccleſijs alienæ diæceſis, vt veriſimilius citatio ad ipſos perueniat, & tranſacto termino procedat. Item Epiſcopus expulſus, ſi per ſe, vel per alium non audet, vel non poſſit in propria diæceſi, exerceat iuriſdictionem inter ſuos ſubditos in aliena, ita vt ſubditi qui non ſunt expulſores, vel adiutores, non trahantur extra fines diæceſis vltra duas dietas. Item ante omnia petat licentiam à Diæceſano

illius loci, & ſi petitam non obtinet, poteſt exercere iuriſdictionem. Item ſi Epiſcopus dicat quod in ſua diæceſi contra præfatos nequit, vel non audet exercere iuriſdictionem, vel non tute poſſit citare, ſtandum eſt ſimplici dicto illorum, & caueant ne mendacium dicant. Item conuicini Epiſcopi locorum, requiſiti faciant denunciare ſententias, & proceſſus in propria diæceſi; & per prædicta nullum generetur præiudicium ſuperioribus eorumdem locorum.

Gloſ. Epiſcopus extra ſuam diæceſim, excepto hoc caſu prædicto, non poteſt exercere ſuam iuriſdictionem *9.q.2. & 7.q.1.* niſi inter volentes, & de licentia ordinarij, de qua fiat mentio in proceſſu. Item de interdicto quot ſunt ſpecies, & quæ licent in eo, vide ibi. Item in aliena non poteſt exercere iuriſdictionem, ſcilicet contentioſam, reſpectu cuius Epiſcopus eſt tanquam priuatus. An poſſit excommunicare, abſoluere, conferre beneficia delegare cauſam, vide *cap. nouit de offic. delegat* Item poteſt celebrare in altare portatili, *de priuil cap. fin. in 6.* & an cum Pontificalibus. Idem titulus loquitur de Epiſcopis, & intelligitur de electis, & confirmatis, & ſic non de inferioribus, Item quando liceat Epiſcopo fugere *22. quæſt. 86.* Item ſi Epiſcopus expulſus poteſt tutus ſedere in loco exempto ſuæ diæceſis, non ſedeat in aliena. Item pro facienda iuſtitia ſubditis non requiritur locus inſignis. Item nota licentia debet præcedere exercitium, conſenſus poteſt ſequi. Item talem licentiam officialis Epiſcopi dare non poteſt, niſi ad modum diſtet Eps; Capitulum ſede vacante poteſt. Item creditur Epiſcopo ſimpliciter affirmanti ſuper prædictis, non ſuper alijs, vt ſi dicat loca eſſe ſecura, vel viciniora, vel talem eſſe reum. Item exercens iuriſdictionem in perſonas, vel certa loca, quando acquirat poſſeſſionem, vel præſcribat; vide ibi.

DECRETALIVM LIBER II.

DE LIBELLI OBLATIONE.

Tit. III.

662 *Cap. I.* Ignarus.

IVdex non admittat actorem ad litigandum, niſi offerat libellum in ſcriptis.

Gloſ. Libellus ſcriptus eſt principium litis, quem iudex ac-

cipiens tradit Reo, vt deliberet: & in iſto libello debet contineri res, quæ petitur, cauſa petendi, nomen actoris, & rei, & coram quo iudice: qui libellus eſt, vel conuentionalis, ſeu poſtulationis, & datur in ciuilibus; vel accuſationis; & datur in criminalibus.

An libelli oblatio ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarij in iure Canonico? ſic, niſi agatur de leuibus.

663 *Cap. II.* Significantibus. *Innoc.iij.*

QVando agitur de vendicatione rei, non ſufficit generaliter repetere, ſed in libello eſt ſpecificanda, cum ſuis circumſtantijs; aliter nil dicit.

Gloſ. Docet quomodo ſint formandi libelli, v.g. in cauſa reali, licet res ipſa ſit ſpecificanda, & deſignanda, non tamen eſt neceſſario apponenda, ſatis eſt ſi dicat rem eſſe ſuam: & ſi apponat vnam cauſam, & ſuccumbat poteſt eamdem rem petere ex alia cauſa: ſi nullam cauſam apponit, obſtabit ei exceptio rei iudicatæ. Sed ſi agatur actione perſonali v.g Tu mihi debes decem, neceſſario eſt mihi apponere cauſam, aliter reus non tenetur reſpondere: poteſt tamen, ſi ſuccumbat, aliam apponere. Item in vniuerſalibus iudicijs res non ſunt neceſſario determinandæ, vt eſt dicere, v.g. peto hæreditatem, vel ſimilia. Item libellus ante litis conteſtationem, poteſt mutari, deinde non.

Cap. III. Dilecti filij. *Greg.ix.*

IN actione perſonali, vt quando quis dicit certam pecuniam, ſi in libello non apponitur cauſa, non tenetur reus reſpondere.

DECRETALIVM LIBER II.

DE MVTVIS PETITIONIBVS. Tit. IV.

664 *Cap. I.* Ex litteris. *Alex. iij.*

IVdex delegatus in caſu reconuentionis compellat actorem reſpondere reo, & auditis hinc inde rationibus, partes concordet, vel ſententiet cum iuſtitia.

Gloſ. Si iudex hoc negligeret, & procederet in propoſita quæſtione

ſtione, factum non tenet, vel potius eſt appellandum, an, & quando reus poteſt reconuenire.

665 *Cap. II.* Prudentiam. *Cæleſtin.iij.*

SI actor per reſcriptum appellatione remota conuenit reum, & reus conueni actorem, non poteſt actor reconuentus appellare, quia actoris, & rei eſt eadem conditio, & eiuſdem iuris circa appellationis remedium cenſentur.

Gloſ. Non debet actori licere quod reo non permittitur. Item an conuentus ſuper vna re poſſit reconuenire ſuper pluribus, & an actor reconuentus poſſit reconuenire in alia re.

DECRETALIVM LIBER II.

DE LITIS CONTESTATIONE. Tit. V.

666 *Cap.* Olim inter. *Gregor.ix.*

LITIS conteſtatio in aliqua cauſa, non fit per poſitiones factas coram iudice, vel per reſponſiones factas ad eoſdem, nam talis proceſſus eſt irritus: ſed fit per petitionem in iure poſitam, & reſponſionem ſecutam.

Gloſ. Quando teſtatio litis eſt omiſſa, proceſſus eſt nullus, & conteſtario debet in ſcriptis apparere, & quæ ſit, vide ibi.

IN SEXTO LIBER II.

DE LITIS CONTESTATIONE. Tit. III.

667 *Cap.* Exceptionis. *Innoc.ij.*

OBiectio exceptionis peremptoriæ ante litem conteſtatam non impedit conteſtationem, niſi excipiat de re iudicata, tranſacta, & finita.

Gloſ.

Gloſ. Poteſt tamen opponi ad merita cauſæ: & exceptio peremptoria eſt, quæ intentionem agentis interimit, vt pactum de perpetuo non petendo, exceptio doli mali vi.

668 *Cap.* Si oblato. *Bonifac.viij.*

SI oblato ab actore libello reus excipiat peremptoriè, per hanc exceptionem non conteſtatur lis, ſed eſt conteſtanda, niſi exceptio ſit ex his tribus, quæ impediunt.

Gloſ. An per exceptionem peremptoriam conteſtetur lis.

DECRETALIVM LIB. II.

VT LITE NON CONTESTATA non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitiuam. Tit. VI.

669 *Cap. I.* Ad hoc Deus. *Innoc.iij.*

Trid.ſeſſ. 25.Ref.8

QVANDO cauſa eſt de ſeparatione thori ob adulterium, vel de receptione dotis, & reus eſt contumax, poteſt excommunicari, ſed teſtes contra ipſum non poſſunt recipi, nec ferri ſententia definitiua ante litis conteſtationem.

Gloſ. In cauſa criminali cum ciuiliter agitur, poteſt interuenire procurator. Item propter cõtumaciam procuratoris, non eſt dominus puniendus, ſed cum ſciuerit, & non ſe purgauerit poteſt excommunicari. Caſus in quibus ſpoliato viro non reſtituitur vxor, ſunt: Primus, cum timetur de ſæuitia viri, ſicut Dominus ſeuerus in ſeruum cogitur eum vendere: ſecundus ſi in continenti probetur impedimentum ſaltem in gradu indiſpenſabili: tertius ſi virgo fuerit & timeatur corrumpi: quartus ſi publice fornicatur: quintus ſi non vult habitare cum viro ſine cõtumelia Creatoris, alias viro eſt facienda reſtitutio ante ingreſſum principalis cauſæ, præſtita ſufficienti cautione de impunitate perſonæ, niſi tanta eſſet viri auſteritas, quod non auderet ſe viro committere, quia tunc nullo modo debet reſtitui. Item in cauſa matrimoniali, id eſt cum agitur de fœdere matrimonij, ſunt multa ſpecialia. Primo poteſt procedi contra contumacem ad definitiuam ſententiam lite non

non conteſtata: ſecundo poteſt etiam in cauſa per procuratorem: tertio confeſſio contra matrimonium non præiudicat: quarto pater, & mater poſſunt teſtificari tam in coniungendo, quam in ſeparando matrimonio: quinto ſententia lata ad ſeparandum, non tranſit in rem iudicatam: ſexto in matrimonio non poſſunt interuenire tranſactio, compoſitio, arbitrium, nec pœna habet locum: ſeptimo non poteſt remitti iuramentum teſtibus. An ſicut in ciuilibus, ſic in criminalibus lite non conteſtata poſſit ferri ſententia. Item, an & quando ſit puniendus defectu procuratoris, vide ibi.

670 *Cap. II.* Accedens. *Innoc. iij.*

CVm agitur de reſtitutione, & aliquis eſt contumax, ſi lis non eſt conteſtata, non poteſt ferri ſententia definitiua contra contumacem, licet poſſit excommunicari,

Gloſ. Iudex ſubditus actoris poteſt legitimè recuſari. Item quando ſuſpicio eſt notoria, & de ea non ſit mentio in litteris, litteræ dicuntur obtentæ per veri ſupreſſionem. An appellatio ſine aliqua cauſa expreſſa valeat, vide ibi.

671 *Cap. III.* Tuæ fraternitatis.

LIte conteſtata ſi reus eſt contumax, actor mittatur in poſſeſſionem rerum petitarum cauſa cuſtodiendi: ſi actor mitti non poteſt, reus contumax excommunicetur: & Iudex ante miſſionem debet ſummam negotij perſcrutari. Item contra eos, qui non admittunt actorem in poſſeſſionem ex mandato Iudicis, ſunt quinque auxilia. Primo puniuntur in expenſis: ſecundo actor anno elapſo efficitur verus poſſeſſor, licet non poſſederit: tertio poteſt excommunicari, ſed deferendum dignitati, & perſonæ: quarto poteſt conuenire aduerſarium pro intereſſe nato defectu poſſeſſionis: quinto poteſt eijcere manu militari. Item nimius fauor, id eſt, maxima amicitia, & non qualibet repellit Iudicem. Item duo conciues ſi ſint tamen longinqui, vnus eſt ſuſpectus.

672 *Cap. IV.* Quoniam frequenter.

REgulariter lite non conteſtata, teſtes recipi non poſſunt: ſed ſi agatur ciuiliter, ſiue pars conuenta ſit contumax, ſiue ſine fraude ſit abſens, vt conueniri non poſſit, poſſunt recipi teſtes ſenes, & valetudinarij, vel alij de quibus timetur probabiliter copia, ne veritas occultetur. & tunc ſi actor intra annum non conuenit aduerſarium, vel illi nunciet tales teſtes, teſtificatio recepta non valet. Item in cauſa matrimoniali carnali ſi citatus venire contem-

nit,

nit, vel ſe occultat, vel impedit ne citetur lite non conteſtata, teſtes ſunt recipiendi, & procedendum ad ſententiam definitiuam. Si vero Reus, ſiue maritus abeſt ex cauſa, & ſine ſua culpa, citari non poteſt: vt ſi ſit in captiuitate, eſt expectandum donec veriſimiliter præſumatur de obitu. & interim coniux, & ſi ſine culpa, non tamen ſine cauſa, cogitur eſſe continens. Item in matrimonio ſpirituali contracto, v. g. in electione ad prælaturam, ſi pars eſt contumax, procedatur ſicut ius præcipit: ſi eſt abſens, & per ipſum non ſtat, quin citetur, & agatur de promouendo, expectetur per ſex menſes, vel ad arbitrium iudicis. Item poſſunt teſtes accipi, vt quando ſit inquiſitio exceſſuum, vel quando timetur in poſterum, ne aliter lis moueatur. Item in actione reali, ſi reus eſt contumax, actor mittitur in poſſeſſionem: & ſi Reus infra annum venit, & dat cautionem de ſtando iuri, ſolutis expenſis recuperat poſſeſſionem; ſi poſt annum, non, ſed poteſt agere de principali. Item ſi quis conuenitur ſuper immobilibus, qui poſſidet nomine alieno, nominet Dominum in iudicio, & citetur Dominus, qui ſi non comparet eſt interrupta præſcriptio, & iudex examinet negotium ſummariè, & det poſſeſſionem actori. Item ſi agatur de perſonali, poſt contumaciam mittatur actor in poſſeſſionem mobilium; ſi non ſunt, immobilium; vel excommunicetur: & reus ſi infra annum venerit, audiatur modo ſupradicto.

Gloſ. Regulariter in quibus caſibus lite non conteſtata teſtes accipi poſſunt, vide ibi; ſunt in gloſſa multa, quæ ex tædio relinquo.

DECRETALIVM LIBER II.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ.
Tit. VII.

673 *Cap. I.* Inhærentes. *Honor. iij.*

CLERICVS in cauſa ſuæ Eccleſiæ, non debet iurare in iudicio iuramento calumniæ, nec Epiſcopus inconſulto Papa: ſed hoc iuramentum Clerici præſtent per alios actores, ſeu defenſores.

Gloſ. Grauiores quæſtiones ſunt terminandæ per Papam *cap. quod tranſactionem de off. delegat.* Item in iuramento calumniæ quinque continentur. Primo quod

credat

credat ſe bonam cauſam habere: ſecundo quod interrogatus non negabit quod credit eſſe verum: tertio non vtetur falſa probatione: quarto non petet dilationem in fraudem: quinto non dabit, nec promittet aliquid pro hac cauſa, niſi quæ iura permittunt. Item quod vni iure communi conceditur, ab alijs trahi debet in conſequentiam, & nulli debet denegari, ſecus quando conceditur per priuilegium, non enim extenditur ad alios. Item in criminali cauſa iuramentum eſt præſtandum de calumnia, ſed non ſemper nec ſolum. Item hodie non ſeruatur hoc capitulum: in cauſa propria perſonaliter quilibet iurare debet, non ſic in cauſa Eccleſiæ ſuæ, quando litem alijs committit, ſecus quando vult litigare in perſona propria, etiam ſi ſit Epiſcopus. Item ſi Clericus iuret ſine licentia Epiſcopi, iudicium non vitiatur.

674 *Cap. II.* Litteras.

IVs canonicum in cauſis de Eccleſiaſticis, Decimis, & rebus ſpiritualibus non ordinat iuramentum calumniæ; nec Eccleſia tale conſueuit, quia hæ cauſæ debent tractari ex canonum æquitate, & non ex diſtrictione legum. Eſt correctũ in 6. cap. ſi de calũnia.

Gloſ. Sed in his iuratur de veritate dicenda, ſed in criminalibus de iuramento calumniæ. Item ſi agatur de poſſeſſorio pro re ſpeciali, iuratur de calumnia. Item in exceptionibus poſitis in re ſpirituali Iuratur de calumnia.

675 *Cap. III.* In pertractandis. *Eugen.*

IVramentum calumniæ poteſt ferri quandoque per principales perſonas, quandoque per œconomos, & fit in animam iurantis.

676 *Cap. IV.* Imperatorum.

ABbas, & Monaci non per ſe, ſed conſtituant œconomum, qui pro eis petat & accipiat, & præſtet iuramentum calumniæ: & ſi ipſi non eligunt, Epiſcopus idoneum œconomum eligat, pro monaſterio, ne cadat à ſuo iure.

Gloſ. Qui de calumnia iurare non vult, cadit à cauſa.

677 *Cap. V.* Cæterum. *Lucius iij.*

CLerici in ſuis cauſis debent iurare de calumnia, non obſtante conſuetudine.

Gloſ. In cauſis ciuilibus iurent de calumnia. Item vtraque pars debet iurare: ſi vna non eſt præſens, detur ei bonus iurator, qui iuret. Item conſuetudo contra legem non eſt ſeruanda.

Cap.

678 *Cap. VI.* Cum cauſam. *Innocent. iij.*

PRior Vniuerſitatis habens mandatũ de rato iuret de calumnia. *Gloſ.* Datur tempus ad deliberandum ei qui iurat de calumnia. An excommunicatus conuentus poſſit iurare de calumnia. Reſpondeo ſic. Item reus ante litis conteſtationem eſt interrogandus de quibusdam, vt an poſſideat rem de qua agitur: ſi negat, & actor oppoſitum probat, eſt auferenda, & danda actori. Item an ſit hæres, & quota ex parte, an habeat talem ſeruum in ſua poteſtate, an animal, an hæredes, & tandem quoties æquitas mouet iudicem poteſt ante, & poſt interrogare.

679 *Cap. VII.* Cum in cauſa. *Greg. ix.*

EPiſcopus in cauſa pecuniaria, ſi per ſe litigare vult, debet per ſe iurare propoſitis, & non tactis Euangelijs. ſi per Procuratorem, per eumdem poteſt iurare de calumnia. Item ſi recuſat iurare, quando iurandum eſt tale iuramentum, actor cadat ab actione, reus habeatur pro confeſſo.

Gloſ. Epiſcopus hodie nouo iure debet iurare in animam propriam, & in animam ſui capituli. Item actor quia non vult iurare cadit à cauſa, non ipſo iure, ſed per ſententiam Iudicis.

IN SEXTO LIBER II.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ. Tit. IV.

680 *Cap. I.* Si de calumnia. *Bonifac. viij.*

IVramentum de calumnia vel de veritate dicenda, non eſt neceſſe vt fiat in initio litis, poteſt enim fieri in qualibet parte litis. Item ſi in tota cauſa iuramentum calumniæ tacitè omittatur, proceſſus legitimè factus non eſt nullus, neque annullandus. Item in cauſis ſpiritualibus iuretur de calumnia, & de veritate dicenda.

Gloſ. Si non tacite, ſed partes remittent ipſum iuramentum de calumnia, proceſſus eſſet nullus.

681 *Cap. II.* In appellationibus.

QVam vis in lite ſit iuramentum, tamen in cauſa appellationis eſt iurandum de calumnia, & de veritate dicenda. Item pro-

procurator deputatus poſt iuramentum calumniæ factum à principali, debet etiam ipſe iurare de calumnia. Item licet fuerit iuratum de calumnia, & de veritate dicenda, poteſt tamen Iudex exigere iuramentum malitiæ, quoties expedierit.

Gloſ. Iuramentum de calumnia licet non ſit de litis ſubſtantia, tamen poteſt peti, & debet exigi, alioquin ſi nolit iurare, perdet litem ſupra in cauſa ſide calumnia. Item licet defunctus iurauerit, tamen hæres, vel ſucceſſor tenetur iurare quia Iuramentum non tranſit de perſona in perſonam. Item ſemel iuratur de calumnia, ſed ſæpius de malitia.

682 *Cap. III.* Nullam ſibi.

PRocurator conſtitutus cum ſpeciali mandato ad iurandum de calumnia, in tali cauſa nominata poteſt admitti ad iuramentum calumniæ.

DECRETALIVM LIBER II.

DE DILATIONIBVS. Tit. VIII.

683 *Cap. I.* Dilecti filij. *Alex. iij.*

IN litibus præſertim rerum Eccleſiaſticarum ſi terminus peremptorius eſt nimis breuis, licite appellatur, & appellatio tenet.

Gloſ. Pro tempore peremptorij, eſt conſideranda conditio cauſæ, & perſonæ.

684 *Cap. II.* Præterea. *Cæleſtin.*

QVando reus vocatus ad iudicium potuit inſtrui ex tranſmiſſo reſcripto, dantur ei induciæ ad deliberandum.

Cap. III. Litteræ tuæ. *Honor. iij.*

SI in libello repetitur aliquod verbum generale, vel ambiguũ, quod deinde declaratur, non ideo ſunt petendæ nouæ dilationes, nec, ſi non concedantur, appellari poteſt: & hoc intelligitur, quando per libellum ſatis bene poteſt deliberare reus.

Gloſ. Qui per biennium non ſoluit penſionem rei Eccleſiaſticæ datæ

datæ in emphyteuſim, cadit à iure ſuo. Poteſt tamen Emphyteuta purgare moram celeri ſolutione. Item in re priuati requiritur triennium. Item colonus ſi non ſoluit per biennium penſionem rei, ipſi locatæ in longum tempus, cadit: idem pro re fiſci.

685 *Cap. IV.* Expoſuit nobis. *Greg. ix.*

QVando quis vocatur ad reſpondendum ſuo aduerſario, Romę, cui dantur certæ induciæ: ſi interim vocatur Romam, pro vtilitate Sedis Apoſtolicæ, non tenetur reſpondere illi cauſæ particulari, ſed poteſt reuerti domum, & noue induciæ ſunt illi dandæ.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER SECVNDVS.

DE DILATIONIBVS.

686 *Cap.* In delictorum. *Ioann. xxij.*

QVi excudebant falſos florenos, citantur, vt intra tres menſes compareant ad reddendum rationem; alioquin procedetur contra eos non obſtante abſentia.

DECRETALIVM LIBER II.

DE FERIIS. Tit. IX.

687 *Cap. I.* Omnes dies.

DIES Dominici à veſpera in veſperam ſeruentur, vt in eis non fiat mercatum, placitum iudicium, iuramentum, niſi pro pace, & neceſſitate, & tandem homines abſtineant ab omni opere illicito.

Gloſ. Non fit iudicium ad pænam, ideſt ſanguinis, & præcipuè mortis, quia nec alia cauſa eſt tractanda niſi pietas ſuadeat.

688 *Cap. II.* Quoniam.

FEſtorum finis & principium debent ſeruari, ſecundum eorum magnitudinem, & conſuetudinem regionis. Item in Dominicis, &

eis & præcipuis feſtiuitatibus : & inter Paſcha, & Pentecoſten non fit genuum flexio, niſi quis ex deuotione, & in ſecreto, & niſi in ordinationibus.

Gloſ. Dies incipit, & terminatur diuerſis horis pro diuerſitate functionum;

689 *Cap. III.* Licet.

IN diebus feſtis, non tamen in maioribus ſolemnitatibus, eſt licitum propter neceſſitatem alecia piſcari, & dent congruam portionem pauperibus & eccleſijs.

Gloſ. Vt licet piſcari alecia in feſto, quòd raro, & certis diebus apparent, ſic propter neceſſitatem, vel pietatem licet ferre iudicium. Item portio quæ debetur eccleſijs eiuſdem territorij, eſt quaſi decima prædialis.

Cap. IV. Capellanus. *Clem.iij.*

DEclarat quæ tempora pro ſolemnitate nuptiarum, ne carnaliter coniungantur, ſunt interdicta. vide Triden. ſeſſ. 24. de Refor. c. 10.

690 *Cap.* Conqueſtus. *Greg.ix.*

IN diebus feſtis, niſi neceſſitas, vel pietas ſuadeat, ita eſt abſtinendum ab opere ſeruili, vt proceſſus factus in his, vel ſententia lata, & pronunciata, etiam de conſenſu partium, non valeant: in ferijs vero introductis fauore hominum, v. g. vindemiarum, vel meſsium, de conſenſu partium poſſunt iſta fieri.

Gloſ. Ferijs fauore hominum introductis poſſunt partes ſponte renunciare, ſed non compelli, niſi res ſit tempore peritura. Item ſi res pertinet ad pacem, vel quietem. Item poteſt appellare, ſed non proſequi. Item cauſa pietatis, ideſt cauſa debilium, vel miſerabilium perſonarum.

DECRETALIVM LIBER II.

DE ORDINE COGNITIONVM. Tit. X.

691 *Cap.* Intelleximus. *Clem.iij.*

EXceptio peremptoria eſt examinanda ante ſententiam ferendam rei principalis. v.g. Mulier vult probare quendam eſſe

ſuum maritum, vir excipit de conſanguinitate, prius eſt cognoſcendum de cõſanguinitate: quia hæc perimit principalem quæſtionem, qua probata abſoluitur vir.

Gloſ. An ſi obijciatur exceptio ſuper illa ſit pronunciandum, *vide gloſ. in verb. cognoſcendum*, vbi latè de hoc, & optime diſtinguit inter queſt. incidente, vel emergente.

692 *Cap. II.* Cum dilectus. *Innoc.iij.*

SI ego vi accipio rem meam à ſpoliatore, & ſpoliator agit contra me, & ego obijcio ſpoliationem: ſi obijcio excipiendo, prius ſum audiendus; & probata exceptione, non cogor reſpondere donec reſtituar: ſi obijcio agendo, tunc vtraque cauſa eſt tractanda, ſed illa prius quæ venit prior, & vltimo eſt danda ſententia, nec interim eſt reſtituendum.

Gloſ. Cum crimen ciuiliter probatur, teſtis non punitur pœna ordinaria, ſed tamen reijcitur à teſtimonio. Item quæſtio ſpoliationis niſi proponatur per modum exceptionis, non præiudicat ciuili quæſtioni, ſed criminali ſemper. Item an exceptio ſpoliationis interrumpat præſcriptionem? Reſpõdeo, non. An hæc poſſit opponi in qualibet cauſa? An ſi ſuccubuit in exceptione, poſſim dicere & agere de poſſeſſorio, & alia huiuſmodi? vide.

693 *Cap. III.* Tuam non. *Honor.iij.*

QVando petitur hæreditas, & excipitur de illegitimitate, prius eſt determinandum de illegitimitate coram iudice eccleſiaſtico.

Gloſ. Non valeret proceſſus ſucceſſionis, ſi prius natiuitas legitima non probaretur. Quæſtio præiudicialis quæ incidit in eam, prius eſt cognoſcenda quam cauſa principalis; ſi vero ſint duæ quæſtiones principales ambo ciuiles, tractatur prius illa, quæ primo proponitur vide gloſ. in verbo dependentem.

694 *Cap. IV.* Super ſpoliatione. *Greg.ix.*

SPoliator conuentus ſuper ſpoliatione ſi reconueniat petentem ſpoliationem non eſt audiendus, niſi ſuper queſtione ſpoliationis; ſed ſi excipit de ſpoliatione alias, repellit aduerſarium ab agẽdo.

Gloſ. Quando ſint audiendi, & quando non, vide.

DE-

DECRETALIVM LIBER II.

DE PLVS PETITIONIBVS. Tit. XI.

695 *Cap. I.* Conſilium.

QVI petit pluſquam re ſibi debetur, vel alia cauſa quam debetur, & perſiſtit in iudicio petendi, condemnatur ad expenſas. Qui petit plus loco, ideſt ratione loci, vel in alio loco, tenetur ad intereſſe natum ratione loci. Qui petit ante tempus, duplicantur induciæ, & ſoluat expenſas.

Gloſ. In tribus primis caſibus condemnatur ad triplices pœnas & expenſas.

DECRETALIVM LIBER II.

DE CAVSA POSSESSIONIS, ET proprietatis. Tit. XII.

696 *Cap. I.* Suſceptis. *Gregor.*

CAVSA de poſſeſſione, & cauſa de proprietate debent cognoſci ab vno, eodemque iudice, nec ſententia eſt ferenda parte non audita, nec contra abſentem non contumacem.

Gloſ. Intellige de ſententia definitiua.

697 *Cap. II.* Ad vltimum. *Cæleſtin. iij.*

CAuſa poſſeſsionis, & proprietatis poſſunt ſimul tractari quoad ſuſcipiendos teſtes, & allegationes, vt parcant ſumptibus partium: his tamen acceptis prius eſt expedienda cauſa poſſeſsionis, ſeu prius pronuntiandum eſt in poſſeſſorio, quamuis petitorium ſimul terminetur. An in vtroque iure cauſa poſſeſsionis, & cauſa proprietatis poſsint ſimul expediri, vide in *gloſ. inter expreſſum*.

698 *Cap. III.* Cum Eccleſia. *Innoc.iij.*

QVi eſt ſpoliatus, ſi ſimul agat de poſſeſſorio, & petitorio, & bene probat ſpoliationem, ſed non dominium, vel proprietatem, reſtituetur illi poſſeſſio, ſed ſuccumbet in petitorio, ſeu proprietate: vt accidit Clericis Sutrinæ eccleſiæ, qui contra canonicos probarunt poſſeſſionem, ſed non proprietatem eligendi Epiſcopum.

Gloſ. Quam Teſtis varius in dicto non valet, & qui vacillat reijcitur. *c. ſi teſtes §. item qui, 4. q. 3.* Qui nititur probare negatiuam reijcitur. Item qui probat ſpoliationem reſtituitur, ſed ſi deficit in proprietate deſtituitur. Item cùm ſimul agitur de poſſeſſorio, & petitorio, prius pronuntiatur in poſſeſſorio. Item ius eligendi poteſt præſcribi. Item ſi actor non probat, reus abſoluitur *l. qui accuſare C. de eden.* Item actor quam diu poteſt agere de poſſeſſorio, cautius aget ſi non agat de proprietate quæ tercio. Tres vices non inducunt conſuetudinem niſi in criminalibus, *cap. ita nos 24. quæſt. 1.* non obſtan. *c. cum olim.*

Gloſ. Temporis. An longitudo temporis ſufficiat ad præſcribendum, quamuis nõ multiplicentur vices? videtur ſic ex hoc textu. Tamen reſpondeo quod nõ, quia ſeruitutes, quæ non habent cauſam cõtinuã, requirunt duplicatũ tempus, *l. ſi ſit conſtituta ff. quemadmodũ ſeruit. amitt.* Item in præſcriptione eccleſiaſtica requiritur bona fides, & titulus iuſtus, ſicut in conſuetudine eſt alleganda cauſa: ſed nõ in incorporalibus, in quibus ſola ſufficit pacientia pro toto, vt hic.

699 *Cap. IV.* Cùm ſuper. *Innoc.iij.*

DIcit idem quod in præcedenti: reſtituitur poſſeſſio, ſed vtraque electio cùm non fuerit canonica caſſatur, & reſtituuntur fructus. Item iudex debet pronunciare de ea re, quam cognoſcit.

Gloſ. In qua re hæc regula fallit. Primo in cauſa criminali Epiſcopi *c. quamuis 3 q6.* Secundo in ſententia lata à ſuperiore *cap. de cætero infra de re iudic.* Tertio vbi ſola cognitio demandatur *c. cùm olim infra de teſt.* Quarto in incidentibus quæſtionibus *c. 1. de ord. cognit. l. adita C. de ord. iud.* Adde, fallere etiam propter appellationem, recuſationem, vel reuocationem, quia tunc minor iudex, qui cognouit non poteſt pronuntiare *c. dilectus inf. de appellat.*

700 *Cap. V.* Paſtoralis.

SPoliatus, qui inchoat litem, mauult agere de proprietate, non facta mentione de violentia, ſeu poſſeſſione; antequam tamen ſit renuntiatum, vel concluſum de proprietate, poteſt agere de ſpo-

liatione, ſed poſtquam eſt renuntiatum, vel ſic concluſum, quod diffinitiua ſententia poſsit ferri de proprietate, non poteſt agere de poſſeſsione, niſi iuſta cauſa moueat animum iudicis, v.g. cùm clarè arguitur iniquitas inuaſoris, & via ſpoliato tollitur, caſu, vel malitia probandi dominium.

Gloſ. Recuperanda. Iudicium poſſeſſorium eſt tantum triplex, primum pro adipiſcenda poſſeſsione, & aliud dicitur Quorum bonorum, aliud Quorum legatorum, & aliud Saluianum. Secundum pro recuperanda, & aliud dicitur Vnde vi, aliud Quod vi, vel clam. Tertium pro retinenda, & aliud dicitur Vti poſsidentis pro re immobili, aliud Vtrobi pro re mobili. *§. adipiſcendæ, & §. ſeq. inſtit. de interdict.*

Gloſ. Interdictum) Interdictum olim erat quædam formata, & ſolemnis conceptio verborum, quibus Prætor aliquid fieri iubebat; vel prohibebat: hodie loco interdicti datur vtilis actio in factum, *inſtit. de interdict. §. vltimo.*

Gloſ. Non deciſa) qui ſuccumbit in iudicio proprietatis, poteſt agere pro poſſeſsione.

Gloſ. Æquitatem. Vbi ius non eſt proditum, iudex debet procedere ſecundum æquitatem, quam ſemper ante oculos debet habere, *l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod certo loco.*

701 *Cap. VI.* Cum dilectus.

QVando actum eſt ſuper poſſeſſorio, & petitorio, vtrumque eſt terminandum vnica ſententia, ſed in pronũciatione permittitur poſſeſſio, in exequutione verò præualet proprietas.

Gloſ. Super poſſeſſorio. Quomodo de vtroque poſſit ſimul agi, vide ibi.

702 *Cap. VII.* Cum olim.

BEneficiatus, qui probat collatorem fuiſſe in poſſeſſione conferendi tempore collationis ſibi factæ, relinquitur in poſſeſſione. Aduerſarius tamen poteſt agere contra collatorem circa proprietatem iuris conferendi. Not. quod Iudex datus de conſenſu procuratoris domini, non poteſt ab ipſo recuſari. Item res acta inter quoſdam non nocet alijs.

Gloſ. Reſeruata. Epiſcopus non poteſt repellere tales Canonicos volentes de proprietate agere per exceptionem rei iudicatæ in poſſeſſorio iudicio, quia talis exceptió tranſit quidem ab actore ſuo in alium, ideſt emptorem, ſed non reuertitur ad ſuum actorem, *l. ſi à te. §. vltimo, de except. rei iudicat.*

703 *Cap. VIII.* In cauſa. *Honor. iij.*

QVi petit aliquam rem, & affert vnam cauſam, in qua ſuccumbit, poteſt nihilominus eamdem iterum petere ex alia cauſa, non obſtante ſententia lata.

Gloſ. Indicium cenſus, qui ſoluitur alicui, eſt aliquando ſignum ſubiectionis, aliquando exceptionis, *cap. cum venerabilis, de cenſib.* aliquando protectionis. *cap. receptionis, inf. de priuil.*

CLEMENTIN. LIB. II.

DE CAVSA POSSESSIONIS, & proprietatis. Tit. III.

704 *Cap.* Cauſa beneficialis.

QVando cauſa beneficialis per legitimam appellationem deuoluitur ad Curiam, vtraque pars poteſt tentare petitorium, & poſſeſſorium, & ante cauſæ concluſionem ſpoliatus poteſt proſequi poſſeſſorium ſuſpenſo petitorio ſuo, vel ab aduerſario tentato.

Gloſ. Nemo debet appellare ad Papam omiſſo medio, ſed ſeruetur forma *cap. 1. de appellationibus, in 6.* & poteſt quis in prima inſtantia litigare coram Papa, medio omiſſo. Item ſpoliatus tentans petitorium, antequam ſit concluſum, vel renuntiatum poteſt, omiſſo petitorio, agere de poſſeſſorio. Item hic canon habet locum in beneficialibus, vel præbendis, ſed non in eccleſijs, vel in alijs. Item coram iudice appellationis non fit reconuentio. Item petens reſtitutionem beneficij non tenetur iuſtificare poſſeſſionem, vel probare titulum.

DECRETALIVM LIBER II.

DE RESTITVTIONE ſpoliatorum. Tit. XIII.

705 *Cap. I.* Licet. *Greg. ix.*

ANte omnem litem eſt reſtituenda poſſeſſio violenter ablata, ſed lite ſpoliatus cedit iuri ſuo, & conſentit vt ſpoliatus ante reſti-

te reſtitutionem poſſeſſionis probet proprietatem, omittitur reſtitutio,& expectatur ſententia.

Gloſ. Violenter ablata ſunt reſtituenda cum fructibus, & ſumptus, quos fecit inuaſor non poteſt petere, nec retinere, quia donaſſe videtur; & quicquid plantauit, vel ſerit, ſi radices egit, cedit loco, & tenetur etiam de eo, quod caſu periit: ſumptus vero neceſſarij, ſine quibus res facta fuiſſet deterior, non ſunt relaxandi.

706 *Cap. II.* Sollicitè. *Alex. iij.*

QVando quis eſt ſpoliatus, & deinde renuntiat eccleſiæ tunc teſtes contra eum non ſunt recipiendi antequam reſtituatur, quia non præſumitur liberè renuntiaſſe.

Gloſ. Poſſeſsio eſt priuilegiata, nec obſtat titulus ſequens.

707 *Cap. III.* Accepit.

QVando ſpoliatus agit pro ſpolio, & pars contraria probat ſponte renuntiaſſe ſine metu, & vi, ſpoliatus non eſt audiẽdus.

Gloſ. Si probat renunciaſſe ante ſpoliationem, non eſt audiendus, & ſic concordat cum præcedenti.

708 *Cap. IV.* Audita.

QVando Papa reſcribit ſecundas litteras, ne quid immutetur ſi per primas litteras fuit lata ſententia antequam venirent ſecundæ, non reuocatur ſi poſt reuocatur.

Gloſ. Nemo poteſt habere duas eccleſias quoad rectoriam. Item quis per renunciationem ſponte factam amittit ius. Item ſententia lata poſt reuocationem litterarum non valeat. Item Papa per ſuum reſcriptum non vult derogari iuri alicuius. Item ſi ſententia non eſſet lata, primæ litteræ reuocarentur. *de reſcriptis cap. cæterum cap. ex parte.*

709 *Cap. V.* In litteris.

QVando vnus dicit ſe vi eiectum de poſseſsione, & aduerſarius dicit illum non fuiſſe canonice electum, debet prius agi de violenta eiectione, quàm de canonica inſtitutione, quia ſecundum ius etiam prædo eſt reſtituendus.

Gloſ. Niſi Dominus eodem tempore petat cum fure.

710 *Cap. VI.* Item cùm.

CVm ſpoliatus agit de vi vel clam, & aduerſarius obijcit crimen, prius agendum de poſſeſsione.

711 *Cap. VII.* Conquerente.

QVi ſpoliat clericum beneficio, non ſeruato iuris ordine, debet prius reſtituere beneficium, & fructus, deinde agere.

Gloſ. Spoliatus non tenetur reſpondere de proprietate, donec fuerit reſtitutus.

712 *Cap. VIII.* Ex tranſmiſſa.

SI vir probat legitimam diſpenſationem, & copulam, & det cautionem, quod non inferet malum mulieri, eſt illi reſtituenda vxor: ſi vxor diffidat à viro ob capitale odium, committatur alicui cuſtodienda donec cauſa videatur.

Gloſ. Si probetur legitimus conſenſus in facie Eccleſiæ, licet objiciatur impedimentum, vxor eſt danda viro, niſi impedimentum ſit perpetuum, vel indiſpenſabile, & ſic non ſufficit probare ſolam poſſeſſionem. Idem circa ſeruum eſt dicendum.

713 *Cap. IX.* Cum veniſſet.

QVando clerus v. g. poſſidet Eccleſiam ſibi conceſſam ab Epiſcopo per alium, à quo poſſeſſionem accipiunt, mortuo illo immediato poſſeſſore poteſt ingredi poſſeſſionem ſine alio nouo conſenſu Epiſcopi, & omnia relicta ab illo ſunt cleri.

Gloſ. Licet beneficium non vacans non poſſit conferri alicui particulari, poteſt tamen conferri Collegio, vel Vniuerſitati.

714 *Cap. X.* Ex conqueſtione. *Lucius iij.*

SI vir vxorem relinquat, & agat de nullitate matrimonij apud iudices, & mulier petat ſibi reſtitui virum appellando, prius eſt reſtituendus vir, & omnia acta poſt appellationem ſunt nulla.

715 *Cap. XI.* Grauis.

QVi ab alijs rem vi, damno, & iniuria abſtulit, tenetur integrè reſtituere rem, & plenè, & reſarcire damna, & fructus non ſolum perceptos à violento, ſed quos Domini percepiſſent, & ſatiſfacere iniurijs, & ad hæc compellatur.

Gloſ. Violentia eſt probanda per teſtes: ſi aduerſarius negat reo per proprium iuramentum, conſiderata qualitate perſonæ, Iudex taxando condemnet, iniurias ſpecificet actor. Item fructus ſunt reſtituendi deductis neceſſarijs expenſis, ſiue in bona, ſiue in mala fide. Item bonæ fidei poſſeſſor reſtituat fructus extantes, & non conſumptos ante litis conteſtationem: ſed poſt litis conteſtationem

nem reſtituat etiam conſumptos poſt eam, nec ceſſat bona fides propter ſolam denuntiationem. Item poſſeſſor malæ fidei tenetur reddere omnes fructus, qui ad eum prouenire probantur ante litis conteſtationem. Item violentus poſſeſſor tenetur ad omnes, etiam ad eos, quos percepiſſent Domini, vt dicitur in tex. Item poſſeſſor bonæ fidei tenetur reſtituere omnes fructus naturales, & conſumptos, & extantes.

716 *Cap. XII.* Olim cauſam. *Innoc. iij.*

QVando v. g. aliqua Eccleſia eſt promiſſa alicui, & deinde inſcio domino ſumitur, vel traditur poſſeſſio ab aliquo, cum clauſula ſi placeat Domino, ſi ſtatim vi eijcitur, eiectus non poteſt agere de poſſeſſorio, & eijciens ſi exceſſit modum, ſatisfaciat pro modo.

Gloſ. Qui poſſidet ſub conditione, non dicitur poſſidere. Item licet in continenti, & cito vim repellere. Item inſcio domino accepta poſſeſſio non præiudicat: quando præiudicatur poſſeſſor, vide in *gl. A.* Item, qui petit reſtitutionem, debet duo probare: primò ſe poſſediſſe, & non ex precario, vel ex gratia: ſecundo, ſe ſpoliatum fuiſſe. An iſti, qui vi vim repellendo exceſſerunt modum, ſint excommunicati, videtur non. Reſpondeo ſic, quia ſcienter exciderunt, ſecus ſi caſu, vel ignoranter.

717 *Cap. XIII.* Litteras tuas.

AN quando vxor ſua temeritate, ſine iudice diſcedit à marito, deinde coram iudice petit ſeparari, opponens gradum conſanguinitatis, etiam illum in quo Eccleſia non ſolet diſpenſare, vt in ſecundo, & habet promptas, & paratas probationes, ſed vir petit ſibi vxorem reſtitui, an iudex debeat illam reſtituere. Reſpondeo: eſt triplex opinio. Prima affirmat cum tex. ex Lucio Papa: nec eſt timendum de inceſtu, quia ſcientes conſangninitatem nec petere, nec reddere debitum poſſunt. Secunda negat cum tex. *cap. 1. de ordin. coniu.* ex Clemente, quia ſi probatur exceptio, perimitur principalis quæſtio. Tertia diſtinguit in caſibus iure diuino prohibitis, in quibus Papa non poteſt diſpenſare, nec eſt reſtituenda; in caſibus iure humano prohibitis in reſtituenda, in quibus, qui ad mandatum Eccleſiæ reddit debitum, non peccat. Hæ tres opiniones non reprobantur, nec alicui fit præiudicium: ideo reſponde ad tollendum periculum inceſtus, & perplexitatem mulieris. Mulier opponens conſanguinitatem, præſertim in gradu à lege diuina prohibito, ſi in continenti offert probationes paratas, præci-

præcipuè ſi fama conſentit, eſt præcipienda reſtitutio in omnibus præter copulam carnalem, quouſque cauſa terminetur. Interim ad cautelam iuret mulier, quod non malitiosè obiecit. Si verò non habeat incontinenti paratas probationes, ſed dilationem quærit, compellatur cenſuris ad plenariam reſtitutionem, quia præſumitur contra eam, cùm ſua temeritate, ſine iudice receſſit à viro: ipſa tamen ex ſe abſtineat à toro, & humiliter toleret cenſuram donec rem probauerit, & abſoluatur: ſed ſi tanta ſit ſæuitia viri, vt non ſit tuta, non reſtituatur, vel prouideatur de ſufficienti ſecuritate.

Gloſ. Nota, debet quis ſequi potius propriam conſcientiam, quam ſententiam iudicis. An qui expulit à ſe vxorem, & deinde eam repetit, ſit ei facienda reſtitutio. Item *Gloſ.* putat quod Papa in gradum prohibito lege diuina non poteſt propriè.

718 *Cap. XIV.* Ex parte.

QVando non præceſſerunt, nec ſunt ſequuta ſponſalia, vel conſenſus legitimus, ſed vir traduxit mulierem in domum ſuam, & mulier diſcedens vult alteri nubere, vir non poteſt petere reſtitutionem mulieris, quia non fuit ſpoliatus, & mulier poteſt agere per procuratorem.

719 *Cap. XV.* Cum ad ſedem.

INterdictum vnde vi non competit contra illum, qui non ſpoliauit, nec mandauit ſpoliare, nec ratam habuit ſpoliationem: quæ ſi non probatur per teſtes, vel partium confeſſionem, in iudicio, vel per inſtrumenta, vel per euidentiam facti, ſi quæ fuit lata ſententia caſſatur.

Gloſ. Acta in vno iudicio fidem faciunt in alio. Item à ſententia ſuper poſſeſſorio appellatur, licet legibus contrarium ſit cautum. Item interdictum vnde vi datur vniuerſali ſucceſſori, & non ſingulis. An interdictum vnde vi detur ſingulis, & in qua re, vide ibi.

720 *Cap. XVI.* Olim nobis.

SPoliator, qui ſpoliatus fuit, nec habet vnde reſtituat, non eſt cogendus ad reſtitutionem, niſi prius ſit reſtitutus, vt habeat vnde reſtituat, alioquin actio, quam inopia debitoris excludit, eſſet inanis.

721 *Cap. XVII.* Olim inter.

NOn debetur reſtitutio Parochiæ illi, qui dicit ſe ſpoliatum, & probat eo ſolo, quia excommunicauit, & populus Parochiæ

chiæ abſtinuit ab ingreſſu timore excommunicationis.

Gloſ. Iudex non acquirit poſſeſſionem ex eo, quod aliquis timet ſententiam latam à non ſuo iudice: & qui petit reſtitui, debet probare ſe poſſediſſe, & ſpoliatum fuiſſe. An qui timore victus abſtinet, perdat poſſeſſionem? videtur ſic, quia paret, vt ſubditus: videtur non, quia ex timore.

Gloſ. Timor excommunicationis æquiparatur timori cadenti inconſtantem virum, & in tali dubio melius eſt obedire.

722 *Cap. XVIII.* Sæpe contingit.

SPoliator ſi diſtraxit rem in alterum ſcientem, ſpoliatus habebit beneficium reſtitutionis contra retinentem ſcienter.

Gloſ. Quod ignoranter. Item iura pro eodem putant auferre, & detinere iniuſtè.

723 *Cap. XIX.* Piſanis. *Gregor. ix.*

QVi occupat locum, in quo quis liberè aliqua iura poſſidet, v. g quia non poteſt impediri in exigendis fructibus, occupans poteſt conueniri, vt reſtituat libertatem poſſidendi: & quia iſta reſtitutio non poteſt fieri, niſi remittat locum occupatum, cum ſemper poſſit dominum prohibere, ne liberè poſſideat; ideo occupans poteſt cogi, vt locum dimittat, vt fuit factum Piſanis ob Epiſcopum Lucanum.

Gloſ. Qui peccat tam in facto, quàm in modo, vel altero tantum, factum non valet; vt in electione, quia forma data omnino eſt ſeruanda.

IN SEXTO LIBER II.

DE RESTITVTIONE SPOliatorum. Tit. V.

724 *Cap. I.* Frequens. *Innoc. iij.*

AD tollendas dilationes litium in ciuilibus, ſi obiectio ſpoliationis eſt poſita ab aliquo, quam ab actore, non impedit quin procedatur. v. g. Titius ſpoliauit te, & ego ciuiliter ago contra te, non potes excipere de ſpoliatione. Similiter ſi ego ſpoliaui, deinde ago pro mea Eccleſia, non potes excipere: ſi pro me, potes in criminalibus, ſiue ab actore, ſiue ab alio ſis ſpoliatus, ab om-

ab omnibus tamen bonis, & non à parte minima potes; & in vtroque caſu debet probare exceptionem intra quindecim dies; alioquin condemnabitur ad expenſas actoris taxa iudicis, & poteſt puniri.

Gloſ. Dubium eſt inter Doctores, an ſi actor ſpoliauit, & agat de quacumque actione, ſit repellendus donec reſtituat, an tantum in actione de re, qua ſpoliauit. Item cùm eſt probanda ſpoliatio intra quindecim dies, non computatur prima dies exceptionis: ſimiliter in exceptione excommunicationis: ſecus quando dantur decem dies ad appellandum. Item dies, in quibus oportet ſiſtere in iudicio, vel cùm committitur cauſa terminanda intra certum tempus dies præſentationis litterarum non computatur: quod ſi vltimus dies eſt feriatus reſpondere, debes præuenire. Item ſunt decem & ſeptem caſus, in quibus cōpellitur quis agere ex Hoſtienſi T: qui excipit, ſi infra tempus datum à Iudice non petit reſtitutionem, & litem: ſi poteſt, non terminat, poterit accuſari, non obſtante exceptione T. Si te ſpoliaui nomine priuato, & deinde ago de iure meæ Eccleſiæ, vel contra; & tu excipis de ſpoliatione: non valet exceptio.

725 *Cap. II.* Ad decimas. *Bonifac. viij.*

QVando clerici petunt decimas de prædijs, quæ ſunt in aliena, v. g. Parochia, non ſunt audiendi ſi dicant ſe ſpoliatos, niſi probent ſe legitimè poſſediſſe, quia præſumitur iniuſtè occupaſſe; cum prædia in aliena parochia, de iure communi, ad eandem pertineant, niſi aliud oſtendatur.

Gloſ. Scilicet, debent probare titulum, quo decimas poſſidebant, & non ſufficit probare poſſeſſionem: quomodo vero acquiritur titulus, ibi. Item poſſidens aliquid contra ius præſumitur poſſeſſor malæ fidei. Item decimæ de iure communi pertinent ad eccleſiam parochialem, vbi ſunt. Item ſi fuiſſent ſpoliati à tertio, habuit locum hæc decretalis.

DECRETALIVM LIBER II.

DE DOLO, ET CONTVMACIA. Tit. XIV.

726 *Cap. I.* Ad hæc. *Alex. iij.*

REVS, qui ſpoliauit, ſi eſt abſens, & non paret iudici in danda poſſeſſione, immo per dolum, & potentiam impedit ingreſſum ad poſſeſſionem, ſi in fine anni offert cautionem ſtandi iudicio, eſt patienter admittendus, & non priuandus, quia in perſonis, & negotijs Eccleſiaſticis non requiritur diſtrictio, & rigor iuris, cum iuſtitia non periclitatur.

Gloſ. Qui in poſſeſſionem mittitur per primum decretum efficitur tantum cuſtos, & non poſſeſſor. Item contumax quibus pœnis mulctetur, *cap. tua, vt lite non conteſtata.* Item, qui impeditur ab aduerſario ne conſequatur poſſeſſionem, intelligitur poſſidere.

727 *Cap. II.* Ex litteris.

IVdex propter contumaciam partis poteſt rem petitam ſequeſtrare, & condemnare contumacem in expenſis partis. Item litteræ Apoſtolicæ ſecundæ ſi non faciunt mentionem de primis in eadem cauſa, vel non contineant nomina particularium, qui erant in primis, non præiudicant primis, quia dolus, & fraus nulli debet patrocinari.

Gloſ. Qui malitioſè trahit alium ad iudicium, debet condemnari ad expenſas. Item litteræ generales non reuocant ſpeciales. Item multis modis cõmittitur contumacia: primò ſi non venit: ſecundò, ſi non reſtituit: tertiò, ſi non reſpondet, vel obſcurè reſpondet: quartò, ſi non iurat: quintò, ſi recedit negotio in feſto: ſextò, ſi non exhibet. Item de iure non debet fieri ſequeſtratio, ſed res tradenda.

728 *Cap. III.* Cauſam, quæ.

SI reus eſt contumax, ideſt ſi citatus non paret, vel non vult parere iudicio, vel ſe abſentat; ſi pars inſtet, iudex vocet procuratorem eius: ſi non venit, vel non eſt, mittat denuntiationes ad

domum

domum eius, & accipiat teſtes alterius partis contra actorem abſentem, & proferat ſententiam.

Gloſ. Etiam lite non conteſtata. Item legitima citatio fit trinis edictis, vel vno peremptorio pro tribus. Item hæc decret. loquitur quando actor eſt abſens, reus preſens.

729 *Cap. IV.* Pro vt nobis. *Vrban iij.*

SI lite conteſtata reus vocatus eſt contumax, ſi liquet de cauſa feratur ſententia diffinitiua: ſi non liquet, petens ponatur in poſſeſſione, & pro abſente ſeruetur quæſtio proprietatis.

Gloſ. Si in cauſa liquet, vel liquere poteſt. Item ſi cauſa eſt talis, vt actor non poſſit mitti in poſſeſſionem, reus debet excommunicari.

730 *Cap. V.* Finem litibus. *Innocent. iij.*

QVando actor habet intentionem fundatam, ſi altera pars obijcit exceptionem, & in continenti non probat, ſed accipit inducias, condemnabitur ſtatim ad moderatas expenſas, & ſi non eſt ſoluendo puniatur arbitrio iudicis.

Gloſ. In hac Decretali continetur ius nouum, ideo dicit ſtatuimus. Item loquitur de exceptione peremptoria. An hoc cap. circa expenſas, habeat locum in exceptione dilatoria, quæ fit ante litem conteſtatam. Item hoc regulare eſt, vt qui non eſt ſoluendo alio modo puniatur; & quando certa pœna non eſt taxata, iudicis arbitrium habet locum, vt penſata æquitate procedat.

731 *Cap. VI.* Cum dilecti.

QVi citatus intra certum terminum per ſe, vel per alium non comparet in illo termino, vel paulo poſt, ſi non eſt legitimè impeditus, licet nuncium miſerit ad excuſandum, habebitur contumax, & condemnabitur ad expenſas à tempore contumaciæ.

Gloſ. In cauſa communi eiuſdem litis, ſi vnus poſt litem conteſtatam vult agere pro alio, admittitur etiam ſine mandato, præſtita tamen cautione de rato. An etiam in cauſa criminali, eſt dubium? Item poſt litem conteſtatam cauetur de rato. An citatus impeditus debeat mittere procuratorem; vel ſatis ſit mittere nuncium excuſantem.

732 *Cap. VII.* Cum olim.

IN cauſa beneficiali poſt latam ſententiam Papa poteſt cognoſcere. Item contumax, & condemnatus, vt conuincatur eius malitia,

Digitized by Google

malitia, debet iterum ex abundanti citari ad cauſam defendendam: & ſi eſt intra prouinciam, & intra tres menſes non comparet; ſi verò extra, intra annum poſtea confirmetur prima ſententia, & interim in illo anno idem fiat adminiſtrator.

733 *Cap. VIII.* Veritatis.

SI contumax eſt abſens ex malitia, poſſunt recipi teſtes, poteſt excommunicari, deponi, priuari officio Pontificali, vel Sacerdotali, & quæcumque facta poſt has ſententias irritantur.

Gloſ. In cauſa denunciationis, lite non conteſtata, poſſunt recipi teſtes contra contumacem, & in abſentem contumacem fertur ſententia depoſitionis, quia excommunicatus, vel ſuſpenſus celebrauit. Item in magno crimine deponitur quis per denunciationem. Item hoc valet in criminalibus.

734 *Cap. IX.* Contingit.

QVando actor ex decreto iudicis debet poni in poſſeſſione rei cuſtodiendæ, & propter dolum, vel potentiam rei non admittitur, vel admiſſus reijcitur, tranſacto anno efficitur verus poſſeſſor, ne contumax ſit melioris conditionis.

Gloſ. Secundum iuriſtas non dicitur propriè cuſtos rei ſeruandæ, quando agitur de actione reali, ſed verus poſſeſſor; licet reus, ſi veniat infra annum ſecundum formam iuris, rem recuperat: ſecundum can. propriè dicitur, quia infra annum non eſt verus poſſeſſor, ſed cuſtos. Item duæ ſunt pœnæ contra contumaces, miſſio in poſſeſſionem, & excommunicatio. Quid ſi per alium tertium impedior à poſſeſſione? Item d. An elapſo anno ipſo iure fiat verus poſſeſſor; vel requiratur ſententia iudicis, & idem in cauſis ſpiritualibus, & an ex iure canonico miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, ſi eijciatur poſsit petere reſtitutionem.

735 *Cap. X.* Venerabilis. *Greg. ix.*

SI citandus non inuenitur, citatio poteſt figi in valuis Eccleſiæ ſuæ, & valebit.

Gloſ. Secundum ius can. inſtantia iudicis, elapſo triennio, non finitur, ſicut in ciuilibus. Item in quibus poteſt procurator interuenire.

IN

IN SEXTO LIBER II.

DE DOLO, ET CONTVMACIA. Tit. VI.

736 *Cap. I.* Actor. *Innoc. iij.*

SI non curat venire ad terminum, ad quem fecit citare aduerſarium, condemnetur ad expenſas factas à reo.

Gloſ. Veniendo cum lite, nec amplius admittendus ad aliam citationem, quod in termino comparebit fideliter.

Gloſ. Si tamen hoc pars petat, vt non admittatur, niſi præſtita cautione, quia iudex non debet interponere ſuum officium ad priuatam vtilitatem, niſi requiſitus. An iſte ſit condemnandus in expenſis pro ſimplici citatione, vel pro citatione peremptoria. Item quid ſi neuter comparuit, an ſit condemnandus ad expenſas, vel aliud? Item reus in qualibet contumacia, etiam ante peremptorium condemnãtur ad expenſas, ſed non poteſt excommunicari, niſi poſt peremptorium.

737 *Cap. II.* Eum, qui. *Bonifac. viij.*

QVi in ſententia interlocutoria, vel grauamine appellat à iudice, non eſt amplius citandus ad ea, quæ poſt ſunt facienda in iudicio, vel ad ſententiam audiendam, niſi ſponte renunciet appellationi.

Gloſ. Intelligitur in caſu, in quo appellatio non impedit excuſationem. Item contumax in vno actu citabitur ad alios actus; ſecus ſi fuit citatus ad totam cauſam, & fuit contumax. Item quando dantur plures iudices, cum clauſula quod ſi non omnes, & duo pronunciant vnum, & tertius aliud, illi duo non poſſunt procedere ad exequutionem non vocato tertio, ſcilicet ſi in exequutione ſententiæ ſit cognitio cauſæ.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE DOLO, ET CONTVMACIA. Tit. III.

738 *Cap.* Si ante.

QVi ante definitiuam ſententiam appellat, iudex non deferens eius appellationi in cauſa procedit,& fert ſententiam definitiuam: ſi prima appellatio non fuit manifeſtè friuola, poteſt ab illa ſententia definitiua intra tempus debitũ appellare.

Gloſ. De iure canon. poteſt quis appellare à ſententia interlocutoria, à quocumque grauamine: de iure ciuili non, niſi tale eſſet grauamen, quod non poſſet repari à definitiua, quia tunc poſſet appellare ab interlocutoria iure ciuili. Item quando appellatur ab interlocutoria, iudex poteſt dare Apoſtolos refutatorios, ideſt litteras teſtimoniales, & ipſe poteſt procedere ad vlteriora, ſi cauſa appellationis ſit irrationabilis, ſecus in diffinitiua ſententia. Item ſententia eſt varia: vt diffinitiua, quæ iudicialiter finem imponit condemnando, vel liberando, in quæſtione principali, quam iudex non poteſt reuocare. Interlocutoria, quæ fertur in medio cauſæ, non ſuper principali, ſed ſuper emergenti, & incidenti quæſtione, vt de libello, vel dilatione danda, vel de teſtibus ſuſcipiendis: & dicitur ſemiplena, quam quilibet iudex, etiam arbiter poteſt reuocare. Conuentionalis, & eſt amicabilis compoſitio, quando iudex monet conuenire inter ſe. Item ſententia per errorem reuocatur. Item, qui appellat debet petere Apoſtolos à iudice, à quo appellat: & ſic Apoſtoli dicuntur litteræ datæ appellanti, in quibus continentur allegationes, & proceſſus cauſæ. & Apoſtoli, vel ſunt conuentionales, vel teſtimoniales de appellatione facta, vel dimiſſorij, id eſt quãdo apparet,quod iudex detulit appellationi. Alij reuerẽdi,vel reuerentiales,id eſt quando ob reuerentiam ſuperioris defertur appellationi. Item tempus debitum eſt decem dierum à tempore notitiæ. Item manifeſtus contumax quis dicatur, & an verus contumax, ſed non manifeſtus poſſit appellare.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER SECVNDVS.

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

738 *Cap.* Rem non nouam.

CItandi à Sede Apoſtolica, ſi per ſe, vel per alios faciunt ne citationes ad eos perueniant, vel ne figantur in eorum domibus, vel ne tute ad eos ire liceat, & libere: tunc ſi citationes fiant in audientia litterarum Apoſtolicarum, aut in aula palatij, poſtea affigendæ in valuis maioris eccleſiæ loci, vbi curia Romana reſidet;ſi fiant extra dies ſolemnes,ita ligent poſt lapſum terminum proportionatum illi, etiam ſi ſint Reges, & Imperatores, ac ſi perſonaliter eſſent citati,non obſtantibus priuilegijs, indulgentijs, litteris generalibus, vel ſpecialibus, etiam ſi de verbo ad verbum, &c. etiam ſi eſſent nominandæ perſonæ.

Gloſ. An Papa poſſit procedere contra aliquem omiſſa citatione, vbi multa de iure diuino, naturali, poſitiuo, humano, &c.

DECRETALIVM LIBER II.

DE EO, QVI MITTITVR IN poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ. Tit. XV.

739 *Cap. I.* Conſtitutis. *Alex.iij.*

MIssvs ex primo decreto in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, v.g. Eccleſiæ, ſi pars contraria, licet hoc velit facere, tamen intra annum, ſua culpa, non præſtat cautionem, acquirit poſſeſſionem incommutabilem illius rei ſaluo iure partis pro proprietate.

Gloſ.

Gloſ. Pars aduerſa, ſi iudicem habere non poteſt, offerat, & præſtet cautionem coram publicis, & honeſtis viris, ne annalis præſcriptio currat: tunc enim per ipſum non ſtat. Similiter ſi non poteſt iudici præſtare cautionem, præſtet parti, ſicut & poteſt præſtare iudici parte abſente; alias honeſtæ perſonæ, vt dictum eſt.

740 *Cap. II.* Cum ſicut. *Clem.iij.*

QVi paſſus eſt miſſionem in poſſeſſionem, ſi infra annum offert cautionem iudicibus, vel vni ex his, licet iudices illam non capiant, non currit annus ei: & ſic poſt annum reſtituetur, quia per ipſum non ſtetit.

Gloſ. Idem ſi non habet copiam iudicis. Item quod per me non ſtetit, non eſt mihi imputandum.

741 *Cap. III.* Cùm veniſſet. *Innoc.iij.*

QVi paſſus eſt miſſionem in poſſeſſionem, ſecundum ius, & ſecundum laudabilem conſuetudinem, ſi appellat præſtita cautione reſtituitur in poſſeſſionem, & differtur ſolutio expenſarum neceſſariarum, donec conſtet fuiſſe contumacem, vel conſuetudinem non fuiſſe laudabilem; & ſi ſecus conſtat, ſoluat expenſas.

Gloſ. Lapſus anni ad recuperandam poſſeſſionem non obſtat, ſi per eum, qui eam amiſit, non ſtat. Item legitima appellatio impedit. Item præſcriptio annalis interrumpitur per oblationem cautionis. An per oblationem cautionis renunciauerit appellationi factæ Papæ, vide. Item expenſæ neceſſariæ dicuntur, ſine quibus deterior eſſet res, ſi non fierent, aut etiam periret *l. expenſæ ff. de verb. ſignif. l. ac ſi neceſſarias ff. de pign.*

Cap. IV. Si aduerſarius.

ADuerſarius ſi citatus non comparet, nec aliquis pro eo, agens mittatur in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ. Secus ſi non fuit citatus perſonaliter.

Digitized by Google

IN SEXTO LIBER II.

DE EO, QVI MITTITVR IN POSS. cauſa rei ſeruandæ. Tit. VII.

742 *Cap.* Eum, qui.

IN beneficijs eccleſiaſticis propter contumaciam abſentis non mittitur quis in poſſeſſionem cauſæ: ſed diligenter examinato negocio, etiam lite non conteſtata, fertur ſententia, & terminatur debito fine.

Gloſ. Si mitteretur in poſſeſſionem, ex primo decreto haberet vitioſum ingreſſum in beneficium, quia non haberet titulum, ſiue inſtitutionem. Item quia conſtat de intentione abſentis quod ſit deliberatus non venire, non eſt citandus, quia citatio eſt ad explorandū animū, an velit venire. Item perſonatus non eſt dignitas, cum textus dicat de obtinendis. An etiam intelligatur de obtentis? Reſp. ſic.

DECRETALIVM LIB. II.

VT LITE PENDENTE NIHIL innouetur. Tit. XVI.

743 *Cap. I.* A memoria.

LITE pendente nihil eſt innouandum, nec alicui auferenda poſſeſſio. & ſi ego obtineo litteras, quibus tu priuaris ſine cauſæ cognitione, vſu poſſeſſionis, litteræ illæ tanquam ſubreptitiæ non valent, donec conſtet, an ſit iuridicè poſſidens.

Gloſ. Papa reuocat quod iniuſtè fecit, vel quod iuſtè, ſed incipit eſſe occaſio mali. Item incorporalia poſſidentur, vel quaſi poſſidentur, vt ferre crucem ante ſe. Item hodie archiepiſcopus de iure poteſt ferre crucem ante ſe per loca etiam exempta ſuæ diœceſis. *Clem. vlt. de priuilegijs*, & *Gloſ. in hoc tit.* loquitur de iure antiquo: ſed quatuor Patriarchæ poſſunt vbique etiam extra prouinciam ferre crucem ante. Excipitur Romæ, vel coram Papa, vel eius Legato.

Cap.

744 *Cap. II.* Laudabilem. *Clemen.iij.*

COniux accuſatus de adulterio pro ſeparatione tori, ante probationẽ accuſationis non eſt priuandus poſſeſſione coniugali.

Gloſ. Qui ad mandatum Eccleſiæ ſoluit debitum vxori, ſibi præiudicium non facit. Item conſcius impedimenti non debet exigere, nec reddere.

745 *Cap. III.* Eccleſia.

LIte pendente res litigioſa non debet in alium transferri, & ſi facto transferatur, ita vt recuperari non poſſit, alia res reſtituatur loco illius, quæ cenſebitur litigioſa, eodem iure, vt prima, nec alienari poterit.

Gloſ. Pœna ementis rem litigioſam eſt, ſi ſcienter, amittit prætium, quod applicabitur Fiſco, & rem ipſam; ſi ignoranter, recuperabit pretium, & tertiam partem plus. Idem de dante, & donatario ſcienter, vel ignoranter. Excipiuntur aliqui caſus, vt dotis, donationis ante nuptias, &c. vide ibi.

746 *Cap. IV.* Eccleſia ſanctæ.

IDem quod in præcedenti.

Gloſ. Quando Superior reuocat ad ſe negotium, quicquid tentat inferior non tenet. Item ſi res non poteſt reſtitui, fiat in aliquo æquiualenti. Item quando pignus reſtituitur, non intelligitur debitum eſſe remiſſum, ſed quando reſtituitur chirographum videtur eſſe remiſſum, quia ex chirographo nulla alia vtilitas habetur, niſi remiſſio debiti, ex pignore vero habetur alia.

747 *Cap. V.* Dilectus. *Honor.iij.*

QVando litigatur de aliqua re, ſi obtineatur priuilegium fauorabile, in quo non fiat mentio de lite, vel indulgentia, non valet.

Gloſ. Vt priuilegium non valet tacita lite, ita nec tacita compoſitione; ita nec ſuper re iudicata impetratum ad ſententiam retractandam. Idem ſi vt pragmatica, vel ſanctio, vel quid ſimile.

IN SEXTO LIBER II.

VT LITE PENDENTE NIHIL *innouetur*. Tit. VIII.

748 *Cap. I.* Diſpendijs. *Bonifac. viij.*

SI duo electi litigant de Eccleſia ſuper electione, & vnus moritur, vel cedit iuri ſuo, vel cadit, ſeu excluditur à proſecutione, lite pendente non fiat alia electio, & ſi fiat eſt nulla, donec conſtet, an ſuperſtes ſit legitimè electus.

Gloſ. Secunda electio eſſet nulla, etiam ſi primus non fuiſſet legitimè electus, ſed fiat de nouo.

749 *Cap. II.* Si hi, contra quos.

SI ego moueo litem contra aliquem, qui poſſidet beneficium ſuper poſſeſsione, vel proprietate, & ille cedit, vel moritur Patronus, vel cuius eſt conferre, non poteſt præſentare, vel conferre alteri, dum mea lis pendet, & ſi ſecus fiat, factum eſt nullum: & ſi aliquis ad quem ſpectat, vult admitti ad beneficium defendendum, admittatur in eo ſtatu, in quo eſt lis.

Gloſ. Hodie impetratur à Principe, vt poſsit fieri ſubrogatio non obſtante iſto cap. & hoc quando poſſeſſor moritur, ſecus quando petitur. Item hæc decretalis procedit, quando eſt lis inter duos, ad quem ſpectet beneficium, non qnando eſt alia lis. v.g. cùm quis petit alterum remoueri propter concubinatum, vel aliud crimen: tunc enim ſi moriatur accuſatus cum lite pendente cedat, benè poteſt alius prouideri.

CLEMENTIN. LIB. II.

VT LITE PENDENTE. Tit. V.

750 *Cap.* Si duobus.

SI duo litigant ſuper beneficio ipſis collato, & moriantur in Curia, tunc collatio beneficij ſpectat ad Papam: ſi ambo morian-

tur

tur extra Curiam, ſpectat ad Ordinarium, dummodo ius beneficij fuerit pænes defunctos, non pænes tertium. Si vnus moritur in Curia, alter extra; ſi qui in Curia poſsidebat beneficium, ſpectat ad Papam; ſi qui extra, ad Ordinarium: ſi neuter poſſidebat, & moriantur vnus extra, alter intra, præfertur Papa in collatione facienda: ſi vnus tantum moritur, alter proſequitur litem, interim beneficium non conferatur: & ſi poſtea cognoſcetur beneficium ſpectaſſe ad defunctum, ſi mortuus fuit in Curia, ſpectat ad Papam, ſi extra ad Ordinarium: ſi ad neutrum ſpectabat, tunc Ordinarius confert. Item per iſtum Tit. qui loquitur tantum de beneficijs ſimplicibus, non agitur de perſonatibus, & dignitatibus Eccleſiaſticis, de quibus ſolus Papa diſponit, vt habetur *in 6. de præben. cap. 1. & 2.*

Gloſ. Romana Curia, & Sedes Apoſtolica in hoc caſu habentur pro eodem. Item ſi electus non confirmatus moriatur in Curia, non vacat in Curia eius beneficium, quia non erat collatum, ſed dicitur vacare per primam vacationem. An beneficiatus confirmatus in Curia ad aliquam dignitatem; prima beneficia dicantur vacare in Curia? Reſpondetur affirmatiuè. An per conſecrationem vacent beneficia Epiſcopi? Reſpondetur negatiuè. An ſit idem mori, & renuntiare in Curia? Reſpondetur affirmatiuè. Vide.

751 *Cap.* Cum lite pendente.

QVantum ad hoc, vt nihil innouetur, tunc dicitur lis pendere, quando legitima citatio peruenit ad partem citatā, vel pars impediuit ne ad ſe perueniret: ſi tamen in citatione ſint ea expreſſa, per quæ poſſit plenè inſtrui, ſuper quibus conueniant in iudicio.

Gloſ. Iudex dicitur competens, qui habet iuriſdictionem in exercitio ante exceptionem, licet poſſit excipi contra iuriſdictionem, vel perſonam iudicis. Item quando dicatur aliquid innouari in lite, vide. Item caſus, in quibus etiam ponderatur pendentia litis. *cap. vlt. de off. leg. in 6. & ibi gloſ.* Item ſi quis in citatione dicat, compareas tali die coram iudice reſponſurus ſuper quadam domo, non exprimit ſufficienter ad introducendam litis pendentiam ſuper tali domo. *cap. 2. de dot. & coniu. in 6.* Quare actor cui intereſt, inducat litis pendentiam, vel in citatione ponat libellum, vel cauſam ſufficienter exprimat.

DECRETALIVM LIBER II.

DE SEQVESTRATIONE poſſeſsionum, & fructuum. Tit. XVII.

752 *Cap. I.* Ad hoc. *Innoc.iij.*

Continentia cauſæ diuidi non debet, & ſic quando committitur cauſa, intelligitur commiſſum poſſeſſorium, & petitorium, nec ſequeſtratio fieri debet. & qui non dat cautionem, ſed reaſſumit poſſeſſorium rei, tenetur parti ad expenſas interim factas.

Gloſ. Si alicui committatur cauſa poſſeſſionis tantum, non poteſt cognoſcere de proprietate. Item vno eodemq. tempore cauſa poſſeſſionis, & proprietatis non debet diuerſis iudicibus committi. Item res ſequeſtrata à nullo litigantium poſſidetur, niſi dicatur quod cuſtodiæ gratia ponitur in ſequeſtro.

753 *Cap. II.* Dilectus.

QVi cauſa cuſtodiæ eſt miſſus in poſſeſſionem, non poteſt fructus diſſipare, & ſi diſſipat reuocentur diſſipati, & omnes fructus ſequeſtrentur.

Gloſ. Qui eſt miſſus in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ, infra annum non facit fructus ſuos, ſed cuſtodit tradendos reo, ſi infra annum recuperat poſſeſſionem, deductis expenſis factis pro colligendis fructibus: ſi infra annum non recuperat, tunc ipſe lucratur omnes. Item poſſeſſor lite pendente non remouetur à poſſeſſione, nec ab ea ſequeſtratur, niſi in aliquibus caſibus, quos vide ibi.

754 *Cap. III.* Ab eo, qui.

POſſeſſor ſi appellat à ſententia contra eum lata, & diſſipat fructus, lite pendente, fructus poſſunt ſequeſtrari.

IN

IN SEXTO LIBER II.

DE SEQVESTRATIONE poſſeſſionum, & fructuum. Tit. VI.

755 *Cap.* Ad compeſcendum.

CVm in Curia Romana fertur ſententia diffinitiua in petitorio, vel poſſeſſorio contra poſſeſſorem, qui tamen per triennium non pacificè poſſederit beneficium, Ordinarius ſequeſtret beneficium; & ſi ſit curatum, vel dignitas, apud idoneam perſonam, quæ plenam, & debitam curam gerat de beneficio; & fructus, qui ſuperſunt ſolutis oneribus reſtituantur ei, qui in cauſa finalem victoriam habebit. Item, qui impedire ſequeſtrationem, vel quomodolibet ſequeſtratos fructus occupare præſumpſerit, ipſo facto eſt excommunicatus, qui non abſoluatur niſi facta reſtitutione, vel amoto impedimento: & ſi eſt ex litigantibus, cadit à iure, quod habet in beneficio, vel ad beneficium: nec obſtat ſi opponatur contra ſententiam de nullitate.

Gloſ. Si ſententia fertur contra petitorem pro poſſeſſore, non fit ſequeſtratio, nec ſi inter duos petitores feratur contra vnum, nec ſi contra poſſeſſorem, ſed non pro petitore. Item interlocutoria ſententia non habet locum in hoc Tit. nec ſi agatur de alio, quàm de beneficio. Item non ſufficit tertius annus inchoatus, ſed debet eſſe perfectus ante litem motam. Item non ſufficit cautio de reſtituendo pro abſolutione ab Ordinario. An abſolutio data contra hanc formam. Res eſt dubia, ſed affirmatiuè reſpondendum.

DECRETALIVM LIBER II.

DE CONFESSIS. Tit. XVIII.

756 *Cap. I.* Cùm Monaſterium. *Clem. iij.*

QVANDO vnus, v. g. Sacerdos confitetur ſe commiſiſſe crimen, v. g. homicidij ſuggeſtione aliquorum, ſi aliter veritas non probetur, illi, qui dicebantur ſuggeſſiſſe non ſunt aliqua pœna caſtigandi, quia ſecundum ius de ſe confeſſus non

eſt

eſt interrogandus de conſcientijs aliorum, & talis confeſſio non eſt admittenda contra aliquem, excepto crimine læſæ Maieſtatis: ſed ſi illi de hoc eſſent infamati, iniungatur ſingulis, vt cum tribus alijs eiuſdem ordinis ſe purgent.

Gloſ. Nulli de ſe confeſſo eſt credendum in præiudicium aliorum: & infamatus debet ſe purgare per honeſtos viros, qui illum cognoſcant, & ſi deficiant tanquam conuictus puniatur.

757 *Cap. II.* Cùm ſuper. *Innoc.iij.*

SImoniacus eſt deponendus per ſententiam iudicis ab omni beneficio, & officio Eccleſiaſtico. Item ſi quis incidenter confiteatur aliquod crimen contingens cauſam principalem, iudex poteſt nouum inchoando proceſſum illum punire pœna ordinaria, etiam ſi directè contra eum non ageretur.

Gloſ. Confeſsio facta coram non ordinario iudice non præiudicat quantum ad pœnam, ſed quantum ad ſuſpicionem.

758 *Cap. III.* Ex parte. *Greg.ix.*

QVando negotium nondum eſt finitum, error facti nemini nocet: & ſic cauſa non finita, confeſſio œconomi ex errore facti, ſi conſtat, non præiudicat Eccleſiæ.

Gloſ. Dummodo ante ſententiam error probetur. Item hic Tit. habet locum poſt litem conteſtatam, ſed edictum de interrogatorijs actionibus habet locum ante, & poſt, quia iudex quando æquitas illum mouet, debet interrogare partes. Item ad hoc vt confeſſio præiudicet alicui, requiruntur multa. Vt ſit maior 25. annorum, ſponte, & non coactus, ex certa ſcientia, quia ſi errat, & poteſt probare ſe erraſſe, non nocet. Item confeſſio ſit contra ſe, non pro ſe, & coram ſuo iudice (quandoque valet coram alio, ſi per teſtes.) Item aduerſarius ſit præſens. Item non ſit contra naturam rerum, nec contra ius, ſit de re litigioſa. Vide ibi, vnde verſus.

Maior ſponte ſciens contra ſe vbi ius ſit, & hoſtis
Certum, liſq. fauor ius, nec natura repugnet.

Item ſi dicat ſe ſeruum non nocet. Item iudex ſententiat, non cognoſcit in confeſſis.

IN

IN SEXTO LIBER II.

DE CONFESSIS. Tit. IX.

759 *Cap. I.* Statuimus. *Innoc. iv.*

SI Iudex æquum, & expediens iudicauerit, eſt admittenda poſitio negatiua, qua non poteſt probari niſi per confeſſionem aduerſarij.

Gloſ. Hoc eſt de æquitate, quia de rigore iuris nulla poſitio admittenda, quæ probari non poſſit. Poſitio autem eſt quando poſt libellum porrectum, & reſponſum acceptum actor conteſtata lite deducit ſuum factum, quod continetur in libello per articulos: illi articuli dicuntur poſitiones, quibus aduerſa pars interrogata reſpondet, credo, vel non credo. Item hæ poſitiones poſſunt fieri ante litem conteſtatam. De petitionibus vide multa in gloſis.

760 *Cap. II.* Si poſt præſtitum. *Bonif. viij.*

SI poſt præſtitum iuramentum veritatis, aut calumniæ reus, vel eius procurator interrogatus, & iuſſus à iudice, non vult ſine cauſa rationabili reſpondere poſitionibus ab aduerſario ſibi factis, vel non ſe præſentat, habebitur circa illas pro confeſſo; ſi verò antequam ſit iuſſus reſpondere, contumaciter ſe abſentet, non habebitur pro confeſſo, ſed poteſt procedi contra eum tanquam contra contumacem.

Gloſ. An ipſo iure, vel per ſententiam habebitur confeſſus? Res eſt controuerſa, ſed videtur ipſo iure.

DECRETALIVM LIBER II.

DE PROBATIONIBVS. Tit. XIX.

761 *Cap. I.* Ex epiſtolæ. *Greg. ix.*

NEmo debet quærere in ſuis ſcriptis ea, quæ contra ſe ſunt, & ea in medium proferre.

Gloſ. Reus non tenetur dare actori ſua inſtrumenta, contra

contra ſe, nec actor tenetur dare reo inſtrumenta defenſionis, ſed communia inſtrumenta alter alteri dare tenetur. Item argentarius, & publicus exactor rationes contra ſe tenetur edere. *l. in fraudem. §. ex his bonis, & §. ſeq. ff. de iure fiſci*; & hæreticus Fiſcali contra ſe agenti tenetur dare inſtrumenta, vel libros, *c. vt commiſſi, de hæret. in 6.*

762 *Cap. II.* Sicut. *Alex. iij.*

Actor quando fundauit ſuam intentionem, ſeu rem bene probauit, non tenetur iurare, & conſuetudo contraria non valet, quia iuramentum in defectu probationis præſtatur.

Gloſ. Licet conſuetudo rationabilis, & præſcripta præiudicet iuri ſcripto, ſed ſi obuiat rationi, vel eſt introducta per errorem non præiudicat. Item ex quo ſemel iuratum eſt de calumnia à principio, ſaltem in cauſa ciuili non eſt amplius iurandum.

763 *Cap. III.* Ex litteris. *Lucius iij.*

Qvando litigatur de confinibus, vtraque pars agit perſonam actoris, & rei, & ſic vtraque pars debet probare teſtibus, & iudex admittat quos excellere intellexerit. Sed ſi ambarum partium teſtes ſunt æque idonei, præferuntur teſtes poſſeſſoris, quia iura ſunt promptiora ad abſoluendum poſſeſſorem, quam ad condemnandum: ſicut cùm agitur de libertate, iura ſemper fauent libertati. Item poſſeſſori multoties in iure competit probatio, v. g. ſi obijciat præſcriptionem longi temporis, poteſt illum probare.

Gloſ. In hoc iudicio ambo debent præſtare iuramentum calumniæ, cum vterque actor, & reus cenſeatur, ſed principaliter dicitur ille actor, qui primus prouocauit ad iudicium, alioquin dirimendum.

764 *Cap. IV.* Propoſuiſti. *Gregor. viij.*

Si mulier dicit ſe non fuiſſe, nec potuiſſe cognoſci à viro, & hoc probatur iuramento, & teſtimonio ſeptem mulierum, quæ ipſam aſpexerunt, & inuenerunt virginem, eſt credendum illi, & non marito, etiam ſi iuret illam cognouiſſe.

Gloſ. Si mulier eſſet corrupta, & diceret virum eſſe impotentem, vir autem iuraret illam cognouiſſe, creditur viro fauore matrimonij. Similiter ſi mulier non probaret ſuam virginitatem per aſpectum mulierum.

Cap.

765 *Cap. V.* Tertio loco. *Clem. ij.*

QVando profertur aliquod inſtrumentum v.g. circa alienationem terræ alicuius monaſterij, vel capituli, de quo dubitatur: ſi fratres, vel ſingulares perſonæ iurant capitulum vel vniuerſitatem nunquam conſenſiſſe tali inſtrumento, cùm ſemper repugnauerint tali alienationi, creditur teſtimonio eorū, non inſtrumēto.

Gloſ. Teſtes præualent inſtrumento, & negatiua indirectè probatur; & Monachi, vel Clerici poſſunt pro eccleſia teſtificari. An teſtes præualeant inſtrumento, & quando, vide *gloſ. in verbo teſtium*, quæ optime, & fusè id explicat.

766 *Cap. VI.* Iurauit.

IN matrimonio contrahendo quando aliquod impedimentum, eſt ſufficienter probatum iuramento, & partibus publicatum, ſi alius velit oppoſitum probare, non eſt admittendus, ſed ſtandum eſt primæ probationi.

Gloſ. Publicatis teſtibus etiam in cauſa matrimoniali ſuper eodem articulo non ſunt alij teſtes admittendi in contrarium, vel in fauorem. An publicatis teſtibus ſuper eodem articulo ſint ab alia parte alij inducendi. Reſpondetur negatiuè, quia vtraque pars ante aperturam teſtium ſuos teſtes debet inducere ſuper eodem articulo; ſecus ſi ſuper alio. vide.

767 *Cap. VII.* Poſt ceſſionem. *Innoc. iij.*

SI per litteras iudicis ordinarij probabitur aliquem, quando, aſſumpſit officium procurationis, fuiſſe excommunicatum, non eſt vt procurator admittendus: donec enim probetur contrarium, eſt ſtandum litteris ordinarij.

Gloſ. Excommunicatus non poteſt conſtitui procurator, & ſi fiat non valet, etiam poſtquam eſt abſolutus, quia tempus procurationis factæ attendendum eſt, ſicut & tempus electionis. *cap. dudum, de elect.* Item litteris Epiſcopi creditur tanquam publico inſtrumento, ſic eius ſigillo, etiam ſine ſigillo capituli: Item hodie creditur litteris Epiſcopi circa illa, quæ non faciunt in figura iudicis ordinarij, & circa excommunicationem: circa alia verò non, niſi habeant teſtium ſubſcriptionem, vel legitimè conſtet. An credendum ſit litteris Epiſcopi, cùm non credatur eius verbo? vide *in gloſ. ſolutionem*.

Cap.

768 *Cap. VIII.* In preſentia.

SI pater moriens in teſtamento inſtituat hæredem ſuum filium, præcipiens, vt ſi filius ſine liberis moriatur, bona deuoluantur ad patrueles: interim filius ingreditur Monaſterium offerens ſe, & ſua, & deinde egrediens; iterum reuertitur offerens ſe, & ſua cum iuramento, & moritur: bona cedunt Monaſterio, quod eſt loco filij primi hæredis. & patrueles ſi obijciant, quod obtulit ſe & ſua in minoribus, non nocet, quia eſt æquiuocum an fuerit minor in prima, vel in ſecunda oblatione, ſecus ſi probaretur in ſecunda.

Gloſ. Quando ſubſtitutio eſt cum hac clauſula, ſi ſine liberis moriatur hæreditas perueniat ad talem, ſi habet filios naturales ſubſtitutio euaneſcit. Item ſi filius eſt in vtero, & ille præmoritur, dicitur ſine filijs decedere. Item ſi dicatur ſine hærede, ſoli filij intelliguntur; ſi non habeat filios, ſed nepotem ex filio, ſubſtitutio euaneſcit. Item grauatus reſtituere hæreditatem, v.g. iſte filius nihil poteſt interim alienare, niſi in caſibus poſitis in authen.

Item quis præſumitur maior, niſi probetur minor. Item in iudicio verbum dubium interpretatur contra reum, & dictum ambiguum teſtis ſemper contra eum, qui illum produxit, niſi contrarium fiat in fauorem religionis ſeu dotis. An rogatus reſtituere loco religioſo, vel expendere in pijs cauſis per ingreſſum religionis, euaneſcat ſubſtitutio? Reſpondet gloſ. negatiuè licet res ſit dubia.

769 *Cap. IX.* Licet cauſam.

CVm partibus datur terminus v.g. trium menſium producendi teſtes, vel pro cauſa principali, vel ad confutandos teſtes contrariæ partis; ſi tranſacto termino vna pars vult producere teſtes, non admittitur. ſed ſi obijciat teſtes fuiſſe corruptos, & depoſuiſſe falſum, admittitur, & aſſignatur terminus v.g. vnius menſis, & parti contrariæ conceditur alter menſis ad producendos teſtes, qui reprobent primos. Item acceptis teſtibus, & reprobatis reprobandis, vt ſunt qui ſe contradicunt, qui ſunt ſingulares, ſunt malæ famæ, vel leuis opinionis, ita vt nulla, vel modica fides ſit adhibenda, vel qui non probant totum id, ad quod inducuntur: tunc ſi ex vna parte ſunt plures teſtes, & teſtantur veriſimiliora, ſi cauſa eſt de poſſeſſione non poteſt interdici, vt poſsideant, ſicut poſsidebant; ſed qui habet potiores teſtes, poſsideat, & altera pars non moleſtet illum in poſſeſſorio, quia cùm duo non poſsint eandem rem in ſoli-

dum

dum poſsidere pars, quæ ſuccumbit videtur ſine titulo, & iniquè egiſſe aliquos actus poſſeſsionis, quos probat.

Gloſ. An ſufficiat probare teſtes fuiſſe corruptos, licet non probetur falſum depoſuiſſe, & contra; & an ſententia lata teneat, vide. Item qui examinat teſtes, debet ſignificare iudici quanta fides ſit illis adhibenda. Item, qui ſe aſtringit ad duo probanda, vt eſt corruptio, & teſtificatio falſa, quorum vnum ſufficeret, non ſufficit probare vnum, ſi ſpecialiter ſe obligauit ad vtrumque: ſecus ſufficit. An poſſeſſor quando petit non inquietari, debeat probare titulum, vide. Item quandonam iudex debeat ſententiare vti poſsidetis, ita poſsideatis, vide fusè explicatum in *gloſ. in verbo vti poſsidetis*.

770 *Cap. X.* Per tuas.

SI concubina dicat ſuum filium eſſe Franciſci, & Franciſcus acceptat, & recognoſcit publicè eſſe ſuum filium, & ſic eſt habitus communiter, ſi deinde mulier dicat contrarium, & iuret; non creditur, & ſic currit conſanguinitas.

Gloſ. Standum eſt dicto alicuius, etiam ſi poſtea velit per iuramentum illud infirmare: idem de teſtibus ſi ex interuallo velint mutare dictum. Item in fauorem filiationis magis ſtandum eſt communi opinioni, & nominationi, & ſimplici dicto, quàm iuramento.

771 *Cap. XI.* Quoniam contra.

IVdex ſiue ordinarius, ſiue extraordinarius, teneatur per notarium publicum, vel per duos idoneos fideliter ſcribere omnia acta iudicij, ideſt citationes, dilationes, recuſationes, exceptiones, petitiones, reſponſiones, & interrogationes, confeſsiones, teſtium depoſitiones, inſtrumentorum productiones, interlocutiones, & cætera omnia ordine competenti, deſignando loca, tempora, & perſonas: & horum copiæ dentur partibus, originalia vero maneant penes ſcriptores, vt hoc modo poſsit cognoſci, ſi quæ naſcitur dubitatio in proceſſu. Et iudex qui negligit obſeruare prædicta, ſi per hanc negligentiam difficultas emergit, puniatur à ſuperiore, nec præſumatur pro ipſius proceſſu, niſi in cauſa conſtiterit documentis legitimis. Item falſitas negatiua directè probari non poteſt.

Gloſ. Indirectè poteſt. *c. bonæ de elect.* Item plus creditur libello tabellionis, quàm ſcripturæ Epiſcopi circa iudicia: nã in cõtractibus in vtroque requiritur ſubſcriptio teſtium. Item ſemper præſumitur pro his quæ facta ſunt à iudice. *cap. bonæ de elect.* quando conſtat de proceſſu cauſæ, ſecus quando dubitatur de proceſſu, niſi probetur

per acta. Item ſi Epiſcopus denuntiaret aliquem excommunicatum, ſtandum eſt ſententiæ Epiſcopi, licet non adſit ſubſcriptio teſtium. ſi tamen ille dicat ſe inordinate, vel iniuſtè excommunicatum, tunc iudex, vel aduerſarius debet oſtendere, quod debito modo fuit excommunicatus.

772 *Cap. XII.* Ad noſtram. *Honor.iij.*

QVando affirmatiuè probari poteſt aliquem deliquiſſe, non admittitur probatio negatiua, quod non deliquit, quaſi velit ſe purgare.

Gloſ. Conſuetudo contra ordinem iuris non valet, & affirmatiua præualet negatiuæ. Item ei qui dicit, incumbit probatio. Item probato crimine affirmatiuè, ſi reus vult probare negatiuè, indirectè audietur. Item contra probationem teſtium non admittitur purgatio.

773 *Cap. XIII.* Cum cauſam.

FInis diœceſum litigantium probatur per antiquos libros, vel teſtes, famam, vel alia adminicula, & ſic poteſt procedi in cauſa.

Gloſ. Scriptura librorum antiquorum facit fidem, ſic inſtrumentum productum ex archiuio antiquo, etiam ſine ſubſcriptione. Item ſcriptura in aliqua columna, vel lapide. Item ſcripturæ, quæ olim fiebant in albo Prætorij. Item adminicula, etiamſi per ſe non probant, tamen adiuuant.

774 *Cap. XIV.* Cauſam matrimonij.

MAtronæ, quæ in cauſa matrimonij ſeparandi ſunt teſtatæ puellam eſſe virginem, de quo *ſupra in cap. propoſuiſti*, poſſunt reprobari à viro per alias probationes, quæ ſunt recipiendæ, ſicut quaſcumque vtraque pars attulerit; & per nouas matronas eſt expediendum de virginitate, & interim puella ſit in loco tuto, ne patiatur violentiam.

Gloſ. Sententia contra matrimonium lata non tranſit in rem iudicatam, & ideo inducuntur aliæ mulieres ad probandum.

775 *Cap. XV.* Cum bonæ memoriæ. *Greg.ix.*

ACta originalia, quæ remanſerunt apud primos iudices, habent vim ſi transferantur ad ſecundos iudices, & ſi non habent accipiantur de nouo probationes.

Gloſ. Primi iudices poſſunt compelli, vt dent acta ſecundis. Item poteſt conſtare conteſtatio litis per confeſsiones partium, licet non

inuenia-

inueniatur in actis. Item iudices deberent tentare compoſitionem. *cap.* 1. *ſupra de mut. petition.*

CLEMENTIN. LIB. II.

DE PROBATIONIBVS. Tit. VII.

776 *Cap.* Litteris noſtris.

VErba narratiua in litteris Papæ, ſuper quibus fundatur gratia, vel intentio Papæ, faciunt fidem, ita vt non liceat dubitare de veritate narratiuæ, ad hoc, vt detur exequutioni intentio Papæ: v.g. ſi narret ſe reſeruare talia beneficia Sedi Apoſtolicæ, & ideo illa conferre alicui, vel recepiſſe reſignationem beneficij, vel alicui commiſiſſe poteſtatem recipiendi, vel aliquem excommunicaſſe, vel ſuſpendiſſe, vel aliquem fuiſſe ſuum capellanum, vel familiarem, &c.

Gloſ. Excepto Papa narratiuis aliorum, etiam ſi ſit legatus, non creditur, niſi ipſe faciat fidem ſalua conſuetudine curiæ. Item verba narratiua reſcriptorum Papæ, ſi ſuper illis non fundatur intentio Papæ, non probant. *cap. ſi Papa de priuileg. in 6.* ſi ſuper illis fundatur intentio Papæ, & verba ſunt de facto proprio, faciunt ita fidem, vt non admittatur probatio in contrarium. Si verba ſunt de facto alieno, faciunt fidem, ſed admittitur probatio in contrarium. Item nota: quando dicit, reſeruamus Sedi Apoſtolicæ, morte Papæ non extinguitur. Item verbum, cenſemus, ſonat quaſi iudicamus, ſententiamus, ſtatuimus, iubemus, deliberamus, exiſtimamus.

DECRETALIVM LIBER II.

DE TESTIBVS, ET ATTESTAT. Tit. XX.

777 *Cap. I.* Placuit.

TEſtes aſſumantur idonei, & fideles. Item non conducantur pretio. Item nullus teſtetur niſi ieiunus.

Gloſ. Hec c. quidam habent pro palea. 4. *q.* 3. *c. placuit.*

Item teſtimonium pretio corruptum non valet. Item idoneus reputabitur, qui per exceptionem non repellitur, quia quilibet præſumitur idoneus, niſi probetur contrarium. Item infidelis non admittitur nec ad accuſandum, neque ad teſtandum: excipitur caſus *cap. contra chriſtianos de hæreticis in 6.* Item ieiunus, hoc eſt de honeſtate, non de neceſsitate.

778 *Cap. II.* In nomine Domini. *Greg. ix.*

ANtequam recipiantur teſtes debet citari pars, vel eius defenſor, vt veniat, & audiat teſtes: ſi vero noluerit venire, nec eſſet excuſatus aliqua ineuitabili neceſsitate, tunc recipiatur ac ſi veniſſet: ſi ſecus fiat, receptio non valet.

Gloſ. In teſtibus multa requiruntur: in primis vt conditio, ſexſus ætas, diſcretio, fama, fortuna, fides. An pars debeat audire teſtes, cum deponunt dictum ſuum, vel atteſtationes, id eſt cum iurant, vel publicantur.

779 *Cap. III.* Quoniam.

ADmittitur mulier ad deponendum contra clericum quando agitur de crimine.

Gloſ. Quando agitur criminaliter non recipitur mulier ad teſtificandum; ſi vero per modum inquiſitionis, vel exceptionis, ſicut in iſto caſu textus; vel ſi agatur ciuiliter, admittitur mulier. *cap. tam litteris infra eodem.* Item in cauſa denuntiationis omnes admittuntur, non tamen inimici, vel criminoſi. Item mulieres cum quibus delinquitur, tantum inducuntur ad præſumptionem, non ad plenam probationem; ſic etiam ſocij criminis, & ſerui. *cap. ſi teſtes §. Item ſerui* 4. *q.* 3.

780 *Cap. IV.* In omni negocio. *Paſchalis.*

PRincipalis perſona dicens verum, habetur pro vno teſte: & ſi alium ſecum ducit, ſunt duo teſtes: ſi duos, erunt tres teſtes iuxta denuntiationem poſt correctionem fraternam Matth. 18. & Luc. 17.

Gloſ. Hoc c. loquitur tantu de denuntiatione poſt correctionem fraternam Euangelij, vbi ſufficiunt duo, vel tres teſtes: ſed ad teſtificandum non admittuntur criminoſi, & infames, debent enim eſſe bonæ famæ. Fallit in cauſa hæreſis, leſæ maieſtatis, ſimoniæ, & ſimilibus. Item in nulla cauſa ſatis eſt vnus teſtis.

Digitized by Google

781 *Cap. V.* Quoties. *Eugenius ix.*

QVando agitur de ſeparando matrimonio propter conſanguiuitatem, ſint duo, vel tres teſtes de eadem conſanguinitate: qui ſi non ſint totidem, meliores, & ſeniores eiuſdem loci, qui iurent, ſe non inductos ad iurandum aliquo commodo, vel incommodo. Item iurent quod ipſi dicunt, ita ſe accépiſſe à maioribus ſuis.

Gloſ. Hodie hoc c. non habet locum in toto, quia teſtimonium de auditu, vel credulitate, non valet, ſed debet dicere teſtis, ſe vidiſſe conſanguineos, deſignando perſonas ab vtroque latere, vel ſaldem aliquas, vt in. *cap. licet eodem.* & debent addere ſe ita credere à ſuis maioribus audiuiſſe, vt dicitur in textu.

782 *Cap. VI.* Inſuper.

IN cauſa alicuius eccleſiæ. Prælatus, vel clerici illius eccleſiæ poſſunt eſſe teſtes exceptis procuratoribus.

Gloſ. Hoc poſſunt etiam regulares in cauſa ſuæ eccleſiæ. Item in eadem cauſa quis non poteſt eſſe procurator, & teſtis. Item poſſunt conſtitui duo procuratores, ſed agat ille, qui litem prius occupauit. Item nemo in cauſa debet habere duo offitia.

783 *Cap. VII.* Ex parte.

QVando impetratis litteris à Papa conuenitur reus coram iudice volente accipere teſtimonia, ſi reus excipit contra teſtes, qnod non ſunt idonei, quia vult probare eos eſſe latrones, raptores manifeſtos, vel conuictos de periurio, & iudex, non obſtante appellatione, recipit teſtes, & fert ſententiam contra reum, quem ſpoliat, v.g. eccleſia, & alijs tradit: ſi hoc conſtiterit, ſententia eſt caſſanda, eccleſia eſt reſtituenda præsbytero, non obſtantibus Apoſtolicis litteris confirmationis, nec deinceps moleſtetur. ſi vero res aliter ſe habet, cauſa audiatur, & fine debito terminetur, & moneantur teſtes, vt verum dicant.

Gloſ. Viles teſtes, notabiles, & infames contra clericos non ſunt recipiendi. Item ſententia lata poſt legitimam appellationem eſt caſſanda, non obſtante confirmatione. Item laicus contra publicum ſacerdotem fornicarium eſt admittendus, cum agit ciuiliter. *cap. præter hoc §. verum can. nullus 32. diſt.* Item exceptiones contra teſtes fieri poſſunt, & ante aperturas teſtium, & poſt, proteſtatione tamen ante illas præmiſſa. *cap. præſentium ſupra eodem cap. denique de except. cap. licet alij*, & *cap. per tuas de ſimon.* Item appellans teneatur probare cauſam ſuæ appellationis, vide *gloſ. in*

verbo , teſtes idoneos. Item an iudex delegatus poſt poſſeſſionem alicui datam , teneatur illum manutenere in poſſeſſione , vide in verbo, *moleſtari*.

784 *Cap. VIII.* Si qui teſtium.

IVdex debet mittere perſonas idoneas, & diſcretas ad recipiendos teſtes , quando non poſſunt ad ſe venire, v.g. qui ſunt ſenes , infirmi, pauperes , &c.

Gloſ. Vel quia ſunt perſonæ egregiæ, quia ad omnes iſtas debet mittere iudex. *l. ad egregias ff. de iureiur.* vel ſaltem mittat ad iudicem loci, vt eos recipiat,& ſub ſigillo mittat:& hac ratione poſſunt recipi teſtes,lite non conteſtata . *cap. quoniam, ſupra, vt lite non conteſt. cap. cum olim ſupra eod.* Item an ſenes poſſint compelli ad ferendum teſtimonium inuiti . Reſpondetur affirmatiue ſecundum canones, propter peccatum . *cap. 1. ſupra de ſal.*

785 *Cap. IX.* Sicut. *Alex. iij.*

CVm teſtes pecunia corrupti teſtantur conſanguinitatem, & per ſententiam factum eſt diuortium, ſi deinde priuati dicunt iudici ſe corruptos, & falſum dixiſſe: ſi ſeparati contraxerunt ſecundo cum alijs , imponatur teſtibus pænitentia pro periurio , & adulterio:ſi verò non tranſierunt ad ſecundam,diligenter quęratur, coram quibus corruptio fuit facta : & ſi probetur, ſententia eſt reuocanda, quia teſtimonium periuri non admittitur .

Gloſ. Qui dat occaſionem damni, ſi dat operam rei licitæ , & adhibet diligentiam quam poteſt,non tenetur de ijs,quæ inde ſequuntur : ſi non adhibet , tenetur . *cap. ſæpe* 50. *diſt.* Qui vero dat operam rei illicitæ, ſemper tenetur ad damna, quæ inde ſequuntur. *cap. quantum dicit* 50. *diſt. l. Item Mela ff ad legem Aquiliam. c. vlt. ſupra de vſur.* ideo in textu puniuntur teſtes de adulterio ob periurium ſequuto . Item ſi aliquis coniugum tranſiuit ad ſecundas nuptias,& probatur non ſolum corruptio,ſed etiam falſitas teſtium, ſeparabantur ſecunda coniugia, & prima reſtaurabuntur: ſed in tali caſu cum maiori diſcuſſione recipientur teſtes , & difficilius retractabitur ſententia .

786 *Cap. X.* Veniens.

IN materia ſimoniæ , qui de ſe confitetur crimen,non poteſt teſtificari contra ſuum ſocium negantem idem crimen ; nec ſufficit vnus teſtis ad condemnandum : v.g. ſi duo dicunt aliquod debitum

tum

tum fuiſſe remiſſum vtriſque ab obtinente beneficium, & alter dicit proceſſiſſe pactum, nil probant.

Gloſ. Idem eſt remittere, & dare in materia ſimoniæ. Item confitenti de ſe crimen non creditur contra alium. Item ad dictum vnius nullus eſt condemnandus. Item cum crimen ſimoniæ ſit crimen exceptum, videtur quod debeat admitti ad teſtificandum ſocius criminis. *cap. 1. ſupra de confeſſ.* ſed dic, quod perſonæ viles nulla ratione ſunt admittendæ ad teſtificandum contra clericos, niſi talis clericus ſit prius malæ famæ, & opinionis, *c. per tuas ſupra de ſimon.* vel dic, quod ſocius criminis, & muneris non admittitur, ſed criminis tantum admittitur, vnde verſus.

Per teſtem ſocium ſceleris ſimonia probatur.
Muneris, & ſceleris ſocius teſtis reprobatur.

787 *Cap. XI.* Cauſam.

VNus iudex poteſt vti atteſtationibus ſuſceptis ab alio iudice in eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas.

Gloſ. Iudex ad quem cauſa transfertur, debet habere omnia acta facta coram alio iudice, quia valent.

788 *Cap. XII.* Cum nuncius.

CLerici non ſunt repellendi à ferendo teſtimonio in cauſa eccleſiæ, niſi impediat cauſa rationabilis.

Gloſ. Idem populi pro vniuerſitate. An clerici debeant compelli, vt teſtificentur contra eccleſiam, ſi aduerſarius petat? videtur quod non, quia contra matrem. reſpondetur quod ſic, quia cauſa eccleſiæ non eſt propriè clerici, & tacere veritatem peccatum eſt. *cap. quiſquis 11. q. 3. cap. veni infr. eod.*

789 *Cap. XIII.* Super eo.

TEſtes etiam ſi de crimine non ſunt conuicti, vel confeſſi, ſi deinde conuincuntur, repelluntur à teſtimonio, tum in cauſa criminali, tum in ciuili.

Gloſ. Hoc caput intelligitur, *vt infra cap. teſtimonium.* Item confeſſi, vel conuicti, ſi deinde in crimine perſeuerent, repelluntur. Item ſecundum leges reijcitur damnatus tantum, ſecundum canones, ſiue condemnatus ſit, ſiue ei probari poſſit, & probetur.

790 *Cap. XIV.* De cætero.

LAicus contra clericum in cauſa criminali non admittitur niſi proſequatur ſuam, vel ſuorum iniuriam, & tunc admittitur ad

ad accuſationem, non ad teſtimonium.

Gloſ. Et ſi eſt excommunicatus, nec ad accuſandum. Item contra clericos admittuntur laici, etiam viles in criminibus. *cap. tanta de ſimon.* Item quando laici admittuntur ad accuſationem, vel teſtificationem clericorum, vide *c. cum P. infr. de accuſ.*

791 *Cap. XV.* In cauſis.

IN cauſis eccleſiaſticis, vel ciuilibus infra tres productiones, ideſt, dilationes poſsunt teſtes produci; poſt tertiam productionem non poſsunt produci, niſi cum quadam ſolemnitate legum. Item ſuper dictis teſtium poſtquam ſunt publicata, poteſt publicè diſputari.

Gloſ. Finita prima dilatione, infra quam poſsunt ſemper teſtes produci, iudex ex iuſta cauſa allegata poteſt dare ſecundam, & tertiam dilationem, ſed non quartam, niſi cum ſolemnitatibus iuris, de quibus *infra, c. vltra*: & hoc intelligitur niſi renunciauerit productioni teſtium, quia poſtea non poteſt. Item iudex poſt productos ſufficientes teſtes ad euitandam effrænatam multitudinem teſtium, poteſt denegare quartam, immo & tertiam, & ſecundam: ſed ſi ſine hac cauſa negat, legitimè appellatur ab eo.

792 *Cap. XVI.* Cum tu.

QVando quis probat, quod ſententia excommunicationis fuit lata poſt appellationem, & pars contraria probat quod fuit lata ante, creditur dicenti fuiſse poſt appellationem: & ſic excommunicatio iudicatur nulla, quia nemo præſumitur periurus: ſed potuit excommunicatio ferri poſt primam appellationem, ſed ante ſecundam.

Gloſ. Interpretatio ſemper facienda eſt in benigniorem partem. Item teſtes ſi poſsunt, ſemper ſunt concordandi ad fugiendum periurium, ſi non quoad litteram, ſaltem quoad intellectum ſpiritualem. Item dubia probatio non prodeſt illam facienti, & in dubio iudicabitur pro reo. Obiectio. In dubijs erat interpretandum quod eſsent excommunicati, quia ſecurius. Reſp. Hoc fuit propter periurium teſtium, canonici enim poterant ad cautelam petere abſolutionem.

793 *Cap. XVII.* Fraternitatis.

POſtquam vtrumque eſt renunciatum teſtibus, & concluſa eſt cauſa, & ſententia lata, ſi appellatur & offeruntur noua capita, ſuper quibus pars vult teſtes recipi, poſſunt de nouo recipi ſuper

per capitulis nouis tantum, non ſuper alijs iam probatis.

Gloſ. Poſtquam teſtificationes ſunt publicatæ, ſiue renunciauerint, ſiue non teſtibus, non poſſunt amplius recipi teſtes. Item idem ſæpius poteſt teſtificari contra aliquem in diuerſis capitibus; non ſic in criminalibus, quia habebitur eius inimicus. Item à teſtibus prius recipiendum eſt iuramentum, niſi à partibus relaxetur: quæ vero iurare debeant, vide ibi.

794 *Cap. XVIII.* Intimauit.

QVi iurauit non teſtificari contra aliquem, ſi opus eſt poteſt cogi ad iurandum, ſi teſtificationes non ſunt probatæ, nec fuit renunciatum teſtibus.

Gloſ. Iuramentum eſt illicitum, ideo non ſeruandum, vide.

795 *Cap. XIX.* Cauſam.

PVblicatio, & renunciatio teſtium, in ceris capitibus, non præiudicat parti volenti producere teſtes in alijs capitibus: & litteræ impetratæ à Sede Apoſtolica, poſtquam cauſa fuit commiſſa, non faciunt præiudicium parti ſuper nouis capitibus.

Gloſ. Lite pendente priuilegium impetratum in præiudicium, partis, non facta mentione de lite, non valet, & iudex procedat eo non obſtante. Item cauſa poſtquam eſt commiſſa facit rem litigioſam, & priuilegium interim impetratum non valet.

796 *Cap. XX.* Perſonas.

QVi certè vel legitimè conuinci poteſt, quod laborat conſimili morbo, non admittitur ad teſtificandum.

Gloſ. Qui habet ſimile negocium, non admittitur teſtis in cauſa eiuſdem negocij: v.g. ſi agatur de aliquo iure, litigans de ſimili iure non poteſt eſſe teſtis. Item iudex, qui habet conſimilem cauſam poteſt recuſari, *cap. cauſam ſupra de iudic.*

797 *Cap. XXI.* Iudei, ſiue Saraceni.

CHriſtiani in qualibet cauſa poſſunt eſſe teſtes contra iudæos, cum ipſi ſemper præſumant contra chriſtianos, vti ſuis teſtibus: & in hac parte, qui præferunt iudeos chriſtianis, ſunt excommunicandi, quia iudei debent ſubiacere chriſtianis, & ab eis pro ſola humanitate foueri.

Gloſ. De facto, non de iure, vtuntur iudei contra chiſtianos ſuis teſtibus, nam de iure nullus infidelis contra fidelem admittitur in teſtimoninm. *c. ſi hæreticus, & c. non poteſt* 2. *q*. 7.

R 4 *Cap.*

798 *Cap. XXII.* Super eo.

CVm vir negat ſe contraxiſſe cum aliqua,& mulier probat contraxiſſe per matrem ſuam, & aliam vxorem, ſi vir eſt dignior honore, teſtimonium matris puellæ eſt ſuſpectum & non admittendum. Item an mulier ſit coniungenda viro,ſi ſola mater alterutrius dicit eſſe conſanguineos. Reſpondetur, ſi matrimonium non eſt confirmatum, non ſunt coniungendi, quia eſt magna præſumptio: ſi eſt firmatum, non debent ſeparari ſine plurium iuramento.

Gloſ. Mater, & pater poſſunt teſtificari in cauſa matrimoniali modo ſupra dicto, in alijs non. Item dictum vnius impedit matrimonium contrahendum, non dirimit contractum. Item vbi eſt æqualitas, vel modica excellentia, vel ſi parentes eſſent valde honeſti, admittuntur ad teſtimonium, quia ceſſat ſuſpicio. Item in nullo caſu vnus teſtis ſufficit, præterquam in ſupradicto. Vide *cap. nullum de teſtibus*.

799 *Cap. XXIII.* Licet vniuerſitas.

QVælibet cauſa, & maxime inter chriſtianos, & iudæos, eſt terminanda ad minus duorum teſtimonio, vel trium bonæ vitæ, & non vnius.

Gloſ. Aliquæ cauſæ requirunt plures teſtes, vt in teſtamento ſeptem; in codicillis quinque; in donatione cauſa mortis quinque: cum quis vult probare ſe ſoluiſſe debitum in ſcriptis, quinque. Item teſtimonium vnius non valet in præiudicium alterius, nec facit probationem, niſi ſemiplenam, & inducit præſumptionem.

800 *Cap. XXIV.* In litteris.

VOlens probare vxorem ſibi fuiſſe affinem non poteſt producere teſtes ſuæ familiæ, ſed alios probatæ vitæ, & opinionis, de quibus non dubium deierare.

Gloſ. Contra matrimonium familiares non ſunt admittendi, quia præſumptio eſt contra eos. Item domeſtici repelluntur, quibus imperare poteſt ratione patriæ, vel dominicæ poteſtatis, & hi nullo modo admittuntur. Familiares vocantur conſanguinei, colonus, aſcriptitius, mercenarius, filius in poteſtate, libertus, & ſeruus, & omnes habitantes in domo, & iſti admittuntur, vel non, cum diſtinctione affectionis, prout præſumitur, vel non contra eos.

Cap.

801 *Cap. XXV.* Cum veniſſet. *Vrban.iij.*

QVi poſt appellationem producit teſtes, vel ſtat iuri, tacitè renunciat appellationi, & ſententia poſtea lata valet. Item quæſtio ſuper qua teſtes fuerunt producti, & publicatæ depoſitiones, vel vtrique fuit renunciatum teſtibus, eſt terminanda ſecundum tenorem depoſitionum, nec alij teſtes ſunt admittendi; ſi vero teſtes non ſunt producti, nec renunciatum eſt teſtibus, poſſunt noui audiri, & res terminari. Item delegatus mortuo mandatore, & re integra, non poteſt procedere etiam de conſenſu partium.

802 *Cap. XXVI.* Series tui. *Clem.iij.*

SI coniux probans matrimonium non valere, producit teſtes pro conſanguinitate, & teſtes erant recepti, & publicati, ſi pars contraria vult per alios teſtes probare quod illi primi falſum dixerunt, ſunt admittendi non obſtante conſuetudine contraria.

Gloſ. In cauſa matrimoniali poſt publicatas atteſtationes, poſt latam ſententiam admittuntur teſtes ad probandum contrarium, id eſt eccleſiam fuiſſe deceptam, quia cauſa matrimonialis non tranſit in rem iudicatam. Alij dicunt hoc eſſe ſpeciale in fauorem matrimonij, etiam ſi ſit contra ius. Alij dicunt quod non eſt contra ius, cum non ſit de eodem articulo, quia probatio prima fuit de conſanguinitate; ſecunda de falſitate teſtium.

803 *Cap. XXVII.* Præterea. *Celeſtin.iij.*

AD probandum aliquem carnaliter cognouiſſe mulierem, ſat eſt ſi tradat teſtimonium de viſu conueniens, vel eſt de auditu, ſi fama conſentiens faciat violentam præſumptionem, ac ſint alia legitima adminicula: & tunc ſtandum eſt teſtimonio iuratorum, & iudex diſcretus ſe reget teſtimonijs, & argumentis aptioribus.

Gloſ. Ex multis præſumptionibus, & ex fama fit ſufficiens probatio. Item dicitur quis conſcius ſi audiuit ab eodem, vel ſi vidit nudum cum nuda, licet non viderit commiſceri, vel ſi vidit poſt tenuem parietem eos commiſceri inuicem. An teſtes de auditu, & fama ſufficiant ad ſeparandum matrimonium? eſt vtrinque dubium, ſed ſatis eſt ad impediendum contrahendum, vel ad probandum adulterium viri, qui petebat ſeparari à muliere ob fornicationem.

Digitized by Google

804 *Cap. XXVIII.* Cum à nobis. *Innoc.iij.*

IN cauſis non creditur verbo, ſeu dicto vnius iudicis, vt Epiſcopi, quantæcumque ſit authoritatis, licet agatur de quocumque contractu, ſeu teſtimonio. Item ſcripto Epiſcopi, ſeu iudicis, niſi ſit firmatum teſtimonio aliquorum, non ita creditur, ſed poteſt reprobari per duos, vel tres bonos teſtes; tamen hoc non intelligitur de dicto, vel ſcripto Papæ.

Gloſ. An ſi plures iudices dicerent, crederetur? videtur ſic. *de elect. cap. cum dilecti*. Reſpondetur, ſi dicant in præiudicium partis negantis non, niſi legitimis documentis conſtet: ſed in cauſa appellationis vbi alij dicunt, poſſunt admitti tanquam teſtes iurati, ſed non in cauſa principali. Item an credatur ſcriptis Epiſcopi, vide *c. poſt ceſſionem, de probat*. Nota: quando ſcripto adeſt manus tabellionis, requiruntur quatuor vel plures teſtes ad illud reprobandum. Item in litteris Papæ non requiritur ſubſcriptio teſtium, & contra eas non admittitur probatio, niſi eſſent falſæ.

805 *Cap. XXIX.* De teſtibus.

TEſtes inducti ad probandum ſolum dilatoriam exceptionem, & hoc tantum iurarunt, non poſſunt cogi: imo ſi velint non poſſunt deponere ſuper principali, quia ad hoc non iurarunt: ſi vero ſunt ab vna parte introducti ad probandum exceptionem peremptoriam, poſſunt cogi, ſi altera pars hoc petat ad deponendum ſuper principali negotio cum iuramento: ſecus quando probatio teſtium ſuper principali cauſa facta fuit ſufficiens, vel fuit renunciatum teſtibus, vel depoſitiones publicatæ.

Gloſ. Dictum teſtis ſuper re de qua non iurauit, non valet. Item quando eſt alius modus agendi, vel cum alia perſona, poteſt induci teſtis in caſu dicto. Item exceptio peremptoria poteſt opponi poſtquam eſt renunciatum teſtibus, & poſt publicatas denunciationes teſtium, & ſi voluerit ſuis reprobare teſtes, vel probare eos falſum dixiſſe.

806 *Cap. XXX.* Conſtitutus.

SI primi iudices acceperunt teſtes translata cauſa, ſecundi iudices vtantur in eadem cauſa ijſdem atteſtationibus: ſi non, iterum de nouo admittuntur. Item dicta teſtium non ſunt publicanda ad petitionem tertij; nec in ſeruiunt tertijs.

Cap.

807 *Cap. XXXI.* Præſentium.

POſt publicatas atteſtationes, qui vult obijcere contra perſonas teſtium, debet iurare de malitia, vel ante publicationem debuit præmittere proteſtationem, vel debet oſtendere quod poſt publicationem illa ſciuit, quæ obijcit in perſonas teſtium. Item qui proteſtatur velle repellere perſonas teſtium, ſi aliquid pro ipſo dicunt, non eſt facile credendum.

Gloſ. Producens teſtes non poteſt dicere contra perſonas teſtium; ſed poteſt dicere contra inſtrumenta, quæ producit. Item iuramentum in hoc caſu eſt legitima probatio, quia quilibet præſumitur bonus, niſi probetur malus. Item ſola proteſtatio contra teſtes, ſi non fuit proceſſum ad actum, non impedit, quin dictum pro ipſo valeat.

808 *Cap. XXXII.* In noſtra.

QVando vtraque pars producit teſtes deponentes contrarium non eſt numerus teſtium conſiderandus, ſed dicta, & qualitas perſonarum: nam ſi vnius partis teſtes ſint magnæ authoritatis, & præeminentiæ, vt ſint præferendi multitudini, tunc præualent; ſi vero vtriuſque authoritas eſt æqualis, multitudo vincet.

Gloſ. Si teſtes vndequaque ſunt pares, ſententia fertur pro reo. Item quid agendum ſi teſtes ſibi contradicant, & quid ſi duo petunt vxorem? vide ibi.

809 *Cap. XXXIII.* Tam litteris.

IN electione alicuius ad probandam irregularitatem natam ex eo, quia contraxit cum vidua, admittuntur laici, & fœminæ ad teſtificandum; & qui hos teſtes impediunt, ſunt excommunicandi ſolemniter: & ſi non probatur hæc irregularitas, electus debet ſe canonice purgare per ſeptem canonicos cathedralis, vel priores eccleſiarum bonæ famæ intra terminum. Si vero probatur irregularitas, vel canonice non ſe purgat, eligatur alius. Item qui ſubreptitie obtinuit litteras contra electum, eſt ſuſpenſus ab officio, vel beneficio arbitrio Papæ.

Gloſ. Singulares teſtes non probant, & vilibus teſtibus non creditur. Item cum excipitur de irregularitate non criminaliter, laici & fœminæ idonei admittuntur; & qui teſtes impediunt, ſunt excommunicandi. Item infamatus debet ſe purgare, alioquin expellitur.

Cap.

810 *Cap. XXXIV.* Cum olim.

QVando agitur de libertate eccleſiæ, ſi pars eſt contumax impediendo litem conteſtari, poſſunt recipi teſtes lite non conteſtata, & poteſt ferri ſententia.

Gloſ. Ideſt ſententia definitiua,licet alij velint de interlocutoria.

811 *Cap. XXXV.* Ex tenore.

POſt publicationem atteſtationum, pars ſuccumbens poteſt producere teſtes ad probandum contrarium ſuper nouo articulo nato ex atteſtationibus publicatis.

Gloſ. Quamuis allegans ſuam turpitudinem non ſit audiendus, tamen quando eſt periculum animæ auditur: ſic etiam in cauſa liberali.

812 *Cap. XXXVI.* Significarunt.

POſt ceptam litem de petitorio, poteſt ſuſpenſa hac lite, agere de poſſeſſorio. Item poteſt petere quartam per productionem teſtium cum ſolemnitate iuris, quam iudex non poteſt denegare, niſi ad fugiendam effrænatam mulitudinem teſtium, vel ex alia honeſta cauſa: ſecus pars poteſt appellare infra decem dies, & ſi pars deficit in probatione apellationis,condemnatur in expenſis legitimis. Item iudices prius determinent de poſſeſſorio, ſed ſi petitorium fere ex probationibus liquebat, terminent vtramque cauſam ſimul.

Gloſ. Niſi appelletur ab interlocutoria infra decem dies,tranſit in rem iudicatam. Item iudex ex cauſa poteſt negare primam, & ſecundam productionem teſtium. An obediens in petitorio recuperet rem cum fructibus à tempore litis conteſtatæ: res eſt dubia. vide ibi.

813 *Cap. XXXVII.* Cum cauſam.

TEſtes ſunt diligenter examinandi, tum ſuper negotio principali, tum ſuper ipſorum perſonis, quærendo de ſingulis circumſtantijs, ſeù de cauſis ſcientiæ,perſonis, loco, tempore caſu, auditu, credulitate, fama, certitudine: & qui præſumit impedire teſtes, excommunicatione compellatur ad ceſſandum. Item numerus teſtium vtriuſque partis non excedat quadraginta. Item ſi pars voluerit ratas habere depoſitiones teſtium acceptas ſub alio iudice, & adhuc clauſas, numerentur in numero quadraginta: ſi noluerit habere ratas, ijdem iudices teſtificentur.

Gloſ.

Gloſ. Vltra quadraginta dicitur effrænata multitudo. Item iudex debet quærere cauſam ſcientiæ, quam ſi teſtis non reddit, non valet eius dictum. Item ſi iudex non quærit, & teſtis ſimpliciter dicit ſe ſcire, valebit dictum. Item cum iudex debeat petere, de perſona teſtium, an teſtis teneatur dicere ſe eſſe criminoſum? pro iure non tenetur, ſi crimen ſit occultum. Item teſtis ſi vult, poteſt corrigere ſuum dictum incontinenti, & non ex interuallo. Item ſi teſtis ſecundo introductus dicat oppoſitum primi dicti, ſuum dictum non valet, niſi prima depoſitio fuerit nulla.

814 *Cap. XXXVIII.* Veniens ad Apoſtolicam.

QVando diuerſo modo agetur ſuper eodem articulo, etiam poſt publicatas atteſtationes, poſſunt iterum teſtes produci. Item quæ in capitulo aguntur, probantur per canonicos tamquam per teſtes, & ſi opus eſt abſoluuntur ad hunc effectum ab excommunicatione.

Gloſ. Sententia eſt executioni mandanda, niſi ſtatim probetur exceptio: & ſi ius alterius partis læditur, non eſt executioni mandanda. Item canonicus ſi accipit officium Aduocati, vel Prioris contra eccleſiam ſuam, debet perdere beneficium: ſi vero eſt compulſus teſtificari contra eccleſiam ſuam, v.g. de contractu illicito cum capitulo, non perdet beneficium.

815 *Cap. XXXIX.* Tuis quæſtionibus.

REligioſi in cauſis Monaſterij non poſſunt teſtificari, niſi iurent: poteſt tamen pars aduerſa relaxare iuramentum, ſi vult.

Gloſ. Iuramentum teſtium poteſt remitti à partibus, ſed non iuramentum calumniæ. Item nulli teſti quantumuis religioſo creditur, niſi iuret. Item tam clerici, quam monachi, poſſunt teſtificari pro eccleſia ſua. Item iuramentum poteſt remitti à parte, non tamen in cauſa matrimoniali.

816 *Cap. XL.* Dilecto filio.

QVando delegatus cognoſcitur eſſe neceſſarius ad teſtificandum pro aliqua parte, remouetur à delegatione, & alius ſubſtituitur.

Gloſ. Ius collationis præbendarum cadit in laicum. Item non remouetur iudex meus, ſi debebat eſſe aduocatus tuus, niſi in fraudem impetrauerim peritiſſimum. Quid ſi reuelaui ſecreta iudici impetrato? adhuc poteſt eſſe iudex, quia debet iudicare ſecundum allegata, & probata, non ſecundum conſcientiam. Quid ſi iudex commit-

committat alteri iudicium? videtur quod non poſſit coram ſubdelegato eſſe teſtis: ſed verius videtur, quod poſſit. vide gloſ. in verbo recuſaſtis. Nota: pars contraria non poteſt obijcere in perſonam ne ſit teſtis, cum eum elegerit iudicem; poteſt tamen obijcere in dicta eius.

817 *Cap. XLI.* Significauit.

QVando timetur ne proceſſu temporis deſit copia probationis, & teſtium, iudex, citata parte aduerſaria, vt interſit, debet examinare teſtes idoneos, quos altera pars offert, reducendo eorum dicta in publica inſtrumenta: ſimiliter conficiat inſtrumentum ſuper denunciatione facta parti aduerſæ, vt interſit.

Gloſ. Inter hanc acceptionem teſtium, & illam, quæ fit cum timetur de morte teſtium, vel de diurna abſentia, eſt multiplex differentia: nam hic recipiuntur omnes tam iuuenes quā ſenes: ibi ſolū ſenes, de quorum morte timetur, ſtatim publicantur, perpetuo valent, licet non timeatur lis in preſenti; ſed ibi contra. Item non valet receptio teſtium, ſi de hoc non fiat denunciatio parti aduerſæ, quæ ſatis eſt, ſi fiat domi, ſi non comparet.

818 *Cap. XLII.* Cum cauſa.

IIdem teſtes, qui fuerunt pro vna materia in vno capitulo, poſſunt iterum recipi in eadem materia pro alio capitulo: vt qui teſtificati ſunt exceſſum deceptionis, poſſunt teſtificari quantitatem valoris.

Gloſ. Aliud eſt probare deceptionem vltra dimidium, & aliud eſt probare quanta fuerit deceptio, ideo poſſunt eſſe ijdem teſtes. Item eſt inſpiciendum tempus contractus. Item res æſtimatur ex qualitate rei, & quantitate fructuum, qui colligi poſſunt, v.g. in viginti, vel triginta annis, vel quanti vendi poteſt.

819 *Cap. XLIII.* Albericus.

SEntentia lata à Iudice, ſi per ſcripturam non apparet, debent recipi teſtes, & in publicam ſcripturam redigi: v.g. ſententia diuortij ſi non apparet in ſcripturis, probetur per teſtes, ne filij ſint illegitimi.

Gloſ. Eſt ſpecialis fauor matrimonij. Sed fiat denunciatio parti, cuius intereſt teſtes non recipi: & ſic in cauſa matrimonij ſententia non ſcripta valet, ſi probetur per teſtes.

820 *Cap. XLIV.* Cum in tua.

SI eſſet fama, quòd contrahentes ſint conſanguinei, & ad tollendum ſcandalum duodecim propinqui iurant nullam eſſe cõſanguinitatem, ſi poſt contractum matrimonium, tres, vel quatuor teſtantur eſſe parentelam: tunc ſi primi teſtes iterum iurant, vel alij non eſſe conſanguinitatem, præualebunt: ſi verò primi, vel alij non teſtificantur, conſequenter præualebunt ſecundi.

Gloſ. Ratio quare in hoc caſu publicatio teſtium non impedit, quin de nouo ſumantur: quia ante matrimonium procedebatur per modum denunciationis, ſed poſt per modum accuſationis, & ſic erat diuerſus modus agendi. Item iſte textus non habet locum in cauſa criminali, quia partes didicerunt teſtificata. Item textus hic loquitur de quacumq. cauſa, non ſolum de matrimoniali.

821 *Cap. XLV.* Conſtitutis.

QVi præſumit impedire aliquẽ in producendis teſtibus, poteſt excomunicari. Item, qui iurat veritatem non dicere, non tenetur ſeruare iuramentum. Item quando conſanguinei rei præſumuntur impedire aliquem, ne teſtificetur contra reum, punietur ipſe reus; & ſi ſit Archiepiſcopus, ſuſpenditur à pontificalibus, dum eius conſanguinei impediunt, nequis teſtificetur ipſius ſimoniam, quia præſumitur impedimentum non dari reo inuito: & ſic ſuſpenditur, donec parentes deſiſtant à tali præſumptione.

Gloſ. Iuramentum de non teſtificando non tenet: & hoc non obſtante, qui ſic iurauit admittitur vt teſtis. Item impedientes iuriſdictionem iudicis debent excommunicari.

822 *Cap. XLVI.* Conſtitutus.

QVando impeditur ingreſſus ad iudicem, poteſt appellari à ſententia, quæ fertur. Item ſi parentes adhuc non didicerunt teſtificata, nec renunciarunt teſtibus producendis, poſſunt iterum ijdem, vel alij teſtes produci in alio iudicio.

Gloſ. Iudex debet aſſignare locum idoneum partibus.

823 *Cap. XLVII.* Licet ex quadam.

QVamuis olim, quando impedimentum conſanguinitatis erat vſque ad ſeptimum gradum, admittebantur teſtes de auditu; nunc quia eſt ad quartum gradum, non admittuntur, niſi fortè eſſent perſonæ graues, quæ ante motam litem audierint hæc à ſuis antiquioribus, ſaltem duobus non infamibus, & ſuſpectis, ſed fide dignis,

gnis, & omni exceptione maioribus. Item ſufficit, ſi vnus audiuit à pluribus, vel ſi multi infames ab hominibus bonæ vitæ audierint. Item tales teſtes in ſuo iuramento iurent etiam quod nō odio, amore, timore, vel commodo teſtificentur; & ſingulos gradus ab vtroque latere nominando, vel circumloquendo perſonas diſtinguant, & iurent ſe accepiſſe à maioribus, quod deponunt, & credere ita eſſe: iurent etiam ſe vidiſſe perſonas, ſaltem in vno prædictorum graduum conſtitutas, ſe pro conſanguineis habere: nam tolerabilius eſt dimittere aliquos copulatos contra ſtatuta hominum, quam legitimè coniunctos contra ſtatuta rei diſſoluere.

Gloſ. Teſtimonium de auditu hodie non admittitur in cauſis matrimonij. Item non admittitur teſtis, cuius auctor repellitur, v.g. vt infamis. Item ſi teſtis probaret ab vno tantum latere, an ſufficeret. Reſpondetur affirmatiuè. vide *gloſ. in verbo gradus*.

824 *Cap. XLVIII.* Per tuas. *Honor. iij.*

SI pars poſt publicationem teſtium petat iterum interrogari, nō eſt audienda, niſi ex malitia, vel negligentia examinatorum non interrogatum fuiſſet ſuper certis articulis.

Gloſ. Ante aperturam teſtium, teſtis incontinenti poteſt iterum dicere, & etiam corrigere ſuum dictum. Item iudex ex officio ſuo, ſi teſtis eſt obſcurè loquutus, poteſt per aperturam teſtium iterum interrogare teſtem.

825 *Cap. XLIX.* Licet dilectus.

TEſtes contra perſonas teſtium in negotio principali admittuntur, & ſimiliter ſecundo teſtes contra teſtes, ſed vltra non licet admittere quartos teſtes reprobatorios, ne lis diutius protrahatur.

Gloſ. Duæ tantum reprobationes teſtium poſſunt fieri, non vltra, ab vtraque parte.

826 *Cap. L.* Præſentata.

POſtquam arbitri acceperunt teſtes, & publicauerunt atteſtationes, ſi contingat arbitrium diſſolui propter mortem, vel abſentiam arbitrorum, ſcripturæ ſigillatæ deferantur ad iudicem ordinarium: Iudex det optionem, vt vel admittat contra ſe teſtificationes receptas eorum qui adhuc viuunt; vel ſi eas nolint, conſentiant vt iterum de nouo ijdem teſtes recipiantur, ſaluo ſemper iure, quod parti competit excipiendi in perſonas, vel in dicta teſtium.

Gloſ. In iſto caſu publicatis teſtibus ijdem teſtes admittuntur. Item

Item contra perſonas teſtium coram arbitris productorum poteſt opponi, etiam ſi ſint mortui. Item compromiſſum per mortem vnius arbitrorum expirat. Item teſtes recepti coram arbitro, ſi ſint mortui valent, in iudicio de eis datur optio.

827 *Cap. LI.* Nuper.

NVlli teſti, licet religioſo, debet credi in præiudicium alterius, niſi iuret.

Gloſ. Si parte contraria volente, & conſentiente teſtificantur ſine iuramento, tunc valent. Item vni teſti non creditur in præiudicium alterius. *ſupra cap. veniens.* licet faciat præſumptionem: ſed quando non eſt in præiudicium alterius, creditur, vt an eccleſia ſit conſecrata.

828 *Cap. LII.* Venerabili.

TEſtes etiam ſi agatur de vita, & miraculis alicuius canonizandi, ſunt recipiendi, & examinandi ſigillatim, & cum diligentia.

Gloſ. Teſtes ſunt examinandi ſigillatim, & ſecreto, alioquin non valent: ſic canonici ſecreto eligant. *de elect. cap. quia.* Item non ſufficit ad canonizandum inquirere de miraculis, ſed etiam inquirēdum eſt de vita, quia miracula Deus facit etiam per reprobos.

829 *Cap. LIII.* Cum clamor. *Greg. ix.*

IVdex ſi poſt teſtium publicationem inueniat illos obſcure depoſuiſſe, ſunt iterum examinandi ipſi teſtes, & alij etiam.

Gloſ. Hoc verum putatur in iudice, qui ex officio inquirit, ſecus in iudice ordinario. Item non videntur examinandi iterum, quia interpretatio debet fieri contra producentem. *de probat. cap. in præſentia.* Et timenda eſt ſubornatio. Reſp. hoc fit, cum agitur per inquiſitionem, non petitionem alterius, ſed ad clamorem, & famam.

830 *Cap. LIV.* Teſtimonium eius.

SIne in cauſa ciuili, ſiue criminali, ſi apponatur crimen teſti, & teſtis in ipſo crimine perſeueret, non valet eius teſtificatio: ſi verò eſt emendatus de crimine, nec eſt infamis, & crimen non erat periurium, eſt recipiendus in cauſa ciuili, & in criminali ciuiliter tractata. Item in cauſa criminali, ſi teſtis in alio iudicio accuſatus, fuit de crimine conuictus, vel confeſſus, vel ſi nunc per exceptionem conuincitur, aut eius opinio fuit grauata ex eo, quod quandoque fuit tali modo repulſus; eſt remouendus à teſtimonio, licet pœni-

tentiam egerit, licet in ciuilibus repulſus admittatur.

Gloſ. Detentus in crimine non admittitur teſtis in iure canonico in alia cauſa: ſi eſt emandatus, admittitur cum diſtinctione. Item criminoſus non poteſt accuſare.

831 *Cap. LV.* Vltra tertiam.

PEtenti quartam productionem, ideſt dilationem ad producendos teſtes, non eſt concedenda, niſi cum ſolemnitate iuret quod non per ſe, nec per alios ſubtraxerit teſtificata, vel perconctatus fuerit. Item quod non per dolum, vel artem petit quartã productionem, ſed quia hos teſtes antea habere nequiuerit. De hoc vide *ſupra cap. in cauſis*.

Gloſ. Iſtud iuramentum eſt diſtinctum à iuramento calumniæ, quia calumniæ eſt quod credit, & exiſtimat verum, hoc eſt de veritate dicenda. Item hæc quarta productio non eſt danda, ſi ſufficiens fuit prima, & tunc nec ſecunda eſt danda.

832 *Cap. LVI.* Non debet.

ACcuſatus de crimine, pendente ſua accuſatione non poteſt eſſe teſtis in alia cauſa criminali, immo non poteſt accuſare, nec ſuſcipere ordines, niſi prius ſe probauerit innocentem.

Gloſ. Reus, ſeu accuſatus de crimine, non purgatur relatione criminis, ideſt accuſando alium, ſed innocentia: nec poteſt eſſe procurator, tamen in cauſa ciuili poteſt eſſe teſtis, ſi ſit emendatus de crimine.

IN SEXTO LIBER II.

DE TESTIBVS, ET ATTESTAT. Tit. X.

833 *Cap.* Mediatores. *Greg. ix.*

MEdiatores ſimoniæ, ſi ex hoc non ſunt aſſequuti emolumentum, & non agatur criminaliter, admittuntur teſtes contra authores ſceleris, & hoc in deteſtationem huius criminis.

Gloſ. Quando agitur, vt ſimoniacus priuetur beneficijs, dicitur agi ciuiliter; quando vt priuetur ordinibus, dicitur criminaliter. Item licet regulariter non admittatur contra ſocium criminis, tamen

men ſpecialiter admittitur in ſimonia, ſi ſit ſocius criminis, & non muneris, & agatur ciuiliter. Item eſt ſpeciale in alijs criminibus exceptis, vt læſæ maieſtatis, & hæreſis. Item quomodo accuſatus poſſit excipere de teſte, quod ſit ſocius criminis, non ſe confitendo talem. Vide *Gloſ.*

834 *Cap.* Præſentium.

IVdex in cauſis ſpiritualibus aſſumpto iuramento de calumnia, & veritate ab vtraque parte, faciat reum reſpondere ſigillatim poſitionibus ſibi traditis: & ſi altera pars vult producere teſtes reprobatorios contra teſtes productos in principali ab altera parte, eos recipiat, & examinet: & ſi altera pars vult ſubſtentare primos teſtes ſuper principali productos, illos etiam recipiat, & examinet ſecundum articulos, & interrogatoria partium.

Gloſ. Pro re ſpirituali poteſt intentari remedium vtile poſſeſſionis. Item ſi ſubditus recuſat obedire ſuperiori, dicitur ſpoliare ſuperiorem illa poſſeſſione ſubiectionis. Item qui vult producere teſtes, debet exprimere nomina teſtium. Item ego poſſum teſtes reprobatorios reprobare, ſed tu non poteris amplius reprobare meos, ne detur proceſſus. Vide ibi multa.

835 *Cap.* Romana eccleſia. *Innoc. iv.*

QVi fuit aduocatus, vel procurator in cauſa principali, non poteſt eſſe teſtis in cauſa appellationis. Item appellanti cum præſumptio faciat pro eo, non datur indiſtinctè iuramentum, niſi iudex conſideratis circumſtantijs, cauſæ, & perſonarum, iudicet dandũ.

Gloſ. Multa dicit de iuramento ſupplente.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE TESTIBVS.

836 *Cap.* Cum Iudæi.

IVdæi, & Saraceni conuinci poſſunt per teſtes Chriſtianos, non obſtantibus priuilegijs Regum in contrarium. Et ſi iudæi, & Saraceni præſumpſerint vti talibus priuilegijs, ſubtrahatur eis commercium chriſtianorum: & ſi opus fuerit, chriſtiani compellantur cenſura eccleſiaſtica abſtinere ab eorum communione.

Gloſ. Chriſtiani, qui teſtificantur contra iudæos, poſſunt per ex-

ceptionem criminis à teſtimonio repelli. Item Principes non poſſunt priuilegiare iudæos in eis, quæ ſunt opprobrium Fidei. Item iudæi regulariter non per eccleſiam, ſed per Principes ſeculares compelluntur.

837 *Cap.* Teſtibus.

PVblicatis atteſtationibus non licet accipere, nec eoſdem teſtes, nec alios ſuper eiſdem, vel directè contrarijs articulis, tam in causa principali, quam in cauſa appellationis: quia in vtroque ſubornatio eſt timenda.

Gloſ. Hæc Clem. eſt determinatiua. *cap. patrenitatis*. Item receptio teſtium non tenet ex aliquo defectu, vel publicatio teſtium indiſcretè facta: vt inſcia, & inuita parte, ex cauſa rationabili contradicente, poſſunt recipi teſtes, quia hæc Clementina non habet locum. Item parte aduerſa conſentiente non habet locum hæc Clementina. Item ſi veteres articuli fuerunt probati per inſtrumenta, & non per teſtes, poſſunt appellatione probari per teſtes, hac non obſtante. Item licet indirectam contrarietatem probare, non directam: & quæ ſint, vide ibi. Item publicatis atteſtationibus in principali non licet producere in appellatione.

DECRETALIVM LIB. II.

DE TESTIBVS COGENDIS, vel non. Tit. XXI.

838 *Cap. I.* Cauſam matrimonij. *Alex. iij.*

IN cauſa matrimoniali, vel alia ciuili, teſtes ab alterutra parte inducti, ſunt diligenter monendi ne veritatem occultent. ſed ſi odio, gratia, vel amore ſe ſubtrahunt, ſunt compellendi diſtrictione eccleſiaſtica ad teſtificandum coram iudice, vel eius nuncio ad hoc miſſo.

Gloſ. Teſtis veritatem occultans peccat mortaliter. 11. *quæſt. 3. cap. quiſquis*. An præter hos caſus teſtes ſit compellendus? videtur non, *cap. ſuper eo*. Reſp. niſi per alios veritatem poſſet probare, eſt compellendus, quia præſumitur contra ipſum. An teſtes debeant eſſe præſentes iudici. Reſp. in criminalibus ſic 3. *quæſt. 9. c. teſtes.*

Sed

ſed in ciuilibus ſi iudex ſit infirmus, debilis, vel egregia perſona, ſatis eſt coram nuncio.

839 *Cap. II.* Cum ſuper.

QVando teſtimonium alicuius eſt neceſſarium, eſt vocandum cum mandato: ſi non venerit,eſt ſuſpendendus ab officio eccleſiaſtico, vel ſi ſic non venerit poteſt,excommunicari, & deponi.

Gloſ. Debet venire in termino conſtituto, & in hora, qua poſſit expedire officium ſuum, *de officio deleg. c. conſuluit*. Item quando culpa incipit à contumacia,eſt excommunicandus; ſi à crimine,debet deponi. Item creſcente contumacia debet creſcere pœna. An ſi iudex excommunicaſſet aliquem, qui in territorio non venit, nulla exceptione facta, ſit excommunicatus, ſi non potuit venire. Reſp. quoad Deum non, quia impoſſibile præceptum non ligat: ſed quoad eccleſiam, quæ illud ignorat, tenet, ſed doceat de impedimento, vel grauamine, & ſine difficultate abſoluetur. *cap. ſacro de ſent. excommunicat.* ſicut ſententia diffinitiua non mandatur executioni.

840 *Cap. III.* Super eo.

QVando quis conuentus coram iudice de aliquo facto negat factum; ſi factum eſt notorium, non eget teſtibus; ſi non eſt notorium, tunc ſi qui interfuerunt, licet de rigore iuris humani compelli poſſint ad teſtificandum, tamen ſunt monendi, & non cogendi, niſi conſtet iudici eos à ferendo teſtimonio reuocari timore partis aduerſæ.

Gloſ. Factum notorium non indiget teſtibus, vel probatione, ſicut nec in confitente ſunt neceſſariæ partes Iudicis. Item teſtes non ſunt cogendi in principio,ſed primo ſunt monendi, deinde ſi nolint ſunt cogendi *ſup. c. cum ſuper cauſam*. Item clerici in cauſa laicorum non ſunt cogendi, niſi cum non poſſunt haberi aliæ probationes. Item quod ex timore nolit, præſumitur eo ipſo, quod non vult, & ſic cogetur; vel ſtandum eſt interpretationi conſuetudinis. Item ſi conſtet quod pars aduerſa timorizat, debet excommunicari. *c. cum cauſam, de teſtibus*. Item teſtes in ciuilibus paſſim coguntur in criminalibus non, niſi agatur ciuiliter, *infra c. delictorum*.

841 *Cap. IV.* Peruenit ad audientiam.

QVando fertur iniuria clericis, vel rebus eccleſiaſticis, ſi iniuria aliter probari non poteſt, laici, qui interfuerunt, ſunt

compellendi ad teſtificandum per cenſuras eccleſiaſticas.

Gloſ. Cum dicit, quod ſunt cogendi, cum agitur de rebus eccleſiaſticis, collige non eſſe cogendos in cauſa criminali, vt eſt iniuria. *c. delictorum*, niſi ciuiliter agatur, vt de impenſis.

Cap. V. Peruenit.

IN cauſa Eccleſiaſtica teſtes ſunt cogendi cenſuris, ſi res aliter probari non poteſt.

842 *Cap. VI.* Ceterum. *Cæleſtin. v.*

IN cauſa matrimoniali, vt ſuper conſanguinitate, ſi conſtet aliquem nolle teſtificari odio, gratia, vel timore, eſt cogendus, tum de iure. *cap.* 4. *q.* 2. cum de conſuetudine approbata.

Gloſ. Vt compellatur ſufficit, ſi requiſitus non vult, quia præſumitur contra ipſum.

843 *Cap. VII.* Præterea.

SYnodales teſtes, ideſt alicuius ciuitatis, qui coram Epiſcopo viſitante, vel capitulo teſtificati ſunt ſuper cauſa matrimoniali, ſi iſta cauſa deducatur ad aliquem delegatum, prædicti teſtes non ſunt compellendi iterum iurare coram delegato ſuper eadem cauſa; ſecus ſi emergat nouus articulus nouæ quæſtionis, vel ſi aliter non poſſit fieri fides illi delegato. Item ſi prædicti teſtes poſt latum teſtimonium contrahunt infamiam, non admittuntur ad teſtificandum amplius. Item ſi in proferendo teſtimonio non ſtudioſè errauerint, ſi in continenti ſe corrigant, non debent reprobari: ſecus ſi interponunt interuallum ſuæ correptioni.

Gloſ. Teſtis in eadem cauſa ſemel tantum debet iurare. Item in continenti poteſt corrigere ſuum dictum, non ex interuallo. Item ſi aliter non fiat fides coram delegato, non debet teſtis iterum iurare, ſed aliter ſuppleatur. Item infamia ſuperueniens impedit à iuramento dando, & non à iam dato, quia non vitiat quod legitimè factum eſt. Item quando dicatur in continenti. Reſp. in eadem inſtantia iudicij, vel antequam recedatur à præſentia iudicis, vel loquatur partibus. vide *cap. quia propter de elect.*

844 *Cap. VIII.* Super his. *Innoc. iij.*

QVando contra electum obijcitur crimen, & ſcribitur Papæ, & dubitatur de crimine, vel de litteris an ſint capituli, in inquiſitione ſunt cogendi teſtes.

Gloſ. Vide *c. ſuper his de accuſat.* & *c. tam litteris de teſtibus.*

Item

Item etiam de ſequenti in criminalibus teſtes compelluntur, & hoc eſt contra *cap. peruenit*, & *cap. dilectorum, eodem*.

845 *Cap. IX.* Cum contra.

TEſtes ſuper crimine falſitatis, ſi ſe odio, gratia, vel timore ſubtrahunt, ſunt cogendi.

G*loſ.* Intelligitur etiam de alijs criminibus. An teſtes in criminalibus ſint cogendi? vide *Gloſ.* in cap. ſequenti.

846 *Cap. X.* Dilectorum.

TEſtes in ciuilibus, & non in criminalibus, ſi gratia, odio, vel timore ſe ſubtraxerint, ſunt cogendi.

G*loſ.* In ciuilibus tum laici, tum clerici ſunt cogendi ad teſtificandum. Item in cauſis pecuniarijs mediatores non ſunt cogendi, niſi de conſenſu partium. Item de priuilegiatis in alijs caſibus. An in criminalibus teſtes ſint cogendi? videtur hic affirmatiuè reſpondendum. *ſup. cap. ſuper his. cap. cum contra & alibi*. & in hac decretali agebat ciuiliter, vide. & tandem reſpondetur non niſi in aliquibus caſibus priuilegiatis, & exceptis.

847 *Cap. XI.* Venerabilis frater.

AD manifeſtandam coniurationem poſſunt teſtes compelli, etiamſi iurauerint non manifeſtare eam; & qui acceperunt iuramentum, ſunt cogendi vt illos ſoluant à iuramento, ad hoc vt teſtificentur.

Gloſ. Impedientes iuriſdictionem iudicis poſſunt compelli, vt non impediant. Item clerici, qui faciunt inſidias, vel coniurationem contra Epiſcopum, ſunt deponendi, & tradendi curiæ ſæculari, 11.*q.* 1. *cap. coniuratorum*, & laici excommunicandi. *cap. conſpirationum*. Item licet iuramentum non tenuerit, quia de re illicita, tamen qui iurauit abſoluitur ad cautelam, & de facto. Item ſocius criminis admittitur ad detegendam conſpirationem. Item in defectu probationis admittuntur minus idonei teſtes, qui alias non debent admitti. *cap. cum dilecti, de elect.*

DECRETALIVM LIBER II.

DE FIDE INSTRVMENT.
Tit. XXII.

848 *Cap. I.* Si ſcripturam. *Greg.*

NON datur fides exemplaribus, ſi non appareat ſcriptura authentica, ideſt niſi oſtendatur originale.

Gloſ. Niſi eſſet ſcriptum per Iudicem,& eius auctoritate publicatum. Item ſcriptura authentica eſt, quæ facta eſt per manum publicam, vel per iudicem cum teſtimonio, vel ſubſcriptione trium, vel ad minus duorum teſtium, vel quæ habet ſigillum authenticum. Item ſcriptura, quam facit priuatus in præſentia trium teſtium, videtur authentica.

849 *Cap. II.* Scripta vero. *Alex.iij.*

SCriptura facta per manum alicuius priuati, vt ſcriptura facta à teſtibus, ſi teſtes ſint mortui, non habet fidem, ſecus ſi ſit facta per manus notarij, vel habuerit authenticum ſigillum, per quod probari poteſt.

Gloſ. Inſtrumenta publica perpetuo valent ad damnum,vel commodum vtriuſque partis. Item priuata,ſi conſtet ab aduerſario eſſe ſcriptam, vel ſi ab alio cum ſubſcriptione partium, vel teſtium, habet vim in actione perſonali; ſed in actione reali, tali priuato inſtrumento præfertur publicum. Sed ſi inſtrumentum priuatum eſt ſcriptum tribus, vel pluribus teſtibus, præponitur publico; priuata enim valent in præiudicium illorum, qui ea ſcribunt. Item authenticum ſigillum dicitur Epiſcopi capituli, vel Principis ſæcularis.

850 *Cap. III.* Ex litteris.

LItteræ apoſtolicæ, propter abraſuram factam in narratiua, vel in locis non ſuſpectis,non cenſentur falſæ, vel ſuſpectæ,ſicut nec priuilegia, ſi abradantur in nominibus poſſeſſionum.

Gloſ. Secus ſi in nominibus actoris, rei, vel iudicis,vel ſi eſſet falſum latinum. Item copia litterarum eſt facienda aduerſario petenti, vt videat. Item vbi ius non conſtituitur, non nocet raſura.

Cap.

Digitized by Google

851 *Cap. IV.* Accepimus.

QVando quis dicit priuilegia partis contrariæ eſſe falſa, iudices in loco congruo, & ſecuro, vt in clauſtro religioſorum priuilegiatorum, coram duodecim teſtibus infra certum terminum, illa demonſtrent parti, ſed interim priuilegia, & ſententia lata habeant ſuam vim.

Gloſ. Qui vult arguere priuilegium, vel inſtrumentum falſitatis, primo iurabit, quod hoc non dicit calumnioſe, alioquin non demonſtrabitur, niſi prius fuerit de calumnia iuratum. Item ſi dicatur ſententia lata per falſa inſtrumenta, vel falſos teſtes, donec probetur dictum valet.

852 *Cap. V.* Contingit. *Cæleſtin. iij.*

QVando vna pars cogitur demonſtrare ſuum priuilegium, vel indulgentiam, vel inſtrumentum, tunc legatur coram iudice, & aliquibus iuris prudentibus, deputatis ab ipſo iudice, audiente parte contraria: & ſi quæſtio fuerit ſuper vno capitulo ſolum, illud tantum reſcribatur, & tradatur parti aduerſæ copia.

Gloſ. Tenetur edere hæc, quia his erant vſuri in iudicio, reliqua vero non tenetur. Item iuret quod per calumniam hoc non faciat.

853 *Cap. VI.* Inter dilectos. *Innoc. iij.*

QVando iura partium ſunt obſcura, ſententia fertur contra eum, qui eſt petitor, & abſoluitur conuentus: & ſic qui in cauſa non legitime probat, v.g. per inſtrumenta corroſa, vel notoriè interfracta, vel cum ſigillo vaſtato, vel aliena manu ſubſcripta, vel ex qualitate cartæ, vel in anno domini, & ſimilibus, nihil facit, nec nocet poſſeſſori.

Gloſ. Libellus poteſt concipi nomine procuratoris, in perſona tamen eccleſiæ. Item in libello poteſt apponi, ſaluo iure addendi, vel minuendi. Item falſitas ſcripturæ v.g. priuilegiorum, & inſtrumentorum poteſt cognoſci in annis Domini, in indictione, in qualitate chartæ, in ſigillo priuilegij, in ſcriptura Notarij. Item res inter alios acta alijs non nocet. Item aliud eſt quod confirmatur, aliud quod datur. Item quod meum eſt ex alia cauſa, meum fieri non poteſt. Item ſi principale non tenet, nec tenet acceſſorium. Item locatio facta non probat dominium, nec poſſeſſionem. Item ſententia formatur in perſonam procuratoris. Item indictio & milleſimus ſunt ſcribendi in inſtrumento; & indictio numeratur

quindenis

quindenis annis ab annis Domini, additis tribus annis. Item ſigillum vt ſit authenticum debent apparere characteres, & orbita. Item ſi deeſt nomen, non dicuntur litteræ ſignatæ. De inſtrumentis, quomodo ſint facienda, & quem effectum habeant, vide *Hoſt. in ſum. hoc tit. §. 3. & 4. & 5.* An poſſeſſio, vel proprietas poſſint probari per inſtrumenta locationis, vide.

854 *Cap. VII.* Quod ſuper.

Litteræ impetratæ à ſede Apoſtolica ſuper commutatione, vel diſpenſatione voti, ſi fuit falſitas expreſſa, vel ſupreſſa veritas, ſunt nullæ, & impetrantes cogantur ſoluere votum.

Gloſ. Quando ſigilla ſunt ignota, tunc eis non eſt ſtandum, & ſi ſunt offuſcata, ſunt ſuſpecta, & ſunt remittenda ad conſignatores, vt cognoſcant ſua ſigilla: ſi vero ſigillum eſt notum, tunc creditur litteris, etiam in præiudicium alterius, niſi contrarium probetur.

855 *Cap. VIII.* Paſtoralis.

QVando allegatur aliqua Decret. extrauagans, de qua merito iudex dubitat, tunc ſi eſt conformis iuri communi, poteſt ſecundum eam iudicare; ſi eſt diſſona, non poteſt, ſed conſulat Papam.

Gloſ. Si aliquod reſcriptum eſt contra ius commune reijcitur, & ſtandum eſt iuri communi, *de reſcriptis c. cauſam.* & *de ætate, & qualitate c. cauſam te* & *25. q. 2. reſcripta:* Imo eſt auferendum de manibus tenentis, & dandum eſt Principi: ſi non ex toto eſt contra ius, ſed eſt iniquum, tunc erit expectandum aliud mandatum, *de officio delegati c. ſi quando.* Si vero aliqua decretalis ſit præter ius, non reijcitur, ſed conſulitur ſuperior: ſi Decretalis obuiat conſuetudini probabili, & legitime præſcriptæ, præualet conſuetudo. *de conſuet. c. vlt.* niſi princeps per ſuum ſtatutum intendat tollere conſuetudinem.

856 *Cap. IX.* Cum dilectus.

POſt publicationem atteſtationum, & ante definitiuam ſententiam, vtraq. pars poteſt producere inſtrumenta. Item vbi talis eſt conſuetudo, creditur inſtrumentis Regis, & per ea poteſt quis probare ſuam intentionem in iure.

Gloſ. Conſuetudo facit aliquod inſtrumentũ authenticum, quod alias non erat authenticum, ſicut dat iuriſdictionem alicui, & facit aliquem illegitimum ad promotionem, qui alias erat legitimus: ſic facit illegitimas perſonas ad matrimonium, quæ alias erant legitimæ.

Cap.

857 *Cap. X.* Cum Ioannes.

FAlſitas inſtrumenti, vel quod aliquid deeſt inſtumento, poteſt probari per teſtes, & ſic teſtes præferuntur inſtrumento.

Gloſ. Compenſatio in iure admittitur, ſi cauſa ex qua petitur, liquida eſt, alias non. Item publicatis atteſtationibus recipiuntur teſtes ſuper nouo articulo. Item iudex ex officio ſemper poteſt interrogare partes, vbi dubitat, vſq. ad ſententiam. Item licet ſententia ex noua allegatione caſſetur, non tamen præiudicat iudicibus, qui eam protulerunt. Item ſententi 1 pro parte tenet, & pro parte non. Item ad reprobandum inſtrumentum requiruntur quatuor meliores, vel quinque teſtes. *de probat c.3.*

858 *Cap. XI.* Ex parte. *Honor. iij.*

DEfectus, ſeu carentia vnius litteræ, non vitiat decretum, vt ſi in dictione ſpoliarunt deſit, o.

Gloſ. Modicus defectus non vitiat reſcriptum, cum ex præcedentibus, & conſequentibus poſſit cognoſci intentio dantis: imo nec ſi deſit ſillaba, ſicut nec vitiatur teſtamentum: at falſum latinum vitat *cap. ad audientiam de reſcriptis.*

859 *Cap. XII.* G. Perpetuus. *Greg. ix.*

QVando litigatur, & fit conuentio, vel reconueutio coram iudice, ſi vna pars petat ſibi tradi inſtrumenta communia, & iudex hoc non curat, poteſt licite appellare, & quidquid tentatur poſt appellationem, non valet.

Gloſ. Omnia inſtrumenta communia, ideſt acta cauſæ, confeſſiones, & reſponſiones, atteſtationes, & quæque acta ſunt in iudicio, poſſunt peti exhiberi, vel condictione ex lege, vel iudicis officio. c. quoniam de probat. Si vero actor ad probandã ſuam intentionem petat à reo inſtrumenta propria, non eſt audiendus, quia debet habere apud ſe ſuas probationes. *cap. primo de probat.* niſi alterutra partium velit arguere inſtrumentum de falſitate. cap. inter dilect. de probat. fallit in vſurario, qui tenetur producere libros rationum ſuarum. *cap. ex graui, §. cæterum de vſuris.*

860 *Cap. XIII.* Imputari.

SI producantur ſcripturæ contrariæ inter ſe, non faciunt fidem & imputetur producenti.

Gloſ. Siue directe ſcripturæ ſint contrariæ, ſiue indirecte, & debent produci ab eadem parte: ſecus ſi à diuerſis producantur, quia,

tunc

tunc ſtandum eſt illi ſcripturæ, quæ eſt dignior, & magis caret ſuſpicione. An ſit idem in teſtibus ab eadem parte productis? reſpondeo non, quia non poteſt prouidere quod ſunt dicturi: ideo ſtandum eſt dignioribus.

861 Cap. XIV. Si cautio.

QVi producit ſcripturam, vt cautionem, in qua eſt debitum ſibi promiſſum, ſi non exprimitur cauſa quare fuit promiſſum, abſoluitur debitor, niſi creditor probet id fore ſibi debitum: ſi exprimitur cauſa, condẽnabitur debitor, niſi probet ſe id nõ debere.

Gloſ. Semper cauſa eſt exprimenda, vt quis obligetur ex ſua confeſſione, alias non tenetur. Item confeſſio extra iudicium facta, adiecta cauſa, bene præiudicat ad probandum: *de confeſſ. cap. vlt.* Item ſi me abſente confiteatur quis mihi aliquid debere, talis confeſſio illi non nocet ad inſtar ſtipulationis. Item ſtatur confeſſioni contra ſe. Sed aliquando fallit, vt in pecunia confeſſata, quia poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ infra biennium, vt etiam in dote; vt quando ſtatur ſecundæ confeſſioni, & non primæ. Item contra talem cautionem admittitur probatio, vt quia iam ſatisfecit ei, ideo eſt indebita, & tenetur probare.

862 Cap. XV. Cum publicus tabellio.

SI notarius aliqua inſtrumenta redacta in nota, non perfecerit, & moriatur, alius notarius auctoritate iudicis ordinarij ad petitionem partium poterit illa in publicam formam redigere, & habebunt perpetuam firmitatem.

Gloſ. Item poteſt fieri ſi per vetuſtatem eſſent corrupta, vel alia iuſta cauſa, vt infra. Nota: tabellio dum viuit, non poteſt alteri committere completionem inſtrumenti, ſed ipſemet debet complere inſtrumentum, pro vt in protocollo reperitur, nihil addendo, vel minuendo.

863 Cap. XVI. Si inſtrumenta.

SI propter antiquitatem, vel aliam cauſam, quis petat inſtrumenta exemplari, præſententur inſtrumenta ordinario, vel ab eo delegato ſpecialiter ad hoc, qui ea diligenter inſpiciat; & ſi non ſunt in aliquo vitiata, faciat ea exemplari per publicam perſonam, & habebunt eamdem auctoritatem cum originalibus.

Gloſ. Inſtrumenta, & priuilegia ob vetuſtatem ſunt renouanda modo prædicto. Item ſi eſſent pro parte conſumpta, & ex inſpectione non poſſet cognoſci de fide ipſorum, non ſunt renouanda niſi

niſi prius probetur per teſtes de integritate ipſorum. *de priuil. cap. cum olim*.

DECRETALIVM LIBER II.

DE PRÆSVMPTIONIBVS.

Tit. XXIII.

864 *Cap. I.* Sicut.

QVi manifeſtè nocet, v.g. mittens lanceam vel ſagittam, eſt noxius pœnæ: ſic qui nocet occultè amico ſuo, licet dicat ludens feci. *Salomon in parabolis cap.* 26.

Gloſ. Sic v. g. qui ingreditur domum amici, & clam accipit iocalia, ſi detectus dicat iocans feci, non liberatur, quia non creditur. Idem, qui aliquid tentat, licet non ſequatur effectus.

865 *Cap. II.* Afferte.

IVdex præſumptione vehementiſſima poteſt ferre ſentiam definitiuam, vt fecit Salomon de vno filio inter duas mulieres *Reg.* 3. *cap.* 3.

866 *Cap. III.* Ex ſtudijs.

Puer præſumitur futurus bonus, ex actibus bonis, quos facit.

867 *Cap. IV.* Nullus. *Bonifac.*

QVi dilationibus ſubterfugit iudicium, confitetur ſe nocentem. Ratio, quia de ſua iuſtitia diffidit.

868 *Cap. V.* Nonne. *Greg.*

QVi de duobus ſibi illatis ſi vnum negat, alterum tacendo fatetur.

Gloſ. Qui tacet conſentire videtur. hæc regula fallit in multis caſibus: vt ſi ego per meam prohibitionem non poſſum impedire, quod fit, ſi taceo non mihi nocet. vide *gloſam in verbo*. *Tacendo*.

869 *Cap. VI.* Mandata.

EX bona ante acta vita præſumitur de futura : & ſic Papa delegat Maximum Epiſcopum ſuper omnes eccleſias Siciliæ, & hoc delegat perſonæ, & non loco, & ait ſe gerere mandata cœleſtia, ſi onera impartiatur cum fratribus.

Gloſ. Iſte Legatus non poteſt extendere manus ad ea, quæ in ſignum vniuerſalis dominij ſunt reſeruata Romano Pontifici. Item legatio facta perſonæ, ſpirat cum morte Legati, & non committentis; & ſi eſſet facta loco, eſſet perpetua. *de officio legati cap. quod translationem*, & *in 6. cap. 2.*

870 *Cap. VII.* Quoſdam.

EX vicinitate loci præſumitur notitia facti loci conuicini pro aliquo, vel contra aliquem.

Gloſ. Quando quis interrogatur an credat, an non, non eſt dandum tempus ad deliberandum, quia ex præſumptione informat ſuam credulitatem.

871 *Cap. VIII.* Quanto.

FActum, quod eſt notum in longinquo loco, præſumitur notum in vicino.

Gloſ. Epiſcopus, qui non corrigit peccata nota in longinquis, non excuſatur ignorantia, quia non præſumitur. Item temeraria præſumptio repellitur, probabilis quandoque inducit purgationem, violenta quandoque ſufficit ad condemnationem.

872 *Cap. IX.* Scribam eis.

EX præteritis præſumitur circa futura.

Gloſ. Aliquando ex præſenti præſumitur circa præſentes, vel præteritum, vel futurum; aliquando ex præterito præſumitur circa præteritum, præſens, vel futurum.

873 *Cap. X.* Quia veriſimile. *Alex. iij.*

QVi vult probare aliquid, quod non eſt veriſimile, debet offerre maiorem probationem, v.g. debet offerre tales teſtes, de quibus non eſt veriſimile, quod deierabunt, & quod de eo ſit fama communis.

Gloſ. Contra veriſimilem præſumptionem inducuntur teſtes. Itẽ de nemine eſt præſumendum, quod bona ſua iactet.

Cap.

874 *Cap. XI.* Illud quoque.

IN dubio de matrimonio, ſi fama loci, ſeu viciniæ habet, quod vir eam in lecto, & in menſa ſicut vxorem tenuerit; præſertim ſi producantur contractus matrimoniales, in quibus vxores vocantur: vxor etiam ſi dicat illum non eſſe maritum, & teſtes habeat, quod rogatus vir vt eam deſponſaret, noluerit, eſt tamen cogenda, vt cohabitet cum viro, licet dicat illum eſſe ſeruum, ſibi tamen cognitum, ante matrimonium; præſertim ſi contractus fuerunt conditi ab eo, qui fideliter officium ſuum adimplebat.

Gloſ. Matrimonium probatur etiam per exteriora, vel per famam, & ſi famæ adiunguntur aliæ præſumptiones, vt cohabitatio, contractus, delatio annuli, faciunt probationem: & ſic quæ ſingula non proſunt, multa iuuant. Item contra matrimonium non eſt admittenda probatio. Item ſine vllo inſtrumento valeret probatio per famam cum alijs. Item præſumitur pro inſtrumento facto ratione officij. Item præſumitur quis facere ſemper officium ſuum fideliter, niſi aliter præſumatur, vel probetur. *de præſumpt. cap. ad audientiam.*

875 *Cap. XII.* Litteris tuis.

VIolenta præſumptio probat copulam carnalem, & ſic fertur ſententia v.g. ſi teſtes deponunt vidiſſe vxorem cum conſanguineo viri, ſolam cum ſolo, nudam cum nudo, in eodem lecto iacentem, & credebant fuiſſe cum intentione cognoſcendi ſe carnaliter; & hoc in ſecreto loco, & hora, electis &c. probant cõpulam: & iudex cum hac vehementi, ſeu violenta ſuſpicione, ferat ſententiam diuortij, vt vir mortua vxore ducat aliam, mulier maneat ſine ſpe coniugij.

Gloſ. Non admittuntur plures accuſatores, ſed vnus: & ſi multi compareant, iudex eligat magis dignum, & qui ſemel comparuit inter accuſatores, amplius teſtificari non poteſt. *de accuſationibus c.* 1. Item mulier carebit ſpe nubendi propter inceſtum, quem commiſit; & ſi deinde timetur incontinentia, detur facultas.

876 *Cap. XIII.* Tertio loco.

FEre idem, quod in præcedenti: nam poſtquam iuuenis contraxit per verba de præſenti cum vna, neptis vxoris depoſuit ſe fuiſſe prius cognitam carnaliter ab illo iuuene, & produxit teſtes, qui dicebant de fama viciniæ, & vidiſſe eos ſæpe vagantes per vias & nemora; & tandem iuuenis, & ipſa adſtricti iurarunt ſe cognouiſſe,

uiſſe, mandat Papa vt ſeparentur, & res dicitur publica.

Gloſ. An allegans ſuam turpitudinem ſit audiendus? Reſpond non niſi propter periculum animæ ſuæ. Item erant ſponſalia de facto, non de iure.

877 *Cap. XIV.* Litteras. *Innoc.iij.*

PRopter vehementem ſuſpicionem de hæreſi non condemnatur quis vt hæreticus: ſed præter cautionem iuratoriam iniungatur diſcreta pœnitentia, ex qua deinde valeat cognoſci, num ſit hæreticus vel non; & ſi inueniatur vere catholicus, non moleſtetur, ſi hæreticus, condemnetur.

Gloſ. Qui contraria dicit, reijcitur vt ſuſpectus, Item vna præſumptio poteſt alteri præſumptioni præponderare. Item periurus non admittitur amplius ad iuramentum, ſi ly, præter, ſumatur excluſiuè; ſi incluſiuè, eſt accipiendum, quia eſt oneris, non honoris.

Cap. XV. Cum in iuuentute.

QVi in iuuentute fuit continens, non præſumitur in ſenectute incontinens, præſertim, ſi ſit litteratus, vt non præſumpſit Papa de Archiepiſcopo denunciato à Rege Vngariæ quod eſſet inceſtuoſus.

Gloſ. Denunciatio debet fieri ex charitate: & ſuperior non ſtatim debet credere, quæ contra ſubditos dicuntur, ſed prius ab alijs inquirat. Item propter infamiam à maleuolis ortam, non eſt facienda inquiſitio. Item dignitas alicuius præſumitur eſſe adepta ex virtute.

878 *Cap. XVI.* Dudum.

QVando Papa reſcribit pro aliquo, vt recipiatur in numerum beneficiatorum, cum clauſula ſi idoneus recipiatur, prouiſus non tenetur probare ſe idoneum, quia præſumitur idoneus niſi contrarium oſtendatur.

Gloſ. Quilibet præſumitur idoneus, niſi contrarium oſtendatur. Item tot debent eſſe in Eccleſia, quot facultatibus Eccleſiæ poſſint ſubſtentari: & qui dicit Eccleſiam non habere, debet probare. Item clauſula, dummodo idoneus, &c. intelligitur etiam ſi nō fuiſſet appoſita, *de reſcriptis c. cum à Deo*. Item ſi contrarium debet probari, ergo negatiua poteſt probari.

DE-

DECRETALIVM LIBER II.

DE IVREIVRANDO.
Tit. XXIV.

879 *Cap. I.* Ex adminiſtrationis. *Greg. iij.*

CREDITORES vſurarum debent compelli per cenſuras Eccleſiaſticas, vt relaxent debitoris iuramentum ſoluendi vſuras.

Gloſ. Debitor iurans ſoluere vſuras non peccat, ideo tenetur ſeruare iuramentum: creditor vero peccat, ideo tenetur relaxare. Quid ſi debitor iurauerit non repetere vſuras? reſpondeo, denunciet hoc eccleſiæ, deinde iudex ſuo officio cogat reſtituere, vel compellat relaxare iuramentum, vel ſi non ſunt ſolutæ compellat non exigere.

880 *Cap. II.* Peruenit.

PRælatus ſi iurat non repetere res eccleſiaſticas vi ablatas, iuramentum non tenet, à quo etiam abſolui debet.

Gloſ. Ideſt de facto ad cautelam, vel abſolutus declarandus. Item ſi Epiſcopus iuraſſet non repetere proprias res, iuramentum teneret, quia de his ad libitum diſponere poteſt; de eccleſiæ vero non, ſicut nec poteſt de minoris, vel fiſci bonis. Item iuramentum metu extortum, ſi ſine periculo animæ ſeruari poteſt, tenet; ſecus, non.

881 *Cap. III.* Peruenit.

QVi iuramentum commutat in melius, non frangit iuramentum. Item qui iurat facere aliquid interpoſita conditione, ſi altera pars non implet conditionem, ipſe non tenetur ſeruare iuramentum.

Gloſ. Non deierat, qui ex iuſta cauſa iuramentum deſerit, vt iurans peregrinari, ſi intrat religionem, non tenetur peregrinari. Item licet facienti contra fidem non ſit ſeruanda fides, tamen ſi maritus, & vxor vouent caſtitatem, ſi vnus frangit, alter debet ſeruare. 23. *q.* 5. *cap. qui Deo.*

882 *Cap. IV.* Ego N.

Epiſcopi iurant Papæ ſeptem: primo quod erunt fideles ſancto Petro, ſanctæque Romanæ eccleſiæ, Papæ & ſucceſſori legitimo: ſecundo quod non erunt in conſilio, vel facto, vt vitam perdat, aut membrum, aut mala captione capiatur: tertio, quod conſilium Papæ ipſis quauis via manifeſtatum, nulli ad damnum Papæ manifeſtabunt: quarto quod Papatum Romanæ eccleſiæ, & regulas patrum contra omnes defendent cum honore: quinto, quod Legatum ſedis Apoſtolicæ certo ſibi cognitum in eundo, & redeundo honorabunt, & in ſuis neceſſitatibus iuuabunt: ſexto quod limina Apoſtolorum per ſe, vel per alium certum nuncium ſingulis annis viſitabunt, niſi abſoluantur à iuramento: ſeptimo quod vocati ad ſynodum veniant, niſi fuerint impediti canonico impedimento.

Gloſ. Abbates præſtent hoc iuramentum in benedictione, vt Epiſcopus in conſecratione.

883 *Cap. V.* Nullus Epiſcopus. *Vrban.*

Clericus non tenetur Epiſcopo iurare fidelitatem, niſi quando adminiſtat res eccleſiæ.

Gloſ. Et etiam pro pace, fide, fama.

884 *Cap. VI.* Debitores. *Alex. iij.*

Qvi ſe obligauit ad ſoluendas vſuras, non debet cogi, niſi iurauerit: & tunc poſt completum iuramentum, ideſt ſolutis vſuris, vſurarij ſunt compellendi cenſuris eccleſiaſticis ad reſtituendas vſuras acceptas.

Gloſ. Licet principale non teneat, tamen acceſſorium tenet, vt promiſſio ſoluendi vſuras non tenet, ſed iuramentum tenet. *cap. dilecti de foro competenti.* An debitor ſit cogendus ſoluere vſuras, cum habeat exceptionem repetendi, & an qui ſoluit, vt repetat, liberetur à iuramento, vide doctores. Item in eodem facto vnus peccat, ideſt qui accipit vſuras, & alter non, cum poſſit cogi. vide *in 32. q. 1. cap. propoſitio.*

885 *Cap. VII.* Ad noſtram.

Qvi mutuo accipiunt pecuniam, & pignorant poſſeſſiones, & redditus mutuant; ſi iurant ſe non moleſtaturos mutuantem ſuper fructibus pignorum, donec ſoluerint pecuniam, tenetur prius ſoluere pecuniam, & deinde petere reſtitutionem fructuum: & ſi dominus accepiſſet pignora volens compenſare fructus, eſt com-

pellendus

pellendus per cenſuras vt reſtituat pignora, & ſatisfaciat iuramento, & deinde vſurarius cogetur ad fructus, cenſuris.

Gloſ. Sufficiens cautio peti debet ab eo, qui vult parere mandato eccleſiæ. Item creditor nil vltra ſortem petere poteſt. Item poteſt deducere expenſas factas circa pignora. Item quando dicitur cautio, intelligitur ſimplex promiſſio: quando ſufficiens, vel idonea cautio, intelligitur pignoratitia, vel fideiuſſoria. Item prius eſt ſoluenda tota pecunia, & non pars, ſi debitor totam confiteatur. an debitores iſti ceciderint à ſuo iure, cum indixerint ſibi ius. vide ibi.

886 *Cap. VIII.* Si vero.

IVramentum, cuius obſeruatio non eſt contra ſalutem animæ, eſt ſeruandum, niſi fuerit metu factum: vt qui compulſus renunciauit beneficium cum iuramento non repetendi, debet ſeruare iuramentum, & eccleſia hoc præcipit, ne videatur dare materiam deierandi; ſolet tamen eccleſia, prius abſoluere à iuramento, & deinde reſtituitur beneficium, vt eccleſiæ inſeruiat.

Gloſ. Quando conſtat, quod quis vi iurauerit, ſi petat, abſoluitur à iuramento; ſi non conſtat, non abſoluitur. Item non tenet, quando directe vergit in interitum animæ, vel temporalis vitæ; ſecus ſi occaſionaliter, tunc enim eſt ſeruandum. Item loquitur de iuramento aſſertorio, non de promiſſorio, ſi talis eſt metus, qui cadat in conſtantem virum. Secundum alios non obligat, vide. Item eſt diſpenſandum cum aliquo interdum in odium alterius.

887 *Cap. IX.* Ex reſcripto.

ABbas, & Monachi, qui iurant, vel dant obſides pro pecunia accepta pro monaſterio; item fideiuſſores ſæculares, qui iurarunt, debent ſeruare iuramenta: alioquin interdicatur illis ingreſſus eccleſiæ, & in terra iſtorum inhibeantur diuina officia.

Gloſ. Propter debitum alicuius poteſt eorum terra interdici. Item Monachi poſſunt dare obſides, ſi ipſi libere voluerint, licet in homine libero non poſſit poni obligatio, vt ius conſtituatur in eo, tanquam in pignore, licet poſſit detineri, vt fiat quod conuenit, v.g. Pax non peccata. Item poteſt mulier excipere, quod non poterat fideiubere per ſententiam communem, & legem Velleianam, ſi eam non renunciauit: ſed hic punitur propter iuramentum.

888 *Cap. X.* Querelam.

QVi facit contra iuramentum ſuum, non ex neceſſitate, ſed ex voluntate, eſt periurus: & ſi habeat eccleſiam ſibi commiſſam, eſt ab ea remouendus, quia periurus non meretur regere eccleſiam.

Gloſ. Qui non ſoluit penſionem promiſſam per biennium, amittit detentionem rei, & res Domino reſtituitur, multo magis ſi iurauit. Item qui ex neceſſitate, vel iuſta cauſa deſerit iuramentum, non eſt periurus; qui ex voluntate, eſt periurus, & conſequenter infamis, & priuandus eccleſia. Item quando agitur de penſione, vel etiam de crimine ciuiliter, ſi ille contra quem agitur eſt prælatus, non eſt priuandus; ſi eſt conductor vel vicarius, eſt priuandus, vbi de ipſo probatur fraus.

889 *Cap. XI.* Tua nos. *Lucius iij.*

QVando, v.g. clerici iurant præſentanti augere ſolitam penſionem, vel dare aliud vltra penſionem, deinde Epiſcopo inſtituenti iurant ſoluere antiquam, & non augere ſolitam: eſt ſtandum ſecundo iuramento, quod iuratur maiore ratione, & auctoritate Concilij Lateranenſis, & non primo: ſed Clerici periuri in primo ſunt perpetuo excludendi ab eccleſiijs.

Gloſ. Secundum præiudicat primo, tamen neutrum obſeruandum, quia eijciuntur ab eccleſia. Item licet non feciſſent ſecundum, tamen non erat ſeruandum primum, quia erat contrarium iuri, nam annua penſio augeri non debet; & ſic fuit periurum, ideſt temerarium iuramentum, ideſt ſine iuſtitia. Item iuramentum debet fieri ſaluo iure ſuperioris, & canonico: ſed ſi fiat, & res eſt licita, peccat mortaliter tranſgrediendo, ſi illicita, non peccat tranſgrediendo, licet peccauerit iurando. Item periurium dicitur etiam indiſcretum iuramentum, quod ſi ex propoſito, & deliberatione fiat, eſt peccatum mortale; ſi vero ex iocoſa leuitate, vel incaute, eſt peccatum veniale.

890 *Cap. XII.* Cum quidam. *Urban.iij.*

EPiſcopus qui ſuum iuramentum tranſgreditur, eſt grauius puniendus quam alij, ratione dignitatis, & ſcandali.

Gloſ. Maior dignitas delinquentis magis grauat delinquentem, quia præſumitur quod maiori contemptu peccauit, & ſic pœna grauiter danda. Item in pœna pecuniaria, maior plus punitur quam minor, nobilis quam ignobilis; in corporali contra. Item qui

iurat

iurat non loqui cum parentibus, vel coniunctis, iuramentum eſt illicitum, & peccat, & ei eſt iniungenda pœnitentia, & à iuramento abſoluendus, ideſt ad cautelam.

891 *Cap. XIII.* Sicut ex litteris.

IVramentum Monachi non remanendi in clauſtro vlterius cum vno alio Monacho, non tenet, in quo profeſſus fuerat, eſt enim temerarium, frangens veram fidem, & ſtabilitatem ſuæ profeſsionis: ideo iniungatur pœnitentia, quæ terreat alios ne ſimile faciant.

Gloſ. Temerarium iuramentum non eſt ſeruandum, & factum contra profeſſionem, vel ſtabilitatem non tenet. Item clericus non debet abiurare eccleſiam, ſine licentia ſuperioris. *cap. admonet de renunciat.*

892 *Cap. XIV.* Veritatis. *Clemens iij.*

QVando vaſſallus iurauit fidelitatem ſuo ſuperiori, v.g. Papæ, eius filij tenentur ſeruare eandem fidelitatem, ſed non iterum iurare ſucceſſoribus Papæ, vel hæredibus ſuperiorum.

Gloſ. Iuramentum fidelitatis tranſit ad ſucceſſores. An hæres tenetur iurare fidelitatem ſucceſſoribus Dominorum, Vide.

893 *Cap. XV.* Verum. *Cæleſtin. iij.*

QVi inuiti, vel metu pro vita, vel rebus ſeruandis iurant, ſunt abſoluendi à iuramento, alioquin tenentur illud ſeruare, ſi poſſunt ſine interitu animæ: ſi non ſeruent, non ſunt puniendi, tanquam de mortali crimine.

Gloſ. Iuramentum ex metu parum obligat, ideſt non dicitur ſimpliciter obligare ad mortale, licet re vera obliget, & de iure abſoluitur ſaltem de facto.

894 *Cap. XVI.* Veniens. *Innoc. iij.*

IVramentum ſi ſit contrarium alteri iuramento licitè facto, non eſt ſeruandum: vt qui iurat ſtare mandato alicuius, v.g. pro componenda pace, & ille mandat aliquid, quod ſit contra obligationem, vel aliud iuramentum factum, non tenetur, quia tunc etiam ſi præſciuiſſet, non iuraſſet.

Gloſ. Iuramenta ſunt interpretanda ſecundum mentem iurantis, nec extenduntur ad incognita, v.g. ad cedendum bonis: & qui hoc mandaret poſt iuramentum, non eſt ei obediendum, quia mandatum debet eſſe idoneum non iniquum. Item iuramentum intelligendum eſt modo ciuili: vt ſi liberta iurat non nubere, eſt intel-

ligendum de nuptijs illicitis. Item ſi mandatum non re[illegible] priori iuramento, ſi poteſt ſeruari ſine interitu animæ, e[illegible] dum, & ſi enormiter lædat temporalia, obtineat relaxati[illegible]

895 *Cap. XVII.* Breui.

QVi iurauit defendere, & ſeruare iura eccleſiæ, & nece[illegible] minente, requiſitus vt ſeruet, appellat, cum re vera p[illegible] fendere, eſt periurus non obſtante appellatione.

Gloſ. Appellatio fruſtatoria non excuſat á periurio, v[illegible] quod facere tenetur. Item neceſſitas, i no difficult[illegible]s exc[illegible] iurio, non tamen á pœna conuentionali. Item an tene[illegible] requiſitus defendere eccleſiam? Reſpondetur non. It[illegible] uit defendere eccleſiam, ſi eccleſia non ſeruat illi fidem in [illegible] ſitatibus, vel ſi ſubtraxit ei ſalarium conuentum, vel ſi [illegible] cum conſcientia, quod eccleſia habeat malam cauſam, [illegible] netur in conſcientia illam iuuare, licet eccleſia habeat cu[illegible] periuro.

896 *Cap. XVIII.* Quanto.

QVi ſcienter iurat rem illicitam, peccat, & iurament[illegible] tenet, quia non debet eſſe vinculum iniquitatis: qu[illegible] rem eſſe licitam, iurat, debet ſeruare iuramentum in e[illegible], in [illegible] citè ſeruari poteſt, quia fuit licitum, ideo eſt ſeruandum: ſi v[illegible] putans illicitam iurauit, & eſt res licita, pœniteat de pecca[illegible] ſeruet iuramentum

Gloſ. Iuramentum aliquando ſolum eſt interpretandu[illegible] quando diſpenſandum, & illicitum non eſt ſeruandum. I[illegible] pa ex iuſta cauſa poteſt abſoluere á iuramento, vt propter [illegible] lum intollerabile, præcedente tamen claue diſcretionis, ſic[illegible] diſpenſare in voto, vel commutare in melius: ſed ſi in v[illegible] ramento licito non ſubeſt cauſa, Papa non poteſt com[illegible] ſic intelliguntur iura. Item qui falſat monetam Princip[illegible] qui ciuitatis punitur capite; qui radit, vel tingit n[illegible] ad beſtias; & quilibet tenetur accuſare in hoc crimine: & ille [illegible] domo falſa moneta cuditur, punitur, licet ignoret. vide [illegible] cum nihil magis clarum. Item non ſemper datur fides [illegible] ni monetariæ, ſicut nec ſepulchri.

897 *Cap. XIX.* Venientes.

IVramentum factum contra ius ſuperioris, v.g. non [illegible] appellatione ad ſuperiorem, ſententia exequatur, n[illegible]

[illegible]

quia ſemper intelligitur exceptum ius : & ſi contra factum fuerit, [illegible] eſt reuocanda, ſub pœna cenſuræ.

Gloſ. Pendente appellatione, iudex nihil debet innouare, nec eſt exequenda ſententia diffinitiua, à qua eſt appellatum; & ſi fiat, [illegible] eſt reuocanda. Item eſt iudicandum ſecundum conſuetudinem loci, quia conſuetudo præiudicat iuri. *de conſuet. cap. penult.* An ſi quis eſt receptus in canonicum, & iurat obſeruare laudabilem conſuetudinem eccleſiæ ſuæ, quæ eſt, v g. vt reſideat per ſex menſes; & antequam fiat, ſupplicat Papæ, vt ipſum abſoluat: an ſit periurus? videtur non, per hunc textum: videtur ſic, *de tranſact. cap. ſi quis maior*. Reſponde, ſi non petijſſet. Item an poſſit facere legem municipalem contra ius commune, & an litigantes poſſint renunciare appellationi; An iudex, ad quem poſſit irritare quicquid factum eſt poſt appellationem, antequam cognoſcat de appellatione? Reſpondetur, ſi eſt de ſententia difinitiua, poteſt; ſi de grauamine, non.

898 *Cap. XX.* Ad noſtram.

QVi iurauit nec per ſe nec per alium repetere vſuras, quas ſoluit, poteſt quærere alia via, vt denunciando iudici; & iudex ex officio inquirat, & cogat.

Gloſ. Quando per medium denunciationis, vel inquiſitionis proceditur, poſſunt recipi teſtes, lite non conteſtata. Item qui iurauit non agere, poteſt denunciare. Quid ſi iurauit non denunciare? Reſpondetur id eſſe illicitum, quia quilibet ad hoc tenetur. Quid ſi iurauit ſoluere nec repetere, nec recipere oblatū: Reſpondetur, fiat de illo eleemoſina, vel hoc idē denūciet eccleſiæ Nota: qui iurauit dare aliquid, poſtquā dederit poteſt illud repetere non expectato nouo iure. Item qui abiurat renunciare beneficium, poteſt illud repetere ex noua cauſa ſuperueniente. *de renunciat. cap. cum inter*; ſi vero ius ſuum non eſt acquiſitum mihi, poſſum agere vt prius remittatur mihi iuramentum & deinde poſſum ſecure repetere.

899 *Cap. XXI.* Ad noſtram.

IVramentum ſimpliciter, & in genere factum intelligitur de his rebus, quæ iuri non contradicunt: v.g. qui iurat in omni cauſa ſeruare ordinem iudiciarium, intelligitur quando talis ordo ſeruandus eſt, & non quando ius aliter diſponit: v.g. in manifeſtis, & notorijs non eſt opus accuſatione nec ſubtilitate ordinis iuris, ſecundum ius canonicum; & in hoc iuramentū non ſeruādum eſt. alioquin ſi intendebat facere contra ius canonicum, erat periurium.

Gloſ. Iuramentum factum contra canones non tenet: & qui iurat contra ius, eſt periurus. Item iuramentum eſt ſeruandum directe, vel per interpretationem, & in dubijs benigne eſt interpretandum. Item in notorijs per omnia, ordo iudiciarius non eſt ſeruandus. Item iuramenta, & promiſſa, non extenduntur, niſi ad ea de quibus eſt cogitatum. An ordo iudiciarius poſſit ſeruari ſine peccato in notorijs? videtur ſic, *cap. bene de elect.* & ſic eſt licitum iurare. Reſpondetur, ſed iurare in omni notorio eſt illicitum. Item qui habet concubinam, & iurat eam amplius non cognoſcere, ſi illam ducit in vxorem, poteſt eam cognoſcere, non obſtante iuramento.

899 *Cap. XXII.* Ea te.

QVi tenetur vni iurare fidelitatem, & iurat alteri, ſi hoc iuramentum eſt contrarium debito iuramento, eſt illud licitum & non tenet, & ſic tenetur iurare cui debet: nam debitum quod ſoluitur cui non debetur, non remittitur, ſed augetur.

Gloſ. Quando duo iuramenta ſunt contraria, videndum eſt quod magis eſt licitum, & illud ſeruetur. Item qui ſoluit vni, quod alteri debetur, non liberatur à debito.

900 *Cap. XXIII.* Quintauallis.

QVi iurauit ſtare mādatis alicuius, & ille mandat illicitum, vt exhæredet filios, remoueat à ſe vxorem; non tenetur obedire niſi reuocet mandatum, licet licitum fuerit iuramentum.

Gloſ. Cum quis ſimpliciter iurat ſtare mandato alicuius, intelligitur ſi ſit licitum, ſed non eſt licitum exhæredare filios, niſi in caſibus à iure permiſſis; vt ſi iniuriat, ſi percutit, ſi accuſat de crimine, ſi cum maleficis, ſi inſidiatur vitam, ſi coit cum vxore, vel concubina patris, ſi eſt dilapidator, ſi non ſit fideiuſſor parentis, ſi prohibet illum teſtari, ſi perſeuerat inter mimos, ſi filia ſit luxurioſa, ſi non curat furioſos parentes, vel in carcere. De his vide *Iaſonem in authent. non licet, C. de lib. præt. num.78.*

901 *Cap. XXIV.* Tua nos.

QVando vir, & vxor ſe ſeparant à thoro, & mutua cohabitatione, & iurant ſe nunquam petituros; ſi alter deinde non vult continere, mulier eſt cogenda conſortis, vt redeat ad virum, non obſtante iuramento, quia fuit temerarium, & adulterium.

Gloſ. Iuramentum non præiudicat matrimonio, ſed matrimonium iuramento. *cap. pen. de ſponſ.* & in hoc caſu vxor debet redire

[illegible], propria auctoritate, & non expectare ſententiam. An ſi [illegible] continentiam vlterius, poſſent redire? Reſpondetur non, [illegible] *gloſ. in cap. dudum de conuerſ. coniug.*

Cap. XXV. Quemadmodum.

QVi contraxit matrimonium cum muliere & iurauit illam apud ſe ſemper retinere, propter fornicationem præceden-[illegible] non poteſt illam dimittere, ſed propter ſequentem poteſt, non [illegible] iuramento, quia intelligebatur illa conditio, ideſt ſi non [illegible] legem coniugij. Item ſi iurauit aliquam ducere, non [illegible] præcedens fornicatio; ſed propter ſubſequentem [illegible] non ducere, quia intelligebatur hæc conditio, ideſt ſi [illegible] contra legem ſponſalium. Item ſi poſt ſponſalia, & iura-[illegible] mulier ſit leproſa, vel paralitica, vel amiſerit naſum, vel [illegible] ſeu aliquid turpius ei euenerit, vir non tenetur illam duce-[illegible] non poteſt dimittere. Item ſi vir iurat, quod de nul-[illegible] vxorem accuſabit, iuramentum eſt temerarium, quia in [illegible] tenetur de iure. ſi iurat non accuſare de adulterio, [illegible] tenet, & non poteſt accuſare, ad diuortium faciendum, [illegible], & debet denunciare eccleſiæ ad correctionem vxoris.

Gloſ. In iuramentis intelliguntur hæ conditiones, ſi Deo placet, [illegible] Papæ, ſi res in eodem ſtatu manſerit, ſi ſeruabitur fides, ſi ſit ho-[illegible] & [illegible]ſibilis, ſi mihi numeraueris pecuniam, ſi nuptiæ fuerint [illegible] non immoderatum quid præcipiatur, ſi aderit facultas, [illegible] communitas, & ſimiles. Sed ſpeciales conditiones non intelli-[illegible] niſi explicentur, etiam ſi mente concipiantur, niſi lex illas [illegible], quia tunc habentur pro expreſſis. Item prædicta ſunt [illegible] in iuramentis promiſſorijs, quia in aſſertorijs nulla intelligi-[illegible] conditio, nec propter præfatas conditiones iuramentum pro-[illegible] vocabitur conditionale. Item eſt contrahendum cum [illegible] pauperior, ſed non deformior, ideſt ſine naſo, vel [illegible] non obſtante iuramento. An ſi ſponſa de futuro iurata op-[illegible] violenter, ſit ſeruandum iuramentum, ideſt contrahen-[illegible]? videtur ſic. Reſpondetur non, & ſic punitur ſine culpa, non [illegible] cauſa. Item vir ſemel approbatam vxorem non poteſt repro-[illegible], ex cauſa præcedente matrimonium vel ſponſalia. Item qui [illegible] poteſt accuſare, poteſt denunciare. Item pactum non accuſandi [illegible] de crimine non iam perpetrato non valet, quia contra bo-[illegible] commune; de iam perpetrato crimine, poteſt valere.

903 *Cap. XXVI.* Et ſi Chriſtus.

MOnachi, & clerici, deficientibus alijs teſtibus, poſſunt .... pro monaſterijs ſuis. Item iuramentum cum veritate, ... tia, & iudicio eſt licitum, quia non eſt malum, & ideo pro... ſed eſt bonum, & ex cauſa prohibitum, vt crimen: & ex... illud Matth. ſcilicet. *Nolite iurare, & quod amplius eſt, a malo eſt*, ideſt non culpæ, ſed pœnæ.

Gloſ. Iudex in vltima die ſuæ iuriſdictionis non debet iudicare; ſi tamen iudicat, ſententia tenet. Item ceſſante cauſa, ceſſat e... ctus: quomodo intelligatur, vide.

904 *Cap. XXVII.* Sicut noſtris.

IVramenta, quæ ſunt contra vtilitatem eccleſiaſticam, non te... ſed ſunt periuria, & pro his imponenda eſt pœnitentia.

Gloſ. Exiſtens in p. m poteſt eligi, & poteſt accuſare. Item q... crimina inducant depoſitionem, vide *Gloſ. cap. ex tenore*, ... *vlt. de tempore ord.* Item vacante eccleſia, non poſſunt ca... diſponere de rebus Epiſcopatus in præiudicium ipſius, nec ... re redditus, imò nec poteſt ipſe Epiſcopus; & quicquid contr... ctum eſt, reuocandum eſt. Item quando quis canonicus c... contra eccleſiam, poſtea Epiſcopus factus poteſt illa reuocare.

905 *Cap. XXVIII.* Cum contingat.

QVando quis in matrimonio conſentit in alienationibus ... rum dotalium, vel datarum vxori propter nuptias, & ... non contrauenire; hoc factum licet ſit per leges prohibitum, ... vxor tenetur ſeruare iuramentum, ſi iurauit ſine vi, & dolo, ... te, & non redundat in alterius præiudicium, & ſeruatum ... contra ſalutem animæ.

Gloſ. An iuramentum præſtitum contra id, quod leges ... obliget in conſcientia, vide.

906 *Cap. XXIX.* Sicut.

QVi bello iniuſto occupauit terram alienam, cogitur ... ſtituere, & ſoluere à iuramento illos, quos forte iura... conſtrinxit; & ſi renuat, eſt cogendus excommunicatione & ... ra eſt ſupponenda. Item qui iurauit facere aliquid alicui ... tenti etiam aliud, vt non nocere; ſi iſta pars non obſeruat ... ſum, altera pars non tenetur ad iuramentum.

Gloſ. Sequitur quod ſi bellum erit iuſtum, res occupata ...

cup...

[illegible], non tenetur quis ſeruare iuramentum ei, qui non ſeruat [illegible] iuramentum.

907 *Cap. XXX.* Nimis de iure.

C[illegible] qui non habent temporalia á laicis, non debent iurare [illegible]tatem laicis, nec laici hoc exigere.

908 *Cap. XXXI.* Petitio veſtra. *Honor.iij.*

Q[illegible] extorquetur iuramentum á clericis, quo iurant ſe non [illegible]s contra Principem; hoc non obſtante clerici poſſunt [illegible] contra Principem pro iuribus, & honoribus eccleſiæ, & pro [illegible] defendendis, non tamen poſſunt nocere, vel machinari [illegible] perſonam Principis, vel amiſſionem Principatus.

[illegible] Iuramentum poteſt obligare in vno, & non in alio caſu, li[illegible] ſit extortum. Item quando de iuramento dubitatur declaratio, [illegible]pretatio, vel an ſit licitum vel non, ſpectant ad Papam, [illegible]it. *de reſcript. cap. venerabili de elect.* Item ex iuramento [illegible] certo nemo tenetur contra ſe, vel eccleſiam ſuam, vel ſuam [illegible]itatem. Item in ſermone generali perſona loquens intel[illegible] excepta; vt, ſi promiſi dare tibi meum caſtrum contra [illegible]em hominem, non intelligitur contra me.

909 *Cap. XXXII.* Ex litteris.

Q Vando agitur de vſuris, iudex poteſt accipere iuramentum, á partibus, cogendo eas cenſuris, ſi aliter non probatur, quod [illegible] appellatione remota.

[illegible] Hoc iuramentum de dicenda veritate præſtatur ſolum in [illegible] ſpiritualibus. *de elect. cap. dudum*, & petitur tantum, de eo [illegible]ter, & dicitur ſcio, vel neſcio: ſed iuramentum de calumnia [illegible]ſtatur in ſpiritualibus, & de eo quod credit, vel exiſtimat: [illegible] præſtat etiam Prælatus. Item diuulgatio, vel fama, vel [illegible] quaſi notorium non ſufficit ad probandum, ſed cum alijs ad[illegible] ſufficit; ſed ad impediendum matrimonium ſufficit ſola [illegible]. Item quicquid percipitur de rebus pignoratis, debet com[illegible] in ſortem, & quod ſupereſt eſt reſtituendum deductis ex[illegible]. Item iurare ſimul de calumnia, & de veritate non eſt con[illegible] ordinem iuris.

910 *Cap. XXXIII.* Intellecto.

Q Vi eſt in dignitate, etiam laica, vt Rex, non poteſt alienare in præiudicium ſui Regni, ſeu dignitatis & honoris ſui; & ſi alie-

ſi alienando, iurauit non reuocare alienationem, iuramentum non tenet, & poteſt reuocare, maxime ſi iurauit de non alienando in ſua coronatione.

Gloſ. Epiſcopi in ſua conſecratione iurant non alienare iura ſui Epiſcopatus, & quod de nouo non infeudabunt. Item in ... promiſſis licet reſcindere fidem.

911 Cap. XXXIV. Mulier.

SI mulier iurat coram iudice, aliquem talem eſſe ſuum maritum, & non probat, quod iurat, vnde iudex abſoluit virum; tamen non debet dare licentiam mulieri, vt nubat alteri, ne videatur auctor periurij, nec debet prohibere hoc, ne forte impediat legitimum matrimonium, ſed derelinquat hoc conſcientiæ mulieris.

Gloſ. Quid ſi habet vnum bonum teſtem, an ei eſſet deferendum iuramentum? videtur ſic. Reſpondetur non. Item eccleſia tali mulieri debet perſuadere, vt non faciat contra iuramentum, ſed non debet expreſſe prohibere, etiam ſi habeat præſumptionem contrariam, quia vna non præponderat alteri, licet in aliquo caſu præponderet, & tunc etiam taceat.

912 Cap. XXXV. Clericus.

QVi iurat ſeruare ſtatuta facta iam, deinde per idem iuramentum promiſit ſeruare alia ſtatuta poſtea facta vel facienda, licet ex promiſſione teneatur ad hæc, non tamen ex iuramento.

Gloſ. Quia ſuper his non fuit iuratum. Item maior pœna debetur facienti contra iuramentum, quam contra fidem.

913 Cap. XXXVI. Iuramentum.

NEmo ſine iuſta cauſa poteſt recuſare iuramentum delatum à iudice; ſed ſi detur à parte, poteſt recuſare. Item in actione famoſa, non licet reo referre iuramentum. Item ſi actor nihil probat, reus libere dimittitur; ſi eſt præſumptio pro actore, deferatur iuramentum reo ad oſtendendam ſuam innocentiam: & ſi iudex conſideratis circumſtantijs perſonarum, & cauſæ, iudicet deferendum iuramentum actori, det illi, non reo.

Gloſ. Iuramentum triplex: primum voluntarium, ideſt quod pars parti defert extra iudicium; & ad hoc non poteſt cogi, ideſt ... refertur. Secundum neceſſarium, quod defertur à iudice in defectu probationis, & ſine iuſta cauſa non poteſt reuocari nec referri. Tertium iudiciale, ideſt quod pars defert parti in iudicio, quod

iub...

ſubire non eſt neceſſe, vt dicitur in textu. Sed ſi reus refert iuramentum actori, neceſſe habet iurare; aliter Prætor negabit actionem actori. Item nota: propter nouas probationes poteſt recedi à iuramento. Item iuramentum defertur, habito reſpectu ad honeſtatem perſonæ, & qualitatem cauſæ.

IN SEXTO LIBER II.

DE IVREIVRANDO. Tit. XI.

914 *Cap.* Contingit. *Nicolaus iij.*

TAm Eccleſiaſtici quam laici, qui recipiuntur in titulis, ſi conſuetudo vel ſtatutum cogat eos iurare, ſe ſeruaturos inuiolabiliter ſtatuta, & conſuetudines ſcriptas, & non ſcriptas locorum: ſi ſciant in prædictis ſtatutis, vel conſuetudinibus contineri aliqua illicita, impoſſibilia vel obuiantia libertati Eccleſiaſticæ, non præſtent iuramentum de præcepto Papæ. Et ſi quis iam iurauit, vel ex ignorantia iurat, eius iuramentum non extenditur ad illicita, impoſſibilia, vel obuiantia libertati Eccleſiaſticæ, ſed ad alia: & ſic declarat Papa.

Gloſ. Qui iurat ſeruare ſtatuta ſolū edita, non tenetur ad edenda. Item qui faciunt ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſticam, intra duos menſes faciant illa delere: & qui faciunt ſeruare, ſunt excommunicati, ***c. nouerint de ſent. excommun.*** Item ad impoſſibilia tum de iure, tum de facto nemo poteſt obligari.

915 *Cap.* Licet mulieres. *Bonif. viij.*

IVdex Eccleſiaſticus ordinarius poteſt & debet compellere iudicem laicum, vt ſeruet ius canonicum, quam ius ſit contra ius ciuile, quando interuenit peccatum: v. g. ſi vir vendat rem dotis, vel datum propter nuptias, & vxor conſentit, & iurat non contrauenire huic alienationi, & hoc ſine vi & dolo; de iure ciuili poteſt contrauenire, de iure canonico non poteſt: in hoc cauſa Iudex eſt compellendus, vt ſeruet ius canonicum.

Gloſ. In obſeruantia iuramenti attenditur diſpoſitio iuris canonici, non ciuilis. Item iuramentum metu extortum non obligat, ***c. Abbas de his quæ vi metuſue.*** Item ſi mulier iurauit, non alienare dotem, nec conſentire, niſi ex cauſa rationabili & auctorizante iudice: alioquin ſi conſentiat ſe reuocaturam, pro poſſe; deinde non

auctori-

auctorizante iudice conſentit vel iurat non contrauenire: an ſecundum præiudicet primo? vide.

916 *Cap.* Cum in poſitionibus.

SVppoſito, ex *c. querelam, de iure iuran.* quod periurus ſit repellendus à beneficio obtento, vel obtinendo, hic tex. dicit: Si electus ad Prælaturam, ante confirmationem, orta lite iurat de calumnia, & poſtea ponit duas poſitiones, inter ſe contrarias manifeſtè, ſeu reſpondet oppoſitionibus obiectis à parte contraria, duas reſponſiones inter ſe contrarias; niſi iuſta cauſa, & rationabilis excuſet, electus eijcitur ab electione, & beneficio vt periurus. Item eodem modo reijcitur, ſi illius procurator eius nomine, huiuſmodi contrarias poſitiones, vel reſponſiones fecerit, electo expreſſe mandante, vel ſciente, & ratum habente, ſeu non recuſante.

Gloſ. Poſitiones ſunt faciendæ poſt iuramentum: & ponens dicitur confiteri id quod ponit. Item ſi procurator habet mandatum in communi, & ex preſſe dicit contrarium, electus non eijcitur. An poſitio vel reſponſio reuocari poſſit? videtur non: reſpondetur in continenti ſic.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE IVREIVRANDO. Tit. IX.

917. *Cap.* Romani.

DEclarat quod Reges Romanorum, qui ſuccedunt Imperio, iurant fidelitatem Eccleſiæ Romanæ, vt fuit iuramentum Henrici, & ſucceſſorum.

DECRETALIVM LIBER II.

DE EXCEPTIONIBVS. Tit. XXV.

918 *Cap. I.* Dentiq. *Cæleſtin. iij.*

POteſt fieri exceptio de crimine contra teſtes: & ſi de eo fuerunt iam conuicti, vel confeſſi, vel nunc crimen probatur, reijciuntur à teſtificando, quia teſtes debent eſſe abſque infamia,

mia, vel ſuſpicione, vel manifeſta macula. tamen pro illo crimine probato non puniuntur, quia non preceſſit accuſatio, ſed ſola exceptio: ſed ſatis eſt ſi repellantur, præſertim ſi crimen non videtur tangere cauſam, de qua agitur. vide *de teſtibus. c. teſtimonium* & *cap. præſentium*.

Gloſ. Nemo debet puniri ſine accuſatione. Item ſecundum leges teſtis non repellitur, ob crimen obiectum, niſi fuiſſet condemnatus, & factus infamis; ſecundum Canones, ſufficit ſi probetur criminoſus. Item in ciuili ſi fuit emendatus, ſecus in criminali. Item ſi de falſo ante ſententiam fuerit obiectum, & non probatum, poſt ſententiam apponi non poteſt, niſi fuerit appellatum, quia tunc poteſt opponi, cum ſit exceptio peremptoria in obliquo. Item ſi crimen obiectum contingit cauſam, punitur: vt ſi vxor accuſatur de adulterio à viro, & ipſa excipit de lenocinio, vir punitur. Item ſi teſtis in teſtificando vacillat, vel falſum dixerit, punitur.

919 *Cap. II.* A nobis ex parte. *Innoc. iij.*

QVando Martinus, qui communicauit ſcienter cum Titio excommunicato in maiori, & accuſatus à Titio illum excipit tanquam excommunicatum: ſi Titius iterum excipiat contra Martinum, quia communicauit cum illo, prima exceptio valet, quia excommunicatus maior non poteſt accuſare; ſecunda non valet, quia excommunicatus in minori tantum probibetur à ſacramentis.

Gloſ. An quis poſſit excipere contra eum, cum quo communicauit, vide in gloſ fin.

920 *Cap. III.* Cum eccleſiaſticæ.

QVi habet plura beneficia, non poteſt opponere contra aliud de pluralitate beneficiorum, præſertim ſi eſt in poſſeſſione.

Gloſ. Qui ſimili impedimēto laborat, non poteſt excipere cōtra alium de eodem impedimento. Item exceptio, exceptione, ſine replicatione tollitur. Item ſi capitulum ageret contra aliquem electum canonicum, qui de capitulo non habent plura beneficia, poſſunt excipere de pluralitate beneficiorum, licet prius aliquem admiſerint, cum pluralitate beneficiorum.

921 *Cap. IV.* Paſtoralis.

IVdex aſſignet certum tempus ad probandum omnes exceptiones dilatorias, quo tranſacto partes nō poſſint amplius proponere, niſi prius illas fuerint proteſtatæ, vel aliqua de nouo competēs orta fuerit; vel ſi iurent poſtmodum perueniſſe ad notitiam ſuam.

Gloſ.

Gloſ. Per iuramentum probatur conſcientia alicuius, & in hoc caſu ſtatur iuramento in præiudicium partis, vel alterius. Item proteſtatione debet, quis ſpecificare exceptiones quas reſeruat, & non ſufficit in genere. Item ſi accuſator non proſequitur ſuam accuſationem intra terminum, deinde non auditur, vt dixit de exceptione. Item an qui poſt terminum vult excipere de conſanguinitate, vel affinitate, vaſſallo, iurans ſe tunc ſciuiſſe? Aliqui reſpondent ſic. Sed gloſſa ait, quod videtur non, quia de his debuit inquirere ab initio: & hic textus loquitur de exceptionibus facti, non iuris.

922 *Cap. V.* Cum inter.

EXcommunicatus poteſt appellare, & facere omnem legitimam defenſionem in iudicio, ſed non poteſt agere, nec reconuenire; & in hoc non attenditur fauor excommunicati, ſed æquitas iudicij.

Gloſ. Excommunicatus poteſt excipere, & defendere ſe in iudicio. *infra c. dilectum. c. dilectæ. c. ſignificauerunt, c. vlt.* & tali caſu conceditur iurare iuramento calumniæ, & omnes poſſunt participare cum eo in cauſa litis; quia talis communio eſt potius ad dannum, quam ad commodum. Item excommunicatus iniuſtè, ſi cogatur poteſt nolle reſpondere, niſi ei reſtituatur communio hominum, iniuſte ablata. Item libertus, qui alias patronum accuſare non poteſt, ſi accuſetur à patrono, poteſt retorquere accuſationem in patronum. Item ſententia lata à Iudice ſuſpecto, ſi detegitur ſuſpicio, poteſt retractari. Item reſcriptum quod de conſcientia Papæ non emanat, habetur ſuſpectum. *de reſcript. c. cum dilect.* Item ſi quid alicui conceditur quæ ſunt eiuſdem rationis, ſunt omnia concedenda. Item excommunicatus non poteſt conuenire, nec recompenſare, quia tunc ageret.

923 *Cap. VI.* Cum venerabilis.

SI reus, à quo v. g. res Eccleſiæ petitur, excipiat de permutatione ipſius rei facta cum actore, per hoc non confitetur actorem fuiſſe Dominum ipſius rei, nec fatetur de intentione aduerſarij. Item exceptio falſitatis inſtrumenti poteſt obijci non ſolum ante, ſed etiam poſt ſententiam latam, & ſententia lata prætextu falſi inſtrumenti, in ſpatio viginti annorum comperta veritate, initatur. Item delictum perſonæ non debet redundare in damnum Eccleſiæ.

Gloſ. Eo ipſo quod Eccleſia eſt ſita in diœceſi Epiſcopi, eſt ſubiecta Epiſcopo in omnibus pertinentibus ad ius Epiſcopale, ſed non in temporalibus, niſi probetur. Item caſum huius textus vide in

c. præ-

c. preterea de tranſact. Item quæ ſunt actiones ſtricti iuris, & quæ bonæ fidei. Item an qui excipit, fateatur de intentione partis aduerſæ; ideſt, an qui fatetur permutationem, fateatur etiam fuiſſe factum de meo ſuum. Item an ſententia data per inſtrumentum falſum teneat, vel ſit nulla ipſo iure dum neſcitur.

924 *Cap. VII.* Olim. *Honor.iij.*

IVdex poſt appellationem datam, ſi cauſa propter quam fuit appellatum, probatur vera, v. g. quia iudex cognoſcit cauſam, trahendo reum vltra duas dictas à ſua diœceſi, declarabit appellationem eſſe legitimam, ſed ſuperſedeat ſuper cauſa principali, vel negocio. vide *c. non nulli, de reſcript.*

Gloſ. An appellans à grauamine ante definitiuam ſententiam teneatur probare ante iudicem appellationis, cauſam appellantis fuiſſe veram, *c. ex parte aduer. de teſt.* vel ſufficiat probare quod iudex inferior noluit admittere exceptionem, *c. cum cauſa, de officio delegat.* & *c. debet, c. dilecto de appellat.* Reſpondetur, ſi quis proponat cauſam probabilem, quam dicit ſe probaturum, ſi reijcitur à iudice, & propter hoc appellat, non tenetur coram iudice appellationis probare quod fuerit eiectus: ſi non ſe obtulit probaturum cauſam, quam propoſuit, & appellans debet coram iudice appellationis probare cauſam, alioquin remittitur ad primum iudicem. *c. interpoſita, de appellat.* & textus contrarij explicantur.

925 *Cap. VIII.* Dilecti.

EXcommunicati, & periuri, v. g. canonici, poſſunt opponere exceptionem excommunicationis, & periurij contra aliquem in defenſionem ſuæ Eccleſiæ; & ille non poteſt replicare exceptionem excommunicationis, & periurij contra canonicos, ne excipiant contra ipſos; & quicquid factum erit poſt appellationem, irritatur.

Gloſ. Excommunicatus poteſt ſe & Eccleſiam ſuam defendere, non tamen poteſt agere, *c. cum inter. c. proximo.* Item non debet quis admitti ad probandum, quo probato non prodeſt. An contra exceptionem doli detur replicatio de dolo, videtur ſic, & non? reſpondetur, ſi alter replicando non portat commodum, non datur. exempla vide ibi.

926 *Cap. IX.* Apoſtolicæ. *Greg.ix.*

QVando quis agit pro ordinatione Eccleſiæ, & excipitur contra ipſum, quod ſit ſuſpenſus, & amotus à beneficio, & agens

vult probare hanc ſententiam eſſe falſam,eſt ad cautelam abſoluendus, ne retardetur ordinatio Eccleſiæ.

Gloſ. Suſpenſus ab officio, & beneficio,non admittitur ad agendum pro ordine Eccleſiæ & pro ſua electione, licet eligatur, ſi eſt ſuſpenſus à iudice: nam ſi eſt ſuſpenſus à canone, poteſt. *de cleric. excomm. in c. vltimo*, & *de elect. c. illa*. Item non poſſunt agere pro re ſpirituali, ſed bene poſſunt agere pro alijs negocijs ſuis, & ſuorum, quia non ſunt priuati communione hominum, ſed ſacramentorum.

927 *Cap. X.* Dilecte in Chriſto.

REſcriptum impetratum à ſede Apoſtolica, in quo fit mentio de excommunicatione lata poſt legitimam appellationem, valet: & ſi quid contra ipſum de excommunicatione excipiatur non repellitur ab executione appellationis.

Gloſ. Excommunicatus poteſt appellare de grauamine expreſſo coram iudice vel cauſa probabili allegata, & poteſt appellationem proſequi.

928 *Cap. XI.* Significauerunt.

QVilibet etiam principalis actor non debet excludi à proſequutione appellationis, etiam ſi ei opponatur excommunicatio, quia excommunicato conceditur omnij legitima defenſio in iudicio.

Gloſ. Ab eadem ſententia poteſt vtraq. pars appellare; ſecundum diuerſa cap. quæ in ea ſunt. Item exceptio excommunicationis admittitur in quālibet parte litis; & ſi poſt rem iudicatam probetur excommunicatio, impeditur executio ſententiæ.

929 *Cap. XII.* Exceptionem.

IN dilatoris proponendis, reus ſemper,& in qualibet parte litis, poteſt opponere excommunicationis exceptionem; & ſi malitioſe hanc omiſit, vt defatiget actorem ſumptibus,& laboribus, condemnabitur ad expenſas legitimas; ſi vero actor erat publice excommunicatus, debet eum iudex repellere, etiam ſi reus non excipiat.

Gloſ. Exceptio excommunicationis habet hoc ſpeciale, vt quandocunq. ponatur, vt etiam exceptio falſi procuratoris. Item ſi malitioſe omittatur, condemnabitur reus in expenſis, & proceſſus non tenet per hunc textum; ſed per decret. nouam proceſſus factus tenet, & in ſequentibus actor non auditur, niſi fuerit abſolutus.

Item

Item iudex publicè excommunicatus, quicquid facit non tenet, licet ab alijs ignoretur.

930 *Cap. XIII.* Aduerſario.

SI tempore litis motæ, aduerſarius deſinit ſine dolo rem poſſidere, & abſoluitur à iudice, ſi deinde rem poſſideat, iterum exceptio rei iudicatæ ei non nocet.

Gloſ. Si mota lite, cum res iudicatur, reus ſine dolo amiſit poſſeſſionem, eſt abſoluendus, quis probabit dolum?

931 *Cap. XIV.* Venerabilem.

EXcommunicatus poteſt appellare: & ſi obtineat reſcriptum ſuper proſequutione appellationis, valet, licet in eo nulla ſiat mentio de excommunicatione.

IN SEXTO LIBER II.

DE EXCEPTIONIBVS. Tit. XII.

932 *Cap.* Pia. *Innocius.*

QVi excipit de excommunicatione contra actorem, debet in publica notione exprimere ſpeciem excommunicatoris, & nomen excommunicatoris. Item debet apertiſſimis documẽtis infra octo dies, non computando diem in quo excipit, probare hanc exceptionem: quam ſi non probauerit, iudex condẽnabit illum in expenſis, quas actor fecit his diebus, & procedat in cauſa. Si vero poſtea durante iudicio interum excipiatur de eadem excommunicatione, vel de alia, & probetur; actor in ſequentibus excludatur donec abſoluatur, ſed prius acta tenent. Item vltra duas vices, hæc exceptio excommunicationis, non amplius opponatur, niſi emergat noua excommunicatio, vel ſuperuenerit noua, & euidens probatio, de antiqua. Item ſi talis exceptio proponatur poſt rem iudicatam, tantum impediet executionem, ſed ſententia habebit ſuum robur. Item ſi actor ſit publicè excommunicatus, iudex quandocunque ex officio ſuo illum repellat, etiam ſi reus de hoc non excipiat.

Gloſ. Exceptiones dilatoriæ, ideſt, quæ proponuntur ad differendum proceſſum, debent proponi ante litis conteſtationem. *cap. 1. de litis conteſt. in 6.* Excipitur hæc excommunicationis. Item aper-

tiſſima argumenta ad probandum ſunt teſtes, & ſcripturæ. Item hi: text. habet locum, quando exceptio habet vim dilatoriam, & non quando habet vim probatoriam: v.g. ſi dicet, electus eſt excommunicatus, vel ab excommunicato electus. nec habet locum quando excipitur de excommunicatione iudicis, vel teſtis, vel impetrantis reſcriptum. Item exprimi debet ſpecies excommunicationis, ideſt, quod ſit maior.

933 *Cap.* Cum quidam. *Bonifac.* viij.

IVdex ſæcularis, quando coram ſe agitur cauſa, & excipitur de re per iudicem eccleſiaſticum iudicata, debet admittere talem exceptionem, alioquin cogatur ab ordinario. Similiter iudex eccleſiaſticus admittet exceptionem de re per iudicem laicum iudicata, ſi non eſt contra animam, alioquin caſtigetur à ſuo ſuperiore.

Gloſ. Iudex eccleſiaſticus de iure cognoſcit inter laicos, vbi habet dominium temporale. Item in cauſis ſpiritualibus, & matrimonialibus. Item in criminibus eccleſiaſticis. Item ſi delegatur per iudicem ſæcularem cauſa. Item in laicos, qui ſunt de familia eccleſiæ. Nota: hæc quæ ſunt de iure, poſſunt eſſe de priuilegio conceſſa ab eo, qui concedere poteſt. Item nota: iudex eccleſiaſticus poteſt compellere iudicem ſæcularem in caſibus, in quibus derogaret iuriſdictioni eccleſiaſticæ. Item lata ab vno iudice debet ſeruari à quolibet alio, cuiuſcunque iuriſdictionis, ſiue ſæcularis ſiue eccleſiaſticæ.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE EXCEPTIONIBVS. Tit. XXVI.

934 *Cap.* Excommunicationis.

LIcet lis fuerit conteſtata, & iudex præfixerit terminum peremptorium, ad probandas exceptiones dilatorias, & declinatorias, & terminus fuerit tranſactus; tamen his non obſtantibus, exceptio excommunicationis poteſt ſemper opponi, quia eſt priuilegiata, ſeruata tamen conſtitutione Pia ſupra poſita.

Gloſ. Multa dicit de exceptionibus. Vide ibi.

DECRETALIVM LIBER II.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS. Tit. XXVI.

935 *Cap. I.* Placuit.

QVI conuertit aliquem locum ad fidem, vel vnitatem catholicam, & per triennium illum retinet, nemine repetente, cum per triennium fuerit Epiſcopus catholicus in eccleſia ad quam alioquin ſpectaret, vlterius ab eo non repetatur; ſi vero in illa non erat Epiſcopus, vel erat hæreticus, non currit præſcriptio, ſed poſtquam eſt creatus Epiſcopus, vel conuerſus, currit, & incipit triennium, intra quod, ſi non repetit, amittit ius.

Gloſ. Cap. placuit 16. quæſt. 7. prius admonendus eſt Epiſcopus, vt conuertat ſuum populum; & ſi intra ſex menſes non facit, deinde currit triennium. Item vacante eccleſia, non currit præſcriptio, licet ſit œconomus. Item quando Epiſcopus eſt hæreticus, dicitur eccleſia vacare.

936 *Cap. II.* Nihil.

PAtientia, & taciturnitas Prælati, v.g. ad vitanda ſcandala, vel ſcriptum fori pro re eccleſiaſtica recuperanda, non præiudicat ſucceſſoribus, quin res pauperum, id eſt bona eccleſiæ recuperent.

Gloſ. Propter ſcandalum eſt deſiſtendum à iure ſuo. Item bona eccleſiæ ſunt pauperum, vt Patrimonium Petri. Item de re inuaſa non currit præſcriptio: in aliquibus autem rebus currit præſcriptio, & taciturnitas Prælati præiudicat, excipitur res eccleſiæ Romanæ per 100. annos.

937 *Cap. III.* Sanctorum. *Greg.*

ECcleſia ſi bona fide pacifice poſſideat poſſeſſiones per triginta annos abſque interruptione proclamationis ſynodalis, præſcribit, & ſunt eccleſiæ.

Gloſ. Si poſſeſſiones ſunt alterius eccleſiæ, non præſcribit ex cap. ſequenti: quia vna eccleſia non præſcribit contra aliam niſi per quadraginta annos. ſi ſunt alicuius ſæcularis, præſcribit, & hic textus habet locum.

Digitized by Google

638 *Cap. IV.* De quarta. *Alex. iij.*

CLericus contra Epiſcopum per ſpatium quadraginta annorum poteſt præſcribere de quarta decimæ, vel oblationis defunctorum, quæ pertinebant ad Epiſcopum: & hoc debet fieri ſpatio quadraginta annorum, in quibus ſedes Epiſcopalis non debet vacare Epiſcopo, qui cauſam defendat. Item eccleſia Romana non admittit contra eccleſiam præſcriptionem triginta annorum.

Gloſ. Hodie de iure communi præſcriptio eccleſiæ contra eccleſiam debet eſſe quadraginta annorum, & non ſufficit triginta. Item requiritur bona fides, & titulus.

939 *Cap. V.* Vigilanti.

IN iure canonico poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit, ſecus in ciuili: & præſcriptio fuit introducta contra deſides, & contemptores.

Gloſ. In iure canonico, ſi ante impletam præſcriptionem quis habeat malam fidem, non præſcribit: ſi mala fides poſt aduenit, an teneatur in conſcientia, res eſt dubia. Reſpondetur non, quia iura faciunt eſſe mea, & poſſunt mihi dare rem alienam, & ſic ſum tutus. Item in iure ciuili, ad præſcribendum requiruntur triginta vel quadranginta anni.

940 *Cap. VI.* Ad aures.

SI vna eccleſia poſſidet decimas, in alterius Parochia per quadraginta annos, iam præſcripſit, & melior eſt conditio poſſidentis, & excludit omnem actionem alterius eccleſiæ.

Gloſ. An debeat titulum oſtendere? Reſpondetur affirmatiue: vel tempus immemorabile, *in 6. eod. cap. 1.* Item non excludit omnem actionem, ſed illam quæ poteſt præſcribi.

941 *Cap. VII.* Cauſa quæ.

LAici cum nō poſſint ſpiritualia detinere, vt decimas, nec poſſunt illas præſcribere, nec poſſunt ab Epiſcopo illis concedi.

Gloſ. Quod non poteſt poſſideri de iure, nec poteſt præſcribi. Item Epiſcopus non poteſt concedere laicis ius decimarum, quia cum ſit ſpirituale, non cadit in laicum.

942 *Cap. VIII.* Illud autem.

COntra eccleſiam ſola præſcriptio quadraginta annorum admittitur: & ſi contra talem præſcriptionem opponatur interruptio

ruptio,ab vtraque parte teſtes ſunt recipiendi; & ſi probabitur interruptio, præſcriptio non tenebit.

Gloſ. Eccleſia contra eccleſiam præſcribit quadraginta annis, contra perſonas priuatas, triginta annis; & debet eſſe continuata, non interrupta, quæ interruptio fit multis modis; vide ibi.

943 *Cap. IX.* Quia.

FInes prædiorum eccleſiaſticorum præſcribuntur ſpatio quadraginta annorum. Item quæſtio de finibus eſt terminanda in præſentia iudicum.

Gloſ. Iudex poteſt iudicare ſecundum id quod nouit, non ſecundum allegata, vt in iſto caſu. Item iudex qui contra conſcientiam, vel iuſtitiam alium grauat, eſt ſuſpenſus per annum; & ſi interim ſe ingerit diuinis, fit irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat, & condemnabitur ad æſtimationem litis. *in 6. de re iud. cap. cum æterni*. An fines parochiæ vel diœceſis poſſint præſcribi. Vide.

944 *Cap. X.* Ex tranſmiſſa. *Lucius iij.*

TEmpore hoſtilitatis non currit præſcriptio, & ſic decimæ interim acceptæ ſunt reſtituendæ.

Gloſ. Monachi poſſunt habere parochias. Item maior eccleſia poteſt agere pro iure aliarum eccleſiarum ſibi ſubiectarum. Item Matrix eccleſia de iure communi debet accipere decimas cõfinium, & capellæ; niſi obſtet ſpeciale priuilegium, vel conſuetudo, *cap. cum contingat de decimis*.

945 *Cap. XI.* Accedentes. *Innoc.*

PRocurationes quæ debentur Legatis, & Nuncijs Sedis Apoſtolicæ, non poſſunt præſcribi, poſſunt tamen remitti ex priuilegio ſpeciali.

Gloſ. In procuratione quæ datur ratione viſitationis, non currit præſcriptio, ſed in illa quæ datur ratione inſtitutionis, vel conſuetudinis, currit.

946 *Cap. XII.* Cum non liceat.

COntra obedientiam debitam prælato ſubditus non præſcribit.

Gloſ. Licet recedere à Prælato, ſi incidit in hereſim, vel ſchiſma; in crimine notorio fornicationis, in ſimoniaco, in ordine, ſi probari poſſit quia ſunt ſuſpenſi ipſo iure; in alijs vero criminibus, etiam ſi ſint notoria, eſt expectanda ſententia.

Gloſ. Enumerat vigintiſex caſus, in quibus non præſcribitur. Vide.

947 *Cap. XIII.* Ad audientiam.

PRæſcriptio iurium Romanæ eccleſiæ eſt 100. annorum.

Gloſ. In aliquo caſu magis creditur priuilegio, quam teſtibus. Item præſumitur pro eo, qui officium ſuum fideliter implere iurauit.

948 *Cap. XIV.* Cum vobis.

IN præſcriptione 100. annorum, quæ ſola currit contra eccleſiam Romanam, in vtroque iure non ſunt numeranda tempora ſchiſmatum quæ intercedunt.

Gloſ. Eccleſia Romana hoc priuilegium habet pro ſuis iuribus, & eccleſiarum immediate ſibi ſubiectarum. Item hæc præſcriptio probari non poteſt. Item in priuilegio prælationis ſuper alias eccleſias nulla currit præſcriptio.

949 *Cap. XV.* Auditis.

PRælatus inferior, vt abbas, poteſt præſcribere ius Epiſcopale in eccleſijs illius diœceſis, ſi per quadraginta annos ſine interruptione, vel ſede Epiſcopali non vacante præſcripſerit, ſiue ex priuilegio particulari.

Gloſ. Abbas poteſt præſcribere omnia iura, quæ poteſt poſſidere, & non alia, de quibus *can. quamuis 68. diſt.* Item in hoc caſu taciturnitas Prælati nocet eccleſiæ non ſucceſſoribus, *ſup. c. nihil.*

950 *Cap. XVI.* Cum ex officij.

NEmo poteſt præſcribere contra procurationem, quæ ratione viſitationis debetur, nec contra ipſam viſitationem, & ſi aliquis contra perſonam alterius vtranque poteſt præſcribere.

951 *Cap. XVII.* Si diligenti.

IN præſcriptione rerum eccleſiaſticarum requiruntur bona fides, & iuſtus titulus: & in præſcriptione rei eccleſiæ Romanæ requiruntur 100. anni. Item qui alieno nomine poſſidet, non præſcribit, quia non ille, ſed poſſidet is cuius nomine poſſidetur.

Gloſ. Quando ſit iuſtus titulus? Reſpondetur, ſi illa de quibus ſit præſcriptio iure communi, poſſunt poſſideri ab ipſo, tunc ſufficit bona fides, & non requiritur iuſtus titulus, *hic, & cap. quoniam omne, cap. vigilanti, cap. de quarta, & de cauſa poſſeſſionis, p. eccleſia* in qui-

in quibus nulla fit mentio de titulo. Excipitur id quod dicitur de limite, *ſup. cap. quia*. Si vero iure communi poſſideri non poſſunt ab eo, qui obijcit præſcriptionem, non ſufficit bona fides, ſed requiritur præſcriptio: vt laicus non poteſt habere ius decimarum, ſicut nec ius eligendi, nec exemptio monachorum ab obedientia; ſic, nec Epiſcopus poteſt decimas, vel eccleſias alterius parochiæ poſſidere. *cap. 1. in 6. eod.* hæc videntur contraria titulus, & præſcriptio: quia ſi quis habet titulum, v.g. priuilegium, ſeu conceſſionem, eſt tutus, & non eſt neceſſaria præſcriptio; & ſi præſcripſit, non debet impetrare priuilegium, quia impetrando videtur vnum renunciare alteri. *eod. cap. veniens*, & quod ſemel meum eſt, alia cauſa meum fieri non poteſt, *cap. inter dilectos de fide inſtrumentorum*. Reſpondetur, ſi titulus eſſet vere iuſtus, non eſſet neceſſaria præſcriptio: ſed ſi titulus eſt minus iuſtus, ſi adſit bona fides, vt ille credat talem titulum ſufficere, vel credat illum eſſe verum dominum, requiritur, & vocatur iuſtus titulus, quia dat cauſam præſcribendi. Item dic quod in præſcriptione quadraginta annorum contra eccleſiam non requiritur titulus, niſi cum ius commune, vel præſcriptio eſt contra præſcribentem. *infra eodem in 6. cap. 1.* Item incorporalia quaſi poſſidentur. Item bona fides, quæ neceſſario requiritur, eſt ſi credat dantem eſſe dominum, vel habere ius diſtrahendi, licet eſſet in facto. Item hæc bona fides ſemper præſumitur, niſi probetur contrarium, vt præſumitur ignorantia niſi probetur ſcientia, licet aliquando contrarium præſumatur. Item accipienti non obſtat mala fides tradentis, quando per triginta annos poſſedit. Item eſt bona fides, licet quis erret in iure. Item dicitur bona fides, ſi quis habeat conſcientiam dubiam: ſed Hoſt. hoc reprobat in iure canonico.

952 *Cap. XVIII.* Cum olim.

Abbas poteſt præſcribere ſibi aliqua, vel omnia iura Epiſcopalia alicuius cappellæ vel eccleſiæ, non tamen obedientiam, licet quidam abbas illa amiſerit per arbitrum quem ignorabat.

953 *Cap. XIX.* Veniens.

Qui præſcripſit, & poſt completam præſcriptionem impetrat priuilegium contrarium præſcriptioni, & illo vtitur, dicitur renunciaſſe præſcriptioni, & ſic eam amittit; ſi inter præſcribendum illud impetrat, tunc ceſſat bona fides, nec poteſt amplius præſcribere. *Gloſ.* Omnes clerici, & eccleſiæ quæ ſunt in diœc. Epiſcopi, tenentur recipere omnia ſacramenta ab eodem Epiſcopo, niſi contrarium oſtendatur, vel ſi Epiſcopus non fuerit catholicus, vel in cen-

ſuris.

ſuris. Item vt priuilegium ſecundum reuocet primum, debet facere mentionem de primo, vt in reſcriptis; aliter non reuocat, *cap. 1. de præſcriptionibus*, & *cap. nullas de regul. iur. in 6.*

954 *Cap. XX.* Quoniam.

NEc in iure ciuili, nec canonico, præſcriptio ſine bona fide valet, quæ debet durare toto tempore præſcriptionis: quia derogandum eſt omni conſuetudini, vel conſtitutioni, quæ ſine peccato ſeruari non poteſt. Item qui mala fide præſcripſerit in iure ciuili, peccat mortaliter, nec poteſt rem illam retinere. Item ſi bona fide præſcripſit, poſtea ceſſat bona fides, non refert. Qui tempore præſcriptionis habuit conſcientiam læſam, deinde incipit habere non læſam, an ſit interrupta præſcriptio? Reſpondetur, videtur non, quia fuit erronea, & eam debet deponere, *cap. per tuas de ſimonia*. Item quid ſi dubitat rem eſſe ſuam, & habeat iuſtam cauſam dubitationis? Reſpondetur, adhuc dicitur poſſeſſor bonæ fidei, & vtitur fructibus: quia licet habeat conſcientiam dubiam, non tamen læſam, quia neſcit an res ſit aliena, & debet de ea inquirere ab aliis, vt certificetur. Item quid ſi prælatus habeat conſcientiam læſam de aliqua re, quam poſſidet, & eccleſia habeat bonam fidem, an teneatur dimittere illam? Reſpondetur non, ſed ſignificabit illi, cuius eſt, vt petat, & ſic purgabit conſcientiam ſuam, & in hoc non facit fraudem. Item quid ſi ille petat in iudicio, & Prælatus confiteatur, an præiudicet eccleſiæ, quæ habet bonam fidem. Reſpondetur, ſi confitetur, vt ſindicus ſic; ſi vt particularis non. vide *cap. dudum de elect.*

IN SEXTO LIBER II.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS. Tit. XIII.

955 *Cap.* Epiſcopum. *Bonifac. viij.*

IN præſcriptione etiam rei eccleſiaſticæ, ſufficit bona fides: ſed ſi ius commune, vel præſumptio eſſet contra eum, requiritur etiam titulus, qui tribuat poſſeſſori cauſam præſcribendi, niſi allegetur præſcriptio, cuius contrarij non extet memoria.

Gloſ Explicat aliquos caſus, in quibus ius contradicit. Item quod non ſit memoria, probabitur ſi antiqui teſtes dicant ſemper

ita au-

ita audiuiſſe, & per 100. annos valent. Quid ſi altera pars probet contrarium per teſtes? Reſpondetur, præferuntur teſtes magis idonei, & qui dicunt aptiora.

956 *Cap.* Si quis.

QVando quis habet bona eccleſiæ Romanæ, vel aliarum eccleſiaſticarum, v.g. in fæudum, & ob ſua ſcelera priuatur bonis per ſententiam, vel ipſo iure, ipſa bona eccleſiæ non poſſunt præſcribi, niſi ſi ſint Romanæ eccleſiæ per 100. annos, ſi aliarum eccleſiarum per quadraginta. Item ſi aliquis hæreticus, qui videtur catholicus, moritur, & eius hæredes catholici per quadraginta annos bona fide poſſident hæreditatem, eccleſia, ad quam ſpectabant bona, non poteſt eos moleſtare, quia iam præſcripſerunt.

Gloſ. In iſto caſu contra eccleſiam Romanam præſcribitur per quadraginta annos.

DECRETALIVM LIB. II.

DE SENTENTIA, ET RE iudicata, Tit. XXVII.

957 *Cap. I.* Sententia. *Greg.*

SEntentia contra ius ciuile, vel canonicum prolata non valet, licet non fuerit appellatum.

Gloſ. Ponit quando eſt contra Ius.

958 *Cap. II.* Iurgantium.

LItes ſententia debent celeriter terminari.

Gloſ. Non ſic, quando agitur de morte alicuius.

959 *Cap. III.* Non poteſt.

SEntentia Epiſcoporum debet eſſe concors, & ex iuſta cauſa, ad ſacerdotem deponendum. Trid. ſeſſ. 3

Gloſ. Sat eſt, ſi maior pars iudicum concordet. Item in cauſa Diaconi ſint tres; ſacerdotis, ſex.

Cap.

960 Cap. IV. Ea, quæ. *Leo Papa.*

SEntentia iuſtè, & rationabiliter lata, iuſte petitur & à Papa confirmatur.

Gloſ. Si ſententia eſt à Papa,& ex certa ſcientia confirmata, non poteſt iudicari ab inferiori iudice.

961 Cap. V. De cetero. *Alex.iij.*

MErus executor ſententiæ, ſi coram eo opponatur de facilitate, non exequetur ſententiam,nec cognoſcet negocium; ſed oppoſitionem deferet iudici. *cap. paſtorali, de officio delegat.*

962 Cap. VI. Cum aliquibus.

QVi ex lata ſententia debet dare poſſeſſionem, non ſufficit dare pignus.

963 Cap. VII. Lator.

SEntentia lata ad matrimonium diſſoluendum, numquam tranſit in iudicatum: nam ſi deinde conſtet eccleſiam errore deceptam, ſunt denuo coniungendi.

Gloſ. In cauſis, in quibus eſt periculum animæ, poteſt quis venire contra factum ſuum, vt reuocetur ſententia, quam curauit, & auditur; aliter allegans ſuam turpitudinem non auditur.

964 Cap. VIII. Cum cauſa.

SEntentia lata ſecundum conſuetudinem, & contra canones retractatur.

Gloſ. Si conſuetudo non erat rationabilis, & præſcripta.

Gloſ. Poſtquam aliquis non eſt proſequutus appellationem intra terminum præfixum, iudex poteſt procedere, tanquam ſi citatus peremptorie non comparuit.

965 Cap. IX. Inter.

NOn eſt ſtandum ſententiæ, quæ continet iniquitatem manifeſtam; ideſt eſt nulla, & vt iniqua retractanda, etiam ſi cauſa fuerit commiſſa remota appellatione.

966 Cap. X. Tenor. *Clem.iij.*

IN cauſa matrimoniali,ſententia lata contra abſentem non contumacem non valet, & iterum iudicanda.

Gloſ. Nec valet in quocumque alio negocio. Item qui contrahit

hic cum ſecunda poſt primum matrimonium in facie eccleſiæ, ſi accuſetur primum, ſecunda non cadit à ſuo iure, niſi poſt cauſam cognitam, *cap. laudabilem de lite pend.* Si contraxit pendente lite cum prima, ſecunda cadit ſuo iure, ante cognitionem cauſæ, *hic cap. tenor.*

967 *Cap. XI.* Conſanguinei.

SEntentia lata rite, & ſecundum ius ab eccleſia contra matrimonium, v.g. ſi factum ſit diuortium propter compaternitatem præcedentem, non reuocatur per ſolam confeſſionem coniugis aſſerentis contrarium, ſed ei ſtatur, donec illud contrarium legitimè probetur.

Gloſ. Ideſt per idoneos, non periuros teſtes. Item ad confeſſionem mulieris, etiam viri, non reuocatur ſententia rite lata, nec ad eorum confeſſionem matrimonium ſeparatur *cap. ſuper eo, de eo, qui cognouit*. Item quandocumque conſtiterit eccleſiam deceptam fuiſſe in cauſa matrimonij, reuocatur ſententia lata contra matrimonium.

968 *Cap. XII.* Cum olim. *Innoc. iij.*

QVando Papa confert beneficium contra ordinationem ſuam factam prius, nulla facta mentione de ordinatione, reuocat collationem, quia impetratio fuit ſubreptitia, & quod ſubreptitium eſt, à Sede Apoſtolica eſt reuocandum.

Gloſ. Etiam ſi impetrans ſit abſens.

969 *Cap. XIII.* Cum inter.

SEntentia lata contra ius litigatoris, non tamen contra ius commune, ſi non fuerit appellatum, tranſit in rem iudicatam, & tenet; per quam ſententiam vna eccleſia poteſt ſubijci Prælato, qui ſit inferior Epiſcopo, vel aliæ eccleſiæ.

Gloſ. Sententia, à qua non eſt appellatum, tranſit in rem iudicatam, & facit ius inter partes, & ad appellandum dantur decem dies: quæ ſi lata eſt contra ius conſtitutionum, expreſſe eſt nulla, etiam ſi non præceſſit appellatio. Item ſemper præſumitur pro ſententia, donec contrarium oſtendatur. Item ſi principale non tenet, nec quæ ab ipſo habent originem: vt ſi inſtrumentum non tenet, nec confirmationes, & priuilegia data propter inſtrumentum tenent.

Cap.

970 *Cap. XIV.* Cauſam.

SEntentia data, ſi nihil continet iniquum, licet ſit appellatum; ſi non probetur quod iudex non ſeruauerit formam mandati, eſt confirmanda.

Gloſ. Qui appellat à ſententia, debet probare illam iniuſtam. Item iudex non ligatur ad vnum modum probandi tantum, ſed debet omnia acta conſiderare, & ex omnibus vnum formare, & deinde ferre ſententiam.

971 *Cap. XV.* Quod ad.

QVando per ſententiam datur terminus competens ad aliquid faciendum, v g. ad ſe purgandum dantur viginti dies, ſi ſine contradictione acceptat, & intra decem non appellat, poſt decem dies à ſententia lata non poteſt appellare, præſertim vbi cauſa non redditur appellandi, quia videtur per interpretationem iuris paruiſſe ſententiæ. Item qui condemnatur ſoluere pœnam pecuniariam intra vigintiquatuor dies, ſi acceptat terminum, videtur renunciaſſe quadrimeſtri tempore, & non poterit appellare, ideſt tranſactis decem diebus. Quia ex iſta cauſa poteſt iudex abbreuiare, tempus quadrimeſtre, licet cauſa abbreuiationis non appareat: & ſic non audietur niſi in executione ſententiæ modus canonicus excedatur.

Gloſ. In appellatione à grauamine eſt exprimenda cauſa grauaminis: in appellatione à definitiua ſatis eſt dicere, appello ab iniqua ſententia.

972 *Cap. XVI.* Sicut.

SEntentia fuiſſe latam ob fauorem alicuius poteſt probari per teſtes, licet neſciant cauſam, quare iudex ſententiauerit: quia non omnia, quæ mouent iudicem ſunt exprimenda, & in fauorem auctoritatis iudiciariæ præſumitur omnia præceſſiſſe iuridicè.

Gloſ. Exceptio de re iudicata impedit conteſtationem litis, *cap. vlt. vt lite non conteſt.* Item dictum teſtis nudè prolatum valet, ſi non fuit interrogatus de cauſa; ſi vero fuit interrogatus de cauſa, debet dicere cauſam. *cap. cum cauſam de teſtibus.* An iudex debeat ponere cauſam in ſententia. Vide.

Cap. XVII. Cum ſuper.

AB eadem ſententia, vna non ſolum reus victus, ſed quicunque aggrauati poſſunt appellare, & ſi reus nihil docet pro ſe: & alius

iuſte

iuſte appellauit, eadem ſententia confirmatur contra reum, & annullatur, vel ſuſpenditur pro alio: quia ſecundum vtrumque ius, res inter aliquos acta regulariter non nocet alijs.

Gloſ. Et ſi iſte alius non appellat, tamen ſemper remanet ei ius ſaluum. Item intra annum debet quis proſequi appellationem. Item vltima voluntas defuncti deſtituta ſolemnitate iuris tenet, quo ad filios, non quo ad extraneos.

Cap. XVIII. Cum Bertoldus.

QVando quis citatur ad ſententiam, & non comparet ex iuſta quidem, ſed iudici ignota cauſa, ſi eo abſente feratur ſententia, tenet; ſed ſi ille probat legitimam cauſam abſentiæ, retractatur ſententia; ſi vero non plene probat legitimam cauſam, non retractatur ſententia, niſi prius doceat de iniquitate ſententiæ, quæ iniquitas conſtabit ex tenore ſententiæ, & ex actis.

Gloſ. Licet minus ſufficienter probetur cauſa abſentiæ, tamen debet de cauſa iterum cognoſci. Item quando iudex eſt circumuentus, debet iterum de cauſa cognoſci. Item non dicitur cauſa remiſſa ſufficienter inſtructa, niſi allegationes vtriuſque partis remittantur. Item ex ſola præſentatione præſentatus acquirit ius, ſi patronus non mutat voluntatem, licet Epiſcopus eum non admittat, & poteſt agere vt ſua præſentatio confirmetur, ille de quo in text. ſicut electus poteſt agere, vt ſua electio confirmetur. ***cap. poſt quam, cap. publicato, de elect.*** Item perceptio penſionis, nec poſſeſſionem probat, nec dominium. Item in obligatione generali non veniunt, quæ ſpecialiter non obligarentur, ſed ius patronatus tranſit cum vniuerſitate, niſi ſpecialiter excipiatur.

975 *Cap. XIX.* In cauſis.

VT Papa iudicat in cauſis, ita alij tenentur in ſimilibus cauſis ſimiliter iudicare: ideo Papa debet iudicare ſubtiliter, & ſecundum rigorem iuris, niſi ex neceſſitate, vel vtilitate diſpenſet.

Gloſ. Sententia Papæ facit ius quo ad omnes, & vt ipſe iudicat alij iudicare debent, & in ſimilibus idem iudicium eſt adhibendum. Item in diſpenſationibus eſt attendenda cauſa neceſſitatis vel vtilitatis. Item diſpenſationes non ſunt trahendæ ad ius commune.

976 *Cap. XX.* Inter.

SEntentia primo lata confirmatur, quando ſecunda non eſt legitima.

Gloſ. Exceptiones dilatoriæ debent proponi ante litis ingreſſum, & inter

& inter eas iudicis recuſatio debet præcedere, *cap. quando ex ordinat. de probat.* quia ſi prius excipit perſonam aduerſarij, & feratur ſententia, videtur approbare iudicem, nec poteſt contra eum excipere, licet aliqui hoc negent. Item ipſo facto renunciat quis iuri ſuo. Item ſecundæ litteræ, vt reuocent primas, debent facere mentionem de proceſſu iudicij, & de priuilegio Papæ. Item prætextu nouorum priuilegiorum lites innouari non debent. Item ſententia contra res prius iudicatas tenet. Item per factum ſuperioris non præiudicatur inferiori.

977 *Cap. XXI.* Suborta.

QVando oſtenſo priuilegio, Papa fert ſententiam contra priuilegium, illa ſententia valet; ſi vero non fuerit oſtenſum iudici, & iudex proferat ſententiam, & non appelletur, vel ſupplicetur, ſententia deinde prætextu priuilegij non eſt retractanda.

Gloſ. Incorporalia non poſſidentur, ſed quaſi poſſidentur. Item licet cauſa in qua agitur de libertate, ſit præiudicialis, tamen quæſtio poſſeſsionis ei præiudicat, vt in tex. & ſic quis ponitur in poſſeſsione, licet deinde reijciatur à proprietate, & conſequenter à plena poſſeſsione. Item confeſsio procuratoris præiudicat domino. Item contra priuilegium admittitur probatio vel defenſio.

978 *Cap. XXII* Cum T. & A.

QVando teſtes, qui iurant erant conſpiratores, & propter eorum dicta, & non aliorum, ſententia fertur; ſi appelletur, ſententia eſt retractanda: ſi vero non propter eorum dicta, ſed aliorum fuit lata ſententia, non eſt retractanda; conſpiratores enim poſſunt iurare de alijs rebus.

Gloſ. In inquiſitione poteſt procedi lite non conteſtata, ſi pars contumaciter ſe abſentet. Item qui malo zelo mouentur, id eſt conſpiratores, ad teſtificandum, non admittuntur contra eum, contra quem conſpirarunt. Item non ſufficit probare, quod ſint conſpiratores, & falſi, ſed quod iudex ſequutus eorum dicta, vel falſorum inſtrumentorum, ſententiam tulerit, & quod ſolum per illos.

979 *Cap. XXIII.* Cum te.

LIcet condemnatus pro iniuſtitia illata ſit infamis, tamen ſecus ſi ſit minima.

Gloſ. Pro modico non datur actio, iniuriarum, vel actio de dolo, vel reſtitutio, ſed bene datur actio furti pro modico.

Cap.

980 *Cap. XXIV.* Ad probandum.

QVando eſt iuſta cauſa, ſententia eſt infirmanda: vt ſi vnus iudicium erat excommunicatus publicè, tunc de nouo cauſa principalis eſt videnda.

Gloſ. Propter vnum iudicem excommunicatum publice, caſſatur ſententia omnium iudicum, quia non poterant illi communicare: & ſic vtile per inutile vitiatur. Item acta iſtius excommunicati, facta ante excommunicationem tenent, ideo remanet actio, & cognoſcitur ex integro. Item ſtatur litteris ordinarij.

981 *Cap. XXV.* Quamuis.

LIcet regulariter alijs non noceat res inter alios iudicata, tamen nocet ei, qui cum ſibi primum actio, & defenſio competeret, ſuſtinuit ſequentem agere: nocet etiam ei qui paſſus eſt eum, à quo habuit cauſam, experiri.

Gloſ. Hæc regula fallit in multis caſibus, vt cum cauſæ ſunt connexæ in cauſa libertatis, filiationis, in re indiuiſibili, in re communi, cum pupillo, cum fiſco. Item in caſibns tex. vt ſi debitor patitur creditorem experiri de proprietate pignoris, ſic de marito, emptore, & ſimilibus.

982 *Cap. XXVI.* Duobus. *Greg. ix.*

SI duo ordinarij pronunciant ſententias diuerſas, tenet ſententia quæ eſt pro reo, non pro actore, niſi in cauſa fauorabili pro actore, vt in matrimonio, libertate, dote, vel teſtamento: ſi iudices non ſunt ordinarij, ſed delegati, ſententia pendebit arbitrio delegantis: ſi ex compromiſſo, neutra habet vigorem.

Gloſ. Hic tex. habet vigorem quando iudices in æquali numero diſcordant, alioquin eſt ſtandum maiori parti, niſi de Epiſcopo agatur criminaliter. Nota: iura magis prona ſunt ad liberandum, quam ad condemnandum.

IN SEXTO LIBER II.

DE SENTENTIA, ET RE iudicata. Tit. XIV.

983 *Cap.* Cum æterni.

IVdex eccleſiaſticus ſiue ordinarius, ſiue delegatus, ſi contra conſcientiam, & iuſtitiam, per ſordes vel per gratiam quicquam

facit in iudicio in grauamen partis, eſt ſuſpenſus ab executione officij per annum,& condemnabitur ad æſtimationem litis parti læſæ: & ſi durante ſuſpenſione, ſe ingerit diuinis, fit irregularis, à qua niſi per Papam liberari non poteſt: & hæc vltra alias pœnas iuris.

Gloſ. Sex requiruntur, vt iudex incurrat pœnas huius canonis. Primo vt iudicet contra conſcientiam: ſecundo non ſufficit contra conſcientiam,ſed contra iuſtitiam:tertio in grauamen partis:quarto hoc faciat in iudicio: quinto quod ſciat ſe male iudicare; nam ſi credebat bene iudicare, non incidit in has pœnas, licet teneatur ad æſtimationem litis: ſexto quod ſit motus ad male iudicandum vel per gratiam vel per ſordes, ideſt pecunia, gratia, precibus, fauore, odio, addito etiam quod grauet partem in faciendo, ſecus in negligendo, quia hæc conſtitutio eſt pœnalis, ideo omnia eius verba ponderanda. Nota: cum dicitur, iudex debet iudicare ſecundum conſcientiam, intelligitur conſcientia formata ex actis cauſæ, & non priuata. Item Epiſcopus non incurrit hanc pœnam ſuſpenſionis, niſi de eo fiat expreſſa mentio. *cap. quia periculoſum de ſentent. excommunicationis*. Item hanc pœnam incurrit iudex non arbiter, nec auditor mere executor, quia eſt ſtricti iuris. Item non ſuſpenditur à beneficio, licet ab officio. Item per annum ex tunc inchoatum: quid ſi eſt biſeſtilis? abſtineat vna die plus. Item de alijs pœnis iuris, vide.

984 *Cap.* Ad Apoſtolicæ.

PApa ex certis cauſis poteſt deponere Imperatorem, & Reges, vt hic deponit Federicum Imperatorem, & Regem Siciliæ. Sicilia eſt Patrimonium S. Petri,& fuit data in feudum Federico.

985 *Cap.* Abbate ſane.

QVi in iudicio petit aliquam rem ſibi deberi, exprimat certam cauſam: ſi illam cauſam non probat, ſuccumbit, licet alias producat, & probet: ſi vero non expreſſit cauſam, ſi illam cauſam non probat, non ſuccumbit, ſed ſufficit probare vnam iuſtam cauſam.

Gloſ. Loquitur de cauſa remota.

986 *Cap.* Cum ab vno.

QVando ſunt plures arbitri, vel iudices, ſi vnus alijs præſentibus, & mandantibus recitat ſententiam ſcriptam, vtendo numero plurali,Nos,ſententia valet,ac ſi ab omnibus eſſet recitata. In electione vero ſecus fit, quia ſiue procedatur per compromiſſum,

ſum, ſiue per ſcrutinium, electio eſt pronuncianda per verba numeri ſingularis. ***Ego nomine meo & capituli eligo talem.***

987 *Cap.* Et ſi.

SI ſententia definitiua non ponatur in ſcriptis, & ab ipſomet iudice, & non ab alio, & ſedendo, non ſtando, vel deambulando proferatur, eſt nulla, nec eſt neceſſe ab ea appellare; ſed poteſt Epiſcopus per alium ſententiam recitare, quia propter prærogatiuam dignitatis eſt honorandus ad inſtar illuſtrium perſonarum.

Gloſ. Interlocutoria non eſt neceſſe vt ſit in ſcriptis, quando profertur. Item ſat eſt vt iudex dicat condemno, vel abſoluo, vt faciunt in Italia iudices, & Cardinales, & Auditores curiæ. Item ſententia ſine ſcriptis valet quando cauſæ ſunt breues, ideſt duorum ducatorum, vel vilium perſonarum, vel inſpiciatur conſuetudo loci, vel fori, vel cum Epiſcopus de cauſa ciuili iudicat inter ſuos clericos, vel cum Præſes depoſito officio conuenitur, vt reddat rationem de officio ſuo, vel cum Papa per ſe pronunciat, vel lata in cauſa matrimoniali ſine ſcripto, ſi iudex procedit ex officio, & non in figura iudicij, altera parte contumaciter abſente. Item quando debeat ſedendo iudicare, & quid ſignificet ſedere, vide ibi.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE SENTEN. ET RE IVDICATA.

988 *Cap.* Vt calumnijs.

QVi in quauis cauſa, vt in beneficiali, reportauit contra ſe tres ſententias, in petitorio, vel poſſeſſorio, non admittitur ad agendum de nullitate ipſarum, vel alicuius, donec fuerint executioni mandatæ. Item ſi reportauit contra ſe tres ſententias definitiuas, & proponat ſe appellaſſe ab interlocutoria, & grauamine ante prolationem, ſententiam, & appellationem adhuc pendere hoc prætextu; non impediatur executio talium ſententiarum & tex. loquitur de cauſis adhuc pendentibus.

989 *Cap.* Paſtoralis.

QVando quis citat aliquem non exiſtentem in territorio citantis, & ille non comparet, ſi fertur ſententia contra non comparentem, tanquam contumacem, ſententia eſt nulla: & ſic

X 2 decla-

declarat Clem. ſententiam Henrici Imperatoris contra Robertum Regem Siciliæ, eſſe nullam, vbi multa dicit. Vide.

Gloſ. Citatus ad locum non tutum, non tenetur comparere.

DECRETALIVM LIBER II.

DE APPELLATIONIBVS recuſationibus, & relationibus. Tit. XXVIII.

990 *Cap. I.* Dilecti filij. *Alex. iij.*

SI poſt factam appellationem ex cauſa probabili, & veriſimili iudex confert beneficium, collatio eſt nulla, & quidquid facit eſt irritum: & qui differt per ſex menſes conferre eccleſias malitioſè, perdit ius ſuum quod transfertur ad ſuperiorem, v.g. ad Legatum Papæ, qui eſt à latere.

991 *Cap. II.* Inter cætera.

APpellatio generalis, ideſt facta ſuper omni cauſa, quæ contra appellantem poſſet aliquo tempore moueri, non valet.

Gloſ. Non valet appellatio ſpecialis, niſi cauſa probabilis exprimatur: qua expoſita ſi non admittatur, tenet appellatio. *cap. vt debitus infr. eod.* Item à futuro grauamine non eſt appellandum, niſi à comminato, vel illato, vel apparuerint alia indicia futuri grauaminis. *cap. conſuluit. cap. cum ceſſante infr. eodem.*

992 *Cap. III.* Ad noſtram.

Trid. ſeſſ. 13. de Ref. REgulares, vel alij non poſſunt appellare à correctione legitima, ideſt ſecundum regulas: quia appellatio non debet fauere delinquenti, niſi in correctione excedatur modus, ideſt non ſit facta ſecundum regulas. *cap. de priore eod. tit. infra.*

993 *Cap. IV.* Perſonas.

SI appellans in termino competenti præfixo, vel à iudice, vel à ſe ipſo ad adeundum iudicem appellationis, non proſequetur cauſam, iudex à quo compellat talem appellantem ſtare ſuo iudicio ſuper

ſuper cauſa, remota appellatione. Quod ſi talis ſibi ipſi terminum prolixum præfigat, iudex à quo moderat dictum terminum, ideſt competentem aſſignat, quo elapſo iuriſdictionem reaſſumit.

994 *Cap. V.* Cum ſit.

APpellanti ius commune concedit ad proſequendam appellationem vnum annum, aut ex neceſſaria, & euidenti cauſa duos: ſed hos terminos iudex à quo poteſt abbreuiare ſecundum diſtan tiam locorum, & qualitatem negocij, & perſonarum. Quod ſi in hoc termino non eſt proſequutus cauſam, ſi poſt ſententiam appellauit, ſententia tenet, & ipſe cecidit à cauſa ſua, nec amplius audietur ſuper eodem negocio appellans: ſi vero appellauit à grauamine, & ante ingreſſum litis hic appellans, poſtea audietur ſuper illo negocio quia canones permittunt appellare extra iudicium: non enim dicunt appellationes, ſed prouocationes ad cauſam. Si verò appellauit ante ſententiam poſt litem conteſtatam, cogetur ſtare indicio iudicis ad quem, ideſt appellationis, vel iudicis à quo. Item in *§. præfixa* imputatus de crimine, vt raptor, vel violentus detentor rei alienæ, ſi appellat apud eccleſiaſticas perſonas, auditur niſi fuerit manifeſtus raptor, vel fornicator, tunc non auditur, ſicut Apoſtolus excommunicauit illum abſentem, & inrequiſitum.

Gloſ. Aliquas inducias iuris, ex cauſa, poteſt iudex abbreuiare, aliâs non poſſunt mutari: de quibus *cap. præterea de dilat.* vt ſunt decem dies ad appellandum. Item iudex à quo poteſt minuere tempus à iure ſtatutum, non vt cauſam finiat, ſed vt compareat coram iudice appellationis, vt iudex intra annum, vel duos cauſam terminet.

995 *Cap. VI.* Ad hæc.

QVando quis in vna cauſa appellauit ab aliquo iudice quamuis ſuo ordinario, ſi poſtea accuſatur, vel conuenitur de alia cauſa coram eodem poteſt eum tanquam ſuſpectum iurare: ſed ſi nõ appellet, vel vitet debet ſtare ſuo iudicio illius.

Gloſ. Epiſcopus recuſatus tanquam ſuſpectus committet cauſam alijs. *cap. cum ſpeciali infra eodem.*

996 *Cap. VII.* Si duobus.

QVando duo litigant, v. g. coram Epiſcopo, & in eadem cauſa vnus appellat ad Papam, alter ad Archiepiſcopum, & iſte veniens ſtatuto die ad Archiepiſcopum dicit ſe appellaſſe ad eum, tacens ſocium appellaſſe ad Papam, Archiepiſcopus citat aduerſa-

rium ſub excommunicatione, ille contemnit parere, excommunicatio tenet: ſecus ſi Archiepiſcopus ſciebat illum ad Papam appellaſſe. Item in §. *denique*, qui ante, vel poſt iudicium appellat à iudice temporali ad Papam, appellatio non tenet de iure, de cõſuetudine verò ſic, vel ſi ſint ſubditi Papæ etiam in tẽporali iuriſdictione.

997 *Cap. VIII.* Ex ratione.

QVi appellauit, & intra biennium non eſt proſequutus cauſam ob impotentiam, non ſibi præiudicat, quia poſſet in integrum reſtitui.

Gloſ. Quæ etiam ſit hæc impotentia, vide ibi plene.

998 *Cap. IX.* Meminimus.

DElegatus, cui committitur aliqua cauſa remota appellatione, ſi poſt citationem iuit ad Sedem Apoſtolicam, poteſt in cauſa procedere ſecundum formam iuris: ſed ſi iuit ante citationem, non poteſt procedere.

Gloſ. Niſi iuerit fraude, vel dolo. Nota quod per citationem perpetuatur iuriſdictio. Item quod quis facto ipſo dicitur appellare.

999 *Cap. X.* Super eo.

SI appellatur in aliquo articulo, ſine quo cauſa principalis expediri non poteſt, ſupraſedendum eſt etiam in cauſa principali. Item in §. *ſi autem*, ob appellationem de ſuggeſtione falſi non eſt ſententia differenda.

Gloſ. Suggeſtione. Lite conteſtata non eſt admittenda exceptio de falſi ſuggeſtione, eo quia ab initio erat proponenda, cum ſit exceptio dilatoria tantum: & ſic non poteſt differri ſententia in caſu, in quo ipſa exceptio erat à principio proponenda. *cap. inter monaſterium ſupra de re iudic.*

1000 *Cap. XI.* De appellationibus. *Alex.iij.*

PRo minoribus, ſeu leuioribus cauſis eſt licitum appellare, ſicut in maioribus.

Gloſ. Minimis. Minima cauſa poteſt dici duorum aureorum, pro qua non datur actio de dolo; vel illa, quæ non ſufficit ad ſumptus iudiciales.

1001 *Cap. XII.* Super eo.

SEcundum ius canonicum, tum ante, tum poſt litis conteſtationem, tum dum fertur ſententia, tum poſt latam ſententiam licet

licet appellare: at ſecundum leges ciuiles non licet appellare, niſi in certis caſibus ante ſententiam. Item in cauſis eccleſiaſticis appellatio, & recuſatio ſunt pares, quando tollitur remediū (ideſt ſi ſit cauſa probabilis non expreſſa) & recuſatio denegatur. Item quando lis committitur iudici intra certum terminum terminanda, tunc incipit terminus currere, quando iudices litteras recipiunt. Nota non currere tempus, niſi ab eo inſtanti, quo iudex procedere poteſt.

Gloſ. Recepiſſe. Dies receptionis non numerantur, nec dies exceptionis, quando quis debet probare exceptionem excommunicationis intra octo dies.

1002 *Cap. XIII.* Peruenit.

QVando clerici conqueruntur ſe læſos, vel vulneratos, & rei appellant ad Sedem Apoſtolicam, ſi exceſſus non eſt publicus, & notorius, rei ſunt compellendi cenſuris, vt infra tempus conueniens proſequantur appellationem: ſi verò eſt publicus, & notorius, ſunt denunciandi excommunicati non obſtante appellatione, & vitandi donec ſatisfaciant offenſis, & cum litteris ordinarij debent ſe preſentare Papæ. Nota quod in notorio crimine non admittitur appellatio, ſed iudex debet procedere.

Gloſ. Prætermittas. Iudex in hoc poteſt compellere teſtes, qui a Clerici ſunt res eccleſiæ.

Gloſ. Paſſis. Quando iniuria eſt manifeſta, reus debet ſatisfacere antequam abſoluatur. *cap. ex par. de verb. ſignif.*

1003 *Cap. XIV.* Conſuluit.

SI percuſſio Clerici, vel adulterium eſt notorium, appellatio non impedit; ſi non eſt notorium, intra certum tempus vel proſequatur appellationem, vel ea remota ſtet iudicio iudicis. Item quod eſt dubium, non eſt pro notorio habendum.

1004 *Cap. XV.* Suggeſtum eſt.

QVando agens ſcit, quod reus oppreſſus appellauit ad Papam, & reportauit litteras fauorabiles, & ipſe poſt litteras Papæ appellat ex fraude, vel malitia, tunc iudex non debet eius appellationem admittere, ſed cauſam terminare: vide *cap. meminimus.*

Gloſ. Appellationis. Hodie appellatio facta in abſentia etiam coram iudice à quo ſcienter, non tenet. *cap. debitus bonor, & cap. cum ſpecialiter infra eodem.*

Gloſ. Deprehenſus. Aduerſarius, qui hoc obijcit, probabit illum malitioſe appellaſſe, quia fraudem qui allegat, cauſam probet.

1005 *Cap. XVI.* Ad præſentiam.

EXcommunicatus, qui appellauit legitimè pendente cauſa excommunicationis, licet de iure non ſit excommunicatus, tamen de facto & ad cautelam eſt abſoluendus: & ſi in tali excommunicatione miniſtrauit in diuinis, non eſt inquietandus, ſed omnia reducuntur in ſtatu, in quo erant tempore factæ appellationis.

Gloſ. Abſolui. Abſoluitur excommunicatus appellans ad cautelam, licet vere non ſit excommunicatus.

Gloſ. Appellantem. Sententia excommunicationis lata poſt legitimam appellationem eſt nulla; & ſi talis celebrat, non punitur.

1006 *Cap. XVII.* Cum teneamur.

QVando quis appellat ad ſuperiorem, vt ad Papam, ſi durante eius appellatione illius poſſeſſio turbatur ab aliquo, iudex à quo fuit appellatum, non tacto eo, in quo fuit appellatum, poteſt reformare poſſeſſionem, ordine iudiciario, ſi fiat ad eum querela.

Gloſ. Prætermitto. Qui appellauit à iudice ſuo ordinario in aliqua cauſa, poteſt ad eumdem redire pro alijs cauſis, & non dicitur renuntiaſſe ſuæ appellationi. *cap. propoſuit. cap. ad hæc in eo.* ſecus ſi eſt iudex delegatus, quia poſt appellationem nulla remanet iuriſdictio in eo: vnde ſi ad eumdem rediret, diceretur renunciaſſe appellationi. *c. gratum de offic. deleg.* & *cap. cum veniſſet de teſtib.*

1007 *Cap. XVIII.* Conſuluit.

GEneralis appellatio, ideſt ab omni grauamine, quod ſibi poſſet contingere, non valet: ſed generalis reſtricta ad certam cauſam, vt ſi appellet ab iſto iudice in vna cauſa ab omni grauamine, quod ſibi poſſit inferri, valet.

Gloſ. Hic tit. non valet, quia ſemper eſt exponenda cauſa, aliter non valet appellatio. *cap. debitus. cap. cum ſpeciali, eo.*

1008 *Cap. XIX.* Cum parati.

QVi friuole appellat, debet obedire: alioquin dicitur contēnere, & tenetur per ſe, vel per alium probare innocentiam ſuam. An qui eſt in legatione Regis, excuſetur ab obedientia ſui ordinarij? ſunt in hoc iura contra. Reſpondetur, ſi mandatum Regis præueniat mandatum cuiuſlibet prælati, excepto Papa, parendum eſt Regi, ſi ab ipſo teneat regalia: ſecus ſi Papa, vel eius Legatus vocat. Item quilibet vocatus debet venire, & allegare ſuum priuilegium. Item creditur nuncio, vel etiam iudici in præiudicium alterius.

Cap.

1009 *Cap. XX.* Ad hæc.

QVi iurat ſtare iudicio eccleſiaſtico, & poſtea appellat, eſt compellendus ſeruare iuramentum, vel intra quadraginta dies iter arripere ad proſequendam appellationem.

Gloſ. Si mandatum eccleſiæ excedit limites iuramenti, vel licitæ promiſſionis, is qui iurauit poteſt appellare: qui enim grauatus poteſt appellare, & qui ex iuſta cauſa iuramentum dimittit, non dicitur deſerere iuramentum.

1010 *Cap. XXI.* Quæſtioni.

APpellationi, quæ eſt cauſa refugij, non eſt ſtandum, ſed inducenda eadem cenſura. v. g. excommunicatus iurauit ſtare mandatis, ideo abſoluitur; vt ſubterfugiat, appellat: appellatio eſt nulla, & iterum eſt excommunicandus, & mox iterum iurabit.

1011 *Cap. XXII.* Præterea.

QVi appellat, v.g ad Papam, & iterum committit aliquod ſcelus, non obſtante appellatione poteſt puniri ab ordinario de illo ſcelere.

Gloſ. Idem dicendum de antea commiſſis: quia appellatio non extenditur ad ea, que poſtea fiunt, præſertim ſi ſit appellatum ſuper vno articulo, appellatio enim non tuetur aliquem in delictis.

1012 *Cap. XXIII.* Conſtitutis.

QVi non curat appellationem factam, & vlterius procedit appellans, eius appellatio non conſideratur. *cap. bonæ de elect.*

Gloſ. Fruſtra implorat auxilium legis, qui legem contemnit. Item excommunicatus, vel ſuſpenſus eligi non poteſt. Item electio poſt appellationem eſt nulla. Item nominatio non parit ius nominato, nec impedit ſequentem electionem.

1013 *Cap. XXIV.* Prepoſuit.

QVando quis appellat ab aliquo in vna cauſa, tenetur in alijs cauſis, in quibus non eſt appellatum, reſpondere coram eodem ſuo iudice: poteſt tamen illum recuſare, vt ſuſpectum. Quare non poteſt eum iudex cogere, niſi in crimine graui, & manifeſto, quo ipſo actu meritò ſit damnandus.

Gloſ. Si appellauit à delegato, pendente appellatione, ſi idem datur ei iudex in alia cauſa, poteſt eum recuſare, & recurretur ad arbitros. Item in notorijs non eſt locus appellationi, vel recuſationi.

Cap.

Digitized by Google

1014 *Cap. XXV.* Qua fronte.

SI quis eſt excommunicatus, vel interdictus, ob contumaciam, vel aliam cauſam, ſi vult ſubeſſe iuſtitiæ in his pro quibus fuit excommunicatus; iudex, qui eum excommunicauit, poterit eum abſoluere, recepta prius cautione, quod parebit æquitati coram Papa, ad quem appellauit, vel coram eius delegato, ſi maluerit aduerſarius, non obſtante, quod pars appellet, ne abſoluatur. Idem dicendum de eo, qui conqueritur ſe irrationabiliter excommunicatum, ideſt abſoluendus eſt modo dicto, licet pars contraria appellet ad Papam, ne illi decedant in excommunicatione.

Gloſ. Electio, confirmatio, & ſimilia ſpiritualia debent fieri in eccleſia, vel capitulis ad hoc deputatis, & non locis ſecularium. Item cautio ſit iuratoria, quod parebit iuri; & ſi agitur de damno tertij, det aliam cautionem.

1015 *Cap. XXVI.* Reprehenſibilis.

PRælati non excommunicent, nec ſuſpendant, niſi præmiſſa canonica admonitione, niſi culpa ſit talis, quæ ipſo facto inducat pœnam ſuſpenſionis, vel excommunicationis. *cap. eos, qui de ſent. excom.* Item ſubditi non præſumant appellare contra diſciplinam eccleſiaſticam. Item appellanti præfigatur terminus competens ad proſequendam appellationem, intra quem ſi proſequi negligit, iudex à quo reaſſumat ſuam iuriſdictionem, & iudicet: & ſi habet complicem, ſeu partem contrariam, quæ venit, & ipſe non venit, recompenſet expenſis. Præcipue hæc ſunt ſeruanda in religioſis, ne preſumant appellare contra diſciplinam regularem, vel Prælatos, quando corriguntur, ſed ſimpliciter correctionem ſuſcipiant.

Gloſ. Canonica admonitio eſt trina: & qui ea omiſſa excommunicat, eſt interdictus ei per menſem ingreſſus eccleſiæ. *cap. ſacro de ſent. excom.* Si tamen ea omiſſa proferat, tenet ſententia, niſi in quatuor caſibus. *cap. per tuas de ſent. excom.* Item qui appellauit, & non comparuit, licet non habeat proprium, in quo puniatur, punietur arbitrio iudicis. Item à correctione non appellatur.

1016 *Cap. XXVII.* Ad hæc.

IVdex à quo compellat appellantes, vt appellationem proſequantur, vel coram ſe iuri pareant. Item ſi vna partium habeat iudicem ſuſpectum, inſiſtat iudex, vt eligant iudicem, qui valeat dirimere quæſtionem.

Gloſ. Iudex ordinarius poteſt recuſari.

Cap.

1017 *Cap. XXVIII.* Peruenit.

SI canonicus admonitus, vt reſideat, appellet, aſſignetur ei terminus, vt proſequatur appellationem, & interim prouideatur de idonea perſona, qui pro eo ſeruiat eccleſiæ, aſſignata portione fructuum illius beneficij, vnde honeſte viuat: & ſi canonicus non reſidet, nec appellationem proſequitur, priuabitur præbenda, & dabitur idoneæ perſonæ. Trid. ſeſſ. 24. Ref. 12.

Gloſ. Hodie non admittitur appellatio, niſi explicetur cauſa probabilis. *cap. debitus*. Item qui ſine iuſta cauſa non vult reſidere, priuabitur ſua eccleſia.

1018 *Cap. XXIX.* Conſuluit.

NOn eſt admittenda appellatio, quæ eſt contra ius, vel executionem iuris, vt quod hebræi non habeant mancipia chriſtiana. *cap. relatum de clericis non reſid.*

Gloſ. Hebræi non poſſunt habere ſeruos chriſtianos. *can. mancipia diſt.* 54.

1019 *Cap. XXX.* Ad hæc.

QVando committitur cauſa alicui appellatione remota, & pars antequam citaretur vel cognouiſſet commiſſionem cauſæ, miſit nuncium ad Papam: ſi citatus deinde appellat, iudex debet deferre appellattoni; ſi vero poſt miſit, iudex exequatur mandatum.

Gloſ. Hodie talis appellatio non prodeſt, quia litteræ Sedis Apoſtolicæ ſunt iudici præſentandæ. *c. vt debitus*, & *c. meminimus eod.*

1020 *Cap. XXXI.* De Priore.

QVi non defert legitimæ appellationi, vt Prælatus, qui enormiter caſtigat, & non defert appellationioni ſubditi caſtigati, eſt mittendus Romam cum litteris iudicis, vt puniatur.

Gloſ. Quando Prælatus excedit modum in correctione, admittitur appellatio ſubditi à correctione. *cap. vltimo de offic. ord.* aliter non. *cap. ad noſtram*.

1021 *Cap. XXXII.* Quia.

IN notorijs delictis, vel contra regularem correctionem appellatio non habet locum: vt ſi Abbates infamati, & confeſſi, à capitulo moniti nolunt relinquere prælationem, non poſſunt appellare.

Gloſ. In hoc caſu Præſidentes capitulo nuncient Epiſcopo, qui eum remoueat.

Cap.

1022 *Cap. XXXIII.* Ad aures.

IVdex à quo præfiget tempus appellanti, quo elapſo reaſſumat ſuam iuriſdictionem, & exerceat.

1023 *Cap. XXXIV.* Ad audientiam.

QVi grauatus à iudice ſubijcit ſe protectioni ſuperioris, intelligitur appellaſſe, licet non fuerit vſus hoc verbo appello: & ſententia contra ipſum lata, ſine cauſæ cognitione non tenet.

Gloſ. Ei, qui ſimpliciter facit, parcendum eſt. Item extra iudicium ſupponere ſe auctoritati Papæ, eſt appellare. Item ſine cognitione cauſæ non eſt procedendum, niſi in notorijs. Item ſententia excommunicationis poſt appellationem lata non tenet.

1024 *Cap. XXXV.* Accepta.

STante appellatione cauſa non eſt remittenda ad iudicem à quo, niſi de conſenſu partium.

Gloſ. Ideſt partis appellantis, etiam contradicente altera, cui ſoluet expenſas.

1025 *Cap. XXXVI.* Poſtremo. *Lucius iij.*

DElegatus, cui committitur cauſa remota appellatione, ſi ex iuſta cauſa eſt ſuſpectus, vt ſi eſt conſanguineus impetrantis, vel ſi fuerit eius aduocatus in illa cauſa, poteſt recuſari.

Gloſ. Recuſatur ſi ſit conſanguineus vſque ad ſeptimum gradum. Item modica cauſa repellit iudicem, vt familiaritas. *cap. inſinuante de offic. delegat.* ſi eſt dominus impetrantis. ibidem cap. cauſam, quæ & lite non conteſtata. *cap. accedens.* Quid ſi eſt vtrique conſanguineus? Reſp. cauſa ſuſpicionis remouetur.

1026 *Cap. XXXVII.* Ad hæc.

APpellatio poſt interdictum non ſuſpendit interdictum.

Gloſ. Sicut nec excommunicationē: ſed ſi ponantur ſub conditione, & interim appellatur, appellatio tenet: ſecus ſi iam fuerunt poſita, & ſuſpenduntur ab Epiſcopo, in illo interim non prodeſt appellare, ſecus ſi in totum ſuſpenderentur, ideſt tollerentur.

1027 *Cap. XXXVIII.* Cum in eccleſia.

IVdex appellationis ſi cognoſcit non eſſe appellatum à grauamine, vel ſententia iniuſta, remittat appellantem, & cauſam ad primum iudicem, cui parebit appellatione remota.

Gloſ.

Gloſ. Grauamen debet exprimi in appellatione: ſed quæ ſit iniuſta, non eſt ſatis dicere, à ſententia iniuſta.

1028 *Cap. XXXIX.* Directæ. *Clem. iij.*

QVi ſemel appellauit, & poſtea renunciat appellationi, poteſt iterum appellare in eodem articulo, præſertim in cauſa fauorabili, vt in matrimonio.

Gloſ. In diuerſis articulis poteſt ſæpius appellari.

1029 *Cap. XL.* Præterea. *Cæleſtin. iij.*

SEntentia lata ſub conditione, vt niſi infra dies viginti ſatisfacias, ſis excommunicatus, ſuſpenſus, & interdictus: ſi in illo interim appellat, ſuſpenditur, & poſt viginti dies non erit excommunicatus interdictuſue.

Gloſ. Quia appellauit, ſecus ſi tantum tranſtulit domicilium.

1030 *Cap. XLI.* Secundo.

SI committatur cauſa habens multos articulos, & in vno ponitur remota appellatione, intelligitur poſita in omnibus articulis. Item quando iudex recuſatur vt ſuſpectus, cauſa ſuſpicionis eſt proponenda coram accuſato: qui aſſignet aliquos arbitros non valde remotos, coram quibus, intra certum terminum cogatur probare cauſam ſuſpicionis; quam ſi non probat, iudex recuſatus vtatur ſua authoritate; ſi probat, abſtineat.

Gloſ. Appellatio refertur ad omnia, quæ ſunt in commiſſione. An ſit verum, vide. Hodie ipſo iure eſt remota appellatio. ***cap. vt debitus eod.*** Item loquiur de iudice delegato, quia ordinarius poteſt committere cauſam perſonæ non ſuſpectæ, vel remittere ad ſuperiorem, etiam inuitis partibus.

1031 *Cap. XLII.* An ſit.

QVi appellationi ab alio interpoſitæ non defert, non gaudet beneficio appellandi, & ſic punitur in eo, in quo puniuit.

Gloſ. Non eſt tamen repellendus ab appellatione in omni cauſa, & à quolibet, ſatis eſt ſi ſemel ſit punitus.

1032 *Cap. XLIII.* Nouit ille. *Innoc. iij.*

AB executore non eſt appellandum niſi modum executionis excedat; & ſi ſit ſuſpectus, tamen non licet ab eo recedere per appellationem, quia non ſuo motu procedit, ſed de mandato.

Gloſ. Intelligitur de mero executore, qui nullã habet cognitionẽ.

Cap.

1033 *Cap. XLIV.* Sæpe contigit.

QVando appellatio eſt recepta à iudice, vel à parte approbata, terminus, qui datur ad proſequendam appellationem, habet vim peremptorij; ideſt ita in abſentem procedatur, ac ſi peremptorie fuiſſet vocatus ad iudicium, & non veniſſet, & non ſolum ſoluat expenſas, vt ait Conc. Lat. Si verò appellatio interpoſita non fuerit malitioſe recepta, vel approbata, cum conſtiterit fuiſſe legitimè appellatum, valet: quamuis ſi fuit appellatum poſt latam ſententiam, & non ſunt proſequuti appellationem in termino præfixo, ſententia valet. Item omne id, quod poteſt allegari ab abſente contra citationem peremptoriam, poteſt etiam allegari contra huiuſmodi appellationem. Item qui præueniens terminum appellationis impetrat litteras tacita veritate, ideſt tacito termino, careat impetratis, & euadit contumax.

Gloſ. Non loquitur de termino dato à lege. Item citatus peremptorie auditur allegans iuſtam cauſam abſentiæ. Item citatio, & appellatio peremptoria in quo conueniant.

1034 *Cap. XLV.* Conſtitutus.

QVi in electione appellat, & ex negligentia non proſequitur appellationem intra terminum, iudex ex officio ſuo poteſt procedere in cognoſcendo de impedimentis electi, quia negligentia partis non præiudicat officio iudicis.

Gloſ. Vide *cap. veniens, de teſtibus*. Item: ius eligendi poteſt transferri in alium, ita vt multa vota reducantur in vnum. Item delegatus ad cauſam non poteſt ſubdelegare, niſi de conſenſu partium.

1035 *Cap. XLVI.* Conſtitutis.

QVando quis electus ad aliquam dignitatem, & confirmatus, ita vt in iure nihil deſideretur; ſi appellat friuole, ideſt ſine rationabili cauſa, ideſt ad impediendam executionem, appellatio non admittitur, ſed electus mittetur in pacificam poſſeſſionem: & qui appellauit, ſi habet aliquid contra eum, proponat, non per modum appellationis, ſed accuſationis, & denunciationis.

Gloſ. Qui appellat, debet exprimere rationabilem cauſam, tamen coram iudice appellationis: poteſt etiam alias cauſas exprimere, præſertim ſi dixit prius habere alias. Item qui non poteſt excipere, poteſt tamen accuſare, vel denunciare.

Cap.

1036 *Cap. XLVII.* Ex parte.

ETiam ſi in litteris ponatur remota appellatione, ſi pars vocatur ad locum non tutum, poteſt legitimè appellare.

Gloſ. Locus debet eſſe talis, vt ad eum poſſint accedere ſine periculo partes, & omnes ſui, vt teſtes, aduocati: ideſt honeſtus, ſine inimicitia, & non extra prouinciam, nec vltra duas diætas. *cap. ſtatutum eod. in 6.*

1037 *Cap. XLVIII.* Significauit.

QVando quis excipit de procuratore, quod poteſt ſolum citare, & non agere, vel quod ipſe prius fuit conuentus ab alio iudice per litteras Apoſtolicas, de quibus ſecundæ litteræ non meminerunt: ſi appellat, quicquid fit poſt appellationem, eſt vanum.

Gloſ. Quando quis proponit plures exceptiones, quarum quælibet per ſe ſufficit, ſatis eſt ſi vnam probet.

1038 *Cap. XLIX.* Significantibus.

REus petens ſibi declarari rem petitam in libello, ſi non auditur, licitè appellat. vide *cap. 2. de libelli oblat.*

1039 *Cap. L.* Ex inſinuatione.

IVdex, à quo appellatur, licet poſſit ponere terminum ad proſequendum, non tamen poteſt ponere terminum ad finiendum, vel reuertendum: quia non poteſt legem ponere ſuperiori, ideſt iudici appellationis. Item litteræ impetratæ ante terminum non valent: fraus, & dolus nulli patrocinatur.

Gloſ. Impedimentum, quod habet iudex, non nocet cauſæ, nec partibus præiudicat. Item ſi pars contraria eſt familiaris, vel commenſalis iudicis, iudex poteſt recuſari; ſecus ſi aduocatus partis contrariæ ſit commenſalis iudicis. Item terminus legalis pro appellatione eſt annus, qui poteſt præueniri: ſed poſt annum non poteſt proſequi, quia ſententia eſt rata. Quare hic tex. loquitur de termino ſtatuto a iudice.

1040 *Cap. LI.* Bonæ memoriæ.

QVi extra iudicium ex veriſimilibus, & probabilibus cauſis appellat, v.g. ad Papam, ne in poſſeſſione moleſtetur, ſi poſtea ſpoliatur, eſt reducendus ad ſtatum, & poſſeſſionem, in qua erat tempore appellationis; & dentur ei fructus percepti, ſaluo tamen iure proprietatis vtrique parti.

Gloſ.

Gloſ. Poteſt appellari ex probabilibus cauſis etiam extra iudicium, & reſtituitur poſſeſſioni cum omni ſuo iure, & fructibus.

1041 *Cap. LII.* Dilecti filij.

QVi in aliqua cauſa arripit iter ad Romanam curiam, intelligitur appellaſſe: & ſi interim excommunicatur, excommunicatio non tenet, quia plus eſt facto ad Sedem Apoſtolicam prouocare, quam verbo.

Gloſ. An iter arripere ad Sedem Apoſtolicam ſit appellare, cum in appellatione ſit explicanda cauſa probabilis? An idem ſi ad Archiepiſcopum? Nota: multa dicuntur fieri facto, vt facto quis renunciat iuri ſuo, mentitur, conſentit, probatur incontinens, ratum habet, negat Deum.

1042 *Cap. LIII.* Paſtoralis.

IN reſcriptis per clauſulam, remota appellatione, remouetur non ſolum fruſtratoria, ſed quælibet, niſi expreſſe fuerit conceſſa in iure.

Gloſ. Hodie valet appellatio ſi ſit cauſa probabilis, licet non ſit expreſſa in iure. *infra cap. vt debitus.* quid autem operetur clauſula, appellatione remota, vide ibi. Item omnia intelliguntur prohibita, quæ non ſunt in iure conceſſa.

1043 *Cap. LIV.* Verum quia. *Innoc.iij.*

QVando ordinarius excommunicat aliquem, & ipſe appellat, quæ appellatio, ſi fuiſſet facta ante excommunicationem, valuiſſet: tamen ordinarius poteſt illum denunciare populo, vt eum vitet, quia hoc non eſt de nouo excommunicare; & ad tempus priuare illum fructibus beneficij.

Gloſ. Per appellationem legitimam eximitur, quis à ſuo iudice ad tempus, quantum ad illam cauſam; poteſt tamen illum reddere ſuſpectum pro alijs. Item excommunicatio ſecum trahit executionem: & ſic appellatio non impedit denunciationem, quia hoc non eſt de nouo excommunicare. An excommunicatio lata poſt appellationem probabilem valeat, & ſit publicanda, præſertim ſi iudex appellationis declaret appellationem eſſe nullam? Item excommunicatus eſt priuandus fructibus, ſed ſi non habet vnde viuat, eſt ei prouidendum de fructibus. Item ſi poſtea excommunicatio declaretur nulla, poteſt repetere fructus intermedios. Item eſt excommunicatus vbique. An idem dicendum ſit de ſuſpenſo ab ordinario ſuo.

Cap.

Digitized by Google

1044 *Cap. LIV.* Sollicitudinem.

QVando quis appellat ad Papam & poſtea Epiſcopus illum, vt contumacem excommunicat: ſi qui appellauit ad Papam, recurrit ad Archiepiſcopum, vt declaret excommunicationem poſt appellationem latam eſſe nullam, licet proteſtetur ſe velle proſequi appellationem ad Papam, dicitur tantum appellationi tacite renunciare. Archiepiſcopus enim non poteſt cognoſcere de his, quæ concernunt appellationem ad Papam: & ſi cognoſcit, Epiſcopus poteſt appellare. Si verò euidenter, & notoriè conſtet mandatum Epiſcopi fuiſſe indiſcretum, cui ſubditus non tenebatur obedire, tunc Archiepiſcopus declaret ſubditum nō eſſe excommunicatum, & cognoſcat cauſā, quia ille iam renunciauit appellationi ad Papā factæ.

Gloſ. Idem iuris eſt in acceſſorio, quod in principali: id eſt, principale ſpectat ad ſuperiorem, vt ad Papam, ergo & acceſſorium. Item proponens contra non auditur.

1045 *Cap. LV.* Dilectis.

PEr appellationem legitimam non ſolum principalia, ſed etiam acceſſoria reſeruantur iudici appellationis. Item ſententiæ excommunicationis, & interdicti poſt appellationem latæ, ſunt nullæ.

Gloſ. Excommunicatio non poteſt ſuſpendi, nec eius effectus, niſi à Papa: interdictum verò poteſt ſuſpendi ad tempus. Item cum dubitatur an teneat excommunicati appellatio? potius eſt citandus, licet in textu oppoſitum appareat.

1046 *Cap. LVI.* Vt noſtrum.

POſtquam Papa reuocat ad ſe aliquam cauſam, proceſſus facti deinde per minorem iudicem non valent, ac ſi ab eo fuiſſet legitimè appellatum. de hoc caſu vide *infra. c. eccleſiaſtica beneficia.*

1047 *Cap. LVII.* Oblatæ.

QVando partium vna appellat ſi pars præuenit terminum proſequendi, & impetrat litteras commiſſionis à Papa ad alios iudices, hoc tacito, ſi terminus fuit datus à iudice, vel ab appellante; & ſecundæ litteræ non faciunt mentionem de primis, non eſt ſtandum illis. ſi terminus fuit à iudice, ideſt per annum, vel iudicio iudicis per duos annos, eſt ſtandum ſecundis, niſi nimium procurauerit, vt ſupplantet appellantem in commiſſione impetranda. Item ſi ex dilatione immineat periculum, iudex ad quem ſuppleat, partes compellendo ad proſequendum.

Gloſ. Terminus iuris ad proſequendum, ideſt annus, poteſt abbreuiari à iudice, & ab appellante; non tamen prorogari.

1048 *Cap. LVIII.* Per tuas.

IVdex appellationis, ſi fuit appellatum poſt litem conteſtatam, & nunc altera pars eſt contumaciter abſens, poteſt litem terminare, ſententiando pro vt de iure, cum liquet de meritis cauſæ.

Gloſ. Si poſſeſſor eſt præſens, & actor contumaciter abſens, ſiue fuerit prius lis conteſtata, ſiue non; ſi liquet de cauſa, poteſt dari definitiua ſententia; ſi non liquet, abſoluat reum ab obſeruatione iudicij, & condemnet actorem ad expenſas.

1049 *Cap. LIX.* Vt debitus.

QVi coram iudice idoneo ante ſententiam appellat ad ſuperiorem, ſine rationali cauſa, non admittitur, ſed debet proſequi ſententiam, ſuamque iuſtitiam coram eodem ſuo iudice ordinario; non obſtante, quod dicat, ſe deſtinaſſe nuncium ad ſuperiorem, vel etiam ſi dicat ſe impetraſſe litteras à ſuperiore, ſi litteræ non dum ſunt aſſignatæ delegato. Si verò appellat cum rationabili cauſa, tunc cauſa eſt exponenda coram iudice à quo, quæ debet eſſe talis, quæ ſi fuerit probata, ſuperior debet cognoſcere de appellatione: & ſi deinde cauſa non probabitur, iudex ſuperior remittat illum ad inferiorem, & condemnet illum ad expenſas alteri parti, ſaluis tamen conſtitutionibus de maioribus cauſis ad Sedem Apoſtolicã reſeruandis.

Gloſ. Ius huius decret. valet coram quocumque iudice litigetur, etiam coram delegato, & ſubdelegato, quia dicitur idoneus. Item valet ſi appelletur poſt ſententiam, quia tunc eſt ſtandum iuri antiquo. *cap. cordi nobis eod. in 6.* Item nota, quod clauſula illa, remota appellatione, hodie re vera nihil operatur, cum adeſt cauſa appellandi probabilis. Multi multa dicunt, quos vide: ſed ponitur potius ad cautelam, quia plus timeri ſolet, quod ſpecialiter prohibetur, quam quod generaliter. Item ad quem ſit appellandum? Reſp. ſi ab ordinario ad proximum ſuperiorem, poteſt tamen, omiſſis medijs appellari ad Papam: ſi à delegato ab vniuerſitate cauſarum, vt à Vicario Epiſcopi, non eſt appellandum ad Epiſcopum, ſed ad ſuperiorem Epiſcopi, vel immediate ad Papam: ſi à delegato ad vnam cauſam tantum, & à Principe, appellabitur ad Principem tantum: ſi ab alio, ad eum, vel ad Principem: ſi à ſubdelegato delegati Principis, ſi tota cauſa eſt ei commiſſa, appellabit ad ſolum Principem: Si vero delegatus aliquid iuriſdictionis ſibi retinuit, tunc ſi reſcriptum eſt, remota appellatione, non poterit appellare

ad Prin-

ad Principem, vel ad Papam, ſed ſolum ad delegatum: ſi non eſt remota appellatione, poteſt etiam ad Principem, vel ad Papam appellare, & in hoc valeret clauſula contra aliam.

Gloſ. Si à ſubdelegato delegati à non Principe poteſt appellari ad delegatum, vel eo ommiſſo ad Principem: & hæc ſunt intelligenda ſecundum Canones, non ſecundum leges. Item per ſecundum reſcriptum, in quo non fit mentio de primo, non tollitur iuriſdictio extraordinaria, ſed ordinaria, ſi res eſt integra; ſi non eſt integra, ſed cœpta per ſolam citationem, iuriſdictio ordinaria non tollitur, niſi fiat mentio de hoc. Item citatio facit rem non integram, & non ſola præſentatio, & ſic poſt ſolam præſentationem ordinarius, vel alius iudex poteſt præuenire. Item iudex ſententiabit, an cauſa ſit probabilis: ſi dubitat, deferat appellationi. Item iudex appellationis quæ debeat iudicare, vide.

1050 *Cap. LX.* Cum ceſſante.

SI iudex committendo, vel interloquendo profert, & ſequitur, & pars grauatur, & appellat: ſi dictus iudex reuocat illud grauamen, poteſt in cauſa principali vlterius progredi, niſi aliunde ſit ſuſpectus.

Gloſ. Reficiat ſumptus partis, ſi quos fecit. Item interlocutoria tranſit in rem iudicatam parti intra decem dies, ſed non iudici, quin illam reuocet.

1051 *Cap. LXI.* Cum ſpeciali.

QVi allegat iudicẽ ſuſpectum, aſſignet cauſas ſuſpicionis coram eodem, deinde ipſe cum aduerſario ſi habet; & ſi non habet, cum iudice communiter eligant arbitros; & ſi non poſſunt conuenire, quiſque eligat ſuum, qui iudicet de ſuſpicione; & ſi non conueniunt, vocent tertium, & ſtetur dicto duorum. & ſi cauſa ſuſpicionis non probetur legitima, iudex vtatur ſua iuriſdictione: & ſi probatur, de conſenſu recuſantis committat cauſam perſonæ idoneæ, vel remittat ad ſuperiorem. vide *cap. legitima eod. in 6.* Item quando exceſſus eſt manifeſtus euidentia rei, vel eius confeſſione, vel alio legitimo modo, non admittitur appellatio. quando eſt dubius, exponat coram eodem iudice cauſam appellationis, & ſi eſt probabilis detur terminus competens pro loco, tempore, & negocio: & ſi non curat proſequi, Iudex procedat ex officio etiam non comparente aduerſario. ſi proſequitur appellationem & cauſam probat, iudex ſuſperior procedat; ſi non probat, remittat ad inferiorem. tem hæc conſtitutio, & illa, Sacro. de ſententia excommunicationis,

non loquuntur de regularibus contra ſpeciales obſeruantias.

Gloſ. Iſta conſtitutio intelligitur de iudice ordinario, quando procedit ex officio ſuo contra aliquem ad famam, & clamorem, non aliter; ideſt non de delegato, quia non poteſt alteri committere negocium.

1052 *Cap. LXII.* Cum cauſam. *Honor. iij.*

QVando procurator corrigit errorem aduocati ſui dicentis falſum contra partem, lis non dicitur conteſtata, & iudex non poteſt recipere teſtes. Item nec poteſt iudex approbare teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum: ſi aliquid horum facit, licitè appellatur; & quicquid poſt appellationem fecerit, eſt irritum.

Gloſ. Confeſſio aduocati præiudicat parti, niſi eodem die reuocetur; quod ſi non eodem die, ſed ante litis conteſtationem, videtur ſic. Item delegatus ab alio quam à Principe, ſi eſt ad vniuerſitatem cauſarum, poteſt etiam ſubdelegare. Item an in appellatione ſit cauſa dicenda.

1053 *Cap. LXIII.* Dilecto.

APpellans debet docere, non ſolum quod oppoſuit exceptionem legitimam, & appellauit; ſed quia legitima exceptio oppoſita non fuit admiſſa, ideo appellauit.

Gloſ. De hoc *infra. cap. interpoſita, eod. in 6.*

1054 *Cap. LXIV.* Nicolao militi.

SI appellans præfigit terminum, & non mittit deinde ſufficientem procuratorem ad proſequendam appellationem, ſed ad aliud, vt ad impetrandum, vel contradicendum; tunc tamquam contumax condemnabitur ad expenſas partis perſonaliter proſequẽtis.

Gloſ. Si non fuit præfixus terminus, nec appellatio fuit approbata ab aduerſario, ſufficit mittere ad contradicendum. *cap. interpoſita, eod. in 6.*

1055 *Cap. LXV.* Sua nobis.

A Definitiua ſententia licet poſſit ſemel, & bis appellari, non tamen poteſt tertio appellari, ſi fuit confirmata.

1056 *Cap. LXVI.* Dilecti.

NOn licet appellare ad ſuperiorem iudicem, omiſſo medio, quando opponitur hæc exceptio.

Gloſ. Gradatim eſt appellandum nullo medio omiſſo, & debet opponi

opponi exceptio hæc coram ſuperiore, & hoc de iure, niſi aliud ſit ex conſuetudine. & loquitur de ordinarijs, non de ſubdelegatis. Item ad Papam quilibet poteſt immediatè appellare. Item ab officialibus Epiſcopi appellandum eſt ad Archiepiſcopum, ab Archidiacono ad Epiſcopum, non ad Archiepiſcopum, niſi conſuetudo ſit contraria. Ex conſuetudine etiam non valet appellatio ab officiali Epiſcopi ad Epiſcopum.

1057 *Cap. LXVIII.* Ex parte. *Greg. ix.*

QVando aliqua deſinit eſſe tutrix ob ſecundas nuptias, non poteſt conueniri nomine pupilli in vita; & ſi conuenitur, licitè appellat.

1058 *Cap. LXIX.* Intimaſti.

QVando iudex eſt dubius, & vult conſulere ſuperiorem, debet dare copiam conſultationis partibus, aliter ei non creditur.

1059 *Cap. LXX.* Significante.

PEndente dilatione, & lite non conteſtata officium iudicis quieſcit, & nihil poteſt facere, niſi de conſenſu partium: & ſi quid facit, eſt reuocandum ad priſtinum. Item ſi procurator miſſus ad proſequendam appellationem excedit fines mandati, & interim annus tranſit, appellans poſt annum auditur.

Gloſ. Iudex data dilatione nihil facere poteſt ante terminum altera parte inuita.

1060 *Cap. LXXI.* Interpoſita.

QVi appellat ex cauſa probabili non ſufficit ſi coram iudice appellationis probet ſe appellaſſe ex cauſa probabili, ſed debet etiam probare illam cauſam eſſe veram: ſed ſi coram iudice à quo ſe obtulit probare veritatem cauſæ, & non fuit admiſſus, non tenetur coram iudice appellationis illam probare, ſed ſatis eſt probare ſe appellaſſe. *cap. ex cauſa probabili. cap. ex parte de teſtibus.* Item ſi appellatio non recipitur à iudice, nec ab aduerſario approbatur, eſt licitum appellanti per procuratorem ad impetrandum & contradicendum conſtitutum, litteras impetrare, licet pars contraria ſit parata recipere iudicium à Sede Apoſtolica. Item poſt appellationem dum non eſt alij cognitio delegata, poteſt appellans denuo reuocare cauſam ad iudicem à quo, etiam contradicente parte, dummodo ei ſoluat expenſas factas pro dicta appellatione. Item quando quis appellat à grauamine, & coram iudice appella-

tionis eſt paratus probare grauamen, & pas aduerſa contumaciter ſe abſentat, poteſt iudex in hoc procedere, etiam lite non conteſtata.

Gloſ. Appellans ſit cautus circa duo: primo offerat ſe cauſam probaturum, quia deinde non oportebit probare cauſam eſſe veram: ſecundo, cum recipitur appellatio à iudice, vel à parte, proſequatur per procuratorem ad totam cauſam, ne ſoluat expenſas. Item in negocijs eccleſiaſticis non eſt ſeruandus rigor iuris, ſed potius æquitas; vt eſt procedendum lite non conteſtata, cum principaliter agatur de iniquitate iuris.

1061 *Cap. LXXII.* Inquiſitioni.

CLauſula, appellatione remota, ſi ponatur in medio litterarum continentium plura negotia, ſe minime contigentia, reſpicit ſolum ſuperiora; ſi repetatur in fine, reſpicit omnia.

Gloſ. Determinationes reſpiciunt tantum præcedentia, & non conſequentia, quando ſunt diuerſa negotia.

1062 *Cap. LXXIII.* Vna ſententia.

QVando eſt idem negocium, & eadem cauſa defenſionis multorum, qui communi iure iuuantur; ſi vnus appellat, & vincit, victoria prodeſt omnibus, ſecus non.

1063 *Cap. LXXIV.* Si iuſtus.

QVi iuſto metu impeditur, ne appellet, & ſi intra decem dies coram iudice à quo, quem ſi habere non poteſt, coram bonis viris proteſtatur ſe non audere appellare, & exprimat cauſas appellationis; intelligitur iam appellaſſe.

Gloſ. Quomodo cauſa ſit exprimenda, & an ſit neceſſe, vide.

IN SEXTO LIBER II.

DE APPELLATIONIBVS. Tit. XV.

1064 *Cap. I.* Cordi nobis.

QVi appellat ad Papam in iudicio, vel extra ſuper interlocutoria, vel grauamine, debet cauſam appellationis aſſignare in reſcriptis, & petat apoſtolos, quos iudex à quo tenetur exhibere, in quibus exprimat cauſã appellationis, & cur cauſam

ſam non admiſerit, & ſi detulerit ei ob reuerentiam ſuperioris. Item ad proſequendum præſcribat terminum conuenientem, habita ratione perſonæ, loci, & negocij. Item ſi appellatus vult, & petat, debet Romam ire, vel per ſe vel per idoneos procuratores, cum omnibus ſcripturis & monimentis cauſæ non ſolum ad proſequendum appellationem, ſed etiam cauſam principalem, ſi ita iudicauerit Papa: immo poteſt tractari cauſa principalis, ommiſſo articulo appellationis, de conſenſu tamen partium. & ſi appellans præmiſſa non obſeruet, reputabitur non appellans, & redibit ad priorem iudicem, & condemnabitur ad expenſas legitimas. Si appellatus præfata contemnat, procedatur in eum, tanquam contumacem, tum in expenſis, tum in cauſa, prout de iure. Iuſtum eſt enim, vt in eum iura inſurgant, qui ius, & iudicem, & partem eludit. Item per hæc non mutantur ea, quæ ſtatuta ſunt in antiquo iure in appellatione à definitiuis ſententijs.

Gloſ. In appellante ab interlocutoria, vel grauamine extraiudiciali, quatuor requiruntur: primo appellet in reſcriptis: ſecundo exprimat cauſam appellationis: tertio quæ cauſa ſit rationabilis, licet quæ ſi eſſet vera inferret appellantem eſſe grauatum: quarto det apoſtolos appellanti petenti, poteſt tamen accipere tempus ad deliberandum, quos apoſtolos ſit daturus. Vide *Panor. cap. cum ceſſante eod.* Item licet appellans habeat à iure pro termino ad proſequendum annum, & ex cauſa biennium. *cap. Romana eod.* poteſt tamen iudex abbreuiare terminum ad proſequendum, non tamen ad finiendum. Item Archiepiſcopus cognoſcens de cauſa appellationis non poteſt retinere cauſam principalem, nec cognoſcere, etiam de conſenſu partium, niſi finito articulo appellationis dicat bene appellatum, male iudicatum; ſecus de Papa. An idem ſit de interlocutoria habente vim definitiuæ, vide *deciſ. Rot. in nouis* 13. Item Apoſtoli ſunt litteræ teſtimoniales. An in appellationibus ab alios, quam ad Papam habeat locum hæc conſtitutio.

1065 *Cap. II.* Legitima.

IVdex allegatus ſuſpectus aſſignet arbitris iam electis competentem terminum, intra quem terminent negocium ſuſpicionis: alioquin iudex ex tunc procedat in negocio principali. vide *cap. ſuſpicionis de offic. deleg.*

Gloſ. Hic textus loquitur de arbitris iuris, non de compromiſſarijs: & ſi eligantur tres, ſufficiunt duo, ſi conueniant, *cap. fin. de arbit. in 6.* Item arbitri non debent eſſe laici, non ſuſpecti, quia

 poſſent

poſſent etiam recuſari non multum remoti, & ſint in locis competentibus, vbi poſſit haberi copia peritorum. Item text. loquitur quando ſuſpicio eſt contra ordinarium, vel delegatum à Papa, ſecus ſi eſt officialis Epiſcopi, vel plures. *cap. ſi contra de offic. deleg. in 6.* Item quæ ſint cauſæ recuſationis, vide Hoſt. de cauſ.

1066 *Cap. III.* Romana.

AB officiali Epiſcopi non eſt appellandum ad Epiſcopum, quia ſunt idem tribunal, ſed ad Archiepiſcopum.

Gloſ. Conſuetudo contraria non valet. Item à ſubdito Epiſcopi, vt ab Archidiacono, & archipresbitero, eſt appellandum ad Epiſcopum, & non ad Archiepiſcopum, niſi ſit conſuetudo contraria. Item iudex appellationis ante ſententiam diffinitiuam non debet citare partes, vel citationem alijs committere, niſi prius cognoſcat fuiſſe expreſſam cauſam probabilem. Item ſi pars appellata proponat coram iudice appellationis negocium non eſſe per appellationem deuolutum ad ipſum, quia non appellauit intra decem dies, vel aliquod neceſſarium omiſerit, tunc iudex appellationis non poteſt inhibere iudici ordinario, vt non procedat in cauſa, niſi prius ei conſtet negocium eſſe deuolutum per legitimam appellationem.

Gloſ. Non debet ei conſtare de veritate appellationis. Item ſi obijciatur non fuiſſe appellatum ex cauſa legitima ante ſententiam, prius incipiat cognoſcere de cauſa, an ſit rationabilis, & vera; poſtea inhibeat. Item ſi dicatur fuiſſe appellatum poſt ſententiam in caſibus iure prohibitis, ſi incipit cognoſcere vtrum ſit recipienda, vel non appellatio, poteſt inhibere iudici, ne ſententia mandetur executioni. Item ſi feratur ſententia de aliqua re, & tu appellas, & tertius te moleſtet de eadem re, iudex appellationis non ſe intromittat in hac moleſtia, quia non eſt ſui iuris, niſi aliquo modo impediretur appellatio. Item iudex appellationis præter appellationem non poteſt appellantem eximere à iuriſdictione ordinarij in alijs cauſis. Item ab Epiſcopis eſt appellandum ad Archiepiſcopos in cauſis in quibus habent temporalem iuriſdictionem; id eſt ad iudicem eccleſiaſticum, non ad laicum, niſi eſſet in feudum. Item iudex appellationis non reuocet ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti eſſe nullam, latam à iudice à quo, niſi vocatis partibus, & cognito prius de appellatione. Item iudex appellationis ſtatim ac cognoſcit fuiſſe male appellatum, remittat cauſam ad eundem iudicem à quo.

Gloſ. Licet regulariter non poſſit appellari omiſſo medio, ad altiorem, tamen ſi Archipresbiter eſt ſub ſubdiacono, poteſt appellari ab

Digitized by Google

ri ab Archipresbitero ad Epiſcopum, omiſſo ſubdiacono, quia concurrit cum inferioribus prælatis.

1057 *Cap. IV.* Vt ſuper.

IVdex à quo, ſi requiſitus non tradit apoſtolos iuſta. cap. cordi, & procedit, eius proceſſus eſt nullus, niſi fuerit antea appellationi renunciatum.

Gloſ. In hoc cap. ſupponitur cap. non ſolum de eod. infra.

1068 *Cap. V.* Cum appellationibus.

CVm quis appellat ante ſententiam, ſed iniuſtè, & iudex ordinarius eam non admittit, tamen iudex appellationis cognoſcens iniquè appellatum, eodem die remittit appellationem ad eumdem iudicem, & eum condemnat in expenſis, ſi verò prior iudex detulit appellationi, quia à ſe conſequenter abdicauit cauſam; iudex appellationis non tenetur remittere cauſam ad priorem: ſed poteſt, ſi vult, cognoſcere de tota cauſa, vel poteſt remittere, ſi vult. ſi verò ſit appellatum poſt ſententiam, ſeruentur iura antiqua, vt dictum eſt.

1069 *Cap. VI.* Ab eo qui. *Bonifac. iij.*

APpellans, ſi intra triginta dies non petit inſtanter apoſtolos à iudice, intelligitur renunciare appellationi, etiam ſi vadat, vel mittat ad eam proſequendam. Item illud, quod dicitur in *cap. vt ſuper in eo* quod iudex requiſitus, ſi non tradit apoſtolos, & procedit in cauſa, proceſſus eſt nullus, intelligitur ſi non eſt requiſitus cum debita inſtantia, ideſt iteratis vicibus, & loco, & tempore congruo, & expreſſe deneget malitioſè, vel negligenter, illos dare permittat intra tempus.

Gloſ. Si appellatum eſt intra decem dies, tunc triginta dies currunt à die ſententiæ; ſi poſt decem dies, non.

1070 *Cap. VII.* Non ſolum.

IVdex ad quem reuocabit omnia attentata ante appellationem, & poſt definitiuam ſententiam, exceptis caſibus, in quibus iura prohibent appellare poſt ſententiam. Item reuocabit etiam omnia attentata poſt ſententiam diffinitiuam, & ante appellationem indecenter, ac ſi fuiſſent innouata poſt appellationem. Item illa, quæ ſunt innouata poſt appellationem, ſiue ante definitiuam ſententiam, non reuocabit niſi prius conſtiterit cauſam appellationis eſſe veram. excipitur quando iudici appellationis conſtat negocium

eſſe

eſſe ſibi deuolutum per appellationem ex cauſa probabili, qui inhibuit canonicè, ne procedat: tunc enim ſunt hæc ante omnia in ſtatum priſtinum reducenda.

Gloſ. Quid ſi fuiſſet attentatum non à iudice, ſed à parte, vel à tertio? Item quando appellatur ab interlocutoria, quid aget. Item qui ſunt caſus, in quibus iura prohibent appellare. Vide.

1071 *Cap. VIII.* Concertationi.

QVi putat ſe grauatum in actibus extraiudicialibus, vt in electione, poſtulatione, prouiſione; ſi vult, poteſt appellare, intra decem dies, poſt quos licet non poſſit appellare, poteſt tamen vti alijs remedijs iuris, vt debitè contradicendo, dummodo interim non conſenſerit electioni.

Gloſ. Ab actibus extraiudicialibus potius eſt prouocatio, quam appellatio. *cap. cum ſit Roman. eod.* Item hic tit. valet in appellatione pro grauamine iam illato, non de inferendo, quod timetur. Item decem dies ad appellandum mihi currunt à die, qua ſcio me grauatum, & non ab actu illo.

1072 *Cap. IX.* Appellatio.

APpellatio in ſcriptis porrecta, licet à iudice non fuerit lecta, valet.

1073 *Cap. X.* Si à iudice.

QVando quis appellat pro grauamine illato, ſi iudex à quo præfigit terminum ad docendum ſe fuiſſe grauatum, appellans non tenetur adire, & veritatem grauaminis probare. ſi verò datur terminus appellanti ad audiendam cauſam grauaminis, & appellans non comparet, & iudex à quo in termino cum effectu, & re ipſa reuocat grauamen; tunc poteſt iudex à quo libere in cauſa procedere, ac ſi non fuiſſet interpoſita appellatio.

Gloſ. Iudex non poteſt reuocare ſententiam definitiuam, ſed bene poteſt interlocutoriam. v.g. grauantem. *cap. cum ceſſante de eod.* An appellans, ſi coram iudice à quo probat veritatem appellationis, dicatur renunciare appellationi.

1074 *Cap. XI.* A collatione.

QVando quis vult appellare à collatione facta à capitulo, & Epiſcopo, ſi Epiſcopus interuenit vt Prælatus, non poteſt appellare ad Epiſcopum; ſi vt Canonicus, poteſt appellare ad eumdem Epiſcopum.

Gloſ.

Gloſ. Epiſcopus, quando eſt vt prælatus in capitulo, non habet vocem, ſed ſolum poteſtatem concludendi ſecundum partem capituli. Item quomodo cognoſcetur Epiſcopum eſſe in capitulo vt canonicum, lege *d. cap. poſtulantis de conceſſ. preben.* Et ſi Epiſcopus non habet primum locum, cenſetur vt canonicus, vel ſi eſt ſtatutum, &c. & ſi non probatur contrarium, præſumitur ibi eſſe vt Prælatus, & tunc appelletur ad Archiepiſcopum, vel Papam.

1075 *Cap. XII.* Licet.

QVando fertur ſententia interlocutoria, per quam reijcitur exceptio præiudicans negotio principali, vel reddens iudicium nullum, & reus non appellauit ab interlocutoria; ſi deinde appellat à definitiua, quæ poſtea vltra decem dies promulgatur, tunc iudex appellationis poteſt etiam emendare grauamen illatum per illam interlocutoriũ; ſecus ſi interlocutoria non parit præiudiciũ negocio principali, oportet enim tũc ab ea etiam appellaſſe.

CLEMENTIN. LIB. II.

DE APPELLATIONIBVS. Tit. XII.

1076 *Cap. I.* Si à iudicibus.

QVando ſunt plures iudices in vna cauſa, ſi appelletur coram maiori parte eorum, valet appellatio, ac ſi ab omnibus ſimul præſentialiter fuiſſet appellatum; & poteſt petere apoſtolos ab ipſis ſeparatim: ſed eſt facienda legitima intimatio appellato ingnoranti, appellationis, dilationis, & termini præfixi.

Gloſ. Per hunc titulum poteſt quis à ſingulis iudicibus ſeparatim appellare, & in ſingulis appellatio debet eſſe communis omnium: ſed ſi tantum eſſet vnus à quo, poteſt tantum ab eo appellare. Idem etiam de petitione apoſtolorum. Item quando appellatio talis eſt, quæ ipſo facto deuoluit cauſam, non requiritur intimatio neſcienti. Item quando appellatur ab interlocutoria, vel definitiua, debet vt in text. intimare appellationem ante: ſi verò ab electione, poſtulatione, vel prouiſione, ſufficit tantum intimare appellationem. Item ſufficit, ſi intimetur eius procuratori in cauſa conſtituto. Item ſi nullum iudicium poteſt habere, appellet coram honeſtis perſonis. Item ſciens non debet certificari, ſed præſumitur ignorantia.

1077 *Cap. II.* Quamuis.

LIcet rigor iuris velit, vt apoſtoli petantur ſæpius, inſtanter, congruo loco, & tempore, tamen ſufficit, ſi vnico contextu ſæpius, & inſtanter petantur. Item ſi iudex à quo aſſignet certum terminum ad accipiendos apoſtolos, & appellans in illo termino non petat illos, intelligitur renunciaſſe ſuæ appellationi. Idem dicendum, quando iudex aſſignat in certum terminum, vt iuris, & ille non petit, dicitur renunciare. Item ſi iudex non dederit apoſtolos appellanti petenti intra præfixum tempus, vel ſi dixit ſe daturum intra præfixum iuris terminum, & poſtea non curat dare petenti, congruo loco, & tempore, ſæpius, & inſtanter, vnico contextu: tunc appellans poteſt proſequi ſuam appellationem, ac ſi fuiſſent expreſſe illi negati apoſtoli.

Gloſ. Tempus iuris ad petendos apoſtolos ſunt triginta dies à lata ſententia.

1078 *Cap. III.* Sicut appellatione.

APpellans tenetur infra annum proſequi, & definire ſuam appellationem iudicialem, vel extraiudicialem, incipiendo à die appellationis, vel grauaminis, ſi appellauit à grauamine: quod ſi non fecerit, nec aliquod iuſtum impedimentum impediuit, appellatio cenſetur deſerta.

Gloſ. Dies appellationis non computantur in termino anni, quia dictio, à, coniuncta numero dierum excludit diem primum. Quando tempus aſſignatum pro termino incipit currere, vide.

1079 *Cap. IV.* Quamdiu.

QVando poſt appellationem proſequutio appellationis de expreſſo conſenſu partium differtur, tempus, ſiue ab homine, ſiue à iure præfixum non currit, dum manet dilatio: niſi iudex videns periculum imminere ex dilatione præciperet procedi in illa, ideſt tempus currere, v.g. dum fit compromiſſum.

1080 *Cap. V.* Appellanti.

QVi appellat ab interlocutoria, vel à grauamine, non poteſt proſequi alias cauſas, ſed illas tantum, quæ nominatim ſunt expreſſæ in appellatione. Item proceſſus primi iudicis non poteſt iuſtificari vel impugnari ex nouis, aut de nouo probandis, ſed tantum ex illis, quæ coram ipſo fuerunt exhibita, vel acta.

Gloſ. Quando quis appellat à definitiua, poteſt ex cauſis non expreſſis

expreſſis verificare appellationem, quia in appellatione à definitiua non exprimitur cauſa, ſed ſatis eſt dicere, Appello à veſtra definitiua ſententia iniqua iniuſta.

1081 *Cap. VI.* Si appellatione.

QVando appellatio per negligentiam appellantis eſt deſerta, vt ſi non petijt apoſtolos, vel non comparuit in termino aſſignato, vel non introduxit ſuam appellationem intra terminum aſſignatum, & poſtea proſequitur appellationem deſertam; hoc non obſtante ſententia lata tranſit in rem iudicatam, ac ſi non fuiſſet appellatum.

1082 *Cap. VII.* Cum à repulſione.

QVi appellat à repluſatione exceptionis peremptoriæ bis, & ſuccumbit prima, & ſecunda vice, non poteſt tertio appellare à definitiua ſententia. Excipitur, ſi prima, & ſecunda vice fuit repulſus, quia excipiebat inepte proponendo, nunc vero rite proponit, & ſic audiendus.

DECRETALIVM LIBER II.

DE CLERICIS PEREGRINANT. Tit. XXIX.

1083 *Cap.* Conquerente. *Cæleſtin. iij.*

QVI accedunt ad Sedem Apoſtolicam, ipſi cum rebus ſuis ſunt ſecuri ſub protectione Apoſtolica: & ſi quid eorum durante itinere ablatum fuerit, eſt illis reſtituendum, quia contra peregrinantem ad Sedem Apoſtolicam nil eſt innouandum.

D E-

DECRETALIVM LIBER II.

DE CONFIRMATIONE vtili, vel inutili. Tit. XXX.

1084 *Cap. I.* Si quis. *Alex. iij.*

QVANDO res eſt litigioſa, ideſt mota eſt lis de re, in actu, & aliquis hoc tacito impetrat confirmationem à Papa; confirmatio non tenet, quia ſubreptitia, & iudex poteſt procedere in cognitione cauſæ. Sed ſi quando petijt confirmationem, pacificè rem poſsidebat, deinde oritur quæſtio, tunc iudex non poteſt decernere, aut definire quæſtionem, ſine mandato Sedis Apoſtolicæ.

Gloſ. Lite pendente non valet confirmatio, vel priuilegium obtentum ſuper re litigioſa, hoc tacito. Res dicitur litigioſa; quando eſt quæſtio de dominio rei, non de poſſeſſione. Item res litigioſa non poteſt transferri ad aliam perſonam. Item confirmatio non dat ius nouum: ſed quod habebas, ideo remanet litigioſa, vt prius. Item confirmatio ad hoc, vt lis orta non cognoſcatur à iudice, debet fieri à Papa.

1085 *Cap. II.* De confirmationibus.

IVdex non poteſt iudicare contra confirmationem Papæ, niſi de ſpeciali eius mandato, aut certum ſit, quod per falſi ſuggeſtionem fuerit elicita.

Gloſ. Vt in præcedenti capitulo.

1086 *Cap. III.* Bonæ memoriæ. *Cæleſtin. iij.*

QVando quis appellat à ſententia, & impetrat litteras à Papa; appellatus vero præueniens impetrat à Papa confirmationem ſententiæ, non facta mentione de appellatione: tunc non valent illæ litteræ, ſed ſecundæ primi appellantis. Si autem in primis dicatur, nullo præiudicio facto iuſtitiæ, & veritati, tunc valebunt litteræ, ſed ſuſpendetur earum rigor, donec fuerit declaratum de iniquitate ſententiæ.

Goſ. Si quis non facit mentionem de appellatione partis aduerſæ, litteræ non valent. Item per clauſulam generalem, v.g. nullis

litteris

litteris, &c. nihil reuocatur. ſicut legatio in generali de fundo, nullo fundo demonſtrato non valet: ſed debet fieri mentio expreſſa de primis litteris.

1087 *Cap. IV.* Cum dilecta. *Innoc. iij.*

IVs ciuile diſponit, vt quando timetur de teſtibus, ne veritas fortuitis caſibus ſubtrahatur, ſunt recipiendi teſtes valetudinarij, & alij de quibus probabiliter timetur. Eadem ratione priuilegia eccleſiaſtica vetuſtate conſumpta ſunt renouanda: ſed ex renouatione non acquiritur nouum ius eccleſiæ; ſed illud, ſi quod habebat.

Gloſ. Mulier poteſt eſſe procuratrix. Item contra Romanam eccleſiam non currit præſcriptio, niſi 100. annorum. Item eo ipſo, quod eccleſia eſt in diœceſi alicuius, præſumitur illi ſubeſſe.

1088 *Cap. V.* Ad noſtram.

COnfirmatio, quam impetrauit Religioſus à Papa ſuper temporali adminiſtratione pro perſona particulari, ſi tacuit ſe eſſe religioſum, eſt irrita, & nulla, quia non conſueuit eccleſia confirmare regularibus perſonis aliqua perſonaliter.

Gloſ. Confirmatio beneficij, vel adminiſtrationis perſonaliter religioſi tacentis non valet; realiter valet in fauorem religionis: primæ enim tacita veritate fuerunt ſubreptitiæ.

1089 *Cap. VI.* Porrecta.

IDem quod in præcedenti. & addit, quod talis religioſus eſt puniendus, vt auctor falſitatis.

1090 *Cap. VII.* Examinata.

SEntentia vel arbitrium latum contra formam iuris, licet ſit confirmatum à Papa, non valet.

Gloſ. Nec tenet ſi eſt latum contra formam mandati, nec ſi eſt confirmatum in forma communi.

1091 *Cap. VIII.* Venerabilis. *Honor. iij.*

QVando Papa confirmat ex certa ſcientia, licet verbum, confirmamus, præcedat tenorem compoſitionis inſertum; & licet apponatur clauſula (ſicut ſine prauitate prouide facta eſt) tamen valet confirmatio, & compoſitio, quia ly ſicut non ponitur conditionaliter, ſed cauſatiuè.

Gloſ. Compoſitio amicabilis poteſt fieri inter laicos, & eccle-

ſiam

ſiam ſuper decimis,ſi interueniat auctoritas Papæ, ſecus non. Item quando Papa ex certa ſcientia confirmat compoſitionem, vel tranſactionem, illa tenet, etiam ſi alias non teneret.

1092 *Cap. IX.* Sua nobis

QVando per Legatum Papæ confertur eccleſia, vel beneficium, & confirmatur deinde à Papa, per eiuſmodi collationes, & confirmationes non læduntur iura diœceſani: ſed debet illi obedire prouiſus in iuribus ordinarijs.

Gloſ. Legatus non poteſt ſubijcere vnam eccleſiam alteri in præiudicium Diœceſani Epiſcopi: nec Papa confirmans intendit præiudicare. Et ſi Papa accipiat aliquem in ſuam protectionem, ille non eximitur à iuriſdictione ſui ordinarij. *cap. ex parte de Priuil.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE-

DECRETALIVM
LIBER TERTIVS.
DE VIT. ET HONEST. CLER.
Tit. I.

1093 Cap. *I.* Vt Laici.

QVANDO ſacra celebrantur, ſeu diuina officia, Clerici in Choro per cancellos diuiſo debent ſtare ſeparati; itaut Laici non præſumant ſtare, vel ſedere ſecus altare inter Clericos: ſed eis ad orandum tantum, vel communicandum liceat in locum, qui dicitur Sancta Sanctorum, intrare. Concil. Mogunt.

Gloſ. Laicus, vel mulier etiam ſacrata non fert incenſum circa altare, *can. ſacratas diſt.* 23.

1094 *Cap. II.* Clerici.

CLerici arma portantes. Item vſurarij excommunicatur. Not. quod qui poſſunt excommunicari, mortaliter ſupponuntur peccaſſe. Concil. dicta.

Gloſ. Clerici non debent portare arma ſine iuſta cauſa, vt ſi, v.g. per loca periculoſa eis ſit tranſeundum, quo caſu ad terrorem latronum tantum ea ferre poſſunt. Quod ſi abſque iuſta cauſa ferant, & moniti non deſiſtant, perdunt priuilegium can. ſi quis ſuadente. Item vſurarij, quamuis Laici, ſunt excommunicandi; quod ſi ſint Clerici, ſunt ſuſpendendi ab officio, & beneficio, & ſpoliandi ſunt dignitatibus. *cap. inter dilectas de exceſ. prælat.* & etiam deponi poſſunt, ſi de hoc conuincantur. *can. quoniam multi diſt.* 47.

1095 *Cap. III.* Vt quiſque.

PResbyter habens Parochiam debet habere Clericum, qui ſecum cantet epiſtolam, & lectionem legat, qui poſſit ſcholas tenere, Concil. platisc.
& admonere patres, vt mittant filios ad diſcendam Doctrinam Chriſtianam in eccleſia, quos ipſe cum omni caſtitate erudiat. Item ſi non eſt Subdiaconus, Diaconus dicat Epiſtolam, & Sacerdos

Digitized by Google

Euangelium more Diaconi. Nota, ſolum presbyterum non debere diuina officia celebrare.

Gloſ. Non debet eccleſia dedicari, niſi dos pro duobus clericis ad minus ſufficiat. *can. placuit,* 1.*q.*2.

1096 *Cap. IV.* Si quis. *Gregor.ix.*

CLericus, qui comam relaxat, anathema ſit. Notandum, quod comam nutriens in contemptum Eccleſiæ, eſt excommunicandus, & non eſt excommunicatus ipſo iure.

Gloſ. Qui ſemel ſumpſit habitum, non debet illum dimittere, niſi ex iuſta cauſa. *inf. eod. cap. clerici.*

1097 *Cap. V.* Clericus.

CLericus, neque comam nutriat, neque barbam.

Gloſ. Non debet clericus, nec barbam, nec comam nutrire, niſi ex iuſta cauſa, ideſt ex timore.

1098 *Cap. VI.* Clericus.

SI clericus, qui non eſt in ſacris, nec eſt profeſſus religionis, accipiat vxorem, illam non dimittat, ſed coronam ferat. vide de hoc *cap. Ioannes, de cler. coniug.*

1099 *Cap. VII.* Clericis.

CLerici, qui comam nutriunt, & barbam, etiam inuiti à ſuis Archidiaconis ſunt tondendi.

1100 *Cap. VIII.* Monaſteria. *Alex.iij.*

SI clericus præſumit frequentare monaſteria monialium ſine cauſa rationabili, arceatur ab Epiſcopo: & ſi non deſiſtit, ſuſpendatur ab officio eccleſiaſtico; Laicus verò excommunicatur.

Gloſ. Ad excuſandum aliquem, qui facit contra canonem, non ſufficit cauſa rationabilis, ſed debet eſſe manifeſta. *cap. clericus diſt.*91. Item frequentare dicitur, qui per duas vices facit. *cap. ita nos* 25. *quæſt.* 2.

1101 *Cap. IX.* Quoniam. *Greg..vij.*

EPiſcopus, ſi facultates eccleſiæ ſufficiunt, poteſt ſtatuere certum numerum clericorum, qui viuant in communi; & poteſt compellere contradictores ad hanc obſeruantiam per ſuſpenſionem officij, & beneficij, vel grauiori pœna, non obſtante appellatione. Item ſi quis horum viuentium in communi ſit excommunicatus ob percuſ-

percuſſionem ſocij, poteſt Epiſcopus eum abſoluere, & pœnitẽtiam illi imponere, dummodo atrocitas facti grauiorem pœnam non expetat.

Gloſ. Hoc cap. intelligitur de regularibus, hos enim poteſt eorum ſuperior abſoluere ab excommunicatione.

1102 *Cap. X.* Cum ab omni. Trid. ſeſſ. 25. Ref. c. 10.

IVdices, vel delegati eccleſiaſtici non accipiant decimam, vel quotam litis, etiam ſi eſſet conſuetudo, vel ſi laici id accipiant nomine aſſeſſorum: quia gratis eſt iudicandum, & venales ſententiæ à iure etiam ciuili reprobantur.

Gloſ. Iudices delegati, cum extra domicilium proficiſcuntur, poſſunt accipere expenſas. Item poſſunt accipere ſumptus ex ſententia, & xenia, ideſt exculenta, & poculenta in parua quantitate, niſi clientes ſint pauperes; ab his enim nec ſumptus recipi debent. Item ordinarius non accipit expenſas, quia habet ſalarium. tamen fallit, quando conſecrat eccleſiam, vel viſitat prouinciam ſuam: & ſi ordinarius dat delegatum, ipſe ordinarius ei faciat expenſas. Item aſſeſſor poteſt recipere mercedem. Item ſententia venalis non valet, & abſque appellatione reijciatur.

1103 *Cap. XI.* Deus, qui.

QVi mittuntur prædicare nouiter conuerſis, ſi ſunt profeſſi diuerſæ religionis, & habitus, ne populi ſcandalizentur, debent accipere communem, & honeſtum habitum, vt ſint conformes.

Gloſ. Not. quod ob ſcandalum receditur à iure, & ab habitu regulari, ſed ad tempus, & tantum ex cauſa. Item in profeſſione religionis ſemper intelligitur excepta authoritas Papæ, quantum ad ſolemnitates, non ad ſubſtantiam ordinis, vt in iuramento: quare prædicti religioſi debent ſe confirmare in habitu exteriori, ſed interius debent ferre veſtes congruentes ſuæ religioni.

1104 *Cap. XII.* Cum decore.

LVdi theatrales non fiant in eccleſia, nec per clericos ſacros: nec obſtat conſuetudo, quia eſt corruptela inquinans honeſtatem eccleſiæ. Trid 24. Ref. 12.

Gloſ. Eſt prohibitum cauſa ludibrij vti habitu religioſo. Item non prohibetur repreſentare myſteria feſtiuitatum, vt Paſtores, Herodem, Magos, &c. quia ſunt ad compunctionem potius, quam ad laſciuiam, vel voluptatem, pro vt in Paſchate repræſentatur ſepulchrum Domini, ad excitandam deuotionem.

1105 *Cap. XIII.* Vt Clericorum.

Trid. ſeſ 25. Ref 14. CLerici præſertim in ſacris viuant caſte, abſtinendo ſe à libidinis vitio, præſertim illo, propter quod venit ira Dei; & peccantes puniantur canonicè pro qualitate delicti. & ſi ob hoc peccatum ſuſpenſus præſumpſerit celebrare diuina, ſpolietur eccleſiaſticis beneficijs, ac perpetuo deponatur: & Prælati, qui præſumpſerint tales peccantes ſubſtinere, maximè intuitu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, puniantur pari pœna; & clerici qui habent coniugem ſi peccant, grauius puniantur, quia poſſunt vti legitimo matrimonio.

1106 *Cap. XIV.* A crapula.

CLerici à crapula, & ebrietate abſtineant, nec incitetur quiſquam ad bibendum, nec teneatur obligationem exequi de ſumendo potus æquales: & qui eſt culpabilis in prædictis, & à ſuperiore monitus non ſatisfaciat, ab officio, & beneficio ſuſpenditur.

1107 *Cap. XV.* Clerici.

CLerici non exerceant offitia, vel commercia ſecularia, maximè inhoneſta. Item mimis, ioculatoribus, hiſtrionibus non intendant (ideſt non ſint). Item tabernas vitent, niſi ob neceſſitatem itineris. Non ludant ad aleas, & taxillos, nec talibus ludis interſint. Item habeant coronam, & tonſuram congruentem. Item diligenter ſe exerceant in officijs eccleſiaſticis, & alijs bonis ſtudijs. Item deferant clauſa indumenta de ſuper, quæ non ſint nimis longa, vel breuia. Item non vtantur pannis rubeis, vel viridibus, nec manicis, aut ſotularibus conſuticijs, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus. Item cappas manicatas non gerant in eccleſia ſua ad officium diuinum, etiam, qui ſunt in ſacerdotio, vel dignitate: nec alibi, niſi ob timorem, liceat habitum transformare. non ferant fibulas, nec corrigias cum auro, vel argento, nec anulos, niſi ſint in dignitate. Pontifices in publico, & in eccleſia ferant indumenta linea, niſi ſint monachi, qui debent ferre habitum monachalem. Pallijs diffibulatis non vtantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

Gloſ. Qui deficit ab officio ſuo, exercendo officia ſecularia, degradatur. *can. clericus diſt. 9*1. Item clericus luſor alearum, vel ſpectator punitur. Item quòd perditor in ludo alearum poteſt repeti. Item eccleſiaſtici in veſtibus conforment ſe conſuetudini loci. Item poteſt clericus ex cauſa iuſta deponere habitum (vt ob

metum

metum, v.g.) nec erit apoſtata. Item ex anulo præſumitur matrimonium. Item monachus factus Epiſcopus non penitus liberatur à regula monachali.

1108 *Cap. XVI.* Ex litteris. *Honorius iij.*

CLerici exercentes ſecularia negotia, ſi ter moniti non reſipiſcant, non gaudent priuilegio clericali, ſed ſubiacent ſtatutis, & conſuetudini patriæ, & hoc in facultatibus tantum, nam in illis ipſo facto renunciant priuilegio clericali. Not. quod clericus vſque ad tertia monitionem gaudet priuilegio clericali, vltra non.

Gloſ. Clericus non poteſt ſolis verbis ſuo renunciare priuilegio. cap. ſi diligenti de foro competenti. Item clericus bene viuens gaudet priuilegio clericali, non ſolum in perſona, & rebus eccleſiaſticis, verum etiam in rebus proprijs. *can. eccleſiarum ſeruos 12. quæſt.2.* Item clericus vxoratus etiam tonſuratus non gaudet priuilegio. Item priuilegium ad tempus ob delictum ſuſpendi poteſt. *can. curatos 15. q.6.*

IN SEXTO LIBER III.

DE VIT. ET HONEST. CLER. Tit. I.

1109 *Cap. I.* Clerici. *Bonifac. viij.*

CLerici qui ſe faciunt ioculatores, goliardos, ſeù buffones, ſi per annum hoc exerceant, ſunt ipſo iure omni priuilegio clericali priuati: ſi minus anno ter admonentur ab ordinario, & non deſiſtunt, priuantur per ſententiã omni priuilegio clericali. Clericus habet multa priuilegia, de quibus in *c. ſi quis ſuadente.*

Gloſ. Clericus largè eſt dignitas, & qui detrahit dignitati, amittit priuilegium dignitati conceſſum, non perſonæ.

Gloſ. Ioculatores ſunt, qui in publico faciunt ſpectaculum ſui corporis. Vnde non prohibentur facere in occulto aliquid ioci, ob infirmitatem, vel ex alia honeſta cauſa.

Gloſ. In hoc caſu per annum perdunt clerici priuilegium eſt ius clericale ipſo facto, etiam non præuia: admonitione: & hoc nouum. Item actus damnatus vocatur ars, ſic etiam vſura vocatur ars. Item breue tempus hic intelligitur intra annum, poſt verò dicitur longum, vel vetus. *Cap. 1. 35 q. 8.* vbi de hoc.

CLEMENTIN. LIB. III.

DE VIT. ET HONEST. CLER. Tit. I.

1110 *Cap. I.* Diœceſanis.

ORdinarij moneant clericos exercentes publicè officia carnificum, ſeu macellariorum, vel tabernariorum, vt infra certum terminum ab illis præfigendum deſiſtant, & quod nullo vnquam tempore illa reaſſumant. & ſi ter perſonaliter moniti non deſiſtunt, vel deinde reaſſumunt, tunc clerici coniugati omni careant priuilegio clericali, non coniugati careant in rebus priuilegio; & ſi tanquam laici incedant, careant etiam in perſonis, eo ipſo, quamdiù in præmiſſis perſtiterint. Item ordinarij contra alios clericos, qui faciunt negotia ſecularia, vel officia non conuenientia clericatui, publicè, ita ſeruent canones, quod illos compeſcant, ita vt ipſi non reprehendantur de negligentia damnabili. Not. quod contra facientes huic diſpoſitioni peccant mortaliter. Item ſufficit monitio in verbo, ſed eſt facienda à ſuo Prælato, non ab ordinario alterius loci, niſi delinquant in ſua diœceſi.

Gloſ. Clericus exceptus ſubiacet ordinario loci in hoc. Item monitio fit ter, & non ſemel peremptoriè. Item licet ſit neceſſaria monitio, non tamen eſt neceſſaria ſententia priuationis, quia eo ipſo. Item clericus abſtinens à prædictis recuperat priuilegia.

1111 *Cap. II.* Quoniam.

CLericus beneficiatus, qui ſine cauſa rationabili vtitur veſte virgata, eſt ſuſpenſus ipſo iure per ſex menſes à perceptione fructuum beneficiorum: ſi non eſt beneficiatus, ſed Diaconus, vel Subdiaconus, eſt inhabilis ſtatim ad habenda beneficia eccleſiaſtica. Idem ſtatuit de clericis, qui talem veſtem ferunt, & publicè tonſuram clericalem. Item qui habent dignitatem, perſonatum, beneficium curatum, vel ſi ſint ſacerdotales & religioſi, publicè ferant talem veſtem, vel infulam, ſeù pileum lineum publicè portent in capite, ſunt ſuſpenſi à fructibus per annum; ſacerdotes autem, & religioſi ſunt inhabiles ad beneficia per annum. Item omnes eccleſiaſtici ſeculares, qui vtuntur tabardo foderato vſque ad oram ita breui, quod veſtis inferior notabiliter videatur dent tabardum pauperibus infra menſem, ſiue ſint religioſi habentes adminiſtrationem, ſiue clerici ſeculares. Religioſi verò non habentes adminiſtratio-

nem

nem, infra idem tempus teneantur illud conſignare ſuis ſuperioribus in vſus pios conuertendum. Item clerici, præſertim beneficiati, non vtantur publicè caligis ſcacatis rubeis, aut viribus.

Gloſ. Iſtæ pœnæ habent locum ſolum in veſtibus hic expreſſis. Item clericus ſuſpenſus, ſi accipit fructus, non fit irregularis. Item fructus ſunt diſtribuendi intereſſentibus ſocijs, ſi ſunt diſtributiones quotidianæ; ſi verò ſint alij redditus, accreſcunt eccleſiæ. Item clericus vtens veſte, ſine tamen tonſura, non incurrit hanc pœnam. Item monachus licet ferat habitum ſuum, tamen, ſi eum cooperit habitu clericali, dicitur apoſtata. Vide *cap. 2. de cler. vel mon. in 6.* Item per beneficium intelligitur etiam penſio, quam quis habet in titulum. Item monachus, qui de licentia ſui ſuperioris eſt in ſtudio, vel peregrinatur, poteſt facere gratuitam eleemoſinam moderatam. ita Hoſt. in ſum. de pœn. & remiſ. §. quibus, & qualiter per cap. præterea de off. deleg.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER TERTIVS.

DE VIT. ET HONEST. CLER.

Tit. I.

1112 *Cap. I.* Docta ſanctorum. *Ioann. xxij.*

IN officijs diuinis, vt horis canonicis & miſſis ſolemnibus, non præſumant cantare muſicas laſciuas, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio per octo dies: poſſunt tamen canere vltra cantum eccleſiaſticum aliquas conſonantias, quæ melodiam faciant.

DECRETALIVM LIB. III.

DE COHABIT. CLER. ET MVL.

Tit. I.

1113 *Cap. I.* Inhibendum.

NVllus ſacerdos retineat fœminas, de quibus poteſt eſſe ſuſpicio, ſed eas ſolum, quas iura permittunt, vt mater, amita, ſoror: & has, ſi ijs indigeat, habeat in domo longè à conuerſatione ſua. Item fœminæ non præſumant accedere ad Conſ. Mog. Trid ſeſ. 24 Ref. 8.

altare, nec presbytero miniſtrare, nec intra cancellos ſtare, vel ſedere.

Gloſ. Loquitur hic textus de ſuſpectis, vt de iuuenibus: Secus quando nulla eſt ſuſpicio mali. Item clerici poſſunt cohabitare cum mulieribus in linea tranſuerſali vſque ad ſecundum gradum, in recta vero deſcendenti, ſeu aſcendenti vſque ad quartum gradum, *can. cum omnibus* 81. *diſt.*

1114 *Cap. II.* Si quiſquam.

PResbyter, diaconus, ſubdiaconus, ſi ter monitus inueniatur loqui, vel conuerſari cum fœmina ſuſpecta de crimine fornicationis cum eo, eſt excommunicandus, & fæmina canonicè eſt punienda.

Gloſ. Nomine ſacerdotis intelliguntur inferiores ordinati, ſicut nomine clerici intelliguntur ſuperiores. Item fæmina ob crimen fit fori eccleſiaſtici.

1115 *Cap. III.* Clericos. *Alex.iij.*

ORdinarij non debent cogere clericos in ſacris conſtitutos & publicè concubinarios, vt eas abiurent, ne redeuntes ſint periuri; ſed cogant per ſuſpenſionem, & interdictum: & ſi deinde reincidunt, excommunicent aliquos illorum.

Not. quod quando præſumptio eſt, ne quis ſit ſeruaturus iuramentum, non eſt cogendus ad iurandum: quia nemini parandus eſt laqueus.

1116 *Cap. IV.* Sicut.

CLerici in ſacris, ſi moniti contemnunt relinquere concubinas, ſuſpendantur à beneficijs, donec plenè ſatisfecerint: & ſi ſuſpenſi præſumpſerint concubinas retinere, remoueantur à beneficijs perpetuo.

Gloſ. Alij clerici in minoribus ordinibus conſtituti ſunt compellendi, vt dimittant mulieres concubinas; ſed non cum tanto rigore, vt nimirum priuentur beneficijs. *cap. ſi autem inf. eod.* Item quando notoriè conſtat, clericum eſſe concubinarium, vel per ſententiam eſt condemnatus, eſt ipſo iure ſuſpenſus: ſecus, ſuſpendendus tantum eſt.

1117 *Cap. V.* Super eo.

LItteræ obtentæ à Papa per presbyterum concubinarium ſuſpenſum ab officio, vt abſoluatur, ſi non continent ſeriem facti, non ei proſunt. Not. quod clericus concubinarius occultus, ſi appellat, auditur.

Gloſ.

Gloſ. Appellationis litteræ, vt valeant, debent continere feriem facti, ideſt explicare omnes cauſas, cur fuerit excommunicatus, vel ſuſpenſus. cap. cum pro cauſa de ſent. excom. alias eſſent impetratæ tacita veritate, & ſic non valerent. *c. dilectus ſupra de reſcript.*

1118 *Cap. VI.* Si autem.

CLerici concubinarij in maioribus, vel minoribus, ſi ſecundo, vel tertio moniti, eas non dimittunt, poteſt Epiſcopus vltra officij interdictionem eos ſpoliare eccleſijs, vel earum portionibus, appellatione poſtpoſita.

Gloſ. Quod dicitur eſſe eccleſijs priuandos, videtur intelligi vt ſupra in cap. ſicut: quod primo ſuſpendantur, deinde poſt tertiã admonitionem priuentur beneficijs. ſed vere de iure ſtatim priuari poſſunt. vnde quod in d. *cap. ſicut*, dicitur ſuſpendendos eſſe primo loco, intelligitur ex gratia.

1119 *Cap. VII.* Veſtra. *Lucius iij.*

NOtorium crimen eſt, de quo presbyter canonice condemnatur; occultum, quod ab eccleſia tolleratur. A concubinarijs publicis, ideſt ab eccleſia condemnatis (quod eſt publicum iuris) vel ſi habent operis euidentiam (quod eſt facti) populus non debet diuina myſteria audire, nec alia ſuſpicere ſacramenta: non quia ſacramenta ſint inualida, ſed ad talis ſacerdotij arcendam licentiam. Ab occultis, & toleratis eſt licitum recipere ſacramenta.

Gloſ. Fama manifeſtum, & notorium differunt. Fama eſt ſtatus illæſæ dignitatis vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus: quæ aliquando procedit ex ſcientia, aliquando ex ſuſpicione, aliquando ex certo auctore, quandoque ex incerto, *can. ſanctum eſt diſt.*4. Manifeſtum dicitur quod procedit ex ſcientia, & certo auctore, & quod poteſt probari. *l. hæredes ff. qui teſtam. fac. poſ.* quandoque tamen occultum etiam dicitur id, quod poteſt probari. *l. eos. §. ſi quis autem C. de appell.* Notorium facti eſt, quod nulla poteſt tergiuerſatione celari. *cap. tua inf. eod.* & in hoc nullus appellans auditur. *c. cum ſit Romana ſupra de appell.* in quo notorio creditur ſimplici officiali, nec requiritur ſcientia omnium, ſed plurium. Notorium vero iuris, id eſt quando eſt confeſſus, vel condemnatus, & ſi negetur hoc notorium, quandoque eſt probandum. Notorium præſumptum eſt, vt paternitas, filiatio, conſanguinitas. Item occultum dicitur, quod eccleſia non vendicat; & licet plures ſciant, tamen reputatur occultum, quandiu ab eccleſia tolleratur.

Cap.

1120 *Cap. VIII.* Tua nos.

SI concubinatus clerici ita eſt publicus, vt appelletur, notorius (ideſt vt nulla poſſit tergiuerſatione cælari) non requiritur teſtis, nec accuſator ad hoc, vt puniatur. Si eſt publicus, non ex euidentia, ſed ex fama, non ſufficiunt teſtimonia ſola ad condemnandum, quia non teſtimonijs, ſed teſtibus eſt iudicandum (ideſt teſtibus iuratis). Quod ſi habetur talis ſuſpicio de clericis, vt ſcandalum generetur in populo, tunc eſt indicenda canonica purgatio, quam ſi noluerint, vel non valuerint præſtare, ſunt puniendi ſecundum canones. Nota, quod in notorijs facti non requiritur probatio. Item, quod deficiens in purgatione punitur, quia tunc fama præſumptiua accipitur pro veritate. Item nolle ſe purgare, & deficere in cauſa, accipitur pro eodem.

Gloſ. Non eſt iudicandum per dicta teſtium, niſi iurent. Item per ſolam ſuſpicionem, ſiue famam, niſi ſcandalum oriatur, non eſt indicenda purgatio.

1121 *Cap. IX.* A nobis.

Trid. ſeſ. 25. Ref. c. 14. FÆminæ non ſunt permittendæ habitare cum clericis, niſi ita ſint conſanguineæ, vt nulla ſuſpicio ſit criminis.

Gloſ. Naturale fœdus excludit præſumptionem mali. ***cap. cum in iuuent. de præſumpt.***

1122 *Cap. X.* Quæſitum. *Gregor. ix.*

CLericus fornicarius, licet pro peccato mortali quoad ſe ipſum ſit ſuſpenſus, tamen non eſt ſuſpenſus quoad alios, & non eſt vitandus in diuinis offitijs, niſi peccatum ſit notorium per ſententiam, vel confeſſionem, vel euidentiam rei.

Gloſ. Aliquis dicitur ſuſpenſus quoad ſe tantum, quando eſt in peccato mortali. can. teſtamentum diſt. 6. quoad ſe verò, & quoad alios dicitur ſuſpenſus, vt in cap. veſtra eod. & de ſimon. cap. tanta. quandoque tandem quis dicitur ſuſpenſus quoad alios, & non quoad ſe, vt quando locus eſt interdictus pro delicto ciuium, vel Principis ſecularis. Item clericus in crimine fornicationis exiſtens vel ſimoniæ tantum, eſt euitandus, quamuis occulto, quia eſt ſuſpectus ipſo iure: in alijs non item, quantumcumque notorium ſit ipſum crimen. ***can. præterea §. verum 32. diſt.***

DE-

DECRETALIVM LIBER III.

DE CLER. CONIVGAT. Tit. III.

1123 *Cap. I.* Si quis. *Alex. iij.*

SI clericus in minoribus contrahat matrimonium, cogatur per cenſuras eccleſiaſticas dimittere beneficia, & retinere vxorem; ſi erat in ſacris, cogatur per ſuſpenſionem, & excommunicationem dimittere vxorem, & agere pœnitẽtiam de commiſſo.

Gloſ. Beneficia clerici vxorati vacant ipſo iure, ſed coguntur dimittere quoad ſolum factum, & poſſeſionem, quia facto contrario renunciarunt ſuo iuri. Item beneficium non poteſt conferri coniugato, niſi cum eo diſpenſetur. An ſit priuatus ipſo iure, vel priuandus? dic ſecundum.

1124 *Cap. II.* Sanè.

CLericus coniugatus non eſt capax beneficij, niſi voueat perpetuam caſtitatem, & coniux fuerit vna, & virgo, nec poſſunt admitti ad ſacros ordines, vel adminiſtrationis eccleſiaſticas.

Gloſ. Quando vouent caſtitatem, debent habitare ſeparatim, etiam ſi ſint ſenes, & abſque ſuſpicione copulæ. ſi verò ſint iuuenes, non poſſunt promoueri, niſi tranſeant ad religionem. *cap. cum ſit praditus*, & *cap. Apoſtolicam*, & *cap. coniugatus de conuerſ. coniugat.* Item an qui prius corrupit virginem, quam poſtea deſponſauit, poſſit ordinari in ſacris. Dic quod ſic, quia iſte verè in plures non diuiſit carnem ſuam. argumento can. Valentino 34. diſt.

1125 *Cap. III.* Quod à te.

CLerici in minoribus ſunt ſpoliandi beneficijs, ſi contrahant: & ſiquid de proprijs bonis eccleſiæ titulari contulerunt, eis reſtituitur.

Gloſ. An quando clericus attulit aliquid ſuæ eccleſiæ, & monachus monaſterio, ſi recedit, ſit ei reſtituendum, vel alij monaſterio in quod tranſit dandum? Reſpondetur varie. Primo ſi ſponte ſua recedit, nihil eſt dandum: ſi auctoritate iudicij, dandum eſt. Secundo omnis donatio facta eccleſiæ tempore ingreſſus, vel monaſterio, habet hanc tacitam conditionem, vt duret illo perſeuerante: ſecus ſi dona-

ſi donauit eccleſiæ non tranſiens ad illam; tunc non reuocatur, quia perfecta eſt donatio, niſi fuiſſet expreſſa aliqua conditio in donatione. Tertio, & verior: non ſunt reſtituenda de ſtricto iure, ſed tantum de benignitate, vt loquitur hic textus. Si res tempore ingreſſus fuerunt expreſsè datæ, nunquam reſtituuntur; ſi tacitè, ſunt dandæ, quia ſequuntur perſonam, tanquam acceſſorium, principale. Aduerte in addit. quod clericus in ſacris faciens matrimonium, ſuſpectus eſt de hæreſi. not. *ſupra cap. primo eodem*.

1126 Cap. *IV*. Sanè. *Innoc. iij.*

EPiſcopi poſſunt diſpenſare cum ſacerdote, qui de facto contraxit matrimonium, poſt actam pœnitentiam, & vitam laudabilem: ſi ſunt continentes, vt exerceant ordines in officio ſuo, ex indulgentia; ſecus ex rigore, & ante pœnitentiam. Nota, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare, ſi ſacerdos contraxit cum virgine; ſecus, ſi non cum virgine, vel fuit bigamus; id eſt, dum erat ſæcularis, habuit aliam vxorem.

1127 *Cap. V.* Diuerſis.

EPiſcopus debet priuare beneficijs, quæ tempore contractus matrimonij clericus habebat: ſi verò poſt contractum Epiſcopus ſcienter contulit beneficia eccleſiaſtica tali clerico, illis non Epiſcopus, ſed ſuperior eius priuet.

Gloſ. Non Epiſcopus, ſed ſuperior priuat: quia nemo contra factum ſuum poteſt venire; ſecus ſi ignoranter contulit. An Epiſcopus poſſit collata beneficia reuocare, vt bona eccleſiæ alienata? Reſp. bona alienata eccleſiæ poteſt repetere, collata beneficia, non. cauſas vide ibi. Item à quo conferantur illa beneficia, quibus ſpoliatus eſt is, cui poſt matrimonium ab Epiſcopo fuerunt collata? Reſp. quòd in illis, in quibus deuoluitur poteſtas à capitulo ad Epiſcopum, & è contra, conferuntur à capitulo; in alijs verò ab Archiepiſcopo.

1128 *Cap. VI.* Cum olim.

FIlius ſacerdotis græci, ex legitimo tamen matrimonio natus, poteſt ordinari ritu latino, licet pater ſit in ritu græco; niſi conſuetudo regionis repugnet, tunc enim eſſet inhabilis.

Gloſ. Latini in ſacris tenentur ad continentiam non ſolum ex conſuetudine eccleſiaſtica, ſed ex voto, quod faciunt tacite. *can. quoniam, can. aliter, & can. Nicæna diſt. 31.*

Cap.

1129 Cap. VII. Ioannes.

Clericus in minoribus coniugatus non poteſt gaudere priuilegio clericali, & ſic non tenetur ferre tonſuram, dummodo non percipiat beneficium, ratione cuius debeat ferre tonſuram, eò quia redundaret in vituperium miniſterij.

Gloſ. Clericus vxoratus non amittit omne priuilegium clericale, videlicet *can. ſi quis ſuadente 17. quæſt. 4.* poteſt tamen vexari aliqua exactione in perſona vel rebus. Item multa ſunt priuilegia, & vno amiſſo alia non amittit. Item clericus non tonſuratus debet ter moneri, ad hoc vt priuilegium ammittat. Item non poteſt renunciare ſuo priuilegio. *cap. contingit de for. compet.* Item clericus coniugatus non poteſt habere beneficium, niſi Papa diſpenſet. Hoſt. intelligit textum de clerico coniugato non beneficiato, ſed habente ſtipendium ab eccleſia, non tamen in titulum; nam ſi conſuetudo eſt, debet ferre coronam.

1130 Cap. VIII. Cum decore.

Clerici vxorati non admittuntur ad dignitates eccleſiaſticas, & quas habent, dimittere debent.

Gloſ. Nec ſimplicia beneficia clericus coniugatus poteſt habere. *cap. primo. cap. ſane eodem.*

1131 Cap. IX. Ex parte. *Honor. iij.*

Clerici coniugati amittunt priuilegium clericale, & poſſunt vexari à laicis.

Gloſ. Clericus coniugatus etiã tonſuratus non gaudet priuilegio clericali. *cap. Ioannes ſupra eodem.* Item clerici non coniugati, qui ſe immiſcent negotijs ſecularibus, ſi ter moniti non deſiſtant, perdunt priuilegium. *cap. vlt. de vit. & honeſt. cleric.*

1132 Cap. X. Vt conſultationi.

Clericus, ſi in minori ætate fuit tonſuratus, ſi deinde fiat miles, non eſt cogendus ferre habitum, & tonſuram.

Gloſ. Clericus tonſuratus tantum non eſt cogendus ferre habitum, & tonſuram; quia poteſt renunciare priuilegio.

IN

IN SEXTO LIB. III.

DE CLERICIS CONIVGATIS. Tit. II.

1133 *Cap. I.* Clerici. *Boniſac. viij.*

CLericus coniugatus cùm vna, & hac virgine, ferens tonſuram, & veſtes clericales, gaudet duobus priuilegijs. Primo *cap. 1. ſi quis ſuadente.* Secundo, quod pro delictis non poteſt trahi ad tribunal laicale, nec criminaliter, nec ciuiliter, nec à ſeculari poteſt condemnari in perſona, nec in pecunijs. cætera priuilegia non habet; immo ſi non defert coronam & veſtes, amittit etiam iſta duo. Not. quod clericus coniugatus, vt gaudeat priuilegio, debet ferre non ſolum veſtem ſuperiorem, ſed etiam inferiores, ſi ſint patentes: quia ſi fert inferiorem laicalem, habetur vt laicus. Item clericus coniugatus, licet gaudeat his duobus priuilegijs, non tamen poteſt eſſe Vicarius, quia in alijs eſt vt laicus. Item bigamus nullo gaudet priuilegio.

Gloſ. Mulier debet eſſe deſponſata in virginitate, ad hoc vt clericus coniugatus gaudeat priuilegio clericali, & non ſufficit ſi ab eodem fuit prius corrupta, licet alij aliter dicant. Item clericus contrahendo renunciat reſcripto de obtinendo vacaturam; quia contrahendo renunciat per ipſum factum, & animum depoſuit: quo caſu ius etiam in re perditur, ergo multo magis ius ad rem. *cap. vlt. de conceſſ. præbend.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE CLER. NON RESID. IN ECCL. vel præben. Tit. IV.

1134 *Cap. I.* Non liceat.

Trid. ſeſ. 6. Ref. c. 1. & 2 ſeſſ 23. Ref. cap. 9.

NVlli Epiſcopo ſine licentia Papæ licet tranſire ex ſuo Epiſcopatu ad alium acceptando; quia cùm nemo ſoleat tranſire ad minorem, præſumitur ambire maiorem.

Gloſ.

Gloſ. Epiſcopus tranſiens, vt ſupra, perdit vtrumque Epiſcopatum: ſic nec alij inferiores abſque licentia Epiſcopi. *cap. admonet ſupra de renunciat.* Item dubia in peiorem partem ſunt interpretanda. *cap. 2. de elect.* Item facilius diſpenſatur cum eo Epiſcopo, qui tranſit ad maiorem Epiſcopatum, quàm cum eo qui tranſit ad parem, vel minorem. *cap. licet, de tranſact.*

1135 *Cap. II.* Ex geſtis.

CArdinalis per quinquennium nō reſidebat, & canonicè admonitus non ſe correxit, ſed adhuc in alienus morabatur, fuit canonice depoſitus à ſuo tit. parrochiali. Nota hoc idem de quolibet Prælato, qui ſuam eccleſiam deſerit.

1136 *Cap. III.* Quia.

VNus non poteſt habere plures dignitates eccleſiaſticas, vel plures eccleſias parochiales: & quando de eccleſio, vel miniſterio eccleſiaſtico eſt prouidendum, eligatur perſona, quæ poſſit reſidere in loco, & exercere curam per ſe ipſum; & ſi ſecus fiat, accipiens amittit beneficium: & qui dedit, priuatur poteſtate conferēdi. Trid. ſeſ. 6. Ref. 2.

Gloſ. Qui habet eccleſiam in aliquo cauſa poteſt ſeruire per Vicarium, vt cum parochialis eccleſia eſſe annexa dignitati, vel præbendæ. Item quædam poſſunt fieri per alios, quædam non. Vide ibi. Item qui indigno contulit eccleſiam, priuatur ea vice facultate conferendi. *cap. cum in cunctis de elect.*

1137 *Cap. IV.* Relatum eſt. *Alex. iij.*

SI præſentatus ad eccleſias, vel ad beneficia poſſit reſidere, & nolit, non eſt admittendus, & admiſſus eſt remouendus non obſtante appellatione, niſi abſit de licentia ſuperioris ob ſtudium, vel ob honeſtas cauſas.

Gloſ. Nota hunc textum intelligi, ſi præſentatus promittit reſidere, quia verba cum effectu ſunt recipienda. Item loqui de curato non de beneficiato ſimplici, vt in *cap. peruenit de appellat.*

1138 *Cap. V.* Fraternitati.

CLericus alterius diœceſis non eſt recipiendus ſine litteris commendatitijs ſui Epiſcopi, vel de mandato Papæ.

Gloſ. Commendatitiæ litteræ vel dimiſſoriæ dicuntur, quibus dimittitur, & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus ſit fides de vita, & ordinibus. Item clericus ſine licentia Epiſcopi ſui non debet dimittere ſuam eccleſiam. *cap. admonet de renunciat.* Item dimiſſo-

dimiſſoriæ dicuntur etiam litteræ, quæ dantur appellantibus, vulgo Apoſtoli. Aduerte in addit. quod ſi litteræ dimiſſoriæ ſint amiſſæ, poſſunt probari per teſtes.

1139 *Cap. VI.* Conquerente.

QVi non reſidet in beneficio, etiam modicæ æſtimationis, illo priuatur. Nota, quod qui habet ſufficiens beneſitium, & agat de alio, non eſt audiendus. Item qui non ſeruit eccleſiæ, non poteſt accipere aliquid de beneficio in illa eccleſia.

Gloſ. Nomine victus intelligitur veſtitus, *l. verbo victus, ff. de verb. ſignif.* Item in ſufficientia beneficij conſideratur plura, vt nobilitas, ſcientia dignitas, itaut ſufficiat ſibi, & ſuis, & hoſpitalitatem ſeruare queat, & pro ſoluendis iuribus Epiſcopalibus. *cap. multa. cap. de monac. tit. ſequenti.* Item clericus debet reſidere in ſua eccleſia, alias poteſt priuari, præcipuè ſi eſt in dignitate: nec abſens poteſt aliquid accipere, niſi ſit in contrarium conſuetudo. Sed aduerte, quod hodie ſeruatur *Trid. ſeſſ. 6. de reformat. c. 1. & ſeſſ. 23. eod. cap. 1.* Item de iure communi nemo poteſt habere plura beneficia, quorum vnum ſufficit. *cap. cum teneamur tit. ſeq. cap. cum adeo de reſcript.*

1140 *Cap. VII.* De cætero.

CAnonicus, qui eſt in ſeruitio Epiſcopi, poteſt accipere fructus beneficij, ac ſi eſſet præſens, ſed non diſtributiones.

Gloſ. Qui eſt in ſeruitio Epiſcopi, dicitur ſeruire eccleſiæ; & ſic reputatur pro præſenti quoad perceptionem beneficij, & multò magis ſi inſeruit Papæ. *cap. cum dilectus.*

1141 *Cap. VIII.* Ex parte. *Caleſtin. iij.*

QVi abeſt ab eccleſia, & per longum tempus, vt per decennium eſt citandus, vt veniat: & ſi vocatus non vult venire, eligatur alius pro illa dignitate.

Gloſ. Pro minori tempore, clericus, vel prælatus poteſt priuari, ſed ſemper eſt citandus: nam non citatus, non conuictus, vel confeſſus, vel per contumaciam abſens non eſt priuandus. *cap. inter quatuor de maior. & obed.* etiã ſi ſit vagabũdus. Sed ſi alibi permiſit in titulari recipiendo ſecundũ beneficium, poteſt priuari primo; imò ipſo iure vacat primum. *c. litteras, & c. cum noſtris de conceſſ. preben.* Item decanus debet reſidere, alioquin priuabitur. Quod autem ſit officium decani, colligitur ex conſuetudine. Item iuſta cauſa excuſat abſentiam ad certum tempus, ſi in termino præfixo non venit.

Cap.

1142 *Cap. IX.* Qualiter. *Innoc. iij.*

ARchiepiſcopus, qui temere non reſidet, & vocatus non venit, priuatur, & eligatur alius tranſacto certo termino. Trid. ſeſ. 6. Ref. 1. & ſeſ. 23. Ref. 1.

Gloſ. Habet eccleſiam pro derelicta, qui monitus non venit, vel facit aliquid incompatibile; vt ſi contrahat matrimonium. *cap. 1. ſupra de cler. coniugat.*

1143 *Cap. X.* Inter.

CLerici habentes eccleſias, vel præbendas ſi ſine iuſta, & neceſſaria cauſa, præſertim ſine conſenſu ordinarij ſunt abſentes, & citati, intra certum tempus præfixum non veniunt, poſſunt priuari beneficijs.

Gloſ. Clerici, etiam ſi habeant iuſtam cauſam, tamen debent petere licentiam ab ordinario. Item beneficiatus ob abſentiam priuatus probans impedimentum ſuæ abſentiæ, eſt reſtituendus. *cap. vlt. inf. eod.*

1144 *Cap. XI.* Ex tuæ.

CLericus non reſidens, ſi fraudulenter ſe abſentat, vt non citetur, poterit ter publicis edictis citari in ſua eccleſia: & ſi non obedit, & inter ſex menſes non redit, debet priuari eccleſia ſecundum ius canonicum.

§. Contra eos. Contra talem clericum abſentem procedatur per ſuſpenſionem, & excommunicationem, vt obediatur. Quod ſi non obediat, Cardinalis Legatus eum amoueat ab adminiſtratione ſpiritualium, etiam ſi ſit Epiſcopus, prouidendo eccleſias de perſonis idoneis: non tamen in eum ferat ſententiam degradationis; vel, ſi expediat, miſericorditer poſſit agi cum illo. Trid. ſeſ. 5 Ref. 1.

Aduerte ex Hoſtien. quod ſi intra Prouinciam facit ſui copiam, non poteſt procedi ex edicto, quod non perueniſſet ad eum, nec poteſt procedi contra latitantem ex edicto non ſolemniter propoſito.

Gloſ. An in caſu iſto mora purgetur. Item ſpoliari poteſt, ideſt ſuſpendi ab adminiſtratione temporalium per iſtum textum. Item iſte textus loquitur de Prælatis tantum. *cap. quoniam frequenter vt lit. non conteſt.* Item Legatus, licet ex mandato generali poſſit contra alios, tamen non poteſt contra Epiſcopos, niſi ex ſpeciali mandato. *d. c. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt.* vel agatur de crimine. Item arguitur ex iſto textu, quod qui depoſuit, non poteſt reſtituere depoſitum.

1145 *Cap. XII.* Tuæ fraternitatis.

QVi cauſa ſtudij de licentia ſuperioris eſt abſens, & percipit fructus ſui beneficij, ſi ſe transfert ad villas vel caſtella, in quibus vel non eſt, vel minus competens eſt exercitium ſtudiorum, non poteſt percipere fructus: quia fraus nulli debet patrocinari. Nota quod indulgentia debet intelligi ſecundũ mentem cõcedentis.

Gloſ. Nomine ſtudij intelligitur bonum ſtudium; & eſt idem eſſe minus competens, ac nullum ſtudium.

1146 *Cap. XIII.* Ex parte. *Honor. iij.*

QVi iurat reſidere in ſua eccleſia, poſtea ſine fraude ſe abſentat ad defendenda, vel proſequenda iura ſuæ eccleſiæ, non dicitur periurus, ſed debet cenſeri reſidens. Nota quod qui pro vtilitate ſuæ eccleſiæ eſt abſens, dicitur præſens, & non periurus.

Gloſ. Si eſſet in ſeruitium Epiſcopi vel Papæ, nec dicitur periurus. Item iuramentum aliquando extenditur ad ea, de quibus non fuit dictum, vel cogitatum. Item quòd poteſt eſſe abſens pro facto proprio: quia in iuramento excipitur factum proprium, quia in generali ſermone ſemper perſona loquentis excipitur.

1147 *Cap. XIV.* Cum dilectus.

FAmiliares Papæ in abſentia percipiũt fructus ſuæ præbẽdæ, quia pro præſentibus habentur, non obſtante cõſtitutione cõtraria.

Gloſ. Non debet habere talis familiaris Papæ abſens victualia, ſeu diſtributiones. *cap. de cætero ſupra eod.*

1148 *Cap. XV.* Ad audientiam.

CAnonici, qui ſunt in ſeruitio Epiſcopi, poſſunt accipere fructus præbendæ, non obſtante conſtitutione & iuramento; quia qui ſunt pro ſeruitio Epiſcopi, vel eccleſiæ, dicuntur eſſe præſentes. Nota, quod infirmus intelligitur quaſi ſeruire, & ſic integrè percipit præbendam.

Gloſ. Abſentes nihil poſſunt percipere, niſi ſit de conſuetudine approbatum. *de conſtitut. cap. cum omnes.* Item Epiſcopus poteſt habere tantum duos canonicos pro ſuo ſeruitio; & ſi plures, priuantur beneficio ſuo. Item, licet illi duo percipiant fructus præbendæ, non tamen diſtributiones.

1149 *Cap. XVI.* Cum ad hoc. *Greg. ix.*

SI abſentes priuilegiati à Papa, vel Epiſcopo, ſint tanti, vt eccleſia deſtituatur miniſtris, Epiſcopus reuocet canonicos, & beneficiatos, priuilegijs non obſtantibus: & ſi non venerint, de ipſorum præbendis faciet eccleſiæ inſeruire; & ſi quid ſupereſt de redditibus, conuertat in vtilitatem eccleſiæ. Nota, quod ordinarius non poteſt tales abſentes priuare ex priuilegio, & gratia Papæ, licet de iure poſſit; ſi autem diu durant in contumacia, poteſt illos ex toto priuare.

Gloſ. Indulgentia conceſſa ſubditis ſpirat poſt mortem concedentis, ſi ſit in præiudicium eccleſiæ.

1150 *Cap. XVII.* Clericos.

QVi habent beneficia requirentia reſidentiam, ab Epiſcopo poſſunt priuari, ſi abſque ipſius licentia tranſeunt morandi cauſa in aliam diœceſim, & moniti non redierint, neque oſtendant rationabilem excuſationem.

Gloſ. Clericus, etiam cum iuſta cauſa non poteſt ſe abſentare ſine licentia Prælati. *cap. relatum eod.* Item ſi clericus abſens habet eccleſiam pro derelicta, vt ſi matrimonium contraxit, vel factus eſt miles, vel ioculator, vel accepit aliam curam; vbi hoc conſtat, Epiſcopus ſtatim conferat eccleſiam. Si verò non habet pro derelicta, tunc Epiſcopus moneat, & faciat, vt hic, & in *cap. ex tua* ſupra dicitur. Item rationabilis excuſatio, v.g. eſſet infirmitas, capitalis inimicitia, vel alia iuſta cauſa, ob quam venire non poteſt: & tunc ſi procederetur, non ei præiudicat: ſic intemperies aëris, vel timor mortis, vel fractio pontis.

IN SEXTO LIBER III.

DE CLER. NON RESID. IN ECCLES. vel præben. Tit. III.

1151 *Cap. I.* Conſuetudinem. *Bonifac. viij.*

DIſtributiones, quæ manualia beneficia, ſeù victualia vocantur, non dentur, niſi canonicis beneficiatis, & clericis, qui diuinis officijs in ipſis eccleſijs interſint ſecundum diſtributionem rationabilem factam, vel faciendam pro horis canonicis.

nonicis. Qui verò abſens aliquid diſtributionum accipit,totum reſtituat, niſi infirmitas, vel iuſta, & rationabilis corporis neceſſitas, vel euidens eccleſiæ vtilitas excuſet. Item idem ſeruandum eſt pro diſtributionibus, & anniuerſarijs defunctorum.

Gloſ. Ex conſuetudine corpus præbendæ poteſt dari abſentibus, non tamen dantur diſtributiones. Item ſi Papa diſpenſat, quod abſens accipiat prouentus ſuos, tanquam præſens, non accipit diſtributiones; quia ex diſpenſatione habetur pro præſente, non pro intereſſente diuinis officijs. Sed ſi in diſpoſitione diceret, *ac ſi præſens eſſet, & intereſſet diuinis officijs*, tunc acciperet etiam diſtributiones. Nota in addit. quis dicatur in ſeruitio Papæ. Item propter infirmitatem, quæ excuſat à celebratione diuinorum, diſpenſatur, vt qui non interſit accipiat diſtributionem. Item propter vtilitatem etiam idem reputatur præſens, & idem recipit diſtributiones. *cap. expoſuiſti, ſupra de præben.* Not. in addit. quod famulus ægrotans habebit ſalarium. Item qui vadit ad horas principaliter propter denarium, eſt ſimoniacus mentalis, vt ibi dicitur in fine.

DECRETALIVM LIB. III.

DE PRÆBEN. ET DIGNIT.

Tit. V.

1152 *Cap. I.* Vt nullus.

Cōc.Piſta BONA eccleſiaſtica non acquiruntur iure cōſanguinitatis. Nota, quod hæreditaria ſucceſſio non habet locum in ſpiritualibus.

Gloſ. Eccleſiaſtica bona, vel quæ intuitu eccleſiæ ſunt quæſita, ſiuè mobilia, ſiuè immobilia ſint, nullo modo tranſeunt ad conſanguineos, nec ex teſtamento nec ab inteſtato: ſecus in bonis intuitu perſonæ acquiſitis, vel de hæreditate alicuius ad clericos prouenientibus, tranſeunt enim ad conſanguineos ex teſtamento, & hoc non ſtante ab inteſtato. *cap. 1. de teſtam. & inf. de inſtit. cap. ad decorem.*

1153 *Cap. II.* Non liceat.

Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. NOn licet Epiſcopo ordinare clericos, niſi vel habeant titulum, vel ipſe Epiſcopus illi det vnde viuant.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Licet textus loquatur de omnibus ordinibus, tamen eccleſia Romana non conſueuit cogere Epiſcopos dare ordinatis ſine titulo, vnde viuant, niſi in ſacris eos ordinauerit:

1154 *Cap. III.* Ratio. *Greg.*

BOna eccleſiaſtica cum ſint data pro communi vtilitate, nemo debet applicare vſibus proprijs.

Gloſ. Appropriare tunc bona eccleſiaſtica dicitur ſibi clericus, cùm ita ſua putat, vt poſſit ea alienare; hoc verò non contradicit diuiſioni præbendarum.

1155 *Cap. IV.* Epiſcopus. *Alex. iij.*

SI Epiſcopus aliquem ordinat in diaconatu, vel Presbyteratu, ſi non habet ex ſua, vel paterna hæreditate vnde viuat, ſubminiſtret illi neceſſaria, donec aſſignet aliquem titulum in eccleſia vnde viuat. Trid. ſeſ. 21. c. non licet.

Gloſ. Diſpoſitio textus de ſubdiacono etiam intelligitur. Item etiam intelligi debet *cap. cum ſecundum inf. eod.* Neceſſaria conſiderantur ſecundum facultates eccleſiæ, & dignitatem clerici. Item ad titulum patrimonij poteſt quis ordinari; & talis in perſona, & rebus cenſetur gaudere priuilegio clericali. *cap. eccleſiarum ſeruos, 12. quæſt. 2.*

1156 *Cap. V.* Quia

NEmo debet habere plures eccleſias, quia hoc certum periculum animarum continet; ſed per eas clericis indigentibus ſubueniendum eſt aptis ad inſeruiendum eccleſiæ.

Gloſ. Nemo poteſt habere plures eccleſias ſine periculo animæ, ſed cum diſpenſatione poteſt. *cap. dudum 2. de elect.* & talis vocabitur ad capitulum, & electiones vtriuſque eccleſiæ, ſi commode fieri poteſt; niſi in contrarium faciat conſuetudo eccleſiæ approbata: quia quando diſpenſatur in eccleſia, diſpenſatur etiam in acceſſorijs. *cap. in Geneſi de elect.* & qui in duobus Epiſcopatibus habet duas eccleſias, vtrobique intelligitur habere domicilium. *cap. dilectus fil. de reſcript.*

1157 *Cap. VI.* Cum teneamur.

QVando Papa mandat, vt prouideatur alicui de beneficio, tunc ſi ille habet beneficium ſufficiens, & vel in litteris non fiat mentio, vel non poteſt ei prouideri ſine ſcandalo, non eſt exequendum tale mandatum.

Gloſ. Si impetrans habet aliud beneficium, poteſt quis excipere de beneficio contra eum. *cap. cum adeo, & c. ſi proponetur ſupra de reſcript.* dummodo excipiens non habeat plura beneficia, *cap. cum eccleſ. de except.* Item ſi beneficium non eſt ſufficiens, non videtur neceſſaria mentio in litteris de primo, tutius tamen eſt, ſi fiat. Quod ſi dicat ſe non habere beneficium, & habet tenue, litteræ non valent. *cap. ſi proponente de reſcript.* Item mandatum ſuperioris non eſt neceſſe impleri, vbi poteſt reddi ratio non adimplendi. Nota rem: quod id dicitur poſſe fieri, quod commode, & iure, & ſine ſcandalo fieri tantum poteſt.

1158 *Cap. VII.* Referente.

HAbens duas eccleſias, alteram, quam vult retinet; alteram verò det ordinarius idoneo non habenti aliam eccleſiam.

Gloſ. Non poteſt hodiè habens duas eccleſias alteram eligere, quia ipſo iure vacat prima: quod ſi vtramque contenderit retinere, ſpoliabitur vtraque. *cap. multa inf. eodem.* Item habens vnum beneficium, non reputatur idoneus ad aliud. *inf. eod. cap. ſuper.*

1159 *Cap. VIII.* Maioribus.

BEneficiorum, etiam minorum præbendæ non ſunt diuidendæ, nec eſt facienda permutatio dignitatum.

Gloſ. Duo ad vnam præbendam eligendi non ſunt ita, vt vnus habeat medietatem, alter vero alteram. *cap. dilecto eo.* Sed ex iuſta cauſa vna ſi vacet, poteſt diuidi in duas præbendas, & ſic erunt duo iura, ſi facultates ſufficiant. *cap. vacante inf. eodem.* Item permutatio dignitatum non poteſt fieri, niſi ex diſpenſatione.

1160 *Cap. IX.* Relatum.

REceptus in canonicatu, & habens poteſtatem in officijs, vt canonicus, ſi ei promiſſa eſt præbenda, debet Epiſcopus illi prouidere de præbenda, quæ vacat, vel primo eſt vacatura: quia non eſt congruum eum præbenda carere.

1161 *Cap. X.* Auaritiæ.

REgulares in eccleſijs ſuis non poſſunt diuidere Parochias, nec minuere redditus, vel portiones, quas conſuetum erat dare parochis, vel clericis ſecularibus, qui inſeruiunt eorum eccleſijs, niſi adſit conſenſus Epiſcopi illorum.

Gloſ. Si adeſt cauſa cum conſenſu Epiſcopi, & clericorum, poſſunt diuidi parochiæ, & minui redditus. quod ſi clerici nollent conſen-

conſentire, tunc ſi iuſta cauſa adſit, recurrendum eſt ad ſuperiorem.

1162 *Cap. XI.* Significatum.

POteſt ab Epiſcopo, & capitulo imponi onus ſuper beneficio vacante, licitum tamen, & honeſtum; vt, v. g. quando beneficiatus non eſt infirmus, quotidiè celebret miſſam de ſancta Maria, ſalua honeſtate ſua, & debita deuotione; nec poſſit dimittere eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, & capituli, ſiue cauſa voluptatis, ſiue ſe ad aliam eccleſiam transferendo. Item quia ſumus in ſpiritualibus, hæc non conditio, ſed determinatio oneris. Vel dic, quod conditio licita, & honeſta poteſt apponi pro cultu diuino: quod ſi eſſet illicita, haberetur pro non adiecta; & niſi obſtaret ſimonia, collatio teneret. Item ſacerdos ſi non habet beneficium, ratione cuius tenetur celebrare, poteſt accipere ſtipendium pro miſſa, ideſt pro labore ſuo. Item ad imponendum onus vacanti beneficio ſufficit conſenſus Prælati: nam capitulum fuit appoſitum præter ius. *cap. admonet de rennnciat.* Item talis beneficiatus non poteſt committere alteri ſui anniuerſarium; ideſt officium. Item beneficiatus talis cauſa religionis poteſt ſe transferre ad aliam eccleſiam; petita tamen, licet non obtentâ licentia; non autem cauſa voluptatis eandem dimittere poteſt.

1163 *Cap. XII.* De Monachis.

QVando Monachi præſentāt Vicarios ſuos pro eccleſijs ſibi ſubiectis, Epiſcopus nullum admittet, niſi coram illo redditus ſufficientes aſſignentur, tum ad congruam ſuſtentationem, tum ad iura Epiſcopalia ſoluenda, tum ad hoſpitalitatem tenendam. Nota quod hos redditus aſſignatos Monachi nō poſſunt minuere ſine conſenſu Epiſcopi; & ſic poteſt intelligi *cap. auaritia, ſupra eod.* Trid. ſeſſ. 14. Ref. 12.

Gloſ. Nota quot modis regulares poſſunt habere eccleſias, & quando, vel quomodò poſſunt augere cenſus, &c.

1164 *Cap. XIII.* Ad hæc.

NEmo poteſt habere plures dignitates, vel perſonatus, nec in diuerſis eccleſijs, nec in eadem, per *cap. multa inf. eod.* & *cap. quia nonnulli de cler. non reſid.* niſi ex diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ.

1165 *Cap. XIV.* Præterea.

HAbens plures dignitates, vna retenta, alias dimittat.

Gloſ. Canonicus regularis poteſt fieri Archidiaconus.

can. 1.58. *diſtinct.* Item monachus non poteſt eſſe in duobus monaſterijs, nec abbas fieri *cap.* 1. Item nota, quod recipiens ſecundam dignitatem non habet hodie optionem retinendi, quam mauult, ſed prima ipſo iure vacat; & ſi contendit vtramque tenere, priuatur vtraque. *c. de multa inf. eod.* Item poteſt eſſe in duobus collegijs.

1166 *Cap. XV.* Cum non ignores.

SI beneficiatus electus ad aliam eccleſiam contendit habere vtramque, prima ſit contentus, quia non eſt conueniens, vt vnus habeat locum in duabus eccleſijs: & non eſt admittendus electus cum ſcandalo eligentium, ideſt quando nolunt in alia eccleſia reſidere. Not. quod in vna eccleſia vnus dicitur eſſe rector. Item qui conſentiunt in vnum, poſſunt in eundem diſſentire propter ſcandalum, ideſt quia vult vtramque eccleſiam habere.

Gloſ. Si electus ad ſecundam eccleſiam velit primam dimittere, qui conſenſerunt non poſſunt amplius diſſentire. *cap. cum inter canonicos, de elect.*

1167 *Cap. XVI.* Cum ſecundum. *Innoc. iij.*

QVando quis ordinatur ſubdiaconus ſine tit. & nemine præſentante, Epiſcopus ordinans, vel eius ſucceſſor debet ſubminiſtrare ei neceſſaria vitæ, donec eundem prouideat de beneficio competenti: & ſi Epiſcopus non facit, cogetur cenſuris eccleſiaſticis; quia clerici debent viuere de patrimonio Ieſu Chriſti, cuius obſequio deputantur. Vnde dicuntur clerici à cleros, quod eſt ſors, vel hæreditas. Et licet Papa Innocētius voluerit ordinationes illorū ſine titulo eſſe irritas, ideſt quoad executionē; tamen iſte Papa vult, quod poſt examen, ſi idonei reperiuntur, prouideantur de beneficijs.

Gloſ. Diſpoſitio textus intelligitur, niſi habeant patrimonium, ad cuius tit. fuerint promoti. Item ſucceſſor grauatur ob delictum defuncti contra *can. quorundam diſt.* 23. ne clericus cum dedecore mendicet. Item ſi non Epiſcopus, ſed alij examinarunt, examinatores tenentur. Ideo dicit, *nullo præſentante*. Item in hac prouiſione eſt attendenda dignitas, & facultates eccleſiæ. Item ſi ordinans putauit idoneos ad ordines, debet etiam reputare idoneos ad beneficia; & ſi ſcribatur à Papa vt ordinatum prouideat, non poteſt obijcere aliquid, niſi in litteris hoc contineatur. *cap. accepimus de ætat. & qual.* Sed ſucceſſor poteſt iterum examinare. & ſic ſemel approbatus poteſt iterum probari, & reprobari, vt medicus; quamuis eſſet præſumendum pro ordinato, niſi contrarium conſtaret; ſed quæritur de noua cauſa emergenti. Item ſi Epiſcopus fraudu-

lenter

lenter prouidet de beneficio litigioſo, tenetur de nouo prouidere; ſi ſine fraude, & minuitur, non tenetur niſi communi lege.

1168 *Cap. XVII.* Inter cætera.

QVi ſcienter confert beneficium, quod non poteſt conferre, ignoranti, tenetur primã præbendam vacaturam eidem conferre, ne videatur fraudulenter primam contuliſſe. Quod ſi illi non confert, ſed alteri, irritum eſt quicquid fecerit.

Gloſ. Si Epiſcopus conceſſit mihi beneficium quod concedere non poterat, & ſciebat, & ego neſciebam, tenetur ad mihi aliud beneficium ſimile dandum. 7. *quæſt.* 1. *cap. præſertim*.

1169 *Cap. XVIII.* Cum iam dudum.

NOn poteſt eligi ad beneficium qui habet plures dignitates ſine diſpenſatione. Item ſi electus ante confirmationem præſumat miniſtrare, caſſatur eius electio; & ſi poſt caſſatam electionem adhuc miniſtrat, fit ineligibilis. Item multa per patientiam tolerantur, quæ ſi deducantur in iudicium, non debet tolerari.

Gloſ. Scienter eligens habentem plures dignitates, & præbendas, non poteſt eundem repellere, ſed iudex repellit. Item per ſolam patientiam non fit diſpenſatio.

1170 *Cap. XIX.* Dilectus. *Innoc. iij.*

QVando quis recipitur in canonicum cum ſtallo in choro, debet ei præbenda aſſignari, cum primum ſe facultas obtulerit, & interim debet participare de diſtributionibus quotidianis. Not. quod poteſt recipi quis in canonicum ſine præbenda, dummodo aliquid ei aſſignetur, tanquam canonico; & pactum, quod nihil accipiat, non valet.

Gloſ. Tales eligendi non debent eſſe multi, ne diu expectent, ſed duo vel tres. Item not. quod aliud eſt dicere, *cum facultas ſe obtulerit*; & aliud, *cum beneficium vacauerit*. cap. accedens de conceſſ. præben. Item ſola perceptio præbendæ non facit canonicum, ſicut nec ſola perceptio ſalarij facit decurionem. *l. ſola, ff. de decur.*

1171 *Cap. XX.* Iure.

QVando duo eliguntur ad vnam præbendam, electio non tenet, quia nec præbenda poteſt diuidi, nec vnus expectare.

Gloſ. Licet vna remanente præbenda non poſſint duo eligi, tamen ex vna poſſunt fieri duæ, ſi redditus ſuppetant; & vna præbenda ex cauſa neceſſaria poteſt minui.

Cap.

1172 *Cap. XXI.* Niſi eſſent.

IVdex factus arbiter inter duos litigantes prouiſos, poteſt vni dare beneficium, alteri vero prouiſionē ſingulis annis ex eodem beneficio; dum tamen non procedat hoc ex pacto partium, ad quam prouiſionem præſtandam tenebitur tantum prouiſus, non item eius ſucceſſor. Nota aliqua eſſe tolerāda pro bono pacis, quæ alias reprobarentur. Item pactū partium circa ſpiritualia præſumitur illicitum.

Gloſ. In beneficialibus prouidendis, ſicut in matrimonio contrahendo, non poteſt interuenire arbitrium, ſed ius canonicum. Item ex qualitate perſonæ præſumitur licitum quod alias eſt illicitum, argumento *cap. Lugdunen. 9. quæſt. 2.*

1173 *Cap. XXII.* Pro illorum.

QVando canonici obtinuerunt à Papa ſuper certo numero canonicorum, quem ipſi deinde non ſeruant; ſi Papa vult aliquem admitti ſupra numerum cum ſtallo, loco, & diſtributione, non poſsũt vti exceptione numeri, imò tenet excõmunicatio cõtra ipſos.

Gloſ. Quando Papa ſcribit Archiepiſcopo dicens, quod prouideat alicui in aliqua ſuarum eccleſiarum, intelligitur etiam de eccleſijs ſuffraganeorum: ſecus ſi dicat, *tua Prouinciæ*. Item per inueſtituram non accipitur poſſeſſio. Item qui facit contra ſuum priuilegium, vel indulgentiam propria authoritate, perdit priuilegium: ſimiliter ſi authoritate Cardinalis Legati, ſecus ſi authoritate Papæ. *cap. conſtit. de reſcript. cap. venientes de iureiur. & cap. ſignificaſti de elect.* Item ea, quæ faciunt excommunicati in eorum præiudicium, benè valent, (& ſic poſſunt recipere aliquem in canonicum, nec talis receptus erit excommunicatus) *c. cum inter de except.*

1174 *Cap. XXIII.* Tuis.

Trid. ſeſ. 21 Ref. 2.

NOn beneficiatus ſi habet ſufficiens patrimonium, poteſt ad ordines ſacros promoueri, ſi non obſtat aliud canonicum impedimentum.

Gloſ. An ex tali patrimonio cum ſit tit. ordinis, teneatur ſoluere decimas? Reſp. ſi prius ſoluebat decimas prædiales, tenetur. Item non poteſt tranſire ad alias eccleſias ſine licentia Epiſcopi, nec poteſt tale patrimonium vendere.

1175 *Cap. XXIV.* Accedens.

CLericus abſens per alium, vel alius magis pro ipſo poteſt inueſtiri de beneficio eccleſiaſtico. *cap. ſi tibi abſenti eod. in 6.*

Gloſ.

Gloſ. An acquiratur poſſeſſio per inueſtituram, vide ibi.

1176 *Cap. XXV.* Dilecto.

QVando numerus præbendarum eſt certus, vacante vna non poſſunt duo ad illam eligi, neque per Legatum Papæ: quia ius ſpirituale non poteſt diuidi. Et ſi electi accipiunt dimidiatos fructus, tenentur reſtituere, & electio eſt nulla. Et ſi agatur cum vno, & condemnetur, condemnatio iſta non nocet alteri electo, & alter etiam condemnari debet. Nota, quod ſola perceptio beneficij ſpiritualis, & ſola tolerantia Prælati non facit canonicum, ſed ſola canonica electio.

Gloſ. Duo fratres ex eodem patre, & matre nati contraxerunt cum duabus ſororibus ex eadem patre, & matre: fuit lata ſententia contra vnum virum, & vxorem, an iſta ſententia præiudicet alteri fratri, & ſorori? non.

1177 *Cap. XXVI.* Vacante.

EPiſcopus poteſt diuidere ex cauſa rationabili vnam præbendam in duas, dum tamen quælibet portio ſit ſufficiens ad honeſtam ſuſtentationem: ſecus, tenetur reintegrare præbendam diuiſam; & ſi ſint duo poſſeſſores, reintegret de primo vacaturis. Trid. ſeſſ. 21. Ref. 5. & ſeſſ. 24. Ref. 13.

1178 *Cap. XXVII.* Dilectus.

SI Papa mandat capitulo vt conferat alicui præbendam, quæ vacat, & canonici alteri conferunt illam, collatio tenet; ſed tenentur acceptare præſentatum Papæ in canonicum, & prouidere de redditibus, donec aliam præbendam aſſequatur.

Gloſ. Conſideratur hic tempus receptionis litterarum, & non datæ, quia pertinebat ad capitulum ſtatim conferre præbendam vacantem; & ſic collatio interim facta tenet, & non procedit contra eos. Si poſt receptionem litterarum conferrent, proceditur, ſed collatio tenet, niſi in mandato dicatur, *ſi ſecus feceritis, illud decernimus irritum.* cap. inter cætera, & cap. dilecto eod. Sed ſi capitulum non poſſet conferre, conſideratur tempus datæ. *cap. eam te, & cap. conſtitutus de reſcript.* ſecus ſi poſtea, quia talis electio quoad electum fuit canonica, quoad canonicos non.

1179 *Cap. XXVIII.* De multa.

HAbens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi aliud ſimile accipiat, ipſo iure priuatus eſt primo: & ſi contenderit retinere illud, ſpolietur etiam altero. Item is, ad quem ſpectat conferre, Trid. ſeſſ. 7. Ref c. 2. & 3. ſeſſ. 24. Ref. 17.

ferre, conferat primum beneficium cui conuenit; & ſi differt conferre vltra ſex menſes, collatio deuoluitur ad alios, & de ſuis prouentibus cogetur ſoluere eccleſiæ tantum, quantum conſtat fuiſſe receptum à tempore vacationis beneficij. Item in eadem eccleſia nemo præſumat habere plures dignitates, vel perſonatus, etiam ſi ſint ſine cura. Item cum ſublimibus, & litteratis perſonis, quæ ſunt honorandæ maioribus beneficijs, Papa poteſt diſpenſare, quando ratio poſtulat.

Gloſ. Contendere dicitur, qui poſt litem conteſtatam in iudicio vult retinere beneficia. Item in Epiſcopatu non vacant beneficia priora, niſi poſt conſecrationem. *cap. cum inuentis de elect.* Item primum beneficium non perditur per ſolam receptionem, ſed per receptionem corporalem. Item qui habet plures perſonatus ſine diſpenſatione, eſt intelligibilis. *cap. dudum de elect.* Item tantundem de ſuis prouentibus ſoluat, ſi habet; ſin minus, puniatur in perſona arbitrio iudicis, vel ſoluat de fructibus perceptis.

1180 *Cap. XXIX.* Graues.

QVi poſt primam, & ſecundam monitionem factam à Concilio Prouinciali, adhuc culpabiliter confert beneficia indignis, ſuſpendatur per ipſum Concilium à beneficijs conferendis; & ab eodem Concilio inſtituatur perſona idonea, quæ interim conferat beneficia. Idem ſeruetur circa capitula, quæ delinquunt: ſed circa metropolitanum delinquentem Concilium denunciet ſuperiori, & relinquat eius arbitrio. Item hæc ſuſpenſio eſt reſeruata Papæ, vel proprijs Patriarchis.

Gloſ. Quando Epiſcopus propter negligentiam non confert beneficium intra tempus ſtatutum, poteſtas transfertur ad capitulum. *cap. nulla, de conceſſ. præben.* Quando vero propter culpam Epiſcopus eligit indignum intra tempus, nõ transfertur ad capitulum, ſicut nec ſede vacante. Item quando conditor canonis non reſeruat ſibi abſolutionem, cæteris indulgere videtur. *cap. nuper, de ſent. excom.*

1181 *Cap. XXX.* Extirpandæ.

Trid. ſeſſ. 25 Ref. 9. PResbyteris parochialium eſt danda portio ſufficiens, vt viuant, non obſtante quacunque conſuetudine Epiſcopi, vel patroni, vel alterius. Item qui habet parochialem eccleſiam non per Vicarium, ſed per ſe ipſum illi inſeruiat. Excipitur tamen, quando eſt annexa dignitati, vel præbendæ, ob quam ipſe debet ſeruire in maiori eccleſia; tunc habeat Vicarium idoneum & perpetuum, canonicè inſtitutum in parochiali, cui aſſignet congruam portionem

fructuum:

fructuum: alioquin eſt priuatus illa, quæ alio idoneo conferatur, & Vicarius ſeruiat in ſuo ordine. Item nullus præſumat conferre alteri penſionem de prouentibus eccleſiæ quaſi pro beneficio.

Gloſ. Portio ſit ſufficiens ſibi, & ſuis. *cap. expoſuiſti eod.* & vt poſſit hoſpites recipere. *cap. de Monachis*. Et pro qualitate perſonarum; nam minus ſufficit pauperi, quam diuiti. *cap. de multa eod. in §. qui verò*. Nota, quod qui non vult ordinari, debet priuari beneficio. Itē perpetuus Vicarius dicitur, qui authoritate Epiſcopi eſt inſtitutus. *cap. ad hæc de offic. Vic.* Item beneficiatus ſi non reſidet in eccleſia, priuatur præbenda ipſo iure ſine vlla admonitione.

1182 *Cap. XXXI.* In Lateranenſe.

REgulares pro eccleſijs, quæ ad ipſos pleno iure non pertinent, præſentent viros idoneos inſtituendos Epiſcopis. Idonei autem ſunt, quos vel conuerſatio aptos reddit, vel probabile teſtimonium prælatorum commendat, qui Epiſcopis de cura plebis reſpondeant, regularibus vero de rebus temporalibus reddant rationem; nec eos amouere audeant inconſultis Epiſcopis. Trid. ſeſſ. 25. Ref. c. 9

1183 *Cap. XXXII.* Licet. *Honor. iij.*

ABſentibus pro ſtudio theologiæ ex priuilegio datur fructus præbendæ, non item diſtributiones, quæ ſolis præſentibus dantur.

Gloſ. Quando in aliqua eccleſia non ſunt præbendæ, ſed tantum diſtributiones, tunc abſentes pro Theologia habebunt fructus, habita ratione victus quotidiani; alias indulgentia parum valeret.

1184 *Cap. XXXIII.* Expoſuiſti.

SI euidens neceſſitas, vel vtilitas exigat, (vt ſi canonici nequeant ſuſtentari de ſuis præbendis) Epiſcopus poteſt illis augere, vniendo perpetuas capellas, reſeruata congrua portione pro presbyteris capellanis. Trid. ſeſſ. 21. Ref. 5. ſeſſ. 24 Ref. 13. & 15.

Gloſ. Duo frequenter inducunt diſpenſationem, neceſſitas, & vtilitas. *cap. talis 1. quaeſt. 7.*

1185 *Cap. XXXIV.* Dilectus.

IMpetrans beneficium, & non faciens mentionem quòd confertur ex donatione laici, adhuc impetratio eſt bona, & litteræ executioni mandandæ ſunt.

Gloſ. Licet patronus laicus non poſſet de iure à Papa compelli donare. *cap. cum dilectus, de iure patr.* tamen cum per donationem collatio poſtea pertinet ad eccleſiaſticam perſonā, poteſt cogi;

quia

quia ſtatim res ſortitur naturam aliorum beneficiorum. Item ſi Papa mandat alicui dare præbendam, & canonici alteri conferant, collatio tenet. *cap. inter cætera*, *&* *cap. dilectus, eod.* Item Papa non admittit friuolas exceptiones.

1186 Cap. XXXV. Super. *Gregor. ix.*

PVeri, & beneficiati non ſunt idonei ad beneficia retento primo; quia tantum idonei ſunt reputandi, qui poſſunt, & volunt ſeruire eccleſiæ.

Gloſ. Puer vocatur infra ſeptimum reſpectu minorum ordinum, reſpectu vero eccleſiæ in 14. (ſicut reſpectu curæ inf. 25. annum. Vide Conc. Trid.) Item cum beneficium detur propter ſeruitutem, beneficiatus non eſt idoneus primo retento ad ſecundum beneficium; quia vtrique ſeruire non poteſt: & ſic qui non facit mentionem de primo ſuo beneficio, litteræ obtentæ non ualent.

1187 Cap. XXXVI. Cum cauſam.

AD hoc vt integretur vna præbenda, non debet alia reſcindi.

Gloſ. Præbenda debet integra conferri; ſed ſi diuidatur, talis diuiſio tolerari poteſt, donec integretur de aliqua vacante. *cap. vacante, & cap. tuæ fraternitati eod.*

1188 Cap. XXXVII. Venerabilis.

VIr etiam ſi non ſit nobilis, nec eminentis ſcientiæ, debet admitti ad præbendam, non obſtante in contrarium conſuetudine eccleſiæ: quia non nobilitas generis, ſed virtutum, & vitæ honeſtas faciunt gratum, & idoneum ſeruitorem Dei, & viri eminentis ſcientiæ vix reperiuntur; & Deus eligit ignobiles, & pauperes, quia non eſt acceptatio perſonarum apud Deum.

Gloſ. Non officit alicui ad obtinendum beneficium, quod fuerit in ſeruitute; nam licet ſeruus non ſit idoneus, tamen ſi fiat liber, eſt idoneus. *cap. 1. ſupra de ſeru. non ordin.*

1189 Cap. XXXVIII. Cum olim.

QVando Papa ſcribit, vt prouideat vel prouidere faciat Petro in aliqua eccleſia, intelligitur tantum de beneficio ſimplici, non de dignitate, vel rectoria. Nota, quod intentio mandantis eſt attendenda, & ſeruanda.

Gloſ. Cum Papa ſcribit ſub hoc forma, *vt prouideat tali in aliqua eccleſia ciuitatis*, non intelligitur Diœceſis, niſi addatur. Item niſi executor intimet illi, ad quem alias ſpectabat prouidere, & decer-

decernat, irritum erit quicquid tentauerit; ſi ille, ad quem ſpectat, conferat, collatio tenet non obſtante mandato.

IN SEXTO LIB. III.

DE PRÆBEN. ET DIGNIT. Tit. IV.

1190 *Cap. I.* Suſcepti.

EXtenditur capitulum de monachis eodem tit. in decretali ad omnes religioſos, & exemptos: quod videlicet ordinarij non admittant præſentatum à religioſis, etiam exemptis, niſi prius illi aſſignetur vnde poſſit ſuſtentari, Epiſcopalia iura ſoluere, & alia onera portare, non obſtante conſuetudine contraria. Ratio eſt, ne eccleſiæ minus idoneis perſonis conferantur. Nota, quod ſi religioſi, quamuis exempti nolint aſſignare competentes ſumptus, poteſt illos Epiſcopus cogere, & in hoc caſu ſunt ſubditi; reliqua, vt *in cap. de monachis eod.*

1191 *Cap. II.* Licet.

OMnium beneficiorum quæ vacant in curia, collatio pertinet ad ſummum Pontificem; & ſi ſecus fiat, factum eſt irritum. Nota, quod Papa debet conferre infra menſem; quo elapſo conferat Epiſcopus ad quem ſpectat per ſe, vel per Vicarium generalem. Et ſi elapſo menſe adhuc vacat, poteſt Papa conferre, ſi Epiſcopus non contulit, quia poſt menſem eſt locus præuentioni; & hic menſis currit à die vacationis, non computato die vacationis, quia fit in fauorem eccleſiæ. Not. 2. Papam habere plenam diſpoſitionem in toto orbe terrarum, ne diu maneat ſine prælato.

Gloſ. Iſte textus non loquitur de Epiſcopatu, quia eſt culmen dignitatum, & ſpeciali nota ſunt digni. *cap. quamuis, & cap. periculoſum de ſent. excom.* Item quæ dicūtur vacare in curia, infra vide in *in cap. præſenti inſ. eod.* Item quid ſi duo litigant, & moritur vnus. *cap. ſi duobus vt lit. pend.* Item licet iſte textus loquatur de collatione, tamen intelligitur etiam de præſentatione ſpectante ad clericos, non ad laicos: quia præſentatio patroni clerici habet vim electionis, ex Innoc. *in c. cum autem ſecundum, de iurepatr.* & comprehenduntur etiam illa, quæ poſſunt laici conferre ex priuilegio Papali. 1192

1193 *Cap. III.* Statuti. *Gregor. x.*

MOderatur capitulum ſuperioris ſic: quod videlicet Epiſcopi per ſe, vel ſi in remotis degunt, per ſuos Vicarios generales exiſtentes in diœceſibus, poſſunt poſt menſem conferre dignitates, Cóſ. lugd. & beneficia vacantia in curia, ſi non fuerint prius per Papam collata, numerando menſem à die vacationis; dummodo Vicarijs hoc ſit legitime commiſſum.

Gloſ. Idem eſt dicere in curia, ac apud Sedem Apoſtolicam. Item in dicta collatione per ordinarium facienda requiritur Primo quod menſis ſit elapſus; ſecundo quod per ſe ipſum conferat, ſi ſit præſens; tertio, ſi non eſt præſens, per Vicarium generalem, non ſpecialem; quarto, quod habeat ſpeciale mandatum conferendi beneficia; quinto conferat in ſua Diœceſi.

1194 *Cap. IV.* Quamuis.

QVando Papa ſcribit alicui Prælato, vt prouideat Petro vſque ad certam ſummam, v. g. centum aureorum, Prælatus non poteſt prouidere de hac ſumma in penſione ſuper beneficio, niſi in litteris fiat expreſſa mentio de penſione; ſed debet prouidere in beneficio, quia beneficialis eſt latiſſimè interpretanda. Litteræ tamen ſuper obtinendis beneficijs, debent ſtrictè interpretari, quia ſunt ambitioſæ, & odioſæ; & Papa mandans quod quis prouideatur de beneficio in aliqua eccleſia ciuitatis vel Diœceſis, non intelligitur in eccleſia cathedrali; licet alias ſub nomine eccleſiarum ciuitatis intelligatur cathedralis. Cùm verò mandat aliquem prouideri in aliqua eccleſiarum Prouinciæ, tunc intelligitur etiam cathedralis, & metropolitana.

Gloſ. Cùm Papa ſcribit, quod aliquis prouideatur vſque ad talem ſummam, poteſt prouideri de minori, non de maiori; quando ſcribitur, vt prouideatur de præbenda tanti valoris, ſecundum aliquos poteſt de maiori, ſecundum alios de expreſſa tantum. Nota, quòd penſio non eſt titulus, nec requirit reſidentiam, ſed poteſt concedi laico.

1195 *Cap. V.* Cum de beneficio.

QVando Papa mandat aliquem prouideri de beneficio conſueto aſſignari clericis ſecularibus, ſi legitime, & pacificè clerici ſeculares poſſederunt beneficiū regulare, ita vt compleuerint legitimam præſcriptionem, ideſt quadraginta annorum, poteſt de illo prouideri. Item ſi ſcribatur, aliquem clericum ſecularem prouideri de prio-

prioratu ſolito gubernari per regulares,legitima præſcriptione,40. annorum videlicet,interueniente. Nota quod requiritur præſcriptio, & non ſat eſt conſuetudo.

Gloſ. Quando per diuerſos, & variè beneficium fuit gubernatum, attenditur ſtatus vltimus.

1196 *Cap. VI.* Super eo.

HAbens perſonatum, poteſt habere ſimul & præbendam, cui ſit annexa Eccleſia parochialis, cum cura animarum ſine diſpenſatione.

Gloſ. In tali parochiali annexa poteſt per ſe ſeruire, vel per Vicarium perpetuum.

1197 *Cap. VII.* Eum qui.

IN beneficijs aſſequendis conſideratur data, & non præſentatio, vel receptio, & is præferetur alijs, qui prius habuit datam. Not. quod ex collatione Canonicatus acquiritur ius, etiam ſine receptione in Canonicum.

Gloſ. Præfertur talis Canonicus, niſi in caſu *cap. ſi Clericus,eod.* & *cap. tibi, quod. de reſcript. in 6.* Item talis præfertur omnibus, etiam ſi ab ignorantibus collata ſit præbenda vacans, *cap. ſi poſtquam, eod.in 6.*

1198 *Cap. VIII.* Si pro clericis.

SI Pontifex ſcribit alicui Ordinario, quod prouideat alicui de beneficio etiam curato, & talis prouidendus non habet ordinem requiſitum,poteſt Epiſcopus illi prouidere de beneficio etiam curato; ſed prouiſus tenetur primis temporibus à iure ſtatutis accipere ordines, quos beneficium requirit, quamuis in litteris non fuerit facta mentio, qui ordinem non habet. Trid. ſeſſ. 22.Ref.c.4

Gloſ. In promouendo ad Parochialem quatuor requiruntur, ſcientia, ætas, mores, & ordo. Si primum, ſecundum, vel tertium deſit, & in literis non ſit mentio, litteræ ſunt ſubreptitiæ, & non aſſumitur, *cap.eam te,de ætat. & qual.* Item Ordines ſacri conferuntur in quatuor temporibus,in medio,ac fine Quadrageſimæ: minores poſſunt conferri diebus feſtiuis. *c.1.2.& 3. de temporib.ordinat.* Item ſi quartum ex prædictis deſit,ideſt ordo in promouendo ad parochiam, & monitus non faciat ſe promouere,poterit beneficio priuari, *c.cum in cunctis, §.inferiora, de elect.* Imo eſt ipſo iure priuatus,niſi infra annũ ſit effectus Sacerdos. *cap.licet can.de elect. in 6.* ſecus ſi eſt Eccleſia collegiata, *c.ſtatutum, de elect. in 6.* & niſi ha-

habuerit iuſtum impedimentũ,vel niſi fuerit diſpenſatum, *cap. commiſſa.c.cum ex eo,de elect.* Nota,tempus eſt vnus annus.

1199 *Cap. IX.* Si cum.

QVando Legatus mãdat,quod Petrus prouideatur de beneficio, vt de Canonicatu primo vacaturo,& deinde Papa dicit,quod ſecundum literas ſui Legati illum recipiant,recipitur tunc Apoſtolica auctoritate non Legati,& eſt præferendus in præbenda alijs receptis auctoritate Legati,vel alia auctoritate.

Gloſ. Hoc eſt verum, ſi ille prius non fuit receptus auctoritate Legati. Item Legatus vacaturam non confert. *c.dilectus filius, eod. in antiq.* ſed benè reſeruat ſuæ collationi; & quando vacat ſuper ea, conferens dat executores *c.3.& 4.de offic.deleg.in 6.c.ſi Apoſt.eod.*

1200 *Cap. X.* Mandato.

QVando Papa mandat tibi Epiſcopo, vt prouideas de beneficio pertinente ad tuam,vel alterius iuriſdictionem,intelligitur de primo vacaturo; ſi verò plura ſimul vacent,eſt ſpectandũ in litteris quæ collatio primo nominetur,& illius beneficium eſt dandum.

Gloſ. Primũ beneficiũ tenetur acceptare; ſi ſine fraude vacarit;ſi cũ fraude,non.*c.2.de renun.in 6.* Item non tenetur acceptare, ſi ſit appoſitũ in litteris,quod duxerit acceptandũ; quod verũ eſt de pertinente ad collationem; ſecus ſi ſolum ad præſentationem,vel inſtitutionem,nam non poteſt. *c.cum in cunctis,de conceſſ.præb.*

1201 *Cap. XI.* Si clericus.

QVando Papa mandat,vt prouideant Petro de præbenda primo vacatura,& poſtea eundem recipiant in Canonicum,ſi Petrus eſt negligens in petenda prima præbenda,gratia expirat,& non poteſt ſecundã petere,quia nõ eſt Canonicus;è contra verò,ſi Papa cõfert Petro ius canoniæ,& factus eſt Canonicus auctoritate Apoſtolica,& mandat Canonicis,vt conferant præbendam primo vacaturã, & Petrus fuit negligens in illa petenda; poteſt adhuc aliam petere: quia gratia non eſt extincta,& præfertur alijs:(non tamen auctoritate Pontificia expectantibus) alias facta collatio alijs in præiudicium Petri eo ipſo non valet.

Gloſ. Non eſt negligens, qui non habet poteſtatẽ experiendi. *c. vlt.de elect.in antiq.* & iudex iudicabit de negligentia arbitrio boni viri. *c.cupientes,de elect.* Item,ſi fuit negligens,& præbenda non eſt collata,poteſt illã petere. *c.ſi tibi abſenti,inf.eod.* Item præbenda nõ debetur ei,qui reſcriptũ habuit; ſi aliter,expectet auctoritate Apo-

ſtoli-

ſtolica, qui prius de primo item vacaturo beneficio reportauit. Itē ſi poſt negligentiam huius quis impetrat à Papa, negligens non præfertur huic, licet alijs ſic.

1202 *Cap. XII.* Hi qui.

Receptus in Canonicatu auctoritate Apoſtolica, eſt præferēdus in præbenda alijs receptis, etiam auctoritate Legati. Quod ſi Legatus habeat ſpeciale mandatum, tunc dicitur receptus auctoritate Apoſtolica, & præfertur. Not. quod geſtum à Legato ſimpliciter non dicitur geſtum auctoritate Apoſtolica.

Gloſ. Quando vnus habet ius à Papa, alter ab inferiori, non valet regula, quod prior in tempore eſt potior in iure, ſi agatur de iure ad rem; ſecus de iure in rem: eſt enim diſpar ratio, nam priuilegia non tam conſiderantur ex tempore, quam ex cauſa, vt creditor dotalis præfertur alijs creditoribus anterioribus.

1203 *Cap. XIII.* Si poſtquam.

QVando Papa confert Canonicatū alicui, & mandat prouideri de præbenda primo vacatura, & nulli alij de iure debita; ſi Canonici ignorantes mandatū, conferunt præbendā primo vacantē alteri ignoranti etiam mandatum; collatio non tenet: quia Canonicus auctoritate Apoſtolica factus habet ius ad primam præbendam, quam iuſte poteſt petere, & non poteſt alteri conferri, licet ignoranti mandatum.

Gloſ. Idem dic, ſi tunc temporis vacabat præbenda, quæ deinde fuit collata alteri. *cap. ſi beneficia, inf. eod.* Item, alius prouiſus à Capitulo, ſi dimiſit beneficium, quod habebat propter hoc, poteſt illud iterum recuperare.

1204 *Cap. XIV.* Dudum venerabilis.

QVando Papa cōcedit ſuo Legato facultatē acceptādi reſignationes beneficiorū, & illa cōferēdi, ſi Papa deinde facit aliquē Canonicū Eccleſiæ legationis, & mandat executoribus deputatis vt prouideatur hic de præbenda primo vacatura, ſi vacat per reſignationē; & interim Legatus illā confert alicui, collatio non tenet, quia ſtat pro Canonico creato à Papa, licet in mandatis nullam fecerit mentionē de poteſtate conceſſa Legato; quia ſufficit decretum irritans quidquid attentatur contra decretum Papæ, cum agitur de lucro electi ab Epiſcopo, & non de præiudicio Epiſcopi.

Gloſ. Legatus nō Cardinalis, ſiue miſſus, ſiue natus, non habet poteſtatē acceptandi reſignationes, & cōferendi beneficia, niſi ex ſpe-

ciali mandato: Legatus verò Cardinalis habet ex ſola generali legatione. Itē decretū irritans poſitum in reſeruatione ligat etiā ignorantes; & quando agitur de præiudicio gratiæ conceſſæ alteri, non eſt neceſſe quod gratia notificetur alteri.

1205 Cap. XV. Quia ſæpe.

SI Papa mandat prouideri primo de præbenda, deinde mandat prouideri ſecundo de præbenda, & dignitate in eadē Eccleſia; ſi præbenda quæ vacat, eſt annexa dignitati, præfertur ſecundus, cui danda eſt; ſecus, ſi eſt ſola præbenda.

Gloſ. Vide *c. quia ſæpe, de elect. in 6.* & *c. quoniam, vt lit. non conteſt.* Item ſunt ſex caſus, in quibus ſecundus præfertur primo; quos vide *in c. ſi clericus eod.* & *c. penult. eod.* & *c. in Eccleſia*, & *c. ei cui eod.* & *c. vnic. de reſignat.*

1206 Cap. XVI. Cum illis.

Trid. ſeſſ. 7. Ref. 3. QVando Papa mandat aliquē prouideri de perſonatu, dignitate, vel alijs beneficijs quibuſcumque, non intelligitur de curatis, niſi mentionem faciat de habentibus curā animarum; neque intelligitur de beneficijs, ad quæ per electionem ſolent aſſumi, niſi fiat expreſſa mentio. Item, cùm collatio, præſentatio, inſtitutio maximè differant; ſi Papa mandat prouideri de beneficio ſpectante ad collationem alicuius, non extenditur mandatum ad beneficium ſpectans ad præſentationem vel inſtitutionem; nec è contra, quia debet de natura ſua reſtringi. Item ſi mandat prouideri de beneficio ſpectante ad collationem, vel præſentationem aliquorum, non extenditur ad beneficium ſpectans ad collationem, vel præſentationem alterius illorum, niſi addatur communiter, vel diuiſim, & è contra. Si mandatur prouideri de beneficio ſpectante ad collationem vnius, non extenditur ad ſpectans ad collationem plurium.

Gloſ. In gratijs Apoſtolicis, vt in expectatiuis beneficiorum, & dignitatum, non intelligitur curata, licet ponantur verba generalia. Item ſub nomine prouiſionis, & diſpoſitionis non intelligitur electio, niſi addatur electiua. Item præſentatio, collatio, & inſtitutio in materia ſtricta, & odioſa differunt, niſi aliunde conſtaret de mente ſuperioris: quia tunc non videtur curandum de verbis. Præſentatio eſt electio perſonæ, & per hanc non acquiritur ius, niſi quod Patronus non poteſt variare. Inſtitutio eſt confirmatio. Collatio eſt, quando pleno iure diœceſanus prouidet: tamen in iure communiter confunduntur.

Cap.

1207 *Cap. XVII.* Si tibi.

SI Epiſcopus conferat beneficium mihi abſenti, licet non acquiram ius in beneficio, niſi ratum habeam, tamen Epiſcopus non poteſt alteri conferre, niſi mihi notificet collationem, & det terminum conſentiendi: & ſi non conſentio, poteſt elapſo termino alteri conferre; & ſi non contulit, poſſum præſtare conſenſum, licet terminus ſit elapſus, & non poterit tunc alteri conferre.

Gloſ. Abſens, & conſentiens per ſolum tit. acquirit dominium, & ius: ſecus in rebus prophanis. Item ante acceptionem non acquiritur mihi beneficium, etiam per conſanguineos. Item in iure non eſt tempus præfixum ad acceptandum beneficium collatum, ſed eſt arbitrarium. *cap. quamſit de elect. in 6.* ſecus in acceptanda electione, quia eſt menſis. Item interim Epiſcopus non poteſt alteri conferre ſub conditione, ſi primus non acceptat. Item quod hic dicitur de abſenti, fortius dicitur de præſenti.

1208 *Cap. XVIII.* Eum qui.

HAbens beneficium curatum, ſi vi aliud curatum occupat, vel ſcienter ſe iniuſte introducit in eo, ipſo iure eſt priuatus primo. Item qui non verentur occupare vi, & propria auctoritate dignitates, perſonatus, & alia quæcumque beneficia eccleſiaſtica, amittunt ius, quod habebant ad illa beneficia, vel eis competebant.

Gloſ. Vide *cap. de multa eod. & extrauag. Ioann. 22. execrabilis.* Item hoc cap. non habet locum, quando quis credit habere ius in beneficio, & tamen non habet. *cap. ſi beneficia eod. in 6.* Item nemo à ſe ipſo poteſt accipere poſſeſſionem. Item intruſus, & violentus differunt.

1209 *Cap. XIX.* Is cui.

QVando Papa dat facultatem alicui executori conferendi beneficium perſonæ idoneæ, non poteſt conferre habenti aliud etiam ſimplex, ſed ſufficiens: quia dum illud retinet, non eſt idonea perſona. Sed ſi in litteris ponatur, vt prouideat de beneficio etiam habenti aliud; tunc ſi illud eſt vnicum, & non habet curam animarum, debet prouidere; ſi in litteris dicatur, vt prouideat de beneficio habenti plura, non extenditur niſi ad duo ſine cura: ſecus prouiſio facta non valet.

Gloſ. Habens ſufficiens beneficium non eſt perſona idonea pro beneficio, niſi illud dimittat. Et hæc ſufficientia quomodo intelligatur, lege Io. Andr. Archidiac. Item pluralitas reſtringitur ad duo.

Item qui contra hunc titulum habet plura beneficia, non poteſt ſine cognitione à poſſeſſione repelli.

1210 Cap. XX. Si beneficia.

SI ordinarius confert beneficium reſeruatum per aliquod decretum Sedi Apoſtolicæ, & qui accipit, ignorat talem reſeruationem vel collationem factam à Papa alicui; & accepto ſecundo, renunciat primo, quod forte habebat incompatibile: ſi poſtquam ſciuit fuiſſe reſeruatum, vel collatum à Papa, ſtatim dimittit ſecundum, recuperat primum ſine noua collatione. Idem faciunt alij qui hac occaſione renunciarunt; ſed ſi difficultatem adhibent in dimittendis ſecundis, non poſſunt reuerti ad prima.

Gloſ. Valet iſte caſus, etiamſi Epiſcopus ſcienter cõtulerit ſecundum quia ſufficit ignorantia accipientis: idem ſi legatus cõtulerat. Item debet eſſe certus, ita vt animus non queat in contrarium inclinari aliqua ratione. Item collatio facta à Papa ligat manus Epiſcopo etiam ignoranti.

1211 Cap. XXI. Non poteſt.

Trid. ſeſſ. 7 Ref. 2.

QVi impetrat diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum: ſi tacet aliquod beneficium, licet modicum, diſpenſatio non valet. Item ſi diſpenſatur vt poſſit retinere duo beneficia curata, ſi canonice conferantur eidem, intelligitur de duobus primis, quæ contingit habere poſt dictũ indultum; id eſt, ſi poſtquã ſemel habuit duo curata, ſi vnum dimittit, non poteſt habere ſecundum. Item quando prouidetur vt quis poſſit habere aliquod beneficium, nõ obſtante quod aliud obtineat, non eſt diſpenſatum vt duo beneficia habeat, ſed ſolum quod gratia facta valeat, & nõ iudicatur ſubreptitia.

Greg. 10.

Gloſ. In gratijs beneficialibus taciturnitas alicuius qualitatis vitiat litteras. *cap. dudum, cap. ſi motu proprio*. Item diſpenſationes ſunt odioſæ, & reſtringendæ. *cap. 2. de filijs presb. in 6.* Item quis poteſt diſpenſare in pluralitate. *d. 70. can. ſanctorum, cap. gratia de reſcript.* Item quando quis dicitur habere canonice beneficium, vide *Franc. Spec. hic.* Item ſi in litteris ponitur hæc clauſula, *dummodo in beneficio, in quo non reſidet, faciat canonice deſeruire*, ſi non facit ſeruire, diſpenſatio tenet: nam ly *dũmodo* non habet vim conditionis, ſed monitionis, vel comminationis; poteſt tamen iuſte priuari propter negligentiam. *cap. relatum de cleric. non reſid.* Item ſi habet duo beneficia curata ex indulto, & accipit tertium, omnia vacant.

Cap.

1212 *Cap. XXII.* Si Apoſtolicæ.

QVando Papa confirmat mandatum Legati ſuper prouiſione facienda in aliquo canonicatu vacaturo, cenſetur illud mandatum eſſe Papæ: & ſi Papa mandaret alios prouidendos in eadem eccleſia, primus eſſet præferendus.

Gloſ. Legatus in ſuis actibus geſtis virtute legationis non debet dicere, *auctoritate apoſtolica,* ſed *auctoritate legationis.* Quid ſi capitulũ proprio motu elegiſſet aliquẽ, & impetraret confirmationem à Papa auctoritate Apoſtolica, an ſit præferẽdus? Item gratia conceſſa à Legato finita legatione ſpirat. *cap. præſenti, de offic deleg. in 6.* Sed ſi fuit confirmata à Papa, fit perpetua; & tunc impetrans debet facere mentionem de prioribus beneficijs: quia ſi in diſpenſatione vbi ſolum ius acquiſitum confirmatur, tenetur facere mentionem, ergo multo magis vbi acquiritur, & augetur nouum ius. *cap. non poteſt. cap. quamuis eodem in 6.* nam qui confirmat, donat.

1213 *Cap. XXIII.* Si motu.

QVando Papa habenti beneficium confert aliud motu proprio, nulla facta mentione de primo, gratia valet: & cognoſcitur contuliſſe motu proprio, tunc quando hoc exprimitur in litteris. Quando vero Papa confert ad petitionem alicuius, ſi non fiat mentio beneficij obtenti, licet ſit modicum, gratia eſt ſubreptitia, & nulla.

Gloſ. Habenti vnum, vel plura beneficia, ſi datur beneficium motu proprio, non diſpenſatur ad plura, ſed datur optio. *cap. non poteſt, eod. in 6.* & *cap. gratia, de reſcript. in 6.* Item gratia facta motu proprio, licet per ſurreptionem, non poteſt reijci; poteſt tamen per viam iuris communis obijciendo alios defectus, vt natalium, ætatis, irregularitatis, bigamiæ: quia motus proprius in his non diſpenſat. *cap. eam te, de ſtat. & qualit.* nec excuſatur, ſi ex ſimplicitate tacuit tale beneficium. *cap. dudum, eod.* quia litteræ ſunt gratioſæ, & non ad lites. *cap. poſtulaſti, de reſcript.* Item ſi in litteris non exprimitur motu proprio, licet aliunde conſtet, ſunt tamen habendæ ſurreptitiæ, & è conuerſo ſi exprimatur.

1214 *Cap. XXIV.* Si pluribus.

SI vacant ſimul multa beneficia nulli de iure debita, & Papa confert vni beneficium in genere: ſi contulit motu proprio, intelligitur de pinguiori; ſi ſunt æqualia, beneficiatus intra decem dies eligat, quod vult; ſi non motu proprio, ſed ad petitionem, intelligitur quod eſt minoris valoris: & ſi ſunt æqualia, is ad quem de

iure ſpectabat conferre, intra decem dies eligat; & ſi non eligit, electio deuoluitur ad alium.

Gloſ. Idem ius ſi ſcriberet de primo vacaturo, & plura ſimul vacarent. Item decem dies currunt à die notitiæ, vt in appellatione. Item ſi gratia fuit motu proprio, non poteſt conferri minus pingue: ſi ad petitionem, non poteſt conferri magis pingue.

1215 *Cap. XXV.* Cum in eccleſia.

QVando Papa habenti beneficium confert aliud motu proprio, quando ex conſuetudine Epiſcopus habet præbendam canonicalem in capitulo; ſi quis prouideatur de præbenda primo vacatura, & interim moriatur Epiſcopus, non intelligitur prouidendus de illa præbenda: quia Papa non intendit priuare ſucceſſorem Epiſcopum, nec augere numerum canonicorum, nec intendit derogare conſuetudini.

Gloſ. Papa derogat conſuetudini, per quam præbenda ad collationem alterius pertinebat; & non derogat per ſuum mandatum conſuetudini, per quam præbenda debetur alteri. Item poteſt eſſe in Capitulo; primò vt Canonicus, & habet vocem; ſecundò, vt Prælatus, & non habet vocem, *cap. à collat. de appellat. in 6.* Item Conc. Trid. *ſeſſ. 24. de reſ. c. 19.* tollit mandata de prouidendo.

1216 *Cap. XXVI.* Si tibi.

QVando habens beneficium curatum acquirit aliud curatum, dum alius accipit fructus ſecundi ex cauſa, v.g. Epiſcopus accipit ex conceſſione Papæ ad tempus, non tenetur relinquere primum; nec obſtat *cap. multa eod.* & *cap. expectabilis, Ioan. XXII. Extrauag.*

Gloſ. In priuilegijs nomine beneficiorum intelliguntur etiam curata. *cap. pen. de verb. ſignif.* Item qui accipit fructus, tenetur ad onera. Item qui habet beneficium, & fructus non percipit, non videtur plene adeptus, & tranſlatus, tenetur tamen ordinari infra annum.

1217 *Cap. XXVII.* Cui de non.

MAndata Papæ non debent extendi ad alios caſus, quàm ad expreſſos: ideo cùm mandatur alicui prouideri de præbenda non ſacerdotali, non poteſt prouideri de ſacerdotali etiam volenti. Ita ſi mandatur de integra præbenda, non poteſt prouideri de dimidia etiam volenti. Item ſi de præbenda certi valoris, non poteſt de minori etiam volenti.

Gloſ.

Gloſ. Si in prouiſione dicatur ſimpliciter, *prouideatur de præbenda*, non poteſt dari dimidia; ſed quæ mādabatur, cenſebatur integra.

1218 *Cap. XXVIII.* Licet Epiſcopus.

POſtquam aliquis Curatus accepit aliud beneficium ſimile, & eſt in pacifica poſſeſſione, vel per ipſum ſtat, tunc Epiſcopus poteſt primum beneficium alteri conferre, ſed non poteſt dare corporalem poſſeſſionem non vocato primo curato: quia adhuc poſſet illi competere ius retinendi.

Gloſ. Hic tit. limitat *cap. de multa, eod.* 1. Licet conferat primū, non dabit poſſeſſionem niſi cognita cauſa, cur primus non reliquit, & *cap. commiſſa, de elect. in 6.* Item in omni caſu, in quo quis eſt priuatus ipſo iure, debet cauſa cognita priuari poſſeſſione; & ſic vſufructuarius finito vſufructu non poteſt eijci à quaſi poſſeſſione.

1219 *Cap. XXIX.* Ei cui.

QVando ſimpliciter mandatur, vt quis prouideatur, non poteſt prouideri de præbenda ſacerdotali, ſi non eſt in ætate ad ſuſcipiendos ordines, ſed expectet aliam.

Gloſ. Valet quando mandatur ſimpliciter: ſecus quando in literis ponitur, *non obſtantibus quibuſcumque, quæ effectum noſtrarum litterarum impedire, vel differre queant:* quia tunc accipiet præbendam, & expectabit ætatem. Item in hoc caſu ſpectatur tempus vacantiæ, & non datæ: ſed in beneficio curato ſpectatur data, non vacantia. *cap. in eo tempore, de reſcript. in 6.* Quod ſi erat Sacerdos, & non in ætate; non dandum, quia ſuſpendendus.

1220 *Cap. XXX.* Si pauper.

SI mandatur Epiſcopo prouidere Sacerdoti pauperi non habenti beneficium; & interim obtineat vnum, Epiſcopus non tenetur prouidere.

Gloſ. Secus in cauſa ſpeciali, vbi non dicitur pauper: & quod obtinuit beneficium non eſt incompatibile cum illo, de quo dicitur prouideri. Item ceſſante cauſa mandati ceſſat mandatum.

1221 *Cap. XXXI.* Si à ſede.

QVando Papa, vel eius Legatus confert beneficium vni, & Ordinarius alteri eodem die, ita vt non poſſit conſtare de prioritate collationis, tunc erit potior conditio poſſidentis: & ſi neuter poſſidet, præfertur electus à Papa, vel Legato propter ampliorem prærogatiuam.

Gloſ.

Gloſ. Idem ſi Papa conferret vni, Legatus alteri. Item collatio Legati non dicitur Sedis Apoſtolicæ. Item ſolus Legatus Cardinalis à latere poteſt conferre beneficia, non alij Legati, niſi de ſpeciali mandato.

1222 *Cap. XXXII.* Cum ſingula.

Trid.ſeſ.7. Ref.1. ſeſſ.24.Refor.17.

RElígioſus ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ non præſumat habere duos Prioratus, vel Eccleſias habentes curam animarũ, etiam ſi cura debeat exerceri per presbyteros à ſe præſentatos, & ab Epiſcopo inſtitutos, niſi vnum beneficium ab alio dependeat, vel ad inuicem ſit connexa. Et ſi habens vnum, alterum recipit, primum ſtatim dimittat, quo ipſo iure eſt priuatus: quod ſi non fecerit, repellatur ab vtroque, & efficiatur ineligibilis. Item Prioratus, Eccleſia, adminiſtratio, vel officia vnius Monaſterij conſueta gubernari per monachos eiuſdem Monaſterij non committantur Monachis alterius Monaſterij, & commiſſa reuocentur: qui ſecus fecerint, & commiſſa non reuocauerint, ea vice ſunt priuati poteſtate ordinandi. Et ſi loca non ſint exempta, ordinet Epiſcopus; ſi exempta, Papa. Recipientes, & eligentes ſunt ineligibiles ipſo iure.

Gloſ. Singula beneficia debent committi ſingulis perſonis: quia vna perſona non debet habere duo beneficia. Item valet etiam in Prioratibus. *cap. multa.*

1223 *Cap. XXXIII.* Cum in eccleſijs.

QVando in Eccleſia ſunt accipiendi Canonici, vel conferenda beneficia, præſentes Canonici, ſi commodè fieri poterit, debent vocare abſentes, niſi conſuetudo ſit in contrarium. Et vbi non eſt talis conſuetudo, ſi abſentes non vocati inſtant, omnia attentata ſunt reuocanda.

Gloſ. Si non inſtant, valent: quia vocatio abſentium non eſt de ſubſtantia electionis. *cap. Eccleſia, 2. de elect.* Item ſunt vocandi abſentes etiam extra Prouinciam, ſi commodè fieri poteſt. Item per præſentes intelliguntur qui ſunt in loco, & ſunt vocandi. Item excipitur, cùm quis eſt recipiendus ad præceptum Superioris. Item in alienatione, & alijs contractibus non ſunt vocandi abſentes. 109. 2.5. *cap. hoc ius.* Item hoc declarat *cap. cum olim, de re iudic.*

1224 *Cap. XXXIV.* Præſenti.

BEneficium vacans in Curia per ſolum Papam eſt conferendum; ſed nunc extenditur ad curiales, vel nuncios, qui ineundo, vel redeundo moriuntur in locis vicinis ipſi Curiæ, ideſt intra duas

diæ-

diætas legales, ideſt, 20. leuc. Idem ſi ſede vacante curialis, peregrinationis, infirmitatis, recreationis, ſeu alia cauſa in loco vicino moriatur, dummodo ibi domicilium, vel domus propria non exiſtat. Item ſi quis habet domum, vbi degit Curia, & ibi moriatur, beneficia non conferentur per ſolum Papam: quia non dicuntur vacare in Curia. Item ſi Curia recedit ab vno loco, & aliquis Curialis officialis ibi remanet, vel dum ſequitur Curiam, moriatur, licet in loco diſtanti, collatio ſpectat ad Papam, quia dicuntur vacare in Curia.

Gloſ. Si Papa non confert intra menſem dicta beneficia, poſſunt ordinarij collatores conferre. Item ſola domus poſſeſſio, & domicilium æquiparantur in iſto caſu, etiam ſi domus ſit ſibi, & alijs communis: & qui ſuum iurat non eſſe, iurat nec ſibi commune eſſe: & qui legat ſeruos, legat eos qui in toto vel in parte ſui ſunt. Item ſi in 20. milliaribus modicum ſupereſſet, adhuc non includeretur in loco. Item oriundus dicitur habere domum originis, licet habeat conductitiam, vel non propriam. idem, ſi non oriundus habet continuum domicilium.

1225 *Cap. XXXV.* Si Apoſtolica.

QVando Parochi moriuntur Romæ ſede vacante, vel ante mortem Papæ, ſed vacante ſede non ſunt adhuc prouiſæ; prouiſio illarum parochialium ſpectabit ad ordinarios, non obſtante *cap. licet 2. eod.* vel alijs capitulis.

Gloſ. Secus in non parochialibus; & tunc non currit menſis vacante Sede Apoſtolica. An idem de alijs Eccleſijs curatis non parochialibus.

1226 *Cap. XXXVI.* Si cui.

GRatia conceſſa alicui, vt conferat beneficia reſeruata Sedi Apoſtolicæ perſonis idoneis, ſi re integra concedens moritur; ſi perſonæ prouidendæ non erant expreſſæ, gratia non ſpirat; ſi expreſſæ, ſpirat.

Gloſ. Huic caſui non contradicit *cap. 1. de renunciat.* quia ibi loquitur de gratia facta, hic de facienda: ibi gratia de re facienda reſpiciebat eum, qui prouidere debebat; hic etiam cui debet prouideri.

1227 *Cap. XXXVII.* Si Epiſcopus.

SI Diœceſanus dat facultatem alteri Epiſcopo ordinandi quos vult in ſua diœceſi, nullis expreſſis, & ille non habentem tit. ordinat, Trid. 21. Ref. 2.

dinat,

dinat, ordinans tenetur miniſtrare neceſſaria vitæ, donec obtineat beneficium: ſi expreſſit perſonas, tenetur diœceſanus: ſi verò dedit licentiam ſuis, vt à quocumque ordinentur, tenetur qui dat licentiã.

Gloſ. Ordinans debet inquirere an promouendi habeant tit. ſecus dant pœnas. *cap. ſecundum Apoſt. eod.* Sed Epiſcopus cui facta eſt commiſſio ab Ordinario ordinandi certas perſonas, non tenetur quærere, an ſint idonei, ſed debet præſumere miſiſſe idoneos. Item, an ordinatus ſine titulo, ſed re vera ſi habet patrimonium, habeat actionem petendi alimenta ab ordinante? Item qui dicit, *ordina clericos in tali villa*, dixit certos, ſed non expreſſos; & ſic ordinans eos alat. Item ordinans non poteſt reijcere ordinatum tamquam indignum beneficij. Item an ordinatus poſſit liberare ordinantem ab hac obligatione.

1228 *Cap. XXXVIII.* Quamuis.

SI Papa dat facultatem, v.g. Epiſcopo, conferendi beneficia in genere, vel beneficia deuoluta ad Sedem Apoſtolicam; ſi antequam Epiſcopus conferat, Papa alicui certæ perſonæ confert, vel mandat illi conferri, tenet collatio Papæ, non Epiſcopi: quia poſterior ſpecialis derogat primæ gratiæ generali, licet in ſpeciali non fiat mentio de generali.

Gloſ. Si dediſſet licentiam in ſpecie, vel ſi ex generali eſſet deſcenſum ad ſpeciem, valeret prima, niſi in ſecunda fieret mentio de prima. Item Papa in conferendis beneficijs habet plenariam poteſtatem in toto orbe. Item generi derogatur per ſpeciem. Item per gratiam generalem conferendi beneficia cedentium, vel decedentium, non poſſunt quæ vacant per adeptionem incompatibilis beneficij, nec quæ vacant in Curia.

1229 *Cap. XXXIX.* Si is cui.

REuocatio gratiæ non tollit ius acquiſitum, ſed acquirendum, quod non eſt connexum cum acquiſito; nec tollit acquirendum, quod non eſt connexum cum digniori acquiſito: v.g. fuit facta gratia alicui de acquirendo Canonicatum, præbendam, dignitatem; acquiſiuit Canonicatum, & non dignitatem, & reuocatur gratia; ſi Canonicatus erat coniunctus dignitati, non reuocatur gratia pro dignitate; ſi non erat annexus, amittitur. Idem de præbenda.

Gloſ. Per Papæ mortem concedentis gratiam non extinguitur gratia, etiam in re integra, niſi reuocetur; & tunc ius reuocatorium tollit ea quæ ſunt in fieri, non ea quæ ſunt in facto eſſe.

Cap.

Digitized by Google

1230 *Cap. XL.* Quodam.

SI mihi detur Canonia cum expectatione præbendæ vacaturæ, tibi datur eadem gratia cum clauſula, vt anteferaris; interim vacat præbenda, & mihi confertur ignoranter: interim reuocatur gratia, & mox eadem præbenda ſibi confertur. Quæritur, cui debetur? Reſp. nulli: non mihi, quia tu præfereris: non tibi, quia eſt reuocata. Trid. 24. Refor. 19.

Gloſ. Decretum Papæ ligat ignorantes, *c. quia cunctis, de conſecr. presbyt.*

1231 *Cap. XLI.* Mandatum.

MAndatum Papæ vt prouideant Petro de beneficio pertinente ad collationem Capituli, non extenditur ad beneficia, quæ Canonicus aliquis vt ſingularis ſolet conferre. Item ſi beneficium ſpectet ad Capitulum, & præbenda ad ſingularem Canonicum, neque extenditur, niſi mandatum dicat communiter, vel diuiſim. *cap. cum in illis eod. in 6.*

CLEMENTIN. LIB. III.

DE PRÆBEN. ET DIGNIT. Tit. II.

1232 *Cap. I.* Si dignitatem.

SI habens dignitatem petit aliam, quæ habet curam animarū, & Papa diſpenſat, ſed in litteris non fuit poſitum, quod illa dignitas habebat curam, ſed fuit appoſita clauſula, *prouiſo quod cura animarum nullatenus negligatur*, non poteſt prouideri de beneficio, quod habet curam animarum. ſic *cap. cum in illis, eod. in 6.* Item ſi mandat prouideri de dignitate pertinente ad collationem, depoſitionem quorumcumque, & inhibet illis ad quos ſpectat collatio, prouiſio, vel electio; non poteſt prouideri de beneficio electiuo, ideſt quod per electionem datur: quia in diſpoſitione non meminit de electione, quia inibi tunc non eſt ad augendum, ſed ad exequendum.

Gloſ. Qui impetrat beneficium, debet facere mentionem de qualitate illius, an ſit cum cura; & debet petere diſpenſationem de

de incompatibili: aliter licet Papa faciat mentionem de incompatibili, non tamen videtur diſpenſare. *cap. non poteſt, in 6.* ſecus ſi motu proprio illi donat. *cap. ſi motu prop. eod. in 6.* Item litteræ gratiæ vitiantur, & ſunt ipſo iure nullæ per ſurreptionem, conſequenter proceſſus ex his: litteræ iniuſtæ veniunt annullandæ per exceptionem, *cap. cum dilecta, de reſcript.* Item exequutor mandati Papæ non poteſt prouidere de dignitate electiua, niſi de ea fiat expreſſa mentio in parte diſpoſitiua. Item dignitas fit electiua per conſuetudinem. An hæc gratia ſit ſubreptitia quoad pluralitatem, & non quoad dignitatis prouiſionem? quid ſi non expreſſit ordinem, vel redituum quantitatem? Item ſi nullus modus conferendi beneficium ponatur in mandato, includit etiam electiuum. An quando dicitur, *prouideatur in Eccleſia, vel de aliquo beneficio in Eccleſia,* ſi non ſit niſi vnum, intelligatur de eo? Videtur non.

1233 *Cap. II.* Per litteras.

QVando Papa vel Legatus ſcribit vt prouideant clericum, non intelligitur de Xenodochijs eleemoſynarijs, hoſpitalibus, etiam ſi habeant capellas, decimas, aut alia ſpiritualia iura, niſi hoc in litteris exprimatur.

Gloſ. In materia odioſa nomine beneficij non veniunt hoſpitalia, & alia loca; nec per clauſulam generalem, niſi exprimatur. Idẽ, ſi agatur de reſeruatione fructuum, etiamſi ſint directæ litteræ motu proprio. Item eccleſiæ, capellæ, & iura ſi Epiſcopi auctoritate ſunt inſtituta, & annexa hoſpitali, dicuntur loca religioſa; & ſi hoſpitale eſt principale, cui accedit Eccleſia, valet tit. iſte; ſi Eccleſia principalis, cui accedit hoſpitale, non valet: ſi eſt dubium, ſi apparet poſſeſſio, & denominatio, hoc ſequendum; ſi non apparet, ſtandum eſt textui. Item prædicta non poſſunt dari clericis ſecularibus in beneficium, *cap. 2. de religioſis domibus*, niſi in duobus caſibus; & an cum beneficijs poſſint permutari, vide ibi.

1234 *Cap. III.* Si plures.

Trid. ſeſ. 7. Refor. 4. ſeſſ. 24. Refor. 17.

QVi habent plures dignitates, ſi obtinent aliam, vel beneficium curatum ſine legitima diſpenſatione, poſt pacificam poſſeſſionem vltimæ vacant omnes præcedentes ipſo facto, ſicut vacat vna, obtenta alia ſimili pacificè. *cap. de multa, eod.*

Gloſ. An diſpenſatus ad duo beneficia incompatibilia poſſit relinquere vnum ex duobus, & accipere tertium. *cap. non poteſt, eod. in 6. & cap. Ordinarij, de offic. ord. in 6. Conſtit. Execrab. Ioan. 22.*

Idem

Idem ſi collatio tenet, & per ipſum ſtat quod non accipit poſſeſſionem, ideſt vacat.

1235 ## *Cap. IV.* Si Romanus.

QVando Papa motu proprio prouidet de beneficio, habenti alia beneficia qualiacumque cum cura, vel ſine, vel dignitates, vel perſonatus, licet non faciat mentionem de illis beneficijs, prouiſio valet, nec obſtat *cap. fin. de offic. ord.*

Gloſ. Collatio motu proprio tollit omnem ſubreptionem, ſed non diſpenſat in incompatibilitate beneficiorum obtentorum, nec tollit aliam inhabilitatem etiam natam ex incompatibilitate beneficiorū, niſi explicetur in proprio motu collato. *cap. ſi prop. motu eod. in 6.* Imo proprius motus non ampliat gratiam, vel vim verborum, ſed operatur ſolum certum effectum, ideſt tollit ſubreptionem, *cap. dilecta, in clem. 2. eod.* Item cognoſcetur beneficium collatum motu proprio, ſi id explicetur in collatione.

1236 ## *Cap. V.* Si beneficio.

QVando Papa ſcribit, vt quis prouideatur de beneficio ſpectante ad collationem Epiſcopi, ſi ex negligentia Epiſcopi beneficium deuolutum fuit ad Capitulum, de eo non poterit prouideri; ſi vero ex negligentia Capituli, vel alterius fuit deuolutum ad Epiſcopum vel Papam, de illo poterit prouideri. vide *cap. nulla, de conceſſ. præb.*

Gloſ. Papa intendit grauare Epiſcopum ſolum. nam ſi beneficium originaliter pertinebat ad Epiſcopum, & fuit deuolutum ad Papam, poteſt prouideri de eo; ſed ſi ad alios inferiores, & per deuolutionem ad Epiſcopum, & deinde ad Papam, non poteſt.

1237 ## *Cap. VI.* Si iuſta.

QVi habet canonicatum, & præbendam in vna Eccleſia, poteſt acceptare dignitatem, cui ſi eſt annexa præbenda, vacat prima præbenda poſt pacificam poſſeſſionem ſecundæ. Vide *cap. nulla, de conceſſ. præbendæ.*

Gloſ. An qui habet dignitatem ſine præbenda, & ex beneficio Papæ expectat præbendam, ſi vacat dignitas cum præbenda, poſſit prima relicta acceptare ſecundam? Reſp. non.

EX-

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE PRAEB. ET DIGNIT. Tit. III.

De eadem vide inferius in Extrauag. communi cum nou. gloſ. commun. lib.4.

1238 *Cap.* Extrauagabilis.

Trid. ſeſ.7. Ref. 2. & infra.

QVi ante hanc Extrau. obtinebant ex diſpenſatione legitima plures dignitates, perſonatus, officia, Prioratus, ſeu beneficia incompatibilia, vt cum cura habebant; eligant beneficium curatum vnum, & alterum ſine cura intra menſem à die huius decreti; reliqua verò beneficia cum cura, vel ſine cura, quæ non poſſunt de iure retineri ſine diſpenſatione, & cum diſpenſatione habebant, verbaliter, & realiter, & in effectu dimittant coram Ordinario cum teſtimonio publico; nec ad ea redeant, nec ſe immiſcere præſumant eorum adminiſtrationi ſine noua collatione; aliter ſunt ipſo iure priuati illis, & alijs duobus, quæ per hanc retinere poterant, & fiunt inhabiles ad ſimilia beneficia. Excipiuntur Card. & filij Regum. Item prædicti cum duobus beneficijs ſi ex diſpenſatione habent expectatiuam ſimilium, cum vacauerint, ſeruent hanc bullam, ideſt intra menſem à notitia vacationis accipiant vacantē, & renuncient quod habebant, nec relicta adminiſtrent ſub ijſdem pœnis. Item qui præſumunt retinere plura talia beneficia ſine diſpenſatione canonica, vltimo retento, ſi in eo habent ius canonice, reliqua intra menſem re ipſa renuncient coram Ordinario ſub teſtimonio publico; ſi ſecus, priuātur etiam vltimo, & cēſentur inhabiles ad quæcumque beneficia Eccleſiaſtica obtinenda. Deinceps qui habens dignitatem, perſonatum, officium, vel aliud beneficium cum cura animarum, obtinet aliud ſimile; poſt pacificam poſſeſſionem ſecundi, vel ſi per ipſum ſtat quin habeat poſſeſſionē, ſtatim ipſo iure eſt priuatus primo, & debet illud dimittere in manibus Ordinarij pari modo; ſi ſecus fecerit, eſt ipſo iure priuatus ſecundo, & reputatur inhabilis ad ſacros ordines, & ad quæcumque beneficia Eccleſiaſtica obtinenda. Item omnia beneficia vacatura, vel dimiſſa virtute huius Bullæ ſeruantur diſpenſationi Papæ; & ſi quid innouatur quocumque priuilegio, irritum eſt & inane.

inane. Ordinarij, vt ſunt Epiſcopi, in quorum diœceſi ſunt beneficia, ſeu aliqua illorum beneficiorum, vel ſi aliqui debent dimittere in diœceſi, in qua morantur, vel ſedibus vacantibus eorum capitula quam primum commode poterunt,certificent ſedem Apoſtolicam de beneficijs dimiſſis, vel perditis, vt diſponat. Item beficium cum cura, vt poſſit retineri cum alia dignitate ſine cura, vt dictum eſt, intelligitur parochia cum cura, quæ non per Vicarios perpetuos, ſed per rectores, vel miniſtrum illius beneficij, vel per temporales Vicarios. & illa etiam beneficia, quorum miniſtris ratione illorum beneficiorum competit viſitare, inquirere, procurationes recipere, ſuſpendere, excomm. abſoluere à cenſuris de conſuetudine vel iure, remanentibus alijs iuribus quoad cetera in ſuo robore, quæ de cura animarum loquuntur.

Gloſ. Diſpenſatio ſuper multiplicitate beneficiorũ valet in foro conſcientiæ, etiã ſine cauſa facta; & recipiens eſt tutus in conſcientia. Item nomine beneficij veniunt etiam Vicaria, penſio, & alia multa. Item promouens inhabilem ad beneficia peccat; nec conſuetudo excuſat; & in foro exteriori punietur de mala adminiſtratione; & indignus acceptans beneficia peccat. Dominus regni poteſt excipere contra promotum aduenam, ſi illum habet ſuſpectum de proditione terræ. Item beneficia quæ habent curam habitu,non actu, verius dicuntur non habere curam. Item dicitur quis mendicare non ſolum quod non habet vnde viuat, ſed quod non habet ſecundum ſuum ſtatum arbitrio boni viri. Item in dubio domicilium præſumitur locus reſidentiæ beneficij, & in regularibus ſuum monaſterium: alibi præſumitur vagabundus. Item licet propter identitatem rationis ſtatutum pœnale extendatur ab vno in alium caſum, vt de curatore ad tutorem, tamen hæc decret quæ agit de perſonis, non extenditur ad loca habentia plura beneficia. Item pro filijs Regum intelligas etia nepotes,nõ autem illegitimos. Item de ſublimitate, & priuilegijs Card. ibi. Item in reſignatione non requiritur inſtrumentum vel litteræ, ſed ſat eſt teſtimonium fide dignorum. Alia quammulta ſunt, quæ prætermitto gratia breuitatis.

EXTRAV. COMMVN.

LIBER TERTIVS.

DE PRÆBEN. ET DIGNIT.

1239 *Cap. I.* Piæ ſolicitudinis. *Bonifac. viij.*

Trid. Ref. ſeſſ. 7. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 17.

BEneficia vacantia in curia ſolus Papa confert; & ſi ſecus fiat ignoranter, vel ſcienter, irritum eſt, non obſtante quacumque auctoritate.

1240 *Cap. II.* Ex ſupernæ. *Clem. v.*

REuocat prouiſiones factas ſub tit. commendæ perpetuæ ex eccleſijs Parochialibus, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, Monaſterijs, ad petitionem Regum, vel quorumcumque magnatũ.

1241 *Cap. III.* Et ſi temporalium.

Reſeruat ſibi omnia beneficia vacantia pro illa vice.

1242 *Cap. IV.* Execrabilis. *Ioan. xxij.*

Eſt ead. decret. Io. 22. de qua ſupra: ſed gl. eſt diuerſa, quam vide.

1243 *Cap. V.* Saluator.

ECcleſia Tolet. erigitur in Archiepiſcopatũ, & de nouo eriguntur quatuor cathedrales, quibus aſſignantur aliqui fructus eccleſiæ Toletanæ. Hic potes cognoſcere cauſam erigendi, diuidendi, eximendi, ſubijciendi eccleſias.

1244 *Cap. VI.* Nuper

APponit pœnas contra impedientes prædictam erectionem, & aſſignat exactores.

1245 *Cap. VII.* Nuper.

Diſpenſat in ætate, & ordine cum Abbate, vt ſit Epiſcopus.

1246 *Cap. VIII.* Ad cuiuſlibet.

Hortatur quendam vt accipiat Epiſcopatum.

Cap.

1247 *Cap. IX.* Poſtulaſti.

DEclarat quos fructus primi anni collator non debet exigere, vt legatorum promiſſis diſtributionum, &c.

1248 *Cap. X.* Cum nonnullæ.

REſoluit quædam dubia nata circa ſolutionem fructuum reſeruatorum ſupradictorum.

1249 *Cap. XI.* Cum nonnullæ.

Idem quod in præcedenti.

1250 *Cap. XII.* Ad regimen. *Benedict. xij.*

REſeruat Sedi Apoſtolicæ omnia beneficia cum cura, & ſine cura, regularia, & ſecularia, & Archiepiſcopatum, & conſueta conferri per electionem vel alio modo, quæ vacant in Curia Romana etiam per priuationem, vel tranſlationem, vel ceſſationem, vel renunciationem, ac etiam obitum officialium, vel comenſalium eiuſdem ſedis, vel Legatorum, Nunciorum, vbicumque moriantur, necnon & aliorum qui pro negocijs veniunt vel recedunt à Curia, ſi intra duas dietas legales moriantur. Idem de Curialibus, ſi quacũque ratione intra duas dietas moriãtur, ſi ibi nõ habent propriũ domiciliũ; & ſi quid contra hoc fiat, etiam ignoranter, eſt irritum.

1251 *Cap. XIII.* Ad Romani. *Paulus ij.*

PRædicta beneficia vacantia in ſuperiori cap. ita ſunt affecta, vt ſolus Papa illa conferat, & alij non poſſint conferre.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CLER. ÆGROTANTE VEL debilitato. Tit. VI.

1252 *Cap. I.* Cum percuſſio. *Greg.*

CLericus infirmus debet percipere omnes fructus ſui beneficij, quos ſanus recipiebat, ac ſi eccleſiæ inſeruiret.

Gloſ. Famuli ægri, quos curamus, nobis ſeruire intelliguntur, & ſunt in infirmitate paſcendi; ſic clerici infirmi ſtipendijs ſuis priuari non debent. Cc 2 *Cap.*

1253 *Cap. II.* Preſbyterum. *Eugen.*

PReſbyter qui habet ſciſſos duos digitos cum medietate palmæ, non permittitur celebrare, quia timetur debilitas manus, vel ſcandalum ex deformitate; poteſt tamen facere alia officia ſacerdotalia. Nota quod deformitas, & ſcandalum remouent Sacerdotem ab executione ordinum.

Gloſ. Deformitas impediens ordinatum vel ordinandum, melius colligitur in ipſo facto, quam ex ſtatuto.

1254 *Cap. III.* De rectoribus. *Lucius iij.*

SI rector eccleſiæ ſit adeo lepra infectus, quod altari ſeruire nequeat, vel non ſine magno ſcandalo eorum, qui eccleſiam ingrediuntur, eſt illi dandus coaudiutor cum ſufficienti ſtipendio eccleſiaſtico, qui gerat curam animarum. Nota quod ægrotanti eſt dandus coadiutor, qui cùm accipiat portionem tantum, non dicetur prælatus. Item ſi reditus vtrique non ſufficit, coadiutor accipiat reditus, & ægro prouideat prælatus.

1255 *Cap. IV.* Tua nobis. *Clem. 3.*

SI Curatus ſit leproſus, pro ſcandalo, & abominatione populi remoueatur ab officij adminiſtratione, & iuxta facultates eccleſiæ dentur ei neceſſaria dum vixerit.

Gloſ. An ſubſtitutus dicatur, & ſit vere prælatus, ideſt primus ſit remotus in totum, an vero quoad actum tantum, res eſt dubia. Reſp. Si non poteſt ſine horrore eſſe inter alios, in totum remoueatur; & hoc eſt ſpeciale in lepra; vnde ſubſtitutus dicitur habere curam. Idem ſi ſit in nimia ſenectute, ſecus non. Item ſunt aliqui caſus, in quibus quis punitur ſine culpa, non tamen ſine cauſa.

1256 *Cap. V.* Ex parte. *Innoc. iij.*

EPiſcopus, qui ob incurabilẽ morbum non poteſt exercere officium paſtorale, non eſt cogendus renuntiare; ſed ei eſt dandus coadiutor prudens, & honeſtus, vt conſulatur Epiſcopo, & Populo. Nota primo, quod nemo propter infirmitatem eſt cogendus renuntiare. Secundo quod afflictis non eſt danda afflictio. Itẽ Archiepiſcopus dat coadiutorem Epiſcopo morbo detento, non tamen eſt cogendus renunciare.

1257 *Cap. VI.* Conſultationibus. *Honor.*

ARchidiacono qui amiſit vſum linguæ ob paraliſim, eſt dandus coadiutor.

Gloſ.

Gloſ. Idem ſi amiſit vſum oculorum. Nota: Prælatis impotentibus exercere ſuum officium datur coadiutor. Item quod dicitur de linguæ officio, idem de oculis ammiſſis, cùm Archidiaconus ſit oculus Epiſcopi, *c. Diaconi 93. diſt.*

IN SEXTO LIBER III.

DE CLER. ÆGROTANTE VEL debilitato Tit. V.

1258 *Cap.* Paſtoralis.

DAre Coadiutores Epiſcopis vel eorum ſuperioribus ſpectat ad Papam: quia eſt de cauſis maioribus, non obſtante conſtitutione contraria. Item conceditur facultas Epiſcopo, qui ob ſenium, vel aliud impedimentum perpetuum, ſuũ officium nequit exercere, vt poſſit de ſui conſilio, & aſſenſu capituli vel maioris partis vnum vel plures coadiutores aſſumere ad officium exercendum: & ſi Epiſcopus fuerit demens, vel nequit exprimere quod velit, Capitulum, vel duæ partes eligat prædictos: & ſi in vtroque caſu Epiſcopus renuat coadiutores, vel dicat ſe illis non egere, Capitulum nil innouet, ſed omnia notificet Pontifici. Item coadiutores Prælatorum recipiant ſumptus moderatos ab eorum eccleſijs. Item nil alienent de bonis eccleſiæ, & reddant rationem eiſdem prælatis, ſi ſunt ſanæ mentis, & Capitulo: & ſi adhuc non reddiderint, reddant ſucceſſoribus Prælatorum.

Gloſ. Legatus Cardinalis, niſi hoc habeat ſpecialiter; non poteſt dare coadiutorem Epiſcopo, quia eſt de cauſis maioribus. Item coadiutor poteſt alienare bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, ſicut tutor, vel curator. Item contra Roman. Eccleſiam non currit præſcriptio in his, quæ ſibi in ſignum ſpecialis priuilegij ſeruauit. Item prælatus ægrotus incurabiliter numquam remouetur, ſed datur ei coadiutor. Item non poſſunt dari plures duobus coadiutores. Item in primo caſu debent eſſe duæ partes Capituli, ſicut in electione Papæ.

DECRETALIVM LIB. III.

DE INSTITVTIONIBVS.

Tit. VII.

1259 *Cap. I.* Non amplius.

NON ſunt plures in monaſterijs recipiendi, quam commode ali poſſint de bonis eccleſiæ.

Gloſ. Propter nimium incrementum facultatum putat non eſſe recedendum à numero conſueto, *arg. l. penult. C. de allu.*

1260 *Cap. II.* In Eccleſia. *Eugen.*

LAici non poſſunt inſtitui canonici, ſed numerus eſt explendus ex ipſis clericis intra debitum tempus.

Gloſ. Intra ſex menſes. Nota quod vbi certus numerus clericorum eſt conſtitutus, non debet minui, ſed impleri. Item infra ſex menſes debet prouideri de perſona in beneficio vacante, alias transfertur poteſtas ad ſuperiorem. Item ius canoniæ non cadit in laicum etiam intitulatum, ſed in clericum tantum: ſicut etiam ius eligendi in collegiata nonniſi clerico competit, *cap. Maſſana, de elect.*

1261 *Cap. III.* Ex frequentibus. *Alex. iij.*

TAm illi qui à laicis recipiunt beneficia, quam laici qui illa conferunt, ſunt excommunicandi; nec poſſunt abſolui, niſi prius ſatisfecerint: quia de iure ſoli ordinarij conferunt, & alij eccleſiaſt.

Gloſ. Per canones antiquos, qui receperunt beneficia à laicis, ſunt ſuſpenſi ipſo iure.

1262 *Cap. IV.* Auctoritate. *Clem.*

VLtra facultates non poteſt quis inſtitui inuitis canonicis illius eccleſiæ. Nota quod in inſtitutione in eccleſia debent prouentus eccleſiæ conſiderari, *c. 1. ſup. eodem.*

Gloſ. Nullus Epiſcopus eſt dandus inuitis. *c. nullus 63. diſtinct.*

1263 *Cap. V.* Ad decorem. *Innoc. iij.*

QVi in eccleſijs ſunt inſtituendi non debent eſſe vnius nationis tantum, ſed vndecumque ſint, dummodo ſint idonei. Nota

quod

quod in eccleſia Dei non debet eſſe ſucceſſio hæreditaria.

1264 *Cap. VI.* Cum veniſſent.

SI quis eſt in poſſeſſione inſtituendi vel conſeruandi eccleſias, etiã contra ius cõmune pendente lite de proprietate manutenetur in poſſeſſione. Nota quod qui eſt in poſſeſſione, debet in ea defendi, donec de iure proprietatis conſtet. Item conceſſio perſonalis finitur cum perſona, realis vero eſt perpetua, quæ fit eccleſiæ non perſonæ. Item nec factum, nec iuramentum Prælati eccleſiæ præiudicat, ſed ipſi Prælato.

1265 *Cap. VII.* Cum ad noſtram.

QVando quis efficitur Prælatus, non poteſt retinere dignitatẽ, quam prius habebat; quia illa vacat ipſo iure. Nec vacantem aliquam ſibimet poteſt conferre, quia inter dantem, & recipientem debet eſſe diſtinctio perſonalis; nec poteſt illam recipere ab alio, quia alius non habet ius conferendi.

Gloſ. Nemo vicem pluriũ perſonarum ſuſtinet, 1. *q.*16. *c. preſb.* Vtrum ſi Prælatus det alteri facultatem ſibi conferendi beneficium, poſſit ab eo illud recipere? non determinat: dico quod non.

IN SEXTO LIBER III.

DE INSTITVTION. Tit. VI.

1266 *Cap. I.* Etſi.

CApitulum ſede vacante non poteſt conferre illa beneficia iuris patronatus, quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum, ſed poteſt præſentatos à Patronis admittere, ſi ſint idonei, & inſtituere eos in beneficijs.

Gloſ. Capitulum ſede vacante ſuccedit Epiſcopo, ideo poteſt exercere ea, quæ ſunt iuriſdictionis, *c. cum olim ae maior. & obed.* Conferre beneficia eſt iuriſdictionis. *c. nouit de officio deleg.* Sed collatio dictorum beneficiorum ſeruatur Epiſcopo futuro. Nec valet conſuetudo contraria, quia capitulum non poteſt præſcribere, cum præſcriptio non incipiat, nec currat contra ſedem vacantem; ſed poteſt inſtituere, id eſt confirmare electionem. Et inſtituere differt ab admittere; quia admittitur, cum dicitur *placet*; inſtituitur

Digitized by Google

cum confirmatur. Idem dicendum de electis, ac de præſentatis, & idem de capitulo, ac de aliquo qui exercet iuriſdictionem defuncti.

1267 *Cap. II.* Si is.

PRæſentatus ſi alias eſt idoneus, licet non ſit ordinatus, ſi intra tempus, ideſt annum iuris poſſit ordinari; non eſt repellendus. *Gloſ.* Idoneitas, quo ad alias qualitates in præſentato requiritur in tempore præſentationis.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CONCESS. PRÆB. ET ECCL. non vac. Tit. VIII.

1268 *Cap. I.* Qui in viuorum. *Gelaſius.*

QVI voluntarie inſtitutus eſt in beneficio viuentis, eſt deponendus, & depellendus à communione Ecleſ. *Gloſ.* An quando quis fuit depoſitus ſed iniuſte, & alius ignoranter ſubſtituitur loco illius, ſi poſt quadraginta annos rem ſciuerit, an teneatur relinquere beneficium ipſi depoſito. Reſp. quod non: quia eo ipſo quod condemnatus non appellauit, acquieuit ſententiæ; & ſic ſententia ipſa tranſiuit in rem iudicatam. *c. quoad conſultationem ſup. de ſent. & re iud.* contra quoſdam theologos tenentes, malam fidem quandocumq. ſuperuenientem obligare ad reſtitutionem. (Dico ego quod tolleretur præſcriptio, & numquam poſſet credi aliquem fuiſſe iuſte inſtitutum, quod eſt abſurdum.)

1269 *Cap. II.* Nulla. *Conc. Lateran.*

ECcleſiaſt. miniſteria, & beneficia eccleſiæ non tribuantur, nec promittantur antequam vacent, ne mors proximi deſideretur: quia expectatio futuræ ſucceſſionis etiam apud gentiles fuit prohibita. Item ſi Epiſcopus debet conferre, & intra ſex menſes non confert, deuoluatur collatio ad capitulum: & ſi vterq. eſt negligens, ad Archiepiſcopum. Nota quod poteſtas conferendi beneficia gradatim deuoluitur ad ſuperiores, qui adhibeant conſilium religioſorum.

Gloſ. Si promittatur beneficium antequã vacet, non valet promiſſio,

miſſio, nec contrahitur obligatio. Item neque valet promiſſio prædicta, quamuis ſit de conſenſu præbendarum facta. Item tempus ſex menſium currit à die ſcientiæ vacationis, non à die ipſa vacationis. Item qui habet ius eligendi, poſt lapſum tempus non poteſt beneficium conferre. Item hoc capitulum valet etiam in Epiſcopatibus, & Abbatijs, ſed tempus eſt tantum trium menſium. ***c. ne pro defectu, de elect.***

1270 *Cap. III.* Relatum. *Alex. iij.*

BEneficium vacans eſt conferendum, non obſtante appellatione facta ab eo, cui beneficium promiſſum fuit antequam vacaret. Nota quod vbi non tenet promiſſio, nec tenet appellatio: cùm vbi non tenet principale, nec teneat acceſſorium.

1271 *Cap. IV.* Propoſuit. *Innoc. iij.*

QVando Papa mandat vt prima vacatura præbenda cum canonicatu detur alicui, & aſſignat executorem qui præſentat litteras collatori; beneficium intelligitur ita affectum, quod ſi vacet, & alteri conferatur, collatio ſit annullanda; & ſic tamquam adhuc vacans conferendum eſt nominato à Papa, qui tamquam ſupra ius poteſt contra illud diſpenſare. Nota quod collatio facta contra mandatum Papæ eſt anullanda. Item per inueſtituram non acquiritur ius inueſtito, ſed Papa poteſt diſpenſare contra ius.

Gloſ. Papa de eo quod nihil eſt, poteſt aliquid facere. ***de conſec. diſt. 2. can. re vera.*** Item Papa poteſt diſpenſare in iure poſitiuo, ſed non contra ſtatutum vniuerſalis eccleſiæ. ***c. minor*** 24. *q.* 1. Nec contra quatuor euangelia. 14. ***diſt. c. ſicut.*** Nec contra articulos fidei: nec quod monachus habeat proprium ***c. cum ad monaſterium de ſtat. monach.***

1272 *Cap. V.* Quia.

IN vacatione beneficij tempus ſex menſium pro collatione incipit à die notitiæ, non à die vacationis; nec currit, quando collator eſt legitime impeditus: vt ſi ſit ſuſpenſus, non obſtante confirmatione collationis alicui à ſede Apoſtolica facta in forma communi; ſecus ſi in forma ſpeciali. Nota quod per confirmationem in forma communi nil iuris acquiritur. Item ſuſpenſus ab homine non poteſt eligere.

Gloſ. Non currit hoc tempus ſex menſium, niſi ſit negligens in petenda abſolutione à ſuſpenſione: ſi tamen præſcriptio non currit. ***c. illud,*** & ***c. cum non liceat de præſcript.*** licet ſua culpa fuerit ſuſpenſus,

ſpenſus, tamen non currit: quia quæ ex ſua culpa procedunt, non imputantur ei. *c. ſi concupiſcentia* 15. *q.* 1.

1273 *Cap. VI.* Cum noſtris.

QVando beneficium vacat de iure, & non de facto; v. g. ſi dignitas conferatur Epiſcopo, & aliquis impetrat litteras, vt ſibi conferatur illa dignitas, non faciendo mentionē quod de facto non vacet: litteræ dicuntur ſubreptitiæ, nec valent, quia non faciunt mentionem de colorata poſſeſſione: compellitur tamen Epiſcopus relinquere dignitatem, niſi monſtret diſpenſationem. Nota: quando quis ex vna dignitate transfertur in aliam, licet de facto vtramque collationem detineat, tamen prima vacat de iure, & impetrans debet facere mentionem de facto illo; alioquin litteræ sūt ſubreptitiæ, & per conſequens non datur ius.

Gloſ. Decidit qui nam executores poſſint, & qui non vi mandati conferre benef. pro diuerſitate mandati. Item quærit an ſicut, vt reſcriptum non ſit vitioſum, ſunt narranda non ſolum ea, quæ ſunt iuris, ſed etiam quæ ſunt facti; Sic ſi ſecundum reſcriptum non faciat mentionem de primo inualido, ſit nullum ipſo iure? Reſp. non, quia litteræ priores non dicuntur priores, cùm ſint nullæ. 7. *q.* 1. *c. factus eſt*. Item poſſeſſio plurimum facti habet in acquirendo, cū ſine corporali actu nō procedat. *l. licet. C. de acquir. poſſeſſ.* in retinendo vero habet plurimum iuris, cum poſſit animo retineri. *l. nemo actu legit, C. de acquir. poſſeſſ.* Vtrum primum benef. vacet ex conſecutione ſecundi, ita vt impetrans ſecundum poſſit illud vere obtinere, non facta mentione quod ab eodem beneficio retineatur etiam primum benef. Reſp. quod ſic, iuxta litteras noſtri tex.

1274 *Cap. VII.* Poſt electionem.

DIgnitas quæ re vera non vacat, non poteſt alteri conferri, & eius poſſeſſio illi qui habet beneficium non debet retardari prætextu exceptionis, quod abiurauerit, vel renunciauerit. Not. qui conſenſit inſtitui in locum viuentis, eſt repellendus. Item electione celebrata, & non caſſata non eſt alia faciendu.

Gloſ. Archidiaconatus alicuius electi in Epiſcopum non dicitur plene vacare, niſi ſit conſecratus. *c. cum in cunctis, de elect.* vel ipſe conſentiat vt alteri detur.

1275 *Cap. VIII.* Cum ſuper.

REceptus in canonicum quamprimum eſt prouidendus de præbenda à recipientibus. Nota: allegans ſe feciſſe contra leges, ex tali lege nullum beneficium reportat, cùm fruſtra imploret quis auxilium legis qui committit in legem. Item receptus in canonicũ debet habere beneficium.

1276 *Cap. IX.* Literas.

QVi habet vnam præbendam in eccleſia, & aliam obtinet, vtramque retinens, vacat prima de iure, licet non de facto.

Gloſ. Quot ſunt præbendæ, tot canonici debent inſtitui, & conſuetudo contraria eſt potius corruptela dicenda.

1277 *Cap. X.* Ex parte.

IN eccleſijs, in quibus non eſt certus numerus canonicorum, nec ſunt certæ præbendæ, non habet locum Conc. Later. quod elapſo ſemeſtri deuoluitur electio ad ſuperiorem; ſed illarum eccleſiarum eſt conſeruanda conſuetudo. Nota quod ſecundum facultates eccleſiæ canonici ſunt inſtituendi ſecundum conſuetudinem obſeruatam.

Gloſ. Vnus vel duo canonici poſſunt ſe opponere toti capituli pro defenſione eccleſiæ, ſi habent cauſam rationabilem. *c. cum in cunctis, de his quæ fiunt à maiori parte.* Item quando Papa ſcribit pro aliquo eligendo, ſẽper interpretandũ eſt ſecũdũ conſuetudinẽ.

1278 *Cap. XI.* Conſtitutus.

HAbens poteſtatem conferendi poteſt de iure illam dare alteri; qui ſi confert, non poteſt primus eandem conferre. Sed talis licentia non eſt danda volenti facere fraudem contra ius. Nota quod Epiſcopus ex cauſa poteſt delegare collationes præbendarum quia eſt iuriſdictionis. Item conceſſio vel donatio facta in fraudẽ iuris non valet. Item priuilegium perſonale non debet trahi ad ius commune.

Gloſ. Si delegatus eligat indignũ, Epiſcopus poteſt iterum eligere, & non poteſt eidem iterum committere. Item ſi Epiſcopus eligat ante delegatum, valet.

1279 *Cap. XII.* Dilectus.

ELectio Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ſi non fiat in ſemeſtri, non deuoluitur ad alios, quia Conc. Later. intelligit de perſonatibus,

bus, & minoribus beneficijs.

Gloſ. Si eccleſia cathedralis vel regularis vacat per tres menſes, electio deuoluitur ad proximũ ſuperiorem. *c. ne pro defectu de elect.*

1279 *Cap. XIII.* Ex tenore.

PRomiſſio beneficij vacaturi non valet, tamquam contra ſtatuta, ideſt contra *c. nulla* & *c. relatum eod.*

Gloſ. Qui allegat ſuam turpitudinem auditur, ſi adeſt periculum animæ. Item ſimpliciter in excipiendo poteſt quis ſuam turpitunem allegare, *ff. de condit. ob turp. cauſ per totum.*

1280 *Cap. XIV.* Accedens.

PRelatus ſi promittat prouidere de beneficio, quando poterit, tenetur prouidere: quia hæc promiſſio non eſt de vacaturo. Aduerte quod hodie hoc c. eſt correctum per *c. 2. eod. in 6.* & ſic promiſſio quando poterit, non valet.

1281 *Cap. XV.* Poſtulaſtis.

QVando collatio ſpectat ad capitulum, & Epiſcopum vt Epiſcopus eſt, ſi intra ſex menſes non fiat, deuoluitur ad ſuperiores: Si Epiſcopus ingrediatur, non vt Prælatus, ſed vti Canonicus, deuoluitur ad ipſummet Epiſcopum, niſi doloſe impediat.

1282 *Cap. XVI.* Cum dilecta.

PAtronus non poteſt promittere ſe præſentaturum aliquem ad beneficia vacatura, nec poteſtatem dare alteri vt præſentet; & ſi id faciat, non tenet.

Gloſ. An quis poſſit allegare ſuam turpitudinem? Reſp. Sic, quando non eſt acquiſitum ius alicui.

IN SEXTO LIB. III.
DE CONCESS. PRÆBEN. ECCL. non vac. Tit. IV.

1283 *Cap. I.* Quia.

QVando mandatur prouideri alicui de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinis confert, tenet collatio, etiamſi executor impetrantis fecerit reſeruationem, inhibitionem, & proceſſus

ceſſus ſuper prima vacatura. Ratio, quia per mandatum non tollitur ordinario poteſtas conferendi, niſi poſt acceptationem, ante quam nil poteſt executor.

Gloſ. Hodie contra hunc caſum ſtylus curiæ per clauſulam apponit terminum acceptandi. Item priuilegium habet vim vbi peruenit ad eum, cui conceditur, vt non poſſit excommunicari: non ſic de præbenda vacatura.

1284 *Cap. II.* Deteſtanda. *Bonif. 8.*

PRomiſſio de beneficio, cum ſe facultas obtulerit, non valet, & ſic reuocatur. *c. accedens in l. eod.* Sicut non valet quæcumque promiſſio, quæ directe vel indirecte eſt contra Conc. Later. quia deſideratur mors alicui.

Gloſ. Abuſus eſt cauſa caſsãdi illa quæ erãt licita, & cõceſſa, vt leges

1285 *Cap. III.* Ne captandæ.

QVi à ſede apoſtolica habet litteras ſuper beneficio, dignitate, vel præbenda, quam duxerit acceptandam, debet acceptare primum quod vacat, vel ex cauſa ſecundum vel tertium; & non poteſt determinare acceptare aliquid non vacans; & quidquid factũ ſit ſuper non vacans, eſt irritum, & cum vacat, ordinarium conferat cui vult.

1286 *Cap. IV.* Executor.

EXecutor ſuper prouiſione alicuius de vacatura non poteſt per generales litteras inhibere ordinarijs generaliter ne procedant ad collationẽ beneficiorũ, donec illi, pro quo ſcribitur, prouideatur, niſi expreſſe hoc habeat in mandatis: poteſt tamen ſpecialiter pro primo, vel ſecundo, vel tertio vacaturo inhibere, ſi hoc habet in mandatis; & quicquid contra factum eſt, irritum eſt.

1287 *Cap. V.* Si Capitulo.

SI ſcribit Capitulo eccleſiæ ad quod ſpectat præſentatio, vt me recipiat in Canonicum, & præbendam, quæ vacat, vel primo vacaturam, & ego præſento litteras; licet meus executor non intimauerit, ei iam beneficium eſt affectum; & ſi vacat, capitulum non poteſt alteri cõferre; & ſi poſt adminiſtrationem executoris intra certum tempus mihi non conferunt, executor poteſt exequi, & mihi conferre ſine capitulo.

Gloſ. Quod ſi non poſſunt capitulo præſentari litteræ, habentur pro præſentatis. vide ibi.

Cap.

1288 *Cap. VI.* Si ſoli.

SI dirigatur mandatum Epiſcopo ſoli, & Epiſcopo, & executori, vel ſoli executori, vt tibi faciat prouideri de beneficio in certa eccleſia & præſentatur mandatum, per talem præſentationem non aufertur ordinario poteſtas conferendi: quia collatio facta tenet, licet Epiſcopus ſi nõ obediat, ſit puniendus. Sed ſi in mãdato ponitur, quod quidquid fit contra ipſum, ſit irritum, vel executor cum interpoſitione decreti interdicat ordinario ne alteri conferat; vel ſi tu eſſes vi mãdati receptus in canonicũ,& expectares præbendã,tunc Epiſcopus non poſſet alteri conferre,& collatio eſſet nulla.

Gloſ. Declaratur *c. dilectus* 1, *&* 2. *de præbend.* Item quando plures expectant, quis alteræ præferatur. Item qui gratiæ præbendis afficiant.

1289 *Cap. VII.* Auctoritate.

QVando præcedens Papa dat expectatiuam primæ vacaturæ alicui, ſequens Papa ſimilem dat ſecundo, deinde tertio, in cuius litteris ponit vt præferatur prouiſis à prædeceſſore Pontifice, non à ſe; tunc prima præbenda eſt danda ſecundo, ſecunda vel tertia primo, ſicut in ſucceſſione adoptati ab inteſtato. vide.

1290 *Cap. VIII.* Quoniam.

QVando Papa reuocat gratias, & expectatiuas, includit canonicos receptos expectantes diſtinctam præbendam, etiamſi percipiebant diſtributiones quotidianas: includit etiam habentes ius ad vacatura beneficia, ſi non dum fuit facta collatio; ideſt non habent ius in re: ſed non extenditur ad eos canonicos receptos vltra numerum, qui tamquam de numero per mortem aliorum non expectant niſi augmentum diſtributionum, ſeu partium ſuarum.

Gloſ. Hoc cap.declarat *c.ſi is, & c.quodam de præbend.* Item. An quis recipiatur in tali eccleſia.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE CONCESS. PRÆBEND. & eccl.non vac. Tit. III.

1291 *Cap. I.* Cum ei.

MAndatum Papæ conditionale non afficit poteſtatem ordinarij vel alterius collatoris ante expletam conditionem, etiã adiecta

adiecta conditione irritante: v. g. ſi Papa mandat Epiſcopo, vt prouideat alicui de beneficio viginti librarum valoris vel minoris, ſi clericus voluerit acceptare, & fuerit idoneus; ſi Epiſcopus conferat alteri beneficium taxati valoris, antequã reperiatur idoneus, collatio tenet. Sed ſi appoſuit, vt intra menſem poſſit acceptare cum decreto irritanti infra menſem, collatio non tenet. Item intelligitur acceptare, quando petit per ſuum executorem ſibi conferri, vel præſens recipit. Item dicetur habere notitiam vacationis, ſi eſt in loco vel eccleſia vbi vacat; & ſic currit menſis: & ſi neſcit, ſibi imputet.

Gloſ. Quando mandatum Papæ de conferendo alicui beneficiũ vacabile vel vacaturũ, non continet decretum irritans; ſi Epiſcopus contra mandatum Papæ alteri confert, collatio tenet. Item promouendus ad beneficia debet eſſe idoneus. *c. ſi eo tempore de reſcript. in 6.* Item quando Papa ſcribit pro aliquo clerico paupere, conſueuit prius illum facere examinare. Item quando ſcribitur vt Epiſcopus conferat beneficium certi valoris, non poteſt Epiſcopus conferre maioris, vel minoris valoris. An qui poteſt intra menſem acceptare beneficium, poſſit etiam poſt menſem.

EXTRAV. COMMVN.
DE CONCESS. PRÆBEND. & eccl. non alien. Tit. IV.

1292 *Cap. I.* Sedes Apoſtolica. *Gelaſ.*

QVando litteræ apoſtolicæ continentes gratiam vel iuſtitiã, dantur alicui pro aliqua diœceſi; ſi illa diuidatur in plures, illæ litteræ habebunt executionem in illis pluribus.

1293 *Cap. II* Ad Apoſtolatus.

QVando Papa diuidit Epiſcopatum, non præiudicat iuribus Eccleſiæ, vel perſonarum eccleſiaſticarum, vel officialium, niſi quatenus in litteris exprimitur. Quare Capitulum, Archidiaconus, & alij officiales poſſunt exercere ſua officia vt prius.

Gloſ. Princeps per factum ſuum non intendit derogare iuri alterius, niſi in quantum exprimit. *c. ſuper eo. de offic. deleg.*

D E-

DECRETALIVM LIB. III.

NE SEDE VACAN. ALIQVID innouetur. Tit. IX.

1294 *Cap. I.* Nouit.

SEde Epiſcopali vacante nil eſt innouandũ, immo neque Papa innouat: quia non eſt qui defendat ius Epiſcopale; & ne plus perſonæ quam eccleſiæ tribuiſſe videatur.

Gloſ. Quot modis vnio eccleſiarum fieri poteſt. Vide etiam Conc. Trid. *ſeſſ.7. de ref. c.6.* & *ſeſſ.24. de ref. c 9.13. & 15.* Item in ſede vacante clerici non poſſunt diſponere aliquid de bonis eccleſiæ, nec Epiſcopus bona eccleſiæ vacantis ſibi ſubiecta poteſt alienare, niſi ſit magna neceſſitas. Item in minoribus eccleſijs propter neceſſitatem poteſt alienare Epiſcopus mortuo Sacerdote. Item contractus factus à Canonicis mortuo Epiſcopo non tenet, nec ſententia lata contra Eccleſiam, nec contra minorem.

1295 *Cap. II.* Illa.

BEneficia ſpectantia ad collationem Prælati ſede vacante non poteſt capitulum conferre, quia non deuoluuntur per negligentiam. Nota quod non currit præſcriptio, vbi non eſt negligentia. Item prima collatio nulla non impedit ſecundam.

Gloſ. Quod non conceditur, intelligitur prohibitum. *c. inter corporalia de translat.* & quod non eſt prohibitum, intelligitur conceſſum. Item An capitulum ſede vacante poſſit abſoluere? Reſp. quod ſic. *c. vni de maior. & obed.*

1296 *Cap. III.* Conſtitutis.

TEſtimonia, & iudicium ſede vacante facta contra eccleſiam non tenent, quia non habet defenſorem.

Gloſ. An œconomus ſede vacante poſſit agere? Reſp. quod non, ſed eſt expectandus Epiſcopus.

Digitized by Google

IN SEXTO LIBER III.

NE SEDE VACAN. ALIQVID innouetur. Tit. VIII.

1297 *Cap.* Si ad Epiſcopum. *Bonif. 8.*

SI collatio beneficij pertinet ad Epiſcopum etiam vt pręlatum, & ad Capit ſimul, ſi vna pars fiat inhabilis, altera poteſt conferre: v.g. mortuo Epiſcopo, vel ſuſpenſo à collatione benef. capitulum conferat præbendas; & ſi capitulum ſit ſuſpenſum à collatione benef. vel ſinguli Canonici ſint excommunicati; Epiſcopus conferat: ſi collatio præbẽdarum ſpectat ad Epiſcopum ſolum, cum conſenſu, vel aſſenſu capituli: ſi Epiſcopus ſit defunctus, vel ſuſpenſus, capitulum non poteſt conferre illas, niſi Epiſcopus fuerit in mora: ſi collatio benef. ſpectat ad aliquem, cum conſilio tamen Epiſcopi, ſi moriatur Epiſcopus, vel ita ſit abſens, vt eius præſentia in breui nõ poſſit haberi; tunc ille ad quem ſpectat, conferat beneficium, ne diu vacet.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

NE SEDE VACAN. &c. Tit. V.

1298 *Cap.* Si fratrum.

QVI mortuo Imperatore retinent, vel de nouo aſſumunt nomen Vicarij, vel alterius Imperialis officij in aliqua parte orbis, vel eo vtuntur ſine licentia ſedis Apoſtolicæ, excommunicantur; & qui eoſdem ſub hoc tit. recipiunt vel eis obediunt, vel alios obedire permittunt, vel in hoc eis præſtant auxilium, conſenſum, fauorem, excommunicantur; & iſtorũ ſinguli, ac eorum terræ, & loca ſubijciuntur interdicto, & alijs arbitrarijs pœnis, & eorum ſubditi ſoluuntur à iuramento in hoc, ſi quid præſtiterunt, & diſſoluuntur omnia iuramenta & fœdera, quia ſunt iniquitatis.

EXTRAV. COMM. LIB. III.

NE SEDE VACAN. &c.

1299 *Cap.* Suſcepti. *Ioan. 22.*

QVI ex priuilegio, conſuetudine, vel ſtatuto primi, vel ſecundi, vel plurium annorum fructus beneficij vacantis ſibi vendicant; ſtatuitur: Si beneficia maiora, vel minora quantum ad ſolutionem decimæ, vel illa relicta pro electo beneficiato, velint reſiduum, quod ſupereſt, & poſt octo dies ſi ipſi non eligunt, qui de nouo ſunt creati beneficiarij, eligant quam partem velint; & ſic vtrique dabuntur fructus. Si nõ ſunt taxata, tamen illi fructus pro quibus eccleſia conſueuit ſoluere decimas, diuidãtur, & dimidiam partem accipiat beneficiarius, & dimidiam priuilegiatus: & ſi quis non eſt contentus, vtramque partem accipiat qui eſt contentus, & faciat inſeruire eccleſiæ. Et ſi aliquis accipit aliquid vltra præmiſſa, ſi eſt Prælatus, eſt ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ: ſi eſt Capitulum, Vniuerſitas, vel Collegiũ, eſt interdictum donec reſtituat, ſi particularis perſona, eſt excommunicata, nec poteſt abſolui niſi facta reſtitutione, & ad hunc finem reuocantur omnia priuilegia.

Gloſ. Ibi multa, quibus fructibus ſint ſoluendæ decimæ, & ex quibus non.

DECRETALIVM LIB. III.

DE HIS QVÆ FIVNT A PRÆL. ſine conſenſu Capituli. Tit. X.

1300 *Cap. I.* Irrita.

DONATIO, venditio, commutatio rei eccleſiæ facta ab Epiſcopo ſine conſenſu Capituli vel clericorum non tenet.

Gloſ. Magna res non poteſt alienari, parua ſic. 12. *q.* 2. *terrulas*. Item capitulum debet ſubſcribere alienationi, alias non tenet per ſolum Epiſcopũ facta. *cap. non liceat* 12. *q.* 2.

Cap.

1301 *Cap. II.* Continebatur. *Alex.* 3.

SI Prælatus alienat ſciente, & tacente capitulo, tenet alienatio; quia capitulum conſentire videtur.

Gloſ. Taciturnitas habetur pro conſenſu, quando alienatio eſt ad tempus; Sed quando eſt perpetua, requiritur expreſſus conſenſus, & ſubſcriptio. *cap. 1. ſup. & 12. q. 2. ſine exceptione.* vt appareat de tali conſenſu. *c. ſi ſeruus diſt. 54.*

1302 *Cap. III.* Cum nos.

DOnatio facta ab Epiſcopo ſine conſenſu capituli eſt nulla: Sed ſi capitulum deinde eam ratam habet, valet. Nota quod ratihabitio retrohabitur, & mandato comparatur. Item ſubſequens conſenſus valet.

Gloſ. Ratihabitio tunc valet, quando ratificans ab initio poteſt alteri mandare: etenim ſi eius nomine quid fiat, ratihabitio facta poſt valet. Sed in his quæ per alios fieri non poſſunt, ſed expleri debent per ſe, vel in ijs, quæ ſunt contra naturam, vel quæ ſine peccato fieri non poſſunt, & quæ ipſo iure ab initio nulla ſunt; non valet eorum ſubſequens ratificatio.

1303 *Cap. IV.* Nouit.

NOn decet, omiſſo conſilio capituli, vti conſilio aliorum in negotijs eccleſiæ. Quare non poteſt Epiſcopus inſtituere, vel deſtituere aliquas perſonas ſine conſenſu fratrum: alias facta inſtitutio vel deſtitutio nulla eſt ipſo iure.

1304 *Cap. V.* Quanto.

SImiliter Prælatus non poteſt negotia tractare ſine conſenſu Capituli. Nota quod qui in litteris ſcribit nomina abſentium, ac ſi eſſent præſentes, tenetur de falſo. Nota ſecundo, quod teſtamẽtum falſum eſt, ſi teſtator articulate neſciebat loqui, vel ſcribere.

Gloſ. Crimen falſi incurrit, qui furtiue ſurripit ſigillum nomine Capituli, & qui aperit litteras iudicum; & ſunt deponendi. *c. olim de reſcript.*

1305 *Cap. VI.* Ex noſcitur.

QVando collegiata habet ius præſentandi, præſentabit Prælatus de conſenſu Capituli, vel maioris, & ſanioris partis: aliter præſentatio non valet, niſi Prælatus probet conſuetudinem, vel priuilegium.

Gloſ. Præſentatio per litteras poteſt fieri quibus ſtandum eſt, donec aliquid in contrarium probetur.

1306 *Cap. VII.* Cum Apoſtolica.

SI decimæ concedantur laico in feudum perpetuum, & laicus cũ ſolo cõſenſu Epiſcopi ſine clero donet alicui eccleſiæ decimas, donatio tenet: quia hoc eſt reuocare ad eccleſiaſticum vſum, qui à laicis detinetur; & non eſt alienare ius eccleſiæ, quia tunc non teneret ſine conſenſu cleri, ſicut nec teneret in alijs decimis à laicis datis ipſi eccleſiæ, ſi alienarentur ſine conſenſu Capituli.

1307 *Cap. VIII.* Tua nuper.

EPiſcopus ſine conſenſu, & ſubſcriptione clericorum non poteſt concedere in perpetuum eccleſias, quia hoc eſſet alienare; quamuis accipiens in illa eccleſia haberet iuſpatronatus, & alienaretur, cum ſolo Archidiacono.

1308 *Cap. IX.* Paſtorales.

EPiſcopus ſine conſenſu capituli, vel auctoritate Papæ non poteſt concedere alicui Monaſterio Eccleſias Parochiales, vel fructus, ſeu obuentiones Parochiæ, etiam cum conſenſu patroni.

Gloſ. Ex hac littera poſſet Epiſcopus abſque auctoritate Capituli dare quinquageſimam vel centeſimam partem prouentuum Parochiæ.

1309 *Cap. X.* Et ſi.

IN Concilio Prouinciali debent inuitari Capitula cathedralium Eccleſiarum, & eorum nuncij debent admitti ad tractatum, maxime quando agitur de rebus pertinentibus ad capitula.

DECRETALIVM LIB. III.

DE HIS QVÆ FIVNT A MAIORI parte Capituli. Tit. XI.

IN

1310 *Cap. I.* Cum in cunctis.

IN capitulis quod à maiore, & ſaniore parte fuerit ſtatutum, præualeat, appellatione remota, non obſtante conſuetudine contraria, licet iurata. Immo ſi quis iurat ſeruare talem conſuetudinem, priuatur communione, donec agat pœnitentiam, niſi pars minor obijciat aliquid rationabile.

1311 *Cap. II.* Quæſiuit. *Cæleſtinus iij.*

CAnonicus ſine conſenſu Epiſcopi, & fratrum non poteſt ponere interdictum in eccleſia: & pœna eccleſiaſtica non eſt imponenda niſi ijs, qui delinquunt, nec pœna debet excedere delictum.

Gloſ. Non debet interdici eccleſia propter delictum alicuius, niſi delinquens ſit dominus loci; cum puniatur tantum qui deliquit, non qui innocens eſt.

1312 *Cap. III.* Ex ore. *Innoc. iij.*

APpellatio illius, ad quem non ſpectat appellare, non valet, nec impedit ordinationem eccleſiæ: & electus à maiori, & ſaniore parte capituli, eſt bene electus, & confirmandus. Item habens ius ad electionem præpoſituræ, ſi alicui electo reuerentiã præſtat, quæ debetur præpoſito, videtur renunciare ſuo iuri ipſo facto.

Gloſ. Quando Papa mandat dari alicui præbendam, & capitulum alium eligit, tenet electio. *c. dilectus de præbend.* Item renũciatio expreſſa non valet ſine auctoritate Superioris. *cap. admonet de renunciat.* tamen renunciatio tacita, ideſt ipſo facto facta, licet verbis non conſentiat, valet ſine auctoritate ſuperioris; ſicut plus valet prohibitio tacita, quam expreſſa in conteſtatione litis. An ſi caſſaretur electio præpoſiti, cui ipſe dominus fecit reuerentiã poſſit dominus agere pro præpoſitura. Reſp. non: quia actio ſemel extincta non reuiuiſcit. *l. qui res, §. arcam, ff. de ſolut.*

1313 *Cap. IV.* Ex parte.

SI Epiſcopus cum maiore, & ſaniore parte Capituli ſtatuit cõtributionem canonicorum pro reparanda fabrica eccleſiæ, quãuis aliquis canonicus contradicat, tamen valet ſtatutũ plurimorũ. Nota, ſententiam maioris, ac ſanioris partis Capituli præualere.

DECRETALIVM LIB. III.

VT ECCLESIASTICA BENEFICIA ſine diminutione conferantur.

Tit. XII.

1314 *Cap.* Vt noſtrum. *Innoc.iij.*

ECCLESIASTICA beneficia ſine diminutione ſunt conferenda. Item qui ante donationem beneficij eccleſiaſtici non percipit prouentus, ſed alius, & ex donatione conſequitur vt fructus percipiat, eſt ſimoniacus; ſed ſi ante donationem percipit fructus, & ante conſtituit ex cauſa neceſſaria, vt retineat fructus, eſt licitum. Sed ſi conueniat cum eo qui accipit beneficium, vel cum mediatore, vt retineat prouentus, & concedat beneficium, eſt illicitum, & ſimonia palliata. Nota quod nullus ſine accuſatore debet damnari. Item ille contra quem eſt præſumptio, debet reddere rationem,& ſe excuſare. Item ſi actor non probat, reus eſt abſoluendus, niſi præſumptio ſit contra eum; tunc enim onus probandi in eum transfertur. Item ſuperior ex officio ſuo debet inquirere de exceſſibus inferiorum. Item occulta donatio eſt ſuſpecta, & ſic non debet valere.

Gloſ. Conditio, & modus inducunt ſimoniam, cùm ſint æquipollentia. *c.2.& 3. de cond. appoſ.* Immo magis obligatur quis ſub modo, quam ſub conditione: nam ſub modo habens obligatum, poteſt ſtatim petere data cautione de adimplendo modo, *l.cum in teſtam. ff. de fideicom.* ſub conditione vero habens quem obligatum non poteſt petere, niſi conditione extante, *l.qui hæredi,§.in l. ff.de cond.& demonſtr.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE REBVS ECCLES. ALIENAND. vel non. Tit. XIII.

Cap.

1315 *Cap. I.* Non licet.

PRAELATVS, ſiue Epiſcopus, ſiue Abbas, non poteſt darr terras, vel alia bona vnius eccleſiæ ſuæ alteri ſuæ eccleſiæ, niſi cum conſenſu ambarum partium.

Gloſ. Requiritur etiam iuſta cauſa. *c. conſtitutus de relig. dom.*

1316 *Cap. II.* Quæres.

QVi petit, & recipit à laicis res eccleſiæ, perdit receptas,& eſt excommunicandus. Nota quod conceſſio de re eccleſiaſtica facta à laico non valet.

1317 *Cap. III.* Conſenſus.

REctor eccleſiæ, qui dat ſuæ eccleſiæ alia bona, vel acquirit eidem eccleſiæ prædia, vel familias, poteſt aliquos de familia eccleſiæ ſuæ, ideſt ſeruos manumittere, ſi datum valet duplo plus ſeruis manumiſſis; & ſerui cum eorum poſteritate ſunt ſub patrocinio eccleſiæ,& præſtant operas impoſitas tempore manumiſſionis

Gloſ. Hoc eſt ſpeciale in prole liberti eccleſiæ, vt ſemper ſit eccleſiæ obnoxia; ſicut etiam quod res data pro ſeruo manumiſſo valeat duplum. 12.*q.*2. *Epiſcopus*.

1318 *Cap. IV.* Epiſcopi.

EPiſcopus nihil de ſuo dans eccleſiæ non poteſt eiuſdem ſeruos manumittere. quod ſi manumittat, non tenet manumiſſio, & ſucceſſor ſeruos reuocare poteſt.

1319 *Cap. V.* Nulli.

NEmo poteſt alienare res immobiles eccleſiæ, ſiue agrum, ſiue ruſticum mancipium; nec obligare titulo hypothecæ. Item nomine alienationis intelligitur conductio, donatio, venditio, permutatio, contractus perpetuus emphyteuſis; hoc ſub pœna conſtitutionis Leonis.

Gloſ. Non poteſt alienatio fieri bonorum eccleſiæ, niſi pro vtilitate eiuſdem. 12.*q. c.* 2. *ſine exceptione*. Item mobilia, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, Prælatus poteſt alienare: ſicut tutor poteſt alienare res tales pupilli. *l. lex quæ, in ſin. C. de admin. tut.* Item hipoteca eſt obligatio rei immobilis; pignus rei mobilis, quaſi à pugno.

1320 *Cap. VI.* Si quis.

CLericus, vel defenſor, qui ſubſcribit alienanti bona eccleſiaſtica, debet excommunicari, niſi alienans, & qui accepit, celeriter reſtituant; & præter excommunicationem inſtrumentum alienationis non valet. Item quilibet eccleſiaſticus poteſt contradicere alienationi, & repetere bona cum fructibus.

Gloſ. Defenſor accipitur pro procuratore, & aduocato. Item celeriter in hoc caſu intelligitur, antequam lædatur eccleſia. Item eccleſia habet actionem perſonalem contra alienatorem, ſi eſt ſoluendo, & in rem contra poſſeſſorem; nec eccleſiaſtica debet cedere ſuas actiones ſoluenti contra alium, cùm ex ſuo delicto ſoluens fuerit conuentus. *l.ſi plures, ff.de adminſtr. tut.*

1321 *Cap. VII.* Ad aures. *Alex.iij.*

TErra non fertilis poteſt dari in emphyteoſim perpetuam ſub annuo cenſu illis, qui eorum vel parentum labore eam meliorarũt, niſi forte tempore contractus poſſit dari alijs cum maiori vtilitate.

1322 *Cap. VIII.* Vt ſuper. *Cæleſtinus iij.*

EPiſcopus qui iurat non alienare bona eccleſiæ, non poteſt illa alienare, ſiue ſint de menſa Epiſcopi, ſiue non: ſed de conſilio ſanioris partis Capituli poteſt alienare, vel commutare poſſeſſiones eccleſiæ minus vtiles pro vtilioribus.

Gloſ. Pro decimis iam ſubtractis, & retentis à Regibus poteſt ab eis recipi aliquid pro commutatione: pro futuris autem non eſt admittenda talis commutatio. *c.vlt. de rerum permut.* Item quilibet Epiſcopus iurat Papæ fidelitatem, & non alienare, nec infeudare bona eccleſ. de nouo. Item alienatio ſumitur large, ſiue trãſferatur dominium, ſiue non. *c. nulli, eod.* Item quando poſſeſſio eſt penitus inutilis, non requiritur conſenſus capituli ad alienandum, niſi de honeſtate: quando vero eſt minus vtilis, requiritur de neceſſitate, 12.*q.*2.*c.terrulas*.

1323 *Cap. IX.* Ad audientiam.

CAnonici non poſſunt locare prædia eccleſiaſtica in perpetuũ; & ſi locãt, ſunt reuocãda, & locans refundat pretiũ locatori.

Gloſ. Conductor ſi eſt in bona fide, habet actionem contra locantem pro pretio; ſi in mala, non item. 12.*q.*2.*Vulterana.*

Cap.

1324 *Cap. X.* Poſſeſſiones. *Innoc.iij.*

Epiſcopus non poteſt alienare poſſeſsiones, quæ ſunt de menſa Epiſcopali, vel Capituli; nec dare clericis, vel laicis eccleſias, in quibus laici ſolent miniſtrare.

Gloſ. Poteſt Epiſcopus è conuerſo amouere ſæculares ab eccleſia, & dare illam regularibus, ſed cum conſenſu clericorum.

1325 *Cap. XI.* Ad noſtram.

Qvando eccleſia in alienatione inuenitur enormiter læſa; reſtituenda ei ſunt bona, & reſtituenti reddatur pretium, & relinquantur fructus percepti pro ſuo labore.

Gloſ. Poſt quadriennium non ſubuenitur eccleſiæ per beneficium reſtitutionis. *l.vlt. C.de temp. in integr.reſt.* Item pro leui damno non datur reſtitutio. *c.1.de in integ.reſt.*

1326 *Cap. XII.* Cum laicis.

Alienatio rei eccleſiaſticæ ſine legitimo conſenſu perſonarum eccleſiaſticarum non valet, quamuis eſſet facta iuxta conſtitutionem laicorum, & præſumentes contra facientem ſunt compellendi cenſuris eccleſiaſticis.

Gloſ. Qui alienat res eccleſiæ ſine legitimo conſenſu, eſt ipſo iure excommunicatus. *c. nouerit, de excommunic.*

IN SEXTO LIB. III.

DE REBVS ECCLES. NON alienandis. Tit. IX.

1327 *Cap.* Dudum.

Episcopvs, dũ vacat aliqua ſua eccleſia, non poteſt alienare perpetuo bona illius, quia caret defenſore: ſimiliter ſine tractatu ſolemni, & diligenti alienatio perpetua non valet. Sic ſi deſit neceſſitas, vel euidens vtilitas.

Gloſ. In alienatione rei eccleſiæ licet narretur vtilitas, vel neceſſitas, niſi probetur, non creditur. Item quando iuſta cauſa ſubeſt, & vna eccleſia abundat, Epiſcopus cum conſenſu

Capi-

Capituli vel rectoris poteſt dare ex vna alteri eccleſiæ. Item Epiſcopus non poteſt alienare rem menſæ ſuæ ſine conſenſu Capituli, & auctoritate Archiepiſcopi. An conſenſus Canonicorum habitus non in communi valeat. Item tanta ſolemnitas abijt in diſſuetudinem. Item in alienatione temporali ſufficit tacitus conſenſus, quia non ita læditur eccleſia: in perpetua requiritur expreſſus, & tractatus.

1328 *Cap.* Hoc conſultiſſimo.

PRælati non ſubmittant laicis eccleſias ſibi commiſſas, vel eorũ bona immobilia, vel iura, cognoſcendo ſe ab illis tamquam à ſuperioribus retinere (non prohibetur iuridica alienatio) ſine conſenſu capituli, & expreſſa licentia Papæ. Item contractus taliũ alienationum non habent vim. Prælati contra facientes ſunt ipſo facto ſuſpenſi ab officio, & adminiſtratione. Clerici qui ſciunt aliquod eſſe præſumptum, & negligunt renunciare ſuperiori, ſunt per triennium ſuſpenſi à beneficio, ſi quod in eccleſia grauata habent. Item laici qui compellunt clericos ad faciendam talem ſummiſſionem, ſunt excommunicati, & qui aliquid accipiunt, niſi reſtituãt, & reſipiſcant, vltra excommunicationem, eorum terræ ſupponantur interdicto iudicis.

Gloſ. Laici poſſunt vocari in Patronos, & defenſores ad modicum tempus, ideſt ad decem annos, vel arbitrio iudicis.

CLEMENTIN. LIB. III.

DE REBVS ECCL. NON alienandis. Tit. IV.

1329 *Cap. I.* Monaſterium.

REligioſus præſidens alicui monaſterio, vel eccleſiæ, non poteſt concedere iura, redditus, poſſeſſiones eiuſdem eccleſiæ alicui ad vitam eius, ſeu ad certum tempus, etiam recepta pecunia, niſi neceſſitas, vel vtilitas illius monaſterij, vel eccleſiæ hoc exigat: & tunc cum conſenſu capituli; & ſi non habet, proprij prælati. Qui ſecus facit, eo ipſo eſt ſuſpenſus, nec recipienti ius acquiritur. Non tamen loquitur de locatione redditaum, ſeu fructuum venditione ad tempus modicum.

Gloſ. Modicum tempus in hoc ſunt decem anni, vel iudicis arbitrio

bitrio. Item hæc conſtitutio non comprehendit ſæculares, nec religioſos, quando preeſt eccleſiæ ſeculari, vt ſæcularis.

1330 *Cap. II.* Si vna.

EPiſcopus cum conſenſu Capituli poteſt vnire vnam eccleſiam alteri, vel loco religioſo, etiam non vocato rectore, vel defenſore illius eccleſiæ; ſed non poteſt etiam cum conſenſu Capituli illam vnire ſuæ menſæ, vel capitulo, non obſtante conſuetudine contraria.

Gloſ. Epiſcopus vniendo eccleſias nõ facit præiudicium Rectori durante eius vita, *c. conſultationibus, de donat.* Item Abbas non potet ſuas eccleſias vnire, quia hoc eſt munus Epiſcopale.

EXTRAV. COMMVN.
DE REBVS ECCL. NON alienandis.

1331 *Cap.* Ambitioſæ. *Paul. ij.*

PRohibetur alienatio omnium rerum, & bonorum eccleſiaſticorum, & omne pactum, per quod illorum dominium transfertur, vt conceſſio, hipoteca, locatio, & conductio vltra triennium. Item infeudatio, & contractus emphyteoticus, præter quam in caſibus à iure permiſſis, ac de rebus, & bonis in emphyteoſim ab antiquo concedi ſolitis; & tunc cum euidenti vtilitate eccleſiarum, & de fructibus, & bonis quæ ſeruando ſeruari non poſſunt pro inſtantis temporis exigentia: & innouat decreta, & conſtitutiones prædeceſſorum ſuper hac materia. Item quando alienantur bona eccleſiæ contra hoc decretum, non tenet alienatio, hipotheca, conceſſio, locatio, conductio, infeudatio. Item tam qui alienat, quam qui alienatas res accipit, ſunt excommunicati. Et ſi Epiſcopus, vel Abbas bona eccleſiæ alienat inconſulto Papa, interdicitur ei ingreſſus eccleſiæ penitus: & ſi in tali interdicto oſtinate durauerint per ſex menſes, eo ipſo ſint ſuſpẽſi ab omni adminiſtratione eccleſiæ, vel monaſterij in temporalibus, & ſpiritualibus. Inferiores vero, qui eccleſias cum cura, vel ſine habentes beneficia, & bona alienant, ſunt ipſo facto priuati beneficijs, & tamquam vacantia poſſunt conferri alijs, exceptis ipſis priuatis, & bona alienata reuertuntur ad eaſdem eccleſias.

DE-

Digitized by Google

DECRETALIVM LIB. III.

DE PRECARIIS. Tit. XIV.

1332 *Cap. I.* Precariæ.

PRecariæ de quinquennio in quinquennium ſecundum auctoritatem, & antiquam conſuetudinem renouari debent.

Gloſ. Precaria eſt contractus initum vſque ad quinquenniũ, vel donatio vſque ad mortẽ accipientis. *12.q.2.c.ſæpe.*

1333 *Cap. II.* De precarijs.

SVcceſſor poteſt diſſoluere precaria irrationabiliter facta ab anteceſſore, non obſtante pœna graui appoſita, & poteſt reuocare bona eccleſiæ. Nota quod quando contractus non tenet, nec pœna tenet. Item ſucceſſor non tenetur ex contractu facto ab anteceſſore in damnum eccleſiæ.

1334 *Cap. III.* Precarium.

PRecarium poteſt reuocari ad libitum concedentis, & ſoluitur morte eius cui fuit conceſſum, & non morte concedentis, & ſoluitur etiam, ſi ille, qui conceſſit precarium illud alienauerit alicui, qui poſtea illud reuocat. Sed contractus, qui dicitur precariæ, non poteſt reuocari ad voluntatem concedentis.

Gloſ. Precarium reuocatur ſicut mandatum: & differt ab eo, quod reuocatur interpoſitiue, commodatum non, niſi poſt vſum complementum; & precarium conſiſtit tam in re mobili, quam immobili, & in ſeruitutibus: vt ſi me roges, quod tibi liceat iter agere &c. per fundum meum &c.

DECRETALIVM LIB. III.

DE COMMODATO Tit. XV.

1335 *Cap.* Cum gratia.

QVI accipit commodatum gratia ſui tantum, tenetur etiam de leuiſſima culpa, ſed non de caſu fortuito, niſi acciderit ſua culpa, vel interceſſerit pactum, vel fuerit in mora. Item non poteſt

poteſt repeti commodatum, niſi finito vſu, ob quem fuit commodatum, quia ex beneficio non debemus decipi, ſed iuuari.

Gloſ. Commodatum eſt gratuita conceſſio rei, ad aliquem vſū certum; precarium vero datur ſine determinatione vſus, & poteſt ſemper reuocari. Commodatum dicitur, quaſi datum commodo vtentis, & non transfert dominium, & fit ſine mercede. Item ſi commodatum eſt gratia recipientis tantum factum, tenetur etiam de leuiſſima culpa commodatarius; nec excuſatur ſi dicat adhibuiſſe talem diligentiam, qualem in ſuis rebus ſi alius diligentius cuſtodiſſet. Si vero gratia dantis tantum (vt ſi commodauit veſtes, vt ſponſa mihi ornata veniret, vel ludum ſcenicum viderem) tenetur de dolo, & culpa lata. Si tandem ſit factum gratia vtriuſque, tenetur de dolo, & culpa lata tantum ipſe commodatarius; non itē de caſu fortuito, qui prouideri non poteſt, niſi præceſſerit culpa, vel pactum, vel mora; culpa, ſi tranſmiſiſti rem commodatam per perſonam non idoneam, ſi ſpecificatus fuerit caſus; mora, ſi non reſtituit: & tunc tenetur, quamuis eodem modo fuiſſet peritura apud dominum. *l. cum res, §. vlt. ff de leg.* 1. Vaſa vitioſa ſciens commodauit tenetur de vino, v.g. effuſo; ignorans non item. *l. in reb. §. poſſunt, ff. eod.*

DECRETALIVM LIBER III.

DE DEPOSITO. Tit. XVI.

1336 *Cap.* Grauis. *Alex. iij.*

QVI deponit pecuniam apud clericum alicuius eccleſiæ, non obligatur eccleſiæ pro illa pecunia, niſi fuerit conuerſa in vtilitatem eccleſiæ.

Goſ. Nota quod tunc eccleſia tenetur non ratione depoſiti, ſed in quantum in rem eius verſa eſt. Item depoſitarius poteſt torqueri vt reddat depoſitum.

1337 *Cap.* Bona fides. *Greg. ix.*

DEpoſitarius ſi perdat depoſitum, & non res ſuas, non præſumitur habere bonam fidem, & condemnabitur, quia præſumitur dolus. Item qui ſe obtulit, vel accepit aliquid pro cuſtodia, tenetur de culpa, & etiam de caſu fortuito, ſi pactum vel culpa vel mora

mora interuenit depoſitarij. Item depoſitum poteſt repeti ad libitum, nec admittitur compenſatio vel deductio, ſicut in alijs contractibus, quamuis cauſa compenſationis ſit liquida.

Gloſ. Depoſitarius tenetur de ſolo dolo. Quod ſi ſe obtulit, vel accepit mercedem, tenetur etiam de culpa: cum lata culpa liçet cōparetur dolo, non tamen ſit dolus, quia nihil eſt id, cui ipſum eſt ſimile. Item ſi res eſt depoſita in gratiam tantum depoſitarij, tenetur etiam de leuiſſima. Item præſumitur lata culpa, vel dolus, ſi non adhibuit depoſitarius diligentiam, ſicut in rebus ſuis. Item cōtractus facti cum pacto ſunt ſeruandi, niſi à iure prohibeantur. Itē qui rem depoſitam vendit, deinde redemit vt eam habeat pro depoſito, ſi deinde talis res pereat etiam ſine dolo, tenetur: quia ſufficit ſemel commiſiſſe dolum. Item ſi poſt moram perit, tenetur etiamſi ita periſſet in manu domini. Item res depoſiti debet reddi non deteriorata. Item depoſitum ſolet fieri de re mobili, niſi fiat vt ſequeſtrum. Item rei depoſitæ, vt etiam commodatæ, retinemus proprietatem & poſſeſſionem. *l. licet §. 1. ff. eodem.*

DECRETALIVM LIBER III.

DE EMPT. ET VENDIT.

Tit. XVII.

1338 *Cap. I.* Placuit.

NON debent res cariori pretio tranſeuntibus vendi, & ſi opus eſt cogat plebem, vt non vendantur in mercato.

1339 *Cap. II.* Vt menſuræ.

QVi fraudat menſuras & pondera, pœniteat triginta diebus in pane, & aqua.

1340 *Cap. III.* Cum dilecti. *Alex. iij.*

VEnditor rei ſi eſt deceptus vltra dimidium iuſti pretij, poteſt agere vel ad ſupplementum iuſti pretij, vel ad reſtitutionem rei: ſed eſt in arbitrio emptoris, vel reſcindere contractum, vel ſupplere pretium; quæ electio venditori non competit.

Gloſ. Vt cognoſcatur an fuerit læſio vltra dimidium, eſt conſiderandus valor tempore venditionis. Item qui petit ex vna cauſa, & ſuc-

& ſuccumbit, eandem poteſt repetere ex alia cauſa. *l. & an eand. ff. de except. rei iud.* Item cum dolus dat cauſam contractui, ideſt quis doloſe induxit ad contrahendum, non tenet contractus. ſi dolus incidit in contractum, non autem dedit cauſam contractui, tenet contractus, ſed agetur ad ſupplementum reſidui. ſi dolus non dedit cauſam, nec incidit in contractum, ſed deceptus ſum vltra dimidium in venditione habet locum hic textus. Item ſi deceptio eſt infra dimidium, non datur actio in foro exteriori; quia licitum eſt contrahentibus ſe inuicem decipere infra dimidium iuſti precij, quando adeſt bona fides. in conſcientia vero hoc non valet, ex D. Thoma 1. 2. *q. 77. art. 1. ad 1. arg.*

1341 *Cap. IV.* Peruenit. *Caleſt. iij.*

SI vir conſentiente vxore vendit res donatas vxori propter nuptias, quamuis tempore venditionis vir haberet alia bona, vnde vxor poſſet ſibi conſulere, maxime ſi pretium fuit conuerſum in vſum communem viri & vxoris, & fuerunt lapſi triginti anni, emptor non poteſt amplius moleſtari ab vxore, etiam ſoluto iam matrimonio. Nota quod donatio propter nuptias ſoluto matrimonio debet redire ad maritum, vel ad eius hæredes, niſi ex pacto vel donatione, vel conſuetudine ſecus ſit iudicandum. *cap. vlt. de donat. int. vir.*

1342 *Cap. V.* Ad noſtram. *Innoc. iij.*

QVi vendit rem cum pacto quod poſt certum tempus poſſit recuperari modico pretio, ideſt vltra dimidium, præſumitur venditio vſuraria, & cogitur reſtituere rē hæredibus, iuxtam pœnā Conc Later. contra vſurarios latam. Nota quod cognoſcitur an contractus ſit vſurarius ex forma contractus, vel ex pretio. Item potius conſideratur quod agitur, quam quod diſſimulare cogitur. Item ſicut ille qui ſoluit, ita eius hæres poteſt agere contra vſurarium ad repetendas vſuras.

1343 *Cap. VI.* Cum cauſa.

VEnditor deceptus vltra dimidium poteſt agere, vel vt reſtituto pretio ſibi res reddatur, vel vt precium ſuppleat.

Gloſ. Si decipitur tam vendens, quam emens in dimidia parte tantum, non poteſt agere. Item quid iuris, ſi deceptus iurauit non repetere, vel non agere vltra dimidiam iuſti pretij: Vtrum audiatur. vide ibi.

Cap.

1344 *Cap. VII.* Si venditori.

Venditor non tenetur emptori de euictione: primo ſi emptor mota lite contra ipſum, eam denunciauit venditori, vt rem defenderet: Secundo ſi tempore ſententiæ ſe contumaciter abſentauerit: Tertio ſi per iniuriam iudicis ſententia fuerit lata contra ipſum.

Gloſ. **Si creditor impedit ne ſibi intimetur, adhuc tenetur de euictione. Item ſi emptor compromittit, vel potens non vſucapit, venditor non tenetur de euictione.**

EXTRAV. COMMVN.
DE EMPT. ET VENDIT.
Tit. V.

1345 *Cap.* Regimini.

Contractus cenſuales etiam ſi fiant pro decem ad centum, & cum conditione, vt venditor poſſit in totum, vel in partes redimere cenſum, non tamen poſſit cogi ad redimendum; ſunt liciti non vſurarij.

1346 *Cap.* Regimini.

Dicitur in hoc cap. idem, quod in præcedenti.

DECRETALIVM LIB. III.
DE LOCATO ET CONDVCTO.
Tit. XVIII.

1347 *Cap. I.* Ex reſcripto. *Clem. iij.*

MAGISTRI, & Scholares Bononienſes, qui ante tempus elapſum conductionis hoſpitia conducunt aliorum magiſtrorum, vel Scholarium, ſine conſenſu inquilinorum, excommunicantur. & hoc decretum ſingulis annis in audientia magiſtrorum, & Scholarium recitetur.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Eſt excommunicatio latæ ſententiæ in caſu textus. Item ſingulis annis recitandum eſt hoc decretum, tum ad cautelam, tum ne quis de facto ſe ignoraſſe dicat.

1348 *Cap. II.* Veſtra. *Innoc. iij.*

FRuctus decimarum, & beneficiorum poſſunt dari ad affictum illis, cum quibus poteſt fieri melior conditio eccleſiæ ſuæ, dummodo hæc locatio non extendatur ad feudum, vel alienationem, nõ obſtante contrario ſtatuto diœceſanorum Epiſcoporum. Nota quod perpetua alienatio fructuum eſt prohibita, ſicut datio eorumdem in feudum.

1349 *Cap. III.* Propter. *Gregor. ix.*

QVando coloni patiuntur ſterilitatem cum magno incommodo ſine propria culpa, ſed vitio rei, vel caſu fortuito contingenti, Prælatus debet facere remiſſionem penſionis pro rata, niſi vbertas præcedentis, vel ſubſequentis anni compenſet ſterilitatem. Item inquilinus poteſt expelli ante finitum tempus conductionis in quatuor caſibus. Primo, ſi dominus vult domum habitare. Secundo, ſi neceſſitas expoſtulet, quod domus reficiatur; quæ neceſſitas non imminebat tempore locationis; & remittatur penſio pro rata. Tertio, quando peruerſe conuerſatur in domo. Quarto, quando per biennium non ſoluit canonem, niſi celeriter ſatiſfaciendo ſibi prouideat.

Gloſ. Titulus hic loquitur de colono, qui annuatim ſoluit certã pecuniam, vel corbes; non de partiario, qui cum domino damnũ, & lucrum partitur. *l. ſi merces, §. vi maior, ff. eod.* Item incommodum coloni debet eſſe tale, vt neque ſemina colligat, *l. ex conducto, ff. eod. §. 1.*

1350 *Cap. IV.* Potuit.

EMphyteota poteſt vendere meliorationes, & ſuum ius, ſi moneatur primo eccleſia, an velit illa emere, dicendo quantum ſibi ab alijs offeratur. Et ſi eccleſia dicat ſe nolle emere, vel per duos menſes non reſpondet, tunc poteſt vendere; alias ſi præſumit vendere, vel per biennium non ſoluit canonem, niſi ſtudeat ſibi celeriter conſulere, poteſt expelli, non obſtante quod ei non fuit nunciatum vt canonem ſolueret, quia dies ſtatuta interpellat pro domino. Nota quod emphyteota ſemper debet denunciare domino ſi vult vendere ius ſuum, alioquin cadit ab illo.

Gloſ. Contractus emphyteoſis eſt medium inter venditionem,

Digitized by Google

& locationem: quia in eo datur aliquid, vt in venditione datur precium, & retinetur dominium; & ſingulis annis aliquid recipitur, vt in locatione: ſed differt, quia locatio poteſt fieri de rebus mobilibus, & immobilibus, & ſine ſcriptura; emphyteoſis autem fit cũ ſcriptura, & de re immobili tantum. Item emphyteota ſine conſenſu domini neque poteſt donare, quia donare eſt alienare. Itẽ in priuatis tempus ſolutionis canonis eſt triennium, *l. 2. C. de iur. emphyt.* Si pactum fuit pœnale in caſu non ſolutionis, & exigat pœnam, poteſt adhuc expelli emphyteota. Item mora eſt celeriter purganda, ideſt intra modicum tempus ſtatuendum arbitrio iudicis, habito reſpectu ad biennium. Item expelli poſt ſententiã iudicis. Quod ſi emphyteota dedit poſſeſſionem alteri, non deijciet poſſeſſorem concedens, propria auctoritate poſt biennium, & moram. Item concedens eccleſiam poſt poſſeſſionem poteſt illum expellere; priuatus non poteſt, quia facto renunciat iuri ſuo. Vnde ſi prælatus cum capitulo recipiant, quia confirmant; ſed ſi ſolus Prælatus ſine conſenſu capituli, tunc eccleſia poteſt expellere emphyteotam, niſi capitulum conſentiat. quod ſi accipiat cum proteſtatione, ideſt ſaluo iure eijciendi, poteſt. Item ob ſterilitatem non eſt canon minuendus, ſicut non eſt minuendus ob deperditionem partis fundi. *§. adeo, inſtit. de locat.* contra in locatione. Item quando ſunt plures coheredes, & vnus non ſoluit, ſi alter ſoluat totum canonum, nemo eſt expellendus.

DECRETALIVM LIB. III.

DE RERVM PERMVTATIONE. Tit. XIX.

1351 *Cap. I.* Si Princeps.

QVANDO adeſt cauſa rationabilis, poteſt Princeps commutare rem ſuam immobilem cum re immobili eccleſiaſtica, ſi res quam dat, ſit maior, vel ſaltem æqualis; & ſuper tali permutatione publicetur ſcriptura facta à Principe, & commutatio fiat de communi voluntate partium.

Gloſ. Cauſa rationabilis commutandi rem eccleſiaſticam eſt vtilitas eccleſiæ; alias non valet.

1352 *Cap. II.* Vt commutationes.

COmmutatio facta ab anteceſſore in damnum eccleſiæ, ſeu non ſeruato iure, eſt reuocanda.

1353 *Cap. III.* Mancipia.

MAncipia eccleſiæ non poſſunt permutari cum alijs mancipijs, niſi remaneant libera: quia quod eſt Deo dicatum, non debet transferri ad vſum humanum, vel niſi ſint fugitiua.

Gloſ. Nota quod res eccleſiarum non debent redire ad vſus ſæcularium. Fallit tamen quando ſeruus ordinatur ſine conſenſu domini. *c.ex antiquis diſt.24.c.6.& 12.q.2.c.Epiſcopus.* Item factum Principis non trahitur in conſequentiam.

1354 *Cap. IV.* Iniuſtum.

MAncipia eccleſiarum non debent redigi in vſum ſæcularium: ſerui tamen fugitiui eccleſiæ poſſunt diſtrahi.

1355 *Cap. V.* Quæſitum. *Vrban.iij*

COmmutatio præbendarum de iure fieri non poteſt, præſertim vbi præcedit pactum: quia pactum circa ſpiritualia, vel ijs annexa ſemper habet labem ſimoniæ. Item Epiſcopus cum cauſa neceſſaria poteſt permutare perſonas de vno loco in alium; vt quæ minus vtilis eſt in vno loco, ſit vtilis in alio.

Gloſ. Si præbendæ ſint in eadem eccleſia, & ſine onere, poſſunt permutare propria auctoritate, *c.ſanctorũ d.70.c quorumdã d.74.*

1356 *Cap. VI.* Ad quæſtiones. *Clem.iij.*

DVæ eccleſiæ pro maiori commoditate permutare poſſunt eorum bona: & ſi prouentus vnius ſunt vberiores, altera infũdat pecuniam ad æqualitatem, contractu tamẽ refectionis pecuniæ per ſe celebrato, itavt cũ contractu permutationis non miſceatur.

Gloſ. Spirituale poteſt permutari cum ſpirituali, vt temporale cum temporali, auctoritate ſuperioris; non autem ſpirituale cum temporali. Item licet in ſpiritualibus fiat permutatio, non tamen venditio, vel emptio. Item quando vna villa commutatur cum alia, & eccleſiæ ſunt acceſſoriæ ad villas, permutatur cum vniuerſitate, *arg.c.ex litteris, c. cum ſæculum de iur.patron.* nec intelligitur aliquid eſſe pretium peculij eccleſiæ,ſicut nec intelligitur aliquid eſſe pretium peculij, quando ſeruus venditur cum peculio.

1357 *Cap. VII.* Cum olim. *Innoc.iij.*

QVi propria auctoritate permutant beneficia, perdunt illa. Nota quod permutantes beneficia ſunt priuandi per ſententiam diffinitiuam. Item confeſſus in iure habetur pro conuicto. Sed mitius agitur cum ſponte confeſſo, quam cum conuicto.

Gloſ. Clericus beneficiatus non habet proprietatem, ſeu dominium beneficij, ideo non poteſt permutare; comparatur enim tantum vſuario. Vnde eccleſia habet dominium, propterea poteſt permutare. *c. ad quæſtiones ſupra eod.*

1358 *Cap. VIII.* Cum vniuerſorum.

QVando ſine licentia fit bonorum permutatio, & vnus dedit, alter vero non vult dare bona; tunc data ſunt auferenda à poſſeſſore, & reſtituenda primo; & hoc vt venia detur ſimplicitati: nam iura ſubueniunt deceptis, non decipientibus.

Gloſ. An in tali caſu vterque perdat præbendam, vel neuter, vel qui dedit poſſit repetere, ita vt parcatur ſimplicitati; vide ibi.

1359 *Cap. IX.* Exhibita.

SPirituale pro temporali commutari non poteſt. Nota quod deſtructo principali deſtruitur acceſſoriũ. Item hic eſt arg. quod ſpirituale cum ſpirituali poteſt commutari.

Gloſ. Spirituale poteſt in arbitros compromitti, *cap. cum olim ſupra de arbitr.*

IN SEXTO LIBER III.

DE RERVM PERMVTATIONE. Tit. X.

1360 *Cap.* Licet.

QVando quis ex gratia Papæ expectat vacantiam beneficij, non impedit quin aliqui permutent ſua beneficia, renunciando in manibus Epiſcopi; & hoc de gratia, non de rigore iuris: talis enim reſignatio ſine fraude cum non fieret niſi ad permutãdũ, non dicũtur vacare beneficia: ſecus ſi probaretur fraus.

CLE-

CLEMENTIN. LIB. III.

DE RERVM PERMVTATIONE. Tit. V.

1361 *Cap.* Ne conceſſione.

B Eneficia reſignata cauſa permutationis debent ſolum permutantibus conferri; & ſi conferantur alijs, non tenet.

Gloſ. Tractatus de permutandis beneficijs eſt permiſſus, modo nō fiat pactio; ſed totum ponatur arbitrio ſuperioris, v.g. Epiſcopi, cuius officio eſt expedienda permutatio. Item eſt Epiſcopi, & non inferiorum permutare, vel dare auctoritatem permutandi; ſed inferiores, quorum eſt conferre, vel eligere, habent conſentire. Item ſi beneficia horum, vel vnum nō ſpectat ad ſolum Epiſcopum conferre, Capitulum poteſt, ſede vacante dare licentiam permutandi; quia eſt actus iuriſdictionis, cui ſuccedit capitulum: ſecus, ſi collatio ſpectaret ad ſolum Epiſcopum. Item hîc textus afficit non ſolum collationem, ſed electionem, poſtulationem, & præſentationem.

DECRETALIVM LIB. III.

DE FEVDIS. Tit. XX.

1362 *Cap. I.* Inſinuatione. *Innoc.iij.*

Q VANDO quis habet in feudum ab eccleſia poſſeſſiones, ſi accepta pecunia eas pignorat Epiſcopo eccleſiæ eiuſdem, Epiſcopus non debet computare in ſortem principalem fructus illius pignoris: pignorans tantum eſt liber à ſeruitio, quod eccleſiæ debebat, ideſt, ita vt fructus cōpenſentur pro ſeruitio.

Gloſ. Quid ſi pignorans vellet ſeruire vt reciperet fructus Reſp. nō audietur. Item duo dantur caſus, in quibus fructus pignoris non cōputantur in ſortē; vnus eſt iſte, alter eſt in *c ſalubriter, de vſur.*

1363 *Cap. II.* Ex parte.

N On obſtante iuramento de non infeudando inconſulto Papa, poteſt Epiſcopus primo infeudare, ſi mortuo vaſſallo feudū

Digitized by Google

reuertitur ad eccleſiam. Secundo, vaſſallo feudum alienante, Epiſcopus poteſt de feudo inueſtire eius filium, vel conſanguineum conſortem eiuſdem feudi. Tertio, ſi Epiſcopus feudum alienatum facile per ſe recuperare non poteſt, tunc poterit infeudare alicui laico, qui illud recuperet, & ab eccleſia cognoſcat, & per quem eccleſia valeat illud rehabere. Nota quod iuramentum de non infeudando de nouo non extenditur ad antiqua feuda, ſed ad illa tãtum, quæ numquam fuerunt infeudata, & ſunt ab eccleſia poſſeſſa.

Gloſ. Si vaſſallus ſine licentia domini alienat totum feudum, vel maiorem partem, perdit feudum, & poteſt dominus à quolibet illud recuperare; ſi minorem partem, dummodo maneat in ſeruitio domini, non perdit feudum. Nota tantum ex Ioan. And. quod per tit. *de prohib. feud. §. habito*, totum feudum de iure ciuili amittitur: alij autem contrarium tenent ex gl. ibi quod ſola pars alienata perdatur. Item feudum alienari non poteſt, ſed poteſt dari in dotem vſque ad vitam feudatarij. *cap. nuper de donationibus inter vir. & vxor.* Item quot modis perditur feudum, vide ibi.

DECRETALIVM LIB. III.

DE PIGNORIBVS, ET ALIIS cautionibus. Tit. XXI.

1364 *Cap. I.* Nullus.

PRESBYTER non poteſt pignorare res eccleſiæ laicis, vt calicem, librum, veſtes, niſi iuſtiſſima vrgente neceſſitate.

Gloſ. Neceſſitas erit redemptio parochianorum captiuorum, *12. q. 2. c. ſicut omnino*.

1365 *Cap. II.* Lator. *Greg. iij.*

HOmo liber non debet pro debitis retineri, ſi non habet vnde ſoluat.

Gloſ. Dummodo cedat bonis; ſi ſecus, incarceretur. *l. 1. C. qui bon. ced. poſ.*

1366 *Cap. III.* Ex præſentium.

REctor eccleſiæ ſi facto proprio pignorauit res eccleſiæ, & moriatur, cõpellitur eius hæres redimere res, & reſtituere eccl.

Gloſ.

Gloſ. Nota quod alienatio facto proprio non tenet, & eccleſia libere poteſt alienatum repetere, quamuis in hoc caſu conſulatur creditori: nam ſi pro neceſſitate patrimoniali presbyteri fuit facta alienatio, tunc hæres conuenitur pro facto, vel contractu defuncti, ſecus ſi ſit facta pro neceſſitate perſonali.

1367 *Cap. IV.* Illo.

EMens rem cum pacto quod poſt tempus poſſit illam venditori reſtituere, recipiendo quid plus quam exburſauerit, iudicatur contractus vſurarius. Nota quod quando in contractu non conſtat de mente contrahentium, tunc recurrendum eſt ad formã contractus. Nota ſecundo, contractum præſumi vſurarium, quãdo quid vltra ſortem recipitur. Nota tertio, quod in contractibus dubijs de vſura præſumitur contra eũ, qui ſolet exercere vſuras.

Gloſ. Poteſt fieri contractus venditionis ſub hac forma, vt liceat emptori à contractu diſcedere, ſi emptio diſpliceat ſibi; & tunc poteſt infra duos menſes à contractu diſcedere, niſi addat quandocumque velit, tunc enim poteſt ſemper. Item in venditione reſoluenda per conditionem non ſunt computandi fructus percepti in pecunia reſtituenda, ſed in pignore ſic: vnde ſi computentur fructus in venditione, eſt ſignum quod fuerit pignus, & non venditio.

1368 *Cap. V.* Ex litteris.

VXor ſtante delicto mariti poteſt recuperare dotem in bonis ipſius vbicumque ſint, eo quia tacite ſunt ei obligata pro dote, ita vt cum hoc onere tranſeant ad quemlibet, ex quo iura prohibent vxorem remanere indotatam pro delictis viri.

Gloſ. Duo debent conſtare: Primo, quanta fuerit dos, aliter nõ ſit reſtitutio. Secundo, quid illa poſſideat de bonis mariti. Item mulier quantum ad dotem præfertur omnibus creditoribus, qui habent perſonales actiones, vel tacitas hypothecas; ſed non præfertur quantum ad donationem propter nuptias, nec habentibus expreſſas hypothecas, anteriores: ſicut nec fiſcus, licet habeat idem priuilegium cũ muliere. Item parafrenalia, & donatio propter nuptias non gaudent priuilegio dotis. Item bona prælati ſunt obligata eccleſiæ. Item hoc priuilegium non habẽt mulieres, quæ non percipiunt communionẽ catholicã, ideſt hæreticæ. *l.* 1. *C. de haret.*

1369 *Cap. VI.* Cum contra.

FRuctus percepti ex pignoratis poſſeſſionibus ſi æquant ſummã pignoris, ſunt reſtituendæ poſſeſſiones dominis abſque alia re-

fectione pecuniæ. Nota quod fructus pignoris computandi ſunt in ſortem. Item quod habens pignus poteſt illud alteri pignorare.

Gloſ. Non ſolum fructus ex pignore percepti, verum etiam qui percipi potuerunt, computandi ſunt in ſortem. Item deducuntur tantum expenſæ. Item excipiuntur aliqui caſus, *c.1. c.conqueſtus, c. ſalubriter de vſur. & c.de feudis*.

1370 *Cap. VII.* Significante.

QVi dat rem in pignus cum pacto legis commiſſariæ, ideſt lucrandi illam tali die, alias amplius non moleſtabitur recipiens, etiam iuramento firmato; Si debitor legitime impeditus nõ ſoluit tali die, vt quia nuncius per quem miſit pecuniam non fuit fidelis, vel fuit detentus, tunc non obſtante iuramento creditor reſtituit pignus accepta ſua ſorte, computatis tamen in illa fructibus, & ad hoc compellitur cenſuris. Nota quod pactum legis commiſſariæ in pignoribus reprobatur. Item quod malitia nuncij vel procuratoris non imputatur domino, ſi credebatur fidelis.

1371 *Cap. VIII.* Cum conſtet. *Greg.*

VSufructuarius tenetur cauere quod vtetur rebus ſalua eorum ſubſtantia, & quod reſtituet pecuniam, & æſtimationem rerum mobilium conſumptorum ad arbitrium boni viri.

Gloſ. Vt dicitur cautio, intelligitur nuda promiſſio: cum additur, idonea, vt hic, vel ſufficiens, intelligitur pignoratiua, vel fideiuſſoria, quæ à teſtatore non poteſt remitti; cùm ſit data in fauorem hæredis; hæres vero poteſt. Item vſusfructus eſt ius vtendi, fruendi rebus alienis, ſalua rerum ſubſtantia; & differt ab vtili dominio, vt emphyteuſis à feudo. Item differt vſusfructus nudo vſu; quia minus eſt in vſu, quam in vſufructu; vnde clerici poſſunt dici tantũ vſuarij, quia debent etiam contentari victu, & veſtitu, *10.q. 2.c. Epiſcopus*. Item in his quæ vſu conſumuntur, vt pecunia, vino, oleo, non datur proprie vſusfructus, ſed vtilitatis cauſa: poteſt etiam in illis conſtitui. quo caſu vſufructuarius talium rerum debet ſatiſdare de tanta pecunia reſtituenda, vel æſtimationem aliarum rerum.

DECRETALIVM LIB. III.

DE FIDEIVSSORIBVS.

Tit. XXII.

1372 *Cap. I.* Clericus.

ABijciendus, eſt clericus fideiuſſionibus inſeruiens.

Gloſ. Clericus ſæcularis non debet frequentare fideiuſſionem; regularis vero numquam debet fideiubere. *cap. quod quibuſdam inſ. eod.*

1373 *Cap. II.* Peruenit. *Lucius iij.*

FIdeiubens, & ſoluens etiam pro clerico debet redintegrari à principali non ſolum quoad ſortem, verũ etiam quoad damnã ſecuta; vel redditibus debet ſatisfieri, vel ei aſſignari redditus debitoris, donec fideiuſſori ſatisfiat: & clerici qui in hoc violant fidẽ & iuramentum, ſunt ſuſpendendi ab officio, & beneficio.

Gloſ. De iure quamdiu principalis reperitur, fideiuſſor non moleſtatur, niſi fideiuſſor renunciauerit huic iuri. Item an ſi fideiuſſor ſoluat vſuras illicitas, poſſit eas repetere à debitore.

1374 *Cap. III.* Conſtitutus.

QVando conſtat quod fideiuſſor pluries moleſtatur à creditoribus, eſt cogendus creditor per cenſuras eccleſiaſticas, vt liberet eum à fideiuſſione. Quòd ſi debitor neget debitum, cogatur ſubire iuramentum calumniæ. Item Iudices loci diſtantis accipiant teſtimonia, & tranſmittant, v.g. ad Epiſcopum, & ſignificent quæ fides ſit eis habenda; ſed debet mitti procurator ad locum, vbi teſtes deponunt. Nota quod teſtes non debent ſumi in abſentia eius contra quem, vel eius procuratorem.

1375 *Cap. IV.* Quod quibuſdam. *Innoc. iv.*

NVllus religioſus abſque ſui Abbatis, & maioris partis Capituli licentia poteſt fideiubere pro aliquo, nec accipere mutuam pecuniam vltra ſummam à capitulo conſtitutam: alioquin non tenetur Conuentus pro his reſpondere, niſi manifeſte cõſtet quod pecunia fuit conuerſa in vtilitatem ipſius domus.

Gloſ. Regulares non poſſunt fideiubere, ſed pro ſuis eccleſijs poſſunt, cum conſenſu tamen capituli, & vtilitate eccleſiæ. Item creditor ſupra ſummam à capitulo conſtitutam tenetur probare in eccleſiæ vtilitatem credidiſſe, & tunc licet non probet conſenſũ capituli, tamen aget non virtute huius canonis, ſed actione de in rem verſo. Item qui fideiubet contra præſcriptam formam huius canonis, arbitrarie punitur.

Cap.

Digitized by Google

1376 *Cap. V.* Eum. *Greg.ix.*

Fideiuſſor poteſt in tribus caſibus agere contra debitorem antequam ſoluat: primo, ſi diu ſtetit in obligatione: Secundo, ſi debitor incipit diſſipare ſua bona: Tertio, ſi ipſe fideiuſſor fuit cõdemnatus ſuper hoc.

Gloſ. Ponit quartũ casũ, ideſt ſi hoc ab initio cõuenit fideiuſſor.

DECRETALIVM LIBER III.

DE SOLVTIONIB. Tit. XXIII.

1377 *Cap. I.* Ad hoc. *Alex.iij.*

SVCCESSOR in beneficio tenetur ſoluere debita ſui anteceſſoris contracta pro eccleſiæ neceſſitate, ſicut filius tenetur ſoluere debita patris.

Gloſ. Filius tenetur ſoluere debita patris, ſi eſt hæres. Item & debita ſunt ex contractu, vel quaſi contractu; ſi ex delicto vel quaſi, non tenetur, niſi aliquid ad eũ peruenerit, vel niſi cum defuncto lis fuerit cõteſtata, ſed de iure canonico tenetur etiam ex delicto. *c.vlt.de ſepult.* Item ſi filius non fecit inuentarium, tenetur ad omnia debita; ſi fecit, tenetur ſolum ſoluere pro viribus hæreditatis.

1378 *Cap. II.* Si quorundam. *Greg.*

SI Prælatus pro alienis debitis obligat eccleſias, eſt ſuſpenſus ab adminiſtratione ſpiritualium, & temporalium, & obligatio non tenet. Idem dic, ſi dat litteras cum ſuo ſigillo, quibus eccleſia de facto obligaretur.

Gloſ. Talis ſuſpenſus eſt, licet aliunde reddat eccleſiam indemnẽ, & de facto eſt remouendus.

1379 *Cap. III.* Odoardus.

CLericus qui propter inopiam non poteſt ſoluere debita, non eſt excommunicandus; ſed debet dare cautionem de ſoluendo, quando poterit.

Gloſ. Si conſtat de impoſſibilitate debitoris, vel quod ceſſit bonis, ſententia excommunicationis non tenet, & iudex tenetur ad intereſſe. Item ſi non poteſt cautionem præſtare pignoratitiam

vel

vel fideiuſſiones, ſaltem iuret . Item ceſſio bonorum non liberat ab obligatione, ſi venerit ad pinguiorem fortunam; ſed facit ne interim moleſtetur in perſona . Item ſi redditur potens, in totum vel in partẽ ſoluat;ſed nõ debet fraudari alimẽtis quotidianis,ne egeat.

1380 *Cap. IV.* Is qui.

QVando quis dicit indebite ſe ſoluiſſe, debet probare: ſed ſi aduerſarius negat ſolutionem, & conuincatur accepiſſe, incumbit ei onus probandi quod debite accepit.

Gloſ. Indebita ſolutio varie dicitur, naturalis, ciuilis, vtroque modo, vel per exceptionem; & quando poteſt repeti, vide . Item actor debet probare indebite ſoluiſſe: ſed ſi eſſet perſona priuilegiata, vt pupillus,vel minor, vel miles, vel agricultor, vel ſimplicitate gaudens, tenetur reus probare quod debite accepit. Item quãdo præſumptio eſt contra reum,onus probandi transfertur in ipsũ.

DECRETALIVM LIB. III.

DE DONAT. Tit. XXIV.

1381 *Cap. I.* Prudentes. *Greg.*

NOBILIVM eſt exiſtimare quod ſponte tribuunt ſe debere, & niſi in beneficijs creſcant, nihil ſe præſtitiſſe putant.

Gloſ. Quod de incremento dicitur, intelligitur ſaltem per bonam voluntatem, ex quo hilarem datorem diligit Deus.

1382 *Cap. II.* Fraternitatem. *Alex.iij.*

PRælatus de rebus Epiſcopatus non poteſt in detrimentum eccleſiæ graues facere donationes, præſertim inconſultis canonicis; & ſucceſſor poteſt reuocare tales donationes, ſiue à clericis, ſiue à laicis, quia non tenent; cum Prælatus ſit procurator eccleſiæ non dominus, vnde debet meliorare conditionem eccleſiæ, non deteriorare illam.

Gloſ. Prælatus poteſt donare modicum: & in hoc differt à procuratore. Quid ſi per minutas, & paruas donationes eccleſia lædatur? res eſt dubia: dicerem quod non, niſi doloſe id fiat; & ſic per

per minutas donationes ſeparatas ſibi licitum faciat, quod iunctim prohibetur.

1383 *Cap. III.* Ceterum.

PRælatus iuxta loci conſuetudinem canonibus non obuiantem poteſt dare in parua quantitate. Nota quod paruitas rei, & conſuetudo facit donum ratum.

Gloſ. Conſuetudo dat iuriſdictionem, & liberiorem adminiſtrationem, *c. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* dum tamen enormiter non grauetur eccleſia.

1384 *Cap. IV.* Conſultationibus.

EPiſcopus non poteſt dare eccleſiam non vacantem alicui clerico: & ſi dat, donatio eſt nulla; ſed poteſt dare locis religioſis. Vnde qui eccleſiam poſſident, non debent in vita ſua illa ſpoliari ſine eorum conſenſu.

Gloſ. Eccleſia non vacans nō poteſt dari priuatis perſonis. *c. 1. 2. 3. & vlt. de conceſſ. præben.* locis autem religioſis de conſenſu capituli poteſt. Item nemo ſine culpa ſua eſt ſpoliandus ſuo beneficio. *c. cognoſcentes de conſtitut.*

1385 *Cap. V.* Per tuas. *Innoc. iij.*

NOn obſtante iuramento de non infeudando de nouo, poteſt Prælatus integrare feudum conceſſum, ſi non fuit integrum, ſicut fuit promiſſum. Nota quod Epiſcopus ratione ſeruitij facti ſuæ perſonæ poteſt rem eccleſiæ infeudare.

Gloſ. Deceptus in quantitate, etiam citra dimidiam rei, poteſt agere ad ſupplementum, niſi fuiſſet ſtatutus terminus de re tali, & fuerit elapſus. Item non acquiritur poſſeſſio ex ſola inueſtitura. *c. ex ore, de his quæ fiunt à maiori parte capit.*

1386 *Cap. VI.* Cum dilecti.

VLtimis donatis vltimo loco clauſula oneroſa appoſita extenditur ad vltimam tantum donationem, cui annectitur. Nota, quod in contractibus plena, in teſtamento vero plenior, in beneficijs autem pleniſſima eſt facienda interpretatio. Item determinatio quandoque proſpicit proxime poſita, quandoque omnia: vt in caſu textus erāt plures donationes, & clauſula erat in vltima.

Gloſ. Quando dubitatur de donatione, eſt recurrendum ad intentionem donantis. *c. ad aures, de reſcriptis.*

Cap.

1387 *Cap. VII* Paſtoralis.

QVando Epiſcopus de conſenſu patroni concedit eccleſiam pro loco, intelligitur patronum dediſſe iuſpatronatus, & Epiſcopum dediſſe id quod temporale habebat in eccleſia; v. g. aliquam portionem fructuum: & ſi nullam habebat portionem, intelligitur conceſſiſſe omnes prouentus præter ius cathedraticum; ad validitatem tamen donationis requiritur conſenſus ipſius Capituli.

Gloſ. Si laicus patronus concedit eccleſiam de conſenſu Epiſcopi, Epiſcopus non concedit aliquid, ſed ratum habet tantum datum à laico in eo quod laicus potuit donare. *c. quod autem inf. de iurepat.* Item in generali conceſſione Epiſcopi aliqua non tranſeũt, vt eſt correctio, pronuntiatio, & viſitatio. *cap. cum venerabilis inf. de cenſib.* & cathedraticum vt hic.

1388 *Cap. VIII* Inter.

POſſunt hoſpitalarij ſe, & ſua alteri eccleſiæ cum ſuis iuribus ſubijcere: nec valet, ſi deinde allegent pro ſe propriam turpitudinem, vt quod ſint periuri, excommunicati, & in fraudem expleuerint talem actum: quia non deceptoribus, ſed deceptis iura ſubueniunt, ſaluis tamen rationibus aliorum, quia res inter aliquos acta non debet alijs præiudicium facere. Nota quod qui ſuccumbit in poſſeſſorio, poteſt intentare petitorium.

Gloſ. Allegans ſuam turpitudinem non eſt audiendus. *c. cum ſuper q. de conceſſ. præb.* & *cap. ſicut de teſt.* niſi vbi periculum animæ vertitur, vel niſi propter fauorem eccleſiæ. *35. q. 9. c. quod quiſcõmiſit*; vel fauore libertatis.

1389 *Cap. IX.* Apoſtolicæ.

IN *can. bonæ rei 12. q. 2.* Epiſcopus ſi vult conſtruere monaſteriũ in ſua Parochia, ſi vult illud dotare de rebus eccleſiæ ſuæ, non conferat amplius quam quinquageſimam portionem cenſus ipſius eccleſiæ cui præſtat. Si vero eccleſiam ſæcularem vult facere monaſterium, vel eam ampliare pro ſepulturis, non amplius ei conferat, quam centeſimam partem reddituum; & hoc ſiue fiat ſemel vel pluries ab eodem, vel diuerſo Epiſcopo, dummodo graue damnum eccleſia à qua tollit non patiatur, quia cum graui damno eccleſiæ nec tantam partem, nec minus poteſt dare, ſiue de poſſeſſionibus, ſiue de prouentibus ad Cathedralem, vel menſam Epiſcopalem pertinentibus. Quod ſi cum graui damno dedit, donatio reuocatur, niſi præſcriptio, vel alia legitima exceptio talem reuocationem

tionem excludat. Si vero ſine graui damno eccleſiæ, poſſet dare 50.vel 100. vel plura, tamen requiritur auctoritas Papæ,vt det maiorem ſummam quam centum.

Gloſ. Epiſcopus poteſt dare non ſolum res Epiſcopatus, ſed canonicorum, ſine conſenſu Capituli, non ſolum de prouentibus, ſed de poſſeſſionibus; in donationibus tamen ſeruanda eſt æquitas, ſicut in iudicijs: alioquin ſucceſſor poteſt reuocare donationem factam ſaltem vltimam cum graui damno. Item in donationibus valet præſcriptio. Item præſcriptio non impeditur, quamuis in contractu facto contra legem, ſi ignorantia facti interueniat; ſecus ſi iuris ignorantia. *ff. de iur. & fac.ignor. l.iuris ignorantia.*

1390 *Cap.* X. Propter.

DOnans & non eius ſucceſſor poteſt reuocare donationem propter ingratitudinem donatarij, ſi nimirum in ipſum impias manus iniecit, ſi præſumpſit inferre vitæ periculum, vel atroces iniurias ſeu graue damnum ſuarum rerum.

Gloſ. Donatio ſemel perfecta non reuocatur etiam prætextu reſcripti Imperialis. Dicitur perfecta ſtipulatione vel pacto, ſiue impleta per traditionem. & quomodo tribus modis modis conficiatur contractus, vide ibi: ſed perfecta donatio reuocatur propter ingratitudinem. Donatio facta liberto, ſi non præſtat obſequium, reuocatur, etiam res empta ex pecunia donata: nõ tamen reuocatur libertas; ſed propter cauſas dictas in textu libertas reuocatur. Item à donatario liberto iuriſpatronatus reuocatur tota donatio propter filios ſuſceptos à patrono liberti. Item reuocatur ab omnibus vltra quatuor cauſas prædictas, ſi conditio appoſita non impletur. Item donatio matris facta filio, quando tranſit ad ſecundas nuptias, reuocatur in tribus, ſi inſidiatur vitæ, ſi atrociter percutit, ſi totam rem effundit. Item atrocitas conſideratur ex facto, loco, perſona. Item feudum non aufertur filio propter feloniam patris, ſi patri quęſtio mota non fuit, *l.omnimodo C. de inoff. teſtam.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE PECVLIO CLERICORVM.

Tit. XXV.

Cap.

1391 *Cap. I.* Inueſtigandum.

BENEFICIATVS emens prædia, ſi non habebat patrimonium tempore aſſumpti beneficij, præſumitur emiſſe de bonis eccleſiæ, & ſic ſunt iuris eccleſiaſtici..

Gloſ. Contra hanc præſumptionem admittitur probatio. 12.*q.*1.*c.ſint manifeſte*, & 9.*q.*4.*c.*1.*&* 2.

1392 *Cap. II.* Presbyter.

PRælatus ea, quæ emit de bonis eccleſiæ, debet emere nomine eccleſiæ; aliter eſt remouendus ab adminiſtratione.

Gloſ. Intelligitur quando emit de nummis eccleſiæ, ſecus ſi de patrimonio, vel ſi faciat inſtrumentum ſeparatum, pro ſe, & pro eccleſia: tunc enim eccleſia pro rata, & hæres beneficiati ſuccedũt.

1393 *Cap. III.* Cum vnuſquiſque.

QVæ Epiſcopus poſt conſecrationem acquiſiuit, debet ſuæ eccleſiæ relinquere.

Gloſ. Nota: idem eſt dicendum de quocumque Prælato: & ſic verbum, Presbyter, ſtat proprie; & verbum, conſecrationis, pro ordine, ſeu promotione. Item intelligit dictum textus de acquiſitione facta occaſione eccleſiæ. *c. quia nos tit.* 26. Item quod occaſione tunc rei tuæ ad me peruenit, tibi reſtituendum eſt. *arg. c. ad noſtram de iur.iur.*

1394 *Cap. IV.* Inquirendum.

QVæ Prælatus emit ex prouentibus eccleſiæ, etiam nomine alieno, ſunt eccleſiæ, quia iſta fraus nemini prodeſt.

1395 *Cap. V.* Si quis.

REctor qui meliorauit terras, & bona eccleſiæ, poſſidet illa dũ viuit: Sed moriens non poteſt illa relinquere alicui in teſtamento, vel hæreditario iure, niſi forſan Epiſcopus voluerit illa aſſignare alicui pro ſeruitijs factis eccleſiæ.

Gloſ. Beneficiatus non comparatur vſufructuario, quia de fructibus perceptis non poteſt teſtari, ſicut poteſt iſte. Item non poteſt facere vineam de terra aratoria, iſte ſic; ſed comparatur vſuario, cui tantum vti licet ad vſum quotidanum.

DE-

DECRETALIVM LIBER III.

DE TESTAMENTIS, ET vltimis voluntatib. Tit. XXVI.

1396 *Cap. I.* Quorumdam. *Greg.*

EPISCOPVS ſolum poteſt teſtari de illo patrimonio quod habuit ante conſecrationem; ſed quidquid erat eccleſiæ ante cõſecrationem Epiſcopi vel quæ acquiſiuit Epiſcopus dum fuit Epiſcopus, pertinet ad dominium eccleſiæ, & non poteſt de eo teſtari. Quod ſi alicui relinquit, eſt reuocandum.

Gloſ. Diſpoſitio textus intelligitur de acquiſitis intuitu eccleſiæ, ſecus de alijs. *12.q.3.c.2. & q.5.c.fixum & c. quia.*

1397 *Cap. II.* Quia.

RES Abbatiſſæ de iure competunt loco, in quem eſt ingreſſa, & Abbatiſſa conſtituta eſt, licet non portauerit habitum monachalem in curia Epiſcopi, non obſtante contraria conſuetudine.

Gloſ. Nota primo, quod delictum ſubditorum imputatur Prælato: Secundo, quod delictum non debet redundare in damnum eccleſiæ: Tertio, quod intrans monaſteriũ intelligitur ſe, & ſua omnia monaſterio contuliſſe, ita vt amplius nequeat de eis diſponere. Item hæc conſuetudo non prodeſt, quia non quod fit, ſed quod fieri debet, conſiderandum eſt; & factum vſurpatum præſcriptionem non inducit, & in talibus nullus numerus annorum defendit. Item votum præſcriptione non tollitur. *33.q.5.c.quæ.*

1398 *Cap. III.* Nos quidem.

LEgata pia ſi differantur adimpleri per hæredem elapſo anno, Epiſcopus ipſe exequatur ea loco hæredis.

Gloſ. Nota quod voluntas teſtatoris infra annum adimpleri debet. Item ſi teſtator non aſſignauit locũ certũ, res eſt dubia. vide.

1399 *Cap. IV.* Indicante.

LEgata nudis verbis relicta ſunt exequenda.

Gloſ. Mulier poteſt teſtari viuente marito. Item qui legauit monaſterio S. Mariæ, & ſunt multa monaſteria eiuſdem nominis, dabitur pauperiori. Item qui legauit vnam ſcutellam argen-

team

team habens multas varias, optio eſt hæredis; & ſi eſt in mora, eſt legatarij. Item qui legat ſeruum, qui eſt in fuga tempore legationis, hæres ſuo ſũptu illũ quæret; ſi poſt eſt in fuga, ſũptu legatarij.

1400 *Cap. V.* Filius.

QVando teſtator legat non rem ſuam, ſed alienam, hæres licet ſecundum legem ſæculi cogatur ſoluere æquiualens, non tamen ſecundum leges Dei.

1401 *Cap. VI.* Si hæres.

HÆredi qui non implet intra annum voluntatem teſtatoris, interdicatur ab Epiſcopo hæreditas cum fructibus.

1402 *Cap. VII.* Cum in officijs.

CLerici ſiue moriantur inteſtati, ſiue cum teſtamento, bona eorum acquiſita per eccleſiam ſunt eccleſiæ.

1403 *Cap. VIII.* Ad hæc. *Alex. iij.*

CLerici licet de mobilibus acquiſitis per eccleſiam teſtari non poſſint, tamen viuentes vel etiam infirmi poſſunt dare moderatas eleemoſynas.

Gloſ. De mobilibus in morte poſſunt dare tam conſanguineis, quam alijs extraneis intuitu ſeruitij recepti. *c. relat. eod.* non tamẽ poteſt dimittere poſt mortem tradendum. 12. *q.* 2. *bonæ.* nec excuſat generalis conſuetudo clericos dantes in morte omnia mobilia parentibus.

1404 *Cap. IX.* Quia.

CLerici poſſunt teſtari de bonis hæreditarijs vel acquiſitis, intuitu ſanguinis, vel perſonæ, vel adeptis artificio, vel dono amicorum, non habito reſpectu ad eccleſiam: ſed acquiſita intuitu eccleſiæ non poteſt teſtari, nec diſponere.

Gloſ. Rerum eccleſiæ clerici non habent proprietatem, ſed ſolum vſum, & præter victum, & veſtitum, & moderatam donationẽ cauſa ſeruitij recepti omnia ſunt danda pauperibus. 12. *q.* 2. *c. vlt.*

1405 *Cap. X.* Cum eſſes.

TEſtamenta quæ faciunt parochiani coram presbytero ſuo, & duobus vel tribus teſtibus, valent etiamſi non addita ſit ſolemnitas iuris humani, ideſt, ſubſcriptio à quinque, vel ſeptem te-

ſtibus: & qui reſcindit talia teſtamenta, eſt excommunicatus, non obſtante conſuetudine contraria.

Gloſ. Valent talia teſtamenta pro legatis relictis eccleſiæ vel locis pijs, non pro ſæcularibus: ſed hoc decretum non potuit tollere leges quantum ad eos qui non ſunt ſub temporali iuriſdictione Papæ: & idem dicendum in cap. ſequenti. Item generalis conſuetudo eccleſiæ habetur pro lege.

1406 *Cap. XI.* Relatum eſt quod.

PRo relictis eccleſiæ, vel legatis pijs ſufficiunt duo vel tres teſtes: quia in his non eſt iudicandum ſecundum leges, ſed canones.

1407 *Cap. XII.* Relatum eſt auribus.

BOna clerici defuncti acquiſita per eccleſiam, ſunt eccleſiæ; & nomine eccleſiæ vbi eſt collegium vel communis congregatio, intelligitur; vbi non eſt, communitas intelligitur ſucceſſor; & per bona intelliguntur mobilia, & immobilia, quæ bona ſucceſſor in Dei timore diſpenſet. De bonis mobilibus, vbi eſt conſuetudo, vt pauperibus, vel religioſis locis, vel ijs quæ viuenti ſeruierunt, ſiue conſanguinei ſint ſiue alij, poſſunt dari aliqua iuxta ſeruitij meritum. Item qui acquiſiuit ex hæreditate, vel artificio, vel doctrina, moriens poteſt ad libitum diſtribuere. Item qui diuerſis locis diuerſa habent beneficia, bona relicta diuidantur inter ipſa ſecundum congruam æſtimationem pro rata.

Gloſ. Bona Epiſcopi non deuoluuntur ad Collegium maioris eccleſiæ, ſed ad ſucceſſorem; bona Archidiaconi ſi ſunt diſtincta à rebus canonicorum, ſeruantur ſucceſſori; ſi minus, capitulo. Item ſi eſſent plures eccleſiæ, illi à qua plus accepit, vel minus ſeruiuit, plus detur.

1408 *Cap. XIII.* Cum ſibi.

QVi ſuam vltimam voluntatem in alterius diſpoſitione committit, non dicitur inteſtatus obijſſe.

Gloſ. Dicitur feciſſe teſtamentum de benignitate canonica, quia vere non eſt teſtamentum vbi nomen hæredis non exprimitur: quia inſtitutio hæredis eſt fundamentum totius teſtamenti. Item ſicut nutu deprehenditur voluntas obmuteſcentis, & nutu poſſunt aliqua relinqui, ſic nutu de benignitate canonica fit teſtamentum; & ſi pars annuat teſtibus præſentibus, ſufficit locutio alterius; & ſic dicitur teſtari. Item quando committo voluntati alterius factionem teſtamenti; ſi ille eſt hæres, valet; ſi non eſt hæres, non valet.

valet. Si expreſſe committo v.g. dicendo, *inſtituo hæredem, quē Titius voluerit*; non valet, eſt enim captatoria, ſeu adulatoria: ſecus ſi tacite, vt ſi dicam, *inſtituo te hæredem, ſi Petrus aſcendet Capitolium*. Sic legatum poteſt committi alterius arbitrio tacite non expreſſe. Item perſonæ incertæ poſſunt inſtitui hæredes, vt, *inſtituo pauperes*.

1409 *Cap. XIV.* Officijs.

QVando quis legauit Epiſcopo aliquā portionem, & alia multa legauit monaſterijs vel eccleſijs, Epiſcopus poteſt ſibi accipere portionem etiam de legatis factis, monaſterijs, & alijs locis pijs, niſi eſſent regulares priuilegiati à Papa. Si vero illam legauit partem Epiſcopo, vt eſſet illa ſola contentus, & Epiſcopus acceptauit, non poteſt de alijs accipere portionem: quia illis renunciaſſe videtur. Si vero pars relicta Epiſcopo eſſet minor portione debita, & ſolita, tunc poteſt exigere portionem inſtitutam a canone: quia fraus, & dolus nulli debent prodeſſe.

Gloſ. Hoc cap. & ſequens loquuntur ſecundum conſuetudinem locorum, quæ eſt diuerſa, & ſic diuerſa portio, *c. certificari, de ſepul.* Item electione vnius quis alteri renuntiat. Item ſi conſtat fraus, tunc etiam appoſita conditione, & etiam ſi Epiſcopus acceptauit partem, poteſt alias portiones quærere, ſeu agere ad ſupplementū.

1410 *Cap. XV.* Requiſiſti.

REgulariter eſt verum, quod de relictis eccleſiæ Epiſcopus debet habere tertiam vel quartam portionem ſecundum diuerſas conſuetudines. Sed diſtingue inter cathedralem, & alias eccleſias: ſi de cathedrali, adhuc diſtingue: vel teſtator dicit, *relinquo iſtud Epiſcopo*; ſi relinquens eſt extraneus, præſumitur relictum intuitu eccleſiæ non perſonæ, vnde cathedralis poteſt petere canonicam portionem, ſicut Epiſcopus poteſt petere: ſi relinquatur eccleſiæ, niſi teſtator exprimat quod illud tantum velit eſſe Epiſcopi, & non eccleſiæ, quia ita tunc ſeruandum eſt: ſi exprimat quod velit eſſe ſolius eccleſiæ, & non Epiſcopi, non præiudicat Epiſcopo. Si vero Epiſcopo relinquitur à propinquo, præſumitur eſſe relictū non intuitu eccleſiæ, ſed perſonæ; & tunc nihil poteſt habere eccleſia viuente Epiſcopo, niſi forte contrarium probetur, ideſt, quod intuitu eccleſiæ fuit relictum. Vel teſtator dicit, *relinquo iſtud eccleſiæ & Epiſcopo*, & tunc inter ipſos eſt facienda canonica diuiſio: vel dicit, *relinquo iſtud eccleſiæ, & iſtud Epiſcopo*, tunc reducenda ſunt ad canonicam diuiſionem inter Epiſcopum, & Ca-

 thedra-

thedralem, niſi ambo velint eſſe contenti diſpoſitione teſtatoris: quod æquum eſt,cum nulla eſt fraus, nec aliquis nimium fraudatur canonica portione. Si loquamur de alijs eccleſijs, vel legans relinquit aliquid Epiſcopo,& aliqua locis pijs: quod relinquitur Epiſcopo, eſt præcipuum ipſius cum eccleſia cathedrali; de legatis ad alias eccleſias Epiſcopus obtinebit portionem canonicam. Item ſi qui relinquunt clericis, qui poſſunt habere proprium, & non habent eccleſiæ prælationem, vel adminiſtrationem, ſiue ſint relicta ab extraneo, ſiue à propinquo, relicta intelliguntur intuitu perſonę; & de ijs nec Epiſcopus, nec Eccleſia aliquid habebit, niſi contrarium conſtet, ceſſante omni fraude.

Gloſ. Quę hic dicuntur, ſunt localia. Item relicta perſonę priuatę, etiam ſi habeat beneficium, intelliguntur relicta intuitu perſonę. Item hęc pręſumptio eſt iuris, non de iure: ideo admittit probationem contrariam. Item datum Epiſcopo in vita, pręſumitur intuitu amicitię: hic loquitur de morte. Item quando quis relinquit canonicis, non intelligitur relinquere eccleſię.

1411 *Cap. XVI.* Raynutius.

IN bonis patris, matris, & auiæ quilibet habet tertiam partem ſibi debitam iure naturæ, nec poteſt pater eam grauare. Item filius rogatus de reſtituenda hæreditate, detrahit quartam debitã iure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus percepti poſt conteſtationem litis.

Gloſ. Teſtamentum, in quo nil relinquitur hæredi, non valet; & qui inſtituuntur in certis rebus, habentur loco legatarij, nec tenẽtur creditoribus. Item ſubſtitutio alia eſt vulgaris, alia exemplaris, alia compendioſa, vt hæc: & iſtæ dicuntur directæ: aliæ ſunt indirectæ, vt fidei commiſſaria: alia eſt reciproca, vel breui loqua, (& quæ ſint, vide ibi) Item quarta debita eſt triplex: prima eſt iure naturæ, & dicitur bonorum ſubſidium, & hæc debetur filijs tantum, qui ſine cauſa non poſſunt exhæredari, & huic quartæ nullum grauamen poteſt imponi. hæc hodie eſt aucta varie: nam ſi ſunt quatuor filij, habebunt tertiam partem; ſi quinque & vltra, habebunt medietatem eius, quod debebatur ab inteſtato; & in hac veniunt omnia,quæ erant eius à quo venit hæreditas: ſecunda eſt Trebellianica, ſit dicta à Trebelliano authore: & quando quis eſt inſtitutus hæres, & rogatus, vt ſi moriatur ſine liberis, alteri reſtituat hæreditatem,iſte inſtitutus poteſt retinere quartam partem de tota hæreditate cum legatis, & donationibus. Tertia eſt quarta iure inſtitutionis, ideſt cũ quis inſtituitur hęres, & hęreditas eſt exhau-

ſta à legatis, & fideicommiſſis poteſt de omnibus detrahere quartã; in falcidia vero ſola hæreditaria imputantur, non donata, vel legata, vel fideicommiſſaria. cetera vide ibi.

1412 *Cap. XVII.* Tua. *Greg. ix.*

EPiſcopus debet compellere executores teſtamentorum, vt bona fideliter expendant in pios vſus, ſecundum voluntatem teſtatoris, non obſtante quod teſtator relinquit, executores non eſſe compellendos: præcedat tamen monitio. Trid ſeſſ. 22 Ref. c. 8

Gloſ. Dummodo voluntas teſtatoris ſit rationabilis.

1413 *Cap. XVIII.* Rainaldus.

FIlius rogatus reſtituere hæreditatem in morte poteſt detrahere tertiam iure naturæ, & quartam trebellianicam, & has poteſt relinquere legato vel hæredi, & pœnas ponere.

Gloſ. Eſt tit. allegabilis multum, & pendet à iure. vide ibi.

1414 *Cap. XIX.* Ioannes.

EXecutores teſtamentarij poſtquam acceptarunt, debent cogi ab Epiſcopo, vt exequãntur teſtamentum, ſi ſint negligentes.

1415 *Cap. XX.* De his.

EPiſcopus, ſeu parochiæ non debent habere portionem canonicam de his, quæ legantur eccleſiæ, vel alijs locis pijs pro ornamentis, pro fabrica, pro luminaribus, pro anniuerſario 7. 20. vel 30. die, ſeu alijs ad perpetuum cultum diuinum, dummodo non fiat in fraude, ideſt vt Epiſcopus vel parochia his defraudetur.

Gloſ. Portio canonica diuerſimode deducitur, pro diuerſitate conſuetudinum, ideſt vel tertia, vel quarta, vel media. Item in his quæ ad pias cauſas relinquuntur, ceſſat falcidia.

IN SEXTO LIBER III.
DE TESTAMENTIS.
Tit. XI.

1416 *Cap.* Si patet.

IN ſubſtitutionibus eſt ſemper interpretandum quod potius ſit directa, quam obliqua, dummodo conueniat perſonis, & earum verbis.

Gloſ. In ſubſtitutionibus obliquis, vt in fideicommiſſarijs, habet locum quarta legitima, & Trebellianica; in directis vero non habet locum. Item licet filius non poſſit priuare matrem portione debita lege naturæ, tamen poteſt pater in teſtamento, quod filio impuberi facit. Item ſubſtitutio eſt ſecunda inſtitutio. Item pauperes poſſunt inſtitui, & intelliguntur pauperes illius loci, vbi habebant domicilium. Item filius non poteſt priuare matrem quarta; cum cauſa vero poteſt. De quartis, de Trebellianica, de falcidia, vide ibi multa.

1417 *Cap.* Religioſus.

DEputatus executor teſtamenti ab aliquo non poteſt ſuſcipere hoc officium, niſi petita, & obtenta licentia à ſuperiore, quia non habet velle. Item (ſane) quando plures executores deputantur à teſtatore ſimpliciter, & vnus vel moritur, vel eſt in remotis, vel non vult; alter poteſt libere exequi teſtamentum, niſi teſtator aliud expreſſerit.

Gloſ. Mulier, & minor 25. annis poteſt eſſe executor ex conſuetudine, quidquid ſit de iure. Item ſi alter executor non valde diſtat, vocetur; & ſi in termino aſſignato non venerit, ſocius procedat ſine illo; diſtantia vero loci eſt arbitraria. Item ſi teſtator aliud expreſſit, & alter non vult exequi, Epiſcopus exequatur. *ſupra eo. c. ſi hæredi, c. ſi ſua.*

CLEMENTIN. LIB. III.

DE TESTAMENTIS.

Tit. VI.

1418 *Cap.* Religioſis.

EPiſcopi, ordinarij, ſine fraude, dolo, & negligentia exigant rationem executionis teſtamentorum à religioſis, & exemptis, qui fuerunt electi executores, & cum licentia acceptarunt, & ſunt exequuti; & ſi in aliquo deliquerunt, eos puniant, non obſtante quocumque priuilegio.

DE-

DECRETALIVM LIB. III.

DE SVCCESSIONIBVS AB inteſtato. Tit. XXVII.

1419 *Cap. I.* Sed hoc.

CLERICVS, Presbyter, Epiſcopus bona hæreditaria, vel acquiſita intuitu perſonæ poteſt donare, dum viuit, cui voluerit: ſed ſi moriatur inteſtatus, ſuccedit eccleſia, cui ſeruit.

Gloſ. Hoc intelligitur, ſi non habet conſanguineos, qui ſuccedunt ab inteſtato: quia tunc conſanguinei ſuccedunt, non eccleſia.

1420 *Cap. II.* Sancto.

QVando ſerui facti liberi, & presbyteri moriuntur, eorum bonis non ſuccedunt laici, ſed eorum peculium diuidatur in quatuor partes, quarum vna ſit Epiſcopi, ſecunda eccleſiæ, tertia pauperum, quarta parentum; quos ſi non habet, Epiſcopus conferat quartam in vſum eccleſiæ: ſed ſufficit patronis habere diuinũ officium à ſeruis. qui contrafecerit, incurrit pœnam excommun.

Gloſ. Prælatus moriens poteſt teſtari: qui ante promotionem habebat, & qui acquiſiuit intuitu perſonæ, ſi moriatur inteſtatus; ſi res ſunt diſtinctæ, conſanguinei ſuccedunt in prædicta; ſi ſunt permiſtæ, & dubitatur an habuerit propria, in omnibus ſuccedat eccleſia; ſi vero eſt certum quod habuit, ſed neſcitur quantum, tunc habet locum diſtinctio huius cap. ſed hodie non habet locum, quia ſi non habet conſanguineos, ſuccedit eccleſia.

1421 *Cap. III.* Cum dilectus. *Innoc.iij.*

TEſtamentum ad pias cauſas dicitur ſatis probatum, & valere, quando vnus teſtis dicit fuiſſe factum, & alij teſtes dicunt ſe audiuiſſe ab infirmo incidenter loquente de hac re, qui dixit ſe dediſſe illa bona illi piæ cauſæ; ſi tunc erat mentis compos; quia ſi probaretur dixiſſe hæc mente alienata, habetur inteſtatus.

Gloſ. Vnus teſtis cum adminiculis vehementibus probat in fauorem religionis. Item mente captus non poteſt teſtari. Item poteſt quis probare negatiuam, ſi in ſe includit affirmatiuam.

Digitized by Google

DECRETALIVM LIB. III.

DE SEPVLTVRIS. Tit. XXVIII.

1422 *Cap. I.* Non inſtituta. *Leo iij.*

QVAMVIS ex decentia quilibet eſſet ſepeliendus in ſepultura maiorum ſuorum, tamen quilibet poteſt eligere ſepulturam in loco alieno. Sed illi eccleſiæ, vbi alias erat ſepeliendus, & vbi pabulum ſpirituale, ideſt parochia accipiebat, debet dari tertia pars eorum, quæ reliquit eccleſiæ, vbi ſepelitur; & aliter non fiat, ſub pœna excommunicationis.

1423 *Cap. II.* Relatum.

PArochianus qui eligit ſepulturam in monaſterio, eorum, quæ quæ pro anima ſua reliquit eccleſiæ, parochialis eius habebit medietatem.

Gloſ. Standum eſt conſuetudini. Item de relictis pro ornamentis, vel pauperibus, vel conſanguineis in remedium animæ ſuæ, nil detrahitur. *c. vlt. de teſt.*

1424 *Cap. III.* Fraternitatem. *Innoc.iij.*

QVando electio ſepulturæ in loco minus religioſo eſt relicta, ſepultura maiorum non valet.

Gloſ. Hoc cap. eſt correctum *in 6.eod. cap.2.*

1425 *Cap. IV.* De his. *Alex.iij.*

QVi in ſanitate eligit ſepulturam in alia eccleſia, cui dat aliqua de his, parochialis non habet penſionem; ſi vero eligit, & dat in infirmitate, in qua moritur, parochia habebit ſuam penſionē.

Gloſ. Quia fuerunt data cauſa mortis: an ſi in vna audit diuina officia, & ſumit Sacramēta, in alia habeat ſepulturā, in tertia eligat ſepeliri, quæ harum habebit? Reſp. ſecunda, vel prima & ſecunda.

1426 *Cap. V.* Ex parte.

QVi ſepeliunt alienum parochianum, debent reſtituere corpus, & bona quæ habuerunt, vel amicabiliter conuenire.

1427 *Cap. VI.* Cum liberum ſit.

Idem cum antecedenti, ideſt corpus, & bona ſunt reſtituenda.

Cap.

1428 *Cap. VII.* De vxore. *Lucius iij.*

SIcut vir, ita & vxor poteſt ſibi eligere ſepulturam, quia in hoc ſunt pares. Item ſtandum eſt conſuetudini, an parentes poſſint ſepelire filios impuberes vbi voluerint.

1429 *Cap. VIII.* Cum ſuper.

QVando Parochianus eccleſiæ parochialis alibi ſepelitur, capitulum cathedralis eccleſiæ habebit quartam.

Gloſ. Vel aliam ſecundum conſuetudinem.

1430 *Cap. IX.* Certificari. *Clem.iij.*

QVanta debet eſſe portio canonica quæ debetur eccleſiæ parochiali, ſtandum eſt conſuetudini.

Gloſ In mortuarijs conſuetudo loci ſeruetur. Item ſi eſſent variæ conſuetudines in varijs vicinis locis, eſt intelligendum de minori ſumma, quia in illa omnes concordant:vnde ſi eſſent tres arbitri, & vnus condemnat in quindecim, alter in decem, & alter in quinque, valet ſententia huius vltimi.

1431 *Cap. X.* In noſtra. *Innoc.iij.*

PRiuilegiati ad ſepeliendum in propria eccleſia ſi ſepeliant eos qui eligunt talem ſepulturam, tenentur de relictis à defuncto pro anima ſua in vltima diſpoſitione dare quartam parochiæ, niſi dolo, & fraude fuerit inductus ad eligendam talem ſepulturam: quia tunc debent totum reſtituere. Item ſi ſepeliunt eos, qui non elegerunt ſepulturam, reſtituant totum. Item de equis & armis relictis hoſpitalarijs, & templarijs non eſt quarta ſoluenda in fauorem terræ ſanctæ, ſicut nec de relictis ad cultũ diuinũ. *c.vlt.de teſt.*

Gloſ. Pater poteſt filio impuberi eligere ſepulturam. *c. de vxo. eod.* & quia poteſt ei facere teſtamentum, ſi facit ſibi teſtamentum, poteſt & filio; ſecus, non. Item ſepultura eſt eligenda in loco magis religioſo, *c.frater. eo.* Item dolus ſuperueniens in ſpiritualibus refundit contractus. *c.cum dilecti filij.*

1432 *Cap. XI.* Ex parte.

ILli qui caſu moritur, & non ſe ſponte interimit, non eſt deneganda eccleſiaſtica ſepultura: quia cui communicamus viuo, debemus & mortuo communicare.

Gloſ. Qui ſe ſponte præcipitaſſet, non eſſet ſepeliendus in loco ſacro. *23.q.5. placuit*: ſed ſi putauit poſſe euadere, licet ſponte ſe

præci-

Digitized by Google

præcipitauerit, eſt ſepeliendus, quia non imputatur ei. Item excommunicatus poſt mortem poteſt abſolui, & ſepeliri in ſacris. *c. à nobis, de ſent. excom.* Item hæc reg. *Cui communicamus in vita, & in morte*, fallit in furibus, in mortuis in torneamentis, in raptoribus, in his qui ſe interficiunt, vel pro ſceleribus ſuis interficiuntur, in ijs qui in teſtamentis inſtituunt presbyteros tutores filijs ſuis, in eo quem conſtat in peccato mortali obijſſe. Item in ijs qui poſt mortem conuincuntur de hæreſi.

1433 *Cap. XII.* Sacris.

SI excommunicati fuerint ſepulti in loco ſacro, & eorum oſſa poſſint ab alijs ſecerni, exhumentur, & procul à loco ſacro eijciantur: ſi nequeunt ſecerni, relinquantur, quia defuncto nec vilis ſepultura nocet, nec ſpecioſa iuuat. Excommunicatus ſi viuens petit abſolui, & per ſe non ſtetit, debet mortuus abſolui. Item oſſa excommunicati ſunt proijcienda, antequam eccleſia conſacretur.

1434 *Cap. XIII.* Abſoluendæ.

PRo terra eccleſiæ, in qua eſt ſepeliendus defunctus, non poteſt accipi pretium, nec hoc præſumant clerici.

Gloſ. Si locus eſt purus alicuius priuati, & non ſit religioſus, vel ſacer, vt cœmeterium, poteſt vendi: ſed ſi de voluntate domini in illo fuit aliquis ſepultus, non poteſt vendi, quia in hoc factus eſt ſacer; ſicut nec cœmeterium poteſt vendi, licet in eo nullus ſit ſepultus. Item vendere officium ſepulturæ, quando ad hoc clerici tenentur, propter beneficium quod habent in illa eccleſia, eſt ſimonia: ſi ex beneficio ad hoc non tenentur, vendere non eſt ſimonia. Item licet clerici exigere non poſſint aliquid pro ſimonia, tamen laici poſſunt compelli ſeruare pias, & laudabiles conſuetudines, ſi quæ ſint.

1435 *Cap. XIV.* Parochiano. *Greg. vij.*

EXcommunicati pro manifeſtis exceſſibus, vt incendio, homicidio, percuſſione clerici, violatione eccleſiarum inceſtu, &c. ſi à ſuo presbytero iuxtam formam eccleſiæ ſunt abſoluti in morte, ſũt ſepeliendi in loco ſacro, ſed hæres ſatiſfaciat pro eis ſub cẽſura.

IN SEXTO LIBER III.
DE SEPVLTVRIS. Tit. XII.

Cap.

1436 *Cap. I.* Animarum. *Boniſac. viij.*

RELigioſi, vel clerici ſæculares non inducant aliquem ad vouendum, vel iurandum, vel promittendum, vt apud eorum eccleſias eligant ſepulturas, vel electas non mutent: ſi ſecus fiat, electio eſt nulla, & mortuus ſepeliatur vbi de iure ſepeliendus eſſet, ſi ſepulturam non elegiſſet: & tales religioſi, & clerici ſi præſumant ſepelire prædictum in ſuis eccleſijs, tenentur intra decem dies reſtituere corpus, ſi petatur, & omnes prouentus occaſione ſepulturæ habitos; alioquin eccleſia & cœmeterium, vbi eſt ſepultus, ſit interdictum, donec fiat integra reſtitutio, vltra peccatum mortale.

Gloſ. Hodie tranſgreſſores ſunt etiam excommunicati, reſeruati Papæ. *Clem. de pœn. c. cupientes.* Item religioſi qui ſolum inducunt ſine iuramento verbis, vel promiſſione vt eligant, non incurrunt pœnam canonis, quia non tollitur libertas. Item ſi prius elegit ſimpliciter, deinde iurauit, caſſatur electio. Item quid ſi iurando eligat ſepulturam, in qua de iure erat ſepeliendus? Reſp. Sepeliatur in ea, prout de iure; licet aliqui negent.

1437 *Cap. II.* Cum quis.

QVando aliqui conſueuerunt ſepeliri non in parochiali, ſed in alia; & illa alia dimiſſa eligant deinde tertiam; illa tertia ſoluet quartam ſeu portionem canonicam non eccleſiæ relictæ, ſed parochiali. *c. certificari eod.* Item qui habet duo domicilia, & in vtroque ſe locat æqualiter, & eligit ſepulturam in tertia eccleſia, quarta eſt diuidenda eccleſijs domiciliorum. Item ſepultura poteſt eligi in loco minus religioſo. *c. fraternitatem eod.*

Gloſ. Similiter portio eſſet diuidenda, ſi haberet vnum domicilium æqualiter in duabus parochijs, vt in confinio. Item poteſt quis habere duo domicilia.

1438 *Cap. III.* Is qui.

QVi egreditur de ſua parochia animi cauſa, vel negociandi, & moritur non electa ſepultura, eſt ſepeliendus in parochia, ſi commode poteſt. Item mulier, quæ habuit plures viros, ſi non electa ſepultura moritur, eſt ſepelienda in ſepultura vltimi viri.

Gloſ. An ſi aui, & proaui ſint ſepulti in vna eccleſia, pater vero eligit ſepulturam in alia, filius in qua ſit ſepeliendus? Reſp. in vtraque poteſt. Item mulier nubens plebeio perdit dignitatem

primi

Digitized by Google

primi Senatoris. Item villa in iure eſt congregatio ædificiorum nõ fortificata muris: ſi eſt fortificata, dicitur ciuitas, vel caſtrum. Item ex ſola mora quis in parochia nõ fit parochianus, vt ſcholaris, niſi ſit animo perpetuæ, vel per decennium moretur, nec appareat contraria voluntas.

1439 *Cap. IV.* Licet pater.

CVm filij impuberes nequeunt eligere ſepulturam, eligat pater, ſi eſt talis conſuetudo; ſi non eſt, ſepeliatur in ſepultura maiorum. Item licet filius familias poſſit eligere ſepulturam, non tamen poteſt quid legare pro anima ſine conſenſu patris, niſi habeat caſtra; ſecus quaſi caſtrenſe.

Gloſ. Hic tit. declarat *c. de vxore eod.* Item pubertás in maſculo eſt 12. in fœmina 14. *c. 1. de teſtam.* Filius familias poteſt eligere ſibi ſepulturam, & teſtari de peculio pro anima, non pro alijs. Item in alternatiuis non ſemper datur electio.

1440 *Cap. V.* Religioſi.

REligioſi ſunt ſepeliendi in proprijs monaſterijs, niſi ſint ita remoti, vt commode portari nequeant; & tunc poſſunt eligere ſepulturam.

Gloſ. Si non eligant, ſunt ſepeliendi in parochia, in qua moriũtur. Item loquitur de clauſtrali.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE SEPVLTVRIS. Tit. VII.

1441 *Cap. I.* Eos qui.

QVI etiam ſi ſint exempti, defunctos in cœmeterijs tempore interdicti in caſu à iure non conceſſo, vel publice, aut nominatim excommunicatos, interdictos, vel publicos vſurarios præſumunt ſcienter ſepelire, ſunt ipſo facto excommunicati; nec poſſunt abſolui, niſi prius arbitrio ordinarij ſatisfecerint offenſis tali iniuria, non obſtante quocumque priuilegio ſub quacumque forma.

Gloſ. Interdicta ſunt varia, & quando dantur ad quod iuuant. Item quando, & quibus concedatur ſepultura tempore interdicti. Item non dicetur ſtatim quis publicè excommunicatus, ex eo quod per iudicem eſt excommunicatus in loco iudiciali; ſed dicetur publica,

blica, vel non publica ex qualitate fori, ideſt ex multitudine vel paucitate officialium, & adſtantium, ad hoc vt præſumatur ignorantia in ſepeliente, vel non: quia licet ſententia ſit promulgata à iudice in banco coram duobus, vel tribus, tamen erit occultum. Item interdictus non nominatim poteſt ſepeliri in loco interdicto. Item manifeſtus vſurarius non eſt ſepeliendus in ſacris, niſi in teſtamento ſit cautum, vt reſtituatur: quia hoc ſufficeret quoad ſepulturam, non quoad validitatem teſtamenti; ſed cautio data ab hæredibus non ſufficit quoad ſepulturam. An qui ſolus mortuum ſepulcro condit, ſit excommunicatus, vel etiam alij, vt effodientes, fabricantes, vel aperientes ſepulturas, & an prælati etiam clerici miniſtri, qui hoc permittunt in ſuis eccleſijs, ſic qui portant cereos, cruces, & ſimilia? res eſt dubia: quia ſi tantum qui humi tradit, res eſt ludicra; ſi omnes, quando iura volunt auxiliantes ligare, ſolet apponere. An qui ſepeliuit manifeſtum vſurarium, excommunicatum, interdictum, & in loco interdicto incurrat quatuor excommunicationes vel vnam? An fuerint exhumandi, ſi fuerint ſepulti? Reſp. excommunicatus, interdictus, & vſurarius ſic; ſed qui in tempore interdicti fuit ſepultus, non: imo licite poſſunt accipi mortuaria pro eo, qui datur poſt relaxatum interdictum.

1442 *Cap. II.* Dudum.

FRatres Predicatores & Minores poſſint prædicare in proprijs eccleſijs, & locis, & in communibus plateis. Excipitur illa hora, in qua prælatus loci vult prædicare, vel coram ſe ſolemniter facere prædicare: tunc enim ceſſabunt, niſi aliter voluerint Prælati, vel dent ſpecialem licentiam. Item fratres poſſunt prædicare in ſtudijs generalibus, vbi ſolet prædicari ad Clerum certis diebus; ſic ad funera mortuorum, & in feſtis ſpecialibus fratrum poſſunt libere prædicare, niſi illa hora Epiſcopus, vel ſuperior vellet clerum ad ſe vocare generaliter, vel duceret congregandum clerum ex aliqua iuſta cauſa & vrgente. Item in parochialibus fratres non audeant prædicare, niſi à parochis inuitati & vocati, vel de illorum beneplacito, vel petita, & obtenta licentia; niſi Epiſcopus vel Prælatus ſuperior velit per eos ſibi prædicari. Item ſuperiores maiores petant facultatem ab ordinarijs locorum, vt fratres ad hoc electi in eorum diœceſibus poſſint audire, & abſoluere volentes confiteri, & ſuperiores illi eligant perſonas idoneas ſufficientes, peritas, probas, & ſic electas præſentent prælatis, vt de licentia eorum audiant confeſſiones, & cum hac licentia non audiant confeſſiones extra illas diœceſes, vel ciuitatem, pro qualitate, & neceſſitate populi.

Quod

Quod ſi Prælatus nollet aliquem præſentatum admittere, præſentetur alius; ſed ſi ordinarij nollent admittere electos à ſuperioribus his conceditur de plenitudine poteſtatis apoſtolicæ licentia audiēdi confeſſiones, & abſoluendi, vt curatis, & parochialibus ſacerdotibus eſt à iure conceſſa, & non plus, niſi ordinarij maiorem conferant. Item prædicti regulares libere poſſunt in ſuis locis ſepelire quoſcumque, qui in his ſepulturam eligunt; & prædicti fratres de omnibus prouenientibus tam funeralibus, quam quocumque modo relictis diſtinctè, vel indiſtinctè ad quoſcumque certos, vel indeterminatos vſus, de quibus etiam quarta non conſueuit ſolui, vel non debet de iure, & datis in morte, & mortis articulo, vel in infirmitate in qua deceſſerunt quocumque, vel fratribus, vel alijs pro eiſdem, ſemper quartam partem integram dent eccleſijs parochialibus, & eorum rectoribus; immo quæ danda eſſent fratribus in morte, non curent ſibi dari in vita, ne quartam ſoluant; & ſi quid faciunt cum fraude & dolo, vltra peccatum reſtituant quartam, & vltra quartam hic taxatam non poſſunt fratres cogi ad aliud, neque rectores cogere: & ad hoc reuocantur omnia priuilegia ſub quacumque forma verborum data, & etiam conſuetudines. Tandem præcipit curatis, vt beneuole fratres tractent.

Gloſ. Hæc conſtitutio loquitur de Prædicatoribus & Minoribus, & in rigore non extenditur ad Mendicantes, ſed veriſimile eſt quod ipſi etiam habeant priuilegia.

EXTRAV. COMMVN.
LIBER TERTIVS.
DE SEPVLTVRIS.

1443 *Cap.* Deteſtandæ. *Boniſ. viij.*

QVI corpora defunctorum exenterant, & in fruſta immaniter ſecant, & aquis decoquunt vt ſeparentur oſſa à carnibus, vt ad alias terras mittant, vel deferant tumulanda, ſunt excommunicati cum reſeruatione Papæ; & illa corpora careāt eccleſiaſtica ſepultura, ſed poſſunt ea ſepeliri, vt incinerentur, & deinde deferri ad loca, vbi ſepulturam elegerint.

Gloſ. Arg. quod inteſtina non debent extrahi inciſo corpore, & condi aromatibus, vt expectentur.

1444 *Cap.* Super.

EſT eadem cum cap. ſuper dudum, ſed gloſa amplior, hæc fuit reuocata per *extrauag. inter cunctas de priuilegÿs*; ſed fuit innouata per clementinam, *Dudum de ſepulturis*.

DECRETALIVM LIB. III.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS parochianis. Tit. XXIX.

1445 *Cap. I.* Si Epiſcopus. *Conc. Afric.*

QVando Epiſcopus cum parte plebis fit hæreticus, & eligitur alius Epiſcopus catholicus in Epiſcopatu, ſi hæreticus cum plebe reuertitur ad fidem, & diſpenſatiue admittitur ad eundem Epiſcopatum, diuidetur diœceſis, & fructus, & plebes.

1446 *Cap. II.* Vt dominicis.

PArochus in diebus feſtis, antequam faciat ſacrum, interroget, num quis alterius parochiæ contẽpto proprio parocho ibi velit miſsã audire: & ſi quẽ inuenerit, ſtatim ab eccleſia illius eijciat.

Gloſ. Secus ſi ſine contemptu, ſed quia eſt abſens. vide.

1447 *Cap. III.* Nullus.

NVllus Epiſcopus alienum parochianum ordinet, vel præſumat iudicare.

Gloſ. Niſi illuc tranſtulerit domicilium.

1448 *Cap. IV.* Super. *Vrban. iij.*

SIcut limites prouinciarum ſecundum iura præſcribi non poſsũt, ſic limites Epiſcopatuum, & parochialium cum adhærentibus non poſſunt præſcribi, ſi legitima probatione, & indubitata fide conſtet ordinatione eccleſiaſtica eſſe ſtatutos.

1449 *Cap. V.* Significauit. *Caleſt. i.*

SI quis ex vna diœceſi transfert domicilium in aliam, primus Epiſcopus non habet iuriſdictionem in ipſum, nec ab eo tempo-

ralia

ralia exigat, cùm ei non adminiſtret ſpiritualia, ſed ſecundus; tamen ſi iſte habet prædia in primo Epiſcopatu, & ibi conſuetudo decimarum, ſoluat decimas integras primo Epiſcopo.

Gloſ. Decimæ prædiales debentur eccleſiæ, in qua ſunt prædia; perſonales, in qua diuina officia audiuntur.

DECRETALIVM LIBER III.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, & oblationibus. Tit. XXX.

1450 *Cap. I.* Decimam.

Refert decimas, & primitias legis antiquæ.

1451 *Cap. II.* Nouum.

CLerici à clericis non debent primitias accipere, niſi ab illis quibus ſpiritualia miniſtrant.

Gloſ. Cap. de clericis coniugatis. Item clerici non debent ſoluere decimas de dote eccleſiæ, ſed debent de patrimonialibus.

1452 *Cap. III.* Ex multiplici. *Adrian.*

POſt conuentionem partium de decimis, ſi altera pars obtineat priuilegium à Papa, non facta mentione de conuentione, ſtandum eſt conuentioni non priuilegio: quia Papa per priuilegium non intendit derogare conuentioni, quam non expreſſit.

Gloſ. Priuilegium impetratum tacita veritate non valet. Item poteſt conueniri in ſpiritualibus inter ſpirituales perſonas; & vt conuentio ſit perpetua, debet adeſſe authoritas Epiſcopi, alioquin eſt perſonalis.

1453 *Cap. IV.* Commiſſum.

MOnachi debent ſoluere illas integras decimas de terris nouiter cultis, ſed quæ ante fuerunt cultæ & ſoluant decimas, quas ante ſoluebant: item de paſcuis. Item Monachi Ciſtercienſe debent ſoluere decimas de poſſeſſionibus quas non colunt ſuis ſumptibus & laboribus. *c. ex parte infra.* vel quando per ſubtractionē illarum decimarum parochialis eccleſia enormiter læditur. *c. qui per nouale de verb. ſignif.* alij monachi ſoluunt decimas, ſed non de no-

de noualibus, ideſt de terris, quarum non eſt memoria quod cultæ fuiſſent, ſed erant inutilia; nec de nutrimentis animalium. *c. ex parte, infra.*

1454 *Cap. V.* Peruenit. *Alex. iij.*

PArochiani poſſunt compelli ad ſoluendas decimas ſub pœna excõmunicationis,& decimas integras ante aliquã deductionẽ.

1455 *Cap. VI.* Nuncios.

In hoc cap. dicit idem, quod in præcedenti.

1456 *Cap. VII.* Cum homines.

INtegras decimas ſoluant, ſine deductione expenſarum & quidquid deduxerunt, reſtituant.

Gloſ. Decimæ quam citius & competenter ſunt ſoluendæ: & ſi ruſticus eſt in mora, & decimæ pereunt, ipſi pereunt: ſed ſi ſacerdos non vult tunc recipere, periculum eſt ſacerdotis, ſi deinde vult recipere, quia mora vltima nocet ei per quem ſtetit; contra, ſi ſine mora pereunt.

1457 *Cap. VIII.* Dilecti.

QVi habent priuilegium non ſoluendi decimas, ſi conducunt vel ſumunt ad firmam prædia ſolita ſoluere, tenentur etiam ipſi de illis prædijs ſoluere,quia priuilegia nõ intelliguntur de agris conductis; ſed poſſunt componere.

Gloſ. Priuilegia non ſunt amplianda, quia odioſa, & ſunt intelligenda vt concedens intellexit. Item ſi prædia propria non ſufficiunt clericis, poſſunt conducere aliena; nec obſtat *c. 1. 2. q. 3. ne cleric. vel monac.*

1458 *Cap. IX.* Suggeſtum.

REligioni habenti priuilegium non ſoluendi decimas, ſi multũ multiplicat poſſeſſiones, ita vt notabiliter lædat alios qui ſolebant decimas habere, eſt reuocandum priuilegium, vel debet cõponere cum illis de decimis.

Gloſ. Licet priuilegia ſint perpetua, & immutabilia, tamen ſuperueniente noua cauſa perduntur, vt ſi quis abutatur illis per negligentiam ſpatij decem annorum, per contrariũ factum,& ſi enorme præiudicium alij inducunt. Item eccleſiaſtici poſſunt inter ſe componere de decimis.

Digitized by Google

1459 *Cap. X.* Ex parte.

CIſtercienſes, Templarij, Hoſpitalarij, de prædijs quæ proprijs manibus vel ſumptibus colunt, non tenentur ſoluere decimas: ceteri religioſi non tenentur ſoluere decimas tantum de noualibus quæ colunt ſuis manibus, & de hortis, & nutrimentis animalium; de alijs prædijs & rebus omnes debent ſoluere decimas.

1460 *Cap. XI.* Licet.

QVi habent priuilegium non ſoluendi decimas de agris quos proprijs manibus vel ſumptibus colunt, debent ſoluere de terris, quas alijs colendas tradunt.

Gloſ. Et de ijs, quas conducunt.

1461 *Cap. XII.* Ad audientiam.

PRiuilegium conceſſum de non ſoluendo decimas de laboribus, intelligitur etiam de terris quæ non ſunt noualia.

Gloſ. Sine certa ſcientia non eſt recedendum à forma verborũ.

1462 *Cap. XIII.* Quoniam.

Trid. ſeſſ. 21 Ref. c. 12. DEcimæ noualium ſi ſunt in aliqua parochia, debentur illi parochiæ, data ſua parte Epiſcopo: Si non ſint in aliqua parochia, Epiſcopus poteſt eas vel ſibi retinere, vel alicui eccleſiæ deputare, prout iudicauerit.

1463 *Cap. XIV.* Parochianos.

Decimæ poſſunt exigi, quia ſunt à Domino non ab homine.

1464 *Cap. XV.* Ad hæc.

DEcimæ non poſſunt concedi laico iure hæreditario, & laicus eſt cogendus per excommunicationem vt reſignet.

1465 *Cap. XVI.* De terris.

IVdæi qui volunt terras, ſunt cogendi vel ſoluere decimas prædiales, vel renunciare poſſeſſiones.

Gloſ. Iudæi non debent ſoluere decimas perſonales, quia non ſunt de eccleſia; prædiales vero tenentur.

1466 *Cap. XVII.* Quamuis.

LAici non debent ſibi vſurpare ea quæ ſunt ſacerdotum, nec eis eſt aliqua poteſtas tribuenda de rebus eccleſiaſticis. ideo

præla-

prælatus qui laico in ſæculo remanenti concedit eccleſiaſticam decimã, vel oblationẽ, eſt deponendus à ſtatu ſuo, donec ſatisfaciat.

Gloſ. Laici qui decimas retinent, peccant; nec poſſunt eis concedi in feudum, quia non poſſunt tranſire ad hęredes vt feudum; immo non poſſunt cadere in laicum, ſicut nec ius eligendi. Bene poſſunt concedi laico fructus decimarum ex cauſa ad tempus vitæ ſuę, ſed non in feudum; ſicut poſſunt vendi ad tempus; ſed non ius percipiendi, quia eſt ſpirituale, licet antiquitus ex cauſa daretur in feudum. Item ſi aliqui laici adhuc poſſident decimas ab antiquo conceſſas, ſi aliqua noualia inſurgunt, horum decimatio non accreſcit laicis.

1467 *Cap. XVIII.* Cum ſint.

QVando aliqui accipiunt Sacramenta, & diuina in vna parochia, & habent prędia in alia, cui parochię debeantur decimę, ſtandum eſt conſuetudini.

Gloſ. Decimę in parochia alterius pręſcribi non poſſunt. Item decimę perſonales ſunt dandę, vbi quis recipit ſacramenta; prędiales, vbi prædia, niſi cõſuetudo cõtraria ſit pręſcripta. vide Io. And.

1468 *Cap. XIX.* Prohibemus.

LAici ſine periculo animę non poſſunt decimas retinere, neque in alios aliquos laicos transferre aliquo modo; & qui eas recipiunt ſi non reddunt eccleſiæ, priuantur eccleſiaſtica ſepultura.

Gloſ. Nec in laicos, nec in clericos poſſunt illas tranſferre, neque de conſenſu Epiſcopi: ſed ſi illas ab antiquo habent in feudum, poſſunt in alios laicos transferre in feudum de conſenſu Epiſcopi, quia non eſt infeudare.

1469 *Cap. XX.* Ad apoſtolicæ. *Lucius iij.*

QVando aliqui recipiunt ſacramẽnta in vna parochia, & habẽt ſeu colũt prædia in alia, ſoluãt decimas perſonales vbi ſumũt ſacramẽnta, & prædiales vbi ex cõſuetudine diu obtenta ſoluuntur.

Gloſ. Perſonales decimæ dicuntur, quę intuitu perſonæ ſoluuntur, vt de negociatione, artificio, militia, *c. non eſt, cap. paſtoralis eod.* de quibus ſunt deducendæ expenſę ante ſolutionem decimarũ. Item decimę animalium deputantur inter prędiales, & ſolui debẽt vbi continuo paſcuntur; ſi per ſex menſes hic, & per ſex ibi, vel continuè iacent hic, & continue paſcuntur ibi, diuidantur. Sed ſi quis iacet in vna parochia, & larem habet in alia, diuidet decimas perſonales, & oblationes.

1470 *Cap. XXI.* Ex parte. *Clem. iij.*

AGricultores ſoluant omnes decimas integras de omnibus fru-ctibus prędiorum, etiam in diuerſis temporibus anni ſeminatis ſub cenſura eccleſiaſtica.

Gloſ. Etiam de arboribus, nullis expenſis deductis.

1471 *Cap. XXII.* Non eſt. *Caleſt. iij.*

DEcimę ſunt ſoluendę ſine diminutione, & antequam deducantur expenſę.

Gloſ. Verum eſt in prędialibus, non in perſonalibus. *c. paſtoralis, eod.*

Idem *Cap. XXIII.* Ex tranſmiſſa.

DE molendinis ad ventum ſunt etiam ſoluendę decimę ſine diminutione.

Gloſ. De illicitis acquiſitis ſi transfertur dominium, et non cōpetit repetitio, ſunt ſoluendę decimę, et poteſt fieri eleemoſyna, vt de meretricio. vide.

1472 *Cap. XXIV.* A nobis. *Innoc. iij.*

QVi dant vel accipiunt poſſeſſiones ad firmam, ideſt locant; vel conducunt, tenentur de fructibus ſoluere decimas, niſi oſtendant quare ſint immunes.

Gloſ. Licet ſoluere decimas ſit de iure diuino, tamen Papa poteſt concedere priuilegium non ſoluendi, ideſt concedere adminiſtrationem decimarum, vel poteſt contra ius naturale diſpenſare cum aliquo particulari, ſed non poteſt tollere pręceptum commune de non ſoluendo decimas.

1473 *Cap. XXV.* Tua.

QVęcumque conceſsio Imperialis non poteſt aliquem eximere à ſolutione decimarum, quia debentur diuina conſtitutione, et in laicis nulla eſt poteſtas concedendi, vel diſpenſandi in ſpiritualibus. Item in decimis licentia non eſt extendenda, ſed reſtringenda: et ſic qui ab antiquo habet in feudum decimas, non poteſt accipere decimas noualium.

Gloſ. Laici nec habent poteſtatem in temporalibus, quę ad cōmodum eccleſię reſpiciunt, niſi de licentia eccleſiæ, et in aliquibus caſibus.

1474 *Cap. XXVI.* Tua nobis.

DEcimæ debētur ſine diminutione Eccleſiæ; & clericis ſuæ diœceſis, nec cui voluerint. Nec obſtat malitia clericorum, nec ſumptus facti; ſed integræ ſunt dandæ, & ad hoc cogendi diſtrictione eccleſiaſtica, quia ſunt tributa egentium animarum, & ſignum vniuerſalis dominij Dei ſuper terras.

Gloſ. Super decimis admittitur appellatio, currit præſcriptio, non autem in tributis. Item eccleſia eſt facta domina rei nondum traditæ, vt in minore, & milite. Item ſi colonus dat domino tertiam, vel quartam partem fructuum, vterque tenetur ſoluere decimas de parte ſua. Si colonus dat certam menſuram, vt duos modios, tunc dominus debet ſoluere decimam de illa certa menſura, licet fuerit ſumpta de aceruo iam decimato; & eſt danda eccleſiæ, in cuius territorio eſt poſita. Item eccleſia pro decimis poteſt conuenire poſſeſſorem, ſiue ſuo, ſiue alio nomine: ſic in poſſeſſione, quia decima eſt onus ſequens poſſeſſorem. Item notorie ſuſpenſo non teneor dare decimas perſonales; ſed videtur ſic, ſicut Iudæus ſoluit decimas perſonales, non ratione diuini cultus.

1475 *Cap. XXVII.* Ex parte.

QVando ex priuilegio conceditur alicui eccleſiaſtico, vt ſibi accipiat decimas ſuorum prædiorum, poteſt etiam exigere eas de noualibus: ſecus ſi laico, *cap. tua.* quia quando maius conceditur, etiam minus conceſſum eſſe creditur.

Gloſ. Et cui interdicitur minus, & maius eſſe interdictū videtur.

1476 *Cap. XXVIII.* Paſtoralis.

NEgotiator de lucro acquiſito per mercimonium, antequam ſoluat decimas, debet deducere expenſas: quia pecuniæ, quibus emuntur merces, vt ager, vinea, clibanus, &c. iam erant decimatæ, ſed expenſæ quæ fiunt pro fructibus colligendis ab illis, de quibus fructus proueniunt, non ſunt deducendæ, etiam ſi fuerint decimatæ, ideſt emptæ pecunia decimata. Item fructus non poſſunt alienari, niſi cum onere decimarum. Item de prouentibus decimandis non ſunt deducendæ expenſæ factæ pro reſtaurando detrimento rerū, ex quibus fructus deducuntur, vt molendini, vineæ, &c.

Gloſ. In negotiatione deducuntur expenſæ ante decimas, in fructibus non. Item filius de hæreditate non debet ſoluere decimas. Item ſi emiſſem rem, vt eam venderem, & antequam venderem feciſſem ſumptus pro ea conſeruanda, poſſem deducere ſumptus.

1477 *Cap. XXIX.* Cum contingat.

RECeptio decimarum de iure ſpectat ad parochias, & conſequenter decimæ noualium, quæ in eadem parochia inſurgũt: ſed ſi quis præſcripſiſſet decimas alterius parochiæ, non poteſt ſimul accipere noualium decimas eius parochiæ, niſi cum rationabili cauſa oſtendat ad ſe pertinere.

Gloſ. Decimæ de iure communi ſpectant ad parochias, non ad Epiſcopum, qui in decimis parochialibus non debet habere portionem, nec quartam, ***cap. conquerenti, de off. ordin.*** Capitula, quæ videntur docere contrarium, loquuntur vel de decimis eccleſiæ Epiſcopalis, vel ſecundum conſuetudinem loci, vt ***c. quoniam,*** & ***c. dudũ.***

1478 *Cap. XXX.* Cum tua.

DEcimæ de iure debentur eccleſiæ parochiali: ſed ſi monaſteria, vel conuentus de certa terra ſubiecta parochiæ accipiebant aliquos fructus ratione decimarum, & deinde alij fructus de eadem terra colliguntur, eadem monaſteria debent accipere decimas illorum nouorum fructuum: quia non debet vna, eademq. res diuerſo iure cenſeri.

Gloſ. Minutæ decimæ appellantur partus animalium, & de pullis, ouis, hortis, ***cap. ex parte, cap. ex multiplici eod.*** Item vna eccleſia poteſt præſcribere decimas in alterius parochia. ***cap. cum contingat, eod;*** & intelligitur quando habet titulum.

1479 *Cap. XXXI.* Dudum.

LAici etiam Reges non poſſunt donare eccleſias, vel decimas, vel aliquid Eccleſiæ: & ſi dent, talis titulus non facit pręſcriptionem: & ſi Papa confirmaret talem donationem, tamen non intendit derogare iuri alterius, niſi expreſſe hoc declaret.

Gloſ. Hic videtur dicere quod decimæ ſpectant ad Epiſcopum: ſed intelligitur de conſuetudine loci: vel non loquitur de iure, quantum ad decimas: vel non erant in certa parochia, quia ad eam pertinerent. ***cap. cum contingat, eod.*** Item qui allegat præſcriptionem, tenetur probare titulum, cuius cauſa pręſcripſit. ***cap. ſi diligenti, de præſcript.*** vbi dicitur, quod aliquando non eſt probandus titulus. Item ſi donatio nõ valet, nec confirmatio donationis valebit.

1480 *Cap. XXXII.* In aliquibus.

DOmini prædiorum poſſunt cogi per cenſuras, vt dent prædia colenda talibus colonis, à quibus Eccleſia ſine contradictione

ne integras decimas exigere poſſit, vel illi ſoluant. Item illæ decimæ neceſſario ſunt ſoluendæ, quæ debentur de iure diuino, vel de loci conſuetudine approbata.

Gloſ. De qua conſuetudine. *ſup. eod. c. cum ſint homines, & c. ad Apoſtolicæ*, & debet eſſe approbata, & præſcripta, *c. vlt. de conſuetud.* & in laicis non poteſt eſſe conſuetudo ſoluendi minores decimas, niſi Papa approbet: quia non poteſt eſſe cum bona fide, & ſine peccato; & ſic nec præſcribere, quia de iure diuino; ſed clerici contra clericos, vel eccleſiam poſſunt præſcribere, vel partem, vel totas decimas.

1481 *Cap. XXXIII.* Cum non.

PRius ſunt ſoluendæ decimæ, deinde cenſus, & alia tributa: & ſi ſoluuntur prius tributa indecimata, illa etiam ſunt decimanda ſub pœna excommunicationis, ideſt cogendi cenſuris: quia res tranſeunt cum hoc onere, ideſt decimarum.

Gloſ. Eſt diſtinguendum in iſto caſu, vt in *tua nos, eod.* An dominus accipiat certam partem, vel duas corbas.

1482 *Cap. XXXIV.* Nuper.

CIſtercienſes, & omnes Regulares, qui gaudent ijſdem priuilegijs, de terris alienis, & in poſterum acquirendis, etiam ſi eas proprijs manibus, & ſumptibus excolant, debent ſoluere eaſdem decimas, quas antea domini terrarum ſoluebant; vel ſe inter ipſos componant. Item prælati eccleſiarum ſtudeant ſeruare priuilegia regularium defendendo contra malefactores.

Gloſ. Priuilegium quando eſt in enorme detrimentum aliorum, eſt derogandum in totum, vel in partem. Item qui de iure communi poſſidere decimas non poſſunt, vt ſunt regulares, & monachi, qui non habent populum, neque ſacramenta adminiſtrant, ratione quorum dantur decimæ; non poſſunt præſcribere decimas, niſi habeant alium titulum. *c. ſi diligenti*, & *c. cauſam quæ, de præſcript.*

1483 *Cap. XXXV.* Interdicimus.

PErſonæ eccleſiaſticæ non præſumant accipere à laicis in pignus decimas detẽtas à laicis, quæ ſpectant ad alienas eccleſias.

Gloſ. Tit. habet locum, ſiue decimæ de facto, & vi detineantur à laico, ſiue in feudũ, vt poſt mortem laici decimæ citius deueniant ad eccleſiam: quia in decimis non habet locum ſucceſſio, niſi in antiquitus conceſſis. *c. ad hoc, eod.* Item eccleſia, ad quam de iure pertinent decimæ, poteſt eas accipere in pignus, quia ceſſat difficultas.

IN SEXTO LIBER III.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET oblationibus. Tit. XIII.

1484 *Cap.* Diſcretioni. *Greg.ix.*

PRædicatores, & alij fratres in ſermonibus hortentur populum ad ſoluendas decimas. Item de alijs rebus Eccleſiaſticis.

Gloſ. An decimæ debeantur de iure diuino, ſunt variæ opiniones.

1485 *Cap.* Statuto. *Alex.iv.*

QVando aliqui, vt monachi, obtinent priuilegium habendi decimas noualium ſecundum proportionem decimarum, quas aliquo modo poſſident, tale priuilegium non extenditur ad decimas noualium, quas tempore impetrationis alij de iure poſſidebant, niſi fiat expreſſa mentio. ſimiliter nec valet niſi pro illis, locis, in quibus monachi habebant antiquas decimas. Item ſi monachi erant in poſſeſſione tertiæ partis, licet ad eos ſpectaret dimidia pars, debent accipere decimas noualium in ſuis terris pro tertia parte tantum, non pro dimidia. Item ſi poſſidebant omnes decimas, & impetrant priuilegium pro noualibus correſpondentibus, non poſſunt accipere omnes, ſed tantum dimidiam partem: quia Papa non intendit inferre tantum detrimentũ Parochiæ. Excipiuntur tamen Ciſtercienſes, & Carthuſiani. Sed ſi parochi propter conceſſionem talium decimarum priuilegiatis non habent vnde congrue viuant, & iura Parochialia commode exhibeant, ordinarij prouideant vt de prouentibus habeant, quantum ſatis eſt. Item laici, qui ante Concilium Lateranenſe habebant decimas in feudum, cum volunt dare, deberent illas dare Parochijs, quarum de iure erant, & ad hoc Epiſcopus debet illos perſuadere. Quod ſi laici nolint, poteſt Epiſcopus conſentire vt eas dent eccleſiæ alicui, vel loco religioſo. Item ſi religioſi dederunt in feudum, nec deinde poſſunt accipere eaſdem de manibus laicorum ſine conſenſu Epiſcopi. Item ſi religioſi emant terras de nouo, Epiſcopus poteſt compellere religioſos vt ſoluant decimas de illis terris Parochiæ, dummodo non agatur de rebus exemptis. Item religioſi, tam exempti, quàm non, de terris, & poſſeſſionibus acquiſitis, & de acquirendis ſoluant decimas integras illis eccleſijs, quibus antea ſoluebantur, niſi ſuper hoc habeant ſpeciale ius vel priuilegiũ. Item

ſi per

ſi per donationem laicorum habeant decimas antiquas, non propterea poſſunt accipere decimas noualium in ijſdem, niſi adſit cauſa rationabilis.

Gloſ. Poſſeſſio bona fide etiam ſine proprietate iuris impedit vires priuilegij; Secus ſi mala fide.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE DECIMIS, PRIMITIIS, & oblationibus.

1486 *Cap.* Religioſi.

Religioſi, qui de decimis ad eos non pertinentibus aliquid ſibi appropriare vel vſurpare præſumpſerint; ſimiliter exempti pro ſuis animalibus, ſi miſcent animalia aliorum cum proprijs, vt pro alienis non ſoluantur decimæ: Sic qui in fraudem eccleſiæ animalia à pluribus locis emunt, & tradunt venditoribus, vel alijs ab ipſis tenenda: Sic qui tradunt terras alijs excolendas, & non permittunt, ſeu prohibent ſoluere decimas eccleſiæ; ſi poſt requiſitionem ab eo factam, cuius intereſt, intra menſem à præmiſſis non deſiſtant, vel ſi intra duos menſes non reſtituerint eccleſiæ damnificatæ, ſint, & tandiu maneant ſuſpenſi ab officijs, adminiſtrationibus, & beneficijs, donec deſtiterint, & ſatisfecerint: & religioſi qui non habent adminiſtrationem, vel beneficia, ſunt excommunicati, nec poſſunt abſolui, niſi reſtituant, non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs. Item ſi laicus donauit ſe, & ſua monaſterio cum affectu, & ſine fictione vt ſunt conuerſi, &c. non debent ſoluere decimas.

Gloſ. Religioſi iſti non ſunt exempti, licet colant agros proprijs manibus vel ſumptibus, id eſt quando habent aliquam mercenariam, cui tradunt aliquam penſionem annuam, ſiue percipiant fructus, ſiue non. Item miſtum non ſortitur naturam eius, qui admiſcetur, ne fiat fraus legi. De miſtis ſeparabiliū, vel inſeparabilium vide. Item ſat eſt vna requiſitio, quia eſt in ſingulari. Item in ſæcularibus clericis vel laicis, qui in hoc delinquunt, non habent locum iſte pœnæ. Item in religioſo translato ad eccleſiam ſæcularem habent locum. Item comprehendit etiam omnes, & hoſpitalarios, Ciſtercienſes, fœminas. Item hæc conſtit. non habet locum, quando pœnæ debentur alicui priuato, vt per antiquum feudum. Item priuilegium de nutrimentis animalium non extenditur ad animalia, quæ tradunt alijs nutrienda, vt priuilegium de decimis laborum non extenditur

ad

Digitized by Google

ad terras,quas tradunt alijs colendas, vel ad terras non proprias. Item hæ pœnæ non ligant religioſos non ſoluentes decimas: quia aliud eſt appropriare, vel vſurpare, vel eaſdem retinere.

1487 *Cap.* Si beneficiorum.

QVando Papa concedit alicui decimas beneficiorum, v.g. Regi Galliæ,& decimæ in aliqua parte ſunt taxatæ,Rex accipiet decimas ſecundum taxationem antiquam, non ſecundum valorem; & accipiet ſecundum monetam currentem in illo loco. Item collectores decimarum Regis non poſſunt accipere calices, libros, vel ornamenta eccleſiarum cauſa pignoris vel diſtractionis, nec ea diſtrahere,quæ ſunt ad ſeruitiũ Dei,& officiorum diuinorũ deputata.

Gloſ. Si eccleſia habet alia bona,poſſunt capi. Item poteſt petere decimas ab eccleſijs totius orbis,ſed non facit ſine magna neceſſitate & eaſdem poteſt concedere Principi ſæculari. Item pro executione rei iudicatæ non capiuntur illa, quibus ad vitam quis ſibi quærit. Item an cum agitur de decimis beneficiorum, nomine beneficiorum veniant hoſpitalia,fabricæ: Reſp. non de redditibus,non de eleemoſynis, non de prioratu, domo, penſione, ac reditu: Si in beneficium,vel mera gratia, ſic: diſtributiones vel minutæ oblationes, ſic cappellaniæ, altaria: videtur non,ſed ſic: Extant bullæ, & plures declarationes,& habes *infra extrauag. com. c declarationes.*

EXTRAV. COMM. LIB. III.

DE DECIMIS.

1488 *Cap.* Declarationes. *Bonif. viij.*

COllectori decimari poſitarum pro bello, & negocijs Regni Siciliæ decrarat multa dubia, de quibus multa ſupra habes in *Clem. c. ſi beneficiorum.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE REGVLARIB. ET TRANSEVNT. ad Religionem. Tit. XXXI.

1489 *Cap. I.* Nullus. *Conc. Magunt.*

Trid ſeſſ 25.Ref 19

NVllus admittatur ad religionẽ,niſi volens,& in ætate legitima. *Gloſ.* Ante xiv. annum non fiat profeſſus, ſed poteſt eſſe clericus in ſeptimo anno, non tamen beneficium habere.

Cap.

1490 *Cap. II.* Si quis.

SI filius infra legitimam ætatem, ſed cum conſenſu parentum, ingreditur Religionem, & parentes infra annum non reclamant ad Papam, Epiſcopum, vel eius Vicarium, non poſſunt poſt annum illum reuocare. Si eſt ingreſſus poſt legitimam ætatem, ſed per vim, & nec ipſe, nec parentes eius reclamant infra annum ad prædictas perſonas, remaneat in clericatu, vt ſupra.

Gloſ. Poſt tantam moram præſumitur conſentire, ſi potuit reclamare; alias non tenet monachatus. *c.prælatum, quod metu.* Item tutor poteſt contradicere intra idem tempus. Item in primo caſu parentes non poſſunt reuocare: ſed puer poteſt exire vſque ad xiv.

1491 *Cap. III.* Vt clerici.

QVi habitu, & nomine ſe fingunt monachos, & non ſunt, cogantur vt vere ſint, vel veri clerici.

Gloſ. Ideſt deponant habitum. Item ſi quis ſe fingit religioſum ex cauſa honeſta, præcedente proteſtatione, non nocet ei, *c.perlatum, de his quæ vi, metuſve.* Si ex inhoneſta cauſa, compellitur redire ad illud, vel aliud monaſterium. Item in matrimonio, qui propoſito matrimonio copulatur mulieri, & mox vult probare quod non eſt legitimũ, non eſt audiendus: quia in ſponſal. vel matr. recurritur ad communẽ intelligentiam verborum. *c.ex litteris, de ſponſal.*

1492 *Cap. IV.* Viduam.

SI vidua ſponte ſibi imponit velum conuerſionis, licet non ſacrum, & inter velatas in eccleſia oblationem Deo obtulit, debet retinere habitum religionis, velit, nolit; etiam ſi iuret eo tenore ſibi impoſuiſſe velamen, vt poſſet deponere.

Gloſ. Secus ſi per vim. Item velum conuerſionis vidua poteſt ſibi imponere, vel recipere ab Epiſcopo, vel ſacerdote; conſecrationis vero à nullo, quia ſolæ virgines conſecrantur. 20. q. 1. *c. placuit,* & *c.deuotis.* Item iuramento ſolo viduæ non ſtatur: ſed ſi haberet alias bonas præſumptiones, & eſſet perſona honeſta, tunc ad plenam probationẽ poſſet accipi iuramentum; & etiam ſine iuramento, ſi haberet alias probationes; & talis probatio admittitur, ſi fictio proceſſit ex honeſta cauſa, quia ſi ex inhoneſta, nulla probatio admitteretur.

1493 *Cap. V.* Ioannes. *Greg. iij.*

NOn licet monacho tranſire temere de monaſterio ad monaſterium, nec habere aliquid peculiare: & ſi hoc præſumpſerit

rit, cum competenti correctione reddatur monaſterio, in quo ab initio eſt conuerſatus ſub regula ſui Abbatis.

Gloſ. Hoc cap. loquitur de his, qui cauſa leuitatis tranſeunt, alias licet tranſire ad arctiorē Religionē, petita licet non obtenta, licētia. *c. licet, eod.* Item Abbas primus tenetur redeuntē recipere; imo ſi noluerit, eſt cōpellendus. *c. vlt. eod.* niſi primū monaſteriū ſit diſſolutū.

1494 *Cap. VI.* Quia.

IN inſulis quia eſt dura, ideſt, aſpera conuerſatio monachorum, pueri non recipiantur ante xvij. annum ætatis.

Gloſ. Propter aſperitatem vitæ extenditur regula canonica. Item vſque ad decimum ſeptimum annum dicitur quis puer.

1495 *Cap. VII.* Non eſt.

MOnachi, & Conuerſi Ciſtercienſes poſt profeſſionem non poſſunt tranſire ad alios Ordinarios ſine licentia Abbatis: & ſi quis fuerit egreſſus, & monitus celeriter non redierit, eſt compellendus à prælatis redire.

Gloſ. Maxime ſine licentia non poſſunt, quia neque cum licentia: nam Abbas non poteſt diſpenſare, vt ad minus arctam tranſeat; ſed non datur Regula arctior Ciſtercienſium. Item poteſt Abbas dare licentiam, vt tranſeat ad æqualem, iuſta de cauſa. Item celeritas redeundi eſt ad arbitrium Iudicis *infr. c fin.* Item ſunt compellendi per ſententiam excommunicationis.

1496 *Cap. VIII.* Ad noſtram.

Trid. ſeſſ. 25. Ref. 15. QVi geſtat habitum profeſſionum ante xiv. annum, non eſt profeſſus; & ſi poſt xiv. annum accepit, & ante triduum ſine præcedente probatione dimiſerit, non eſt profeſſus, & poteſt ducere vxorem: quia ſine deliberatione præſumitur.

Gloſ. Vbi conſtat de facto, & eius qualitate, & obligatione, non eſt quærendum de eius perſeuerantia: quia quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Sed quando conſtat de facto, & naſcitur de intentione, eſt recurrendum ad præſumptionem perſeuerantiæ, vt in caſu iſto de triduo. Item quando agitur de fauore, vt in dignitatibus, annus inceptus habetur pro completo; in odio requiritur completus, vt in iſto, & in Epiſcopo.

1497 *Cap. IX.* Super.

QVi ſuſceperūt habitum animo perſeuerandi ante profeſſionē, non poſſunt ad priorem ſtatum redire: & ſi illius Religionis auſte-

auſteritatem ferre non poſſunt, cogantur tranſire ad minorem Religionem,nec amplius aſſumantur in eccleſijs ſæcularium,ne faciant contra votum *c.ſtatuimus eod.c.conſtituiſti*. ſed in anno probationis poſſunt redire ad priorem ſtatum,in eadem veſte,qua venerũt, vt habetur in Regula D. Benedicti.

Gloſ. Qui habitum Religionis acceperunt animo perſeuerandi, non poſſunt tranſire ad ſæculũ, etiam ſi non admiſerint Profeſſionẽ, qui renuntiauerũt ſæculo generaliter, quod votum ante Profeſſionẽ appellant; ſed qui cauſa probationis habitum ſumit,poteſt reuerti.

1498 *Cap. X.* Sane.

SI canonicus Regularis fit monachus in Religione ſtrictiore, eſt relinquendus; quia eſt tuta conſcientia: ſi non in ſtrictiori, redeat ad ſuam.

Gloſ. Religioſus ex bono zelo, & non cauſa leuitatis, poteſt tranſire ad arctiorem, non è contra *c.5.eod.*

1499 *Cap. XI.* Significatum.

QVi non fuit oblatus à parentibus, & ante xiv. annum profeſſus eſt, poteſt exire, quia votum eſt nullum. ſi fuit à parentibus oblatus, non debet exire. Si poſt xiv. annum intrauit,vel ſi ratam habuit profeſſionem factam ante xiv. annum, eſt cogendus,vel in eadem manere, vel ad aliam Religionem tranſire.

Gloſ. Votum, quod à principio non tenuit, per ratihabitationem ſequentem tenet, ſi tacite conſentiat remanendo ibi per annũ. ***in 6. c.1. eod.*** & valet vt ex nunc, non vt ex tunc. Item quando dicitur, ***tranſeat ad aliam***,intelligitur maiorẽ,vel æqualem Religionẽ.

1500 *Cap. XII.* Cum virum. *Clem. iij.*

PVella quæ ante diſcretionis, ideſt xij. & in viro xiv. annum accepit habitum cum benedictione ſolita, ſi in ætate debita ratam habet profeſſionem, non poteſt amplius relinquere habitum: ſed ſi nubilis ſumpſit habitum coacte, poteſt dimittere.

Gloſ. Votum quod ab initio non valet, tractu temporis conualeſcit, & valet ex nunc, non ex tunc. *c.ſignificatum,eodem,* & *c. de illis de diſpenſat.impub.* Item arguitur à contrario conſenſu; ſi fiat in eumdem ſenſum, valet; in diuerſum, non.

1501 *Cap. XIII.* Peractum.

QVi v.g. in infirmitate ſine habitu emittit profeſſionem in manu Abbatis, eſt vere monachus, quia habitus non facit mo-

nachum,

nachum, ſed profeſſio regularis; & ideo cõpellendus, vt ſeruet votũ.
Gloſ. Monachum facit ſola profeſſio, vel vera, vel præſumpta. Item etiam ſi non emiſit profeſſionem, ſed tantum promiſit ſe ingreſſurum, eſt compellendus ſeruare promiſſum. *c. per tuas, de voto, & voti redempt.*

1502 *Cap. XIV.* Cum ſimus. *Cæleſt. iij.*
SI pater cum filio impuberi, & bonis ſe offert religioni, & filius in anno diſcretionis non vult eſſe monachus, poteſt exire, & petere bona paterna, quæ ex ſucceſſione ſibi proueniunt.
Gloſ. Ideſt legitima de iure naturæ.

1503 *Cap. XV.* Sicut. *Innoc. iij.*
SI mente captus induatur habitu Religionis, & profiteatur, non valet, niſi factus compos mente ſpontanee conſentiat.

1504 *Cap. XVI.* Ad Apoſtolicam.
PRofeſſio facta in manu Abbatis ante annum probationis valet: & quia annus probationis eſt inductus ad fauorem vtriuſque partis, vt hic probet aſperitates monaſterij, & monaſterium mores illius; ideo Abbas non admittat ad profeſſionem ante tempus: & ſi indiſcrete paſsim hoc faciant, corrigantur.
Gloſ. Nunc valet profeſsio. *Trid. ſeſſ. 25. c. 15. ref.*

1505 *Cap. XVII.* Sicut nobis.
QVi facta profeſsione, numquam in clauſtro manſit, ſed in ſæculo, & cum vſu ſuorum bonorum, eſt cogendus per excommunicationem ad habitum regularem.
Gloſ. Et ad clauſuram, & ad regularem vitam. Item religioſus contra obedientiam poteſt præſcribere. Item ſi monachi non reuocarunt talem viuum, non poſſunt prætendere eumdem mortuum cum bonis ſuis.

1506 *Cap. XVIII.* Licet.
REligioſus poteſt tranſire ad arctiorem religionem petita, & non obtenta licẽtia. Nec obſtat quod prima religio habeat priuilegiũ, vt eius regularis non poſſit tranſire ad alium locum etiam prætextu artioris religionis, ipſis inuitis: quia priuilegiũ intelligitur, ne quis temere, vel leuitate in iacturam, vel iniuriam ſui ordinis ad aliũ tranſeat, & non pro eo qui cum humilitate, & veritate licentiam petit, quam prælatus non debet proterue negare: quia priuilegium
perde-

perdere meretur, qui conceſſa abutitur poteſtate;& ſubditus dubitans de ſuo ſpiritu conſulat ſuperiorem. Item nullus præſul præſumat relinquere præſulatum abſq. licentia Papæ,quia communis vtilitas præfertur ſpeciali vtilitati, doctrina ſilentio, ſollicitudo contemplationi, labor quieti in hoc caſu; & Chriſtus natus eſt de carne Liæ, & non Rachel,& ingreſſus eſt domum Marthæ, & non Mariæ.

Gloſ. Qui tranſit non requiſita licentia, non eſt reuocandus, niſi conſtet de leuitate.

1507 *Cap. XIX.* Veniens.

SI vir, & vxor iurant ſeparationem, quia vir prius dicit cognouiſſe auitam vxoris; & ſeparati, vterq. tranſit ad ſecundas nuptias,ſunt cogendi,vt ſecundis nuptijs relictis reuertantur ad primas: quia impedimentum non erat probatum; & ſi quid habent contra matrimonium,proponant, vel ambo ingrediantur Religionem.

Gloſ. Contra matrimonium iuramentum eſt illicitum, & non ſeruandum. Item ſi vir committit adulterium, mulier non poteſt ingredi religionem viro in ſæculo remanente. Item quæſtio de reſtitutione debet præcedere. ***c. ex quæſt. de reſtit. ſpol.***

1508 *Cap. XX.* Conſulti.

QVi ingreditur nouitiatum animo experiendi, ſi mox ſibi diſplicet, poteſt redire ad ſæculum; ſi animo ſeruiendi Deo in habitu regulari, non poteſt; ſed ſi non placet illa religio, tranſeat ad aliam licet laxiorem,ſed hanc intentionē proteſtetur in principio.

Gloſ. Non valet hæc diſtinctio, quia ſimpliciter nouitius poteſt tranſire ad ſæculum, niſi contrarium euidenter appareat. ***c. ſtatuimus, eod.***

1509 *Cap. XXI.* Poſtulaſti.

QVi in anno reuertitur ad ſæculum,poteſt ordinari, & in eccleſia miniſtrare.

1510 *Cap. XXII.* Ex parte.

QVi per annum geſtat habitū monachalem,licet non faciat expreſſam profeſſionem, poſt annum habetur monachus,& cogendus cenſuris, vt ſeruet regulam.

Gloſ. Quia præſumitur profeſſus.Item regulares non ſubſunt Epiſcopo quantum ad legem diœceſanam, ſed quantum ad leges iuriſdictionis ſic: quæ autem differentia ſit inter has leges, vide *ſupra c. conquærente,*& *c. dilectus de off. ord.* Item hęc præſumptio iuris ſi

non

non præceſſit proteſtatio, non admittit probationem in contrarium. Idem de ſponſal.

1511 *Cap. XXIII.* Statuimus.

Trid. ſeſſ. 25. Ref. 15. NOuitij intra annum probationis, & ante profeſsionem poſſunt redire ad ſæculum, niſi euidenter appareat quod voluerint abſolute vitam mutare, & perpetuo Deo ſeruire. Item vbi non eſt diſtinctus habitus profeſſorum à nouitijs, benedicant veſtes in profeſsione, ad differentiam nouitiorum.

Gloſ. Qui ſimpliciter ingreditur Religionem, & nihil dicit, facit, vel proteſtatur, poteſt in nouitiatu exire, quia præſumitur voluiſſe conditionaliter experiri, niſi contrarium euidenter appareat dicto, vel facto, quo voluntas declaretur, vel ſi recepit veſtes profeſſorum. *c. conſuluiſti, eod.* Item beneficium intrantis Religionem quando Epiſcopus conferat beneficium, ideſt tranſacto termino citationis, vt redeat. Idem ſi ſponſus ingreditur Religionem. *in 6. c. beneficium, de regul.*

1512 *Cap. XXIV.* Ne Religioſi.

SVperiores præſidentes Capitulis celebrandis, ſeu Abbates, ſeu Priores, quærant ſuos fugitiuos, vel eiectos ſingulis annis; & ſi poſſunt recipi in ſuis monaſterijs, Abbates, ſeu Priores illorum, cõpellantur per cenſuram eccleſiaſticam monitione præuia ad receptionem ipſorum, ſalua ordinis diſciplina. quod ſi fieri non poteſt, prouideant eis in locis proximis dicto monaſterio, ſi fieri poteſt abſque aliquo ſcandalo, vel in alijs Religionis domibus eiuſdẽ Ordinis ad pœnitentiam ibi agendam, dando eis neceſſaria ad vitam.

Gloſ. Salua ordinis diſciplina in impoſita pœnitentia quam regula ordinis requirit. Item primũ monaſteriũ prouideat neceſſaria.

IN SEXTO LIBER III.

DE REGVLAR. ET TRANSEVNT. ad Religionem. Tit. XIV.

1513 *Cap. I.* Si qui monaſterio. *Innoc. iv.*

Trid. ſeſſ. 25. Ref. 15. QVi ingreditur Religionem, vt monachus efficiatur, & erat ante xiv. annum ſi in xv. non fecit profeſſionem, & ſi quam fecit ante xiv. non habuit ratam, nec in xv. accepit habitum profeſſorum; libere poteſt reuerti ad ſæculum infra xv. Item ſi in to-

in toto xv. anno manſit in monaſterio, vbi profeſſorum, & nouitiorum non eſt diſtinctus habitus, videtur per hoc feciſſe profeſſionem, vel ratam habuiſſe, ſi quam prius fecerit. Excipitur, quando habitus eſſet ita indiſtinctus, vt eſſet communis etiam laicis, & clericis ſæcularibus; tunc enim non præſumitur tacita profeſſio: ſi vero qui ingreditur, eſt maior xiv. & geſtat habitum Religionis per annum, præſumitur profeſſus, licet habitus ſit indiſtinctus à profeſſis, vel laicis cohabitantibus: quia iam habet annos diſcretionis. Item diſtinctio habituum inter profeſſos, & nouitios poteſt eſſe, vel patens, vt in ſciſſura, colore, additione; vel latens, vt quando in profeſſione benedicuntur veſtes, ſed non nouitiorum.

Gloſ. Annus xiv. debet eſſe conſummatus, vt ingrediatur. *c. ad noſtram, eod.*

1514 *Cap. II.* Non ſolum. *Alex. iv.*

PRohibet religioſis ſub pœna excommunicationis, ne præſumant recipere aliquem ad profeſſionem, vel renunciationem in ſæculo faciendam ante elapſum annum probationis, nec impedire ſi infra hunc annum voluerit tranſire ad aliam Religionem, vel tranſire ad ſæculum, niſi euidenter conſtet clara probatione, vel indicijs competentibus illũ voluiſſe vitam mutare; & ſi præſumunt aliquem admittere contra talem conſtitutionem, admiſſus non erit obligatus, & admittentes ſunt ipſo facto ſuſpenſi à receptione quorumlibet ad profeſſionem, & puniantur pœnis, quæ in Religione ſolent infligi pro culpis grauioribus.

Gloſ. Profeſsio expreſſa facta in aliquo monaſterio obligat illi monaſterio in ſpecie, tacita vero obligat ſolum in genere. Item canon extenditur ad omnes Mendicantes.

1515 *Cap. III.* Conſtitutionem.

EXtendit præcedentem canonem, qui erat ſolum pro Prædicatoribus, & Minoribus, ad omnes Mendicantes; in alijs vero Religionibus poteſt fieri profeſsio expreſſa, vel tacita infra annum probationis, ſi adſit ætas: ſed expreſſa obligat illi Religioni præciſe, quam profitens eſt profeſſus; tacita vera facta intra annum probationis per ſuſceptionem habitus profeſſorum obligat tantum Religioni in communi, ſi eſt in ætate, & ſciens, ac voluntarius; & perſeueret in triduo. *Trid. ſeſſ. 25. Ref. 15.*

Gloſ. Hic non loquitur de illa profeſsione tacita, quæ fit per lapſum anni, ſed intra annum, in qua licet in triduo pœnitere.

1516 *Cap. IV.* Beneficium.

Trid. ſeſſ. 25. Ref. c. 1.

BEneficium ingredientis Religionem non eſt alij conferendum, niſi de conſenſu illius, vel conſtet voluiſſe vitam mutare, vel emiſerit profeſsionem tacitam, vel expreſſam, ſed interim ſeruiatur eidem beneficio per alium, aſsignata congrua portione de fructibus illius.

Gloſ. Declarat decretal. *ex tranſmiſſa, de renunciat.* Item quod de beneficio dicitur, intelligitur etiam de iure in re, non ad rem. Item loquitur de beneficio, quod per regulares poſsideri nō poteſt; & tunc exiſtenti in anno probationis non poteſt conferri beneficiũ, quia dubius eſt ſtatus. An canonicus in nouitiatu ſit vocandus, vel admittendus ad Capitulum, dubium eſt: videtur non, ſecus de patrono. Item fructus beneficij, qui ſuperſunt vltra congruam ſuſtentationem Vicarij, non ſunt dandi nouitio; res eſt dubia, ſed conſeruabuntur pro eo, vel eccleſia, vel ſucceſſore.

1517 *Cap. V.* Qui.

QVi fecit votum ſimplex ingrediendi aliquã Religionem, deinde ingreditur aliam laxiorem, & in ea profitetur, licite poteſt in illa manere, quia votum ſolemne derogat ſimplici: ſed imponatur ei pœnitentia pro non obſeruato ſimplici voto.

Gloſ. Secus ſi votum fuit ſolemne in ſtrictiori. Item ſi intrat ſtrictiorem, non eſt ei danda pœnitentia, ſiue primum votum ſimplex fuerit, ſiue ſolemne.

1518 *Cap. VI.* Si ad ſolum.

SI creare monachum de conſuetudine, vel priuilegio ſpectat ad ſolum Abbatem, mortuo Abbate non poteſt Conuentus creare monachum; ſi ad Abbatem, & Conuentũ ſimul, vt eſt de iure, poteſt.

Gloſ. Declaratur *c. officij, de elect.* Idem in collatione beneficij, c. vnico ne ſede vacante.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE REGVLAR. ET TRANSEVNT. ad Religionem. Tit. IX.

1519 *Cap.* Vt profeſſores.

MEndicantes tranſeuntes ad nō Mendicantes etiam de licentia Sedis Apoſtolicæ, non poſſunt habere vocẽ in Capitulo, Prioratus,

ratus,adminiſtrationes, curam animarũ, nec pro ſe,nec pro alijs; & quicquid contra tentatur,eſt irritũ. Non loquitur de non profeſsis.

1520 *Cap.* Eos.

QVi conſtitutus in ætate diſcretionis portat habitũ nouitiorũ per annum in aliqua Religione,ſi habitus nouitiorum,& profeſſorum non eſt diſtinctus,intelligitur profeſſus;ſi diſtinctus eſt patenter in colore, ſciſſura,vel forma, non dicitur profeſſus.

Gloſ. Multa dicit de diſtinctione habituum, & quando ſit profeſſus per declarationem habitus per annum, vt delatio habitus nouitiorum latenter diſtincti, vel indiſtincti, vel indiſtinctiſsimi: ſi ab adulto, & per annum,inducit tacitam profeſſionem; ſi ab impubere, & habitus eſt patenter diſtinctus, vel indiſtinctus, vel indiſtinctiſſimus, non inducit. Vide ibi.

EXTRAV. COMM. LIB. III.
DE REGVLAR. ET TRANSEVNT.

1521 *Cap.* Viam. *Mart.v.*

MEndicantes virtute cuiuſcumque priuilegij litterarũ Apoſtolicarum,vel pœnitentiariæ non poſſunt tranſire ad alias Religiones quocumque quæſito colore, excepta Religione Carthuſianorum, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, quam incurrunt tum tranſeuntes,tum etiam recipientes: quæ reſeruatur Papæ; & quicquid contra actum ſit, eſt irritum.

1522 *Cap.* Ad noſtrum.

REligioſi cuiuſcumque Ordinis nõ tranſeant ad partes vltramarinas,in quibus pauci fideles reſpectu infidelium commorantur, ſine licentia ſui Superioris conceſſa, per litteras patentes ipſius, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ reſeruata Papæ; & Superiores licentiam non concedant niſi viris litteratis, prouidis, & expertis, ſub eadem pœna. Item prælatis eccleſiarum præcipitur, ne tales tranſeuntes ad vltramarinas partes admittant ad prædicandum, vel celebrandum diuina, niſi patentes litteræ Superioris plenam fidem faciant; ſed ipſos tamquam apoſtatas capi faciant, & incarcerari, donec modo prædicto conſtet de licentia. Item prælati eccleſiarum incarcerent religioſos approbantes ea, quæ Sedes Apoſtolica reprobat, vel quæ ſunt contraria fidei, vel dogmatizant in concionibus, vl priuatis locutionibus; & de prædi-

ctis ſummarie, & ſine ſtrepitu iudicij, & figura, ſed ſimpliciter, & de plano per ſe, vel per alios ſe informent, & reos caſtigent tantum ſecundum canones, non obſtantibus exemptionibus, & priuilegijs quibuſcumque.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CONVERSIONE Coniugatorum. Tit. XXXII.

1523 *Cap. I.* Præterea. *Alex.iij.*

SI maritus de licentia vxoris ingreditur, & profitetur Religionem coram monachis, & ſacerdotibus, vxor etiam tenetur Religionem intrare, vel promittere perpetuam caſtitatem ſeruare; & ſi hæc non vult facere, vir eſt reuocandus à monaſterio ab Epiſcopo.

Gloſ. Alter coniugum non poteſt Religionem ingredi altero in ſæculo remanente, niſi promittat ſeruare caſtitatem manendo domi propriæ, ſi eſt ſenex. *c. ad Apoſtolicam,* & *c. cum ſit, eod.* Et ſic non ſufficit ſola licentia vxoris, ſi vxor non poteſt eſſe in ſæculo ſine ſuſpicione fornicationis; ſed ſi fuerit ſenex, auctoritate Epiſcopi, & vouat, poteſt.

1524 *Cap. II.* Verum.

QVando matrimonium eſt ratum de præſenti, & non conſummatum, poteſt vnus tranſire ad Religionem, & alter tranſire ad ſecundas nuptias; quia cum non fuerint effecti vna caro, poteſt vnus tranſire ad Deum, & alter remanere in ſæculo.

Gloſ. Primum vinculum diſſoluitur per ingreſſum Religionis.

1525 *Cap. III.* Quidam.

QVi in vita vxoris profeſſionem facit, & deinde cogitur ad vxorem redire, mortua vxore non tenetur ingredi monaſterium, ſed non poterit accipere aliam vxorem, quia votum non tenet quoad redditionem debiti, ſed quoad petitionem.

Gloſ. Mortua vxore non compellitur ab eccleſia redire ad monaſterium, ſed ipſe peccat, ſi non perficit quod vouit, cum ceſſauerit impedimentum. *cap. placet, eodem.* Si tamen contrahat ſecundo, an teneat matrimonium? putatur verius quod non; ſed probabile, quod ſic, ſed non poteſt petere debitum.

An

An in hoc caſu mulier inuito viro poſsit ingredi monaſterium? Reſp. antequam reconcilietur, poteſt; ſed poſt, res eſt dubia: nam quamuis poſsit quoad redditionem debiti, quia ille non poteſt exigere, tamen quoad alia obſequia, quæ vxor debet viro, non poteſt, cum virum inuitum eduxerit è monaſterio, & ei eſt reconciliata, debent enim mutuum auxilium, & obſequium.

1526 *Cap. IV.* Cum ſis.

VNus coniux non poteſt Religionem ingredi altero remanente in ſæculo: ſed ſi vxor ita ſenex eſt, & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſsit eſſe in ſæculo, poteſt Epiſcopus diſsimulare, vt ea remanente in ſæculo, & caſtitatem promittente vir eius tranſeat ad Religionem, vel ambo profiteantur.

Gloſ. Sit ſterilis ratione ætatis, non naturæ. Item licet diſsimulare approbando.

1527 *Cap. V.* Coniugatus.

COniugatus non eſt promouendus ad ſacros ordines; niſi vxor voueat caſtitatem, & virum abſoluat.

Gloſ. Neque eſt promouendus ad minores. ***c. diuerſis fallacijs, de cler. coniugat.*** imò priuantur beneficijs, ***c. 1. eod.*** Item intelligitur in caſu, quo eſſet ſenex, & ſterilis ſine ſuſpicione; & ita intelligitur ***cap. ſane, de cleric. coniugat.*** vel ambo fiant religioſi: eſt tamen opinio, vt poſsit ordinari remanendo in ſæculo, & illa voueat.

1528 *Cap. VI.* Sane.

COniugatus non poteſt promoueri ad epiſcopatum, niſi vxor prius fiat profeſſa in Religione cum ſacro velâmine. Item coniugatus non ordinetur niſi antea requiratur voluntas vxoris.

Gloſ. Pro vxore Epiſcopi futuri non ſufficit, ſi ſit vetula, & voueat continentiam, vt dicitur ***cap. vxoratus,*** & ***c. ad Apoſtolicam, eod.*** alij vero dicunt ſufficere.

1529 *Cap. VII.* Ex publico.

POſt matrimonium de præſenti, & ante copulam carnalem, ſi ſponſa vult ingredi Religionem, det cautionem, vt intra duos menſes ingrediatur, vel redeat ad ſuum virum: & ſi tranſeat ad Religionem, vterque reſtituat alteri, quæ ab eo noſcitur recepiſſe: nam dictum Chriſti Matth. 5. & 19. ***Non licet viro dimittere vxorem niſi ob fornicationem,*** intelligitur de matrimonio conſummato cum copula, ſine qua conſumari non poteſt. Trid. ſeſſ. 24. c. 6.

Gloſ. Si vellet remanere in domo propria, & vellet ſeruare Religionem, non eſt audienda. *c.ex parte,eod.* Item cautio erit arbitrio Iudicis. Item tempus duorum menſium non eſt præfixum, ſed Epiſcopus poteſt dare plus, vel minus ad profitendum, & currit ſtatim, ac Iudex præfigit, & poſt elapſum tempus ante copulam ſemper poteſt ingredi; ſed Iudex debet ponere terminum peremptorium infra quem profiteatur, vel accedat ad virum, alioquin eam excommunicet nec dabit tempus probationis niſi de conſenſu viri. *c.ſtatuimus, tit.* 31. *eod lib.* Item quoties ex iuſta cauſa diſſoluitur matrimoniū, ſunt reſtituenda accepta. *c.* 1. *de dot. poſt diuort. reſtit.*

1530 *Cap. VIII.* Vxoratus.

NOn recipiatur ad Religionem vxoratus niſi vxor ſit ita ſenex, vt nulla ſuſpicio ſit tranſeundi ad ſecunda vota, & publice in conſpectu eccleſiæ profiteatur continentiam, & in domo propria cum ſuis filijs, & familia remaneat; ſi non eſt talis, ingrediatur Religionem; ſin minus, eius vir non recipiatur. Item nullus clericus, vel ſæcularis tondeat aliquā mulierem, vel cum ea præſumat habitare. An ſi vxoratus de licentia vxoris ingrediatur, & publice profiteatur Religionem, ſi vxor non ſeruat quod dicitur in hoc c. & *c.cum ſis,* & *c.ad Apoſtolicam,* id eſt vxor non promittat continentiam, non ſit ſenex, non ingrediatur Religionem, vel promittat ingredi, teneat monachatus? Reſp. quod monachatus, & votum ſolemnizatum tenet quoad ſe, quia non poteſt exire, nec vxor poteſt eum repetere, iure ſeruitutis, quia dando ei licentiam renunciauit ſeruituti: ſed Epiſcopus de officio ſuo poteſt virū reuocare de Religione, & reddere vxori, ne illa iuuenis incidat in fornicationem. *c.ex parte,eod. c. diaconi.* ſed ea mortua compellitur redire ad monaſterium: nam multa fieri non debent, ſed facta tenent; nec dicitur in iure quod monachatus non teneat, ſed quod ita fieri debeat.

1531 *Cap. IX.* Ex parte. *Vrb.iij.*

VXoratus, qui de conſenſu vxoris habitum ſumpſit, & votum ſolemnizauit, deinde manſit cum vxore, quia non vouit, nec ingreſſa eſt Religionē, & erat iuuenis, illa mortua accepit alterā, cogitur per excommunicationē relinquere eā, & ingredi monaſterium.
Gloſ. Quia profeſsio tenuit. vide ibi multa.

1532 *Cap. X.* Conſuluit.

QVi viuente vxore, & non conſentiente ſit religioſus profeſſus ſaltem tacite, mortua vxore non poteſt aliam ducere: & ſi ducit,

cit, relinquat eam, & ingrediatur ſuum monaſterium, quia non eſt vxor, & profeſsio tenet.

1533 *Cap. XI.* Chariſſimus.

SI vxor vouit continentiam perpetuã, & vir non, ſed præbuit conſenſum ad tempus, debent ſe inuicẽ maritali affectione tractare.

Gloſ. Vir, & vxor poſſunt de communi conſenſu vouere perpetuam continentiam in domo ſua. *c. qui Deo patri*, 35. *q.* 5 & ad tempus. *c. Apoſtolus*, 33. *q.* 4. Item alter ſine altero non poteſt vouere.

1534 *Cap. XII.* Placet.

MVlier, quæ ſine conſenſu viri, vt quem putabat mortuum, accepit habitum profeſſum Religionis, reuerſo viro eſt ei redda: quia votum quantum ad ipſam tenuit, & non poteſt petere debitum, ſed non reſpectu mariti, vt redire ad ſæculum, & reddere debitum, mortuo enim viro votum tenet; & congruentius eſſet ad ſalutem, ad Religionem redire; ſed ſi ad hoc induci non poteſt, non eſt cogenda.

Gloſ. Non compellitur redire ad monaſterium, quia profeſſio nõ fuit emiſſa, vel ingreſſa cum conſenſu viri. Quod ſi de facto contraheret ſecundo, an teneret matrimonium? dubium eſt: videtur quod ſic. *c. quidam intrauit, ſup. eod.*

1535 *Cap. XIII.* Ad Apoſtolicam.

COniux non poteſt fieri religioſus ſine altero, vel ſit ſine ſuſpicione incontinentiæ, & vouat.

1536 *Cap. XIV.* Ex parte.

SPonſalia de præſenti diſſoluuntur ſolum per profeſſionem in Religione, & non perpetuæ continentiæ votum in ſæculo, aliter non ſoluuntur, etiam ſi alter coniugũ fiat, vel ſit hæreticus, & nolit remanere cum altero ſine contumelia creatoris; niſi forte ſecus fiat ex reuelatione diuina, vt accidit in quibuſdam Sanctis.

Gloſ. Matrimonium poteſt contrahi per nuncios. Item votum ſolemne impedit, & dirimit matrimonium. Item contumelia Creatoris dirimit matrimonium infidelium, ſi vnus conuertatur, & hæreticorum. *c. quanto, de diuortijs.* Item votum ſimplex clericatus, & vitæ heremiticæ non ſoluunt ſponſalia de præſenti. Item lepra ſoluit ſponſalia de futuro, non de præſenti; quare vel eſt cogenda conſummare, vel ingredi Religionem.

1537 *Cap. XV.* Conſtitutus.

SI maritus fiat profeſſus vxore adulterante, adultera non poteſt eum reuocare, & debet relinquere adulterium.

Gloſ. Si vxor publice adulteratur, maritus licite poſtmodum poteſt accipere ordines ſacros, vel Religionem ingredi, ſi poſt commiſſum adulterium eam amplius non cognouit, quia amiſit ius in eum. *c. ſignificaſti, de diuortijs.* Item ſi fuiſſet vidua, vel ab alio cognita, non poteſt promoueri. *c. curandum, diſt.* 34.

1538 *Cap. XVI.* Veniens.

VXor, quæ precibus, vel dolo decepta conſentit maritum profiteri, & ipſa deinde fornicatur, ſi poſt fornicationem petat virum, non eſt audienda, maxime quia non repetijt ante fornicationē.

Gloſ. Poſtquam alter coniugum eſt publice fornicatus, alter poteſt religionem profiteri illo inuito; & ſi vir ingreditur coniuge inuita, ingreſſus eſt nullus, & compelli poteſt. Sed ſi coniux fornicatur, vir poteſt excipere de fornicatione; & ſi non vult, poteſt monaſteriū, quia poſita fornicatione vxoris monaſterium habet plenum ius in virum, nec epiſcopus poteſt eum compellere vt exeat: ſed ſi vir exiuit ante profeſſionem, & non vult excipere de fornicatione, poteſt illam recipere, quia poteſt remittere. An ſi in monaſterio fornicetur, vt in ſæculo, poteſt vxor illum repetere? *c. ex litteris de diuort.* & *c. tua, de iureiur.* Reſp. nō, quia ius quod monaſterium habet in illum propter eius delictum, non perdet. Item mulier quæ ignorat ſe debere relinquere ſæculum; ſi dat licentiam viro ingrediendi religionem, poteſt repetere virum ſuum.

1539 *Cap. XVII.* Accedens.

LIcentia à muliere ſi vi, & metu fuit extorta, poteſt repetere virū à monaſterio appellatione remota.

Gloſ. Votum viri factum coniuge inuita non tenet: *c. quidam eod.* nec dicetur tacite conſenſiſſe, quæ non reliquit ſæculum, nec vouit continentiam; ſed vir reſtitutus mulieri non poteſt petere, quia profitendo renunciauit iuri ſuo; ſed poteſt reddere: *c. quidā intrauit eod.*

1540 *Cap. XVIII.* Significauit. *Innoc. iij.*

MVlier quæ dat licentiam marito profitendi, & ipſa non eſt ſuſpecta in ſæculo, & vouit perpetuam continentiam, non eſt cogenda intrare monaſterium, quod illi non fuit expreſſum; & ſi fuiſſet expreſſum, non conſenſiſſet.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Mulier coram Iudice eccleſiaſtico debet dare licentiam viro intrandi religionem. Item ſi mulier iuuenis eſt,& licentiam dat viro,non ſufficit vouere continentiam,ſed debet ingredi religionem: quia ex eo quod vouit continentiam, cum ſit iuuenis, intelligitur tacite promiſiſſe intrare religionem; & ſic compellitur inuita intrare, quia fecit id propter quod compellitur. Sed alij dicunt quod Iudex debet illi reſtituere virum. *c.* 1. & *c. vxoratus eod.*

1541 *Cap. XIX.* Gaudemus. *Greg.ix.*

VXores quæ damnatæ ſunt de adulterio, & conuerſæ, ſi mariti commoniti ab epiſcopo nolunt eas recipere, ſunt collocandæ in clauſtris cũ religioſis fœminis,vt ibi perpetuã pœnitẽtiã agant.

Gloſ. Idem ſi adulterium eſt publicum, & notorium ſecuta ſententia,cõpellitur facere pœnitentiam in monaſterio etiam emendata. Item vir poteſt eam recipere per biennium; poſt biennium ſi non vult poſtea,tondeatur,& accipiat habitum monachalẽ perpetuo ibi moratura. Item de hac materia ſunt ſtatuta terrarum, quæ ſi iuſta ſunt, ſeruari debent.

1542 *Cap. XX.* Dudum.

SI coniuges ſe inuicem abſoluunt, & promittunt continentiam, & alter eorum religionem profitetur,non poteſt alter repetere, imo compelli debet vitam mutare niſi ſit ſenex.

Gloſ. Dolus in ſpiritualibus non reſcindit contractum, niſi dolus det cauſam actui. Item licet acta calore iracundiæ non teneant,tamẽ ſi poſtea ratificentur, valent. *c. ſi quis iratus de regulis.* Item mutatio narrationis non obeſt,ſi remanet ſubſtantia rei. Item nec obeſt ſi præceſſit metus, & quando ſit actus, non eſt.

1543 *Cap. XXI.* Mulier.

SI maritus fidelis fiat infidelis,& per ſententiam Iudicis fuit factũ diuortium propter fornicationem ſpiritualem quoad totum, mulier quæ remanſit ſemper fidelis,poteſt fieri profeſſa inuito viro, qui iam fuit reuerſus ad fidem.

Gloſ. Si non fuit iudicio eccleſiæ ſeparata, ſed propria auctoritate inuito viro, non poteſt religionem intrare. *c. de illa de diuort.* Item ſi nollet intrare religionem,debet cogi,vt ad maritum redeat, ſiue iudicio eccleſiæ ſit ſeparata, ſiue non. *c. quanto de diuort.* Item vxor per iudicium eccleſiæ poteſt à viro ſeparari,ſi fiat infidelis,hæreticus, Iudæus, vel ſaracenus.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CONVERSIONE Infidelium. Tit. XXXIII.

1544 *Cap.* Laudabilem.

QVi, etiam infidelis, machinationibus alicuius vxoris interficit maritum eiuſdem,& ſi per mulierem infidelis reuertatur ad fidem, non poteſt ducere vxorem defuncti in vxorē; & ſi ducat,matrimonium non tenet. Sed ſi ſine machinatione vxoris vir interficit maritum, v.g. in bello, poteſt illam ducere, & matrimonium tenet.

Gloſ. Hunc caſum *c. ſi quis viuente* 31.*q.*1. Qui machinante vxorem virum occidit, non poteſt eam ducere. Idem eſt, ſi fidem dederunt. *ibid.c.*1. *de eo,qui duxit in matrim.* vel ſi de facto contraxit. *c. ſuper hoc eod.* & *c.cum haberet.* Si dedit fidem, & cognouit viuente marito, vel vxore, quia ſola fides data non impendit. *c. vlt. qui duxit in matrim.* An ſi mulier ratum habuit virum fuiſſe interfectū, impediat matrimonium; videtur ſic, quia in maleficijs retrotrahitur ratihabitio, & mandato comparatur. Reſp. non, quia hoc edictum eſt prohibitorium.

1545 *Cap.* Ex litteris.

QVando pater conuertitur ad fidem, & mater remanet infidelis, filius eſt dandus patri conuerſo: quia quamuis puer ſit infans, & magis egeat materno ſolatio, quam paterno, & matri ante partum fuerit oneroſus, in partu doloroſus, poſt partum laborioſus, tamen quia filius in patris poteſtate conſiſtit,vnde patris familiam ſequitur, & in tali ætate non debet remanere cum perſona, de qua poſſit eſſe ſuſpicio, vt inſidietur ſaluti vel vitæ illius, quia poſſet illum adducere in errorem infidelitatis, & puer poſt triennium apud patrem non ſuſpectum ali debeat & morari, & tandem in fauorem fidei chriſtianæ puer eſt aſſignandus patri chriſtiano.

Gloſ. Idem dicendum, ſi mater conuertatur, pater non. Item cauſa petitionis eſt ſemper inſerenda in ipſa petitione, alioquin repellitur. *c.*2. *&* 3. *de liber. oblat.* Item pater poteſt petere filium in ſua poteſtate conſtitutum,ideſt poſt triennium. Item mater habet exceptionem contra maritum,vt ſi eſt minor triennio: quia tunc apud eam debet educari,etiam ſi iudicatum eſſet in contrarium, vel

ob

ob nequitiam patris, vt ſine diminutione paternæ poteſtatis filius apud eam moretur. Item ſi filius detinetur ab alio inuitus, poſſum petere per officium Iudicis; ſi detinetur volens, poteſt peti rei vindicatione, adiecta cauſa de iure. Item ſi vnus parentum conuertitur ad fidem, filius infans ſequitur fidelem; ſecus ſi doli capax eſſet, non enim deberet baptizari, niſi ſponte. Aliquando ſequitur deteriorem conditionem, ideſt matris, ſi ſerua ſit. Item patre mortuo pupillus debet educari apud perſonas non ſuſpectas, & Iudex hoc iubeat etiam contra voluntatem patris: ſed educatio pupilli nulli magis eſt committenda, quã matri, niſi vitricũ ei inducat. Item facto diuortio filius debet educari apud eum, qui non dedit cauſam diuortij.

DECRETALIVM LIB. III.

DE VOTO, ET VOTI redemptione. Tit. XXXIV.

1546 *Cap. I.* De peregrinationis. *Alex. iij.*

EPiſcopus poteſt commutare vota, v. g. peregrinationis, & in commutando conſideret qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis, & ſuo arbitrio iudicet, an recompenſatio ſit melior, & Deo magis accepta quam peregrinatio poſita in infirmitate, vel diuitijs, vel alia cauſa probabili.

Gloſ. In commutatione voti eſt conſideranda qualitas vouentis, cauſa commutationis, & quid Deo magis placeat arbitrarie.

1547 *Cap. II.* Vouentis.

PApa diſpenſat in voto Hieroſolymitano propter facilitatem vouentis, etiam ſi vouens dediſſet alteri fidem eundi ſimul Hieroſolymam, & commutat in eleemoſinas, & conſulit vt vouens nutriat pauperem, dum vouens viuit.

1548 *Cap. III.* Litteraturam.

QVi proponit in animo fieri religioſus, & cum hoc propoſito dicit, non morabor diu in ſæculo, non dicitur vouiſſe.

Gloſ. Quia non propoſuit cum animo firmiter ſe obligandi.

1549 *Cap. IV.* Scripturæ.

OMne votum mutatur in votum religionis, quia temporale obſequium mutatur in perpetuum.

Gloſ.

Gloſ. Per ingreſſum religionis ſoluitur votum religioni non conſonum, etiam ſine auctoritate ſuperioris. Item non frangit votum, qui mutat in melius. Item intranti religionem non eſt imponenda pœnitentia pro peccatis ſęculi, ideſt publica ex S. Tho. *in 4. diſt. 39. q. 1. art. 4. & diſt. 4. q. 3. art. 3. quæſtiunc. 3. ad 3.*

1550 *Cap. V.* Non eſt. *Innoc. iij.*

DE licentia Papæ votum vltramarinum poteſt differi ex cauſa iuſta.

Gloſ. Papa in his votis declarat, non diſpenſat. Item diſpenſatio ſi fieret ſine cauſa, non valeret.

1551 *Cap. VI.* Licet.

QVando hæres promittit explere votum vltramarinum defuncti, poteſt compelli excommunicatione, & priuatione hæreditatis, etiam Regni, ad explendum votum, vt in hoc loco Papa compellit Regem Vngariæ.

Gloſ. Qui non implet voluntatem defuncti, priuari debet hæreditate illius. Item votum poteſt expleri per alium. An quod non impleat voluntatem defuncti, poſſit priuari tota hæreditate, ſiue filius ſit, ſiue extraneus.

1552 *Cap. VII.* Magnæ.

VOtum Hieroſolymitanum mutatur hoc modo, vt expenſæ faciendæ mittantur in vtilitatem Hieroſolymorum; pro laboribus imponuntur ieiunia, orationes, & vigiliæ, etiam quas debet facere, ſed deuotius, ſuæ diœceſis cauſa.

Gloſ. Factum prælatorum trahitur in exemplum alijs; ideo caute conſiderent, quod liceat, quod expedit, quod decet. Item clericus, vel Epiſcopus ſine licentia ſuperioris ſui non debet vouere peregrinationem. Item veritas propter ſcandalum non dimittenda. Item licet cauſa voti ceſſet, tamen votum obligat, quamuis facilius diſpenſetur, niſi exprimatur, vel à iure intelligatur. Item in commutatione conſiderentur expenſæ in eundo, morando, redeundo.

1553 *Cap. VIII.* Quod ſuper.

QVi vouit votum terræ ſanctæ, ſi eſt pauper, infirmus, vel alia iuſta cauſa temporanea impeditus, obtinebit dilationem voti: ſi cauſa ſit perpetua, cõmutetur vt ſupra, ideſt vt expenſæ modo ſupradicto mittantur in ſubſidium Terræ ſanctæ, & pro labore iniungantur aliæ pœnitentiæ. Si vero ſua præſentia eſſet ibi vtilis, ipſe

eat. Item in compenſatione eſt conſideranda facultas quod poſſint, & quod expendiſſent.

Gloſ. Finis voti terræ ſanctæ eſt conſiderandum, an pro defenſione terræ, vel pro ſatisfactione peccatorum: nec vno modo eſt diſpenſandum.

1554 *Cap. IX.* Ex multa.

COmmutatio voti terræ ſanctæ poſita ſufficienti cauſa, de quo in c. præcedenti, ſpectat ad ſolum Papam, vel ad illos quibus ſpecialiter committit. Item quando vouens eſt habilis ad eundum, inhabilis ad pugnandum, ſi ſuo conſilio poteſt prodeſſe exercitui, vel ſecum ducat bellatores, ſi ſit diues, eius votum non commutatur. Item vxores non vouentes poſſunt ſequi viros, ex voto euntes Hieroſolymam ad pugnandum, ſed non tenentur. Item viri ſine conſenſu vxoris poſſunt vouere votum terrę ſanctæ neceſſitate illus loci. Item quia clericis eſt prohibitum pugnare, ideo redimant votum terræ ſanctæ, niſi ſint vtiles conſilio, predicatione vel ſuis expenſis ducant bellatores. Nota: prædicta non ſunt pro his, quibus peregrinatio eſt iniuncta ob pœnitentiam.

Gloſ. Religioſus dicitur non modo regularis, ſed etiam ſæcularis clericus. Item clerici pugnare non debent.

1555 *Cap. X.* Per tuas.

QVi promittit ſolemniter ingredi religionem, ſi eligatur Epiſcopus, debet votum prius implere, vt ſit tutus in conſcientia; deinde poteſt eligi. Trid. ſeſſ. 24. Ref. 1.

1556 *Cap. XI.* Poſtulaſtis. *Honor. iij.*

SVperiores regulares cruce ſignati poterant ex voto adire terram ſanctam, & ſecum ferre vigeſimam debitam; ſi tamen erant vtiles verbo, exemplo, & conſilio, & eorum eccleſiæ non enormiter læderentur eorum abſentia, poſitis tamen Vicarijs.

IN SEXTO LIBER III.
DE VOTO, ET VOTI redemptione. Tit. XV.

1557 *Cap.* Quod votum.

VOtum ſolemne, quod dirimit matrimonium deinde contractum, eſt illud quod fit per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per profeſ-

profeſſionem expreſſam, vel tacitam in aliqua religione approbata à ſede Apoſtolica;alia vero vota impediunt contrahendum,non dirimunt contractum, & talibus tanto grauior pœnitentia eſt iniungenda, qnanto manifeſtius vouerint propter ſcandalum, & exemplum. Item ſolénitas voti eſt inuenta ex ſola conſtitutione eccleſię.

Gloſ. Eccleſia poteſt inhabilitare habiles ad contrahendum, & contra. Item matrimonium fuit inſtitutum à Deo in Paradiſo terreſtri, ad prolem generandam, ante peccatum; ſed poſt peccatum fuit inſtitutum ad euitandam fornicationem. Item vinculum matrimonij conſummati eſt indiſſolubile,in non conſummato poteſt Papa diſpenſare. Item vota ordinis ſacri, & religionis ſunt paria quoad matrimonium futurum, non quoad præteritum, quia votum ordinis non dirimit ſponſalia de præſenti; religionis ſic, quia religioſus æquiparatur mortuo naturali, non ſic clericus ſæcularis. *Extrauag. Ioan. 22. Antiquæ concertationi.* Item qui accipit ordinem ſacrum ab eo, quem putabat Epiſcopum, & non erat; ſi contrahit, matrimonium tenet.

Trid. ſeſſ. 24. in principio.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE VOTO, ET VOTI redemptione. Tit. VI.

1558 *Cap. I.* Antiquæ.

VOtum per ſuſceptionem ordinis ſacri ſolemnizatum licet impediat, & annullet matrimonium ſequens, non diſſoluit matrimonium ante contractum,etiam ſi ratum, & non conſummatum. Item nullus in matrimonio rato præſumat accipere aliquem ordinem ſacrum, niſi in caſu quo canones concedunt, ideſt ſi mulier ingrediatur religionem: & ſi quis contra fecerit,non poſſit in ordine ſuſcepto miniſtrare etiam poſt ſolutum matrimonium;nec poteſt prouehi ad ſuperiores ordines,nec promoueri ad aliquod officium, ſeu beneficium eccleſiaſticum, niſi fuerit ingreſſus religionem approbatam, & profeſſionem emiſerit expreſſe vel tacite: quia in tali caſu diœceſanus poteſt diſpenſare cum his in ſingulis promiſſis,ſi non obſtat aliud canonicum impedimentum. Item ſi quis poſt contractum matrimonium ante conſummationem accipiat ordinē ſacrum, eſt monendus ab epiſcopo vt ingrediatur religionem; & ſi noluerit ingredi,& mulier inſtet, eſt cogendus per cenſuram eccleſiaſticam conſummare matrimonium.

Gloſ.

Gloſ. Non poteſt tamen petere debitum. Item coniugatus etiam in matrimonio rato non poteſt accipere ordinem ſacrum, vxore remanente in ſæculo, & votum continentiæ emittente, etiam ſine ſuſpicione. An ſi matrimonium fuiſſet nullum aliquo impedimento, hic text. haberet locum? Reſp. ſi vterq. ſciebat impedimentum, non habet locum; ſi vnus tantum, quia fecit iniuriam alteri, habet locum: ſimiliter, ſi ſciebant, debent expectare iuridicam ſolutionem. Item ordinatus in matrimonium non poteſt habere officium eccleſiaſticum regiminis, nec ordinis etiam minoris, vt acolitatus, niſi fuerit ingreſſus religionem vouentem caſtitatem, obedientiam, paupertatem, & non alia, ſi quæ eſſent.

DECRETALIVM LIB. III.

DE STATV MONACHORVM, & Canonicorum regularium. Tit. XXXV.

1559 *Cap. I.* Theodoſius. *Greg. iij.*

EPiſcopus non debet moleſtare monaſteria, niſi diſciplinæ cauſa, ſeu correctionis; nec debet ſibi, vel clericis ſuis accipere ea quæ oblata ſunt monachis à fidelibus.

Gloſ. Intelligitur, quando monachi non habent populum: quia ſi habeant, tunc monaſteria ſubſunt Epiſcopo, quoad legem diœceſanam. *c. dilectus filius de offic. ordin.* 18. *q.* 2. *Eleuterius.* niſi debeatur honeſtum ſeruitium ex conſtitutione, vel conſuetudine. Item intelligitur de relictis in vita, quia mortis cauſa debetur portio. *c de his*, & *c. cum ſuper de ſepult.* & *c. requiſiſti de teſtam.* niſi conſuetudo &c.

1560 *Cap. II.* Monachi.

NOn ponantur ſinguli per villas, vel oppida, vel quarumcumq. parochiales eccleſias; ſed maneant cum aliquibus fratribus. Trid. ſeſſ. 25. Ref. 2. Item non recipiantur in monaſterio pro pretio: ſi ſecus, qui dedit, non promoueatur ad ſacros ordines; qui recepit, ſuſpendatur ab officio. Item non permittantur habere peculium, niſi pro adminiſtratione ei iniuncta ei ſit ab Abbate permiſſum; & qui ſecus fecerit, remoueatur à communione aliorum; & moriens ſine pœnitentia, non fiat oblatio pro eo, nec ſepeliatur inter fratres. Abbas qui diligenter iſta non caueat, amittat officium ſuum. Item nullus fiat Prior, vel Cuſtos mediante pretio; ſi ſecus, dans, & accipiens fiunt alieni

ab ec-

Digitized by Google

ab eccleſiaſtico miniſterio. Item Priores, qui in eccleſijs Conuentualibus per electionem capituli canonice ſunt inſtituti, non mutentur niſi pro manifeſta, & rationabili cauſa, v. g. ſi eſſent dilapidatores, incontinentes, vel tale quid egerint, vel ſi pro neceſſitate maioris officij de conſilio fratrum fuerint transferendi.

Gloſ. De iure communi videtur quod monachus poſſit præfici parochiali, vel in Collegiata eccleſia, ex diſpenſatione non. Item acceptus in monaſterio pro pecunia, reſtituta pecunia ingrediatur aliud monaſterium. An qui fit monachus ſub hac conditione, vt habeat proprium, remaneat monachus fracta conditione? videtur non, quia eſt de ſubſtantiali, vt matrimonium cum conditione contra ſubſtantiam. Item quando conſtat quod quis ſit mortuus in peccato mortali, non eſt ſepeliendus cum alijs. *d.*88. *c.neq. apud.* 13 *q.*2.*pro obeunt.* Item Priores qui per electionem canonicam non creantur, ad voluntatem Abbatum ſuorum remoueantur. *c. cum ad monaſterium eod.* qui vero inſtituuntur per electionem Capituli, & confirmationē ſuperioris, ſine certa cauſa nō remoueantur. *c.*1. *de iudic.*

1561 *Cap. III.* Recolentes. *Alex. iij.*

CIſtercienſes, qui declinarunt ab inſtituto, redeant ad priſtinum; & qui illis adhæſerunt, viuant modo eorum.

1562 *Cap. IV.* Super.

CAnonicus regularis, qui proprietarius moritur ſine pœnitentia, non eſt ſepeliendus in cœmiterio: & ſi ſepeliatur, eſt exhumandus, ſi fieri poteſt ſine maximo ſcandalo.

Gloſ. Si oſſa poſsūt diſcerni ab alijs: & idē faciēdū eſt in ſimilibus.

1563 *Cap. V.* Quod Dei. *Innoc. iij.*

Trid. ſeſſ. 5. R. 2 ſeſſ. 24. Ref 4.

PEr Conc. later. *c. Monachi*, cauetur ne ſinguli per parochias ponantur, tamen per antiquos canones poſſunt: & non loquitur de canonicis regularibus qui poſſunt fieri plebani Parochiæ, & ſi cō mode fieri poſſit, habeat vnum Canonicum regularem ſecum ad cautelam, conſortium, & ſolatium.

Gloſ. An monachi de iure communi, vel diſpenſati poſſint aſſumi in regimen animarum, & quid de regularibus. Item monachi non debent habitare ſoli.

1564 *Cap. VI.* Cùm ad monaſterium.

MOnachi non vtantur lineis camiſijs. Item non poſideant proprium aliquo modo: & ſi monitus non reſtituit, de monaſterio ex-

rio expellatur,nec recipiatur niſi pœniteat;& ſi cũ proprietate moritur,proprietas cũ ipſo ſepeliatur in ſterquilinio,& ſi aliquid alicui mittitur,non ſibi accipiat,ſed reſignet ſuperiori. Item in oratorio, refectorio,& dormitorio ſemper ſilentium ſeruetur; in clauſtro vero certis horis & locis ſeruetur ſecundum conſuetudinem. Item in refectorio nullus veſcatur carne, ſed nec extra, niſi in infirmaria; & Abbas in ſolemnitatibus non egrediatur cum multis ad edendas carnes; & in camera ſua poteſt Abbas modò hos, modò illos vocare, & dare carnes. Debiles & infirmi non in cubiculis, ſed in infirmaria edant. Poteſt etiam Abbas in refectorio prouidere alicui delicato vel infirmo de aliquo cibo particulari. Item ad officia deputentur fideles, diſcreti, & amouibiles. Item Prior poſt Abbatem valeat verbo & exemplis. Item Abbas quanto frequentius poteſt, ſit cum fratribus in Conuentu; & ſi non ſeruat, vel eſt negligens, puniatur. Item Abbas non poteſt ſuper proprietate, nec in caſtitate diſpenſare, imò nec ſummus Pontifex.

Gloſ. In multis caſibus non poteſt Papa diſpenſare. vide ibi.

1565 *Cap. VII.* In ſingulis.

Capitulum prouinciale regularium fiat in ſingulis triennijs in vno monaſterio ad hoc apto. Veniant Abbates, & Priores, qui Abbatem non habent,nec conſueuerunt celebrare tale Capitulum,& ſinguli non ducant ſecum plus quam ſex equitaturas, & octo perſonas; (ſaluo iure Epiſcopi in hoc) & qui non conſueuerunt facere Capitulum, vocent duos Abbates Ciſtercienſes pro conſilio & auxilio. Capitulum duret aliquot certis diebus ſecundum morem Ciſtercienſium,in quo agatur de reformatione & obſeruantia regulari; & quæ determinantur, ſeruentur,& prouideant de loco pro ſequenti Capitulo. Item conuenientes viuant communiter cum omnibus expenſis proportionabiliter, & commorentur ſimul, vel plures ſimul in diuerſis domibus. Item eligant religioſas perſonas,quæ viſitent ſingulas Abbatias Regni, etiam monialia, & auctoritate Apoſtolica viſitent,corrigant,reforment; & ſi rector eſſet amouendus,moneant Epiſcopum;qui ſi non amouet,moneant Papam. Item idem ſeruent Canonici regulares. Item ſi oriatur difficultas, deferatur ad Sedem Apoſtolicã. Item diœceſani reforment monaſteria ſibi ſubiecta, nec ſinant ea grauari à Viſitatoribus. Item Epiſcopi, & qui præſunt Capitulis, per cenſuras compeſcant patronos, magnates,& quoſlibet ne offendant monaſteria in perſonis, vel rebus.

Gloſ. Exempti debent intereſſe, & ſunt viſitandi. Item an Ordinarius poſſit etiam viſitare? Vide ibi.

1566 *Cap. VIII.* Ea quæ. *Honor.iij.*

Trid. ſeſſ. 25 ref. 14. VIſitatores inquirant, & monachos delinquentes faciant per Abbatem corrigi, & contumaces, ac rebelles iuxta modum culpæ puniant, & ouem morbidam eijciant ab ouili. Item ſi Abbates in corrigendo ſecundum mandatum viſitatorum in ſe ipſis, ſeu monachi inueniantur negligentes, in Capitulo generali publicè puniantur, ita vt pœna ſit exemplum alijs. Item ſi Abbas non exemptus inueniatur negligens nimis, & remiſſus, deferatur diœceſano loci, qui dabit coadiutorem vſque ad Capitulum generale; & ſi erat dilapidator, amoueat illum ſine ſtrepitu iudicij, & ponat adminiſtratorem idoneum vſque ad Capitulum generale. Si Epiſcopus in hoc eſt negligens, viſitatores, vel præſidentes Capituli generalis de hac negligentia Epiſcopi Sedem Apoſtolicam moneant. Item quod faciunt Epiſcopi in non exemptos, faciant viſitatores, & præſidentes Capituli generalis in exemptos, ſolum depoſitio reſeruatur Papæ; ſed interim ſuſpendantur appoſitis adminiſtratoribus. Item ſubſequentes Viſitatores, & Abbates inquirant de præcedentibus, & nuncient Capitulo generali. Item in monaſterijs monachi, vel Abbates non recipiant clericos ſæculares ad præbendas; & qui habent, non ſe immiſceant in ſpiritualibus; & ſi ſint criminoſi, puniantur à Viſitatoribus; exempti ab Epiſcopis, non exempti priuentur beneficijs. Item hæc omnia ſeruentur in monaſterijs non habentibus Abbates, ſed Priores; & in monialibus, quæ eis congruunt.

IN SEXTO LIBER III.

DE STATV REGVLARIVM.

Tit. XVI.

1567 *Cap. I.* Periculoſo.. *Bonif.viij.*

Trid ſeſſ. 25. Ref. 5. MOniales, ſiue implicitè, ſiue expreſsè profeſſæ, non egrediantur monaſteria, niſi conſtet eas laborare tali morbo euidenti, quod non poſſint cum alijs abſque graui periculo, ſiue ſcandalo commorari. Item nulli detur facultas egrediendi prædicta monaſteria, niſi cum rationabili, & manifeſta cauſa, & de licentia Superioris, ad quem ſpectat. Item in monaſterio non Mendicantium tot ſorores ſumantur, quæ ſine penuria poſſint ſuſtentari; & ſi ſecus quid fiat, eſt irritum. Item Abbatiſſa, vel Prioriſſa, quæ propter feudum tenetur præſtare iuramentum fidelitatis alicui domino ſæculari, ſi non poteſt per procuratorem, exeat cum honeſta ſocie-

tate,

tate; & ſtatim præſtito iuramento reuertatur: ſed ſi domini ſint ſpirituales, iuret per procuratores. Item Epiſcopi, ſi opus ſit, cogant per cenſuras dominos temporales, vt in ſuis tribunalibus, & curijs cauſæ monialium tractentur per procuratores, vt ſpirituales. Item Ordinarij, & Prælati alij in ſuis diœceſibus curent clauſuram monialium etiam exemptarum auctoritate Apoſtolicæ, inuocato etiam, ſi opus fuerit, brachio ſæculari. Et notent Ordinarij, quod præter clauſuram nullam habent iuriſdictionem in exemptos.

Gloſ. An Papa poſſit imponere religioſis arctiorem ſtatum, & vitam, quàm profeſſi ſint? videtur quod ſic, ſaltem ſecundum regulam. Item monialis poteſt aſſumi ad regimen alterius monaſterij eiuſdem habitus, & religionis. *c. nullus de elect. in 6. & in Clem. 1. de elect. Trid. ſeſſ. 25. c. 7. de Ref.* ſic etiam poſſet tranſire ad arctiorem, ſi vellet. Item medicus, barbitonſor, ſutor, & ſimiles poſſunt ingredi ad moniales, quia iuſta cauſa. Item ſi non poteſt commode ſuſtentari in monaſterio; ſed poteſt ſine penuria, receptio tenet; ſi non poteſt ſine penuria, non tenet: & quid ſit commode ſuſtentari, vide ibi. & non tenet in monialibus, quia virorum receptio cum penuria tenet. Item ſi virgo dicat ſe meretricem, vt ingrediatur monaſterium meretricum, receptio non tenet, & recognita eſt eijcienda.

CLEMENTIN. LIB. III.

DE STATV MONACHORVM, & Canonicorum Regularium. Tit. X.

1568 *Cap. I.* Ne in agro.

MOnachis nigris interdicit ſuperfluum ornatum, & cultum veſtium, & deſcribit modum veſtiendi. Item ſingulis menſibus, ſaltem ſemel, confiteantur, & communicent in prima Dominica, niſi eis ex iuſta cauſa interdicatur. Regula in Capitulo legatur vulgariter, & nouitijs detur fidelis inſtructor. Item non venentur, nec aucupentur, nec eis interſint, nec canes ad hoc habeant per ſe, vel per alios in monaſterio; & ſi quis contra fecerit, priuetur, & puniatur. vide ibi. Item euntes ad curias, vt ſuis prælatis, vel monaſterijs noceant, ſunt excommunicati ipſo facto: ſimiliter arma tenentes intra ſepta monaſterij, ſine licentia Abbatum. Item agit de ætate Priorum, & ſacerdotum, & profeſſione, & habitatione, ordinatione, & ſtudijs, & innouat *c. cum ad monaſterium, & c. in ſingulis, eod.* *Trid. ſeſſ. 25. Ref. 10.*

1569 *Cap. II.* Attendentes.

MOniales exemptæ, vel non exemptæ viſitentur auctoritate Apoſtolica, & viſitatores illas reformẽt. Item Abbatiſſæ, quæ ſolent benedici infra annũ, benedicantur à tempore ſuæ confirmationis, aliter cadant de iure ſuo, & prouideatur de alijs; & Viſitatores eant cum octo perſonis honeſtis: vide. Item viſitentur mulieres quæ dicuntur canonicæ ſæculares, quæ tamen non approbantur. Item ſi quis præſumpſerit impedire Viſitatores, & monitus non deſiſtit, ipſo facto eſt excommunicatus.

DECRETALIVM LIB. III.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS, VT Epiſcopo ſint ſubiectæ. Tit. XXXVI.

1570 *Cap. I.* Nunc autem. *Greg.*

QVando eſt cõſecranda aliqua eccleſia poſita inter duos epiſcopatus, & dubitatur quis Epiſcopus debet cõſecrare, ille Epiſcopus conſecrabit, ad quem antequam eccleſia ædificaretur, incolæ loci concurrebant pro baptiſmo, & conſignatione annuatim: quia diœceſes non definiuntur terminis, vt proprietate locorum, ſed collatione horum duorum ſacramentorum.

Gloſ. Per collationem ſpiritualium probatur cui ſubſit eccleſia, vel populus, non per limites locorum, ideſt vbi limes certas parochias nõ diſtinguit; ſecus, ſi diſtinguit, & nõ eſt præſcriptio cõtraria.

1571 *Cap. II.* Quia.

QVando Papa vnit vnam eccleſiam, quæ eſt in vna diœceſi, monaſterio quod eſt in altera, iuriſdictio illius eccleſiæ remanet penes Epiſcopum primæ diœceſis, quia vult iura ſua ſingulis Epiſcopis inuiolata ſeruari ſine præiudicio.

Gloſ. De hac materia vide *c. 1. ne ſede vacante,* & *c. cum olim, de conſuetud. c. ex tuarum, de vſu pallij. c licet, de offic. ord.*

1572 *Cap. III.* De xenodochijs.

Trid. ſeſſ. 25. Ref. 1. XEnodochia, & alia pia loca ordinentur ab Epiſcopo loci, in quo ſunt, ad finem, ad quem ſunt inſtituta.

Gloſ. Monaſteria, & alia pia loca pertinent ad Epiſcopum loci de iure communi, niſi oſtendat exemptionem.

Cap.

1573 *Cap. IV.* Ad hæc. *Vrb. iij.*

LOcus deſtinatus auctoritate Epiſcopi ad vſum hoſpitalitatis, & pauperum non debet deputari mundanis vſibus, quia eſt religioſus; ſicut nec veſtes, vaſa, & alia vtenſilia, ad cultum Religionis per Pontificem deputata.

Gloſ. Priuatus non facit locum ſacrum, ſed requiritur auctoritas Pontificis. Item Deo dicata non ſunt conuertenda ad vſum profanum. *c. mancipia, de rer. permut. c. ſeq. c. ligna. c. veſtimenta, de conſecr. d.* 1. Secus in eccleſiaſticis poſſeſſionibus, quæ non ſunt ſpirituales; poſſunt enim alienari, ſi expedit. 12. *q.* 2. *ſine exceptione.*

1574 *Cap. V.* Inter quatuor. *Innoc. iij.*

MOnaſteria ſunt ordinanda per Regulares, nec poſſunt tranſferri ad clericos ſæculares, niſi regularibus deficientibus.

Gloſ. Epiſcopus in eccleſia regulari non poteſt ponere canonicos ſæculares, nec præbendarios. *c. ea, quæ, de ſtatu monach.* ſed ponantur ſaltem homines alterius Religionis, vel ſtrictioris vitæ. *c. relatum, ne clerici, vel mon.* ſed ſi non poſſunt haberi, tunc ponantur ſæculares, vt hic.

1575 *Cap. VI.* Conſtitutus.

EPiſcopus concedens alicui monaſterio iura epiſcopalia alicuius eccleſiæ, & etiam omne temporale, retinens ſibi aliquam penſionem, ideſt cenſum, non eſt ſimoniacus, & eccleſia ſita in diœceſi Epiſcopi debet ſoluere cenſum Epiſcopo.

Gloſ. Quid ſit ius epiſcopale, vide *c. conquerente,* & *c. dilectus, de offic. ordin.* Item Epiſcopus non poteſt aliquam eccleſiam in totum eximere à iure epiſcopali. *c. paſtoralis, de donat.* Item etſi poteſt conferre priuilegia, non tamen in præiudicium aliorum, nec rem vnius eccleſiæ dare alteri eccleſiæ, clericis inuitis. Item in dubio interpretatur contractum potius non eſſe ſimoniacum.

1576 *Cap. VII.* Cum venerabilis.

EPiſcopus petens aliquam eccleſiam in ſpiritualibus, & temporalibus ad ſe pertinere, ſi probat illam eſſe in diœceſi, eo ipſo obtinet ſpiritualia, ſi non appareat exempta: ſi non probat pro temporalibus, vel probat per inſtrumentum corroſum, & ſuſpectum, ſuccumbit pro temporalibus.

1577 *Cap. VIII.* Cum dilectus.

MOnaſterium eſt ſubiectū Epiſcopo in diœceſi, cuius eſt ſitum, niſi probetur exemplum ſaltem per legitimam præſcriptionē. Item excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum lata in exemptos, vel poſt appellationem non ligant. Item ſi Abbas circumuentus præſtat obedientiam Epiſcopo ſine conſenſu fratrum, non tenet, ſi erant exempti, & poteſt appellare.

Gloſ. Duas exemptiones contrarias non poteſt quis ſimul proponere excipiendo, vt priuileg. & præſcript.

1578 *Cap. IX.* Ne nimia.

NEmo religionem nouam inueniat, ne inducatur confuſio in eccleſia Dei: ſed ſi vult eſſe religioſus, ingrediatur vnam de approbatis. Item vnus Abbas non præſideat duobus monaſterijs, nec vnus monachus locum habeat in diuerſis. Item qui vult fundare nouam domum religionis, ſumat regulam, & inſtitutionem de approbatis.

Gloſ. Poteſt cum auctoritate Papæ, ſine qua nec noua dignitas. *c. cum olim de conſuetud.* nec nouus Sanctus, vel reliquiæ, *c.1.& 2. de reliq.* Item de iure nullus poteſt præfici diuerſis eccleſijs ſæcularibus. *c.de multa*, nec ſimul habere præbendam, & dignitatem, *de conceſſ. præben.*

IN SEXTO LIBER III.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

Tit. XVII.

1579 *Cap.* Religionum.

NEmo nouum ordinem vel Religionem inueniat, vel habitum nouum religionis aſſumat; & reuocantur omnes ordines, & religiones mendicantium facti poſt Concilium Later. ſub Innoc.III. ſine facultate ſedis apoſtolicæ. Item illi ordines mendicantium confirmati poſt dictum Conc. qui non poſſunt per regulam habere redditus, vel poſſeſſiones, &c. non recipiant in poſterum aliquos ad profeſſionem, nec de nouo domum vel aliquem locum acquirant, nec acquiſita poſſunt alienare; & illis extinctis Sedes Apoſtolica diſponat de bonis; & quidquid ſecus fit, eſt irritum, & contra facientes ſunt excommunicati, & perſonæ talium ordinum non poſſunt prædicare, audire, confeſſiones, vel ſepelire: prædicti religioſi poſſunt tranſi-

tranſire ad alios ordines. Iſta conſtitutio non comprehendit Prædicatores, Mendicantes, Auguſtinianos, Heremitas, & Carmelitanos.

CLEMENTIN. LIB. III.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS, VT Epiſcopo ſint ſubiectæ. Tit. XI.

1580 *Cap.* Cum de. *Greg.x.*

MVlieres ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ non aſſumant ſtatum beguinarũ; & religioſi ad hoc illas inducentes ſunt excommunicati. Poſſunt tamen deuotæ mulieres pœnitentiam agere in proprijs hoſpitijs, cum ſpiritu humilitatis, licet moderate, *c. ſancta, eod.*

1581 *Cap.* Quia contingit.

HI ad quos de iure, vel de ſtatuto fundationis locorum, vel de auctoritate Papæ pertinet, vt ſunt collatores, ſtudeant reformare hoſpitalia ſecundum fundationem eorum; & occupata, deperdita, alienata indebite faciant reduci ad ſtatum debitum, & vt inſeruiant pro receptione, & ſuſtentatione miſerabilium, & ad hoc compellant rectores, & ſi ipſi fuerint negligentes, vel deficiant, tunc Epiſcopi per ſe, vel per alios exequi faciant prædicta etiam in exemptos, tamquam delegati Sedis Apoſtolicæ, non tamen quoad alia facto præiudicio exemptis eiſdem. Contradictores, & præbentes eis auxilium, conſilium compeſcant per cenſuram eccleſiaſticam cum alijs remedijs. Item hoſpitale non detur in beneficium alicui clerico, non obſtante quacumq. conſuetudine., niſi aliter in fundatione fuerit conſtitutum, & rector eſſet eligendus per electionem: ſed gubernatio eorũ detur perſonis idoneis; quæ perſonæ curent vt tutores conficiant inuentaria, & ſingulis annis reddent rationem ordinarjs, vel alijs, quibus hæc loca ſubſunt, vel deputandis ab eis; & ſi quid ſecus eſt attentatum, caret omni robore. & prædicta non extenduntur ad hoſpitalia religioſorũ, & ordinum militiarum, ſed eorum rectores prouideant eis ſecundum inſtituta ordinum, & antiquas obſeruationes, quos ad hoc cogant Superiores, non obſtante quacumque cõſuetudine. Itẽ in prædictis hoſpitalibus quoad altaria, cęmeteriũ, adminiſtrationẽ ſacramentorũ ſeruentur antiquæ conſuetudines.

Gloſ. Solus Papa poteſt conuertere in alium vſum, ea quæ ſunt donata, vel relicta à fidelibus ad vſum vnum.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS. Tit. VII.

1582 *Cap.* Sancta.

PRohibetur ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda, ne quis ſectetur ſtatum, ſiue ſectam, & ritum aſſumptum, vel de nouo aſſumere præſumat, eorum, qui vulgariter vocantur fraticelli, ſeu fratres de paupere vita, bizochi, ſeu biquini, vel alijs nominibus. Item Epiſcopi, vel alij Superiores, qui ſine licentia Papæ concedunt prædictum ritum viuendi, & habitum, ſint ipſo iure excommunicati.

EXTRAV. COMM. LIB. III.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

1583 *Cap.* Ratio.

FÆminæ beguinæ honeſtæ, quæ in ſuis, vel parentum, vel conductitijs domibus ſimul habitantes honeſte viuunt, obedientes Ordinarijs, & Parochis ſine ſcandalo, & errore, non comprehenduntur in cap. 1. Clem. & Epiſcopi non debent eos moleſtare; vigilent tamen ſuper eas.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CAPELLIS MONACHORVM, & aliorum Religioſor. Tit. XXXVII.

1584 *Cap. I.* In eccleſijs. *Vrb. iij.*

Trid. ſeſſ. 25. Ref. 11.

MOnachi qui habent populum ſiue eccleſiam cum populo, non habeant curam populi, ſed capellanus ſæcularis inſtituatur ab Epiſcopo per conſenſum monachorum, qui populum regat: cuius tamen ordinatio, depoſitio, & totius vitæ conuerſatio pendeat à ſolo arbitrio Epiſcopi.

Gloſ. Hoc cap. loquitur de monacho clauſtrali, vt *c. monachi, de ſtatu*

ſtatu monach. & non de monachis, qui præficiuntur parochis per Epiſcopum, vel eliguntur à populo. *16.q.1.c.doctos, c.vos autem,* & *c. in parochia.*

1585 *Cap. II.* Dilectus. *Innoc.iij.*

QVando vna eccleſia non cathedralis petit, & vendicat ſibi plura iura in alia eccleſia, ſolum obtinebit quoad ea, quæ probabit ſibi deberi, vel præſcriptione, vel alio legitimo modo, non quoad alia.

Gloſ. In eodem libello poteſt quis multa intentare, vt poſſeſſorium, & petitorium ſuper diuerſis articulis, vel ſuper eod. Item confeſſio ſindici, vel procuratoris præiudicat eccleſiæ. Item obedientia probatur per hoc, quod quis vocatus venit ad Capitulum. Item eſt neceſſaria proteſtatio, ne factũ proprium noceat eccleſiæ. Item ſcrutinia vocantur etiã cathechiſmi, & exorciſmi pro baptiſmo. Item aliqua de iure epiſcopali poſſunt præſcribi.

1586 *Cap. III.* Ex parte. *Honor.*

MOnachi non poſſunt ſinguli commorari in prioratibus etiam de priuilegio Sedis Apoſtolicæ, niſi in eo fiat mentio de Conc. Lateranen. *c.monachi, de ſtatu monach.*

Gloſ. Litteræ in patente contra aliquod ius, vel Concil. ſi non faciunt mentionem de ipſo iure, vel Conc. non valent. *c. nulli, de reſcript.* & *c.eam te, de ætate, & qualit.*

1587 *Cap. IV.* Ad audientiam.

ORdinarius debet compellere cenſuris Abbates, vt Monachos habitantes ſingulares in prioratibus, vel reuocet, & ibi ponat clericos ſæculares, vel adiungat ſocios monachos, cum quibus poſſint regulariter viuere.

Gloſ. Et ita Epiſcopi debent compellere Abbates, ne monachos ſolos per villas dimittant

IN SEXTO LIBER III.
DE CAPELLIS MONACHORVM.
Tit. XVIII.

1588 *Cap.* Presbyteri. *Bonif.viij.*

PResbyteri qui à monachis præſentantur pro cura populorum in eccleſijs ſibi ſubiectis, & ab Epiſcopo ſunt inſtituti, debent

eſſe

eſſe perpetui, nec poſſunt à monachis amoueri, non obſtante quocumque priuilegio, vel conſuetudine. Sed ſi ſubſit cauſa rationabilis, vt amoueantur, debent amoueri ab Ordinario.

Gloſ. Hoc cap. declarat c. primum, ſupra eod. Item conſuetudo præſcripta reuocat ſtatutum non priuilegium: vnde ſi monachi haberent priuilegium, poſſent remouere curatum ſine Epiſcopo, non autem ex conſuetudine, vel ſtatuto. Item curatus non debet remoueri à beneficio ab Epiſcopo pro leui cauſa. *c. inuentum*. 16. q. 7. & *c. ſatis peruerſum*, d. 56. & c. 1. d. 68. imò nec pro cauſa graui, quæ ad notitiam populi non peruenit. *c. vlt.* 30. q. 1. & *c. ſacerdotes*, d. 50.

DECRETALIVM LIB. III.

DE IVRE PATRONATVS.

Tit. XXXVIII.

1589 *Cap. I.* Perlatum.

SI inter patronos ſit talis diſcordia, vt non poſſit ſacerdos fungi officio ſuo; ſi aliter prouideri non poteſt, Epiſcopus præcipiat, vt in ea non celebrentur Miſſarum ſolemnia, donec patroni concordent, & eccleſia habeat ſuum ſacerdotem liberum, quia eccleſia diuidi non debet.

Gloſ. Iuspatronatus apud vnumquemque hæredum eſt in ſolidum quoad omnem eius effectum, præter ſacerdotis præſentationē, quæ eſt apud omnes, ita vt ſit apud nullum, vt *hic*, & *c.* 2. ſic electio eſt indiuiſibilis, & tranſit ad quemlibet hæredem in ſolidum. vide *Clem. plures, de iurepatr.* Item ſi hæredes non concordent, poſſunt inter ſe paciſci, vt alternis vicibus præſentent. Item hodie non ſunt relinquenda Miſſarum ſolemnia, ſi aliquo modo ſine ſcandalo poſſit eccleſia ordinari. *infra c. quoniam*.

1590 *Cap. II.* Quæcumque.

VLtra prædicta in cap. præcedenti, Epiſcopus tollat etiam inde reliquias, claudat tamen oſtium, donec eligant vnū idoneum.

Gloſ. Non loquitur de reliquijs, quæ ſunt in altari, ſed extra in capſulis.

1591 *Cap. III.* Quoniam.

Trid. ſeſſ. 14. Ref. 12. ſeſſ. 25. R. 9

SI patroni diſſentiant, & diuerſi diuerſos præſentent, qui habet maiora merita, & vota plura, præfertur: ſi hoc non poteſt fieri ſine

ſine ſcandalo, Epiſcopus ordinet prout melius iudicauerit. Idem faciat Epiſcopus, quando inter aliquos naſcitur quæſtio de iurepatronatus, quæ inter quatuor menſes non definitur.

Gloſ. Ex fundatione eccleſiæ acquiritur iuspatronatus, non ex reparatione, vel refectione, niſi omnino, & funditus ſit eccleſia deſtructa, vel monaſterium; tunc enim qui de conſenſu Epiſcopi reædificat, acquirit iuspatronatus, quia eſt, ac ſi de nouo ædificaret. *c. cõſuluit de Iudæis*. An per ſolam donationem acquiratur iuspatronatus? videtur non. An ſi ex eadem materia reædificetur eccleſia, primus patronus remaneat patronus. Item qui à pluribus patronis eſt præſentatus, non eſt neceſſe, vt ſit maioris meriti; ſufficit ſi ſit idoneus, licet alter ſit melior. Item propter ſcandalum receditur à iure. *c. cum teneamur, de præben. c. ad aures, de temp. ordin.* Item Epiſcopus ordinet, ideſt ponat rectorem intra quatuor menſes. *infra c. cum propter*, & *c. eam te, eod.*

1592 *Cap. IV.* Præterea.

PAtroni laici, qui ſine auctoritate Epiſcopi inſtituunt clericos, vel remouent, vel bona eccleſiaſtica pro ſua voluntate diſtribuunt, ſunt excommunicandi. Item clericus qui recipit eccleſiam per laicos ſine auctoritate Epiſcopi, eſt priuandus communione; & ſi perſtiterit, deponatur à miniſterio eccleſiaſtico, & ab ordine.

Gloſ. Laicus ſe intromittens in ſpiritualibus, vel temporalibus iurispatronatus non eſt ipſo iure excommunicatus, ſed excommunicandus; & clericus accipiens non eſt ſuſpenſus, ſed ſuſpendendus. Item clericus conſentiens ſuæ electioni laicorum ſit ineligibilis. *c. quiſquis, de electione.*

1593 *Cap. V.* Quod autem. *Alex. iij.*

SI patronus præſentat idoneum pro eccleſia, & Epiſcopus illum non admittit, ſi deinde præſentat alium idoneum, & Epiſcopus admittit, primus præſentatus, & non admiſſus non poteſt agere, nec eſt præferendus, quia ante approbationem Epiſcopi non eſt rata præſentatio, & melior eſt conditio poſſidentis. Item laicus patronus ſine conſenſu Epiſcopi non poteſt eccleſiam donare alicui clerico, vel collegio; & ſi daret, donatio non teneret.

Gloſ. Iſte caſus, quod ſecundus præferatur primo, & melior ſit conditio poſſidentis, valet quando laicus præſentat, non quando præſentat perſona eccleſiaſtica, quia non poteſt variare. *c. cum autem, eod.* Sed Epiſcopus punitur *c. paſtoralis*. Item ſi laicus præſentans vnum non variaſſet, tunc præſentatus ab eo remoueret quemlibet

bet inſtitutum. *c cum Bertoldus de iureiur.* Item habetur pro non dato id quod donatur ab illo, qui iure donare non poteſt: ſed ſi accedit conſenſus Epiſcopi, valet talis donatio. *c. illud. c. nullus eod.* & tunc dant vel eccleſiaſticum, ſi ſunt in tali poſſeſſione dandi, vel dant quod ſuum eſt, ne deluſoria intelligatur donatio.

1594 Cap. VI. Quia.

QVi emit iuſpatronatus, vel alio modo acquirit, vt præſentet ſuos filios vel nepotes, ſpoliabitur illo iure.

Gloſ. Qui emit ius per ſe tantum, quia eſt ſpirituale annexum, ſed cum vniuerſitate, poteſt obligari. Dices, cui applicabitur ius? Reſp. aliqui dicunt eccleſiæ, cui facta eſt iniuria ſimoniæ; alij dicunt quod remanet apud patronum, quia venditio non tenuit: vnde in tex. pœna punitur emptor non venditor. Item iuſpatronatus in iure vocatur aduocatio, vicedominatus, vel cuſtodia, ſiue guardia, *c. præterea eod.* ius frequentationis, vel poſſeſſionis. *c. piæ mentis. 16. q. 7.* dicitur gratia. *c. ſi quis Epiſcoporum 16. q. 1.*

1595 Cap. VII. Ex litteris.

IVſpatronatus tranſit cum Vniuerſitate, niſi ſpecialiter excipiatur, etiamſi vniuerſitas detur conductori ſolum ad firmam, id eſt quoad vtile dominium: vnde ſi conductor præſentat ante motam litem ſuper iurepatronatus, præſentatio tenet; poſt motam litem nihil innouandum.

Gloſ. In contractibus quod non nominatim excipitur, conceſſum videtur. *c. cum apud, de ſponſal.* An lite pendente ſupra iurepatronatus poſſit patronus præſentare, & præſentatus inſtitui? res eſt dubia; videtur non.

1596 Cap. VIII. Illud.

Trid. ſeſſ. 14 Ref. 13. LAicus non poteſt concedere eccleſiam non vacantem inconſulto Epiſcopo alicui loco religioſo: vnde ſi poſt talem conceſſionem eccleſia vacet, & laicus nominet clericum, quem Epiſcopus inſtituit, ſecunda electio, & inſtitutio eſt valida & firma: nam prima fuit nulla, tum quia fuit de eccleſia non vacante, tum quia laicus ſine conſenſu Epiſcopi non poteſt eccleſiam alicui dare: bene tamen poteſt dare iuſpatronatus alicui loco pio.

Gloſ. Si inſtituatur aliquis ſine præſentatione fratrum, inſtitutio eſt irritanda. Item eccleſia non vacans licet non poſſet concedi priuatæ perſonæ, poteſt tamen de conſenſu Epiſcopi concedi loco pio. *c. conſummationibus*. Item an de conſenſu Epiſcopi iuſpatronatus

dari

dari poſſit laico? videtur ſic. *cap ex inſinuat.eod.* Reſp. ibi non fuit donatio, ſed renunciatio.

1597 *Cap. IX.* Querimoniam.

PAtroni qui ſuccedunt, vel variantur, non poſſunt mutare ordinem Eccleſiarum.

Gloſ. Quia patroni non poſſunt diſponere de Eccleſia, vel de rebus Eccleſiæ; poſſunt tamen defendere Eccleſiam,& denunciare exceſſus Sacerdotum Epiſcopo. *cap.præterea,eod.*

1598 *Cap. X.* Cum laici.

LAici non poſſunt propria auctoritate ordinare clericos in eccleſijs iuriſpatronatus: vnde ſi concedunt eccleſiam alicui ſine licentia Epiſcopi,deinde præſentant alium Epiſcopo,quem Epiſcopus inſtituit,valet eius inſtitutio,quia prima conceſſio eſt nulla. Trid. ſeſſ. 14.Ref.13.

Gloſ. Quando aliquid de iure non valet,eſt licitum pœnitere, & contra ſuum factum venire: excipiuntur aliqui caſus ibi. Item prima electio,quæ eſt nulla,non impedit ſecundam.*cap.bona memoria.* & *cap.congregatio,de elect.* & exponitur *cap.auditis,de elect.* Item vt non laici, ſic nec clerici poſſunt eccleſiam ordinare. *cap.vlt.eod.*

1599 *Cap. XI.* Cura paſtoralis.

NVllus religioſus poteſt acquirere, vel retinere eccleſias conceſſas laicis ſine conſenſu diœceſani, niſi propter legitimam præſcriptionem, vel ſubſequentem conſenſum Epiſcopi: quia laici non poſſunt transferre niſi ius quod habent.

Gloſ. An iſti monachi potuerint præſcribere? videtur non,quia mala fides, nec bona, cum ignorantia iuris non excuſat. Item acquiritur alicui titulus non idoneus. Item ratihabitio retrotrahitur. Item tempus præſcriptionis contra eccleſiam eſt quadraginta annorum.

1600 *Cap. XII.* Si vero.

SI patroni diſſentientes de iurepatronatus inter quatuor menſes non præſentant, Epiſcopus inſtituat aliquem idoneum, vt poſt litem,qui vicerit præſentet iam inſtitutum.

Gloſ. Vt ſic accipiat poſſeſſionem,& ne inſtitutus moleſtetur.

1601 *Cap. XIII.* Cum ſæculum.

QVando exemptis, & religioſis transfertur iuſpatronatus, non minuitur ius Epiſcopale in illa eccleſia, v.g. parochiali.

Gloſ.

Gloſ. Religioſi viri non habent plus iuris in eccleſijs, in quibus habent iuſpatronatus, qnam habeant alij, etiã laici. Item Iuſpatronatus tranfertur cum venditione vniuerſalitatis, niſi excipiatur ſpecialiter, & transfertur ſucceſſione ad hæredes ſanguinis, vel non ſanguinis, & donatione cum conſenſu Epiſcopi, & permutatione.

1602 *Cap. XIV.* Ex inſinuatione.

SIne conſenſu patroni nullus poteſt occupare eccleſiam.

Gloſ. Patronus poteſt dare ius præſentandi alicui particulari de conſenſu Epiſcopi; vel potius quando ſunt duo patroni in ſolidũ, vnus poteſt concedere alteri liberã præſentationẽ totius beneficij.

1603 *Cap. XV.* Conſuluit.

PAtroni non poſſunt vel ſibi retinere, vel alijs concedere eccleſias ſine conſenſu Epiſcopi.

Gloſ. In eccleſia non debet eſſe ſucceſſio hæreditaria. Item pater poteſt præſentare filium, ſed nemo ſe ipſum: ſed ſi eſſent plures patroni, poſſent vnum ex ſe ipſis præſentare. *c. cum in iure, de elect.*

1604 *Cap. XVI.* De iure vero.

IVſpatronatus per ſe vendi non poteſt, cum ſit ſpirituali annexum; & ſi vendatur, contractus non tenet.

Gloſ. Annexum ſpirituali non poteſt emi, vel vendi, vt hoc ius. *c. quanto, de iudic.* poteſt tamen vendi cum vniuerſitate. *c. cum ſæculum,* & obligari, *c. ex literis.* imo non poteſt redimi, *c. querelam de ſimonia*: quia non recipit æſtimationem. Quod ſi ab ignorante ematur, agetur de intereſſe ex contractu. Item quis habebit illud ius? nũquid ille qui vendidit, hoc ipſo quo vendidit? *c. quia clerici eod.*

1605 *Cap. XVII.* Nullus.

PAtronus non poteſt dare canonicis vel monaſterijs decimas vel eccleſias, vel aliud pertinens ad ius ſpirituale ſine conſenſu Epiſcopi: & ſi quis Epiſcopus conſentit cauſa auaritiæ vel improbitatis, denuncietur Papæ, cuius licentia, quod offerendum eſt offerat.

Gloſ. Laicus non poteſt dare eccleſiam, poteſt tamen dare Iuſpatronatus, *c. illud eod.* ex Hoſt. Sed alij negant. *ibid. & cap. eod. in 6.* Si tamen laicus conferat, & poſtea Epiſcopus cõſentiat, tenet, *c. cura paſtoralis. c. quid autem? c. ſuggeſtum eod.*

1606 *Cap. XVIII.* Significaſti.

SI aliquis Epiſcopus habet ius præſentãdi in aliena eccleſia, & præſentat idoneum, eſt admittendus.

Cap.

1607 *Cap. XIX.* Conſultationibus.

QVando quis poſſidet iuſpatronatus, & præſentat idoneum, quem Epiſcopus inſtituit, ſi deinde in lite patronus perdit iuſpatronatus, & alius vincit, præſentatus, & inſtitutus non eſt remouendus ab eccleſia.

Gloſ. Qui eſt in quaſi poſſeſſione cum bona fide, acquirit titulũ, licet qui præſentauerit, non fuerit patronus re vera. *c. querelam de elect. c. cum olim de cauſa poſseſſ. & propr.* Nam aliquando plus valet quod eſt in opinione, quam in veritate: ſed credulitas ſine poſſeſſione non iuuat. Item quod legitimè factum eſſet, nõ debet reiterari, licet veniat ad eum caſum, à quo incipere non potuit, nec meretur pœnam. An qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi, ſi moueatur quæſtio proprietatis, poſſit iterum præſentare ante ſententiam.

1608 *Cap. XX.* Suggeſtum.

COnceſſio eccleſiæ facta prius à patrono ſine conſenſu Epiſcopi cedit cõceſſioni factæ auctoritate patroni, & aſſenſu diœceſani.

Gloſ. Quod ab initio non erat validum, per ſubſequentem conſenſum validatur. *c. cura eod. c. cum nos de his quæ fiunt à præl.* licet contra, *Si paſtoralis, de donat.* Item litteræ, quæ poſſunt elidi per exceptionem, non impediunt ſecundas literas, licet de primis non faciant mentionem, *c. bonæ de confirm. vtn.*

1609 *Cap. XXI.* Relatum.

CLericus qui obtinuit beneficium, vel eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, ſi monitus illud non reſignat, ab ordinario ſuſpendatur ab officio, & beneficio. Item prohibetur ſub excommunicatione ne laici ſpolient eccleſias ſuis bonis; & ſi contemnunt, excommunicentur.

Gloſ. Si quis conſentiat electioni de ſe factæ per abuſum laicorũ, ſit ineligibilis, nec poteſt promoueri ſine diſpenſatione, *c. quiſquis de elect.* Item actor debet ſequi forum rei. Item prohibitus ſub excommunicatione nõn eſt excommunicatus, ſed excommunicandus: quod ſi dicat, cum interpoſitione excommunicationis, vide ibi. An ſi eccleſia agat contra laicos coram Iudice laico, & laicus vellet reconuenire eccleſiam coram ſuo, an inquam poſſit.

1610 *Cap. XXII.* Eam te.

SI inter patronos eſt lis de patronatu, & vacante eccleſia lis intra ſex menſes non terminatur, Epiſcopus ordinet perſonã idoneã.

Gloſ.

Gloſ. Si oreretur magnum ſcandalum inter patronos, tunc Epiſcopus tollat reliquias, claudat oſtia, *c. ſi plures* & *c. conſiderandum. 15. q. 6.* Sed hodie non ſeruatur, ſed expectet ſex menſes. Item *c. quoniam*, & *c. cum propter* dantur ſex menſes pro laicis; ſed ſi eſſet lis inter Epiſcopum, & patronos, cum Epiſcopus dicit, *præſentatus eſt indignus*, tunc Epiſcopus ponat œconomum pro fructibus conſeruandis, donec lis expediatur. *c. cum vos de officio ordin.* Item ſi Epiſcopus nolit expectare ſex menſes, poteſt ordinare eccleſiam poſt quatuor menſes, *c. quoniam*, & *c. cum propter eod.*

1611 *Cap. XXIII.* Præterea. *Lucius iij.*

PAtroni, Vicedomini, cuſtodes, guardiani non poſſunt propria auctoritate alienare iuſpatronatus. nec grauent eccleſiam, nec aliquid exigant, niſi antiquos redditus moderatos, quos Epiſcopi in fundatione inſtituerunt, & hoc ſub pœna excommunicationis; & contractus alienationis factus ſit nullus.

Gloſ. Iuſpatronatus quomodo poteſt transferri, *c. ſæculum eod. c. Clerici de iure eod.* Item non poteſt, ſed ante conſecrationem eccleſiæ poſſunt ſtatui redditus patrono vice tributi, & penſionis; ſed ante, & poſt conſecrationem poſſunt ſtatui, vice beneficij. Item patroni non debent plus habere, quam ſit de iure permiſſum.

1612 *Cap. XXIV.* Cum autem.

SI patronus laicus præſentet plures ſuceſſiue idoneos, non excludens primum, Epiſcopus poteſt eligere quem vult ex præſentatis, & ſic datur locus gratificationi. Si puero præſentans ſucceſſiue eſt perſona eccleſiaſtica, vel collegium, tunc primus eſt inſtituendus: quia in hoc caſu qui prior eſt tempore, eſt etiam potior in iure.

Gloſ. Patronus laicus poteſt variare in præſentando antequam inſtituatur; ſed clericus, vel collegium non poteſt.

1613 *Cap. XXV.* Nobis. *Clem. iij.*

QVi de conſenſu Epiſcopi ſolus extruxit eccleſiam, efficitur patronus. Item patronus non poteſt intereſſe electioni faciendę de prælato eccleſiæ, ſed poſt electionem poſtulatur eius aſſenſus, niſi patronus habeat ſpecialem facultatem intereſſendi electioni: ſecus eſt in capella, quia tantum patronus eligit, & præſentat Epiſcopo. Item patrono detur honor proceſſionis: & ſi patronus vergat ad inopiam, eccleſia ſuccurrat illi modeſte ſecundum iura.

Gloſ. Habito reſpectu ad facultates eccleſiæ & qualitatem perſonæ. Item ius eligendi prælatum in eccleſia collegiata non cadit in patro-

patrono laico. *c. ſacroſanctam, & c. Meſſana, de elect.* nec valet contraria conſuetudo, nec Epiſcopus poteſt concedere, ſed Papa ſolus: ſed patronus clericus poteſt hoc ius habere ex conſuetudine, vel ex conceſſione Epiſcopi. An capella iuriſpatronatus poſſit fieri collegiata eccleſia, cum ſic amittat præſentationem.

1614 *Cap. XXVI.* Per noſtras. *Innoc. iij.*

NVllus, etiam clericus idoneus, doctus & benemeritus habens iuſpatronatus in aliqua eccleſia, poteſt ſe præſentare, quia nullus debet ſe ingerere officijs eccleſiaſticæ prælationis.

Gloſ. Qui ſe ingerit, hoc ipſo tamquam ambitioſus debet repelli. Item debet eſſe differentia inter præſentantem, & præſentatum, vt inter dantem, & recipientem, *c. cum ad noſtram, de inſtit.* Hinc perſona electa non videtur computanda inter eligentes, vt augeat numerũ eligentiũ, quia à ſeipſo oriri non debet. *c. didicimus. 24. q. 8.*

1615 *Cap. XXVII.* Cum propter.

SI ſit quæſtio inter patronos de iurepatronatus, & inter quatuor menſes non definitur, Epiſcopus inſtituat perſonam idoneam, nec ex hoc fiat præiudicium præſentationis in poſterum.

Gloſ. Vide cap. quoniam, & cap. eam te, eod.

1616 *Cap. XXVIII.* Cum dilectus.

QVando patronus præſentat vnum, & non inſtituitur ab Epiſcopo, ſi præſentat alium, & inſtituitur, tunc primus non habet ius ad eccleſiam, licet præſentans fuerit clericus; ſi tamen præſentauit vt laicus, ideſt ratione patrimonij. Item quando vna eccleſia eſt patrona alterius eccleſiæ, Legatus à latere poteſt ſibi reſeruare illam eccleſiam non vacantem; & cum vacat, eam conferre inconſulto patrono: ſecus ſi patronus eſt laicus, & ſi eſt clericus vt patronus ratione patrimonii. Item qui non poſſidet eccleſiam canonice, tenetur eam relinquere, & fructus reſtituere.

Gloſ. Clericus patronus ratione ſui patrimonii poteſt variare in electione, quia in hoc non reputatur clericus; præſentatus, ſi non eſt inſtitutus, non habet plenum ius.

1617 *Cap. XXIX.* Paſtoralis.

PRæſentatus à patrono laico ſi reiicitur ab Epiſcopo, & appellat ad Papam, ſi interim patronus alium præſentat, & inſtituitur, iſte ſecundus obtinebit, quia inter præſentatos à laico eſt melior cõditio poſſidentis. *c. cũ autem, eod.* Item Eps qui malitioſe præſentatũ ido- Trid. ſeſſ. 24. Ref. 19.

idoneum recuſauit, compellatur prouidere illi de beneficio competenti.

Gloſ. Quomodo probabitur malitia Epiſcopi? *Reſp.* debet Epiſcopus oſtendere quod ille non ſit idoneus, quia quilibet præſumitur bonus, ſi non probetur malus. Item eo ipſo probatur malitia, quia eum repellit nulla facta de ipſo examinatione.

1618 *Cap.* XXX. Poſtulaſti.

SI Rector eccleſiæ parochialis præſentet aliquos ordinandos ad Tit. ſuæ eccleſiæ non requiſito patrono, & ordinentur, non præiudicat patrono, quia ipſe, cum vacat beneficium, poteſt alios præſentare relictis iſtis ordinatis, & titulatis, ſi non conſenſerat eorum præſentationi, & inſtitutioni: ſecus ſi conſenſit.

Gloſ. Vel ſi patrono præſente intitulantur, & non contradicit, videtur conſentire: quod nec eſt verum. Quare patronus debet & rectorem, & clericum præſentare, ſi non eſt collegiata.

1619 *Cap.* XXXI. Tranſmiſſæ. *Greg. ix.*

PAtronus non poteſt conferre, ſeu concedere, & inſtituere eccleſiam, ſed ſolum præſentare. Quare ſi vni confert eccleſiam, & mox præſentat alium Epiſcopo, licet primus appellauerit ad Papam, tamen Epiſcopus poteſt inſtituere hunc præſentatum.

IN SEXTO LIBER III.

DE IVREPATRONATVS. Tit. XIX.

1620 *Cap.* Si laicus. *Bonif. viij.*

LAicus poteſt ſine conſenſu Epiſcopi dare ſuum iuspatronatus eidem eccleſiæ, in qua eſt ius, vel alteri eccleſiæ, vel alij loco pio: & licet hæc donatio teneat, tamen non præiudicat iuri Epiſcopi, qui non conſentit: vnde Epiſcopus debet inſtituere præſentatum ab eccleſia. Item quamuis laicus, quando erat patronus, habuerit quatuor menſes ad præſentandum, vacante eccleſia, tamen nunc eccleſia, vel monaſterium, cui fuit donatum ius, habebit ſex menſes, quia eccleſia quantum ad præſentandum reputatur patronus, non laicus, ſed eccleſiaſticus.

Gloſ. Iuspatronatus conſiſtit in præſentatione, quia patronus poteſt eligere, & præſentare perſonam idoneam. Item in proceſſione

ſione quando patronus venit ad ſuam eccleſiam, clerici proceſſionaliter debēt ire, & eum recipere, ſi ſtatus ſuæ perſonæ ſit talis, vt hoc requirat, vt ſi eſſet Rex, vel Dux; alias non. Item patronus in eccleſia eſt præ ceteris honorandus in ſeſſione & ſepultura. Item ſi veniat ad inopiam, eſt alendus de bonis eccleſiæ. Item hic habetur expreſſe quod patronus laicus habet quatuor menſes tantum ad præſentandum, clericus ſex; ſed clericus non poteſt variare præſentatum, laicus poteſt. Item ad hoc, vt clericus patronus præſentans nequeat variare, non ſufficit dare litteras, vt ſe præſentet, ſed requiritur præſentatio corporalis coram Epiſcopo: vnde ſi poſterior habens litteras prius ſe præſentat corporaliter Epiſcopo, Epiſcopus tenetur illum inſtituere. Item ſi patronus ceſſit ius eccleſiæ non habenti niſi vnum presbyterum, & vacat, præſentabit epiſcopus. *c. omnes baſilicæ, 16. q. 7.* Quid ſi ius donetur Epiſcopo? Item qui ſuccedit in ius alterius, non vtitur eod. iure, in iſto caſu, contra regulari iuris. ſunt etiam ibi aliæ exceptiones. Quid ſi eccleſia, & patronus laicus ſimul habeant ius præſentandi, an habeant ſex, vel quatuor menſes? Reſp. ſex.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE IVRE PATRONATVS.
Tit. XII.

1621 *Cap.* Vt conſtitutio.

PAtroni clerici, vel religioſi, & exempti, qui præſentant aliquem ad eccleſiam, debent intra terminum præſcribendum ab Epiſcopo aſſignare congruam portionem de prouentibus eccleſiæ, vt portet onera eccleſiæ: & ſi intra terminum præſcriptum patroni negligunt aſſignare, Epiſcopus præſentatum inſtituat, & deinde ipſe aſſignet moderatam portionem, remota omni paſſione; & compellet patronos, etiam religioſos, cenſura eccleſiaſtica. Si vero patroni, ſiue clerici, non obſtantibus quibuſcumque, ſiue religioſi præſentantes in eiſdem eccleſijs ipſimet ſupportant onera plene, tunc non eſt aſſignanda portio, nec procedit caſus prædictus: ſed ſufficit presbyteros, & Vicarios congrue, & decenter tractare, & ſuſtentare.

Gloſ. Prælatus inferior diœceſano licet poſſet inſtituere, tamen non poteſt cogere, vel prædicta præſtare pro aſſignanda portione Vicario perpetuo: ſed ſi currat caſus, recurrat ad diœceſanum.

An ſi contra hanc inhibitionem Ordinarius admittat præſentatum non facta aſſignatione, valeat collatio? An ſi aliqua onera ſuſtinent patroni, aliqua Vicarius? Reſp. fiat aſſignatio pro rata, ſed de iure onera non eſſent diuidenda.

1622 *Cap.* Plures.

QVando vnus patronorū moritur relinquens plures filios, omnes filij relicti habentur pro vna voce in iurepatronatus; quia iuſpatronatus competit per ſtirpes, & non per capita. Item patroni poſſunt conuenire inter ſe libere de præſentando rectore ab eis alternis vicibus. Item poſſunt patroni præſentare plures perſonas ad vnam eccleſiam; & Epiſcopus eligat vnam ex his.

Gloſ. Si ſint laici, vel clerici ex patrimonio. Item patroni habentes plures eccleſias poſſunt conuenire vt vnus præſentet vnam, alter alteram. Item iſta vox, multorum, habet difficultates inextricabiles, quas vide.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, & procurationibus. Tit. XXXIX.

1623 *Cap. I.* Sancitum.

PRo dote Eccleſiæ fundandæ dandus eſt manſus, id eſt quantitas terræ, quæ ſufficiat pro duobus bobus in anno ad laborandum, & ſit liber ab omni ſeruitio & onere ſæculari, & presbyteri poſiti in ea non faciant aliquod ſeruitium pro decimis, oblationibus, domibus, areis, hortis poſitis prope eccleſiā, nec pro manſo integro propter ſeruitium eccleſiaſticū: ſed ſi quod amplius habuerint, impendant debitum ſeruitium ſenioribus.

Gloſ. Ideſt dominis etiam temporalibus, quoad feudalia, & ſeruitia rebus annexa. *c. 1. de maiorit. & obed.* Item ſeruitium, ideſt cenſum. Item ſi manſus prius ſoluebat decimas eccleſiæ parochiali, ſoluet etiam poſtquam datur in dotem alteri eccleſiæ, quia eſt eccleſiaſticum.

1624 *Cap. II.* Omnis anima.

Solutio tributi eſt probatio ſubiectionis.

1625 *Cap. III.* Scientes.

EPiſcopus non debet imponere nouas conſuetudines vel cenſus monaſterio, niſi fuerit ab initio impoſitum.

Gloſ. Initio poteſt imponi cenſus à patrono cum conſenſu Epiſcopi, *c. præterea, tit.* 38. poſtea non poteſt nec impoſitus augeri. *c. prohibemus.*

1626 *Cap. IV.* Licet.

COecus non tenetur ad collectas, quia inhumanum eſt affligere grauatum.

Gloſ. Spectat ad eccleſiam defendere miſerabiles perſonas, ac pauperes.

1627 *Cap. V.* Peruenit. *Paſchalis.*

CEnſus, cuius cauſa ignoratur, non eſt ſoluendus; ſed ſciendum eſt quorſum, & quando debet ſolui.

Gloſ. Qui petit aliquid, debet allegare cauſam petendi. An cenſus, vel ſimile ſeruitium poſſit præſcribi tempore?

1628 *Cap. VI.* Cum Apoſtolus.

QVi viſitant parochias, non excedant certum numerum equorum & euectionum, pro diuerſitate prouinciarum, & facultatibus eccleſiarum: nec ſint odioſi ſubditis; & Archiepiſcopi non excedant numerum 40. vel 50. Epiſcopi 20. vel 30. Cardinales 25. Archidiaconi 5. vel 7. Decani 2. nec ducant canes venatorios, nec ſumptuoſas epulas quærant; ſed accipiant quæ honeſte, & competenter miniſtrantur, & in omnibus quærant Chriſtum. Item Prælati non præſumant grauare ſubditos talijs, & exactionibus, ſed cũ cauſa manifeſta, & rationabili poſſunt petere moderatum auxiliũ. Item Archidiaconi, & Decani non præſumant exercere exactiones, vel talias. Item ex tolerantia numeri equorum prædictorum, quæ toleratur ſolum, vbi redditus Eccleſiæ ſunt ampliores, non conceditur, vt vbi ſolebant vti paucioribus, vtantur modo pluribus, ſed ſtent conſuetudini.

Gloſ. Archiepiſcopus debet prouinciam viſitare, & procurationes à ſubditis ſuffraganeorum exigere. Item procuratio in ſuperfluis poteſt denegari à ſubditis. An cauſa ſit rationabilis pro ſubſidio, ſtandum eſt arbitrio Superioris, ideſt Archiepiſcopi. Item Archidiaconi, & Diaconi cum rationabili cauſa poſſunt petere ſubſidium vt Epiſcopi.

1629 *Cap. VII.* Prohibemus.

EPiſcopi, Abbates, & alij Prælati non imponant eccleſiaſticis nouos cenſus, nec veteres augeant,nec præſumant appropriare ſuis vſibus partem redditaum; & ſi quid contra prædicta fit, eſt irritum.

Gloſ. Noui cenſus, ideſt qui à principio non fuerunt poſiti. *c. ſcientes*, & *c.* 2. *&* 3. & qui ab alijs eccleſijs non ſoluuntur. *c. eccleſiis, eod.* Item procuratio cum iuſta cauſa, & auctoritate Epiſcopi poteſt de nouo imponi, & augeri,quia non eſt proprie cenſus, ſed penſio. *c. præterea, eod.*

1630 *Cap. VIII.* Præterea. *Alex. iij.*

PEnſio ſine auctoritate Epiſcopi imponi non poteſt: & ſi moriatur ille, qui ſoluebat penſionem, non eſt amplius ſoluenda ſine auctoritate Epiſcopi.

Gloſ. Cap. cum clerici, eod.

1631 *Cap. IX.* Eccleſijs.

EPiſcopus ſi criperet, ſeu liberaret eccleſiam de manibus laicorum, præter cathedraticum, & alia iura quæ habet in antiquis eccleſijs,non debet imponere maiorem exactionem.

Gloſ. Conſuetudo eccleſiarum debet ſeruari. *c. ſuper,eod. c.cum olim de conſuet. c.conſtitutus,de relig. dom. c præterea, de iurepatr.*

1632 *Cap. X.* Innouamus.

QVi præſumit ſtatuere nouas pedagiorum exactiones ſine conſenſu Epiſcopi, & monitus nō deſiſtit, careat Chriſtiana communione, donec ſatisfaciat.

Gloſ. Niſi ex conſuetud. immemorabili exigantur. *c.ſuper quibuſdam, de verb.ſignif.*

1633 *Cap. XI.* Cum clerici.

QVi per colluſionem, v.g. clerici, conſtituunt eccleſias cenſuales religioſis ſine licentia Epiſcopi, vt poſt mortem eccleſia ad præſentationem religioſorum tranſeat ad filios,vel nepotes ipſorum; remouentur ab ijs eccleſijs poſtpoſita appellatione.

Gloſ. Colluſio eſt inter reum, & actorem occulta, & illicita pactio, per quam alter in iudicio permittit ſe ſuperari. *c.præterea,eod.* Item Epiſcopus cum iuſta,& honeſta cauſa poteſt imponere nouum cenſum, ſeu penſionem. *c. probibemus, eod.*

Cap.

Digitized by Google

1634 *Cap. XII.* Ea quæ.

ARchidiaconi non debent facere collectas per ſuos Archidiaconatus grauando eccleſias, vel parochias: alioquin auferatur ab eis id, quod habent.

Gloſ. Qui abutitur poteſtate ſibi permiſſa, meretur amittere priuilegium.

1635 *Cap. XIII.* Significauit. *Lucius iij.*

QVi iurat ſoluere cenſum de nouo poſitum, etiam cùm auctoritate Epiſcopi, huic creditores cogendi ſunt relaxare iuramentum: ſi vero cenſus non fuit de nouo impoſitus, & cum auctoritate Epiſcopi, tunc iurans non eſt moleſtandus ab ordinario.

Gloſ. Epiſcopus cum rationabili, & iuſta cauſa poteſt imponere nouum cenſum. *c. prohibemus. c. præterea, eod. c. auaritia, de praben. c. ad audientiam, de eccl. ædifican.* Item quando quis cogitur iurare Abbati in caſu in quo non tenetur iurare, & Epiſcopus mandat non ſeruari iuramentum; tunc iurans licet habeat probabilem cauſam ſeruandi iuramentum, debet tamen obedire Epiſcopo: quia in iuramento intelligitur, niſi aliquid rationale impediat, & præſumptio eſt contra Abbatem. Item cenſus dicitur nouus, qui non eſt poſitus in fundatione eccleſiæ. *c. præterea, de iurepat.* vel in exempt. *c. conſtitutus, de relig. dom.* vel præſcriptione, licet ſecundum aliquos contra cenſum non præſcribatur.

1636 *Cap. XIV.* Sopitæ.

MOnaſteria de iure communi debent ſoluere procurationes Epiſcopo ſecundum facultates quas habent; & multo magis, ſi ſoluiſſent prædeceſſoribus. Trid. ſeſſ. 21. Ref. 8. ſeſſ. 25. R. 20.

Gloſ. Ius commune *d. c. decernimus Epiſcopum* 10. *q.* 1. & *c. placuit*. Item exempti non tenentur. *c. luminoſo* 18. *q.* 2. Item Epiſcopus, quando accedit cauſa correctionis, vel viſitationis, accipiat procurationes, non autem pro alijs negotijs. *cap. procurat. eodem.* etiam ſi per illam diœceſim iret ad aliam viſitandam cap. Romana, eodem.

1637 *Cap. XV.* Grauis. *Clem. iij.*

PAtroni eccleſiaſtici, qui dum vocant aliquem ad regimen eccleſiæ, nouum cenſum imponunt, vel antiquum augent, & pro ſolutione cogunt vel iurare, vel dare cautionem, cogantur dimitte-

re iuramentum, & cautionem, & puniantur canonice.

Gloſ. Iuramenta contra formam canonum ſunt illicita, & periuria. *c. ſicut noſtris, de iureiuran.* nec tenet fideiuſſio, quæ eſt acceſſoria ei, quæ non tenet. *c. vlt. de rerum permut.* & *c. inter dilect. de fid. inſtrumen.* Item conſtitutiones extenduntur tantum ad futura. *c. cognoſcentes, de conſt.* niſi in illis dicatur quod reſpiciunt præterita. *c. vlt. de conſt.* Item abſolui à iuramento, ideſt abſolutos nunciari. Item pœna in iſto caſu eſt priuari eccleſia: ſunt etiam aliæ pœnæ. *c. nihil eſt, de elect.*

1638 *Cap. XVI.* Quanto.

SI de conſenſu patroni in fundatione imponitur cenſus, ſeu procuratio indeterminata ſoluenda alijs, hæc non debet creſcere, ſed ſecundum modum ſolitum ſolui, niſi facultates eccleſiæ ita notabiliter creuerint, vt non eſſet grauamen ſoluere maiorem procurationem ad fratrum numerum ampliandum.

1639 *Cap. XVII.* Cum inſtantia.

OMnes eccleſiæ tenentur ſoluere procurationes Legatis, & Nuncijs Sedis Apoſtolicæ ſine exceptione, niſi ex ſpeciali priuilegio eiuſdem Sedis liberentur: nec valet præſcriptio contra procurationem. Item in ſoluendis procurationibus quæratur modus quod nemo grauetur, ſine tamen præiudicio Legatorum, qui poſſunt immediate exigere procurationem à ſingulis: & ſi quis fuerit grauatus, poteſt petere ab alijs: contradicentes ſunt excommunicandi.

Gloſ. Romana Eccleſia neminem ſolet priuilegiare contra ſe, & in tali procuratione non currit præſcriptio. *cap. cum ex officijs, de præſcript.* Item procuratio eſt exhibenda ſecundum facultates eccleſiæ, & pauperes nihil ſoluant. *cap. cum Apoſtolus. cap. nuper. cap. ex parte, eod.*

1640 *Cap. XVIII.* Ex parte.

QVi vota conſueuerunt ſoluere ſemper ad vnam, & eamdem menſuram, non poſſunt illam variare: qui vero ad varias, & diuerſas menſuras, poſſunt ſoluere, ſi volunt ad minorem illarum; & non ſunt cogendi ad maiorem, quia cum vota fuerint gratioſa ab initio, ſunt benignius exigenda ab eccleſijs, ne videantur inhiare temporalibus lucris.

Gloſ. Succeſſor tenetur ſoluere quod anteceſſor conſueuit ſoluere, &

re; & minor pars debet facere id, quod maior pars. *cap ſopitæ, eod.* & *cap. dilectus, de capell.monach.* & in dubijs ſeruanda eſt conſuetudo vicinorum. *cap. cum olim, de conſuet.* Item in dubijs mediocritas eſt ſequenda. *cap. quanto, eod.* vel id, quod eſt minus. *cap. in obſcuris, de regul. iuris in 6.*

1641* *Cap.* XIX. Cum olim.

EO ipſo quod eccleſia eſt in territorio diœceſis Epiſcopi, debet ei reſpondere de procurationibus de 4. decimarum, & alijs epiſcopalibus; & eo ipſo quod quis impugnat, v. g. compoſitionem, non debet ex ea aliquod commodum reportare.

Gloſ. Quando in aliqua ſcriptura repetitur de finibus epiſcopatus, eſt ſtandum illi, donec contrarium probetur, licet illa ſcriptura principaliter ſit facta ob aliud. *c. illud, de præſumpt.* Item confines epiſcopatus probantur per antiquos libros. *c. cum cauſam, de probat.* Item ſuperioribus epiſcopalibus poteſt fieri compoſitio. Item tacita renunciatio præiudicat. Item contraria proponens non eſt audiendus.

1642 *Cap.* XX. Olim.

SOlutio cenſus, v. g. ſynodatici, eſt facienda in illa moneta, in qua fuit inſtitutum; vel ſi non eſſet in vſu, ſoluatur ſecundum æſtimationem illius, niſi facta fuerit legitima præſcriptio, ideſt quadraginta annorum, non obſtante proteſtatione.

Gloſ. Proteſtatio non prodeſt cum quis venit contra ſuam proteſtationem. *cap. cum M. eod. de conſtitut.* & *c. ſollicitudinem, de appellat.* Item confeſſio Aduocati, niſi fuerit reuocata, præiudicat. *cap. cum cauſa, de appellat.* Item ſolutio eſt facienda in antiqua moneta, licet noua ſit melior; & ſi modo non eſt in vſu, ſoluatur valor.

1643 *Cap.* XXI. Cum venerabilis.

EPiſcopus, qui remiſit ſeruitia alicui eccleſiæ, & ſtatuit eidem eccleſiæ alia ſeruitia non imponere; hoc non obſtante quando cauſa correctionis illam viſitat bis in anno, poteſt accipere procurationem moderatam ab ea. Trid. ſeſſ. 24. Ref. 3. ſeſſ. 21. R. 8 ſeſſ. 25. Ref. 20.

Gloſ. Licet ſemel in anno ſit viſitandum. *cap. mandamus, de offic. Archid.* tamen cauſa correctionis poteſt, ſi opus fuerit, bis in anno viſitare.

Digitized by Google

1644 *Cap. XXII.* Super eo.

QVando aliqua eccleſia eſt de nouo conuerſa ad iuriſdictionem alicuius Epiſcopi, debet ſeruare quoad procurationem, & alia ea, quæ ſeruant vicinæ prouinciæ,& eccleſiæ.

Gloſ. In procurationibus,& alijs ſeruitijs ſi certum eſt quod non ſit ſtatutum, vel ex conſuetudine, debet ſeruari conſuetudo vicinarum eccleſiarum, *cap.eccleſiæ. c.ſopita,eod.c.2.de capell.monach.cap. cum olim,de conſuetud.* ſecus quando eſt propria conſuetudo, vel ſtatutum.

1645 *Cap. XXIII.* Procurationes.

Trid. ſeſſ. 24 Ref.3. PRocurationes,quæ ratione viſitationis debentur Prælatis, non exigantur abſque cauſa neceſſaria, & manifeſta, niſi quando perſonaliter viſitant, & cum mediocritate, *cap.Apoſtolus, eod.* Legati,& Nuncij Apoſtolici, ſi neceſſariò diu morantur in vno loco, ne ille vnus locus nimium grauetur, accipiant procurationes ab alijs locis moderatis: & ſi vna eccleſia non ſufficit per ſe ipſam, coniungantur plures eccleſiæ ad procurationem, ita tamen vt numerus procurationum non excedat numerum dierum, quibus ibi morantur. Item qui contra hoc ſtatutum venire tentauerit,reddat duplum, ideſt quod accepit; & tantundem reddat eccleſiæ,quam grauauit.

Gloſ. Quadruplex eſt procuratio: vna nomine viſitationis, vt *hic c.cum venerabilis.* Secunda,ratione conſuetudinis. *18.q.2.c.ſeruitium.* Tertia, ratione pacti appoſiti in fundatione. *c præterea,tit. 38. & 18.q.2. c. Eleuterius.* Additur & quarta, ratione priuilegij, *c.accedentibus,de exceſſib.prælat.*Item ſi ipſe non poteſt eſſe per totam diœceſim, poteſt viſitare per alium, & accipere procurationem. *c.inter cetera, de officio ord.* & *c.cum venerabilis, eod.* Item qui grauat eccleſias in procuratione, punitur in duplum; qui grauat in xenijs, punitur in quadruplum, *c.quoniam.diſt.18.*

1646 *Cap. XXIV.* Venerabili. *Honor.iij.*

MOnaſterium, ſiue eccleſia,quæ eſt in territorio Epiſcopi, licet numquam ſoluerit, tenetur tamen ſoluere procurationem ſuo Epiſcopo viſitanti, niſi aliud rationabiliter obſtet.

Gloſ. Puta priuilegium, *c.cum inſtantia, eod.* vel probent præſcriptionem factam ab alio Epiſcopo. *c. cum ex offic. de præſcript.* vel allegent magnam paupertatem, quia tunc ſuis ſumptibus debet viſitare. *c.cum inſtantia,eod.* Item contra procurationem, quæ debetur

betur

betur ratione viſitationis, non præſcribitur, *c. cum ex officij, de præſcript.* Sicut nec contra ipſam viſitationem: tamen alius prælatus poſſet præſcribere vtrumque contra Epiſcopum. *ibidem*: ſed in alijs procurationibus currit præſcriptio, *cap. ſeruitium*, 18. *q.* 2.

1647 *Cap. XXV.* Cum nuper. *Greg. ix.*

ARchiepiſcopus cum viſitat ſuam prouinciam, poteſt exigere debitas procurationes, & poteſt excommunicare eos, qui eas denegant.

Gloſ. Archiepiſcopus in quibus caſibus poteſt ſe intromittere propria auctoritate in ſubditos ſuffraganeorum, vide *c. paſtor, de offic. ordin.*

1647 *Cap. XXVI.* Cum canonicis.

PEnſio antiqua eſt ſoluenda ſecundum antiquam monetam: & ſi non eſt in vſu, eſt ſoluenda ſecundum valorem illius monetæ.

Gloſ. Licet aliquot annis verificetur, ideſt in duobus annis: tamen hic exigitur legitimum tempus, *c. peruenit. eod.* Item idem valor monetæ dandus, *c. cum olim, eod.* nam ſi minus nunc valeret, nollet eam recipere; & ſi non eſſet in vſu, non tenetur eam recipere.

1647 *Cap. XXVII.* Auctoritate.

REligioſi licet aliquando celebrent in oratorijs, quæ habent in grangijs ſuis, non tamen debent ſoluere procurationem viſitationis.

Gloſ. Quia hæc oratoria non viſitantur.

IN SEXTO LIB. III.
DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, & procurationibus. Tit. XX.

1648 *Cap. I.* Romana.

ARchiepiſcopus, qui vult viſitare Prouinciam, prius debet plene viſitare Capitulum ſuæ Eccleſiæ, ciuitatem, & diœceſim propriam, & ſit intentus erga eccleſias, tum maiores, tum minores, tum eccleſiaſticos, tum populum: & ſi commode ipſe non poteſt ad vnamquamque accedere, ſaltem vocet clericos, & laicos de pluribus locis ad vnum, vt eos viſitet: deinde viſitata ſua diœceſi viſitet vel totam, vel partem prouinciæ, viſitando diœceſes, ciuitates,

Digitized by Google

tates, ſuffraganeos, eorum ſubditos, capitula cathedrarum, & aliarum eccleſiarum monaſteria, eccleſias, alia loca pia, religioſa, cleros, populos; & accipiat procurationes tantum à locis viſitatis. Item ſi Archiepiſcopus cœperit viſitare vnam diœceſim, non poterit illam dimittere, & mox ad eamdem reuerti, niſi prius viſitauerit omnes diœceſes prouinciæ, vel in toto, vel in parte, quas ſecurè poteſt viſitare, & etiam ſuam viſitauerit. Sed ſi aliqua diœceſis, vel aliqua Eccleſia indigeat viſitatione plus alijs, ſi à diœceſano illius eccleſiæ, vel à communi conſenſu maioris partis ſuffraganeorum fuerit requiſitus; tunc intermiſſa viſitatione aliarum reuertatur ad eandem: ſed ſi hoc malitioſe difficultant, tunc Archiepiſcopus petat licentiam à Sede Apoſtolica confidenter. Finita viſitatione Prouinciæ ſi vellet denuo viſitare, debet prius requirere conſenſum ſuffraganeorum, & coram eis dare ſuam definitionem in ſcriptis, vt poſſit etiam eſſe nota alijs, & mox iterare viſitationem Prouinciæ, modo prædicto, etiam ſine conſenſu ſuffraganei; & incipiat viſitare illas eccleſias, vel populos, qui non fuerunt viſitati in prima, niſi opportunius eſſet alios viſitare. Item viſitator proponat verbum Dei, quærat de vita, & conuerſatione miniſtrantium in eccleſijs, & alijs locis deputatis diuino ſeruitio, & de ceteris ſpectantibus ad officium ipſum, abſque coactione, & exactione iuramenti, intendens ad emendationem ipſorum per ſalubria monita, ſiue leuia, ſiue aſpera, prudenter. Item ſi contra eos orta fuerit infamia de aliquibus, ſi iudicauerit expedire, denunciet ordinario, vt inquirat ſolemniter ſuper his: ſed notoria crimina, quæ examinatione non indigent, libere corrigat, infligendo pœnam debitam, quia præſumitur negligentia ordinarij. Item nec ipſi, nec famuli accipiant procurationem in pecunijs, ſed in moderatis expenſis victualium. Item nec ipſe, nec quiſquam ſuorum quodcumque munus accipere præſumat, qualitercumque ſit oblatum. & ſi quis acceperit, non abſoluatur, niſi duplum reſtituat, & euitetur quælibet fraus. *c. ſtatutum, de reſcript in 6.* Item ſupradicta forma viſitandi eſt etiam ſeruanda ab omnibus Epiſcopis, & Prælatis viſitantibus ſuos ſubditos, ſaluis tamen rationabilibus, & approbatis religioſorum conſuetudinibus, & regularibus inſtitutis.

Gloſ. Si non poteſt per ſe, poteſt viſitare per alium. *c. inter cetera, de offic. ord.* Item laici non ſoluant procurationes; quos ſeparatim viſitet, ſi qualitas negotij hoc expoſcat. Item qui allegat fraudem, debet illam probare. Item ſcriptura requiritur in his caſibus. Primo, cùm Archiepiſcopus definit viſitare. II. cùm quæritur de antiquiſſimo facto, quod teſtibus probari non poteſt. III. in pri-

in priuilegijs. IV. in dimiſſorijs. V. in redeundo ab hæreſi. VI. in profitente. VII. in electione. VIII. in emphyteuſi. IX in alienatione rei eccleſiaſticæ. X. quando appellatur ab interlocutória. XI. quando quis variat conſtitutũ circa procurationem. XII quando agitur vt non valeat contractus, niſi redactus in ſcriptis. XIII. in ſententia excommunicationis. XIV. in requiſitione tranſcripti ſententiæ excommunicationis. XV. in caſu *c. vt circa, de elect.* XVI. in caſu *cap. ſi canoniam, de off. ord. in 6.* XVII. in caſu *c. fundamenta, de elect. in 6.* XVIII. in donatione, quæ excedit quingentos aureos. XIX. in fideiuſſore. XX. in minore iurante per maiorem. XXI. Si pactum fiat cum aduocato de re mobili ſibi danda. XXII. in ſolutione debiti in inſtrumento publico contenti. XXIII. Si quis caueat de debito in ſcriptis ex cauſa antecedenti, & vult probare. XXIV. in teſtamento in ſcriptis redigendo. XXV. in delegato Papæ. XXVI. in libello criminali, vel ciuili. XXVII. in cauſa. XXVIII. in diffinitiuis. XXIX. in eleemoſinarum quæſtoribus. XXX. in caſu *extrauag. proinde. Bonif.* XXXI. in *extrauag. iniunctæ, eiuſdem.* XXXII. in caſu *c. in cauſam, de elect.* XXXIII. in caſu *clem. dudum. de iudic.* XXXIV. in caſu conſtit. *Execrabilis, Ioan. xxij.* Nota: non tamen requiritur ſcriptura neceſſaria in omnibus prædictis.

1649 *Cap. II.* Exigit *Greg. ix.*

QVia præcedens cap. non ſeruabatur, addit pœnas, id eſt: Qui ratione viſitationis pro procuratione exigit pecunias, etiam à volente, vel recipit munera, vel à non viſitatis recipit procurationem, vel aliud cum præſumptione; teneatur infra menſem reddere duplum accepto, illi eccleſiæ, à qua acceperat. Et ſi non reſtituent infra menſem, Patriarchæ, Epiſcopi, Archiepiſcopi ſunt interdicti ab ingreſſu eccleſiæ; inferiores verò ſunt ſuſpenſi à beneficio, donec plenarie reſtituat eccleſiæ; nec poſſunt iuuari remiſſione, liberalitate, vel gratia dantium.

Gloſ. Si iſta egeant pecuniæ v.g. pro vecturis, & ferraturis equorũ, vt ſine ea viſitatio impediretur, poſſunt exigere pecuniam. Item qui modicum eſculentum, vel poculum accipit, quod veriſimiliter neminem mouet, nec donantem facit pauperiorem, non cadit in pœnas. *c. ſtatutum de reſcript. c. vlt. de donat. inter vir. & vxor.* Intellige ſi accipiat non ad tunc conſumenda, ſed pro itinere: melius tamen facit, ſi etiam ab his abſtinet. Item ad duplum tenetur etiam familia de eo, quod accepit, & Epiſcopus tenetur de facto ipſorum, *c. generali de elect. in 6.* Item interdicti ab ingreſſu eccleſiæ ſi moriãtur in eo, non ſepeliuntur in cœmeterio; & ſi celebrant in eccleſia

in ſuo

in ſuo officio, vti prius, fiunt irregulares. *c. is cui, de ſent. excom.* Similiter ſuſpenſi ſi celebrent in eccleſia in ſuo officio, fiunt irregulares à ſolo Papa diſpenſandi. *c. cum ceterum, de re iud.* & *c cum medicinalis, de ſent. excomm.* Item ſtatim poſt ſatisfactionem ſunt abſoluendi ſine alia ſententia.

1650 *Cap. III.* Felicis.

VIſitans ex officio poteſt accipere in pecunia procurationem vnam in vna die, ſi ſic voluerint viſitati, etiamſi vna die plura loca viſitauerit, quorum qualitatibus eſſet ſufficiens pro procuratione integra; tamẽ accipiat ſolum vnã procurationẽ: & in hoc derogatur *c. exigit.* ſupradicto, reliquis vero manẽtibus in ſuo robore.

Gloſ. Hodie prælati habent facultatem à Papa viſitandi vna die plura loca, & accipere plures procurationes, non tamen ſine cauſa. Idem poſſunt facere qui viſitant ex delegatione.

1651 *Cap. IV.* Quamquam.

ECcleſia, & perſonæ eccleſiaſticæ pro ſe, & pro rebus ſuis proprijs, quas non cauſa negociandi deferũt, vel deferri faciunt, vel tranſmittunt, nõ tenẽtur ſoluere pedagia, vel guidagia. Qui ergo pro perſonis, vel rebus exigit, vel extorquet per ſe vel aliũ ſuo vel alieno nomine, vel compellat ad ſoluendum; ſi ſit perſona ſingularis cuiuſcumq. dignitatis, conditionis, vel ſtatus, ſit excommunicatus; ſi collegium, vel vniuerſitas, eius locus ſit interdictus ipſo facto, nec abſoluatur, vel relaxetur ab interdicto, niſi plene reſtituerit exacta, & competenter ſatisfecerit de tranſgreſſione, non obſtante quacumque conſuetudine contraria, quæ potius corruptela dicenda eſt.

Gloſ. Vide *c. 1. de immunit. eccleſ.* Item ſi clerici ſe tranferant de loco ad locum cauſa negociationis, non debent ſoluere gabellas pro perſonis; nec ſi transferant res beneficiorum: ſed ſi transferant fructus patrimoniales cauſa negociationis, tenentur pedagia, & alias exactiones ſoluere, ſecus ſi pro neceſſitate ſua. Item in *clem. præſenti eod. tit.* præcipitur ordinarijs ſub pœna excommunicationis, ne ſint negligentes in publicandis his pœnis, & publicent eos, qui in illas inciderunt. Item vt quis abſoluatur, non ſufficit reſtituere, ſed requiritur etiam pœnitentia, *c. ſicut dignum, de homic.* & *c. quicumque, de hæret.*

1652 *Cap. V.* Perpetuo.

ARchiepiſcopus libere poteſt ſuam Prouinciã viſitare, licet eius ſuffraganei non ſint negligentes, & reiterare viſitationẽ eamdem,

dem, & accipere procuratores à locis viſitatis, non obſtante conſuetudine contraria. Item poteſt, dum viſitat, audire confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorum, & abſoluere cum ſalutari pœnitentia, non obſtante *c.1. eod. in 6.* Item poteſt per Prouinciam dare litteras Indulgentiarum.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, & procurationibus. Tit. XIII.

1653 *Cap. I.* Cum ſit.

OMnes Religioſi tenentur ſoluere onera, vt ſunt procurationes Legatorum Sedis Apoſtolicæ, iura epiſcopalia, & alia ſolita dari pro eccleſijs vel monaſterijs antequam veniſſent ad eos, quocumque modo, vel titulo, niſi excuſentur priuilegio Apoſtolico, exceptione vel alia iuſta cauſa. Quæ tamen cauſæ, & priuilegia non extenduntur ad eccleſias acquiſitas poſt Concilium Viennenſe, quod fuit anno 1311.

Gloſ. Vicarij conſtituti in beneficijs ſpectantibus ad monachos non tenentur ad onera, niſi religioſi darent penſionẽ Vicario, vt ſuſtineret hæc onera. Item eccleſia poteſt tranſire ad religioſos multis titulis. Vide.

1654 *Cap. II.* Ad noſtrum.

PRælati ſi ad monaſterium Ciſtercienſium venerint, non cauſa viſitationis, ſed hoſpitalitatis, non grauent illa, ſed tantum accipiant victualia, quæ gratioſe, & ex charitate eis miniſtrantur: ſi veniant cauſa viſitationis, accipiant procurationes debitas de iure vel conſuetudine; & ſi velint, poſſunt comedere carnes, non tamen intra ſepta monaſterij, vel ſaltem nõ intra portam regularem; & reliquias poſſunt dare pauperibus, nec in alio monaſteria grauentur.

Gloſ. Epiſcopi non poſſunt habere plures procurationes in vna die, niſi ex priuilegio Sedis apoſtolicæ, etiam ſi viſitent plura loca. *c. felicis in 6.* Item licet nec viſitatio nec procuratio tolli poſſit per compoſitionem, tamen poteſt componi de modo procurandi, & de numero procurandorum: v.g. quando veniam, dabitis alimenta pro me, & 6. vel 8. *c. quicumq.* 16. *q* 7. Idem quod dicitur de Ciſtercienſibus, ex identitate rationis intelligitur de omnibus regularibus.

Cap.

1655 *Cap.* *III.* Præſenti.

DIœceſani locorum omnino publicent, vel publicari faciant excommunicationem,& interdictum à iure latum contra eos, qui ſuo, vel alieno nomine exigunt, vel extorquent pedagia ab ecclеſijs, vel perſonis eccleſiaſticis pro earum rebus proprijs,quas non negociandi cauſa deferunt, vel deferri faciunt, vel tranſmittunt,donec exacta reſtituantur,& tranſgreſſores ſatisfecerint competenter, de quo in *cap.quamquam,eod.in 6.*

Gloſ. Prælati,qui non ſeruant hanc clement. peccant mortaliter, quia dicit, *Iubemus*. Item laici pro rebus quas portant ad vſum proprium,non ſoluunt vectigalia.Vide ibi & alios caſus. Item ſi naſcatur quæſtio inter exactores pedagij,& portatores, v.g. an ſit clericus, an res ſit ſua, an feratur ad negotiandum, ſtabitur iuramento deferentium,vel ſuorum nunciorum,niſi qualitas perſonarum aliter ſuadeat, vel fides de contrario ſit in promptu. *c.fin. de iuretur.* Item quoad perſonam ſufficit, ſi ſit in habitu, & tonſura clericali. *c.ſi iudex, de ſent. excom.in 6.* Item poſtquam tranſgreſſores reſtituerunt, & ſatisfecerunt, adhuc indigent abſolutione,& relaxatione interdicti. Item quando dicitur *reſtituatur*, intelligitur, *plene reſtituatur*, nec ſufficit cautio.

EXTRAV. COMM. LIB. III.
DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, & procurationibus.

1656 *Cap.* Vas electionis. *Benedictus xij.*

Trid ſeſſ. 24 Ref. 3. TAxat procurationes,& dicit quod ſtandum eſt conſuetudini,vel conuentioni circa quantitatem ſoluendam minore taxata: & vbi non eſt conſuetudo, nec conuentio,non excedant taxatam quantitatem in iſto cap. quam vide, quia breuitatis cauſa omitto: v.g. in inſulis, & partibus vltramontanis, & tranſmarinis, vt in Italia, Sicilia, Patriarchæ, & Archiepiſcopi à ſuis, & ab eccleſis ſuorum ſuffraganeorum pro procuratione vnius diei,ſiue in victualibus, ſiue in pecunia, à volentibus non vltra ſexaginta, à monaſterijs,& alijs eccleſijs habentibus collegium 12. & plurium non vltra 50. ab habentibus minus collegium, & alijs eccleſijs non vltra 40. Epiſcopi à Cathedralibus eccleſijs non vltra 50. à monaſterijs,& alijs eccleſijs collegiatis 12. vel plurium non vltra 40. ab habentibus collegium minus

minus duodecim, & alijs eccleſijs non vltra triginta: Abbates à ſuis monaſterijs, vel Prioratibus duodecim, vel plurium, non vltra viginti; ab habentibus minus duodecim, & alijs locis non vltra ſexdecim: Archidiaconi quoquo modo non vltra decem, & ſiat ſecundum valorem argenti Turonenſis. Si autem prædicti omnes ex priuilegio Apoſtolico poſſint per alios viſitare, & procurare in pecunia numerata, tunc Patriarchæ, & Archiepiſcopi in primo loco non vltra quadraginta; in ſecundo, non vltra triginta; in tertio loco, non vltra viginti octo. Epiſcopi in quocumque loco, non vltra viginti. Abbates non vltra decem in quocumque loco. Archidiaconi non vltra quinque Turonenſes argenteos. Item in prouincijs, & inſulis Franciæ taxa eſt maior. Item maior, & varia in Alemania, Anglia, Vngaria, Polonia, Suetia, &c. Item in Hiſpania eſt minor. Et prædicta intelliguntur, niſi conſuetudo, vel conuentio ſit de minori: quia tunc non eſt ſoluenda taxa, ſed hoc minus. Item ſi prælati, vel familiares eorum, ipſis prælatis ſcientibus, vel ratum habentibus, aliquid vltra taxationem acceperint etiam à volente, teneantur reſtituere duplum eiſdem eccleſijs infra duos menſes poſt receptionem, vel huiuſmodi ſcientiam. Ad idem etiam tenentur ſi per alios viſitent; aliter prælati poſt dictos duos menſes ſunt interdicti ab ingreſſu eccleſiæ: illi vero qui pro prælatis viſitarunt, ſunt ſuſpenſi ab officio, & beneficio, donec plene ſatisfaciant locis grauatis: & ſi quis familiaris Epiſcopi aliquid vltra acceperit in ſuo Epiſcopatu, reſtituat duplum de ſuo intra duos menſes: ſi ſecus, & eſt clericus, eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio; ſi laicus, eſt interdictus ab ingreſſu eccleſiæ, & ſuſpenſus à communione eccleſiæ, donec de duplo ſatisfaciat: nec valeat pro recipientibus remiſſio, liberalitas, vel gratia. Item prædictas taxationes debent ſoluere loca, quæ poſſunt; quæ non poſſunt, non ſunt grauanda vltra vires. Item qui ex priuilegio petunt ab eccleſijs charitatiuum ſubſidium, non poſſunt petere vltra taxam poſitam, quando prælati per alios viſitent. Item duodecim Turonenſes valent vnum florenum auri, boni, puri, & legalis ponderis, ac cunei Florentini. Item ſub hac conſtitutione comprehenduntur Abbates Ciſtercienſes viſitantes monaſteria ſui Ordinis.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CONSECRAT. ECCLESIÆ, vel Altaris. Tit. XL.

1657 *Cap. I.* Ad hæc. *Alex.iij.*

SI altare moueatur, vel lapis continens ſigillum frangatur, vel diminuatur, debet de nouo conſecrari altare, non tamen eccleſia: quia hoc non eſt conſuetum, licet id canones innuere videantur.

Gloſ. Licet altare in menſa altaris moueatur quoad formam, ita vt formam amiſerit per diminutionem, vel augmentum, & tabula conſecrata non moueatur de loco ad locum, tunc enim iterum non conſecratur. Item ſi menſa altaris enormiter fracta eſt, conſecrandum eſt altare. *c. quod in dubijs*, & *c. ligneis*, *eod.* nam conſecratio altaris præcipue intelligitur in coniunctione menſæ, ideſt lapidis ſuperioris, & ſtructura inferioris. Et ſi menſa remoueatur, vel aliquis lapis menſam tangens, eſt iterum conſecrandum altare: ſecus, ſi aliquid addatur altari, quia ſacrum trahit ad ſe non ſacrum. *c. ſi motum, de conſecrat. d.* 1. in qua altare vocatur menſa, & eccleſia vocatur altare.

1658 *Cap. II.* Tua. *Innoc.iij.*

ECcleſia poteſt conſecrari diebus feſtis, & non feſtis.

Gloſ. Sic etiam altare, ſic etiam virgines propter neceſſitatē.

1659 *Cap. III.* Quod.

QVando tabula conſecrata mouetur, vel enormiter frangitur, altare debet iterum conſecrari. Item oleum non conſecratum poteſt miſceri conſecrato.

Gloſ. Et dicitur totum conſecratum. ſic in reficiendis ſacris veſtibus poteſt apponi filum non conſecratum, & pannus non conſecratus, nec erit opus noua conſecratione.

1660 *Cap. IV.* Propoſuiſti.

QVando eccleſia eſt polluta propter homicidia, vel vulnera hominum, debet reconciliari per aquam benedictam cum vino, & cinere.

Gloſ. Eccleſia primo ſi dubitatur an ſit conſecrata, eſt conſecranda;

da; idem de altare. *c. eccleſia, vel altaria, de conſecrat.* Si eſt exuſta tota, vel maior pars, eſt iterum conſecranda; ſecus ſi tectum corruit, & parietes manſerunt. Tertio, ſi tota, vel maior pars ſimiliter fuerit deſtructa, eſt conſecranda: ſi ſucceſſiue, non; ſed ſufficit aſperſio aquæ benedictæ. Sed ſi remoueatur, vel enormiter frangatur altare, vel ſanguine, vel ſemine polluatur, non eſt conſecranda eccleſia, ſed reconcilianda, vt in textu.

1661 vſq. ad 1672 *Cap. V.* Cum ſis.

IN vna eccleſia, & vna Miſſa poſſunt plura altaria, compluresq. Epiſcopi conſecrari.

Gloſ. An Miſſa ſit de ſubſtantia conſecrationis, vide *cap. quod ſicut, de elect.*

1672 *Cap. VI.* Ligneis.

SI corruat totum tectum, & parietes ſint illæſi, & tabula, vel menſa altaris non ſit mota, nec enormiter læſa, licèt in ſua extremitate ſit modicum fracta, nec eccleſia, nec altare debet denuo conſecrari.

Gloſ. Eccleſia conſecratur in parietibus, in quibus fiunt cruces, & inunctiones, & non in tecto: ideo ſi ſtant, non conſecratur, nec ſi ſucceſſiuè reparati eſſent. *can. de fabrica, de conſecrat. d.* 1.

1673 *Cap. VII.* Conſuluiſti.

SI corpora excommunicatorum ſepeliantur in cœmeterio, polluitur cœmeterium, & eſt reconciliandum aſperſione aquæ ſolemniter benedictæ, vt fit in dedicatione eccleſiæ.

Gloſ. Idem de eccleſia: & corpora ſi diſcerni poſſunt, ſunt prius exhumanda, & extra cœmeterium, vel eccleſiam eijcienda. *cap. ſi ciuitas, de ſentent. excommun. in 6. cap ſacris, de ſepult.*

1674 *Cap. VIII.* Cum ſicut.

ECcleſia non eſt conſecranda, niſi prius ei fuerit prouiſum de dote; & qui eam facit conſecrare, tenetur eam dotare.

Gloſ. Eccleſia non eſt fundanda, niſi prius fuerit ei dos data, v. g. à patrono. *can. nemo, de conſecrat. d.* 1. & ſi hoc fuit ommiſſum in fundatione, non debet prius conſecrari, quàm dos fuerit conſignata. *cap. pia mentis*, 16. *q. vlt.* Item quanta debeat eſſe dos, vide ibi. Item ſi Epiſcopus conſecrat, vel fundat eccleſiam non aſſignata dote, tenetur ipſe dotare eam, ſicut debet alere or-

dinatum ſine titulo, ſi poteſt hoc facere ſine læſione ſuæ eccleſiæ, vel ſi habet proprium. Item fundator, vel eius hæres poteſt cogi ad donationem.

1675 *Cap. IX.* Aqua.

SImplex ſacerdos cum aqua per Epiſcopum benedicta, etiam de mandato Epiſcopi non poteſt reconciliare eccleſiam pollutam, ſed debet ipſemet Epiſcopus: quia licet poſſit committere, quæ ſunt iuriſdictionis, non poteſt ea quæ ſunt ordinis: & conſuetudo contraria eſt corruptela.

Gloſ. Reconciliatio quæ nulla eſt, per tolerantiam Papæ fit valida. *cap. quanto, de tranſlat. Epiſcopi*. Item conſuetudo contra naturam iuris non prodeſt, nec præſcribit oontra illud ius. *c. inter vos. c. quanto. c. vlt. de conſuetud.*

1676 *Cap. X.* Si eccleſia.

ECcleſia non conſecrata ſi polluatur effuſione ſanguinis, vel ſeminis, ſtatim eſt lauanda aqua exorcizata, ne ſuſpendantur organa diuinæ laudis; & quamcitius fieri poterit, eſt conſecranda.

Gloſ. Eccleſia non conſecrata gaudet eodem priuileg. quo conſecrata. Quare ſi in non conſecrata ſepeliatur excommnnicatus, vel paganus, non celebrabitur in ea niſi cadauer eijciatur. & prius aqua benedicta aſpergatur; & parietes ſunt radendi. *cap. eccleſia. can. vbi, de conſecrat. diſt.* 1. & *cap. penult. de immunit. eccleſia.* Vnde ſi quis in eam confugerit, debet eccleſia defendi, quia eſt locus Deo dicatus auctoritate Epiſcopi; & qui in eo delinquit, eſt ſacrilegus, licet grauius peccet qui peccat in conſecrata, quam qui in non conſecrata. Item ſimplex ſacerdos poteſt non conſecratam purgare à pollutione cum aqua benedicta ab eo.

IN SEXTO LIBER III.

DE CONSECRAT. ECCLESIÆ, vel altaris. Tit. XXI.

1677 *Cap. XI.* Si eccleſiam.

SI eccleſia polluatur effuſione ſanguinis, vel ſeminis, cenſetur etiã pollutũ cœmeterium, ſi eſt illi contiguum; & in eo nõ poteſt quis ſepe-

ſepeliri, antequam ſit reconciliatum: ſi eſt remotum ab ea, non cenſetur pollutum. Item ſi polluatur cœmeterium contiguum, non tamen eccleſia cenſetur polluta, quia minus dignum non trahit maius. Item quando ſunt plura cœmeteria contigua diuiſa vno pariete, licet ex vno in aliud per portam eatur, tamen ſi vnum polluatur, non cenſetur pollutum aliud.

Gloſ. Vt polluatur Eccleſia, effuſio ſanguinis debet eſſe iniurioſa, & humani: quare ſi me defendendo effundo ſanguinem, vel aggreſſorem occido, non polluitur eccleſia, nec cenſeor irregularis. Item effuſio ſanguinis debet eſſe in magna quantitate, ſeu abundantia: quia ſi effundantur duæ vel tres guttæ, non dicetur polluta eccleſia. Item ſi in eccleſia occidatur homo ſine ſanguinis effuſione, eccleſia eſt polluta, & reconcilianda. *cap. propoſuiſti, eod.* Item ſi extra eccleſiam vulneratur quis, & fugiat ad eccleſiam, & in ea ſanguinem effundat, non polluitur; ſed ſi intus vulneratur, & foris ſanguinem fudit, vel colligit in vaſe, eccleſia eſt polluta: ſi ſupra tectum vir occidatur, vel ſub eccleſia in ſpelunca vel cauerna, tunc probabiliter non eſt polluta, quia extra eccleſiam. *c. 2. de officio deleg. in 6.* Quid ſi martyr in eccleſia occidatur, eſt ne polluta? res eſt dubia: putat probabiliter quod ſic, ex actione effundendi, non ex paſſione; ſed locus ſanguinis non lauatur, quia non polluit, ſed potius conſecrat. Item qui ſanæ mentis irato animo vulnerat, vel interficit, polluitur eccleſia. Item licet Archidiaconus teneat effuſionem ſeminis matrimonialis non polluere eccleſiam, tamen contrarium eſt verius ratione loci. Item quod dicitur de eccleſia, & cœmeterio ratione pollutionis, intelligitur etiam ratione interdicti. Item quando cenſetur pollutum cœmeterium, tunc reconciliata eccleſia cenſetur reconciliatum & cœmeterium abſque alia reconciliatione. Item quando quis habet portam domicilij in vna Parochia, & reliquam domum in alia, cenſetur parochianus illius parochiæ in qua eſt domus, & non in qua eſt porta.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CELEBR. MISSARVM, & ſacramento Euchariſtiæ, & diuinis officijs. Tit. XLI.

1678 *Cap. I.* Presbyter.

PResbyter dicto Matutino Officij dicat Horas, & Veſperas horis competentibus; & mane dictis horis viſitet infirmos: mox ſi vult, exeat ad opus rurale ieiunus, vt deinde poſſit ſuccurrere hoſpitibus, infirmis, defunctis, &c. vſque ad ſtatutam horam pro qualitate temporis: nam Matutinum dicitur media nocte.

Gloſ. Clerico pauperi, qui ex beneficio viuere nequit, ſed oportet vt exeat ad opus rurale, conſulitur vt dicat omnes horas, etiam Veſperas mane, ne deinde propter occupationes aliquã relinquat; alias eſſent dicendæ ſuo loco, & tempore. *c. in cauſis, de elect.* Item clericus, cui non ſufficit eccleſia ad victum, & veſtitum, quærat ex ſuo artificio abſque detrimento ſui officij. *c. clericus, d. 9. & 21. q. 1. c. 1.* Item Miſſa poteſt celebrari vſque ad Nonam. *cap. ſolent, d. 1. de conſecr.*

1679 *Cap. II.* Quidam.

NOn permittitur laicis, vt ex conſuetudine audiant eamdem Miſſam votiuam, v. g. de Trinitate, vel de S. Michaele, niſi ſuo tempore, vel aliquando; ſed audiant Miſſam currentem in illo die.

Gloſ. Loquitur in caſu quando in eccleſia eſt tantum vnus preſbyter, qui debet celebrare de die. Item aliquid prohibetur non quia malum, ſed propter id quod ſequi poteſt. *c. & ſi Chriſtus, de iureiur. c. denique, d. 21.*

1680 *Cap. III.* Conſuluiſti. *Innoc. iij.*

SVfficit ſacerdoti ſemel in die celebrare, niſi in Chriſti Natali, & in caſu neceſſitatis.

Gloſ. Neceſſitas celebrandi pluries eſt, ſi poſtquam celebrauit moriatur aliquis, vel cauſa honeſtatis, vel vtilitatis, vt ſi ſuperueniat aliqua magna perſona, quæ velit Miſſam audire. *c. 1. & 2.*

1681 *Cap. IV.* Conſilium.

IN diebus feriatis, ſeu profeſtis, ideſt procul à feſtis, quando dicitur Miſſa votiua, v. g. S. Spiritus, vel B. Mariæ, quamuis dicatur Præfatio propria, non tamen dicitur Symbolũ, neque Gloria, vt oſtendatur differentia inter cõmemorationem, & ſolemnitatem.

1682 *Cap. V.* Ex parte.

SAcerdos poſtquàm totum ſacramentum Euchariſtiæ accepit, debet ſemper infundere vinum, & accipere, niſi quando eodem [illegible] die

die deberet Miſſam celebrare, quia tunc ſi infuſum vinum acciperet, non poſſet amplius celebrare.

Gloſ. Celebrans, vt in *c. conſuluiſti*, debet eſſe ieiunus etiã à purificatione, & multo magis à medicina. an antequã cibus ſit digeſtus poſſit ſumi corpus Chriſti? *c. tribus, de conſecr. d. 2.* dicit quod non.

1683 *Cap. VI.* Cum Marthæ.

VErba, quæ non ſunt in Euangeliſtis, & ſunt poſita in canone Miſſæ, vt myſterium fidei eleuatis oculis in cælum æterni teſtamenti Apoſtoli acceperunt à Chriſto, & ſucceſſores ab Apoſtolis, & multa alia: vt, *Beatius eſt dare quàm accipere. Viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Iacobo*, & declarantur verba canonis ibi. Item in ſacramento Euchariſtiæ ſubtiliter tria diſtinguuntur: primò, forma viſibilis, ideſt panis, & eſt ſacramentum geminæ rei, ſed non eſt res: ſecundo, veritas corporis, & eſt ſacramentum, & res; ſacramentum vnius, & res alterius: tertiò, virtus ſpiritualis, ideſt vnitatis, & charitatis; & eſt res gemini ſacramenti, ſed non ſacramentum. Item quamuis ſint opiniones, an aqua cum vino in ſanguinem conuertatur; aliqui dicunt, quod aqua mutatur in aquam lateris, & vinum in ſanguinem; aliqui, quòd aqua remanet circumfuſa ſpeciebus vini, ſicut circumfunderetur vinum infuſum in ſanguinem Chriſti: ſed probabilius eſt quod aqua cum vino in ſanguinem tranſmutetur. Item non eſt orandum pro Sanctis, quia iniuriam facit Sancto, & Martyri qui orat pro Sancto, & Martyre, quia ipſi non indigent oratione noſtra, ſed nos egemus oratione illorum. Et quando dicitur, *hac oblatio proſit, vel proficiat tali Sancto*, intelligitur vt magis, ac magis à fidelibus honorificetur in terris, licet ſecundum aliquos gloria Beatorum augeatur vſque ad diem iudicij.

Trid. ſeſſ. 13. de Euchariſtia.

1684 *Cap. VII.* De homine.

GRauis peccat ſacerdos qui in peccato mortali in Miſſa fingit ſe conſecrare, & non conſecrat, quàm qui conſecrat in peccato mortali.

Gloſ. Qui eſt in peccato mortali non debet celebrare, quia eſt ſuſpenſus quoad ſe, non quoad alios. *c. vlt. de cobab. cler. & mulierum*, & *c. ſacerdotes*, 1. *q.* 1. Sed ſi ſit ſimoniacus, vel notorius fornicator, eſt ſuſpenſus quoad ſe, & quoad alios, 32. *diſt. §. verum nullus*, & *c. præter hoc*, & *de ſim. cap. tanta*: ſed ſi ſacerdos habeat prius contritionem in neceſſitate, poteſt celebrare. *c. de cetero.* & *c. à nobis, de ſentent. excom.*

1685 *Cap. VIII.* In quadam.

DEclarat quod Chriſtus fuit verus Deus contra Arrianos,& verus homo, non ex corpore phantaſtico contra Manichæum. Item determinat quod à latere Chriſti fluxit vera aqua, & non flegma, vel miſtum: & ſicut in ſanguine relucet ſacramentum redemptionis; ſic in aqua ſacramentum regenerationis.

1686 *Cap. IX.* Dolentes.

PRohibet ſub pœna ſuſpenſionis, ne clerici, vel prælati vacent vſque ad mediam noctem commeſſationibus ſuperfluis, vel fabulationibus illicitis, ne matutinum continuata ſincopa tranſcurrant; Miſſis aliquando interſint, vel celebrent,& ſimilia. Item præcipit in virtute obedientiæ, vt diuinum officium cum nocturnum, tum diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter, & deuote.

Gloſ. Qui canonis inobedientiam incurrit, cum eo mitius agitur, quam cum eo, qui incurrit inobedientiam Iudicis, *cap. ſi celebret, de cleric. excommun.*

1687 *Cap. X.* Sane. *Honor. iij.*

PRæcipitur vt ſacerdotes conſeruēt Euchariſtiam in loco ſingulari, mundo, & ſignato honorifice, deuote, & fideliter. Item quilibet ſacerdos frequenter doceat plebem ſuam, vt cum eleuatur Hoſtia in Miſſa, reuerenter ſe inclinent: idem faciat cum defertur ad infirmum, quam decenti habitu ſuperpoſito mundo velamine manifeſte, & honorifice ante pectus cum omni reuerentia, & timore, ſemper lumine præcedente. Item prælati tranſgreſſores huius decreti grauiter puniantur.

Gloſ. Cuſtodiatur ſub clauibus. *c. 1. de Euchariſt.* Item vbicumque non ſtatuitur certa pœna, punitur ad arbitrium Iudicis.

1688 *Cap. XI.* Cum creatura.

Trid. ſeſſ. 22. c. 1. IN collegiatis eccleſijs celebrabuntur duæ Miſſæ ſolemnes conuentuales, vna pro anniuerſarijs defunctorum, altera pro feria, vel feſto currenti, ſecundum temporum congruentiam.

Gloſ. Licet anniuerſarium dicatur quod eſt reuoluto anno à die mortis, tamen hic dicitur officium anniuerſarium, ideſt quod fit quotidie pro defunctis à ſacerdotibus conuentualiter, & ſingulariter cum paucis; nec ſi celebretur vna Miſſa feriæ ſolemniter, eſt relinquenda illa defunctorum.

1689 *Cap. XII.* Te referente.

QVia valde felix eſt qui digne celebrat vnam Miſſam in die, ideo Epiſcopus ſolus in die cœnæ Domini debet Miſſam celebrare in ſua eccleſia, ibi chriſma conficere.

Gloſ. Colligitur quod Miſſa ſit de ſubſtantia confectionis chriſmatis, ſicut dicitur de collatione ordinum. Item melius eſt celebrare Miſſam de illo die, quàm aliam.

1690 *Cap. XIII.* Pernicioſus.

IN ſacrificio Miſſæ plus vini quam aquæ eſt ponendum; & contrarium non eſt permittendum tamquam pernicioſum, quia eſt cõtra generalem conſuetudinem eccleſię.

Gloſ. Generalis conſuetudo eccleſiæ ab omnibus eſt ſeruanda. *cap. contra morem, d.* 100. vt eſt hæc ponendi plus vini, quam aquæ. ſic attenditur conſuetudo in baptiſmo. *c. de trina, de conſecrat. d.* 4. ſic conſuetudo Miſſæ, & aliorũ officiorum diuinorum eccleſiæ Metropolitanæ eſt ſeruanda ab omnibus eccleſijs ſuæ prouinciæ. *c. inſtitutio, de conſec. d.* 2. ſic in matrimonio. *c. ſuper eo, de coniug. ſpir.* ſic etiam in ieiunio, *c.* 2. *de obſeruat. ieiun.*

1691 *Cap. XIV.* Litteras.

PResbyter, qui ex mera malitia, vel nimia diſſipientia celebrare præſumpſerit in pane fermentato, vel ſcipho ligneo, vel ſine igne, & aqua, eſt perpetuo deponendus ab officio, & beneficio.

Gloſ. Calix licet antiquitus fuerit ligneus; nunc debet eſſe argenteus. *c. vaſa, de conſec. d.* 1. & non de ære, vel de auricalco, nec de vitro, vel ligno, *c. vt calix, de conſec. d.* 1. Item ſuper idem crimen non eſt ſemel, & iterum quærendum. *c. de his, de accuſat.*

CLEMENTIN. LIB. III.
DE CELEBRAT. MISSARVM, *& alijs diuinis officijs.* Tit. XIV.

1692 *Cap.* Graui.

SI Superiores locorum ſint negligentes, eorum Superiores curent vt cathedralibus, regularibus, & collegiatis eccleſijs horis debitis deuotè pſallatur, & in alijs conuenienter, & deuotè celebretur diuinum officium nocturnum, & diurnum, & curent per cenſuras,

ſuras, vel alia remedia, prout poterunt; compeſcant contradicto-res, & faciant vt ſeruentur canones in his, & in alijs quæ pertinent ad diuinum cultum, reformationem, & honeſtatem eccleſiarum, & cœmeteriorum. v. g. vt non recitent tranſcurrendo, imminuendo, immiſcendo extranea, vana, profana, inhoneſta colloquia, tarde veniendo ad chorum, ante finem officij exeundo ſine cauſa, aues portando, vel faciendo portari, canes venaticos ſecum ducendo, ſine habitu vel tonſura, vel nimis indeuotè, in cœmeterijs choreas diſſolutas faciendo, diebus feſtis canendo cantilenas inſolitas, &c. vel ſeruiendo cum vaſis, veſtimentis, & ceteris ornamentis indecentibus, penſatis eorum facultatibus, & ſimilia.

1693 *Cap.* Dignum.

CLerici etiam Religioſi, qui ſunt commenſales domeſtici Cardinalium, vel aliorum Pontificum catholicorum, poſſunt ſe commodare in diuinis officijs ſuis Prælatis, ideſt dicant idem officium quod dicunt ipſi; nec tenentur ad aliud dicendum.

Gloſ. Nomine Pontificum non veniunt electi in Epiſcopos, vel confirmatos, niſi ſint conſecrati; etiam in conceſſione priuilegiorũ. Item monachus Prælatus eccleſiæ ſecularis dicet officium clericale, non monachale. *d.*22.*q.*185.*ar.*8.

EXTRAV. COMM. LIB. III.

DE CELEBR. MISSAR.

1694 *Cap.* Diſcipulorum. *Ioan.xxij.*

INdicuntur preces dicendæ in Miſſa pro eccleſiæ neceſſitate, cum indulgentia 20. dierum.

DECRETALIVM LIBER III.

DE BAPTISMO, ET EIVS effectu. Tit. XLII.

1695 *Cap. I.* Si quis. *Alex. iij.*

SI omittatur, *Ego te baptizo*, licet ter immergatur, & dicatur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, non eſt baptiſmus.

Gloſ.

Gloſ. Verbum (ego) non eſt de ſubſtantia formæ, quia vox hæc (baptizo) facit plenum ſenſum ſine (ego) *c. retulerunt, de conſecr. diſt.*4. Item quando in *c.à quodam, de conſecr. d.*4. dicitur valere baptiſmum in nomine Trinitatis, Trinitatis intelligitur explicite, & in nomine Chriſti virtualiter.

1696 *Cap. II.* De quibus.

QVando dubitatur an quis ſit baptizatus, eſt baptizandus ſub conditione, ideſt, ſi es batizatus non te baptizo: ſi non es baptizatus, ego te baptizo,&c.

Gloſ. De hoc *c.nullum,de conſecr. d.*4. *c.ſolemnitaies,d.*1. & in ordinatione *c.presbyteri diſt.* 68.

1697 *Cap. III.* Maiores.

BAptiſmus vtiliter confertur paruulis, licet actu non credant, nec intelligant, nec ament, quia remittit culpam originalem, & aperit cælum. Baptiſmus ſucceſſit circumciſioni, quæ non aperiebat cælum, & ſic dandus paruulis. Item dicere, quod ſit ſeruanda lex Moſaica,& Euangelica, hæreticum eſt. Item paruulis infunduntur virtutes. Item Iacobus: *Charitas operit multitudinem peccatorum*. & Luc.7. *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* loquuntur de adultis. Item peccatum originale,quia contrahitur ſine conſenſu, remittitur etiam ſine conſenſu,vi ſacramenti. Peccatum actuale, quia committitur cum conſenſu, nec ſine conſenſu relaxatur: vt in adultis,qui ſi dormientes baptizentur, non iuſtificantur; & cum actuale non remittatur,eius pœna eſt gehenna. Nec remittitur originale, cuius pœna eſt carentia viſionis; Trid. ſeſſ. 5. alioquin videret Deum, qui cruciaretur in gehenna; ſed Dei perfecta ſunt opera. Item qui terroribus, & ſupplicijs violatur,trahitur; & ne aliud detrimentum incurrat, ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi, vere eſt baptizatus habens characterem, & eſt cogendus ad obſeruantiam fidei Chriſtianæ, quia conditionaliter vult, licet abſolutè nolit, ſicut de eo, qui ficte accedit; & ſic intelligitur Conc. Tolet. *c.de Iudæis,d.*45. Qui verò numquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit, & non erit baptizatus ſi baptizetur: ſicut qui contradicit,& reclamans cogitur violenter thurificare idolis, non eſt reus alicuius culpæ, nec eſt compellendus ad obſeruãtiam legis Chriſtianæ taliter baptizatus. Item ſi dormientes, & amentes baptizentur, antequam dormirent, vel inſanirent contradicebant, non recipiunt characterem, quia intelligitur propoſitum contradictionis durare in eis: ſi vero non contradi-

tradicebant ſed erant cathecumeni cum propoſito baptiſmi, tales: ſi baptizentur, vt conſueuit Eccleſia baptizare, recipiunt caracterem, quia non poſuerunt obicem.

Gloſ. Voluntas coacta, voluntas eſt.

1698 *Cap.* *IV.* Debitum.

SI quis ſe ipſum baptizaret infundendo aquam ſupra ſe dicendo, *ego me baptizo*, non eſſet baptiſmus, ſed eſſet denuo baptizandus, quia inter baptizatum, & baptizantem debet eſſe differentia. Matt. 10. *Ite baptizate omnes gentes, &c.* & Chriſtus voluit baptizari: & ſicut in carnali generatione alius eſt qui gignit, alius qui gignitur, ſic & in ſpirituali oportet denuo nos naſci; & niſi quis renatus &c. tamen qui ſe ipſum baptizat non habens copiam alterius, ſi moreretur, ſaluaretur propter fidem ſacramenti, non proter ſacramentum fidei, ideſt ob ſacramentum in voto.

1699 *Cap.* *V.* Non vt.

IN quocumque caſu deeſt in baptiſmo materia, vel forma, ideſt verbum, vel elementum, non eſt baptiſmus.

1700 *Cap.* *VI.* Licet græcos.

PRæcipitur Græcis ne baptizent eos qui fuerunt baptizati à Latinis, ſub pœna excommunicationis & depoſitionis ab officio & beneficio; nec debent reputare coinquinata altaria, ſuper quibus Latini celebrarunt, & conſequenter nec lauare antequã ſacrificent.

Gloſ. Qui hoc faciunt, ſunt ipſo iure excommunicati.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE BAPTISMO, ET EIVS effectu. Tit. XV.

1701 *Cap.* Præſenti.

PRæcipitur vt baptiſmus conferatur in eccleſijs, in quibus ſunt fontes ad hoc ſpecialiter deputati; & prohibetur ne fiat in aulis, vel cameris, vel alijs priuatis domibus. Excipiuntur duo caſus: primo niſi ſint filij Regum, vel Principum: ſecundo, quando eſſet talis neceſſitas, vt ſine periculo non poſſet ad eccleſiam duci. Qui ſecus facere præſumpſerit, vel ſuam in hoc præſentiam exhibuerit, ita caſtigetur ab Epiſcopo, vt alij id attentare non præſumant.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Nomine Principis intelligitur pro notabili Potentato merito comparando Regiæ dignitati: vnde hoc decretum non extenditur ad Marchionem, Comitem, Ducem, Baronem, nec ad Tyrannos, licet ſint in Regia poteſtate. Idem dicitur de nepotibus natis ex filijs Regum, & Principum deſcendentibus ex maſculis, & naturalibus, quia text. dicit, liberi, & non, filij: nam nomine filiorum non veniunt nepotes.

DECRETALIVM LIB. III.

DE PRESBYTERO NON baptizato. Tit. XLIII.

1702 *Cap.* Si quis. *Innoc.iij.*

SI Presbyter cognoſcitur non fuiſſe baptizatus, denuo baptizetur, & iterum ordinetur.

Gloſ. Baptiſmus eſt ianua, ideo ordo non tenuit.

1703 *Cap.* Apoſtolicam.

PResbyter non baptizatus ſi moriatur, ſaluatur: quia perſeuerantia in fide, & confeſſione Chriſti, etiam baptiſmus in voto, quando non poteſt in re, ſoluit peccatum originale, ex Auguſtino & Ambroſio: & ſic poſſumus offerre ſacrificia, & preces in eccleſia pro eo.

1704 *Cap.* Veniens.

LIcet aliqui putarint non baptizatum, ſi ordinetur, accipere characterem, quia & ſi non per ſacramentum baptiſmi, ſaltem per fidem factum eſt membrum Chriſti habens in ſe fundamentum, ideſt Chriſtum, præſertim quia ſine hoc ſacramento poteſt ſumi ſacramentum coniugij, ergo & ordinis: tamen quia Conc. in *c. ſi quis præsbiter eod.* determinat oppoſitum, tamquam tutius, ideo presbyter non baptizatus eſt iterum baptizandus, & ordinandus; nec dicetur reiteratū, quod ambigitur eſſe factum; nec male de ſacramento ſentitur, cum ex neceſſitate, non ex contemptu relinquitur. Item qui eſt natus ex parentibus Chriſtianis, & inter Chriſtianos eſt fideliter conuerſatus, ita præſumitur eſſe baptizatus, vt hæc præſumptio ſit habenda pro certitudine, donec euidentiſſimis argumentis forſan contrarium probaretur.

Gloſ. Cathecumeni licet non ſint adhuc baptizati, poſſunt tamen

men

men accipere Euchariſtiam. *Sot.in* 4.*diſt.*12.*q.*1. 43. Item quando certum eſt quod non ſit baptizatus, eſt ſimpliciter baptizandus. Si dubium, ſub conditione. Item violenta præſumptio admittit probationem in contrarium.

DECRETALIVM LIB. III.

DE CVSTODIA EVCHARISTIÆ, chriſmatis, & aliorum ſacramentorum. Tit. XLIV.

1705 *Cap. I.* Statuimus. *Innoc.iij.*

Trid. ſeſſ. 13. c. 6.

CHriſma & Euchariſtia debent fideliter ſub clauibus cuſtodiri: & ſi is ad quẽ ſpectat cuſtodia, incaute illa relinquit, ſuſpendatur ab officio tribus menſibus; & ſi pro eius incuria nefandum quid acciderit, puniatur grauiori pœna.

Gloſ. Idem *de celeb.miſſ.c.ſane*. Item Euchariſtia non debet ferri ad infirmos per laicos, ſed per presbyteros, *c. peruenit de conſecrat. d.* 2. vel per Diaconum, ſi neceſſe ſit. *c. preſente* & *c.diaconus. d.*33. Item qui facit culpam, tenetur ad ea omnia quæ ſequuntur ex culpa. *c.de neptis* 31. *q.*2. Item hæc pœna erit ad arbitrium Iudicis, quia non determinatur hic. *c.de cauſis de officio delegat.*

1706 *Cap.* Relinqui.

PRohibet ne ſupellectilia clericorum, vel laicorum admittantur in eccleſijs, niſi propter hoſtiles incurſus, aut repentina incendia, aut alias vrgentes neceſſitates; & ceſſante neceſſitate res ad priſtina loca reportentur. Item præcipit vt oratoria, vaſa, corporalia, veſtimenta, pallæ altaris, munda, & nitida conſeruentur: quia nimis videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis.

Gloſ. In eccleſijs poteſt, & debet iudicium eccleſiaſticum exerceri. *c. præceptum* 2. *q.*2. Sed non ſæculare *c.*1. *de immun. eccleſ.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE RELIQVIIS, ET VENERAT. Sanctorum. Tit. XLV.

Cap.

1706 *Cap.* Audiuimus. *Alex. iij.*

NOn licet alicui venerari aliquem pro Sancto, etiam ſi fierent miracula ſuper eum, ſine auctoritate Papæ, & multo minus ſi in ebrietate fuerit occiſus.

Gloſ. Aſſidua ebrietas eſt peccatum mortale. *cap.nullus, de conſecrat.diſt.5.* & *cap.eu demum,diſt.25.* & *cap.Epiſcopus,diſt.35.* alioquin eſt veniale. *D.Thom.2.2.q.150.art.2.*

1707 *Cap.* Cum ex eo.

ANtiquæ reliquiæ extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Item reliquias de nouo inuentas nemo venerari præſumat, niſi prius auctoritate Rom.Pont. fuerint approbatæ. Item prælati non permittant eos, qui ad eorum eccleſias cauſa venerationis accedunt, varijs figmentis, vel falſis documentis decipi, vt fieri ſolet in pluribus locis, occaſione quæſtus.

Gloſ. Nec ſpiritualia, nec ſpiritualibus annexa vendi poſſunt. *cap. querelam, de ſimon. cap.de iure, de iurepatr.* & qui vendit ſpiritualia, committit capitale crimen cum ſimonia. *cap.qui ſtudet, 1.q.1.*

IN SEXTO LIB. III.

DE RELIQVIIS, ET VENERAT. Sanctorum. Tit. XXII.

1708 *Cap.* Glorioſus.

FEſta duodecim Apoſtolorum, quatuor Euangeliſtarum, & quatuor Doctorum SS.Gregorij, Auguſtini, Ambroſij, & Hieronymi, præcipitur annis ſingulis in perpetuum per vniuerſas mundi eccleſias ſub duplici officio ſolemniter celebrari.

Gloſ. Eſt licitum cuique orare in ſecreto aliquem defunctum, quem ſanctum credit, vt pro ſe intercedat apud Deum, quamuis ſolemniter publicè non liceat. Item ad canonizandum ſanctos multa ſunt inquirenda, quæ vide ibi.

CLE-

materia peccare mortaliter, errat; & libri de hac materia ſcripti ſunt reprobati à Sede Apoſtolica: & qui in ſermonibus, aut quomodolibet audet affirmare prædictas propoſitiones reprobatas à Papa eſſe veras, vel poſſe teneri libros, ipſo facto eſt excommunicatus, & reſeruatus Papæ. Item iiſdem pœnis, & cenſuris ſupponitur qui audet dicere, eſſe hæreſim, vel peccare mortaliter eum qui credit, & tenet contrariam opionionem: & pro incurrenda hac excommunicatione reuocantur priuilegia etiam de verbo ad verbũ. Item tranſumpto manu publici notarij confecto, & authenticato ſigillo alicuius Prælati eccleſiaſtici eſt ſtandum, ſicut litteris originalibus, ſi exhiberentur.

DECRETALIVM LIB. III.

DE OBSERVAT. IEIVNIORVM.

Tit. XLVI.

1712 *Cap. I.* Ex parte. *Innoc. iij.*

QVando aliquod feſtum venerit in die Lunæ, eius vigilia ieiunabitur in Sabbato. Item vigilia S. Matthæi Apoſtoli debet ieiunari.

1713 *Cap. II.* Conſilium.

VIgiliæ omnium Apoſtolorum ſunt ieiunandæ præter vigilias SS. Philippi, & Iacobi, & S. Ioannis Euangeliſtæ, quia celebrantur in ſolemnitate Paſchali, & Natalis Domini. Item ieiunium Aduentus agebatur Romæ. Item feſtum S Bartholomæi celebretur ſecundum conſuetudinem loci. Item qui propter neceſſitatem, ideſt ne pereant, in quadrageſima carnes comedunt, non peccant, nec ſunt puniendi: bene quidem eſt orandum pro ipſis, ne Deus imputet hoc, quia bonarum mentium eſt ibi timere culpam, vbi minime reperitur. Item ſeruetur conſuetudo loci, dummodo non emergat periculum infirmis, & debilibus circa comeſtionem carnium. Item quando infirmi tempore ieiunij petunt veſci carnibus, cum vrgens neceſſitas exigit, debet concedi, vt euitetur in eis maius periculum.

Gloſ. Tempore feſtiuitatis Paſchalis nullum ieiunium eſt neceſſitatis. *can. ieiunium. d* 76. niſi Rogationes, & Pentecoſtes. *can. Rogationes, de conſecr. di.* 3.

1714 *Cap. III.* Explicari. *Honor. iij.*

SI Natiuitas Chriſti venerit feria vj. eſt licitum omnibus veſci carnibus ſecundum conſuetudinẽ eccleſiæ generalis. Excipiuntur illi, qui habent votum, vel regularem obſeruantiam in contrarium. Si vero aliqui ob deuotionem velint illa die abſtinere à carnibus, non ſunt reprehendendi.

Gloſ. Qui vouerunt non comedere carnes, & nihil exceperunt, tenentur etiam in die Natiuitatis abſtinere, *cap. quia circa, de priuileg.* Item conſuetudo generalis eccleſiæ eſt ſeruanda tamquam lex. *cap. pernicioſus, de celebrat. Miſſar.*

DECRETALIVM LIB. III.

DE PVRIFICATIONE POST partum. Tit. XLVII.

1715 *Cap.* Volens. *Greg. iij.*

MVlier poſt partum poteſt ſtatim ingredi eccleſiam, quia euanuit vmbra legis, & illuxit veritas Euangelij. Si tamen ex veneratione aliquandiu velit abſtinere, non eſt improbanda eius deuotio.

DECRETALIVM LIB. III.

DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS, vel reparandis. Tit. XLVIII.

1716 *Cap. I.* Quicumque.

Trid. ſeſſ. 7. Ref. 8.

HAbens beneficium eccleſiaſticum contribuere omnino tenetur, vel adiuuare ad reparationem, vt ad tecta reſtauranda, vel eccleſias emendandas.

Gloſ. Intelligitur quando quarta ad hoc deputata non ſufficit. *cap. vnio, 10. quæſt. 3.*

1717 *Cap. II.* Cum dicat.

VBi aliqui leproſi congregantur ſub communi vita, permittitur eis conſtruere ſibi eccleſiam cum cœmeterio, & habere proprium presbyterum, ſine iniuria tamen veterum eccleſiarum: quod enim eis ex pietate conceditur, non debet redundare in aliorum iniuriam.

iuriam. Item de hortis, & nutrimentis animalium ſuorum non cogantur ſoluere decimas.

Gloſ. De alijs tenentur, niſi ſint religioſi. Item ſex vel pauciores ſufficiunt, dummodo velint eccleſiam dotare. Item veteres eccleſiæ per nouas non debent lædi. *cap. quicumque, 16. q. 1.* Item nullius inopia eſt releuanda cum iactura alterius; & ſi Princeps concedit alicui ædificare in loco publico, intelligitur ſine damno alterius; & beneficia Principis ſunt interpretanda, vt incipiant non eſſe iniqua.

1718 *Cap. III.* Ad audientiam. *Alex.iij.*

QVando aliqua villa valde diſtat ab eccleſia Parochiæ, vt ſit incommoda, poteſt ædificari eccleſia in illa, & dotari, & prouentus illius villæ, ac dos dentur ſacerdoti eligendo à perſona maioris eccleſiæ, dummodo maior eccleſia habeat ſufficientes redditus præter eos villæ. Et ſi Rector illius Parochiæ, vel maioris eccleſiæ ſit negligens in eligendo, Epiſcopus eligat, & ſeruetur debitus honor villæ erga matricem.

Gloſ. Vel vt detur aliquid annuatim parochię arbitrio Epiſcopi, vel vt veniant ad ſcrutiniũ, & baptiſma, & cap. & ſimile; vel ſeruetur illi ſepultura, vel ſimile. Itẽ Rector præſentet eum cũ conſenſu patroni. Item ex iuſta cauſa poteſt cõſtitui eccleſia in parochia, & in vita cũ conditionibus prædictis: iuſta cauſa erit difficultas. Item in tali cauſa Epiſcopus non poteſt dare huic nouæ eccleſiæ decimas loci.

1719 *Cap. IV.* De his.

REctores eccleſiarum parochialium poſſunt compelli, vt de bonis Eccleſiæ, quæ eis ſuperſunt, conferant ad reparationem, & inſtitutionem eccleſiarum, vt eorum exemplo alij inuitentur.

1720 *Cap. V.* Ad audientiam. *Vrb.iij.*

COnceditur à Papa cuidam petenti, vt in eccleſia cathedrali cũ conſenſu Ordinarij poſſint inſtitui Canonici Regulares: verum clericis ſecularibus, qui ſuperſũt in illa eccleſia, nullũ fiat præiudiciũ: ſed dũ vixerint, prouideantur de neceſſarijs. Itẽ de iure non conceditur priuilegium nõ exiſtẽtibus adhuc canonicis, v.g. Regularibus.

Gloſ. Hæc indulgentia valet, vt clericis inuitis poſſint inſtitui Regulares, dummodo illis prouideatur, quia ſine licentia Papæ poſſent inſtitui cum conſenſu Epiſcopi, & clericorum. Item prouiſio poteſt fieri etiam alibi ab Epiſcopo, & honeſtius. Item gratia non conceditur cum præiudicio tertij *c. cum dicat, eod.* Item non datur priuilegium rei, quæ non eſt; & ſic non dicitur reſcriptum ante lites.

1721 *Cap. VI.* Tua. *Cæleſt.iij.*

LIcet Epiſcopus iurauerit non alienare res eccleſiæ,tamen ſi populi indigeant noua eccleſia, poteſt eam Epiſcopus conſtruere, licet ſua propria eccleſia aliquid pati videat.

*Gloſ.*Quia iuramentum non extendebatur ad hunc caſum,ex quo populus indigebat.*cap.cum M.de conſt.* & *c.ad audientiam, eod.* iuramentum enim non extenditur ad caſum inopinatum. Item cauſa conſtruendi nouam eccleſiam, etiam in præiudicium aliarum, eſt indigentia populorum.

DECRETALIVM LIB. III.

DE IMMVNIT. ECCLESIARVM, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium. Tit. XLIX.

1722 *Cap. I.* Vt in domibus. *Ioan.Papa.*

Trid. ſeſſ. 25.Ref.10.

OFficialis, Iudex, comes, vel miniſter, quaſi pro conſuetudine non faciant, vel vindicent placitum, vel hoſpitium in domibus eccleſiarum; ſed conſtituant domos in locis publicis, in quibus placitum teneant, & hoſpitentur.

Gloſ. Placita ſecularia non ſunt tractanda in eccleſia, eccleſiaſtica vero ſic. *c.vlt.2.q vlt.* Item non poſſunt habere hoſpitium quaſi debitum, non obſtante conſuetudine, ſed charitatiuum poſſunt petere à clericis. *c.de monachis, de præben.*

1723 *Cap. II.* Peruenit. *Greg.ix.*

TEmpore neceſſitatis nullus eccleſiaſticus excuſatur à vigilia, & cuſtodia murorum ciuitatis.

Gloſ. In neceſſitate ceſſat priuilegium.

1724 *Cap. III.* Indicatum eſt.

RVſtici eccleſiæ non poſſunt deſerere rura eccleſiæ, & colere agros priuatorum.

Gloſ. Ideſt ruſtici adſcriptitij, qui glebæ ſunt adſtricti.

1725 *Cap. IV.* Non minus.

QVi imponunt collectas, vel alia onera eccleſijs, vel eccleſiaſticis, ſi moniti non deſiſtant, ſunt excommunicati, & ipſi, & eorum

eorum fautores. Item ſi Epiſcopus,& Clerus videant tantam neceſſitatem, vel vtilitatem,vbi laicorum non ſuppetunt facultates, poſſunt abſq. vlla exactione dare ſubſidia per eccleſias.

Gloſ. Etiam inſpecta neceſſitate, per Epiſcopum non poſſunt aliquid conferre ſine conſenſu Papæ. *cap. aduerſus, eod.* Item poſſunt conferre ad releuandum, vt alij poſſeſſores, ad iter faciendum pontem ædificandum, vel reficiendum. Item admoniti ſi non ſatisfecerint intra menſem, ſunt excommunicati. *cap. aduerſus, eod.*

1726 *Cap. V.* Cum eccleſia,

PRohibetur ſub pœna excommunicationis ne Iudices ſæculares agitent cauſas,vbi de effuſione ſanguinis, vel pœna corporali agitur, in eccleſia vel cœmeterio: quia vbi eſt conſtituta tutela refugij, abſurdum, & cludele eſt ibi iudicium ſanguinis exerceri.

Gloſ. Maxime prohibetur cauſa ſanguinis, quia nec alię cauſæ ſæcularium poſſunt tractari, *cap.1. eod.* ſecus de eccleſiaſticis,etiam ſi eſſent interdicti. Idem de cœmeterijs, quia gaudent eod. foro. *cap. conſuluiſti de conſec. ecc.* Item ſunt excommunicandi, non excommunicati.

1727 *Cap. VI.* Inter alia. *Bonif. viij.*

REus cuiuſcumq. maleficij,ſi confugerit ad eccleſiam,non eſt inde violenter extrahendus, nec inde damnandus ad mortem, vel pœnam corporalem, ſed Rectores eccleſiæ obtineant vitam, & membra. Poteſt tamen aliter legitime puniri, v.g. in pecunijs,duobus caſibus exceptis. Primo ſi fuerit publicus latro:ſecundo nocturnus depopulator agrorum, qui obſidet itinera frequentata, & publicas vias inſidijs aggreſſionis. Si vero ſeruus fugiat ad eccleſiam, tunc Dominus iuret clericis de impunitate ſerui, & reddatur Domino etiam inuitus.

Gloſ. Præter illos duos caſus,& ſi Iudæus confugeret ad eccleſiam, non eſt dandus.

1728 *Cap. VII.* Aduerſus.

IN neceſſitatibus, & vtilitatibus Ciuitatum, vel aliorum locorum etiam, cum non ſuppetunt facultates laicorum, clerici non poſſunt conueniri, vt dicebatur *ſupra cap. non minus*, niſi prius conſulatur Papa. Item conſtitutiones, & ſententiæ,quibus laici imponunt collectas vel onera clericis,ſunt nullæ,& nullo vmquam tempore valituræ. Item excommunicatus ob prædicta, niſi ſatisfecerit etiam ſi relinquat officium, remanet excommunicatus; & qui ſuc-

cedit officio,ſi intra menſem nõ ſatisfaciat,remanet excõmunicatus.

Gloſ. Requiritur monitio, vt in *cap. non minus*. Item ſententia lata ab excommunicato eſt nulla.

1729 *Cap. VIII.* Quia plerique.

PRælati qui pro procuratione, vel ſeruitio impendendo Legato,vel alteri plus extorquent à ſubditis,quàm impendāt,ſi præſumpſerunt, reſtituant extorta, & tantundem cogantur dare pauperibus. Item Superior, apud quem fit querela, ſi eſt negligens pro executione huius ſtatuti, puniatur canonice.

Gloſ. In iſto caſu datur pauperibus tantundem, quantum vltra quam debuit, extorſit. *c.procurationes, de cenſ.* datur eidem eccleſiæ ſimile. *cap. ad liberandam, de Iudæis*.

1730 *Cap. IX.* Eccleſiæ.

ECcleſia licet non conſecrata,ſi in ea diuina officia celebrantur, gaudet immunitate, quia dedicata obſequijs diuinis non eſt prophananda vſibus temerarijs.

Gloſ. Si in ea non celebrantur diuina officia, non gaudet nec dicitur in ea committi ſacrilegium; nec aſpergenda eſt, ſi quid in ea turpe commiſſum ſit,niſi velint in ea celebrari. Item eccleſia non conſecrata ſi in ea celebrentur diuina officia,gaudet immunitate; & ſi ſit polluta ſanguine, vel ſemine, antequam in ea celebretur, debet aqua exorcizata lauari. *c.vlt. de conſecrat. eccl.* & *c. eccleſia, de conſecrat diſt.*1. & fugientes in eam gaudent immunitate. *cap.inter alia, eod.* Item quidquid eſt Deo conſecratum, non debet redire ad vſus prophanos, & humanos. *cap.mancipia de rer.permut.* & *c. ad hæc, de relig. domibus*.

1731 *Cap. X.* Immunitatem.

QVi ſub ſpe immunitatis in eccleſijs, vel cœmeterijs delinquũt, non gaudent immunitate, quia reddiderunt ſe ea indignos.

IN SEXTO LIBER III.
DE IMMVNIT. ECCLESIARVM, & aliorum locorum religioſor. Tit.XXIII.

1732 *Cap. I.* Quia nonnulli.

NOn licet laicis habentibus iuriſdictionẽ temporalem, vel temporalem iuſtitiam exercentibus, vel communijs, imponere colle-

collectas, talias, vel quaſcumque exactiones eccleſijs, vel perſonis eccleſiaſticis; vel exigere ab eijſdem pro bonis legitime acquiſitis, vel in poſterum acquirendis, etiam ſi huiuſmodi bona ſint in ipſorum diſtrictu. Item non liceat eis coarctare eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas ad diſtrahendum, vel alienandum, vel extra manum ſuam ponendum dicta bona iam acquiſita, vel acquirenda.

Gloſ. Si eccleſiæ tradatur prædium tributarium, eccleſia ſoluet tributum, quia tranſit cum onere ſuo. *cap. cum tria, de decimis*, & *cap.* 1. *de cenſibus*.

1733 *Cap. II.* Decet domum. *Greg. x.*

AD eccleſias ſit humilis, & deuotus ingreſſus, in eis quieta conuerſatio, Deo grata, hominibus placita; reuereantur nomini Ieſu, quando nominatur in Miſſa, ſaltem capitis inclinatione: orent & in illis nemo excitet ſeditionem, conclamationem, impetum, ceſſent ibi vniuerſitatum conſilia, & parlamenta, vana colloquia, confabulationes, & omnia quæ poſſunt turbare diuina officia, vel Deum offendere. Item in eccleſijs, & cœmeterijs ceſſent negociationes, nundinæ, & tumultus, fori, ſtrepitus iudicij ſæcularis, & omnis cauſa maxime criminalis. Item ordinarij faciant prædicta obſeruare per alios deputatos, vt contrafacientes timeant vltra peccatum mortale, pœnas, ac cenſuras eccleſiaſticas. Item proceſſus Iudicum ſæcularium, & ſententiæ ſunt nullæ.

Gloſ. Nota quod Iudex eccleſiaſticus poteſt ſedere pro tribunali in eccleſia. *cap. qua fronte, de appellat.* Item non debent fieri contractus in eccleſia; & qui contrahit, peccat, licet contractus teneat: quia in textu tantũ initantur proceſſus, & ſententiæ iudicum: conſtitutio autẽ non extendenda, quia pœnalis. *c. in pœnis, de reg. iur.*

1732 *Cap. III.* Clericis. *Bonif. viij.*

PApa dolet quod eccleſiaſtici timentes vbi non erat timendum, & quærentes pacem temporalem, acquieſcunt laicis imponentibus tallias, & alia onera eccleſiaſticis. Item omnes eccleſiaſtici, qui tallias ſoluunt, vel promittunt, vel conſentiunt ſe ſoluturos ſub prædictis, vel alio quouis titulo, prætextu, & colore, necnon etiam laici, qui iſta imponunt, exigunt, vel recipiunt, aut faciunt arreſtari, vel occupari; & dantes auxilium, conſilium, vel fauorem ſunt excommunicati reſeruati Papæ. Vniuerſitates vero ſunt interdictæ Papæ, non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs ſub quacumque forma. An ſit reuocatum, vide ibi.

1735 *Cap. IV.* Quoniam.

QVi in cauſis eccleſiaſticis, vel ad forum eccleſiaſticum ratione perſonæ, negocij, vel rei pertinentibus de iure, aut antiqua conſuetudine impedit ne quis impetret litteras Apoſtolicas, vel litiget coram Iudice eccleſiaſtico, vel delegato tam indirecte, quam directe per ſe, vel per alium, eſt excommunicatus, ſicut dantes, auxilium, conſilium, vel fauorem, donec Iudici eccleſiaſtico, & parti impeditæ ſatisfecerint. Nota caſum, in quo faciens iniuriam laico eſt ipſo iure excommunicatus.

Gloſ. Turbans iuriſdictionem eccleſiaſticam quamuis caueat de ſatisfaciendo tum iudici eccleſiaſtico, tum parti turbatæ in proſecutione ſui iuris, non debet abſolui niſi prius effectualiter ſatisfecerit. Idem de excommunicato pro manifeſta offenſa. *c. ex parte, de verb. ſignif.* & idem pro manifeſta contumacia. *cap. venerabilibus. §. ſecus, inf. de ſentent. excommun.*

1736 *Cap. V.* Eos qui.

DOmini ſæculares interdicentes ſuis ſubditis ne contractus cum eccleſiaſticis faciant, vel communia obſequia exhibeant, ſunt excommunicati ipſo facto.

CLEMENTIN. LIB. III.
DE IMMVNIT. ECCLESIARVM.
Tit. XVII.

1737 *Cap.* Quoniam.

REuocat *c. clericis, eod. in 6.* & eius declarationes, & pro infectis vult haberi quicquid ex eo ſit factum, & vult ſeruanda eſſe omnia iura antiqua.

EXTRAV. COMM. LIB. III.
DE IMMVNIT. ECCLESIARVM.

1738 *Cap.* Quod olim.

CApit. *clericis in 6.* quod fuit reuocatum *in Clem. quoniam*, habet locum quantum ad pœnas in exigentibus tantum, & ad id dantibus conſilium, auxilium, fauorem; non item in ſoluentibus

etiam

etiam ſponte. Ceterum clerici non dent niſi in caſu neceſſitatis, vel vtilitatis, quando facultates laicorum non ſufficiunt; & de licentia Papæ aliquid contribuere poſſunt. *c. non minus. c. aduerſus, eod.*

DECRETALIVM LIB. III.

NE CLERICI, VEL MONACHI, ſecularibus negotijs ſe immiſceant. Tit. L.

1739 *Cap. I.* Multa ſunt.

PRohibetur ne clerici, vel monachi ſe immiſceant negotijs ſecularibus; & enumerat quædam, v.g. plus iuſto accipere, munera iniuſta percipere, vel dare, conducere aliquem pretio pro aliquo ſæculari quæſtu clericis prohibito, amare lites, rixas, contentiones, in placitis ſæcularium diſputare, (excipitur tamen defenſio orphanorum, aut viduarum) & eſſe procuratores, aut conductores rerum ſecularium, ioculatorem, ideſt non ſit ioculator turpis, verbi vel facti, iocum ſecularem diligere, aleas amare, ornamentum inconueniens quærere, in delicijs velle viuere, gulam vel ebrietatem ſequi, pondera iniuſta vel menſuras habere, negocium iniuſtum exercere, (iuſtum autem negocium poteſt facere propter neceſſitatem) habere canes, vel aues ad venandum, intereſſe cauſis ſuperfluis. & ſimilia.

Gloſ. Clericus ſuccedens conductori poteſt in conductione remanere. *arg. l. Decurio, ff. de decur.*

1740 *Cap. II.* Sacerdotibus. *Eugenius.*

CLerici non ſint miniſtri negociorum, nec procuratores laicorum. Quod ſi moniti præſumpſerint deinde facere oppoſitum, & deprehendantur in fraude in re pecuniaria occaſione negociorum, eccleſia ijs non ſubueniat.

Gloſ. Eccleſia non adiuuat clericum in fraude commiſſa cum pecunia, vel alio auxilio; & poſtquam ter monitus eſt, habeatur alienus ab eccleſia; non tamen ſic, quod laicus poſſit illum ſimpliciter capere.

1741 *Cap. III.* Non magnopere.

REligioſi profeſſi non permittuntur exire ad legendum Phyſicam, vel mundanas leges audiendum; & ſi exierint, & intra duos

duos menſes non reuertantur ad clauſtrum,ſunt euitandi tamquam excommunicati; & ſi velint patrocinari, in nulla cauſa audiantur; & reuerſi habeant vltimum locum in Choro, capitulo,menſa & cæteris; & amittant ſpem promotionis.

Gloſ. Quot modis poſſit fieri compenſatio, & in quibus.

1742 *Cap. IV.* Sed nec.

Clericus ſi præſumit accipere procurationes, aut iuriſdictiones ſæcularium, vt iuſtitiarius fiat illorum, eſt deponendus ab eccleſiaſtico miniſterio; & ſi fuerit religioſus, ſtrictius puniatur.

1743 *Cap. V.* Clericus.

Clerici in ſacris conſtituti non iudicent in cauſa ſanguinis, nec per ſe nec per alios mutilent. Contra facientes autem ab officio, & beneficio ſunt priuandi. Item ſacerdos non habeat officium Vicecomitis, aut Præpoſiti ſecularis; & qui præſumpſerit contra facere, & admonitus non emendatur, eſt excommunicatus.

Gloſ. Clericus habens iuriſdictionem temporalem, ipſemet non iudicet, vel conſulat,vel conſentiat, vel dictet, vel interſit: alioquin ſit irregularis. *c. ſententia eod.* Sed committat generaliter laicis, vt vindicent de malefactoribus; & ſi reus appellet ad ipſum, iterum deleget alteri, quia ipſi per ſe non licet.

1744 *Cap. VI.* Secundum.

Svb excommunicatione prohibetur ne monachi clericiue cauſa lucri negocientur. Item monachi nomine proprio non conducant poſſeſſiones à Clericis vel à laicis;nec laici teneant eccleſias ſub titulo conductionis.

Gloſ. Non cauſa lucri, ſed cauſa neceſſitatis poſſunt negociari. *c.1. eod.* ſicut etiam poſſunt nomine monaſterij neceſſitatis cauſa conducere poſſeſſiones.

1745 *Cap. VII.* Relatum.

Monachi, qui ſæculariter viuunt,& ſunt incorrigibiles, expellantur, & in monaſterium introducantur reformati, vel eiuſdem ordinis ſint,vel ſaltem alterius, appellatione remota, *c.reprehenſibilis, de appellat.*

Gloſ. Facit hoc Epiſcopus auctoritate ſua, *arg.c. Abbates 18.q.2.*

1746 *Cap. VIII.* Sicut.

Clericus in ſacris per beneficiorum ſubtractionem compellendus eſt vt ab officio Tabellionis deſiſtat.

Gloſ

Gloſ. Clericus neque in eccleſiaſtica cauſa, & coram Iudice eccleſiaſtico poteſt eſſe tabellio.

1747 *Cap. IX.* Sententiam. *Innoc.iij.*

CLericus non dictet nec proferat ſententiam ſanguinis, nec vindictam ſanguinis exerceat, nec vbi exercetur interſit, nec literas dictet vel vlli ſcribat pro vindicta ſanguinis, neq. viris ſanguinũ præponatur, nec clericus in ſacris exerceat artẽ chirurgiæ, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit; nec impendat ritum conſecrationis, vel benedictionis purgationi aquæ feruentis, vel frigidæ, vel ferri candentis, ſaluis prohibitionibus de duellis, vel monomachijs.

Gloſ. Clericus ſi interſit vbi fit vindicta ſanguinis, licet non fiat irregularis, nec deponendus ſit; tamen quia facit contra hoc cap. debet alias puniri.

1748 *Cap. X.* Super ſpecula. *Honor. iij.*

QVod dicitur ſupra in *c. non magnopere*, Religioſos extra clauſtra exeuntes ad audiendas Leges, vel Phyſicam, niſi intra duos menſes reuertantur, tamquam excommunicatos habendos cum alijs pœnis, extenditur hic ad excommunicationem ipſo facto; ita vt Epiſcopi tum proprij, tum locorum, vbi ſtudent, publicent tales incurriſſe pœnas *d.c. non magnopere*. Inſuper vt ſtudium Theologiæ amplietur, idem cap. cum ſuis pœnis extenditur ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, & alios clericos perſonatus habentes, & ad presbyteros.

Gloſ. Spatium præſcriptum, duo menſes, ſunt numerandi à tempore publicationis huius capituli. Cum autem hodie ſit iam publicatum, nullus iam poteſt ſe excuſare. Epiſcopus tamen poteſt hos clericos abſoluere, & diſpenſare, vt promoueantur, ex quo conditor huius conſtitutionis non reſeruauit ſibi abſolutionem; & ideo alijs relicta videtur. *cap. nuper, inf. de ſent. exc.*

IN SEXTO LIB. III.

NE CLERICI, VEL MONACHI ſecular. negocijs ſe immiſceant. Tit. XXIV.

1749 *Cap.* Statutum. *Bonif. viij.*

CApitulum, *Super ſpecula, eod. tit. in decretal.* non extenditur ad clericos, qui habent parochiales eccleſias, niſi ſint eccleſiæ pleba-

plebaniæ, in quibus ſint capellæ, ad quas clerici ſint perpetuo inſtituti; ita vt ſine rationabili cauſa ab illis amoueri non poſſint. Nota quod Rectores eccleſiarum, qui ſub ſe non habent capellã, in qua inſtituitur Vicarius perpetuus, vt eſt Archipresbyter, poſſunt audire Leges., vel Phyſicam etiam intra tempus quo non fiunt ſacerdotes, licet poſtea teneantur ordinari.

Gloſ. Non debet audire Phyſicam ſub ſpecie curandorum languentium fratrum, ideſt medicinam. Item ſæpe cum alijs diſpenſat Papa, vt audiant leges. *cap. cum ex eo de elect. in 6.*

1750 *Cap.* Vt periculoſa.

Religioſus profeſſus, qui temere habitum relinquit, vel ſine licentia ſui prælati vna cum conſenſu ſui Conuentus, vel maioris partis eiuſdem, ad quæcumque ſtudia accedat, eſt ipſo facto excommunicatus. Item Doctores, ſeu Magiſtri, qui ſcienter docent, aut in ſolitis ſuis ſcholis præſumpſerint retinere religioſos ſuo habitu dimiſſo, audientes Leges, vel Phyſicã, eo ipſo ſunt excõmunicati.

Gloſ. Notat quod ſi excommunicatus non vult exire à ſcholis, debet Doctor exire à ſchola.

1751 *Cap.* Epiſcopus.

Clericus habens iuriſdictionem temporalẽ, ſi in ſua iuriſdictione committatur delictum dignum morte, & ipſa delegat ſeu iniungit alicui vt veritatem inquirat, & iuſtitiam exequatur; ſi delegatus mutilat talem, clericus non fit irregularis; eo quia, licet clericus non poſſit agitare cauſam ſanguinis, tamen in ſua iuriſdictione temporali poteſt illam delegare ſine irregularitate. Nota ex hoc cap. quod clericus habens iuriſdictionem poteſt dare officialem non ſolum generalem, ſed etiam ſpecialem ad talem cauſam ſanguinis; dummodo non dicat vt talem interficiat, ſed vt circa hoc exequatur iuſtitiam bonam: & ſi officialis magis excitatus ex iuſſione Principis illum interficiat, Princeps non erit irregularis.

Gloſ. Clerici iniuriam paſſi quomodo conqueri poſſint, vide. *cap. Prælatis de homicid.* Item ſi clericus mandat officiali vt iuſtitiam exequatur, & ille delinquat in executione, non imputatur clerico, nec dicitur eſſe in culpa.

FINIS LIBRI TERTII.

DE-

DECRETALIVM

LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS, ET Matrimonijs. Tit. I.

1752 *Cap. I.* De Francia.

SI Matrimonium quis contrahat, non ſecundum leges, & conſuetudines illius loci, matrimonium tenet:& ſi prima dimiſſa aliam ducit, debet ſecundam dimittere, & reuerti ad primam; & ſubijciatur pœnitentiæ, quia primam dimiſit, & ſecundam accepit.

Gloſ. Quia ſolus conſenſus facit matrimonium, etiam ſi omittantur ſolemnitates iuris, vel conſuetudinis: ideo ſpectanda eſt potius intentio contrahentium, quam verba.

1753 *Cap. II.* Præterea. *Innoc.iij.*

QVi contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium de futuro, pure ſine conditione, fide hinc inde data; ſi deinde ad inuicem nolint contrahere, ſunt admonendi, vt datam fidem ſeruent: Sed deinde non ſunt cogendi, ſed tolerandi, ne quid deterius contingat, cùm eam ducit, quam odio habet; ſicut qui contrahunt ſocietatem data fide, & poſtea eam ad inuicem ſibi remittunt.

Gloſ. Si iuraſſent,videntur compellendi. *c.ex litteris eod.* ſed contra, *c. requiſiuit eod.* & melius, &c.

1754 *Cap. III.* Iuuenis. *Eugenius.*

IVuenis, qui duxit puellam,quæ non erat ſeptem annorum, ſi dubium eſt, quod tentauerit id quod explere non potuit, contraxit impedimentum publicæ honeſtatis, & non poteſt contrahere cum conſobrina; & ſi contrahat, eſt ſeparandus, quia in dubijs debemus tenere quod certius exiſtimamus.

Gloſ. Tentauit, quia malitia ſupplebat ætatem.

1755 *Cap. IV.* Ad audientiam. *Alex.iij.*

EX ſponſalibus contractis inter conſanguineos, etiam ſi nulla ſint, naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis, ita vt mor-

tuo ſponſo nõ poſſit mulier accipere fratrem ſponſi mortui, etiam ſi intercesſerit iuramentum, quod ſi primus frater eam non habeat, habeat ſecundus; quia eſt illicitum: & agat pœnitentiam pro tali illicito iuramento; & poteſt cenſuris compelli, quamuis ſecundus frater,ſit alterius matris, & non conſanguineus ſponſæ.

Gloſ. Niſi ante ſeptennium contracta eſſent ſponſalia. *c. litteras. c. acceſſit. c. duo pueri. tit. prox.* Item an hæc ſponſalia cùm ſint nulla, impediant. Item quilibet poteſt compelli ad ſatisfactionẽ pro quolibet crimine;& corrigere quemlibet Chriſtianum de quolibet peccato pertinet ad eccleſiam. *c. nouit, de iud.*

1756 *Cap. V.* De illis. *Idem.*

QVando præſtito iuramento aliquis promiſit mulieri eam ducere de futuro, & poſtea diſcedens ab ea terra,ſe transfert ad aliam partem; mulier, ſi non præceſſit conſummatio, poteſt alteri nubere; & ſi per eam ſtetit quo minus matrimonium conſummaretur, agat pœnitentiam de periurio.

Gloſ. Sponſa de futuro non tenetur ſequi ſponſum vagabundum, & ſecundum leges poſt tres annos poteſt nubere.Item in quibus caſibus ſoluantur ſponſalia, vide ibi.

1757 *Cap. VI.* De muliere. *Idem.*

QVando quæſitum non eſt certum, non poteſt dari reſponſio. Item non omnis vis annullat matrimonium. Item poſt eam ſi ſequitur conſenſus, valet.

Gloſ. In quæſito incerto poterat reſponderi diſtinguendo, inter vim,& vim,ideſt,inter metum cadentem, & non cadentem in conſtantem virum, vt *c. conſultationi*, & *c. veniens, infra*.

1758 *Cap. VII.* Ex litteris. *Idem.*

QVando duo contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium, ita vt alter non intelligat quod alter proponit, tunc Iudex prius videat,ſi contrahentes matrimonium ſint idonei ſcientia, & ætate,deinde reccurrat ad communem intelligentiam illorum verborum, & cogat vtrumque ſeruare verba ſecundum ſenſum communem recte intelligentium.

Gloſ. In contrahentibus requiritur diſcretio, ſeu ſcientia: vnde furioſus non poteſt contrahere, niſi per interualla dilucida laboraret. Item ætas, ideſt. 12. annorum in muliere, & 14. in viro. *c. atteſtationes. c. continebatur, tit. prox.* vel vt malitia ſuppleat ætatem. *c. de illis, inf.* & *c. vlt. tit. prox.* Item ſi actor adhibet dolum,verba

ſunt

ſunt intelligenda prout reus intelligit;ſi reus dolum fecit, verba ſunt intelligenda vt actor intelligit; ſi vterque, tunc, vt hic dicitur, ſunt intelligenda ſecundum modum communem intelligendi. Item non eſt recedendum à ſignificatione verborum, niſi quando conſtat teſtatorem aliud voluiſſe. Item ambiguitas verborum, vel incidit in iudicijs, & in principio litis plus creditur actori;vel incontractibus, & pactis; & tunc, &c. vide ibi multa.

1759 *Cap. VIII.* Sponſam. *Idem.*

NVllus conſanguineus poteſt accipere ſponſam alterius conſanguinei. Trid. ſeſſ. 24 c. 3.

1760 *Cap. IX.* Ex parte. *Idem.*

QVando duo inuicem ſibi promittunt, quod ex eo tempore ſe habebunt pro coniugibus, & fidem inuicem ſeruabunt;eſt vere matrimonium. Item ex cauſa fornicationis manifeſta licitum eſt dimittere vxorem; ſed ipſa viuente debet vir continere, & non aliam ducere.

Gloſ. Ex cauſa fornicationis manifeſta, ideſt probata coram iudice,& per ſententiam definita; alioquin non licet. *c. porro de diuor.*

1761 *Cap. X.* Ex litteris. *Idem.*

QVando quis iurat accipere aliquam vxorem,& poſtea vult aliã accipere, prius ab Epiſcopo eſt monendus, vt ſeruet iuramentum, ideſt accipiat primam; & ſi monitis non acquieſcat, eſt compellendus cenſuris, vt eam accipiat, & maritali affectione tractet, ſi tamen rationabilis cauſa non obſtet.

Gloſ. Quando parentes iurant coniungere filios in matrimoniũ, licet iuramentum de facto alterius non obliget, tamen promiſerunt factum ſuum; ideſt procurare bona fide, vt filij contrahant;& ſi per eos non ſtat,non ſunt periuri, nec puniendi. Item iuramentum impuberum ad teſtificandum non tenet, ſed ad alia, ſi ſint doli capaces, tenet. *c. pueris de delic. puer.* Aliquis iurauit accipere in vxorem vnam de filiabus Titij,deinde dormit cum vna filiarum, an ſit compellendus ad hanc accipiendam, cùm alias non poſſit. Reſp. non eſt compellendus ex vi ſponſaliorum, quia debuiſſet conſentire cum aliqua certa filia, nam indeterminata ſponſalia non ſunt ſponſalia; ſicut cùm dico, exhæredo vnum filium, nullus filiorum eſt exhæredatus; ſed eſſet compellendus ratione iuramenti, niſi deterius inde contingeret. *c. præterea infra.* Item,an ſit compellendus. Item antequam quis ſit periurus, poteſt excommunicari, quia Eccleſia

non

non ſolum poteſt punire peccata commiſſa, ſed etiam prohibere committenda, & excommunicatio eſt medicina. Item ſponſalia poſſunt contrahi per verba generalia, & iuramentum impuberũ tenet.

1762 *Cap. XI.* Non eſt nobis. *Idem.*

PAter iniuſte detinens vxores filiorum eſt compellendus intra certum tempus reſtituere illas, alioquin poſſunt interdici terræ vbi vxores ſunt.

Gloſ. Pro delictio vnius interdicitur tota prouincia; erat enim Rex, & cum Rege mitius agitur. Item ſecus, quando vxor volens, & non inuita detinetur. Item quando ſuſpenſio, vel interdictum eſt iuris cum determinatione temporis; vt hic, elapſo tempore ſine abſolutione poteſt ibi celebrari, quia non erat terra interdicta, ſed organa. Item tempore interdicti non poſſunt celebrare ſubmiſſa voce, & ianuis clauſis, niſi priuilegiati. *c. quod nonnullis, de priuil.* & Epiſcopi *ibid.* & in eccleſijs conuentualibus bini ſingulariter poſſunt dicere horas quaſi legendo, non cantando. *c. quod in te, de pœn. & remiſſ.* Item in quolibet interdicto ſacramenta neceſſitatis adminiſtrantur; ideſt baptiſmus paruulorum, & pœnitentia morientium, & viaticum. *c. quod in te de pœn. & remiſſ.* peregrinis etiam datur pœnitentia, ibidem,

1763 *Cap. XII.* Præterea. *Idem.*

Trid. ſeſſ. 25 Ref. c. 1 QVando vnus tantum dicit adeſſe impedimentum, impedit matrimonium contrahendũ, non iuratum: v.g. ſi conſanguineus volentis contrahere dicat ſe cognouiſſe carnaliter illam mulierem, etiam ſi hoc nolit publicè confiteri propter metum, & potentiam mulieris.

Gloſ. Si iuramentum interuenit propter confeſſionem vnius ſecretam, non prohibetur matrimonium, niſi aliter probaretur: ſi vero iuramentum non interueniſſet, matrimonium contrahendum impeditur ad dictum teſtimonium vnius, ſiue ad famam. *c. ſuper eo, de teſt. c. ſuper eo, de conſanguin & affinit.* Item ſi publice confiteatur, ei non creditur, tum quia vnius confeſſio in alieno facto eſt nulla, tum quia ſuam turpitudinem confitetur.

1764 *Cap. XIII.* Veniens. *Idem.*

MVlier, quæ matrimonium contrahere cum aliquo iurauit, deinde inuita, & reclamans à parentibus alteri traditur, & nunquam conſentit, nec ſinit ſe ab eo cognoſci; ſi iudicio eccleſiæ conſtet, non potuiſſe contrahere cum primo ob impedimentum conſanguini-

guinitatis (etiamſi mulier diceret ſe fuiſſe ab illo primo cognitam) poteſt cum aliquo tertio valide contrahere; & matrimonium ſic contractum impedientes ſunt excommunicandi.

Gloſ. Matrimonium reclamante muliere contractum eſt nullũ. *c.1.& 2.31.q.7.c.proprio eod.* ſed ſi deinde mulier conſentiat, tenet, nec poteſt amplius reclamare. *c.1.inf.de eo qui dux.in matr. quam poll.per adult.* & *c.inſuper inf. qui matr.accuſ.poſſ.* Item omnes impedientes iuriſdictionem Iudicis poſſunt excõicari. *c.1.de off.del.*

1765 *Cap. XIV.* Cum locum. *Idem.*

QVando eſt quæſtio de matrimonio puellæ, & timetur, ne metus, vel coactio inferatur puellæ ad conſenſum, iudex debet puellam conſtituere in loco tuto, & honeſto, vbi nihil timeat, donec cauſa finiatur, & indagandus eſt liber conſenſus ab ea, quia matrimonium fit ſolo conſenſu. Trid. l.24. Ref.c.9.

Gloſ. Metus cadens in conſtantem virum *c.veniens, & c.conſultationi eod.* minor metus magis excuſat fœminam quam virum. Item officium iudicis eſt aſſignare partibus locum ſecurum, & honeſtum; & ſi requiſitus non facit, poteſt ab eo appellari, etiam ſi fuit datus appellatione remota.

1766 *Cap. XV.* Veniens ad nos. *Idem.*

QVi contraxit ſponſalia de futuro cum vna, & deinde cum alia de præſenti, debet remanere cum ſecunda, niſi cum prima rem habuerit, vel cum ſecunda ex metu cadente in cõſtantem virum contraxerit.

Gloſ. Qui metu ſe excuſet, vide *c. cum dilectus. c. Abbas de his quæ vi, metusue cauſa fiunt.* Item licet culpa mea inciderem in metum, tamen metu excuſor.

1767 *Cap. XVI.* Commiſſum. *Idem.*

QVi dedit fidem contrahendi cum aliqua, & iurauit, ſi vult ingredi religionem, tutius eſt prius cõtrahere cum illa, vt ſeruet iuramentum, & poſtea ante copulam migrare ad Religionem.

Gloſ. Sine peccato poteſt intrare religionem, & non contrahere; ſed dicit tutius contrahere, quia ſine peccato vtrumq; ſeruare poteſt, ideſt iuramentum, & religionem, niſi periculum conſummandi obſtet; vel tutius, ideſt ſecundum opinionem hominum, ne de facto dicatur periurus. Item non frangit iuramentum, qui in melius illud commutat. *c.peruenit, de iureiur. c.ſcripturæ, de voto, & voti red.* Item quid ſi vouiſſet ingredi religionem? vide.

1768 *Cap. XVII.* Requiſiuit. *Lucius iij.*

MVlier, quæ iurauit nubere alicui,poſtea non vult, monenda eſt potius quam cogenda,quia matrimonia debent eſſe libera; & coacta ſæpe habent exitus difficiles.

Gloſ. Exponit potius, ideſt prius monenda, deinde cogenda; de qua coactione *ſup. c. ex litteris. eod.* An ſi cogatur quis ad contrahendum matrimonium, ad quod iure iurando ſe aſtrinxit, liberum ſit tale matrimonium. Reſp. eſſe liberum, quia non dicitur inuitus, qui vrgetur ad ſolutionem propter voluntariam promiſſionem. *12.q.2.c.quicumque.* Item propter delictum præcedens,quandoque quis compellitur ad matrimonium. *c. 1. de eo qui duxit in matrim. quam poll. per adult.* ergo. Vide.

1769 *Cap. XVIII.* Cum in Apoſtolica. *Vrban.iij.*

LIte matrimoniali pendente, ſi litigans ante ſententiam iudicis accipit aliam vxorem ignorantem facti; poſtea ſi feratur ſententia de nullitate matrimonij, tenet ſecundum matrimonium, licet fuerit contractum pendente lite;ſed viro iniungatur pœnitentia, & vt abſtineat à coniuge per tempus pœnitentiæ &c.

Gloſ. Licet in facie Eccleſiæ primum haberetur matrimonium, ſi reuera in ſe non eſt; ſi ſecundo contrahat ſecundum, tenet,etiam ſciente ſecunda vxore primum matrimonium. Item etiam ſi fuiſſet verum matrimonium cum prima; tamen ſi moriatur prima, ſecunda non debet priuari marito, ſi erat facti neſcia. *c. 1. de eo qui dux. in matr.* Ideo etiam non punitur in petitione debiti, quia neſcia erat; nec priuatur viro,ſi illa voluerit,& vir cōpelletur propter dolum,& requiritur nouus cōſenſus. Si vero ſcienter contraxit cū vere vxorato, ſecundum matrimonium eſt nullum, nec eſſe poteſt etiam poſt mortem primæ. *c.ex tuarum & c cum haberent de eo qui dux.*

1770 *Cap. XIX.* In præſentiam. *Clemens iij.*

MVlier licet iuuenis,& incontinens,cuius vir eſt abſens ſeptennio,vel quocumque numero annorum,nec poteſt certificari de morte, vel vita, ſiue ſit captiuus, ſiue peregrinus, non poteſt ſecundo nubere, nec canonice poteſt hoc concedi, donec recipiat certum nuncium de morte viri.

Gloſ. Contra matrimonium non currit præſcriptio, licet currat contra alia iura.Item quinquenniū legum,quo ſolo debebat mulier expectare, hic tollitur. Item vbi veriſimiliter præſumitur de morte, ſi mulier nubit, excuſatur; ſi primus vir reuertitur, & ipſa non ſta-

tim

tim redit ad virum, eſt notanda de adulterio; ſi dubitat de morte, non exigat debitum, ſed reddat; ſi certificatur de vita, recedat. *c. dominus, de ſecundis nupt.* Item ſi vir fuit in exercitu, & non eſt reuerſus, nec poteſt certificari, expectet donec certificetur.

1771 *Cap. XX.* Inter opera. *Idem.*

PVblicam meretricem extrahere ex lupanari,& accipere in vxorem, eſt opus miſericordiæ,& proficit in remiſſionẽ peccatorũ.

Gloſ. Meretrix quæ non vult continere, non eſt accipienda, nec retinenda, ne videatur maritus patronus turpitudinis. *32.q.1.c.1.*

1772 *Cap. XXI.* Ad id quod. *Idem.*

SI mulier etiam xj. annorum inuita traditur viro, cum quo ſpontanee poſtea cohabitat per aliquod tempus, vt per annum cum dimidio, cenſetur tacite conſenſiſſe, & ſic coactio tranſit in conſenſum; & ſi mulier velit inducere teſtes ad probandam coactionem, non ſunt admittendi; ſed compellantur coniuges affectu maritali ſe tractare, niſi velint pariter ad Religionem conuolare: quod ſi interim vterque ad alienos, & illicitos concubitus tranſiuit, pro hoc agant pœnitentiam, antequam ingrediantur Religionem.

Gloſ. Mulier xj. annorum, ſi malitia ſupplet ætatem, poteſt contrahere. *c. de illis, tit. prox.* Item matrimonium, quod ab initio non valuit, tractu temporis conualeſcit; & contra hanc præſumptionem non admittitur contraria probatio. *c. is qui, eod.* præſertim quia hæc, de qua in textu, erat corrupta, ac proinde non poterat probare per aſpectum corporis quod eam vir non cognouiſſet. Item paria adulteria compenſantur. *c. penult. & vlt. de adult.*

1773 *Cap. XXII.* Sicut ex litteris. *Innoc. iij.*

QVi contrahit ſponſalia de futuro cum vna, & iurat, deinde cum alia contrahit de præſenti; hoc cognito iudex compellat ſeruare ſecundum matrimonium, & iniungat pœnitentiam viro pro fractione fidei, niſi forſan in iuramento præſcripſit certum tempus contrahendi, & per eum non ſtetit in illo tempore: ſi vero cum vtraque contraxit de futuro, compellatur ſeruare primum, & agat pœnitentiam, vt periurus de ſecundo. Quod ſi de his non conſtat, tandiu cognoſcatur de cauſa, donec ſufficienter iudex ſuper his inſtruatur.

Gloſ. Et hoc in cauſa matrimoniali, in qua ſecundo inducuntur teſtes ſuper eod. art. poſt publicationem. *c. cauſam matrimonij, de probat.* & *c. ex litteris, de conſanguin.*

1774 *Cap. XXIII.* Cum apud ſedem. *Idem.*

QVicumque non prohibetur,per conſequentiam admittitur ad contrahendum; & ſic mutus, & ſurdus poſſunt contrahere, quia ſufficit conſentire ſignis, & nutu, licet non verbis.

Gloſ. Cap. tuæ eod. *&* c.qui ſpiritualem 30.q.4. *&* c.inter corporalia, de tranſlat.

1775 *Cap. XXIV.* Dilectus. *Idem.*

QVando aliquis eſt perpetuo furioſus, non poteſt contrahere matrimonium, quia non poteſt eſſe conſenſus, & eſſet ſeparandus ſi coniungeretur.

Gloſ. Si quando contraxit non erat furioſus, matrimonium tenet; ſi quando contraxit erat furioſus, & poſtea ſanatur, licet in principio non tenuerit, tamen per ſubſequentem conſenſum tenet.

1776 *Cap. XXV.* Tuæ fraternitatis... *Idem.*

PEr ſolum conſenſum legitimum contrahitur matrimonium,ſed verba exprimentia conſenſum de præſenti requiruntur reſpectu eccleſiæ: vnde ſurdi,& muti per conſenſum mutuum ſine verbis poſſunt contrahere, & pueri ante ætatem per verba ſola non contrahunt, quia non intelliguntur conſentire.

Gloſ. Licet ſine verbis contrahatur matrimonium cum ſolo conſenſu,tamen in his qui loqui poſſunt,non contrahitur ſine verbis exprimentibus conſenſum, vel ſaltem ſine aliquo alio, puta ipſo facto, per quod dicuntur conſentire: vt ſi parentes contrahant pro filijs præſentibus,& ſcientibus,ſufficit taciturnitas pro nutu. *c.honorantur* 32.*q.*2. Idem dicendum de ijs qui per alios contrahunt cum annuli ſubarrhatione;& ſic in mutis non ſufficit ſolus conſenſus,ſed requiruntur ſigna exprimẽtia conſenſum. Item ſecus in matrimonio præſumpto, vbi ipſo facto præſumptiue contrahitur. *c. is qui, eod.*

1777 *Cap. XXVI.* Tua nos. *Idem.*

QVi verbis æquiuocis,aut falſis decipit mulierẽ,& ſine animo cõtrahẽdi cõtrahit,& cognoſcit carnaliter,re vera nõ eſt matrimoniũ,quia deeſt cõſenſus;ſed hoc in foro exteriori vix poteſt probari.

Gloſ. Eſt verum quòd ſi vterque non conſentit, non fit matrimonium; tamen ſi quis proteſtetur coram pluribus, quod omnia quæ facit,vel dicit,non ſunt animo contrahendi, & poſtea publice dicit, *Conſentio in te*, Eccleſia iudicat hoc eſſe matrimonium, quia talia verba ſunt intelligenda ſecundũ communẽ intelligentiã,nec poſſunt

ſeruire

ſeruire ſuæ intentioni, *c. ex litteris eod.* Item potuit mutaſſe ſententiã poſt proteſtationem; patet ex facto publico. Et ſi dicat tẽpore contractus fuiſſe in eadẽ ſententia negatiua, nõ creditur ei, qui dolũ fecit *c ex litteris eod.* Item quæ ſit materia & forma matrimonij, vide.

1778 *Cap. XXVII.* Cum in tua. *Idem.*

QVando aliquæ perſonæ volunt contrahere, & eſt fama, quod interſit impedimentũ conſanguinitatis, & contrahentes volunt producere iuramenta maiorum, quod nulla ſit propinquitas; tunc iudex, ſi ei perſona grauis, & digna fide denunciet eos eſſe conſanguineos, & de fama vel ſcandalo doceat, vel ſi iudex per ſe ipſum poſſit certificari de plano; tunc iudex non recipiat iuramenta parentum, & compellat contrahentes, vt deſiſtant à tali contractu, vel exhibeant iuramenta propinquorum contra famam dictam pro arbitrio iudicis. Sed ſi denuncians non eſt talis, & grauis, vel non poteſt docere de fama, vel ſcandalo, iudex poteſt monere, vt deſiſtant, ſed non compellere contrahentes. Trid. ſeſſ. 24 Ref. c. 1

Gloſ. Qui denunciat, debet eſſe perſona honeſta, & grauis, quia criminoſa non admittitur. *c. præterea, de teſtib.* Sed quãdo impedimentum oritur à perſona denunciante, perſona turpis admittitur. *c. præterea, eod.* Item quando denunciatur fama, quæ affert priuatũ impedimentum, & de ea fama non cõſtat, debet prius inquiri de illa fama, & requiritur alia probatio: ſed quando conſtat de fama conſanguinitatis, interdicitur matrimonium. *c. tua, de cohabitat. cler. & mulier. c. ſuper eo de conſanguin. & affinit.* vbi ſola fama impedit, ſicut impedit & vnus teſtis, ſi ipſe teſtificetur. *c. ſuper eo de teſtib.* ſed denunciatio ſine fama non impedit, & fama poteſt probari, & ſummaria cognitio, ſeu de plano ſufficit. *c ſicut olim, & cap. olim de accuſat.* Item matrimonium impeditur propter ſcandalum. *c. ſuper eo, de conſang.* Item ſi quis probauit me eſſe malæ famæ, ego poſſum probare me eſſe bonæ famæ. *c. presbyter, & c. ſimili 2. q. 5.* Item his omnibus conſideratis relinquitur arbitrio iudicis.

1779 *Cap. XXVIII.* Conſultationi. *Honorius iij.*

MVlieres quando veniunt cum ſponſis ad benedictionem, & dicunt ſe nunquam conſenſiſſe matrimonio, & ſponſi legitime probant contrarium cum idoneis teſtibus, non ſunt audiendæ. Sed ſi poſt benedictionem, & ante copulam fugientes dicunt ſe metu conſenſiſſe, & non veraciter, debet inquiri diligenter de metu illarum: & ſi eſt cadens in conſtantem virum, ſunt audiendæ.

Gloſ. Ideſt ſeparandæ. Item ſimpliciter aſſerentibus contra teſtes

non creditur; ſed ſi velint probare, ſunt audiendæ: tamen non poſſunt probare negatiuam, ideſt non conſenſiſſe; poſſunt affirmatiuam ex vi. Item cauſæ matrimoniales ſunt committendæ iuriſperitis eccleſiaſticis. *c. ex litteris, de conſang. & affinit.*

Trid. ſeſſ. 24 de Ref. c. 12. & 9.

1780 *Cap. XXIX.* Gemma. *Greg. ix.*

MAtrimonia debent eſſe libera: ideo parentes non poſſunt imponere pœnam in ſponſalibus filiorum; & ſi ponatur, altera pars non poteſt exigere pœnam, & eſt ſub excommunicatione prohibenda ne exigat.

Gloſ. Multo minus teneret pœna, ſi ſponſalia non tenerent defectu ætatis. Item licet pœna appoſita in ſponſalibus non teneat, tamen arrham datam pro ſponſalibus perficiendis amittit, qui reſcindit ſine iuſta cauſa. *l. vlt. C. de ſponſ.* licet ſit eadem ratio, & hoc ſecundum leges.

1781 *Cap. XXX.* Is qui. *Idem.*

SPonſalia per carnalem copulam tranſeunt in matrimonium, & contra hanc præſumptionem non admittitur probatio, nec poteſt alia duci.

Gloſ. Præſumptio quadruplex. Prima, iuris, & canonis, ſiue legis, ſiue de iure, quod idem eſt; & hæc non admittit probationem in contrarium: ſecunda eſt hominis: tertia naturæ: quarta facti, & hæc admittunt. vide ibi.

1782 *Cap. XXXI.* Si inter virum.

SPonſalia de præſenti non ſoluuntur per ſecundum matrimonium, etiam copula conſummatum, & iuratum; ſed primum in ſuo robore permanet.

Gloſ. Sponſalia de futuro etiam iurata ſoluuntur per ſecundum matrimonium de præſenti: ſed frangenti fidem primæ eſt iniungenda pœnitentia.

1783 *Cap. XXXII.* Adoleſcens.

SPonſus per verba de futuro, ſi ſæpe nititur habere copulam, & non habet, ſi contrahat cum ſecunda de præſenti, valet ſecundum matrimonium, quia in primo non fuit conſenſus de præſenti, nec præſumptus, quia conatus non habuit effectum.

Gloſ. Conatus ſiue voluntas ſine effectu non nocet, vt *hic*, & *de pœnit. diſt.* 1.

IN SEXTO LIBER IV.
DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIJS. Tit. I.

1784 *Cap.* Ex ſponſalibus. *Bonif. viij.*

EX ſponſalibus puris, ideſt non ſub conditione;& certis, ideſt de certa perſona,& non vaga,& cum conſenſu,oritur impedimentum publicæ honeſtatis, licet illa ſponſalia eſſent nulla ex alio capite: v. g. cauſa conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, ſeu profeſſionis, non tamen defectu conſenſus. Item qui contrahit ſponſalia cum vna pure, & determinate, & poſtea contrahit ſponſalia cum eiuſdem conſanguinea, debet accipere primam, quia ex ſecundis non oritur impedimentum publicæ honeſtatis contra primam. Item qui contrahit ſponſalia cum aliqua ſub conditione, & ante impletam conditionem contrahit ſponſalia de præſenti cum conſanguinea primæ, eſt matrimonium cum ſecunda; quia ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionem non naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis. Trid. ſeſſ. 24 de Ref. c. 3.

Gloſ. Idem dicendum, ſi cum ſecunda contrahit de futuro. Item qui contrahit ſponſalia cum vna ſorore de futuro, deinde contrahit de præſenti cum altera ſorore, debet remanere cum prima, quia erat impedimentum pro ſecunda. Sed ſi cognouit ſecundam, neutram poteſt ducere; non primam ratione affinitatis, quæ licet non dirimat matrimonium, ſi poſt illum contractum ſequatur, tamen dirimit ſponſalia; non ſecundam ratione publicæ honeſtatis. Item qui contrahit ſponſalia conditionata, ante impletam conditionem poteſt contrahere ſponſalia, vel matrimonium cum ſecunda ſorore, quia conditio ſuſpendit ſonſalia, niſi fuerit turpis, quia habetur pro non adiecta, & remanent ſponſalia pura. Item qui contrahit ſponſalia cum vna, & poſtea contrahit ſponſalia cum altera ſorore, tenetur accipere primam, quia ex ſecundis ſponſalibus non naſcitur impedimentum. Item conditiones tacitæ non faciunt obligationem conditionalem, expreſſæ vero ſic.

DECRETALIVM LIB. IV.
DE DESPONSAT. IMPVBERVM. Tit. II.

1785 *Cap. I.* Tua fraternitas. *Hormiſda.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 9.

PAter pro filio non adulto poteſt contrahere ſponſalia, quæ cũ filius adoleuerit, tenetur omnino adimplere; ſed pro filio adulto non poteſt, niſi filius conſentiat.

Gloſ. Filius non adultus, licet poſſit cogi à patre ad ſponſalia, non tamen poſtea ad patrimonium, ſicut nec adultus. Item ſi filius coactione paterna ductus conſentiat in aliquam, quam aliàs non eſſet ducturus, eſt matrimonium.

1786 *Cap. II.* Vbi non eſt. *Nicolaus.*

QVando vnus, vel ambo non ſunt in ætate, prohibitum eſt ne contrahant ſponſalia, niſi adſit aliqua vrgentiſſima cauſa, vt pro bono pacis.

1787 *Cap. III.* Puberes.

PVberes, ſeu apti ad matrimonium dicuntur, & ſunt qui ex habitu corporis oſtendunt pubertatẽ, & generare poſſunt; & puerperæ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt: & ſic pubertas pro matrimonio non conſideratur ex numero annorum.

Gloſ. Secus quoad tutelam, & curam. Item qui iam compleuit xiv. annos, & apparet quod nullo modo poteſt generare, ſi contrahat, non tenet matrimonium; ſed contrarium verius. *c. de illis, eod.*

1788 *Cap. IV.* Litteras. *Alex. iij.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 3.

QVando quis adultus contrahit ſponſalia cũ minore ſeptennio, non naſcitur impedimentũ publicæ honeſtatis, imo poteſt accipere matrem puellæ in vxorem: ſed ſi poſtquam puella compleuit ſeptennium, illam duxit in matrimonium, nõ tenet matrimonium, & ſunt ſeparãdi, quia cùm ex tunc ſponſalia conſueuerunt placere, iam ſunt valida; & ſi cognouit matrem, non poteſt cognoſcere filiam.

Gloſ. Sponſalia ante ſeptennium contracta ſunt nulla, ſed poſt ſeptennium valent ſola ratihabitatione; vt ſi ſimul cohabitant, & non contradicunt; ſi ſeorſim habitant, & dant aliquod ſignum conſenſus ſaltem facto, vt ſi eam viſitet, vel det munuſcula, *argum. cap. acceſſit, eodem.*

1789 *Cap. V.* Acceſſit. *Idem.*

QVando ſponſalia contrahuntur cum aliqua puella, quæ non compleuit ſeptem annos, ſi poſtea adueniente ſeptennio puella non vult conſentire, ſponſus poteſt accipere matrem puellæ in vxo-

vxorem, præcipue ſi fuerit à tali deſponſatione ab Epiſcopo abſolutus; ſecus eſt, ſi ſponſalia contrahat cum puella, quæ ſeptem annos iam compleuit: tunc enim licet puella nolit conſentire, & ſic ſponſus ipſo iure abſolutus, tamen ob honeſtatem non poteſt accipere matrem in vxorem, &c.

1790 *Cap. VI.* Continebatur. *Idem.*

SI puella inter nubiles annos ſit tradita in vxorem alicui, & traducta ab ipſo; poſtea vero in ætate dicat ſe numquam conſenſiſſe, & velle alterum, ſi vir iuret eam cognouiſſe, creditur viro, & non puellæ. Si vero ſit proxima ætati, vt in xj. vel circa xij. annum, & cum ſuo conſenſu deſponſata, & cognita à viro, non debet ſeparari, præſertim ſi parentes eius dicant eam fuiſſe in ætate legitima. Item ſi infra nubiles annos puella eſt deſponſata, non licet ſponſo accipere conſanguineam ſponſæ, nec ſponſæ conſanguineum ſponſi.

Gloſ. Mulier in xj. anno dicitur proxima nuptijs, ſi malitia ſuppleat ætatem. Item creditur viro iuranti ſe cognouiſſe. *c. ſi quis acceperit vxorem.* 33. *q.* 1. *§.* 1. non tamen ſi probatur virginitas per aſpectum corporis. *c. propoſuiſti.* & *c. cauſam de probat.*

1791 *Cap. VII.* De illis. *Idem.*

QVi poſt ſeptennium contrahunt, & poſtulant ſeparari ante annos aptos ad matrimonium, non ſunt audiendi. ſi alter ipſorum perueniat ad legitimos annos matrimonij, & alter non; & qui peruenit ad annos, petat ſeparari, non eſt audiendus: ſi vero alter deinde perueniens ad ætatem, petat etiam ſeparari, ſunt ſeparandi: ſi vero quando contraxerunt ſponſalia, vnus erat in ætate matrimonij, alter non; & qui erat in ætate petat ſeparari, non eſt audiendus, niſi minor cum peruenerit ad ætatem, petierit ſeparari.

Gloſ. Qui in minoribus annis contrahunt, non poſſunt ante legitimam ætatem reſilire. Item maior debet expectare minorem. Item ſponſalia debent diſſolui iudicio Eccleſiæ tantum, niſi maius vinculum ſuperuenerit, vt matrimonium, vel votum ſolemne. Item contrahentes ſponſalia licet ſint impuberes, ſi ſint doli capaces, & iurant, ſi deinde nolunt, ſunt compellendi ratione iuramenti. *cap. ex litteris*, & *cap. ſicut*, *tit. prox.* Si vero non interuenit iuramentum in ſponſalibus, & quando perueniunt ad ætatem, vterque, vel alter non vult, non ſunt cogendi. *cap. ex litteris, de ſponſal.*

1792 *Cap. VIII.* A nobis. *Idem*

QVi infra annos nubiles contrahunt ſponſalia, non debent ſeparari, antequam perueniant ad pubentatem; & tunc ſi ſimul eſſe nolunt, ſeparentur, niſi interceſſerit copula, cùm malitia ſupplet ætatem.

Gloſ. Quando ante legitimam ætatem duo contrahunt per verba de præſenti, non contrahitur inter illos matrimonium, ſed ſola ſponſalia. *argum. c.atteſtat. eod.*

1793 *Cap. IX.* De illis qui. *Idem.*

QVi ſunt minores, ſed proximi ætati, & malitia ſupplet, ideſt quod poſſint copula carnali coniungi; ſi deſponſantur, & traducuntur, non ſunt ſeparandi; ſecus ſi interceſſit violentia, niſi poſt violentiam accedat conſenſus.

Gloſ. Siue talis conſenſus ſit expreſſus, vel præſumptus, puta vel per mutuam cohabitationem. *c.ad id quod, ſupra tit. prox.* vel per carnalem copulam ſubſequutam. *c. ſignificauit, de eo qui dux. in matrim. quam pol. per adult.*

1794 *Cap. X.* Atteſtationes. *Vrban. iij.*

SI iuuenis ante ætatem, v.g. in xij. anno contrahat, & nitatur mulierem corrumpere, ſi non corrumpit, & mulier non probat iuuenem conſenſiſſe circa xiv. annum ſuæ ætatis; accepto iuramento ab ipſo, quod in ætate legitima non conſenſerit, ſi modo non vult, eſt liberandus ab impetratione mulieris, & poteſt vterque ad ſecunda vota tranſire.

1795 *Cap. XI.* Ex litteris. *Idem.*

PVella in ætate, à parentibus iurata, & deſponſata cum viro non habente ætatem, deinde inuita traducta in domum ſponſi, à quo poſt annum recedit ad domum propriam non cognita; ſi non vult expectare, donec vir habeat ætatem, poteſt alteri nubere.

1796 *Cap. XII.* Duo pueri. *Clem. iij.*

PVblica honeſtas impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Item ſoluuntur ſponſalia, quando quis contrahit cum alia de præſenti. Item propter ſcandalum eſt iniungenda pœnitentia. Item inceſtus impedit matrimonium contrahendum. Item qui ſine iudicio eccleſiæ vxorem dimittit, eſt puniendus.

Gloſ. Quia eſt pœna, & nulli interẽda niſi per iudicẽ. *c.porro, de diu.*

Cap.

1797 *Cap. XIII.* Ad diſſoluendum. *Innoc. iij.*

MAtrimonium, vel ſponſalia, quæ nō ſunt, vt ſi infra ſeptennium contrahatur, non poſſunt accuſari; poteſt tamen denunciari conſanguinitas, vt interdicatur matrimonium contrahendum, & tunc aſſignabitur terminus ad probandas denunciationes, ſaluis exceptionibus: & ſi interim aliquid attentatur in præiudicium puellæ, eſt irritum.

Gloſ. Vnus ſolus denūcians poteſt impedire matrimonium. *c. præterea, tit. prox.* & valet denunciatio in principio, quia iam dicuntur malæ fidei poſſeſſores; & in matrimonio contrahendo, quod certius eſt, tenendum eſt. Ad hanc denunciationem non admittitur niſi grauis, & honeſta perſona. *c. cum in tua, tit. prox.* & admittuntur etiam, qui denunciant famam, *ibid.* & de auditu. *c. hoc videtur,* 22. *q.* 5. & quilibet tenetur ad hanc denunciationem. *c. tua nos, de cogn ſpir.* & hoc ſine aliqua admonitione præmiſſa, quod nō fit in alijs denunciationibus. *c. ſi peccauerit.* 2. *q.* 1. *c. nouit, de iudicijs.*

1798 *Cap. XIV.* Tuæ nobis. *Idem.*

QVando contrahitur matrimonium de præſenti, & puella non eſt in ætate, vel malitia non ſupplet ætatem, licet vir dederit ei arrham, non eſt matrimonium, ſed ſponſalia.

IN SEXTO LIBER IV.
DE DESPONSAT. IMPVBERVM.
Tit. II.

1799 *Cap. I.* Si infantes. *Bonif. viij.*

QVando duo, & ambo infantes, vel vnus eſt intra ſeptennium, & contrahunt; ſponſalia ſunt nulla; & ſi deinde veniunt ad ætatem, non conualeſcunt, nec inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, niſi in ſeptennio exacto cognoſcatur de nouo conſenſiſſe expreſsè, vel tacitè, vt verbo, vel facto, vel cohabitatione. Item quando vnus pubes cum impubere, vel ambo impuberes non proximi pubertati, in quibus malitia non ſupplet ætatem, inuicem contrahunt per verba de præſenti, non eſt matrimonium, ſed ex interpretatione iuris ſunt ſpōſalia de futuro, quæ adueniente pubertate non tranſeunt in matrimonium, niſi ſit ſequuta copula carnis, vel alia via conſtet, quod ſponſi, eadem voluntate perſeuerante peruenerunt ad pu-

ad pubertatem; aderat tamen impedimentum publicæ honeſtatis. Itẽ ſponſalia, quę parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus contrahunt, non obligant filios, nec ex eis naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis, niſi ipſi filij expreſſe conſenſerint; vel tacite, vt ſi ſint præſentes, & non contradicant; vel ſi ſint abſentes, & poſtea quando ſciunt illa, ratificent.

Gloſ. Licet regulariter tacens non habeatur pro conſentiente, ſecus eſt in matrimonio, licet ſit oneroſum. Item ſponſalia de futuro etiam ſi ſint in ætate, per amplexus, oſcula, & ſimilia, imo & per nixum, non tranſeunt in matrimonium, niſi per copulam; ſed ſponſalia quæ verbis, & mente contrahentium ſunt de præſenti, ſed defectu ætatis, & interpretatione iuris ſunt de futuro, bene tranſeunt in matrimonium per oſcula, amplexus, & ſimilia poſt pubertatem, etiam ſine copula.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE CLANDESTINA DESPONſatione. Tit. III.

1800 *Cap. I.* Si quis.

Ex Concil. Arelaten. Concil. Tridét. ſeſſ. 24. Ref. c 1.

QVando quis clam deſponſauit mulierem, & vir, vel mulier negat deſponſationem, probatio incumbit viro.

Gloſ. Dicit ſeruari: quod ſi mulier negat matrimonium, viro incumbit onus probandi; ſi vero neget vir, incumbit mulieri.

1801 *Cap. II.* Quod nobis. *Alexand. iij.*

DE clandeſtinis matrimonijs non iudicat eccleſia; ſed ſi contrahentes volunt in eccleſia publicari, ſunt recipienda, & comprobanda.

1802 *Cap III.* Cum inhibitio. *Innoc. iij.*

PRohibentur clandeſtina matrimonia, & nullus presbyter illis interſit, ſed proponantur publicè in eccleſia, & præfigatur terminus ad impedimenta reuelanda, quæ etiam ipſi presbyteri inueſtigent. Si autem reueletur probabilis coniectura contra copulam, interdicatur contractus, donec manifeſtius appareat, quid agendum; & ſi quis præſumpſerit talia clandeſtina, vel interdicta inire in gradu prohibito, etiam ignoranter, proles erit illegitima; ſimiliter ſi ambo

ambo parentes ſcienter, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahant in gradu prohibito, filij ſunt illegitimi.

Gloſ. Quid ſi vnus tantum ſciat impedimentum? Reſp. filios eſſe legitimos: vide. Item parochus, qui non prohibet tales coniunctiones, & quilibet etiam regularis, qui intereſſe præſumpſerit, ſuſpenditur ab officio per triennium, & ijs, qui contrahunt contra hanc formam, imponatur pænitentia; & qui obtulit impedimentum malitioſe, canonice puniatur.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE SPONSA DVORVM. Tit. IV.

1803 *Cap. I.* Duobus modis. *Aug.*

QVi dat mulieri fidem pactionis, ideſt promittit ſponſalia de futuro cum pacto, vt nunc eam cognoſcat, non debet aliam ducere: ſed ſi ducit, tenet matrimonium; agat tamen pœnitentiam de fide mentita. Si vero dat fidem conſenſus, ideſt ducit de præſenti, tenet matrimonium; & ſi aliam ducit, non tenet cum ſecunda.

1804 *Cap. II.* Accepiſti.

QVi alterius coniugem ducit in vxorem, numquam poterit eſſe eius legitima vxor: & xl. dies ieiunet in pane, & aqua, & pæniteat per ſeptem annos.

1805 *Cap. III.* Licet præter. *Alex. iij.*

MAtrimonium de præſenti non ſoluitur per alterum matrimonium ſequutum, etiam cum copula; & cogi debet vir redire ad primam.

1806 *Cap. IV.* Tua fraternitas.

QVi in cauſa matrimonij de præſenti appellat ad ſedem Apoſtolicam ante ſententiam, & cognitionem cauſæ, eſt publicè interdicendus, ne ante deciſionem cauſæ aliam ducat; & ſi ducere præſumpſerit, tale matrimonium eſt irritandum.

Gloſ. Si impedimentum eſt perpetuum, ſecus vero ſi eſt impedimentum ad tempus, puta ob reuerentiam dierum: tunc enim non eſt irritandum matrimonium, ſed ſolum iniungenda pœnitentia propter contemptum eccleſiæ.

Cap.

1807 *Cap. V.* Tuas dudum.

QVi contrahit de præſenti cum vna, & ante copulam contrahit cum alia, tenet primum matrimonium, quia ſolus conſenſus ſine copula ſufficit; nec valet conſuetudo contraria.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE CONDITIONIB. APPOSITIS in deſponſat. & alijs contractibus. Tit. V.

1808 *Cap. I.* Quicumque.

COnditionis nomine non debet frangi matrimonium; ſed reiecta conditione deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

Gloſ. Per conditionem intelligitur etiam conditio turpis, dummodo non ſit contra naturam matrimonij; puta, ſi furaberis, ſi interficies &c. huiuſmodi enim conditiones habentur pro non adiectis. *c.vlt. inf.*

1809 *Cap. II.* Cum ſit. *Greg.*

QVi manumiſit ſeruum cum conditione, v.g. vt fiat monachus in tali monaſterio, ſecus redeat in ſeruitutem; debet ſeruari conditio, & voluntas manumittentis,

1810 *Cap. III.* De illis autem. *Alex. iij.*

QVi iurat dicendo, ego te in vxorem accipiã, ſi centum dederis, ſi non dederit centum, non tenetur eam accipere, niſi conſenſus de præſenti, ſeu carnalis commiſtio interceſſiſſet.

Gloſ. In ſponſalibus eſt licita hæc conditio, ſi dabis centum; & hæc, ſi placuerit meo patri. *c.ſuper eo,* & *c.per tuas eod.* Si vero adijciatur in modum pœnæ, vt ſi tecum contraham, dabo centum, non valet. *c.gemma, de ſponſ.* qui conſentit de præſenti, cenſetur recedere à conditione, & ſimpliciter cõtrahere. *c.de illis, de deſponſ.impub.*

1811 *Cap. IV.* Verum.

QVando quis donauit eccleſiæ aliquid, v.g. prædium, cum conditione, vt aliquid faciat, vel donet ſimpliciter, ſi eccleſia non facit, vel donat, non poteſt donator reuocare donum. Si autem fuit adiectum in donatione, quod ſi pactum, vel modus non ſeruetur,

tur,

tur, poſſit reuocari donum, tunc poteſt reuocare.

Gloſ. Vera conditione, ideſt modo vel pacto. Item differt donatio ſub conditione, & donatio ſub modo; quia illa fit ſic: dono, ſi hoc feceris; iſta ſic fit: dono, vt hoc facias; illa non tenet niſi impleta conditione, de qua non loquitur textus; hæc tenet etiam non adimpleto modo, niſi cautum ſit in donatione, vt in tex. Item res donata ſub conditione, vt non alienetur, non poteſt alienari, nec ex cauſa neceſſitatis, puta, debiti, vel redemptionis captiuorum. *§. ſanctiſſimas, Authen. de alien. & emphyt.*

1812 *Cap. V.* Super eo. *Vrban. iij.*

QVi contrahit matrimonium ſub conditione non improbata ab eccleſia, vt contraho tecum, ſi meus pater voluerit, non eſt cogendus ad contrahendum matrimonium, niſi accedat voluntas patris: quia conſenſus poſitus in alieno arbitrio, non dicitur liber, nec poteſt dici conſenſus de præſenti.

Gloſ. Quando ſubſtantia contractus confertur in arbitrium expreſsæ perſonæ, non valet contractus, niſi ille arbitretur. Item teſtamentum in alterius voluntate expreſsè commiſſum non valet; v.g. ſi dico, conſtituo te hæredem, ſi Titius voluerit. Sic nec legatum expreſſe commiſſum in alterius voluntate, vt ipſe det, ſed vt arbitretur bene. *l.* 1. *tit. de leg.* 3. Item ſi quando pater conſentit, ille non vult, non eſt matrimonium vere, ſed cogetur ab eccleſia.

1813 *Cap. VI.* Per tuas. *Inocent. iij.*

QVi contrahit ſponſalia ſub conditione honeſta, vt, ſi meus pater velit, & ante expletam conditionem habet copulam, recedit à conditione, & tenet.

Gloſ. Etiam ſi ante coitum proteſtaretur ſe nolle recedere à conditione, adhuc tenet. Item ſi dicat, contraho tecum, ſi te virginē inuenero; tenet, quia talis error non dirimit matrimonium. Item qui contrahit cum vna ſub conditione, cum alia ſimpliciter, tenet ſecundum, licet deinde expleatur conditio primi, quia matrimonium non renouabitur, niſi quantum ad legitimationem filiorum. Item qui contrahit matrimonium cum conditione neceſſario futura, gloſſa dicit quod non tenet niſi impleta conditione; ſed contraria melior, quia habetur pro non adiecta.

1814 *Cap. VII.* Si conditiones. *Greg. ix.*

SI contrahetur cum conditione contraria coniugio, vt ſi euites generationem prolis, vel donec inueniam aliam ditiorem, vel

ſi adul-

ſi adulterabis; matrimonium non tenet; & ſi cum conditione turpi, vel impoſſibili, matrimonium tenet, & conditio habetur pro non adiecta.

Gloſ. An idem procedat in alijs contractibus, vide.

DECRETALIVM LIB. IV.

QVI CLERICI, VEL VOVENTES matrimonium contrahere poſſunt. Tit. VI.

1815 *Cap. I.* De Diacono. *Alex. iij.*

SI Diaconus vulnerauerit alium Diaconum, & vxorem duxit, dimittat vxorem; & ſi contritus accedat, abſoluatur, & iniungatur pœnitentia pro vtroque exceſſu: qua peracta, ſi fuerit perfectæ vitæ, & conuerſationis, Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eo, vt exerceat officium diaconatus, & aſcendat ad ſacerdotium. Item ſubdiaconus non poteſt contrahere matrimonium, ſiue fuerit homicida, ſiue non.

Gloſ. Abſolutio ob percuſſionem enormem eſt petenda à Papa, & Epiſcopus diſpenſare poteſt cum diacono, qui de facto contraxit matrimonium, vt miniſtret.

1816 *Cap. II.* Ex litterarum. *Idem.*

SVbdiaconus, qui de facto contrahit matrimonium, debet prius ad Religionem tranſire; & poſt laudabilem conuerſationem, ſi Epiſcopus iudicauerit poteſt ei concedere, vt ad altiores ordines promoueatur: ſi vero non vult tranſire ad Religionem, non eſt permittendum vt aſcendat ad maiores, nec vt miniſtret in ſubdiaconatu; poterit tamen miniſtrare in minoribus.

Gloſ. In cap. ſuperiore, cum diacono dicitur, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare, vt miniſtret; in iſto prohibetur. Ratio diuerſitatis, quia iſte non videbatur verè pœnitens, & præſumptio erat contra ipſum: ſed ſi intrat Religionem, in fauorem Religionis poteſt diſpenſari. *c. 2. de apoſtat.* vel loquitur de conſilio, quia de iure Epiſcopus poterat. *c. ſuperiore.* Item in fauorem Religionis mitius agitur cum aliquo.

1817 *Cap. III.* Meminimus. *Idem.*

VOtum ſolemne Religionis impedit, & dirimit matrimonium poſtea contractum; ſimplex vero impedit, ſed non dirimit.

Cap.

1818 *Cap. IV.* Conſuluit. *Idem.*

QVi ſuſcipit habitum profeſſorum, vel velamen virginum à non habente poteſtatem incorporandi religioni, nec proprijs renunciauit, nec profeſſus eſt obedientiam, deinde dimiſſo habitu, non poteſt contrahere; ſed ſi contrahit, matrimonium tenet, quia ſicut votum ſimplex impedit contrahendum, ſed non dirimit contractum, ſic habitus religionis ſuſceptus ſine profeſſione.

Gloſ. Vide *c. penult. de regul. c. munus eod.*

1819 *Cap. V.* Veniens ad præſentiam. *Idem.*

SI mulier, quæ dedit fidem ſponſo, poſtea vouit caſtitatem, ideo ſponſus aliam duxit; ſi non poteſt continere, ſeu timet peccatum fornicationis, petat ab eccleſia diſpenſationem, & nubat alteri impoſita pœnitentia pro fide mentita, & voto violato.

Gloſ. Hæc mulier, quæ audiens ſæuitiam viri vouit caſtitatem, ſi vir non duxiſſet aliam, erat cogenda ad matrimonium promiſſum, non obſtante voto ſimplici. *c. ex litteris* & *c. ſicut de ſponſal.* quia ille timor erat vanus, & non excuſabat. Item imponitur pœna pro voto violato vel de facto, vel animi deſtinatione, quia petebat contrahere, vel de voluntate mutata; & pro violando &c. Item ex compaſſione permittitur contrahere, quia forte erat iuuenis, & ſuſcepta, & vouit ex animi perturbatione; ſi ſecus, ſeruet votum.

1820 *Cap. VI.* Rurſus. *Cæleſt. iij.*

QVi vouit caſtitatem, ſi deinde iurat aliquam ducturum, ſeruet votum, quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quam ſolemne; & agat pœnitentiam de iuramento temerario. Si vero de præſenti contraxit, tenet matrimonium, quia votum ſimplex impedit, ſed non dirimit.

Gloſ. Votum ſimplex non minus obligat, ac ſolemne; ideſt vtrũque ita obligat, vt qui contrauenit, peccet mortaliter, vel non minus, ideſt non minori tempore, quia vtrumque in perpetuum obligat, licet magis peccet, qui contra ſolemne facit. Item in quo conſiſtat ſolemnitas Religionis, vide ibi, & continetur his verſibus.

Ordo ſacer, veſtis, profeſſio Religionis.
Quæ ſit facta palam, faciunt ſolemnia vota.

Item quid ſi prius iuraſſet, & poſtea vouiſſet? Vide *c commiſſum de ſponſal.*

1821 *Cap. VII.* Inſinuante. *Innoc.iij.*

QVi vouit ſolemniter, licèt cum modica coactione, quam patientia, ac perſeuerantia temporis per ſe tollit; ſi deinde contrahat matrimonium de præſenti, matrimonium non tenet, & cogendus eſt per cenſuram, vt reuertatur ad religionem.

Gloſ. Aliqua perſona poteſt eſſe monacha,& habere vſufructum rerum ſuarum pro ſuo victu, & veſtitu *c.ſi quis non potuerit*, q.1. Item imperium, ſiue Regis, ſiue parentum non ſufficit ad iuſtum metum,& leuis metus non excuſat in voto. *c.cum dilecti, quod met. cauſ.* ſed in electione, & matrimonio ſi leuis metus eſt talis, qui poſſit cadere in conſtantem virum, excuſat. *c.ſi quis autem*, 1. *q.*1. *c. cum locum, de ſponſ. c.veniens, ibidem*.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE EO QVI DVXIT IN MATRImonium quam polluit per adulterium.

Tit. VII.

1822 *Cap. I.* Propoſitum. *Alex.iij.*

QVando vir contrahit cum ſecunda vxore habens primam vxorem viuam, & ſecunda, cum qua contrahit, neſcit primam eſſe viuam; ſi moriatur prima, & vir petat diuortium à ſecunda, non ſunt ſeparandi, niſi mulier petat diuortium; non obſtante quod ſecundum iura vir non poteſt ducere illam, quam polluit per adulterium; præſertim illam, cui fidem dedit viuente prima, vel quæ machinata eſt in mortem vxoris.

Gloſ. Mulier ignorans non committit adulterium. *c.in lectum* 24.*q.*2.& filij de tali matrimonio cenſentur legitimi, propter bonam fidem vxoris. *c. ex tenore, & c. cum inter,qui filij ſint legit.* Item mortua prima vxore non ſtatim fit matrimonium, quia intelligitur perſeuerare in primo conſenſu,qui per ſe nullus erat; ſicuti quæ contrahit cum ſeruo,quem putat liberum, alias non eſſet contractura, licèt deinde manumittatur ipſa inſcia, quia ſemper intelligitur approbare primum conſenſum, qui eſt erroneus, & nullus;

tamen

tamen ſi mulier vult, compellitur vir illam ducere. Item fides, & copula viuente vxore impediunt,& dirimunt. *c.vlt.c. cum haberet. c.ex tuarum, eod.* & *c.*1. 31. *q.* 1. Item ſi ſit machinata, impedit. *c.ſuper, eod. & c.ſi quis viuente* 31. *q* 1. Item hic contractus ex vna parte tenet, ex altera non. *c.de illis, de deſponſ.impub.* Item ſi hic ante nouum conſenſum contraheret cum alia, teneret matrimonium. *c.veniens, eod.*

1823 *Cap. II.* Significauit. *Idem.*

QVi contrahit cum vna, deinde contrahit cum alia ſcienter, cum qua habet copulam; ſi primum matrimonium non fuit validum, v.g. quia coactè contraxit, nec eam cognouit, habebit ſecundam: ſi fuit validum, licet prima ſit mortua, non poteſt habere ſecundam, quia ſcienter, ſecus ſi ignoranter, ſed habeat aliam; & Epiſcopus ad hoc poteſt cogere excommunicatione.

1824 *Cap. III.* Super hoc. *Idem.*

QVi viuente vxore cum alia de facto contraxit, ſi iſta adultera eſt aliquid machinata in mortem vxoris, ſiue fidem dederit, quod prima defuncta eam duceret, ſecundum iura non poteſt in perpetuum eam habere.

Gloſ. Si contraxit matrimonium cum ea ſciente primam viuere, impeditur; ſecus ſi ignoraret. *c.*1. *&* 2. *c. ex tuarum. c.cum haberet, eod.* Item impeditur, ſi eſt machinata, ideſt cum effectu, quia verba ſunt accipienda cum effectu. *c.relatum, de cler.non reſid. c.ſi quis viuente*, 31. *q.* 1. Item ſi quis interficiat maritum fæminæ non eo animo illam ducendi, poteſt eam ducere. *c. laudabilem, de conuerſ. infid.*

1825 *Cap. IV.* Ex litterarum. *Clem.iij.*

QVi viuente prima vxore (etiam ob adulterium ſeparata, & facta monacha) contrahit cum ſecunda conſcia primæ, mortua prima eſt ſeparandus à ſecunda; & facta pœnitentia de adulterio, poteſt accipere non ſecundam, ſed aliam. Trid. ſeſſ. 24. Ref. 7.

Gloſ. Si timetur de incontinentia, ſufficit ſi prius egerit partem pœnitentiæ. *c.in adoleſcentia.* 33. *q.* 2.

1826 *Cap. V.* Cum haberet. *Idem.*

QVi viuente vxore adulterauit cum aliqua, & in ius vocatus abiurauit adulteram, mox ſpreto iuramento cum ea con-

Digitized by Google

traxit viuente legitima vxore, & diu, ideſt per decem . . xit cum ea, habens ab ea plures filios, iſti ſunt omnino ſeparandi, etiam mortua legitima vxore; & iniuncta pœnitentia, eſt eis indicenda perpetua continentia, quia eccleſiam ſcandalizarunt graui ſcandalo, præſertim ſi iam ſunt ſenes; & Epiſcopus prouideat, vt ipſi pro ſuis iuribus filijs prouideant.

Gloſ. Si eſſent iuuenes, & cum periculo incontinentiæ, daretur licentia contrahendi, vt *c. prox.* adde quod iſti plus peccarunt.

1827 *Cap. VI.* Significaſti. *Inocent. iij.*

QVi viuente vxore habet copulam cum altera, mortua vxore, ſi non præceſſit fides, vel machinatio, poteſt illam ducere.

Gloſ. Copula, & machinatio ex parte vnius impedit, & dirimit, ſicut & fides. *cap. ſi quis viuente*, 31. *q.* 1. Item excommunicatus poteſt contrahere matrimonium, licèt ei alia ſacramenta denegentur.

1828 *Cap. VII.* Veniens ad præſentiam.

VXoratus ſi contrahit cum ſecunda neſciente, mortua prima poteſt ſecundam habere, ſi de nouo conſentiat; dummodo non præceſſerit machinatio, vel fides.

1829 *Cap. VIII.* Si quis. *Greg. ix.*

QVi viuente prima vxore dat fidem ſecundæ, immo de facto contrahit cum ſecunda, dummodo nec ante, nec poſt viuente prima ipſam cognouerit; prima mortua, ſi contrahit cum ſecunda, matrimonium tenet: iniungatur tamen pœnitentia vtrique pro iſto delicto: ſecus ſi viuente vxore illam cognouit ante, vel poſt fidem, vel matrimonium.

Gloſ. Sic omnia iura intelliguntur, in quibus dicitur ſolam fidem datam mulieri viuente prima vxore impedire, & dirimere matrimonium: intelligi enim debent, ſi ſequuta fuerit copula; quia non obeſt conatus, vbi iniuria non habet effectum. *cap. vlt. ſup. de ſponſal.* & *c. extraordinar.* 35. *q.* 3. & idem procedit in machinatione. *cap. ſi quis viuente*, 31. *q.* 1.

DE-

DECRETALIVM LIB. IV.

DE CONIVGIO LEPROSORVM. Tit. VIII.

1830 *Cap. I.* Peruenit. *Alex. iij.*

CVm vir, & vxor ſit vna caro, non debet alter ſine altero eſſe diutius: quare ſi alter incidit in lepram, coniux illum ſequatur, & affectu maritali ei miniſtret: & ſi ad hoc ab Epiſcopo induci non poteſt, Epiſcopus imponat, vt vterque altero viuente ſeruet continentiam: quod ſi contemnat, excommunicet.

Gloſ. Leproſi tenentur ad inuicem ſibi reddere debitum, non tamen continue in eodem lecto dormire; nec ad id poſſunt compelli. Item quanto tempore mariti poſſint abeſſe ab vxoribus, hic non determinatur; & ſic relinquitur arbitrio boni viri: nā diutius quandoque extenditur ad biennium, & quinquennium.

1831 *Cap. II.* Quoniam. *Idem.*

VXor ſiue fuerit leproſa, ſiue alia infirmitate detenta, non eſt ſeparanda, vel dimittenda. Item leproſi, ſi nolint continere, poſſunt contrahere matrimonium, ſi inueniant mulieres, quæ illos velint, & vxor tenetur reddere debitum leproſo, & contra; non enim fit ſeparatio niſi cauſa fornicationis.

1832 *Cap. III.* Litteras. *Vrban. iij.*

POſt contracta ſponſalia de futuro, ſi alter incidit in lepram, non coguntur contrahere de præſenti.

Gloſ. Lepra ſuperueniens ſoluit ſponſalia de futuro, ſicut quælibet alia enormis difformitas. *c. quemadmodum, de iureiuran.* ſed non matrimonium.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE CONIVGIO SERVORVM. Tit. IX.

1833 *Cap. I.* Dignum eſt. *Adrianus.*

SEruus ſi inuito & contradicente domino contrahit matrimonium, tenet; ſed tenetur exhibere domino debita, & conſueta ſeruitia.

Gloſ. Tale matrimonium non debet prohiberi, ſicut nec inter liberum, & ancillam ſcienter contractum. Item nullus fidelis debet excludi à ſacramentis, excepto Ordine, in quo ſeruus ſine licentia domini, non debet admitti. *c. conſuluit, de ſeru. non ordinand.* Item ſi dominus ſeruitium exigit, & vxor debitum, ſecundum aliquos debet prius domino obedire, ſi non imminet periculum fornicationis; ſed videtur potius vxori, quando nullum, vel minimum præiudicium ſit domino in tam paruo tempore. Item licet ſecundum aliquos dominus poſſit vendere ſeruum alicui ducenti cum in longinquum, vt in Græciam, quem vxor debet ſequi; tamen verius videtur quod talis venditio ſit prohibenda. *arg. c. vlt. de Iudæis.*

1834 *Cap. II.* Propoſuit. *Alex. iij.*

QVi ignoranter contrahit cum ancilla, vbi hoc ſciuerit poterit eam dimittere reſtituta dote; ſi vero poſtquam ſciuerit, eam carnaliter cognouit, non poteſt.

Gloſ. Matrimonium liberi cum ſerua ex ignorantia non tenet, ſi deinde id audiuit, & credidit; id eſt ſi habet conſcientiam ſeruitutis, ex probabili, & diſcreta cauſa, & eam cognoſcit, ſibi præiudicat; ſi ex leui, & temeraria, cui credi non debet, non ſibi præiudicat. Item ſi pendente lite de conditione mulier petat ſibi reddi debitum, & id mandet Eccleſia, an illud reddendo vir ſibi præiudicet? Res eſt dubia: ſed tamen videtur dicendum ſibi præiudicare, ſi ſit certus illam eſſe ancillam; ſecus vero ſi dubitet, licet habeat aliquas præſumptiones. Nam in tali caſu vel illam cognoſceret maritali affectu, & ſic certum eſt quod ſibi præiudicaret; vel fornicario, & ſic peccaret mortaliter; quod facere non debet, imo potius pati debet excommunicationem. *c. litteras, de reſtit. ſpoliat.*

1835 *Cap. III.* Licet. *Vrban. iij.*

MVlier, quæ ignorans contraxit cum ſeruo, ſi ſeruus probet ſuum patrem fuiſſe liberum, & ſecundum morem prouinciæ illius, partus ſequitur patrem; & à decennio non fuit moleſtatus in libertate, tenet matrimonium; quia cenſetur liber in fauorem libertatis.

Gloſ. Licet de iure communi partus ſequatur ventrem, tamen de more particulari poteſt ſequi patrem. Item ſufficit quinquennium, vt quis dicatur liber. *l. 1. & l. ſi pater C. ne de ſtat. defunctor.*

Cap-

1836 *Cap. IV.* Ad noſtram. *Innoc.iij.*

QVi ignoranter contraxit cum ſerua, ſi deinde, cognita ipſius conditione, nec facto, nec verbo conſenſit cum illa, poteſt aliam ducere.

Gloſ. Sententia lata contra matrimonium nō tranſit in rem iudicatam, & ſemper poteſt cognoſci; & ſi probetur male fuiſſe prolatā, reuocatur. Item quādo quis ignoranter contrahit cum ancilla, quā deinde dominus ſecreto manumittit, nō eſt matrimonium, quia cō. miſcetur ex priori conſenſu, qui nullus fuit. Item ſi dominus ancillæ, tanquam liberam tradit alicui, intelligitur eam liberam feciſſe, & tenet. Item ſi libera ignoranter contraxit cum ſeruo, & poſtquam rem ſciuit vult eſſe cum illo, & ſeruus nolit, eſt compellendus. *arg. c.1. ſup. de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult.*

DECRETALIVM LIB. IV.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

Tit. X.

1837 *Cap. I.* Indecens. *Greg.ix.*

FIlij nati ex libera, vel liberta, ſunt liberi; & eccleſia debet libertatem defendere potius, quam impugnare.

Gloſ. Fallit in caſibus *cap. cum multa. 15. q. vlt.* & *c. quorumdam, infra, de iudic.*

DECRETALIVM LIB. IV.

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

Tit. XI.

1838 *Cap. I.* Vtrum autem. *Alex.iij.*

COmpaternitas impedit ſolum filios, ratione quorum fuit contracta, niſi conſuetudo alicuius eccleſiæ obuiet, cui ſtandum eſt. Trid. ſeſſ. 24. Ref. 2.

1839 *Cap. II.* Si vir. *Idem.*

Coniuges contrahentes compaternitatem in proprio filio, ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia, non ſunt ſeparandi, nec negare debent debitum.

Gloſ. Etiam poſſunt petere debitum, quia nullibi prohibitum.

1840 *Cap. III.* Super eo. *Idem.*

Filij compatrum, ratione quorum non fuit contracta cõpaternitas, poſſunt coniugi, niſi conſuetudo metropolitanæ eccleſiæ, vel vicinorum eſſet contraria, vt faceret matrimonium nullum.

Gloſ. Conſuetudo inhabilitat perſonas ad matrimonium.

1841 *Cap. IV.* Martinus. *Clemens iij.*

Pater baptizati non poteſt accipere vxorem leuantis ab eodem leuante cognitam.

Gloſ. Cognitam ſcilicet ante compaternitatem.

1842 *Cap. V.* Contracto. *Idem.*

Compaternitas contracta per cathechiſmum, ſeu per pabulum ſacrati ſalis vix impedit contrahendum, nõ dirimit contractũ.

1843 *Cap. VI.* Veniens. *Innoc. iij.*

Inter patrem baptizati, & leuantem, ſeu tenentem baptizatum naſcitur impedimentum impediens, & dirimens contractum.

1844 *Cap. VII.* Tua nos. *Idem.*

Illius ante compaternitatẽ, & filia compaternitatis; ſi contrahant non tenet; & qui hoc ſciunt, debent reuelare tẽpore contractus.

1845 *Cap. VIII.* Ex litteris, *Greg. ix.*

Inter baptizatam, & filium baptizantis naſcitur impedimentum impediens & dirimens.

IN SEXTO LIBER IV.

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

1846 *Cap. I.* Nedum. *Boniſ. viij.*

Inter baptizatum, ac ſuſcipientem, ipſiuſq. filios & vxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam; & inter ſuſcipientem, patremq.

tremq. baptizati, ac matrem eſt impedimentum dirimens contrahendum, & contractum. Eiſdem modis contrahitur cognatio ſpiritualis in confirmatione.

1847 *Cap. II.* Per catechiſmum. *Idem.*

COgnatio contracta per catechiſmum impedit contrahendum, ſed non dirimit contractum.

1848 *Cap. III.* Quamuis.

QVamuis vnus ſolus vir, & vna mulier debeant accedere ad ſuſcipiendum, ſi tamen plures accedant, eodem modo contrahitur cognatio dirimens matrimonium: quod tam procedit in Baptiſmo, quam in Confirmatione.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE COGNATIONE LEGALI. Tit. XII.

1849 *Cap. I.* Si qua. *Nicolaus.*

INter adoptantem, & filiam adoptantis, durante adoptione, non poteſt eſſe matrimonium.

Gloſ. Idem procedit cum arrogato, donec emancipetur.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE EO QVI COGNOVIT CONſanguineam vxoris ſuæ, vel ſponſæ. Tit. XIII.

1850 *Cap. I.* Si quis.

QVi ſcienter cognouit filiaſtrã ſuam, non poteſt petere debitũ à matre, nec vnquam habere filiam in vxorem; nec ipſe nec filiaſtra, vnquam poterũt matrimonio alicui copulari. Trid. ſeſſ. 24. Ref. c. 4.

Gloſ. Poteſt tamen reddere debitum; & ſi poſt mortem vxoris contrahat cum alia, tenet matrimonium; & ſi eſſent iuuenes, diſpenſaretur cum eis. *c. in adoleſcentia*, 33. *q.* 2.

1851 *Cap. II.* Veniens. *Alex. iij.*

QVi contraxit ſponſalia de futuro cum filia, ſi cognoſcit matrẽ, ſoluuntur ſponſalia; ſecus ſi eſſet de præſenti matrimonium.

Item

Item inceſtuoſus, vt qui cognouit vxorem patris, vel matrem vxoris, non poterit amplius aliquam ducere niſi ex diſpenſatione.

Gloſ. Si ducit ſine diſpenſatione, peccat, & matrimonium tenet.

1852 Cap. *III.* De illo. *Idem.*

SI meus frater aſſerit ſe cognouiſſe prius meam coniugem, ad dictum eius non ſeparabitur matrimonium, niſi hoc ſit publicum, & notorium, aut probetur idoneis teſtibus.

Gloſ. Hæc ſola confeſſio non præiudicat contractum, etiam ſi rumor viciniæ conſentiret. *c. ſuper eo, eod.* ſecus ſi eſſet contrahendum. *c. præterea, de ſponſal.*

1853 *Cap. IV.* Tranſmiſſæ. *Caleſt. iij.*

QVi mortua vxore cognoſcit eius filiam, ideſt priuignam, & ducit aliam, non petat, ſed reddat debitum, & agat pœnitentiam; & ſi ſuperuixerit, maneat ſine ſpe coniugij, quia inceſtuoſus.

1854 *Cap. V.* Super eo. *Idem.*

ETiam ſi vterque coniugatus fateatur maritum ante matrimonium cognouiſſe conſanguineam vxoris, & ſit rumor viciniæ, quæ hoc reclamet, non eſt matrimonium ſeparandum, niſi accedant rationabiles, & dignæ fide probationes.

Gloſ. Non creditur coniugibus contra matrimonium contractũ, ſed in fauorem creditur. Item aliud eſt fama, aliud rumor; fama fortaſſe ſufficeret ſimul cum confeſſione coniugum ad ſeparandum matrimonium, ſecus rumor.

1855 *Cap. VI.* Diſcretionem. *Innoc. iij.*

AFfinitas ſuperueniens non dirimit contractum matrimonium de præſenti. Item maritus qui tradit vxorem adulterandam, præſertim inuitam, non poteſt ei obijcere de adulterio, nec ſeparari; & nemo debet ſine ſua culpa priuari ſuo iure.

Gloſ. Cùm ſponſa nondum cognita à viro committit adulteriũ. Item non ſemper propter adulterium vir poteſt dimittere vxorem, vt ſi ipſe tradit inuitam, vel ipſe ſimiliter eſt fornicatus.

1856 *Cap. VII.* Fraternitati. *Idem.*

QVi contrahit ſponſalia cum puella ſeptem annorum, & eam polluit, non poteſt habere eius ſororem in vxorem.

Gloſ. Nec ipſa fratrem ſponſi.

Cap.

1857 *Cap. VIII.* Ex litteris. *Idem*

QVi matrem ſponſæ de futuro cognoſcit carnaliter, & deinde polluit filiam adultam ſcientem, rumpit ſponſalia, neque mater, nec filia, nec ipſe poterunt amplius contrahere matrimonium cum aliqua; niſi de lapſu carnis timeatur.

Gloſ. Incœſtus impedit matrimonium contrahendum.

1858 *Cap. IX.* Veniens. *Idem.*

QVi cognoſcit vnam, mox contrahit cum altera ſorore, debet abſtinere ab vtraque.

Gloſ. Hoc intelligitur in foro animæ, nam in foro Epiſcopi cogetur ſtare cum coniuge.

1859 *Cap. X.* Tua paternitas. *Idem.*

AFfinitas ſuperueniens non ſoluit matrimonium, ſed impedit petitionem debiti.

1860 *Cap. XI.* Iordanæ. *Greg.ix.*

IDem quod ſupra; ſed in caſu, quo malitia ſupplebat ætatem.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE CONSANGVINITATE, ET affinitate: Tit. XIV.

1861 *Cap. I.* Ex litteris. *Alexand.iij.*

SI poſt contractum de præſenti, deinde inquiſita diligenter veritate per teſtes circumſpectos omni exceptione maiores inueniatur aliquis gradus, ſaltem quartus conſanguinitatis, vel affinitatis, ſunt ſeparandi. Item cauſæ matrimoniales non ſunt tractandæ à quolibet, ſed per iudices diſcretos, qui habeant poteſtatem, & ſciant canones.

Gloſ. In cauſa matrimoniali iterum accipiuntur teſtes poſt publicationem. Item cauſa matrimonialis non poteſt compromitti, ſed debet eſſe iudex, vel ordinarius, vel delegatus. *c. vlt. de tranſact. & c. penult. de reſt. in integ.*

1862 *Cap. II.* Super eo. *Vrbanus iij.*

SI aliquis deſponſauit puellam, & poſtea excipit ſe cognouiſſe carnaliter propinquam puellæ, ſi fama loci hoc habetur, liberatur à ſponſalibus.

Gloſ. Affinitas ſuperueniens ſoluit ſponſalia. *c. 2.* & *c. ex litt. tit. ſuperiori.* Item fama impedit contrahendum, *c. cum tua, de ſponſal.*

1863 *Cap. III.* Quod delicto. *Caleſt. iij.*

QVando diſpenſatur cum aliquo, vt poſſit contrahere, v.g. in quarto gradu, vterque debet diſtare in quarto: alioquin ſi alter diſtaret in tertio ſtipite, non valeret diſpenſatio; & ſic habet conſuetudo loci, cui ſtandum eſt ad vitandum ſcandalum.

Gloſ. Regulæ arboris conſanguinitatis ſunt authenticæ. Item conſuetudo, & ſcandalum præiudicant iuri in matrimonijs, & faciunt perſonas habiles non habiles.

1864 *Cap. IV.* De infidelibus. *Innoc. iij.*

INfideles coniuncti matrimonio in gradu prohibito ab eccleſia, ſi conuertantur non ſunt ſeparandi; quia quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.

1865 *Cap. V.* Quod ſuper. *Idem.*

COnſanguinei mariti poſſunt accipere conſanguineos vxoris, quia nulla eſt affinitas. Item conſuetudo contrahendi inter gradus prohibitos eſt corruptela, & non valet, & ſunt excommunicandi.

Gloſ. Conſuetudo bene poteſt facere perſonas ex legitimis illegitimas ad contrahendum, vt *c. 1.* & *cap. ſuper eo, de cogn. ſpirit.* non tamen è contra, vt hic.

1866 *Cap. VI.* Quia circa. *Idem.*

DIſpenſatio facta à Papa contrahendi in gradu prohibito, ſi eſt ex cauſa falſa, non valet, niſi de nouo à Papa confirmetur.

Gloſ. In fauorem filiorum diſpenſatur in gradu prohibito. *c. 1. 35. q. 8.* etiam propter ſcandalum toleratur diſpenſatio ex falſa cauſa conceſſa,

1867 *Cap. VII.* Tua nos. *Idem.*

TEſtes qui producuntur ad faciendum diuortium, cum computantur gradus conſanguinitatis, debent incipere à parentibus, ideſt à ſtipite, vel germanis, diſtinguendo gradus per ordinem, deſignan-

ſignando perſonas proprijs nominibus, vel æquipollentibus indicijs, præſertim quia ſæpe teſtantur de auditu, quod minus eſt validum: ideo in hac materia non eſt nimium laxanda facultas.

1868 *Cap. VIII.* Non debet, *Idem.*

TOllit aliquam prohibitionem contrahendi in ſecundo, & tertio genere affinitatis, & etiam illam quæ erat inter filios ſecundarum nuptiarum, cum conſanguineis primi mariti mortui. Item prohibitio deinceps non excedat quartum conſanguinitatis vel affinitatis, & contra hanc prohibitionem non prævalet longinqua conſuetudo, vel factæ conſtitutiones.

Gloſ. Genera affinitatum ſic olim colligebantur, ego, & meus frater ſumus in primo gradu conſanguinitatis; vxor fratris mei eſt mihi in primo gradu, & genere affinitatis; mortuo meo fratre vxor accipit ſecundum maritum, ille ſecundus maritus eſt mihi in ſecundo genere affinitatis, ſed in primo gradu: mortua vxore, ſecundus maritus accipit ſecundam vxorem, illa ſecunda vxor eſt mihi in tertio genere affinitatis, ſed in primo gradu; quia perſona copulata perſonæ mutat genus, & non gradum, ſi adſit copula. Item cum his generibus, etiam eſt ſublata publica honeſtas, quæ ex illis ſequebatur.

1869 *Cap. IX.* Vir qui à ſtipite. *Greg. ix.*

SI vir diſtat à ſtipite quarto gradu, & mulier in quinto, poſſunt ſine diſpenſatione contrahere: quia quanto gradu remotior diſtat à ſtipite, in tanto diſtat à quolibet deſcendentium per aliam lineam ex eodem ſtipite.

CLEMENTIN. LIB. IV.
DE CONSANGVINITATE ET affinitate. Tit. I.

1870 *Cap.* Eos qui.

QVi ſcientes contrahunt in gradu prohibito conſanguinitatis, & affinitatis, vel cum monialibus, ac etiam religioſi, moniales, vel clerici in ſacris, ſi contrahunt ſunt excommunicati ipſo facto; & Prælati Eccleſiarum, qui hoc ſciuerint, eos denuncient excommunicatos, & faciant denunciare, donec abſoluantur. Remanent etiam pœnæ à iure ſtatutæ.

Gloſ.

Gloſ. Hæc conſtitutio habet locum in his caſibus expreſſis,& non in alijs. Vnde qui contrahit cum coniugata, vel infideli pagana, vel cum cognata ſpirituali, vel legali,vel contra publicam honeſtatem,non incurrit has pœnas, licet matrimonium non teneat. Item in caſibus huius canonis, qui ignoranter contrahit non incurrit, ſi ignorantia eſt facti probabilis; ſecus ſi eſt iuris: quia ſi ſciebat gradum, in quo erat, & neſciebat conſtitutionem, ligatur à conſtitutione. *Reg. ignorantia, de reg. iur. in 6.* Item ſi vnus ſciebat,& alter ignorabat, ſciens ligatur. Item ſi ignorans contraxit, & poſtea ſcit; & ſequitur habere copulam,probabile eſt,quod non eſt excommunicatus, quia ius punit contractum,& non cohabitationem, vel incæſtum; ſicut qui ignoranter eligit indignum, poſtea ſcit eſſe indignum, non incurrit pœnam. *c. cum in cunctis, de electione.* Quid ſi putabam eſſe conſanguineam, & non erat? Vide *c. ſi vero, c. in audientia, de ſent. excom.* Item contrahentes incurrunt,etiam ſi non conſumment. Item qui contrahunt ſponſalia, non incurrunt.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE FRIGIDIS, ET MALEFICIATIS, & impotentia coeundi. Tit. XV.

1870 *Cap. I.* Accepiſti.

SI tranſacto aliquo tempore maritus dicat ſe eſſe frigidum ad copulam, ita vt non poſſit cum vxore,nec cum alia coire,& ſi vxor idem affirmat, & probari poteſt per verum iudicium,ſeparentur: ſed ſi deinde vir aliam ducit, eſt periurus, & cogendus redire ad primam facta pænitentia. Item ſi vxor poſt annum, aut ad ſex menſes dicat maritum non poſſe coire, & maritus negat, creditur marito, quia vxor ſero reclamauit; ſi vero poſt menſem, vel duos reclamauit, ſi hoc poteſt probari per verum iudicium, ſeparabitur, & mulier nubat cui vult.

Gloſ. Poteſt reclamare vſque ad triennium. *c. laudabile. eod.* Item contra matrimonium non creditur eorum confeſſioni, niſi probetur cum ſeptima manu propinquorum. *c. 2. 33. q. 1.* Sed pro matrimonio creditur. *c. 2. de clandeſt. deſponſat.*

1871 *Cap. II.* Quod ſedem. *Alex. iij.*

SIcut puer,qui nō poteſt reddere debitum,non eſt aptus cōiugio, ſic qui ſunt impotentes,non ſunt reputandi apti ad matrimoniū.

Gloſ.

Gloſ. Non loquitur de impotentia ſenum defectu caloris; ſed de eo, qui ſectus eſt, & qui perpetuo impotens eſt.

1872 *Cap. III.* Ex litteris. *Idem.*

SI vir contrahit cum muliere, & mulier eſt impedita, v.g. arctata, & omnino ſit inhabilis ex infirmitate, ita vt arte medicorum adiuuari non poſſit, viro datur licentia ducendi aliam.

Gloſ. Non poteſt iuuari à medicis, ideſt ſine periculo vitæ; alioquin non poteſt ſeparari, quia tenetur ſuſtinere modicam violentiam. *cap. fraternitatis, eodem.*

1873 *Cap. IV.* Conſultationi tuæ. *Lucius iij.*

QVi ſcienter contrahit cum arctata, Eccleſia ita ſolet iudicare, vt ſi non poſſit eam habere vt vxorem, habeat vt ſororem.

Gloſ. Cum arctata non poteſt eſſe matrimonium, & hoc potius eſt conſilium, vide *c. fraternitatis, eod.*

1874 *Cap. V.* Laudabilem. *Caleſt. iij.*

SI ſtatim non poſſit probari naturalis frigiditas, datur triennium ad experiendum; poſtea ſi nolint ſimul cohabitare, & mulier per iſtud iudicium probat virum non poſſe coire cũ ea, accipiat alium. Si autem vir aliam acceperit, ſeparentur. Item ſi ambo fatentur, quod ſe numquam inuicem cognouerint cum ſeptima manu propinquorum, vel ſi deeſſent, vicinorum bonæ famæ, tactis Euangelijs id iurent; & tunc mulier poterit ſecundum maritum accipere; ſi vero aliam duxerit vir, facta pœnitentia reuertatur ad primam, & ſunt periuri.

Gloſ. Ad probandam frigiditatem datur triennium, & interim experiantur copulam. Item quod hic dicitur de frigido, intelligitur etiam de maleficiato; ſecus ſi impedimentum prius poſſit probari. Item coniugati poſt triennium iurent quod dederunt operam, & non potuerunt, & propinqui iurent, quod credunt eos verum iuraſſe. *c. quoties, de purgat. canon.* Item ſi conſanguinei bona fide iurauerunt, non habentur periuri. Item ſi propter maleficium ſeparentur, & vir aliam ducat, non cogetur redire ad primam, ſicut ſeparatus ob impotentiam. *c. ſi per ſortiarias.* 33. *q.* 3.

1875 *Cap. VI.* Fraternitatis. *Innoc. iij.*

IMpedimentum mulieris arctatæ; quod præter diuinum miraculum per opus humanum ſine periculo vitæ potuit remoueri, non eſt perpetuum. Quare ſi per ſententiam Eccleſiæ ex errore informatio-

mationis diuiſa à marito,& ipſa alteri ſe coniunxit, relicto ſecundo debet redire ad primum, quia erat verum matrimonium. Sed ſi mulier hæc ſeparata, eſt profeſſa religionem, & vir aliam duxit, tenet ſecundum, quia primum non erat confirmatum; ſi ſecus, redeat ad primã,niſi ex eo,quod illa fuerit cũ alio fornicata,à viro repellatur.

1876 *Cap. VII.* Litteræ veſtræ. *Honor.iij.*

SI mulier dicit per triennium ſe cohabitaſſe cum viro, & illum eſſe impotentem, vir autem fatetur ſe eſſe impotentem cum illa, ſed non cum alijs, & ſi per inſpectionem matronarum mulier reperitur virgo, & facta inquiſitione non reperitur aliqua carnaliter cognita à viro illo; ſi conſtet per triennium continuum ſimul habitaſſe, & ipſi cum ſeptima manu propinquorum iurent ſe nequiſſe carnaliter commiſceri, eſt proferenda ſententia diuortij inter eos.

Gloſ. Hic allegabat maleficium & non frigiditatem; & vbi conſtat de maleficio poſt triennium continuum inhabilitatis cum hac, licet ſit habilis cum alijs, ſi hæc petit ſeparari, poſtquam ipſi cum ſeptima manu iurauerint, ſeparentur, & alijs nubant.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE MATRIMONIO CONTRACTO contra interdictum Eccleſiæ. Tit. XVI.

1877 *Cap. I.* Litteræ. *Alexand.iij.*

QVando iudex interdicit mulieri,ne alicui nubat,& ipſa ſpreto mandato contrahit matrimonium, tenet; ſed imponatur ei pœnitentia pro mandato ſpreto: & ſi præceperit iudex, vt prius redeat ad domum matris, prius debet ire ad domum matris,ne contemnatur mandatum iudicis; & poſtea ad maritum.

1878 *Cap. II.* Ex litteris. *Idem.*

SI quæ contraxit ſponſalia de futuro cum vno,& ei interdicitur, ne ad alium tranſeat, ſi ſpreto interdicto contrahit de præſenti cum alio, tenet ſecundum matrimonium; ſed agat pœnitentiam de exceſſu.

Gloſ. Licet iudex deferat appellationi, tamen poteſt interdicere appellanti, ne faciat id quod appellat, vel quod ex eo ſequitur, vel ſtatuere terminum appellanti, licet non poſſit in viro appellante

pellante

pellante cognoſcere de cauſa, quia eam iam remiſit ad ſuperiorem. *c. licet, ſup. de offic. deleg.*

1879 vſq. ad 1890. *Cap. III.* De muliere. *Idem.*

SI aliqui velint contrahere, & de his dicitur, quod ſint conſanguinei, & Eccleſia præcipit illis, ſeu interdicit, ne contrahant, donec cognoſcatur de conſanguinitate, & ipſi hoc non obſtante contrahunt, ſunt ſeparandi ſub pœna excommunicationis, donec plene conſtet de cauſa.

DECRETALIVM LIB. IV.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

Tit. XVII.

1890 *Cap. I.* Conqueſtus. *Alex. iij.*

ILlegitimus naturalis natus ex ſoluto, & ſoluta per ſubſequens matrimonium legitimatur, etiam quoad hæreditatem; & ſi pater vult eum ob hanc cauſam hæreditate priuare; eſt excommunicandus.

1891 *Cap. II.* Cum inter. *Idem.*

QVando duo publicè, & ſine contradictione Eccleſiæ cõtrahunt, & poſtea canonice per ſentẽtiam fit diuortium, filij, qui nati, vel concepti ſunt ante ſententiam, habentur legitimi, & ſuccedunt hæreditario iure in bona paterna, & ſunt nutriendi.

Gloſ. Hodie ſtatur *c. cum inhibitio, de clandeſt. deſponſ.* Quare ſi remittatur publica denunciatio in Eccleſia, quod eſt clandeſtinum, vel ſi aliqua cauſa Eccleſia contradicit aliquibus, ne contrahant, & ipſi contrahunt, prædicti filij habentur illegitimi. Item cum agitur de filijs, an ſint legitimi, an ſit ſpectanda conceptio, vel natiuitas; vide ibi. Trid. ſeſſ. 24. de Ref. c. 1.

1892 *Cap. III.* Tranſmiſſæ. *Idem.*

QVando maritus, & vxor negant aliquem eſſe ſuum filium; ſed v. g. pietatis cauſa eum nutriuiſſe, quamuis à vicinia eorum ſpurius credatur, tamen ſtandum eſt verbo viri, & mulieris, niſi certis indicijs, & teſtibus conſtet eſſe eorum filium.

Gloſ. Res iſta probetur indicijs, & interim ſtatur præſumptioni, ideſt

ni, ideſt dicto patris, & matris; ſed hæc præſumptio præſumptione reſcinditur. *can. abſit*. 11. *q*. 3. & *c. quorundam*. 34. *diſt.*

1893 *Cap. IV.* Cauſam quæ.

PRoles, quæ naſcitur ex muliere, & alio viro, quem habet vt maritum, dum viuit verus maritus, eſt illegitima.

Gloſ. Immo nec poteſt legitimari per ſubſequens matrimonium. *inf. c. tanta*.

1894 *Cap. V.* Lator. *Idem*.

CAuſa natiuitatis, ideſt an quis ſit legitimus, ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum; & ſi inter duos menſes pars non probat quod obijcit, iudex laicus iudicet de hæreditate, ac ſi non ageretur de cauſa natiuitatis; ſed hoc debet intimari à iudice eccleſiaſtico.

Gloſ. An quæſtio de natiuitate ſit cauſa ſpiritualis, vel ſpectet ad iudicem ſecularem? Reſp. ad eccleſiaſticum.

1895 *Cap. VI.* Tanta eſt vis. *Idem*.

FIlij naturales, ideſt ex ſoluta, & ſoluto legitimantur per ſubſequens matrimonium; ſed ſpurij, vt ex coniugato & ſoluta, non legitimantur.

Gloſ. An legitimi per ſequens matrimonium ſint legitimi, etiam ad ordines, honores, & omnia, res eſt dubia. Reſp. ſic. Item ſi ſoluta neſciebat virum eſſe coniugatum, filij legitimantur per ſubſequens matrimonium, & hoc verius. Item filiorum aliqui dicuntur ſolum legitimi, vt adoptiui, & arrogati: aliqui legitimi, & naturales, vt nati ex legitimo matrimonio vero, vel putatiuo; & hi ſuccedunt ſiue ab initio, ſiue ex poſt facto: aliqui dicuntur naturales non legitimi, vt nati ex concubina in domo, & ſuccedunt in duabus vncijs ab inteſtato: aliqui dicuntur ſpurij, ideſt, nati ex adulterio, vel vulgo concepti; & iſti in nullo ſuccedunt, nec poſſunt inſtitui à patre, nec ali debent de bonis paternis. *Auth. ex complexu*, *C. de inceſt. nupt.*

1896 *Cap. VII.* Cauſam quæ. *Idem*.

DE cauſa ciuili inter laicos, non cognoſcit eccleſia, ſed Reges; de cauſa vero natiuitatis, an ſint nati ex legitimo matrimonio, cognoſcit Eccleſia.

Gloſ. Iuriſdictio temporalis Principum non pertinet ad Papam, ſed vide *Extr. vnam ſanctam*, *de maior. & obed.*

Cap.

Digitized by Google

1897 *Cap. VIII.* Prælatum. *Idem.*

SI mulier per iudicium Eccleſiæ eſt ſeparata à viro, & viuente illo de licentia eccleſiæ alium ducit, proles ſuſcepta ex ſecundo eſt legitima, & capax hæreditatis.

Gloſ. Non quæritur hic an Epiſcopus bene proceſſerit, ſed an filij ſint legitimi. & Reſp. ſic.

1898 *Cap. IX.* Quod nobis. *Idem.*

FIlij qui naſcuntur ex clandeſtino matrimonio, ſed deinde ab eccleſia approbato, ſunt legitimi, & hæredes.

1899 *Cap. X.* Referente. *Caleſt. iij.*

PRohibente iuſtitia publicæ honeſtatis, ſi contrahitur matrimonium non tenet, & ſunt ſeparandi; & filij non ſuccedunt, cùm Eccleſia hoc non permiſerit, nec ignorantia parentum illos excuſet.

Gloſ. Ignorantia amborum, vel vnius parentis tantum excuſat. ideſt legitimat filios. *c. ex tenore, eod.* ſi tamen adſit ſolemnitas. *c. cum inhibitio, de clandeſt. deſpon.*

1900 *Cap. XI.* Peruenit. *Idem.*

QVando matrimonium fuit legitime celebratum, ad docendum prolem eſſe illegitimam non ſufficit probare impedimentum matrimonij, præſertim quia quandiù vixerunt, quiete ſimul permanſerunt ſine reclamatione.

Gloſ. Soluit obiectiones contra hoc cap.

1901 *Cap. XII.* Per tuas. *Innoc. iij.*

QVando teſtes probant illam, quam vicinia putabant concubinam, fuiſſe deſponſatã de præſenti, filius habebitur legitimus.

Gloſ. Illegitimi varijs modis legitimantur: vt ſi pater in vltima voluntate nominat filium, & inſtituit hæredem: ſi non habet alios legitimos. Item ſi offeratur Imperatori, & ſint curiales. Item ſi in publico inſtrumento nominauit filium, nec adiecit, naturalem.

1902 *Cap. XIII.* Per venerabilem. *Idem.*

SEdes Apoſtolica poteſt legitimare illegitimos totius orbis ad actus ſpirituales, vt ad Epiſcopatum. Item illegitimos terrarum eccleſiæ etiam ad actus ſeculares: & putatur probabile, eſſe legitimatos ad actus ſeculares illegitimos totius orbis, præſertim ſi in terris non cognoſcant ſuperiorẽ qui poſſit legitimare, pręter Ro-

Digitized by Google

manum Pontificem; vel ſaltem cum in ſpiritualibus diſpenſatur, conſequenter intelligitur diſpenſatum eſſe in temporalibus: ſicut quando creat quem Epiſcopum, eximit eum à patria poteſtate; & Epiſcopus ſcienter ordinans ſeruum, ordinatus eſt liber, licet ordinans teneat ſatisfacere domino. Item Papa non ſolum in ſua ditione, ſed etiam in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, exercet cauſaliter temporalem iuriſdictionem, non tamen vult præiudicare alieno iuri; ſed quia in dubijs recurrendum eſt ad ſacerdotem, *Deuteron. c.*17. cuius locus eſt Sedes Apoſtolica Romæ, ad quam reuocatur Petrus à Chriſto, dum interrogatus, *Domine quo vadis*, Reſpondit, *Romam iterum crucifigi*. Item. *Et quodcumque ligaueris ſuper terram*. & Diuus Paulus ad Cor.6. *Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia?* & ſic qui non obedit, eſt excommunicandus.

Gloſ. Papa non poteſt legitimare alienos pro hæreditate, ſed pro ſpiritualibus, & forte indiuersè pro temporalibus: vide ibi plura.

1903 *Cap. XIV.* Ex tenore.

QVando coniugatus ducit aliam in facie eccleſiæ, quæ ignorat illum eſſe coniugatum, eius proles iudicatur legitima.

Gloſ. Sufficit bona fides vnius parentis, vt filij ſint legitimi, etiam ſi ſint nati, vel etiam concepti mota lite, & mox parentes ſeparentur. *c.cum inter, ſup. eod.* ſecus de filio ſerui, qui putabatur liber, non enim poteſt ordinari.

1904 *Cap. XV.* Gaudemus. *Idem.*

FIlij infidelium, qui contraxerant in gradu in eccleſia prohibito, poſt fidem receptam reputantur legitimi.

Gloſ. Vide *c. gaudemus, de diuortijs*.

DECRETALIVM LIB. IV.

QVI MATRIMONIVM ACCVſare poſſint, vel contra illud teſtificari. Tit. XVIII.

1905 *Cap. I.* Relatum.

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 2. QVando tractatur cauſa matrimonij, an ſit validum, cum probari poſſit v. g. impedimentum cognationis, ſi maritus eſt abſens,

abſens, & cum omni diligentia requiſitus nequit inueniri, ſi manifeſtum eſt quod aſſeritur, aut apparent legitimi accuſatores, & teſtes; poſſunt recipi teſtes, & cauſa ſecundum canones terminari.

Gloſ. Altera parte abſente, & non contumace teſtes recipiuntur lite non conteſtata, & fertur ſententia: ſed fuit abſens culpa ſua, & illa habetur loco contumaciæ, nec debet nocere mulieri, & ſic non eſt penitus contra ius *c.* 1. & *c. quoniam, vt lite non conteſt.*

1906 *Cap. II.* A nobis. *Clement. iij.*

IN cauſa matrimoniali accuſatio, & teſtimonia non debent fieri in ſcripturis, ſed perſonaliter: quia ſcriptura etiam ſi valeat quantum ad præſumptionem, tamen non valet quoad ſententiam, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur.

Gloſ. Nullus debet accuſari per ſcripturam. Item præſumptio non probat, niſi ſit violenta regulariter; ſed adiuuat, ſi adſint alia adminicula. Item propter præſumptionem defertur iuramentum, quandoque actori, quandoque reo. *cap. vlt. de iureiur.* ſed non defertur contra matrimonium. *cap. ſuper eo, de eo qui cogn. conſan. vxor. ſua.*

1907 *Cap. III.* Videtur nobis. *Idem.*

IN cauſa matrimonij coniungendi, vel diſiungendi ad teſtificandum admittuntur parentes; & ſi deſunt, proximiores; ſecus in criminalibus, & contractibus.

Gloſ. Fallit hoc in matrimonio coniungendo, quando alter eſt ſuperior nobilitate, potentia, vel diuitijs, quia in tali caſu parentes inferiores non admittuntur, vtpote ſuſpecti. *c. ſuper eo, de reſtitut.* Item parentes admittuntur ſolum ad probandam conſanguinitatem, & aliquando ad probandum ipſum contractum matrimonij. *c. ſuper eo, de teſtib.*

1908 *Cap. IV.* Inſuper. *Idem.*

PVella innubilis, quæ inuita contraxit, poſtea in ætate ſponte cognita, ſi dicat ſe nunquam conſenſiſſe, & hoc probet per teſtes præclaros fama, & conuerſatione, non eſt audienda, quia antequam cognoſceretur, cum potuit non reclamauit.

Gloſ. Si ſemper inuita detenta fuiſſet, & verbo, & facto contradixiſſet, audiretur quandocumque; ſed ex tempore præſumitur contra ipſam. *c. ad id quod, de ſponſal.*

1909 *Cap. V.* Significante. *Innoc.iij.*

QVi accuſat matrimonium pro quæſtu, ideſt, vt habeat pecuniam, eſt repellendus.

Gloſ. Accuſator reijcitur propter turpem quæſtum, vel ſi intra tempus ſtatutum non accuſat. Item poteſt committi ſimonia in matrimonio, quia eſt ſacramentum conferens gratiam. *Trid.ſeſſ.* 24. *cap.* 9.

1910 *Cap. VI.* Cum in tua.

ACcuſans matrimonium iam factum, ſi in tempore denunciationum non manifeſtauit, non eſt admittendus, niſi eo tempore fuerit extra diœceſim, vel non potuerit habere notitiam denunciationis: v. g. ſi ex morbo non erat ſanæ mentis, vel ita puer, vt hæc non intelligeret, vel alia cauſa legitima fuerit impeditus; vel etiam ſi iuret, quod ea poſtea didicit ab alijs, qui ſciuerunt denunciationes, & ſiluerunt; hic enim eſſet audiendus, ſi etiam iuret quod hoc non procedit ex malitia.

Gloſ. Nec etiam poteſt denunciare, quia ſuſpecta perſona remouetur à denunciatione, ſicut ab accuſatione. *c. cum dilectus filius, inf. de acc.* & *c. cum tua, ſup. de ſponſ.* nam cui vna via aliquid prohibetur, non debet per aliam viam idem concedi. *c. tuæ, de procur.* Item per iuramentum eliditur præſumptio iuris. Item aliquis admittitur ad accuſandum, cuius autor repellitur; ſecus eſt in teſtibus. *c. licet, ſup. de teſt.* ſed quæ ſit ratio diuerſitatis, vide ibi.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE DIVORTIIS. Tit. XIX.

1911 *Cap. I.* Si qua mulier.

Ex Concil. apud Vuormaciam.

HOmicidium neceſſarium, v. g. ad defenſionem ſuæ vitæ, non priuat ſpe coniugij futuri; ſed machinatio priuat: vt ſi mulier eſt machinata, & miſit aliquos, vt ſuum maritum interficerent, & maritus inuaſus aliquem occidit; maritus non priuatur ſpe coniugij, & mulier ſic.

Gloſ. Conatus ſine effectu punitur; ſed ſi contrahit, tenet.

Cap.

1912 *Cap. II.* Quæ ſicut. *Alex. iij.*

PRopter quodcumque crimen alterius coniugium non ſeparatur, niſi frangatur fides, ideſt propter adulterium; & tunc ſeparata non nubat, quia tenet matrimonium.

Gloſ. Non fit diuortium niſi pro fornicatione ſpirituali, vel carnali.

1913 *Cap. III.* Porro. *Idem.*

VIr ſine iudicio Eccleſiæ non poteſt dimittere vxorem propter parentelam, etiam publicam, & notoriam: quod ſi fecerit, compellatur redire ſub pœna excommunicationis. Item quando parentela eſt publica, & manifeſta, vt in primo, vel ſecundo gradu, & nullus accuſet, Epiſcopus ex officio adhibita grauitate diſſoluat matrimonia illicite contracta.

Gloſ. Nullus poteſt dimittere vxorem propter fornicationem, etiam publicam, ex propria auctoritate: quia in notorijs ſeruandus eſt ordo iuris, ſaltem quoad ſententiam, licet non quoad alia, quia diuortium eſt pœna, & pœna non eſt inferenda niſi per iudicem. Ideo ſi ante ſententiam, vxorem quis dimiſerit, reſtituenda eſt, ſi non ad carnalem copulam, certe ad cohabitationem. Item Epiſcopus in manifeſta, & publica parentela coniugatorum non indiget accuſatore, ſed procedat. Si vero non eſt manifeſta, ſed eſt fama, Epiſcopus ex officio inquirat, & compellat, vt ſcientes teſtificentur: ſicut & diſcordes ex officio reconciliat, & compellit ad cohabitandum.

1914 *Cap. IV.* Significaſti. *Idem.*

SI vir dimittit vxorem propter adulterium ſine ſententia iudicis, & ideo excommunicatur, vxor vero dimiſſa adhuc adulteratur cum alijs, & tamen petit reſtitui dicens ſe iniuſte dimiſſam, & habuiſſe materiam adulterandi à marito; ſi adulterium mulieris eſt notorium, non eſt cogendus ad illam recipiendam, niſi conſtiterit ipſum virum cum alia adulteraſſe.

Gloſ. Dante marito materiam adulterandi, ſi mulier volens conſenſit, & poſtea reclamat, non eſt audienda; ſi inuita conſenſit, eſt audienda, cùm ei non poſſit obijci adulterium. *cap. deſcriptionem, de eo qui cogn. conſang. vx.* Item ſi mulier receſſit à viro propria auctoritate, deinde petit reſtitui, eſt audienda; quia ſi rediens non admittitur, intelligitur ſpoliata; ſed non poteſt petere expenſas, quas fecit interim, niſi quas fecit poſtquam petijt red-

 di.

Digitized by Google

di. Item ſi adulterium eſt occultum, non poteſt ei obijci, niſi prius fuerit reſtituta. Item crimina mutua pari compenſatione tolluntur.

1915 *Cap. V.* Ex litteris. *Idem.*

SI vxor fornicatur, fit diuortium: ſi deinde maritus adulteratur, compellitur redire ad vxorem, vt cohabitent.

Gloſ. Sufficit pro ſeparatione thori, ſi mulier confiteatur adulterium: ſed hæc confeſſio poteſt reuocari, quia eſt cauſa quaſi criminalis, vel mixta, in qua confeſſio criminis non præiudicat niſi perſeueret. *l.1. §.diuerſ. & § ſi quis vltro de quæſtion.* Item poſt diuortium maritus poteſt reuocare vxorem, etiam inuitam. Item delictum mariti ſuperueniens præiudicat ſententiæ. Item coniuges poſſunt profiteri religionem, quando iudex illos ſeparauit.

1916 *Cap. VI.* De illa. *Vrban.iij.*

SI maritus labatur in hæreſim, & vxor ſua auctoritate ſe ſeparat; ſi maritus conuertitur, vxor debet reuerti, & eſt compellenda; ſi fuit ſeparata per ſententiam iudicis, non eſt compellenda.

Gloſ. In hoc eſt correctum hoc capitulum per c. ſubſequens, quia eſt compellenda in vtroque caſu, niſi voluerit religionem intrare. *c.vlt. de conuerſ. coniugat.*

1917 *Cap. VII.* Quanto. *Innoc.iij.*

SI coniugum infidelium vnus conuertatur, & alter non vult cohabitare ſine iniuria Creatoris, ſoluitur matrimonium; & conuerſus poteſt aliam ducere, quia erat verum matrimonium, ſed non ratum. Si fidelium coniugum alter fiat hæreticus, vel infidelis; relictus non poteſt alteri nubere, quia non ſoluit matrimonium, erat enim ratum per ſacramentum fidei, quod durat cum vita, & ſic qui remanſit, eſt cogendus redire ad eum, ſi reuertatur ab hæreſi, vel infidelitate.

Gloſ. Niſi velit religionem intrare. *c. vlt. de conuerſ. coniugat.* Item quando quis conuertitur ad fidem, & alter non vult ſine contumelia habitare, habita hac notia, ſtatim eſt diſſoluendum matrimonium, & poteſt alteri contrahere: ſed melius eſt hoc probare per teſtes, ne poſtea contrahens impediatur. Item ſi antequam contrahat cum ſecunda, prima conuertatur, tenetur illam accipere, & videtur nouum matrimonium.

Cap.

1918 *Cap. VIII.* Gaudemus. *Idem*.

PAgani, qui habent vxores in aliquo gradu prohibito ab eccleſia, vt in ſecundo, vel tertio, vel vlteriori, ſi conuertantur, remanent coniuges; quia per baptiſmum non ſoluuntur coniugia, ſed crimina dimittuntur. Item habere plures vxores, eſt inimicum fidei Chriſtianæ, nec vnquam licuit ſimul habere plures vxores, niſi quibus fuit diuina reuelatione conceſſum, vt Patriarchis, & alijs viris iuſtis: quare infidelis habens plures vxores, licet primam repudiauerit, ſi conuertatur, tenetur accipere primam repudiatam. Excipitur, quando illa renuit cohabitare cum illo; vel ſi conſentiat, non tamen ſine contumelia Creatoris; vel ſi illum pertrahat ad peccatum. Item ſi illa prima conuertatur, maritus prius conuerſus, ſi adhuc non duxit aliam, debet illam primam accipere, nec poteſt illi dimiſſæ obijcere fornicationem, ex eo quia poſt repudium alteri nupſit, niſi cum alijs fuerit fornicata.

G*loſ.* Aliquando denegatur reſtitutio, licet conſtet de iniuſta ſpoliatione, vt *hic*,& *c.ſignificaſti*; & vbi excipitur de alia ſpoliatione, & ſi timetur ſæuitia viri. Item ſi infidelis non vult cohabitare cum fideli, an ipſo facto ſit ſolutum matrimonium, res eſt dubia: ſed videtur quod non, niſi quando fidelis contrahit;& ſi iudicio Eccleſiæ eſt ſeparata,poteſt intrare religionem.

1919 *Cap. IX.* Deus qui. *Idem*.

DEinceps prohibetur,ne frater ducat vxorem relictam à fratre, licet diſpenſetur cum nouiter conuerſis, vt remaneant in matrimonio, quod in infidelitate contraxerunt more Moſaico, ideſt vt ſuſcitarent ſemen fratris.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE DONATIONIBVS INTER virum, & vxorem, & dote poſt diuortium reſtituenda. Tit. XX.

1920 *Cap. I.* Mulieres.

QVando mulieres ex licita cauſa ſeparantur à viris, tota dos eſt illis reſtitueeda. Ex concil. apud Vuormatiam.

G*loſ.*

Gloſ. Secus eſt ſi ſeparentur ſolum propter fornicationem. *c.plerumque,eod.* Item tunc intelligitur procedere diſpoſitio huius cap. quando ignoranter contraxerunt in gradu prohibito. *c.propoſui, de coniug.ſeru.* ſecus ſi ſcienter, quia perderent omnia data, & applicarentur fiſco, niſi errore, vel minori ætate excuſentur. *c.ſi neceſſe eod.* de fructibus & expenſis vide ibi.

1921 *Cap. II.* Significauit. *Vrban.iij.*

QVando ex licita cauſa ſolemniter coniuges ſeparantur, cenſuris cogitur maritus, niſi aliquid obſiſtat, reſtituere dotem, & partem rerum communium.

Gloſ. Si quæ conſtat fuiſſe acquiſita bonis mariti, & vxoris; alias præſumitur omnia eſſe viri; ſicut empta ab Epiſcopo præſumuntur eſſe Eccleſiæ, niſi appareat contrarium. *c.1. de pecul.cler.* Item cenſuris debet cogi maritus ad reſtituendam dotem, niſi aliquod pactum, vel conſuetudo, vel ſententia lata, à qua non ſit appellatum, obſtent.

1922 *Cap. III.* De prudentia. *Clemens iij.*

IVdex delegatus, ſi ob impedimentum dirimens ferat ſententiam pro diuortio, debet etiam ſententiare pro tota dote reſtituenda ſecundum ius canonicum: quia qui cognoſcit de principali, debet cognoſcere de acceſſorio, & incidenti.

Gloſ. Ideo eccleſiaſticus iudex ſententiat de dote, quia acceſſoria: nam ſi eſſet cauſa principalis de dote, v.g. quia maritus labitur facultatibus, vel diſsipat bona, vel mortuus eſt, & mulier petit dotem, aget coram iudice ſeculari, quia eſt cauſa principalis de dote. Item ſi iudex pronunciauit de principali, & non de acceſſorio, quia iam functus erat officio ſuo, indiget noua auctoritate pro acceſſorio: vide ibi.

1923 *Cap. IV.* Plerumque. *Idem.*

MVlier, quæ cauſa fornicationis iudicio Eccleſiæ, vel propria auctoritate à viro receſſit, nec reconciliatur, non poteſt repetere dotem vel dotalitia.

Gloſ. An ſi poſt adulterium, & ſententiam cognoſcitur non fuiſſe matrimonium ex impedimento, poſſit ne repetere dotem? Reſp. Res eſt dubia: vide. Item pro dotalitio non intelligitur donatio propter nuptias. *c. vlt. eod.* ſed id quod mulier lucratur per donationem, vel per pactum. *eod.c.* vel per dotalitium intelliguntur res paraphernales. *l.vlt.&l.hac lege, C.de pact. conuen.*

Cap.

1924 *Cap. V.* Et ſi neceſſe. *Innoc.iij.*

QVando à marito donantur aliqua propter nuptias cum pacto, quod ſi contingat ſeparatio, donata remaneant pro vxore, ſi deinde matrimonium reperitur nullum ob conſanguinitatem, & donata cauſant difficiliorem ſeparationem, ſunt reſtituenda viro, quæ donauit; quia hæc non ob turpem, ſed ob nullam cauſam fuerunt donata; nec ſunt dos, nec donatio propter nuptias, cùm matrimonium ſit nullum.

Gloſ. Soluto matrimonio quicquid eſt datum, ſi ignoranter contraxerunt, repetitur à dante; ſi ſcienter, à fiſco.

1925 *Cap. VI.* Nuper. *Idem.*

VIr qui habet terram non in feudum, vel hæreditatem, ſed ad vſum dum viuit, ideſt vſusfructuarius: ſi concedat partem terræ vxori in dotem, mortuo marito, vxor non poteſt amplius illam habere, niſi conſentiat dominus terræ. Item ſi terra fuit data in feudum, vel hereditatem alicui, & hæredi, quem habebit ex legitima vxore, & ipſe concedit partem tetræ in dotem vxori, & moritur ſine herede; vxor non poteſt amplius habere partem terræ. Ratio vtriuſque eſt, quia nullus plus iuris in alium poteſt conferre, quàm conſtet eum habere; & licet Eccleſia teneatur protegere dotes viduarum, & eſſe fauorabilis in earum cauſis, tamen non contra iuſtitiam. Item vxor debet dare viro dotem, vir autem debet facere donationem vxori propter nuptias ſecundum legitimas ſanctiones.

Gloſ. Feudum poteſt alienari ad tempus, alias non. *c.2. de feud.* Item dos ad vxorem, & donatio ad virum reuertuntur niſi obſtet pactum.

1926 *Cap. VII.* Per veſtras. *Idem.*

QVando maritus petit dotem vxoris, & contra eum excipit, quod ſit pauper, & quod non poſſit dare ſufficientem cautionem pro dote reſtituenda, det illam cautionem, quam poteſt, vel committat dotem alicui honeſto mercatori, vt de parte honeſti lucri poſſit onera matrimonij ſuſtentare, ne occaſione dotis detentæ, ſi maneant ſeparati, adulterentur.

Gloſ. Quam poteſt cautionem, ideſt iuratoriam; & in hoc caſu loquitur, quando eſt pauper, & non quando eſt ſuſpectus de dilapidatione, quia tunc ſecus ſit. Vide.

Cap.

Digitized by Google

1927 *Cap. VIII.* Donatio. *Greg.ix.*

DVrante matrimonio donatio inter coniuges, ex qua alter ſit locupletior, alter pauperior, non eſt firma, niſi confirmetur morte donatoris: & ſi donator,dum viuit,reuocat tacite,vel expreſſe, euaneſcit donatio; vel ſi prius moriatur, qui donationem accepit, euaneſcit. Item ſoluto matrimonio, ſicut dos reuertitur ad mulierem, ſic donatio propter nuptias redit ad virum, niſi ſecus fiat de conſuetudine,vel de pacto lucrãdæ dotis, vel donationis propter nuptias;& iſtud pactum debet eſſe æquale ex vtraque parte.

Gloſ. Durante matrimonio, donatio inter coniuges non valet, ſi matrimonium eſt validum; ſed ſi non eſt validum, tenet; non tamen eſt fas has eſſe ratas. Item donatio inter ſponſam, & ſponſum tenet.Item ſi in matrimonio donator vſque ad finem vitæ vult, tenet donatio. Item ſi permanſit in ea voluntate vſque ad mortem, etiam ſi donatio excedat legitimum modum, & non ſit inſinuata, valebit vſque ad legitimum modum. Item ſi donator non fiat pauperior, tenet donatio; vide ibi caſus: imo ſi fiat pauperior,& accipiens non fiat ditior,tenet. Item in aliquo caſu valet,licet donator fiat pauperior, & alter ditior. Item reuocatio tacite fit per diuortium. Item tacite fit reuocatio, ſi accipiens prius moriatur; ſecus ſi is qui contulit,vel ambo ſimul moriantur. Item expreſſe reuocatur, ſi donans deinde eandem rem alienat. Item hæc eadem intelliguntur inter parentes, & liberos, inter quos donatio non tenet.

DECRETALIVM LIB. IV.

DE SECVNDIS NVPTIIS. Tit. XXI.

1928 *Cap. I.* Capellanum. *Alex.iij.*

PResbyterum, qui benedicit ſecundas nuptias,Epiſcopus ſuſpendat ab officio, & beneficio, & mittat eum Romam.

1929 *Cap. II.* Dominus. *Lucius iij.*

NVllus præſumat tranſire ad ſecundas nuptias, niſi prius conſtet de morte vxoris;& ſi aliquis adhuc dubius de morte vxoris aliam duxit, reddat debitum, ſed non petat; & ſi deinde con-

ſtat

ſtat de vitæ primæ coniugis, relicta ſecunda ad primam reuertatur.

Gloſ. Quando conſtet de morte vide *c. in præſent. de ſponſ.* Item in dubio præſumitur pro matrimonio, & redditur debitum. *c iuuenis, de ſponſ.* Secus quando dubitatur, an matrimonium ſit contractum, quia eſt clandeſtinum, quia præſumitur adulterium *can. aliter.* 30. *q.* 1. & *argum. c.* 2. *de clandeſt de ſponſ.*

1930 *Cap. III.* Cur autem. *Urban. iij.*

SI vnus ex coniugibus fuit ſemel benedictus in primo matrimonio, non habet in ſecundo deinde benedici.

1931 *Cap. IV.* Super illa. *Idem.*

MVlier, quæ nubit infra annum luctus ſecundum leges, non incurrit infamiam ſecundum Apoſt.

1932 *Cap. V.* Cum ſecundum. *Idem.*

DIcit idem, quod in præcedenti: & ratio eſt, quia ſæculares leges non dedignantur ſacros canones imitari.

Gloſ. Non ſolum mulier, quæ nubit infra annum, non incurrit infamiam, ſed neque etiam incurrit pœnam, quam exprimunt leges, licet dubium ſit an perdat antenuptialem dotem. vide.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE

DECRETALIVM LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS, *inquiſitionibus, & denunciationibus.* Tit. I.

1933 *Cap. I.* Si legitimus. *Fœlix Papa.*

QVANDO accuſator non eſt legitimus, reus non eſt moleſtandus, nec trahendus ad iudicium.

Gloſ. Tres vt illegitimi non poſſunt accuſare, criminoſi, inimici, & qui ſunt malæ famæ, & ſuſpecti; imo nec poſſunt denunciare. *c. cum in tua de ſponſ.* Item ſunt alij illegitimi his verſibus comprehenſi.

Fœmina, papillus, delatus, crimine tentus,
Suſpectus, quæſtu corruptus, ſorti leguſque.
Infamis, ſeruus, pauper, cum milite princeps,
Libertus, ſocius ſocium, nec non inimici,
Clericus Eccleſiam nullus deferre valebit.

Item reus accuſatus ab illegitimo accuſatore abſoluatur. *c. accuſator, 7. q. vlt.* niſi ſit infamatus, tunc enim dabitur ei purgatio. *c. cum P. de purg. can.*

1934 *Cap. II.* Si quis Epiſcopus. *Idem.*

QVi vult denunciare Epiſcopum ſuum, debet prius ipſum charitatiue admonere, vt ſe emendet; alioquin non admittitur eius denunciatio.

Gloſ. Ante denunciationē debet præcedere admonitio Euãgelica.

1935 *Cap. III.* Illa præpoſitorum. *Gregor.*

DEbent accuſare illi, quorum intereſt, vt monachi Abbatem, & cauſa eſt tractanda coram iiſdem, vt reus liberetur, vel condemnetur.

Gloſ. Sententia diffinitiua debet continere, vel condemnationem, vel liberationem, alioquin eſt nulla; & debet eſſe cum certa quantitate

Digitized by Google

titate, ſecus non valet. *l.vlt.& penult.c.de ſent. quæ ſine cert.quant. prolata eſt*

1936 *Cap. IV.* Omnipotens. *Idem.*

ACcuſatus, vel denunciatus de aliquo crimine, interim non poteſt promoueri ad honorem,donec ſe purget.

Gloſ. Idem dum inquiritur, vel eſt infamatus. *c.vlt.de reſti.*

1937 *Cap. V.* Nulli Epiſcoporum. *Paſchal.v.*

SI Epiſcopus habet aliquem familiarem, & eum à ſe non ſeparat, ſi familiaris vult Epiſcopum accuſare; non poteſt Epiſcopus repellere eum ab accuſatione, tanquam infamem.

Gloſ. Iudex tamen ex officio ſuo poteſt illum repellere, ſi non eſt idoneus. Item hoc eſt ſtatutum in pænam Epiſcoporum, quia apud ſe debent habere perſonas honeſtas, & bonæ famæ.

1938 *Cap. VI.* De his. *Concil. Mogunt.*

ACcuſatus de vno crimine, & abſolutus de eodem non poteſt ſecundo accuſari.

Gloſ. Si probato crimine iudex diſpenſauit,& crimẽ erat diſpenſabile, non poteſt ſecundo accuſari; ſi eſt abſolutus, quia accuſator non probauit,eſt tutus, niſi in duobus caſibus. Primo, ſi ſecundus accuſator doceat primum fuiſſe præuaricatum. *c.* 1.*de coll.* Secundo, ſi ſecundus ignorans alium accuſaſſe proſequitur ſuum dolorem. *c.ſi cui,§.iiſdem,ff.de accuſ.* Item abſolutus coram Deo per pænitentiam in conſcientia poteſt accuſari in foro exteriori.

1939 *Cap. VII.* Repellantur. *Stephan.Papa*

QVi cohabitant cum inimicis meis, repelluntur ad accuſatione contra me,

1940 *Cap. VIII.* Accuſaſti.

QVi accuſauit aliquem calumnioſe innocentem, & occiditur innocens, agat pænitentiam in pane, & aqua per xl. dies,quæ carina vocatur, & per ſeptem ſequentes annos pœniteat;ſi innocens eſt mutiliatus, & non occiſus, pœniteat per tres quadrageſimas.

1941 *Cap. IX.* Euidentia. *S. Auguſt.*

QVando crimen eſt notorium, non requiritur accuſator, ſed poteſt iudex procedere.

Gloſ. Vide *c.vlt.de cohabitat cleric. & mulier.* quæ crimina dicantur notoria.,

Cap.

1942 *Cap. X.* Cum. *Alex. iij.*

LAicus non admittitur ad accuſandum clericum, nec qui fuit teſtis in vno caſu admittitur ad accuſandum in eodem caſu, præſertim ſi frater accuſati accuſaſſet prius de eodem crimine ſimoniæ eum, qui modo accuſat talem clericum; ſed accuſatus, quia infamatus, purget ſe cum tribus ſacerdotibus.

Gloſ. Laici non poſſunt accuſare clericos, niſi proſequantur ſuam, vel ſuorum iniuriam. *c. omnibus. 4. q 6.* Sed accuſantes non poſſunt eſſe teſtes in eo caſu, niſi in criminibus exceptis, vt ſimoniæ, hæreſis, & læſæ maieſtatis. *c. de cætero, de teſt.* & *c. tanta de ſimon.* Sed in hoc cap. ideo teſtes reijciuntur, quamuis accuſarent de ſimonia, quia erant inimici. Item numerus purgatorius eſt arbitrarius. *c. inter ſolicitudines de purg. can.* Item ſi non poteſt habere purgatores, ſed id procedit, quia eſt taliter infamatus, punietur tanquam conuictus; ſi eſt bonæ famæ, creditur ſuo iuramento; ſi habet bonos laicos, admittuntur. *arg. 2. q. 1. in primis.*

1943 *Cap. XI.* Ex parte tua. *Idem.*

MOnachus, licet non poſſit accuſare alios, poteſt tamen accuſare ſuum Abbatem, cui ſunt adminiſtrandæ expenſæ de bonis monaſterij, donec cauſa finiatur, & non impedit eſſe ſub obedientia Abbatis, niſi impediatur ex alia cauſa, ſcilicet, ſi ſit excommunicatus, inimicus, &c.

Gloſ. Monachus non poteſt alios accuſare, niſi interſit monaſterio, & de licentia Abbatis; vel niſi de licentia Abbatis eſſet in aliquo negotio, vt in ſtudijs, & ſua intereſſet eum accuſare, tunc poſſet. Excipitur etiam correctio fraterna, quam poteſt ſine licentia Abbatis, quia eſt dire diuino.

1944 *Cap. XII.* Si conſtiterit. *Idem.*

PResbyter, cui Eccleſia eſt commendata, ſi eſt ebrioſus per totã noctem in taberna, & mane indigeſtus, ideſt non ieiunus celebret; ſi de hoc eſt conuictus coram Epiſcopo ſuo, vel accuſatus fatetur ſponte, non poteſt repetere Eccleſiam, qua fuit priuatus. Si vero Eccleſia fuit ei canonice collata in titulum, & poſtea non fuit conuictus de aliquo crimine, ob quod iure eſt ſpoliandus, vel ſi fuit ſpoliatus, poſt appellationem eſt reſtituendus in poſſeſſione pacifica.

Gloſ. Qui commendat rem alicui non dat ei poſſeſſionem, & conſequenter non ſpoliatur quando priuatur. Item confeſſio coacta non præiudicat.

Cap.

1945 *Cap. XIII.* Meminimus. *Idem.*

NOn poteſt excipere contra aliquem ille, qui præſumitur manifeſtus inimicus, vt qui in illa, vel in ſimili cauſa fuit teſtis alio accuſante.

1946 *Cap. XIV.* Licet. *Innoc.iij.*

QVi dixit coram iudice ſe accuſaturum aliquem, poteſt deinde impune ante inſcriptionem deſiſtere, ſed ei ſilentium imponatur, vt non poſſit amplius illum de tali crimine accuſare: committitur tamen Epiſcopo, vt inquirat ſuper bona fama, antequam abſoluatur accuſandus, quia iam erat infamatus.

Gloſ. Accuſator non comparens in termino præfixo amplius non auditur, niſi probet iuſtam abſentiam. *c. quiſquis.* 4. *q.* 5. Item nemo compellitur ad accuſandum. *c. ſiquidem.* & *c. ſi quis iratus.* 2. *q.* 3. etiam poſt libelli oblationem. *ff. ad Turpil. l. quæſitum, ff. de in ius vocando, l. libertus.* in actionibus tamen ciuilibus poſt libellum oblatum, reo inſtante, compellitur actor ad agendum. *C. quomodo, & quando iudex, Auth. qui ſemel.*

1947 *Cap. XV.* Veniens. *Idem.*

IN cauſa criminali abſente reo non admittitur procurator ad agendum, vel defendendum, licet reus ſe excuſet, quod non venerit propter aliquas cauſas extrinſecas, vel friuolas, & reputatur contumax; ſed deputatur auditor, vt intelligat an poſſet illum excuſare. Item qui ſemel eſt confeſſus ſe calumniosè aliquem accuſaſſe, & eidem iurat ſe amplius non accuſaturum, non eſt audiendus, ſi accuſat eundem; ſed reo propter contumaciam, & infamiam eſt indicenda purgatio & citatio.

Gloſ. In cauſa criminali non interuenit procurator. Fallit in crimine iniuriarum, vel ad excuſandum, vel excipiendum, vel cùm agitur de crimine non criminaliter, vel in leuibus criminibus, vel ſi crimen non excedit pœnam relegationis, vel in crimine ſuſpecti tutoris, vel cum quis accuſat alium de ingratitudine, vel in actione populari, vt agat pro priuato damno; vel cum dominus defendit ſeruum à crimine, vel ex parte rei poſt litem conteſtatam, ſemper poteſt interuenire procurator. *cap. reos.* 23. *q.* 5. vide fuſius ibi. Item qui iurauit ſe non accuſaturum amplius aliquem, nec poteſt illum denunciare; an alius poſſit accuſare illum de crimine, de quo fuit iam liberatus, vide *cap. de his, eod.* Item vocatus ſiue iuſte, ſiue iniuſte, tenetur ire, aliter habetur contumax,

quando citatio, vel tenet, vel eſt dubia, ſecus quando euidenter non tenet. Vide ibi plures caſus, in quibus citatio eſt euidenter nulla.

1948 *Cap. XVI.* Super his. *Idem.*

CRimen poteſt opponi tribus modis, denunciando, excipiendo, accuſando; cùm denunciatur, non eſt neceſſaria inſcriptio, quia tendit ad correctionem; cùm accuſatur, eſt neceſſaria, quia tendit ad pænam; cùm excipitur, ſi ad repellendum ab accuſatione, vel teſtificatione, non eſt neceſſaria, ſi vt excludatur aliquis à promotione officij, vel beneficij, & ante confirmationem obijcitur crimen, non eſt neceſſaria; ſi poſt promotionem, vt cum ordinandus fuerit, vel conſecrandus, tunc eſt neceſſaria, & excipiens eſt aſtringendus à iudice ad extraordinariam pœnam, ſi defuerit in probando, quia probando tollit ius acquiſitum. Item hæc quæſtio poteſt tractari per procuratorem, quia licet agat de crimine, non tamen eſt criminalis.

Gloſ. Inſcriptio eſt obligatio ad pœnam talionis, ſed in quibus caſibus non eſt neceſſaria, vide ibi. Item quis ab accuſando poteſt repelli obijciendo illi crimen, non tamen ab excipiendo niſi propter excommunicationem.

1949 *Cap. XVII.* Qualiter. *Idem.*

SI illi qui inquirunt, non ſeruauerunt debitum inquiſitionis modum, debent ſe corrigere, ſed caute, & prudenter, ſuperſedendo donec inueniatur congrua occaſio, ne authoritas illorum vileſcat. Item forma iuramenti dandi in inquiſitionem, eſt, vt clerici iurent, quod ſuper his quæ ſciunt, vel credunt, etiam in ſua eccleſia reformanda, tam in capite, quam in membris dicant meram, & plenam veritatem inquiſitoribus, exceptis criminibus occultis.

Gloſ. In inquiſitionibus faciendis de occultis, nec quærendum, nec dicendum, ſed tantum de his quæ infamia præceſſit: & ſi teſtes dicant occulta, non puniantur, quia non iurarunt de his. *c. inquiſit. eod.*

1950 *Cap. XVIII.* Cum dilecti. *Idem.*

QVando inquiſitus iurat reſpondere ad interrogata, & confitetur aliquod crimen, poteſt deinde ſe excuſare interpretando confeſſionem, non tantum eam perimendo; & ſi ſufficienter probat illas exceptiones liberabitur, dummodo poſſit probare,

quod

quod ſub hac forma iurauerit, vel ſcripto, vel per teſtes. Et licet inueniatur aliqua leuis culpa, tamen eſt indulgendum ei ob pudorem, quem ſuſtinuit: ſed ſi non poteſt probare illas excuſationes, vel iurauit ſub alia forma, ideſt dicendi plenam, & meram veritatem, eſt puniendus.

1951 *Cap. XIX.* Cum oportet. *Idem.*

NIſi prius conſtet de infamia alicuius, non eſt procendendum ad inquiſitionem illius criminis. Item quando eſt procedendum ad inquiſitionem, eius inimici non ſunt admittendi ad proſequendam inquiſitionem, nec ad teſtificandum; ſed veritas quæratur à viris idoneis: & ſi nihil graue probatum fuerit contra epiſcopum, indicatur ei purgatio canonica.

Gloſ. In caſu criminali non admittuntur teſtes conſanguinei, nec inhoneſtæ conuerſationis etiam ad denunciandum. Item arbitrio iudicis relinquitur, quæ inimicitiæ ſufficiant, vt quis reijciatur à teſtificando.

1952 *Cap. XX.* Cum dilectus. *Idem.*

NOn poteſt denunciare publicus concubinarius, propter quod fuit excommunicatus, nec qui denunciaturus prius non præmonuit denunciandum; v. g. Epiſcopum de illo delicto, neque ille qui conſpirauit in denunciandum. Item Epiſcopus non præſumat grauare clericos, quia legitime appellarunt ad Papam ſuper illo delicto, donec cauſa terminetur per mandatum Papæ.

Gloſ. Criminoſus, ſicut nec viles perſonæ, admittuntur ad denunciandum. *c. 1. ſup. eod.* & *c. cum in tua, ſup. de ſponſ.*

1953 *Cap. XXI.* Inquiſitionis.

QVando crimen alicuius per inquiſitionem probatum, deponeret accuſatum criminaliter, & conuictum; ſi crimen eſt tale, quod etiam poſt peractam pœnitentiam impediret executionem ſuſcepti ordinis, vel retentionem beneficij, vt homicidium, vel ſimonia in ordine, vel beneficio acquirendo; tunc eſt procedendum, ſicut proceditur in iudicio accuſationis; ſi non eſt tale, eſt danda pœna arbitraria ſecundum merita perſonæ, & qualitatem exceſſus. Item quando contra aliquem non præceſſit infamia, nec clamoſa inſinuatio, non debent recipi depoſitiones contra eum, etiam ſi plures iuramento affirment illum deliquiſſe eis videntibus; nec etiã eſt puniendus aliqua pœna; nec etiam eſt inquirendum ad petitio-

nem eorum, qui in occulto porrigunt libellum infamationis continentem crimina. Item non eſt adhibenda fides dictis, v.g. teſtium contra aliquem, qui poſt, vel ante iuramentum tacite, vel expreſſe aſſerunt ſe eſſe inimicos eius, niſi ante iuramentum præſumantur in fraudem id facere. Item propter famam, & credulitatem teſtium dumtaxat non eſt proferenda ſententia depoſitionis contra aliquem; ſed infamato indicatur purgatio ſecundum arbitrium iudicis; & iudex non debet reputare aliquem infamatum propter paucorum dicta, cuius opinio non eſt læſa apud bonos, & graues viros.

Gloſ. In nullo occulto crimine poſt peractam pœnitentiam impeditur executio ordinis, niſi in homicidio. *cap. quæſitum, de temp. ord.* & in ſimonia. *can. de his, diſt.* 50. & in alijs. vide *gloſſam de renunciat. cap. niſi.* Item denuncians non debet ſe obligare ad pœnam talionis quemadmodum accuſans, ſed potius ad pœnam extraordinariam, ſicut excipiens. *cap. ſup. his, ſup.* Item per inquiſitionem, an ſit quis deponendus, vide gloſſam. Item ſi teſtes dicant de occultis, non valent eorum dicta, quia ſuper his non iurarunt. *cap. de teſtibus, de teſt.* Item qui in occulto dant libellum infamationis, ſunt puniendi. Item iudex debet interrogare teſtem, an ſit eius inimicus; ſed non debet interrogare, an ſit criminoſus. vide *gloſſ. cap. cum cauſam, de teſt.* Item ſi poſt iuramentum dicat ſe eſſe criminoſum, vel inimicum, non creditur ei. Item dicta paucorum non faciunt famam; & ex hoc Prælatus non mouebitur ad inquirendum, niſi fama ſit per villam, vel parochiam. Sed qui dicentur pauci, vt quis non dicatur infamatus, nam quadraginta dicuntur pauci. *c. latores, de clerico excommun. miniſt.* Reſp. requiritur maior pars viciniæ, vt ex hoc ſcandalum generetur. *cap. qualiter, ſup.* quia requiritur fama loci, & non aliquorum. *cap. illud, de præſumpt.*

1954 *Cap. XXII.* Ad petitionem. *Idem.*

QVando facto proceſſu conſtat de crimine, v.g. Abbatis, & deponitur, non ſeruato tamen iuris ordine, licet vere eſſet deponendus, tamen eſt iniuſte depoſitus, propter ordinem iudiciarium non ſeruatum; & ſic reſtituendus. Et ſi interim alius ſubſtituatur, eſt iniuſte ſubſtitutus, cùm primus ſit iniuſte priuatus; tamen Papa in iſto caſu voluit primum Abbatem remanere priuatum, & depoſuit ſecundum ſubſtitutum: ſed quia ſecundus non fuit remotus propter vitium perſonæ, vel defectum ſcientiæ, ſed

ſolum

ſolum propter ordinem iuris non ſeruatum, ideo Papa ipſum reſtituit in Abbatem.

Gloſ. Legatus generalis non poteſt ſe intromittere generaliter de cauſa ſpeciali alteri commiſſa. *c. ſtudiſti, ſup. de officio leg.* Item qui tacet, non conſentit. *l. inuitum ff. de ſerui. vrb. pradi. l filius fam. ff. de procur.* Licet aliqua iura videantur contrarium docere. Item probationes factæ coram eo, qui non eſt iudex, faciunt fidem in alio iudicio, vt *hic*, & *c. in primis*, 2. *q.* 1. & *c. hac quippe* 3. *q.* 6. & *c. præſentata, ſup. de teſt.*

1955 *Cap. XXIII.* Accedens.

QVando aliquis obtinuit à Papa beneficium, & in executione gratiæ excipitur contra eum, quod ſit criminoſos, ſi non fuit prius infamatus de illis criminibus, eſt exequenda gratia; & poſtea ſi apparet legitimus accuſator, & fuerit legitime probatum aliquod crimen, eſt amouendus à beneficio. Si vero non apparet accuſator, vel ſi apparet non probat, & ipſe eſt infamatus de illo crimine, eſt indicenda ei canonica purgatio, in qua ſi deficit remouetur à beneficio; ſi vero ſe purgat, ſunt compeſcendi contradictores, ne eum moleſtent, & ſunt condemnandi in expenſis legitimis.

Gloſ. Si objiciatur exceptio alicui electo non confirmato, ſeu non habenti plenum ius, ſtatim auditur exceptio: ſed ſi inſtituto, ſeu confirmato opponitur, non admittitur, niſi ſit infamatus, imo debet dari ei poſſeſſio. Sed ſi eſt publice infamatus propter tantam infamiam, & ſcandalum, etiam ſi eſſet in poſſeſſione, debet ſuſpendi vſque ad pugationem. *c. presbyter*, & *c ſi mala fama*, 2 *q.* 5.

1956 *Cap. XXIV.* Qualiter. *Idem.*

QVando clamor, & fama non à maleuolis, & maledicis, ſed à prouidis, & honeſtis non ſemel, ſed ſæpe peruenit ad aures ſuperioris contra aliquem ſubditum, vel prælatum, tunc ſuperior, quaſi nunciante fama, vel deferente clamore, ex officio ſuo diligenter inquirat veritatem coram ſenioribus Eccleſiæ, & hoc diligentius eſt ſeruandum in prælatis iudicandis, quia non poſſunt omnibus placere, cum ex officio increpent, ſuſpendant, ligent, & ſic incurrunt odium, & inuidias multorum; ideo accuſatio criminalis, quæ tendit ad degradationem, non admittatur, niſi præcedat legitima inſcriptio. Cum vero aliquis eſt infamatus, ita vt ſine ſcandalo non poſſit diſſimulari, nec ſine periculo tolerari, debet procedere ad inquirendum, & punire exceſſus, qui ſi ſunt graues, & ſi non degradetur ab ordine, amoueatur tamen ab adminiſtratione omnino.

Item is contra quem fit inquiſitio, niſi contumaciter ſe abſentet, debet eſſe præſens, & ei ſunt exponenda capita, ſuper quibus eſt inquirendum, & ſunt ei publicanda dicta, & nomina teſtium, vt ſe defendat, & ſunt admittendæ exceptiones, & publicationes legitimæ. Item loquendo de exceſſibus non notorijs, ſi procedatur per accuſationem, debet præcedere legitima inſcriptio; ſi per denunciationem, charitatiua admonitio; ſi per inquiſitionem, clamoſa inſinuatio; & in omnibus dictetur ſemper forma ſententiæ iuxta formam iudicij. Item circa regulares perſonas non eſt vſquequaque ſeruandus iſte ordo, ſed cum cauſa requirit, facilius, & liberius poſſunt amoueri à ſuis adminiſtrationibus.

Gloſ. De modo & pœnis, quibus eſt procedendum in iudicio, vide fuſe hic. Item prælatus debet reddere rationem adminiſtrationis ſuæ tanquam tutor. *l. 2. C. de iud.* Nam eſt dominus ſed comparatur tutori, & procuratori. *c. 2. ſup. de dolo.* Si vero aliter non poteſt reddere rationem, ſtetur ipſius iuramento. *c. vlt. ſup. de his quæ vi metuſue cauſa fiunt.*

1957 *Cap. XXV.* Sicut olim. *Idem.*

METropolitani celebrent prouinciale concilium ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis, & tractent de corrigendis exceſſibus, & reformandis moribus præſertim in clero, ſecundum iura, addendo pænas; & ad hunc finem ſtatuant idoneas perſonas per ſingulas Diœceſes, quæ per totum annum ſimpliciter abſque vlla iuriſdictione obſeruent, quæ ſunt corrigenda, vel reformanda, & ea deferant ad concilium prouinciale in anno ſequenti; & ſuper his, & alijs prouideant; & quæ ſtatuuntur publicentur in ſinodis Epiſcopalibus celebrandis annuatim per ſingulas Diœceſes. & qui hoc neglexerit adimplere, ſuſpendatur ab executione ſui officij.

Gloſ. De his exploratoribus multa, & quorum expenſis.

1958 *Cap. XXVI.* Olim. *Greg. ix.*

EXcommunicatio, ſuſpenſio, vel interdictum lata per Abbatem, qui fuit denunciatus, vel alium eius nomine contra denunciantes monachos, vel eis adhærentes relaxantur, ſi fuerunt poſt inceptum negotium: & ſi pendente lite fuerunt ſpoliati ab abbate, reſtituantur; & iudices ſine ſtrepitu iudicij inquirant inquirenda in perſonas, & obſeruantias regulares, & corrigant, & reforment, tum caput, tum membra, & relaxent iuramenta de tacenda veritate; ſed lite pendente Monachi ſint obedientes Abbati, ita vt lis non impediatur, & manifeſtentur denunciato Abbati dicta teſtium. Item expen-

expenſæ, quæ requiruntur pro fratribus, & perſonis idoneis denunciantibus, & proſequentibus negotium, fiant de bonis monaſterij, quia monachi non habent proprium.

Gloſ. Quando cauſa eſt cæpta inter prælatum, & ſubditum coram iudice ſuperiori, iuriſdictio prælati eſt ſuſpenſa, ac ſi eſſet appellatum ab eo. *c.cum dilectus,eod.* Et ſi prælatus quod intentat iudex reuocabit, ſubditi debent tamen obedire prælato etiam lite pendente, & ad hoc ſunt cogendi à iudice; & ſi eſt ipſe negligens, à prælato ſub excommunicatione poſſunt compelli, ſi non obedirent,vel excederent. *c prudentiam ſup. de offi.deleg.* Item ex iuſta cauſa poſſet eos ſpoliare. Item ordo iudiciarius nō eſt vſquequaque ſeruandus circa regulares, ſed bene ſeruandus eſt in tradenda copia dictorum teſtium.

1959 *Cap. XXVII.* Prælatorum exceſſus. *Idem.*

QVando denunciatur prælatum dilapidare Eccleſiam, eſt danda commiſſio alicui, vt inquirat veritatem perſonaliter, & interim interdicitur Epiſcopo poteſtas alienandi, & compareat coram Papa.

IN SEXTO LIBER V.
DE ACCVSATIONIBVS, inquiſitionibus, & denunciationibus.
Tit. I.

1960 *Cap.* Poſtquam.

POſtquam aliquis eſt confeſſus certa crimina coram iudice inquirente,non poteſt ſe excuſare dicendo,quod non fuit diffamatus in illis, vel quod iudex non tradidit capitula ſuptr quibus erat inquirendus, ſed comdemnabitur.

Gloſ. Hæc erant excipienda ante confeſſionem, & ſic corrigitur *c.qualiter*; & ſibi imputet reus. Item illa forma tradita in *c.qualiter de accuſat.* non eſt ſubſtantialis, & poteſt ommitti.

1961 *Cap.* Si is cui.

QVando iudex ommiſſa inquiſitione infamiæ inquirit de criminibus coram reo præſente,& tacente, non poteſt amplius impugnari proceſſus, ex eo quod prius non fuit quæſitum de infamia.

Gloſ. Tacendo creditur reus renunciare priuilegio *c. qualiter* Qq 4 *eod.*

eod. ideſt vt prius inquiratur de infamia: & ſic quando de iure eſt ſeruanda certa forma in proceſſu,ſi non ſeruatur,& pars tacet, proceſſus valet. Item ſi Papa ad petitionem alterius committit Epiſcopo,vt inquirat, tunc prius debet inquirere de infamia; ſi motu proprio, non inquirat de infamia, quia Papa iam illum approbat infamatum.

DECRETALIVM LIB. V.

DE CALVMNIATORIBVS. Tit. II.

1962 *Cap. I.* Cum fortius. *Gregor.*

SVbdiaconus qui calumnioſè accuſat Diaconum, eſt priuandus officio ſubdiaconatus, verberibus publice cædendus,& in exilium mittendus. Item ſeuerius punienda ſunt crimina, quæ inſontibus, & ſacris maxime hominibus inferuntur.

Gloſ. Ex perſona offenſa aggrauatur iniuria. *c.cum illorum,infra de ſent.excomm.* vnde qui Præpoſito manus intulerit,capite punitur. *c.ius publicum.* 1. *d.* & qui lædunt ſacerdotes, tanquam pro publico crimine puniuntur. *c.in primis.* 2.*q.*1. Item iudex, qui non punit deficientem in accuſatione, peccat.

1963 *Cap. II.* Cum dilectus. *Inocent.iij.*

DEnuncians prælatum ſuum, ſi deficit in probatione, eſt ſuſpendendus ab officio, & beneficio, donec ſe purget canonice, quod non cauſa calumniandi denunciauit.

Gloſ. Cum ad denunciationem alicuius Papa committit inquirendum, iudex non inquirit, niſi denuncians probet præceſſiſſe legitimam admonitionem. *c.licet Hely, infra tit. prox.* Item pœna illius, qui denunciat, & non probat, & ipſius purgatio præſtabitur ad arbitrium iudicis, quia hic non determinatur.

DECRETALIVM LIB. V.

DE SIMONIA, ET NE ALIQVID pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur. Tit. III.

Cap.

1964 *Cap. I.* In ordinando. *Gregor.*

EPiſcopus, vel miniſter, vel notarius nihil accipiant pro ordinatione, vel vſu pallij, vel chartis, vel paſtellis; ſicut etiam qui ordinatur, nihil det pro his.

Gloſ. Dare aliquid pro quocunque obſequio impenſo in ordinatione eſt ſimonia, vt Archidiacono pro examinatione, ſimiliter notario: ſecus ſi gratis, vel ſpōte aliquid offertur, & ſine intentione prçcedēti notario laico. *c. cū ſit Romana, eod.* & *c. ſicut Epiſcopum.* 1. *q.* 2.

1965. *Cap. II.* Qui alium. *Ex Concil. Mogunt.*

QVi mediante pecunia eijcit ab eccleſia rectorem, & deinde accipit ſibi illam eccleſiam, eſt ea priuandus.

1966 *Cap. III.* Si dominus. *Deodatus.*

QVilibet Catholicus poteſt accuſare de crimine ſimoniæ.

Gloſ. Quia hæreticus, vel paganus non admittitur. Item in criminalibus teſtes non compelluntur. *c. delictorum, de teſt. cog.*

1967 *Cap. IV.* Accuſatum. *Idem.*

ACcuſatus de ſimonia ſuſpenditur, ne celebret ſolemnia Miſſarum, donec veritas cognoſcatur.

Gloſ. Si erat publice infamatus: alioquin non debet ſuſpendi. Item ſimoniacus in ordine; licet ſit occultus, eſt ipſo iure ſuſpectus, nec poteſt Miſſam cantare. *c. tanta, eod.* ſicut in *c. ſequenti* dicitur, *Peruenit ad nos*, ideſt per famam; *ideo te ſuſpendimus*.

1968 *Cap. V.* Quoties. *Idem.*

Idem quod in præcedenti.

1969 *Cap. VI.* Sicut. *Lucius.*

SImonia magnitudine vincit alios morbos, ideo quando conſtat per aliquam perſonam dignam, ſtatim eſt ſimoniacus deponendus ab eccleſia.

1970 *Cap. VII.* Tanta. *Deodatus.*

SEruus, meretrix, & quilibet criminoſus poteſt accuſare ſimoniacum.

Gloſ. Omnis peccator poteſt cantare Miſſam præter ſimoniacum: quomodo intelligitur, vide ibi, ideſt facilius diſpenſatur. Item poteſt diſpenſari cum ſimoniaco. *c. poſt leſionem, de renunc.*

ſed

ſed prius renunciet beneficium, & agat pœnitentiam.

1971 *Cap. VIII.* Non ſatis. *Alexand. iij.*

EST ſimonia petere pecuniam pro ingreſſu Religionis, vel vendere prioratum, vel capellam monachorum, vel clericorum, vel pro regimine ipſorum committendo; & tam dans, quam recipiens, quam conſentiens eſt ſimoniacus. Item pro ſepultura, pro chriſmate, pro oleo ſancto: nec excuſat conſuetudo contraria.

Gloſ. Ingrediens Religionem ſi aliquid vult dare ſponte pura intione, eſt licitum. *c. tua nos, eod.* & ſi monaſterium eſt tenue, vt non poſſit illum alere, poteſt dicere: ſi vis intrare, porta tecum vnde viuas; ſed non debet aliquid deduci in pactum.

1972 *Cap. IX.* Cum in Eccleſiæ. *Ex Concil. Later.*

IDem, quod ſupra, ideſt in introducendis perſonis in ſedem eccleſiaſticam; vel inſtituendis ſacerdotibus, vel ſepeliendis mortuis, vel benedicendis nuptijs, vel ſacramentis conferendis, vel collatis, nihil exigatur, alioquin eſt ſimonia.

Gloſ. Giezi primus fuit, qui in veteri teſtamento ſimoniam inuenit. *c. qui ſtudet.* 1. *q.* 1. & Simon Magus in nouo, à quo nomen ſimoniæ.

1973 *Cap. X.* Cum ſit Romana.

PRo conſecratione eccleſiæ nihil poteſt exigi, niſi procuratio.

Gloſ. Hæc procuratio eſt à iure, ſicut & aliæ. *c. ſopitæ, de cenſ.* & eſt præſtanda ſecundum facultates eccleſiæ; & ſi eccleſia non poteſt procurare Epiſcopum, ipſe ſuis ſumptibus conſecrabit eccleſiã.

1974 *Cap. XI.* De hoc autem.

QVando ſimonia, v.g. promiſiſſe aliquid pro electione, & illud accepiſſe ad illam cauſam, eſt manifeſta, ideſt notoria, aut ſimoniaci confeſſi ſunt in iure, vel legitime conuicti, ſunt perpetuo deponendi à miniſterio altaris; ſi non, ſecus. ſi tamen publica fama laborant, indicatur eis canonica purgatio, in qua ſi deficiunt ſunt puniendi, vt rei; & ſeculares, qui aliquid receperunt, reſtituant integrè eccleſiæ.

Gloſ. Confeſſio extraiudicialis non præiudicat. Item quamuis cũ ſponte confeſſo mitius agatur, non tamen cum ſponte confeſſo, ſed timore probationum. Item pœna ſimoniaci eſt depoſitio, ſiue agatur per modum accuſationis, ſiue per modum inquiſitionis. *c. inquiſitionis, de accuſat.* Item nec ante, nec poſt electionem eſt licitum

redi-

redimere conſenſum patronorum. *c.Matthæus*. Item receptum debet reſtitui eccleſiæ cum pœna duplici. Item ſimoniace acceptum eſt reſtituendum eccleſiæ, cui facta eſt iniuria: ſed ſi pro ingreſſu Religionis aliquid datur, eſt reſtituendum ei, qui dedit, vel ſaltem ſecundo monaſterio, in quod transfertur, ſi prima eccleſia fuit in culpa. *c.veniens, eod.*

1975 *Cap. XII.* Cum eſſent.

SOla promiſſio rei ſpiritualis, v. g. eccleſiæ dandæ, ſi tale obſequium præſtet, facit ſimoniam; nec conſequitur eccleſiam.

Gloſ. Promiſſio, vel pactio huiuſmodi eſt ſimoniaca, *c.vlt.de pactis. c.tua, eod.* & qui ſic promiſit, non obligatur: ſed licite, & ſine ſimonia poteſt clericus, vel quilibet ſeruire Epiſcopo, vel alteri ſine pacto, vel promiſſione cum ſpe futuræ remunerationis, dummodo principaliter hac intentione non ſeruiat, nec Epiſcopus pro hoc ſeruitio directe intendat dare ei beneficium, etiam ſi non ſeruiret, niſi inde ſperaret remunerationem, cum ex debito ei non teneatur; & qui eſt dignus, poteſt ſperare epiſcopatum, vt *c.ſi officio. 59.diſt.* & *c.conſuluit. 74.diſt.*

1976 *Cap. XIII.* Inſinuatum.

QVi ſimoniace eſt adeptus beneficium, ſi hoc eſt publicum, & notorium, eſt priuandus beneficio ab Epiſcopo; ſi non eſt publicum & notorium, ſed tantum publica laborat infamia, indicatur ei purgatio, cum quinta, vel ſexta manu ſui ordinis; & ſi in ea deficit, priuatur beneficio perpetuo.

Gloſ. Notorium dicitur tribus modis. *c.vlt.de cohab.cler. & mul.* & tunc nulla probatio eſt neceſſaria, *c.euidentia, de prob.* Item hodie numerus compurgatorum eſt arbitrarius. *c. inquiſitionis, ſup. tit. prox.*

1977 *Cap. XIV.* Nemo presbyterorum.

PResbyter, qui aliquid temporale, vel ſpirituale accipit à publice peccante, vt eius peccatum celet Epiſcopo, vel eius miniſtris, eſt ſimoniacus. Similiter, qui reſpectu conſanguinitatis, vel familiaritatis dimittit, quin peccatum illud Epiſcopo innoteſcat, eſt ſimoniacus. Item qui aliquem pœnitentem, vel minus digne pœnitentem gratia, vel fauore adducit ad reconciliationem, & ei dat teſtimonium reconciliationis, vel qui digne pœnitentem à reconciliatione remouet ex liuore, quia vtrumque eſt ſimoniacum.

Gloſ. Dubium eſt ly, vtrumque, an reſpiciat omnia ſupradicta, vel

iſta

iſta duo immediate. Item ſimoniacum eſt aliquid recipere, vt qui ordinandus eſt non ordinetur, vel vt quis non conſentiat electioni.

1978 *Cap. XV.* Querelam.

ECcleſia non poteſt emi, nec redimi. Item legitime citati ad pœnitentiam, ſi contemnant ſtare iudicio, pars contraria mittitur in poſſeſſionem rerum, de quibus eſt controuerſia, nec ſunt moleſtandi abſque ordine iudiciario.

Gloſ. Factum, vel delictum prælati, capitulo inconſulto non præiudicat eccleſiæ. *c. cum dilecti de empt. & vend.* etiam ſi Eccleſia venderetur acceſſorie.

1979 *Cap. XVI.* Ea quæ.

PEcuniam exigere pro chriſmate ſimoniacum eſt, ſiue eam cathedraticum, ſiue paſchalem præſtationem, ſiue conſuetudinem vocent.

Gloſ. Conſuetudo, quæ eſt ex ſui natura mala, vt vendere ſacramentum, vel quæ eſt prohibita in veteri teſtamento, licet ſit longiſſima non excuſat. *c. vlt. de conſuet.* ſecus de illa quæ eſt inducta contra ius poſitiuum, *ibidem*.

1980 *Cap. XVII.* Ex diligenti.

FIdeiubere pro aliqua re ſpirituali acquirenda, vt pro beneficio, eſt ſimonia.

Gloſ. Obligatio non tenet, quia turpis; & ſimonia facit infamem, & inhabilem ad beneficium, & debent oſtendi litteræ diſpenſationis, vt credant ei.

1981 *Cap. XVIII.* Et ſi quæſtiones.

VT cognoſcatur, an ſit ſimonia in donis datis, vel acceptis à conferente aliquid ſpirituale, tria ſunt conſideranda. Primo qualitas perſonæ dantis, & accipientis, an dans diuiti ſit pauper, vel diues. Secundo quantitatis muneris, an ſit magni vel minoris pretij. Tertio tempus donationis, vt ſi inſtante neceſſitate, vel alio tempore oportuno; v.g. ſi vir admodum nobilis, & locuples qui iter facienti non petenti forte daret equum, v.g. Cardinali eunti ad ferendum pallium Archiepiſcopo, & tranſeunti mare, paucas ſecum equitaturas adducenti, non eſſet ſimonia: quia donum non eſt magnum, nec intentione conſecrationis fuit datum, ſed ad ſubueniendum in dicto articulo, ſi bene conſideretur neceſſitas temporis. Item illud Eſaiæ 33. *Beatus, qui excutit manus ſuas ab omni munere*, intel-

intelligitur de illis donis, quæ ſolent peruertere, vel allicere animum accipientis. Vnde ſi ipſa perſona electa offerat ordinatori, vel conſecratori ſuo electuarium, vel de vino, vel de alijs huiuſmodi, quæ ſunt modici pretij, & quæ non debent inclinare, vel mouere voluntatem recipientis; nec accipiens, nec donans putantur peccare. Item non eſt in his materijs pluſquam oportet dubitandum; nec tenui religione, ideſt hæſitandum, vbi non oportet, ſunt relinquenda legitima, v.g. iuramenta.

Gloſ. Hæreticum eſt dicere, non eſt iurandum etiam cum veritate. *c. excommunicamus, de hæret.* Item quandoque ſex ſolum inducunt ſimoniam. *c. ex tua eod.* Item per exteriora eccleſia præſumit de interioribus. *de præſumpt. c. 2. eod.* Item ex hoc, ideſt à ſenſu contrario, colligitur, quod alia intentione quis dat, vt negotium v.g. conſecrationis mei fratris facilius expediatur, alias non darem, licet meo fratre ignorante, hoc eſt ſimonia præiudicans meo fratri. *c. præſentium.* 1. *q.* 1. niſi hoc fecerim in odium mei fratris. *c. nobis eod.* vel niſi eo prohibente. *c. ſicut. eod.* & ſic recurrendum eſt ad intentionem: ex hoc iſta conſideranda ſunt; & quando intentio eſt incerta, recurritur ad coniecturas, ſecus in his quæ certa ſunt.

1982 *Cap. XIX.* Veniens.

ABbas, & monachi, ſi pro ingreſſu religionis aliquam pecuniam accipere conueniant, & ex conuentione accipiant, etiam ſi dicant hanc eſſe conſuetudinem, Abbas, & maiores perſonæ monaſterij ſunt ſuſpendendi ab executione officij, & pecunia eſt reſtituenda danti, & ita ingreſſus cum habitu tranſeat ad aliud monaſterium.

Gloſ. Quando reſtituatur Eccleſiæ, vide *c. de hoc, eod.* alias pœnas vide *c. quoniam, eod.*

1983 *Cap. XX.* Ex tuæ.

SI ille, qui debet ordinari dedit præſentatori, v.g. Archidiacono pecuniam, ideſt ſex ſolidos ex pacto, eſt ſimoniacus; & ſi res eſt ſecreta, non eſt inuite, & coacte ſuſpendendus ab officio, ſed ei eſt iniungenda pœnitentia ſecreta, & ſine coactione eſt monendus, & inducendus, vt fiat religioſus, & perpetuo abſtineat.

Gloſ. Quantitas muneris diuerſitatem iuris non inducit, ſed eſt conſideranda intentio, ſine qua non eſt furtum, nec ſimonia. *c. ſi quæſtiones, eod.* Item crimen occultum prælatus punire non debet,

bet, quia illud ſcit vt Deus. Item ſimoniacus non eſt ipſo iure ſuſpenſus. vide *c.tanto c.accuſatum, eod. c.recipiunc.1.q.1.*

1984 *Cap. XXI.* Ad noſtram.

NOn poteſt exigi pecunia pro miniſterio eccleſiaſtico exercendo, vel pro vicarijs aſſignandis, vel pro chiſmate.
Gloſ. Vide *c.cum ſatis.c.cum in eccleſia. c.in tantum, eod.*

1985 *Cap. XXII.* De ſimoniace.

CVm his, qui ſimoniace ſunt ordinati ipſis tantum neſcientibus, Epiſcopus poteſt diſpenſare, vt remaneant in ſuis ordinibus; quia non ſunt ſimoniaci.

Gloſ. Ordinati ignoranter ſimoniace vbi hoc ſciuerint tenentur renunciare. *c.de regularibus. c.ex inſinuatione. c.nobis, eod. c. pœnis de elect.* & poſt reſignationem, ſi ſimonia in ordine fuit occulta, diſpenſat Epiſcopus, vt recipiantur in iiſdem Eccleſijs: ſi eſt manifeſta ſimonia commiſſa in ordine, diſpenſat Papa. *c.præſentium eod.* Si vero eis ſcientibus eſt commiſſa, Epiſcopus diſpenſare non poteſt, ſed Papa poteſt. *c.nobis,*& *c.penult.eod.*

1986 *Cap. XXIII.* Matthæus.

SI aliquis contradicit electioni, v.g. Petri;& amici Petri conſcio, & volente Petro dant munus contradicenti, & ſic ceſſante contradictione eligitur, & adminiſtrat; eſt ſimoniacus, & tenetur ſtatim relinquere adminiſtrationem.

Gloſ. Valuiſſet electio, quia à maiori parte facta, ſed obijcitur aliquid rationabile. *c.cũ in cunctis de his, quæ à maiori part.capit. c.Eccleſia veſtra, de elect.* Itẽ ex Innocentio, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit contradictio, non licet ante confirmationẽ dare aliquid. *c.ſignificaſti, de elect.* nec excuſat voluntas turbata, ſiue coacta, quia voluntas eſt, & ſufficit quod detur ipſo ſciente, & non contradicente; ſecus ſi prohibuiſſet quando ſciuit. *c.ſicut, eod.*

1987 *Cap. XXIV.* Ad aures.

PRo abſolutione ab excõmunicatione nihil poteſt peti, vel exigi.
Gloſ. Non poteſt, quia eſt ſimonia, cum abſolutio ab excommunicatione ſit per miniſterium ſpirituale. *c.ad noſtram. c.nemo, c.cum in Eccleſia eod.* Sed ſi iniuſte ei denegetur abſolutio, dans quia redimit vexationem, non eſt ſimoniacus: quia cum graue immineat periculum animæ, non poteſt appellare. *c.dilectus eod.*& *c.vt debitus de appellat.* Item ſi aduerſarius fecit ſumptus ob contumaciã excom-

excommunicati,excommunicatus debet illos ſoluere antequam abſoluatur. *c.quoniam, vt lite non conteſt.* Item ſi iudex fecit ſumptus, ſed ſi iudex illum excommunicauit iniuſte, debet abſolui ſine grauamine. *c.ſacro de ſentent.excommun.*

1988 *Cap. XXV.* De regularibus. *Clemens iij.*

MOnachi ſi ſcienter per ſimoniam ſunt ingreſſi monaſterium, dimittant illum locum quem adepti ſunt, & adeant ſolitudinem, vel alia ſtrictiora monaſteria, vbi agant pœnitentiam de tali exceſſu; ſi ipſis ignorantibus fuit data pecunia, cogantur renunciare eidem loco; & poſtea, ſi ita expedierit,ſine ſcandalo reducantur in eundem, vel collocentur in alio, in quo ſeruiant Deo.

Gloſ. An liceat ſimoniaco dimittere eccleſiam ſine licentia ſuperioris? Reſp. Si ſint regulares, dic vt in *c.quoniam, eod.* Si Epiſcopus, non niſi Papæ; inferiores in manibus ſuorum ſuperiorum. *c.admonet de renunc.* & ſi ſuperiores nolint recepere reſignationem, nihilominus cedant, quia non poſſunt illa retinere. Item ignorantes licet non ſint ſimoniaci; tamen ſunt ſimoniace promoti: ideo poſtquam renunciauerint, diſpenſantur, vt remaneant.

1989 *Cap. XXVI.* Ex inſinuatione.

QVi ipſo inſcio ſimoniace eſt promotus. v.g. ad canonicatum, deinde re cognita renunciat canonicatum in manu ſuperioris, & ſuperior, vel capitulum compatiens de nouo illum eligit ad eundem canonicatum, propter vltimam electionem obtinebit vltimum locum in choro, & in alijs officijs, & ipſe nihil poterit prætendere, vel ſibi vendicare ratione primæ electionis.

Gloſ. Simonia debet eſſe cũ pacto interueniente. *c.de hoc,* & *c.tua eod.c.vlt.de pactis,*& ſi ipſo ſciente Epiſcopus diſpenſare non poteſt, ſed Papa poteſt. *c.prox.*

1990 *Cap. XXVII.* Nobis. *Caleſt.iij.*

ELectio ſimoniaca alicuius, ipſo inſcio, ab alijs commiſſa, eſt reprobanda, niſi conſtaret quod ille malitioſe commiſerit ſimoniam in fraudem eligendi. Item ſimoniace electus, & propter ſimoniam reprobatus, cum eo non poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Gloſ. Si electores habuiſſent intentionem eligendi illum, etiam ſi non præceſſiſſet pactum, vel promiſſio, tamen interueniente pacto, & pecunia, eſt ſimonia. Item alienum factum alteri obeſt, vt in vſucapione bonæ fidei poſſeſſoris. *l.1. c.de vſucap.pro ep.* Sed in ſimonia id procedit, quia electores ſunt in culpa, licet non ſit in culpa eli-

pa eligendus, atque ita electio ipſo facto eſt vitioſa. *cap. Cumana, & c. eccleſia veſtra ſup. de elect.* Item Epiſcopus hac vice non poteſt diſpenſare in hoc caſu, ſecus in ſimplici beneficio poſt liberam reſignationem. *c. penult. de elect.* Sed dubium eſt an iſte caſus ſit idem cum illo in *c. de ſimoniace*; & videtur non, quia hic intelligitur, quando electus ſimoniam commiſit, vel alius eo ſciente, & ratum habente, & tunc non poteſt Epiſcopus diſpenſare; vel ſi eſt idem caſus, ideſt quando eo ignorante eſt commiſſa ſimonia, dic quod non poteſt Epiſcopus pro ea vice.

1991 *Cap. XXVIII.* Dilectus.

QVando aliquis moleſtatus in iure ſuo ſaltem de facto dat pecuniam ſuperiori moleſtanti ne illum moleſtet; ſi deinde ſuperior contra pactum illum moleſtat, debet reſtituere pecuniam.

Gloſ. Danti eſt reſtituenda, quia redimendo vexationem dedit. Item redimere ius ſuum in re ſpirituali, quando ille qui petit habeat ius in illa re, eſt ſimonia. *c. Matthæus eod.* ſed agat per ſuperiorem. *c. ad aures eod.* Si autem nullum habet ius, ſed tantum vexat illum de facto, & iniuſte, non eſt peccatum redimere vexationem in iure acquiſito, ſecus in acquirendo. *c. ſicut*, & *c. Matthæus eod.* prohibetur tamen Epiſcopis redimere decimas à ruſticis. *c. decimas 16. q. 7.* ad euitandum ſcandalum: ſed ſi redimeret, non eſt ſimonia. Item qui ad redimendum vexationem dat pecuniam pro reſtitutione beneficij, vel officij iniuſte interdicti, vel pro abſolutione excommunicationis iniuſtæ, licet ipſe non committat ſimoniam, accipiens tamen ſemper eſt ſimoniacus. *c. 1. de vſuris. c. nemo eod.* Item etiam ſi accipiens ſeruaſſet pactum, & promiſſionem, tenetur reſtituere, & dans poteſt repetere.

1992 *Cap. XXIX.* Suam vobis. *Innoc. iij.*

CApellanus pro benedictione nubentium, & exequijs mortuorum, nihil poteſt accipere, & acceptum reſtituat.

Gloſ. Sacerdos, ideſt parochus, qui ex officio ſuo ad hoc tenetur, & habet vnde viuat, tenetur ſuis ſumptibus miniſtrare ſpiritualia. *c. ſufficit de conſecr. d. 1.* tamen ſi eſt conſuetudo quod aliquid detur in exequijs conſimilibus, licet non detur actio ſacerdoti ad hoc petendum, tamen poteſt cogi populus ad ſeruandam talem conſuetudinem. *c. ad apoſt. eod.* Si vero parocho ſumptus deſunt, eſt licitum accipere aliquid pro exequijs. *c. iudices. 1. q. 1.* & dicitur gratis celebrare, ſicut teſtis qui recipit ſumptus, Epiſcopus procurationem pro conſecratione eccleſiæ. *c. cum ſit Romana, eod.* & iudex recipit

cipit ſumptus, & gratis iudicat. Item in recipiendis muneribus circa ſpiritualia attenditur conſuetudo. *c. quaeſitum 1. q. 3. c. agat d. 63.* Item admonitus non punitur, ſi admonitus ſe emendauerit, quaſi non ſit proprie ſimonia, quoad pœnam depoſitionis, & in hoc diſpenſat; ſi vero non ſe emendat, eſt deponendus.

1993 *Cap. XXX.* Dilectus.

AN quando reperitur multitudo erraſſe, ſit ſeruanda ſeueritas, vel aliquatenus remittenda? v.g. quando multi ſunt recepti in monaſterijs ſimoniacè per pretium. Reſp. ſi contra hos ſimoniacos inſtituatur canonice accuſatio, probato crimine iuridice ſeueritas iuris eſt ſeruanda in dantibus, & recipientibus; ſi vero non per accuſationem, ſed per ſolam inquiſitionem conſtet, recepti ſimoniace mittantur ad arctiora monaſteria ad agendam pœnitentiam: ſed ſuperioribus, & officialibus, qui ſimoniace illos receperunt, iniungatur competens pœnitentia; & dum illam faciunt, ſuſpendantur ab executione ordinum; & hanc formam ſeruent Epiſcopi. Item ſi ab ingreſſuro aliquid gratis & ſine taxatione fuerit oblatum, illud poteſt recipi gratanter.

Gloſ. Hodie ſtandum eſt *c. quoniam eod.* circa regulares ſimoniacos. Item vt ad fidem aliquis inuitetur, poteſt ei dari pecunia. *c. penult. 23. q. 4.* imo poſſum illum onerare duriori penſione, vt conuertatur, & ſub tali condicione poteſt quis ducere vxorem. *c. iam vero 23. quaeſt. 6.* Item propter multitudinem detrahendum eſt ſeueritati iuris, quæ ſeueritas in ſimoniacis eſt depoſitio. *c. de hoc, & c. inſinuatum eod.* & *c. inquiſitionis de accuſat.* An vniuerſitas, vel capitulum, & non ſolum officiales, vt hic, poſſint accuſari inquiri, & puniri? Vide ibi. Item licet in textu dicatur, *ſuſpendantur*, tamen ſunt ipſo iure ſuſpenſi. *cap. accuſatum, eodem.*

1994 *Cap. XXXI.* Licet Heli.

RElictis notorijs exceſſibus, in aliis tripliciter poteſt procedi. Primo, per accuſationem, & debet præcedere legitima inſcriptio. Secundo per denunciationem, quam debet præcedere charitatiua correctio. Tertio per inquiſitionem, quam debet præcedere clamoſa inſinuatio per publicam famam, & frequentem inſinuationem, ne idem ſit iudex, & accuſator, ſed fama accuſet, & iudex inquirat: & audito aliquo contra clericum digno pœna, iudex non debet facile credere, vel punire, ſed inquirere diligenter; & ſi quid probatur ſecundum iura, puniat dictando formam ſen-

tentiæ ſecundum formam iudicij, quam formam vide ibi poſitam. Item ſi Abbas eſt ſuſpectus de dilapidatione, eſt ſuſpendendus ab adminiſtratione abbatiæ. Item ſi per viam inquiſitionis probatur ſimonia de Abbate, Abbas poteſt contra teſtes excipere, quod ſint eius inimici, & contra eum conſpiratores; ſed aliæ exceptiones non admittantur. Item non ſunt in omnibus paria ſimonia, & crimen læſæ maieſtatis.

Gloſ. In notorijs delictis non eſt neceſſarius accuſator, vel teſtis, vel inquiſitio, vel denunciatio. *c.euidentia, de accuſat. c.generaliter eod.* nec eſt purgatio indicenda. *c. eum dilectus, de purgat.* Item quando agitur per viam accuſationis, non debet præcedere admonitio etiam poſt pœnitentiam, poteſt accuſari, & deponi ſi eſt conuictus, niſi probet fuiſſe ſecum diſpenſatum. *c.2. de ſchiſm.* Item vbi de crimine agitur ciuiliter ad pœnam, debet præcedere admonitio. *c.2. de accuſ.* idem quando agitur ad pœnam excommunicationis, *c.ſacro, de ſent.excom.* Item quando agitur per modum inquiſitionis, ſufficit ſola fama, vel clamor ſine admonitione. Item, non poteſt idem eſſe accuſator, & teſtis ſimul, ſicut nec iudex, & accuſator; ſed poteſt eſſe denunciator, & teſtis. *c in omni negotio, de teſt.* ſimiliter in cauſa matrimonij: ſed tunc non ſufficit talis accuſator, vel teſtis, niſi inducantur teſtes. Item iudex ſecundum diuerſum finem ad quem agitur, diuerſam debet formare ſententiam; vt in accuſatione ferat ſententiam depoſitionis, in inquiſitione remotionis ab adminiſtratione, in denunciatione ferat pœnam agendam. *c.qualiter, de accuſat. c cum dilectus, de ord.cog.c.1 de excom. c.ſuper his, de accuſat.* Obſtat *c.ex parte de conceſſ.præb.* Item quando quis denunciatur de dilapidatione ſuſpectus, interdicatur ei omnis alienatio; & ſi merito eſt ſuſpectus, datur ei coadiutor, ſine cuius conſilio nihil faciat in adminiſtratione etiam temporalium. *c. vlt.de accuſ.c.venerabilis de off.deleg.* Item qui remouetur ob dolum, eſt infamis; qui ob culpam, non. An ſi talis Abbas vellet reddere eccleſiam indemnem, ſit amouendus? vide *c. ſi quis presbyterorum, de reb.eccl.non alien.* & *c.quod ſicut de elect.*

1995 *Cap. XXXII.* Per tuas nobis.

HOc cap. declarat Decretalem præcedentem *c.licet Heli*, quia in *c.licet Heli*, videtur dici, quod contra ſimoniacos admittuntur teſtes criminoſi, dummodo non ſint inimici, & ex odio, quia exceptio contra illos fuit reiecta; dubitabatur, an teſtes criminoſi admitterentur in crimine ſimoniæ. Reſpondet Papa, quod *c. licet Heli* intelligitur de æquitate iuris; ſi de crimine ſimoniæ agatur

ciuili-

ciuiliter, & de æquitate, & quando perſona contra quam agitur eſt regularis, & inferioris gradus, & malæ famæ, & quæ facile & ſine ſcandalo poſſit puniri: & ſi ſint alia adminicula vltra teſtes, tunc ſola exceptio inimicitiæ admittitur contra teſtes, & non aliorum criminum, vt ibi dicitur, & admittuntur tales teſtes criminoſi, præſertim ſi ſint emendati; & hoc ſecundum temperantiam æquitatis, & non ſecundum rigorem iuris, quia agebatur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine, ſed ciuiliter ab adminiſtratione, vt immeritus, & damnoſus: quod poteſt fieri etiam ex leuibus cauſis, vt eſt conſuetudo approbata aliquarum religionum.

Gloſ. E contrario colligitur, quod ſi perſona, contra quam agitur de ſimonia, non ſit talis, puta, vel quod ſit excellentioris gradus, nimirum Epiſcopus, vel quod non ſit infamatus, ſicut erat ille Abbas; vel quia non eſſent vltra teſtes alia adminicula, & præſumptiones; vel denique quia ageretur contra illum criminaliter, non vero ciuiliter; non admittuntur prædicti teſtes criminoſi. Item propter ſolas inimicitias capitales, & non propter alias remouetur quis à teſtimonio. *c. item in criminali,* 4. *q.* 3. Si tamen inimici, & conſpiratores redeant in amicitiam, poſſunt admitti, non tamen in eo negotio, vel cauſa, pro qua conſpirauerunt, vel ſi ſit recens reconciliatio. *arg. c. accuſatores* 3. *quæſt.* 5. Item periurus etiamſi ſit emendatus, nunquam admittitur ad iuramentum. *c. litteras, ſup. de præſumpt.* Item teſtes criminoſi quando admittuntur, ſi non ſunt emendati, & quando ſi ſint emendati, vide.

1996 *Cap. XXXIII.* Sicut tuis.

Omnes etiam paruuli, qui neſcientes per pecuniam aliorum ſunt adepti Eccleſias, tenentur illas dimittere: ſed quando aliquis non vult, & prohibet dari pecuniam perſeuerans in ea voluntate, & alius præſertim non conſanguineus illo inſcio dat pecuniam, ſi deinde non conſentit ſoluendo pecuniam promiſſam, vel reddendo ſolutam, non eſt in culpa, nec etiam in pœna: quia aliud eſt non præbere conſenſum, & aliud expreſſe prohibere. Qui vero dederunt, vel receperunt pecunias, ſunt puniendi pœna canonica, ſi eorum exceſſus eſt manifeſtus; quia alioquin eccleſia non iudicat de occultis.

Gloſ. Abbas confirmatus, & Prior poſſunt excommunicare; *c. cum in Eccleſia, ſup. de maior. & obed.* Item ſi quis Epiſcopus, vel Abbas dicat, *ſub interminatione,* vel *ſub pœna excommunicationis,*

præcipio,&c. non eſt excommunicatus ipſo facto, qui contra facit. *arg. c. relatum, ſup. de iurepatronat.* & *c. clerici, ſup. ne clerici vel monachi*. Si vero dicat, *Quicumque fecerit aliquid*, &c. *illum excommunico*, ipſo facto eſt excommunicatus; poteſt enim ferri ſententia excommunicationis ſub conditione *c. à nobis, ſup. de ſentent. excomm*, & *c. præterea, ſup. de appellat.* Item quando non dum quis eſſet electus, ſi daretur pecunia, etiam ipſo reclamante, illi noceret, dummodo non daretur in odium ipſius. *c. nobis, eod.* Item probabile eſt, quod ille qui ſolum ratam habet ſimoniam factam, & non ſoluit pecunias, non ſit ſimoniacus, licet grauiter peccet. *arg. c. tua nos, proxim.*

1997 *Cap. XXXIV.* Tua nos.

SI clericus cum pacto, vel conditione dat, ſeu offert Eccleſiæ ſua bona, vt recipiatur in canonicum, & illa bona habeat pro præbenda, eſt ſimonia; ſecus ſi ſine pacto, vel conditione offerat, ſcilicet humiliter, vt admittatur in canonicum, & retineat pro præbenda ſua bona, tunc poſſunt canonici hoc facere pure ſine ſimonia, & hoc in foro exteriori, in quo iudicatur de manifeſtis tantum. Si vero qui dat ducitur hac intentione, vt per temporalia bona data, adipiſcatur ſpiritualia, eſt ſimoniacus: ſimiliter ſi canonici non eſſent eum recepturi, niſi perciperent temporalia, ſunt ſimoniaci in conſcientia.

Gloſ. Tempore ingreſſus eſt licitum aliquid dare, vel accipere, ſed ſine pacto, vel conditione, vel modo, hic, & *c. in præſentia, de probat. c. cum dilectus, de ſucc. ab inteſt. c. vn. vt Eccleſ. bon. c. vlt. de pact.* Item Eccleſia non iudicat de occultis. *c. per tuas, eod.* An ſola intentio faciat hominem ſimoniacum? res eſt dubia, peccat tamen ſub iiſdem pœnis. Item humiles preces ad conſequendum beneficium non faciunt ſimoniacum.

1998 *Cap. XXXV.* Per tuas.

QVi accipit ordinem, v.g. ſubdiaconatum, ab Epiſcopo, quem poſtea intelligit eſſe ſimoniacum, ſine ſcrupulo poteſt miniſtrare in ordine ſuſcepto; ſed durante tali conſcientia erronea non aſcendat ad ſuperiores, ne ædificet ad gehennam, niſi depoſuerit conſcientiam, vel errorem.

Gloſ. Qui ſcienter accipit ordines à ſimoniaco, eo ipſo eſt ſuſpenſus, quia non poteſt recipere executionem ab eo, qui non habet executionem. *c. tanta, eod.* & potius debet pati excommunicationem, quam

quam recipere ordines à ſimoniaco. *c. inquiſitioni de ſent. excom c. ſi quis ſimoniacus* 1. *q.* 1. & *c.* 1. & 2. *de ord. ab Epiſc. qui renun. Epiſ.* ſed dicitur, vt miniſtret, quia tunc non conſtabat ei Epiſcopum eſſe ſimoniacum: quod tam procedit de illo, qui commiſit ſimoniam in ordine, quàm in beneficio recipiendo.

1999 *Cap. XXXVI.* In tantum.

SImonia eſt aliquid pro chiſmate accipere, licet anticipetur ſolutio pecuniæ, & mutetur nomen pecuniæ vocando illam paſcalē, & non chriſmalem. nec obſtat contraria conſuetudo, & Archiepiſcopus tenetur coercere ſuffraganeos, & officiales à tali crimine; Item pro inueſtitura eccleſiarum non poteſt aliquid accipi; & ordinarius tollat conſuetudinem.

Gloſ. Pro Chriſmate, & oleo nihil accipiendum. *c. non ſatis eod.* ſub pœna depoſitionis, & infamiæ. *c. vlt.* 1. *q.* 3. Item variatio nominis non excuſat quando remanet ſubſtantia contractus, videlicet vſuræ. *c. plerique.* 14. *q.* 3. Item in his conſuetudo non excuſat, ſed accuſat. *c. non ſatis*, & *c. cum in Eccleſia eod.* & malæ conſuetudines tempore non confirmantur. Item pro inueſtitura nihil eſt dandum, nec pro aliquo ſpirituali. *c. cum in eccleſia*, nec paſtum, nec paſtillum. *c. ſi quis prabendas.* 31. *q.* 1.

2000 *Cap. XXXVII.* Per tuas.

QVi ordinatur ad titulum, v.g. alicuius eccleſiæ, & præſentatori promittit ſe non petiturum portionem in ea Eccleſia, quamuis cogitet ſe non malefacere, tamen non poteſt miniſtrare in ſuſcepto ordine, nec aſcendere ad ſuperiores, niſi fuerit cum eo diſpenſatum. Trid. ſeſſ. 21. de Ref. 2.

Gloſ. Cap. penult. eod. ponitur etiam pœna ordinatori, præſentatori, & præſentato. Item poteſt diſpenſare cum ſimoniaco in ordine; ſed ſi ſit in dignitate, oportet eum renunciare ſine miſericordia. *cap. erga ſimoniacos*, & *cap. ſi quis.* 1. *q.* 1. *cap. inquiſitionis, de accuſat.* Item poteſt cum talibus diſpenſari, vide *cap. de ſimoniace eodem* & *cap. poſt translationem*, *de renunciat.* Item de pœna horum. *cap. penult. eodem.*

2001 *Cap. XXXVIII.* Conſulere.

QVi per pecuniam vult obtinere vicariatum, vel aliam adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, tam emens, quam vendens ſunt ſimoniaci, & excluduntur ab illa Eccleſia cui facta eſt contumelia.

Gloſ. Vide *c.ſaluator.*1. *q.*3. vbi numerantur adminiſtrationes Eccleſiæ,quæ vendi non poſſunt.

2002 *Cap. XXXIX.* Sicut pro certo.

QVi pro conſecratione Epiſcopi, benedictione Abbatis,vel ordine clericorum, ante vel poſt donat,vel accipit, eſt ſimoniacus; & conſuetudo contraria reprobatur tanquam corruptela.

2003 *Cap. XL.* Quoniam.

REcipiens aliquem in monaſterium pretio eſt ſimoniacus, & tam receptus, quam recipiens ſunt eijciendi à monaſterio, vt in arctiori perpetuam pœnitentiam agant ſine ſpe. hoc cap. faciant publicare Diœceſani ſingulis annis per ſuas diœceſes; nec excuſat paupertas.

Gloſ. Poſſet ſic fieri in caſu paupertatis: ***non habemus vnde viuas,niſi tecum portes***; ſed tutius eſt non facere. ***c.ſi quis propter hoc.*** 1.*q.*1. Item eſt procedendum, vel per modum accuſationis,vel per modum inquiſitionis. ***c.dilectus eod.*** pet modum inquiſitionis fiat vt hic dicitur. Item ſi non inuenitur arctius monaſterium,ſaltem mutent illud, vel renuncient locis ſuis; & de nouo diſpenſatiue recipiantur in eodem.

2004 *Cap. XLI.* Audiuimus.

EPiſcopi nihil exigant pro inſtitutione in eccleſijs,nec pro ingreſſu alicuius in Religionem, nec pro ſepultura mortuorum apud regulares, quia eſt abſtinendum non ſolum à malo,ſed ab omni ſpecie mali: & ſi quid accipiunt, reſtituant duplum, conuertendum fideliter in vtilitatem loci,cuius diſpendio fuit ſolutum.

Gloſ. Non tantũ accipiens,ſed qui dat eſt ſimoniacus,quia non dat pro redimenda vexatione iuris quæſiti, ſed quærendi. ***c.dilectus ſup.***

2005 *Cap. XLII.* Ad Apoſtolicam.

PRohibet fieri prauas exactiones, vt pro exequijs mortuorum, benedictionibus nubentium. Item vult, vt ſacramenta Eccleſiaſtica libere conferantur. Item Epiſcopi cogant laicos ſeruare laudabilem conſuetudinem, & piam erga Eccleſiam, quia ſunt aliqui hæretici,qui nituntur illa infringere ſub prætextu canonicæ pietatis.

2006 *Cap. XLIII.* Ne Dei.

PRohibet Abbates Ciſtercienſes ſolemniter inſtallari, ſed ſatis eſt, vt profiteantur coram Archiepiſcopo ſub forma profitendi con-

di conſueta in ſuo ordine, vt iacet in textu.

Gloſ. Inſtallare Abbates, vel Abbatiſſas pertinet ad Archidiaconum, *c. vt modum, de offic. Archidiac.* ſed non requiritur hoc in Ciſtercienſibus. Item contra ſtatuta regulæ non tenetur monachus obedire Epiſcopo. *c. ſi quis Epiſcopus*, 11. *q.* 3.

2007 *Cap. XLIV.* Iacobus. *Greg. ix.*

QVando canonici receperũt aliquem in canonicum & fratrem, tenentur ſtatim illi prouidere de præbenda, & prouentibus, ſicut vni ex alijs, remota appellatione, & non obſtante conſuetudine contraria, v. g. habendi prius prandium.

Gloſ. Pro ſpiritualibus non debet exigi aliquid pro paſtu, vel paſtello, quia inducit ſimoniam. *c.* 1. *eod. c. ſi quis præbendas.* 1. *q.* 3.

2008 *Cap. XLV.* Si quis ordinauerit.

QVi ordinat, vel præſentat ad ordinem aliquem recipiens promiſſionem, vel iuramentum ab eo, quod non inquietabit Epiſcopum defectu tituli, vel patrimonij ſuper prouiſione ſua, tunc ordinans à collatione, præſẽtator ab executione ordinum, per triennium eſt ſuſpenſus, ordinatus eſt ſuſpenſus ab ordine ſuſcepto, donec à Sede Apoſtolica obtinuerit diſpenſationem.

Gloſ. Tale pactum, vel iuramentum, quia turpe non obligat, tamen punitur in eo in quo peccat. *c. paſtoralis, de iurepatr.* & *c. vlt. de pact.* Item cum ſimoniaco ſcienter in ordine, ſolus Papa diſpenſat, & idem in dignitate, & beneficio. *c. de ſimoniace, eod.* & *c. poſt tranſactionem, de renunc.* Item ſi ſimonia eſſet de facto aperto eſſet deponendus, ſed hic minus punitur, ideſt per triennium.

2009 *Cap. XLVI.* Mandato.

QVando Papa mandat alicui, vt diſpenſet cum monachis, qui per ſimoniam dato aliquo ſunt accepti in monaſterium iuxta *c. quoniam, eod.* intelligitur mandatum extendi ad diſpenſandum cum Abbate, qui eos ſimoniace recepit. Item qui ſine pacto præcedente, & ſine aliquo dato vel recepto, ſed ſolo affectu animi vtrumq. acquirunt ſpiritualia, & temporalia, non tenentur ea reſignare pro hac ſimonia, ſed ſatis eſt ſi eos pœniteat, & ſatisfaciant creatori.

Gloſ. Beneficium Principis latiſſime eſt interpretandum. *c. olim, de verb. ſignif. c. dilectus, de donat.* in beneficijs eſt facienda plena interpretatio. Item ſolus affectus animi non facit ſimoniacum proprie, licet ſit graue peccatum, ſecus in vſura. *c. conſului.* & *in ciuitate, de vſur.*

EXTRAV. COMM. LIB. V.

DE SIMONIA.

2010 *Cap.* Sane. *Vrban.iv.*

NEmo, ſiue priuatus, ſiue Prælatus, ſiue mas, ſiue monialis, ſiue conuentus ipſe, volentibus ingredi eorum religionem, ſeu loca, in eorum receptione, ſiue ante, ſiue poſt præſumat petere, vel exigere quidlibet directe, vel indirecte, paſtus, iugalia, pecunias, vel alias res etiam ad vſum eccleſiaſticum, vel pium deputandas. Contrauenientes ſi ſint ſingulares perſonæ, ſunt excommunicati excommunicatione reſeruata Papæ; ſi eſt capitulum, vel conuentus, eſt ſuſpenſus eo ipſo, nec poteſt abſolui niſi à Papa; alijs pœnis iuris in ſuo robore remanentibus; & bona data ponantur in communi monaſterij. Excipitur ab hac regula, quando ipſa perſona ingrediens pure, ſponte, plena liberalitate, & omni pactione ceſſante, dat, vel offert aliquid Eccleſiæ, vel monaſterio, vel loco pio: tunc enim licet.

2011 *Cap.* Cum deteſtabile. *Paulus ij.*

REnouat omnes pœnas canonum contra ſimoniacos, etiam ſi ſint Cardinales; & addit, qui ſunt ſimoniace ordinati, ſunt ſuſpenſi ab executione ſuorum ordinum. Qui ſimoniace eligitur, poſtulatur, confirmatur, prouidetur, ſeu quoquomodo diſponitur in eccleſijs, monaſterijs, dignitatibus perſonalibus, officijs eccleſiaſticis, & quibuſcunque beneficijs, careat viribus, nec ius acquirat, nec faciat fructus ſuos; & ſi quos percepit, reſtituat. Qui in præmiſſis committunt ſimoniam dando, vel recipiendo, vel ſunt mediatores, ſunt excommunicati, nec poſſunt abſolui niſi à Papa. Item qui ſciunt aliquem commiſiſſe dictam ſimoniam, reuelent per ſe, vel per alios; ſi ſecus, peccant, & abſolui non poſſint donec reuelent.

Gloſ. Felinus dicit ſe audiuiſſe, quod Vrbanus quintus non intendebat comprehendere moniales pauperes, quæ vigore conſuetudinis aliquid reciperent.

DE-

DECRETALIVM LIB. V.

NE PRÆLATI VICES SVAS, vel eccleſias ſub annuo cenſu concedant.

Tit. IV.

2012 *Cap. I.* Præterea. *Alex. iij.*

QVi epiſcopalem iuriſdictionem pro pecunia data exercent, ideſt emunt, priuantur officio ſuo; & Epiſcopi qui vendiderunt, amittunt poteſtatem conferendi tale officium.

Gloſ. Plebani, vel Archipresbyteri non habent iuriſdictionem, niſi habeant ex conſuetudine. *c. ad hac, de exceſſib. pralat.* contra, *c. cum ab eccleſiarum, de offic. ordin.* Item ſi Epiſcopus committat alicui vices ſuas non peccat, ſi conſtituat illi ſalarium, imo illi debet conſtituere de camera ſua, cum ille ad hoc non teneatur. *c. charitatem,* & *c. quicumque. 12. q. 2.*

2013 *Cap. II.* Quoniam.

PLebanus, vel Archipresbyter, qui pretio ſtatuitur ad agendas vices Epiſcoporum, vel Archidiaconorum, vel ad terminandas cauſas eccleſiaſticas, remouetur à clero; & Epiſcopus, qui diſſimulat peruerti ſuam iuriſdictionē, puniatur cenſura Eccleſiaſtica.

Gloſ. Epiſcopus debet gratis ſuam iuriſdictionem concedere, alioquin eſt ſimonia. nam quotieſcunque Epiſcopus ratione officij aliquid gratis debet facere, & accipit munus, eſt ſimoniacus, præſertim quia iuriſdictio eſt res ſpiritualis. Item Epiſcopus non poteſt dare ordinariam iuriſdictionem niſi ex conſuetudine.

2014 *Cap. III.* Quoniam enormis.

NOn debet regimen Eccleſiæ committi ſacerdotibus ſub annuo cenſu.

Gloſ. Eligere, ſeu conſtituere in prælatum animarum ſub annuo cenſu eſt ſimonia: ſed ſi abeſt titularis, poteſt conſtitui Vicarius tanquam delegatus, cui prouideatur de fructibus beneficiarij. *c. vlt. de off. Vicarij.* Item Eccleſia, ideſt prælatio, nec debet eſſe cenſualis, ſed bene poteſt ab initio conſtitui cenſualis, *c. ſcientes,* & *c. prohibemus, de cenſibus.*

Cap.

2015 *Cap. IV.* Querelam.

ECcleſia, ideſt fructus, & obuentiones Eccleſiæ poſſunt locari ad certum tempus, v.g. ad ſeptennium, pro certo annuo cenſu: & ſi conuentum fuerit intra illud tempus non auferre, ſtandum eſt promiſſis, nec poteſt auferri.

Gloſ. Sed ſi interim moriatur locator, an teneatur ſucceſſor ſtare contractui? Reſp. quod ſi locator locauit nomine eccleſiæ, & pecunia fuit conuerſa in vtilitatem eccleſiæ, ſucceſſor debet ſtare contractui locationis; ſi vero non pro vtilitate eccleſiæ, ſed ſua, ſucceſſor non tenetur ſtare ad firmam. *c. 2. ſup. de prob.* quia prior non potuit locare vltra ſuum tempus; & ſi ſoluit aliquid vltra, illi imputetur. Item eccleſia multis modis ſumitur, ſed hic pro fructibus eccleſiaſticis.

DECRETALIVM LIB. V.

DE MAGISTRIS, NE ALIQVID exigatur pro licentia docendi. Tit. V.

2016 *Cap. I.* Quoniam.

ECcleſia cathedralis debet prouidere de magiſtro, qui clericos, & pauperes ſcholares doceat gratis, & ei competens præbeatur beneficium. Item nullus exigat pretium pro licentia docendi, nec ab eis qui docent aliquid exigat ſub prætextu conſuetudinis, nec interdicat alicui idoneo petita licentia legere. qui contra hoc præſumpſerit facere, priuatur beneficio.

Gloſ. Pretium exactum ob licentiam docendi eſt reſtituendum. *c.2.* & reputatur ſimonia; non tamen eſt danda non idoneo.

2017 *Cap. II.* Prohibeas. *Alex. iij.*

PRetium exactum pro licentia docendi eſt reſtituendum, promiſſum eſt remittendum, quia ſcriptum eſt, *Gratis accepiſtis, gratis date*, ceſſante appellatione. Item ſi inferior nondum inſtituit magiſtros in locis debitis, ſuperior præficiat viros prouidos, honeſtos & diſcretos, appellatione poſtpoſita.

Gloſ. Quamuis in hac datione videatur turpitudo ex vtraq. parte, & in tali caſu melior eſſet conditio poſſidentis; tamen præcipitur reſtituere non in fauorem dantis, ſed in odium recipientis, vt in

c. vt-

c. veniens, de ſimonia; vel quia dans non deliquit, quia quaſi coactus redemit ius ſuum. Item quando præcipitur remitti, intelligitur de facto, quia turpes promiſſiones ſunt nullæ. *c. vlt. de pact.* Item per negligentiam amittitur ius, & tempus expectandi, vt ſuperior prouideat, vel eſt arbitrarium, vel ſex menſium, vt in beneficijs vacantibus.

2018 *Cap.* Quanto.

SVb pœna excommunicationis, & priuationis officij & dignitatis, ne quis pro licentia docendi pecuniam exigat, & tollatur conſuetudo contraria.

2019 *Cap.* Quia nonnullas. *Innoc. iij.*

NOn ſolum in Cathedrali, ſed in qualibet eccleſia habente facultates ſufficientes conſtituatur magiſter idoneus à prælato cum capitulo, ſeu cum maiori, & ſeniori parte capituli eligendus, qui gratis clericos eccleſiæ in gramatica, & alios iuxta poſſe inſtituat. Item in metropolitana Eccleſia inſtituatur Theologus, qui ſacerdotes, & alios inſtituat in ſacra pagina, & præſertim in his, quæ ſpectant ad curam animarum. Item cuilibet magiſtrorum aſſignentur à capitulo prouentus vnius præbendæ, & pro Theologo tantundem dum legit; non tamen propter hoc afficiantur canonici. Quod ſi eccleſia metropolitana nimis grauetur duobus, Epiſcopus faciat prouidere de grammatico in eccleſia alia ſufficienti ſuæ ciuitatis, vel diœceſis.

Gloſ. Aliquis poteſt habere præbendam ſine canonia. Item ſi lector non habet aliquod beneficium conſtitutum, licite poteſt collectam diſcipulorum accipere, quia non tenetur docere ſuis ſumptibus. *c. cum officij, de præſcript.* ſi habet, ſed non ſufficiens beneficium, poteſt petere collectam à diuitibus; & non à clericis eccleſiæ, vel à pauperibus. Item aſſignata præbenda lectori canonici non tenentur eligere alium canonicum pro explendo numero certo, & iurato, nec currit eis tempus ad eligendum, dum magiſter legit, & accipit fructus, quia illud beneficium non dicitur vacare; ſecus quando ex cauſâ alia detinerentur prouentus ad tempus. *c. vt noſtrum, vt eccleſ. benefic.* Item non poſſunt eligere canonicum ſub conditione, vt legat, quia videtur ſimonia; ſed ſi vacanti præbendæ ſtatuerent illud eſſe onus adnexum, non eſſet ſimonia. *c. ſignificatum, de præbend.* Item magiſter non accipiet quotidianas diſtributiones. *c. licet, de præbend.*

Cap.

2020 *Cap.* Super ſpecula : *Honorius*.

Trid. ſeſſ. 5. Ref. 1. PRælati, & capitula mittant ad ſtudium Theologiæ aliquos docibiles, qui deinde poſſint in eccleſia docere; quibus ſubminiſtrent neceſſaria, ſi proprii prouentus eccleſiaſtici nón ſufficiunt, & ſtudentes per quinquennium percipiant fructus integros præbendarum, & beneficiorum; ſimiliter Doctores Theologi dum docent, non obſtante conſuetudine, vel ſtatuto contrario.

Gloſ. An quinquennium determinet etiam magiſtros, cum ponatur in fine. *c. inquiſitioni, de appellat.* res eſt dubia: ex hoc cap. potius videtur contrarium.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQVID exigatur pro licentia docendi. Tit. I.

2021 *Cap.* Inter ſolicitudines.

IN ſtudijs Romanæ vrbis, Pariſienſis, Oxonienſis, Bononienſis, Salmantinæ, eligantur duo viri catholici, & periti pro ſingulis linguis Hebraica, Arabica, & Chaldæa; qui ſcholas regant, libros in latinum transferant, alios doceant: pro quibus prouidendis contribuant omnes prælati Eccleſiæ, Monaſteria, etiam exempta; & derogantur quoad hoc priuilegia.

2022 *Cap.* Cum ſit nimis.

ILli ad quos ſpectat tribuere magiſterium, vel doctoratum, ſumant iuramentum à doctorandis, quod in ſolemnitate doctoratus non expendant vltra taxam, quam taxabunt ſecundum qualitates perſonarum, & ad ſummum non excedent tria millia turonorum argenteorum. Et ſi doctorantes non recepto hoc iuramento, dent titulum Doctoratus, eo ipſo ſunt ſuſpenſi à collatione doctoratus, vel magiſterij per ſex menſes, etiam ſi ſint Epiſcopi.

Gloſ. Si intra ſex menſes ſuſpenſionis alium doctorat ſine iuramento, iterum currit ſuſpenſio ſex menſium ab illo ſecundo actu; & ſi ſuſpenſio erat occulta, donatio doctoratus valet, & non eſt reiteranda; ſecus ſi publica. Item qui in tali ſuſpenſione celebrat, non fit irregularis. *c. is qui de ſentent. excom. in 6.*

D E-

DECRETALIVM LIB. V.

DE IVDÆIS, ET SARACENIS, & eorum ſeruis. Tit. VI.

2023 *Cap. I.* Præſenti. *Conſ. Matiſc.*

NVllus Chriſtianus Iudæo ſeruiat, quia nefas eſt blaſphemum detinere redemptum à Chriſto: ideo quilibet Chriſtianus poteſt duodecim ſolidis captiuum Chriſtianum à Iudæo redimere, ſiue ad ingenuitatem, ſiue ad ſeruitium; idem fiat, ſi ſeruus iudæi deſiderat fieri Chriſtianus, & ei non permittitur.

Gloſ. Chriſtiani nec morentur cum Iudæis. *c. Iudæi*, 28. *q.* 1. poteſt tamen ſeruire in agro, in quo non moratur cum Iudæo. *c. prox.* Item duodecim ſolidi dantur, quando mancipium fuit emptum cauſa mercimonij, alias nil datur. Item emptus à Chriſtiano non erit illius ſeruus, ſed liber; reſtituat tamen pretium, vel inſeruiat pro pretio aliquo tempore.

2024 *Cap. II.* Multorum. *Greg.*

IVdæus non poteſt habere mancipium Chriſtianum, tamen poteſt habere colonos agrorum Chriſtianos, qui diutius ibi manſerunt, qui peragant omnia iura, quæ de colonis, vel originarijs ſtatuuntur: ſed ſi Iudæus aliò illos transferat, vel in alio obſequio detinet, amittit ius colonij, & ius dominij.

Gloſ. Originarij, & aſcriptitij ſunt liberi, & ſic non repelluntur à legitimis actibus, tamen non admittuntur ad ordines, niſi de licentia dominorum, *c. ſi quis obligatus.* 54. *d.* Item ex tempore, ideſt, triginta annorum aliquis efficitur originarius, & tunc etiam proles eſt originaria, licet ibi non manſerit triginta annis. Item originarij ſunt glebæ aſcripti, & obligati ad colenda rura; tamen ſunt liberi, nec tenentur tranſire ad alium agrum, vel facere aliud ſeruitium, quia remoti ab illa gleba ſunt ſoluti.

2025 *Cap. III.* Iudæi.

PErmittuntur habere antiquas ſinagogas, ſed non erigere nouas.
Gloſ. Si corruunt poſſunt eas reſtaurare, ſed non ampliare.

2026 *Cap. IV.* Quia ſuper. *Alex.*

IVdæi in tota die Paraſcæues, ideſt Veneris ſancti habeant clauſa oſtia, & feneſtras.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Nec debent in pub licum exire. *c. in nonullis, eod.*

2027 *Cap. V.* Iudæi.

CHriſtiani, qui præſumpſerunt habitare cum Iudæis, ſunt excommunicandi. Item Iudæi, & Saraceni non habeant in domibus ſuis mancipia Chriſtiana. Item qui conuertuntur ad fidem non ſunt ſpoliandi ſuis bonis, & Principes, vel Poteſtates locorum faciant ei reſtitui omnia bona integra ſub pœna excõmunicationis.

Gloſ. Conuerſi poſſunt retinere bona, niſi ſint ex vſuris parta, quia tunc vendenda, & reſtituenda. *c. cum tu de vſuris.*

2028 *Cap. VI.* Ita quorundam.

CHriſtiani qui ſaracenis deſuerunt arma, ferrum, lignamina, & neceſſaria ad impugnandos Chriſtianos ſubminiſtrant; ſimiliter qui in galeis, & piraticis nauibus ſacacenorum curam gubernationis exercent, ſunt excommunicati, fiunt ſerui capientium illos; & Princeps Catholici, vel Conſules ciuitatũ multabunt eos bonis illorum. Item præcipitur quod in eccleſijs maritimis crebro proferatur excommunicatio ſolemnis contra tales.

Gloſ. Vide *c. ad liberandum eod.* Item idem de his qui illos docent naues facere, cum prius peritiam non haberent. Item ſeruitus alia eſt de iure naturali, alia introducta de iure gentium, alia de iure canonico, vt hæc. Item excommunicatus poteſt excommunicari, & ſic pluribus vinculis detinetur: ſicut bannitus poteſt iterum banniri, facta citatione, vbi conſueuerit habitare.

2029 *Cap. VII.* Conſuluit.

IVdæi non poſſunt conſtruere nouas ſinagogas; antiquas, ſi corruunt, poſſunt reædificare, non tamen eas exaltare, vel ampliores, vel pretioſiores facere quàm fuerant.

2030 *Cap. VIII.* Ad hac.

CHriſtiani ſunt cenſuris compellendi, ne ſe Iudæorum ſeruitio aſſidue pro mercede exponant. Item obſtetrices, & nutrices non præſumant nutrire pueros in domibus Hebræorum, ne ob aſſiduam familiaritatem ſimplices peruertantur.

Gloſ. Chiſtiani Iudæis non aſſidue, ſed interpolate poſſunt ſeruire. *c. multorum eod.* ſed in domibus eorum nullo modo. Item Iudæi vndecimo deferre diuerſum habitum, vt facilius euitentur. *c. non nullis eodem.*

2031 *Cap. IX.* Sicut Iudæi. *Clem. iij.*

IVdæus non eſt inuitus baptizandus, quia tunc non crederetur habere fidem Chriſti. Item Iudæus ſine iudicio non eſt puniendus in bonis, vel corpore; nec quis immutet eorum bonas conſuetudines, nec quis fuſtibus, nec quis ab eis coacta ſeruitia exigat, niſi quæ conſueuerunt facere. Item nemo audeat mutilare, vel inuadere eorum cœmeterium, nec humata corpora effodere: & ſi quis ſciens hoc decretum præſumat contraire, niſi ſe corrigat ſatisfaciendo, eſt excommunicandus, vel mulctandus officio, vel honore.

Gloſ. Secus eſt de malis conſuetudinibus, quæ prorumpunt in contumeliam creatoris. *c. in nonullis eod.* illæ enim debent prohiberi hebræis. Item ſepulcra eorum non ſunt religioſa.

2032 *Cap. X.* Quam ſit laudabile.

PRædicantes paganis fidem Chriſti poſſunt edere cibos miniſtratos à paganis, ſeruata qualitate ciborum ſecundum ius canonicum. Item poſſunt his adhærere clerici, & religioſi idonei, quæſita, & obtenta facultate à ſuperioribus.

Gloſ. Vitamus conuiuium Iudæorum, quia illi diſcernunt cibos noſtros. *c. omnes*, & *c. nullus*. 28. *q.* 1. idem de paganis diſcernentibus, vel ſi ſit idolis imolatum, quia potius moriendum.

2033 *Cap. XI.* Significauit.

QVi tranſeunt ad terras Saracenorum pro redimendis captiuis, debent iurare coram Epiſcopo ſe non laturos in ſuis mercibus, & alio modo aliquid, quod erit commodum, & ſubſidium Saracenis extra articulum redemptionis. Item qui tempore treguæ deferunt merces prohibitas Saracenis cauſa lucrandi, ſunt excommunicati, ſic qui mittunt per nuncios. Item qui iurant, non portare merces prohibitas, niſi ſit pax inter ipſos, & Chriſtianos, ſi deferunt tempore treguæ, ſunt excommunicati.

Gloſ. Vide *c. ita quorundam*, & *c. ad deliberandum*, *eod.* Item ſi non poſſunt redimi niſi mercibus prohibitis, eſt probabile quod non ſunt ferendæ niſi de licentia Papæ. Item præter excommunicationem exigitur iuramentum præſertim à ſuſpecto ad maiorem cautelam. Item vbi requiritur pax, præſertim perpetua, non ſufficit tregua, quæ potius accidit ad naturam belli, quam pacis.

2034 *Cap. XII.* Quod olim.

Qui tempore guerræ habent mercimonium cum Saracenis, vel

per ſe,

per ſe, vel per alios dant ſubſidia rerum, vel conſilia, ſunt excommunicati,

Gloſ. Et ſic ſunt duæ excommunicationes, vna hic, altera *c. ita quorundam*: à quibus abſoluet Epiſcopus, quia non reſeruantur, ſed ſunt reſeruatæ in Bulla Cœnæ.

2035 *Cap. XIII.* Et ſi Iudæos. *Innoc. iij.*

IVdæi cum ſint facti ſerui, & Chriſtiani liberi, non habeant nutrices, vel ſeruientes Chriſtianos; ſi ſecus faciant, interdicetur Chriſtianis ſub pœna excommunicationis, ne audeãt habere aliquod commercium cum eis. Vide ibi multa contra Iudæos.

2036 *Cap. XIV.* Poſtulaſti.

SI Iudæus percuſſerit clericum, & eſt ſub ditione Epiſcopi, puniat eum in re temporali, vel pecunia, & iuret vt læſo congrue ſatisfaciat; ſi eſt ſub dominio alterius, moneat dominum vt idem faciat. Quod ſi dominus negligit implere, Epiſcopus cenſuris interdicat Chriſtianis, ne quis præſumat exercere commercia cum Hebræo, donec ſatisfaciat.

2035 *Cap. XV.* In nonnullis.

IVdæi, & ſaraceni diſtinguantur habitu à Chriſtianis. Item in Dominica paſſionis, & in hebdomada ſancta non exeant in publicum. Si ſecus faciant, eos puniant Principes ſeculares, ne Chriſtum blaſphemare præſumant.

2038 *Cap. XVI.* Cum ſit nimis.

IVdæi non ponantur in publicis officijs. Qui committit publicum officium Iudæo, præmiſſa monitione à concilio prouinciali, quod ſingulis annis eſt celebrandum, compeſcatur; & cum Iudæo propoſito Chriſtiani nullum cõmercium habeant, donec dimiſerit officium acceptum, & conuerterit in vſum pauperum Chriſtianorũ arbitrio Epiſcopi quicquid acquiſiuit in officio. Idem dicitur de paganis.

Gloſ. Infideles fidelibus præponi non debent, nec in publicis officijs præfici. Item acceptum ex iniuſto officio eſt reſtituendum dominis. *c. ſicut dignum, de homicid.* & *c. tu, de vſur.* ſed in hoc caſu datur pauperibus, quia neſcitur, an ſit extortum: vnde acceptum ex officio, quod habere non licet, eſt reſtituendum; quia ſi non licet principale, nec acceſſorium.

Cap.

Digitized by Google

2039 *Cap. XVII.* Ad liberandam.

REpetit, quæ dicuntur in *c. ita quorundam, eod.* & addit quod eis non aperiatur gremium Eccleſiæ, niſi prius reſtituant in ſubſidium terræ ſanctæ totum, quod lucrati ſunt in commercio, & tantundem de ſuo; & ſi non ſunt ſoluendo, ita puniantur, vt alij terreantur.

Gloſ. Similis pœna ponitur vſurario, ideſt vt totum lucrum reſtituat, *c. conſuluit, de vſur.*

2040 *Cap. XVIII.* Ex ſpeciali. *Greg. ix.*

REges ſunt inducendi, vt in officijs publicis non præficiant Iudæos Chriſtianis, vt habetur in Concil. & ſi fortè iam vendiderunt ſuos redditus Iudæis, vel Saracenis, tunc deputent Chriſtianum non ſuſpectum in grauamine inferendo clericis, vel Eccleſiaſticis, per quem Iudæi, & Saraceni ſine iniuria Chriſtianorum conſequantur iura Regalia.

2041 *Cap. XIX.* Nulli.

NOn licet Iudæo emere, vel in ſuo ſeruitio tenere hominem baptizatum, vel baptizari volentem. Item, ſi Iudæus cauſa cõmercij emit hominem non conuerſum ad fidem, & emptus baptizatur, vel vult fieri Chriſtianus, datis illi duodecim ſolidis liberatur ſeruus à ſeruitio. Item ſi Iudæus intra tres menſes non exponit venalem hominem talem, vel ſi emit eundem ad ſibi ſeruandum, tunc nec Iudæus poteſt illum amplius vendere, nec alius eum emere, ſed ſine pretio fit liber.

Gloſ. Illi ſolidi ſunt dandi de illa moneta, quæ eſt in vſu, & in illo loco. Item ſi nullus ſit qui ſoluat duodecim ſolida, fiat vt dicitur in *cap.* 1. Item poſt tres menſes præſumitur nõ emiſſe cauſa cõmercij, ſed ſeruitij, & fit liber ſine pretio: quæ præſumptio cum ſit iuris, non admittit probationem in contrarium, quia ex hac præſumptione ſtatuitur ius, vt *c. is qui, de ſponſ.* Item ſi aliquis eum emeret ſcienter, emptio non valet, & erit liber ſine pretio; ſi ignoranter, poteſt agere contra hebræum de pretio. Item fauor fidei priuat aliquem ſuo ſeruo, vt hic, & ſuo filio, vt *c. vlt. de conuerſ.* & vxore ſua. *c. gaudemus, de diuort.*

CLEMENTIN. LIB. V.
DE IVDÆIS, ET SARACENIS.
Tit. II.

2042 *Cap.* Cedit. *Clemens v.*

PRæcipitur Principibus Chriſtianis, vt in terris ſuis prohibeant Saracenos publice inuocare nomen perfidi Mahometi, & peregrinari ad ſepulcrum eius; & contra facientes ita puniantur, vt alij meant id facere.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.
DE IVDÆIS, ET SARACENIS.

2043 *Cap.* Copioſus.

EXtenditur *cap. ita quorundam*, & *cap. ad liberandum*, *eod.* ad adiuuantes Mauros, qui detinebant Regnum Granatæ in Hiſpania intra triennium, contra quos fiebat bellum.

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE IVDÆIS.

2044 *Cap.* Multa mentis. *Clem. v.*

PRohibet ſub excommunicatione arma, victualia, mercimonia in Alexandriam, & loca Saracenorum terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, vel promittere, vel extrahere, vel permitti quod extrahantur de portibus Chriſtianorum, vt illò deferantur, vel auxilium, conſilium dare; nec contra facientes abſoluantur, niſi in mortis articulo, poſtquam tantundem de proprijs bonis ſoluerint in auxilium terræ ſanctæ; & ſi capiantur, fiant ſerui, ſint infames, & habeantur inteſtabiles, ita quod nec poſſint teſtari, vel legare, inhabiles ad ſuccedendum, non admittantur ad publica officia, actus eorum ſint illegitimi, in diebus dominicis publicentur vt excommunicati, & fiſcus omnia bona ipſorum accipiat.

Cap. Dignum. *Ioann. xxij.*

IVdæi ad fidem conuerſi non ſunt moleſtandi in ſuis bonis quæ habebant.

Gloſ. Vide Bullam Pauli Tertij incip. *Cupientes Iudæos, &c.*

DECRETALIVM LIB. V.

DE HÆRETICIS.

Tit. VII.

2045 *Cap. I.* Dubius. *Steph.*

DVbius in Fide eſt infidelis, nec eſt credendum ei qui Fidem veritatis ignorat.

Gloſ. Dubius in Fide non poteſt eſſe teſtis.

2046 *Cap. II.* Qui alios. *Leo.*

DEmonſtrat ſe errare, qui alios non reuocat ab errore, cùm poteſt.

2047 *Cap. III.* Firmiſſime. *Aug.*

HÆreticus, vel ſchiſmaticus, niſi reſipiſcat; in æternum damnabitur, nec ad ſalutem proderunt ei Baptiſmus, eleemoſyna, mori pro Chriſto.

Gloſ. Hæreticus quis multis modis dicitur, v.g. ſimoniacus, ſchiſmaticus, excommunicatus. vide, &c.

2048 *Cap. IV.* Fraternitatis. *Greg.ix.*

QVando damnatur auctor, eius ſcripta non recipiuntur.

Gloſ. Etiam ſi alias bona ſint. *c. excommunicamus, eod.*

2049 *Cap. V.* Si quis Epiſcopus. *Concil.Afric.*

EPiſcopus ſi moriens inſtituat hæredem hæreticum, vel paganū, ſiue extraneum à ſua conſanguinitate, ſiue conſanguineum; ſaltem poſt mortem excommunicatur, vel declaratur excommunicatus, & non oretur pro eo.

Gloſ. Nullus debet inſtituere in hæredem hæreticum, licet ſit

conſanguineus; & Epiſcopus ſi non habet conſanguineos, inſtituat eccleſiam.

2050 *Cap. VI.* In eos.

IDem quod in præcedenti extenditur ad omnes clericos, ideſt vt non inſtituant hæreticos, & addit quod nihil dent.

Gloſ. Non ſolum in morte, ſed nec in vita, non tamen id procedit in neceſſitate extrema; tunc enim poteſt aliquid illis dari, ne pereant fame, quia poſſunt deinde conuerti.

2051 *Cap. VII.* Cum Chriſtus. *Alex. iij.*

SIcut verus eſt Deus, ita verus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, &c. oppoſitum eſt hæreticum, & anathemati ſubijcitur: v. g. ſi quis dicat Chriſtum non eſſe aliquid ſecundum quod homo.

2052 *Cap. VIII.* Sicut ait. *Concil. Later.*

HÆretici, & eorum fautores, vt qui eos tenent in domo, vel in terra ſua, vel fouent, vel præſumunt negotiationem exercere cum eis, ſunt excommunicati; & ſi in hoc peccato moriantur, non ſepeliantur in loco ſacro, nec fiat oblatio pro eis, non obſtante quocunque indulto.

Gloſ. Quia ratione delicti perditur priuilegium.

2053 *Cap. IX.* Ad abolendam. *Lucius iij.*

QVi non metuit aliter ſentire de ſacramentis, quàm Eccleſia Romana prædicat, & obſeruat, ac etiam ille qui ab Epiſcopo cum conſilio clericorum iudicatur hæreticus, eſt excommunicatus; & ſede vacante qui iudicatur à clericis hæreticus eſt excommunicatus. Item clericus qui manifeſte in hæreſi eſt deprehenſus, niſi ſtatim cognito errore ſponte recurrat ad vnitatem Fidei Catholicæ, & ſuum errorem ad arbitrium Epiſcopi regionis publice cenſuerit abiurare, & congruam ſatisfactionem adhibere, degradetur, ideſt ſpolietur prærogatiua clericatus cum omni officio,& beneficio Eccleſiaſtico; & detur poteſtati ſeculari debite puniendus,ſicut & laicus punitur,niſi ſtatim abiurauerit,&c. pro qualitate criminis. Item qui inueniuntur notati aliqua ſola ſuſpicione niſi ad arbitrium Epiſcopi, iuxta conſiderationem ſuſpicionis, & qualitatem perſonæ congrue ſe purgauerint, ſubiaceant eidem ſententiæ. Item qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe purgauerint in examine proprij Epiſcopi, deprehenduntur incidiſſe

in

in abiuratam hæreſim, relinquantur ſeculari iudicio ſine vlla penitus audientia. Item Rectores, & Barones Ciuitatum, & locorum commoniti ab Epiſcopo iurent corporaliter promittendo, quod requiſiti fideliter, & efficaciter adiuuabunt Eccleſiam contra hæreticos, & complices pro ſuo poſſe, & officio, & bona fide. quod ſi hoc obſeruare noluerint, priuentur honoribus, quos habent, nec ad alios aſſumantur, excommunicentur, & eorum terræ interdicantur. Item Ciuitas, quæ reſiſtet his inſtitutis, & contra monitionem Epiſcopi negligit punire hæreticos, careat cõmercio aliarum ciuitatum, & priuabitur dignitate Epiſcopi. Item qui ſunt exempti ab Epiſcopo & ſoli Papæ ſubiacent, in his tamen, quæ ſunt inſtituta contra hæreticos, ſubiaceant Epiſcopis, tanquam delegatis ſedis Apoſtolicæ, non obſtantibus priuilegijs.

Gloſ. Dicitur quis manifeſte deprehenſus in hæreſi, vel euidentia facti, quia publice prædicat hæreſim, vel legitima probatione per teſtes, vel ex ſua confeſſione. Item clericus depoſitus tenetur viuere clericaliter, & gaudebit priuilegio; ſecus ſi eſt incorrigibilis: ſed in tribus caſibus traditur curiæ ſeculari; in crimine hereſis, vt hic; in crimine falſi. *c. ad falſariorum, de crim. falſ.* & quando eſt depoſitus propter calumniam, vel contumeliam, quam contulit Epiſcopo. 11. *q.* 1. alias non. nec amittit priuilegium, niſi ſit incorrigibilis. Item poſtquam aliquis eſt condemnatus hæreticus, non compellitur redire; ſed ſi ſponte redit, recipitur abiurato errore, & mittitur in perpetuum carcerem, ad agendum pœnitentiam. *cap. penult. eod.* ſecundum quod cap. hodie procederetur. Item laicus non traditur iudici ſeculari, quia ſemper eſt de foro ſeculari, & in caſu hæreſis ſententia debet ferri ab eccleſia; ſed executio fiat ſolummodo per iudicem laicum. Sed quomodo hi ſint puniendi, vide *c. excommunicamus eod.*

2054 *Cap. X.* Vergentis. *Innoc. iij.*

Bona hæreticorum publicantur, & confiſcantur; & in terris eccleſiæ applicantur fiſco eccleſiæ; in terris ſecularibus, fiſco iudicum ſecularium, ad quod ſi ſint negligentes, poſſunt compelli iudices cenſuris eccleſiaſticis: nec talia bona amplius reuertantur ad prædictos hæreticos. Si tamen conuertantur, & abnegent conſortium hæreticorum, ſi aliquis iudex voluerit, poterit miſericorditer condonare. Item filij hæreticorum amittunt hæreditatem, ſicut in crimine læſæ maieſtatis, ergo multo magis læſi Dei, præſertim quia in multis caſibus pro parentibus temporaliter puniuntur ſecundum ius canonicum.

2055 Cap. XI. Si aduerſus.

ADuocati, & notarij, qui hæreticis, & eorum fautoribus in aliquo auxiliantur, conſilium dant, vel fauorem, vel patrocinium præbent in cauſis, vel factis, vel alijs ſub examine prædictorum, vel ſi attentent facere ſcripta, vel inſtrumenta publica pro ipſis, ſi inquam hoc præſumpſerint, ſunt ſuſpenſi ab officio, & ſubiacent perpetuæ infamiæ. His præcipiuntur in ſpecie, quia plus ſolet timeri quod ſpecialiter iniungitur, quā quod generaliter imperatur.

Gloſ. Hæc pæna contra auxilium dantes, videtur habere locum, ſi poſt annum non ſe correxerint, tunc enim inter hæreticos computantur. *c. excommunicamus, eod.*

2056 Cap. XII. Cum ex iniuncto.

REprehendendi ſunt laici, qui celebrant occulta conuenticula, qui officium prædicationis Chriſti ſibi vſurpant, qui eludunt ſimplicitatem ſacerdotum, aſpernantes eorum conſortium. Ratio eſt, quia Chriſtus lux odit tenebras, & iuſſit prædicari omni creaturæ in lumine, & ſuper tecta: ſic ordo doctorum eſt quaſi præcipuus in Eccleſia, nec quiſquam indifferenter debet ſibi prædicationis officium vſurpare. Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur? nec nude dicenti ſe miſſum à Deo, eſt credendum, cùm hoc hæreticus aſſerat: ſic in ſimplicibus, & non literatis ſacerdotibus eſt ſacerdotale officium honorandum: & aliud eſt fratrem delinquentem corripere, quod eſt ſecundum Euangelium; & aliud reprehendere manifeſte, quod nulli licet ſecundum Euangelium.

2057 Cap. XIII. Excommunicamus.

EXcommunicantur omnes hæretici quocunque nomine dicantur. Item damnati de hæreſi relinquantur brachio ſæculari puniendi debita pæna; quorum bona, ſi ſunt laici, confiſcantur, ſi clerici, applicantur eccleſijs, à quibus ſtipiendia receperunt. Item ſuſpecti de hæreſi, niſi debite ſe purgauerint iuxta conſiderationem ſuſpicionis, & qualitatem perſonæ, excommunicentur, & vitentur, donec ſatisfaciant; & ſi per annum perſtiterint in excōmunicatione, condemnentur vt hæretici. Item poteſtates ſæculares moneantur, & cenſuris cogantur iurare publice, quod exterminabunt ex ſuis dominijs, & terris hæreticos ab eccleſia damnatos, ſiue poteſtas ſit temporalis, ſiue perpetua; & ſi negligunt ſuas terras purgare ab hæreſi, excommunicentur à Metropolitano, & cœteris Epiſcopis comprouincialibus; & ſi infra annum non ſatisfaciant, ſignificetur

Papæ,

Papæ, qui ex tunc denunciet vaſſallos ſolutos à fidelitate, & terram exponat Catholicis occupandam, ſaluo iure Dominij principalis, dummodo in hoc Dominus principalis non obſtet, nec ponat impedimentum. Item Catholici, qui inſigniuntur ſigno Crucis ad exterminandos hæreticos, gaudent eadem indulgentia, & priuilegio, quo gaudent accedentes in ſubſidium terræ ſanctæ. Item credentes, receptores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicantur; & talis excommunicatus, ſi intra annum non ſatisfaciat, eſt infamis, nec admittitur ad publica officia, & conſilia, vel ad eligendos alios ad huiuſmodi, nec ad teſtificandum, nec poteſt teſtari, nec ſuccedere hæreditati; in quocunque negotio nullus cogitur illi reſpondere, ſed ipſe tenetur reſpondere alijs; cauſæ non perferantur ad eius audientiam,& ſi ſententiet,non valet ſententia; non poteſt patrocinari; ſi facit inſtrumenta, non tenent; ſic de ſimilibus. Si eſt clericus, deponitur ab officio, & beneficio; & qui contemnunt tales vitare poſtquam ſunt ab eccleſia notati,ſunt excommunicati, donec ſatisfecerint. Nemo adminiſtret eis eccleſiæ ſacramenta,nec eos Chriſtianæ tradat ſepulturæ,nec accipiat eleemoſynas, aut oblationes eorum. Qui ſecus facit, priuatur ſuo officio, in quo non reſtituetur ſine ſpeciali indulto Sedis Apoſtolicæ; & ſi ſint regulares, non ſeruentur eorum priuilegia in illa Diœceſi. Item qui præſumpſerint vſurpare ſibi officium prædicandi ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ, vel ordinarij, excommunicentur; & niſi reſipuerint, alia pœna puniantur competenti. Item Archiepiſcopi per ſe vel per alias idoneas perſonas, ſemel in anno viſitent parochiam, in qua eſt fama habitare hæreticos, & aliquos probos viros; vel ſi expedit, totam viciniam compellant iurare, vt ſi quos hæreticos ſciuerint, vel conuenticula, vel vita, & moribus decedentes à communi vita, & moribus fidelium, eos Epiſcopo indicent, & Epiſcopus vocet ad ſe accuſatos, qui niſi ſe purgauerint ab obiecto reatu, vel ſi poſt purgationem relabantur in priſtinam perfidiam, puniantur canonice: Si vero obſtinate renuerint iurare, reputentur tanquam hæretici ex hoc ipſo. Item Epiſcopus, ſi eſt negligens in purgando ſuo Epiſcopatu ab hæreſi, vel remiſſus, cùm id certis indicijs apparuerit; deponatur ab Epiſcopatu, & alter idoneus ſubſtituatur, qui velit & poſſit confundere hæreſim.

Trid. ſeſſ. 5. Ref. 2. ſeſſ. 24. R. 4.

Gloſ. Sola ſuſpicio, ſiue præſumptio inducit purgationem canonicam,ſi tamen eſt probabilis, alias non; & ſemper attenditur qualitas infamiæ, & perſonæ. Item licet inſtrumenta facta ab excommunicato non valeant, tamen reſcriptum impetratum ab excommunicato valet, quia habet vim à concedente, & non ab impetran-

te, ſed debet exprimi excommunicatio; ſecus hodie non valet, niſi in certis caſibus. *c.1. de reſcriptis in 6.* Item qui participat excommunicato ſcienter, & non corrigit, eſt excommunicandus. *c.quod in dubijs, de ſent.excomm.* Item quando Papa non ſibi reſeruat abſolutionem, videtur alijs indulgere, *c. nuper, de ſent. excomm.* & ſic videtur quod Epiſcopus poteſt diſpenſare, quando non eſt reſeruata diſpenſatio Papæ.

2058 *Cap. XIV.* Sicut. *Greg.ix.*

LAicis cuiuſcunque Ordinis ſint, eſt interdictum officium prædicandi, quia ordo doctorum eſt præcipuus in eccleſia.

2059 *Cap. XV.* Excommunicamus.

OMnes hæretici, qui ſunt excommunicati, & damnati ab Eccleſia, tradantur brachio ſeculari; ſi ſunt clerici, prius degradentur, vt in *c.excommunicamus*. Item ſi qui prædictorum hæreticorum deprehenſi volunt redire ad pœnitentiam, detrudantur in perpetuo carcere. Item credentes erroribus hæreticorum iudicantur hæretici ab eccleſia.

Gloſ. Hodie ſine diſtinctione magiſtratus ſeculares hæreticos traditos ſibi ab inquiſitoribus debent interficere. *c. vt inquiſitioni, de hæret. in 6.*

2060 *Cap. XVI.* Abſolutus.

LIberantur ab omni obligatione, ſiue fidelitatis, ſiue homagij, ſiue iuramenti, &c. qui in manifeſtam hæreſim lapſis tenebantur aſtricti.

Gloſ. Si aliquis ſub pœna teneatur huiuſmodi lapſis aliquid ſoluere, licet non ſoluat non incidit in pœnam, quia ſemper tacite intelligebatur conditio, ſi ille talis remanſerit, vt ei poſſit communicari. *c.ne quis arbitretur, 22.q.2.*

IN SEXTO LIB. V.

DE HÆRETICIS. Tit. II.

2061 *Cap. I.* Quoniam Epiſcoporum. *Greg. ix.*

Trid. ſeſſ. 13 Ref 2. CLericus in ſacris quando pro crimine hæreſis eſt tradendus brachio ſeculari, vel perpetuo murandus, ſufficit ſolus eius Epiſcopus ad eum degradandum, conuocatis Abbatibus, & alijs Prælatis, & Re-

& Religioſis, ac perſonis litteratis ſuæ eccleſiæ, ſi ita expedire iudicauerit.

Gloſ. Pro degradatione presbyteri, in alijs caſibus, debent eſſe ſex Epiſcopi, tres in Diacono. *c. ſi quis ſumendus,* 15.*q.*5.

2062 *Cap. II.* Quicunque. *Alex. iv.*

QVi ſcienter præſumpſerit dare ſepulturæ eccleſiæ hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, vel fautores, eſt excommunicatus donec ſatisfecerit idonee; nec meretur abſolutionem, niſi proprijs manibus publice extumulet, & proijciat huiuſmodi corpora damnatorum, & ille locus careat perpetua ſepultura. Item ſunt excommunicandi laici, qui publice, vel ſecrete diſputant de fide Catholica. Item hæretici, credentes, receptatores, defenſores, fautores eorum, & ipſorum filij vſque ad ſecundam generationem, non poſſunt admitti ad aliquod beneficium eccleſiaſticum, vel officium publicum: ſi ſecus fiat, factum eſt irritum, & inane. Item Eccleſiaſticus, qui ad preces hæretici alicuius eſt adeptus aliquod beneficium Eccleſiaſticum, eſt priuatus acquiſito; & ſi illud ſcienter recipit, fit inhabilis ad alia, vel ſimilia beneficia. Item emancipatio filiorum, quorum parentes deteguntur fuiſſe hæretici ante emancipationem, eſt nulla: quia ſtatim ac pater eſt hæreticus, filij ſunt ſui iuris, nec indigent emancipatione.

Gloſ. Excommunicati ſepulti in loco ſacro ſunt extrahendi, ſi cognoſcuntur; ſecus ſi non poſſunt dignoſci oſſa, vt *c. ſacris, de ſepult.* Item nec ſunt ſepeliendi manifeſti vſurarij. *c. quia, de vſur.* nec qui moriuntur in torneamentis. *c.* 1. *de torneam.*

2063 *Cap. III.* Filij.

QVando parentes decumbentes in lecto vocant hæreticos, vt ab ipſis conſolentur, & ſic moriuntur, tunc mortuorum filij, vel hæredes non admittuntur ad probandum quod eorum parentes non erant ſanæ mentis, quando petierunt illam conſolationem, ſi dum viuebant erant diffamati de hæreſi, vel ſuſpecti, vel legitime conſtiterit, quod quando petierunt hæreticos, erant ſanæ mentis; ſi ſecus, admittuntur ad probandum præmiſſa, non tamen per vxores, filios, familiares, vel aliquos ex ſuis, ſed per alios teſtes fide dignos ſpecialiter fidei zelatores.

2064 *Cap. IV.* Super eo.

RElapſi, ideſt qui abiurarunt errorem, vel ſe purgarunt in examinatione proprij Antiſtitis, & iterum reincidunt in abiuratam

tam hæreſim, ſine audientia relinquantur iudicio ſeculari, etiam ſi conuertantur. Verum ſi in eis apparent ſigna manifeſta pœnitentiæ, non denegantur eis petita ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ; & ſic eccleſia non claudit ſuum gremium redeunti.

2065 *Cap. V.* In fidei fauorem.

Contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum in negotio inquiſitionis, admittuntur ad teſtificandum excommunicati, participes, & ſocij criminis, ſi præſumantur non dicere falſa: præſumpſio ſumitur ex coniecturis veriſimilibus, ex numero, & qualitate perſonarum, & ex alijs circumſtantijs.

Gloſ. Quando non proceditur per modum inquiſitionis, ſed accuſationis, vel exceptionis, non admittuntur, quia ſtandum eſt iuri antiquo, quando non eſt correctum.

2066 *Cap. VI.* Præſidentes.

Officiales alicuius Regni, Prouinciæ, vel loci licet ſint excommunicati, & de facto tantum, & non de iure habeant iuriſdictionem, poſſunt tamen, & debent, contra hæreticos, credentes, fautores, receptores, & defenſores exercere iuſtitiam, & ſuum officium, quando ſunt requiſiti ab ordinarijs, vel inquiſitoribus, vel delegatis; quando non poſſunt ſine periculo moræ, vel negotij recurrere ad ſuperiores legitimos. Item qui requirunt huiuſmodi excommunicatos, non incurrant excommunicationem. Item prædictis officilibus nihil intelligitur conceſſum in alijs caſibus.

Gloſ. Quando ſine moræ diſpendio poſſent recurrere ad ſuperiores legitimos, ſi recurrunt ad excommunicatos, ſunt excommunicati ob communionem. *c. nuper, de ſentent. excomm.*

2067 *Cap. VII.* Cum contumacia.

Suſpectus de hæreſi vocatus ab inquiſitoribus, vt de fide reſpondeat, ſi quia eſt contumax non parendo, vel ſe abſentando, excommunicatur, & per annum in ea eſt pertinax, ex tunc condemnabitur tanquam hæreticus.

Gloſ. Propter ſuſpicionem citatus, vt veniat reſponſurus, ſi eſt contumax fit vehementer ſuſpectus, & excommunicatus; ſi per annum in illa perſtitit, vehemens præſumptio tranſit in violentam; & ex tunc, vt hæreticus condemnatur: quare non vehemens præſumptio, ſed violenta inducit condemnationem. Item in citatione eſt exprimendum, vt veniat reſponſurus de fide; in alijs criminibus

ſi ci-

ſi citatus non venit reſponſurus, & per annum perſiſtat in executione, habetur pro conuicto, non pro hæretico.

2068 *Cap. VIII.* Accuſatus.

QVando quis de prima hæreſi non eſt conuictus(nam conuictus punitur pœna relapſorum) nec conſtabat plene, ſi tamen erat vehemens ſuſpicio contra ipſum, ſi hæreſim in iudicio coram Epiſcopo, vel Ordinario abiurauit, & poſtea labitur in illam hæreſim, cenſetur relapſus ex quadam fictione iuris, licet ante abiurationem ſuam crimen hæreſis non fuerit probatũ contra ipſum; & punietur pœna relapſorum. Si autem ſuſpicio fuit leuis, & modica, & tamen abiurauit ſuam hæreſim cum purgatione, ſi labitur non cenſetur relapſus, ſed lapſus; & licet ſit grauiter puniendus, non tamen vt relapſus, ideſt non eſt comburendus, ſed degradandus, & perpetuo murandus. Item hæreticus in vna ſpecie hæreſis, vel ſecta, vel in vno articulo, vel ſacramento, & deinde ſpecialiter, & generaliter abiurat hæreſim, ſi deinde in aliam ſpeciem hæreſis, vel ſectam incidit, vel alio articulo, vel ſacramento, iudicatur vt relapſus in hæreſim. Item ille, de cuius lapſu in hæreſim ante, vel poſt abiurationem conſtat, ſi poſtea hæreticos recipiat, deducat, viſitet, vel aſſociet, aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, vel fauorem impendat, qui excuſari non poſſit, etiam ſi ſine adoratione, vt dicunt; merito iudicatur vt relapſus, quia id fit ex conſequentia probati erroris. Item teſtis periurus, licet poſt pœnitentiam repellatur, tamen in cauſa hæreſis ſi vult corrigere ſuum periurium, deponendo contra ſe, vel alios ſuos complices, ſi manifeſtis indicijs apparet talem non ex leuitate animi, vel fomite odij, vel corruptione pecuniæ, ſed ſolo Fidei Catholicæ zelo, ſuum dictum corrigere; niſi aliud obſiſtat, admittitur, quia in fauorem fidei, & in caſu excepto. Item inquiſitores non debent ſe intromittere, nec punire exercentes diuinationes, & ſortilegia, niſi manifeſte ſapiant hæreſim; ſed relinquant eos puniendos ſuis iudicibus. Item inquiſitores non poſſunt ſe intromittere in cauſis vſurarum, etiam ſi ſint contra illos, quibus pro crimine hæreſis iniuſſerunt reſtitutionem vſurarum, & illi obligarunt ſe & ſua bona. Item quando fautor hæreticorum, non tamen hæreticus promiſit inquiſitoribus, & obligauit ſua bona ad faciendam pœnitentiam, quam inquiſitores iniungere vellent, ſi moritur antequam iniungatur ei pœnitentia, hæres mortui non poteſt cogi ad ſatisfaciendum. ſi vero antequam moreretur, fuit pœnitentia iniuncta, nondum tamen peracta, & pœnitentia erat complenda in bonis temporalibus, tunc hæres debet cogi ad explendam talem

pœni-

pœnitentiam, quia iam bona tranſierunt cum hoc onere. Item quando quis moritur hæreticus, licet in vita eius non fuerit lata ſententia pro confiſcatione bonorum; tamen poſt mortem confiſcantur, quia hęres non debet admitti ad ſucceſſionem bonorum hæretici. Item clerici, qui impediunt inſtruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de veritate celanda, vel dicẽda falſitate, vel eos indebitè liberando, poſſunt ab inquiſitoribus caſtigari debita pęna, vt incarceratione, vel alia, prout culpa exigit; ſi ſunt religioſi, vel ſunt immurandi, vel grauiori pœna puniendi, quàm laici, ſi inuenti ſunt deliquiſſe in hæreſi, vel conſimilibus.

Gloſ. Delictum non dicitur bene probatum, etiam ſi conſtet de plena præſumptione vehementi: & hoc nota pro lege, quæ requirit plenam probationem. Item conſuetudo vult, vt ſuſpectus in vno articulo cogatur abiurare omnem hæreſim generaliter. Item vere relapſus dicitur, quando conſtat vere, & perfecte prius incidiſſe in hæreſim, de qua fuit conuictus. Sed ſi prius ſolum erat præſumptio contra ipſum, non dicitur vere, ſed ficte relapſus; eſt tamen puniendus pœna relapſorum, ac ſi vere eſſet relapſus. Item qui iurauit in vno articulo, & abiurauit ſuam hæreſim ſpecialiter, ſi deinde errat in altero articulo non dicitur relapſus; ſecus ſi abiurauit generaliter, etſi principaliter ſuam hæreſim. Item crimina extinguuntur morte; & pro crimine extincto non imponitur pœnitentia, niſi prius fuerit impoſitá. Item poſt quadraginta annos à morte patris, filij ſi bona fide poſſederunt, non poſſunt ſpoliari.

2069 *Cap. IX.* Statutum. *Urban. iv.*

STatuta loci, quæ directe, vel indirecte impedire, vel retardare poſſunt inquiſitorem, ne procedat, non valent; & rectores compellantur cenſuris, vt ſtatutum deferant inquiſitori; & ſi tale reperitur, eſt reuocandum, vel moderandum, ne impediatur, vel retardetur proceſſus inquiſitionis aliquo modo.

2070 *Cap. X.* Ne aliqui. *Clement. iv.*

OFficium inquiſitoris non ſpirat morte cõcedentis, v.g. Papæ &c. nec quo ad negotia, quæ nondum erat cœpta, vel orta.

Gloſ. Intelligitur de inquiſitore ſimplici, quia ſi erat cum clauſula, *& vſque ad beneplacitum voluntatis*, eſt diſtinguendum, vt in. *c. ſi gratioſe, de reſcrip. in 6.*

2071 *Cap. XI.* Vt officium.

QVando ſunt plures inquiſitores ſinguli, vel coniunctim, ſimul poſſunt cognoſcerę cauſas, & in condemnandis, vel abſoluendis

uendis reis ſecundum canones anteponant timorem Dei reſpectibus humanis, ſed ſolerter conſiderent in abſoluendo, ne ſimulate, & fraudulenter conuertantur abſoluendi, & ſe & inquiſitores decipiant. Item quando ſuper crimine hæreſis, vel ipſum tangentibus teſtes ſunt excipiendi, accipiantur coram publico notario, & adhibeantur duæ perſonæ religioſæ, & diſcretæ: & ſi notarius commode haberi non poteſt, ſcribantur depoſitiones teſtium per duos viros idoneos. Item Inquiſitores poſſunt cogere ad ſcribendum teſtimonia loco notarij, religioſos, qui, in ſeculo exercuerunt officium notarij, non obſtante iure, vel regula, ſic & clericos ſeculares, & alios etiam quibus eſt à ſede Apoſtolica commiſſum. Item inquiſitor poteſt inhibere prædicationem quæſtoribus, & alijs, quando ipſe vult facere aliquem actum inquiſitionis; vel vult prædicari hæreticis. Item inquiſitor poteſt inuocare auxilium brachij ſecularis ad capiendum hæreticum, vel impedientes capturam remota appellatione, non obſtantibus priuilegijs ſub quacumque forma verborum. Item inquiſitor poteſt facere, vt magiſtratus, vel officialis iuret ſeruare, & facere ſeruari à ſuis ſubditis omnes conſtitutiones à Sede Apoſtolica promulgatas, ac probatas contra hæreticos; & ſi nolint iurare, vt infames, & fautores, ac ſuſpecti de hæreſi priuentur officio, & regimine, nec in poſterum ad officium publicum aſſumantur.

Gloſ. Religioſus non poteſt in alijs cauſis exercere officiũ tabellionis. *c. debent, ſup. de offic. ordinar.* Item inter iſtas conſuetudines non eſt prioritas, neque poſterioritas, quia ſimul ſunt approbatæ.

2072 *Cap. XII.* Vt commiſſi. *Bonif. viij.*

Conceditur facultas inquiſitoribus, vel eorum ſingulis committendi citationes, & denunciationes ſententiarum, quas ferent contra hæreticos, credentes, receptores, defenſores, fautores eorum, vocandi quoslibet peritos, vt eis aſſiſtant dum ferunt ſententiam, & conſilium dent, prout iudicauerint expedire, & iniungendi ipſis peritis in virtute obedientiæ, vt ſuper his pareant. Item conuocandi clerum oppidi, vel ciuitatis, prout expedierit negotio fidei. Item procedendi contra illos, de quibus conſtat quod deliquerũt in fide in prouincia talis inquiſitoris, licet deinde ſe trãſtulerint in aliam. Item faciendi, vt eis aſſignentur libri & ſcripta, in quibus continentur inquiſitiones, & proceſſus contra hæreticos facti per quoſcunque authoritate Apoſtolica, vel legatorum. Item mitigandi, vel mutandi pœnas illorum, qui humiliter obedientes ſuis mandatis ſunt in carcere, vel muro recluſi, ſi ita expedire iudicauerint;

dicauerint; & hoc fiat ſimul cum prælatis, quorum iuriſdictioni ſubſunt. Item priuandi, & priuatos declarandi dignitatibus, & beneficijs eccleſiaſticis de conſilio Diœceſanorum, vel, eis abſentibus, Vicariorum ſuorum,& officijs publicis, ac honoribus quibuſcunque eoſdem hæreticos, credentes, receptores,defenſores, & eorum filios, & nepotes; & Diœceſani in priuando, vel declarando tales priuatos beneficijs ſunt requirendi, ſi non conſtet eos legitime,& ſcienter contuliſſe beneficia talibus; tunc enim non ſunt requirendi, ſed puniendi à ſuo iudice.

Gloſ. Qui peccauit peccato hæreſis in vna prouincia, v. g. Rauennati, & modo eſt in alia, v. g. Mediolani, inquiſitor Mediolanenſis poteſt cognoſcere cauſam huius; quia vbi quis inuenitur, conuenitur de crimine: & ſic aliquando duo inquiſitores cognoſcunt Rauennæ & Mediolani. *c. per hoc eod.* Item cum priuat officijs publicis,& honoribus, nou requiritur conſilium inſtituentis, ſicut in beneficijs, ſed hodie dic, vt in *c. multorum eod. in clem.*

2073 *Cap. XIII.* Contra Chriſtianos.

CHriſtiani qui tranſeunt, vel redeunt ad Iudaiſmum, licet in infantia fuerint baptizati,vel metu mortis,nō tamē abſolute, & præciſe coacti ſint baptizati, ſunt puniendi tanquam hæretici, ſi ſint confeſſi, vel per Chriſtianos, vel per Iudeos conuicti; ſic contra fautores,& receptores eorum,ſicut contra fautores hæreticorū.

Gloſ. Tamen bona Iudeorum deuoluentur ad filios Catholicos; vt. *c. Iudæi.* 1. *q.* 4. vel cōfiſcantur. *c. cum ſecundum, eod.*

2074 *Cap. XIV.* Decreuit.

CAtholicarum vxorum dotes non confiſcantur propter hæreſim maritorum, ſi quando contraxerunt matrimonium neſciebant illos eſſe hæreticos.

Gloſ. Præſumuntur ignorare, niſi probetur. *c. præſumimus, de reg. iur. & c. 2. eod.*

2075 *Cap. XV.* Statutum Fælicis.

FIlij hæreticorum credentium, vel fauentium ex paterna linea vſque ad ſecundum gradum, ex materna vſque ad primum, non poſſunt habere beneficia, vel officia; & intelligitur quando parentes, vt tales, ideſt hæretici, mortui ſunt; ſecus quando conſtat fuiſſe eos emendatos,& reincorporatos Eccleſiæ, & ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam pro culpa egiſſe, vel recepiſſe,vel paratos ad eam recipiendam fuiſſe.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. Intelligitur etiam de filijs illegitimis.

2076 *Cap. XVI.* Inquiſitores.

INquiſitor deputatus à Sede Apoſtolica, vel ab alio non poteſt inquirere de hæreſi, vel procedere contra Epiſcopos, niſi in litteris commiſſionis Sedis Apoſtolicæ expreſſe ponatur quod poſſit. Si tamen inquiſitor Epiſcopum vel eo ſuperiorem ſciuerit, vel inuenerit commiſiſſe crimen hæreſis, aut eſſe diffamatos, vel ſuſpectos de hoc, tenetur denunciare Sedi Apoſtolicæ.

Gloſ. Deputatus ab alio quam à Papa, licet exprimatur in ſua facultate etiam contra Epiſcopos, tamen non poteſt contra Epiſcopum procedere, niſi ſit expreſſum in litteris Apoſtolicis. Item nec poteſt inquirere, vt cauſam inſtructam remittat Papæ. *c. conſtituit, de appellat.* Item in conſtitutione odioſa non comprehenduntur Epiſcopi per verba generalia expreſſa, niſi exprimantur Epiſcopi, propter eorum prærogatiuam. *c. quia periculoſum, de ſent. excom.* Vide *c. ex eo, extrau. comm.* vbi declaratur hoc capitulū.

2077 *Cap. XVII.* Per hoc.

QVando Papa legat generaliter negotium hæreticorum alicui in aliqua Diœceſi, non derogat Diœceſano, quin poſſit procedere in eodem negotio authoritate ordinaria, vel delegata, ſi eam habet; & de eodem facto poſſunt inquirere ordinarius, & inquiſitor communiter, vel diuiſim; & ſi diuiſim procedant, tenentur inuicem communicare proceſſus, vt veritas melius inueniatur, etiam niſi in tali caſu alter alteri iudicauerit deferendum, ſententia proferatur ſimul per vtroſque, & ſi non conueniant, mittatur ad Sedem Apoſtolicam negotium ſufficienter inſtructum per vtroſque. Item Epiſcopus, ſiue ordinaria, ſiue delegata poteſtate procedat, ſeruet in procedendo illum modum, quem inquiſitores per iura communia, vel ſpeciales conceſſiones ſeu ordinationes Sedis Apoſtolicæ debent ſeruare.

Gloſ. Inter Epiſcopum, & inquiſitorem non datur locus præuentioni, ſed quilibet poteſt proceſſare. Item ſecus eſt quando Papa legat ſpecialiter. Item inquiſitores poſſunt proceſſare ſimul, & ſeparatim. Vide *extr. de hæret. c. multorum*; tamen vna tantum ſententia fertur.

2078 *Cap. XVIII.* Vt Inquiſitores.

PRincipes & rectores ſeculares obediant Epiſcopis, & inquiſitoribus; & intendant in captione, inueſtigatione, & diligenti cuſto-

cuſtodia hæreticorum, & fautorum, cùm fuerint requiſiti, & tra dantur in carceres Epiſcoporum, vel inquiſitorum, vel alibi in diſtrictu, vbi Epiſcopus, vel inquiſitor mandauerit; & cuſtodiantur arcte per viros Catholicos deputandos per Epiſcopum, vel inquitorem, donec eorum negotium terminetur per iudicium Eccleſiæ. & quando condẽnati de hæreſi ipſis relinquuntur, ſtatim eos accipiant, & ſine dilatione puniant, non obſtante appellatione, vel proclamatione eorum, quia hæc ſunt illis interdicta à legibus. Item prohibetur Dominis, & officialibus prædictis, vt non cognoſcant, vel iudicent de crimine hæreſis, quia eſt eccleſiaſticum; nec liberent à carcere captos pro hæreſi ſine licentia, vel mandato Epiſcopi, vel inquiſitoris; nec executionem ſibi iniunctam prompte facere, vel adimplere detrectent; nec præſumant directe, vel indirecte impedire ſententiam, vel proceſſum iudicum, inquiſitorum, vel Epiſcopi. Si quis prædictorum præſumpſerit contra facere, vel ſe opponere vel impedire, & qui ſcienter in prædictis dederit auxilium, conſilium, fauorem, eſt excommunicatus; & ſi per annum eſt pertinax in excommunicatione, ex tunc condemnabitur vt hæreticus.

Gloſ. Poteſtas ſecularis non adhibebit cuſtodiam ad cuſtodiendum homines ſuſpectos, ſed ipſe Epiſcopus, vel inquiſitor. Item in cauſa criminali ſententia lata poteſt mandari ſtatim executioni, non ſpectatis decem diebus: ſed Panor. oppoſitum tenet. Item ſacrilegium eſt mixti fori; & ſic laicus ſacrilegus poteſt capi à iudice ſeculari, & ab eccleſiaſtico, ſed datur locus præuentioni *c. concil. generale de foro comp.* Item iudex ſecularis, ſi ſuum ſubditum capere non poteſt timentem excommunicationem, poteſt petere ab eccleſiaſtico, vt illum excommunicet; & eccleſiaſticus tenetur excommunicare. *c. 1. de for. comp.* Item ab excommunicatione huius cap. poteſt Epiſcopus abſoluere, quia non eſt reſeruata. Item hodie eſt faciendum vt in *Clement. multorum eod.*

2079 Cap. XIX. Cum ſecundum.

Bona hæreticorum ſunt ipſo iure confiſcata; ſed executio confiſcationis, vel occupatio bonorum non debet fieri ante ſententiam promulgatam ab Epiſcopo, vel à perſona eccleſiaſtica habente poteſtatem. nec mirum: quia qui contrahit inceſtuoſas nuptias, vel raptoris, contradicentibus parentibus, vel qui prohibita tranſuehunt, priuantur ipſo iure; multo magis hic.

Gloſ. Idem Clementina, *excommunicamus*, *eod.* Item impetrator poteſt auferre dominium rerum à ſingulis in cauſa legitima.

An in matrimonio ex raptu amittantur data à raptore, & cui acquirantur, & num ſecundum leges, vel canones? vide ibi. Item bona hęretici eccleſiaſtici titulati, ſi ſint eccleſiarum non confiſcantur, *c. volentes*, *Clement. eod.* Item bona laicorum hæreticorum ſunt confiſcata ipſo iure à tempore commiſſi criminis; idem in crimine læſæ maieſtatis: & valet confiſcatio, etiam ſi ille habeat filios catholicos, ita vt ipſa bona per fiſcum vindicentur de manibus poſſeſſoris, nullo dato pretio, etiam ſi per multas manus tranſierint, & ſi aliquid loco pretij eſſet in bonis hæreticorum. Si autem volens committere crimen prius alienat bona, deinde committit, vide Spec. de donat. Ioan. Andr.

2080 *Cap. XX.* Statuta.

IN negotio hæreticorum poteſt procedi ſimpliciter, & de plano ſine ſtrepitu iudicij, vel figura, ſeu aduocati. Item ſi propter potentiam reorum timetur imminere graue periculum accuſatoribus, teſtibus, vel deponentibus, ſi publicentur nomina, tunc eorum nomina non publice, ſed ſecrete coram Epiſcopo vel eo abſente coram Vicario, quando inquiſitores procedunt: etſi procedit Epiſcopus coram inquiſitoribus, ſi commode haberi poſſunt; & ſemper etiam coram alijs perſonis prouidis, honeſtis, & iuris peritis, quibus ſerio manifeſtetur, & explicetur totus proceſſus; & de eorum conſilio procedatur ad ſententiam, & condemnationem, & ad cognitionem iudicis inſtruendam adhibeatur plena fides depoſitionibus talium teſtium, non obſtante quòd deponentium, vel teſtium nomina non fuerint eis oſtenſa. Item conſultoribus prædictis poſſunt indicere ſecretum de præmiſſis; & ſi opus fuerit, ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda, ſi violant ſecretum; ſed inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſcopus inquiſitores hac de cauſa non excommunicet, ſed in virtute ſanctæ obedientiæ tenentur ad ſecretum. Item præcipitur Epiſcopis, & inquiſitoribus, vt vbi eſt ſecuritas non dicant eſſe periculum; & ſic nomina ſupprimant: nec vbi eſt periculum dicant eſſe ſecuritatem; & ſic nomina vulgentur. Item decreta, & reſponſa Pontificum circa inquiſitionem, quæ hic non contradicunt, maneant in ſuo robore.

Gloſ. Licet ordo iudiciarius multa requirat, quorum aliqua ſunt de ſubſtantia. *c. vn. de litis conteſtat.* tamen contra hæreticum non ſeruatur. Item ſine figura, & ſtrepitu iudicij quid importet, vide *ibi* & *in Clement ſæpe de verb ſignif.* ideſt, quando dicitur, *ſine figura*, nullum ordinem iuris ſeruare tenetur; ſecus quando dicitur, *ſine ſtrepitu.* An inferior Papa, etiam Legatus, in caſu non per-

miſſo à iure poſſit cognoſcere de cauſa, vel eam committere de plano ſine ſtrepitu, & ſignra iudicij, vide. Item periculum etiam eſt quãdo timetur mors vel rruncatio filiorum, parentum ſuorum, deuaſtatio ſubſtantiæ ipſorum, & his ſimilia. Item hodie ſemper timetur tale periculum, ideo indiſtincte nunquam publicantur nomina. Vide repert. inquiſit. verbo, *nomina*.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE HERETICIS. Tit. III.

2081 *Cap.* Multorum. *Clem. v.*

NE detrimentum ſentiant fideles, ſi inquiſitores excedant metam ſui officij, negotium inquiſitionis fiat tam per Epiſcopum diœceſanum, quam per inquiſitores ſine carnali amore, odio, vel timore, vel affectione commodi temporalis. & quamuis quilibet ex prædictis poſſit citare, arreſtare, capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, etiam in compedibus, vel manicis ferreis, & inquirere contra illos, prout in Domino viſum fuerit; non poteſt tamen Epiſcopus ſine inquiſitore, vel inquiſitor ſine Epiſcopo, vel eius officiali, vel in ſede vacante, ſine officiali à capitulo delegato (ſi intra octo dies, poſtquam ſe ſe requiſierint, poſſint inuicem alter ius habere copiam) non poteſt inquã tradere carceri arcto, qui magis ſit ad pœnã quam ad cuſtodiam, vel tormentis, vel ad ſententiam procedere; & ſi ſecus præſumptum fuerit, nullum ſit, & irritum ipſo iure. Si autem neuter horum nequeat, vel nolit perſonaliter conuenire, tunc poſſit Epiſcopus, vel eius officialis, vel delegatus ſede vacante committere ſuas vices, vel per litteras ſignificare ſuum conſilium vel conſenſum inquiſitori, & contra. Item carcer quilibet inquiſitionis erit communis Epiſcopo, & inquiſitori: habeat duos cuſtodes principales, diſcretos, induſtrioſos, & fideles; vnum, quem volet Epiſcopus, cui etiam Epiſcopus prouidebit; alterũ inquiſitor, cui etiam inquiſitor prouidebit: & quilibet horum poterit habere ſub ſe fidelem & bonum miniſtrum. Item in quolibet conclaui eiuſdem carceris erunt duæ claues diuerſæ, quarum vnam vnus, alteram alter cuſtos habebit; & eam, quando eſt miniſtrandum carceratis, poterit committere, vel ſubdelegare miniſtro. Item coram Epiſcopo, vel ſede vacante coram capitulo, & inquiſitoribus, vel eorum ſubſtitutis prædicti cuſtodes, antequam ſuum officium exequantur, ad ſacra Dei Euangelia corporaliter à ſe tacta iurabunt, quod fideliter adhibebunt omnem diligentiam ad cuſtodiam incarceratorum pro hæreſi; & quòd vnus non loquetur alicui incarcerato in ſecreto,

quia

quin alter cuſtos audiat; & quòd fideliter, & abſque diminutione miniſtrabunt incarceratis prouiſionem, quam recipiunt ex communi ordinatione, & id quod à parentibus, amicis, vel alijs fidelibus offertur, dum ſuperiores non contradicant: ſimiliter iurent coram Epiſcopo, & inquiſitore, etiam ſi carceres non ſint communes, ſed ſolius Epiſcopi. Item notarij inquiſitionis iurabunt coram Epiſcopo, & inquiſitore, vel ſubſtitutis, exercere fideliter ſuum officium. Idem faciant aliæ perſonæ neceſſariæ ad exercendum officium. Item Epiſcopi, inquiſitores, & eorum ſubſtituti, ſub præcepto obedientiæ, vt diſcretè, & promptè procedant contra ſuſpectos, vel diffamatos de hæreſi, nec malitioſe, vel fraudulenter alicui falſo imponant talem labem, vel quod ipſos impediat ab executione officij inquiſitionis. Quod ſi odio, gratia, amore, lucro non procedunt, vel vexant innocentem, tunc Epiſcopus, vel ſuperior eſt ſuſpenſus ab officio per triennium, alij ſunt excommunicati ipſo facto; & eſt reſeruata Summo Pontifici excepto mortis articulo, & præmiſſa ſatisfactione, nullo ſuffragante priuilegio. Item confirmantur omnia iura, quæ ſpectant ad officium inquiſitionis, quæ non obuiant præſenti decreto.

Gloſ. Iejunia indicta ab inquiſitore, vt eruat veritatem, ſunt tormenta, & ſic non poteſt ſolus ſine Epiſcopo. Item licet vnus ſolus non poſſit condemnare ex hoc titulo, tamen poteſt abſoluere ſecundum ius antiquum, quod non eſt innouatum. Item pro Sede vacante in hoc caſu poteſt intelligi etiam quando eſſet quis prouiſus Epiſcopus, ſed non poſſet adminiſtrare, quia non habuit litteras. *arg. c. 2. de tranſl.* An capitulum Sede vacante poſſit viſitare; videtur ſic, quia eſt actus iuriſdictionis; videtur non quia cum non ſit expreſſum, non eſt ei attribuendum. Item in iuramento corporali non ſufficit præſentia, ſed requiritur tactus libri Euangeliorum in Italia, ex conſuetudine etiam cuiuſuis ſcripti; alia vero iuramenta, quæ non requiruntur à iure, vel à iudice, poſſunt fieri ſine tactu ſcripturæ. Item iura varie loquuntur. Item alter cuſtos ſolus ſine ſocio poteſt alloqui incarceratos &c. non de ſecretis. Item in mortis articulo contrafaciens non abſoluitur, niſi præmiſſa ſatisfactione, ſi poteſt, & tempus patitur; alioquin det cautionem. *c. vlt. de ſent. excom. in 6.*

2082 *Cap.* Nolentes.

OFficium inquiſitionis non committatur niſi attingenti quadrageſimum annum. Item deputati ab inquiſitore, vel Epiſcopo, vel capitulo non extorqueant pecuniam ab aliquo, prætextu offi-

cij inquiſitionis, nec attentent applicare fiſco bona Eccleſiæ ob delictum clericorum, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, à qua non abſoluantur, niſi plene ſatisfecerint dominis, vel in mortis articulo. Item notarij, officiales, fratres & ſocij, qui hoc ſciuerint, illos in ſecreto arguant, & corrigant in ſecreto; & ſi probare poſſunt, denuncient ſuperioribus, qui amoueant tales ab officijs; & ſuperiores ſcribant eccleſiæ ſub præcepto obedientiæ. Item præcipitur inquiſitoribus, vt non abutantur conceſſione portandorum armorum, nec habeant plures officiales, niſi neceſſarios, qui ſe conferant cum inquiſitoribus ad officia exequenda.

Gloſ. Quando in conſtitutione ponitur, *ex tunc*, non expectantur duo menſes, ſed ſtatim obligat poſt publicationem; & licet in conſcientia non liget ignorantes, ſed contra factum in foro exteriori non excuſantur.

Gloſ. Quoad pœnas non loquitur de Epiſcopis ſed de commiſſarijs.

2083 *Cap.* Ad noſtrum.

Reprobat, & damnat Beguardos, & Beguinas in Alemania, & eorum errores, tanquam puniendos pœna canonica; & inquiſitores inquirant in hos, & exerceant ſuum officium, niſi pœnitentes ſponte abiurent, & ſatisfaciant. Errores horum erant. Primo, quod homo in hac vita poteſt venire ad tantam perfectionem, vt ſit impeccabilis, nec amplius poſſit in gratia proficere, ne quis perfectior Chriſto poſſit inueniri. Secundo, homo poſt hanc perfectionem non debet amplius ieiunari, vel orare, quia cum ſenſualitas ſit omnino ſubiecta rationi; poteſt corpori concedi quicquid voluerit. Tertio, non eſt ſubiectus obedientiæ, vel præcepis Eccleſiæ. Quarto, homo poteſt ita finalem beatitudinem aſſequi in via, ſicut in patria. Quinto, quælibet natura intellectualis, eſt in ſe beata naturaliter, & anima non indiget lumine gloriæ, vt eleuetur ad Deũ videndum. Sexto, exercere ſe in actibus virtutum eſt hominis imperfecti; perfectus homo licentiat à ſe virtutes. Septimo, oſculum mulieris cum ad hoc natura non inclinet, eſt peccatum mortale; ſed actus venereus non eſt peccatum, cùm ad hoc inclinet natura, & homo tentetur. Octauo, in eleuatione Sacramenti non debent aſſurgere, vel reuereri, quia eſt imperfectio relinquere contemplationem: & ſunt etiam alij errores.

EXTRA-

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE HÆRETICIS.

2084 *Cap.* Ex eo.. *Benedictus ij.*

DEclarat *cap.per hoc, eod. in 6.* ideſt, quod tunc ordinarius & inquiſitores debent proceſſus communicare, quando vtrique agunt ſeiunctim, & non quando Epiſcopus tantum, vel inquiſitores tantum agunt; & proceſſus ſunt communicandi in fine tantũ,quando nihil reſtat niſi promulgare ſententiam. Excipitur,quando alter commode procedere non poteſt,niſi alterius actis viſis:& in hoc caſu ſemel tantũ in toto negotio copia tribuatur,ne detur locus fraudi, licet in iure ciuili quando ex actitatis alterius eſt ferenda ſententia,ter prius monſtrentur. Item Epiſcopus procedens non petat partem prouentuum deputatorũ officio inquiſitionis de bonis hæreticorum propter expenſas factas,quia ordinarius proprijs ſtipendijs, ſeu expenſis debet inquirere. Similiter nec expoſcant rationem prouentuum officij inquiſitionis ab inquiſitoribus,non obſtante mandato,vel conſuetudine; ſed inquiſitores illos reddant,cui Romanus Pontifex iuſſit reddi.

2085 *Cap.* Vas electionis. *Ioann. xxij.*

DAmnat tanquam erroneos articulos Ioannis de Poliaco Doctoris Pariſienſis. Primus erat: qui confitentur fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confeſſiones tenẽtur eadem peccata iterum confiteri proprio ſacerdoti. Secundus, quòd ſtante *c.omnis vtriuſque ſexus, Conc Lat.* Papa non poteſt facere, quod parochiani non teneantur omnia ſua peccata proprio ſacerdoti, ideſt parochiali curato confiteri, imo nec Deus poteſt facere, quia implicat. Tertius, quòd nec Papa,nec Deus poteſt dare generalem poteſtatem audiendi confeſſiones alicui,ita vt confeſſus eadem peccata non teneatur iterum confiteri parocho.

2086 *Cap.* Cum Matthæus.

ORdinarij, vel inquiſitores ſancti officij,vel quicunque alij iudices, ſiue ordinarij, ſiue delegati non præſumant quoquomodo procedere contra Apoſtolicæ Sedis officiales, vel nuncios, vel contra aliquem ipſorum quacumque occaſione vel cauſa, nec promulgare excommunicationem, vel ſuſpenſionem, vel aliam ſententiam ſine ſpeciali licentia Sedis Apoſtolicæ concedenda in litteris

Digitized by Google

faciente plenam mentionem de præſenti decreto : & ſi quid contra hoc decretum tent●tum fuerit, eſt inane & irritum. Verum ſi officiales, vel Nunçius Sedis Apoſtolicæ indebite aliquid forte attentent, vel faciant, tunc Diœceſani, inquiſitores, vel alij iudices ordinarij, vel delegati, ad quos illud negotium pertinet, plene ſe informent de illo negotio, & ſtudeant illud ſignificare Domino Papæ, vt prouideat.

DECRETALIVM LIB. V.

DE SCHISMATICIS, ET ordinatis ab eis. Tit. VIII.

2087 *Cap*. Quod à prædeceſſore. *Ex Conc. Later.*

ORdinationes factæ à ſchiſmaticis, & ab ordinatis ab eis ſunt irritæ. Item qui acceperunt dignitates Eccleſiaſticas, vel beneficia, carent impetratis. Item alienationes factæ de rebus eccleſiæ per ſchiſmaticos, vel laicos non valent, & res ſine omni onere reuertuntur ad eccleſias; & qui præſumit facere contra prædicta, eſt excommunicatus. Item qui ſponte iurarunt de tenendo ſchiſmate, ſunt ſuſpenſi à ſacris ordinibus, & dignitatibus.

Gloſ. Ordinationes factæ à ſchiſmatico non ſunt irritæ quantum ad ordines, dummodo ſint factæ ſecundũ formam eccleſiæ, ſed ſunt irritæ quantum ad executionem, niſi cum eis diſpenſetur. *infra c.2.* vel niſi probet ordinatus ſe ignoranter à ſchiſmatico accepiſſe. *c. ſi quis à ſimoniacis, 9. q. 1.* Item eccleſia dum habet paſtorem hæreticum, vel ſchiſmaticum, intelligitur vacare. *c. 1. de præſcript.* & acta in præiudicium eccleſiæ non valent. *c. ſi qua, 12 q. 2.* ſed acta in commodum, vt quia acquiſiuit, an valeant? videtur ſic, quia illud eſt introductum in fauorem eccleſiæ.

2088 *Cap*. Fraternitati. *Innoc. iij.*

ORdinatus à ſchiſmatico eſt ſtatim repellendus ab officio, niſi legitime probet ſecum fuiſſe diſpenſatum ab habente authoritatem.

Gloſ. Qui dicit ſecum fuiſſe diſpenſatum, tenetur probare diſpenſationem: nec ſufficit ad probandam diſpenſationem fuiſſe factam, probare, quod ſit ordinatus ab eo qui ſciebat eum eſſe indignum, & ſe-

& ſecum poterat diſpenſare. *c.diuerſis fallacijs,de cler.coniug.c.quicumque,diſt.*81. vbi deponitur concubinarius ordinatus ab eo,qui ſecum poterat diſpenſare, quia requiritur vt intendat diſpenſare, quod expreſſa cauſa præſumitur. *c clerico iacente,diſt.*50. Item diſpenſatio poteſt probari per teſtes. Item ſi peccatum eſt occultum, confiteatur Epiſcopo ſecreto, & petat diſpenſationem, & obtineat litteras ſuper hoc; ſi vero eſt publicum,& publice fuit diſpenſatum, non poterit poſtea accuſari. *c. ex tua,de fil. presbyt.* & *c.de his,de accuſat.* ſi eſt occulta diſpenſatio, poteſt accuſari, etiam poſt pœnitentiam. *c.admonere,*33.*q.*2. Item ſchiſmaticus Epiſcopus reuerſus ad eccleſiam, & receptus in ſuo ordine, non poteſt diſpenſare cum ordinato à ſe, ſicut nec ſimoniacus cum ordinato à ſe. *c. præſentium,*1.*q.*5. tandem ſolus Papa diſpenſat cum ſcienter ordinato à ſchiſmatico. *c.quia diligentia, de elect.* & cum eo qui in apoſtaſia ordinem ſuſcepit. *c.vlt.tit.*10.

IN SEXTO LIBER V.
DE SCHISMATICIS. Tit. III.

2089 *Cap.* Ad ſuccidendos. *Bonif.viij.*

DEponit à Cardinalatu Iacobum, & Petrum Columnenſes, & imponit alias pœnas: filios etiam Ioannis, qui fuit frater Petri de Columna, inhabilitat ad Cardinalatum, & dignitates perpetuo in Eccleſia Romana, alibi vero vſque ad quartam generationem; & qui prædictos Petrum & Iacobum habuerit pro Cardinalibus, eſt excommunicatus.

Gloſ. Iam fuit reuocata à Benedicto. *c.dudum bonæ mem.in extr.* & Clemens V. & Ioann. XXII. crearunt Cardinales. An Collegium Sede vacante ſuccedat in iuriſdictione, & eius exercitio? videtur quod ſic, ſaltem in his, quæ de grandi neceſſitate imminenti,& euidenti expediri oportet, prouideant, *cap. vbi periculum, de electione in 6.*

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE SCHISMATICIS.

2090 & 91 *Cap.* Dudum bonæ mem. *Bened.xi.*

BEnedictus XI. reuocat *cap. ad ſuccidendos, in 6.* factum à Bonif. VIII. contra Columnenſes exceptis paucis.

DECRETALIVM LIB. V.

DE APOSTATIS, ET REITErantibus baptiſmata. Tit. IX.

2092 *Cap. I.* Præterea. *Alex.iij.*

CLerici qui relicto ordine clericali, & habitu ſuo tanquam laici conuerſantur in apoſtaſia, ſi in crimine comprehenſi teneantur, non liberantur per cenſuram Eccleſiaſticam.

Gloſ. Si prædicti fuerint ter admoniti, & non ſe correxerint, nullo priuilegio eccleſiaſtico gaudent. *c. in audientiam.* & *c. ſi contingit, de ſent. excomm.* ſi ſecus, capientes illos ſunt excommunicati; ſed eccleſia non præcipit eos liberari. *c. 2. ne cler. vel mon.*

2093 *Cap. II.* Ex litterarum.

QVando aliquis acolythus in minori ætate miniſtrauit ſacerdoti rebaptizanti; ſi peccatum eſt occultum, poteſt promoueri ad ſuperiores ordines, & agat pœnitentiam de peccato; ſi peccatum eſt publicum, non poteſt promoueri, niſi fiat religioſus, & in fauorem Religionis cum eo diſpenſetur.

Gloſ. Minor ætas non excuſat in totum; ſed vt mitius puniatur. *c. pueris, de delict. puer.* Item irregularitas, quæ conſurgit ex proprio delicto, nō tollitur per ingreſſum Religionis ſed cum eo diſpenſatur in fauorem Religionis, vt *hic,* & *c. 1. de eo qui fur. ord. recip.* ſed illa quæ nō ſurgit ex delicto proprio tunc tollitur, & ſine diſpenſatione poteſt ordinari, ſed non ad dignitatem. *c. in quibuſdam, de pœnis, c. 1. de filijs presbyt.*

2094 *Cap. III.* Tuæ fraternitati. *Inocent.iij.*

CLerici infamati de apoſtaſia, ideſt quod habitum dimiſerunt, non ſunt relinquendi in habitu ſeculari, ſed cenſuris cogendi vt deficiente probatione canonice ſe purgent.

Gloſ. Intelligitur de clerico in ſacris, vel de profeſſo *c. penult. de reg.* nam clerici in minoribus poſſunt in totum renunciare ordini clericali. *c. vlt. de vita & honeſt. cler.* & *c. 10. de cler. coniug.* imo poſt trinam admonitionem perdit priuilegium.

2095 *Cap. IV.* Quidam ſicut.

QVi voluntarie ſunt baptizati, ſi deinde ad priores ritus, & ſuperſtitiones reuertuntur, ſunt per prælatos coercendi.

Cap.

Digitized by Google

2096 *Cap. V.* Anobis. *Honor.iij.*

APoſtatæ qui dimiſſo habitu detinentur in carcere, & nec minis, nec blanditijs adduci poſſunt, vt habitum reaſſumant, poſſunt ſi videbitur, ſub graui cuſtodia reſerari ita vt miſeram vitam ducant.

Gloſ. Intelligitur de profeſſis, vel de clericis in ſacris. *c. tua eod.* Item apoſtatæ poſſunt in carcere detineri donec reſipiſcant, & tunc fit cum eis miſericordia.

2097 *Cap. VI.* Conſultationi.

MOnachus in apoſtaſia ordinatus licet deinde fuerit abbati reconciliatus, & pœnitentiam fecerit, tamen non poterit miniſtrare in illo ordine ſuſcepto ſine diſpenſatione Summi Pontificis.

Gloſ. Diſpenſare, vt in apoſtaſia ordinatus miniſtret in ordine, eſt reſeruatum Papæ. *c. excommunicamus de hæret.* & *c. penult. & vlt. de filijs presbyt.* Item ſi iterata vnctione fuerit maculatus. *c ſalube rrimum.* 1. *q. vlt.* Item, qui rebaptizati ſunt. *c. bis, & c. eos quos de conſecr. d.* 4. Item qui in ſubuerſionem fidei ordinantur ab hæreticis. *c. conuenientibus.* 1. *q.* 7. Item ſi regularis ad aliam religionem tranſiſſet, & ibi ordinaretur, poſſet ſine diſpenſatione miniſtrare in ordine ſuſcepto. *c. ex parte de temp. ord.* quia non fuit ordinatus in apoſtaſia.

DECRETALIVM LIB. V.

DE HIS QVI FILIOS OCCIDErunt. Tit. X.

2098 *Cap.* Veniens. *Alex. iij.*

MVlier quæ ſponte, licet ex iracundia, filium occidit, eſt inducenda vt in monaſterio agat perpetuam pœnitentiam; & ſi nolit ad hoc induci, & timetur de incontinentia, detur licentia vt nubat, ne inhoneſtè viuat.

Gloſ. De hac pœna ſecundum can. vide *c. vlt. eod.* Item ſi non eſſet præſumptio de incontinentia, non datur facultas nubendi propter ſuum crimen. *in adoleſcentia.* 23. *q.* 2.

Cap.

Digitized by Google

2099 *Cap.* Intelleximus. *Lucius iij.*

MVlier quæ occidit filios, non eſt ſeparanda à ſuo viro, vt poſſit gubernare alios filios, ſed agat aliam pœnitentiam, & conſulatur alijs filijs, etiam ſi iuraſſet ſeparationem à viro.

Gloſ. Quia eſt illicitum iuramentum. *c. tua nos de iureiur.* Item hæreſis, & infidelitas ſeparat coniuges à cohabitatione, non à matrimonio.

2100 *Cap.* De infantibus.

Trid. ſeſſ. 24. de matr. can. 5.

QVando reperiuntur infantes mortui in lecto, & neſcitur à patre, vel matre, ſi ſint oppreſſi, vel naturaliter mortui, parentes non debent eſſe omnino tuti, ſed agant aliquam pœnitentiam ad arbitrium ſuperioris; ſi vero ſunt certi quod ipſi eos ſuffocarunt, grauiter deliquerunt, & agant pœnitentiam, ſecundum aliquos trium annorum, quorum vnum in pane, & aqua.

Gloſ. Si culpa fuit leuis, trium annorum; ſi vero grauis, quinque annorum. *c. quæſitum de pœnit. & remiſſ.* ſi nulla, non ſunt puniendi niſi ad cautelam. *c. is qui de pœn. & remiſſ.* & *c. conſiderat de pœn. d.* 1.

DECRETALIVM LIB. V.

DE INFANTIBVS, ET LANGVIdis expoſitis. Tit. XI.

2101 *Cap.* Si à patre. *Gregor. ix.*

INfans expoſitus à patre, vel ipſo ſciente, vel ratum habente eſt liber à patria poteſtate; ſic & libertus, vel ſeruus, vel languidus ſi exponitur. Idem dicendum, ſi eiſdem denegentur alimenta. Item qui hos ſuſcipiunt, non acquirunt ius in eorum perſonis.

Gloſ. Ratihabitio in maleficij retrotrahitur, & mandato comparatur. *c. cum ad ſedem de reſt. ſpol.* Item ſi ipſo ignorante vel contradicente fuit expoſitus, non noceat ei, ſed ſoluat expenſas. Item ſi non habebat vnde eum aleret, tradat Xenodochio, vel quoquo modo poteſt illum adiuuet. Item idem iuris eſt de dictis perſonis, ideſt, filio, liberto, ſeruo, ſi ſint languidi in quacunque ætate, vel eis alimenta impie negentur; ſiunt enim liberi, nec in eorum

bona

bona poſſunt domini aſpirare. Item ſi monaſterium expulit monachum, vel ſi redire volentem ſalua diſciplina non recipit, & monachus aliquid acquirit in ſæculo, & moritur, monaſterium non habebit ipſius bona. *c. vlt. ſup. de relig. & tranſ. de relig.*

DECRETALIVM LIB. V.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO, vel caſuali. Tit. XII.

2102 *Cap. I.* Si quis per induſtriam. *In Exodo.*

QVi per inſidias, & induſtriam occidit proximum, eſt deponendus, vt moriatur, ſeu euellatur ab altari.

Gloſ. Qui per inſidias hominem occidit, non habet immunitatem ab eccleſia, ſicut nec publicus latro. *c. inter alia, de immun. eccleſ.* ſic qui ea ſpe in eccleſia vel cœmiterio delinquunt, vt ibi liberentur, non defenduntur. *c. vlt. de immun. eccleſ.* hoc eſt euelli ab altari.

2103 *Cap. II.* Interfeciſti.

QVi potuit aliter ſe liberare, & tamen furem vel latronem occidit, imponuntur ei pœnitentiæ per quadraginta dies, quas vide. Si non potuit aliter ſe liberare, & ſine odio occidit, non imponitur ei pœnitentia; ſed ſi vult, ieiunet & faciat elemoſinas; ſed ſi eſt presbyter, non deponitur, tamen agat pœnitentiam dum vixerit.

Gloſ. Non deponitur, quia non eſt formaliter homicida, tamen fit irregularis, quia potius debuit dimittere ſua, quam illum occidere. *c. ſuſcepimus eod.* ſed cum eo diſpenſatur ex miſericordia, vt habeat beneficium ſine executione ordinis. non loquitur, quando non potuit euitare.

2104 *Cap. III.* Si perfodiens. *Aug.*

QVando quis occidit furem nocturnum, non imputatur ei homicidium; ſecus ſi diurnum, quia in die poterat cognoſcere, quod venerat ad furandum, non ad occidendum; ideo non debebat occidi. Vnde in legibus ſecularibus impune occiditur nocturnus fur, & non diurnus, niſi armis ſe defendendo.

Gloſ. Quia eſt vim vi repellere. *c. incontinenti. c. ſine interuallo. c. ſi vero de ſent. excom.* & *c. ſignificaſti eod.* ſed poſt vim illatam non poſſunt

poſſunt proſequi & percutere, licet ſecundum aliquos poſſim præuenire illum qui vult me interficere.

2105 *Cap. IV.* Cum iuramento. *Hier.*

QVando aliquis promittit, & iurat ſe facturum aliquid in genere, non intelligitur ſi ſit illicitum, vt homicidium.

Gloſ. De hoc habes in. *c. quemadmodum de iureiur.* Item ſub iuramento generali non venit id quod ſpecialiter datum non fuiſſet.

2106 *Cap. V.* Si aliquis.

QVi cauſa odij, vel libidinis dat homini, vel mulieri remedia, vel venena, vt non poſſit generare, vel concipere, vel naſci ſoboles, teneatur vt homicida.

Gloſ. Habetur homicida quantum ad pœnam legalem, & quantum ad ſpiritualem, ideſt peccatum, ſed non quantum ad irregularitatem, niſi fœtus fuerit animatus. *c. ſicut, eod.* & *c. quod vero* 32. *q.* 2.

2107 *Cap. VI.* Sicut dignum. *Alex. iij.*

IN qualitate pœnitentiæ imponendæ diſcretus iudex debet conſiderare quantitatem, & qualitatem delicti, ætatem, ſcientiam, ſexum, conditionem delinquentis, locum, & tempus in quo deliquit. Et agitur de his qui cooperati ſunt in morte Sancti Thomæ Cantuarienenſis: vnde variè punitur qui occidit, & qui eſt aſſociatus animo occidendi, non tamen occidit, vel animo ſolum defendendi occiſorem, & qui incitauit ad homicidium in communi, vel ad hoc in particulari, & qui cuſtodiunt ſarcinas occidentium, & qui occupant bona occiſi, & qui communicant in executione; & ſi clerici dent auxilium, conſilium, &c.

Gloſ. Homicidium committitur facto, conſilio præcepto, defenſione. *c. ſignificaſti eod.* & *c.* 2. *de cler. pugn. in duell.* Item homicidiū vel committitur voluntate, aut caſu, aut neceſſitate. Si voluntate, vel fit facto, vel præcepto, vel conſilio. *c. ſi quis viduam d.* 50. vel lingua, & exhortatione. *c. quod in dubijs, de pœnis.* & in his caſibus ſemper homicida eſt irregularis, nec debet promoueri, ſed in perpetuum deponi, *vt hic*, & *c. ſi quis viduam*; etiam ſi interficiat paganum, & caſus ſit occultus, non poteſt miniſtrare. *c. vlt. de temp. ordin.* Si vero caſu committitur, ſi aliquis dabat operam rei licitæ, & adhibuit diligentiam, quam potuit & debuit, in nullo imputatur, ac ſi non fuiſſet. *c. ex litteris eod. c. ſignificaſti, c. dilectus*, niſi eſſet graue ſcandalum, & tanta laboraret infamia, vt ei eſſet indicenda purgatio. *c. ex litteris eod.* Si vero non adhibuit diligentiam quam debuit

debuit, tunc imputatur ei, quia negligentia habetur culpa, ita vt non poſſit ordinari, vel vti ordine ſuſcepto. *c. presbyt. c. ad audientiam, eod.* niſi Papa diſpenſet, *c. tua nos eod.* Si vero dabat operam rei illicitæ, ſiue adhibuit diligentiam, ſiue non, ſemper ei imputatur. *c. clerico. diſ. 50. c. ſi quis voluntate. c. continebatur eod.* Si ex neceſſitate, ideſt defenſionis, ſi erat euitabilis, imputatur, & ad ſuperiores non promouetur; ſed in ſuſceptis toleratur. *c. de his, diſt.* 50. ſi erat ineuitabilis, ſine omni diſpenſatione poteſt in ſuſceptis miniſtrare. *c. quia te d.* 50. ſed an poſſit aſcendere ad ſuperiores, ſunt opiniones.

2108 *Cap. VII.* Presbyterum.

PResbyter, qui intuitu diſciplinæ percutit puerum, v.g. in capite, ita vt poſt paucos dies moriatur, ſi mortuus eſt ex ipſa percuſſione, vel incurrit infirmitatê, qua deinde moritur, deponitur ab officio ſacerdotali, & perpetuo remouetur à miniſterio altaris.

Gloſ. Qui in caſtigando etiam licite, ſi excedit limites diſciplinæ, fit irregularis, licet ſit innocens quo ad gratiam, ideſt non peccet, *c. ſi quis non iratus 15. q. 1.* Item qui cauſam dat, vt qui dat cauſam infirmitati, & ex infirmitate moritur, fit irregularis. *c. de cætero eod.* Item ſi poſt infirmitatem puer conualuit, & poſtea recidiuauit, magiſter eſt irregularis, quia ſemper cauſa ſufficit, *c. ad audientiam eod.* & *c. ſi quis ſemel, de pæn. d.* 1. ſaltem propter dubium.

2109 *Cap. VIII.* Continebatur.

CLericus qui ludit aliquo ludo ſæcularium, vel cum ſeculari, ſi caſu aliquis occiditur, non poteſt ordinari ſine diſpenſatione Papæ, nec miniſtrare in diaconatu in aliquo tempore; poteſt tamen diſpenſari vt miniſtret in ſubdiaconatu.

Gloſ. Illo caſu illicite ludebat, quia cum laico; vel non adhibuit diligentiam omnem, quia ſciens naturam ludi, quod victor portabatur humeris, debebat à ſe auferre falcem, ne ſi quis ipſum aſcenderet, feriretur, vt contigit. non ſic in caſu ſequentis *c. lator.*

2110 *Cap. IX.* Lator.

HOmicidium pure caſuale ſine culpa non impedit quin aliquis ordinetur; vt ſi quis me proijcit in terram, & caſu meus cultellus illum ferit, & moritur, ego non ſum irregularis.

Gloſ. Quia ludus erat licitus, & cum clerico, & ſolum fuit paſſus, & nihil fecit, non ſicut præcedenti cap.

2111 *Cap. X.* Suſcepimus.

QVi ad defendendum ſua ligant latrones, & alter ligantium, ne deinde interimeretur, latrones occidit, ſimul peccant, & fiunt irregulares, quia pro conſeruandis rebus tranſitorijs non ſunt interficiendi homines, & fit contra manſuetudinem Eccleſiaſticam.

Gloſ. Loquitur de clericis, qui licet poſſint latrones capere, vt res ſuas recuperent. *c.* 1. *de depoſ. c. ſi res.* 14. *q.* 6. tamen defendendo ſua non debent armis reſiſtere; & non de laicis, qui poſſunt res ſuas & patriam armis tueri, & præuenire hoſtem. Item pœnitentiæ ſunt arbitrariæ: *c. tempora plenitudinis.* 27. *q.* 1.

2112 *Cap. XI.* De cætero.

QVi dat cauſam homicidio, non poteſt promoueri.

Gloſ. Si dat cauſam propinquam, ſecus de remota, *c. exhibita, eod.* vel etiam ſi remotam, ſed cum animo nocendi faciat, vel minori diligentia. *c. presbyterorum eod.*

2113 *Cap. XII.* Ad audientiam. *Clem. iij.*

CLericus corrigens ſuum famulum, & verberans cum cingulo quo cinctus erat, & caſu ex vagina egreſſus cultellus verberatum vulnerauit, & cum aliquandiu vixiſſet & conualuiſſet à vulnere, poſtea alia grauiori infirmitate vexatus mortuus eſt, ſi conſtat quod ex alia infirmitate ſit mortuus, quam ex vulnere, presbyter eſt liber, & poteſt celebrare; ſi eſt dubium an ex vulnere ſit mortuus, tunc presbyter non miniſtret in ſacris, & agat ſalutarem pœnitentiam; poteſt tamen concedi vt in minoribus ordinibus miniſtret, quia in dubio tutior ſententia eſt eligenda.

Gloſ. Si res dubia, non eſt ferenda certa ſententia. *c. graue,* 11. *quaſt.* 3.

2114 *Cap. XIII.* Dilectus. *Innoc. iij.*

QVando clericus licite, vel ob licitam cauſam equitat, & equus ſine culpa ſeſſoris fracto freno currit, & puerum interficit, non fit irregularis, & poteſt celebrare, quia non dedit operam rei illicitæ, neque actu, nec voluntate commiſit homicidium.

Gloſ. Qui dat operam rei licitæ, & caſu homicidium committitur ſine præcedente culpa, non fit irregularis; ſed ſi de leui credebat poſſe frangi frenum, eſſet iam in culpa. *c. ſignificaſti eod.* vel ſi propter ſuam imperitiam equus taliter laſciuiſſet. Item actus homicidij non ſufficit ad irregularitatem, niſi adſit voluntas, vel culpa.

pa. *c. ex litteris eod. c. hi, qui d* 50. niſi ſcandalum aliud induceret, tamen ſecus eſt in promouendo, quia tunc ſolo actu cr editur irregularis. *c. vlt.* 15. *q.* 1.

2115 *Cap. XIV.* Ex litteris.

QVi dat operam rei licitæ, & adhibita diligentia aliquis interficitur, non eſt irregularis, niſi contra eum graue ſcandalum oriatur, vel tanta laboret infamia, vt ſit ei indicenda purgatio canonica. v.g. presbyter deponens de curru fenum, eijcit perticam, facta prius diligenti circumſpectione, ſi puer quis inueniatur mortuus, non eſt irregularis, niſi adſit ſcandalum, vel tanta infamia &c.

Gloſ. Scandalum reddit hominem irregularem, etiam ſi res aliter ſe habeat; & ſic punitur innocens propter ſcandalum. *c. tua de cler. agrot c. cum teneatur de præb.* Idem ſi tanta infamia; ſed purgatur vtraque. *c. tua de cohabit. cler. cum mul.*

2116 *Cap. XV.* Ex litteris.

MOnachus inſeruiens ad deponendam campanam de campanili, ſi ipſo mouente lignum corruit, & occidit puerum, ſi agebat rem neceſſariam & vtilem in loco, per quem non credebat aliquem tranſire, vel vbi inſiſtere, vel illuc de conſuetudine venire, quando mouit lignum, non eſt irregularis; ſed poteſt promoueri ad altiores ordines.

Gloſ. Idem *c. tua. c. vlt. c. dilectus, c. ad audientiam eod.* imo ſi crederet aliquem tranſire, & clamauit, caue, caue, non eſt irregularis.

2117 *Cap. XVI.* Significaſti.

CLericus equitans, cum equus ſe proieciſſet in aquam, eum ſtimulauit calcaribus, & præter intentionem mulierem interfecit, ſi non ſciebat equum tale vitium habere, iniungatur ei ad cautelam pœnitentia competens, qua peracta poteſt miniſtrare in ſuſceptis, & promoueri ad maiores.

Gloſ. Si ſciuiſſet vitium equi, non fuiſſet ſine culpa; & ſic leuiſſima culpa facit hominem irregularem. *c. continebatur. eod.* Item quod ita ſit caſus poteſt conſtare, quando deeſt alia probatio per iuramentum: quia quando quæritur de conſcientia alicuius, ſtatur iuramento eius. *c. ſi vero de ſent. excom. c. præſentium. de teſt. c. paſtoralis de excomm.* præcipue ſi eſt bonæ famæ. Item ad cautelam dat pœnas, quando res eſt dubia. *c. excommunicatorum* 23. *q.* 5. & pœnitentia debet eſſe leuis, cùm non fuerit culpa.

Cap.

2118 *Cap. XVII.* Petrus.

QVando clericus prohibet fieri homicidium, nec dat cauſam homicidij, ſi v.g. conſanguinei clerici occidunt v.g. Abbatem, qui ſpoliauit clericum beneficio, non eſt irregularis; & ſic poteſt officium miniſtrare, & in presbyteratum aſcendere. quod ſi eſſet infamatus, debet ſe purgare.

Gloſ. Quomodo prædicta veritas poteſt conſtare, in *c. ſignificaſti, præced.* ideſt per iuramenta, vel per teſtes, ſi qui fuerunt præſentes, quando prohibuit fieri homicidium, vel per ipſoſmet quibus prohibuit. Item infamatus non poteſt promoueri, niſi ſe purget, *c. ex tua, de purg.* niſi graue ſcandalum eſſet. *c. ex litteris, eod.* An qui non prohibuit, ſed non dedit conſilium, ſit irregularis? videtur nõ. *c. quia præſulatus,* 1. *q.* 4. nec de voluntate debet quis ſe purgare. videtur ſic in *c. quia præſulatus,* & *c. ſignificaſti*: nam imputatur ei, qui videtur conſentire, dum audiens tacet, & non contradicit. Itẽ cauſa, vel occaſio, quæ facit irregularem, non debet eſſe remota, & larga: v. g. quia propter clericum fuit occiſus; ſed debet eſſe propinqua. *c. ad audientiam*, & *c. de cætero, eod.*

2119 *Cap. XVIII.* Significaſti.

Trid. ſeſſ. 14. Ref. 7.

QVando clericus percuſſit ſacrilegum aſportantem ab eccleſia Euchariſtiam, & ornamenta, & alij ſeculares hoc videntes percuſſerunt eundem ſacrilegum, & occiderunt, & ignoratur an percuſſio facta à clerico fuerit ad mortem; ita eſſet iudicandum: ſi poteſt conſtare, quod percuſſio facta a clerico non fuit lethalis, ex qua ſola ſine alijs non fuiſſet mortuus, vt ſi percuſſio apparet fuiſſe tam modica, & tam leuis, & in ea parte corporis, in qua iudicio peritorum non ſolet eſſe ad mortem; & ſi percuſſor non habuit voluntatem occidendi, neque ipſius ſtudio, conſilio, vel mandato, alij vulnerarunt, de quibus eſt ipſi credendum, quando non accuſatus, neque denunciatus, ſed ſponte & ex ſe ipſo petit conſilium ſalutare; non eſt iudicandus irregularis: ſed poſt pœnitentiam iniunctam ad cautelam miniſtret in officio, dummodo poſſit celebrare officium ſacerdotale ſine ſcandalo. Quod ſi res eſt dubia, & diſcerni non poteſt, à quo vulnere percuſſus interijt, in dubio ſacerdos habebitur irregularis, & homicida; & licet in re non eſſet, tamen tutius eſt ceſſare à celebratione. Itẽ ſi ſacerdos fuit prius percuſſus à ſacrilego, & poſtea eum repercuſſit cũ ligone in capite, eſt irregularis tum ratione inſtrumenti, quod cum graue ſit, non ſolet leuem plagam inferre; tum ratione partis percuſſæ, ideſt capitis, quod modico ictu lethaliter lædi-

læditur. Item omnia iura & leges permittunt vim vi repellere; ſed debet fieri cum moderatione inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad iniuriam propulſandam.

Gloſ. Voluntas imputatur in homicidio, licet ex vulnere non fuiſſet mortuus. *c. quia prælatus.* Item in iudicio animæ cuilibet eſt credendum, quia non eſt veriſimile, quod quis ſit immemor ſuæ ſalutis. *c. ſancimus.* 1. *q.* 7. Item quando vnus vulnerat, & alter occidit, primus ſecundum leges non tenetur niſi de vulnerato; ſecundus de occiſo; ſecus ſecundum canones. *c. vlt.* 25. *q. vlt.* Item licet vim vi repellere cum moderamine, *eod.* ſed debet fieri in continenti, & non ex interuallo. *c. ſicum, de ſent excom.* & cauſa defenſionis, & non vlciſcendi. *c. quod culpatur* 23. *q.* 1. nec debet excedere modum defenſionis ex propoſito. *c. non inferenda* 23. *q.* 3. Et qui repercutit clericum ſe defendens, & excedit modum non ex propoſito, non eſt excommunicatus. *c. perpendimus, de ſent excom.* & ſi vis eſt facta perſonæ, eſt repellenda antequam inferatur, vel dum fit, vel poſt primam percuſſionem, ſi percuſſor vult iterum percutere; ſed ſi nolebat iterum percutere, & percuſſus percuſſit, potius eſt vindicta quam repulſio. Item moderamen ſeruatur, ſi tantum fiat illud ſine quo violentia repelli non poſſet, etiam ſi hominem interficias. Si autem vis infertur rebus, eſt licitum repellere vim in continenti, vel inferendam, vel illatam, quam citius ſciuerit, & poterit collectis amicis. *c. olim. de reſt. ſpont.* ſed iniuriam illatam iam perſonæ ex interuallo non licet repellere, quia eſſet vindicta.

2120 *Cap. XIX.* Tua nos.

Religioſus peritus chirurgus exercens chirurgicam cum omni diligentia, & cauſa pietatis, ſi ex ea mors ſequitur fit irregularis, quia deliquit vſurpando alienum officium, quod ei non congruebat: ſed poſt actam pœnitentiam poteſt cum eo diſpenſari, vt celebret. ſi ſecus, non cum diligentia, vel non cauſa pietatis, ei interdicatur executio ordinis. Item qui iudici ſeculari tradit inſignia relicta à fure, à quo fuit vulneratus, vt cultrum, calceos, licet ille fur à iudice interficiatur, non fit irregularis, & poteſt ordinari.

Gloſ. Quare excuſetur iſte qui miſit inſtrumenta relicta à fure iudici, vide ibi.

2121 *Cap. XX.* Sicut.

Qui facit mulierem prægnantem abortiri, ſi conceptus erat animatus, fit irregularis; ſi non, ſecus.

2122 *Cap. XXI.* Poſtulaſti.

SI clericus ciuiliter petit iuſtitiam ſimpliciter à iudice ſeculari contra laicum, & iudex illum punit pœna mortis, clericus non fit irregularis.

Gloſ. Quia eſt præter intentionem clerici. Item hodie eſt præmittenda proteſtatio, *c.eod in 6.*

2123 *Cap. XXII.* Exhibita. *Honor.iij.*

PVer ludens cum alio puero fugiente, ſi ad terrorem proijcit lapidem, nec tangit, ſed fugiens incidit in alium lapidem, & vulneratur, qui deinde per imperitiam medici, & iniuriam patris moritur, ſi inſequens veniam petat à patre defuncti, & pater affirmat & iurat illum nihil commiſiſſe in morte ſui filij, ille inſequens poteſt ordinari, non enim eſt irregularis.

Gloſ. Licitum eſt pueris ludere.

2124 *Cap. XXIII.* Ioannes.

SAcerdos dum dat operam rei licitæ, vt pulſando campanam ad congregandum populum ad diuina, ſi caſu fortuito, & ſine ſua culpa aliquis interficitur, v.g cadēdo tintinabulū nō fit irregularis.

2125 *Cap. XXIV.* Petitio.

CLericus, qui contra inimicos Chriſtianorum, vt ſaracenos, pugnat cum alijs, & hinc inde multi interficiuntur, ſi dubitat aliquem interfeciſſe, v.g. ex eo quod aliquos percuſſit, in tali dubio abſtineat vt irregularis.

Gloſ. Clerici in bello iuſto poſſunt hortari milites contra hoſtes ad pugnam. *c. igitur hortatu 23. q vlt.* tamen in propria perſona non poſſunt pugnare. *c.quicumque ibid.* & *c. clerici,* & *ex multo, de voto.*

2126 *Cap. XXV.* Quidam.

PResbyter dum dat operam rei licitæ adhibita diligentia, quam debuit, ſi ſequatur alicuius mors, non fit irregularis, nec quoad officium, nec quoad beneficium, quia non tenetur præuidere omnes caſus fortuitos, vt in. *c.Ioannes.* ſatis eſt quod tempeſtiue, & alta voce præmonuerit circumſtantes, quibus periculum imminebat, quod intelligere, & fugere poterant.

Gloſ. Caſus fortuiti non imputantur alicui, niſi præceſſerit culpa, mora, vel pactum. *c.vn.de commod.c.bona fides, de depoſ.*

IN

IN SEXTO LIB. V.
DE HOMICIDIO. Tit. IV.

2127 *Cap.* Pro humani. *Conc. Lugd.*

QVi per aſſaſſinos fecerit interficere aliquem Chriſtianum, vel mandauerit, licet mors non ſequatur, vel eos receperit, defenderit, vel occultauerit, incurrit ipſo facto excommunicationem, & depoſitionem à dignitate, honore, ordine, officio, beneficio, ita vt poſſint conferri alijs ab eo, ad quē ſpectat collatio; & eſt etiam cum ſuis mundanis bonis perpetuo diffidatus à Chriſtiano populo, ita vt quando conſtiterit probabilibus argumentis aliquem tale ſcelus commiſiſſe, requiratur alia ſententia excommunicationis, depoſitionis, vel diffidationis contra eum.

Gloſ. Iſte textus eſt localis pro his qui euntes Romam interficiebant. Item loquitur de aſſaſſinis, qui ſunt ſub dominio alicuius Principis. Item ſi aliquis mandauit aliquem interfici per aſſaſſinos, & deinde antequam ſequatur mors, reuocauit mandatum, an ſit excommunicatus? Reſp. affirmatiue, quia ex ſolo mandato quis eſt ligatus, vt in tex. Item bona diffidati poſſunt occupari, vt bona hoſtium in bello iuſto. Item ab hac excommunicatione poteſt abſoluere ordinarius, quia non eſt ſeruata Papæ.

2128 *Cap.* Prælatis.

PRælati & clerici de ſuis malefactoribus poſſunt deponere querelam coram iudice ſæculari, & petere emendam ſibi fieri, & prouideri ne contra eos de cætero talia fieri præſumant; etiam ſi in tali caſu pœna ſanguinis à iudice irrogari debeatur, licet deinde iudex mortem inferat ſecundum iura, dummodo expreſsè clerici proteſtentur, quod non intendant ad vindictam, vel pœnam ſanguinis; non fiunt irregulares; alioquin ſi timore irregularitatis non auderent conqueri, daretur occaſio alijs ipſos trucidandi, & ipſorum bona deprædandi.

Gloſ. Declarat *c. Maximilian. 23. q. 3.* & *c. vnum ſolum q. 5.* & *c. poſtulaſti, eod.* Item ſi accuſat clericum coram laico, dabit pœnas. *c. ſi diligenti de foro comp.* ſed poteſt laicum coram eccleſiaſtico iudice. *c. cum ſit de foro compet.* Item iniuriam paſſus tenetur relinquere rancorem, non emendā. *c. ſi quis contriſtatus. d. 90. c. ſi is qui 23. q. 4.* Item proteſtatio debet eſſe expreſſa, nec ſufficit tacita; & eſſet cautela facere publicā ſcripturā. *c. ex diligenti, de ſimonia.*

2129 Cap. Is qui.

QVi mandat aliquem verberari, licet expreſsè prohibeat, ne occidatur, vel mutiletur, ſi ſequatur mors, vel mutilatio, fit irregularis, quia mandando fuit in culpa, & debuit cogitare hoc poſſe euenire, vt excedantur fines mandati.

Gloſ. Qui dat operam rei illicitæ, omnia quæ inde ſequuntur, illi imputantur. Item pro irregularitate requiritur mutilatio membri, & non ſufficit debilitatio talis, vt reddatur inutile. Item digitus non eſt mẽbrum, ſed officium mẽbri, & ſic eius amputatio non facit irregularem. Item non habet locũ in eo qui licite verberari mãdat.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO, vel caſuali. Tit. IV.

2130 *Cap.* Si furioſus.

SI furioſus, vel infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, non fit irregularis; nec ille, qui mortem aliter vitare non valens occidit, vel mutilat ſuum inuaſorem.

Gloſ. Honeſta perſona, cui eſt dedecus fugere, ſi ne fugiat reſiſtendo interficit ſuum inuaſorem, fit irregularis, licet nõ veniat puniendus in foro ſeculari. Similiter fit irregularis, ſi occidit inuaſorem non ſuum, ſed patris ſui, filij, coniugis, vel perſonæ coniunctæ, quam aliter iuuare non poterat, quia non habetur neceſſitas ineuitabilis, licet ſecundum Innocent. non fiat excommunicatus, qui non peccat, ſed irregularis, quia irregularitas incurritur ſine peccato. Item puer minor ſeptennio excuſatur ab irregularitate.

DECRETALIVM LIB. V.

DE TORNEAMENTIS. Tit. XIII.

2131 *Cap.* Felicis. *Concil. Later.*

TOrneamenta ad oſtentationem virium, & audaciæ, vnde mortes proueniunt, prohibentur. Et ſi quis in his moritur, careat ſepultura Eccleſiaſtica; tamen petenti non eſt denegãda pœnitentia.

Gloſ.

Gloſ. Sed negatur ſepultura, & conceditur pœnitentia, & etiam Euchariſtia, ſi petat, quæ venit ſub nomine pœnitentiæ. *c. quod in te eſt, de pœnit. & remiſs.*

2132 *Cap.* Ad audientiam. *Alex. iij.*

QVi acceſſit ad locum torneamenti non animo pugnandi, ſed alia cauſa, vt exigendi debita; ſi caſu moriatur, eſt ſepeliendus in loco ſacro.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE TORNEAMENTIS. Tit. IX.

2133 *Cap.* Quia.

REuocat conſtitutionem Clementis V. & pœnas in ea poſitas contra exercentes torneamenta; & permittit torneamentra iuſtras, & haſtiludia.

Gloſ. Sed hodie ſunt omnino prohibita.

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICIS PVGNANTIBVS in duello. Tit. XIV.

2134 *Cap. I.* Porro. *Alex. iij.*

CLericus ſi ſponte alicui duellum obtulit, vel oblatum acceptauit, eſt deponendus: ſed ſi non eſt ſequuta mors, vel mutilatio, poteſt cum eo Epiſcopus diſpenſare.

Gloſ. Eſt prohibitum. *c. monomachiam,* 2. *q.* 5. vide Trid *ſeſſ.* 25. *ref. c.* 19. & tunc ſunt excommunicati, etiam ſi non ſequatur duellum; & ſolus Papa diſpenſat.

2135 *Cap. II.* Henricus. *Caleſt. iij.*

CLericus qui ſecundum conſuetudinem patriæ in aliqua lite deficiente probatione introducit pugilem, qui in duello pugnet cum litigante, ſi aliquis interficiatur eſt irregularis: quia homicidium cõmittitur non ſolum facto, ſed etiã præcepto, conſilio, defenſione: tamen poterit Epiſcopus cũ eo diſpenſare circa beneficium.

Gloſ. Trid. *ſeſſ.* 25. *ref.* 19. quando diſpenſet.

DECRETALIVM LIB. V.

DE SAGITTARIIS. Tit. XV.

2136 *Cap.* Artem. *Innoc.iij.*

SVnt excommunicandi qui exercent mortiferam artem balliſtariorum,& ſagittariorum contra Chriſtianos,& Catholicos. *Gloſ.* In bello iniuſto. Item quando iudex dicit, *Præcipio ſub pœna*,vel *ſub interminatione excommunicationis*,vel *ſub excommunicatione*,eſt excommunicandus. Sed quando fertur excommunicatio ſub conditione,vt *excommunico quicumque furtiue ad ordines accedit*, tunc eſt excommunicatus. *c ſolemnitates. d. 63. & c.1. de eo qui fur. ord recep.c.1.de locat. c.ſicut,de ſimonia.*

DECRETALIVM LIB. V.

DE ADVLTERIIS, ET STVPRO. Tit. XVI.

2137 *Cap. I.* Si ſeduxerit.

QVi ſeducit virginem non deſponſatam, & dormit cum ea, dotabit eam,& habebit eam in vxorem; & ſi pater virginis nolit eam dare,dotabit eam ſecundum morē regionis. *Gloſ.* Hæc olim in Exodo,nunc aliter ſecundū leges, de quo infra.

2138 *Cap. II.* Peruenit.

QVi decipit, & ſtuprat virginem, ducat eam in vxorem; & ſi eam renuit,corporaliter caſtigatus, & excommunicatus detrudatur in monaſterium, in quo agat pœnitentiam, & à quo non egrediatur ſine licentia.

Gloſ. Habeat in vxorem,ſi virgo,& pater voluerit. Item caſtigetur, ideſt relegetur; vel ſi eſt vilis perſona, verberetur,& ſi per vim hoc fecerit,capite plectatur,vel ſecūdum quod viſum fuerit iudici.

2139 *Cap. III.* Si vir. *Concil.Arelaten.*

MAritus ſciens ſuam vxorem deliquiſſe,nec egiſſe pœnitentiam, ideſt pœnituiſſe, cùm adhuc in fornicatione permaneat, ſi vixe-

vixerit cum illa erit reus,& particeps delicti. Si vero mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reuerti, debet, ſed non ſæpe, recipere peccatricem.

Gloſ. Vir cælans, & non denuncians adulteram ad pœnitentiam peccat mortaliter, *c. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. & *c quemadmodũ de iureiur.* quia eſt patronus turpitudinis, & committit crimen lenocinij. Item poſt pœnitentiam debet eam recipere debito honeſtatis, & non neceſſitatis, quia adhuc poſſet eam accuſare de adulterio.

2140 *Cap. IV.* Maritis. *Concil. Pariſ.*

MAritus ex ſuſpicione poteſt accuſare vxorem de adulterio, & in accuſando præfertur alijs; ſic & in defendendo.

Gloſ. Ex ſuſpicione violenta, & non ex temeraria.

2141 *Cap. V.* Significaſti. *Alex iij.*

SI mulier publice fateatur ſe intra Eccleſiam peccaſſe cum ſacerdote, eſt imponenda mulieri condigna pœnitentia; & eccleſia eſt reconcilianda aſperſione aquæ benedictæ. Si ſacerdos negat crimen, indicatur ei canonica ad arbitrium purgatio coram quinque presbyteris; & ſi ſe purgare poteſt, permittatur miniſtrare in officio ſuo; ſi non poteſt, ſuſpendatur ab officio ſuo; & hoc fiat, etiam ſi presbyter, qui nunc negat, iam confeſſus fuerit coram alio ſacerdote, qui hoc affirmat.

Gloſ. Confeſſio vnius ſuper eodem crimine alteri non nocet, ſed tantum indicitur ei purgatio, ſi ſit infamatus. Item ad dictum vnius, ſi alter negat, eccleſia eſt purganda. Item dicta paucorum non infamant, ſed prædicto indicitur purgatio, non propter confeſſionem mulieris, ſed quia prius erat infamatus. *c. inquiſitionis de accuſat.*

2142 *Cap. VI.* Intelleximus. *Innoc. iij.*

SI coniux ſeparata à viro petat ſibi reſtitui virum, vir eſt cogendus accipere mulierem: ſed ſi conſtet per euidentiam rei, vel legitimam confeſſionem mulieris ſponte fuiſſe adulteratam, non eſt cogendus vir illam aſſumere, niſi per legitimos teſtes, qui non poſſint à viro reprobari: conſtet virum etiam fuiſſe adulteratum, tunc enim vir cogetur accipere vxorem affectu maritali, quia cum ius matrimonij in vtroque læſum ſit, paria delicta tolluntur mutua compenſatione.

Gloſ. Licet mulier ſponte recedat de domo viri ſui, ſi volens redire non fuerit admiſſa, intelligitur ſpoliata, & ſic audienda. Item vir non poteſt obijcere adulterium vxori, ſi ipſe eſt adulteratus, ſi

eam tradidit adulterandam. *c.diſpenſare de eo qui cog.conſ. vxor.* Si violenter fuerit oppreſſa, vel fraudulenter, putans nimirum adulterum eſſe ſuum virum; ſi credens ſuum virum abſentem eſſe mortuum, & alteri nupſit; ſi poſt adulterium reconciliauerit eam ſibi maritus, &c.

2143 *Cap. VII.* Tua fraternitas.

QVi coniugi in adulterio deprehenſæ denegabat debitum coniugale, ſi deinde ipſe manifeſte adulteretur cum alia, debet coniugem affectu maritali tractare, quia paria crimina delentur mutua compenſatione.

Gloſ. Si alter coniugum publice fornicatur, reliquus poteſt ei debitum negare; & ſi alter publice fornicatur, primus recuperat poteſtatem ſuam: & ſic ſolo facto adulter perdit ius petendi debitum; & ſi reddit, ſibi præiudicat,nec eam accuſare poteſt; ſecus ſi ad mandatum Eccleſiæ reddit. An vero poſſit eam expellere domo, res eſt dubia; verius quod ſic. Item ſi adulterium eſt ſecretum, non priuatur quis iure petēdi debitum,niſi per ſententiam iudicis Item ſi alter adulteratur, non requiritur ſentētia iudicis pro cōpenſatione.

DECRETALIVM LIB. V.

DE RAPTORIBVS, INCENDIARIIS, & violatoribus eccleſiarum. Tit. XVII.

2144 *Cap. I.* De illis. *Concil. Meldenſ.*

QVi deprædantur, vel rapiunt in aliena diœceſi, ſunt excommunicandi à prælatis illius loci; nec exeant à parochia, donec plene ſatisfaciant; & excommunicatio eſt ſignificanda proprio Epiſcopo, ne eos recipiat, donec reſtituant in loco furti.

Gloſ. Ratione delicti ſunt de foro illius loci vbi deliquerunt, & illuc mittendi à proprio iudice. *c. poſtulaſti. c. vlt. de foro compet.* tamen ſi crimen eſt facile, poteſt à proprio iudice condemnari.

2145 *Cap. II.* Super eo.

HIs qui violenter rapiunt, vel ei, qui deprehenditur manifeſte violare eccleſiam,non eſt danda pœnitentia niſi prius reſtituat ſi poteſt; & ſi non poteſt, niſi det firmam, & plenam ſecuritatem emendandi, tunc enim poteſt dari pœnitentia; & ſi moriatur, ſepultu-

pultura; ſecus non. Quod ſi presbyteri, vel clerici tentauerint prædictis ſiue in vita, ſiue in morte dare pœnitentiam, vel intereſſe ſepulturæ, vel acceptare eorum eleemoſynas, vel eſſe participes de rapinis, deponuntur ab ordine & beneficio; de peccato autem contrito non eſt denegandum viaticum.

Gloſ. Qui petit pœnitentiam pro aliquibus peccatis, & non pro omnibus, non eſt illi deneganda, quamuis non valeat ad vitam æternam, ſaltem valebit ad minus ſupplicium ſubeundum. *c. falſas de pœn. diſt. 5. c quod quidem de pœnit. & remiſſ.*

2146 *Cap. III.* Excommunicationi. *Concil. Later.*

QVi præſumunt capere, vel ſpoliare rebus Chriſtianos nauigantes, & qui naufragos ſpoliant bonis, niſi ablata reſtituant ſunt excommunicati.

Gloſ. Poſtquam fuerint moniti, vel poſtquam fuerint in mora.

2147 *Cap. IV.* In Archiepiſcopatu. *Alex. iij.*

EPiſcopi, quando eis delegatur à Principe, poſſunt de criminibus iudicare, & punire in pecunia, vel fuſtibus, excepta tamen vindicta ſanguinis: ſed quando crimen meretur mortem, vel mutilationem, remittatur ad Principem.

Gloſ. Hodie omnia poſſunt iudici Eccleſiaſtico committi præter mortem, & mutilationem. Item etiam ſi Epiſcopus habeat temporalem poteſtatem pœnam mortis, & mutilationis, alteri demandare debet.

2148 *Cap. V.* In litteris.

INcendiarius Eccleſiæ ſi pœniteat in morte, poteſt abſolui, & in loco ſacro ſepeliri; & hæredes debent reficere damna de bonis relictis.

Gloſ. Incendiarij, & eccleſiarum fractores ſunt ipſo iure excommunicati. *c conqueſti, de ſent excom.* & ſi ab eccleſia ſunt publicati, non poſſunt ab alio abſolui. *c. tua nos, de ſent. excomm.*

2149 *Cap. VI.* Cum cauſam. *Lucius iij.*

NOn eſt raptus, quando mulier conſentit, & ſi fiat matrimonium, tenet; & ſi conſummetur, non poteſt ingredi Religionem, vel continentiam profiteri ſine conſenſu viri: & poteſt probari matrimonium fuiſſe, vel exprobationibus viri, vel ex confeſſione mulieris.

Gloſ. Ad diſſolutionem coniugij ſpiritualis in fauorem matrimonij

monij carnalis creditur confeſsioni coniugum, quia nemo putatur immemor ſuæ ſalutis; ſecus ad diſſolutionem matrimonij carnalis. *c.ſuper eo, qui cogn. conſ. uxor.* ſed ſi confiterentur non ad diſſolutionem matrimonij carnalis, ſed mutuæ ſeruitutis propter adulterium, crederetur eis, *c.ex litteris, de diuor.* & *c.penult. ſup.tit.prox.*

2150 *Cap. VII.* Accedens. *Innoc.iij.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 6. RApta cum raptore poteſt contrahere, ſi ambo conſentiant, licet prius diſſenſerint, dummodo ſint legitimæ perſonæ.

DECRETALIVM LIB. V.

DE FVRTIS. Tit. XVIII.

2151 *Cap. I.* Qui furatur.

QVi furatur hominem, & vendiderit, conuictus morte moriatur.

Gloſ. Liberum, ſcilicet non ſeruum.

2152 *Cap. II.* Fures.

FVres & latrones, qui in peccato occiduntur, nõ eſt pro his orandum. ſed ſi vulnerati confitentur ſuo presbytero, vel diacono, eis non denegatur Communio.

Gloſ. Et etiam ſepultura, quia iam confeſſi ſunt, in neceſſitate etiam laico. *c.ſanctum eſt, de conſ.d.*4. Idem pro decedentibus notorie in peccato mortali non eſt orandum.

2153 *Cap. III.* Si quis.

QVi propter neceſſitatem, v.g. famis, vel nuditatis furatur, non eſt ei grauis pœnitentia imponenda, ſed reſtituat.

Gloſ. Intelligitur de modica neceſſitate, quia ſi eſſet magna, omnia eſſent communia. *c.*1.*d.*42.

2154 *Cap. IV.* Qui cum fure.

NOn ſolum fur, ſed furti conſcius, qui quærenti poſſeſſori furem non indicat, reus eſt furti.

Gloſ. Si participat de furto, vel occultat furem, tenetur reſtituere. Item presbyter tenetur indicare furem.

2155 *Cap. V.* Ex litteris. *Alex. iij.*

FVr occultus, ideſt de quo non eſt nota, vel infamia manifeſta, facta ſatisfactione, & ſaltem aliqua parte pœnitentiæ, poteſt ordinari, ſi aliud non obſtat.

Gloſ. Cap. vlt. de temp. ord.

EXTRAV. COMM. LIB. V.

DE FVRTIS.

2156 *Cap.* Infidelis. *Ioann. xxij.*

EXcommunicat aliquos fures, qui furati ſunt bona Eccleſiæ Peruſinæ, & tranſtulerunt in Lucanam vrbem; & hic habetur praxis monendi malefactores, vt intra certum tempus ſatisfaciant, aliter excommunicentur; & modus publicandi excommunicationem.

DECRETALIVM LIB. V.

DE VSVRIS. Tit. IX.

2157 *Cap. I.* Plures. *Alex. iij.*

QVi data pecunia poſſeſſiones in pignus accipit, debet fructus pignoris deductis expenſis in ſortem principalem computare: qua expleta reddendum eſt pignus libere. & ſi non eſt expleta, ſi ſoluatur id quod reſtat, reſtituat pignus; alioquin eſt vſura. Item clericus qui eſt vſurarius, eſt deponendus ab officio Eccleſiaſtico. Item ſi laicus aliquis habet iuſtè poſſeſſionem Eccleſiæ, quæ in beneficium clerico fuit data, poteſt clericus illam in pignus recipere, & non computare fructus, ſed pro ſe retinere, & non eſt vſura, quia ſuum recipit, vel ſaltim hoc modo redit res ad Eccleſiam.

Gloſ. Idem ſi eſſet feudum eccleſiæ, & aliter recuperari non poſſet. *c. conqueſtus, eod.* ſed interim eccleſia non accipiat ſeruitia à laico vaſallo. *c.* 1. *de feud.* ſimiliter laicus poteſt ſibi redimere ſuam poſſeſſionem de manu iniuſti detemptoris; non poſſet tamen redimere eodem modo poſſeſſionem non ſuam, quia cum fructus non ſunt ſui, eſſet vſura; ſic nec clericus poſſeſſionem quæ non fuit ſibi aſſignata in beneficium, niſi de licentia eccleſiæ, cuius nomine fructus

2122 *Cap. XXI.* Poſtulaſti.

SI clericus ciuiliter petit iuſtitiam ſimpliciter à iudice ſeculari contra laicum, & iudex illum punit pœna mortis, clericus non fit irregularis.

Gloſ. Quia eſt præter intentionem clerici. Item hodie eſt præmittenda proteſtatio, *c.eod in 6.*

2123 *Cap. XXII.* Exhibita. *Honor.iij.*

PVer ludens cum alio puero fugiente, ſi ad terrorem proijcit lapidem, nec tangit, ſed fugiens incidit in alium lapidem, & vulneratur, qui deinde per imperitiam medici, & iniuriam patris moritur, ſi inſequens veniam petat à patre defuncti, & pater affirmat & iurat illum nihil commiſiſſe in morte ſui filij, ille inſequens poteſt ordinari, non enim eſt irregularis.

Gloſ. Licitum eſt pueris ludere.

2124 *Cap. XXIII.* Ioannes.

SAcerdos dum dat operam rei licitæ, vt pulſando campanam ad congregandum populum ad diuina, ſi caſu fortuito, & ſine ſua culpa aliquis interficitur, v.g cadẽdo tintinabulũ nõ fit irregularis.

2125 *Cap. XXIV.* Petitio.

CLericus, qui contra inimicos Chriſtianorum, vt ſaracenos, pugnat cum alijs, & hinc inde multi interficiuntur, ſi dubitat aliquem interfeciſſe, v. g. ex eo quod aliquos percuſſit, in tali dubio abſtineat vt irregularis.

Gloſ Clerici in bello iuſto poſſunt hortari milites contra hoſtes ad pugnam. *c. igitur hortatu 23. q vlt.* tamen in propria perſona non poſſunt pugnare. *c.quicumque ibid.* & *c. clerici, & ex multo, de voto.*

2126 *Cap. XXV.* Quidam.

PResbyter dum dat operam rei licitæ adhibita diligentia, quam debuit, ſi ſequatur alicuius mors, non fit irregularis, nec quoad officium, nec quoad beneficium, quia non tenetur præuidere omnes caſus fortuitos, vt in. *c.Ioannes.* ſatis eſt quod tempeſtiue, & alta voce præmonuerit circumſtantes, quibus periculum imminebat, quod intelligere, & fugere poterant.

Gloſ. Caſus fortuiti non imputantur alicui, niſi præceſſerit culpa, mora, vel pactum. *c.vn.de commod.c.bona fides, de depoſ.*

IN

IN SEXTO LIB. V.
DE HOMICIDIO. Tit. IV.

2127 *Cap.* Pro humani. *Conc. Lugd.*

QVi per aſſaſſinos fecerit interficere aliquem Chriſtianum, vel mandauerit, licet mors non ſequatur, vel eos receperit, defenderit, vel occultauerit, incurrit ipſo facto excommunicationem, & depoſitionem à dignitate, honore, ordine, officio, beneficio, ita vt poſſint conferri alijs ab eo, ad quē ſpectat collatio; & eſt etiam cum ſuis mundanis bonis perpetuo diffidatus à Chriſtiano populo, ita vt quando conſtiterit probabilibus argumentis aliquem tale ſcelus commiſiſſe, requiratur alia ſententia excommunicationis, depoſitionis, vel diffidationis contra eum.

Gloſ. Iſte textus eſt localis pro his qui euntes Romam interficiebant. Item loquitur de aſſaſſinis, qui ſunt ſub dominio alicuius Principis. Item ſi aliquis mandauit aliquem interfici per aſſaſſinos, & deinde antequam ſequatur mors, reuocauit mandatum, an ſit excommunicatus? Reſp. affirmatiue, quia ex ſolo mandato quis eſt ligatus, vt in tex. Item bona diffidati poſſunt occupari, vt bona hoſtium in bello iuſto. Item ab hac excommunicatione poteſt abſoluere ordinarius, quia non eſt ſeruata Papæ.

2128 *Cap.* Prælatis.

PRælati & clerici de ſuis malefactoribus poſſunt deponere querelam coram iudice ſæculari, & petere emendam ſibi fieri, & prouideri ne contra eos de cætero talia fieri præſumant; etiam ſi in tali caſu pœna ſanguinis à iudice irrogari debeatur, licet deinde iudex mortem inferat ſecundum iura, dummodo expreſsè clerici proteſtentur, quod non intendant ad vindictam, vel pœnam ſanguinis; non fiunt irregulares; alioquin ſi timore irregularitatis non auderent conqueri, daretur occaſio alijs ipſos trucidandi, & ipſorum bona deprædandi.

Gloſ. Declarat *c. Maximilian.* 23. *q.* 3. & *c. vnum ſolum q* 5. & *c. poſtulaſti, eod.* Item ſi accuſat clericum coram laico, dabit pœnas. *c. ſi diligenti de foro comp.* ſed poteſt laicum coram eccleſiaſtico iudice. *c. cum ſit de foro compet.* Item iniuriam paſſus tenetur relinquere rancorem, non emendā. *c. ſi quis contriſtatus. d.* 90. *c. ſi is qui* 23. *q.* 4. Item proteſtatio debet eſſe expreſſa, nec ſufficit tacita; & eſſet cautela facere publicā ſcripturā. *c. ex diligenti, de ſimonia.*

2129 *Cap.* Is qui.

QVi mandat aliquem verberari, licet expreſsè prohibeat, ne occidatur, vel mutiletur, ſi ſequatur mors, vel mutilatio, fit irregularis, quia mandando fuit in culpa, & debuit cogitare hoc poſſe euenire, vt excedantur fines mandati.

Gloſ. Qui dat operam rei illicitæ, omnia quæ inde ſequuntur, illi imputantur. Item pro irregularitate requiritur mutilatio membri, & non ſufficit debilitatio talis, vt reddatur inutile. Item digitus non eſt mēbrum, ſed officium mēbri, & ſic eius amputatio non facit irregularem. Item non habet locū in eo qui licite verberari mādat.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO, vel caſuali. Tit. IV.

2130 *Cap.* Si furioſus.

SI furioſus, vel infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, non fit irregularis; nec ille, qui mortem aliter vitare non valens occidit, vel mutilat ſuum inuaſorem.

Gloſ. Honeſta perſona, cui eſt dedecus fugere, ſi ne fugiat reſiſtendo interficit ſuum inuaſorem, fit irregularis, licet nō veniat puniendus in foro ſeculari. Similiter fit irregularis, ſi occidit inuaſorem non ſuum, ſed patris ſui, filij, coniugis, vel perſonæ coniunctæ, quam aliter iuuare non poterat, quia non habetur neceſſitas ineuitabilis, licet ſecundum Innocent. non fiat excommunicatus, qui non peccat, ſed irregularis, quia irregularitas incurritur ſine peccato. Item puer minor ſeptennio excuſatur ab irregularitate.

DECRETALIVM LIB. V.

DE TORNEAMENTIS. Tit. XIII.

2131 *Cap.* Felicis. *Concil. Later.*

TOrneamenta ad oſtentationem virium, & audaciæ, vnde mortes proueniunt, prohibentur. Et ſi quis in his moritur, careat ſepultura Eccleſiaſtica; tamen petenti non eſt deneganda pœnitentia.

Gloſ.

Gloſ. Sed negatur ſepultura, & conceditur pœnitentia, & etiam Euchariſtia, ſi petat, quæ venit ſub nomine pœnitentiæ. *c. quod in te eſt, de pœnit. & remiſs.*

2132 *Cap.* Ad audientiam. *Alex. iij.*

QVi acceſſit ad locum torneamenti non animo pugnandi, ſed alia cauſa, vt exigendi debita; ſi caſu moriatur, eſt ſepeliendus in loco ſacro.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE TORNEAMENTIS. Tit. IX.

2133 *Cap.* Quia.

REuocat conſtitutionem Clementis V. & pœnas in ea poſitas contra exercentes torneamenta; & permittit torneamentra iuſtras, & haſtiludia.

Gloſ. Sed hodie ſunt omnino prohibita.

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICIS PVGNANTIBVS in duello. Tit. XIV.

2134 *Cap. I.* Porro. *Alex. iij.*

CLericus ſi ſponte alicui duellum obtulit, vel oblatum acceptauit, eſt deponendus: ſed ſi non eſt ſequuta mors, vel mutilatio, poteſt cum eo Epiſcopus diſpenſare.

Gloſ. Eſt prohibitum. *c. monomachiam, 2. q. 5.* vide Trid *ſeſſ. 25. ref. c. 19.* & tunc ſunt excommunicati, etiam ſi non ſequatur duellum; & ſolus Papa diſpenſat.

2135 *Cap. II.* Henricus. *Cæleſt. iij.*

CLericus qui ſecundum conſuetudinem patriæ in aliqua lite deficiente probatione introducit pugilem, qui in duello pugnet cum litigante, ſi aliquis interficiatur eſt irregularis: quia homicidium cõmittitur non ſolum facto, ſed etiã præcepto, conſilio, defenſione: tamen poterit Epiſcopus cũ eo diſpenſare circa beneficium.

Gloſ. Trid. *ſeſſ. 25. ref. 19.* quando diſpenſet.

Digitized by Google

DECRETALIVM LIB. V.
DE SAGITTARIIS. Tit. XV.

2136 *Cap.* Artem. *Innoc.iij.*

SVnt excommunicandi qui exercent mortiferam artem balliſtariorum,& ſagittariorum contra Chriſtianos,& Catholicos. *Gloſ.* In bello iniuſto. Item quando iudex dicit, *Præcipio ſub pœna*, vel *ſub interminatione excommunicationis*, vel *ſub excommunicatione*, eſt excommunicandus. Sed quando fertur excommunicatio ſub conditione, vt *excommunico quicumque furtiue ad ordines accedit*, tunc eſt excommunicatus. *c ſolemnitates. d. 63. & c.1. de eo qui fur. ord recep. c.1. de locat. c. ſicut, de ſimonia.*

DECRETALIVM LIB. V.
DE ADVLTERIIS, ET STVPRO. Tit. XVI.

2137 *Cap. I.* Si ſeduxerit.

QVi ſeducit virginem non deſponſatam, & dormit cum ea, dotabit eam,& habebit eam in vxorem; & ſi pater virginis nolit eam dare,dotabit eam ſecundum morē regionis. *Gloſ.* Hæc olim in Exodo,nunc aliter ſecundũ leges, de quo infra.

2138 *Cap. II.* Peruenit.

QVi decipit, & ſtuprat virginem, ducat eam in vxorem; & ſi eam renuit,corporaliter caſtigatus, & excommunicatus detrudatur in monaſterium, in quo agat pœnitentiam, & à quo non egrediatur ſine licentia.

Gloſ. Habeat in vxorem,ſi virgo,& pater voluerit. Item caſtigetur, ideſt relegetur; vel ſi eſt vilis perſona, verberetur,& ſi per vim hoc fecerit, capite plectatur, vel ſecũdum quod viſum fuerit iudici.

2139 *Cap. III.* Si vir. *Concil. Arelaten.*

MAritus ſciens ſuam vxorem deliquiſſe,nec egiſſe pœnitentiam, ideſt pœnituiſſe, cùm adhuc in fornicatione permaneat, ſi vixe-

vixerit cum illa erit reus,& particeps delicti. Si vero mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reuerti, debet, ſed non ſæpe, recipere peccatricem.

Gloſ. Vir cælans, & non denuncians adulteram ad pœnitentiam peccat mortaliter, *c. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. & *c quemadmodũ de iureiur.* quia eſt patronus turpitudinis, & committit crimen lenocinij. Item poſt pœnitentiam debet eam recipere debito honeſtatis, & non neceſſitatis, quia adhuc poſſet eam accuſare de adulterio.

2140 *Cap. IV.* Maritis. *Concil. Pariſ.*

MAritus ex ſuſpicione poteſt accuſare vxorem de adulterio, & in accuſando præfertur alijs; ſic & in defendendo.

Gloſ. Ex ſuſpicione violenta, & non ex temeraria.

2141 *Cap. V.* Significaſti. *Alex iij.*

SI mulier publice fateatur ſe intra Eccleſiam peccaſſe cum ſacerdote, eſt imponenda mulieri condigna pœnitentia; & eccleſia eſt reconcilianda aſperſione aquæ benedictæ. Si ſacerdos negat crimen, indicatur ei canonica ad arbitrium purgatio coram quinque presbyteris; & ſi ſe purgare poteſt, permittatur miniſtrare in officio ſuo; ſi non poteſt, ſuſpendatur ab officio ſuo; & hoc fiat, etiam ſi presbyter, qui nunc negat, iam confeſſus fuerit coram alio ſacerdote, qui hoc affirmat.

Gloſ. Confeſſio vnius ſuper eodem crimine alteri non nocet, ſed tantum indicitur ei purgatio, ſi ſit infamatus. Item ad dictum vnius, ſi alter negat, eccleſia eſt purganda. Item dicta paucorum non infamant, ſed prædicto indicitur purgatio, non propter confeſſionem mulieris, ſed quia prius erat infamatus. *c. inquiſitionis de accuſat.*

2142 *Cap. VI.* Intelleximus. *Innoc. iij.*

SI coniux ſeparata à viro petat ſibi reſtitui virum, vir eſt cogendus accipere mulierem: ſed ſi conſtet per euidentiam rei, vel legitimam confeſſionem mulieris ſponte fuiſſe adulteratam, non eſt cogendus vir illam aſſumere, niſi per legitimos teſtes, qui non poſſint à viro reprobari: conſtet virum etiam fuiſſe adulteratum, tunc enim vir cogetur accipere vxorem affectu maritali, quia cum ius matrimonij in vtroque læſum ſit, paria delicta tolluntur mutua compenſatione.

Gloſ. Licet mulier ſponte recedat de domo viri ſui, ſi volens redire non fuerit admiſſa, intelligitur ſpoliata, & ſic audienda. Item vir non poteſt obijcere adulterium vxori, ſi ipſe eſt adulteratus, ſi

eam tradidit adulterandam. *c.diſpenſare de eo qui cog.conſ. vxor.* Si violenter fuerit oppreſſa, vel fraudulenter, putans nimirum adulterum eſſe ſuum virum; ſi credens ſuum virum abſentem eſſe mortuum, & alteri nupſit; ſi poſt adulterium reconciliauerit eam ſibi maritus, &c.

2143 *Cap. VII.* Tua fraternitas.

QVi coniugi in adulterio deprehenſæ denegabat debitum coniugale, ſi deinde ipſe manifeſte adulteretur cum alia, debet coniugem affectu maritali tractare, quia paria crimina delentur mutua compenſatione.

Gloſ. Si alter coniugum publice fornicatur, reliquus poteſt ei debitum negare; & ſi alter publice fornicatur, primus recuperat poteſtatem ſuam: & ſic ſolo facto adulter perdit ius petendi debitum; & ſi reddit, ſibi præiudicat,nec eam accuſare poteſt; ſecus ſi ad mandatum Eccleſiæ reddit. An vero poſſit eam expellere domo, res eſt dubia; verius quod ſic. Item ſi adulterium eſt ſecretum, non priuatur quis iure petēdi debitum,niſi per ſententiam iudicis Item ſi alter adulteratur, non requiritur ſentētia iudicis pro cōpenſatione.

DECRETALIVM LIB. V.

DE RAPTORIBVS, INCENDIARIIS, & violatoribus eccleſiarum. Tit. XVII.

2144 *Cap. I.* De illis. *Concil. Meldenſ.*

QVi deprædantur, vel rapiunt in aliena diœceſi, ſunt excommunicandi à prælatis illius loci; nec exeant à parochia, donec plene ſatisfaciant; & excommunicatio eſt ſignificanda proprio Epiſcopo, ne eos recipiat, donec reſtituant in loco furti.

Gloſ. Ratione delicti ſunt de foro illius loci vbi deliquerunt, & illuc mittendi à proprio iudice. *c. poſtulaſti. c. vlt. de foro compet.* tamen ſi crimen eſt facile, poteſt à proprio iudice condemnari.

2145 *Cap. II.* Super eo.

HIs qui violenter rapiunt, vel ei, qui deprehenditur manifeſte violare eccleſiam,non eſt danda pœnitentia niſi prius reſtituat ſi poteſt; & ſi non poteſt, niſi det firmam, & plenam ſecuritatem emendandi, tunc enim poteſt dari pœnitentia; & ſi moriatur, ſepultu-

pultura; ſecus non. Quod ſi presbyteri, vel clerici tentauerint prædictis ſiue in vita, ſiue in morte dare pœnitentiam, vel intereſſe ſepulturæ, vel acceptare eorum eleemoſynas, vel eſſe participes de rapinis, deponuntur ab ordine & beneficio; de peccato autem contrito non eſt denegandum viaticum.

Gloſ. Qui petit pœnitentiam pro aliquibus peccatis, & non pro omnibus, non eſt illi deneganda, quamuis non valeat ad vitam æternam, ſaltem valebit ad minus ſupplicium ſubeundum. *c. falſas de pœn. diſt. 5. c quod quidem de pœnit. & remiſſ.*

2146 *Cap. III.* Excommunicationi. *Concil. Later.*

QVi præſumunt capere, vel ſpoliare rebus Chriſtianos nauigantes, & qui naufragos ſpoliant bonis, niſi ablata reſtituant ſunt excommunicati.

Gloſ. Poſtquam fuerint moniti, vel poſtquam fuerint in mora.

2147 *Cap. IV.* In Archiepiſcopatu. *Alex. iij.*

EPiſcopi, quando eis delegatur à Principe, poſſunt de criminibus iudicare, & punire in pecunia, vel fuſtibus, excepta tamen vindicta ſanguinis: ſed quando crimen meretur mortem, vel mutilationem, remittatur ad Principem.

Gloſ. Hodie omnia poſſunt iudici Eccleſiaſtico committi præter mortem, & mutilationem. Item etiam ſi Epiſcopus habeat temporalem poteſtatem pœnam mortis, & mutilationis, alteri demandare debet.

2148 *Cap. V.* In litteris.

INcendiarius Eccleſiæ ſi pœniteat in morte, poteſt abſolui, & in loco ſacro ſepeliri; & hæredes debent reficere damna de bonis relictis.

Gloſ. Incendiarij, & eccleſiarum fractores ſunt ipſo iure excommunicati. *c conqueſti, de ſent excom.* & ſi ab eccleſia ſunt publicati, non poſsunt ab alio abſolui. *c. tua nos, de ſent. excomm.*

2149 *Cap. VI.* Cum cauſam. *Lucius iij.*

NOn eſt raptus, quando mulier conſentit, & ſi fiat matrimonium, tenet; & ſi conſummetur, non poteſt ingredi Religionem, vel continentiam profiteri ſine conſenſu viri: & poteſt probari matrimonium fuiſse, vel ex probationibus viri, vel ex confeſsione mulieris.

Gloſ. Ad diſſolutionem coniugij ſpiritualis in fauorem matrimonij

monij carnalis creditur confeſsioni coniugum, quia nemo putatur immemor ſuæ ſalutis; ſecus ad diſſolutionem matrimonij carnalis. *c.ſuper eo, qui cogn. conſ. vxor.* ſed ſi confiterentur non ad diſſolutionem matrimonij carnalis, ſed mutuæ ſeruitutis propter adulterium, crederetur eis, *c.ex litteris, de diuor.* & *c.penult. ſup.tit.prox.*

2150 *Cap. VII.* Accedens. *Innoc.iij.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 6. RApta cum raptore poteſt contrahere, ſi ambo conſentiant, licet prius diſſenſerint, dummodo ſint legitimæ perſonæ.

DECRETALIVM LIB. V.

DE FVRTIS. Tit. XVIII.

2151 *Cap. I.* Qui furatur.

QVi furatur hominem, & vendiderit, conuictus morte moriatur.

Gloſ. Liberum, ſcilicet non ſeruum.

2152 *Cap. II.* Fures.

FVres & latrones, qui in peccato occiduntur, nõ eſt pro his orandum. ſed ſi vulnerati confitentur ſuo presbytero, vel diacono, eis non denegatur Communio.

Gloſ. Et etiam ſepultura, quia iam confeſſi ſunt, in neceſſitate etiam laico. *c.ſanctum eſt, de conſ.d.4.* Idem pro decedentibus notorie in peccato mortali non eſt orandum.

2153 *Cap. III.* Si quis.

QVi propter neceſſitatem, v.g. famis, vel nuditatis furatur, non eſt ei grauis pœnitentia imponenda, ſed reſtituat.

Gloſ. Intelligitur de modica neceſſitate, quia ſi eſſet magna, omnia eſſent communia. *c.1.d.42.*

2154 *Cap. IV.* Qui cum fure.

NOn ſolum fur, ſed furti conſcius, qui quærenti poſſeſſori furem non indicat, reus eſt furti.

Gloſ. Si participat de furto, vel occultat furem, tenetur reſtituere. Item presbyter tenetur indicare furem.

2155 *Cap. V.* Ex litteris. *Alex. iij.*

FVr occultus, ideſt de quo non eſt nota, vel infamia manifeſta, facta ſatisfactione, & ſaltem aliqua parte pœnitentiæ, poteſt ordinari, ſi aliud non obſtat.

Gloſ. Cap. vlt. de temp. ord.

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE FVRTIS.

2156 *Cap.* Infidelis. *Ioann. xxij.*

EXcommunicat aliquos fures, qui furati ſunt bona Eccleſiæ Peruſinæ, & tranſtulerunt in Lucanam vrbem; & hic habetur praxis monendi malefactores, vt intra certum tempus ſatisfaciant, aliter excommunicentur; & modus publicandi excommunicationem.

DECRETALIVM LIB. V.
DE VSVRIS. Tit. IX.

2157 *Cap. I.* Plures. *Alex. iij.*

QVi data pecunia poſſeſſiones in pignus accipit, debet fructus pignoris deductis expenſis in ſortem principalem computare: qua expleta reddendum eſt pignus libere. & ſi non eſt expleta, ſi ſoluatur id quod reſtat, reſtituat pignus; alioquin eſt vſura. Item clericus qui eſt vſurarius, eſt deponendus ab officio Eccleſiaſtico. Item ſi laicus aliquis habet iuſtè poſſeſſionem Eccleſiæ, quæ in beneficium clerico fuit data, poteſt clericus illam in pignus recipere, & non computare fructus, ſed pro ſe retinere, & non eſt vſura, quia ſuum recipit, vel ſaltim hoc modo redit res ad Eccleſiam.

Gloſ. Idem ſi eſſet feudum eccleſiæ, & aliter recuperari non poſſet. *c. conqueſtus, eod.* ſed interim eccleſia non accipiat ſeruitia à laico vaſallo. *c. 1. de feud.* ſimiliter laicus poteſt ſibi redimere ſuam poſſeſſionem de manu iniuſti detemptoris; non poſſet tamen redimere eodem modo poſſeſſionem non ſuam, quia cum fructus non ſunt ſui, eſſet vſura; ſic nec clericus poſſeſſionem quæ non fuit ſibi aſſignata in beneficium, niſi de licentia eccleſiæ, cuius nomine fructus

ctus perciperet. Item in primo caſu expenſæ, quæ ſunt deducendæ, debent eſſe neceſſariæ; & ſic poſſet rem detinere donec deducat expenſas.

2158 *Cap. II.* Quoniam.

DIcit idem quod in *c. plures*, & loquitur tam de clericis, quam de ſecularibus; & addit quod ſunt compellendi ad reſtituendum pignora diſtrictione eccleſiaſtica, quando deductis expenſis receperunt ex fructibus ſortem principalem.

2159 *Cap. III.* Quia in omnibus.

VSurarij manifeſti non admittantur ad communionem altaris: & ſi ſic moriuntur, nec ad ſepulturam, nec eorum oblationes recipiantur; & clerici, qui ab ipſis accipiunt, vel eos ſepeliunt, reſtituant accepta, & ſunt ſuſpenſi donec ſatisfaciant ad arbitrium Epiſcopi.

Gloſ. Non datur ſepultura alicui, quando conſtat mortuum in mortali. *c. monachi, de ſtatu reg.* Item reſtitutio eſt facienda danti.

2160 *Cap. IV.* Super eo.

NOn poteſt quis accipere vſuram, ideſt inuolui crimine vſurarum, vt redimat vitam captiuorum, quia vſura in vtroque teſtamento prohibetur; nec in ea poteſt dari diſpenſatio. & ſi eſt prohibitum mentiri, etiam pro ſoluenda vita alterius, multo magis vſuram accipere.

2161 *Cap. V.* Cum tu.

VSurarij ſunt cogendi pœna, vt reſtituant ijs, à quibus acceperunt, vel eorum hæredibus; qui ſi non ſuperſint pauperibus, & ſi non habent vnde reſtituant, non debent affici pęna, excuſantur enim paupertate; ſi habent prædia empta ex vſuris, vendant illa, & reſtituant.

Gloſ. De pœnis vide *c. præterea eod.* Item conſtitutio contra vſutarios extenditur tam ad illos, qui poſt illam, quam ad illos qui ante illam peccauerunt. Item quando conſtitutio retrotrahitur, vide *c. vlt. de conſt.* Item vſurarius tenetur mittere vſuras domino abſenti, ſed expenſis domini; & ſi ſumptus itineris rei ſummam excedit, vel ſi ignorat vbi ſit dominus, non tenetur vagari, ſed det pauperibus. Item vſurarius ſemper tenetur reſtituere, nec habetur ratio ne egeat; & ſi nihil habeat, tenetur quando veniet ad pinguiorem fortunam. Item res empta pecunia vſuraria ſemper eſt reſtituenda, quia

quia ſuccedit pecuniæ, ſi cauſa lucratiua peruenit ad alios, ſecus ſi alia cauſa ex bona fide.

2162 *Cap. VI.* In ciuitate.

QVi vendit merces, quæ tempore venditionis non valent niſi quinque, ſed quia vendit ad tempus ſpectata pecunia, vendit ſex, licet in foro exteriori forma contractus non iudicabitur vſuraria, quia non excedit dimidium iuſti pretij: tamen vendens peccat contra iuſtitiam, niſi dubium ſit merces tempore ſolutionis valituras ſex, plus minuſue; & tutius eſſet à tali contractu ceſſare, quia Deus intuetur cor.

Gloſ. In iure ciuili licet contrahentibus ſe decipere infra dimidium pretij. *c. cum dilecti, de empt. & vend.* Sed non in lege Diuina. dubium tamen excuſat à peccato vſurararum. *c. vlt. eod.* ideſt dubium, quod plus minuſuè valebit temporè ſolution is.

2163 *Cap. VII.* Præterea.

EPiſcopus ſuum parochianum vſurarium ſi admonitus non deſiſtit, ſi eſt clericus, ſuſpendat ab officio, & beneficio: ſi laicus, excommunicet donec ſatisfaciat.

Gloſ. Vſurarius clericus repelletur ab obtento. *c. ſi quis oblitus,* & *c. quoniam multi 14. q. 4.* & ab obtinendo. *c. inter dilectos, de exceſſ. prælat.* Sed Epiſcopus poteſt poſt ſatisfactionem cum talibus diſpenſare, quia non prohibetur.

2164 *Cap. VIII.* Conqueſtus.

FRuctus pignoris computantur in ſortem, qua expleta redditur pignus, niſi pignus ſit terra de feudo monaſterij.

Gloſ. In caſu feudi non debet recipere ſeruitium à vaſſallo, *de feudis. c. 1. & c. 1. eod.* Item ſunt alij caſus, quibus accipitur vt intereſſe, & non vſura, vt *infra c. ſalubriter.* ſic ſi vendo tibi prædium cum hac conditione, vt quoties reſtituero pretium reddas mihi prædium, tunc vltra pretium poſſum recipere fructus, niſi pretium eſſet paruum; ac proinde præſumeretur contractus factus in fraudem vſurarum; ſic pecunia poteſt dari ad pompam cum lucro; ſic ſi quod detur in pœnam ſine fraude vſurarum, & ſunt hæc intereſſe. Verum hæc dubia ſunt, & non videntur omnia eſſe tuta in coſcientia.

2165 *Cap. IX.* Tua nos.

FIlij, & extranei hæredes vſurariorũ iiſdem pœnis ſunt cogendi ad reſtituẽdas vſuras, quibus cogerẽtur defuncti vſurarij, ſi viuerẽt.

Gloſ.

Gloſ. Pro quanto valet hæreditas. Item è conuerſo filius defuncti poteſt repetere vſuras extortas à patre. *c. Michael, eod.*

2166 *Cap. X.* Conſuluit. *Vrban. iij.*

VSurarius mentalis, ideſt, qui ſine conuentione, ſed eo animo mutuat, vt aliquid plus vltra ſortem accipiat, & ſecus non mutuaret, in conſcientia tenetur reſtituere. Item qui mutuat, & non concedit parabolam iuramenti, donec, quamuis ſine exactione aliquod commodum aſſequatur, peccat, & reſtituat. Item qui propter dilationem ſolutionis plus accipit reſtituat.

Gloſ. Intelligitur cauſa mutui, & ſpe lucri principaliter, quia ſecundario liceret; imo debitor naturaliter eſt ei obligatus, ad antidora.

2167 *Cap. XI.* Quam pernicioſum.

QVando manifeſtus vſurarius conuenitur de vſuris, ſi appellat ad ſubterfugiendum ſolutionem, non admittitur appellatio, maxime ſi vſuris publice renunciauit.

Gloſ. Idem de quocumque, qui in aliquo crimine exiſtens manifeſte vult ſe tueri, in eo crimine appellando. *c. cum ſit Romana, de appellat.* & hoc quando non exprimitur iuſta cauſa appellandi, quia ſi iniuſte grauaretur, & iuſta cauſa appellauerit, eſſet admittenda appellatio. *c. cum inter, de except.*

2168 *Cap. XII.* Poſt miſerabilem.

PRincipes ſeculares cogant Iudæos remittere vſuras Chriſtianis, & Chriſti fideles ſub pœna excommunicationis abſtineant à commertijs, & omnimoda communicatione cum Iudæis, donec remittant prædictas vſuras.

Gloſ. Iudæi coercentur ab eccleſia non directe, ſed indirecte, licet foris ſint, & ſi offendunt hominem, etiam directe, non ſi offendunt ſolum Deum.

2169 *Cap. XIII.* Tuas dudum.

NOn obſtante iuramento quod exigunt vſurarij ab his, quibus vſuras exigunt, iudex debet compellere reſtituere vſuras, vel non exigere per cenſuras Eccleſiaſticas remota appellatione.

Gloſ. Cogat relaxato prius iuramento. *c. ex adminiſtratione, de iureiur.* & hanc relaxationem poteſt petere qui iurauit, quia huic petitioni non renunciauit. *c. cum inter, de renunc. c. ad audientiam, quod metus cauſa.* & ſi iurauit etiam non petere abſolutionem, tamen

men poteſt vſurarium denunciare. *c. quemadmodum, de iureiur.* licet ob priuatum commodum denunciet.

2170 *Cap. XIV.* Quia fruſtra.

SI vſurarius impetret litteras vt ſibi reſtituantur vſuræ, quas ab eo alius extorſit, non audiatur, ſi prius ipſe non reſtituat eas, quas ab alijs accepit; quia qui peccat in legem, fruſtra inuocat legis auxilium.

Gloſ. Intelligitur quando contra eandem legem numero peccauit, ſecus ſi contra aliam. Item vt audiatur vſurarius non ſufficit dare cautionem de reſtituendo, cum poſſit reſtituere, ſecus ſi non poteſt, vel pars remittit: ſi nulla pars apparet, det pauperibus. Si vſurarius ſit ſecretus, & à reo excipitur, recepta probatione nō auditur.

2171 *Cap. XV.* Cum in diœceſis.

COntra vſurarios manifeſtos ali's argumentis, ſi nullus accuſator apparet, poteſt ordinarius procedere cum pœnis. *c. quia in omnibus eod.*

2172 *Cap. XVI.* Salubriter.

QVando ſocer dat genero in pignus poſſeſſionem pro dote numerata obligata, gener non tenetur computare fructus pignoris in ſortem principalem, cùm frequenter dotes fructus non ſufficiant ad ſupportanda onera matrimonij.

Gloſ. Alios caſus, in quibus fructus non computantur in ſortem principalem, habes *c. conqueſtus, eod.* Item licet fructus prædij dotalis, pecudum dotalium, fundi, cretifodini, vel argentifodini ſpectent ad maritum. *l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſoluto matr.* non tamen fœtus ancillarum dotalium, nec fructus ex lapifodinis dotalibus percepti, quia lapis non renaſcitur nec in arboribus non cædendis. Item licet emolumentum rei dotalis ſit mariti, non tamen erit eiuſdem periculum, vel euictionis, vel deteriorationis; dummodo res non conſiſtat in pondere, numero, & menſura, quia harum periculum ſpectat ad maritum.

2173 *Cap. XVII.* Michael.

QVi repetit ſibi reſtitui vſuras à ſe, vel ſuo patre extortas, non auditur ſi ipſe non reſtituit vſuras, quas ipſe vel ſuus pater fecit, & ipſe eſt hæres.

Gloſ. Si non eſt hæres non tenetur. *c. tua nos, eod.*

Cap.

2174 *Cap. XVIII.* Quanto.

SI Iudæi graues, & immoderatas vſuras extorſerint à Chriſtianis, ſubtrahatur eis participium Chriſtianorum, donec de immoderato grauamine ſatisfecerint competenter; & ſi opus fuerit, compellantur Chriſtiani cenſuris eccleſiaſticis poſtpoſita appellatione, abſtinere ab eorum commercijs. Iiſdem pœnis compellantur Iudæi ſatisfacere pro decimis, & oblationibus debitis, quas ſoluebant domus, & poſſeſſiones eorum, quæ prius erunt Chriſtianorum.

Gloſ. Hodie non poſſunt habere bona immobilia per extrauag. Pauli III. & Pij. V. Item Iudæi puniuntur indirectè. Item dum prohibentur graues vſuræ, non conceduntur moderatæ à contrario ſenſu: graues enim vſuræ dicuntur, quæ excedunt legitimum modum à lege ſtatutum. *l. eos. C. de vſuris.*

2175 *Cap. XIX.* Nauiganti. *Greg. ix.*

QVi mutuat, v.g. nauiganti, & eunti ad nundinas pecunias, & ſuſcipit in ſe periculum pecuniarum, ſi ex hoc accipit aliquid vltra ſortē, eſt vſurarius. Item qui dat v.g. decem aureos, vt in alio tempore v.g. meſſis reddantur totidē menſuræ grani, vel olei, vel vini, licet quando dantur pecuniæ, plus valeant mēſuræ; tamē ſi dubitatur veriſimiliter, an tēpore ſolutionis ſint valituræ plus vel minus, nō eſt iudicandus vſurarius. Item qui pannum, granū, vinum, vel alias merces vendit, vt in certo tempore plus accipiat, quā tempore contractus valeant, ſi eas tempore contractus non erat venditurus, & dubitatur an tempore ſolutionis plus, vel minus ſint valituræ, non eſt vſurarius propter idem dubium, vt in ſecundo caſu.

Gloſ. Si certum eſt quod tempore ſolutionis plus ſint valituræ illæ merces, quam tempore contractus valeant, eſt vſura. Dubium verum enim ſolum illos excuſat; ex dilatione enim ſolutionis, tam emptor quam venditor expectat commodum, & exponunt ſe periculo: plus enim, vel minus tales merces poſſunt valere tali tempore, ſed tutius videtur à talibus contractibus abſtinere, &c.

IN SEXTO LIBER V.

DE VSVRIS. Tit. V.

2176 *Cap.* Vſurarum. *Greg. x.*

PRæcipit obſeruari *c. quia in omnibus, eod.* & nulla vniuerſitas, vel ſingularis perſona permittat alienigenas vſurarios exercentes,

tes, vel exercere volentes ducere in terris ſuis domos ad hoc, vel conductas habere, vel alias habitare; & huiuſmodi vſurarios manifeſtos intra tres menſes expellant de terris ſuis, nec alios admittant; & nemo illis domos locet, vel ſub alio titulo concedat ad fænus exercendum. Qui contrafecerit, ſi ſunt Eccleſiaſtici, etiam Patriarchæ, Archiepiſcopi, ſuſpenſionis; ſi minores perſonæ ſingulares, excommunicationis; ſi collegium, vel vniuerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto incurrant: & ſi per menſem ſunt obſtinati, ipſorum terræ ſunt interdictæ, dum ibi habitant vſurarij; ſi fuerint laici, compellantur per cenſuram Eccleſiaſticam ab ordinario ab huiuſmodi exceſſu, ceſſante omni priuilegio.

Gloſ. Qui non ſeruat cap. hoc, & *c. quia in omnibus*, vt qui recipit ad communionem, etiam ad officia Diuina publicos vſurarios, peccat mortaliter. Item, quæ differentia ſit inter ciuem, municipem, accolam, aduenam, & incolam, vide *l.3. ff. ad municip. l. ciues, C. de inco. lib.* 10. *&c.* Item oriundus de Ciuitate dicitur, qui ibi ortus eſt, vel cuius pater inde originem duxit; non ſic in auo.

2177 *Cap.* Quanquam.

MAnifeſtis vſurarijs morientibus, ſi teſtentur, vt reſtituantur vſuræ acceptæ, ſiue explicent quantitatem, ſiue non, non datur ſepultura Eccleſiaſtica, donec fuerit ſatisfactum, prout patiuntur facultates eorum, vel niſi dent cautionem de reſtitutione facienda ipſiſmet dominis, vel alijs, qui dominis poſſunt eam acquirere; vel his abſentibus, ordinario, vel eius vices gerenti, vel parocho ſuæ parochiæ coram aliquibus fide dignis: & ſic per hos acquiritur actio dominis, vel notario publico, de mandato ordinarij. & ſi quantitas eſt certa, eſt exprimenda; ſi minus arbitraria, cum obligatione reſtituendi reſiduum. Item qui contra prædictum modum ſepelit in eccleſia præſumendo prædictos, incurrit pœnas. *c. quia in omnibus eod.* id eſt ſuſpenſionis & excommunicationis *cap. eos qui de ſepultur.* Item publici vſurarij non poſſunt teſtari, & factũ teſtamentum non valet; & nullus interſit eorum teſtamentis, niſi ſatisfaciant, vel dant cautionem, vt ſupra, & nullus admittat eos ad confeſſionem, vel abſoluat niſi cum cautione prædicta, vel ſatisfaciant.

Gloſ. Vſurarius dicitur manifeſtus in foro animæ, ſi publice coram teſtibus, & ſacerdote, qui eſt iudex ipſius, fatetur ſe vſurarium. Item an quando facultates vſurarij non ſufficiunt, hæres debeat ſatisfacere primo venientibus, vel pro rata? Reſp. antiquioribus. Item licet ad hæredem nihil peruenerit vſurarum, tenetur

Digitized by Google

tamen illas reſtituere, in quantum ſe extendunt vires hæreditatis. *c.vlt.ſup.de ſepult.* dummodo adiuerit hæreditatem cum beneficio inuentarij: alioquin enim ſaltē in foro animæ tenebitur ad ſoluendas vſuras, etiam vltra vires hæreditatis. Item per idoneam cautionem præſtandam ab vſurario antequam abſoluatur, &c. intellige pignora, vel fideiuſſores: & ſi hoc noc poſſit præſtare, iuret ſe fideiuſſores, & pignora dare non poſſe, & ſe ſatisfacturum. *c.vlt.ſup.de ſent. excomm.* Item vſurarius non ſolum non poteſt condere teſtamentum, ſed neque etiam codicillum, niſi prius ſatisfaciat vel det idoneam cautionem, &c. Vide.

CLEMENTIN. LIB. V.
DE VSVRIS. Tit. V.

2178 *Cap.* Ex graui.

OFficiales Communitatum, qui faciunt, ſcribunt, dictant ſtatuta, vt vſuræ ſoluantur, vel ſolutæ non reſtituantur, cum repetuntur, vel ſi ita iudicant, & hæc cum præſumptione, ſunt excommunicati. Similiter ſi dicta ſtatuta intra tres menſes non delent à libris Communitatum ſi poſſunt, vel ſi prædicta ſtatuta, vel conſuetudines obſeruare præſumpſerint. Item fæneratores quando agitur de cauſa vſuraria, cogentur cenſura Eccleſiaſtica producere ſuos libros rationum. Item qui pertinaciter affirmare præſumit, exercere vſuram non eſſe peccatum, eſt hæreticus; & ſi ſunt diffamati, vel ſuſpecti de huiuſmodi errore, ordinarij, & inquiſitores procedant contra eos, tanquam contra diffamatos, & ſuſpectos de hæreſi.

Gloſ. Multa de ſtatutis circa vſuras, vide.

DECRETALIVM LIB. V.
DE CRIMINE FALSI. Tit. XX.

2179 *Cap. I.* Falſidicus.

TEſtis falſus tribus perſonis eſt obnoxius: Deo, Iudici, Innocenti. Item falſus teſtis eſt, qui mendacium dicit, & qui veritatem occultat, quia ille vult nocere, hic non vult prodeſſe.

Gloſ. Teſti falſo, quia tres offendit, triplex pœna datur: quia Deum offendit, ſeptem anni pœnitentiæ. *c.quicumque 6.q.* 1. Quia iudi-

iudicem delufit, infamabitur. *c. quiſquis conuictus* 12 *q*. 5. & verberibus caſtigabitur. *c. illi qui*. 5. *q* 5. vel extraordinariè punietur. Quia denique proximum læſit, iuxta modum læſionis punietur. *c. nihilominus*. 3. *q*. 9.

2180 *Cap. II*. Super eo. *Lucius iij*.

SEntentia lata autholitate litterarum falſarum non eſt mandanda executioni. Item quando ordinarius videt reſcriptum Papæ eſſe redarguendum falſitatis, non debet ei adhibere fidem, nec obſeruare quod per illud mandatur, ſed retineat diligenter eum, qui reſcriptum præſentauit.

2181 *Cap. III*. Ad audientiam. *Vrban. iij*.

CLericus falſans ſigillum Principis, non punitnr pœna ſanguinis, ſed degradatur, & imprimitur in eo charaċter, ſeu ſignum, vt ab alijs diſcernatur, & in exilium extra prouinciam mittitur.

Gloſ. Falſans litteras Apoſtolicas poſt degradationem ſtatim traditur Curiæ ſeculari puniendus. *c. ad falſariorum eod*. non ſic qui Regis. Item charaċter non ita profunde debet infligi, vt ſanguinem eliciat, ſed in ſuperficie cutis, nec à iudice Eccleſiaſtico. *c. ſententiam ne cler. vel mon*.

2182 *Cap. IV*. Dura. *Innoc. iij*.

EXiſtens in Curia non accipiat litteras Apoſtolicas, niſi de manu Papæ, vel eius officialium ad id deputatorum: & ſi perſona eſt tantæ authoritatis, vt ita deceat, mittat nuncium ad Cancellarium Papæ, vel ad Papam, qui modo prædiċto accipiat illos. Qui contrafecerit, ſi eſt laicus, eſt excommunicandus; ſi eſt clericus, eſt ſuſpendendus ab officio, & beneficio, & ab ordinario, à quo mox non poteſt abſolui. Item, qui habens litteras falſas Apoſtolicas, eas intra viginti dies non reſignet, vel deſtruat, eſt excommunicatus, à qua ſolus Papa abſoluit.

Gloſ. Primus caſus hodie non ſeruatur, quia in Curia quilibet per nuncium accipit litteras, & Papa ſcit, & tolerat, niſi ſit excommunicatus, vel niſi litteræ ita eſſent recipiendæ de manu Papæ, vel bullatoris tantum, vt alioquin eſſent falſæ. *c. licet, prox*. Item incurrit aliam excommunicationem, *c falſariorum, eod*. Item ſi falſitas fuit latens, & ipſe fecit diligentiā, ipſe excuſatur, ſecus nō. Item Papa quando aliquid ſibi reſeruat, intelligitur alijs denegare illud; & quando non ſeruat abſolutionem, alijs concedit, *c. nuper de ſent. excom*.

Digitized by Google

2183 *Cap. V.* Licet.

PApa declarat nouem modos cognoſcendi falſitatem in ſuis litteris. Primus, vt falſa bulla, falſis litteris apponatur. Secundus, vt filum de vera bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immiſſum falſis litteris inſeratur. Tertius, vt filum ab ea parte in qua carta plicatur, inciſum cum vera bulla falſis litteris immittatur, ſub eadem plicatura cum filo ſimilis canapis reſtauratum. Quartus, cùm à ſuperiori parte bullæ altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum litteris falſis incerta reducitur infra plumbum. Quintus, cùm litteris bullatis, & redditis in eis aliquid per raſuram tenuem immutatur. Sextus, cùm carta artificijs dealbatur, & iterum inſcribitur. Septimus, cum cartæ abolitæ, & abraſæ alia ſubtiliſſima carta conglutinatur. Octauus, cum non recipiunt litteras de manu Papæ, vel bullatoris. Nonus, qui falſas litteras ſub bulla vera proijciunt. Sed in his duobus falſitas difficile cognoſcitur, niſi vel ex modo dictaminis, vel ex forma ſcripturæ, vel ex qualitate cartæ; in alijs verò facilius, vt in adiunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtuſione, præſertim ſi bulla non ſit æqualis, ſed alibi magis tumida, alibi magis depreſſa.

Gloſ. Præter hos nouem modos ſunt alij ſeptem modi falſitatis. Primò, ex dicto, vel tacito litteræ ſunt falſæ. *c. ſuper litteris de reſcript.* & tunc non punitur. Secundo carta eſt falſa, quando dicitur in ea, *Omnes canonici fuerunt*, in ea tamen non erant omnes. *cap. quando, de his quæ fiunt à præl. ſine conſ. cap.* Tertio, ſi carta appareat raſa vel mutata in loco ſuſpecto. *c. olim de priuil. c. inter dilectos, de fid. inſtr.* Quartò, reſcriptum præſumitur falſum, licet non ſit, ſi habet in ſe vitium latinitatis. *c. ad audientiam de reſcrip.* Quintò, ſi inſtrumentum ſuſpectum inducitur, producens detinetur falſarius. *c. iubemus de probat.* Sexto, ſi Epiſcopus appellatur filius, vel ſi Papa vni loquitur in plurali. *c. 6. eod.* Septimo, ſi reſcriptum eſt impetratum ſine mandato, dicitur falſum. *cap. nonnulli de reſcript.* Item ſi litteræ Apoſtolicæ ſint clauſæ, in quocunque loco ſit raſura non nocet, quia non eſt præſumptio contra impetrantem. Item optimus modus ad cognoſcendum an aliquæ chartæ ſint raſæ, etiam ſi ſubtiliſſime, eſt ponere illas inter oculos & ſolem, ſtatim enim cognoſcetur raſura. Item modi principales falſificandi litteras continentur his verſibus.

Forma, ſtylus, filum, memba, littera, ſigillum:
Hæc ſex falſata dant ſcripta valere puſillum.

Cap.

2184 *Cap. VI.* Quam graui.

LItteræ Apoſtolicæ, in quibus Papa vocat Epiſcopum, *dilectum filium*, & non fratrem, vel cum loquitur vni, ponit in plurali *veſtras*, ſunt falſæ. Quare falſitas litterarum cognoſcitur, tum in bulla, & filo, & carta; tum in ſtylo.

2185 *Cap. VII.* Ad falſariorum.

OMnes falſarij litterarum Apoſtolicarum, qui per ſe vel alios exercent vitium falſitatis, ſunt excommunicati; & ſi ſunt clerici, perpetuo ſunt priuati omni officio, & beneficio eccleſiaſtico; & tradatur Curiæ ſæculari puniendus vt laicus falſarius. Item qui falſis litteris vtuntur, tanquam Apoſtolicis, ſi ſunt clerici ſunt ſpoliandi officio, & beneficio; ſi laici, tandiu ſint excommunicati, donec ſatisfaciant; & in vtriſque grauius puniatur malitia, quam negligentia: & debent diligenter prius examinare litteras, quibus vtuntur, quia ignorantia non excuſabit. Idem obſeruandum circa eos, qui falſas litteras impetrant.

Gloſ. Si probauerit ſe adhibuiſſe omnem diligentiam quam potuit, vt ſi petijt à perineribus, non eſt ei imputandum. *c. dura, eod.*

2186 *Cap. VIII.* Accedens.

QVando quis impetrauit litteras Apoſtolicas habentes formam de ſimplici iuſtitia, & deprehenditur in eis falſitas, ſi impetrans cognoſcens illas eſſe falſas illis non vtitur, non eſt puniendus, nec priuandus officio, vel beneficio, quia non præſumitur falſificaſſe, cùm huiuſmodi litteræ facile obtineantur.

Gloſ. Vna præſumptio elidit aliam circa idem factum, *c. litteras de præſumpt.* Et ſic in his quæ de facile poſſunt haberi, non præſumitur dolum commiſſum: & in re modica poteſt probari ignorantia per iuramentum. *c. ſi vero de ſent. excom.* ob quam eſt eis vſus. Sed qui vtitur litteris falſis, quæ facile haberi non poſſunt, non excuſatur per ignorantiam, quia præſumptio ſtat contra ipſum.

2187 *Cap. IX.* Ex conſcientia.

RAſura paucarum litterarum, quæ animum ſapientis non debent mouere ad dubitandum, v.g. in loco non ſuſpecto, non probat litteras eſſe falſas. Et ſi pars contraria obligauit ſe ſub periculo cauſæ probare litteras eſſe falſas, & tantum oſtendit hanc raſuram, non probat, & cauſam perdit, cui libere renunciauit.

Gloſ. Raſura in narratione nullam generat ſuſpicionem. *c. ex litteris, & c. inter dilectos de fide inſtrum, & c. licet ſup.*

EXTRAVAG. IOAN. XXII.
DE CRIMINE FALSI. Tit. X.

2188 *Cap.* Prodiens.

FAlſificans monetas, in ære, vel figura, vel pondere, vel falſas introducens in regnum Franciæ ſcienter, eſt excommunicatus reſeruatus Papæ.

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE CRIMINE FALSI.

2189 *Cap.* Spondent. *Ioann. xxij.*

QVi faciunt alchimium aurum, vel argentum, & qui fieri mandat ſecuto facto, & qui miniſtrat ſcienter, & qui vtuntur illo, dando tantundem de bona moneta ſoluant pauperibus, & ſunt perpetuo infames; & ſi non habent in bonis, ſoluant in perſona arbitrio iudicis; & ſi ſunt clerici, priuantur etiam beneficijs, & fiunt inhabiles.

DECRETALIVM LIB. V.
DE SORTILEGIIS. Tit. XXI.

2190 *Cap.* In talibus.

QVi præſumit inquirere furta ſortilegijs, vel obſeruare aliquas diuinationes, pœniteant quadraginta dies.

Gloſ. Quandoque permittitur aliquid fieri per ſortem. *c.vlt. eod.* quia ſors de natura ſua non eſt mala, ſed timetur ex vſu ne cadat in idololatriam. Item qui vtitur ſortilegijs, ſi eſt laicus, communione priuatur; ſi vero clericus, officio, & beneficio poteſt priuari. *c.non oportet cum duobus ſeqq. 26.q.5.*

2191 *Cap.* Ex tuarum. *Alex.iij.*

PResbyter, qui per inſpectionem aſtrolabij furta requirit, etiam ſi ſint bona eccleſiæ, & ex bono zelo, & ſimplicitate faciat, tamen

men ſuſpenditur ab altaris miniſterio per annum, ſi ita videtur Epiſcopo.

Gloſ. Pœna eſt arbitraria ſupra annum, non tamen minus anno: quo elapſo celebret ex diſpenſatione, quia de iure communi eſſet priuatus. *c. non oportet, 26. q. 5.*

2192 *Cap.* Eccleſia. *Honor. iij.*

EPiſcopus non eſt eligendus per ſortem: electio enim per ſortem damnatur; nec compromiſſarius eſt eligendus per ſortem.

Gloſ. Quando datur facultas, v.g. tribus eligendi paſtorem, non poſſunt eligere vnum ex ipſis tribus, quia omnes tres ſimul habent poteſtatem eligendi, & duo ſine tertio non poſſunt eligere, nec factum valet; & nemo ſe ipſum poteſt eligere. *c. cum ad noſtram de inſtit.* Sed ſi poteſtas fuit data eligendi vnum, vel ex ſe, vel ex alijs, tunc duo poſſunt eligere tertium. Obijcies, capitulum poteſt eligere vnum de ſe: ſed iſti tres quibus datur ſimpliciter poteſtas eligendi, repræſentant capitulum; ergo poſſunt. Reſp. capitulum eligere de iure ordinario, & communi; hos vero per poteſtatem ſibi à capitulo delegatam.

DECRETALIVM LIB. V.

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

Tit. XXII.

2193 *Cap.* Scripta. *Greg.*

QVando accuſator deſiſtit ab accuſatione, & conuenit cũ accuſato in amicitia, iudex ex officio poteſt inquirere ſuper illo crimine, ne concordia ſit ex præmio facta, & non ex charitate.

Gloſ. Quando liceat recedere à lite in cauſa ciuili, vel criminali, vide ibi.

2194 *Cap.* Crimina.

CRrimina ſemel audita, etiam ſi deinde accuſator deſiſtat, & paciſcetur cum accuſato, tamen Iudex debet punire.

2195 *Cap.* Audiuimus. *Alex. iij.*

DEbent priuari beneficijs clerici qui colluſionem faciunt in cauſa beneficiali: v.g. vt ſi beneficiarius patiatur ſe moleſtari ab

 alio,

alio, & poſtea, quaſi tranſegerint, actor cedit liti, & reus dat illi penſionem cum futura ſucceſſione.

Gloſ. Colluſio eſt *inter actorem & reum latens, & fraudolẽta conuentio*. Item hæc penſio non poteſt ſine Epiſcopo, & ad vitam. *c.de cætero, de tranſact.*

2196 *Cap.* In tantum.

QVando per colluſionem abſoluuntur crimina, poteſt vbi hoc conſtiterit, de nouo inquiri, & accuſari.

Gloſ. Vt ſi reus corrumpit teſtes, iudices, ac inquiſitores, &c.

DECRETALIVM LIB. V.

DE DELICTIS PVERORVM. Tit. XXIII.

2197 *Cap.* Pueris. *Greg. ix.*

PVeri grandiuſculi puniuntur in commiſſis peccatis, vt in furto, mendacio, periurio, &c. ſed mitius quam puberes.

Gloſ. Si ſunt doli capaces.

2198 *Cap.* Referente. *Alex. iij.*

MItius punitur puer, quam maior. Vnde ſi puer minor quatuordecim annorum caſu ſagitta alium interficiat, non obſtante conſuetudine loci non eſt puniendus in pecunia, nec pater pro ipſo.

Gloſ. Non dicit quod non punitur ſecundum iura, cùm eſſet minor quatuordecim annorum, & dabat operam rei illicitæ; ſed non punitur ſecundum conſuetudinem pœna pecuniaria: ſit tamen irregularis, & punitur pœna ſpirituali ſeu canonica, tamen mitius cum eo agitur propter ætatem.

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICO VENATORE. Tit. XXIV.

2199 *Cap.* Epiſcopum. *Concil. Aurelian.*

Trid. ſeſſ. 24. Ref. 12. NOn licet Epiſcopo, presbytero, vel diacono, habere canes, accipitres, vel huiuſmodi ad venandum. Quod ſi quis in his ſæpe de-

pe detinetur, ad voluptatem, ſuſpendatur, Epiſcopus à communione tribus menſibus, presbyter duobus, diaconus ab omni officio.

Gloſ. Si non licet ad voluptatem, ergo ad neceſſitatem, vel recreationem, eſt licita venatio non clamoſa, ſed non ſæpius. *c. an putatis, d. 86.* non tamen Epiſcopis. *c. 1. d. 36.* Item venatio oppreſſiua hominum eſt illicita. *c. non eſt peccatum, d. 6.* ſic adulatoria per verba. *c. qui veneratoribus d. 86.* arenaria, & eſt mala. *c. infamis, 3. q. 6.* ſaltuoſa, & clamoſa, & eſt licita laicis, non clericis: quieta, & hæc eſt licita clericis.

2200 *Cap.* Omnibus.

OMnibus ſeruis Dei interdicuntur venationes, & ſyluaticæ vagationes cum canibus, & accipitribus & falconibus.

Gloſ. Ideſt clericis, qui ſpecialiter dicuntur ſerui Dei. *c. cum ſecundum, de presb.*

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICO PERCVSSORE.

Tit. XXV.

2201 *Cap.* Si quis. *Conc. Agat.*

CLericus in ſacris, ſi eſt percuſſor, corripiatur à crimine; & ſi non ſe emendat, deponatur.

Gloſ. Non quodlibet mortale ſufficit ad damnandum, ſi ſemel eſt commiſſum; vnde percuſſor ſi corripitur, non deponitur, dummodo talis percuſſio non faciat enormem læſionem.

2202 *Cap.* Præterea. *Greg.*

EPiſcopus qui crudeliter iubet aliquem fuſtigari, licet ex hoc non moriatur, quia poſt octo menſes moritur, tamen ſuſpenditur duobus menſibus ab ordine.

Gloſ. Ex prolixitate temporis, ideſt octo menſium præſumitur non mortuum ex illa fuſtigatione, & contra ex breuitate præſumitur. *c. ſi qua fœmina, d. 50.* & ſi dediſſet occaſionem mortis, eſſet perpetuo irregularis, *c. de cætero, de homicidio.*

2203 *Cap.* Præſentium.

CLericus qui eſt præſens in conflictu, ſed ex parte repellentium vim, & lapides iecit, & nullum percuſſit, ſunt tamen ab alijs

aliqui

aliqui interfecti, ſuſpenditur per biennium à celebratione Miſſarum.

Gloſ. Si fuiſſet dubium an interfecerit, repelleretur omnino. *c. vlt. de cler. pugnan. in duel.* ſed ſi erat certus, quod non interfecit, repellitur per duos annos ad cautelam ſaltem, & vt clerici talem conflictum euitent. lege *c. ſignificaſti, de homicidio*.

2204 *Cap.* Continentia. *Celeſt. iij.*

CLericus, qui in iuſto conflictu, v.g. ad reſiſtendum prædonibus cum alijs arma ſumpſit, in quo aliqui fuerunt interfecti, ſed ipſe neque facto, neque conſilio interfecit, poteſt vlterius ordinari in ſubdiaconatu tantum, & miniſtrare ex diſpenſatione.

Gloſ. Licet non ſit culpabilis, tamen ad cautelam punitur, vt ſupra. *c. 3.* licet ſit factus religioſus.

DECRETALIVM LIB. V.

DE MALEDICIS. Tit. XXVI.

2205 *Cap.* Innotuit. *Clem. iij.*

QVi profert verba contra officium, vel beneficium Papæ, eſt puniendus, ne de cætero contra Eccleſiam Romanam loquatur, & alijs ſit terror.

2206 *Cap.* Statuimus. *Greg. x.*

QVi præſumit publice blaſphemare, Epiſcopus præcipiat, vt per ſeptem dies Dominicos exiſtat præ foribus Eccleſiæ in manifeſto, dum fiunt Miſſarum ſolemnia, & vltimo die feria, pallio, & calceis, & ligatus corrigia circa collum, & ieiunet ſeptem ferijs præcedentibus in pane & aqua; nec in eccleſiam ingrediatur: & ſi poteſt, quolibet die horum reficiat tres, vel duos, vel vnum pauperem; vel ſi non poteſt reficere, iniungatur alia pœnitentia, & ſi non vult facere prædictam pœnitentiam, interdicatur ei ingreſſus eccleſiæ, & in morte careat eccleſiaſtica ſepultura. Item Princeps ſecularis hunc puniat, ſi eſt diues in quadraginta ſolidis; alioquin in triginta, vel viginti, vel ſaltem in quinque; & hoc ſiue blaſphemet Deum, ſiue Sanctos, & multo magis Beatam Virginem; & ſi iudex ſecularis eſt negligens, Epiſcopus illum cogat.

DECRE-

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICO EXCOMMVNICATO, depoſito, vel interdicto miniſtrante. Tit. XXVII.

2207 *Cap. I.* Si quis Epiſcopus.

CLericus depoſitus iuſte pro certo crimine, ſi auſus fuerit attractare miniſterium ſibi iam commiſſum, abſcondatur ab eccleſia.

Gloſ. Idem ſi iniuſte, modo ſententia non ſit contra ordinem iuris. *c. Epiſcopus*, 11. *q.* 3. quia tunc eſſet nulla ſententia. *c. ei qui*, 2. *q.* 6. *c. accedens, vt lite non conteſt.*

2208 *Cap. II.* Si quis presbyter. *Concil. Antioch.*

DEgradatus, vel pro certo crimine ab officio depoſitus, ſi per contemptum, vel ſuperbiam præſumptuoſe miniſtrat in aliquo prohibito, & correctus ab Epiſcopo adhuc præſumptuoſe perdurat, excommunicetur omnimode; & qui cum eo communicat eſt excommunicatus. quod etiam eſt obſeruandum de alijs excommunicatis. Quod ſi adhuc perſiſtit in eodem, & Epiſcopus non poteſt eum emendare, damnetur exilio iudicio Regis per requiſionem eccleſiæ.

Gloſ. Degradatus ſi celebrat, conficit, & contrarium eſt error.

2209 *Cap. III.* Clerici. *Alex. iij.*

CLerici excommunicati, vel interdicti ſi ante abſolutionem celebrant diuina officia, & moniti non deſiſtunt, ſunt perpetuo deponendi.

Gloſ. Solus Papa diſpenſat in ſimpliciter depoſitis, in alijs Epiſcopus. An poſſit diſpenſare Legatus, vide ibi.

2210 *Cap. IV.* Latores.

QVando multi excommunicati, vel interdicti præſumunt celebrare diuina officia, ſi non excedunt numerum quadraginta, omnes deponuntur ab officio ſacerdotali in perpetuum: ſi vero excedunt, & eſt multitudo magna, tunc deponuntur in perpetuum tantum hi, qui magis dederunt cauſam delicti, alij vero ad tempus; ſed omnibus iniungitur pœnitentia arbitrio Ordinarij.

Gloſ.

Gloſ. Multitudini non parcitur, niſi quando timetur ſcandalum, & multorum ſtrages, ſi ſeruetur rigor. Item vltra quadraginta dicuntur multi. *c. cum cauſam, de teſt.* ſed aliquando pauciores dicuntur multi, ſunt enim reſpectiui. Item pœna eorum qui excommunicati, ſuſpenſi, interdicti celebrant, eſt depoſitio ab officio. Item depoſitus ab officio, eſt etiam depoſitus à beneficio, quia vnum datur propter aliud. Item ſuſpenſus à beneficio poteſt celebrare, & beneficia acquirere. Item quando quis eſt ſuſpenſus ab officio vel beneficio, dubium eſt, an abſtinere debeat ab vtroque, vel à nullo: ſed tutius videtur quod ab vtroque.

2211 *Cap. V.* Illud dominus.

IN dubio an quis ſit excommunicatus, v.g. quia dubitat, an contra eum ſit lata ſententia, vt quia per ſolam famam audiuit, debet ſe gerere tanquam excommunicatum, & non tractare ſacramenta; ſecus incidit in pœnas canonum contra excommunicatos celebrantes. *c. latores, eod. in 6.* & *c. ſi quis Epiſcopus.* 11 *q.* 3. ſed cum eo miſericorditer ſolus Papa ſolet diſpenſare, & dum eſt excommunicatus, debet multo magis alios vitare, quam vitari.

Gloſ. Excommunicatus, vel ſuſpenſus nec publicè, nec priuatim debet celebrare, vel ſacramenta alijs miniſtrare. *c. presbyterum, d.* 28. ſed alia officia præter Miſſam occulte, & vt priuata perſona poteſt dicere. *c. quod in te, de pœn. & remiſſ.* & *c.* 2. *eod.* Item propter famam celebrationis debet quis abſtinere. *c. cum deſideres, de ſatisfact. excomm.* ſed dicta paucorum non faciunt famam. *c. inquiſitionis, de accuſat.* nec tenetur aliquibus credere. *c. non ſolum,* 11. *q.* 3.

2212 *Cap. VI.* Fraternitati.

SI excommunicati præſumpſerint celebrare, ſunt ſpoliandi omnibus beneficijs.

Gloſ. Poteſt Epiſcopus eos in perpetuum deponere. *c. latores, eod.* ſed non poteſt cum eis diſpenſare. *c. clerici, eod.*

2213 *Cap. VII.* Poſtulaſtis.

EXcommunicatis non poſſunt conferri beneficia, & collatio non tenet; & qui ſcienter illis confert, ſuſpenditur à collatione beneficiorum, donec mereatur conſequi veniam ſuper hoc. Item qui celebrant diuina officia in loco interdicto, ſi eſt clericus, priuatur beneficijs Eccleſiaſticis; ſi regularis, vel monialis, detrudetur in arctius monaſterium ad peragendam pœnitentiam.

Gloſ. An excommunicati ſint priuandi beneficijs quæ habebant, vide

Digitized by Google

vide Pan. & *c.cum bona de ætat. & qualitat.* Et an Epiſcopus poſſit diſpenſare cum excommunicato vt obtineat beneficium, vide *c. clerici eod.* & *c.nuper de ſent excom.* Item celebrantes in loco interdicto ſunt ſuſpenſi & irregulares. *c. vlt. de exceſſ. prælat.* vnde poſſent deponi. *c.latores eod.* Item excommunicatus petens beneficium ſi dicat ſe iniuſte excommunicatum, non auditur. *c.illud eod.*

2214 *Cap. VIII.* Propoſui.

SI aliquis fuit excommunicatus, & poſtea abſolutus, ſi ei confertur beneficium, collatio tenet.

Gloſ. Conſideratur an tempore inueſtituræ quis fuerit excommunicatus, vel non. *c. cum bona de ætat. & qualitat.* Sicut in reſcriptis impetratis conſideratur, an tempore datæ fuerint excommunicati. *c.dilectus. de reſcript.* quia ſi poſt excommunicetur, reſcriptum non perditur, ſed ſuſpenditur. *c. prudentiam de off. deleg.* ſic tempus electionis conſideratur, an tunc ſit idoneus. *c. dudum de elect.* Item quando quis eſt excommunicatus, ſemper præſumitur excommunicatus, niſi probet ſe abſolutum: & ſic qui abſoluitur, ſaltem ad cautelam, ſemper litteras abſolutionis habeat. Item cum aliquis dicit talem eſſe excommunicatum, & ille negat, in tali dubio vtriuſque teſtes admittuntur. *c.per tuas de ſent. excom.* & *c. cum tu de teſtib.c.cum contingat.de off.deleg.* Item quando Epiſcopus communicat cum excommunicato, licet ſit quædam præſumptio pro abſolutione, tamen non ſufficit ad probandum non eſſe excommunicatum. *c.vt deſideres, de ſent. excom.*

2215 *Cap. IX.* Apoſtolicæ. *Greg.ix.*

QVi ſuſpenſus celebrat cum ignorantia probabili, non fit irregularis, ſecus ſi ignorantia fuit craſſa, ſupina, aut erronea.

Gloſ. Abſens, & ignorans poteſt excommunicari, & ſuſpendi. *c.cum ſic Romana de appellat.* & quandiu ignorans ſe excommunicatum celebrat, non peccat, vt hic habes, & ſic ſupenditur effectus excommunicationis. Probabile eſt quod electio de ipſo facto non teneat, licet ignoret ſe excommunicatum, vel ſuſpenſum. Item quando abſens excommunicatur per litteras, ſi excommunicans vult illũ ſtatim eſſe excommunicatum, ſtatim eſt excommunicatus: (ſed non obeſt ei donec ſciat) ſi non, non, niſi donec litteras acceperit, ſic erit.

2216 *Cap. X.* Si celebrat.

EXcommunicatus excommunicatione minori ſi celebrat peccat, ſed non fit irregularis, & poteſt eligere, & exercere ea, quæ

ſunt

ſunt iuriſdictionis. Item ſi talis excommunicatus fuerit ſcienter electus, eius electio erit irritanda. Item peccat conferendo ſacramenta, ſed collata tenent, quia eſt remotus à perceptione, & non à collatione ſacramentorum, dummodo hæc non faciat in contemptum Eccleſiæ, ideſt contra prohibitionem Eccleſiæ ſe ingerat communioni excommunicatorum, quia tunc eſſet excommunicatus maiori, & priuandus.

Gloſ. Qui ignoranter eligunt excommunicatum minori, electio non valet; & qui ſcienter, priuantur iure eligendi. *c cum in viuis*, & *c. ſcriptum, de elect.* Item vide ibi multa circa excommunicationem minorem.

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICO NON ORDINATO miniſtrante. Tit. XXVII.

2217 *Cap.* Si quis baptizauerit. *Hormiſda.*

QVi temerè ſine ordine baptizat, vel alia officia ordinis exercet, abijciatur ab eccleſia, & nunquam ordinetur.

Gloſ. Ideſt, ſi quis non ordinatus baptizat, vt ordinatus, & tanquam ex officio; ſecus ſi in neceſſitate vt laicus. *c. ad limina*, 30. *q.* 1.

2218 *Cap.* Ex litteris. *Vrbanus.*

DIaconus ſi Miſſam celebrat, non poteſt promoueri ad ſacerdotium, & maneat ſuſpenſus per duos, vel tres annos arbitrio ordinarij, & miſericorditer conceditur ei beneficium, ne cogatur reuerti ad negotia ſeculi; ſed interim curetur, vt dignam pœnitentiam faciat, & melius eſſet ſi fieret religioſus.

Gloſ. De hoc habes *capitulum, presbyter de ſacram. non iteran.* vbi manus impoſitio eſſet ſupplenda, & non iterandus ordo. Item ſi digne pœniteat, Epiſcopus poteſt diſpenſare, vt promoueatur ad ſacerdotium, quia hic non prohibetur.

DE-

DECRETALIVM LIB. V.

DE CLERICO PER SALTVM promoto. Tit. XXIX.

2219 *Cap.* Tuæ litteræ. *Innoc.iij.*

QVi ignoranter de ſubdiacono fit presbyter omiſſo diaconatu, iniungatur ei digna pœnitentia, quia ignorantia fuit craſſa, ſeu negligentia; qua peracta ordinetur diaconus, quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur: mox permittatur miſericorditer miniſtrare in ſacerdotio.

Gloſ. Qui ante ætatem contrahit matrimonium, non tenet, niſi malitia ſuppleat ætatem: ſed qui ordinatur, ordo tenet, ſed eſt ſuſpenſus ab executione. Item qui ordinatur infra annos diſcretionis, an teneatur deinde ſeruare continentiam, & permanere in ordine? Reſp. quod ſi antequam ordinaretur, contradixit, vel potius eo ipſo quod ſciuit, & cognouit ſe eſſe ordinatum, non tenetur. Imo ſi ſimpliciter fuit coactus, non imprimitur character. Item Epiſcopus in iſto caſu ſuo iure poteſt diſpenſare. *c. paſtoralis, de ſacram. non iteran.* Item ſi quis nullum minorem ordinem haberet, & promoueretur ad ſacerdotium, vere reciperet ordinem; non tamen, ſi promoueretur ad Epiſcopatum: Ordo enim Epiſcopatus neceſſario ſupponit ſacerdotium *arg. c. ex litteris, infra de exceſſ. prælator.* Si vero quis ordinaretur in Epiſcopum prætermiſſo diaconatu, vel ſubdiaconatu, vere eſſet Epiſcopus, quamuis non poſſet conferre illum ordinem, quem non habuit. *arg. c. gratia.* & *c. ventum,* 1. *q.* 1. & *c. Duibertum, q.* 1. & *c. quomodo, de conſecr. diſt.* 4.

DECRETALIVM LIB. V.

DE EO QVI FVRTIVE ORDINEM ſuſcepit. Tit. XXX.

2220 *Cap.* Veniens. *Alex.iij.*

QVi furtiue ordinem ſuſcipit, ſi contra hoc facientes erat lata ſententia excommunicationis, non poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare, vt vltimus ordinetur; & monendus eſt vt fiat regularis,

gularis, vt miſericorditer cum eo diſpenſetur auctoritate Papæ; ſi non erat excommunicatio, Epiſcopus poteſt, impoſita prius condigna pœnitentia arbitraria.

Gloſ. Furtiue ordinatur, qui citra conſcientiam ſui Epiſcopi, & ſine examinatione ordinatur. *c.extra conſcientiam,d.64.* Item Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum excommunicatis, qui Diuinum officium exercere præſumunt. *c. vlt. eod.* Item ingreſſus Religionis non tollit irregularitatem.

2221 *Cap.* Cum lator.

QVi acceptis minoribus accipit furtiue ſubdiaconatum, Epiſcopus poteſt permittere, vt in minoribus ſe exerceat; ſecus de maiori, niſi ingrediatur Religionem; & poſtquam ibi honeſte vixerit, Abbas poterit diſpenſare in ordinibus ſacris.

Gloſ. Minores ordines poſſent in vno die omnes conferri. *c.1. de temp.ord.* Trid.vero *ſeſſ.23.n.11.* admonet per temporum interſtitia eſſe conferendos. Item hæc permiſſio Epiſcopi eſt intelligenda vt in *cap.ſup.* ideſt ſi excommunicatio non fuit lata, quia ſi fuit, non poteſt. Idem de Abbate cum Religioſo.

2222 *Cap.* Innotuit.

QVi præcedente ſententia excommunicationis, ne quis ſe ingerat ad duos ordines ſacros ſuſcipiendos, eos ſuſcipit non miniſtret in ſuſceptis; & ſi fiat Religioſus, peracta debita pœnitentia de licentia Papæ poterit cum eo diſpenſari.

Gloſ. Prædictus non ſolum non poteſt miniſtrare, ſed de rigore eſt deponendus. *c.cum illorum de ſent.excomm.* & *c.latores, de cler. excomm.miniſtr.* Item qui habet facultatem diſpenſandi, vt quis in ſuſceptis miniſtret, non poteſt diſpenſare vt ſuperius aſcendat.

DECRETALIVM LIB. V.

DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM & ſubditorum. Tit. XXXI.

2223 *Cap. I.* Peruenit. *Alex.iij.*

MAndatur ne Epiſcopi, ſeu Prælati presbyteros irrationabiliter grauēt, vel inhoneſtè tractent, & nō tallias, & exactiones indebitas præſumant in eos exercere, nec ſine iudicio

eos

eos ſuſpendant, vel eorum Eccleſias ſubijciant interdicto, nec eos excommunicent ſine ordine iudiciario, nec permittant eos habere duas Eccleſias, quarum vna ſufficit, ſub pœna, quæ ſit ad timorem aliorum.

2224 *Cap. II.* Ad hæc.

NOn poteſt Epiſcopus priuare presbyteros ſuis eccleſijs, iuribus, redditibus, conſuetudinibus, vel ea minuere.

Gloſ. Sine cauſa, vel ſine eorum conſenſu. *c.ad audientiam, ſup. de eccleſ. ædif.* An mortuo Rectore Epiſcopus cum Capitulo poſſit præiudicare futuro? Vide. ſed negatiue videtur reſpond. Item conſuetudo, de qua loquitur, debet eſſe præſcripta. Item hodie ſeruandum eſt *c. dudum, de reb. eccl. non alien.*

2225 *Cap. III.* Ad aures.

QVi poteſt conferre beneficium, vel eccleſiam prouidere, illud ſibi pro ſuo vſu retinere, vel conferre non poteſt; & ſi facit, collatio non tenet; & eccleſia eſt alij danda, & ipſe puniendus.

Gloſ. Et ſi ipſe debet inſtituere, non poteſt ſe inſtituere, ſed alium, vt ſit differentia inter dantem, & recipientem. *cap. vlt. de inſtit.* ſed ſi cauſa cuſtodiæ eam retineret, liceret. *cap. bonæ, de appellat.*

2226 *Cap. IV.* Clerici.

QVi ſodomia laborant, ſi ſunt clerici, deijciantur à clero, & in monaſterio detrudantur; ſi laici, excommunicentur.

Gloſ. Imo ſecundum leges capite puniuntur.

2227 *Cap. V.* Sane ſi.

SVbditi non tenentur obedire ſuperiori in his, in quibus ſunt liberi, per priuilegium Papæ, vt Abbas non debet obedire Epiſcopo, quando agitur de libertate ordinis conceſſa à Papa.

2228 *Cap. VI.* Illud etiam.

VIcarius qui contra fidem, & iuramentum conuictus, vel confeſſus fuerit falſo ſibi aſſumpſiſſe perſonatum, non admittatur in eodem Epiſcopatu ad executionem ſui ordinis.

2229 *Cap. VII.* Cum ad quorundam. *Cæleſt. iij.*

SEntentia lata, v.g. excommunicatio contra aliquem priuilegiatum ex eo quia non obediuit in his, quibus erat priuilegiatus,

non tenet; vt v.g. quia non ſoluit procurationem Epiſcopo viſitanti cum pluribus perſonis, quam concedat Conc. Lateran. 1.

2230 *Cap. VIII.* Sicut vnire.

Trid. ſeſſ. 7. Ref. 6 & ſeſſ. 14 Ref. 9. ſeſſ. 24. Ref 5. ſeſſ. 24. R 15.

SIcut Epiſcopi non poſſunt vnire Epiſcopatus ſine conſenſu Papæ, ſic nec inferiores poſſunt vnire eccleſias ſine conſenſu Epiſcopi: nec ſufficeret ſolus conſenſus Metropolitani, quia metropolitanus non debet aliquid tentare in Diœceſi ſui ſuffraganei ſine conſenſu ſuffraganei.

Gloſ. Solus Papa reſeruauit ſibi quædam, quæ alij impunè non poſſunt; id eſt reſtituit depoſitos Epiſcopos, deponit eoſdem, diuidit Epiſcopatum in duos, vnit duos in vnum, eximit Epiſcopos, & Abbates, probat ſcripta aliorum, & concilia, declarat articulos fidei; & cum dubitetur de aliquo articulo, ipſe ſoluit; facit Synodum generalem, transfert ſedem Epiſcopalem de loco ad locum, mutat Epiſcopos, nullus appellat ab ipſo, &c. Item Archiepiſcopus eſt iudex ordinarius omnium Epiſcoporum ſuæ Diœceſis, ſed non ſubditorum, niſi aliquibus caſibus. *c. Paſtoris, de offic. ord. c. Romani in 6. eod.*

2231 *Cap. IX.* Quam ſit graue. *Innoc. iij.*

CLericus, qui publicè gloriatur de crimine quod commiſit, puta quod cognouerit fœminam, debet ſuſpendi à beneficio, & ab officio, ſi ſcandalum ſit ſequutum, v.g. ſi maritus remiſit vxorem cognitam à clerico.

Gloſ. Quamuis confeſſio extra ius facta præiudicet, tamen nemo ſine accuſatore damnari debet. Vnde iſte clericus non punitur ex illa ſua confeſſione, niſi occaſionaliter, ſcilicet propter ſcandalum, & infamiam ortam contra mulierem eiectam. Item aliquando quis punitur ſine accuſatore. vide *c. vt noſtrum, vt eccleſiaſt. benef. ſine dim. conſ.* & *c. vlt. de confeſſ.*

2232 *Cap. X.* Ex litteris.

EST prohibitum Epiſcopo indicere purgationem ferro candenti, nec debet præſtare auctoritatem ſpecialiter, nec perſonaliter intereſſe, vt pœna corporalis alicui infligatur. Quod ſi directè, vel indirectè ſuo conſilio, vel auctoritate homicidium ſequatur, fit irregularis; vnde reputatur indignus altaris miniſterio: & quia ſine miniſterio altaris non poteſt implere officium pontificale, eſt amouendus ab Eccleſia, & alius idoneus eligendus.

Gloſ. Purgatio candentis ferri eſt prohibita. *c. ſententiam ne cler.*

vel

vel non. Ideo Epiſcopus erat puniendus. Item clericus poteſt Principibus in criminalibus dare conſilium in genere dicendo, fures taliter ſunt puniendi; ſed nihil ſuggerat in particulari: poteſt tamen de furibus ponere querelam ciuiliter, *c.tua de homic.* non poteſt tamen dicere malum, etiam ſi fur ſic euadat; nec authorizare ſua præſentia mortẽ. *c.ſignificaſti de homic.c.2.de cleric.pug.in duell.* Item non poteſt quis eſſe Epiſcopus, niſi prius fuerit ſacerdos. *c.1.de cler. per ſaltum &c.* Item quando Epiſcopus fit irregularis ſua culpa, debet cadere; ſi vero fit impotens, datur ei coadiutor. *cap. 1. de cler. ægr. in 6.*

2233 *Cap. XI.* Inter dilectos.

PErſonis indignis, & vilibus non ſunt dandæ dignitates; & ſi probetur aliquem eſſe publicum aleatorem, & manifeſtum vſurarium, vt qui in ludo mutuat vndecim denarios pro duodecim, non obſtante conſuetudine, quæ corruptela eſt, collatio dignitatis illi facta eſt irritanda, & ſic improbantur ludi voluptuoſi. Item quando contra aliquem probatur, quod in litteris ipſius fuit poſita quædam clauſula, præter conſcientiam iudicum; & ſic videretur falſarius: tamen ſi non probatur, quod dictus accuſatus appoſuerit illam clauſulam, vel quod procurauerit vt ab alio poneretur, vel quod ſcienter ſit vſus litteris falſificatis, non habetur falſarius, præſertim ſi poſtquam fuit illi hoc obiectum, non fuit illis vſus. Item ſi conceſſio beneficij prius fuit facta alicui, deinde fuit facta alteri, ſecunda conceſſio irritatur, licet primus deinde ſit repertus indignus; & qui prima conceſſione non reprobata, ſecundo conceſſit, propter hanc inconſtantiam, priuetur pro illa vice poteſtate concedendi.

Gloſ. Propter vſuram repellitur clericus ab obtinendo; ſed de obtento licet iure poſſet deponi, tamen ſi ſe corrigat, poteſt Epiſcopus facere ei gratiam. *c. ſi quis oblitus. c.quoniam multi.* 14. *q.*4. *c. de Petro d.* 47. Item qui peccatum ſuum defendit authoritate, vel conſuetudine, magis peccat, ideo magis puniendus, *c. nemo* 33. *q.* 4. *c.*1.*de pœn.d.6.* Item Iudex poteſt eſſe teſtis de eo, quod geſtum eſt coram ſe. Item ſpeciale eſt in litteris Papæ, quod qui eis vtitur falſis, non poſſit amplius prætendere excuſationem. *c.ad falſariorum de cri.fal.* ſed in litteris aliorum poſt vſum poteſt, quia dolus debet probari non ex præſumptionibus, ſed ex perſpicuis indicijs, vnde qui dolum allegat, probare debet dolum. Item ſecundo eſt ſpeciale, quod falſans litteras Papæ, ſtatim traditur Curiæ ſeculari, alij non. An qui concedit eandem præbendam primo, & ſecundo, ſi prima

eſt nulla, quia perſona erat indigna, & ſcienter clara, ſecunda teneat. Reſp. negatiue.

2234 Cap. XII. Accedentibus.

Trid. ſeſſ. 24. de matrim. 12.

COgnoſcere de cauſa matrimoniali, iniungere publicas pœnitentias, concedere litteras indulgentiarum,& ſimilia,eſt munus Epiſcopi, & nullus eo inferior, vt Abbas, poteſt, niſi de ſpeciali conceſſione, vel alia legitima poteſtate.

Gloſ. Vt de conſuetudine præſcripta, quia de iure communi cauſa matrimonialis ſpectat ad Epiſcopum.

2235 Cap. XIII. Dilectus. *Honor.iij.*

NOn poteſt,nec debet cogi ſacerdos vt reuelet peccatum auditum in confeſſione.

Gloſ. Quia ſcit vti Deus. *c.omnis de pœn. & remiſſ.*

2236 Cap. XIV. Dilecta.

QVi non faciunt vnum corpus, & conſequenter non ſunt collegium, non poſſunt habere commune ſigillum, niſi à ſuperiore concedatur.

Gloſ. Qui non ſunt de vno collegio, vel vna ſocietate, licet ſubſint vni tanquam capiti, non faciunt vnum corpus, & Abbatiſſa, quæ eſt caput multorum beneficiatorum non facit vnum corpus, cum his, ſicut nec Epiſcopus cum clero Diœceſis. *c. requiſiſti de teſtam.c.cum clericis de verb.ſign.* Sed bene facit vnum corpus cum ſuo capitulo, & ſic illi non poſſunt habere ſigillum commune, nec conſtituere procuratorem, ſiue actorem ad cauſam. Item vnum corpus multis modis dicitur, vide. Item non prohibetur quemlibet Rectorem pro ſe, vel cum ſuo collegio habere ſigillum, ſed non vt vnum corpus ad expedienda negotia.

2237 Cap. XV. Grauem.

QVi v.g. Archidiaconus,contra iuramentum negat Epiſcopum eſſe dominum ſuum, vel in foro ſæculari deponit quæſtionem de re ſpirituali contra eum, vel qui dat cauſam, vel conſilium inuaſoribus Epiſcopi, & ſociorum, perpetuo abſcindatur ab Eccleſia, & eius beneficia aſſignentur idoneis.

Gloſ. Hic perdet beneficia per ſententiam non ipſo iure, ſicut qui trahit alium in vetitum examen, perdit cauſam per ſententiam non ipſo iure. *arg.c.ſi diligenti ſup.de foro compet.*

Cap.

2238 *Cap. XVI.* Nimis iniqua. *Greg.ix.*

PRæcipitur Epiſcopis ne inferant grauamina Religioſis; & numerat 25. grauamina, vt circa ſacramenta, ſepulturas, Miſſas, eleemoſynas, oblationes. Vide.

2239 *Cap. XVII.* Nimis praua.

MAndatur Epiſcopis, vt deſiſtant grauare Religioſos, vt Prædicatores, & Minores, & numerat 192. grauamina. Vide. Trid. ſeſſ. 24.Ref.2.

2240 *Cap. XVIII.* Tanta eſt.

QVi non ſeruat interdictum, eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, & ab omni iuriſdictione; & collatio beneficiorum facta ab eo poſt violationem, eſt irrita, & intruſi ſunt ſuſpendendi ab ipſis beneficijs, & omnibus alijs. Similiter excommunicatio, vel ſuſpenſio lata ab eodem eſt nulla. Item qui extendit manus temerarias in clericos, compelletur ire Romam, inuocato, ſi opus eſt, ad id brachio ſeculari.

IN SEXTO LIB. V.

DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM & ſubditorum. Tit. VI.

2241 *Cap.* Cum ex eo. *Bonif.*

MEndicantes non recipiant de nouo domos, vel loca quæcumque, vel recepta mutent, vel alienent in alios ſine licentia Papæ faciente mentionem de hac prohibitione ſpecialiter; ſi ſecus, irritum ſit. Per hæc tamen non interdicitur, vt qui de licentia ſuorum ſuperiorum voluerit agere vitam heremiticam, ſeu ſolitariam, non poſſit eligere, ſeu acquirere, ac mutare domos in heremo, ſeu locis ſolitarijs, vbi non habitant ſeculares.

Gloſ. Non poſſunt mutare loca antiqua, quæ ante hanc conſtitutionem acquiſiuerunt; alia vero, quæ poſt, poſſunt, v.g. in eodem monte, vel vrbe.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM & ſubditorum. Tit. VI.

2242 *Cap.* Frequens.

ENumerat triginta grauamina, quæ prælati, Epiſcopi, Religioſis inferebant, quæ vide vltra illa. *c.nimis*. 1. & 2. Et prohibet Epiſcopis, ne inferant, ſed vt regulares cum charitate foueant, & eorum priuilegia ſeruari faciant.

DECRETALIVM LIB. V.

DE NOVI OPERIS NVNCIAtione. Tit. XXXII.

2243 *Cap. I.* Intelleximus. *Lucius iij.*

POſt denunciationem noui operis, ſi quid ſiue iure, ſiue iniuria conſtituatur, debet ſecundum leges demoliri. Item ſi Eccleſia in præiudicium alterius conſtituatur, debet demoliri, prout præcipiunt leges, & canones: quia leges non dedignantur imitari ſacros canones, & canones adiuuantur legibus Principum.

Gloſ. Tanta eſt vis denunciationis, vt ſi poſt eam etiam iniuſtam ante remiſſionem, vel ſatiſdationem de opere demoliendo, aliquid fiat, etiam ab eo, qui ius habeat ædificandi, debeat iterum demoliri: ſed denunciatio eſt facienda in re præſenti, & in opere, & non tantū Domino, vt deinde totum opus demoliatur. Item tot debent eſſe denunciationes, & tot remiſſiones, quot ſunt loca in quibus ædificatur. Item circa Eccleſias, quando deficiunt canones, debet ſecundum leges iudicari, & in cauſa Eccleſiaſtica iudicanda poſſumus vti legibus. Itē nulla Eccleſia in præiudicium alterius eſt cōſtruenda.

2244 *Cap. II.* Cum ex iniuncto. *Innoc. iij.*

IDem quod in præcedenti: ideſt, poſt denunciationem noui operis quidquid fuerit ædificatum, totum eſt demoliendum, etiam ſi ædificatum fuit abſente domino, etiam ſi prætendat de iure ſibi competere ædificare, quia ei denegatur actio. Item ſcandala fugienda ſunt,

da ſunt, omittendo illa, quæ ſine peccato mortali omitti poſſunt, & facienda, quæ ſine peccato mortali fieri poſſunt, & non alia, ideſt quæ ſine peccato non poſſunt.

Gloſ. Denunciatio noui operis ad ea tantum pertinet, quæ ſolo coniuncta ſunt, vel in ſolo fiunt, non ad alia. Opus nouum facit, qui ædificando, vel detrahendo priſtinam operis faciem immutat, non autem ſi quis reficit antiquum. Item qui denunciat nouum opus, prius debet iurare, quod non cauſa calumniandi denunciat; & hoc iuramentum authore Prætore exigetur, antequam iuret. Item qui ſimplici verbo nunciat, hoc ipſo conſtituit illum, qui ædificat, poſſeſſorem. *l. 1. §. in operis. l. de pupillo. §. meminiſſe, ff. eod.* Secus ſi per iacturam lapidis; quare melius, nunciare per lapillum. Item nunciatio poteſt fieri, vel domino, vel procuratori, vel ſeruo, vel puero, vel ipſi fabro qui ædificat, ſed in præſenti re. Item competit denunciatio, non ſolum dominis, ſed emphiteutæ, & creditori; & ſi ædificetur in publico, quilibet ciuis denunciare poteſt. Item ſi quis antequam ædificetur, ageret cum vicino, ne altius ædificet, nec res defendatur, hoc agat Prætor, vt præſtet cautionem vicinus non prius ædificare, quam vltro agat ius ſibi eſſe. *l. ſi prius, ff. eod.* Item monachi ſemper præſumuntur iuſtam litem mouere; quia ſua reliquerunt propter Deum.

2245 *Cap. III.* Significantibus. *Honor. iij.*

QVi nunciat nouum opus, poteſt vel oſtendere de ſuo præiudicio, v. g. probando plateam ad ſe pertinere; & interim ceſſetur ab opere, vel recepta cautione de demoliendo opere permittere ſtatim ædificari. Item quidquid poſt appellationem tentatur eſt irritum.

2246 *Cap. IV.* Is cui. *Greg. ix.*

SI is qui denunciat vult probare ſuum ius, is qui ædificabat, etiam ſi offerat cautionem de deſtruendo opere, tenetur expectare per tres menſes, & interim ceſſare ab ædificio.

Gloſ. Eſt in optione denunciantis, an velit ſtatim docere de ſuo iure, vel vſque ad tres menſes, vel ſtatim recipere cautionem, vt ædificetur.

DECRETALIVM LIB. V.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBVS priuilegiatorum. Tit. XXXIII.

2247 *Cap. I.* Epiſcopalia. *Leo* j.

EPiſcopalis dignitas non debet concedi, vel reſidere niſi in Ciuitatibus numeroſis, & inſignibus, ne vileſcat numeroſitate ſui.

2248 *Cap. II.* Sicut in iudicijs. *Greg. ix.*

ECcleſia in iudicijs non vult turbare priuilegia laicorum, ſed vult reſiſtere laicis præiudicantibus Eccleſiæ; & dum tales laicos coercet, non agit contra legem, ſed legi fert ſubſidium.

Gloſ. Eccleſia non vult ſibi ius laicorum, quia iuriſdictio eſt diſtincta. *c. nouit, de iudic. c. cauſam, qui fil. ſint legit.*

2249 *Cap. III.* Cum & plantarem. *Alex. iij.*

REligioſi non accipiant decimas de manu laicorum ſine conſenſu Epiſcopi, & non debent excedere priuilegia illis conceſſa, agendo contra auctoritatem Epiſcopalem cum ſcandalo. Item Religioſi etiam exempti nõ admittant ad Diuina excommunicatos, & interdictos nominatim à quocumque. Item Religioſi in eccleſijs quæ ad ipſos pleno iure non pertinent, cum vacant, non inſtituantur, ſed inſtituendos Epiſcopo præſentent, & ei de cura ſpirituali reſpondeant, nec inſtitutos inconſulto Epiſcopo amoueant, & Religioſis rationem reddant de temporalibus. Item Templarij, & Hoſpitalarij in Eccleſia interdicta ſolum ſemel in anno admittantur ad diuina officia, nec tunc ibi ſepeliantur corpora defunctorum. Item confratres Religioſorum, qui non omnino ſe eis dederunt, ſed remanent in ſuis proprietatibus, ſunt ſubditi Epiſcopo, vt cæteri laici. Itẽ prædicta intelliguntur de omnibus religioſis; quæ ſi præſumant non obſeruare, eorum eccleſiæ ſint interdictæ, & quicquid faciant ſit irritum.

Gloſ. Qui excedunt priuilegium, vel eo abutuntur, illud amittere merentur. Item excommunicatos nominatim vitare tenentur priuilegiati, ideſt quando nominatim, vel alijs circumſtantijs deſcribuntur. *c. nulli, de ſent. excomm. c. propoſuit, de cler. c. exc.* Item plenum ius eſt in temporalibus, & ſpiritualibus. Item quando in loco in-

co interdicto poſſint celebrare diuina officia, vide *c. fin. de ſent. ex. comm.* & qui poſſint ſepelliri, *c. vt priuilegia, eod.*

2250 *Cap. IV.* Dilecti filij.

QVi non timet opponere ſe reſcriptis Eccleſiæ Romanæ, priuandus eſt priuilegijs.

2251 *Cap. V.* Ad hæc.

PRiuilegiati non poſſunt ſepelire excommunicatos in cœmeterijs; ſed ſi admittant, debent eos eijcere; & ſi nolunt facere, Epiſcopus exequatur.

Gloſ. Sicut non poſſumus communicare cum excommunicato viuo, ſic nec cum mortuo. Ideo hunc ſepeliens fit excommunicatus. *c. ſacris, de ſepult.* ſecus ſi in morte petierunt abſolui, & per eos non ſtetit quin abſoluerentur, & tunc poſt mortem ſunt abſoluendi. *c. à nobis, de ſent. excom.* & ſic ſepeliendi; alioquin non ſunt ſepeliendi, imo exhumandi ſi eſſent ſepulti, dummodo ipſorum oſſa diſcerni poſſint *c ſacris, de ſepult.*

2252 *Cap. VI.* Si de terra.

COntra priuilegium Eccleſiæ præſcribitur ſpatio xxx. annorum, quia videtur in tanto tempore renunciare ſuo iuri.

Gloſ. Hodie præſcribitur quadraginta annis. *c. accedentibus, eod.* vbi priuilegium per non vſum perditur, ſicut & leges abrogantur.

2253 *Cap. VII.* Porrò quauis.

PRiuilegia quantum valeant, & quomodo ſint ſeruanda, cognoſcetur ex tenore, vltra quem non eſt egrediendum.

Gloſ. Priuilegia ſunt ſtricti iuris, & ſunt inſpicienda; nec alicui eſt credendum ſe habere priuilegium, niſi illud oſtendat, *c. cum immune, de off. deleg.*

2254 *Cap. VIII.* Recepimus.

EX eo quod aliquis ſoluit cenſum Eccleſiæ Romanæ, non probatur eſſe exemptus à iuriſdictione Epiſcopi, quia non omnes qui annuum cenſum ſoluunt, ſunt ſeruati ſub iuriſdictione Eccleſiæ Romanæ, ſicut nec omnes, qui ſpeciatim ſunt ſub iuriſdictione Eccleſiæ Romanæ, ſoluunt cenſum. Quare inſpicienda ſunt priuilegia, & eorum tenor diligenter conſiderandus, an ſint exempti, & vtrum ad indicium libertatis ſoluat cenſum, vel non, ſed ſolum in ſignum perpetuæ protectionis.

2255 *Cap. IX.* Sanè.

PRiuilegia, quæ Papa concedit alicui, inſpecta certa ratione, alius non debet ſibi præſumere.

Gloſ. Etiam in pari ratione, quia priuilegia non tranſeunt in legem communem, ſed ſunt ius ſpeciale, quod non eſt dandum niſi certa inſpecta ratione.

2256 *Cap. X.* Patentibus. *Clem.iij.*

NEmo, licet exemptus, poteſt habere campanas in oratorijs, quæ domi habet; & exempti coercendi ſunt ab Epiſcopo cenſuris, vt ita ſint ſuo iure contenti, vt nõ impediant iuſtitiam aliorũ.

Gloſ. Nec in eis Miſſas celebrare. *c. vnicuique de conſ. d.*8. Item Priuilegiati ſi excedant metas, vel publice delinquant, coercendi ſunt ab Epiſcopo. *c.tuarum, eod. c.recolentes. de ſtat.reg.* Item Papa ſic dat priuilegium, vt non lædat, nec impediat iuſtitiam aliorum. *c. ex tuarum, de vſu pal. c. cum olim, de conſuet. c. ad audientiam, de eccl. ædif.*

2257 *Cap. XI.* Tuarum. *Innoc.iij.*

SI fratres Hieroſolymitani ſancti Ioannis ad colligendas eleemoſynas mittant non Religioſos, ſed alios falsò cruce ſignatos, ſunt priuandi offitio prædicationis; & miſſi, ſi ſunt laici, excommunicandi; ſi clerici, ſuſpendendi ab officio & beneficio, non obſtante priuilegio, vel appellatione. Item qui celebrat in Eccleſia interdicta eſt ſuſpendendus. Item ſuſpenſus ab Ordinario ſi celebrat, ſuſpenditur. Tandẽ priuilegiati non poſſunt alios priuilegiare, vel facere exemptos, vt v.g. non reſpondendi in iudicio. Item qui abutitur permiſſa ſibi poteſtate, merentur amittere priuilegium.

Gloſ. Quomodo Eccleſia ſit rebenedicenda. *cap. propoſuiſti de conſecr.ecc.vel alt.* Item hic loquitur de eccleſia interdicta à iure & ab homine. Item ſi priuilegiatus deliquit in re non exempta, vt in contractu, maleficio, &c. punitur ab Epiſcopo, vt hic: ſi in re exempta, non, niſi aliter ſit expreſſum in tenore priuilegij, vel niſi afferat præiudicium non exemptis. Item celebrantes in loco interdicto de iure ſunt ſuſpenſi. *c. vlt. de exceſſ. prælat.* ſed hic ſuſpenduntur de facto.

2258 *Cap. XII.* Cum olim. *Innoc.iij.*

QVando priuilegiatus inſtrumentum perdidit, poteſt probare ſuum priuilegium per teſtes, qui deponant de tenore inſtrumenti,

menti, & quod non erat falſificatum præſertim in bulla, carta, & littera; & ad ſeruandum æqualitatem pars aduerſa poteſt producere ſuos teſtes. Item, quando Papa ſcienter, & re cognita admittit ad oſculum aliquem, qui putatur excommunicatus, præſumitur iam non eſſe excommunicatus.

Gloſ. Quod dicitu de inſtrumento Papæ amiſſo, intelligitur etiam de litteris impetratis à Legato, & amiſſis. Item Legatus non poteſt pari ratione probare amiſſionem inſtrumenti ſuæ legationis. *c cum in iure de off. deleg.* Verum ſi eſt vir probus, debet ei credi. Item non ſufficit probare ſolam amiſſionem inſtrumenti, niſi in odium illius, qui furatus eſt inſtrumentum. Item amiſſio probatur per iuramentum inducentis. Item ſi inſtrumentum fuit exhibitum in iudicio, & ei fides fuit præſtita, ſi deinde perdatur, adhuc poteſt aduerſarius inſtrumentum reprobare iurando, quod non malitioſe hoc apponat.

2259 *Cap. XIII.* Ex parte Abbatiſſæ.

QVando innouatur priuilegium, non conceditur nouum ius, ſed ſolum ius antiquum conſeruatur.

Gloſ. Exceptio lata contra priuilegium Papæ, vel poſt appellationem non ligat. Item pendente lite poteſt peti innouatio priuilegij, ſecus ſi pars aduerſa contradicit. *c. proximo ſup. eod.*

2260 *Cap. XVI.* Cum olim.

ECcleſia, quæ ſe defendit duobus priuilegijs, v. g. Epiſcopi, & Papæ, ſi ſuccumbit in vno, v. g. Epiſcopi, poteſt defendi cum altero: ſic ſententia lata à delegatis poteſt in parte infirmari, & in parte robori.

2261 *Cap. XV.* Accedentibus.

SI aliquis locus eccleſiaſticus ſpatio quadraginta annorum ſoluit pacifice decimas alteri loco eccleſiaſtico, intelligitur præſcriptum contra ipſius priuilegium, ſi illud habebat non ſoluendi decimas. Item ſi vna pars probat, altera cogitur ſoluere; ſi non probat, altera liberatur.

Gloſ. Iam non ſufficiunt triginta anni ad præſcribendum, vt in *c. ſi de terra, eod.* Sed requiruntur quadraginta continui, & ſine lite, vt *hic*. Item præſcribitur contra priuilegium eccleſiæ particulare, & ſingulare conceſſum in fauorem loci, vel perſonæ: non præſcribitur contra priuilegium pertinens ad immunitatem, & libertatem eccleſiaſticam, neque contra ſtatuta generalia, quibus Eccleſia regitur, quia his non poteſt renunciare, *c. diligenti, de for. compet. c. contingit,*

git. de ſent.excom. Et ſemper manent inuiolata . 25. *q.* 2. *c.* 1. & 2. Item præſcriptio contra eccleſiam facta ab vno non poteſt obijci ab alijs in eodem priuilegio: quia ſi renunciat reſpectu vnius, non tamen reſpectu alterius.

2262 *Cap. XVI.* Cum capella.

QVando aliquis eſt exemptus reſpectu vnius loci, v.g. capellæ Regiæ, non intelligitur exemptus reſpectu alterius, v. g. Parochiæ, quam ab Ordinario habet: & ſic ſi delinquit in iſto ſecundo loco, poteſt puniri ab Ordinario, quia in hoc non eſt priuilegiatus, & ſic poteſt excommunicari, ſuſpendi, &c.

Gloſ. Si Abbas obtinuit priuilegium, vt monaſterium ſuum cum omnibus capellis ſit exemptum, & proceſſu temporis acquirit alias capellas, ſi non ſunt prioribus acceſſoriæ, ſed ſunt ab illis principaliter ſegregatæ, iſtæ non participant de priuilegio. Item in capellis poſſunt eſſe canonici, & canonici poſſunt habere Parochias.

2263 *Cap. XVII.* Ex ore ſedentis.

Trid. ſeſſ. 24 Ref.2. QVando conceditur exemptio capiti, v.g. monaſterio, non intelliguntur exempta membra, vt ſunt capellæ: & ſic Abbas ratione membrorum non exemptorum debet ſubeſſe Epiſcopo, exhibendo illi reuerentiam, & veniendo ad ſynodum Epiſcopi. Item ex eo quod aliquis Abbas habeat locum in ſynodo Epiſcopi, intelligitur teneri ad illam accedere, & ipſius ſtatuta ſeruare.

2264 *Cap. XVIII.* Ex parte.

QVi recipiuntur ſub protectione Papæ cum rebus ſuis, non intelliguntur exempti ab Epiſcopo.

Gloſ. Per verbum inductiuum libertatis datur exemptio, non autem per verbum protectionis. *c.recipimus eod.*

2265 *Cap. XIX.* Paſtoralis.

QVando Papa concedit religioſis priuilegium conuertendi in proprios vſus Eccleſias ſibi ſubiectas, non poſſunt propria authoritate accipere poſſeſſionem illarum, ſed Epiſcopus debet eos introducere, quia Papa non derogat iuri Epiſcopatus quo ad tale priuilegium, niſi aliud in eo explicetur.

Gloſ. Intelligitur de poſſeſſione, quam nunquam habuerunt, non de ea, quam habuerunt. *c.cum inueniſſent, de reſt.ſpol.* Item Priuilegium cum ſit odioſum, non debet extendi, niſi quatenus in eo continetur, & intelligitur conceſſum ſine præiudicio alterius. Item in ge-

in generali conceſſione non intelligitur id conceſſum, quod ſpecialiter non fuiſſet conceſſum. *c. eccleſia veſtra, ſup. de elect.*

2266 *Cap. XX.* Petiſtis.

SI ij, propter quorum delictum fuit poſitum, interdictum non ſeruant, tamen alij debent illud ſeruare. Si vero ij, in quorum fauorem fuit poſitũ, non ſeruãt interdictum, nec alij ſeruare tenentur.

2267 *Cap. XXI.* Quoniam per conceſſionem.

QVando conceditur priuilegium monaſterio, & eccleſijs illi ſubiectis vtroque iure, vt eorum Monachi non poſſint excommunicari, intelligitur de Monachis manentibus, & deſtinatis in his locis tantum.

Gloſ. Eccleſia ſubiecta pleno iure, ſeu vtroque iure, intelligitur quando eſt ſubiecta in ſpiritualibus, & temporalibus, licet Epiſcopus aliqua temporalia recipiat. *c. cum venerabilis ſup. de cenſib.*

2268 *Cap. XXII.* Quia circa.

QVando Epiſcopus remittit Decimas indefinite alicui Eccleſiæ, intelligitur non ſolum de predijs, quæ habeat, ſed de habendis: quia beneficia ſunt pleniſſime interpretanda; preſertim ſi Epiſcopus potuit excipere contra tale priuilegium, & nihil excepit.

Gloſ. Verbum indefinitum æquipollet vniuerſali, & extenditur ad futura.

2269 *Cap. XXIII.* Antiqua.

POſt Eccleſiam Romanam, quæ eſt mater, magiſtra, & Princeps omnium, primum locum habet Conſtantinopolitana; ſecundum Alexandrina; tertium Antiochena; quartum Hieroſolymitana: quarũ Patriarchæ à Romano Pontifice recipiunt pallium, ideſt inſigne plenitudinis paſtoralis, cui iurant fidelitatem, & obedientiam. Deinde ipſi poſſunt dare pallium ſuis ſuffraganeis, recipientes pro ſe canonicam profeſſionem, & pro Papa promiſſionem obedientiæ. Item vbique faciant deferri crucem ante ſe, prçterquam in Vrbe Romana, vel vbi eſt Papa, vel eius Legatus vtens inſignijs dignitatis. Item in omnibus Prouincijs ipſis ſubiectis poteſt appellari ad ipſos, ſalua appellatione, quæ fit ad Papã, cui ab omnibus humiliter deferendum.

2270 *Cap. XXIV.* Vt priuilegia.

PRiuilegium conceſſum religioſis, vt poſſint ſepelire ſuos confratres tempore interdicti, intelligitur de ijs, qui licet maneant in ſæ-

in ſæculo, tamen obtulerunt ſe religioni mutato habitu, vel de illis, qui omnia bona ſua dederunt religioni irreuocabiliter, reſeruato ſibi vſufructu, & non de alijs. Item priuilegium conceſſum Regularibus, vt ſi perueniant in loco interdicto, aperiantur eis Eccleſiæ, & celebrentur eis Diuina officia excluſis excommunicatis, intelligitur de vna Eccleſia ſola aperienda in vna ciuitate, & ſemel in anno: ſi ſecus fiat, puniantur; & qui abutitur poteſtate ſibi conceſſa, meretur perdere priuilegium.

2271 *Cap. XXV.* Quod nonnullis.

CONceditur etiam Epiſcopis, ſicut eſt conceſſum Regularibus, vt tempore interdicti poſſint Diuina celebrare ianuis clauſis, ſuppreſſa voce, non pulſatis campanis, excluſis excõmunicatis, & interdictis; dummodo nõ dederint cauſam Interdicto, nec quicquam doli, vel fraudis congeſſerint, & niſi hoc ipſum fuerit eis interdictum. Et quandoque, ideſt non ſemper celebrent, ne oriatur ſcandalum.

Gloſ. Canonici non poſſunt intereſſe principaliter vt celebantes, ſed vt alij extranei, ſi non ſunt excommunicati. Item qui eſt interdictus, licet non deliquerit, non ſolum non eſt admittendus ad officia, & ſacramenta in loco interdicto, ſed neque in alijs locis.

2272 *Cap. XXVI.* Quanto.

PRiuilegio alicuius, v.g. Religionis, non ſunt violanda etiam indirecte: vt ſi ex priuilegio Religionis non ſunt excommunicandi, nec debent excommunicari illi, qui cum ipſis tractant, vt qui molunt in molendinis, qui coquunt in furnis eorum, vel in alijs communicant vendendo, emendo, &c. quia ſic, licet videantur ſeruari verba priuilegij, tamen non ſeruantur, & Religioſi ſunt veluti excommunicati, cùm non poſsint cum alijs communicare.

Gloſ. In priuilegijs, lege, canone, &c. potius eſt conſideranda vis, & mens, quam verba. *c. intellixiſtis, de verb. ſignif.* ſic in teſtamentis, in contractibus, in edictis. Sed quando res eſt dubia, potius ſunt ſeruanda verba edicti. Item iſta Decretalis valet etiam contra ciuitates, quæ ſimilia faciunt, quæ faciebant predicti Epiſcopi, & ſic violant libertatem Eccleſiaſticam. Item qui facit in fraudem legis, canonis, vel priuilegij, facit contra legem. Quæ fraus quatuor modis contingit. Primo de perſona ad perſonam: vt cùm vir non poteſt dare vxori, nec contra, ſupponit aliam perſonam, cui donet, donatio non valet. Secundo, de re ad rem: vt non potes mutuare pecuniam filio familias, mutuas triticum, vt vendat, & habeat pecuniam. Tertio, de contractu ad contractum: v.g. mulier

non po-

non poteſt donare viro, eidem vendit,& hoc modo donat. Quarto, de contractu ad contractum alio modo:v.g.mulier non poteſt fideiubere, facit ſe debitricem alterius principalem, &c.

2273 *Cap. XXVII.* Ex parte.

QVi ſine tonſura, & habitu incedunt,& in foris factis,ideſt maleficijs deprehenſi,ſi habebãtur omnino tanquam laici,licet poſt delictum,reaſſumant habitũ,& tonſuram;tamen non gaudent priuilegio, & poſſunt puniri à iudice laico ſine pœna excõmunicationis.

Gloſ. Secus eſt, quando conſtat, vel certum eſt illos eſſe clericos, quia iudex eccleſiaſticus debet eos punire. *c. in audientia, c. vero, de ſentent.excomm. c vlt.de vit & honeſt.cleric.*

2274 *Cap. XXVIII.* Super ſpecula.

PAriſijs, & in locis vicinis, non legantur Leges, tum quia ibi non ſunt in vſu Imperatorum leges, tum quia melius poſſit ſtudijs ſacræ paginæ inſiſti.

Gloſ. Aliquando ratione vicinitatis, quis ſentit commodum, vel incommodum. *c.ſed & continuo, de pœnit. diſt.* 1.

2275 *Cap. XXIX.* Quia intentionis.

INnouatio priuilegij non inducit nouum ius, nec antiquum tollit, nec alicui præiudicium facit.

2276 *Cap. XXX.* In his.

QVi habent priuilegium celebrandi in altari portatili, poſſunt illo vti ſine conſenſu Epiſcopi, vt ex indulgentia Papæ aliquã gratiam reportent, dummodo non tangant ea, quæ ſunt iuris parochialis; quia in his quæ cognoſcuntur ſpectare ad cultum Diuinum, ſemper benigna interpretatio eſt facienda.

Gloſ. Priuilegium, aliquid debet operari, & priuilegium Principis latiſſime eſt interpretandum.

2277 *Cap. XXXI.* Dudum. *Greg.ix.*

PRiuilegium conceſſum de non ſoluendis Decimis noualium, in quo non fit mentio de lite mota à parte contraria, non extenditur ad decimas, de quibus erat lis, vel quæ erant ſolitæ ſolui.

Gloſ. Sic priuilegium obtentum tacita compoſitione non valet. *c.ex multiplici,de decimis.* Item priuilegium obtentum tacita veritate, vel non faciens mentionem de alio priuilegio non valet,vt reſcriptum. *c.veniens, de reſcript.*

Cap.

2278 *Cap. XXXII.* Quidam.

Confratres priuilegiatorum quandiu in proprijs domibus morantur, tenentur ad iura Epiſcopalia, ideſt niſi ſe transferant in totum.

Gloſ. Ad gaudendum priuilegijs non ſufficit ſola receptio, niſi traſlatio ſit plena.

2279 *Cap. XXXIII.* Conſultationi.

Terra, de qua non eſt memoria, quod fuerit culta, ſi redigatur ad culturam per Religioſos, perpetuo erit immunis à ſoluendis decimis.

IN SEXTO LIBER V.

DE PRIVILEGIIS. Tit. VII.

2280 *Cap. I.* Volentes. *Conc.Lugdun.*

Exempti à iuriſdictione Epiſcopi, & ex priuilegio immediatè ſubiecti Papæ, ſi delinquant in Diœceſi Epiſcopi in loco non exempto, ordinarius loci cognoſcit cauſam, & punit: Idem dicendum de cauſa ratione contractus, vel rei in loco non exempto. Sed ſi delictum, vel contractus, vel res ſunt in loco exempto, licet qui conuenitur habeat domicilium in diœceſi Epiſcopi, tamen non poteſt conueniri coram Epiſcopo ratione priuilegij. Similiter, ſi deliquit, vel contraxit, vel habet rem litigioſam in aliena Diœceſi, ſed domicilium in hac, non poterit cognoſci ab Ordinario domicilij, nec ad ſe reuocare cauſam. Prædicta doctrina etiam valet, quando quis obtinuit priuilegium, vt non poſſit conueniri, nec tenetur reſpondere, niſi ſub vno certo iudice: nam ſi concurrit domicilium, & delictum, vel contractus, vel res in loco non exempto, poterit conueniri coram iudice domicilij, ſaluis alijs caſibus, in quibus de iure ſubijciuntur Epiſcopis. Item qui habent priuilegium, quod non poſſint interdici, ſuſpendi, vel excommunicari ab Ordinario, vt ſunt multi Religioſi, in quorum priuilegijs ponitur, ne ſuorum monaſteriorum monachi excommunicentur, ſi prædicti monachi habitent in Prioratibus ſubiectis Ordinario locorum, vt ibi regant, vel reſideant, poſſunt excommunicari, ſuſpendi, interdici ab Ordinarijs, dum ibi morantur.

Gloſ. Prædicta intelliguntur, niſi in priuilegio ſit aliqua clauſula his

la his derogans, v.g. *etiam pro delicto commiſſo in loco non exẽpto*, vel *non obſtante conſtitut Innoc. IV. in Conc. Lugdunen.* Item exempto monaſterio ſunt exẽptæ Eccleſiæ, cæmeteria, hortus atria, areæ, &c.

2281 *Cap. II.* Cum de diuerſis.

VVlt, vt in Curia Romana vigeat ſtudium iuris ciuilis, & canonici, & ibi ſtudentes gaudeant priuilegijs locorum, in quibus eſt ſtudium generale, & recipiant integros prouentus ſuos Eccleſiaſticos, vt illi.

Gloſ. In *cap. ſuper ſpecula, eod.* de Magiſtris, qui ſunt in ſtudio, cum licentia ſuperiorum dicitur, quod percipiant fructus, ſed non diſtributiones; & loquitur de Theologis.

2282 *Cap. III.* Abbates. *Alex. iij.*

ABbates, qui habent priuilegium dandi benedictionem ſuper populum, ſolum poſſunt benedicere ſolemniter populum, in Eccleſijs ſibi pleno iure ſubiectis, quando in eis celebrant diuina officia poſt ſolemnia Miſſarum, & Matutinum, Laudes, ac Veſperas, & non poſſunt alibi publice, vt per vias ciuitatis, &c. niſi hoc expreſſe ſit in priuilegio conceſſum. Item non poſſunt conferre primam tonſuram, niſi conuerſis in monaſterio, & in quibus habent quaſi epiſcopalem iuriſdictionem, niſi aliter conſtet ex pleno indulto Apoſtolico. Trid. ſeſſ. 23. Ref. 10.

Gloſ. Benedictionem ſolemnem, ideſt, *Sit nomen Domini benedictum*, ſolum Epiſcopi dant; non ſolemnem vero omnes ſacerdotes. *c. ecce ego diſt. 95.* Item ſolemnẽ ex priuilegio aliqui Abbates, & alij. Item tunc Eccleſia dicitur pertinere pleno iure ad Abbatem, quando in ea ſacerdotes inſtituit, & omnes obuentiones percipit. *c. de monachis*, *c. auaritiæ de preben.* Item Abbas non poteſt ea facere, quæ ſunt pure epiſcopalis ordinis, vt conficere Chryſma, conferre ordines maiores, &c. poteſt tamen conferre minores. *c. 1. & cap. cum contingat diſt. 69.* Et poſſunt benedicere calices, patenas, veſtes ſacerdotales, & ſimilia ad vſum ſuarum Eccleſiarum. *c. 1. de ſacr. vnct. c. veſtimenta de conſ. d.* 1. ſed abſtineant à conſecratione calicis. Item non poteſt Abbas clericare puros laicos, quia non ſunt ſuæ iuriſdictionis, quemadmodum nec Epiſcopus alterius ſubditos. *c. vlt. de temp. ordin.*

2283 *Cap. IV.* Auctoritate.

EXempti in locis non exemptis non præſumant conſtruere oratoria, vel capellas ſine licentia ordinarij loci, nec in ſic con-

ſtructis celebrent, vel celebrare diuina faciant, nec in tempore interdicti, niſi in caſibus à iure conceſſis; ſi ſecus, compeſcantur ab Ordinario; & ſententia, quam conſeruatores exemptorum ferunt, vt hic reuocatur. Item exempti in locis exemptis non audeant facere præmiſſa ſine licentia, vel priuilegio Papæ. Item exempti non accipiant ſuo nomine, tanquam actores, vel defenſores cauſas, vel lites ſuorum hominum liberorum, etiam ſi ſint ſui cenſuales, ideſt, qui in poſſeſſionibus habeant dominium vniuerſale, & ſoluant cenſus exemptis, vt dominis directis, dummodo cauſæ ad ipſos homines liberos tantum pertineant.

Gloſ. Secus ſi cauſa eſſet commodum exemptorum, & tangeret dominium directum. Item ſecus in ſeruis, nam lites ſeruorum ſemper in ſe accipere poſſunt. Item exemptus delinquens in loco non exempto punitur ab Ordinario. *c. 1. eod. in 6.* Item nemo ſine licentia conſtruat oratoria. *c. vlt. de ſent. c. patentibus eod.* Sed priuatum in ſua domo poteſt, non erigendo altare cum ara conſecrata, ſed cum imagine poteſt ad orandum. Item exempti, & Religioſi violantes generale interdictum, quod ſeruat mater Eccleſia, ſunt excommunicati ipſo iure. *clem. ex frequentibus*, de exceſſibus Prælator. & vide *c. vlt. de ſent. excom.*

2284 *Cap. V.* Ne aliquis. *Clem. iv.*

PRiuilegium, vel indulgentia conceſſa cuicumque eccleſiaſtico, vel ſæculari in quacumque dignitate, quòd non poſſit excommunicari, vel interdici à quocumque, & quòd ipſius terræ, vel Eccleſiæ non poſſint interdicto ſupponi, non intelligitur de ſententijs latis ab Ordinario; & ſic Ordinarius poteſt illos excommunicare, interdicere &c. Excipiuntur Reges, Reginæ, & eorum filij, & Religioſi non ratione perſonarum tantum, ſed etiam ordinum, vel locorum priuilegiatorum.

Gloſ. Quæ differentia ſit inter Indulgentiam, & Priuilegium, vide *c. in noſtra de ſepul. c cum perſonæ inſ. eod.*

2285 *Cap. VI.* Vt Apoſtolicæ.

ABbates, & alij Prælati inferiores, quibus à Sede Apoſtolica conceditur vſus Mitræ, ſi ſunt exempti, quando interſunt Prouincialibus Concilijs, & Epiſcopalibus Synodis, poſſunt vti mitris aurificatis, ſed non habentibus gemmas, vel laminas aureas, vel argenteas: ſi non ſunt exempti, vtantur ſimplicibus albis, & planis, ideſt non aurificatis. Sed in alijs locis exemptis vtantur mitris, prout indulta conceſſa à Sede Apoſtolica eis permittunt.

Gloſ.

Gloſ. Hoc fuit ordinatum, ne detrahatur honori, & authoritati epiſcopali, quia ſimplices putant magis ornatum habere maiorem authoritatem. Item ornamenta epiſcopalia, cum quibus celebratur ſunt quatuor. 1. Mitra. 2. Baculus paſtoralis. 3. annulus. 4. Caligæ epiſcopales, ſeu ſandalia.

2286 *Cap. VII.* Cum perſonæ. *Bonif. viij.*

QVi dicunt ſe exemptos per priuilegium, vel indulgentiam Sedis Apoſtolicæ, requiſiti ab Ordinario loci oſtendant integraliter legenda priuilegia prædicta, vel indulgentias ipſi Ordinario in loco congruo, & ſecuro, vel alijs prudentibus viris ſine ſuſpicione, deputatis ab Ordinario, & hoc intra terminum competentem moderandum pro qualitate facti ab Ordinario, vel eius Delegato, ceſſante tamen iuſto impedimento: & teneantur tradere tranſcriptum de ijs articulis, in quibus eſt controuerſia. Item qui volunt defendere ſuam libertatem per ſolam præſcriptionem canonicam, fidem faciant de tali præſcriptione ipſi Ordinario, vel eius delegato prudenti non ſuſpecto, & interim Epiſcopus vtatur ſua iuriſdictione in eos, quia habet intentionem fundatam; donec plene probetur præſcriptio canonica. Item qui volunt defendere ſuam libertatem per priuilegium, & præſcriptionem ſimul, & exhibent priuilegium, vt in principio dictum eſt: ſi exhibitum non probat plene libertatem, ſed cauſam probat præſcribendi, probent præſcriptionem 40. annorum, & quod non fuerit violenta, clandeſtina, vel precario conceſſa, & interim Epiſcopus non exerceat in eos iuriſdictionem.

Gloſ. Locus, in quo debet oſtendi priuilegium, debet eſſe ſecurus à violentia, alioquin poſſet appellari. *c. accepimus de fide inſtr. c. accedens, vt lit. non conteſt. c. ex parte de appell.* Item reus aliquando compellitur edere inſtrumenta contra ſe, licet contrarium ſtatuatur in *c. 1. de probat.* vide ſolutionem in gloſ. *in verbo, Tradere.* Item præſcriptio canonica fit 40. annis, & cum titulo. *c. 1. de præſcript. in 6.* & contra Eccleſiam minor non currit. *c. de quarta, de præſcript.* Item Ordinarius cognoſcit in ſua cauſa, quando eſt Eccleſiæ, puta, quod ſit ſua iuriſdictio. *c. 1. de cler. mal. c. Romana de pœnis, c. literis de reſcript.* Sed melius eſſet id expedire per Delegatos ad euitandam omnem ſuſpicionem. *c. ſi quis contra de foro compet.* Item non poteſt ſubditus præſcribere obedientiam contra prælatum. *c. cum non liceat de præſcript.* Item priuilegium ex ſe eſt fauorabile, ſed præſcriptio eſt omnino odioſa. *c. ſua c. ex parte de decimis.*

Digitized by Google

2287 *Cap. VIII.* Epiſcoporum.

PRiuilegiati, ſiue ſęculares, ſiue regulares, qui ſcienter celebrant, vel celebrare faciunt diuina in ciuitate, vel loco interdicto ab Ordinario, vel Delegato, vel à iure, niſi in caſibus à iure conceſſis, & quod publice excommunicatos, vel interdictos ad diuina officia eccleſiaſtica ſacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam admittere præſumunt, præter alias pęnas iuris interdicitur eis ingreſſus Eccleſiæ, donec ad arbitrium eius, cuius ſententiam contempſerunt, ſatisfaciant competenter.

Gloſ. Quando, & quomodo liceat in loco interdicto celebrare, ſtatuitur in *c. alma mater de ſenten. excom. in 6.* ideſt ſubmiſſa voce, & ianuis clauſis. Item celebrans præſente publico excommunicato non fit irregularis, ſed interdicitur ei Eccleſiæ ingreſſus; & ſi celebrat in loco interdicto, fit irregularis. *c. bis qui de ſent. excom. in 6.* Hodie eſt aggrauata pœna in *c. eos de ſepul.* & in *c. ex frequentibus, de ſent. excom.* Item hanc decretalem, & eius pœnam, licet aliqui putent habere ſolum locum in exemptis, verius tamen eſt, etiam procedere in non exemptis.

2288 *Cap. IX.* Per exemptionem.

QVando eximitur Eccleſia, intelliguntur etiam exempti eius monachi, vel canonici, & clerici conuerſi, & perpetuo oblati, ſed non eius Eccleſiæ parochus, quoad pertinentia ad parochiam, nec parochiani. Item quando eximuntur canonici Eccleſię, non eſt exempta Eccleſia, vel alij eius clerici. Si vero eximantur clerici, intelliguntur exempti, tam canonici, quam clerici, ſed non Eccleſia, niſi aliud in priuilegio exemptionis exprimatur.

2289 *Cap. X.* Si Papa.

DEclarat, quibus formis, modis, clauſulis, vel verbis, in priuilegijs probatur exemptio: v. g. Si Papa in priuilegio, vel ſcriptura facta non principaliter ſuper ſententia exemptionis, narret aliquam Eccleſiam ad ius, & proprietatem Romanæ Eccleſiæ, vel ſimilia verba, non ideo probatur exemptio, niſi de libertate aliter doceat. Item ſi ſuper Eccleſiæ exemptione ſententiando, vel agendo negotiū de exemptione, aſſerat ipſam Eccleſiam eſſe exemptam, vel eſſe iuris Diui Petri, vel ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter, vel ſine medio, vel ſimpliciter pertinere; per hoc probatur exemptio. Ratio, quia, cùm omnes Eccleſiæ mundi pertineant ad Eccleſiam Romanam, iſta verba priuilegij aliquod operari debent.

Idem

Idem procedit, ſi dicatur in priuilegio, *Eccleſia ſit libera*, vel *potiatur libertate Eccleſiæ Romanæ*, vel *ſoluat Eccleſiæ Romanæ annuum cenſum ad indicium perceptæ libertatis*; ſecus non: vel quod Eccleſiam illam eximit ab ordinarij poteſtate; vel quod in ea non exerceat Epiſcopus iuriſdictionem. Item qui recipitur in proprium, & ſpecialem ſubiectum, eſt exemptus; ſecus ſi in ſpecialem filium Romanæ Eccleſiæ. Item ſi priuilegium alicui concedatur circa aliqua, vt quod non poſſit excommunicari, ſuſpendi, vel quod in ſpecialem filium Romanæ Eccleſiæ ſit aſſumptus, etiam ſi poſtea ſequatur quod annuum cenſum ſoluat Eccleſiæ Romanæ, non dicitur exemptus; licet per prædicta non deroget alijs modis, & effectibus exemptionum, qui reperiuntur in litteris Eccleſiaſticis.

Gloſ. Hodie narratiua verba litterarum Papalium, ſi ſunt de ſuo facto, & ſuper his fundatur intentio ipſius, benè probant. *Clem. literis, de prob.* Item Papa recipiendo aliquem in filium, non ideo eum eximit. Ratio eſt, quia aliquis bene poteſt eſſe alicuius filius, & tamē eſſe alteri ſubditus, vel ſeruus: filiatio igitur denotat amorem, & priuilegium, ſpecialis ſubiectio exemptionem.

2290 *Cap. XI.* Licet.

PRiuilegiati, tempore interdicti ianuis clauſis excluſis excōmunicatis, & interdictis ſubmiſſa voce celebrare diuina poſſunt, ad ea nō poſſunt aliquem recipere, niſi priuilegiatum. Item ſi priuilegium fuit conceſſum particulari perſonæ, poteſt admittere ſuos familiares domeſticos, dummodo non ſint familiares alicuius conuentus, vel collegij, quia non admittuntur, ſi non ſunt priuilegiati. Item prædicta conceſſione non gaudet is, cuius cauſa, culpa, dolo, vel fraude fuit prolata ſententia interdicti; ſicut nec is qui ad perpetrandum delictum, ob quod fuit poſitum interdictum, dedit conſilium, auxilium fauorem.

Gloſ. Hodie in interdicto eſt ſeruandum *c. Alma de ſent. excom.*

2291 *Cap. XII.* Quoniam.

EPiſcopi vbique poſſunt vti altari portatili, vt in eo quotidie celebrent, vel celebrare faciant, vbi illis permittitur, modò ſeruent interdictum: quia eos non decet abſque cauſa rationabili tranſire aliquem diem ſine miſſa.

Gloſ. Eandem indulgentiam habent fratres Minores, & Prædicatores. *c. in his eod.* Item hac Epiſcopi poſſunt vti, ſine licentia ordinarij loci vel Parochi, abſque tamen præiudicio iuris parochialis. Item Epiſcopus habet indulgentias, quam vide. *c. quod non nullis*,

eod. c. vlt. de pænit. & rem. c. 2. de off. deleg. in 6. c. quia periculum de ſent. excom. c fin. de iuram. calum c. dignum. de celebr. miſſ. An Epiſcopus poſſit hanc indulgentiam concedere alijs, vide *cap. in his, eodem.*

CLEMENTIN. LIB. V.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBVS priuilegiatorum.

2292 *Cap.* Religioſi.

Religioſus, qui ſine ſpeciali licentia Parochi præſumit miniſtrare ſacramentum extremæ vnctionis, matrimonia ſolemnizare, & Euchariſtiam, ſiue clericis, ſiue laicis deferre. Item Religioſus, qui præſumit abſoluere excommunicatos à Canone, vel à ſententijs per ſtatuta Prouincialia, aut ſynodalia promulgatis, exceptis caſibus in iure expreſſis, vel per priuilegia Sedis Apoſtolicæ conceſſis; eſt excómunicatus, & reſeruatus Sedis Apoſtolicæ. quę ordinarius poſtquam ei hoc conſtiterit faciat publice nunciare eſſe excommunicatum, donec de abſolutione facta ſit fides, nullo ſuper hoc ſuffragante priuilegio exemptionis, vel alio. Excipitur, quando Eccleſia Romana conceſſerit, vt Religioſi ſuis familiaribus domeſticis, vel pauperibus in ſuo Hoſpitali poſſent miniſtrare ſacramenta, quia tunc nullum præiudicium eis generatur. Item ſub præcepto obedientiæ inhibetur religioſis, ne in ſuis ſermonibus Eccleſiarum Prælatis detrahant, nec laicos retrahant ab acceſſu ac frequentia ſuarum Eccleſiarum, nec pronuncient Indulgentias indiſcretas, & non conceſſas; nec quando interſunt teſtamentis condendis, retrahant teſtatores à debitis reſtitutionibus, vel legatis matricibus Eccleſijs faciendis; nec legata, vel debita, vel ablata incerta ſibi, aut alijs ſingularibus ſui ordinis fratribus, vel conuentibus in aliorum præiudicium fieri, ſeu erogari procurent; nec quemque abſoluere à caſibus reſeruatis Sedis Apoſtolicæ, vel locorum ordinarijs præſumant; nec perſonas Eccleſiaſticas præſertim coram iudicibus delegatis à Papa ſuam contra eos iuſtitiam proſequentes præſumant vexare indebitè, aut ad plura loca præſertim remota conuenire. Et qui contra prædicta præſumpſerint attentare, ſubiaceant illis pœnis per duos menſes, quæ per eorum regulam, vel ſtatuta conſueuerunt imponi pro grauibus criminibus, vel culpis, ſuper quibus non poſſit diſpenſari ſine manifeſta neceſſitate. Item eorum prælati ſi requiſiti ſuper his, quæ

quæ ad ipſos peruenerunt, non ſatisfecerint plenè infra menſem Eccleſijs, vel perſonis Eccleſiaſticis damnificatis, vel læſis, ſint ſuſpenſi eo ipſo, donec debite ſatisfaciant, non obſtante quocumque priuilegio ſub quocumque tenore.

Gloſ. An hoc caput, cum non includat clericos ſæculares, ſed religioſos, includat etiam religioſos, qui præſunt Eccleſijs parochialibus, quoad nō ſuos, parochianos dubium eſt: vide *c.1. de decim.* Item ſolemnizare matrimonium, eſt ſolemniter benedicere. Item Religioſus poteſt credere parochiano dicenti ſe habere talē licentiam à ſuo parocho. *c. placuit de pœn. in 6.* Secus de ordinandis à non ſuo Epiſcopo. *cap. 1. & 2. de temp. ord. in 6.* Sed qui dicit ſe abſolutum, creditur ei in foro coſcientiæ, non in foro fori. Item quoad ſæculares mercenarios, & ſimiles Parochus erit, in cuius parochia habitant. *c. omnis de pœnit. & rem.* Item hanc licentiam poteſt dare parochus, qui nondum eſt presbyter, vel Vicarius generalis habens curam. *c. cum ex eo de cler. in 6. c cupientes de pœn.* poteſt etiam diœceſanus, quia tota diœceſis eſt eius parochia. *c. 2. de pœn. & rem. in 6.* An in licentia ſpecificatio debeat eſſe de ſolo ſacramento miniſtrando, vel etiam de perſona, cui miniſtratur, vel quæ miniſtrat. Reſp. conſulendum eſſet, quod de omnibus, ſed in rigore ſufficeret primum. Item concionatores poſſunt in genere reprehendere Prælatos, ſed non nominatim, nec circumloquendo.

2293 *Cap.* Archiepiſcopo.

Archiepiſcopus tranſiens, vel declinans ad loca exempta ſuæ prouinciæ poteſt liberè ante ſe portare Crucem, benedicere populo, audire priuatim, vel publicè diuina officia etiam in Pontificalibus, celebrare, vel facere celebrare in ſua præſentia ſine Pontificalibus, non obſtante quouis contrario priuilegio. Item Epiſcopus in locis exemptis ſuæ diœceſis poteſt populo benedicere, audire diuina officia, & ea celebrare, vel in ſua præſentia facere celebrare: per hoc tamen in locis exemptis, vel priuilegiatis nullam aliam iuriſdictionem exerceat, nec perſonis exemptis moleſtiam, vel grauamen inferat, nec in alio præiudicetur exemptioni priuilegiatorum, nec quomodolibet acquirat ius.

Gloſ. Benedictio ſolemnis fit per hęc verba, *ſit nomen Domini, &c.* Abbates ex priuilegio, & Archiepiſcopus poteſt vti pallio in loco priuilegiato, ſed non extra ſuam prouinciam, etiam de licentia Ordinarij loci; ſecus de Epiſcopo in Pontificalibus.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE PRIVILEGIIS. Tit. II.

2294 *Cap.* Ad noſtri.

ANnullat priuilegia omnia Principum, & Communitatum in cāpania,& maritima eccleſiaſtica receptādi bannitos impunè.

EXTRAV. COMM. LIB. V.

DE PRIVILEGIIS.

2295 *Cap.* Inter cunctas. *Benedictus ix.*

FRatres Minores, & Prædicatores poſſunt prædicare in ſuis eccleſijs, & in publicis plateis non petita licentia Epiſcoporum, ſed in hora, in qua Epiſcopus concionatur, vel coram ſe faciat prædicari, non prædicent ſine licentia Epiſcopi, vel in ſtudijs generalibus; non autem prædicent, quando Epiſcopus vrgente neceſſitate ad ſe conuocat populum. Item in parochialibus non prædicent inuitis parochis,niſi iuſſi à Superioribus eorundem. Item electi à ſuis Superioribus præſententur,& libere audiant confeſſionem; non autem religioſorum, qui ſuis Prælatis tenentur confiteri, nec excommunicatorum, nec criminoſorum, quorum crimina egent publica pœnitentia,nec abſoluant à caſibus reſeruatis Epiſcopis. Item Religioſi poſſunt ſepelire mortuos; & de funeralibus, & quarta diſponitur, & de quibus non ſoluitur falcidia, canonica portio, &c.

Gloſ. Hæc Extrauagans eſt reuocata per *Clem.2. de ſepult.* non tamen in omnibus. Vide etiam *Extrauag. vices illius, de treuga, & pace.*

2296 *Cap.* Meruit. *Clem.v.*

QVoad Regem Francorum,& Galliæ tollitur. *c.vnam ſanctam de maior. & obed.* ita vt per eam non plus ſubiaceant Eccleſiæ Romanæ, quam prius.

2297 *Cap.* Diuina. *Eugen.ix.*

ORdinarij, vel alij Superiores non procedant, nec excommunicare,ſuſpendere,interdicere, vel priuare officio,vel beneficio, vel aliam ſententiam ferre præſumant contra officiales pro tempore exiſtentes in obſequijs Papæ, vel Sedis Apoſtolicæ, nec contra

alios

alios venientes ad Sedem Apoſtolicam pro ſuis, vel eorum cauſis proſequendis; nec in ea morantes, dum durat proſecutio cauſarum, vel ab ea recedentes. & ſi quæ attentant contra, ſunt irrita; & ſi quomodolibet priuant, vel priuatos declarant beneficijs, vel illa alijs conferunt, vel ad hoc ſe intromittunt, tam dantes, quam recipientes ipſo facto ſunt excommunicati, ſuſpenſi, & interdicti, non obſtantibus quibuſcũque priuilegijs, vel Concilijs etiã generalibus.

2298 *Cap.* Exhibitas. *Ioan. xxij.*

MIlites Hoſpitalarij S. Ioan. qui ex priuilegio, conſuetudine, vel ſtatuto percipiunt fructus annales beneficiorum vacantium, vel plurium annorum, debent etiam habere præbendã, quam beneficiarius haberet, ſi reſideret in illa Eccleſia, vel quam haberent, ſi ex cauſa excuſante non reſideret, & quæ nõ accreſceret Capitulo.

DECRETALIVM LIB. V.

DE PVRGATIONE CANONICA. Tit. XXXIV.

2299 *Cap. I.* Nobilis.

SI vir nobilis, vel ingenuus, ideſt natus liber accuſatus de crimine negat, deficiente accuſatore, ſi ipſe eſt dignus fide, purget ſe cum duodecim ingenuis viris; ſi verò prius fuerat deprehenſus in furto, vel periurio, vel falſo teſtamento, non admittitur ad iuramentum, ſed ei tanquam non ingenuo indicitur purgatio canonica.

Gloſ. Numerus compurgatorum eſt ad arbitrium iudicis; & ſic non neceſſario requiruntur duodecim. *cap. ex tuarum, eod.* Item per ingreſſum Religionis perditur nobilitas.

2300 *Cap. II.* Si quis presbyter.

SI presbyter male viuat, & infametur, Epiſcopus cogat populum manifeſtare infamiam presbyteri: & ſi deſunt accuſatores, Epiſcopus primo admoneat presbyterũ ſeorſum, ſecundo ſub duobus, vel tribus teſtibus: etſi non ſe corrigit, admoneat publica increpatione. Et ſi non ſe corrigit, ſuſpendat ab officio, vſque ad dignam ſatisfactionem, ne in populo ſit ſcandalum.

Cap.

2301 *Cap. III.* Moniales.

SI accuſentur eſſe libidinoſæ, & hoc probari non poteſt, cogantur purgare ſuam famam canonicè ſecundum regulam.

2302 *Cap. IV.* Si quis de gradu.

SI probatur manifeſtè, vt quia eſt conuictus, vel confeſſus manifeſtè clericum conſenſiſſe, vel interueniſſe in raptu ſponſarum, repellitur à proprio gradu: ſi non probatur, ſed eſt veriſimilis ſuſpicio, canonice ſe purget.

2303 *Cap. V.* Quoties. *Innoc.iij.*

QVando v. g. Epiſcopus accuſatus de ſimonia, & accuſatores non probant,accuſatus debet ſe purgare cum tertia manu ſui Ordinis, & quarta Abbatum, & Religioſorum ſacerdotum. Forma purgationis ſeruanda eſt hæc: Epiſcopus iuret ſuper ſancta Dei Euangelia, quod pro Eccleſia ſancti Petri presbytero danda, nihil per ſe,vel per alium accepit,nec aliquis eo ſciente accepit:compurgatores ſuper ſancta Dei Euangelia iurent, quod credunt eum verum dicere.

Gloſ. De hoc *c.vlt.eod.* Item ceſſante accuſatore,ſi accuſatus remanet infamatus,debet ſe purgare,vt in cauſa prima. Item an plures poſſint accuſare de eodem crimine.

2304 *Cap. VI.* Nos inter alios. *Alex.iij.*

EPiſcopus poteſt compellere ſuum parochianum laborantem infamia de aliquo crimine publico deficiente accuſatore, & teſtibus,ſi non appellat:quia ſi appellat,iudex appellationis iudicabit.

Gloſ. Non poteſt de quolibet crimine,ſed de Eccleſiaſtico, vt de hæreſi, adulterio, inceſtu, vel niſi habeat iuriſdictionem temporalem. Item cauſa appellationis debet eſſe iuſta,vt ſi Epiſcopus excedit modum in purgatione, vel alias eum grauat, aliter non admittitur appellatio.

2305 *Cap. VII.* Cum.

PVrgatores debent eſſe honeſti, & bonæ opinionis, & quod probatur nolint deierare amore, odio, pecunijs, & cognoſcant vitam, & conuerſationem illius, qui purgatur. Item qui deficit in purgatione,eſt priuandus omni officio,& beneficio. Item qui recepit purgationem, non debet oſtendere maleuolentiam,vel indignationem, nec impedire, nec permittere impediri compurgatores.

Gloſ.

Gloſ. Qui deficit in purgatione,habetur pro conuicto,cuius pœna eſt priuatio officij, & beneficij.

2306 *Cap. VIII.* Ex litterarum. *Lucius iij.*

INſamatus,qui ſe purgauit purgatione vulgari,ideſt iudicio aquæ frigidæ,& ideo liberatus,poteſt de nouo indici purgatio canonica tali infamato, licet idonei accuſatores non appareant, ideſt vt cum ſeptima, vel quinta manu ſui Ordinis oſtendat ſuam innocentiam; quod ſi fecerit, eſt abſoluendus à ſuſpenſione, & infamia,non obſtante contradictione, vel oppoſitione alicuius.

Gloſ. Per enormitatem delicti ſtatim quis ſuſpenditur ab officio, vel beneficio. *c. inter, eod.* Item purgatio vulgaris, vt candentis ferri, duelli, panis, & caſei, eſt prohibita, & habetur pro non præſtita. *Tit.35.per totum*. Item ſicut purgatio prohibita non facit fidem, ſic iurans aliter, quam debet, debet de nouo iurare. Item ex eo, quod quis vocatur ad extraordinarium iudicem,non interrumpitur præſcriptio. An poſt purgationem poſſit accuſari de eodem crimine, Vide.

2307 *Cap. IX.* Conſtitutus.

COmpurgatores ſatis eſt, ſi ſint ab Eccleſia tolerati, & bonæ famæ in ſuis Ordinibus miniſtrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati; & ſi ſecundum propriam conſcientiam, & opinionem iurent quod purgandus ſit immunis à crimine, nec eſt inquirendum, vel facienda indagatio de his ſicut de ordinandis.

Gloſ. Non ſunt ſtrictè examinandi, ſicut alij teſtes.

2308 *Cap. X.* Inter ſollicitudines. *Innoc.iij.*

LIcet ſecundum Canones infamatus ſit ſuſpendendus ab officio, donec ſe purget, tamen propter enormitatem criminis, v. g. hæreſis, poteſt ſuſpendi ab officio, & beneficio etiam nullo accuſante: ſed ex ſola fama poteſt Epiſcopus ex officio ſuo accipere teſtes contra ipſum, & augetur numerus purgantium. poſt purgationem ab hæreſi reſtituitur beneficium, ſed ſuſpenditur ab officio in pœnam, donec ceſſet ſcandalum, & faciat actus contrarios hæreticis. Sed ſi deficit in purgatione, habeatur conuictus, deponatur ab officio, & beneficio, & detrudatur in Monaſterium ad agendam pœnitentiam.

Gloſ. Qui ſit modus indicendi purgationem ſeruandus, vide ibi. Itẽ hæreticus conuictus traditur Curiæ ſeculari,nõ ſi præſumptiue.

Cap.

2309 *Cap. XI.* Cum dilectus.

COmpurgatores admittendi debent eſſe perſonæ vicinæ, & honeſtæ.

Gloſ. Ideſt toleratæ ab Eccleſia, nec condemnatæ de crimine.

2310 *Cap. XII.* Cum in iuuentute.

QVando infamia alicuius non eſt nota ex probabilibus coniecturis, non eſt neceſſario indicenda purgatio, poteſt tamen indici ad inſtantiam purgandi.

2311 *Cap. XIII.* De teſtibus.

COmpurgatores, ſi iurent hoc ſolum, quod credunt eum dicere veritatem, ſufficit.

2312 *Cap. XIV.* Accedens.

INfamatus publicè in defectu natalium, nec poteſt legitimè conſtare, recipiatur purgatio, & non ordinetur: quia etſi non ſit nota delicti, eſt tamen nota impedimenti ordinum ſacrorum.

Gloſ. Negatiua, v.g. quod aliquis non ſit filius ſacerdotis, non poteſt probari directè, ſed indirectè, ideſt probando quod ſit filius talis laici, & vxoris eiuſdem, quam pro legitima habebat, & hoc erat publicum. Item eo ipſo, quod quis probat ſe filium vxoris tuæ, quam tu tenes pro vxore, probabit ſe eſſe filium tuum. Item purgatur quis non ſolum à crimine, ſed etiam ab irregularitate, & laici ſe purgant. *c. nos inter, & moniales eod.*

2313 *Cap. XV.* Cum dilectis filijs.

QVando crimen eſt notorium, vt cælari non poſſit, non eſt indicenda purgatio, ſed condemnatio. Item iudicio pendente coram iudicibus delegatis Papæ non debet ordinarius purgationẽ indicere infamato: & ſi purgauit, purgatio non valet, ſed eſt purgandus à delegato Papæ, ſi contra infamatũ non apparet accuſator.

Gloſ. Si iuris ordo eſt de ſubſtantia iudicij, & non ſeruatur, ſententia non tenet: ſi non eſt de ſubſtantia, tenet, niſi releuetur per appellationem. Item purgatio indicta à non ſuo iudice non valet.

2314 *Cap. XVI.* Accepimus.

QVando prælatus, vt Archiepiſcopus, eſt infamatus de criminibus, & vult ſe purgare, debet hoc modo, & forma iurare ſecundum ſanum intellectum, ideſt illa crimina, de quibus eſt infamatus,

matus, vt ſimoniam, venditionem iuſtitiæ, incontinentiam, iuret ſe non commiſiſſe poſtquam fuit Archiepiſcopus, & compurgatores iurent ſe credere eum verum iuraſſe: & non ſufficit, nec debet iurare quod ſit immunis ab illis criminibus, de quibus eſt infamatus, quia non tenetur iurare de tota ſua vita, nec debet iurare quod ſit immunis, intelligendo, quod ſint remiſſa per pœnitentiam iam factam, quia temerarium eſſet.

DECRETALIVM LIB. V.
DE PVRGATIONE VVLGARI.
Tit. XXXV.

2315 *Cap.* Cura ſuſcepti. *Caleſt.iij.*

IN nullo caſu debet tolerari purgatio vulgaris, vt per duellum. *Gloſ.* Hæc purgatio fuit inuenta fabricante Diabolo, & eſt tentare Deum, ideo reprobatur. Excipitur aliquis inſtinctus Spiritus Sancti. *vide gloſ. At cum Dauid.*

2316 *Cap.* Significantibus. *Innoc.iij.*

IDem quod ſupra: & ſententia lata ex tali purgatione eſt nulla, & non liberat, nec condemnat.

2317 *Cap.* Dilecti filij. *Honor.iij.*

INterdicitur ſub cenſura purgatio vulgaris candentis ferri, quia eſt tentare Deum.

DECRETALIVM LIB. V.
DE INIVRIIS, ET DAMNO DATO.
Tit. XXXVI.

2318 *Cap.* Si rixati.

QVando quis in rixa alterum percutit, & ideo iacet in lecto, ſed non moritur, percutiens ſoluat operas, & expenſas. *Gloſ.* Hæc quinque cap. ſunt ſumpta ex Exodo. c. 21. & 22. Item non habetur ratio de deformitate corporis, quia corpus liberum

liberum non petit æſtimationem : tamen ſi liber homo perijt, condemnabitur occidens in 50.aureis. *l. 1. §. ſed cum liber homo ff. de bis, qui deiec. vel effu.*

2319 *Cap. II.* Si quis.

QVi fodit foueam, vel ciſternam, & relinquit apertam, & in eam cadit bos, &c. dominus ciſternæ ſoluat pretium, & accipiat ſibi cadauer.

Gloſ. Si fouea erat in publico, ſecùs verò in loco priuato, vbi conſueuerunt fieri.

2320 *Cap. III.* Si bos alienus.

SI bos erat cornupeta,& non cuſtoditus, & alium bouem interfecit, reddat dominus illius bouem, & accipiat cadauer.

Gloſ. Secus quando bos occiſus eſt prius aggreſſus occidentem; vel ſi dubium eſt, quis prior.

2321 *Cap. IV.* Si læſerit.

QVi dimittit ſuum iumentum, vt depaſcatur in aliena vinea,vel agro, ſoluat æſtimationem damni.

2322 *Cap. V.* Si egreſſus.

QVi incendit ſuum campum, & egreſſus ignis combuſsit alienas ſegetes, ſoluat damnum.

Gloſ. Si fuit in culpa, vt quia venerit in tempore ventoſo, nec adhibuit omnem diligentiam; ſecus non tenetur. *c. vlt. eod.*

2323 *Cap. VI.* Si quis domum.

SI quis domum alicuius incenderit, ſoluat totum damnum, & pœniteat per tres annos.

2324 *Cap. VII.* Olim. *Honor. iij.*

SEcularis poteſtas, quæ clericum in bannum mittit, eſt condemnanda ſecundum æſtimationem iniuriæ in expenſis, & damnis ſecundũ iniuriam illatam,quia facit contra libertatem eccleſiaſticã.

Gloſ. Lite non conteſtata proceſſus factus non valet, vt *hic*. & *c. accedens, vt lit. non conteſt.* Item bannum contra clericum, vel libertatem Eccleſiaſticam non tenet,eſt ſacrilegum. Vide *Clem. de pœnis*.

Cap.

2325 *Cap. VIII.* In noſtra. *Greg.ix.*

STatutum etiam iuratum de non petendo, vel recipiendo reſtaurationes damnorum, non extenditur ad expenſas, quæ non obſtante iuramento ſunt ſoluendæ ad arbitrium iudicis.

Gloſ. Damnum multiplex vide.

2326 *Cap. IX.* Si culpa tua.

QVando culpa alicuius datur damnum, vel irrogatur iniuria, vel auxilium datur irrogantibus iniuriam, vel hæc euenerunt imperitia eius, vel negligentia, tenetur ille ſatisfacere: nec excuſat ignorantia, ſi ſcire debuit ex ſuo facto poſſe veriſimiliter contingere iniuriam, vel iacturam. Item ſi tua animalia nocuerunt alicui, teneris ſatisface, niſi des animalia paſſo damnum. Verum ſi animalia erant ferocia, & quæ conſueuerunt nocere, nec adhibuiſti diligentiam, quam debebas, non te liberas dando animalia. Item licèt, qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur; tamen ſecus eſt in eo, qui adhibuit omnem diligentiam, quam debebat, ne contigeret.

Gloſ. Ad hoc, vt aliquis teneatur reſarcire damnum vel iniuriam, debet interueniſſe culpa, alioquin non tenetur: & ſic infantes, furioſi ſi damnificant non tenentur; qui ad ſui defenſionem, & incontinenti damnum dat eodem modo, ſinè culpa non tenetur; ſed ſi adeſſet leuiſſima culpa, teneretur. Item pubes, doli capax, ſi cum culpa, tenetur. Item loquitur de imperitia, quæ annumeratur culpæ.

IN SEXTO LIB. V.
DE INIVRIIS, ET DAMNO DATO.
Tit. VIII.

2327 *Cap.* Et ſi pignorationes. *Greg.x.*

REpreſalia, quibus vnus pro alio grauatur, ſunt legibus, & iuri naturali contraria, & ſunt prohibita: in legibus tamen ſi concedantur, non extenduntur ad perſonas Eccleſiaſticas, vel bona ipſorum, non obſtante conſuetudine contraria, quæ potius eſt corruptela: & qui hæc concedunt, vel extendunt contra prædictas perſonas, ſi intra menſem non reuocant, ſi ſunt perſonæ ſingulares, ſunt excommunicati; ſi vniuerſales, ſunt interdicti.

DECRE-

DECRETALIVM LIB. V.

DE POENIS. Tit. XXXVII.

2328 *Cap. I.* Ea quæ. *Conc. Tolet.*
Delinquens quoties reiterat delictum, toties eſt puniendus.

2329 *Cap. II.* Presbyter. *Conc. Triburt.*
QVi interficit prebyterum, componatur, & ſoluat Epiſcopo presbyteri, qui tribuat dimidiam partem in vtilitatẽ Eccleſiæ, cui presbyter præfuit, alterã det in eleemoſynam pro anima mortui.
Gloſ. Hæc compoſitio, per legem lombardam eſt 600. ſolidorum. Item Epiſcopus non debet ſibi accipere pœnas pecuniarias, ſed debet Eccleſiæ, vel pauperibus; & ideò videtur non poſſe illas remittere.

2330 *Cap. III.* Licet iuſta. *Alex. iij.*
ARchidiaconi pro corrigendis exceſſibus, & peccatis non exigant pecuniam à clericis, vel à laicis. Item pro annua exactione nõ ſuſpendant perſonas, nec eccleſias interdicant, nec exigant pecunias, vt in Eccleſijs Vicarios cantare permittant, nec ſimilia agant, quæ ex radice auaritiæ prodeunt: & ſi præſumpſerint contra facere, ſunt excommunicandi ceſſante appellatione.
Gloſ. Loquitur de Archidiaconis, qui non poſſunt diſpenſare ſuper crimine, & nec commutare pœnas. Idem de alijs prælatis, qui non poſſunt mutare pœnas iuris; ſecus quando eſt arbitraria.

2331 *Cap. IV.* Calumniam.
IN cauſis pecuniarijs, victus condemnatur in expenſis victoris, quando ſententia fertur, pro preſenti, ſecus quando pro abſenti.
Gloſ. Præter expenſas punitur de calumnia, quia infamis efficitur. *c. finem de dol. & cont.*

2332 *Cap. V.* Quod in dubijs. *Innoc. iij.*
SAcerdotes, qui gubernant naues ad pugnam, vel qui perſonaliter exercent conflictum, vel qui alios incitant ad pugnandum, enormiter peccant, & de rigore iuris ſunt deponendi.
Gloſ. Qui incitant in bello iniuſto, ſecus ſi in bello iuſto. Item homicida eſt non ſolum, qui interficit, ſed qui incitat ad interficiendum.

Cap.

Digitized by Google

2333 *Cap. VI.* Tuæ diſcretionis.

CLericus deprehenſus in magnis ſceleribus, vt in latrocinijs, debet degradari ab ordine, & detrudi in arctum monaſterium ad agendam pœnitentiam.

Gloſ. Non ſufficit ſi ſint deprehenſi; ſed debent eſſe conuicti, vel factum ſit per euidentiam notorium. *c. vlt. de cohab cler. & mul.* & deprehenſio debet fieri auctoritate Prælati. *c. cum non ab homine de iud.* nec violentia ſe extendat vltra quod exigit defenſio clericorum, alioquin ſunt excommunicati. *c. fama de ſent. exc.*

2334 *Cap. VII.* Conſtiturus.

QVando duo contrahunt contractum aliquem inter ſe, & apponunt pœnam contra non obſeruantem, ſi vtraque pars non obſeruat, vtraque pars incurrit pœnam, ſed fit compenſatio pœnarum.

Gloſ. Vide. *c. conſtitutus de Relig. domib.*

2335 *Cap. VIII.* Super his.

TEſtis, qui variat, vel vacillat etiam coram Papa, & ideo incarceratur, non illico fit infamis.

Gloſ. Genus pœnæ non infamat, niſi præcedat ſententia. an verò carcer ſit pœna, vide *c. quamuis eod. in 6.*

2336 *Cap. IX.* Suam ad nos.

QVi condemnatus eſt ſoluere certam ſummam, v.g. quatuor, certo loco, & termino, ſub pœna ſoluendi alia triginta; ſi in illo vero termino ſoluit aliquam partem, & non totam ſummam, v.g. triginta non tenetur ſoluere totam pœnam.

Gloſ. Sed pro rata, v. g. decem. Item licet de rigore iuris, qui ſoluit partem, & non totum debitum, committat in totum, pœna tamen hic temperatur: ſed quando ſit tota ſoluenda, vide ibi. Item, an Eccleſiaſtica perſona poſſit exigere pœnam, vide *c. dilecti filij de arbitr.*

2337 *Cap. X.* Ad aures.

QVi occidunt prælatum ſuum priuantur beneficijs, & feudis, quæ habentur ab illa Eccleſia, in qua erat prælatus; & nec ipſi, nec hæredes poſſunt habere eadem beneficia, vel alia quælibet de nouo.

Gloſ. Etiam illorum omnia bona traduntur Eccleſiæ illi, cui facta

eſt iniuria. *c. ſi quis de incæpto*, 17. *queſt.* 4. & excommunicantur *ibid. c. ſi quis ſuadente.* Sunt aliæ pœnæ, vt in *c. prox. eod.* & ſi iterum aliqui interficiunt ſuum Epiſcopum, priuantur Epiſcopo. *cap. ita nos*, 25. *q.* 2.

2338 Cap. XI. Dilectus.

SI conſtat, quod litigator temerè præſumat contra aſſertionem iudicis, puniatur arbitrio Superioris.

Gloſ. Ideſt cum contradicit miſcendo iudicis contumelias. *c. quos contra falſam, de prob. c. de cauſis, de off. deleg.*

2339 Cap. XII. In quibuſdam.

PAtroni, Aduocati, vicedomini ſuper prouidendis eccleſijs, vel earum poſſeſſionibus, & bonis non plus ſibi vſurpent, quam iure permiſſum eſt: & ſi ſecus, compellantur per cenſuram eccleſiaſticam. Item ſi per ſe, vel per alios præſumpſerint occidere rectorem, vel aliquem clericum ipſius eccleſiæ, amittant iuſpatronatus, aduocatiam, feudum, vicedominatum, beneficium; & de præmiſſis nihil perueniat ad hęredes, & poſteri taliũ vſque ad quartam generationem non admittantur in Collegium clericorum, nec in domibus regularium aſſequantur honorem alicuius prælationis, niſi cum eis fuerit diſpenſatum.

Gloſ. Hæredes debent deſcendere per lineam rectam vſque ad quartum gradum. Item ingreſſus Religionis tollit irregularitatem. *cap. 1. de fil. presbyt.* ſed vide *cap. 2. de apoſt.* Item Epiſcopus poteſt diſpenſare.

2340 Cap. XIII. Grauem. *Honor. iij.*

Trid ſeſſ. 25. Ref. c. 3

QVi contemnit, & ſordeſcit in excommunicatione, v.g. per duos annos, ideſt cum ſcrupulo hæreſis, eſt ſuſpectus de hæreſi: ſed ſi eſt Comes, propter eius nobilitatem, ſi non vult parere iuri, abſoluuntur Eccleſiæ à iure debito illi, & ſubditi denuntiantur abſoluti à iuramento fidelitatis, quamdiù remanet in excommunicatione.

Gloſ. Qui propter contumaciam excommunicatur, ſiue per annum, ſiue per plures ſteterit in excommunicatione, non habetur vt hæreticus; ſed alias contra eum proceditur. Qui verò excommunicatur propter ſuſpicionem hæreſis, ſi per annum ſteterit in excommunicatione, poſtea habetur tanquam hæreticus. *c. excommunicauimus, de hæret. c. eam quæ, de ſtat. reg.* Item mitius punitur nobilis, quam ignobilis; & in beneficijs magis eſt prouidendum nobilitati. *c. ſatisfaciendi*, 86. *diſt.*

IN

IN SEXTO LIB. V.
DE POENIS. Tit. IX.

2341 *Cap.* Romana. *Innoc.iv.*

ARchiepiſcopus,vel Metropolitanus poteſt punire percutientes ſe, vel ſuos nuncios , vel familiam ſuam, dum viſitat prouinciam, vel ſuos ad viſitandum dirigit, vel dum concilium conuocat, vel iuriſdictionem exercet, dummodo iniuria illata ſit notoria, & manifeſta, ſiue per has iniurias impediatur ſua iuriſdictio.

Gloſ. Quæ poſſit Archiepiſcopus in Diœceſi ſui ſuffraganei, in *c.1.de off.deleg. c Romanæ,de cenſib. in 6.c.vlt.eod.* Item poteſt punire iniurias etiam occultas,dummodo de illis conſtare poſſit. Item iniuria debet tangere eccleſiam, vel publicam vtilitatem.

2342 *Cap.* Degradatio qualiter. *Bonif.viij.*

DEſcribitur modus degradandi, ideſt, vt fiat ab Epiſcopo exiſtente cum ordinibus clericorum,cum certo numero clericorum ſecundum Canones, ſi degradandi ſint in ſacris; ſi in minoribus, ſufficit ſolus ordinis quando fit verbaliter. Si verò fit realiter, ſue actualiter,hic clericus indutus veſtibus ſacris habens in manibus inſtrumentum ſui ordinis, ſiſtatur coram Epiſcopo,qui ſingulatim ab eo auferat veſtes, & inſignia,incipiendo ab vltimo quod habuit in vltimo ordine vſque ad veſtem primæ tonſuræ, & tondatur tonſura, vt in eo non remaneant veſtigia clericatus, vtendo verbis oppoſitis illis ordinationis.

Gloſ. Hodie quomodo ſit degradandus, vide Conc. Trid. *ſeſſ.19. c.4. & c.1.de hæreticis in 6. c.nonimus,de verb.ſign.*

2343 *Cap.* Quamuis.

LIcet carcer ſit inuentus ſpecialiter ad cuſtodiam, tamen conuictis, vel confeſſis de criminibus poteſt dari in pœnam in perpetuum, vel ad tempus ad arbitrium, penſatis exceſſibus, perſonis, & circumſtantijs.

Gloſ. Hæc ſunt de iure canonico, quia eccleſiaſticus iudex non poteſt punire pœna ſanguinis. Item & quilibet iudex eccleſiaſticus habens merum imperium poteſt imponere hanc pœnam. Item ſi exprimatur, an in perpetuum, vel ad tempus, ſtabitur expreſſo; ſi nihil exprimitur,ſed ſimpliciter dãnatur,intelligitur in perpetuum, & non temporaliter damnatus. Item in carcere quoad cuſtodiam non debet fieri mixtio ſexuum.

2344 *Cap.* Vbicumque.

POena impoſita alicui, & eius filijs, vel poſteris vſque ad certam generationem non extenditur ad deſcendentes ex linea fœminea, ſed tantum ex maſculina, niſi aliud in iure, vel ſententia ſit expreſſum, ſiue ſit à iure, ſiue ab homine.

Gloſ. An qui accipit filiam damnati vſque ad quartum gradum etiam in linea fœminina, eius filij ſint damnati? Reſp. ſi ſcienter accepit, ſunt damnati; ſi ignoranter, ignorãtia facti excuſat, iuris non.

2345 *Cap.* Felicis recordationis.

QVi Cardinalem hoſtiliter inſequitur, percutit, capit, vel hæc facientis, vel fieri mandantis eſt ſocius, vel ratum habet, vel conſulit, vel fauet, aut poſtea recipit, vel ſcienter defendit; ſit reus læſæ maieſtatis, perpetuo infamis, diffidatus, bannitus; non poteſt teſtari, nec ſuccedere etiam ab inteſtato; eius ædificia dentur in ruinam, nullo tempore reparanda; nullus ei tenetur reddere debitum, vel reſpondere in iudicio; eius bona applicentur fiſco; ſit ipſo facto priuatus omni feudo, gubernatione, beneficio eccleſiaſtico, de quibus rector eccleſiæ diſponat. Eius deſcendentes per tertiam lineam priuantur beneficijs, ſine ſpe aſcenſionis ad dignitates, regimen, honores etiam mundanos; non ſunt apti ad ordines, nec ad teſtificandum, nec ad actus legitimos: & prædictus ſit excommunicatus, & ſingulis feſtis, vt talis publicetur, dum eſt contumax, nec abſoluatur niſi à Papa præmiſſis fuſtigationibus in nudo ad cautelam, & vltra mare relegetur ad triremes. Item qui fuit ſimpliciter conſiliarius, vel fautor, iudex eum pro qualitate culpæ caſtiget. Item prædictæ pœnæ poſſunt extendi ad collaterales nepotes, per Papam. Item qui offendit familiares Papæ, vel Cardinalis, imponatur pœna pro qualitate culpæ. Item contra occidentem Cardinales, vel dantem cauſam mortis acrius inſurgatur, etiam à laicis; & ſeculares, qui non faciunt hæc obſeruari intra menſem, ſint excommunicati, & eorum Ciuitas priuatur Pontificalibus, & eſt interdict.

Gloſ. Vide *Clem. de pœnit. & ſi quis ſuadente diabolo*.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE POENIS. Tit. VIII.

2346 *Cap.* Si quis ſuadente diabolo.

QVaſi paruis mutatis extẽdit præcedens *c. fel. recor. in 6.* ad perſequentes, & capientes Epiſcopos; & addit alias pœnas, quas

vide;

vide; & declarat, quod in articulo mortis ſoluantur ab excommunicatione cum reincidentia, niſi quamcitò commodè poſſit ſe præſentent Romano Pontifici.

Gloſ. Lege *c. eos qui, de ſent. excomm. in 6.*

2347 *Cap.* Multorum.

QVi capiunt, & detinent perſonas eccleſiaſticas, vt reſignent ſua beneficia, vel ne citati vadant ad Curiam, præter pœnam *Can. ſi quis ſuadente,* 17. *q.* 4. & aliorum Can. ſi ſunt Prælati, non poſſunt percipere fructus per triennium; ſi inferiores, ſunt priuati beneficijs. Eandem pœnam incurrunt, qui citati non veniunt ad Sedem Apoſtolicam, & procurant ſe capi à poteſtate ſeculari. Item reſignationes modo prædicto extortæ, licet ſint receptæ, & ratæ habitæ à Prælato reſignantium, declarantur eſſe nullæ. Item Prælati vbi ſciuerint aliquem incurriſſe tales pœnas, ſtatim illum publicent, & curent, vt pœnæ mandentur executioni, prout ad eos pertinet.

2348 *Cap.* Cupientes.

REgulares mendicantes, qui domos, vel loca de nouo accipiunt, vel recepta mutant, vel ea alienant in alios vltra pœnas *c. vn. de exceſſ. prælat. in 6.* ſunt etiam excommunicati ipſo facto. Similiter, qui præſumunt proferre aliqua in ſuis ſermonibus, vel alibi, vt audientes retrahant à ſoluendis decimis, ſunt excommunicati. Item ſi requiſiti à rectoribus eccleſiarum in certis diebus feſtiuis, quando prædicant, vel in confeſſionibus audiendis populum non inſtruunt, vel non conſcientiam faciunt, vt non omittant ſoluere decimas, vltra pecc. mort. grauiter arguantur à ſuis ſuperioribus, & ſuperiores eorum ſub pœna pecc. mort. faciant ſtatuta pœnalia contra huiuſmodi prædicantes, ita vt pœna acris ſit in exemplum alijs. Item Religioſi, qui ſcienter poſtponunt conſcientiam facere de ſoluendis decimis, ipſo facto tamdiu ſunt ſuſpenſi ab officio prædicandi, donec ſi commodè facultatem dicendi habuerint, fecerint conſcientiam pœnitentibus; & ſi prædicta negligentia non purgata præſumpſerit prædicare, ſunt ipſo facto excommunicati. Item hæc conſtitutio non extenditur ad Religioſos monaſteriorum, & Rectores eccleſiarum percipientium decimas, ſalua in ſuo robore conſtitutione Greg. IX. ſub hoc edita, vt habetur *c. 1. de decim s in 6.* Item excommunicantur Religioſi, & Clerici ſeculares, qui ad vouendum, iurandum, promittendum inducunt homines, vt eligant ſepulturam in eorum eccleſijs, vel electam non mutent. *c. 2. de ſepult. in 6.*

Trid. ſeſſ. 25. c. 2.

& relinquit illas pœnas: excommunicatio reſeruatur Papæ, reuocantur priuilegia.

Gloſ. Numerat ſuſpenſiones multiplices cum ſuis iuribus, quæ vide ibi: vt ſuſpenſio aliqua eſt à communione fratrum ſimpliciter, vel ad duos menſes, vel ad fratres non ſuæ eccleſiæ, vel à communione eccleſiæ donec pœniteat, ab oblatione altaris, à perceptione ſacramentorum, à conſecratione Epiſcoporum ſimpliciter, vel per annum, à collatione omnium ordinum ſimpliciter, vel ad annum, vel triennium, vel certorum ordinum tantum, vel primæ tonſuræ tantum, ab executione ordinum ſimpliciter, vel certi ordinis tantum ſimpliciter, vel ad tempus: à Pontificalibus tantum: ab officio ſacerdotali, vel non à toto, ſed à celebratione Miſſæ ad duos menſes, vel annum, vel duos annos; ab ingreſſu eccleſiæ ſimpliciter, vel ad menſem, vel quouſque ſatisfecerit, ab ingreſſu, & diuinis per menſem: quid ſignificet ab ingreſſu. *c.is cui, de ſentent. excomm. in 6.* ab officio ſuſpenditur, vel ad annum, vel triennium: à voce Capituli, donec quis ordinetur; à beneficio habito ſimpliciter, ad ſex menſes, ad annum, ad triennium, ad incertum tempus, vt quamdiù placuerit, vel quoad partem diſtributionis tantum; à beneficio obtinendo ad ſex menſes, annum, biennium; ab officio, & beneficio ſimpliciter, ad tempus, donec ſatisfecerint: à priuilegio clericali in perſona, vel in rebus: à collatione beneficiorum ſimpliciter ad annum, vel duos annos: à confirmatione Epiſcoporum ſimpliciter, vel ad annum: à confirmatione inferiorum: ab officio aduocationis notoriæ: à collatione magiſterij: ab officio prædicandi. An ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus à beneficio? ſunt quinque opiniones. vide.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE POENIS. Tit. XII.

2349 *Cap.* Dierum.

QVi offendunt Doctores, vel officiales prouinciæ Marchiæ à Comitatu, ſunt excommunicati, & incurrunt alias pœnas, quas ferè habes *c. ad aures. c. in quibuſdam. c. felicis, eod. in 6.* & *Clem. ſi quis ſuaden. eodem.*

EX-

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE POENIS.

2350 *Cap.* Diuinis. *Ioan.xxij.*

EPiſcopus Cantuarienſis fuit depoſitus perpetuo, & priuatus pontificali dignitate, ac ſacerdotali, & quolibet alio officio, & ad perpetuum carcerem condemnatus propter ſua ſcelera commiſſa, ſcilicet nimis ambitiosè, & ſimoniace fuerat ingreſſus in Pontificatum, mox in progreſſu Pontificatus, fuit iniurioſus Sedi Apoſtolicæ, quia vilipendit verbo appellationes factas ad Sedem Apoſtolicam, & facto præcepit ſuis, vt illas non curarent; ſed appellantes caperent, ſpoliarent beneficijs; & ſic fregit iuramentum fidelitatis eccleſiæ. Item ſcripſit, vt nonnullis prouideretur de vacaturis beneficijs, eſt abuſus Literis Apoſtolicis. Item tanquam tyrannus terrore iniuria, fraude grauabat ſubditos extorſionibus, & frequentibus procurationibus, & alijs quæſtibus illicitis, non curando de modo, & cauſa. Item non citatos, non conuictos priuabat beneficijs iniuſte: dictauit falſa inſtrumenta, ſimoniacè contulit beneficia in ſuis manibus reſignata, quorum redditus occupabat ſibi, erat irregularis incontinens cum fęminis, &c.

Gloſ. Ex hac doctrina poteſt cognoſci pro quibus exceſſibus Prælatus poteſt deponi: pro quo vide *c. veritatis, de dolo, & cont. c. ex literis. c. tanta eſt clauis, de exceſs. prælat. & Trid. ſeſſ.* 24. *Ref.* 3.

DECRETALIVM LIB. V.
DE POENITENTIIS, ET REmiſſionibus. Tit. XXXVIII.

2351 *Cap. I.* Manifeſta. *Alex.*

MAnifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda.

Gloſ. Sed publica, etiam ſi peccata ſint leuia, vt vitetur ſcandalum. Item pœnitentia ſolemnis, vel publica non debet imponi clerico, niſi depoſito. *c. confirmandum, eod.*

2352 *Cap. II.* Qui presbyterum. *Conc. Mag.*

QVi occidit presbyterum, imponitur ei pœnitentia duodecim annorum; & ſi eſt conuictus, & miles, careat cingulo militari per totum tempus ſuæ vitæ, & maneat abſque ſpe coniugij.

Gloſ. Sex crimina impediunt, & non dirimunt matrimonium contrahendum: inceſtus. *cap.* 1. *&* 2. *de eo, qui cogn. conſang. vxor ſua:* raptor ſponſæ alterius. *c. ſtatutum,* 27. *q.* 3. qui interficit vxorem ſuam. *c. admonere,* 33. *q.* 2. qui baptizat ſuum filium, vt ſeparetur ab vxore. *c. de eo,* 30. *q.* 1. qui monialem ſcienter in matrimonio accipit. *c. ſi ergo,* 27. *q.* 1. *& hic.*

2353 *Cap. III.* Significauit. *Alex. iij.*

QVando quis pro libertate ſua ſe defendit, vel pro Eccleſia pugnat, ſi multum excedit, & peccat, debet ei imponi pœnitentia arbitraria, & mitis, ne pro aſperitate eius, ipſe, vel alij retardentur ad defenſionem Eccleſiæ.

Gloſ. Pęnitentiæ ſunt arbitrariæ. *c. quæſitum, eod. c. menſuram, de pœnit. eod.* Item libertas eſt iuſta cauſa pugnandi, ſi ſeruetur modus. *c. hortatu. c. omni tempore,* 23. *quæſt. vlt.*

2354 *Cap. IV.* Quod autem.

INdulgentiæ conceſſæ à Prælato, v.g. in dedicatione, vel conferentibus ad fabricam proſunt tantum pro ſubditis eius.

Gloſ. Hodie indulgentia conceſſa pro conſecratione eccleſiæ non debet excedere annum: in alijs caſibus, non vltra quadraginta dies. *c. cum ex eo, eod.* Item ad quid valeant tales indulgentiæ, ſeu remiſſiones, an etiam quoad eccleſiam, vide ibi.

2355 *Cap. V.* Quod quidam.

QVi volunt confiteri, ſed nolunt abſtinere, licet pœnitentia non ſit vera, confeſſio tamen eſt accipienda, & monendus eſt peccator, vt iuuetur.

2356 *Cap. VI.* Licet tam.

QVi debet ex pęnitentia iniuncta ieiunare in pane, & aqua per aliquot dies, & non habet panem, poteſt veſci leguminibus, piſcibus, & alijs cibis non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem.

2357 *Cap. VII.* Quæſitum. *Celeſt. iij.*

SAcerdotibus græcis, quorum filij reperiuntur in lectis mortui oppreſſi, ſi ipſis procurantibus, vel negligentibus fuit, imponitur

tur vt perpetuo abſtineant ab altari,& grauior pœnitentia eis,quam laicis imponitur; non tamen publica,ſi delictum non fuit publicum. Si verò ex incuria, eorum filij inueniuntur mortui in cunis, & hoc eſt occultum, imponitur pœnitentia ad arbitrium pœnitentiarij, & in terrorem aliorum abſtineant ad tempus à celebratione Miſſarũ.

Gloſ. Negligentia æquiparatur ſtudioſo peccato, & incuria prima facie præſumitur.

2358 *Cap. VIII.* Eos, qui. *Innoc.iij.*

POenitentia eſt moderanda arbitrio ſacerdotis diſcreti, quam imponet non iuxta quantitatem exceſſus, ſed moderatè, conſiderata contritione pœnitentis,qualitate perſonæ, cõſideratis omnibus circumſtantijs,ſuper fornicatione,adulterio,homicidio,periurio, & alijs criminibus; præſertim ſi perſona ſit nouiter conuerſa, prout iudicabit expedire ſaluti ipſius.Item nouelliter conuerſi ſunt inſtruendi paulatim in fide, in forma confeſſionis, ideſt Confiteor, in oratione Dominica,in Symbolo. Item nouiter baptizati ſunt cõmunicandi in feſtiuitatibus conſuetis, & in articulo mortis.

2359 *Cap. IX.* Officij.

SIcut mulieri, quæ de adulterio concepit ignorante marito, & prolem habuit, non eſt pœnitentia deneganda, licet ex timore nolit hoc marito oſtendere, ſic non eſt deneganda pœnitentia mulieri, quæ inſcio viro ſuppoſuit ſibi partum, nè hæreditas mariti tranſeat ad alios, præſertim alienos.

Gloſ. Conceditur pœnitentia, quia non crederetur ei, ſi hoc experiretur. Item in foro animæ cuilibet creditur.

2360 *Cap. X.* Noua quædam.

ABbatiſſa non poteſt proprias moniales benedicere,nec confeſſiones audire, nec publicè prædicare, quia Beata Virgo, licet fuerit dignior Apoſtolis, tamen non ei, ſed Apoſtolis fuit hoc conceſſum.

Gloſ. Abbatiſſa non poteſt legere Euangelium publicè: forſan poterat in matutinis, vnde dicitur Diaconiſſa 27. *q*.1. *Diac.* Item mulier non poteſt prædicare, immo nec laici, nec docere, nec ſacra vaſa tangere, nec velare moniales, nec abſoluere, nec iudicare,niſi aliqua nobilis hoc habeat ex conſuetudine, nec arbitrium in ſe ſuſcipere,nec procurare in iudicio, niſi forte pro patre morboſò, vel decrepito,nec aduocare in iudicio; tandẽ nec aliquod officium viri. An poſſint inſtituere,vel ſuſpendere,vide *c.dilectę de maior.& obed.*

Cap.

2361 *Cap. XI.* Quod in te.

TEmpore interdicti conceditur viaticum,& pœnitentia morientibus. Clerici, qui ſeruarunt interdictum generale,ſi moriantur poſſunt ſepeliri in cœmeterio cum ſilentio, ideſt ſine ſolemnitatibus, & campanis. Item in Conuentualibus eccleſijs bini,& bini, vel terni poſſunt legere, non cantare horas Canonicas ianuis clauſis, & excluſis excommunicatis, & interdictis: ita tamen ſubmiſſe, vt exterius non audiantur, quia ſimile priuilegium à Sede Apoſtolica eſt conceſſum aliquibus regularibus. Item Cruce ſignatis, & peregrinis pœnitentia concedi poteſt.

Gloſ. Tempore interdicti ſemper excipiuntur hæc tria ſacramenta, baptiſmus, pœnitentia morientium, viaticum, quod intelligitur in nomine pęnitentiæ. Item pęnitentia etiam conceditur euntibus ab bellum iuſtum, ideſt cum periculo.

2362 *Cap. XII.* Omnis vtriuſque ſexus.

OMnes fideles vtriuſque ſexus cum peruenerint ad annos diſcretionis, ideſt cum ſunt doli capaces, tenetur ſaltem ſemel in anno fideliter confiteri omnia ſua peccata proprio ſacerdoti, & ſtudeant proprijs viribus adimplere iniunctam ſibi pęnitentiã. Item ſuſcipiant reuerentur ad minus in Paſchate ſacramentum Euchariſtiæ, niſi forte de conſilio proprij ſacerdotis ob rationabilem cauſam duxerint abſtinendum ad tempus:alioquin viuus arceatur ab ingreſſu eccleſiæ, & mortuus careat ſepultura Chriſtiana; & hoc ſtatutum frequenter in eccleſijs publicetur,ne quis excuſetur. Item ſi quis iuſta de cauſa vult confiteri alieno ſacerdoti ſua peccata, prius petat, & obtineat licentiam à proprio ſacerdote, quia aliter illum non poteſt abſoluere, vel ligare. Sacerdos ſit diſcretus, & cautus, & vt medicus peritus infundat vinum,& obleum vulneribus,diligenter inquirens circumſtantias peccatoris, & peccati, vt prudenter eligat quale conſilium, & remedium debeat adhibere vtendo diuerſis experimentis ad ſaluandum ægrotum. Item ſacerdos caueat omnino, ne verbo, vel ſigno, vel alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indigeat, cautè ſine expreſſione perſonæ inquirat, quia qui præſumpſerit reuelare peccatum in confeſſione ſibi detectum, eſt deponendus à ſacerdotali officio, & detrudendus in arctum monaſterium ad agendam pęnitentiam perpetuam.

Gloſ. Si de licentia petita, & obtenta à Parocho vult alteri confiteri, debet eligere alterum habentem executionem ordinis ſacerdotalis,

dotalis, ideſt qui ab Epiſcopo præficiatur, & non alium, quia non poſſet. Item propter eamdem rationem religioſi non habentes populum, ſed priuilegium abſoluendi alienos parochianos, non poſſunt abſoluere ſine licentia proprij ſacerdotis; quia priuilegium dat eis ſolum executionem ordinis, & æquiparat eis, qui præficiuntur ab Epiſcopo: ſed adhuc requiritur licentia Parochi, quæ eſt alia ſeruitus. *c. ex tuarum de vſu pall. c. paſtoralis de priuileg.* Nec Papa per tale priuilegium intendit præiudicare proprio ſacerdoti. Item quid ſi Parochus non vult dare licentiam, vt alteri confiteatur? videtur quod poteſt ire ad alium. *c. licet de regular.* vel vadat, & petat ab eius ſuperiore. Item confeſſor diligenter experiatur vires pęnitentis qualem pęnitentiam poſſit portare. *c. alligant 16. q. vlt.* Ita vt potius reddat rationem de miſericordia, quam de crudelitate, *c. non ſatisfaciendi 86. diſt.*

2363 *Cap. XIII.* Cum infirmitas.

MEdici corporales vocati ad ægrotum ante omnia moneant, & inducant ægrotum, vt confiteatur: ſæpe enim peccatum eſt cauſa infirmitatis, & ſic poſt confeſſionem ſalubrius curatur corpus. & Medicus, qui tranſgreditur hanc conſtitutionem, tamdiù ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec competenter ſatisfecerit. Item Medicus ſub pęna excommunicationis non ſuadeat ægroto aliquid, quod conuertatur in periculum animæ pro ſalute corporali.

2364 *Cap. XIV.* Cum ex eo.

QVæſtores eleemoſynarum non admittantur niſi exhibeant veras literas Apoſtolicas, vel ordinarij, & tunc non permittantur aliud proponere populo, præter id, quod in literis continetur, (& ponetur forma literarum). Item qui deſtinantur ad quærendas eleemoſynas ſint modeſti, & diſcreti, non hoſpitentur in tabernis, vel locis incongruis, non inutiles, aut ſumptuoſas expenſas faciant, non gerant habitum falſæ Religionis. Item cum dedicatur Baſilica ſiuè ab vno, ſiuè à pluribus, non extendatur. Indulgentia vltra annum, & in aniuerſario dedicationis non vltra 40. dies de iniunctis. Sic etiam eſt moderandus numerus dierum, quando Epiſcopus aliquo caſu concedit indulgentias, nè exceſſiuè, & indiſcretè indulgentiæ conceſſæ à Prælatis conterantur, & eneruent ſatisfactionem pęnitentialem. Trid. ſeſſ. 5 Ref. 2. ſeſſ. 21. Ref. 9.

Gloſ. Et ſi concedat vltra hunc terminum, non tenet. *cap. ſi eo, eod. in 6.* Sed tantum valeret pro termino, qui hic præſcribitur.

Cap.

Digitized by Google

2365 *Cap. XV.* Noſtro.

ARchiepiſcopus poteſt concedere indulgentias in ſuperiori cap. taxatas, in tota ſua prouincia, & literas remiſſionis.

Gloſ. Idem & legati.

2366 *Cap. XVI.* Ne pro dilatione. *Honor.iij.*

EPiſcopi, & ſuperiores, & prælati minores exempti poſſunt eligere ſibi diſcretum, & prouidum confeſſorem præter licentiam ſui ſuperioris.

Gloſ. Quia nemo poteſt abſolui niſi à ſuo proprio prælato. *c.omnis vtriuſque eod.* & periculoſum erat Epiſcopis adire ſuos ſuperiores: ideo conceditur, vt ſupra.

IN SEXTO LIBER V.

DE POENITENTIIS, ET REMISſionibus. Tit. X.

2367 *Cap.* Romana.

Trid.ſeſſ.5 c.2.ſeſſ.21 c.9 Conc. Lugd. QVæſtoribus v.g. pro fabrica eccleſiæ, non detur ab ordinario facultas citandi alios:ſed ſatis eſt,vt charitatiuè admoneant, vt ſoluant. Item in concedendis indulgentijs Archiepiſcopus non excedat ſtatutum concilij generalis. *c.cum ex eo, eod.*

Gloſ. Niſi ex priuilegio poſſet concedere plures dies 40. Item ex Panor. eſt in arbitrio lucrantis indulgentias, ſi velit in hoc ſæculo, vel in futuro illas ſibi applicare, ideſt ſi pro meis exceſſibus fuit impoſitum, vt ieiunem 40. dies, poſſum per indulgentias 40. dierum non ieiunare, vel non pati in Purgatorio.

2368 *Cap.* Si Epiſcopus.

QVando Epiſcopus concedit ſuo ſubdito, vt ſibi poſſit eligere idoneum confeſſorem, electus non poteſt abſoluere à caſibus ſpecialiter reſeruatis Epiſcopo: quia in generali conceſſione non veniunt illa, quæ veriſimiliter in ſpecie non eſſet quis conceſſurus. Item non poteſt dari conſuetudo, vt quis præter licentiam ſui ſuperioris poſſit ſibi eligere confeſſorem,qui eum abſoluat, &c.

Trid. ſeſſ. 14 can.11. *Gloſ.* Hic ſupra. *cap. omnis vtriuſque ſexus*, addit, quod conſuetudo contraria non valet; nec tenet abſolutio, quia eſt ſententia à non ſuo iudice. *c at ſi clerici de iud.* Item quando meus Parochus

dat

dat mihi facultatem eligendi idoneum confeſſorem non poſſunt eligere ſimplicem ſacerdotem, ſed curatum alium ſimilem: ſed ſi curatus dicat, confitearis cum illo nominatim, licet ſit ſimplex, poſſum, quia facit illum delegatum. *c. omnis vtr.* ſed poſt Concilium Tridentinum debet eſſe approbatus. Item debet eligere idoneum, ideſt qui ſciat circumſtãtias conſiderare, & vti diuerſis medicamentis ad ſanandum. *c. omnis.* Item caſus Epiſcopis reſeruati, ſunt abſoluere excommunicatos in maiori excom. *c. nuper de ſent. excom.* imponere pęnitẽtias blaſphematoribus. *c. 2. de cler. maleſ.* ſortilegis. *c. 2. de ſortileg.* Commutatio votorum *de voto, & voti cap.* 1. diſpoſitio male oblatorum incertorum, & certorum, quando non extant domini. *c. cum ſit de iudic.* pęnitentia imponenda contrahentibus clandeſtinè, vel cõtra interdictum eccleſiæ. *c. cũ inhibitio de clandeſt.* Solent Epiſcopi ſibi reſeruare multa, vt publica delicta, homicidia, falſitates, falſa teſtamẽta periuria, inceſtus, ſacrilegiũ beſtialitas, &c.

2369 *Cap.* Indulgentiæ.

INdulgentiæ, quæ ab vno, vel pluribus Epiſcopis in dedicationibus Eccleſiarum, vel alijs caſibus conceduntur, non habent vires ſi excedunt ſtatutum concilij generalis. *c. cum ex eod.*

Gloſ. Non valent in eo, in quo exceſſerunt, ſed valent in numero taxato, quem non excedunt, licet alij negent valere etiam in numero taxato.

CLEMENTIN. LIB. V.
DE POENITENTIIS, ET REmiſſionibus. Tit. IX.

2370 *Cap.* Cum ſecundum.

DAmnatis ad mortem non eſt deneganda pęnitentia, ſi petant; & Epiſcopi moneant; & ſi opus eſt, cogantur cenſuris officiales.

Gloſ. Nec eſt deneganda Euchariſtia. *c. quod in te, eod. c. ſane, de celebr. miſſ.* Idem ſi fuit pęnitens, non tamen eſt deponendus à furca, ſine licentia iudicis; quam facile debet dare.

2371 *Cap. II.* Abuſionibus.

REpetit *c. cum ex eo, eod.* contra quæſtores; & Epiſcopus debet examinare eorum literas Apoſtolicas. Item numerantur exceſſus quæſtorum, & ſi delinquant, puniantur ab Epiſcopis.

EX-

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE POENITENTIIS, & remiſsionibus.

2372 *Cap.* Antiquorum. *Boniſ. viij.*

INnouat, & confirmat antiquas, & pleniſſimas indulgentias conceſſas viſitantibus Baſilicas ſancti Petri, & Pauli centeſimo quoque anno, qui eſt annus Iubilæi: ſed Romani, vt lucrentur accedant ad Baſilicas 30. diebus continuis, vel interpolatis, & ſaltem ſemel in die: ſi ſint peregrini, aut forenſes, ſimili modo 15. diebus. Qui verò amplius, & deuotius eaſdem Baſilicas frequentauerit, plus merebitur, & efficacius indulgentias conſequetur.

Gloſ. In ſacramento Pęnitentiæ pęnæ iniungendæ dicuntur arbitrariæ, quia pęna quæ erat æterna, poſt culpam remiſſam fit temporalis: ſed quanta ſit, confeſſor ignorat, ſed ad ſuum arbitrium arbitratur quanta poſſit eſſe, & iniungit proportionatam pęnitentiam. Item indulgentiæ vt valeant, quinque requiruntur: primo auctoritas concedentis, quæ reſidet in Papa: ſecundo idoneitas in recipiente, ideſt ſit membrum eccleſiæ, & ſine culpa poſt contritionem, & confeſſionem, quia non remittitur pęna remanente culpa. Tertio, pietas in fine, ideſt propter honorē Dei, & exaltationem ſanctæ Eccleſiæ. Quarto, vtilitas in opere, ideſt opus, quod pro indulgentia obtinenda imponitur, ſit vtile, & ordinabile ad honorem Dei & exaltationem Fidei. Et nota quod in conceſſione indulgentię non attenditur quantitas operis, ſed qualitas operis, quia indulgentia reſpicit principaliter gratiam, & non meritum propriū, ſed Chriſti. Quinto congruitas in tēpore, ideſt in anno Iubilæi, & in Natiuitate, vbi canitur pax in terris. Itē ſi Papa concedit indulgentias ſine cauſa, non teneāt, quia non eſt Dominus, ſed miniſter, & diſpenſator. Itē qui in bono ſtatu incepit facere opere opera indulgentiarum, vt 15. dies, & interim peccat mortaliter, & completis 15. diebus, ſed ante annum confitetur, non lucratur indulgentias, quia dicta verba reſpiciunt peccata commiſſa, non committenda. *c. ex parte extrauag. de conſ.* Item qui ante indulgentias fuit confeſſus, & fuerunt ei iniuncta aliqua facienda, mox per indulgentiam an tollantur illa, ſed melius quod non, quia ſpecialis obligatio per generalem abſolutionem non tollitur, niſi fiat mentio ſpecialiter de illa obligatione. *c. 1. de conſt. in 6.* & *c. ex multiplici de decim:* licet Papa poſſet, ſi vellet,

ſi vellet, ideſt ſi expreſſiſſet. Item qui fuit confeſſus ante hanc indulgentiam, & remanſit in gratia, verificatur quod ſit confeſſus. Item de mente Papæ per hanc indulgentiam tolluntur omnia vota, etiam ſi impoſita ſint in pęnam peccati, niſi tangant tertium. Item Pęnitentiarij nihil debent iniungere vltra iniunctionem hic poſitam, ſecus indulgentia fruſtraretur, poſſunt tamen ad alium finem iniungere, vt ad cautelam, vel ſupererogationē. Item ſi monachus humiliter petit licentiam ab Abbate, vt veniat ad lucrandam hanc indulgentiam, Abbas debet concedere. Item qui cępit peregrinationem pro hac indulgentia, & in via moritur, vel legitimè impeditur, lucratur indulgentiam: ſic declarauit Papa. Item vel ſaltem ſemel in die ſic intelligitur: qui v. g. hodie viſitat Diuum Petrum cras, vel alio die Diuum Paulum, dicitur ſemel in die: ſed ambæ iſtæ viſitationes habentur pro vno die. Item forenſes, ideſt qui de foris venerunt non cauſa peregrinationis, poſſunt lucrari indulgentias per 15. dies. Item Curiales morantes in Curia, vt Cardinales officiales Curiæ, Aduocati, procuratores, qui terminum ſui receſſus ignorant, faciant per 30. dies. ſic declarauit Papa Sixtus, anno 1300. quia nec peregrinantur, nec verè ſunt forenſes, nec Romani. Nota: Clemens VI. anno 1350. reduxit Iubilæum ad 50. annos, & addidit tertiam eccleſiam viſitandam, ideſt ſancti Ioannis Lateranen. Martinus V. magis abbreuiauit, Paulus Secundus ad 25. annum. Vide *decret. vnigenitus, infra.*

2363 *Cap.* Vnigenitus. *Clem. vi.*

CLemens VI. Iubilæum reſtringit ad 50. annum, & addit Baſilicam ſancti Ioannis Lateranen.

2364 *Cap.* Et ſi Dominici. *Paulus ij.*

VLtra caſus Bullæ Cęnæ Domini Paulus II. reſeruauit ſibi alios, ideſt violationem interdicti à Sede Apoſtolica poſiti, conſpirationem in perſonam, vel ſtatutum Papæ, & quālibet offenſam, inobedientiam, rebellionem eiuſdem, vel Sedis Apoſtolicæ, presbytericidium, offenſam perſonalem in Prælatum, vel Epiſcopum, ſimoniam ſuper ordinibus, vel beneficijs aſſequendis intra, vel extra Curiam; qui caſus non poſſunt abſolui per indulta, & conceſſiones generales, niſi fiat ſpecialis mentio.

2365 *Cap.* Quemadmodum. *Sixtus iv.*

SIxtus IV. confirmat Iubilæum publicatum, & reuocat omnes indulgentias plenarias, & facultates commutandi vota, & faculta-

tes, cömponendi, & diſpenſandi in male ablatis, vel per vſuram, & facultates deputandi confeſſores cum poteſtate abſoluendi etiam à caſibus reſeruatis Sedi Apoſtolicæ. Item reuocat facultates, & indulta conceſſa monaſterijs, hoſpitalibus, pijs locis, vniuerſitatibus, fraternitatibus, tam in perpetuum, quam ad certum tempus, in vita, vel in articulo mortis.

2376 *Cap.* Et ſi Dominici.

SIxtus IV. reuocat indulgentias,& facultates, quas ipſemet conceſſerat, abſoluendi caſus Bullæ Cęnæ Domini, & alias ſupra poſitas, & commutandi quinque vota: & ſi quis hoc attentauerit, vi facultatum ab ipſo conceſſarum, ſit excommunicatus cum reſeruatione Papæ.

DECRETALIVM LIB. V.

DE SENTENTIA EXCOMMVnicationis. Tit. XXXIX.

2377 *Cap. I.* Super eo. *Alex. iij.*

SI vnus clericus, vel aliquis alius impubes alium clericum percutit, poteſt abſolui Epiſcopo,& non eſt mittendus ad Sedem Apoſtolicam. Item ſi contingat clericos ſe ad inuicem percutere ex leuitate iocoſa, & non ex odio, vel inuidia, vel indignatione, licet ſint in plena ætate,non ſunt excommunicati; nec magiſter ſi intuitu diſciplinæ, vel correctionis ſcholarem percutit, quia non verificatur violenta iniectio manuũ;ſed ſi ex odio,mittantur Romã.

Gloſ. Ætas impuberum excuſat non à toto, ſed à quanto, ideſt ſunt excommunicati, ſed non debent ire Romam. *c. quamuis. c. vlt. eod.* Item ſicuti magiſter, ita & pater poteſt corrigere filium clericum, ſic propinquus. *c. ex tenore,* & *c. cum voluntate, eod.*

2378 *Cap. II.* Monachi.

SI Monachi,& Canonici Regulares quocumque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt mittendi Romam,ſed Abbas abſoluit; & deficiente diſcretione Abbatis, corrigat Dięceſanus.

Gloſ. Dummodo non enormiter, nec in Epiſcopum, vel Abbatem, vel clericum ſecularem manus violentas inijciant. *c. cum illorum,*

rum, eod. Si percuſſerit monachum alterius clauſtri, debet abſolui per Abbatem vtriuſque monaſterij. *c.cum illorum. c.canonica,eod.* Si monialis monialem, vel conuerſam, vel conuerſum, vel clericum percuſſerit, abſoluit Epiſcopus. *c.de monialibus eod.*

2379 *Cap. III.* Si vero.

OStiarius ſi prætextu ſui officij malignatus clericum percutit nō grauiter, abſoluit Epiſcopus; officialis, qui deliberate inijcit manum in clericum, non Epiſcopus ſed Papa abſoluit, niſi fortè coercendo turbam irruentem non ex deliberatione, ſed caſu fortuito clericum lædat. Item qui in continenti vim vi repellendo clericum lædit, non eſt mittendus Romam, id eſt, non eſt excommunicatus. Item qui clericum cum vxore turpiter inuentum, vel cum matre, ſorore, vel filia propria interficit, non eſt excommunicatus, ſeu non ibit Romam: ſed ſi inuenit cum alia ſua conſanguinea non ita proxima, & manus violentas in eum inijcit, eſt excommunicatus.

Gloſ. Percuſſio grauis ſemper excipitur. Item laicus, qui de mandato ſui Epiſcopi inijcit manum in clericum, eſt excommunicatus; niſi clericus deliquerit, nec aliter capi poſſit. *c.vt famæ*, & *c.vniuerſitatis eod.* licet vim vi repell. *c.ex tenore eod.* Item quod dicitur de vxore, intelligitur de ſponſa de præſenti: imo licet re vera non ſit vxor, ſed putatur loco vxoris. Item nomen matris non extenditur ad aſcendentes, vel deſcendentes.

2380 *Cap. IV.* Si vero.

QVi ignorans probabiliter, aliquem eſſe clericum, vt quia barbam nutriebat, eum percutit, non eſt excommunicatus: & ſi eſt dubium an ignorauerit, iuret ſe ignoraſſe: & ſi iurare recuſat, eſt excommunicatus, & habetur pro tali, donec abſoluatur à Papa.

Gloſ. Si ignorantia non eſt probabilis, non excuſat. *c.Apoſtolicæ de cler.exc.min.* Item ſi tonſuram vidit, & non credidit eſſe clericum, incidit in excommunicationem ſi erat clericus; ſed ſi non erat clericus, debet adhuc abſtinere, donec certificetur. Si putabat percutere laicum, & percuſſit clericum, per hunc Tit. non videtur excommunicatus; res eſt dubia, & Gloſ. putat eſſe excommunicatum. Item qui non vult iurare, vitabitur tanquam excommunicatus, quia præſumptio ſtat contra ipſum. *c.excommunicamus de hæret.* & qui ſe non purgat habetur pro conuicto. Item clericus dimittens habitum non amittit priuilegium ante trinam admonitionem. *c. in audientia, eod.* Item iuramento ſtatur in præiudicium alterius, quando eſt præſumptio, v.g. habitus laicalis.

2381 *Cap. V.* Non dubium.

QVi percutit clericum, vel religioſum, etiam conuerſum eſt excommunicatus, nec poteſt abſolui niſi à Papa, vel in articulo mortis.

Gloſ. Dubium, eſt an conuerſi eccleſiæ ſæcularis gaudeant hoc priuilegio, ſed putat benignius quod ſic, ſi ſe, & ſua diuino obſequio tradiderunt. Item quod dicitur de regularibus extenditur ad conuerſos vt hic, & *c. ex tenore eod.* & quod de monachis ad regulares. *c. ſi quis ſuad.* 17. *q.* 4.

2382 *Cap. VI.* Mulieres.

MVlieres, & aliæ perſonæ, quæ non ſunt ſui iuris, ſi inijciunt manus violentas in clericum, abſoluantur à Diœceſano; perſonæ vero quæ ſunt magnæ potentiæ, vel ita delicatæ, vt nequeant ſumere laborem veniendi ad Vrbem, nuncietur prius Papæ de ſtatu perſonæ, & negotij, & poſtea ſecundum conſilium Papæ corrigantur de ſcelere. Qui mandat clericum percuti, vel eius authoritate percutitur, eſt excommunicatus, & mittendus Romam, quia verè committit delictum.

Gloſ. Filij fam. qui ſunt in patria poteſtate, & dicuntur etiam non ſui iuris, ſunt mittendi Romam, niſi ſint impuberes. *c. quamuis. c. vlt. eod.* vide *c. relatũ eod.* Item Epiſcopus debet arbitrari an poſſit ſubire laborem eundi Romam: ſi non poteſt, & eſt periculum moræ, poteſt illum abſoluere accepta cautione, quod ſtabit mandato Papæ. *c. de cætero*, & *c. ſacro eod. c. vlt. tit. ſup.* Si non eſt periculum conſulat Papam prius. Item mandans, & qui facit ex mandato incidunt, quia mandatum eſt iniuſtum, cui non debet obediri. Item, qui mandat, & ante exceptionem eum pœnitet, ſi non reuocat, ita vt reuocatio ad mandatarium perueniat, incidit. Item ſi mandans ante iniectionem manus moriatur, non erit excommunicatus, quia mandatum morte extinguitur, licet alij contrarium teneant. Item qui ratum habet, ex poſt facto, licet aliqui dicant eſſe excommunicatum, tamen putatur quod non; ſecus ſi potuit prohibere, & non prohibuit, & cauſa fuit.

2383 *Cap. VII.* Porro.

QVi clericum percutit, & non conuincitur, licet ſit ſecretus, debet ſatisfacere parti, & ire Romam, quia nõ poteſt Epiſcopus.

Gloſ. Non eſt abſoluendus, niſi prius ſatisfecerit læſo. Item Abbas poteſt abſoluere percuſſores monachos. *c. monachi c. cũ illorũ, eod.*

Cap.

2384 *Cap. VIII.* Nulli.

ETiam priuilegiati debent vitare excommunicatos; & ſi percutiunt, etiam ipſi ſunt excommunicati, & vitandi.

2385 *Cap. IX.* Parochianos.

QVi percutit monachum, vel conuerſum religionis, eſt excommunicatus, & vitandus, & ita eſt denuntiandus; nec poteſt abſolui, niſi ſatisfaciat læſis, & cum literis Ordinarij adeat Sedem Apoſtolicam.

Gloſ. Monachus percuſſus non poteſt agere actione iniuriarum, quia actio conuenit Monaſterio, ſicut actio iniuriæ ſerui competit domino: & ſi monachus remiſit, adhuc Monaſterium poteſt agere, ſicut ſi filius fam. remittit iniuriam ſibi factam, pater poteſt adhuc agere; imo ſi iniuria fieret filio volenti, pater poteſt agere. Item Monaſterium poteſt remittere iniuriam factam monacho, ſed eccleſia ſæcularis non poteſt remittere iniuriam factam clerico. An ſatiſfactio ſit danda monacho læſo, vel Monaſterio? Reſp. vni horum poteſt dari, quia ſatiſfactionem, quam acquirit monachus, acquirit Monaſterio: ſed ſi lædatur clericus ſæcularis, debet dari clerico illi coram Iudice eccleſiaſtico, aliquando coram laico.

2386 *Cap. X.* Ex tenore.

POnitur forma ſeruanda in abſolutione ab excommunicatione pro percuſſione clericorum; ideſt poſitis literis Apoſtolicis abſoluens recipiat iuramentum, quod ſtabit ſuo mandato; deinde authoritate Papæ ipſum abſoluat; mox in virtute iuramenti præcipiat, ne de cætero in clericum, monachum, vel conuerſum religionis iniiciat manus violentas, niſi ſe defendendo, vel de mandato ſuorum prælatorum, vel niſi ſit eius prælatus, vel magiſter, & niſi ſit cum ipſo ſocius in eadem eccleſia.

Gloſ. Iſte iurans non tenetur ſeruare niſi iuſtum mandatum, vel in dubio. Item per hoc iuramentum tantum poteſt præcipere, vt ſtet mandatis eccleſiæ, & quod ſatisfaciat læſo, *c. parochianos c. ea noſcitur*, *eod.* Item ſocius in eccleſia percutiens alium ſocium non iurat, quia præſumuntur iſti ſæpe inuicem rixari.

2387 *Cap. XI.* De cætero.

PErcutiens clericum, ſi habet rationabilem cauſam non eundi Romam, vel non ſine periculo, vt ſi eſt capitalis inimicitia, vel alia iuſta cauſa, poteſt eum Epiſcopus abſoluere recepto iuramento

ſecundum morem eccleſiæ; & etiam iuret, vt quam citius oportunè poterit, adeat Papam mandatum ſuſcepturus.

Gloſ. In omni edicto quantumcumque præciſe ſcribatur, ſemper admittitur rationabilis excuſatio, ſeu legitima exceptio. *c. quamius eod.* Item Epiſcopus poteſt committere hanc abſolutionem alteri *c. vlt. de officio ord.* Imo in ſumma neceſſitate poteſt presbyter. *c. non dubium eod.* Item ſi iurauit adire Papam, & cum poteſt, non adeſt, eſt periurus, & poteſt compelli, vt ſeruet iuramentum, ſed non incidit in excommunionem.

2388 *Cap. XII.* Ad hæc. *Vrban. iij.*

QVando quis eſt excommunicatus à Delegato, & impetrat literas à Papa pro altero delegato, qui abſoluat, in literis debet contineri expreſsè, vt præſtet cautionem ſufficientem, quod obediet iudicio eccleſiæ, quia Sedes Apoſtolica ſic conſueuit dare literas.

Gloſ. Alias ſunt nullæ, quia reſcriptum impetratum præter vſum Romanæ Curiæ non valet. Imo primo loco abſolutio remittitur ſuo excommuuicarori, & deinde ſi ipſe nolit, vel detrectet, alijs. *c. ab excommunicato de reſcript.* Item cum conſtat de iniectione manuum non ſufficit ſola cautio iuratoria, niſi eſſet expreſſum in mandatis, ſed primò ſatisfaciat.

2389 *Cap. XIII.* Ea noſcitur. *Clem. iij.*

PErcuſſores clericorum, ſi ſunt mulieres, ſenes, infirmi, mutilati, Epiſcopus abſoluit, facta prius ſatisfactione offenſis iuxta ſuas facultates: ſed alij, ſiue diuites, ſiue pauperes, debent Papæ præſentari vt abſoluantur, vel eius Legato. Item ſi quis infirmus timore mortis abſoluitur ab excommunicatione, iuret, vt cum conualuerit adibit Papam, vel eius Legatum, recepturus mandatum mandatum Apoſtolicum ſuper talibus.

Gloſ. In ſatisfactione ſemper conſideratur facultas, & ſi quis non poteſt, mutatur in aliam pœnam. *c. 2. de maledic.* vel data cautione expectet donec poſſit.

2390 *Cap. XIV.* Cùm non ab homine.

PErcuſſor clericorum manifeſtus, licet non ſit denunciatus, tamen euitandus; ſecretus verò à ſciente tantum, & in ſecreto. Item qui occidit clericum, vel presbyterum, qui contempto habitu clericali enormitatibus ſe immiſcet, non eſt excommunicatus; aſperius tamen eſt puniendus, quam qui laicum occidit.

Gloſ.

Gloſ. Ex ſolo contemptu habitus clericalis non perditur priuilegium, niſi poſt trinam admonitionem. *c. in audientia. c.contingit, eod.c.1.de apoſt.* etiam ſi portet arma, ſecus ſi ſe immiſcet enormibus. *c.perpendimus,eod.*

2391 *Cap. XV.* Cùm deſideres.

NVllus poteſt communicare cum excommunicato antequam abſoluatur, etiam ſi curauerit ſtare mandato Eccleſiæ, quia iſta cautio iuratoria potius eſt introducta ex conſuetudine Eccleſię, quam ex vigore Canonum; nec eſt tanti momenti, vt poſt eam ante abſolutionem poſſit cum ipſo communicari; imo, qui communicat incurrit excõmunicationem. Itẽ quando eſt publica fama, quod aliquis verberauit clericum,nullus debet cum eo communicare,niſi prius ſe purget ad arbitrium Epiſcopi, vel ad cautelam abſoluatur. Item quando quis verberauit clericum, & ſatisfecit clerico, & cum eo compoſuit, non poſſunt tamen alij cum ipſo communicare ante abſolutionem, & debet etiam ſatisfacere Eccleſiæ, quam offendit.

Gloſ. An ſi abſoluatur ab excommunicatione omiſſo iuramento, abſolutio teneat. Reſp. res eſt dubia, aliqui tenent quod non: ſed verius eſt quod tenet abſolutio, quia iuramentum non eſt de ſubſtantia abſolutionis, ſed ad cautelam, ne in poſterum incidat. *c.in principio,eod.* & aliqui abſoluuntur ſine iuramento, non tamen debet fieri, niſi ex cauſa.

2392 *Cap. XVI.* Veniens.

SAcerdos, qui, vt liberius poſſit in eccleſia Diuina officia celebrare, regularem, vel clericos, qui ludendo turbant, vel impediunt Diuina officia manibus appoſitis tranſeundo nolentes egredi, cogit extra eccleſiam manere, non eſt excommunicatus, nec vitandus.

Gloſ. Non ſolum, qui habent officium in eccleſia, ſed etiam quilibet ſacerdos priuatus poteſt eijcere turbantes officia ab eccleſia ſine pœna excommunicationis. Item talis eiectio præſumitur bono modo,& ſine animo iniuriandi,quia ſola temeritas,& violentia prohibetur. *c.1. c.cum voluntate, eod.*

2393 *Cap. XVII.* Peruenit.

EXcommunicatum, non pro enormi,ſed pro modica,& leui iniuria facta clerico, abſoluit Epiſcopus, cuius eſt arbitrari, an ſit leuis.

Gloſ. In hoc cap. eſt ius commune, & non pura indulgentia contra laicum.

2394 *Cap. XVIII.* Significauit.

CLerici, qui ſponte, & ſcienter participant cum excommunicatis à Papa admittendo eos ad Diuina officia ſunt excommunicati eadem excommunicatione maiori, & pro abſolutione mittendi ad Papam cum literis Ordinarij.

Gloſ. Vel ſi fuerunt excommunicati cum omnibus participantibus cum eis. *c. quod in dubijs, eod.* vel iſti participauerunt cum excommunicatis in eodem crimine criminoſo. *c. nuper. c. ſi concubinæ, eod.*

2395 *Cap. XIX.* Tua nos.

NOn ſolum,qui clericos percutiunt, ſed etiam incendiarij poſtquam ab eccleſia ſunt publicati excommunicati,ſunt mittendi ad Papam pro abſolutione.

Gloſ. Non omnes incendiarij ſunt ipſo iure excommunicati,quia hoc non inuenitur, ſed incendiarij eccleſiarum. *c. conqueſti, eod.* alij verò ſunt excommunicati; ſed poſtquam ſunt excommunicati, & publicati veniunt Romam.

2396 *Cap. XX.* Ad eminentiam.

EXcommunicati ob percuſſionem clericorum poſſunt abſolui à Legatis de Latere Papæ, abſq. eo quod hoc habeant expreſſum in mandatis.

Gloſ. Legati à Latere, qui ſunt, *c. penult. & vlt. de off. deleg.* qui & iuriſdictionem non habeant, niſi in ea Prouincia, ad quam delegantur,tamẽ poſtquam eſt egreſſus ab vrbe, donec ingrediatur,ſeu reuertatur poteſt abſoluere ab excommunicatione. *c. quamuis. c. ea noſcitur, eod.* Alij Legati à Latere non poſſunt.

2397 *Cap. XXI.* A nobis.

EXcommunicatio generaliter lata, v. g. contra fures, non ligat niſi ſubditos excommunicantis, niſi maior auctoritas ei delegetur.

Gloſ. Extranei delinquentes in Diœceſi ſunt ſubditi ratione delicti. *c. placuit, 6. q. 2. c. ex tuarum, de priu.* & ſic ſunt excommunicati,nec excuſantur ignorantia,ideſt, quod neſcierint ſententiam,quia commiſerunt rem illicitam; & ſic erant in culpa, & poterant quærere de ſententia. Sed ſecundum Hoſtienſem non ſequitur quod qui ſunt obligati ad culpam, ſint etiam ad pœnam excommunicationis. Quare aliunde eſt hoc cognoſcendum, non ex mora, quam traxit in

loco.

loco. An ſi Epiſcopus excommunicans moriatur, vel transferatur ad aliam eccleſiam, duret ſententia, ita vt qui poſtea contrafaciant, ſint excommunicati? res videtur dubia. Reſp. ſententia ſimpliciter lata non durat poſt mortem proferentis, niſi ſucceſſor eam confirmet: ſed ſi definiendo facit ſtatutum, vel decretum, tunc durat poſt mortem, quia ſunt perpetua. *c. vlt. de off. deleg.*

2398 *Cap. XXII.* Conqueſti.

QVi cum effractione ſpoliant eccleſias ſunt excommunicati denuntiandi, donec congruè ſatisfaciant paſſis iniuriam, & reſarciant damna, & cum litteris Ordinarij mittantur ad Papam.

Gloſ. Fractores eccleſiarum ſunt ipſo iure excommunicati, ſicut incendiarij eccleſiarium, ſed non fractores, vel incendiarij aliarum rerum, ſed ſunt excommunicandi. Item fractores, & incendiarij eccleſiarum antequam denuncientur poſſunt abſolui ab Epiſcopo, poſt verò non niſi à Papa.

2399 *Cap. XXIII.* Perpendimus.

SAcerdos, qui ſe falsò nominat filium Regis, & acceptis armis ſeditionem, & guerram mouet, ſi verberetur, & occidatur, occidens non tenetur ire Romam pro abſolutione, ſed Ordinarius imponat pęnam competentem pro qualitate perſonæ, quia non propulſando, ſed inferendo iniurias fuit occiſus.

Gloſ. Licet vim vi repellere. *c. ſi verò, eod. c. ſignificaſti, de homicid.* Item imponitur pęnitentia, vel ad cautelam, vel quia exceditur mandatum, vel ius.

2400 *Cap. XXIV.* Vniuerſitatis.

LAicus, qui Abbate mandante, etiam ex cauſa regularis diſciplinæ percutit monachum, tàm ipſe, quàm Abbas ſunt excommunicati: quod maximè procedit, ſi cauſa verberandi non ſubeſſet, ſed odij id fieret.

Gloſ. Diſciplina regularis non debet imponi per laicum, ſed per ipſum Abbatem; & ſi neceſſitas vrget, per alium monachum, vel clericum, vt ex tex. colligitur. Item quod dicitur de Abbate non procedit in Epiſcopo, Epiſcopus enim nullũ debet ſuis manibus percutere. *c. non liceat, 36. diſt. Aut. ſed neque. C. de Epiſc. & cler.* Item laicus verberans monachum, vt in textu, eſt excommunicatus etiam ſi monachus conſentiret. *c. contingit infra eod.* Nec obſtat *c. vt fame, infra*, vbi clerici per laicos capiuntur: nam ibi eſt diuerſus caſus, in quo aliter capi, & corrigi clericus non poteſt.

2401 *Cap. XXV.* In audientia.

CLericus, qui relicto habitu clericali arma militaria portat, ſi ter admonitus à Prælato non deponit arma, non gaudet priuilegio, *ſi quis ſuadente*, quia fruſtra implorat eccleſię auxilium, qui committit in ipſam; ſicut iure ciuili matrona inuenta in veſte meretricali, cuius pudicitia eſt attentata, non poteſt agere iniuriarum.

Gloſ. Clericus, qui arma ſumit, ſi ſe non immiſceat enormibus non admittit priuilegium clericale, niſi ſit ter admonitus. *c. conting. eod. c. vlt.. de vita, & honeſt. cleric.* Item non iniuriatur matrimonio, qui ipſum ignorat. *c. ſi ea. c. de adul.* nec militiæ. *c. ſi ignorans, ff. de loc.* nec clericatui. *c. ſi vero aliquis ſup. eod.* Item ſi quis percuſſit laicum credens, & volens percutere clericum non eſt excommunicatus, licet de iniuria teneatur, iudicatur enim ſecundum quod fit, & non ſecundum quod faciens intendit. *c. cum ſeruo. ff. de iniur.*

2402 *Cap. XXVI.* Quod de his.

EXcommunicatus ob percuſſionem clerici ſi non poteſt ire Romam aliquo canonico impedimento impeditus, vt paupertate, infirmitate graui, ſenectute, abſoluatur ab ordinario, ſed exigatur iuramentum, vt reaſſumptis viribus, & conceſſa opportunitate perſonali Romam viſitet.

2403 *Cap. XXVII.* Cui pro cauſa. *Innoc. iij.*

EXcommunicatus ob duplicem cauſam, v.g. quia violauit eccleſiam, & quia percuſſit clericum, ſi exprimit vnam tantum cauſam pro abſolutione, & abſoluitur, remanet excommunicatus pro altera cauſa non expreſſa, & tenetur pro illa ſatisfacere.

Gloſ. Si non eſt expreſſa aliqua cauſa, ſed indeterminatè abſoluitur, tunc eſt abſolutus ab omnibus: ſi vna tantum cauſa fuit expreſſa, tunc abſolutio non extenditur ad alias. Item ſi ex ignorantia alteram cauſam non expreſſit, ei non ſuffragatur. vide hic gloſſam, quæ fusè de hoc tractat, & varia dubia ponit; & tandem concludit, vt aliquis abſoluatur, debere omnes cauſas exprimere.

2404 *Cap. XXVIII.* A nobis.

EXcommunicatus quamuis det ſigna manifeſta pœnitentiæ, & iuramento præſtito qnod eccleſiæ parebit ſe humiliauerit, ſi antequam abſoluatur ab excommunicatione moritur, etiam ſi ſit abſolutus coram Deo, non tamen habetur abſolutus coram eccleſia, ſed poteſt etiam, & debet ab eccleſia abſolui: quia & ſi non ſit communica-

municatum viuo, tamen fuiſſet ei communicandum, quem non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis impediuit: & legitur in certis caſibus in iure canonico eccleſiam ligaſſe, vel ſoluiſſe mortuos: nec obſtat quod eccleſia habuit poteſtatem ligandi, & ſoluendi homines ſuper terram. Item forma abſolutionis ſeruetur, id eſt cum pſalmo pœnitentiali, oratione Dominica, & cum alijs conſuetis. Item hæres ſatisfaciat pro mortuo; & ſi admonitus non vult, compellatur per diſtrictionem eccleſiaſticam.

Gloſ. Talis in extremis ſi habuiſſet copiam confeſſarij, potuiſſet abſolui ab illo, ſed poſt mortem non poteſt abſolui, niſi ab eo, à quo viuus poterat abſolui. Item quando agitur contra perſonam, vel de perſona tantum, non poteſt quæri poſt mortem, quia crimina cum morte extinguuntur. Sed quando agitur propter bona, vel contra perſonam & bona, poteſt agi poſt mortem. Item in forma abſolutionis non eſt de ſubſtantia iuramentum. Item corpora ſi ſint in cœmeterio ſepulta, non ſunt exhumanda, ſed ita abſoluenda; ſi ſunt ſepulta alibi, debent prius exhumari, mox abſolui, quoad eccleſiam.

2405 *Cap. XXIX.* Nuper.

LAici qui detinent clericos in cuſtodia publica, vel priuata, id eſt violenter, licet ſine læſione aliqua corporis, ſunt excommunicati. Item qui nominatim excommunicato communicat in crimine crimínoſo, v.g. dans conſilium, auxilium, fauorem, eſt excommunicatus pari pœna, & abſoluendus ab eodem, vt ſupra. Si communicat non in crimine, ſed in orando, oſculando, tunc poteſt abſolui à proprio ſacerdote, quia hic incurrit excommunicationē iuris, & non iudicis: & cum conditor canonis non ſibi reſeruauerit abſolutionem, videtur conceſſiſſe alijs facultatem abſoluendi. Item communicans in crimine, cùm abſoluitur iuret, ſed ſine crimine non iuret. Item ſi abſoluendus difficulter, & ex iuſta cauſa non poteſt accedere ad excommunicatorem pro abſolutione, abſoluatur à ſuo Epiſcopo, vel ſacerdote præſtita cautione quod parebit mandato excommunicatoris.

Gloſ. Sola violentia attenditur pro excommunicatione, etiam inter ſolos parietes ſine compedibus. Item tenetur quis de conſilio, quando alter non erat facturus, ſecus non. Item ſi ego excommunico meum ſubditum propter crimen, & ſubditus alterius communicat in crimine cum eo, dando ei conſilium, in me videtur delinquere, & ligatur à mea ſententia, & non ſententia canonis, quia appellatur ſubditus meus ratione delicti, & eſt à me abſoluendus, & non à ſuo Epiſcopo: ſecus ſi eſſet ſententia canonis.

Cap.

2406 *Cap. XXX.* Quod in dubijs.

Etiam ſi excommunicatus iurauerit de ſtando mandato eccleſiæ, tamen adhuc eſt excommunicatus, nec ei communicandum donec abſoluatur. Item nullus tenetur communicare cum excommunicato nominatim, niſi ſit ex perſonis ſpecialiter exceptis à Greg. Papa *c. quoniam multos.* 2. *q.* 3. Item qui præſumptuoſe participant cum nominatim excommunicatis, ſi admoniti non deſiſtant, ſunt excommunicandi: ſi vero participant ſcienter cum eo, qui per ſententiã eſt excõmunicatus cum participibus ſuis, ſunt excõmunicati.

Gloſ. Neque ſuus prælatus poteſt communicare cum excommunicato, quia quod alijs prohibet, ipſe facere non debet. Item iudex non debet excommunicare participantes cum excommunicato, niſi præmiſſa canonica admonitione, ſecus non tenet. *cap. ſtatuimus, eodem.*

2407 *Cap. XXXI.* Inter alia.

Ex perſonis nominatis in *c. quoniam multos,* 2. *q.* 3. illi tenentur ad familiare obſequium, & per conſequens ad communionem, ſine qua obſequium exhiberi non poteſt, qui ante excommunicationem ad huc tenebantur, cùm per excommunicationem Domini ferui non liberentur, non tamen debent communicare in criminibus. Aliæ autem perſonæ nominatæ in dicto cap. non tenentur, niſi in articulo neceſſitatis; & ſic vnde ius prodijt, interpretatio procedit.

Gloſ. Qui tenentur, ſunt domeſtici filij, ſerui, mercenarij, vxor.

2408 *Cap. XXXII.* Cum illorum.

Reſpondetur quæſtioni, An excommunicati ob percuſſionem clericorum, ſi ordinentur ſint ſuſpenſi, &c. & dicit, ſi ipſi percuſſores excommunicati ſint ſeculares, & ſcientes ſe excõmunicatos, fecerunt ordinari, ſunt deponendi in perpetuũ ab ordinibus: ſi ignorabant, vel factũ, vel ius, hos Epiſcopi ſicut non poſſunt abſoluere, ſic nec, & diſpenſare ſine ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ; ſed poterunt hæc ſignificare Papæ, vt prouideat, quid agendum ſecundum rigorem, vel æquitatem. Si ſint regulares, in prædictis in fauorẽ Religionis, & ne vagentur, conceditur eorum prælatis, vt eos abſoluant à talibus, dummodo exceſſus non ſit difficilis, & enormis, vt mutilatio membri, effuſio ſanguinis, vel manus violenta in Epiſcopum, vel Abbatem, quia hæc ſine ſcandalo non poſſunt præteriri, non obſt. *c. monachi, eod.* & *c. ſi conſuluit eod. in antiqua compilat.* Item ſi clauſtralis percuſſit aliam perſonam religioſam alterius clauſtri, abſoluatur per

Abba-

Abbatem proprium, & eius, qui fuit percuſus: ſi percuſſit clericum ſæcularem, non abſoluatur niſi à Papa. Item ſi prædictos regulares ordinari contingát, ſi ſcienter in contemptum Eccleſiæ, maneant ſuſpenſi ab executione ſuſcepti ordinis, & officij: ſi verò ex ignorantia facti, vel iuris, ideſt quod in memoria non habeantur, penſetur prius vtilitas monaſterij; & poſt iniunctam regularem pœnitentiam, & peractam, Abbates ipſorum poterunt diſpenſare; dummodo factum non fuerit graue, & notabile, & niſi violenter præſumatur contra ignorantiam, vt quia erat vir adultus, & diſcretus. Item pręſcribitur Abbatibus, vt hanc formam ſeruent, ne abutantur permiſſa poteſtate, & ſic mereantur amittere priuilegium.

Gloſ. Excommunicatus ſi ordinetur, non ſolum deponitur ab ordine, ſed à beneficio. *c. poſtulaſtis de cler excom. min. c. latores.* Sic excommunicatus, qui confert, vel accipit, *eod. in 6. c. 2. de eo qui ren. ab Epiſcop.* Item cui prohibetur minus, ideſt abſoluere intelligitur prohibitum maius, & contra. *c. ex parte de decim.* Item quod hic conceditur in fauorem Religionis, eſt de his, quę inciderunt ante ingreſſum, de ijs enim iam erat conceſſum, ſed quæ poſt ingreſſum. *c. monachi eod.*. Excipitur mutilatio membri, vel enormis percuſſio, vel effuſio ſanguinis propter ſcandalum, non enim poteſt Abbas. Effuſio verò ſanguinis non intelligitur de valdè modica.

2409 *Cap. XXXIII.* De Monialibus.

MOniales ſi ſe ipſas ad inuicem, vel conuerſos, vel conuerſas ſuas, aut clericos percuſſerint, abſoluantur ab Epiſcopo, in cuius Diœceſi eſt ſitum Monaſterium.

Gloſ. Si moniales vnius Diœceſis percutiant monacham, vel monachum, vel conuerſam, vel clericum alterius Epiſcopatus, conueniat vterque Epiſcopus, vel alter deleget alteri, qui eas abſoluat. *c. cum illorum eod.* Item Abbatiſſa non poteſt abſoluere, ſicut nec benedicere, nec Euangelium legere, quia claues non ſunt commiſſæ ſexui fœmineo. *c. noua tit. ſuper. c. dilecta de maior. & obed.* Item Epiſcopus abſoluat tam exemptas, quam non exemptas.

2410 *Cap. XXXIV.* Si verè.

QVando quis iniuit contractum cum poſt contractum excommunicatis, & ſine damno non poteſt diſſolui contractus; poteſt cum illis communicare. v.g pepigi cum nautis Venetis, vt me tranſuehant, & ſolui partem nauli, interim iſti Veneti excommunicantur, nec volunt reſtituere partem nauli, poſſum communicare cum illis, ne videantur ex obſtinatione portare commodum, &

ego ex pœnitentia damnum:& ſicut iure poteſt quis tranſiens inter terras excommunicatorum, vel hæreticorum emere, & recipere ab illis neceſſaria, & ſicut excuſatur familia communicans cum patre familias excommunicato, ita ego, quia in nauibus eorum ſum tanquam in ipſorum familia.

Gloſ. Cum meo maximo damno, vel incommodo non teneor ſcindere ſocietatem cum meo ſocio,ſed abſtinere pro poſſe. vide alios caſus, *c.cum deſideres, eod.*

2411 *Cap. XXXV.* Vt famæ tuæ.

PRælati debent corrigere exceſſus ſubditorum, & poſtquam ſunt canonicè de crimine condemnati, debent eos ſub arcta cuſtodia detinere, ne incorrigibiles, & aufugientes peiora faciant. Item laici citra excommunicationem poſſunt capere clericos, & ad iudicium trahere etiam violenter, ſi opus eſt, ſed de mandato iudicis eccleſiaſtici, cui ſunt ſubditi, & cuius eſt corrigere: quia tũc non laici, ſed iudex hoc facit,cuius authoritate laici faciunt; dummodo tamen eorum violentia non amplius ſe extendat, quàm defenſio, vel rebellio exigat clericorum.

Gloſ. Ideſt cum moderamine inculpatæ tutelæ. Item clauſtrum ipſum eſt carcer. Item laici de mandato ſuperioris poſſunt violenter accipere incorrigibiles, ſed non poſſunt corrigere verberando, & de mandato Abbatis. *c.vniuerſitatis eod.* & mandatũ debet eſſe ſpeciale. Item clericus depoſitus adhuc gaudet priuilegio clericali.

2412 *Cap. XXXVI.* Contingit.

CLericus, qui offendit aliquem, ſi pro ſatisfactione ex more patriæ ſuæ ſubijcitur ſponte verberibus, adhuc verberans eſt excommunicatus: quia hæc iniectio manuum, etſi non eſt violenta, eſt ſaltem iniurioſa ordini clericali; & ille canon non tam eſt in fauorem clerici ordinati, quam ordinis clericalis: ſed clericus ſatisfaciat competenter iniuriam paſſo ſine iniuria clericali, ita vt remaneat pax inter eos: & ſi de cætero aliquis clericus præſumpſerit ſe ſubijcere ſimilibus verberibus, excommunicetur.

Gloſ. Quando fit iniuria ſine violentia, inciditur in canonem *c.nuper, & c. vniuerſitatis eod.* Et hic iniuria fuit facta Eccleſiæ; quam nos non poſſumus remittere, ſicut filius poteſt remittere iniuriam quantum ad ſe, non quantum ad patrem, vel quantum tangit commodum noſtrum, non quantum tangit commodum alienum. Item, qui ioco percutit clericum, licet inuitum, non eſt excommunicatus.*c.1.eod.* item percutientes iniurioſè clericum non

inui-

inuitum ſunt excommunicati, clerici depoſiti; & alij an gaudeant hoc priuilegio, vide ibi.

2413 *Cap. XXXVII.* Relatum.

SErui, qui percutiunt clericos, ſunt excommunicati, & ad Sedem Apoſtolicam venire compellantur, quia plus Deo, quàm hominibus deferendum. Sed ſi hoc fecerunt in fraudem, vt ſubtrahãt ſe à ſeruitio dominorum, vel ſi domini propter hoc ſine ſua culpa graui damnum incurrant, tunc poteſt Epiſcopus ex indulgentia, & diſpenſatione Papæ, eos abſoluere; & pro labore itineris iniungatur eis alia ſatisfactio, dummodo tamen percuſſio non fuerit enormis, & ad tollendum ſcandalum eſſet veniendum Romam.

Gloſ. Non eſt dicendum idem de viro reſpectu vxoris, & de liberto, qui locauit opera ſua, quia non excipiuntur vt ſerui. *c. cum illorum eod.*

2414 *Cap. XXXVIII.* Sacris.

EXcommunicatus, quia communicauit cum excommunicatis, & in ſe reuerſus de mandato Eccleſiæ expugnat illos excommunicatos, non ideo habetur abſolutus, niſi prius abſoluatur; nec ſi in bello moritur, pro eo eſt orandum, vel offerendum, niſi poſtquam conſtiterit per euidentia ſigna de eius pœnitentia: defunctus abſoluatur, iuxta formam *c. à nobis eod.*

2415 *Cap. XXXIX.* Sicut.

EXcommunicatus, v. g. ab Epiſcopo, ſemper habebitur excommunicatus, & vitandus, donec conſtiterit de eius legitima abſolutione, vel per literas Papæ, vel Delegati à Papa, vel alio modo legitimo.

Gloſ. Hæc in foro contentioſo, & quando fieret actori præiudicium, non ſufficit vnus teſtis, nec ſufficit honeſtas perſonæ, vt ei credi debeatur, nec illa indicia, quæ ſufficerent. *c. inter. c. tuæ de de cler. pereg.* ſecus quando nulli fit præiudicium. In foro verò conſcientiæ eſt illi credendum, quia non præſumitur quod ſit immemor ſuæ ſalutis. *c. ſancimus. 1. quæſt. vlt.*

2416 *Cap. XL.* Per tuas.

QVando excommunicatus ab Epiſcopo appellat ad Metropolitanum, ſi vult probare excommunicationem eſſe nullam, quia fuit lata poſt legitimam appellationem, vel continebat errorem intolerabilem patenter, eſt admittendus ad probationem horum,

rum,licet abſolutionem non petat: ſed donec de illis conſtiterit, in alijs eſt vitandus, licet Sedes Apoſtolica conſueuerit tales abſoluere ad cautelam:in alijs verò, niſi imploret gratiam abſolutionis,non eſt audiendus:Sed ſi humiliter petat abſolutionem, metropolitanus eum debet abſoluere. Sed ſi vult deferre ſuo ſuffraganeo, ad illum remittat: & ſi ſuffraganeus non vult illum abſoluere ſecundum formam iuris, abſoluat metropolitanus, ſumpta cautione,quod parebit ſuo mandato, deinde cauſam audiat, & decernat ſecundum ius. Sed ſi Epiſcopus ſuum ſubditum excommunicaſſet propter manifeſtum exceſſum, Metropolitanus non debet illum abſoluere, niſi quando ſuffraganeus requiſitus malitioſe denegauit abſolutionem.

Gloſ. Vltra hos, in quibus caſibus excommunicatus auditur,vide *c.præſenti, eod. in 6.* & quando dicatur error intolerabilis, vt non teneat, *ibidem.*

2417. *Cap. XLI.* Si aliquando.

QVando Papa cum ſuis litteris ſalutat excommunicatum à Sede Apoſtolica, non ideo intelligitur abſolutus, quia contingit huiuſmodi litteras impetrari per ignorantiam, negligentiam, vel nimiam occupationem, vel ſubreptionem.

Gloſ. Licet non poſſimus ſalutare excommunicatos, tamen poſſumus eos alloqui de pertinentibus ad eorum ſalutem; & ſi incidenter alia verba proponantur, non nocent. *c.tamen cum voluntate, eod.*Item ſi Papa ſalutaret ſcienter,eſſet abſolutus excõmunicatus;& ſic abſolutio debet importari,& cauſa ſciētiæ,& nõ per ſubreptionē.

2418 *Cap. XLII.* Officij.

QVando aliquis habet plures Prælatos,qui in ipſum habent ius, ſi propter plures exceſſus à pluribus prælatis eſt excommunicatus, ſi vult vni prælatorum de vno exceſſu ſatisfacere, non eſt abſoluendus, & ſubreptitia abſolutio non prodeſt.

Gloſ. Talis ſic abſoluatur. Vnus committat alteri ſuas vices, vel quilibet abſoluat à ſua, & vltima confirmabit precedentes, nec interim eſſet communicandum cum eo, quia excommunicatus in vna eccleſia, eſt excommunicatus quoad omnes.

2419 *Cap. XLIII.* Reſponſo noſtro.

COram excommunicatis, & interdictis eſt licitum prædicare verbum Domini,ſed non celebrare diuinum officium. Item in tempore generalis interdicti eſt licitum baptizare, & confirmare in fronte pueros.

Gloſ.

Gloſ. Et dare pœnitentiam morientibus; & ſub nomine pœnitentiæ etiam intelligitur viaticum. *c. quod in te tit. ſup.* ſed non extrema vnctio.

2420 *Cap. XLIV.* Inquiſitioni.

SI aliter coniugum certo ſcit impedimentum coniugij, licet illud probare non poſſit, non debet reddere, & ſi cogatur ab eccleſia, potius debet humiliter ſubjre ſententiam excommunicationis, quam per copulam peccare mortaliter. Si verò credit adeſſe impedimentum ex cauſa probabili, & diſcreta, licet non euidenti, & manifeſta, poteſt reddere, ſed non petere, ne peccet, vel contra conſcientiam vel contra legem coniugalem; ſi credit ex leui, & temeraria credulitate, tunc ad conſilium ſui paſtoris deponat conſcientiam, & reddat, & petat debitum.

Gloſ. Leuis credulitas dicetur, ſi audiuit impedimentum à leuibus, & forte à paucis, quibus credere non tenetur, & huiuſmodi. Probabilis, & diſcreta dicitur, v. g. quia vidit virum cum conſanguinea ſua in locis ſuſpectis, & hora ſuſpecta, ſolum cum ſola ante matrimonium, vel quia publicè dicitur ab hominibus. *c. 3. & c. litteris de præſumpt.*

2421 *Cap. XLV.* Contingit.

CLerici, qui non geſtant tonſuram, nec habitum clericalem, & tractant negotia ſæcularia, non amittunt priuilegium clericale, niſi ſint ter admoniti; tunc non gaudent eo.

Gloſ. Idem *c. in audientia eod. c. vlt. de vita, & honeſt.* Item quando grauiter excedunt, ſine admonitione perdunt priuilegium. *c. cum non ab homine, & c. perpendimus, eod.*

2422 *Cap. XLVI.* In preſentia.

QVi non præmonuit, nec impoſuit, ſed cum eo communicauit in menſa, vel in diuinis, non poteſt ei objicere excommunicationem per mandatum denunciationis.

Gloſ. Exceptio excommunicationis in quacunque parte litis valet, ſed mox eſt danda abſolutio.

2423 *Cap. XLVII.* Quantæ.

QVi poſſunt obuiare manifeſtæ percuſſioni clericorum, & non obuiant, ſunt excommunicati, quia faciens, & conſentiens pari pœna punitur.

Gloſ. Conſentiens intelligitur cooperando, & præſtando authoritatem,

ritatem,& tunc punitur pari pœna, & ſic intelliguntur ſimilia iura. *c.1.de off.deleg.c.mulieres. c.nuper eod.* Sed ſi non cooperatur, ſed non obuiat, licet teneatur ex officio, & poſſit tantum, non ſit excommunicatus, quia non participat in crimine.

2424 *Cap. XLVIII.* Sacro.

PRælatus non poteſt excommunicare, niſi præmiſſa competenti monitione coram perſonis idoneis, per quas ſi neceſſe fuerit poſſit probari monitio: ſi verò contra præſumpſerit, interdicitur ei per menſem vnum ingreſſus Eccleſiæ, etiam ſi excommunicatio ſit iuſta, & alia pœna mulctabitur, ſi ſic iudicabitur expedire. Item qui excommunicat ſine manifeſta, & rationabili cauſa, & requiſitus humiliter non curat abſq. grauamine reuocare proceſſum, grauatus conqueratur apud ſuperiorem, qui ſi non eſt periculum moræ, remittat illum cum ſuo mandato ad exequutorem ab eo abſoluendum intra certum terminum competentem: alioquin ipſe per ſe, vel per alium abſoluat recepta cautione ſufficienti. Item quando contra exequutorem conſtat de excommunicatione iniuſta, excommunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato,& arbitrio ſuperioris puniatur pro qualitate culpæ, quia eſt grauis culpa excommunicare inſontem, niſi errauerit ex cauſa probabili maximè ſi ſit bonæ opinionis. Item ſi conquerens nihil rationabile probat contra ſententiam excommunicationis, condemnetur etiã ipſe ad interum excommunicari, & puniatur arbitrio ſuperioris, niſi probabilis error ipſum excuſet; & compellatur per cautionem receptam ſatisfacere id, pro quo fuit excommunicatus, vel reducatur in executionem donec ſatisfecerit. Item ſi excommunicator cognoſcens ſuum errorem eſt paratus reuocare ſententiam, & excommunicatus appellat, non abſque ſatisfactione reuocet, non audiatur, niſi error ſit talis, de quo meritò dubitatur, & tunc abſoluat accepta cautione quod coram iudice appellationis, vel eius delegato parebit iuri; & ſic non ſubiacebit pœnæ præſcriptæ: & caueat ne mentiatur malitioſè in præiudicium alterius.

Gloſ. Quæ ſit competens monitio, vide *c.conſtitutionem. c. ſtatuimus eod.in 6.* Item in ſententia excommunicationis eſt ſeruandus ordo iuris, ſicut in alijs cauſis. *c.1.de exceſſ.prælat.* ſed ſi non ſeruatur tenet ſententia, etiamſi excommunicans ſit puniendus vt hic, quia ſententia paſtoris, ſiue iniuſta, ſiue iuſta, tenet exceptis duobus caſibus. *c.per tuas eod.* nec tenet ſi non procedit admonitio. *c.ſtatuimus eod.* Item excommunicatio poteſt eſſe iniuſta tripliciter ex cauſa, ex animo, & ex ordine, vt hæc, *c. Epiſcopus c. non debet. 11.q.3.*

11.*q*.3. Item Epiſcopus, qui excommunicauit non ſeruato ordine, elapſo menſe poteſt ingredi Eccleſiam, ſed punitur communione hominum, arbitrio ſuperioris. *c. illicita.*24. *q*.3. Hodie niſi excommunicet in ſcriptis, & expreſsè ponat cauſam excommunicationis, eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, & diuinis officijs per menſem, & ſi non ſeruat fit irregularis. *c. cum medicinalis eod. in* 6. & infra iſtum menſem poteſt abſoluere excommunicatum ab excommunicatione. *c. duobus, eod.* Item ſi excommunicator abſoluit excommunicatum iurantẽ ſtare mandatis, eo abſoluto primo inquirat an excommunicatio fuerit iuſta, quia ſi non, nihil imponat.

2425 *Cap. XLIX.* Nouerit.

EXcommunicat omnes hæreticos vtriuſque ſexus, & fautores, & receptores, & defenſores eorum. Item excommunicat eos, qui faciunt ſeruari ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra libertatem Eccleſiæ; necnon & ſtatutarios, & ſcriptores ſtatutorum, nec non & poteſtates, Conſules, Rectores, Conſiliarios locorum, vbi huiuſmodi ſtatuta, & conſuetudines editæ fuerint, vel ſeruatæ, & eos, qui ſecundum illa præſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.

Gloſ. Qui conantur venire contra libertatem Eccleſiæ ſunt ipſo iure excommunicati, vt *hic &, c. grauem eod.* & qui iura Eccleſiæ auferre conantur, vel onera ei imponere, ſi admoniti non deſtiterint, ſunt ipſo iure excommunicati. *c. non minus. c. aduerſus de immun. eccleſ.*

2426 *Cap. L.* Canonica. *Honor. iij.*

CAp. 2. & c. *cum illorum de monac. & canonic. regul.* extenditur nunc ad fratres hoſpitalarios Hieroſolymitanos; ideſt ſi ſe inuicem percuſſerint, & exceſſus non ſit difficilis, & enormis, non ſunt mittendi Romam; ſed eorum Prior, qui ſolet eſſe presbyter, eos abſoluat.

Gloſ. Eodem modo quod fuit dictum de monachis extẽditur ad regulares. *c. ex parte de poſtul.* Et quod conceſſum fuit religioſis extenditur ad Epiſcopos. *c. quod nonnullis de priuileg.* quod dicitur de Epiſcopis intelligitur de electis, & confirmatis. *c. inter de transl.* & quod dicitur de vxore intelligitur de ſponſa. Item ſi non eſſet ſacerdos, vel clericus, non ita facilè ei committeretur abſolutio, quia nec laicis religioſis committitur. *c. bene quidem d.* 96. Item poſſunt ſuos, & non alios abſoluere, quia dicitur, *Veſtros*.

2427 *Cap. LI.* Super eò quòd Monachi.

ALiqui Greci monachi excommunicati ob percuſſionem clericorum, qui non poterant induci ad iurandum ſecundum formam *c. ex tenore eod.* poſſunt pro illa vice abſolui cum ſola promiſſione manuali, quia aliquando conſideratis circumſtantijs locorum, & qualitatibus temporum aliquid detrahendum eſt ſeueritati.

Gloſ. Iuramentum, licet ſit de forma, tamen non eſt de iuſtitia abſolutionis in rigore,& ſine eo abſolutio tenet, quia iuramentum fuit introductum ad cautelam potius, ne de cætero idem delictum committatur. *c.cum deſideres eod.*

2428 *Cap. LII.* Venerabili.

QVando Epiſcopus fert ſententiam, v.g. ſuſpenſionis contra aliquem, Papa ſolet illam relaxare, ad cautelam; & ſententiatus iuret quod parebit mandatis Epiſcopi, quando Epiſcopo conſtabit de cauſa culpabili, ob quam eſt lata ſententia.

Gloſ. Pro abſolutione à ſuſpenſione iuratur, ſicut ab excommunicatione. Item quando abſoluitur ad cautelam, licet non deberet iurare,tamen quando res eſt dubia,vt hæc erat,debet iurare.

2429 *Cap. LIII.* Grauem.

EXcommunicantur conſiliarij, & officiales ciuitatis, ſi non delent de libris ſuis ſtatuta contra libertatem eccleſiaſticam: v.g. ſi eſſet ſtatutum, quod clericus, vel laicus ſub pœna certæ ſolutionis non impetret à Sede Apoſtolica litteras contra clericos, vel laicos alicuius diſtrictus, vel impetratis renunciet. Similiter ſi eſſet ſtatutum quod clerici ſuis ſumptibus aliquam arcem cuſtodiant. Niſi ergo hæc deleant, & caueant in futurum, eſt contra illos excommunicatio promulganda; & ſtatutarij, ſi habent feuda eccleſiaſtica, illis priuentur.

Gloſ. Poſt duos menſes ſunt ipſo iure excommunicati. *c. nouerit eod c.aduerſus de immun.eccleſ.* vel promulgantur excommunicati, quia iam erant, ſic priuati feudis denuntientur.

2430 *Cap. LIV.* Cum voluntate. *Greg.*

QVi loquitur cum excommunicato de pertinentibus ad abſolutionem, vel ad ſalutem animæ, licet interponat alia verba incidenter, vt apud eum magis proficiat, non fit excommunicatus. Item prædicatores, qui penes excommunicatos,vel detentores

rerum

rerum alienarum prædicant,vel audiunt confeſſiones, licitè poſſunt excipere eleemoſynas ab illis præſertim, ſi aliàs non valeant ſe ſuſtentare in illo loco, quia quaſi gerunt curam, vel cauſam illorum dominorum. Item qui ratione officij, quod habent in Eccleſia, vel clerici ſeniores, zelo deuotionis pueros,& adoleſcentes in minoribus ordinibus turbantes diuinum officium, & qui prætextu prælationis, vel magiſterij ſubditos, vel ſcholares cauſa correctionis leuiter percutiunt, non fiunt excommunicati. Similiter qui aliquos de ſua familia in minoribus, vel propinquos corrigunt vt cohibeantur ab inſolentijs, vel informentur bonis moribus, non ſunt excommunicati.

Gloſ. Seniores non poſſunt corrigendo verberare exiſtentem in ſacris, ſed admonere, mox ſuſpendere. Item præter hos ſex caſus ſunt etiam alij caſus,in quibus licet percutere clericum ſine excommunicatione. Primo,qui iocosè percutit. *c.1.eod.* Secundo, ſi inueniatur cum matre, filia, vxore, ſorore. Tertio, ſi vis vi repellatur repente. *c.ſi vero eod.* Quarto, ſi clericus poſt trinam admonitionem non ſe corrigat. *c.contingit. c.in audientia eod.* Item prædictæ perſonæ ſi in percutiendo excedant modum, non tamen irato animo, & propoſito, non ſunt excommunicati. Item clericus quamdiu eſt in minoribus, eſt ſub patria poteſtate, niſi expreſſe mancipetur, ſed in ſacris non. *c.indecorum de ætat.& qualit.*

2431 *Cap. LV.* Si concubinæ.

QVi communicant in eodem crimine criminoſis,incidunt in eandem ſententiam criminoſorum. v.g. concubinæ clericorum fuerunt excommunicatæ, quia non receſſerunt à clericis concubinarijs, qui accedunt ad ipſas, ſunt etiam excommunicati, quia participant in crimine criminoſis.

Gloſ. Secus ſi participant in locutione, vel alias, non fiunt excommunicati maiori, ſed minori. *c.nuper.c.nouerit eod. c. aduerſus de immun.eccleſ.*

2456 *Cap. LVI.* Duobus.

SI committatur duobus, vt alter alterum poſſit abſoluere à minori, ſi in eam incidat, & vterque in eam incidit; facultas non ſpirat.

Gloſ. Quia excommunicatio minor tantum priuat à perceptione ſacramentorum, non à collatione. Vel dices, non ſpirat, quia ſi alter fuerit à tertio abſolutus, poteſt mox ſecundum abſoluere, interim tamen erat ligata poteſtas.

2457 Cap. LVII. Permittimus.

PErmittitur miniſtris eccleſiæ tempore interdicti ſemel in hebdomoda ſolemnia miſſarum celebrare, cauſa conficiendi corpus Chriſti, quod datur morientibus in pœnitentia, non pulſatis campanis, ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, excluſis interdictis, & excommunicatis.

Gloſ. Idem mandatum ſeruent religioſi, & alij priuilegiati. *cap. nonnullis de priuileg. c. fin. eod. in 6.*

2458 Cap. LVIII. Quamuis

QVi incijt manus violentas in clericum, licet ſatisfaciat pro ſua facultate iniuriato, non ideo poteſt abſolui ab Epiſcopo, ſed debet mitti ad Sedem Apoſtolicam, exceptis his caſibus, ideſt imminente periculo mortis, infirmitate, inimicitia, vel inopia, ætate puerili, vel ſenili, fragilitate ſexus, vel alia corporis impotentia, vel detineatur quolibet impedimento canonico, quo Romam non poſſit ire, vel beneficio iuris excuſetur. Verum, qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) ſolet illis iniungi ſub iuramento præſtito ſecundum formam eccleſiæ, vt ceſſante impedimento adeant Sedē Apoſtolicā, & humiliter ſuſcipiant mandatum ipſius.

Gloſ. Satisfactio, & iuramentum non ſunt de ſubſtantia abſolutionis ab excommunicatione. *c cum deſideres, eod.*

2459 Cap. LIX Si quem.

EXcommunicatio lata ſimpliciter, ſtat pro maiori.

Gloſ. Siue à iure, ſiue ab homine. Item excommunicatus in minori à ſacerdote, debet per eum reconciliari: ſi eſt à canone, & in min. quilibet ſimplex ſacerdos poteſt ſine iuramento, vel aliquo mandato, niſi participet in crimine. *c. nuper. c ſi concubinæ eod.* qui excommunicatus eſt in maiori ab homine, debet ab eodem, vel à ſuperiore abſolui. *c. per tuas eod.* exceptis incendiarijs poſt publicationem. *cap tua eod.* ſi à iure, poteſt abſolui à ſuo Epiſcopo, niſi Papa ſibi reſeruauit, vt in percuſſione clericorum. *c ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4.*

2460 Cap. LX. Pueris.

PVeri excommunicati ob percuſſionem, etiam ſi poſt pubertatem poſtulēt abſolui, poteſt Epiſcopus abſoluere, quia rigor eſt manſuetudine temperandus, propter defectum ætatis in qua fuit cōmiſſa.

Gloſ. Pueri doli capaces ante decimum quartum annum excommuni-

municati ob violentiam, ætati parcitur non in totum, ſed quoad minorem pœnam. Item iuris rigor temperatur, vel ratione ætatis, vel locorum, & temporum, vel ratione perſonæ, & cauſæ, vel multitudinis, & ſcandali.

IN SEXTO LIBER V.

DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS, SVSPENSIONIS, & INTERDICTI.

2461 *Cap. I.* Cum medicinalis. *Innoc. iv.*

EXcommunicatio eſt medicinalis, & diſciplinans: ideo qui excommunicat, proferat excommunicationem in ſcriptis, in quibus expreſſe ponat cauſam excommunicationis; & requiſitus tradat infra menſem exemplum ſcripturæ excommunicationis excommunicato, ſuper qua requiſitione fiat inſtrumentum publicum, vel litteræ teſtimoniales ſignatæ ſigillo authentico: & qui temerè contra facit, eſt ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ, & diuinis officijs per vnum menſem, & ſuperior, ad quem recurritur, ſine difficultate relaxet excommunicationem, & condemnet latorem excommunicato ad expenſas, & omne intereſſe condemnet, & puniat alia pœna: Hæc eadem ſeruentur in ſententia ſuſpenſionis, & interdicti: Item excommunicans, quia non ſeruauit prædicta, eſt ſuſpenſus per menſem; & ſi infra menſem exequitur diuina officia vt prius, fit irregularis, in qua non poteſt diſpenſari niſi à Papa.

Gloſ. Si excommunicatio feratur ſine ſcriptis, & ſine cauſa expreſſa in ſcriptis, tenet, etiam ſi ſit iniuſta; & ideo relaxatur à ſuperiori, ſed excommunicans punitur. Item cauſa debet exprimi, & non ſufficit in communi. Item fieri publicum inſtrumentum non eſt de neceſſitate, ſed de conſilio, ne excommunicator neget ſe fuiſſe requiſitum. Item ſi iudex eccleſiaſticus videt ſuum ſubditum non curare de excommunicatione, vel non proficere, non debet excommunicare, ſed infligere aliam pœnam: & ſi excommunicauit, debet etiam nolentem abſoluere, cùm non proficiat. Item ſententia diffinitiua, ſi non feratur in ſcriptis, non tenet, nec requiritur expreſſio cauſæ. Item ſi homini notoriè conſtat de iniuſtitia excommunicationis, vt ſi non eſt lata in ſcriptis, vel non expreſſit rationabilem cauſam, ſuperior poteſt illum abſoluere non remittendo ad excommunicatorem: ſi verò non conſtat notoriè, debet remittere ad excommunicatorem. Item iudex, ſi poſt menſem à die ſententiæ requiratur,

ratur, tenetur dare copiam ſententiæ, ſicut & aliarum ſcripturarum; non tamen incidit in has pœnas. Item iudex ſi ſine dolo,& culpa non ſeruat prædicta in excommunicatione, non incidit in pœnas.

2462 Cap. II. Solet.

QVando excommunicatus petit abſolui à ſuperiore ad cautelam, dicens excommunicationem fuiſſe nullam, tunc eſt abſoluendus, licet excommunicator, vel aduerſarius ſe opponat, niſi obiiciat quod ſit excommunicatus pro manifeſta offenſa & ſi hoc dictum infra octo dies probat, non abſoluetur, niſi prius ſufficientem præſtet emendam, vel competentem cautionem parendi iuri; ſi offenſa eſt dubia, proponat. Item excommunicatus qui in iudicio vult probare ſe poſt appellationem legitimam fuiſſe excommunicatum, vel continere intolerabilem errorem, pendente probatione in cęteris, quæ vt actor attentat, in iudicio eſt vitandus, ſed extra iudicium in officiis, poſtulationibus, electionibus, ac aliis actibus legitimis non eſt euitandus.

Gloſ. Vltra octo dies ex iuſta cauſa poteſt dari dilatio ad probandum. Item vbi admittitur extra præiudicium ad officia, intelliguntur etiam diuina: & ſic tutè etiam poterit celebrare. Item ſi admittatur ad electionem, & poſtea conſtat quod ſit excõmunicatus, quia appellatio non fuit bona, tunc non valebit ſua vox; vel dicas vt in *c. paſtoralis de appell.* & *c. licet, eod.*

2463 Cap. III. Statuimus.

IVdex non poteſt excommunicare maiori excommunicatione participantes cum excommunicatis ab eo, niſi præmittat canonicam monitionem, nec tenet; ſed remanent minori, ſaluis tamen conſtitutionibus latis contra eos, qui præſumunt participare in crimine damnato: & ſi iudices ſecus faciunt, ſunt puniendi, id eſt timeant legitimam pœnam.

Gloſ. Monitio non eſt de ſubſtantia excommunicationis, ſed de iuſtitia, ideo excommunicatio ſine monitione tenet, ſed eſt iniuſta. *c. ſacro, eod.* Item participans cum excommunicato in maiori publicato, vel denunciato, peccat mortaliter: quia participans poteſt excommunicari facta monitione: ſed ante denunciationem eſſet peccatum veniale. Item participans cum excommunicato in crimine damnato poteſt excommunicari ſine monitione. Item monitio poteſt fieri generaliter, & vna pro tribus. Lege *c. conſtitutionem*, & *c. ſtatutum, eod.* quæ explicat hoc caput. An Epiſcopus communicans in crimine damnato cum excommunicato à ſe, incurrat ex-

com-

communicationem, & quam, minorem, vel maiorem. Reſp.ſecundum Hoſtienſ.incurrit maiorem,quia eſt excommunicatio lata à iure,quod nemo participet in crimine criminoſo cum excommunicatis. *c.nuper ſupra.*licet alij videantur contrarium docere:vide ibi.

2464 *Cap. IV.* Quia periculoſum.

EPiſcopi non incurrunt ſententiam interdicti, vel ſuſpenſionis, niſi in ipſa ſit expreſſa mentio de Epiſcopis.

Gloſ. Hoc caput non ſolum habet locum in ſuſpenſione ab officio, ingreſſu Eccleſiæ, & ſimilibus, ſed etiam in ſuſpenſione à beneficio. *c.ſi compromiſſarius de elect.in 6.* ſecus de excommunicatione. *c pro humanis de homic. in 6.* Item nomine Epiſcopi conueniunt ſuperiores, vt Archiepiſcopus, Patriarcha, Primas, quia dignitas non reſpicitur,ſed officium potificale,ſed non datur ſuperior ordo Epiſcopatu: vnde Papa dicitur Epiſcopus. de Cardinalibus vide Felin. in *c.quod ſuper his, de fide inſtr.*

2465 *Cap. V.* Romana Eccleſia.

QVando officiales, v.g. Epiſcoporum,vt Archidiaconi, excommunicant ſuos ſubditos,vel ſuſpendunt, vel interdicunt,non poteſt Archiepiſcopus relaxare ſententias illis ſubditis, antequam recurratur ad immediatos ſuperiores, v.g. ad Epiſcopos, niſi ſit conſuetudo in contrarium. Item ſententia excommunicationis Archiepiſcopi ſolum ligat ſubditos, qui ſunt in iuriſdictione Archiepiſcopi, licet generaliter feratur, & non ſuffraganeorum. Item ſententia excommunicationis prolata, ſiue in genere, ſiue in ſpecie pro culpis, & offenſis præteritis, vel præſentibus ſine competenti monitione præmiſſa, eſt iniuſta. Item taliter non excommunicent, ſiue in genere, ſiue in ſpecie pro futuris culpis, vt ſi tale quid fecerint, vel pro iam commiſſis ſub hac forma, ſi pro illis intra tale tempus minime ſatisfecerint, niſi præceſſerit culpa, vel offenſa,vel mora, aut ſit alia rationabilis cauſa, quæ eſt exprimenda in ſententijs. Item non feratur ſententia excommunicationis in vniuerſitatem, vel collegium, ne irritentur innoxij; ſed feratur ſolum in culpabiles de collegio, vel vniuerſitate.

Gloſ. Si Archieiſcopus abſoluat, in primo caſu abſolutio non tenet, quia fertur in non ſubditos in prima inſtantia. *c.venerabilibus eod.c.cum contingat de foro compet.* niſi ſit conſuetudo, vel priuilegium. *c.Romana de off.ordin. & de for.compet.eod.* Item Canon Concilij Prouincialis ligat prouinciam, ſed decretum Archiepiſcopi ſolum Archiepiſcopatum in particulari, niſi alieni fiant ſubditi

ratione delicti. *c. vlt. de foro compet.* Item excommunicatio lata ſine præmiſſa admonitione, licet ſit iniuſta, tamen ligat; ſed fallit in vno caſu. *c. ſtatuimus eod.* ſed excommunicator incurrit pœnas: *c. ſacro eod.* vide *inne. prox.* Item aliud eſt ſtatutum, aliud eſt ſententia: ſtatutum poteſt fieri pro futuris delictis, vt ſtatuimus, vt nullus faciat hoc; & qui fecerit, ſit ipſo facto excommunicatus. *c. à nobis de ſent. excom.* ſed ſententia non, vt hic prohibetur: v.g. excommunico Petrum ſi hoc fecerit. Item vniuerſitas non poteſt excommunicari; ſed ſi excommunicetur, an teneat? multi negant: tutius eſt quod teneat ſecundum eccleſiam; & qui illis poſtea ſunt ſubrogati, debent ſe tenere pro excommunicatis, & petere abſolutionem ab excommunicatione.

2466 *Cap. VI.* Dilecto filio.

PRælatus contra potentiam temporalem, v. g. ſi eum vult ſuis bonis mundanis iniurioſe ſpoliare, vel violenter occupare, poteſt ſe defendere armis temporalibus, & ſpiritualibus, ideſt excommunicatione, interdicto: quia omnia iura permittunt ſingulis vim vi repellere, & ſe defendere, & vtroque gladio vti, imo etiam præbere tale auxilium cuilibet proximo ad repellendam ipſius iniuriam. *Gloſ. Cap.* ſignificaſti de homicid.

2467 *Cap. VII.* Veneralibis.

ARchiepiſcopus non poteſt abſoluere excommunicatum ab aliquo, qui eſt ſubditus ſuffraganeo, vt ab Abbate, vel Archidiacono, quia non eſt iudex, nec excommunicati nec excommunicatoris. Item Archiepiſcopus non poteſt abſoluere excommunicatum ab ipſo ſuffraganeo, vel eius officialibus, niſi ad eum fuerit appellatum, tunc enim poteſt; ſi vero non fuit appellatum, licet altera pars recurrat ad Archiepiſcopū, tunc nō poteſt cognoſcere de iniuſtitia excommunicationis, niſi in duobus caſibus. Primo, quando vna pars fuit ad inſtantiam partis excommunicata à ſuffraganeo, & deinde coram Archiepiſcopo petit ſuffraganeum puniri de iuſtitia. Secundo quando Epiſcopus non ad inſtantiam partis, ſed ex ſuo officio excommunicauit, tunc poteſt Archiepiſcopus cognoſcere de iuſtitia ſententiæ. Item Archiepiſcopus debet abſoluere excommunicatos à ſuffraganeo, antequam incipiat cauſam audire in caſibus, in quibus ei competit iuriſdictio: vt quod quis poſt diffinitiuam fuit excommunicatus, & appellat, exceptis caſibus, in quibus iura prohibent appellare. Sic ſi ſuffraganeus extra iudicium, ſed pro ſua offenſa, vel pro defenſione ſui iuris, aliquem excommunicat, & ſuper hoc

hoc illi querelam ponit, prius eſt abſoluendus ſecundum formam eccleſiæ, niſi ſuffraganeus ſe offerat probaturum, quod eum pro manifeſta offenſa excommunicauit. Sic ſi fuit excommunicatus ob contumaciam, quia non comparuit in termino, ſiue cauſa ſit contra partem, & appellauit, & pars contradicat abſolui; ſiue cauſa ſit cum Epiſcopo, & excommunicatus dicit quod verè contumax reputari non debet quia fuit in itinere captus, vel legitimè impeditus, eſt prius abſoluendus iuxta formam eccleſiæ; ſecus ſi fatetur ſe contumacem, vel conſtet de contumacia manifeſta, vel offenſa, tunc non eſt abſoluendus, niſi prius ſatisfaciat expenſis, & det cautionem de ſtando iudicio eccleſiæ; mox abſoluatur. Quare contumacia debet eſſe manifeſta, & non præſumpta. Idem in ſimilibus caſibus: vt ſi iudex vocat aliquem ad certum locum, & ille dicit locum ei non eſſe tutum, quod non probat, & non comparet; ſi deinde appellat, eſt abſoluendus vt ſupra. Item quando quis ex cauſa legitima, vel probabili, v. g. quia locus non eſt tutus, appellat, & actu excommunicatur, ſuperior, ad quem fuit appellatum, non ſtatim declaret excommunicationem nullam, ſed ad cautelam relaxet ad tempus ſecundum formam eccleſiæ. Item quando conſtat excommunicationem fuiſſe iuſtam, iudex ſuperior remittat excommunicatum ad excommunicatorem, nec abſoluat, niſi periculum ſit in mora, vel niſi excommunicator requiſitus malitioſè deneget illi abſolutionem. Si conſtat eſſe iniuſtam, non remittat, ſed abſoluat: ſi res eſt dubia, ſuperior poteſt eum abſoluere, niſi velit deferre excommunicatori, quod honeſtius, & conuenientius eſt. Quando Archiepiſcopus de excommunicatione cognoſcere poteſt, ſi abſoluit, abſolutio tenet, licet ſit iniuſta, quia & ſi contra ius litigatoris, non tamen conſtitutionis abſoluit. Item Archiepiſcopus in caſibus, in quibus poteſt excommunicare ſubditos ſuffraganei, poteſt ab eis exigere emendas pecuniarias ſecundum conſuetudinem regionis. Itē quando excommunicatus dicit ſententiam continere errorem intolerabilem, Epiſcopus negat, tunc Archiepiſcopus poteſt eum abſoluere ad cautelam. Item ſimiliter ſi dicat ſe excommunicatum ante diffinitiuam ſententiam in iudicio, vel extra, poſt legitimam appellationem poteſt Archiepiſcopus abſoluere ad cautelam iuxta formam eccleſiæ, etiam ante quam incipiat cognoſcere de veritate cauſæ appellationis.

Gloſ. Archiepiſcopus non eſt iudex ſubditorum ſuffraganei, quando proceditur per viam querelæ, ſecus quando per appellationem, vel vt ſupra *in c ſacro, eod.* Item forma abſoluendi excommunicatos in eccleſia antiquitus erat longa: (vide ibi) hodie non ſeruatur, ſed

ſed ſufficit, *ego te abſoluo ad hac excommunicatione*. Appellatio interpoſita poſt diffinitiuam intra decem dies non reuocat excommunicationem latam inter ſententiam, & appellationem, ſicut reuocat alia attentata, quia excommunicatio, aut ſtatim valuit, aut ſtatim non valuit. Item iudex poteſt mulctare pœna pecuniaria loco excommunicationis, licet non ſit conſuetudo, ſed non expedit: ſed ſi fiat, debet conuerti in pios vſus.

2468 *Cap. VIII.* Decernimus. *Alex. iv.*

IVdices eccleſiaſtici compellant per cenſuram eccleſiaſticam iudices ſeculares, præmiſſa canonica admonitione, vt repellant excommunicatos ab agendo, patrocinando, teſtificando in ſuis curijs, & iudicijs.

Gloſ. Iudex eccleſiaſticus poteſt compellere iudicem laicum, vt ſeruet iura canonica in materia peccati. Item quæ poteſt, vel non poteſt facere excommunicatus, vide ibi. An poſſit teſtari? communis opinio, quod ſic, licet alij negent.

2469 *Cap. IX.* Conſtitutionem. *Greg. x.*

QVando excommunicantur participantes cum excommunicato præmiſſa canonica monitione, & ſeruatis ſeruandis, debent etiam exprimi nominatim, hi qui monentur. Item iudices quando faciunt canonicas monitiones, ſiue citant tribus, ſiue vna pro tribus, obſeruent interualla competentia aliquorum dierum, niſi neceſſitas facti ſuaſerit aliter illa eſſe moderanda.

Gloſ. In hoc caſu *c. ſtatuimus*, vt quando participantes ſunt excommunicandi, debent nominatim moneri; nec ſufficit generalis monitio. Item quando fit vna monitio pro tribus, explicetur, & detur terminus competens, explicando pro ſingulis (vide ibi) formam. Item nominatio poteſt fieri non ſolum per nomina, ſed per circumſtantias indubitabiles, quæ habent vicem proprij nominis. Item probabile eſt, quod hodie non poſſunt generaliter excommunicari participantes, niſi in crimine crimìnoſo.

2470 *Cap. X.* Præſenti.

QVamuis excommunicatio relaxetur ad cautelam, vt in *c. venerabilibus*, tamen interdictũ poſitum generaliter in ciuitates, caſtra, vel alia loca, vel terras non relaxatur ad cautelam.

Gloſ. Et ſi fiat non tenet. Item ſi interdictum fiat particulariter in perſonam poteſt relaxari ad cautelam, vt excommunicatio: idem ſi generaliter in Collegium, vel Vniuerſitatem. Item eos caſus, in quibus excommunicatio eſt nulla: vide ibi.

Cap.

2471 *Cap. XI.* Quicumque.

SVnt excommunicati omnes, qui dant licentiam moleſtandi, vel grauandi in perſonis,vel in bonis illorum,qui excommunicauerunt, ſuſpenderunt,interdixerunt,vel quorũ occaſione hæ ſententiæ ſunt prolatæ,vel obſeruantes illas ſententias,vel eos, qui nolunt cõmunicare cũ prædictis,niſi re integra licentiam reuocauerint,vel re non integra ſi occaſione licentię ſit proceſſum ad bonorum captionem, niſi infra octo dies reſtituant, vel ſatisfaciant. Item ſunt excommunicati, qui auſi ſunt vti dicta licentia, vel qui ſine licentia ſuo motu aliquid prædictorum prohibitorum committunt. Item qui in hac excommunicatione manſerit per duos menſes,non poterit deinde abſolui, niſi per Sedem Apoſtolicam.

Gloſ. Epiſcopus incurrit hanc excommunicationem. Item, qui hac occaſione percuſſit laicum, eſt excommunicatus: ſic qui vetat, ne quis vendat, vel emat ab eis.

2472 *Cap. XII.* Si iudex.

SI iudex laicus detineat captum malefactorem, qui dicit ſe eſſe clericum, ideo petat remitti ad eccleſiaſticum, vel iudex eccleſiaſticus illum repetat, & laicus neget eſſe clericum, cognitio huius cauſæ ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, ideſt an ille ſit clericus, vocato tamen iudice ſeculari, Si vero ſit notorium, vel eſt fama publica, quod ille ſit clericus, vel ſi pro clerico communiter habetur, tunc ſtatim in continenti, etiam ante cognitionem, an ille ſit clericus, debet reddi curiæ eccleſiaſticæ: ſimiliter debet ſtatim remitti, ſi ante capturã reus non gerebat ſe vt laicum publicè, & fuit captus vt clericus, ideſt in tonſura, & veſtibus; quia ſtatus alicuius videtur eſſe,in quo ipſe deprehenditur,donec contrarium conſtet; ſicut qui eſt in poſſeſſione ingenuitatis. Si verò antequam caperetur, publicè ſe pro laico gerebat, & pro tali communiter habebatur,quamuis in tempore capturæ fuerit inuentus in habitu clericali, tunc non eſt ſtatim reſtituendus, quouſque ipſe probet de titulo, eſt enim præſumptio contra ipſum,tamen contra eum interim non procedatur.

Gloſ. An iudex laicus poſſit capere clericum in delicto deprehenſum ſine authoritate iudicis eccleſiaſtici non incurrendo excommunicationem ob manum violentam? Reſp. ſi periculum eſt in mora, ideſt ne fugiat, & delictum maneat impunitum, poteſt; ſecus non. Item in dubio eccleſiaſticus eſt iudex. Item nec remittet clericum, qui amiſit priuilegium. Item quando eſt præſumptio in contrarium, non ſufficit poſſeſſio, niſi fiat fides de titulo. *c. 1. de præſump. in 6.*

Cap.

2473 *Cap. XIII.* Statutum.

SIcut non poteſt iudex excommunicare excommunicatione maiori participantes, niſi præmiſſa canonica monitione; ſic nec poteſt eoſdem participantes ſuſpendere, vel interdicere ſine monitione canonica præmiſſa: & additur quod prædictæ cenſuræ, ſi aliter fiant, ideſt ſine monitione, non tenent, vel ſi non nominatim.

Gloſ. Hoc caput ſupponit *c. ſtatuimus*, & *c. conſtitutionem, eod.*

2474 *Cap. XIV.* Licet.

QVi eſt excommunicatus poſt legitimam appellationem, & per negligentiam non proſequitur ſuam appellationẽ, poſt tempus elapſum, non ideo conualeſcit excommunicatio lata, ſed elapſo tempore eſt publicè denuntiandus excommunicatus, & eſt vitandus in iudicio, & extra iudicium; & remouendus ab actibus legitimis, donec doceat quod fuit excommunicatus poſt appellationem, vel alias de nullitate excommunicationis.

Gloſ. Interim poteſt peti abſolutio ad cautelam, nec ceſſat iuriſdictio iudicis, poteſt enim procedere in cauſa principali. Item non ſequitur, eſt denunciatus excommunicatus, ergo excommunicatus; quia poteſt non eſſe excommunicatus vt in textu. An ſi quis poſſit excipere probando ſolum denuntiationem? Reſp. affirmatiuè. vide ibi.

2475 *Cap. XV.* Si clericos.

PRælatus capi faciens ſuos clericos propter exceſſus commiſſos, etiã ſi capiat per laicos, nè fugiant, & cuſtodiat in carcere, etiam ſi nondum conſtet illos eſſe incorrigibiles, non eſt excommunicatus, nec capientes ſunt excommunicati, quia non adeſt temeritas, nec iniuria, niſi ex propoſito excedant. Item ſi clerici dent cautionem fideiuſſoriam Epiſcopo de parendo iuri, prælatus non debet eos detinere, ni enormitas exceſſus, vel alia cauſa rationabilis perſuaſerit illos eſſe detinendos.

Gloſ. Textus, & *c. vt fama*, loquuntur de captione, & incluſione clerici de mandato Prælati, qui punire poteſt etiam per laicos, licet ille nondum appareat incorrigibilis: ſed *c. vniuerſitatis eod.* loquitur de verberibus, quæ prælatus per laicum infert clerico, vel monacho, ſiue iniurioſè, ſiue per modum diſciplinæ, ſunt enim excommunicati. *c. vlt. de reg.* Item ſi non excedunt, id eſt quando quietè ſeduci permittit. Item fugiens inimicos, ſi à clerico equitante equum petat, & eo negante vi aufert, & poſtea remittit, eſt excommuni-

municatus, licet ſint diuerſæ opiniores. Item iudex laicus detinens clericum in carcere eſt excommunicatus.

2476 *Cap. XVI.* Si ſententia.

INterdicto clero, non intelligitur populus interdictus, nec è conuerſo: quare alter poteſt intereſſe diuinis. Item cum propter delictum domini, vel Rectoris Ciuitas eſt interdicta, ciueſque non ſunt culpabiles, nec interdicti, poſſunt extra ciuitatem intereſſe diuinis. Item interdicto populo ſingulares de populo ſunt interdicti, nec poſſunt audire diuina, vel accipere ſacramenta, niſi in caſibus à iure conceſſis.

Gloſ. Interdicto clero alicuius eccleſiæ, non eſt interdicta eccleſia, quare alij clerici licitè in ea celebrant. *c. per exemptionem de priuil. in 6.* Item bene interdicitur vnus pro delicto alterius. Item aliud eſt interdicere Ciuitatem ſolum, vel ciues ſolum, vel vtrumque. Item interdictis, quæ permittuntur à iure, vide *c. vlt. eod. c. quid in te de pœn. & rem. c. quoniam infra.*

2477 *Cap. XVII.* Si ciuitas.

SI Ciuitas, Caſtrum, vel villa interdicatur, intelliguntur etiam interdicta ſuburbia, & continentia ædificia. Ideo enim hæc interpretatio fit latior, ne contemnatur interdictum. Item ſi interdicatur eccleſia, ſunt interdictæ capellæ, & cœmeterium contigua, & ſic non poteſt in eis ſepeliri, ſecus ſi non ſunt contingua.

Gloſ. Quæ ædificia dicantur continentia, relinquitur arbitrio iudicis, non enim dicuntur contigua, quia hæc ſunt quorum extrema ſe inuicem tangunt. Item cum interdicitur ingreſſus eccleſiæ, interdicitur etiam & ſepultura cęmeterij. *c. is cui eod.* Item ſi in tempore interdicti fuit aliquis ſepultus poſt interdictnm, ſi pęnitens deceſſit non eſt exhumandus. Item licet interdicta eccleſia contigua. *c. vnico de conſecr. eccl. in 6.*

2478 *Cap. XVIII.* Si qui.

CElebrans ſcienter in eccleſia polluta ſanguine, vel ſemine, vel coram excommunicatis in maiori, licet temerariè agat, tamen non fit irregularis, quia hoc non eſt expreſſum in iure. Item ſcienter celebrans in loco interdicto, niſi in caſibus permiſſis, vel ex priuilegio, fit irregularis, in qua nemo poteſt diſpenſare, niſi ſolus Papa, & non poteſt eligere, nec eligi.

Gloſ. Secus ſi ignoranter probatur. *c. Apoſtol. de cler. excommun. c. 1. de poſtu.* Item eccleſia polluitur effuſione ſanguinis humani iniurioſi,

rioſi, vel ſemine humano, etiam cum vxore. *c.1. de conſec.eccleſiæ, vel alt.in 6.* Item celebrans corã excommunicatis,& ſi non fiat irregularis tamen proximè fit,quia fit ſuſpenſus. *c.is cui,eod.* Itẽ ſuſpenſus ab officio ad tempus à confeſſario,ſi celebrat non fit irregularis.

2479 Cap. XIX. Quoniam in baptiſmo.

QVando terra eſt interdicta, licitè poteſt fieri chriſma in die cœnæ Domini, quia eſt neceſſarium in baptiſmo,& confirmatione, quæ tempore interdicti licite dantur pueris, & adultis.

Gloſ. Vetus chriſma non debet eſſe vſui vltra annum, ſed debet comburi in fine anni. *c. de conſecr. diſ.3* & hæc ſacramenta conceduntur tempore interdicti. *c.reſponſo, eod. c.non eſt vobis de ſponſ. c.vlt.eod.* Ergo conceſſo principali, ideſt baptizare, conceditur acceſſorium, id eſt conceſſio chriſmatis. *c.acceſſorium de reg.iur.in 6.*

2480 Cap. XX. Is cui.

SVſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ per conſequens eſt ſuſpenſus à celebratione diuinorum in dicta eccleſia: quare ſi agens in ſuo officio, vt prius ſe ingerit diuinis in illa eccleſia, fit irregularis: & ſi morietur in tali ſuſpenſione,non poteſt ſepeliri in eccleſia,vel cœmeterio eccleſiaſtico, niſi prius pœnituerit. Item ſuſpenſi ab officio, vel ingreſſu eccleſiæ, vel eius effectus non ſuſpenduntur per ſequentem appellationem, ſicut nec excommunicantur.

Gloſ. Suſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ ſi celebret extra eam, vt ſub aere,vel ſub tentorio,vel domo priuata,non fit irregularis. Item cui interdicitur ingreſſus eccleſię,interdicitur etiã ſepultura cœmeterij, ſiue cœmeterium ſit contiguum eccleſię,ſiue non,quia hoc interdictũ eſt perſonale,& non locale,*vt ſupra c ſi ciuitas,eod.* Item ſubſequens appellatio nõ ſuſpendit ſuſpenſionem ab ingreſſu eccleſiæ,vel diuinorum, ſicut nec à beneficio, ſed bene ſuſpenderet ſuſpenſionem à perceptione beneficij, quia eſt tẽporalis,ſicut & à temporalibus,vel à præbenda: ſecus ſi dicat à canonica,quia eſt ſpecialis. ſed verius eſt quod appellatio ſubſequentem ſuſpẽdit ſuſpenſionẽ à beneficio, quia textus de hoc non meminit,& loquitur de mere ſpiritualibus.

2481 Cap. XXI. Religioſo.

QVando religioſus percutit clericum ſæcularem,poteſt Epiſcopus abſoluere religioſum in eo caſu in quo poſſet clericum ſæcularem, qui alium percuſſiſſet. Item qui percutit nouitium religionis, eſt excommunicatus,licet ante quam fecerit profeſſionem, religioſus cenſeri non poſſet.

Gloſ.

Gloſ. Caſus, in quo Epiſcopus pôteſt, ſũt: ſi percuſſio eſt leuis, non ſolum leuiſſima. *c. peruenit, eod.* ſi percutiens eſt debilis, vel delicatus. *c. mulieres. c ea noſcitur, eod.* ſi eſt æger, vel in mortis articulo. *c. quod de litteris eod.* & ſimiles, ſolus Papa. *c. cum illorum, ſupra eod.*

2482 *Cap. XXII.* Eos qui.

QVi eſt in aliqua cenſura, à qua non poteſt abſolui niſi à Papa, & propter mortis periculum, vel aliud impedimentum legitimum abſoluitur ab alio, ſi deinde ceſſante periculo, vel impedimento quam citò commodè poterit contemnit ſe præſentare illi, à quo erat abſoluendus, ad recipiendum mandatum, & ſatisfaciendum, reincidit in eam cenſuram. Item qui abſoluti à Sede Apoſtolica, vel ab eius Legato cum hoc, vt ſe preſentent ſuperiori immediato, vt accipiant pœnitentiam, & ſatisfaciant paſſis iniuriam, ſi hæc non implent cum cõmodè poſſunt, reincidunt in eandẽ pęnam.

Gloſ. Enumerat 30. caſus excommunicationum huius libri, & 52. Clementinarum, quos vide.

2483 *Cap. XXIII.* Cum quis.

QVando quis percutit clericum nomine meo, ſed ſine meo mandato; ſi poſtea ego ratum habeo, ſum excommunicatus: quia ratihabitio retrotrahitur, & debet comparari mandato. Si vero percuſſio non fuit facta meo nomine, & ego deinde ratum habeam, non ſum excommunicatus, licet peccem, quia nullus poteſt habere ratum, quod ſuo nomine non eſt factum.

Gloſ. In primo caſu ego ſum excommunicatus à tempore ratihabitionis, & tunc habet effectum, licet dicatur retrotrahi. *c. paſtoralis de appellat. c. venerabilibus, eod.* Item ſi ratifico in meo animo, id eſt ſum contentus, & placet, & non per ſigna exteriora: imo dixi quod non ratificabam, & illum repuli; tunc licet ſim excommunicatus ſecundum Deum, & peccem mortaliter, ſecundum eccleſiam militantem, quæ non iudicat de occultis, non ſum excommunicatus. Item quando quis mandauit aliquem percuti, & ante percuſſionem reuocauit mandatum, ſi ſequatur percuſſio, an ſit excommunicatus? Res eſt dubia, ſed videtur quod quoad Deum non ſit excommunicatus, ſed quo ad eccleſiam eſt excommunicatus: vide *c. cum laici, de iurepatr.*

2484 *Cap. XXIV.* Alma mater.

TEmpore interdicti, ſiue ab homine, ſiue à iure, omnes, ſiue infirmi, ſiue ſani, admittuntur ad ſacramentũ pęnitentiæ, dummodo non

do non ſint excommunicati, qui non admittuntur niſi in mortis articulo; nec etiam admittuntur hi, propter quorum culpam, dolum, vel fraudem fuit poſitum interdictum, nec qui ad talem culpam interdicti dederunt conſilium, auxilium, vel fauorem, niſi pro ipſo delicto prius ſatisfaciant, ſi poſſunt, vel dent idoneam cautionem de ſatisfaciendo, vel ſi non poſſunt, iurent quod ſatisfacient, quando potuerint, & laborabunt pro poſſe, dando conſilium, auxilium, vt qui debent ſatisfaciant: non tamen ideo relaxatur interdictum, ſed tantum conceditur eis pęnitentia. Item tempore interdicti in eccleſijs, & monaſterijs, ſingulis diebus miſſæ, & alia diuina officia celebrentur vt prius, ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, excluſis excommunicatis, & interdictis, & non pulſatis campanis. Item tẽpore interdicti Canonici, & alij clerici, qui horis diuinis non interſunt, amittant diſtributiones, ſicut quando non ẽſt interdictum. Item feſtiuitatibus Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſumptionis Beatæ Mariæ Virginis pulſentur campanæ, & ianuis apertis, & alta voce ſolemniter celebrentur diuina officia, excluſis excommunicatis, ſed admiſſis interdictis; ſed illi interdicti, pro quibus expreſſe fuit poſitum interdictum, nullatenus appropinquent altari: & in hoc derogatur Bullis prædeceſſorum in hac materia, remanentibus cæteris circa obſeruantiam interdictorum in ſuo robore, non obſtantibus quibuſcumque. Et ratio huius capitis eſt, quia ex obſeruantia interdicti, & ſubtractione ſacramentorum inſurgunt hæreſes, indeuotio, & pericula animarum.

Gloſ. Vide iura antiqua. *c. non eſt de ſponſ. c. quod in te de pœnit. & remiſſ. c. quoniam eod. in 6. c. permittimus eod. c. ſignificaſti de eo qui dux. in vx. quam poll. per adul.* Item licet infirmis tempore interdicti poſt pœnitentiam detur viaticum. *c. quod in te de pœnit. & remiſſ.* tamen ſanis poſt pœnitentiam non detur Euchariſtia. Item eſt celebrandum in eccleſijs non interdictis, licet ſint in loco interdicto. Item in feſtis prædictis poſſunt canere à veſperis ad veſperas, non tamen ſubſequens completorium.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, ſuſpenſionis, & interdicti. Tit. X.

2485 *Cap.* Ex frequentibus.

OMnes religioſi, etiam exempti, ſeruent inuiolabiliter interdictum iuxta *c. alma mater,* quod ſciunt obſeruari à Cathedrali, vel ma-

vel matrice, vel Parochiali eccleſia, non obſtante quacumque appellatione, vel obiecto: ſi ſecus hoc, eo ipſo ſunt excommunicati. Idem eſt obſeruandum in interdicto, & ceſſatione à diuinis præſcriptis à Concilio prouinciali. Idem eſt obſeruandum in ceſſationibus generalibus à diuinis Ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum, quos ponunt conuentus, vel capitula ex conſuetudine, vel alia via, ſed ipſi ſeruent ſtatuta Pontificum Romanorum: & prædicta conſtitutio trahitur ad præcedentia, non obſtante quocumque priuilegio, vel conſuetudine.

Gloſ. Soli Religioſi ligantur à multis Clementinis, quas vide ibi. Item quando dicitur matrix ſeruare interdictum, quid ſi in loco non eſſet eccleſia? vide. Item in Clementinis ſunt quinquaginta excommunicationes, quas vide. Item licet interdictum in ſe non teneat, tamen ſi matrix ſeruat, religioſi ſeruent ſub excõmunicatione.

2486 *Cap.* Grauis ad nos.

EXcommunicantur cum reſeruatione ad Papam omnes nobiles, & Domini temporales, qui præſumpſerint quomodolibet cogere celebrari diuina officia in locis interdictis, vel euocare alios præſertim excommunicatos, vel interdictos ad audiendum diuina officia, vel prohibere, ne excommunicati publici, vel interdicti exeant de eccleſiis, dum celebrantur diuina officia, à celebrantibus admoniti, vt exeant: ſi ipſimet excommunicati nominatim non exeunt, iterum excommunicantur excommunicatione hac.

Gloſ. Qui ſcit eſſe interdictum poſitum ab homine, vel à iure, licet non ſit denuntiatum, tamen tenetur illud ſeruare. Item textus ponit vocationem, & coactionem realem, vel perſonalem directè, vel indirectè. Item celebrans, ſi adſit excommunicatus, debet relinquere Miſſam, niſi ſit Canon inchoatus.

2487 *Cap.* Cum ex eo.

FRatres Minores tempore interdicti non admittant ad diuina officia fratres, & ſorores tertij ordinis; ſecus, ſunt excommunicati, nec poſſunt abſolui, niſi à Papa, vel facta ſatisfactione, ab Epiſcopo loci.

2488 *Cap.* Si ſumus.

SI Papa ſcienter communicat cum excommunicato, verbo, oſculo, vel alio modo, per hoc non cenſetur illum abſoluere, niſi epxrimat per hoc velle illum abſolutum haberi. Item ſi quem ſub titulo cuiuſuis dignitatis ex certa ſcientia, verbo, conſtitutione, vel

titulo nominet, honoret, vel tractet, per hoc non intelligitur illum conſtituere in dignitate, vel approbare, vel quicquam ei dare.

EXTRAVAG. IOAN. XXII.

DE SENTENTIA excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti. Tit. XIII.

2489 *Cap.* Cum ad ſacroſanctæ.

IN curia Sedis Apoſtolicæ littera gratiæ cum clauſulis conſuetis ſuper canonicatu, præbenda, vel alio beneficio cum cura, vel ſine cura, vacante, vel vacaturo, etiam ſi ſit dignitas, officium, vel perſonatus, taxatur 10. turonen. groſſis, non vltra. Item ſeruetur in ſimilibus litteris beneficialibus gratioſis, vt ſuper prioratu, adminiſtratione, ſic, & in executorijs earundem. Si eisdem litteris gratiæ aliquæ clauſulæ inſolitę, & non communes apponantur, & ſcripturæ clauſulæ nō faciant lineam, nec propter hanc clauſulam augmentabitur taxatio. Si vero per ſe, vel alijs clauſulis addita facit lineam, quæ linea debet continere 150. litteras, ſeu 25. dictiones, pro qualibet linea ſoluatur quarta pars turonen. groſſi, & quod lineæ ſuperfluerit, minus tamen littera, non mutat taxationem. Eadem taxatio ſeruetur cum ſuo moderamine, quando litteræ gratiæ ſunt ſeruandæ in regiſtro Apoſtolico: eandem ſeruent abbreuiatores, etiam in executorijs. Item litteræ datæ in forma pauperum ſoluant tantum octo turonen. groſſos; & hoc, vt deferatur paupertati. Item in litteris de iuſtitia nihil taxatur, ſed ſeruetur laudabilis mos ſoluendi. Item dum curia erat vltra montes, ſoluebantur dicti turonen. ſed quando eſt citra montes, ſiue Romæ, ſoluntur Romanini pro turonibus in eadem taxatione. Item ſi abbreuiator formauit inepte notam, ex qua groſſa littera procedit, & eſſet reſcribenda, ipſe abbreuiator ſoluet ſcriptori. Omnes, & ſinguli ſcriptores, abbreuiatores, ſi vltra taxam accipiunt, eo ipſo ſunt ſuſpenſi ab officio per ſex menſes prima vice, ſecunda in perpetuum: abbreuiatoribus verò imponitur pœna excommunicationis.

EXTRAV. COMM. LIB. V.
DE SENTENTIA EXCOMMVnicationis.

2490 *Cap.* Excommunicamus. *Boniſ. viij.*

OMnes clerici, Religioſi, vel laici vtriuſque ſexus etiam ſi ſint familiares curiæ, vel alij vbicumque, qui faciunt pactum, vel aliquod paruum, vel magnum promittunt, vel promiſſionem recipiunt, vel ſi ex pacto, ſeu promiſſione occulta, vel manifeſta facta ſub generalibus verbis, nec plenè expreſſis, vel ſub ſpecialibus, & aperte expreſſis quidquam dederint, vel acceperint, paruum, vel magnum, vel promiſſionem de quacumque re, vel vtilitate, propter hoc conſequenda fecerint, vel recepint pro aliqua iuſtitia, vel gratia, pro ſe, vel pro alio in cauſis, vel iudicijs, ſeu alias per litteras Apoſtolicas, vel alias vias apud Sedem Apoſtolicam obtinenda, ſunt excommunicati. Irem qui ſciuerit aliquem culpabilem in prædictis, & intra triduum non reuelat Papæ, vel alicui, per quem ad Papam fideliter deferatur, eſt excommunicatus. Item ab hac excommunicatione ſolus Papa abſoluit niſi in articulo mortis, quando non poteſt haberi recurſus ad Papam, niſi prius quantum dedit, vel recepit det pauperibus. Item iuſtitia, vel gratia ſic obtenta eſt nullius momenti, & caret robore, & firmitate. Item qui ſcienter vtuntur talibus gratia, vel iuſtitia, incurrunt eandem excommunicationem, & pœnas, cum reſeruatione ad Papam.

Gloſ. Epiſcopi etiam incurrunt hanc pœnam, ſicut in *c. ſi quis ſuadente. c. quia periculoſum, eod. in 6.* Item etiam mediatores ſunt excommunicati. Item qui dat iudici pro iuſtitia differenda, vel auferenda, non incurrit hanc pœnam, nec ipſe iudex, nec tabellio, qui plus debito accipit. Item negotio completo ſine præcedente parabola poteſt dari aliquid promotori. Item quando neuter facto, vel verbo exprimit, & tamen hoc mente vterque gerit, non ligatur hoc vinculo, quia requiritur factum Item non eſt reſtituendum danti, ſed pauperibus propter turpitudinem dãtis, turpe enim lucrũ eſt extorquendum à poſſeſſore, & dandum pauperibus, cũ res erat in ſe mala.

2491 *Cap.* Prouide attendentes.

INterdictum non imponatur terris pro re pecuniaria, v.g. quia populi non ſoluerunt ſine ſpeciali licentia Papæ, cum cauſa expreſſa, eo ſi ponatur, non habet vim, quia multa mala ſequuntur.

2492 *Cap.* Ad certitudinem. *Clem.v.*

DEclarat excommunicatum Andronicum Paleologum, qui ſe Imperatorem Græcorum nominabat fauens hæreſes, & ſchiſmata. Excommunicat etiam ſequaces in hoc, & dantes auxilium conſilium, &c. & vniuerſitates ſupponit interdicto.

Gloſ. Vide *cap. ad Apoſtolicæ de ſent. & re iudic. in 6.*

2493 *Cap.* Quia.

EXcommunicat eos, qui audent impugnare litteras Papæ ſuper quibuſcumque negotijs factis ante coronationem Papæ.

DECRETALIVM LIB. V.

DE VERBORVM SIGNIFICAtione. Tit. XL.

2494 *Cap. I.* Innouatæ.

NOuale eſt ager nunc primum preciſus.

Gloſ. Eſt terra, de qua non erat memoria quod fuerit culta, & nunc colitur. *c. vlt. de priu.*

2495 *Cap. II.* Nam, & Rex.

IN ſcriptura nomine patris venit proauus, & auus.

Gloſ. Vſque ad tritauum patres dicuntur, reliqui maiores.

2496 *Cap. III.* Nam, & ego.

PVer, qui natus ſtatim moritur, dicitur ac ſi non fuiſſet; & ſecundus vocatur vnigenitus.

2497 *Cap. IV.* Qui dicitur.

ANtequam conuenirent, non quod poſtea conuenerint, ſed ſcriptura explicat quod factum non ſit.

2498 *Cap. V.* Ioſeph.

MAria peperit primo genitum, ideſt vnigenitum: quia in ſcriptura id quod primo naſcitur, licet non ſequatur ſecundum, dicitur primo genitum.

Cap.

2499 *Cap. VI.* Intelligentia.

VErba non ſunt intelligenda vt ſonant, ſed ſecundum mentem intelligentis, ſeu ſecundum cauſas, in quibus dicuntur, quia non res ſermoni, ſed ſermo rei eſt ſubiectus.

2500 *Cap. VII.* Nihil obſtat.

DIuerſitas narrandi rem non nocet, ſi res eſt eadem, vt in Euangeliſtis, qui eo ordine dixerunt, quo Deus voluit.

2501 *Cap. VIII.* Propterea.

QVi interpretatur epiſtolam debet reddere ſenſum ſenſui, non verbum verbo, ne amittatur ſenſus.

2502 *Cap. IX.* Quamuis.

LIcet qui præeſt vocetur præpoſitus, tamen vſus obtinuit, vt prępoſitus dicatur, qui habet quandã curã Prioratus ſuper alios.

2503 *Cap. X.* Forus.

FOrus eſt locus litium: dicitur à fando, vel à foraneo Rege: & conſtat cauſa, lege, iudicio. Cauſa eſt negotium, quod dum proponitur, eſt cauſa; dum diſcutitur, iudicium; dum finitur, iuſtitia. Item in omni negotio requiritur iudex, accuſator, reus, tres teſtes: in teſtibus conſideratur conditio, id eſt, ſit liber, non ſeruus; natura, ideſt, ſit vir, non fœmina; vita, id eſt, ſit innocens, & integer actu.

2504 *Cap. XI.* Pactum.

DIcitur pactum inter partes ex pace conueniens, ſcriptura legibus, & moribus comprobata.

Gloſ. Etiam ſine ſcriptura fit.

2505 *Cap. XII.* Ius dictum.

IVs dictum eſt à iure, & id iure poſſidetur, quod iuſte, quod bene; ſecus eſt alienum.

Gloſ. Loquitur de iure in re, & non in communi.

2506 *Cap. XIII.* Cauſa. *Paſcalis.*

OBlationes, primitiæ, & decimæ non poſſunt dari iudici ſæculari, & qui ſic accipit eſt raptor, & ſacrilegus.

2507 *Cap. XIV.* Quæſiuit. *Innoc. iij.*

SAcerdos vno preſente clerico, & etiam ſolus poteſt vngere infirmum.

Gloſ. In neceſſitate. Item in anno biſſextili celebretur feſtum ſancti Matthię ſecundum conſuetudinem loci, dummodo vigilia ſit immediate ante feſtum, quia illi duos dies pro vno computantur: & ſic ſuſpenſus per annum non poſſet in vltima die celebrare.

2508 *Cap. XV.* In his.

VErbum *ſtatuo* & verbum *præcipio* ſignificant diffinitiuam ſententiam: quia intentio, & non verba ſunt conſideranda.

2509 *Cap. XVI.* Olim tibi.

BEneficium Principis latiſſime eſt interpretandum. v. g. ſi dicit, prouideas huic, ſicut vni ex reſidentibus, intelligitur etiam ſi non reſideat.

Gloſ. Cap. quod dilectio de cont. *c. vlt. de præben.* Item in reſcriptis non eſt facienda lata interpretatio, ſed ſecundum intellectum concedentis, quia lites ſunt reſtringendæ. *c. nonnulli. c. vlt. de reſcript.* Item neque id quod indulget beneficium, eſt ita interpretandum, vt multum lædat alium. *c. relatum de præbend.*

2510 *Cap. XVII.* Cum in partibus.

GEnerale interdictum dicitur non ſolum, cum Regnum, vel tota Prouincia interdicitur, ſed etiam cum villa, vel caſtrum, quæ etiam vocantur terræ: & priuilegiati eodem modo ſe habeant in his, ſicut in Regnis.

2511 *Cap. XVIII.* Cum tibi.

QVando Papa concedit, vt Epiſcopus poſſit diſponere de rebus clericorum decedentium ab inteſtato, intelligitur etiam, & Canonicorum.

Gloſ. Non loquitur de bonis patrimonialibus, vel acquiſitis intuitu perſonæ, ſed de eccleſiaſticis, quando eſſet conſuetudo, quod laici illa acciperent. Item nomine clericorum veniunt omnes ſubditi Epiſcopi *ſup. c. prox.* Item nomine beneficiorum veniunt maiora, & minora. *c. pen. eod.* ſed ſtrictius ſumitur pro clero tantum Cathedralis Eccleſiæ. *c. cum clerici, eod.* Item indulgentia large eſt interpretanda. *c. cum olim. eod.*

Cap.

Digitized by Google

2512 *Cap. XIX.* Cum clerici.

QVi iurat eſſe fidelis, & obediens Epiſcopo, & clero Eccleſiæ, v.g. Placentinæ, non intelligitur clericus totius Diœceſis, ſed Capituli Cathedralis eccleſiæ, ſed principaliter obligatur Epiſcopo tanquam capiti.

Gloſ. Et ſecundariò capitulo.

2513 *Cap. XX.* Quærenti.

QVando in litteris Apoſtolicis ponitur verbum, cenſura, intelligitur excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, & diſcretus iudex ferat quam magis viderit expedire.

2514 *Cap. XXI.* Quid per nouale.

PEr nouale intelligitur ager de nouo ad cultum redactum, de quo non extat memoria quod aliquando fuerit cultus, & de quo eccleſia parochialis non percipit magnos prouentus, vt decimas; & ſic debent intelligi priuilegia.

2515 *Cap. XXII.* Venerabili.

QVando fit priuilegium ſaluo iure matricis eccleſiæ, per matricem eccleſiam non intelligitur Romana, ſed Cathedralis.

2516 *Cap. XXIII.* Ex parte.

QVando quis eſt excommunicatus, vel interdictus, ſi eſt ob contumaciam tantum, quia citatus noluit iuri ſtare, ſi prius tribuat ſufficientem cautionem ſtandi iuri congrue ſatisfacit, vt relaxetur ſententia; ſi pro offenſa, quia iuſſus noluit maleficium emendare, & offenſa eſt manifeſta, non ſatisfacit congruè, vt relaxetur ſententia, niſi prius ſufficiens præſtetur emenda; ſi offenſa eſt dubia, ſufficit ſatisfacio parendi mandato eccleſiæ.

Gloſ. Ponit multos caſus: vide.

2517 *Cap. XXIV.* Cùm olim.

IDem quod in præcedenti, & addit: illa offenſa intelligitur eſſe manifeſta, quæ per confeſſionem, vel per probationem legitimam nota eſt, vel per euidentiã rei, quæ nulla poſſit tergiuerſatione celari.

2518 *Cap. XXV.* Abbate ſancti.

VT priuilegium aliquid operetur, quando in eo conceditur aliquod, & ſubditur iuxta, vel ſecundùm morem præteriti temporis,

poris, illæ dictiones iuxta, vel ſecundum, non ſumuntur, vt conditionales, quaſi referatur ad imperſonale, id eſt, ſi talis mos eſt, ideo concedimus: ſed ſumitur cauſatiue, & determinat perſonale, ideſt quia talis mos eſt, ideo concedimus: quia priuilegium eſt lex priuata, & lex non debet eſſe obſcura, & captioſa, ſed certa, & manifeſta, & lex priuata debet aliquid indulgere. Item quando eſt conſuetudo, vt Abbas pro vno monaſterio ſumatur ex altero monaſterio, intelligitur valere dum illud monaſterium, ex quo ſumitur, ſit in obſeruantia regulari, & in eo ſit perſona idonea ad Abbatiam.

Gloſ. In iſto caſu quando in monaſterio non viget obſeruantia, vel non reperitur idoneus, non perditur ius, quia ſi deinde erit obſeruans, vel reperietur idoneus, ex eo eſt eligendus Abbas. Item nec ſi alienus Abbas vixit per quadraginta annos, amittitur ius.

2519 *Cap. XXVI.* Super quibuſdam.

HÆretici manifeſti dicuntur illi, qui publice prædicant contra fidem Catholicam, aut profitentur, ſeu defendunt eorum errorem, vel qui coram prælatis ſuis ſunt conuicti, vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica prauitate, quorum propria bona confiſcantur, & ipſi puniuntur iuxta ſanctiones legitimas. Item quando legatus Apoſtolicus interdicit pedagia, quidagia, ſalinaria, intelliguntur illa eſſe interdicta, quæ non apparent fuiſſe conceſſa largitione Regum, Imperatorum, vel Concilij, v. g. Lateranenſis, vel quæ non ſunt introducta ex antiqua, & immemorabili conſuetudine. Item quando Legatus Apoſtolicus mandat alicui Principi ſæculari, vt ſecundum arbitrium Legati, vel iudicis ordinarij, vel Delegati Apoſtolici iuſtitiam exhibeat in cauſis, intelligitur in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum ſpectat ad forum eccleſiaſticum, aut ſuper vniuerſis capitulis, quæ à Legato ſunt ſtatuta pro pace ſeruanda, vel authoritate Apoſtolica ſtatuenda. Item tenetur reſpondere in iudicio eccleſiaſtico viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus.

2520 *Cap. XXVII.* Nouimus.

CLericus degradatus tunc intelligitur traditus curiæ ſæculari, quando degradatur à iudice eccleſiaſtico præſente poteſtate ſæculari, & poſt degradationem pronuntiatur eidem ſæculari, vt in ſuum forum recipiat degradatum, & ſic intelligitur tradi curiæ ſæculari, pro quo tamen debet eccleſiá efficaciter intercedere, vt citra periculum mortis circa eum ſententia moderetur. Item falſarius eſt includendus in perpetuum carcerem cum pane, & aqua.

2521 *Cap. XXVIII.* Dilecto filio. *Honor. iij.*

QVando aliquis v.g. intendit recuperare poſſeſſionem rei, & legitimè impeditus currit tempus præſcriptum, v.g. vnius anni, ſi Papa indulget, vt lapſus anni ei non noceat, intelligitur hoc indultum ſecundum ius commune, ideſt ſi in illo anno poterat legitimè recuperare, quia uon intendit tollere iùs alteri parti.

2522 *Cap. XXIX.* Cùm inter.

NOmen oblationis eſt generale, & ſignificat omnia, quæ ad eccleſiam peruenerint quocumque titulo, vt ſunt ea, quæ in feſtiuitate omnium Sanctorum portantur ad eccleſiam, vel ad domum ſacerdotis intuitu defunctorum, & quæ in Cimilini ponuntur, & quæ de altari ſuſcipiuntur, & quæ ante crucem, & in miſſa Trinitatis, & quæ pro deſponſatis dantur, & lampades cum oleo; & quæ offeruntur alicui capellæ, & quæ dantur nuntio deſtinato per Parochiam. Item quæ dantur pro miſſis mortuorum, & quæ pro ſeptimis, & trigeſimis, & anniuerſarijs, & panes; & quæ infra hebdomadam offeruntur, & mortuorum iudicia, & ſimilia: quare cui debetur tertia pars oblationum, debetur etiam tertia pars horum omnium.

Gloſ. Quadragenalis præſumptio omnem tollit actionem.

2523 *Cap. XXX.* Ex parte veſtra.

QVando dicitur à temporæ motæ litis, intelligitur de tempore quo fuit facta conteſtatio litis, & non pro tempore, quo lapillus in denuntiatione operis noui iactus fuit.

Gloſ. Quia tunc incipit iudicium.

2524 *Cap. XXXI.* Ex parte veſtra.

QVando legatus facit conſtitutionem, vt mortuariorum ſoluatur tertia pars Epiſcopo, non intelligitur de omnibus legatis, ſeu mortuarijs, v.g. non de his, quæ ad ornamenta eccleſiæ, vel ad fabricam Eccleſiæ neceſſariam, vel ad luminaria, vel quæ pro anniuerſario, ſeptimo, triceſimo, ac viceſimo faciendis, nec de his, quæ ſpecialiter fiunt perſonis, vt Rectori eccleſiæ, niſi fiat ratione eccleſiæ, ſed de alijs, prout eſt in iure communi.

Gloſ. Cap. requiſiti, de teſt. c. certificari, de ſepul. Item legatus poteſt facere conſtitutionem in ſua prouincia, quæ durat eo recedente, ſed non extenditur in homines, qui non ſunt de Prouincia, quam conſtitutionem Legatus poteſt interpretari.

2525 *Cap. XXXII.* Tua nobis.

QVando Papa ex iuſta cauſa ad releuanda debita Epiſcopi concedit fructus beneficiorum primi anni, nomine beneficiorum veniunt etiam maiora beneficia, & præbendæ.

2526 *Cap. XXXIII.* Tranſmiſſæ. *Greg. ix.*

QVando in litteris ponitur hoc verbũ, *moderetis*, v.g *numerum Canonicorum pro quantitate redditũum*, hoc verbum *moderari*, non poteſt multiplicare numerum, ſed minuere: quare ſi redditus abundent, applicentur in beneficium eccleſiæ, non diuidantur inter Canonicos.

Gloſ. Clerici, & Canonici in eccleſijs ſunt inſtituendi ſecundum facultates eccleſiæ, & non plures; & ſi ſunt plures, ſunt minuendi auctoritate Papæ. *c.* 1. & *c. auctoritate, de inſtit. c. quoniam, de vit. & honeſt. cleric.* Item ſunt conuertendi in vtilitatem eccleſiæ, quando creuerunt præter diligentiam Canonicorum, ſecus ſi cum diligentia eorum. *c. cum M. de conſtitut.*

IN SEXTO LIB. V.
DE VERBORVM SIGNIFICAtione. Tit. XII.

2527 *Cap. I.* Veniens. *Innoc. iv.*

PEr illa verba poſita in priuilegijs (*recipimus vos*, v. g. *hoſpitalarios in proprios filios Eccleſiæ Romanæ*) non fiunt exempti à iuriſdictione Ordinarij; tamen non poſſunt excommunicari, ſuſpendi, vel interdici ab aliquo, niſi à Papa, vel eius Delegato. Item quando datur priuilegium, v.g. ædificandi eccleſias ſine licentia in locis deſertis, per loca deſerta intelliguntur illa, quæ non fuerunt culta à Chriſtianis ex memoria hominum: per hanc tamen declarationẽ non intendit Papa derogare defenſionibus, & alijs iuribus partiũ.

Gloſ. Terra, quæ à memoria hominum non fuit culta, & in ea apparent ſigna culturæ, vt ſulci, tamen dicitur nouale.

2528 *Cap. II.* Conſtitutionem. *Nicol. iv.*

IN *c. ſi forte, de elect.* manifeſtum, & euidens, ſunt ſynonima. Item Canonici alicuius eccleſiæ, qui ſtatuunt non recipere in canonicum aliquem, mandante Papa ſunt conſpiratores, & coniu-

ratores

ratores contra ſanctam Eccleſiam Romanam, ac libertatem, obedientiam, & auctoritatem ipſius; & vt tales ſunt puniendi in iure. Item ſtatutum de non recipiendo aliquem ad mandatum Papæ eſt conſpiratio, & coniuratio contra libertatem, & auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, & eſt deteſtabile, & illicitum.

Gloſ. Ponit pœnas conſpiratorum, vide.

2529 *Cap. III.* Exijt, qui ſeminat.

DEclarat multa dubia, quæ poſſent occurrere in Regula ſancti Franciſci: vt quando promittunt ſeruare Euangelium, intelligitur ſecundum præcepta, vel conſilia, quæ ſunt in Regula. Item nihil poſſunt habere, etiam in communi, non tamen renunciant vſum rerum facti, & non iuris, nec in extrema neceſſitate, licet non poſſint habere proprietatem, poſſeſſionem, vſumfructum, ius vtendi, non tamen vſum facti, durante licentia: Et Domini, qui retento dominio concedunt vſum perpetuum rei, non dicuntur inutiliter habere dominium, quod iura prohibuerunt, quia eſt meritorium vitæ æternæ. Item non deerunt fratribus mendicantibus neceſſaria: quia, ſicut Chriſtus promiſit, fides nunquam deficit, nec opera miſericordiæ; & ſic ipſis miſeris dabitur. Item quando ſæculares à ſe abdicant rem ſuam, & transferunt Franciſcanis, dominium, & proprietas illius rei liberè, & plenè pertinet ad Papam, & Eccleſiam Romanam; ſic & locorum, quæ emunt fratres, proprietas eſt Papæ. Excipitur quando concedens ſibi reſeruat dominium. Item pecuniam non habeant, nec poſſint accipere mutuo, quia in mutuo transfertur dominium, datur tamen remedium pro neceſſitatibus. ibi vide. Idem ſeruandum eſt in Legatis. Item datur licentia, vt res Eccleſiæ, ſeu Papæ, quarum fratres habent vſum facti, poſſint vendi, & per deputatum, & per tertium emi alia vtiliora. Item fratres infirmi de licentia cuſtodis, poſſunt habere plures tunicas. Item, qui ſtudent non tenentur laborare, & laici laborent in conuentu. Item agitur de prædicatoribus cum licentia Epiſcopi. Item non ingrediantur monaſteria monialium. Item, qui gloſſauerit hanc extrauagantem, eſt excommunicatus cum reſeruatione ad Papam, non obſtantibus quibuſcumque, cum priuatione officij, & beneficij.

2530 *Cap. IV.* Priuilegium. *Boniſ. viij.*

QVando conceditur priuilegium, vt monachi, vel fratres habitantes in cellis ſpectantibus ad monaſteria non poſſint excõmunicari ab ordinario, nec cellæ interdici, nomine cellæ intelliguntur tantum loca ſolitaria, & ſecreta ab hominum conuerſatione ſeparata

parata ad Deo vacandum non Prioratus eccleſiæ, vel capellæ, nec in eis commorantes.

Gloſ. Idem eſt dicere fratres, ac monachi. *c.cauſam,de iud.* Item nomine cellæ latè ſumpto ſignificatur etiam cubiculum intra monaſterium.

2531 *Cap. V.* Sicut nobis.

QVando alicui conceditur priuilegium, vt poſſit conferre beneficia ſuorum clericorum cedentium, vel decedentium, nomine ſuorum clericorum, intelliguntur illi clerici, qui ſunt familiares, & viuunt expenſis priuilegiati continuè domeſtici commenſales, etiam ſi contingat aliquãdo aliquos ex illis abeſſe pro negotijs gerendis priuilegiati. idem in ſimilibus caſibus.

Gloſ. Sed clerici diuites morantur in domo eiuſdem, ſed non viuunt expenſis priuilegiati, & hoc verum in priuilegijs, quæ ſunt odioſa, alias nomine clericorum ſuorum veniunt omnes ſubiecti. *c.cum tibi, eod.* Item nunquid poſſit conferre beneficia ſuorum clericorum cedentium, vel decedentium in Curia Romana, vel vacantia alio modo, vide *c. quamuis, de praben.* Item idem dicendum in ſimilibus caſibus. v.g. cum conceditur priuilegium, vt cum ſuis clericis poſſit diſpenſare ſuper pluralitate beneficiorum curatorum, & dignitatum, vel eis conferre ius ad vacaturam, ſui vocantur commenſales, ſecus in diſſimilibus. Item continuo ſeruire ſumitur ciuiliter, licet aliquando ceſſet: & ſi ægrotat, dicitur ſeruire, & interdum poteſt abeſſe pro ſuis proprijs negotijs, & dicitur etiam ſeruire.

CLEMENTIN. LIB. V.

DE VERBORVM SIGNIFICAtione. Tit. XI.

2532 *Cap.* Exiui de Paradiſo.

DEclarat etiam Regulam Diui Franciſci vltra conſtitutionem, exijt, qui ſeminat in 6. & ait quod Franciſcani ex voto non tenentur ad omnia præcepta, & conſilia, quæ ſunt in Euangelio, ſed ad illa tantum, quæ ſunt poſita in Regula: quia votum determinatum cuiuslibet, debet cadere ſub certo, id eſt Regula, in qua non poſuit omnia conſilia Euangelica. Item fratres prædicti non ſolum tenentur ex voto ad illa tria vota paupertatis, caſtitatis, obedientiæ nudè, & abſolutè accepta, ſed etiam ad ea omnia, quæ ſunt in Regula,

gula, & pertinent ad tria vota, quorum aliqua ex vi verborum obligant ad mortale, ideſt quando apponit verborum præcepti, vel æquiualentis: aliqua non obligant ad mortale, & hæc ſunt declaranda. Item licet fratres non teneantur ad omnia, quæ in regulis ponuntur ſub verbis imperatiui modi, tanquam eſſent præcepta, vel eius æquipollentia, tamen tenentur ad aliqua, quæ æquipollent præceptis, quæ ponuntur in extrauag. vt de non habendis pluribus tunicis, de non portandis calceamentis, de non æquitando extra caſum neceſſitatis, de veſtibus vilibus, de ieiunijs aduentus, & ſextæ feriæ, de officio Romano, de cura ſuperiorum pro neceſſitatibus fratrum, quod ſeruiant infirmis fratribus, quod non prædicent contradicente Epiſcopo, & non niſi examinati, & approbati, & inſtituti à ſuperioribus. Item de forma habitus, & profeſſionis. Item in regula hoc verbum, teneantur, obtinet vim præcepti, & vt tale ſeruandum. Item nouitij pro renuntiandis bonis temporalibus conſulant externos timoratos. Item nullo modo habeant pecunias, nec quæſtus, vel arculas pecuniarum. Item nec clauem, nec rationem exigant de pecunijs à procuratoribus. Itẽ nec poſsũt ſuccedere, nec ſibi, nec monaſterio acquirere. Itẽ redditus habẽtur pro ſtabilibus, & ſunt cõtra paupertatẽ. Itẽ in Curijs cũ agitur de rebus, fratres non aſſiſtant. Itẽ non contrahent pecunias. Item non habeãt vineas, nec agros, ſed tantùm hortos ad olera, & ad exercitiũ; non habeant horrea, vt cellã vinariã, niſi in ſumma neceſsitate, paramẽta, & vaſa eccleſiaſtica ſint moderata. Item vſus rerũ ſit pauper, vt diſponit regula. Itẽ electio miniſtri Prouincialis fiat à Capitulo ad plura vota, & confirmatio fiat à Generali. Item de electione Generalis. Vide.

2533 *Cap.* Sæpe contingit.

Eclarat quid ſignificet illa clauſula poſita in commiſsionibus, ideſt, procedat ſimpliciter, & de plano, & ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ideſt non exigat neceſſario libellum, non poſtulet litis conteſtationem, poteſt procedere tempore feriarum, amputet materiam dilationum, faciat litem breuiorem repellendo exceptiones, appellationes dilatorias, & fruſtratorias, refrenet contentiones, & iurgia partium, & aduocatorum, & ſuperfluos teſtes; ſed admittat probationes, & defenſiones legitimas, & neceſſarias, citationem, iuramentum de calumnia, vel de veritate dicenda; petitio partium fiat in exordio, & inferatur in actis, det terminum, ſententiet ſtans, vel ſedens: ſi tamen ſeruabit ordinem iudiciarium, ſiue in toto, ſiue in parte, non contradicentibus partibus proceſſus erit validus, & non irritandus.

EX-

EXTRAV. IOAN. XXII.

DE VERBORVM SIGNIFICAtione. Tit. XIV.

2534 *Cap.* Quorundam.

DEclarat Regulam Diui Franciſci; & ait quod quanta debeat eſſe longitudo, latitudo, groſſities, ſubtilitas, forma, figura, & ſimilia habitus caputij, tunicæ interioris, ſpectat ad guardianos, cuſtodes, miniſtros determinare: ſicut de colore, & groſſitie illis impoſuit Clemens, *c. exiui de paradiſo*, & Nicol. *cap. exijt, qui ſeminat*, & onerat eorum conſcientias: & fratres, qui ſequuntur prædictas determinationes ſuperiorum, ſunt tuti in conſcientia. Similiter obediant in habendis granarijs, & cellarijs ſecundum formam conſtitutionis *exiui*, Clem. nam obedientia eſt maior paupertate, & caſtitate.

2535 *Cap.* Quia non nunquam.

SVſpendit ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ excommunicationem contra interpretantes decreta *exijt qui ſeminat*, Nicol. Quarti.

2536 *Cap.* Ad conditorem.

REuocat aliqua dicta Nicolai IV. in *cap. exijt, qui ſeminat in 6.* in prædictis non vult Eccleſiam Romanam acquirere aliquod ius, vel dominium, virtute *c. exijt*, ſeu virtute alterius ordinationis cuiuſcumque Pontificis. Excipit tamen eccleſias, oratoria, officinas, habitationes, vaſa, libros, veſtimenta Diuinis officijs dedicata, circa quæ ſeruetur conſtitutio Nicolai IV. *exijt*. non præiudicat in iuribus Eccleſiæ Romanæ, ſi quæ in bonis ordini Minorum oblatis, aliqua alia ratione haberet, præter ordinationes Pontificum. Item impoſterum nemo nominetur, aut conſtituatur procurator ſanctæ Romanæ Eccleſiæ pro recipiendis, petendis, extorquendis, defendendis, ſeu adminiſtrandis bonis oblatis, vel collatis ordini, vel fratribus, nec in iudicio agetur nomine ſanctę Romanæ Eccleſiæ, niſi de ſpeciali licentia eiuſdem: ſecus, quidquid fit eſt irritum. Item tollit vſum facti in rebus quæ vſu conſumuntur, quia eſt nociuum fratribus, & eccleſiæ; fratribus, quia adhuc remanent ſolliciti de bonis temporalibus, quæ ſollicitudo diſtrahit mentem ab actu charitatis, & ab vnione cum Deo, in quo conſiſtit perfectio: tum quia

vſus

vſus facti eſſet eccleſiæ, cuius eſt dominium, & non fratrum, & tamen fratres poſſunt permutare, vendere donare, & ſic non ſunt ſimplices vſuarij: tum quia rerum, quæ vſu conſumuntur, non poſſunt habere vſum facti, ſeu eſſe ſimplices vſurarij, cum in his dominium non diſtinguatur ab vſu, proprietas enim, quam habet eccleſia, eſſet inutilis, & otioſa. Papa ergo intellexit de his, quę vſu non conſumuntur: fratres ergo habebunt vſum rerum, quæ non conſumuntur vſu, & abuſum rerum, quæ conſumuntur vſu: abuſus enim ſignificat conſumptionem rei quaſi contra naturam vti, ideſt non remanet ſubſtantia: & ſic vſus eſt rerum, quarum remanet ſubſtantia: imo quando datur vſus rei conſumptibilis, datur ſolum ius ad vſum, & & non vſus, vſus enim eſt actio operantis, ſicut in re conſumptibili datur ius vt exerceat actum, v. g. equitando in equo. deinde iſte vſus non poteſt dari, quia nec ante actum, nec poſt actum, nec in ipſo actu. Adde, iſte vſus eſſet iniuſtus, quia qui non habet ius vtendi, iniuſtè vtitur, ergo quando conceditur vſus facti, intelligitur de illis rebus, in quibus fratres habent ius vtendi, & non in alijs. Item dicit, quod primo dicta determinatio non expedit honori Eccleſiæ Romanæ, & dignitati, cum quotidie vi illius eſſet litigandum pro rebus paruis, & minimis. Item eſt etiam grauis, & moleſta prælatis, & Rectoribus eccleſiarum, quia ſæpe oporteret litigare, & ſe opponere Eccleſiæ Romanæ.

2537 *Cap.* Cum inter nonnullos.

ISta propoſitio, Chriſtus, & Apoſtoli nihil habuerunt in ſpeciali, nec in communi, eſt erronea, & hæretica, cum ſacræ Scripturæ contradicat. Item hęc propoſitio, Chriſto, & Apoſtolis non competebat ius vtendi illis, quę habebant, nec vendendi, vel donandi, aut ex ipſis aliqua acquirendi, eſt erronea, & hęretica, quia de facto vſi ſunt, & donarunt, ex Scriptura.

Gloſ. In iſta conſtitutione habetur, pertinaciter aſſerere Chriſtum, & Apoſtolos non habuiſſe aliqua in ſpeciali, vel communi, eſſe hęreticum: quomodo intelligendum ſit. ***§. porrò, cap. exijt,*** vide cap. prop.

2538 *Cap.* Quia quorundam.

REprobat opinionem multorum, qui impugnabant conſtitutiones Ioan. XXII. ***c. ad conditorem,*** & ***c. cum interdicentes,*** quod id quod fuerat determinatum, vt de Fide ab alijs Pontificibus, ſcilicet quod Chriſtus, & Apoſtoli mendicantes non habuerunt aliquod ius, ſed ſolum vſum facti, non poterat ab ipſo Ioan. XXII. retractari: &

diſputat

diſputat ſuſe contra prędictos, & determinat prędictos Pontifices non intellexiſſe vſum facti, vſum ſimplicem denudatum omni iure, quia iſte actus vtendi ſine aliquo iure eſſet non iuſtus, & iſte vſus, cum non ſit iuſtus, non pertineret ad perfectionem: ſed loquuntur de vſu iuſtè facti, pro quo competat ius vtendi, quia ſi intelligeretur de vſu facti ſimplici abſque omni iure vtendi, tunc fratres poſſent vti tum permiſsis, cum prohibitis ſine differentia. Nec contrarium facit vt de fide determinatum ab alijs Pontificibus, & ſic iſte Papa potuit conſtitutiones aliorum declarare, vel mutare. Item ſi quis ſcienter verbo, vel ſcripto defendere, vel approbare præſumpſerit hæreſes, vel alteram illarum damnatas in *c. cum inter nonnullos eod.* eſt euitandus tanquam hæreticus, ideſt, quod Chriſtus, & Apoſtoli nihil habuerunt in ſpeciali, vel communi, vel ſi habuerunt, non tamen ius vtendi. Item nullus ſcienter ſcripto, vel verbo aliquid approbet, vel defendat contra definita, ordinata, ſeu facta in c. ad conditorem: & ſi quis contra præſumpſerit, habeatur tanquam contumax, & rebellis Romanę eccleſiæ. Nota, hac occaſione Papa diſputat hic fusè de clauibus eccleſiæ.

DECRETALIVM LIB. V.

DE REGVLIS IVRIS. Tit. XLI.

ſine gloſſis.

1 OMNIS res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur.

2 *Eſtote miſericordes, &c.* Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ea facta, quæ, dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. ſicut enim ſcriptum eſt, ex fructibus eorum cognoſcetis eos, de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri, vt ſtuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia, de quibus nobis permittitur iudicare.

3 *Cum ſcandalizauerit, &c.* Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur.

4 Quod non eſt licitum in lege, neceſsitas facit licitum: nam & ſabbatum cuſtodiri præceptum eſt, tamen Machabæi ſine culpa ſua in ſabbato pugnabant: ſic & hodie ſi quis ieiunium fregerit ęgrotus, reus voti non habetur.

5 Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

6 Cum

6 *Cum in contemplatione,&c.* In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

7 *Multoties,&c.* Quidquid in ſacratis Deo rebus,& Epiſcopis iniuſtè agitur,pro ſacrilegio reputatur, quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent.

8 Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debeat, facit, & ideo iam non facit.

9 Defleat peccator,quia offendens in vno factus eſt omniū reus.

10 *Quamuis cauſæ,&c.* Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit.

11 Indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium cogatur,ideſt ſacramentum fidelitatis.

EX SEXTO.

REGVLÆ IVRIS ſine gloſsis.

1 Beneficium eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri. *Bonifac.viij.*

2 Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit. idem.

3 Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

4 Peccatum non remittitur, niſi reſtituatur ablatum.

5 Peccati venia non datur, niſi correcto. *Bonifacius viij.*

6 Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

7 Priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

8 Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

9 Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

10 Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

11 Cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſt potius, quàm actori.

12 In iudicijs non eſt acceptio perſonarum habenda.

13 Ignorantia facti, non iuris excuſat.

14 Cum quis in ius ſuccedit alterius, iuſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere.

15 Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari.

16 Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum.

17 Indultum à iure beneficium, non eſt alicui auferendum.

18 Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſt it.

19 Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad ipſum non pertinet ſe immiſcet.

20 Nullus pluribus vti defenſionibus prohibetur.

21 Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.

22 Non debet aliquis alterius odio prægrauari.

23 Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

24 Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere neceſſe.

25 Mora ſua cuilibet eſt nociua.

26 Ea, quæ fiunt á iudice, ſi ad eius non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.

27 Scienti, & conſentienti non fit iniuria, neque dolus.

28 Quæ á iure communi exorbitant, nequaquam trahenda ſunt ad conſequentiam.

29 Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

30 In obſcuris minimum eſt ſequendum.

31 Eum, qui certus eſt, certiorari non oportet vlterius.

32 Non licet actori, quod reo licitum non extitit.

33 Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.

34 Generi per ſpeciem derogatur.

35 Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus.

36 Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſijt poſſidere.

37 Vtile non debet per inutile vitiari.

38 Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus eſt impugnare.

39 Cũ quid prohibetur, prohibẽtur omnia, quæ ſequũtur ex illo.

40 Pluralis locutio, duorum numero eſt contenta.

41 Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non facit, quod per eum fuerat faciendum.

42 Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.

43 Qui tacet conſentire videtur.

44 Is, qui tacet non fatetur, ſed nec vtique negare videtur.

45 Inſpicimus in obſcuris id, quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſueuit.

46 Is, qui in ius ſuccedit alterius, eo iure, quo ille, vti debebit.

47 Præſumitur ignorantia, vbi ſcientia non probatur.

48 Locupletari non debet aliquis cũ alterius iniuria, vel iactura.

49 In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.

50 Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

51 Semel

51 Semel Deo dicatum, non eſt ad vſus humanos vlterius tranſferendum.

52 Non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum.

53 Cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus.

54 Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.

55 Qui ſentit onus, ſentire debet & commodum.

56 In re communi potior eſt conditio prohibentis.

57 Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius eſt interpretatio facienda.

58 Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum iuramentum.

59 Dolo facit, qui petit quod reſtituere oportet eundem.

60 Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri.

61 Quod ob gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum.

62 Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

63 Exceptionem obijciens, non videtur de confeſſione aduerſarij confiteri.

44 Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

65 In pari delicto, vel cauſa potior eſt conditio poſſidentis.

66 Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet quominus conditio impleatur haberi debeat perinde, ac ſi impleta fuiſſet.

67 Quod alicui non licet, ſuo, nec alieno nomine licebit.

68 Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.

69 In malis promiſſis fidem non expedit obſeruari.

70 In alternatiuis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

71 Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.

72 Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.

73 Factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſtea eueniat, in quo non potuit inchoari.

74 Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum.

75 Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat.

76 Delictũ perſonæ nõ debet in detrimentũ Eccleſię redundare.

77 Rationi congruit, vt ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

78 In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem ſunt conceſſa.

79 Nemo poteſt plus iuris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.

80 In toto partem non eſt dubium contineri.

81 In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpeciali conceſſurus.

82 Qui contra iura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

83 Bona fides non patitur, vt ſemel exactum, iterum exigatur.

84 Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

85 Contractus ex conuentione legem accipere dignoſcuntur.

86 Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non alijs imputare.

87 Infamibus portæ non pateant dignitatum.

88 Certum eſt quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.

LAVS DEO, ET B. V.

FINIS.

Digitized by Google

TABVLA ALPHABETICA
Iuris Canonici, & Gloſſarum.

A

ABBAS quando reſpondeat pro Monaſterio, vel appellet.cap.40 vt ſit qui eligi poteſt.117 nō poteſt eſſe ſecularis,vel qui non eſt inſtructus in regula. 143 Debet eligi profeſſus. 154 exemptus quando, & quomodo eligitur in Epiſcopum 199 exemptus non poteſt renuntiare niſi in manu Papæ. 250 quando fit habens tantum minores ordines.296 qui poteſt conferre tonſuram, & lectoratum.297 poteſt fieri qui ex ſecunda reuertitur ad primam religionem. 298 Debet ordinari in ſacris. 342 poteſt præſcribere ſibi iura epiſcopalia. 949. & 952 non poteſt præfici duobus monaſterijs. 1165 non poteſt præeſſe duobus locis,nec religioſum habitare. 1578 monaſterij ſi conſueuit ſumi ab altero,& non fit. 2518

Abbates in benedictione ſeptem iurant Papæ. 882 Abbates, vel Abbatiſſas inſtallare cuius eſt.2006 quando, & vbi poſſunt ſolemniter benedicere,& tonſurare. 2282

Abbatiſſa quæ, & quomodo eligenda. 206 quæ poteſt in ſuis eccleſijs, & clericis, ſed non ea quæ ſunt clauium. 505 eius bona cui monaſterio competant.1397 multa non poteſt,vt benedicere,& prædicare. 1360

Abſentes vocandi in electione. 139 contra eos quando non procedendum. 501

Abſoluere vſurarium qua ratione confeſſor debet. 2177 abſoluendi poteſtatem quis poteſt committere.452 abſoluere quis poteſt ab excommunicatione, quando poteſt delegare. 478 abſoluit excommunicatum à prædeceſſore ſucceſſor. 504 abſoluit ſede vacante Capitulum. 511 abſoluens pro percuſſione clerici, quam formam debet ſeruare. 2386 abſoluit Epiſcopus leuem iniectionem manuum. 2393 Et Legatus abſoluit percuſſorem.2396 abſolutio data excommunicato habenti plures excommunicationes,valet tantum pro expreſſa. 463 abſoluuntur ab excommunicatione mortui quando,& à quo. 2404 abſoluendi iurent,vt. 503 abſolutio cenſurarum metu extorta non valet, & cum excommunicatione.581 abſolutionem ab iniectione manuum poteſt Epiſcopus committere. 2387 Poteſt fieri aliquando ſine iuramento. 2391 quando extenditur ad plures excommunicationes. 2403 abſolutus ex excommunicatione ſi non ſeruet iuramentum eundi Romam, non fit excommunicatus. 2387 abſoluti ab aliqua cenſura quando reincidunt in eandem. 2482 abſoluendus ab excommunicatione, ſi impeditur,à quo abſoluetur. 2415

Acta quando tenent non obſtante reuelatione mandati.552 in vno iudicio probant in alio. 719 calore iracundiæ an teneant. 1542 primi Iudicis habent vim apud ſecundos Iudices. 775.789 806

Actor quando admittitur contra reum obijcientem excommunicationem.404 in dubio quando licitè agat.557 ineptè proponens quando reijciatur. 627 debet ſequi forum rei. 640.644 qui petit rem, ſi non probat cauſam,quando ſuccumbit. 985

Accuſare quando quis non poteſt per procuratorem, & quomodo fiat. 549 accuſari quando poteſt excipiens.724 accuſans debet eſſe vnus, & non poteſt eſſe teſtis. 875 accuſans elapſo termino non auditur. 921 accuſans v. g. in matrem quando reijcitur. 1909.1910 accuſare ſe velle qui dicit, & deſiſtit,an poſſit deinde. 1946 accuſari de ſimonia quis poteſt. 1966. 1970 accuſatus, vel infamatus non promouetur ad honores. 1936 accuſatores legitimi qui non ſint, nec poſſunt accuſare, & an reus abſoluendus. 1933 & infra. accuſator innocentis,& puniti quas pœnas dabit. 1940

Adminiſtrator Eccleſiæ quæ poteſt, & quando ſpiret. 205

Aduocati confeſſio præiudicat. 1642 aduocati error quando poteſt corrigi, ne præiudicet. 1052

Adulterium factum quando non nocet mulieri. 2142 adulterij accuſatio quando eſt mixta, & fit per procurationem. 549 eius cauſa quando non poteſt dimitti vxor. 1855 peccare cum ſponſa non cognita eſt adulterium 1855 adulterium mariti compenſat adulterium vxoris. 1915 adultera dimiſſa non habebit bona viri. 93 adulter accuſatus pro ſeparatione thori, an ſit priuandus coniuge. 744 adulteri vxor non poteſt tranſire ad monaſterium. 1507 Si repudiatur, vbi collocanda. 1541 adultera non eſt mulier, ſi ignorat, & filij ſunt legitimi. 1822

Affinitas ſuperueniens non dirimit. 1855 præcedens impedit, ſubſequens non. 1855 eius antiqui gradus tolluntur. 1868 ex copula illicita quæ impedit, & inter quos. 1850

Agere quando quis compellitur. 724

Alienationis nomine quæ intelliguntur. 1319 alienatio rerum eccleſiaſticarum quando non valet. 1310. & infra. alienatio bonorũ Eccleſiæ prohibetur cum pœnis, & quando recipiens eſt excommunicatus. 1315 alienatio rei eccleſiæ, quæ requirit, vt ſit legitima cum pœnis. 1527. 1331 alienare dicitur qui locat in perpetuum. 1348

Altare, ſeu menſa altaris quando deſinit eſſe conſecrata. 1657. & infra. altare cum imagine ſine ara poteſt quis erigere in domo. 2283 altare portatile quomodo conceditur. 2291

Anima rationalis eſt forma. 4 animæ vbi eſt periculum, poteſt quis venire contra ſuum factum. 963

Annus pro fructibus quando incipit. 71

Annus in quo debet ordinari Parochus, quomodo intelligatur. 178. 198 vt ordinetur beneficiarius, quando incipit. 304 in fauorem debet eſſe inceptus, in odium complexus. 1496

Anteceſſoris factum, vt tranſactio, an præiudicet ſucceſſori in rebus eccleſiæ. 538

Apoſtata quomodo puniendus. 2096. 2092. 2094. & 2097

Apoſtoli quot, & quid ſint. 738 quando, & quibus, & quomodo dandi. 1064 quos ſi non tradit iudex à quo, quæ pæna. 1067. 1069 quomodo petendi, & ſi non dentur quando renuntiantur. 1077

Appellationis Iudex inhibet Iudici à quo. 48 appellatione pendente Iudex nil innouet, vel exequatur ſententiam. 897 appellare quis non poteſt ad impediendam electionem. 120 appellatione facta ad Papam in cauſa benefic. quid faciendum cum pœnis. 166 appellans contra electionem quæ debet probare. 169. 214 appellatio in ſcriptis à definitiua quando requiritur. 174 appellans de electione quomodo debet iurare, & quæ ſeruare. 183. 184. 204. appellationi quis dicitur renuntiaſſe. 403 appellare citatus quando, & quomodo poteſt. 405. 411 appellatione remota non poteſt ſubdelegari, & quis appellet. 410 appellatio à ſubdelegato ad quem facienda. 419. 433 appellandum ad Papam quando. 436. 437. 440 non appellatur à correctione, niſi. 470 appellare quando quis poteſt. 506 Appellatio, & ſupplicatio differunt. 585 appellare an poſſit reconuentus. 665 appellatio ſine cauſa expreſſa an valeat. 670 facta reſpectu termini quando valet. 683 appellare ad Papam omiſſo medio an liceat. 704 appellatur a ſententia poſſeſſoris. 719 appellans an ſit citandus. 737 appellari quando poteſt a ſententia interlocutoria, vel diffinitiua. 738 appellandi terminus quis ſit. 812 appellanti an dandum iuramentum. 835 appellare à ſententia quando quis poteſt. 822 appellatio fruſtratoria non excuſat. 895 appellans quid tenetur probare. 924 appellare poteſt vtraque pars ab eadem ſententia. 928 appellare a ſententia poſſunt, & ſi vnus decet, pro eo tantum annullatur. 973 appellationem qui non proſequitur habetur vt contumax. 964 appellare quando quis nõ poteſt etiam intra terminum, & quid explicandum. 971 appellationem debet quis proſequi intra annũ. 973 appellatio quando, quomodo, de quibus, &c. eſt facienda vt valeat. 991 & per appellantem ad Papam quando poteſt Epiſcopus excommunicare. 996 appellatio à iudice temporali ad Papam quando non tenet. 996 appellans ſi intra biennium non proſequitur. 997. appellatur aliquando facto ipſo, vt qui it Romam. 998. 1023. 1041 appellatio non admittitur in notorio crimine. 1002.

Digitized by Google

1002. 1003. 1011. appellatio ex fraude non valet, & in abſentia non admittitur. 1004 appellatio generalis non valet. 1007 appellans ſi interim delinquit poteſt puniri à ſuo iudice. 1011. 1013 appellationem contemnens non poteſt appellare. 1012. nec in notorijs. 1012 non eſt appellandum contra diſciplinam eccleſiaſticam, præſertim regularem. 992. 1015. 1020. 1021. appellatio ſine cauſa, vel contra ius non admittitur. 1017. 1010 appellatio quando non valet, & ad quem eſt appellandum. 1049 appellans niſi infra terminum exequitur punitur. 1015. 1016 appellatione remota ſi dicitur, an ſit appellandum, quid importet, & cui deferendū. 1020. quid operatur. 1042. 1049. 1061. appellatio quando non ſuſpendit interdictum, vel excommunicationem. 1026 an poſſit appellare qui renuntiauit appellationi. 1028 appellatio in vno articulo an extendatur ad alios, & eſt exprimenda cauſa. 1030 appellationi qui non defert an poſſit appellare. 1031 appellandum an ſit ab executore, 1032 appellatio extra iudicium ex probabilibus cauſis valet. 1040. appellationi factæ ad Papam quando quis renuntiat facto. 1044 appellatio trahit ad ſe principale, & acceſſorium. 1045 cauſa appellationis an ſit probabilis quis iudicet. 1049. 1060 appellans quæ debet docere de ſua appellatione. 1053 appellari poteſt bis à diffinitiua, ſed non à tertia. 1055 appellandum eſt gradatim non omiſſo medio, niſi ad Papam, & quis ordo. 1056 appellans poteſt reuocare cauſam ad iudicem à quo, & ſit cautus. 1060 appellans ad Papam quid tenetur facere, & quid poſſit, & quid ad alios. 1064 appellandum ab officialibus ad Epiſcopum, vel Archiepiſcopum quando. 1066 appellans ſi non petit apoſtolos quomodo punitur. 1069. appellare in quibus caſibus iura prohibent. 1070 appellatio in ſcriptis porrecta, & à Iudice non lecta, valet. 1072. appellans ſi dato termino non comparet, vel probat, an decidat. 1073 appellari quando poteſt à Capitulo ad Epiſcopum. 1074 appellandum quomodo eſt quando ſunt plures Iudices in vna cauſa. 1076. appellationem proſequi intra quem terminum quis tenetur. 1078. 1079 appellans quas cauſas poteſt proſequi, quibusve ſcripturis, & an exprimenda cauſa. 1080 appellatio per negligentiam deſerta non impedit ſententiam. 1081 appellari tertiò à definitiua ſententia quando non poteſt. 1082 appellatio illius ad quem non ſpectat, non valet 1302 appellatio manifeſti criminoſi, vt vſurarij, quando non admittitur. 2169 appellationis iudex quomodo ſe gerat cum excommunicato. 2467 appellationem ab excommunicatione qui non proſequitur non eſt excommunicatus. 2474 appellationis litteræ contineant ſeriem facti. 1117

Arbitri plures quid facient. 404 quot, & qui eligendi, & ad quid tenentur, & cum iuramento. 597. & infra. ſi diſcordent, cui ſtandum, vel ſi vnus non venit. 611. 612 quales debent eſſe. 1065

Archidiaconus an ſit curatus. 111 eius officium quodnam eſt. 356. & infra. Habet territorium, & quæ poteſt in eo, 474 non faciet collectas. 1634

Archiepiſcopus in Prouincia quando poteſt punire iniurias factas. 2341 Archiepiſcopus ante pallium quæ non poteſt. 132 confirmat ſuos ſuffraganeos, non transfert. 225. 226 quas cauſas ſuffraganeorum cognoſcit, delegat. 444. 483 Non eſt Iudex ordinarius ſuffraganeus, & qui poteſt delegare cauſam, an poſſit cognoſcere. Idem de Epiſcopo. 469. 2236 Eius officiales quando non poſſunt contra Epiſcopos. 479 quomodo quærat iuramentum ab Epiſcopo. 506 quando cognoſcit cauſas ſubditorum ſuffraganeorum. 658 quid in eorum cauſa poſſit. 2465. 2467 in cauſa appellationis quomodo procedat. 1064. quando priuatur Eccleſia. 1142 ex tenore reſcripti quare aget ſuper eccleſias ſuffraganeas. 1173 poteſt prouinciam viſitare, & quas procurationes accipere. 1629. 1647. 1648 In quibus caſibus cognoſcit ſubditos ſuffraganei. 1647 quid poteſt Prouinciam viſitans. 1652 In loco exempto ſuæ prouinciæ quæ poteſt, vt benedicere. 2293

Archipresbyter eſt ſub Archidiacono, & quid eius officium. 365

Archimiſtæ, & qui illa vtuntur, puniuntur. 2189

Aqua cum in vino in calicem, transmutatur

in ſanguinem quomodo. 1683
Arctata mulier ſi eſt, quando maritus contrahat cum alia. 1872. 1873 & ſi ſeparetur ex errore redeat ad primam.
Arma miniſtrans in bello iniuſto contra Chriſtianos eſt excommunicatus. 2136
Aſſaſſinis qui vtitur ad interficiẽdum eſt excommunicatus, & punitur. 2127
Auditor datus à delegato non recuſandus. 410

B

BAculo paſtorali quis vtitur. 306
Banniti nõ poſſunt recipi impune. 2294
Baptiſmi forma eſſentialis quæ eſt, & an in nomine Trinitatis, vel Chriſti. 1695 Baptizandus ſub conditione quis. 1696 Datur pueris vtiliter, & infunduntur virtutes. 1697 Baptizatus ob terrorem, vel ficto, vel ſine conſenſu, vel amens, ad quid tenetur. 1697 Baptizare ſeipſum nemo poteſt, nec teneret. 1698 eius neceſſaria materia, & forma. 1699 eſt dandus in eccleſia vbi eſt fons, & non in domibus cum pœna. 1701 Baptizatus qui non eſt capax characteris ordinis. 1704 Baptizatus pro certo haberi ille poteſt, qui naſcitur, & viuit inter fideles 1704 Baptiſmum reiteranti qui miniſtrat, an ſit promouẽdus. 2093 Baptizati qui ad ritus paganos reuertuntur puniendi. 2095
Beguardorum, & Beguinorum errores, & puniantur. 2083
Bello iuſto clericus poteſt hortari, non occidere, & in dubio eſt irregularis 2125 Bello iniuſto Sacerdotes non excitent ad pugnam ſub pœna. 2335 Belli tempore qui gaudent ſecuritate. 517
Benedicere ſi Epiſcopus non vult Abbatem, Abbas fungatur officio. 254 Benedictionem ſollemnem quis dare poteſt. 2282. 2293 Benedicere quis poteſt vaſa, & veſtes Miſſæ. 2282
Beneficijs pro conferendis dantur ſex menſes, niſi, &c. 518 Beneficium poteſt recipi in abſentia. 10 Impetrans explicet an aliud habeat, & ſit dignus. 36 Habens ſufficiens non eſt dignus ad aliud. 36 Quæ conſuetudo Romana in illis conferendis. 56 Beneficium de mandato Papæ, quando non eſt dandũ. 57 Eius collatio vt teneat quæ requiruntur. 61 Quando dicitur vacare per adeptionem alterius. 66. 71 Impetrans debet exprimere verum modum vacationis. 67 Ignorans ſibi eſſe collatum vnum ſi aliud impetrat, quid faciet. 68 Impetrãs quando faciat mentionem de obtentis, & modicis. 68. 489 Beneficia electi in Epiſcopum, quando vacant, vel poſſunt conferri. 111 Incompatibilia quæ, & quæ vacant ipſo iure. 159 eius collatio conditionalis alternatiua, vel incerta non valet. 167 Beneficium accipiens animo non retinendi, quando reſtituat fructus, & conferens reddat Eccleſiam indemnem. 198. 304 Proximè vacaturum an poſſit conferri. 198 quæ dicuntur vacare in Sede Apoſtolica. 224 Renuntians cum iuramento non repetendi, ſi eligatur. 237 Beneficium petens quod habebat, ſi obijciatur ſpontanea renuntiatio, quid faciet Iudex. 240 Pœna quæ renuntiantis beneficia in manu laici. 243 Expectans vacaturum, an poſſit expectare pinguius, & qui renuntiat temerè priuatur. 252 Conferenda intra ſex menſes, aliter deuoluuntur. 256. 257. 263 Regularia regularibus, ſecularia ſecularibus non incorporentur menſæ. 263 Curata quibus danda, & quando plura. 290. 291 Beneficio dignus cenſetur qui fuit reputatus dignus ad ordines, vel ad æquale beneficium. 299 Beneficia dentur idoneis, & quæ idoneitas requiritur. 303 Habens beneficium ordinetur intra annum ſub pœna. 304 Sumens animo retrocedendi fructus reſtituat. 304 Beneficium patris quando poteſt habere filius. 316. 317 Non datur intuitu laici perſonæ. 318 Habens vnum ex diſpenſatione ſi diſpenſatur ad ſecundum, non facta mentione de primo, non valet. 330 Collatio ratione excommunicationis non deuoluitur. 380 Officialis Epiſcopi quando conferat. 381 Quando poteſt cõferri à Legato Papæ inconſulto patrono, & præſentatore. 449 Beneficij reſeruatio, & proceſſus quando ſpirant cum Legato. 456 & eius reſignatio, vel collatio quomodo ſpectent ad Legatum 457. 458 Incompatibilia qui habet, compellatur, & à quo oſtendere diſpenſationem: ſi ſecus. 481 Vacantium fructus, & bona nullus ſibi accipiat cum pœnis. 487 Beneficium impetrans à Papa, vel Legato debet facere mentionem de eo quod habet, non ſic ſi ab

Epi-

Epiſcopo. 484 In conferendis Legatus à latere,& Ordinarius habet locum præuentionis. 498 Beneficium habens ſi aliud incompatibile acquirit;quando perdit vtrũque cum pœnis.491 Pro conferendis dãtur ſex menſes,niſi. 518 eorum taxæ, quæ ſeruandæ. 518 Beneficium tranſigere eſt ſimonia. 534 Impetrans ſi non dicit ſe fuiſſe mediatorem tranſactionis,vel non eſſe tonſuratum, nil facit. 536 Renuntiatio beneficij metu facta eſt nulla 575.577 Beneficio nemo priuandus ante exitum cauſæ. 613 Beneficij reſtitutionem petens quid debet probare. 705 Beneficium non vacans poteſt conferri Collegio, vel Vniuerſitati cum fructibus. 713 Beneficialis cauſa poſt ſententiam poteſt iterum à Papa cognoſci. 732 Beneficij poſſeſſio non acquiritur ob contumaciam abſentis. 742 Dum litigatur, & moritur vna pars, non poteſt prouideri, &c.748 Beneficium electi,& non confirmati, vel confirmati an vacet in Curia, & an per conſecrationem Epiſcopi. 750 Beneficia tranſigere non poſſunt,quia eſt ſimonia. 534 Beneficium qui compulſus renuntiat cum iuramento non repetendi,quid faciet.886 Renuntians cum iuraměto,an poſſit repetere. 898 habens plura beneficia non poteſt excipere contra alium de pluralitate. 920 Collatũ à Papa contra ordinationem Papæ, an teneat. 968 Collatio facta poſt appellationem eſt nulla. 990 Qui non confert intra ſex menſes, perdit ius conferendi. 990 Beneficij collatio, & confirmatio non lædunt iura Epiſcopi. 1092 Beneficium clerici vxorati vacat ipſo iure. 1123. & infra. Qui permutat ſine licentia perdit vtrumque. 1134 Habens ſufficiens ſi petat aliud,non auditur.1139 Et vt dicatur ſufficiens,quæ conſideranda. 1139. 1209 Vt quis priuetur ob abſentiam,quid faciendũ. 1141.1143. 1144 Primum vacat,ſi alibi accepit ſecundum titulum. 1141 Habens beneficium ſi aliud impetrat à Papa,quando reijcitur. 1157 & quando vacat primũ vel vtroque priuatur. 1158 Beneficiorum præbendæ non diuidendæ, nec permutandæ,niſi. 1159.1171. 1196 Beneficio vacanti poteſt determinari, vel imponi onus licitum,ſecus non. 1162 Plura nemo poteſt habere, & vacant quæ. 1164. 1165. 1166 Beneficialia,vt matrimonia,non admittant arbitros, ſed ius canonicum. 1172 Beneficio abſentis inueſtiatur alius. 1175 Collatum contra mandatum, vel litteras Papæ,quando tenet. 1178. 1312 Incompatibilia quæ, & quando vacẽt ipſo iure. 1179 Beneficia qui confert indignis quomodo punitur. 1180 Eo quando quis priuatur. 1181 Impetratio non facta mentione, &c. quando valet. 1185 poſſunt conferri ignobilibus non eminentibus in ſcientia liberis. 1188 Quæ vacant in curia vt conferat Papa, & poſt menſem datur præuentio. 1191.1193. 1224 Quæ vacant in Curia quando confert Epiſcopus,vel Vicarius. 1193 Beneficio pro ſolito dari laicis quando venit regularis. 1195 In acquirendis beneficijs conſideratur data, & non præſentatio. 1197 Eo prouiſus ſi in tempore non ordinatur an priuatus ſit. 1198 Beneficio prouidendus ſi multa vacant, quid habebit. 1200.& infra. Impetrans exprimat quid ſit clericus. 1201 Curatum habens ſi aliud acquirit, dum alius ex cauſa fructus accipit, non tenetur relinquere primum. 1216 nomine beneficij in priuilegijs intelliguntur curata. 1216 Habens beneficium ſine fructibus tenetur ordinari. 1216 Collatum abſenti vel præſenti non poteſt alteri conferri, niſi. 1207 habens beneficium ſufficiens non eſt idoneus ad aliud, & quando Papa diſpenſat cum habente vnum, intelligitur vnum ſine cura: ſi cum habente plura, intelligitur de duobus. 1209 Collatio, vel reſeruatio facta à Papa ligat manus Epiſcopi. 1210 Habens duo curata ſi accipit tertium,omnia vacant 1211 Datum motu proprio habenti plura quando, & quomodo teneat. 1213 Plura ſi vacent,& vni ſit vnum conferendum an pinguius. 1214. Quando Papa mandat prouideri quæ veniunt nomine beneficij. 1216 Beneficium curatum quando confert Epiſcopus,ſi quis ſecundum habeat. 1218 Si idem conferatur à Papa,& ab Epiſcopo,quę tenet. 1221 Beneficium curialium morientium in itinere, vel extra curiam quando Papa confert. 1224 Gratia conferendi beneficium, quomodo, & ad quæ ſe extendit. 1228 Plura non poſſunt haberi ab vno, & quando vacent ipſo iure. 1238.1242 Quæ dicuntur

cuntur cum cura, & quæ incompatibilia. 1138 Nomine beneficij quæ veniunt, & indignè promouens, vel promotus. 1238

Beneficia curata habita cum cura dicuntur ſine cura. 1238 Vacantia in Curia ſolus Papa confert, & quæ alia ſunt reſeruata. 1239. 1250 Non accipiantur à laicis ſub excommunicatione, & ſuſpenſione. 1261 Nemo poteſt ſibi conferre, vel alter ipſi Prælato. 1265 Sede vacante quis poteſt conferre præſenti inſtit. 1266 Beneficio viuentis, vel depoſiti inſtitutus, quomodo punitur. 1268 Non conferantur antequam vacent per mortem, & vacantia quando deuoluantur. 1269 Promiſſio beneficij non vacantis non tenet. 1270 Collatio contra mandatum Papæ an teneat. 1271 Pro conferendo quando currunt ſex menſes. 1272 Si vacat de iure, & non de facto, impetrans quando nil facit. 1273 Quando re vera non vacat non poteſt conferri. 1274 Quod electus habebat quando dicitur vacare. 1274 Impetrans quando faciat de vacante de iure. 1276 Promiſſio vacaturi non valet. 1279 Vacaturum promiſſum à Papa ſi conferatur ab Epiſcopo. 1283 Reuocatio ſpectatiuè ad quæ ſe extendit. 1290 Mandatum conditionale de beneficio vacaturum, quomodo intelligendum. 1291 Qui petit beneficium debet eſſe idoneus tunc. 1291 Si benè diuiduntur litteræ Papæ comprehenditur vtrumque. 1292 Sede vacante Capitulum non poteſt conferre beneficiũ, & quæ. 1295 Beneficia ſine diminutione conferenda. 1314 Beneficia commutans propria auctoritate perdit beneficia, vt vſurarius. 1357 Si illa ſine fraude permittant in manibus Epiſcoporum, debent vacare. 1360 Quomodo permutanda, & reſignata cauſa permutationis debẽtur tantũ permutantibus. 1361 Beneficij ſucceſſor quando ſoluat debita prædeceſſoris. 1377 Beneficiorum decimæ ſi concedãtur Regi qua taxa intelligenda, & colligenda. 1437 Beneficium nouitij religioſi non conferendum, & fructus cui debentur. 1516 Beneficium obtinens ſine cõſenſu Epiſcopi quomodo puniendus. 1609 Beneficium obtinens ſi excipiatur de crimine, quando obtinet. 1955 Beneficium ſimoniacè accipiens quomodo puniendus. 1976 Beneficium obtinens ad preces hæretici qua pœna. 2062 Beneficium à ſchiſmatico obtentum dicitur vacare. 2087 Beneficium conferens excommunicatis punitur, & cum tenent. 2212 Beneficij collator non poteſt ſibi retinere, nec ſe inſtituere in alium. 2225 Beneficium bis conferens primo digno, ſecundo indigno an teneat ſecunda. 2233 Beneficio eſt priuandus qui ſe opponit reſcriptis. 2250 Beneficium eſt pleniſſime interpretandum. 2269 Beneficia plura incompatibilia vnus cum habeat. 1136 Beneficium Principis latiſſime interpretandum. 2509 Beneficiorum nomine quæ veniant. 2511 Beneficij nomine pro fructibus conceſſis ex dicto quæ veniunt. 2525 Beneficia ſuorum clericorum concedendi poteſtas quomodo intelligitur. 2531 Beneficium vnum, & non duo dentur vni. 1222

Beneficiatus impetrans litteras ad aliud, quando non valent. 27 Succumbens in vno an poſſit aliud petere. 64 quando eſt ineligibilis. 159 Qui non eſt in ætate ex diſpenſatione, ordinetur in eo ordine. 198 Sine licentia Epiſcopi non poteſt renuntiare beneficio, ſed poteſt tranſire ad Religionem. 239 Si non vult ordinari compellatur, & priuetur. 292 Qui accipit aliud incompatibile, vnum retineat, nec cõmutet. 481 Beneficiarius ingratus priuatur beneficio. 544 Beneficiarius delinquẽs in aliena diœceſi, in qua habet domiciliũ, à quo eſt puniendus. 652 Si probat poſſeſſionem collatoris, ſuſtentatur. 702 Si moritur in Curia, vel extra, priuatio ad quem ſpectat. 750 Quæ poteſt facere per alium, & quæ non, & reſidere. 1136. & infra. Simplex non poteſt diſcedere ſine licentia Epiſcopi. 1150 Non poteſt committere alij ſuum officium, idest anniuerſarium 1162 Non poteſt tranſire ad aliam Eccleſiam. 1162 Qui aliud beneficium occupat, perdit ſuum, & alia. 1208 Qui habito ſecundo dimiſit primum, ſi ſecundũ eſt affectum, reaſſumit primum. 1210 Cõtra beneficiarium ſuſpectum de proditione poteſt excipere Dominus terræ. 1238 Beneficiarius comparatur vſurario, non vſufructuario, quia non poteſt teſtari de fructibus. 1395 Non ſunt Domini, ſed ſolum

ha-

habent vſum neceſſarium,reliqua pauperibus. 1404 Beneficiarij quando tenentur contribuere ad reparationem Eccleſiæ. 1716 Beneficiarij ſi colludunt inuicem, puniuntur. 2195

Beneplacitum Papæ, vel Sedis Apoſtolicæ quando ſpirat. 16

Bigami, & mariti repudiatarum non ordinētur cum pœnis. 345. & infra. Bigamia quotuplex reſpectu ordinum. 345 347 Bigamus ordinatus non celebret. 346 Bigamum non facit corrupta à ſe. 348 Qui nō gaudet priuilegio Eccleſiaſtico, nec ferat habitum, & tonſuram. 351 Bigamia contra electum quomodo probatur. 809

Blaſphemator quomodo puniendus. 2206

Bona Clericorum, & Eccleſiarum ſunt paria in iure. 14 Bona Eccleſiæ ſunt ſeruanda ſucceſſoribus. 462 Bona ſua nemo præſumitur iactare. 873 Bona Eccleſiæ ſunt pauperum. 936 & ea etiam Romana hæredes priuatorum, & hæreticorum quando præſcribunt. 956 Bona ingredientium relicta Eccleſiæ cui danda. 1125 Bona Eccleſiæ ſunt pro communi vtilitate,& nemo poteſt vt ſua alienare 1154 Bona Eccleſiæ non poſſunt pignorari, vel alienari facto proprio. 1366 Bona Clerici defuncti quibus ſunt danda. 1407 Bonis clericorum, vel ſeruorum,qui fuerunt presbyteri ab inteſtato qui ſuccedant. 1420 Bona hæretici defuncti quando confiſcantur. 2068 Bona hæreticorum ſunt ipſo iure confiſcata, ſed executio fit poſt ſententiam Iudicis. 2079 Bona Monachi acquiſita extra monaſteriū an ſint monaſterij. 2601

Bonæ, vel malæ fidei poſſeſſor, quos fructus reſtituat. 715

Bononiæ,qui,& quas domos non poſſunt cōducere. 1347

Bulla Cœnæ publicata Romæ obligat omnes Chriſtianos. 637

C

Cadauera nō exumanda ſi ſepulta à ſchiſmaticis. 307 Cadauera non ſunt exenteranda,vel coquenda,vt tranſportētur ſub excommunicatione. 1449

Calix debet eſſe argenteus, & non ex alia materia. 1691

Canones ligant omnes excepto Papa, & cum his eſt iudicandum. 5

Canonis verba ſunt à Chriſto ſaltem per traditionem,& declarationem. 1683

Canonica quomodo differt à præbenda. 13

Canonicorum electio ad quem ſpectat. 135

Canonicus receptus ſupra numerum confirmatum, eſt prouidendus de fructibus excreſcentibus quomodocumque. 13 eorum numerus ſtatutus, quando non ſeruandus. 13 poteſt quis fieri Canonicus, & non præbendarius de iure communi. 13 Canonici ſupernumerarij, an habeant vocem in Capitulo. 13 Quando poſſunt reſtringere numerum Canonicorum. 16 Canonicus factus Epiſcopus obediat reſcripto facto Canonicis. 26 Canonicatum impetrans expleto numero, quis debet explicare. 38 Canonicus receptus in fratrem, licet non habeat beneficium,dicitur Beneficiarius. 51 ſupra numerum,qua auctoritate recipitur,& quando non poſſunt recipere ſupranumeralem. 65 Canonicus impubes,ideſt ante 14. non neceſſario vocandus ad electionem. 195 Canonici qui recipiunt tranſlatum Epiſcopum ſine Papa,puniuntur. 227 Canonicatus non eſt dignitas. 252 Canonicus non in ſacris quæ poteſt. 304 Canonicorum filij non poſſunt eſſe Canonici in eadem Eccleſia, ſecus ſuſpenditur. 325 Canonici quando, & quomodo poſſunt ponere interdictum, vel caſſationem. 480. 486 Canonicus agens contra Eccleſiam quando perdit beneficiū. Canonicus inſeruiens Epiſcopo, vel Papæ poteſt habere fructus, non diſtributiones. 1140. 1148 Canonicus receptus eſt prouidendus de præbenda, & interim habet diſtributionem. 1160. 1176. 1276 Canonicus regularis poteſt eſſe Archidiaconus. 1165 Canonici quando non poſſunt appellare pro addito ſupernumerali. 1173 Canonicorum receptorum qui præferuntur. 1199 Canonici abſentes, quando, & quomodo vocādi in electione. 1223 Canonici non fiant ex laicis, ſed ex Clericis intra ſex menſes. 1260 debent eſſe tot, quot præbendæ. 1276 Canonici, v.g. ſeculares poſſunt erigi & inſtitui regulares. 1720 Canonicus receptus eſt prouidendus de præbenda. 2007 Canonici non ſunt plures quam redditus Eccleſiæ, nec

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt minui. 2526

Canonizandus, vt quis ſit, non ſufficit inquirere de miraculis, ſed de vita. 828 Canonizando Eccleſia poteſt errare, an non canonizatus poſſit adorari priuatè. 1708 Canonizatio multa requirit. 1708

Campanam vnam Mendicantes poſſunt habere pro populo, ſed campanulas plures pro ſe. 373 Campanas non habeat exemptus in Oratorio domus. 2256 Campanam pulſans ſi cadit, & interficit, an ſit irregularis. 2124

Cap. cum dilectus, non corrigitur per cap. quia propter. 133

Capitulo quod mandatur, intelligitur ſingulis mandatum. 26 Capitulum Sede vacante, an poſſit innouare. 40 cum conſenſu Epiſcopi, quæ non poteſt. 92 Capitulum quando poteſt corrigere Canonicos. 471 Sede vacante, quæ poteſt. 507.511 Capitulum ſede vacante, poteſt excommunicare, & in neceſſitate abſoluere. 504 Capituli confeſſio, an præiudicet Prælato. 540 Capitulum ſede vacante, poteſt quæ ſunt iuriſdictionis, ſed non dare beneficia. 1266 Capitulo quando poteſt ſe opponere vnus Canonicus. 1277 Capitulum quando poteſt admittere permutationem beneficiorum. 1361 Capitula quando facienda, qui debent venire, de quibus agendum. 1565 Capituli maior pars, quando præualet. 1310

Captio Clericorum, à quo debet fieri, & quo modo. 2333

Captiuitas Epiſcopi facit ſedem vacare, & Capitulus gubernat. 261

Carcer ſi eſt in cuſtodiam, non miſceatur ſexus, datur etiam in pœnam. 2343

Cardinalis quando non eſt creandus Epiſcopus. 101 Cardinali obediant Clerici, & Capellani Eccleſiæ titularis, in quibus. 504 Cardinalis quæ poteſt in ſua Eccleſia titulari, & in morte quis ſuccedit. 504 Cardinalium ſcriptis, an credendum 804 Cardinales ſede vacante, quam iuriſdictionem habent. 2098 Cardinales, vel Epiſcopos qui offendit directè, vel indirectè, grauiter punitur. 2345 Cardinalis an intelligatur in excommunicatione principali. 2464

Caſus fortuitus non facit irregularem. 293 Caſus fortuitus an poſſit renuntiare. 565 Caſus fortuiti, quando excuſant à reſtitutione. 1335

Caſtus præſumitur in ſenectute, qui fuit in iuuentute. 877

Cauſa quæ poteſt committi. 37 Cauſa matrimonialis, quomodo tractanda, & qui teſtes. 1905. & infra.

Cauſa facti, & non ſolum ſeries eſt narranda. 45 Cauſæ litterarum Apoſtolicarum cui committendæ. 72.81 cauſam ſuſpicionis, qui cognoſcat, delegatus, an arbiter. 430 cauſas ſubditorum Archiepiſcopi, an cognoſcat Patriarcha, & Epiſcopi Archiepiſcopus. 467 cauſæ beneficiales, quomodo, & vbi narrandæ. 518 cauſa auditur in fauorem Iudicis. 534 cauſa quando eſt ardua, non putatur quis inſtructus in Breui. 588 cauſa quando eſt fauorabilis, vt matrimonij, datur reſtitutio termini elapſi. 586 cauſa quando dicitur ſpiritualis, vel miſta, & ad quem ſpectat 615 cauſæ Eccleſiæ non ſunt tractandæ cum ſubtilitatibus: ſic & bona fides. 618 cauſas beneficiales, vel fori Eccleſiaſtici impubes an poſſit agere. 636 cauſas laicus per litteras impetratas à Papa in negotio ſeculari, apud quem tractat. 649 cauſæ Eccleſiaſticæ nolunt iuramento calumniæ, ſed veritatis dicendæ, quia agunt de æquitate. 674. 680 cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, quo ordine tractanda, & examinanda. 696. & infra. cauſa beneficialis quando reuoluitur ad Curiam. 704 cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, non debent diuidi. 752 cauſa quando eſt Eccleſiæ ijdem Clerici, vel regulares poſſunt eſſe teſtes. 782.788 cauſa rationabilis non excuſat facientem contra canonem, niſi ſit manifeſta. 1100 cauſa de natiuitate eſt ſpiritualis, & non ſpectat ad ſecularem. 1894. 1876 cauſa criminalis non agitur per procuratorem, niſi. 1947. caſus fortuiti, niſi præceſſerit culpa, mora, pactum. 2126 caſus reſeruati Epiſcopis, qui ſunt in iure. 2368 caſus aliqui reſeruati Papæ præter illos Bullæ Cœnæ. 2374 cauſa Eccleſiaſtica, cui debet fauere Princeps, quæ ſit. 2559

Cautio eſt danda, quando quis in dubio remittitur. 587 cautio ſi ne detur, impediatur, quid agendum. 759 cautio ſimplex, vel ſufficiens, quæ nam ſit. 885

Celebrans dicitur eſſe ieiunus etiam à purificatio-

Digitized by Google

cationе, an digeſtus. 1682 Celebrans in fermentato, in ſchypho ligneo ſine igne, & aqua, punitur. 1691 celebrandi in altari portatili priuilegium, quo modo intelligatur. 2276 celebrantes in loco interdicto, vel coram excommunicatis, puniuntur. 2287

Cenſemus, quando Papa dicit hoc verbum, quid valet. 776

Cenſus qui ſoluitur, quod ſignum eſt. 703 Cenſus ſi ignoratur cauſa, an ſoluendus, an poſſit præſcribi. 1627 Cenſum nouum poteſt imponere Epiſcopus, & qui dicitur nouus. 1635 Cenſus in qua moneta ſoluendus, ſic & penſio. 1642. 1648

Cenſura, quando ſuſpenditur per appellationem. 1029 cenſuræ nomine quæ intelliguntur. 1513

Ceſſationem quando, & quomodo poſſunt ponere cum pœnis, & tollantur abuſus. 480. 488

Ceſſio bonorum non liberat ab oligatione reſtituendi. 1379

Chirurgiæ artem non exerceat qui eſt in ſacris. 1747 Chirurgiã exercens quãdo quis fiat irregularis. 2120

Chriſtiani quando poſſunt eſſe teſtes contra Iudæos, & alios infideles. 797. 836

Chriſtus fuit verus Deus, & verus homo, è cuius latere fluxit vera aqua. 1685

Cibos paganorum, vel Iudæorum, quos debemus vitare. 2032

Ciſtercienſes ſunt priuilegiati, & in quo. 25 eorum regula eſt arctior omnium. 1495

Citata vna parte pro termino peremptorio, altera quid faciet. 248

Citatio ſi commodè non poteſt fieri, quid faciendum. 213 citatione non facta, nil tentandum in cauſa maioritatis. 501 citatio prima poteſt habere edictum peremptorium. 586 citatio Papalis quando obligat etiam abſentes. 637 citatus apud quem proſequitur cauſa. 656 citare ſciens, ſi non comparet in termino, quomodo punitur. 736 citationes nes Apoſtolicæ ſi impediantur, quomodo faciendæ, & ligant. 738 citandus non eſt abſens, quando conſtat de intentione. 742 citatus ad locum non tutum, non tenetur comparere. 989 citatio, & non præſentatio facit rem non integram. 1049 citandi quomodo ſunt qui latitant fraudulenter. 1144 citatio legitima, quo modo fiat. 728 citatio vbi figenda, quando quis non inuenitur. 735

Clauſulam per generalem non poſſunt conueniri multi in numero, & ad quæ extenditur. 34 clauſula, quod an alij, ad quot extenditur. 64 clauſula generalis, ad quæ non ſe extendit, & num ad conferenda beneficia. 381 clauſula, determinans, reſpicit tantum ſuperiora, non inferiora, & quando. 1061 clauſulæ, dummodo, in litteris habent vim admonitionis, non conditionis. 1211 clauſula, oneroſa, ad quæ ſe extendit. 1386

Clerici, vel Monachi ſine litteris non admittuntur. 221 Clericus ſecularis non poteſt eligi in Abbatem, nec fit Abbas. 142 Si eligatur ad alienam Eccleſiam, Epiſcopus debet conſentire. 239 clericus criminoſus occultus, qui & quando poteſt exercere & ordinari. 267 clericum percutiens eſt excommunicatus. 297 clerici peregrini, qui, & quomodo admittendi ad celebrandum, vel Eccleſiam 352 & infra. Clerici, an poſſint eſſe aduocati. 542. 544 clericus non amet res litigioſas cauſa fori, id eſt, vt trahat ad forum. 196 clerici patrimonium quomodo iudicatur. 599 clericus non poteſt renunciare, vel compromittere libertatem, vel exemptionem. 601 clericus an poſſit condemnari per acta iudicis laici, & coram eo non compareat cum pœnis. 616 clericus depoſitus non eſt tradendus Iudici ſæculari. 616 clericus de communi crimine eſt conueniendus coram Eccleſia. 620 & in crimine quomodo puniendus. 622 clericus Beneficiarius non liberatur à patria poteſtate. 636 clericus quando conueniat laicum coram laico. 644. 645 non poteſt renuntiare iuri ſuo, vel ire ad laicum cum pœnis. 650. 654. 665 poteſt eligere ſibi arbitros ſine conſenſu Epiſcopi, ſed non Iudices. 649 clericus quem iudicem debet habere. 655 clericus quilibet poteſt citari in Curia Romana. 657 clericus iurans ſine licentia Epiſcopi non vitiat iudicium. 673 clerici ſunt teſtes pro Eccleſia, ſed contra eam non poſſunt cogi. 988 clericus Epiſcopo quando teneatur iurare fidelitatem. 883 clericus non debet abiurare Eccleſiam ſine licentia Superioris. 891 clerici quando

debent

Digitized by Google

debent iurare fidelitatem laicis,& quo modo intelligitur. 908 clericus qui comam nutrit,vel relaxat in contemptum Eccleſiæ eſt excommunicatus. 1096 non nutriat comam, vel barbam, niſi ex iuſta cauſa, & tondatur. 1091. 1099 clericus coniugatus ferat comam. 1098 clericus frequentans Monaſterium Monialium ſine manifeſta cauſa,puniatur. 1100 clerici præfecti in ſacris non peccent in Venereis, & quomodo puniendi. 1105 clericis quæ ſunt prohibita, vt ludus, quibus debent veſtiri, vel vti, quæ debent facere. 1107. 1110 clericus fugiat ebrietatem,nec ſe obliget ad potus æquales. 1106 clerici priuilegio gaudent, in quibus bonis ſi exerceant negotia ſecularia,illud perdant. 1108. 1109 clerici macellarij, & tabernarij quomodo puniuntur. 1110 clericus ferens veſtem virgatam, vel partitam, vel alijs modis,eſt ſuſpenſus. 1111 clericus in ſacris, an habitet cum fœminis. 1113 & ſi cum ſuſpecta, quando excommunicandus. 1114 & ſi cõcubinarij, quid faciat Epiſcopus. 1115. 1116 clerici,qui veſtiendi à populo. 1119 clericus contrahens matrimonium perdit beneficium: quid ſi in ſacris. 1123 clerici coniugati,an ſint capaces beneficiorum. 1124. 1131 clerici in minoribus, ſi contrahant, perdunt beneficia, & ſi in ſacris quid. 1125. 1127 clericus coniugatus quod priuilegium amittit, & quando. 1130. 1133 clericus alienus ſine dimiſſorijs ſui Epiſcopi non recipiendus. 1138 clericus non dimittat ſuam Eccleſiam ſine licentia ſui Epiſcopi. 1138 clerici prædia, &c. quando præſumuntur empta de bonis Eccleſiaſticis. 1391 clerici bona acquiſita,quando ſunt Eccleſiæ, & quæ dare poſſunt. 1402. 1403. 1407 clericus non poteſt teſtari, neque dare, niſi moderatas eleemoſynas. 1404. 1407 clericorum morientium ab inteſtato quando ſuccedit Eccleſia in bonis patrimonialibus. 1419 clerici,de quibus bonis ſoluant decimas. 1451 & quando poſſunt conducere aliena prædia. 1457 clericus tondens mulierẽ, & habitans cum ea. 1530 clericus ſine licentia non poteſt vouere peregrinationem. 1552 non debent pugnare. 1554 clericus accipiens Eccleſiam à laico eſt ſuſpendendus. 1592. & infra. clerici & Prælati non vacent commeſſationibus, ebrietatibus, & fabulationibus. 1686 clericus in neceſſitate debet cuſtodire ciuitatem. 1723 clericis, quæ negotia vel actiones ſeculares ſunt prohibitæ cum pœnis. 1739. & infra. clericus in ſacris non iudicet in ſanguinẽ, nec mutilet,& habens iuriſdictionem,quid faciet. 1743. 1747 clerici,vel monachi nõ negocientur, vel conducant ob lucrum. 1744 clericus in ſacris quomodo amouendus ab officio Tabellionis. 1746 clericus non operetur in vindicta ſanguinis, nec interſit vbi fit. 1747 Clerici,vel Monachi nõ audiant legem,vel phyſicam cum pœnis. 1741. 1748. 1749 clericus habens iuriſdictionem temporalem, ſi delegat iudicem in ſanguine. 1751 clericus ſi mandat officiales,vt iuſtitiam exequantur, non ſit irregularis. 1751 clerici,qui inſtituũt pro hærede hæreticos,excommunicantur. 2050 clericus quis habetur hæreticus, & quis tradendus Curiæ ſeculari. 2053 clericus,vel regulares impedientes inquiſitionem inſtruendo reos puniuntur. 2068 clericus apoſtata,id eſt relicto habitu,quomodo punitur. 2092. 2094 clericus ludens,ſi caſu quis occiditur, an ſit irregularis. 2109 2110 clericus equitans ſi caſu occidit puerum,an ſit irregularis. 2014 clericus prohibens fieri homicidia,& parentes occidũt, an ſit irregularis. 2118 clericus vulnerans, ſi alij vulneratum occidunt, an ſit irregularis. 2119 clericum repercutiens, ſi modum excedat,an ſit excommunicatus. 2119 clericus petens iuſtitiam a Iudice ſi quis mutilatur, an ſit excommunicatus. 2122. 2128 clericus damnatus de adulterio, quomodo, & quando ſe purgabit. 2141 clerici qui recipiunt ad ſepulturam delinquentes puniuntur. 2145 clerici delegati à Principe poſſunt punire præter ſanguinem. 2147 clericus vtens ſuperſtitionibus in quærendis furtis Eccleſiæ,punitur. 2191 clericis, quæ venationes prohibentur cum pœnis 2199 clericus percuſſor, quomodo punitur. 2101. & infra. clericum in conflictu ſi quis occidit,an ſit irregularis, vel puniatur. 2203. 2204 clericus accuſatus de raptu ſponſæ,quomodo punitur. 2302 clerici deprehenſi in magno crimine,quomodo puniuntur,& à quo capiuntur. 2333 clericus relicto habitu arma ſumens, an amit-

amittat priuilegium. 2407 clericos incorrigibiles de mandato Iudicis poſſunt laici tenere. 2411 clericus depoſitus adhuc gaudet priuilegio clericali. 2411 clericũ non inuitum, qui iniurioſè percutit, eſt excommunicatus. 2412 clerici tractantes ſecularia, quando perdant priuilegium. 2424 clericus contra pœnam Eccleſiaſticam quando poteſt ſe defendere vtroque gladio. 2466 clericus an ſit, ſpectat ad iudicem Eccleſiaſticum cognoſcere. 2472 clericum, qui capit vel carcerat, quando non excommunicatus. 2475 clericum qui ex equo deiecit in fuga, an ſit excommunicatus. 2475 clerici nomine qui veniunt. 1531. 2511. 2512 clericus ſi dat ſua bona Eccleſiæ, & fit canonicus, an ſit ſimoniacus. 1997 clericus degradatus quando intelligitur datus Curiæ ſeculari. 2520 clericus depoſitus declaratur excommunicatus, interdictus, ſi celebrat punitur. 2207. & infra. Clericus quando non gaudet priuilegio, & loco clericali. 2273 clerici, qui ſine iuſta cauſa portant arma, ſunt excommunicandi, & quando perdunt priuilegiũ. 1094 clerici non ſe obligent ſecularibus ex dote Eccleſiæ. 1623

Coactio, quando tacitè tranſit in conſenſum. 1772

Coadiutor eſt dandus negligenti, vel remiſſo, & non ſuccedit. 260 coadiutor prælatorum quæ poteſt facere, & quos ſumptus habeat. 1258

Collectas non tenentur ſoluere miſerabiles perſonæ. 1626. 1635

Cognatio ſpiritualis inter quas extenditur. 1838. & infra. contrahitur etiam in confirmatione, & leuans ſit vnus. 1846 cognatam, id eſt vxorem vel etiam à fratre, frater non poteſt ducere. 1919

Coitus carnalis, quomodo poteſt probari in iudicio. 803

Collatio quando deuoluitur poſt menſem, & fructus reſtituat. 1179 collatio beneficij facta ab Epiſcopo contra mandatum Papæ an teneat. 1291

Collegium, vel Congregationes quis numerus faciat. 105 Collegium ſine Prælato non poteſt litigare. 621 collegiatis in Eccleſijs dicantur duæ Miſſæ Mortuorum in feria 1688

Colluſio in cauſis punitur à iudice. 2196

Colluſio in cõferendis Eccleſiaſticis quomodo punitur. 1633

Colonus quando cadit ob non ſolutionem. 684 Coloni partiales & Domini, quas decimas ſoluant. 1474 conceſſo vno alicui intelliguntur alia genera eiuſdem rationis conceſſa. 922

Columnorum familia, quomodo punitur. 2084. 2090

Commendatarius & Cuſtos non facit fructus ſuos, quomodo eam exercet. 179 Cõmendari an poſſit Eccleſia per ſex alios menſes. 179

Commiſſarius, quæ poteſt facere circa teſtes. 442

Commiſſio impetrata contra certas, vt extendatur ad alias perſonas, non valet. 34

Commodatum quid, & ſi perit cum culpa, an reſtituendam, & ſi caſu. 1335

Commutatio rei Eccleſiæ cum re prophana, quando, & quomodo facienda. 1351. & infra. Commutatio præbendarum, & perſonarum, an ſit licita, & quando. 1355 commutari poteſt ſpirituale cum ſpirituali, vt Eccleſia, ſicut temporale cum temporali, quando. 1356. 1359 Commutatio villæ, vel vniuerſitatis trahit ſecum Eccleſias, & acceſſione. 1356 commutans ſine licentia ſi decipitur à contrario, eſt iuuandus. 1358

Compaternitas ritus baptiſmi impedit, non dirimit. 1842

Compoſitio in lite beneficiorum, & tranſactio, quando non eſt ſimonia. 555 compoſitio amicabilis, quomodo facienda. 1091

Compromiſſarij arbitrium quando tenet, vel non. 112 quæ poſſunt vel reuocantur. 134. 136. 137 Cõpromiſſarius ſeruet formam eligendi ſibi datam. 187 Compromiſſarij non eligentes, vel ſi indignum, quomodo puniuntur. 200 Compromiſſio eſt ſtricti iuris. 610 Compromiſſum non ſpirat, & quid agendum. 826

Conceptionis B. Mariæ Virg. in feſto dantur indulgentiæ. 1710 eius vtramque opinionem qui negat punitur, & excommunicatur. 1711 conceptionis prolis impediens habetur homicida. 2018

Concionatores non reprehendant Prælatos. 2192

Condemnandus eſt nemo ad dictum vnius. 786

Digitized by Google

786 condemnatus ſimpliciter, intelligitur in perpetuum. 2343
Conductor quando poſſit expelli ante finitum tempus. 1349
Confeſſio facta coram non Iudice non præiudicat. 616. 757 confeſſio, vt præiudicet alicui, quæ requiruntur. 758 confeſſio cum cauſa v.g. debiti extra iudicium quãdo habet vim. 861
Confeſſio eius qui non vult abſtinere, eſt accipienda, licet pœnitentia non ſit vera. 2355 confeſſio criminis extra iudicium, quomodo noceat. 2231 confeſſiones, vt audiant Religioſi, quid debent facere. 1442
Confeſſor quomodo ſeruet ſigillum confeſſionis. 460 confeſſor qualis debet eſſe: ſi non ſeruat ſigillum confeſſionis, quomodo punitur. 2362 confeſſor in imponenda pœnitentia potius ſit miſericors, quam crudelis. 2362
Confeſſorem Epiſcopi, & alij Prælati exempti, poſſunt ſibi eligere ſine licentia Superioris. 2366 confeſſorem eligendi ſibi conſuetudo non tenet. 2368 confeſſor eligendus qualis debet eſſe. 2368
Confeſſus in iure eſt conuictus. 540 confeſſus ſuum crimen non eſt interrogandus de conſcientijs aliorum. 756 confeſſus quis dicitur, ſi non reſpondet propoſitionibus. 760 confitenti ſuum crimen non creditur contra alium. 786
Confinium in lite vtraque pars debet probare. 763 confines Diœceſis, quomodo probantur. 1641
Cõfirmare chriſmate ſolus Epiſcopus poteſt, & Sacerdos ex delegatione Papæ. 87 confirmatio dat iuriſdictionem electo. 116. 119 confirmans electum quæ faciet, & quomodo punitur confirmatus, ſi appelletur ead Romam. 196 confirmatione caſſata, non intelligitur caſſata electio. 202 confirmatio electi vt valeat, quæ requiruntur. 210 confirmatio ſententiæ eſt quid facti, & non iuris. 445 confirmatio non dat ius nouum, & rei litigioſæ facta à Papa non tenet. 1084. & infra. confirmatio ſententiæ non facta mentione appellationis, non tenet. 1086 confirmatio Beneficij, vel adminiſtrationis, quando non valet, 1089 confirmatio ex certa licentia facta à Papa, tenet. 1091
Confiteri quando quis tenetur, & cui. 2362
Coniurati contra Epiſcopum, quomodo puniendi. 847
Coniugati quando poſſunt ingredi Religionem ſine conſenſu, & an reuocandi, & reuocati mortua prima vxore, ad quid tenẽtur. 1523. & infra. Coniugibus contra matrimonium non creditur in fauoré ſui. 1854 Coniux ſciens impedimentum matrimonij, quando poteſt reddere debitum. 2420 coniugem alterius ducens, nunquam poteſt eam habere cum pœnis. 1804
Conſanguinei mariti poſſunt ducere conſanguineas vxoris. 1865 conſanguinitatis gradus pro diuortio, quomodo computandi à teſtibus. 1869
Conſecratio virginum poteſt fieri in die Dominico. 264 conſecratio poteſt committi ab Archiepiſcopo alicui ſuffraganco, & tunc conſecratus quid faciet. 468 conſecrare quis debet Eccleſiam, quando eſt dubium de Diœceſi. 1570 conſecratio altaris, in quo conſiſtit. 1657 conſecratio altaris Eccleſiæ Virginum, quibus diebus eſt facienda. 1658 conſecrari poſſunt *multæ* Eccleſiæ, vel Epiſcopi vna Miſſa, quæ an ſit neceſſaria. 1661
Conſcientia alicuius, probatur per iuramentum. 921
Conſcientiam ſuam debet quis potius ſequi, quam ſententiam Iudicis. 77 conſcientiæ foro cuilibet creditur. 2359
Conſcius rei quis debet eſſe. 803
Conſeruatores Regularium, quæ poſſunt facere. 427 Conſeruator non dicitur Iudex. 428 qui poſſunt eſſe, vel non, & quæ poſſunt. 441
Conſtantini Baptiſmus. 181
Conſtitutio extenditur tantum ad futura. 1637
Conſtitutio, & decretalis, quomodo differũt, & quando obligent, in proemio, & cap. 5. Conſtitutio Collegij quando non valet. 10 Conſtitutio Papæ, quæ, & quando intelligitur reuocare alias conſtitutiones contrarias. 18
Conſuetudo contra, vel pro Eccleſia quando valet. 84. 85 contra Canones non valet. 90 ſed præſcripta præiudicat iuri communi, & interpretatur leges. 91 turpis non ſeruanda. 93 vt præiudicetur iuri, quæ requiruntur, & quæ eſt vniuerſalis, vel ratio-

tionalis. 94 conſuetudo habendi plura beneficia quando valeat. 95 quot annos requirit. 98 conſuetudo debet eſſe præſcripta. 155 conſuetudo quando dicitur longa, & dat iuriſdictionem 467 conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non præiudicat. 620 conſuetudo contra legem non eſt ſeruanda. 677 conſuetudinem quot vices, & quod tempus inducit. 698 conſuetudo quæ non præiudicat iuri 762 conſuetudo validat inſtrumenta, & legitimat penſiones ad multa. 856 conſuetudo præiudicat iuri 697 conſuetudo Eccleſiæ Metropolitanæ in diuinis eſt ſeruanda. 1690 conſuetudo generalis Eccleſiæ eſt obſeruanda tamquam lex. 1714 conſuetudo & ſcandalum habilitant ad matrimonium inhabiles. 1863. 1865

Contractus quomodo interpretandi. 1386. Contractus in dubio eſt contra venditorē. 553 contractus ſi non tenet, nec pœna appoſita tenet. 1333 contractus facti, ſunt ſeruandi cum pactis, niſi a iure reprobentur. 1337 contractus ob dolum, quando non tenet. 1340 contractus quomodo cognoſcitur eſſe vſurarius. 1342 contractus cenſuales, quando ſunt liciti. 1345 contractus emphyteuticus differt à locatione, & venditione. 1350 contractus ſi non conſtat de mente contrahentium, ſunt intelligendi ſecundum formam contractus, & quando in dubio præſumitur vſura. 1367 contractum quando reſcindit dolus in ſpiritualibus. 1542 contractus in dubio, an ſit cenſendus ſimoniacus. 1575 contractus celebrati in Eccleſia tenent, ſed peccant. 1733 contractus remiſſus in voluntatem expreſſæ perſonæ, an teneat. 1812

Contrahentes ante ætatem ſi volent ſeparari, quando non ſunt audiendi. 1791. 1792 contrahentes ante ætatem, ſi quis non conſenſit, & nititur, an ſeparandi. 1794 contrahens ſub conditione quando dicitur recedere à conditione. 1813 contrahens cum ſecunda neſciente, ſi habet primam viuam, & mortuam, non ſeparandus, niſi. 1822. 1828 contrahentes impediti viuant vt frater, & ſoror. 1874 contrahens matrimonium contra mandatum Iudicis, eſt puniendus. 1877. 1878. 1879

Contraria allegans, non eſt audiendus. 441 contraria dicens reijcitur. 877

Contumax poteſt excommunicari. 44 contumax quando quis non eſt reputandus. 393 contumax quando excuſatur, ne condemnetur ad expēſas. 546 contumax reus diſcedens, quando iudicatur. 556 contumax in cauſa matrimonij poteſt excommunicari, non ſententiari. 669. 670 quibus pœnis mulctatur. 726 quando condemnandus. 727 contumacia quot modis cōmittitur. 727 contra contumacem, quomodo proceditur. 728. 729. 731. 733. 739 contumax condemnatus, quomodo conuincitur de malitia. 752 contumax in vno actu citatur ad alios. 737 contumax manifeſtus, qui dicitur, & an verus, ſed non manifeſtus poſſit appellare. 738 contumax non eſt, qui citatus extra territorium, non comparet. 989 contumax habetur vocatus iniuſtè, ſi non venit. 1947 contumax poteſt excommunicari, & poſt excommunicationem priuari beneficio. 613

Conuerſos eligere poteſt præſcribi, & per ſtatutum confirmari. 1954 Conuerſi ad fidem non ſpoliandi bonis. 2027 conuerſi nouiter, quomodo ſunt inſtruendi. 1958

Conueniendus num ſit Abbas, vel Conuentus in cauſa. 40 conuenire, vel conueniri non poteſt Prælatus ſine Capitulo, nec contra. 545 conuenire poſſunt laicos coram Iudice Eccleſiaſtico miſerabiles perſonæ. 653 conuenitur ſucceſſor pro anteceſſore. 654 conuenire poſſunt ſpirituales perſonæ de ſpiritualibus. 1452

Copula requiritur ad ſacramentum, non ad matrimonium. 348 copula quomodo probatur in iudicio. 873 copula poteſt probari. 875. 876

Corpore vitiatus, an ordinandus. 339. & infra. corpore vitiati ſponte, vel caſu, quando reijciendi. 343 Corporis Chriſti feſtum præcipitur, & datur indulgentia in octaua. 1709 corpus vnum quæ multitudo hominum facit, & poteſt habere ſigillum. 2236 corpora ſepulta quando exhumanda, vt abſoluantur. 2405

Correctionis fraternæ in denunciatione, qui teſtes admittantur. 780

Corrigere Clericos, quomodo debet Epiſcopus. 488

Corruptio mulieris, quomodo poteſt probari. 1772

Credendum quando ſit crimimoſo, dicenti ſe habe-

habere facultatem. 2292
Crimen per exceptionem probatum, an infamet. 125 criminoſus facilius impeditur ne promoueatur, quam promotus, & quæ ſunt conſideranda. 267.280 crimina quomodo probantur in iudicio. 280 crimen ſuum confeſſus ſi alios nominat, an nominati ſint puniendi. 756. criminis ſocius quando poteſt eſſe teſtis. 833 crimine de eodem quando poteſt quis bis accuſari. 1838 crimen tribus modis poteſt opponi, & quando non eſt neceſſaria inſcriptio. 1948 crimen per viam inquiſitionis, quando eſt tractandum, ac per accuſationem. 1953 crimen qui coram Iudice confitetur, non poteſt amplius excipere. 1960 crimen occultum Prælatus punire non debet. 1983 crimina ad punienda ter poteſt procedi, accuſatione, denuntiatione, inquiſitione, & quomodo. 1994 crimen ſi eſt notorium non eſt indicenda purgatio. 2313
Chriſma dans ſi quid accipit, eſt ſimoniacus. 1999 chriſma nõ debet eſſe vſui vltra annum. 2479 Chriſma quis poteſt conficere. 132
Crucem ferre ante ſe quis poteſt, & vbi. 743
Culpa carens non vocatur in damnum. 61 culpa, vel dolus quando obligat. 1335. 1337
Cultus diuinus in multis actionibus, quomodo curandus. 1692
Curam animarum quis debet habere. 159 cura animarum quando eſt habitu apud vnum, actu apud alium. 1196. 1238
Curia in Romana aliquid dare, vel promittere pro gratia, vel iuſtitia. 1490
Curatus eligendus, qualis debet eſſe. 111 quæ debet habere. 149 eſt Ordinarius, & poteſt excommunicare. 461 Curatum, quando nõ poſſunt Monaci, vel Epiſcopus amouere. 1188
Cuſtos rerum Eccleſiaſticarum ad quæ tenetur. 177 Cuſtodis officium. 371 Cuſtos rei propriæ ſecundum ius quis dicitur. 734 Cuſtos poſſeſſionis non diſſipet fructus, & cuius ſunt. 753.754

D

Damnum quando reſtituendum quod quis dat, vel bos, vel ignis, &c. 2318 & infra.
Damnatis ad mortem non eſt neganda Pœnitentia, Euchariſtia, & ſepultura. 2370
Data in litteris Apoſtolicis eſt conſideranda. 26
Debitum coniugale, qui non poteſt reddere. 744 debitum poſſunt reddere, & petere coniuges in cognatione ſpirituali. 1839 debitum coniugale, quando poteſt negari, vel peti ob adulterium. 2743 debitum coniugale in dubio, quomodo poteſt negari. 2420
Debitor ſoluens vni pro altero, non liberatur. 899
Decani officium cognoſcitur ex conſuetudine. 1142
Decimarum compoſitio, vel tranſactio quando tenet. 532 decimæ in quibus fructibus ſunt ſoluendæ. 1299 decimæ prędiales debentur ſine diminutione, vel deductione. 1470 decimas remittens indefinitè intelligitur etiam de futuris. 2268 Decimæ, cui Epiſcopo ſoluendæ. 497 de iure communi cui debentur. 725 decimas alienæ Parochiæ qui petit, vt ſpoliatus, an audiendus. 725 decimæ an ſoluendæ ex titulo patrimonij. 1174 decimas ſecundatarius laicus, quando poteſt ſoluere. 1306 decimæ futuræ non commutandæ cum poſſeſſionibus laicorum. 1323 decimæ prædiales, vel perſonales, cui Eccleſiæ debentur. 1449 decimas integras, & cito compellantur ſoluere Parochiani. 1454 decimæ non conceduntur laicis iure hæreditario, & pœnæ. 1464. & infra. decimæ & primitiæ, quæ, quot, quibus, & à quibus, quando ſunt ſoluendæ. 1450. & infra. decimæ perſonales, quæ ſunt, & expenſæ deducuntur, & quæ prædiales. 1469.1476 decimæ de iure communi ſpectant ad Parochiam, & non ad Epiſcopum, & poſſunt præſcribi. 1474.1479 decimæ prius ſoluendæ, mox cenſus, & tributa. 1481 decimas laici non poſſunt dare in pignus. 1483 decimæ, an debeantur de iure diuino 1484 decimarum pro locatione dubia declarantur. 1488 decimæ noualium ne ſoluantur, priuilegium quomodo intelligitur. 2277 decimas ex terra nouiter culta non ſoluant Religioſi. 2279
Decretum Papæ ligat ignorantes. 1130
Decretalia cur facta, de qua re agunt, non com-

compilanda. in procemio. & cap. 6.

Degradatio quomodo facienda. 616 degradandi hæreticum quis modus. 2061 degradatio, in quo caſu facienda. 2342

Delegatus contra reos, pro quo loco eſt impetrandus. 72 delegatus quas expenſas, vel dona accipere poteſt. 73 delegatus non participet de lucro Notarij, vel aſſeſſoris. 74 delegatus, in qua ætate debet eſſe 424 delegatus quando ceſſat, & non poteſt procedere. 802 delegati iuriſdictio quando ceſſat, & quæ poteſt. 387. 392. 394. 402. 403 delegatus Papæ eſt ſupra Epiſcopum, & in quo caſu. 394 delegatus non obſtante appellatione quando poteſt proſequi, & cui ſubdelegare. 401 delegatus Papæ quando poteſt abſoluere excommunicatum à ſe. 409 delegatus quando, & quæ poteſt ſubdelegare, cogendo à quo ad quem appellandum. 410. 411 426 delegatus, quæ delegauit, an poſſit amplius ſubdelegare. 420 delegatus à ſolo Papa poteſt ſubdelegare. 429 delegatus ab Epiſcopo ſi recuſetur, ad quem recurrendum. 430 Delegatus mortuo, eo qui ſubdelegauit, quando poteſt reuocare ſubdelegationem. 432. 433 delegatus à Papa, v. g. ad prouidendum de Eccleſia vel beneficio, an poſſit committere. 438 delegatus ad expediendum in certo loco quando poteſt in alio. 439 delegatus, & executor quomodo differunt. 441 delegatus & executor quando poteſt alijs delegare. 441 delegatus, vt fiat teſtis quid agendum. 816 delegatus, an procedat quando pars iuit ad Papam. 998 delegatus, an poſſit ſubdelegare. 1052 delegatus à Papa ad denunciationem alicuius, quomodo procedet. 1963 delegatus, an poſſit ſubdelegare cauſam. 1034

Delegari poteſt collatio beneficiorum, & quomodo. 1278

Delinquens in aliena Diœceſi, & excommunicatus in eadem ſatisfaciat. 2144

Delictum qui reiterat, ſæpius etiam punitur. 2328 delictum perſonarum debetur in damnum Eccleſiæ. 1397 denunciate quæ perſonæ admittuntur, & an mulieres. 778 denuncianti an ſit credendum. 877

Deponens non poteſt reſtituere. 1142

Depoſitum factum apud Clericum, quando Eccleſia reſtituat. Itẽ poteſt torqueri. 1336

Depoſitarius quando præſumitur in dolo, & tenetur de culpa, vel caſu, nec poteſt compenſare, repetitur ad libitum. 1337

Depoſitionem, quæ crimina inducant. 904

Determinatio, an reſpiciat proxima tantum, vel omnia. 1386

Deuolutio ad Sedem Apoſtolicam, quomodo facienda poſt appellationem. 174

Dicto primo ſtandum eſt, licet ſecundum iuretur. 779

Dies quando incipit, & terminat. 689 dies primus vel vltimus quando non computatur. 714

Dieta quomodo intelligitur. 47

Diœceſani Clerici ſunt inſtruẽdi in Eccleſijs. 355 Diœceſis habentis varios ritus, & linguas, ſit vnus Epiſcopus. 472

Difformitas modica, quæ non impedit ordinari, & quæ ſit. 343 difformitas impediens ordinandum, colligitur potius ex facto. 1253. & infra.

Digiti partem amittens in duello eſt diſpenſabilis ab Epiſcopo. 339 digitos qui amiſit an ordinandus. 342 digitus non eſt membrum. 2129

Dignitas ſublata auctoritate Papæ non dicitur vacare. 12 dignitas non intelligitur curata. 70 dignitatem habere quis dicatur. 72 dignitas quando erigitur non ſit cum præiudicio tertij, vel conſuetudinis, & quod eius officium. 89 dignitas, vel eccleſia non poteſt relinqui ſine licentia. 90 dignitas quæ dicitur. 95 dignitati ſi delegetur cauſa, & ſint plures in ea dignitate. 397 dignitas ſpiritualis, & temporalis cõparantur inter ſe. 499 dignitate conſtituti, non poſſunt alienare. 910 dignitatum permutatio, ſeu diuiſio non poteſt fieri, niſi. 1159 dignitates non ſunt pro perſonis indignis, & vilibus. 2233 dignitas eius, qui ſit Prælatus vacat. 1265

Dignus ad ordinem, vel beneficium reputatur ad ſimile, & infra. 299

Dignior, vel maior, qui reputandus in ſeruitijs, & præbendis. 508

Dilapidationis ſuſpectus, quomodo tractandus. 420 dilapidatio Eccleſiæ ſi denuncietur contra Prælatum, quid agendum. 1959

Dilationem quærens præſumitur nocens. 867

Diœceſes diſtinguuntur nõ terminis, ſed colla-

 latio.

latione ſacrorum . 1570
Diſceſſus Legati eſt mors ciuilis,& ceſſat poteſtas . 453
Diſpenſare non poteſt Epiſcopus in ætate. 178 diſpenſat Epiſcopus beneficij, vt Parochus non ordinetur cauſa ſtudij per ſeptem annos; & quando. 197 diſpenſatur facilius tranſire ad maiorem, quam ad minorem, vel æqualem. 228 diſpenſatus ad plures dignitates, an in eadem Eccleſia . 75 diſpenſatum qui ſecum dicit eſſe, debet probare, & quomodo. 2088 diſpẽſatio ſine cauſa, ſuper multiplicitate beneficiorum, valet in conſcientia. 1238 Diſpenſatus ad beneficium curatum vel ſimplex vno obtento, non poteſt habere aliud. 328 Diſpenſant in reſidentia Prælati Epiſcopo inferiores, quando, & quibus caſibus. 197 diſpenſat Epiſcopus quando, vt cum ordinato extra tempora. 278. 279 diſpenſat Epiſcopus cum alijs, & in quibus. 328. & infra. Diſpenſat Epiſcopus cum ſuis ordinatis ab excommunicato. 286 diſpenſatur facilius monachus cum ſit Epiſcopus, quam Epiſcopus monachus. 245 diſpenſat Epiſcopus in ætate quando. 302 diſpẽſatio Papæ circa filios presbyterorũ, quomodo intelligenda. 318 diſpenſare poteſt Epiſcopus cum illegitimis ad quæ. 325 diſpenſat cum illegitimis, cum legitimis presbyterorũ ſolus Papa ad quæ. 326. 327 diſpenſat à promouendo Superior. 329 diſpenſatio addita diſpenſationi non valet niſi facta mentione de prima. 329 diſpenſatio ad duo vel plura intelligit tantum de tribus. 329 diſpenſat Epiſcopus cum criminoſis, non cum bigamis. 344 diſpenſare non poteſt Papa cum Monacho, vt habeat proprium, vel incontinentia. 245 diſpenſare poteſt Epiſcopus cum ordinatis ſine ſuis dimiſſorialibus. 363 diſpenſatio in beneficijs ſi eſt dubia, recurratur ad Sedem Apoſtolicam. 481 diſpenſare an poſſit Epiſcopus peracta pœnitentia in quo crimine. 616 diſpenſare in gradu prohibito iure diuino. 717 diſpenſandi cauſa eſt neceſſitas, vel vtilitas, nec ius cõmune. 795 diſpenſare an poſſit Epiſcopus cum ſacerdote qui contraxit matrimoniũ. 1126 diſpenſatio non fit per ſolam pœnitentiam. 1169 diſpenſandi cauſæ ſunt neceſſitas, vel vtilitas. 1184 diſpenſatio Papæ ad plura beneficia quomodo intelligenda, & quando non valet. 1211 diſpenſatio in beneficijs eſt ambitioſa, & reſtringenda, & taciturnitas vitiat. 1211 diſpenſatur cum Abbate in ætate, & ordinet vt Epiſcopus. 1245 diſpenſatio ſine cauſa non tenet. 1550 diſpenſatio in quarto ad cõtrahendum, ſi alter eſt in tertio, an valeat. 1863 diſpenſatio ex falſa cauſa an teneat, & toleretur. 1866 diſpenſare quis poteſt cum ſimoniaco, & difficilius. 1964 diſpenſare cum quibus ſimoniacè ordinatis poteſt Epiſcopus. 1985 diſpenſet quis cum ſimoniace promoto ignoranter, vel ſcienter. 1989. 1990 diſpenſandi facultas ſuper ſimoniaco quando extenditur. 2009 diſpenſare quis poteſt cum male promoto. 2088 diſpenſat quis cum depoſitis. 2209 diſpenſare qui poteſt, vt miniſtret, in ſuſpectis nõ poteſt diſpenſare, vt aſcendat ſuperius. 2222
Diſputare de fide laicis eſt prohibitum ſub excommunicatione. 2062
Diſtributiones & fructus dandi omnibus. 10 diſtributiones quibus perſonis debentur, etiam ſi non ſint præſentes. 1151
Diuortium, ob quam cauſam faciendum, & auctoritate Iudicis. 1912. & infra. diuortium ob adulterium, quomodo, & quando debet fieri, & reſtitutio. 1914 diuortium fit etiam ob adulterium ſpirituale. 1916
Docendi pro licentia nil accipiendum, & reſtituendum. 2016. & infra.
Doctores, qui legunt coram Religioſis, quando ſunt excommunicati. 1750
Doctorandi quantum poſſunt expendere, & Doctores puniuntur. 2022
Doloſus, de ſuo dolo non debet portare commodum. 925
Domicilium, vbi dicitur quis habere. 48 domicilium non facit ſola domus poſſeſſio. 283 domicilium mutans tollitur à iuriſdictione. 1443 domicilium in dubio, vbi præſumitur. 1238
Dominium rerum à ſingulis poteſt auferre Imperator cum cauſa. 2079
Dominus in manumiſſo ſeruo, & Sacerdote, quæ poteſt. 333 Domini temporales expellant hæreſim à ſuis terris. 2057 Domini prædiorum poſſunt cogi, vt dent talibus colonis prædia. 1480 Domini Chriſtiani in ſuis terris quæ debent prohibere Sara-

Saracenis. 2042

Donatio inter coniuges quando valet, vel nõ. Idem inter patrem & filios. 1927 donant quãdo nobiles, putant ſe debere. 1381 donare magna Prælatus non poteſt, quia non eſt dominus, & dona reuocantur. 1382

Donatio facta in fraudem iuris, non valet. 1278 donatio propter nuptias, & paraſernalia, non gaudent priuilegio dotis. 1368 donationem ob ingratitudinem, vel alias cauſas, quis poteſt reuocare. 1390 donatio ſub pacto, vel ſub modo differunt, & quomodo. 1811 donatio propter nuptias reuertitur ad virum, ſicut dos ad vxorem. 1925. 1927

Dos mulieris priuilegiata, & præfertur omnibus. 1363 dos, & bona, quando reſtituenda, ſi ſeparetur matrimonium ob impedimentum. 1920. & infra. dotalia, quæ intelliguntur. 1923 dotem non alienare, nec conſentire qui iurat, ſi conſentit quid faciat. 915

Dubium verbum quomodo interpretandum. 786 dubium interpretandum pro reo. 792 dubium quando eſt, quid agendum in vna Eccleſia, eſt reuertendum ad vicinas. 764 dubium de cauſa appellationis quis iudicat, & quomodo procedendum. 1640

Duellum clericis prohibitum cum depoſitione, & alijs pœnis, & quis diſpenſat. 2134 dimiſſoriales, qui poſſunt concedere. 797. 283

E

EBrietas eſt peccatum mortale. 1707 Eccleſia habens Epiſcopum inutilem dicitur vidua. 226 Eccleſia gaudet iure minoris, ſed non pupilli. 584 Eccleſiæ negotia non permittantur laicis tractare, niſi. 614 Eccleſiæ conceſſio ab Epiſcopo facta ſine iuris ſolemnitate non valet. 255 Eccleſia regenda eſt danda habenti ætatem & ſcientiam, & ſi deſpenſatur regatur per clericos. 228 Eccleſia ſancta quæ eſt, & quæ poteſt cum myſterijs. 513 Eccleſia in contractu læſa eſt reſtituenda in integrũ, & quomodo. 542. & infra. Eccleſiæ non nocet procuratoris negligentia. 583. 584 Eccleſia an reſtituatur contra præſcriptionem. 592 Eccleſia non debet ſentire damnum ex facto, vel delicto Prælati. 599 Eccleſiarum malefactores apud quem Iudicem conueniantur. 647 Eccleſias duas quis non poteſt habere. 708 Eccleſiæ ius qui iurauit defendere, ad quid tenetur. 895 Eccleſiæ contra libertatem qui facit ſtatuta, vel ſeruat, excommunicatus quando. 914 Eccleſia non præiudicatur delicto perſonæ, & cui Epiſcopo ſubijcitur. 923 Eccleſiam, ſeu locum qui conuertit quando præſcribit. 935 Eccleſia vacante, v.g. ſi Epiſcopus eſt hæreticus non currit præſcriptio. 935 Eccleſia ſpatio quadraginta annorũ quando præſcribit. 937. 940 Eccleſia præſumitur ſubiecta diœceſi in qua eſt. 1487 Eccleſia eſt dotanda ſaltem pro duobus 1075 Eccleſias duas nemo poteſt tenere niſi ex diſpenſatione, & ad quid tenetur. 1156 Eccleſia quando non intelligatur habere dotem. 1194 Eccleſiæ qua cauſa poſſunt acquiri, diuidi, eximi. 1245 Eccleſia debet habere miniſtros diuerſarũ nationum, ſi idonei. 1263 Eccleſiæ, vel earum bona non ſubijciantur laicis ſub pœna, licet poſſint eſſe patroni ad tempus. 1328 Eccleſiam non vacantem non poteſt Prælatus dare priuatis, ſed religionibus. 1384 Eccleſiæ in quo Epiſcopatu ſint quomodo cognoſcitur. 1571 Eccleſia vna quando vindicat ſibi iura in alia Eccleſia. 1585 Eccleſia non vacans non poteſt dari etiam loco pio ſine conſenſu Epiſcopi. 1596 Eccleſiam conceſſam à patrono quãdo poteſt ille ſecundo concedere. 1608 Eccleſiam laici nõ ſpolient, nec conferant, & accipiens punitur. 1609 Eccleſia reſpondeat ei in cuius territorio eſt. 1641 Eccleſia quæ eſt de nouo, ſeruet ea quæ vicinæ. 1644 Eccleſiæ dos qualis debet eſſe, ideſt manſus. 1623 Eccleſia diruta vel polluta quando iterum conſecranda, & ſi in dubio. 1660 Eccleſia conſecratur in parietibus, non in tecto. 1672 Eccleſia non poteſt fundari, vel conſecrari, niſi ſit dotata ſub pœna. 1674 Eccleſiam pollutam quis poteſt reconciliare, & quid agendum. 1675. 1676 Eccleſia polluta quando cenſetur etiã cœmeterium, & an è contra. 1677 Eccleſijs an deponenda ſupellectilia hominum, niſi. 1706 Eccleſia de nouo poteſt conſtrui cum cauſa, & habeat fructus, 1718 Eccleſiæ reparatio quorum ſumptibus facienda. 1716. 1719 Ec-

cleſiam nouam conſtruendi cauſa, eſt indigentia populorum. 1721 Eccleſiæ inuaſores, & ſacrilegi, ſunt excommunicamdi. 653 Eccleſiæ locus qui eſt pro laicis, & fœminis. 1093 Eccleſiæ agros ruſtici non relinquant, & quando 1724 Eccleſiæ exemptio circa gabellas, & poteſtates, quomodo intelligitur. 1725. 1728 Eccleſia tantum illa gaudet immunitate, in qua celebrantur diuina officia. 1730 Eccleſia non conſecrata ſi polluatur, quomodo eſt benedicenda. 1731 Eccleſiam, vel Eccleſiaſticos ſecularis grauare non poteſt etiã in bonis. 1732 Eccleſia, vel in cœmeterio, quæ actiones prohibentur fieri. 1733. Eccleſiæ qui donat ſub pacto, vel dono, quando poteſt reuocare donationem. 1811 Eccleſiæ rectorem qui eijcit pecunia, & eam ſibi accipit, eſt priuandus. 1965 Eccleſia ſi detur alicui annuo cenſu, quando etiam eſt ſimonia. 2014 Eccleſia quomodo, & quando eſt reconcilianda ob adulterium. 2141 Eccleſias vnire non poteſt Prælatus inferior, ſicut nec Epiſcopus Epiſcopatum. 2230 Eccleſia non eſt conſtruenda in præiudicium alterius. 2244 Eccleſia non vult turbare iuriſdictionem laicorum, ſed ſuam defendere. 2248

Eccleſiaſtici non poſſunt conſentire in iudicem laicum, ſed è contra ſic. 629 Eccleſiaſtici in Eccleſia tot debent eſſe, quot poſſunt ſubſtentari. 878 Eccleſiaſtica bona non tranſeunt ad hæredes hæreditario nomine. 1152. & infra. Eccleſiaſticis qui prohibet laicus ne vendant vel emant, eſt excommunicatus. 1736 Eccleſiaſticas perſonas retinentes vt renuncient, vel ne vadant Romam, puniuntur. 2347

Oeconomus eſt ponendus Eccleſiæ in tẽpore non prouiſæ. 462

Electores quando non poſſunt variare. 163

Electio eſt facienda de gremio Eccleſiæ ſuæ, conſuetudo poteſt aliter, non Epiſcopus. 91 electio, & poſtulatio quid ſint, de quibus fiant. 103. 126. 132 electio eſt facienda in collegiata, quando ſunt ſaltem duo. 105 electio poteſt compromitti externis, & quando ſeruanda. 112. 125 electio quando valet, vel non. 109. 114. 116. 118. 123. 126. 139 electio quando caſſanda. 121 electio quando eſt nulla, non impedit. 127 electio quando non valet, ſi non veniunt, vel contendunt, quomodo confirmatur. 132. 133. 140 electio facta per abuſum ſæcularium punitur. 148 electioni non interſit ſecularis. 148 electio non ſeruata forma non valet, vt fiat incontinenti. 151. 153. 155 electio conditionalis alternatiua incerta non valet. 167 electionum Epiſcoporum, & maiorum cauſæ ſunt maiores, & ſpectantes ad Papam. 174 electio per compromiſſionem, quomodo facienda. 185 electiones ſi plures factæ ſunt de vno, quid faciet. 189 electio ſi non habet effectum, an poſſint electores de nouo eligere. 190 electio valet ſi non vocentur abſentes. 195 laici non interſint electioni. 195 electio de vita & moribus, vbi, & quando inquirendum. 107. 124. 126 electus quæ poteſt, vel non poteſt ante confirmationem. 113 electus quæ debet probare. 128 electa perſona non computatur in numerum eligentium. 137 electus ſi vnus eſt, & alter poſtulatus, quis reijciendus. 145 electus non enumeratur inter eligentes. 155 electus non confirmatus non ſe miſceat ſub pœna, & quo tempore teneatur conſentire, & petere confirmationem ſub pœna. 170 electo ſi opponantur multa, quæ probanda. 175 electus poſt cõſenſum, an poſſit renuntiare ſine vitioſitate 190 electus diſcedens Roma, quando perdit. 196 electus quando reijcitur ab electione vt periurus. 916 electus poteſt agere, vt confirmetur electio. 974 electus, & eligentes quando debent venire Romam. 180 electionem Abbatis impedientes excommunicati. 206 electio de gremio præfertur alijs. 355 electio eſt pronuntianda in ſingulari, ideſt, Ego eligo. 986 electio ſi non fiat intra ſex menſes, deuoluitur ad ſuperiorem. 258 electio nõ canonica ad quod obligat. 699 electio dum litigatur non poteſt quis de nouo eligi. 748. 749 electionem quando appellatio non impedit. 1035 electio duorum ad vnam præbendam non valet. 1171 electio ſecunda non poteſt fieri ſi prima non caſſatur. 1274 electio Canonici, vel Epiſcopi poſt ſex menſes, quando non deuoluitur ad ſuperiorem. 1277. 1278 electio de iure nulla non impedit ſecundam. 1598 electio per ſortem damnatur, ſiue Epiſcopi, ſiue compromiſſarij. 2192

Digitized by Google

Eleemoſynarum quæſtores quales debent eſſe, & quomodo coercendi. 2346. 2367

Eligere poſtulando non licet, & quæ forma ſeruanda. 104. 107 eligentes contra datam formam puniuntur. 111. 124 non poſſunt variare. 125 electores qui ſint vocandi, vel expectandi. 122 eligendi poteſtas quãdo, & ad quos deuoluitur. 127 eligentes indignum priuantur, ſed poſſunt ab alijs admitti. 129 & puniuntur. 130 electores ſi intra tres menſes non eligunt, priuantur. 146 eligatur de gremio ſi eſt idoneus. 146 eligendi forma canonica triplex, & quæ ſunt de ſubſtantia. 147 eligendi ius non competit laico. 155 eligendus de conſilio aliquorum de mãdato Papæ quomodo. 157 eligi minor pars quando. 158 Eligentes indignum quando non priuãtur. 171 electores quę non poſſunt obijcere electo, & vocatio abſentium non eſt de ſubſtantia. 172 eligentium minor pars quando non poteſt opponere minori. 137 eligendi poteſtas quando deuoluitur ad Papam, vel alios ſuperiores. 182 eligendi Prælatum ius eſt delegabile. 187 electoribus quando currit tempus eligendi. 165 electionis confirmatio poſt appellationem non valet. 196 electionem ſibi ſi reſeruat Papa, & irritat, quæ facta tenent. 208 electionis, poſtulationis, prouiſionis cauſa quando intelligitur deuoluta ad Sedem Apoſtolicam. 213 eligi nemo poteſt in Epiſcopum clero, & populo Chriſtiano carentem; & ſi regularis, punitur. 215 eligere officiales terræ Papæ non poſſunt. 512 electio pendente lite non poteſt fieri. 583 eligendi ius poteſt præſcribi. 698 eligendi ius an poſſit transferri in alium. 1034 eligentes vnum quando poſſunt in eundem diſſentire propter ſcandalũ. 1166 eligi ad beneficium non poteſt habens plura, & electus ſi miniſtrat ante punitur. 1168 eligere ſeipſum nemo poteſt, ſed diſtinctũ. 1614 eligere non poſſunt vnum ex ipſiſmet electoribus, quando. 2193 eligendus eſt qui reſideat, & per ſeipſum ſeruiatur, alioquin non tenet. 1136

Emat Prælatus quæ emit nomine Eccleſiæ, ſunt Eccleſiæ. 1392. 1394 emi, vel vendi non poteſt ſpirituali annexum, vt iuſpatronatus. 1604 emens nunc pro pretio veriſimili, v.g menſis, nõn eſt vſura. 2175

Emphyteuta quando cadit iure ſuo, vel locator. 684 emphyteuſi quæ terræ Eccleſiæ poſſunt dari. 1321 emphyteuſi quando quis cadit, vel poteſt expelli, vel vendere ſuum ius. 1350

Emptio & venditio quando iniuſta, & de pretio vltra dimidium iuſti. 1338. & infra.

Epiſcopi mittant ad ſtudia aliquos idoneos. 2020 epiſcopus quomodo ſe gerat erga presbyteros, & quæ poteſt, vel non poteſt erga eos. 2223. & infra. epiſcopus non debet ſibi accipere pœnas pecuniarias. 2329 epiſcopus in monaſterium regularium, an poſſit ponere ſecularem. 1574 epiſcopus in manifeſta parentela quid faciet. 1913 epiſcopus non poteſt delegare ea quæ ſunt ordinis. 87 Epiſcopi ſi ſe purgant coram laicis puniuntur. 649 epiſcopus qui erat canonicus, quæ poteſt reuocare. 804 epiſcopus non incurrit ſuſpenſionem, niſi de eo fiat merito. 983 epiſcopus quando cõſulat capitulum. 97 epiſcopus poteſt poſtulari, ſed non eligi ad aliam dignitatem. 103 epiſcopus non eligatur ad clamorem populi. 106 epiſcopus non poteſt eligi qui fuit ſchiſmaticus. 109 epiſcopus eligendus, qualis debet eſſe. 111 epiſcopus punitur ſi conſentit male electioni. 111 epiſcopus non conſecratus non poteſt relinquere eccleſiam. 111 epiſcopus ſe transferens ad aliam eccleſiam punitur. 127 epiſcopus non conſecratus quæ non poteſt, & quando conſecratur. 132 epiſcopi quantam ſcientiã debent habere. 158 epiſcopus, vel alius prælatus poteſt elegi non profeſſus. 192 eps qui in electione poſt appellationem etiam ceſſantem procedit, punitur. 207 Epis opprobrioſa eſt mendicitas. 215 epiſcopo licet ſit ſenex, & cetera non datur licentia renuntiandi. 236 epiſcopus poteſt renuntiare Eccleſias ob ſex certas cauſas, non ſecus. 244. 245 epiſcopo quæ ſciẽtia ſufficit vt toleretur. 245 epiſcopus ſi fiat Monachus non eligitur amplius, niſi. 246 epiſcopi committentis aliquod delictum pœna, vel iuriſdictio. 259 epiſcopus ordinans alienos, præſumitur ſcire, ſi non probat ignorantiam. 282 Epiſcopus quando dicitur eſſe in remotis. 283 epiſcopus qui renuntiauit, quando

non poteſt ordinare. 286 epiſcopus quas qualitates debet habere. 301 epiſcopus excommunicatus quæ non poteſt, nec eius beneficia conferre Capituli. 380 epiſcopum differendum à iudice. 482 epiſcopus quæ poteſt, & quæ puniat, an ſecundum conſcientiam particularem. 459 & infra. epiſcopus non debet abſoluere excommunicatum ab inferiore Ordinario. 461 epiſcopus quando ordinet eccleſiam patronorum. 462 epiſcopus quando poteſt iterum excommunicare abſolutos à delegato Papæ. 464 epiſcopus quando corrigit regulares. 465 & non abſoluit excommunicatum ab alio. 466 epiſcopus in ſubditos ſuos non habet idem ius, vt Archiepiſcopus. 469 epiſcopo quando Papa dat mandatum remota appellatione, dat vt Ordinario, & ſic poſſunt appellare in certis caſibus. 470 epiſcopus corrigat ſuos etiam canonicos, ſed non excedat. 470 epiſcopi qui per ſe non poſſunt, habeant idoneos coadiutores. 472. 473 epiſcopalia quæ debentur epiſcopo. 474 epiſcopus poteſt exercere ſuam iuriſdictionem in quolibet loco ſuæ diœceſis. 485 epiſcopi decreto qui nō obedit eſt excommunicatus, & quis poteſt dare obedientiam. 495. 496 epiſcopus non ſedeat in ſcabello, vel in ſiniſtra Imperatoris. 499 epiſcopus quos poteſt compellere venire ad Synodum. 502 epiſcopi, & ſuperiores mutato habitu non diſcurrant, nec veniant Romam ad Papam, nec diſcedant ſine licentia Papæ, & qui eos recipiunt ſub excommunicatione. 524 epiſcopi venientes Romam quid faciant primo, vt ſub pœna excommunicationis. 515 epiſcopus non poteſt deteriorare eccleſiam. 582 epiſcopus in quibus poteſt diſpenſare. 616 epiſcoporum cauſas quis iudicat. 642 epiſcopus ſolus cognoſcit de criminibus in ſua Diœceſi de iure communi. 651 epiſcopus quem Iudicem dabit clericis. 655 epiſcopus expulſus à ſua diœceſi, vbi exerceat ſuam iuriſdictionem. 661 epiſcopus extra ſuam diœceſim quæ poteſt facere. 661 epiſcopi ſcripto, vel dicto quando non creditur, ſic & iudicis. 804 epiſcopus ſi non corrigat peccata quæ ſunt nota longinquis, non excuſatur ignorantia. 870 epiſcopus in ſua conſecratione quæ iurat. 910 epiſcopus per alium poteſt ſententiare. 987 epiſcopus recuſatus vt ſuſpectus, committat cauſam alijs. 995 epiſcopus, vel archiepiſcopus quando poſſunt eſſe iudices appellationis. 1066 epiſcopus in Capitulo quomodo cognoſcitur intereſſe, vt Prælatus, vel vt Canonicus, & quid poteſt. 1025. 1215 epiſcopus in viſitatione, vel litteræ quæ non poteſt, vel poteſt accipere. 1102 epiſcopus cum concubinarijs clericis quomodo ſe gerat. 1115. 1118 epiſcopus an poſſit priuare beneficijs clericum coniugatū. 1127 non poteſt mutare epiſcopatum ſine licentia. 1134 epiſcopum vt quis condēnet, requiritur ſpeciale mandatum. 1144 epiſcopus poteſt habere duos canonicos non plures, ſecus non gaudent. 1148 epiſcopus quando poteſt priuare clericum beneficio. 1151 epiſcopus prouidens de beneficio litigioſo, ad quid tenetur. 1167 epiſcopus conferens beneficium quod non poterat id ignoranti, ad quid tenetur. 1168 epiſcopus quando poteſt vnire beneficia canonicatibus. 1184 epiſcopus qui non poteſt exercere habeat coadiutorem, ſed non remoueatur. 1256 epiſcopis à quo datur coadiutor, & quomodo, & quibus ſumptibus. 1258 epiſcopus non eſt dandus inuitis canonicis. 1262 epiſcopus quæ non poteſt facere ſine Capitulo. 1303 epiſcopus non poteſt concedere monaſterio parochiam, vel fructus. 1308 epiſcopus quæ iurat, & quæ non alienat. 1322 epiſcopus non ordinet, nec iudicet alienū parochianum. 1447 epiſcopus quæ non poteſt alienare, & quas eccleſias non poteſt dare. 1324. 1327 epiſcopus quando poteſt, & cui vnire eccleſias. 1330 epiſcopi, & non inferiores poſſunt dare licentiā permutandi beneficia. 1361 epiſcopus cōcedens eccleſiam alicui quid intelligit donare. 1387 epiſcopus fundando monaſteriū, vel eccleſias ſeculares, quæ poteſt dare de epiſcopatu, &c. 1387 epiſcopus non poteſt teſtari niſi de patrimonio, quia quicquid acquiſiuit eſt domini, & eccleſiæ. 1346 epiſcopus poteſt exigere portionem de legatis factis. 1409. 1410 epiſcopus exigat rationē teſtamentorum etiam à religioſis. 1418 epiſcopi puniant religioſos

con-

Digitized by Google

contradicentes mādatis Papæ. 1522 epiſcopus non moleſtet Monaſteria, nec Monacis relicta accipiat. 1559 epiſcopus circa iura, & res Eccleſiæ, quid poteſt facere. 1575 epiſcopus quando probat eccleſiam ad ſe pertinere. 1576. 1577 epiſcopi cōpellant Monachos, ne ſoli per villam eant. 1586. 1587 epiſcopus de præſentatis poteſt eligere quem voluerit. 1612 epiſcopus, qui reijcit præſentatum, quando debet ei prouidere. 1617 epiſcopus quando coget patronos aſſignare portiones presbyteris. 1621 epiſcopus aggrauat monaſteria cenſu, vel conſuetudine. 1625 epiſcopus conſecrans eccleſiā ſine dote tenetur eam dotare. 1674 epiſcopus vbi conficit chriſma celebret vnam Miſſam. 1689 epiſcopus poteſt conſecrare eccleſiam indigentibus, nec eſt periurus. 1727 epiſcopum qui vult accuſare prius admoneat. 1934 epiſcopum non poteſt reijcere tamquam infamem, ſuum famulū accuſatorem. 1937 epiſcopum contra accuſandum nondum accuſatum quando inquirit. 1946 epiſcopus quando eſt ſimoniacus, & abſtineat etiam à ſpecie mali. 2004 epiſcopi mittant ad ſtudia aliquos clericos. 2020 epiſcopus quomodo purgabit epiſcopatum ab hæreſi. 2057 epiſcopus cum inquiſitore quomodo cognoſcent de hæreſi, & quādo ei derogatur. 2077. 2084 epiſcopus ſcienter ordinans, an diſpenſet impeditum aliquo impedimento, an diſpēſet ſuper impedimentum. 2088 epiſcopus dans auctoritatem pro mutilatione, ac ſi ſit præſens, punitur. 2232 epiſcopus ſolus de iure facit aliqua, quæ non poſſunt inferiores. 2234 epiſcopum ſuum ſuperiorem, qui ſubditus negat, vel offendit, quomodo punitur. 2237 epiſcopi iubentur non grauare religioſos, & numerantur multa. 2238 2239. 2242 epiſcopus quando poteſt punire priuilegiatos, & exemptos. 2280 epiſcopus quos priuilegiatos poteſt excommunicare, & interdicere. 2284 epiſcopus quas indulgentias, & conceſſiones habet. 2291 epiſcopus in loco exempto, quæ poteſt. 2293 epiſcopus quomodo debet corrigere presbyterum male viuentem. 2300 epiſcopus pro quibus exceſſionibus poteſt deponi. 2350 epiſcopus concedens licentiam eligendi confeſſorem, non concedit caſus reſeruatos. 2368 epiſcopus communicans in crimine cum excommunicato à ſe, an ſit excommunicatus. 2463 epiſcopus non intelligitur excommunicatus, vel interdictus, niſi fiat mentio de eo. 2464 epiſcopus quando poteſt abſoluere excommunicatum ob percuſſionem. 2482

Epiſcopalis dignitas in quibus ciuitatibus debet reſidere. 2247 epiſcopalia ornamenta ad celebrandum quid, & quæ ſunt. 2285

Epiſcopatum mutare in maiorem, facilius diſpenſatur quam in minorem. 2134 epiſcopatum ſi Papa diuidit non præiudicat iuri tertij. 1293 epiſcopatus diuiditur quādo epiſcopo hæretico conuerſo, alter electus fuit. 1447

Epiſtolam quando dicit Diaconus. 1095

Error facti quando non præiudicat. 758

Ætatis defectus facit gratiam prouiſionis beneficij nullam. 70 ætas pro beneficijs 288. 289 ætas quæ requiritur pro dignitate, perſonatu, abbatia, & alijs. 302. 303 ætas pro ordinibus. 305 ætas quæ requiritur in procuratore. 564 ætas pro accipiendo beneficio quando non eſt expectanda. 1219

Euangelium Ioannis, & myſteria Chriſti probantur. 4

Euchariſtiæ in ſacramento ſunt tria, res, ſacramentum, & vtrumque. 1683 Euchariſtia decenter ſeruanda, & portāda per vias. 1687 Euchariſtia, & Chriſma quomodo cuſtodienda, & à quo ferenda per viam ſub pœna. 1705 Euchariſtiam poſſunt accipere cathecumeni ſine baptiſmo. 1704 Euchariſtia venit nomine pœnitentiæ, & intelligitur conceſſa. 2131

Exactiones quas Prælatus poſſit exigere à ſubditis. 1628. 1631

Examinatorum culpa imputatur Epiſcopo. 282 examinatus ſemel, an poſſit iterum examinari. 299 examinare poteſt epiſcopus examinatum ab examinatoribus. 299 examinator tenetur prouidere examinato ſine titulo quando. 362

Exceptiones quotuplices. 28 exceptiones iuris legum admittuntur in quacumque forma mandati. 396 exceptio peremptoria eſt examinanda ante ſententiam. 691 exceptio quando non liberatur, ſed condemnatur. 730. exceptio teſtium quando facien-

Digitized by Google

facienda. 783 exceptio excommunicatorum ad inuicem quæ valet quando ſimul communicarunt. 919 exceptionum tempus, vel terminus quiſnam eſt. 921 exceptiones quando debent præponi, & quæ debent præcedere. 976 exceptio quando impedit conteſtationem. 667. 668 exceptio peremptoria quando poteſt apponi. 805 exceptio quis, quando, quomodo, & contra quos poteſt fieri. 918. & infra.

Excipiens v. g. de procuratione quid debet probare. 1037 excipiens non repellitur per exceptionem ſicut accuſator. 1948

Excommunicatur, qui grauat directè, vel indirectè nolentes eligere aliquem. 176 excommunicari poteſt quis ſub nomine dignitatis. 380 excommunicare ſuperior quando poteſt ſuos regulares; & quando à Papa abſoluendi. 503 excommunicatione maiori qui participant cum excommunicatis, qui. 2394 excommunicans ſine debita monitione vel cauſa punitur. 2424 excommunicans quæ debet obſeruare, vt ſit valida, & ſub pœnis. 2461 excommunicãtur qui vt relaxetur excommunicatio, alios vexant. 2471 excommunicatur Andronicus, qui ſe vocabat Imperatorem Grçcorum. 2492 excommunicatus quæ non poteſt in beneficijs. 294 excommunicatus & periurus, poteſt ſe, & ſuam eccleſiam defendere excipiendo. 925 excommunicati ob percuſſionem clericorum qui ſunt, nec mittendi Romam. 1377. & infra. excommunicatus, vel interdictus quid faciat, vt relaxetur. 2526 excommunicatus minor poteſt eligere, ſed non eligi, & ſi celebrat non fit irregularis. 144 excommunicatus ab Epiſcopo, appellans ad Metropolitanum, quando eſt audiendus. 2416 excommunicatum Papa ſi ſalutat, quando non abſoluit, & nos de quibus poſſumus loqui. 2417 excommunicatus à pluribus Prælatis quomodo eſt abſoluendus. 2418 excommunicatis præſentibus poteſt quis prædicare, ſed non celebrare. 2419 excõmunicatum vel interdictum quomodo abſoluat Iudex, licet pars aduerſa appellet, ne abſoluet. 1014 excommunicatus ſi appellat poteſt denunciari excommunicatus populo. 1043 excommunicatus an priuandus omnibus fructibus, & an ſit vbique. 1043 excommunicatus, ſi abſoluatur in morte poteſt ſepeliri, ſed hæres. 1435 excommunicatus publicus quis dicatur. 1441 excommunicatus poteſt contrahere matrimonium, & non alia ſacramenta. 1827 excommunicatus poteſt iterum excommunicari, & banditus bandiri. 2028 excommunicati quando poſſunt vocari, vt agant contra hæreticos. 2066 excommunicatus ſi pro abſolutione aliquid dat quãdo eſt ſimoniacus, & quid de expẽſis. 1987 excommunicatus in dubio quid faciet. 2211 excommunicatus vel ſuſpenſus, qua officia poteſt facere. 2211 excommunicatus celebrans quomodo punitur. 2212 excommunicatus ſemper præſumitur talis, & quod in dubio, & ſi communicat poteſt Epiſcopo. 2214 excommunicatus minor peccat miniſtrando ſacramenta non tamen eligi, & quæ poteſt. 2216 excommunicatus priuilegiati ſepeliri non poſſunt. 2251 excommunicatus communicans cum Papa quando habetur abſolutus. 2258 excommunicatus quando inſordeſcit, quando habetur vt hæreticus. 2340 excõmunicatus an ſit qui ratam habet percuſſionem clerici ſicut mandans. 2382 excommunicatus ob percuſſionem cuius debet ſatisfacere læſo, & abſoluatur. 2383 excommunicato nemo debet communicare, etiam ſi ſatiſfecerit, vel iurauerit ſtare. 2391. 2406 excommunicati an ſint, qui poſſunt, & non obſtant percuſſionibus clericorum. 2423 excommunicatus minori poteſt alterum abſoluere à minori. 2456 excommunicatus ob percuſſionem, licet ſatisfecerit, quãdo poteſt ab Epiſcopo abſolui. 2458 excommunicatus ab homine eſt abſoluendus ab eodem excommunicatore, ſi à iure ab Epiſcopo. 2459 excommunicatus qui vult agere, quando eſt abſoluendus ad cautelam & audiendus. 2462 excommunicatus quæ poteſt facere, vel non. 2468 excommunicatus qui denunciatur, non ideo eſt excõmunicatus. 2474 excommunicatus quando eſt, qui ratam habet percuſſionem, vel fuit mandans. 2483 excommunicatio cõtra officialem non extenditur ad ſubſtitutum, vel ſucceſſorem, & an acta eius valeant. 380 excommunicatio contra vnum ex delinquentibus nullum afficit. 460 excommunicationis ſententia non ſuſpenditur per appellationem. 466 excommunicationis

cationis in dubio, quomodo facienda eſt interpretatio. 792 Excommunicatio lata poſt appellationem non impedit reſcriptũ impetratum. 927 excommunicationis exceptio eſt priuilegiata, ſed ſemper admittitur. 734 excommunicatio, & ſuſpenſio nõ fiant ſine canonica admonitione, & cum pœnis, niſi, vt. 1015 excommunicatio poſt appellationem anteeat. 1043 excommunicatio, & interdictum poſt appellationem ſunt nulla, & an poſſint ſuſpendere. 1045 excommunicatus contra impotentem non tenet. 1379 excommunicatio quando intelligitur lata, vel ferenda. 2036 excommunicatio quomodo conſideranda, ideſt, in quo ſtatu pro beneficio obtinẽdo. 2214 excommunicatio lata contra priuilegiatos non tenet. 2259 excommunicatio lata generaliter non intenditur niſi ad ſubditos. 2397 excommunicationis exceptio quando non poteſt obijci. 2422 excommunicationis ſententia ſecundum ius, quid requirit, & quando non tenet. 2424 excõmunicatio ſimpliciter lata ſtat pro maiori, item quilibet abſoluit à minori. 2459 excommunicatio ſine admonitione vt de præteritis in communitatem non valet. 2465 excõmunicationis in cauſa iudex ſuperior quomodo ſe gerat. 2467 excommunicationes iuris quot ſunt. 2482. 2485 excommunicatus non eſt ſacerdos, qui ne turbentur officia extrahit clericos. 2392 excommunicatum percuſſorem, ſi non poteſt ire Romam, quando Epiſcopus abſoluit. 2402 excommunicatus ob multas cauſas, ſi vnam explicat, & abſoluitur, remanet in alijs. 2403 excommunicatus ſi ordinetur, quam pœnam incurrit. 2408 an excommunicatum faciat iniuria ſine percuſſione. 2412 excommunicatus obediens ſi moriatur. 2414 excommunicatus ſemper habebitur talis in foro exteriori, donec probet, ſecus in foro interiori. 2415 excommunicatus ob contumaciam ſi obedit, eſt reſtituendus. 15 excommunicatus impetrans litteras nil facit. 42 excommunicatus ſolet remitti ad excommunicatorem vt abſoluatur, & eum quomodo abſoluat delegatus. 60 excommunicati reſcriptũ, & proceſſus quando ſunt nulla. 63 excõmunicatus in dubio præſumitur quis. 285 excommunicatum quando abſoluit delegatus, & cognoſcit de cauſa excommunicationis. 404 excommunicati cautela, vt abſoluatur non ab excommunicatore. 404 excommunicatus ab Epiſcopo ſi recurrat ab Papam, quomodo abſoluendus. 419 excommunicatus ab Ordinario vt abſoluatur à Papa, quæ debet explicare. 463 excommunicatus debet exprimere cauſã, vel cauſas excommunicationis vt abſoluatur. 463 excommunicatus ab vno Epiſcopo, non eſt abſoluendus ab alijs, niſi. 466 excommunicatus à delegato Papæ iam mortuo, à quo eſt abſoluendus. 469 excommunicatus an poſſit eligere procuratorem, & impetrare litteras. 559. excommunicato cõmunicans quando excuſatur. 578 excommunicatus eſt prius abſoluendus, & mox cognoſcenda cauſa excommunicationis, niſi, vt. 613 excommunicatus poteſt conueniri, & reſpondere, ſed non conuenire. 619 excommunicatus non poteſt eſſe procurator. 767 excommunicatum qui ſe dicit iniuſtè, an audiendus. 771 excommunicatus abſoluitur ad effectum teſtificandi. 814 excommunicatus, quia contumax, ſi non potuit venire, an ſit. 839 excommunicatus poteſt ſe defendere, & appellare, & quæ poteſt, ſed nõ agere, & reconuenire, vt. 728. 922 excommunicatus poteſt appellare de grauamine. 927 excommunicatus poteſt appellare, & obtinere reſcriptum. 931 excõmunicati acta an teneant. 980 excommunicatus, vel ſuſpenſus non poteſt eligi. 1012 excommunicatus, poſt mortem poteſt abſolui, & ſepeliri in ſacris. 1432 excõmunicatum vel interdictũ quomodo abſoluat Iudex, licet pars aduerſa appellet, non abſoluit. 1014 excommunicatus ſi appellat, poteſt denunciari excommunicatus populo. 1043 excommunicatus an priuandus omnibus fructibus, & an ſit vbique. 1043 excommunicatus ſi abſoluatur in morte poteſt ſepeliri, ſed hæres. 1435 excommunicatus publicus quis dicetur. 1441 excommunicatus poteſt contrahere matrimoniũ, & nõ alia ſacramẽta. 1827 excommunicatus poteſt iterum excommunicari, & banditus bandiri. 2028 excommunicati quando poſſunt vocari, vt agant contra hæreticos. 2066 excommunicatus ſi pro abſolutione aliquid dat, quãdo eſt ſimoniacus, & quid de expẽſis. 1987

ex-

excõmunicatus in dubio quid faciet. 2211 excommunicatus, vel ſuſpenſus, quæ officia poteſt facere. 2211 excommunicatus celebrans quomodo punitur. 2212 excommunicatus ſemper præſumitur talis, & quod in dubio, & ſi communicat cum Epiſcopo. 2214 excommunicatus an peccet miniſtrando ſacramenta, non tam eligi, & quæ poteſt. 2216 excommunicatus priuilegiati ſepelliri non poſſunt. 2251 excõmunicatus communicans cum Papa quando habetur abſolutus. 2258 excommunicatus quando inſordeſcit, quando habetur vt hæreticus. 2340 excommunicatus an ſit qui ratam habet prouiſionem clerici, ſicut mandans. 2382 excommunicatus ob percuſſionem prius debet ſatisfacere læſo, & abſoluatur. 2383 excommunicato nemo debet communicare, etiam ſi ſatisfecerit, vel iurauerit ſtatē. 2391. 2406

Exempti non poſſunt puniri à Diœceſano. 255 exemptus quis eſſe, quomodo probatur, non ex eo quod ſoluit cenſum. 2257 exemptus in vno, ſi deliquit in alio poteſt puniri ab Ordinario. 2262 exemptio capitis non extenditur ad membra. 2263 exemptio Monaſterij, & capellaniæ non extenditur ad capellam nouam. 2262 exemptionem non dat protectio ſub Papa. 2264 exemptorum cauſæ quando iudicantur ab Ordinario. 2280 exempti in locis non exemptis, & in perſonis quæ non poſſunt. 2283 exemptio clericorum, vel Eccleſiæ ad quos extenditur. 2288 exemptio quomodo colligitur ex litteris Papæ. 2289

Exequutio ſententiæ quando ſuſpenditur per reſtitutionem in integrum. 583 exequutor ſententiæ ſi coram eo apponatur de falſitate, quid faciet. 961 exequutores teſtamenti quomodo ſe gerant, & qui eſſe poſſunt. 1417

Expenſæ quando reſtituuntur. 805 expenſas factas pro electione quis ſoluit. 150 expenſas procurator quando poteſt repetere. 550 expenſæ pro fructibus pignoris colligendis, quæ deducendæ. 2157 expenſæ pro damno recuperando ſunt ſoluendæ non obſtantibus iuramento, vel ſtatuto. 2325 expenſas quando victor tenetur ſoluere. 2331

Expectatiua futuræ ſucceſſionis reprobatur. 1269

Expoſiti à parentibus, vel dominis quando ſunt liberi. 2101

Expreſſum quod non eſt, intelligitur aliquando prohibitum. 226

F

Fabrica etiam Eccleſiæ facta ſine noui operis nunciatione deſtruenda. 2243. & infra.

Falſarius eſt, qui impetrat litteras ſine mandato. 47 falſarius quis dicitur, & reijcitur à dignitatibus. 2233 falſarius quo modo puniendus. 2520

Falſum crimen quis incurrit. 1304 falſis litteris qui vtuntur, vel eas impetrant, quomodo puniendi. 2185 falſitas in inſtanti poteſt obijci, etiam poſt ſententiam 20. annis. 913 falſitas litterarum Apoſtolicarum multis modis cognoſcitur. 2183. 2184 falſitas litterarum quando non præſumitur, nec punitur, & contra. 2186

Falſificans litteras priuatur re litigioſa. 44 falſantes monetas citantur. 686 falſans ſigillum ac litteras Apoſtolicas, qua pœna puniendus. 2181. 2085 falſificans monetas in Regno Franciæ excommunicatur. 2188

Fama, vel notorium an probent. 909 fama impedit matrimonium contrahendum. 1862 fama quæ mouet Iudicem ad inquirendum, & quomodo procedet. 1956 famo ſola quando impedit à celebratione. 2211

Familiares, vel domeſtici qui dicuntur, & an poſſint eſſe teſtes. 801

Familiaritas repellit iudicem. 408

Famulus ægrotus habebit ſalarium. 1151

Fautores hæreticorum excommunicati, & puniuntur. 2052. 2055. 2056

Femina remouetur ab officijs publicis quando, ſed poteſt eſſe arbitrix Eccleſiæ. 600 feminæ non poſſunt citari ad compatandum perſonaliter, vel vt teſtificentur. 635

Feriæ in fauorem hominum introductæ poſſunt remitti. 690

Feſta, quæ ſub præcepto, & duplicia. 1708. 1709 feſtum S. Matthiæ in biſſextili quando eſt celebrandum. 1507 feſti dies qui, quomodo, & quo tempore ſeruandi. 689. & infra.

Feuda Eccleſiaſtica non vendantur ſine licen-

Digitized by Google

tia Eccleſiæ, nec conſtitutio laica valet. 11 feudi cauſa ad quem ſpectet. 617. 625. 645. 646 feudum poteſt alienari ad tempus. 1925 feuda eccleſiæ quomodo tractanda. 1362. & infra.

Fidei articuli credendi explicantur, & quid ſit fides. procem. fides & iuramẽtum æquiparantur, & quando ſeruanda. 576

Fideiubere qui nõ poteſt. 887 fideiubere clericus nõ poteſt, & quando ſeruẽtur indemnes, & quando non moleſtandus. 1372 fideiuſſor antequam ſoluat, quando poteſt agere contra debitorem. 1376 fideiubere pro habendo beneficio eſt ſimonia. 1480

Filius ſacerdotis quando poteſt habere capellam in Eccleſia, vel alia beneficia, vel miniſtrare, in qua pater miniſtrauit. 303. 311. 312. & infra.

Filij legitimi Epiſcopi, vel clericorũ poſſunt habere alia beneficia in eadem Eccleſia. 321 filiatio alicuius quomodo probetur. 322 filius coniugati, ſed facto voto caſtitatis, eſt illegitimus, & inhabilis ad quælibet beneficia, & ordines. 323 filius an poſſit agere, & procurare pro patre. 158 filiusfamilias quando poteſt eſſe procurator. 564 filius quando poteſt litigare ſine conſenſu patris. 636. filius poſthumus quãdo non nominatur. 798 filius concubinæ qui dicit eſſe filium Franciſci, an ſit habendus ita. 770 filiationis in fauorem ſtandũ eſt communi dicto, potius quam iuramento. 770 filius quando poteſt detrahere quartam. 1413 filius an poſſit priuare matrem portione. 1416 filius familias an poſſit eligere ſepulchrum, & legare. 1439 filij infidelium ſi vnus parens conuertitur ſunt dandi conuerſo. 1545 filij quando à patre, vel à matre gubernandi, & cui dandi. 1545 filij nomine non venit nepos, ſed liberi ſic. 1301 filij nati ex libera, vel liberta quando ſunt liberi. 1837 filij qui ſunt habendi legitimi, etiam quo ad ætatem per ſubſequens, vel non legitimo matrimonio. 1890. & infra. filij an ſint iudicandi legitimi, ſi parentes negant. 1892 filiorum diuiſio, & qui legitimantur per ſubſequens, & ad quid. 1895 filij ex ſecundo matrimonio viuente prima vxore, quando habentur legitimi. 1903 filij infidelium in gradu prohibito ſi conuertantur, habentur legitimi. 1904 filij mortuorum qui vocarunt hæreticos, quomodo puniuntur. 2063 filius habens liberam adminiſtrationem à patre non poteſt dare. 447 filij hæreticorum quando non poſſunt ſpoliari bonis paternis. 2068 filij hæreticorum vſque ad quem gradum puniuntur. 2075 filius defuncti poteſt repetere vſuram extortam à patre. 2165 filium ſe eſſe non talis, ſed talis, quomodo probetur. 2312 filij damnati pro crimine patris, an intelligantur pro linea fœminina. 2344 filij ſacerdotum ſi ſuffocentur à latere, grauiter puniuntur parentes. 2357

Fines diœceſis, vel parochiæ an poſſint præſcribi. 943

Fœminæ non miniſtrent, nec accedant ad altare, nec intra cancellos. 1113 fœmina quæ poteſt habitare cum clerico. 1121

Fornicationis cauſa quomodo dimittenda vxor. 1760

Formam expreſſam in litteris Iudex ſeruet. 388

Forma delegationis eſt ſeruanda, ſi non contradicit iuri. 396 forma reſcripti, quæ nõ ſeruat proceſſus, non valet. 420 forma non ſeruata vitiat factum, vt in electione. 724

Fraudem quis debet probare. 39

Frequentare dicitur per duas vices. 1100

Frigiditas eſt probanda per triennium, vt ſoluatur matrimonium. 1874 frigidorum matrimonium quando poteſt ſeparari, & eis non eſt credendum. 1870. & infra.

Fructus non percipit abſens, & ex priuilegio. 78 fructus primi anni ſi Papa concedit Epiſcopo, non præiudicat alijs. 71 fructus beneficiorum abſentes quando recipiunt. 194 fructuum priuatio, vt eſt pœna in electione quando habet locum. 200 fructus beneficio vacante, cui dantur. 220 fructus beneficij quando reſtituendi. 304 fructus vacantis Eccleſiæ quando alicuĩ debentur, quomodo intelliguntur. 487 fructus qui ſunt reſtituendi. 715 fructus lite pendente ſi ſequeſtrentur, cuius ſunt. 755 fructus lite pendente qui occupat, vel impedit, eſt excommunicatus, & punitur. 755 fructus non facit qui cauſa ſtudij abeſt, & habitat in loco ſtudij. 1145 fructus benefi ij qui accipit, tenetur ad onera. 1216 fructus primi anni quos non exiget collector. 1247. & infra. fructus

Digitized by Google

beneficij vacantis, qui ex priuilegio debētur alicui, quomodo. 1299 fructus beneficiorum, & decimæ quomodo locandæ ſint, & an in perpetuum. 348 fructus venditionis non computandi, pignoris ſic. 1367 fructus eccleſiæ ad quod tempus locari. 2015 fructus pignoris qui computandi in ſortem. 1369

Fractores, & incendiarij Eccleſiæ ſunt excōmunicati, & à quo abſoluendi. 2398

Furem diurnum, vel nocturnum occidens, quomodo punitur. 2104

Fures, & fautores quomodo, & quando puniuntur. 215. & infra.

Furioſus quando poteſt contrahere matrimonium. 1775

G

GAbellas quando ſoluant Eccleſiaſtici de rebus, vel perſonis. 1651 gabellas qui faciunt clericos ſoluere, excommunicantur, & quid in dubio. 1655 gabellæ an ſint ſoluendæ pro rebus ad vſum propriū. 1655 gabellam à clericis exigentes excommunicantur. 1729 gabellas laicis imponentes, clerici ſoluentes ſunt excommunicati. 1728. 1734 gabellæ ſi interdicuntur, quæ intelligantur. 1519 gabellas imponentes clericis, debent excommunicari, & reſtituant vt abſoluatur. 1726. 1728

Galliæ Rex in quibus non ſubijcitur Eccleſiæ. 2296

Generali conceſſione non veniunt, quæ ſpecialiter non concederentur. 447 generali obligatione quæ non veniunt. 974 generalis clauſula, vel legatio non derogatur. 1086 generali in ſermone excipitur perſona loquentis. 1146 generali conceſſione non veniunt ſpecialia. 2368

Gener non tenetur reſtituere fructus pignoris dotalis. 2172

Gradus remotior attenditur, & qui ſunt. 4. in 5. poſſunt contrahere. 1869

Grauare electorum parentes quomodo intelligitur. 176 grauatus in actibus extraiudicialibus quando poteſt appelare, vel iurare. 1071

Gratia obtinendi beneficium perditur per conſecutionem incompatibilis. 92 gratia pro vacaturo non extenditur ad beneficiū exigendum. 89 gratia quando non ſpirat, nec ſpirat poteſtas executorum. 435 gratia conferendi beneficia reſeruata Sedi Apoſtolicæ quando ſpirat. 1220 gratiæ reuocatio non tollit ius acquiſitum, nec omne acquirendum. 1229 gratia morte concedentis non extinguitur. 1229 gratia perſonalis ceſſat cum perſona, realis nō. 1264 gratia à Principe conceditur ſine damno tertij. 1717. 1720 gratia pro pluribus beneficijs eſt reſtringenda ad vnum, quia odioſa. 166. 167

Græci ſacerdotis filij quando poſſunt ordinari more Latino. 1128 Græci ſi baptizant baptizatos à Latinis, vel putant inquinata altaria, ſunt excommunicati. 1700

H

HAbitus regulares poſſunt mutare ad tēpus ex cauſa. 1103 habitu religioſo, vel monachali non vtantur cauſa ludibrij, nec ab alio. 1104. 1111 habitus profeſſorum, & velamen Virginum datum ab eo, qui non poteſt, impedit matrimonium. 1818 habitus nouitiorum diſtinguendus. 1511

Hæres probet prius eſſe legitimum. 693 hæres quæ debita defuncti tenetur ſoluere, 1377 hæres quomodo inſtituendus, vt valeat. 1408 hæres fautorum hæreticorum quando cogendus ad pœnam mortui. 2068 hæredem qui non dicitur habere. 768 hæres tenetur ad votum defuncti; & ſi non implet voluntatem, priuatur hæreditate. 1551

Hæreditatis ſubſtitutio quando euaneſcit. 768

Hæreſis vehemens ſuſpectus, quomodo punitur. 877 hæreſis crimen commiſſū in vna parochia, poteſt puniri in alia. 2072

Hæretici quinam habeantur, & qua pœna puniantur, & quomodo. 2045. & infra. hæretici damnati ſcripta etiam bona, non recipiuntur. 2048 hæreticorum bona confiſcantur, pro quibus. 2054 hæretici, & fautorum quæ ſunt pœna. 2062 hæreticorum vxores non priuantur dotibus, quando. 2074 hæreticorum in negotio quomodo procedendum, & quando nomina teſtium non produntur. 2080 hæretici, & fautores excommunicantur. 2423 hæretici manifeſti quicumque, quomodo puniuntur. 2519

Hebræi non poſſunt habere mancipia Chriſtia-

Digitized by Google

ſtiana. 1018
Hieroſolymitani fratres ſi mittunt ſignatos falſo ſigno, puniuntur. 2257 Hieroſolymitani milites qui habent fructus vacantis beneficij, an habeant præbendas. 2298
Homicidium quod nam priuat ſpe coniugij. 1912 homicidium ex induſtria quomodo punitur. 2102. & infra. homicida ad defenſionem bonorum ſuorum eſt irregularis, an diſpenſetur. 2103. & infra. homicidium committitur non ſolum facto, ſed conſilio, auxilio, vt, & quomodo. 2107 homicidium caſuale in opere licito, vel illicito, vel ad defenſionem cũ pœnis. 2107. 2115 homicidij dans cauſam remotam, an irregularis. 2112
Honeſtatis publicæ impedimentum dirimit, & filij non ſuccedunt. 1899 honeſtatis publicæ impedimentum in dubio impedit, & dirimit. 1754. 1768
Horæ canonicæ deuotè, & attentè recitandæ. 1686 horæ canonicæ vt debitè ſecundum Canones recitentur, curent Epiſcopi. 1692
Hoſpitium quaſi debitum ſeculares non petat à clericis. 1722
Hoſpitale læſum eſt reſtituendum in integrũ. 582 hoſpitalarij ſe ex ſuo iure poſſunt ſubijcere. 1388 hoſpitalia, & eorum bona quomodo regenda. 1580 hoſpitalarij fratres ſunt vt Monaci in perfectione cler. 2426. 2381

I

IDoneitas conſideratur tempore electionis. 126 idoneus non præſumitur quis, niſi probetur. 285 idonei pro beneficijs qui cenſentur. 303 idoneus quilibet præſumitur, niſi probetur contrarium. 777 idoneitas an ſit probanda quando datur, modo ſit idoneus. 878 idoneum qui reputat ad ordines, debet reputare, & ad beneficium. 1167 idoneus ad beneficia non eſt puer, vel habens beneficium. 1186 idoneitas in præſentãdo requiritur in tempore præſentationis, ſed non ordinis. 1267
Idoneus an quis ſit, conſideratur in tempore electionis. 2114
Ieiunandum quando ſit, & quomodo, & qui poſſunt veſci carnibus. 1712. & infra.
Ieiunare qui tenetur in pane cum aqua, ſi non habet panem, edat alia. 2356
Ignorantia ſuſpendit effectum excommunicationis, ſed non excuſat ab alijs pœnis. 2215 ignorãtia probabilis excuſat ab excommunicatione. 2380 ignorantia excommunicationis an excuſet delinquentem. 2397 ignorantia quando excuſat à pœna ſtatuti. 19 ignorantia rei quæ pendet à conſcientia, probatur iuramento. 172 ignorantia in beneficijs excuſat à ſubreptione, ſed non diſpenſat. 68 ignorantia non præſumitur quando agitur de loco vicino, & an credat. 870 ignorantia iuris non excuſat ab excommunicatione, & alij caſus. 1869
Illegitimus non poteſt eligi, ſed poſtulari. 124 illegitimi non ordinantur in ſacris, niſi fiant regulares. 310 illegitimus non miniſtret in miſſa patris, nec habeat præbendam ibi. 324. 325 illegitimus non poteſt accipere primam tonſuram ſine diſpenſatione. 328 illegitimi quot modis legitimantur, & ad quæ à Papa. 1901. 1902
Illiteratura impedit promotionem. 158
Imperatore mortuo qui præſumitur vocari Imperator, ſiue eum ſequẽs excommunicatur. 1298 Imperatoris electio ad quos ſpectat. 138 Imperator, & laici non præcellunt ſacerdotem in ſpiritualibus. 499
Impetrans prius litteras, quando eſt præferendus. 75. 76. 77 impetrans ſecundus, in quibus præfertur primo. 1205
Impedimentum publicæ honeſtatis, ex quibus ſponſalibus naſcitur. 1784 1786 impedimentum publicæ honeſtatis impedit & dirimit, inceſtus impedit. 1796
Impedientes electionem Abbatis, excommunicati. 206 impedientes litteras, vel ne litigetur coram Eccleſiaſtico Iudice, excõmunicati. 1735 impediens ne procedatur ſtatuto die, puniendus. 411. 412
Immunitas Eccleſiæ circa fugientes ad ſe, quomodo intelligitur. 1727 immunitate eccleſiæ quis homicida non gaudet. 2102 immunitate eccleſiæ non gaudet, qui hac ſpe delinquit. 1731
Impotentia pro matrimonio ſi obijciatur, cui eſt credendum. 764
Impotens, an poſſit contrahere 1871 impotens cum ſponſa, & non cum alijs, an ſoluat matrimonium. 1876
Incendiarij qui ſunt excommunicati, & ad Papam. 2395. 2398

Inceſtus tollit ſpem nubendi. 875

Inceſtuoſus an poſſit ducere vxorem. 1851. & infra.

Incorporalia quaſi poſſidentur, vel poſſidentur. 743

Induciæ quæ dantur, quanto tempore durent. 555 induciæ nouæ quando dantur vocato Romam 606 induciæ ad liberaudũ, quando non dantur. 684

Indulgentia conceſſa ſpirat morte concedentis. 1149 indulgentia non tradenda in conſequentiam pro indulgentia, pro quot diebus ſunt dandæ, & ad quid valent. 2354 indulgentias pro dedicatione Eccleſię. 891 dies debent dare Epiſcopi. 2365. 2369 indulgentias poteſt concedere Archiepiſcopus per totam prouinciam. 2365 indulgentias an poſſit quis ſibi reſeruare pro futuro ſæculo. 2367 indulgentias vt lucretur quis, quid requiritur. 2322

Infamis poteſt eſſe arbiter. 32 infamatio cogit Epiſcopum ſe purgare quãdo. 463 infamatus quomodo debet ſe purgare. 757 infamis quis dicitur ob iniuriam illatam. 979 infamatus non eſt promouendus, niſi ſe purget. 2118 infamare non poſſunt dicta paucorum. 2141 infamis non ſit quis ob pœnam, niſi præcedat ſententia. 2335 infamatus quando ſuſpendendus à beneficio, & puniendus, vel purgandus. 2308 2309. 2313

Infeudare quæ poteſt Epiſcopus. 1385

Ingratitudo reducit ad priſtinum ſtatũ. 333 ingratitudo pro reuocanda donatione qualis eſt. 1390

Infidelis non admittitur ad accuſandum, vel teſtificandum, niſi. 777 infidelis in matrimonio in gradu prohibito ſi conuertatur, & an ſit matrimonium. 1864 infidelibus arma ferre, vt. 2029. & infra.

Infirmus percipit præbendam integre. 1148 infirmitas quæ excuſat pro diſtributione. 1151 infirmus clericus habebit fructus vt ſanus, idem de famulo. 1252

Inhabilis ad ordines, eſt inhabilis ad beneficia. 343

Inimicus quando non poteſt excipere contra aliquem. 1945 inimicus tenetur relinquere rancorem. 2118

Iniuſtè detinere, & auferre ſunt idem in ſe. 722

Iniuria facta quomodo taxanda. 480 iniuriam factam Eccleſiæ Prælatus non poteſt remittere. 653 iniuriæ eſt ſatisfaciendum. 715

Innouatio priuilegij non inducit nouũ ius, nec præiudicat. 2275

Inobedientia contra Canones eſt periurium, mitius punitur qui contra Iudicem. 1686

Inquiſitus qui iurat dicere verum, quando ſe emendare poteſt. 1950

Inquiſitio vt fiat ſufficit fama clamoſa. 459 inquiſitio an debeat fieri propter infamiam. 877 inquiſitionis modus ſi non ſeruatur, quid agendum. 1949 inquirere quãdo non poteſt iudex, ideſt ante infamiam. 1951 inquiſitionis officium, & carceratos quomodo ſeculares tractent. 2078

Inquiſitores in quibus caſibus non debent ſe intromittere. 2068 inquiſitoris officium non ſpirat in morte concedentis. 2070 Inquiſitores quomodo exerceant ſuum officium, ſi plures, & quid poſſunt circa alios. 2071. 2072 Inquiſitor quãdo poteſt procedere contra Epiſcopos hæreticos. 2075 Inquiſitores, & eorum officiales quomodo debet exercere officiũ, & quales. 2061. 2082 Inquiſitores non procedunt contra officiales, vel Nuntios Papæ. 2686

Inſtantia Iudicis an pereat triennio. 632 inſtantia iudicij quando finitur. 735

Inſcriptio, ideſt obligare ſe ad pœnam rationis quando cogitur. 1948. 1956

Inſtrumenta quæ tenetur reus dare actori, & contra. 761 inſtrumenta publica, vel priuata quando valent, & quando proferuntur. 849 inſtrumenta non integra quomodo cognoſcuntur falſa. 853 inſtrumenta quãdo poſſunt produci. 856 inſtrumentum poteſt reprobari per teſtes, quomodo. 857 inſtrumenta modicus defectus non vitiat. 858 inſtrumenta petita à parte quare ſunt exhibenda officio Iudicis. 859 inſtrumenta imperfecta an poſſint ab alio perfici. 862

Interdicti ſpecies, & quæ in eo licent. 661 Interdicti tempore qui poteſt dicere officium, non poteſt pulſare campanas. 88 interdictum quando ligat etiam ignorantes, an excuſentur, & qui ſeruent. 99 interdicitur terra ob delictum domini. 394 interdicti cauſam dans, reſtituant damna. 480 interdictum, vnde vi, quibus datur, & in qua cauſa. 719 interdictum qua cauſa ponitur, ad quid obli-

gat,

gat;quomodo tollitur.1762 interdicto in loco qui celebrat. 2215. 2257 An interdictum qui non ſeruat,puniatur. 2240 interdictum quando alij non tenentur ſeruare.2256 interdicti tempore qui, & quomodo poſſunt diuina celebrare. 2251 interdictum quomodo ſeruandum à priuilegiatis.2290 interdictum, & ſuſpenſio non ponantur pro pecunijs exigendis. 2230 interdicti tempore quæ ſunt licita, & quibus. 2361 interdicti tempore quæ permittuntur miniſtris. 2417. 2419 interdictū quando poteſt relaxari ad cautelam. 2470 interdictum perſonarum,vel locorum an ſe extendat ad alios.2476 interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ, nec poteſt ſepelliri in ea. 2477 interdicti tempore quæ Sacramenta cōcedūtur.2459. & quæ,& quibus,& quādo. 2424 interdicti obſeruantia eſt occaſio hæreſis. 2484 interdictum qui cogit non ſeruare, excommunicatur 2486 interdictum in terris non ponendum pro re pecuniaria. 2491 interdictum generale quod dicitur. 2510

Intentio donantis,vel conſtantis ſi eſt dubia, quid agendum. 1386

Intereſſe quomodo probatur eſſe verum. 580

Interpretatio eſt facienda in benigniorem partem. 792

Intruſi puniuntur. 2240

Inueſtiens ſi quid accepit pro inueſtitura,eſt ſimoniacus. 1999

Ioannis Politiani errores condemnantur. 2085

Irregularis quis remouendus. 111 irregularis non fit celebrans in ceſſatione. 480 irregularitatem qui teſtes probant. 809 irregularis abſciſſione digitorum prohibetur à celebratione.1253. & infra. irregularitas quæ tollitur per ingreſſum Religionis. 2093 irregularis quando dicitur quis ex percuſſione pueri, qui mox moritur ex infirmitate. 2108 irregularitas incurritur ex leuiſſima cauſa, vt ſi ſtimulat equos, mouit campanam. 2116. 2117 irregularitas ex homicidio. 2102. & infra. irregularitatis cauſa debet eſſe propinqua. & non remota. 2118 irregularis an iudicandus quis in dubio. 2119 irregularitatem inducit mutilatio, & non debilitatio membri.2129 irregularis non eſt furioſus, infans, vel ob neceſſitatem occidens,2130 irregularis an ſit percuſſor, ſi percuſſor moritur poſt longum tempus. 2202 irregularis non fit,ſi ſuſpenſus, vel excommunicatus celebret in ignorantia probabili. 2215 irregularitatem non tollit Epiſcopus, nec religio. 2220 irregularitatem tollit ingreſſus Religionis. 2339 irregularis non eſt, qui celebrat in Eccleſia polluta,vel coram excommunicatis. 2478 irregularis etiam laicus debet ſe purgare. 2312

Iubilæi plenarij annus Sanctus. 100. 50. & 20. & explicatur cum dubijs. 1371. & infra.

Iudæus conuerſus non eſt reijciendus.26 Iudæos qui præfert Chriſtianis excommunicandus, quia debent ſubeſſe Chriſtianis. 797 Iudæis quando interdicitur commercium Chriſtianorum, & principes non poſſunt eos priuilegiare. 836 Iudæi quas decimas ſoluant 1465 Iudæo Chriſtianus non ſeruiat,& à Iudæo captiuus Chriſtianus quando redimitur. 2023.& infra. Iudæis Chriſtiani non cohabitent ſub excommunicatione. 2023. 2027. & infra. Iudæi non amplificent, nec de nouo conſtruant ſinagogas. 2025. & infra. Iudæi quando non debent in publicum exire. 2026. 2037 Iudæi differant in habitu à Chriſtianis. 2030 2036 Iudæi in quibus non moleſtandi. 2031 Iudæi non habeant nutrices, vel Chriſtianos ſeruientes. 2035 Iudæus ſi clericū percutit, Epiſcopus quid faciet.2036 Iudæi, vel infideles non proponantur in officijs publicis. 2038. 2040 Iudæi conuerſi non moleſtandi in bonis ſuis. 2044 Iudæizant ſi Chriſtiani, puniendi vt hæretici, & fautores. 2073 Iudæi compellantur reſtituere vſuras,& interim abſtineant Chriſtiani ab eis. 2568. 2174 Iudæi puniuntur indirectè,nec poſſunt habere ſtabilia. 2174

Iudex quando poteſt iudicare ſine coniudice.22 Iudex non poteſt eſſe,qui eſt ſeruus, vel infamis. 32 Iudices faciant.quod facit Papa. 39 Iudex agit extra locum, & cui committet ſuas vices 72 Iudex poſt ſententiam quando poteſt conferre beneficia. 81 Iudicis acta præſumuntur legitima. 127 Iudicis actus quis dicatur repentinus. 210 Iudex tranſacto termino peremptorio non ſtatim procedat. 248 Iudex dele-

delegatus quæ poteſt etiam contra impe-
dientes ſe. 348. & infra. poteſt ſubdelega-
re. 386. 389 Iudices ſi ſint plures quando
vnus poteſt definire 398. 404. 405. 406.
413. 417. 425. 430. 434 Iudex quando
deſinit eſſe Iudex. 406 Iudex elapſo ter-
mino , an poſſit expectare. 407 Iudex ec-
cleſiaſticus iudicet ante tenebras. 407 Iu-
dicem quando quis poteſt refutare ex no-
ua cauſa. 408 Iudex an exequatur ſenten-
tiam iniuſtam ſibi demandatam. 411 Iudi-
ces quæ tenentur extendere partibus. 416
Iudices quibus cauſis poſſunt recuſari 418
Iudex poſtquam renuntiauit, quando ex re-
ſcriptis non poteſt reſumere iuriſdictio-
nem, vel perdit. 421 Iudex qui non poteſt
eſſe ex impedimento. 424 Iudicis poteſtas
ſi eſt in dubio, quis cognoſcit de ea . 427
Iudices, vel Conſeruatores contra Epiſco-
pos quomodo ſe gerant. 428 Iudices ſi ſint
plures in cauſa , appellatio conſiderat di-
gniorem. 429 Iudex recuſatus , an poſſit
committere cauſam . 431 Iudex propter
amicitiam quam pœnam poteſt remittere.
446 Iudex ordinarius, vt Epiſcopus, quid
poteſt in ſua diœceſi. 459. & infra. Iudi-
ces prolongantes lites excommunicantur.
518 Iudex quando debet tranſigere , vel
componere , & eligat mitius ſemper . 541
Iudices Eccleſiaſticorum qui ſint. 614 Iu-
dex curet , vt litigantes ſeruent ſolemnita-
tes iuris. 621 Iudex quādo reijcitur ob ſi-
milem cauſam, ſic teſtis 630 637 Iudex in
die feriato, quando poteſt procedere . 633
Iudex qui fraude trahit fœminas ad teſti-
ficandum perſonaliter , eſt excommunica-
tus. 635 Iudex in quibus cauſis poteſt pro-
cedere ſimpliciter, & de plano. 638. 639
Iudex laicus iudicans clericum, vel laicum,
eſt excommunicatus. 641 Iudex, & ordi-
narius ſi recuſatur , quid agendum . 643
Iudex eccleſiaſticus in quibus poteſt ſe
immiſcere iuriſdictionem laicorum . 648.
649 Iudex eccleſiaſticus poteſt compelle-
re laicos occupantes iura eccleſiaſtica.
653 Iudex ſecularis non compellat cleri-
cum pro debitis . 659 Iudex in caſu re-
conuentionis, quid agat 664 Iudex quan-
do recuſatur legitimè. 670. 671 Iudex de
qua cauſa debet pronuntiare . 699 Iudex
vbi non eſt proditum ius, procedat ſecun-
dum æquitatem. 700 Iudex quando non
poteſt recuſari. 702 Iudices plures dati in
vna cauſa, quomodo ſe gerant. 737 Iudex
competens quis dicitur . 751 Iudex an
puniat confeſſum crimen , de quo directè
non agitur. 757 Iudex per notarium om-
nia acta iudicij notat ſub pœna. 771 Iudi-
ces primi poſſunt compelli , vt dent om-
nia acta ſecundis. 775. 787. 806 Iudices
prius tentent componere. 775 Iudex quos
mittet ad recipienda teſtimonia . 784 Iu-
dex habens ſimilem cauſam poteſt refutari,
ſicut & teſtis. 796 Iudices plures ſi dicant
an credendum. 804 Iudex meus poteſt eſſe
teſtis, & quando aduocatus tuus . 816 Iu-
dex aſſignat locum idoneum partibus. 825
Iudex poſt arbitrium imperfectum morte
arbitri vnius, quid aget . 826 Iudex in
cauſa ſpirituali , quomodo procedat . 834
Iudex quid faciet ſi allegatur decretalis, de
qua eſt dubium . 855 Iudex ex præſum-
ptione vehementiſſima poteſt ferre ſenten-
tiam. 865 Iudex in vltima die , an debeat
ferre ſententiam . 903 Iudex in cauſa ſe-
parationis matrimonij quomodo ſe gerat.
911 Iudex Eccleſiaſticus quando poteſt
cogere iudicem ſecularem ſeruare ius ca-
nonicum. 915 . 2468 Iudex quando de-
clarabit appellationem legitimam . 924
Iudex ex officio repellat excommunicati
ab actione . 929 Iudex excommunicatus
publicè quid faciet, non tenet. 929 Iudex
Eccleſiaſticus in quibus poteſt cognoſcere
de laicis, & admittat exceptionem Iudicis
laici, & cum compellit 933 Iudex iniuſtè
alium grauans eſt ſuſpenſus . 943 Iudex
Eccleſiaſticus malè iudicans eſt ſuſpenden-
dus, & punitur quando. 983 Iudex indu-
cias iuris quando poteſt breuiare 994 Iu-
dex à quo quando cognoſcit aliam cauſam
ex illatis. 995 Iudex à quo appellauit, po-
teſt alias cauſas eiuſdem iudicare . 1006
Iudex etiā ordinarius, ſi eſt ſuſpectus, quid
agendum. 1016 Iudex etiam delegatus re-
mota appellatione , ſi eſt ſuſpectus, repelli-
tur. 1025. 1039 Iudex appellationis quā-
do remittat appellantem. 1023 Iudex ap-
pellationis quando ſententiet in lite con-
tra contumacem . 1048 Iudex appellatio-
nis quæ debet iudicare. 1049 Iudex ſi tol-
lat grauamen ob quod fuit appellatum, po
teſt in principali. 1050 Iudex quos teſtes
receptos poteſt approbare . 1052 Iudex
du-

Digitized by Google

dubius quid faciet. 1058 Iudicis officium quieſcit pendente dilatione. 1059 Iudex data dilatione nihil poteſt facere interim. 1059 Iudex appellationis quomodo ſe gerat in cauſa. 1066. 1068 Iudex appellationis quæ poteſt reuocare. 1070 Iudex quando corrigit grauamen interlocutorie, licet non ſit appellatũ. 1075 Iudex quãdo dicat de confirmatione facta à Papa. 1085 Iudices delegati non accipiant decimam litis, & quæ poſſunt accipere. 1102 Iudex Eccleſiaſticus agens de diuortio, an pronuntiet de dote. 1922 Iudex procedit in crimine notorio ſine accuſatore. 1941 Iudex cogat reſtituere vſuras, non obſtante iuramento. 2169 Iudex quando quærit ſuper crimine, licet pa. tes inierint amicitiã. 2193. & infra. Iudex poteſt eſſe teſtis in his quæ fiunt coram ipſo. 2233 Iudex Eccleſiaſticus quando procedit ſine accuſatore, & teſtibus. 2344 Iudicem ſuum litigans qui inuocat, punitur. 2388 Iudex an poſſit excommunicari maiori ob participationem, & quando. 2463 Iudex an poſſit loco excommunicationis mulctare. 2467 Iudex Eccleſiaſticus in quibus poteſt compellere cenſuris Iudicem laicum. 2468 Iudex laicus captum clericum, quando ſtatim remittet. 2472 Iudex laicus quãdo poteſt capere clericum delinquentem. 2472 Iudex ex officio quæ poteſt, &c. da ſe aduocatũ de ſua familia. 492. & infra. Iudices tractantes cauſam ſanguinis in Eccleſia, vel commiſſarij excommunicantur. 1722. 1726

Iudiciarius ordo non requiritur in manifeſtis. 319 quando non ſeruandus, non obſtante iuramento. 898

Iudicium poſſeſſorium quotuplex. 710 Iudicium Eccleſiaſticum non ſæculare fiat in Eccleſia. 1706 Iudicij ordo quis eſt, quid ſignificat ſine figura, & ſtrepitu. 2080 Iudicium vt fiat, quæ requiruntur. 2503 Iudicium quomodo, & quibus pœnis faciendum. 1956

Iudicare debent alij, ſicut iudicat Papa in cauſis, qui dicitur ſecundum ius. 975

Iuramentum benignè interpretandum. 15 Iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. 95 Iuramentum ad quæ non extenditur. 237 Iuramentum qua forma faciendum, ad quæ non ſe extendit, quando non tenet. 506 Iuramentum vnius teſtis an probet. 547 Iuramentum in re metu factum, quando non tenet. 575. 576 Iuramentum qnando ſeruandum, & ad quæ extenditur. 577 Iuramentum factum contra canones non tenet, nec quando contractus non tenet. 649 Iuramentum vt laicus ſeruet, Iudex Eccleſiaſticus cogit. 660 Iuramento calumniæ quomodo iurent clerici in cauſa Eccleſiæ, & quæ in eo continentur, & quando. 633. 680 Iuramento calumniæ quis tenetur iurare cum pœna. 677. 678. & infra 681. Iuramentum calumniæ ſi remittatur, an proceſſus ſit nullus. 680 Iuramentum malitiæ quoties, & quis tenetur iurare. 682 Iurare actor quãdo non tenetur. 762 Iuramentum eſt in defectu probationis. 762 Iurans non teſtificari, poteſt cogi vt teſtificetur. 194 Iuramentum quando eſt legitima probatio. 807 Iuramentum teſtium, licet neceſſarium, quando poteſt remitti. 815 Iuramentum de non teſtificando, vel non dicendo veritatem non tenet. 821 Iuramento an admittatur periurus. 877 Iuramentum quando obligat, quomodo præſtandũ, relaxandum, quando non tenet. 879. & infra. Iurans ſoluere vſuras non peccat, ſed quid faciet. 879 Iuramentum metu extortum, & Epiſcopi, vel Prælati, an teneat. 880. 886. 893 Iuramentum poteſt commutari in melius, & ex iuſta cauſa deferi, & de cõditionato. 881 Iurantes Monachi pro re accepta pro monaſterio, & fideiuſſores quid. 887 Iuramentum debet fieri ſaluo iure canonico, vel ſuperioris. 889 Iurare non alloqui parentes, eſt peccatum, & abſoluendus. 890 Iuramentum temerariũ, vel contra ſtabilitatem profeſſionis non tenet. 891 Iuramentum fideiuſſoris tranſit ad ſucceſſores. 892 Iuramentum, quod eſt contrarium alteri iuramento licitè facto non tenet. 894 Iuramentum quomodo interpretandum, ideſt ſecundum mentem iurantis, & ad quæ ſe extendat. 894. 898 Iuramentum de re illicita, vel de re putata licita, vel illicita an ſeruandum. 896 Iuramentum factum contra ius non valet, & eſt periurium. 897. 898 Iuramentum de non denuntiando eſt illicitum. 898 Iurans dare aliquid contra ius ſoluat, & repetat. 898 Iuramentum ſimpliciter factum, in-

telligitur de rebus, quæ non ſunt contra ius. 898 Iuramentum quod debetur vni, ſi ſit alteri, an obliget. 899 Iuramentum non præiudicat matrimonio, in quo ſunt multi caſus. 901. 902 Iuramentum quas conditiones intelligitur habere. 901 Iuramenti comites, & eſt bonum, & exponitur quod amplius eſt à malo, & clerici, & monachi poſſunt. 903 Iuramentum cõtra vtilitatem Eccleſiæ eſt periurium. 904 Iuramentum factum contra id quod leges diſponunt, an obliget in conſcientia. 905 Iuramentum non eſt ſeruandum non ſeruanti fidem. 906. 907 Iuramentum poteſt obligare ex parte, non ex toto. 908 Iuramentum dubium an ſit licitum, Papa declarat 908 Iuramentum de dicenda veritate, vel calumniæ, quibus, & quando datur. 309 Iuramentum triplex, voluntarium, neceſſarium, iudiciale, & quando Iudex dat, & recuſatur 913 Iurare ſtatuta illicita, vel contra Eccleſiã non debent clerici, & ſi iurant ad quæ non extenditur. 914 Iurans ſeruare ſtatuta edita non tenetur edẽda. 914 Iuramentum eſt ſeruandum ſecundum ius canonicum, non ciuile. 915 Iurans ſtare mandatis Eccleſiæ, an poſſit appellare. 1009. 1010 Iurans aliquid cum pacto, ſi non poteſt non tenetur. 1370 Iuramento viduæ, quæ vult deponere velum conuerſionis, quando non ſtandum. 1492 Iuramentum contra matrimonium eſt illicitum. 1507 Iurans ſoluere cenſum quando non moleſtatur. 1635 Iuramentum contra Canones eſt periurium. 1637 Iuramentum patris pro filijs matrimonio dandis, ad quid obligat. 1761 Iuramentum impuberum quando non tenet. 1761 Iurans accipere vnam ex filiabus, ſi dormit cum Berta, quid aget. 1761 Iuramentum non extenditur ad illicita. 2105 Iuramentum de non repetendis vſuris quomodo ſeruandum. 2169 Iuramentum ſtatuitur in præiudicium tertij, quando. 2380 Iuramentum non eſt de ſubſtantia abſolutionis etiam ab excommunicatione. 2391 Iuratur cum abſoluitur, ad cautelam, quando. 2428 ſine eo abſolutio ab excommunicatione tenet. 2591. 2427 Iuramentum non facit plenam probationem. 585 Iuramentum non eſt dandum quando præſumitur periurium. 1115 Iuramentum quando ſe extendit ad non explicata, vel cogitata. 1146 Iuramentum quomodo intelligitur. 1635 Iuramentum nõ extenditur ad inopinatum, vel ad indigentiam populi. 1721 Iuramenti dandi in inquiſitione quæ forma, & non de occultis. 1949

Ius perditur per abuſum. 12

Iure ſuo regulariter nemo priuatur ſine cauſa. 6 Ius quando extenditur. 7 Ius primum tollitur per ſecundum, reſcriptum non. 18 Ius non acquiritur per literas monitoris, præceptoris, executoris, &c. 58 Ius ſemel amiſſum ſaltem tacitè nõ reuiuiſcit. 237. 238 Ius, & factum quomodo inter ſe comparantur. 347 Iuri ſuo quis renuntiat per contrarium factum. 403 Ius in re habet prouiſus, ius ad rem habet pręſentatus, & quid ſit plenius ius. 449 Ius præſentandi quid, & quando perditur à patronis. 462 Iura epiſcopalia, quæ poteſt exigere in ſuis eccleſijs etiam regularium, & quæ ſunt. 474 Iuſpatronatus eſt ſpeciale. 539 Ius vbi non inuenitur, ſeruetur æquitas. 541 Iura incorporalia non poſſidentur, ſed quaſi poſſidentur. 653 Iuri ſuo quando quis poteſt renuntiare. 654 Ius commune quod vni concedit, alijs non denegat, ſecus de priuilegio. 673 Iuris rigor in Eccleſijs quando non requiritur. 726 Iura ſunt prius ad abſoluendum, quam ad condemnandum. 763 Ius collationis præbendæ cadit in laicum. 816 Iura ſi ſint obſcura, quibus fauent. 853 Iuris ſcripti, & bonæ fidei actiones. 923 Iuſpatronatus quando tranſit cum vniuerſitate. 974 Iura magis ſunt prona ad liberandum, quam condemnandum. 982 Ius canonicum, & ciuile in citatione differunt. 1001 Ius beneficij acquiritur in collatione. 1197 Ius beneficij, & ſpiritualium acquiritur per ſolum conſenſum abſentis. 1207 Iuri alieno Princeps non intendit præiudicare. 1293 Iuſpatronatus deſcendit ad hæredes in ſolidum præter electionem, & poſſunt paciſci, & quid faciat Epiſcopus, quando non conueniunt. 1589. & infra. Iuſpatronatus quomodo vocetur in iure, & an poſſit emi. 1594. 1604 Iuſpatronatus quando tranſit cum vniuerſitate, & in dubio quis præſentat. 1595 Iuſpatronatus poteſt dari loco pio. 1596 Iure quando aliquid non valet,

poteſt

poteſt mutari. 1598 Iuſpatronatus non alienandum, nec grauandum. 1611 Iuris ſeueritas an ſit ſeruanda, quando peccauit multitudo in ſimonia. 1993 Iure pleno eccleſiam quis poſſidet. 2281 Iuris ſeueritati remittendum pro circumſtantijs locorum, & temporum. 2427 Iuri ſuo quãdo quis renuntiat facto ipſo. 1312 Iuſpatronatus quomodo acquiritur. 1561.1591

Iuriſdictio, quæ in actu, vel habitu, & quando eneruatur, & in dubio quis cognoſcit de iuriſdictione. 33 Iuriſdictio Epiſcopi nõ tranſit pro culpa, ſed pro negligentia. 269 Iuriſdictio delegata ad quæ extenditur. 423 Iuriſdictio prorogatur per quẽcumque actum. 440 Iuriſdictio minoris impeditur præſente maiori, & quid de æquali. 451 Iuriſdictio, vel ordinis opera, quibus committenda. 468 Iuriſdictionem qui habet habitu, & non actu, non poteſt delegare. 479 Iuriſdictio per negligentiam ad quem deuoluitur. 645 Iuriſdictio perpetuatur per citationem. 998 Iuriſdictio per ſecundum reſcriptum quando non tollitur. 1049 Iuriſdictio temporalis Principum, an pertineat ad Papam. 1896 Iuriſdictionem Epiſcopalem qui emunt, vel vendunt puniuntur. 2012. & infra. Iuriſdictionem Epiſcopalem quis habet, & quæ poteſt. 2282

Iuſtitia, vel pro gratia aliquid dare in curia Romana, cum pœnis. 2490

L

LAicus poteſt habere præbendam, non canoniam. 13 Laici non diſponunt de eccleſiaſticis rebus. 14 laicus non acquirit ius contra Eccleſiam. 158 laici quando poſſunt iudicare cauſas ſpirituales. 614 laicus quid ſpirituale poſſit poſſidere. 616 laicus poteſt renuntiare iuri ſuo, quãdo. 649 laici contra clericos quando admittuntur ad accuſandum, vel teſtificandũ. 790 laici non poſſunt præſcribere, quæ non poſſunt tenere, vt decimas. 951 laicis nulla poteſtas concedenda de rebus Eccleſiaſticis. 466. 1473 laicus an poſſit reconuenire Eccleſiaſticum coram ſuo iudice. 1609 laicus quando non poteſt accuſare clericum. 1942

Legati, & Nuntij non poſſunt impediri etiam ex conſuetudine. 98 Legatus Cardinalis non poteſt transferre Epiſcopum. 230 Legati iuriſdictio, quando ceſſat in aliqua cauſa. 148. 455. 456 Legati à latere miſſi qui dicuntur propriè, vel impropriè. 452 Legato Papæ omnes cauſæ poſſunt differri in ſua prouincia, & quæ non poteſt. 444. & infra. Legati quid poſſunt, & ſunt in triplici genere. 454 Legatus Papæ quæ poteſt, & non poteſt citare, vt ad procedendum perſonaliter, nec poteſt auferre beneficium iuris. 634 Legatus Siciliæ erat perſonalis, & non localis, id eſt perpetuus. 869 Legatus Papæ non poteſt præiudicare alteri. 1092 Legatus an poſſit conferre beneficia. 1199 Legatus an poſſit acceptare reſignationes, & conferre beneficia. 1204 Legatus in ſuis actibus dicat, poteſtate legationis, non Apoſtolica. 1212 Legati gratia conceſſa ſpirat cum legatione, niſi confirmetur, quomodo. 1212 Legatus à latere quid ſit, & poteſt abſoluere excommunicatum percuſſorem. 2396 Legatus poteſt facere conſtitutionem in prouincia, ſed non durat. 2524 Legati facta non dicuntur à Sede Apoſtolica. 1202

Lex dat formam futuris negotijs, non præteritis, nec ligat ignorantes. 6 Lex prohibens vnum, prohibet & conſequentia multa. 8 Lex noua quando reuocat veterem. 18 Lex tollens ſtatuta, non tollit pacta, & priuilegia. 203 Lex pœnalis debet extendi ad non ſimilem, & non ad ſimilem caſum. 281 Legatus ſi non eſt Cardinalis, non poteſt conferre beneficia. 489 Legem Moſaicam, & Euangelicam eſſe ſeruandam qui dicit, eſt hæreticus. 699 Legis auxilium non datur peccanti in eã, quomodo intelligitur. 2170 Leges ex cauſa Eccleſiaſtica ſunt ſeruandæ, quando non ſunt Canones. 2243 Legum quando potius verba, & mens ſunt attendenda. 2272 Legem transgreditur qui facit aliquid in fraudem legis. 2272 Legibus raro vtitur Eccleſia, ideo nõ audiendi. 2274

Leproſo clerico quando datur ſubdiaconatus cum præbenda. 1255 Lepra ſoluit ſponſalia de futuro. 1536 Leproſi poſſunt contrahere ſi volunt. 1831 Leproſi in matrimonio tenentur reddere debitum, & cohabitare quomodo 1830. Leproſi quando poſſunt habere Eccleſiam, & non ſoluere

uere decimas. 1717. 1720

Libellus accuſationis quæ debet in ſe continere. 549 Libelli oblatio eſt initium litis, & quæ debet in ſe continere, an ſit de ſubſtantia. 662. 663 Libellus quomodo componendus, & in eo quæ ponenda. 853 Libellus eſt declarandus reo, aliter appellatur. 1038

Libertatis cauſa an fauorabilis. 763 Libertas Eccleſiæ cum agitur, proceditur lite non conteſtata. 810 Liber homo non pignorandus. 1363 Libertas Eccleſiaſtica defenditur ſub excommunicatione. 2425 Libertatẽ Eccleſiæ ſtatuta offendentia, qui non delent è libris, excommunicati. 2419 Libertas Eccleſiæ offenditur per ſtatuta non recipiendi aliquem Papæ. 2528

Libertus non poteſt accuſare dominum, nec Eccleſiam ſuam cum pœna. 332 Libertus poteſt accuſare patronum. 922

Licitæ rei dans operans in caſu interficit, non eſt irregularis. 2126

Limites Eccleſiarum non præſcribuntur. 1446

Lite pendente nil tentandum. 13 Lite pendente nil innouandum, nec in poſſeſſione. 745. & infra. Lis quando eſt inter Epiſcopos, Papa determinat quid agendum. 510 Liti renuntiat, qui renuntiat inſtrumento. 523 Litis ceſſio eſt prohibita, & facta potentiori, an teneat. 596 Litis conteſtatio quomodo, & quando fit. 666 Litigare coram Papa omiſſo medio, an liceat. 704 Litigantium quando vnus poteſt agere pro alio. 730 Litigioſa res non poteſt vendi, vel diſtrahi ſub pœna. 745. 746 Lis quando dicitur pendere, & quando aliquid innouari. 751 Litis conteſtatio probatur per confeſſionem partium. 775 Lis cœpta poteſt ſuſpendi, & agi de alio. 812 Litigioſa res quæ dicitur, nec poteſt transferri in aliam perſonam. 745. 1084 Litis motæ tempus, quando dicitur eſſe. 2523

Litteras niſi prouiſi à Papa afferant, nõ recipiantur cum pœnis. 221 Litteris Epiſcopi creditur in præiudicium tertij. 241 Litteris Prælatorum creditur in præiudicium aliorum. 503 Litteræ beneficiales an valeant primæ, vel ſecundæ. 20 Litteris Apoſtolicis ſemper ſubintelligitur, ſi adſit veritas. 21 Litteræ quando ſubreptitiæ. 21 Litteræ ſecundo obtentæ à Papa, quando non habent vim. 22 Litteræ monitoriæ ius conferunt. 24 Litteræ impetratæ ſine ſpeciali mentione non valent. 27 Litteræ primæ impetratæ quando non valent 28 Litteræ eligendi Iudices incertos quando valent. 29 Litteræ Apoſtolicæ quando cenſentur ſubreptitiæ. 30 Litteræ primæ, vel ſecundæ, an teneant, debent iudices iudicare. 33 Litteræ diuerſæ ſuper eodem negotio quando non valent, & cauſam perdunt. 35 Litteras ſubreptitias impetrans, quando non iuuatur, vel ſic. 39 Litteræ ſubreptitiæ, & per eas obtenta non valent. 41 Litteræ ſi plura narrent, impetrans debet omnia probare. 44 Litteræ vt valeant, exprimant primum beneficium. 46 Litteræ impetratæ ſine ſpeciali mandato non valent. 41. 52 Litteræ primæ pro beneficio obtinendo, quando valent. 49 Litteræ impetratæ cum errore nominis, vel diœceſis, an valeant. 53 Litteræ contra aliquos de diœceſi, ad quos extenduntur. 54 Litteris Apoſtolicis, qui eis abutuntur, eis priuantur. 62 Litteræ Apoſtolicæ poſſunt partim valere, partim non. 70 Litteræ ad mouendas plures quæſtiones ſunt impetrandæ ad eoſdem Iudices. 64 Litteras Apoſtolicas habens contra aliquem, ſi ſe committit illi, non renũtiat litteris. 248 Litteris executorijs quid acquiritur. 248 Litteræ impetratæ tacita veritate quando valent. 329 Litteræ quando multiplicantur ad eoſdem Iudices, quid agendum. 385 Litteræ ſubreptitiæ non dant iuriſdictionem. 378 Litteræ primæ præſentatæ pro beneficio præualent. 395 Litteræ impetratæ ab excommunicato ad quid valent. 404 Litteræ Apoſtolicæ pro vna diœceſi, ſi hæc diuidatur in plures, quã vim habeant, & quid faciant executores. 443 Litteræ ſignatæ autentico ſigillo, habent vim inſtrumenti. 480 Litteræ ſi non faciunt mentionem de notoria ſuſpicione, habentur ſubreptitiæ. 670 Litteræ ſecundæ Papæ, ne quid immutetur, quando nil operantur. 708 Litteræ ſecundæ Papæ quando non nocent primis. 727 Litteris Epiſcopi quando creditur, vel non. 767 Litterarum Papæ verba narratiua faciant fidem quando, aliorum non. 228. 767 Litteræ Apoſtolicæ ob raſuram, quando cenſentur

ſentur falſæ. 850 Litteræ ſecundæ quando reuocant primas. 976. 1086 Litteræ impetratæ ante terminum non valent. 1039 Litteræ ſecundæ impetratæ quando non valent. 1047 Litteræ non valent, ſi non faciunt mentionem de primo beneficio. 1185 Litteræ Apoſtolicæ pro vacaturo beneficio, quomodo intelligendæ. 1285. & infra. Litteræ Apoſtolicæ à quibus accipiendæ. 2182 Litteras falſas Apoſtolicas qui non reſignat, vel lacerat, excommunicatus. 2182 Litteris falſis Papæ qui vtitur, quomodo punitur. 2233 Litterarū Papæ verba narratiua, quomodo probantur. 776.2289 Litteræ Papæ pro abſolutione ab excommunicatione, quæ debent continere. 2388 Litteræ Sedis Apoſtolicæ habent taxatam ſolutionem cum pœnis. 2489 Litteras Papæ ante coronationem factas qui impugnat, excommunicatur. 1493

Locatio cum pacto præiudiciali parochiæ, eſt nulla cum pœna. 516 Locatio nō probat poſſeſſionem, vel dominium. 853 Locatio bonorum Eccleſiaſticorum non poteſt fieri in perpetuum. 1323 Locationi prædeceſſoris, an ſtare debeat ſucceſſor. 2015

Locus ſuſpectus recuſatur. 418 Locus tutus qualis debet eſſe, alioquin poteſt appellari. 1036 Loca pia à quo, & ad quem finem ordinanda. 1572

Legata pia ſi hæres non implet, poſt annū Epiſcopus exequatur. 1398. 1403 Legata nudis verbis relicta ſunt exequēda, & quomodo intelligenda. 1399 Legatum rei alienæ non tenetur hæres ſoluere. 1400 Legata pia valent, ſi adſint duo tantum teſtes. 1406 Legatarij qui habentur, & an teneantur creditoribus. 1415 Legatum commiſſum in voluntate alterius, an teneat. 1812

M

MAniſeſtus vſurarius quis dicitur. 2177 Magiſtrum pro pueris docendis habeat Eccleſia Cathedralis, & quæ alia. 2016. & infra.

Maiori parti quando ſtandum. 162 maior eſſe præſumitur, qui non probatur eſſe minor. 768

Malitia v. g. Epiſcopi, qui reijcit præſentatum, quomodo poteſt probari. 1617

Maleficium poſt trtennium, an ſoluat matrimonium. 1876

Mancipia Eccleſiæ, an poſſint fieri ſerui ſæcularium. 1353

Mandato generali derogatur per ſpeciale. 20

Mandatum vt inquiratur de duobus alternatiuè, ſufficit de vno. 23 mandati forma eſt ſeruanda in negotio. 41 mandatum vt perſonaliter exequatur, quando poteſt per alium. 41 mandatum vt exequatur, quomodo debet conſtare de poteſtate. 414 mandatum tacite ad quæ ſe extendit. 415 mandato ſuo Papa non intendit præiudicare. 470 mandatum procuratoris tria debet habere, an poſſit probari. 545 mandatum accipere non eſt vti mandato, vel iuriſdictione. 562 mandatum ſpeciale in quibus caſibus requiritur. 563. 588 mandata Papæ circa beneficia conferenda, quomodo intelligenda. 1199. & infra. mandatum Legati confirmatum à Papa cenſetur Apoſtolicum. 1212 mandata Papæ non debent extendi ad alios caſus, niſi ad expreſſos. 1217 mandati cauſa ceſſante, ceſſat mandatum. 1220 mandatum Papæ de prouidendo de beneficio, quantum ſe extendit. 1231 mandans percuti clericum eſt excommunicatus: & quid ſi reuocauit mandatum. 2381 mandans percuti, reuocato mandato, an ſit excommunicatus. 2483 mandatum ſuperioris quando non neceſſario adimplendum. 1157

Manuum iniectio violenta quæ dicitur, vt faciat excommunicatum, & quis abſoluit. 2337. & infra.

Marchiæ Anconitanæ qui offendunt, excommunicantur. 2349

Matrix Eccleſia poteſt agere de iure aliarum, & habere decimas. 944

Maritus diſſipator non expendat bona vxoris. 93 maritus quomodo, & apud quem poteſt accuſare vxorem de adulterio 549 maritus adulterus quando fieri poteſt ſacerdos, vel profeſſus. 1537 maritus non diu, ſed quantum poteſt abeſſe ab vxore. 1830. 1831 maritus qui facit adulterare coniugem, non poteſt ei obijcere. 1855 maritus ſi pauper, quam cautionem dabit pro dote. 1926 maritus celans adulterium vxoris, peccat mortaliter, & ſi cohabitat eſt

eſt reus. 2139 maritus an ſit dominus fructuum, emolumenti dotalium. 2172

Matrimonium impedit ſolus denuntians, & quis poteſt. 1797 matrimonium ſi contrahatur cum duobus, quid agendum. 1823. 1824. & infra. matrimonium fauorabile. 347 matrimonio illicitè coniuncti, ſunt excommunicandi. 464 matrimonium contrahens ſit in libertate. 554 matrimonium per procuratorem quomodo contrahendũ, vel non. 568 matrimonium metu factum, an teneat, an ſoluatur voto. 574 matrimonij in fauorem auditur contumax, & ſententia non tranſit in rem iudicatam. 585 matrimonialis cauſa in quibus eſt priuilegiata. 669 matrimonio in carnali, vel ſpirituali quando agendum. 672 maritus ſi excipit de conſanguinitate, eſt prius audiendus quam vxor. 691 matrimonium an ſit nullum ſi agatur, prius reſtituatur vir vxori. 714. 717 matrimonium in caſu impotentiæ quando eſt fauorabile. 764 matrimonio in contrahendo, & probato impedimento, an teſtes contrarij ſint admittendi. 766 matrimonio in ſeparando ſi matronæ dicunt eſſe virginem, poſſunt reprobari. 774 matrimonio in ſeparando, qui, & quot teſtes admittuntur. 78. 802 matrimonium vt ſeparetur, vel non contrahatur, an ſint ſatis teſtes de auditu, & fama. 803 matrimonio ſeparato, ſi deinde teſtes dicant ſe corruptos falſum dixiſſe, quid agendum. 785 matrimonium quando eſt lis an valeat, quando eſt ſeparandum, & an dicto vnius. 798. 800 matrimoniali in cauſa ſententia non ſcripta valet, & quomodo probetur. 819. 820 matrimonij impedimenta quomodo probanda. 823 matrimonium ſi eſt dubiũ, quomodo probetur, & ſtet pro inſtrumento. 874. 875. 876 matrimonio coniuncti ſi ſeparentur cum iuramento, vt poſſint mox redire, vel alia iuſta cauſa. 901. 902 matrimonio coniuncti quando poſſunt ordinari, & habere beneficia. 1124. & infra. matrimonium qui vult probare non eſſe legitimum, quando non auditur, 1491 matrimonium ſeparantes, & tranſeuntes ad ſecundam, cogantur ad primam. 1507 matrimonium ratum, & non conſumatum, ſoluitur per ingreſſum religionis, & quomodo conſumatum non. 1524. 1529 matrimonium quando ex iuſta cauſa diſſoluitur, ſunt reſtituenda accepta. 1529 matrimonium poteſt contrahi per nuncium, & ratum ſolum per profeſſionem, non per hæreſim ſoluitur, ſed ſi infidelium cum contumelia creatoris ſecus. 1536 matrimonij impedimentum criminis eſt mors vtroque machinante, & fidès, & copula, etiam ſi mortuus ſit infidelis. 1545. 1822 matrimonium à quo inſtitutum, & quando inſeparabile, & Papa in quo diſpenſat. 1557 matrimonium facit ſolus conſenſus, & ſic intentio ſpectanda, non verba. 1752 matrimonium factum non ſecundum leges, & conſuetudines loci valet. 1752 matrimonium quæ vis annullat. 1757 matrimonium contrahentes, quę debent habere, ſi non intellexerunt verba, quid faciat Iudex. 1758 matrimonium contrahendum quando impeditur dicto vnius, vel fama. 1763 matrimonium fictum vi non tenet 1764 matrimonium cum ſecundo, ſi primus eſt mortuus, tenet. 1764 matrimonium de præſenti præfertur ſponſalibus de futuro. 1766 matrimonium iurans contrahere ſi non vult, an cogendus. 1753. 1768 matrimonium primi lite pendente, ſi contrahit cum ſecundo, quid agendum. 1769 matrimonium poteſt contrahere, qui non prohibetur, vt mutus, & ſurdus. 1774 matrimonium aliquando contrahitur ſine verbis. 1776 matrimonium cum dolo verbis æquiuocis, vel cum proteſtatione. 1777 matrimonium an impediat ſola fama, vel vnus teſtis, & Iudex quid faciat. 1778 matrimonio non conſenſiſſe niſi vi, ſi mulier vult probare, an audienda. 1779 matrimonium filij vocati à patre, an teneat. 1785 matrimonio puberes qui dicuntur apti, nec conſiderantur anni. 1787 matrimonium, & ſponſalia qui accuſare non poſſunt. 1797 matrimonium contractum non in ætate dicuntur ſponſalia. 1798. 1799 matrimonia clandeſtina prohibita, & qui interſunt puniuntur. 1781. 1802 matrimonij in cauſa ſi appellatur ad Papam, quid agendum. 1806 matrimonium ſub conditione, ſi meus pater voluerit, an teneat, & quando. 1812 matrimonium ſub conditione contra ſubſtantiam non tenet, cum turpi, vel impoſſibili tenet. 1814 matrimonium dirimit fides, & co-

& copula, etiam machinatio vtriuſque. 1822. 1824. 1827 matrimonium cum coniugato, ſi prima moritur, & cum ſeruo ſi manumittitur, quando tenet. 1822 matrimonium dirimit copula, & machinatio vnius. 1827 matrimonium tenet, ſi viuente prima datur fides, vel contrahit cum ea ſine copula, & eam prorſus ducit. 1829 matrimonium contrahens ignoranter cum ancilla, quando eam dimittere poteſt. 1834 1836. matrimonium liberæ ignorantis cũ ſeruo quando tenet. 1835 matrimonium liberi cum ſerua facta libera, & manumiſſa. 1836 matrimonium an ſeparetur per dictum vnius, vel plurium. 1852. 1894 matrimonio in diſſoluendo ſententia non tranſit in rem iudicatam. 963. 967 matrimonium de præſenti contractum ſeparatur per conſanguinitatem. 1861. & infra. matrimoniales cauſæ à quo ſunt tractandæ, nec poſſunt compromitti. 1861 matrimonium contrahentes conſanguineis, affines, religioſi, in ſacris ſunt excomunicati. 1869 matrimonium quomodo probatur fuiſſe legitimum, & de filijs. 1900 matrimonium infidelium quando ſoluitur, & fidelium ſi vnus ſit hæreticus. 1917 matrimonium gentilium in gradu prohibito, ſi conuertitur. 1918 matrimonio ſoluti donata, quando repoſcuntur. 1924 matrimonium ſecundum contrahens, quando redit, & non petit debitum. 1929 matrimonium impediunt, & non dirimunt lex, crimina. 2352

Medicus quando poteſt ordinari. 293 medicus ante omnia moneat de confeſſione, nec vtatur nociuis animæ. 2363

Meliorationes ſunt meliorantis dum viuit. 1395

Mendicantes non ſe inuicem iniurijs afficiãt. 639 mendicantes, & parochi concordentur, & faciant multa. 519 mendicantes qui ſunt extinguendi. 1579 mendicantes tranſeuntes ad non mendicantes, quæ non poſſunt habere. 1519. 1521

Meretricem ducere eſt opus bonum, ſed ſi nõ vult continere, non eſt tenenda. 1771

Metropolitanus ante pallium quæ poteſt. 109. 115. 135 Metropolitanus quæ poteſt in ſubiectos ſuffraganeorum, an viſitare. 259 Metropolitanus quando poteſt corrigere Canonicos ſuffraganei. 471

Metu facta quando non tenent. 571. & infra. metus qui annullat profeſſionem, vel matrimonium quomodo probatur. 574 metu tradita etiam cum iuramento, quando poſſunt repeti. 575 metus qualis dicitur eſſe, & quando excuſat. 577. 579. metu iuramentum factum, an obliget. 880. 886. 893 metu iuſto impeditus ne appellet, quid faciet. 1063 metus minor cadens in puellam. 1765 metus quis excuſat. 1766 metus leuis quando excuſat, & in quibus. 1821

Minor in contractu non ſolemni, vel læſus, quomodo iuuatur. 589

Minima cauſa eſt duorum aureorum, & licet appellare. 1000

Miniſterium habens non poteſt ſubdelegare. 426

Mitris qualibus debent vti Prælati in varijs locis. 2285

Miſſam celebrans beneficiarius, quando poteſt accipere ſtipendium. 1162 Miſſa qua hora eſt dicenda. 1678 Miſſam ſæpius dicere quando quis poteſt in vna die, & quomodo. 1680. 1682 Miſſam temporis, vel ſemper votiuam laici audiant. 1679 in Miſſis votiuis, vt duplex, non dicitur Gloria, nec Credo, ſed Præfatio. 1681 Miſſæ ſacrificium cum eleuatur, inclinari debent reuerenter. 1689 Miſſam dici eſt melius celebrare quam aliam. 1689 Miſſam qui dicit, apponat plus vini, quam aquæ. 1690 Miſſa incepta quando relinquenda præſente excommunicato. 1486

Moderare clerum intelligitur minuendo, non augendo. 2526

Modicum an det actionem. 979

Monetam falſantis, & complicis cum pœna. 896

Monachus qui non eſt, non poteſt ſimul fieri Monachus, & Abbas. 142 Monachi poſſunt habere parochias. 944 Monachus ferens habitum ſuum ſub clericali, dicitur apoſtata. 1111 Monachi de quibus terris debent decimas ſoluere. 1453 Monachum creare quando poteſt conuentus ſolus. 1518 Monachus, vel regularis an poſſint fieri Parochi. 1560. 1563. 1584 Monachi nigri quæ debent obſeruare. 1568 Monachis dãtur multæ regulæ, & præcepta ſeruanda. 1584 Monachi quando non habeant curam populorum. 1584. 1560 Mona-

nachi malè viuētes,& incorrigibiles expellendi. 1745 Monachi, & fratres pro eodem ſumuntur. 25 o Monachorum nomine veniunt religioſi. 2381. 2425 Monachus poteſt accuſare Abbatem expenſis monaſterij, & alios. 1943
Monaſterium quando ſuccedit vt hæres in bonis defuncti. 768 monaſteria an debeant ſoluere procurationes. 1636. 1646
Monialis vt eligat, vel eligatur, quæ requiruntur. 206 Moniales non ſunt vocandæ a clauſura ad iudicium. 635 Moniales non egrediantur, & earum monaſteria quis poteſt ingredi. 1567 Monialis poteſt habere vſufructum rerum ſuarum pro victu. 1821 Moniales infamatæ de libidine quomodo ſe purgabunt. 2301 Moniales ſi ſe percutiant, abſoluit Epiſcopus. 2409
Monitiones pro excommunicatione quomodo faciendæ. 2469
Motuproprio Papæ quomodo probetur, & ad quid valet. 1213
Mortuus dicitur abeſſe, & an ſpiret commiſſa poteſtas. 433 mortuo delegante, & vno Iudice, quando alter proſequitur cauſam. 454 mortis articulo, vel periculo quilibet abſoluit. 469 mortuoria, & quarta ſoluantur ſecundum conſuetudinem. 1430 mortuorum pro exequijs ſi quid ſoluatur, an ſimonia. 1992 morte extinguuntur crimina, ſed non bona, contra quem poteſt agi. 2404
Mulier poteſt eſſe procuratrix. 1087 mulier nubens plebeio perdit dignitatem. 1438 mulieres non ſumant habitum biguitarū. 1380 mulieres beguinæ quæ permittuntur. 1583 mulier vndecim annorum quādo eſt apta ad matrimonium. 1772 mulier nubens intra annum luctus non eſt infamis, nec perdet data. 1931 mulieri grauidæ ex adulterio, vel quæ ſupponat partum, quando non neganda pœnitentia. 2339 mulier multa non poteſt, vt prædicare, ſacra tangere, iudicare, &c. 2360 mulier occidens filium quomodo punitur. 2098
Multitudo ſi peccat, quomodo puniendus, & quis dicitur multitudo. 2250
Mundities in rebus ſacris præcipitur. 1706
Muſica laſciua non ſit in ſacris, ſub ſuſpenſione. 1112
Mutuans nauiganti ſi aſſecurat, & ideo plus accipit, eſt vſura. 2175

N

Natus ex ſeruo & libera eſt liber, & poteſt ordinari. 337
Natiuitas Chriſti ſi venit feria ſexta, conceduntur carnes, niſi ſit votum. 1714
Nauigantes, vel naufragos qui offendunt, puniuntur. 2146
Negatiuæ directè an probentur. 137 negatiua poſitio quæ non poteſt probari, an ſit admittenda. 759 negatiuam qui vult probare reijcitur. 698 negatiua falſitas indirectè vt probat. 771 negatiuam quando poteſt quis probare. 1411
Negotia quo ordine expedienda. 41 negotiari an poſſint clerici, vel monachi ob neceſſitatem. 1744
Negligentia quando aufert vim litterarum. 31 negligentia æquiparatur ſtudio, & incuriæ. 2357
Nepotes presbyterorum non poſſunt habere eaſdem eccleſias deſcendentes. 320
Nequiuerit, intelligitur de impotentia iuris, & non voluntatis. 32
Nobilis minus punitur, & in beneficijs eſt præferendus. 2340
Nominatio non dat ius. 132 non parit ius nominatio, nec impedit ſequentem electionem. 1012
Notarij ſalarium limitandum. 47 Notarij libello plus creditur, quam ſcripturæ Epiſcopi quando. 771
Nouale quid ſignificet. 2494. 2514. 2528
Nouitium religionis qui percutit, eſt excommunicatus. 2461
Notorius iure quis dicitur. 280
Notorijs in delictis, vel cōtra regularē diſciplinam non admittitur appellatio. 1021 notorium occultum, fama manifeſtum, quid ſit. 1119 notorium an ſit probandum. 1120
Notum longinquis præſumitur notum vicinis. 871
Numerus qui requiritur pro Collegio, congregatione, populo, turba. 105
Numerus certus clericorum non minuendus. 1260
Nuptiæ quo tempore prohibentur. 689. nuptias ſecundas benedicens, ſuſpenditur. 1928. & infra.

Obe-

O

Obedientiam quis debet ſpondere. 446 obediendum eſt Prælatis in dubijs 634 obedientia quæ debetur Prælato, non præſcribitur, & quando ei non eſt obediendũ. 946 obedientiam contra Prælatum non poteſt ſubditus præſcribere. 2286

Obedire qui non vult Canonibus Apoſtolicis, eſt infamis. 498 obedire Ordinario qui ſeruit Regi quãdo tenetur. 1008 obedire ſuperioribus in quibus non debent. 2227 2229

Oblationis nomen quæ comprehendit. 2522

Obligatus alicui qui ſit hæreticus, liberatur. 2060

Obtenta per importunitatem, quando non tenent. 24

Occidens ne fugiat cum dedecore, vel inuaſorem patris, an ſit irregularis. 2130 occidens presbyterum quomodo punitur. 2329 occidens Prælatum ſuum, vel Epiſcopum quomodo punitur. 2337

Occidens presbyterum quomodo punitur. 2352

Oculi macula an impediat ordines. 340

Occultus etiam eſt diſpenſandus. 280 occulta non quærenda, ſi teſtes deponunt non agendum. 1949 occultè ſi afferatur libellus continens crimen, non eſt procedendum. 1953

Occupantes bona Eccleſiarum vacantium puniuntur. 177

Occupans locum poſſeſſionis eſt cogendus dimittere. 713

Officium Iudicis quando expoſcitur pro cõteſtatione litis. 495

Officia duo in eadem cauſa nemo poteſt habere. 782 Officium diuinum quando dicunt Cardinales, & Pontifices, idem dicant eorum commenſales, etiam ſi ſint monachi, vel regulares. 1693 Officium clericale dicat monachus Prælatus eccleſiæ ſæcularis. 1695

Officialis Epiſcopi cum commiſſione generali quæ non poteſt. 381 officialis Epiſcopi ſi recuſetur, & non eſt delegatus. 430. 431

Oleum non conſecratum poteſt apponi oleo conſecrato, ſic pannus non benedictus veſtibus ſacris. 1659

Opinio propria non præferenda decretis Patrum. 9 opiniones Doctorum quando probabiles. 74

Optio præbendarum quando habet locũ. 98

Orantes quando dicimus vt oratio proſit ſatis, quomodo intelligitur. 1683

Oratoria non debent ſoluere procurationes. 1649

Ordinarius, quo ordine exequatur litteras præſentatas à delegatis. 43 Ordinarij conſenſus ſubſequentia an corroboret. 40 Ordinarius non debet reſiſtere delegato, ſed rogare. 391 Ordinarius cum abſoluto à Papa, & excommunicato à ſe, quid agat. 463 Ordinarius ſuppleat negligentiam Prælati. 464 Ordinarius quãdo eſt prior, vel maior alijs. 494 Ordinarij mittant ſuos ſubditos ad Iudices, vbi delinquerunt. 2144 Ordinarij non procedant cenſuris, & pœnis contra officiales Papæ, & alios. 2297 Ordinarius ſub pœna, &c. quærat de titulo incompatibilium beneficiorum. 491

Ordinem non habens, ſi exercet actum Ordinis, v.g. baptizando punitur. 2217 ordinatus per ſaltum punitur. 2219 ordinatus ante ætatem eſt ſuſpendendus, & ſi coacte, ordo non tenet, an poſſit contrahere. 2219 ordinatus furtiuè quomodo punitur. 2220 ordines minores poſſunt conferri omnes in vno die. 2221 ordines ſacros ſimul qui ſuſcipit, punitur. 2222 ordinetur vt infamatus de natalibus, purgetur prius. 2312 ordinantes percuſſores clericorum ſunt ſuſpenſi, & non diſpenſantur. 2408 ordinatis ſine titulo quando Epiſcopus det vnde viuat. 1153 ordinatis ſine titulo ordinans, vel ſucceſſor, vel examinator prouideat. 1167 ordinatus ad patrimonium nõ diſcedat, nec vendat. 1174 ordinatus ad titulum Eccleſiæ iuriſpatronatus an præiudicet patrono. 1618 ordines non ſumens intra tempus electus. 111 ordines minores, & conſecratio virginum poſſunt dari in die Dominico, & quomodo, ſed Subdiaconatus nonniſi à Papa, & fieri nonniſi in Sabato Pentecoſtes. 264. 266 ordines ſacros dare extra tempora incurritur ſuſpenſio, & quando excommunicatur. 265 ordinatus, & ordinans extra tempora ſuſpenduntur, & quis diſpenſat. 271. 279 ordinentur Græci non à Latinis, & nec è contra. 272. 274 ordinatus Subdiaconus à

Papa

Papa non poteſt ab alio ordinari. 275 ordinis collatio poteſt delegari. 275 ordines ſacri non poſſunt vno, vel duobus continuis diebus dari, & eſt ſuſpenſio. 276. 278 ordinatio quæ non poteſt fieri in Sabato, perficiatur in Dominico. 276. ordines ſinguli quo die ſint dandi. 276 ordinans puerum ante ætatem ſuſpenditur cũ ordinato. Epiſcopus prouideat ordinato de beneficio. 277 ordinans ſcienter alienos ſuſpenditur, & ordinati cum pœnis. 281 282 ordinari qui tenentur, ne perdãt dignitatem. 287 ordinandus nullus contra conſcientiam. 293 ordinatum in ſacris ſine titulo, Epiſcopus prouideat de beneficio. 299. 314 ordinans contra ordinatum an poſſit excipere. 299 ordinans inſtruat ordinandum in ſacris circa quæ, & ſub pœna. 300 ordinandus beneficiarius ſub pœnis quando. 304 ordinatus ſine manuum impoſitione non miniſtret. 307. 309 ordinari qui non poteſt, nec habere beneficium. 342 ordinandus debet manifeſtare ſuos defectus. 241 ordinari non poſſunt mariti repudiatorum. 344 ordinatus Subdiaconus à Papa eſt ſub Epiſcopo, ſed præfertur alijs, an poſſit deponi. 500 ordine qui eſt maior, præfertur alijs, licet ſit minor tempore. 508 ordinari quando poſſunt coniugati. 1124 ordinati Latini tenentur ad continentium ex voto. 1128 ordinari quis poteſt ad titulum patrimonij, & gaudet priuilegio. 1151 ordines ſacri, vel minores quo tempore dantur. 1198 ordinans alienum ſine titulo, quando tenetur alere, & quando Ordinarius. 1227 ordinans quando non tenetur quærere an ſint idonei 1227 ordinari an poſſit coniugatus, & fieri Epiſcopus. 1527. & infra. ordo ſacer impedit matrimoniũ ſubſequens non diſſoluit contractum. 1558 ordinatus in Subdiaconatu ſi vulnerat, & contrahit quid agendum. 1815. 1816 ordinatione pro facienda dare, vel accipere aliquid eſt ſimonia. 1964 ordinatus à ſimoniaco etiam ignoranter, eſt ſuſpenſus. 1998 ordinans, & ordinatus, cum pacto non petendi alimenta, puniuntur. 2008 ordinandi non ſunt originarij, & arreptitij etiã ſi ſint liberi. 2014 ordinatus a ſchiſmatico quomodo punitur, & quis diſpenſat. 2088 ordinatus in apoſtaſia, vt celebret quis diſpenſat. 2097

Ordo iuris ſi non ſeruatur, iniuſtè quis deponitur. 1954 ordinari non debet regularis ſine licentia ſuperioris. 268 ordinatus a non ſuo eſt ſuſpenſus. 274 ordinatus in ſacris, etiam ſi ſit filius ſacerdotis, non ſit ſine beneficio. 315

Originarij quomodo ſunt liberi. 2014

Ornamenta Eccleſiaſtica defectu perſonæ non polluuntur. 308

P

PActa nuda ſunt ſeruanda, & obligant, de quibus multa. 520. & infra. pacta ſubditorum quæ non valent, ſolidantur conſenſu ſuperiorum. 521 pacta facta quæ dicuntur nulla, vel non obligare. 527. & infra.

Pallium accipiens quæ iurat. 108 Pallio Archiepiſcopus quando, & vbi poteſt vti, ſic Papa. 229. & infra. pallium perſonam tranſit, & cũm eodem ſepelitur. 230 pallij ſuſceptio quæ confert Archiepiſcopo. 231 pallium eſt beneficium partim perſonale, partim locale. 233 pallij traditio quomodo poteſt impediri. 235

Papa quando ſibi ſeruat, alijs negat, & contra. 2182 Papæ officium, vel beneficium qui maledicit punitur. 2205 papa non admittit friuolas exceptiones. 1185 papa quando diſpenſat cum habente vnum, intelligitur ſine cura, quando cum habente plura, intelligitur de duobus. 1209 papa in quibus non poteſt diſpenſare, vt in paupertate profeſſi. 1271 papa an diſpenſet in iure diuino, vel naturali, vt in decimis. 1472 papa non poteſt diſpenſare in ſolemni paupertate, caſtitate, & alijs. 1564 papa an habeat iuriſdictionem temporalẽ in toto orbe 1902 papa quæ ſibi reſeruare, & non poteſt Epiſcopus. 2230 papa eſt ſuper omnes patriarchas, cui deferendum. 2269 papa communicans cum excommunicato non cenſetur abſoluere, idem ſi nominat cum dignitate, nihil dat. 2488 papæ indultum vt lapſus temporis non noceat, quomodo intelligitur. 2521 papa per mãdatum non intendit alicui, vt Epiſcopo, præiudicare. 1215 papa non eſt dominus omnium temporalium. 104 papa cũ prædeceſſoribus cenſetur eadem perſona, ideo

dero-

derogat. in prooemio. Papa in ſcrinio ſui pectoris habet iura. 18 papa quomodo eligendus cum pœnis. 119. 168 papa ſolus conſecratur ante hymnũ angelicum, & an per alium. 132 papa non vult euertere vnico verbo iura. 162 papa quomodo eligendus ſede vacante, & quæ non vacent. 212 papa ſolus, & non alius quæ poteſt circa Epiſcopos. 225.226. 227. 228 papa poteſt renuntiare papatum ex iuſta cauſa, qui vacaret. 251 papa inſufficiens non poteſt deponi,hæreticus poteſt. 251 papa debet iudicare de omni crimine,ſed non turbare iura aliorum. 617. 625 papa terminat cauſas grauiores, 673 papa non intendit reuocare legitimè factum, vel ius alicuius 708 papa an poſſit procedere contra aliquem omiſſa citatione. 738 papa quando renocat quæ fecit. 743 papa ſi dixit,reſeruans nobis,morte eius extinguitur, Sedis Apoſtolicæ, non. 776 papæ litteris creditur ſine probatione. 804 papa quando poteſt abſoluere, vel diſpenſare in iuramento, vel voto. 896 papæ ſententia facit ius quoad omnes. 975 papa poteſt deponere Imperatorem cum cauſa. 984 papa quando reuocat ad ſe cauſam, annullat proceſſus. 1046 papæ familiares accipiunt fructus non diſtributiones. 1147 papæ in ſeruitio quis dicitur. 1151

Parentes quando poſſunt eſſe teſtes in cauſa matrimonij. 798 parentes pro filio religioſo quando poſſunt reclamare. 1490

Parifijs cauſæ pecuniariæ apud quem tractandæ. 648

Parochianus cuius habetur,qui habet domum in duabus parochijs. 1677

Parochus eligendus,quæ debet habere, & ordinetur intra annum, & reſideat. 178.186 parochus eligendus debet eſſe in aliquo ordine. 178 parochus an poſſit eligi, qui eſt in minoribus. 197 parochus ſi non ordinatur,quando priuatur parochia. 198 parochus habeat clericum,& ad quæ tenetur. 1095 parochi à regularibus præſentati, in quibus obediant Epiſcopo. 1182 parochi ſi Romæ ſede vacante moriuntur, Epiſcopus confert. 1225 parochus ad Miſſam quando non admittit alienum parochianum. 1446 parochus non poteſt aliquid accipere pro benedictione nuptiarum, & exequijs mortuorum. 1992, 2003

Parochia in quo caſu, & quomodo poteſt commendari. 179 parochia poteſt dari in titulum non ſacerdoti, ſed non in commendam. 179 parochiæ, vel earum reditus quomodo poſſunt diuidi. 1161 parochiæ quando inſeruiendum per ſeipſum, vel quæ portio danda Vicario. 1181 parochia quando habet ſimplex beneficium, & competibile cum dignitate. 1196 parochiæ prouiſus,quæ habere debet. 1198 parochianus an quis fiat ex ſola mora, vt ſcholaris. 1438

Partus ſequitur ventrem, aliquando patrem. 1835

Paſchæ tempore non genuflectitur. 688

Pater detinens vxores filiorum quando eſt compellendus. 1762 patris nomine qui venit. 2495

Patriarchæ qui non eliguntur ſine Sede Apoſtolica. 223

Patronus an poſſit ſecundum præſentare. 102 patrono quis præſentandus. 132 patroni tempore vacationis quidnam poſſint vt in fructibus. 177 patronus quod onus poteſt imponere in principio. 173 patronus quando poteſt compelli a Papa. 1185 patronus non poteſt promittere beneficiũ vacaturum. 1282 patronus conſentiens in donatione Eccleſiæ an det iuspatronatus. 1387 patroni ſi non conueniant,Epiſcopus quomodo prouideat Eccleſiæ. 1560. 1589. & infra. Patroni laici in quibus non poſſunt ſe miſcere ſub excommunicatione. 1592.1599 patroni circa eccleſias quid poſſint, vel non. 1597. & infra. patroni ſine licentia non poteſt occupari eccleſia. 1602 patroni poſſunt præſentare filios, vel vnum ex ipſis, nemo ſeipſum. 1603 patronus laicus poteſt variare in repræſentando, eccleſiaſticus non. 1612. 1616 patroni ſi litigent, quando Epiſcopus ordinat Eccleſiam. 1610. 1615 patroni non interſint electioni, & ſi pauperes ſint, alantur. 1613 patronus non poteſt concedere eccleſiam,ſed præſentare. 1619 patronus laicus poteſt dare ſuum iuspatronatus loco pio, & currunt ſex menſes. 1620 patronus quas præeminentias habeat in Eccleſia ſui iuris. 1620 patroni ſi ſint multi, poſſunt conuenire, & quando multorum eſt vna vox. 1622 patronus initio poteſt imponere cenſum, poſtea non.

Digitized by Google

non. 1625.1638 patroni imponentes nouum cenſum, & cogentes, qnomodo puniuntur. 1637 patroni domini non accipiant plus iuris, nec occidant clericos ſub pœna. 2339

Pauperes ſi inſtituantur, qui intelliguntur. 1416 paupertas religioſorum vt ſint franchi, quomodo intelligitur. 2529 pauperes Chriſti, & Apoſtolorum qualis. 2538

Peccatum Epiſcopi, vel exiſtentis in dignitate eſt grauius, vt periurium. 890 peccatum originale remittitur ſine conſenſu, actuale non, ſed non originale ſine actuali. 1697 peccata publica non occulta corrigenda. 2351

Pecunias in conquirendis exceſſibus, quando Iudices non accipiant. 2330

Pedagia noua imponens quando eſt excommunicatus. 1632

Penſio habita, quia renuntiauit primis, eſt explicanda in ſecundis, & in futurum eſt prohibita. 50

Penſionem non poteſt imponere, vel augere Epiſcopus. 263 penſio antiqua in beneficio poſita quando non eſt augenda ſub pœna. 525 penſionem qui non ſoluit in biennio, perdit rem. 888 penſionis ſolutio non probat poſſeſſionem, vel dominium. 974 penſionarius ferat habitum, & tonſuram. 2111 penſionem nullus poteſt conferre niſi papa. 1181 penſio non eſt titulus, & poteſt dari laico. 1194 poſſeſſionẽ nemo poteſt accipere è ſeipſo. 1208 penſio quando, & à quo poteſt imponi. 1630

Percuſſores clericorum ſi appellant, quando non audiantur; ſed declarandi excommunicati. 1002 percutere mandans, & prohibens occidi, ſi occidatur fit irregularis. 2129 percutiens clericum punitur. 2240

Peregrini clerici non probent per iuramentum, vel teſtes, ſed per inditia, vel ſigilla. 353 peregrinus clericus ſine dimiſſorialibus poteſt probare per teſtes, vel litteras, vt celebret in ſecreto. 354

Peregrinantes ad Sedem Apoſtolicam ſunt ſecuri in rebus, & perſonis. 1083

Per me ſi non ſtetit, mihi non imputatur. 739

Permutationem qui probat, non probat dominium. 923

Periurus repellitur ab obtento beneficio. 24 periurus in iure dicitur, qui eſt varius ſuo dicto. 278 periurus quis ſit, vel dicatur, & perdit Eccleſiam ſibi commiſſam. 588. 889.895

Perſonas miſerabiles defendit Eccleſia. 1626

Perſonaliter comparere citatus quis tenetur. 510 perſonaliter comparere quis, quando poteſt iuberi. 546 perſonaliter quis tenetur rem proponere. 626 vel non comparere. 634

Perſonatus non eſt dignitas. 742

Petens pluſquam ſibi debetur, punitur. 674

Petens rem, ſi ſuccũbit vna cauſa, petat eandem rem alia cauſa. 703

Petri, & Pauli mors. 181

Pignorans agrum cum iuramento non petendi fructus, quid faciet. 785 pignoris fructus cui dandi. 909 pignoris fructus quando non computandi in ſortem. 1362 pignorare non licet res Eccleſiæ laicis, niſi. 1364. & infra. pignus poteſt creditor alteri pignorarè. 1369 pignoris fructus ſunt computandi in ſortem. 217.2157.2176

Pœna non trahitur ad gratiam. 226 pœna quando eſt arbitraria. 730 pœna pecuniaria, vel corporali quis maiori puniendus. 890 Pœna eccleſiaſtica, quibus, ob quam cauſam, & à quo imponenda. 1311 pœna poſita in ſponſalibus non tenet, arra tenet. 1280 pœna contractus ſi ab vtraque parte contrauenitur, fit compenſatio. 2334 pœna tota an ſit ſoluenda quando condemnatus ſub pœna ſoluit partem debiti. 2330

Pœnalis ſtipulatio quando committitur. 198 pœnale ſtatutum quando extenditur ad alium caſum. 1238

Pœnitere licet re integra. 249 ad pœnitentiam debitam ſunt multa conſideranda. 2107 pœnitentia, & ſepultura quando eſt neganda delinquentibus. 2145 pœnitentia publica non im ponenda clerico. 2351 pœnitentiam vt iniungat diſcretus Sacerdos, quæ debet conſiderare. 2358

Polluatur vt Eccleſia, qualis debet eſſe effuſio ſanguinis, vel ſeminis. 1677 polluens ſponſam ſeptem annorum impeditur, &c. 1856

Pontificis nomine non venit Epiſcopus non conſecratus. 1693

Populus pro vniuerſitate poteſt teſtificari. 788

Portio canonica quãdo debetur Eccleſiæ, vel Epiſcopo. 1410. 1415

Poſ-

Digitized by Google

Poſſeſſor verus qui fit per annum, quomodo interrumpitur, vel repetitur. 469 poſſeſſor quando non dicitur poſſidere, & continuare, & eiectus non poteſt agere, & quando præiudicatur, & quæ debet probare. 716 poſſeſſor malæ fidei qui præſumitur. 725 poſſeſſor quando quis non eſt, ſed cuſtos 716 poſſeſſor verus quando fit, qui erat cuſtos poſſeſſionis. 734 poſſeſſor lite pendente quando ſequeſtratur, vel remouetur. 753 poſſeſſor probet præſcriptionem. 763

Poſſeſſorij cauſa præfertur vt priuilegiata. 399 poſſeſſorium, & petitorium quomodo tractanda. 812

Poſſeſſio quando præſcribitur defectu cautionis partis contrariæ, vel quia non comparet. 739. & infra. Poſſeſſio transfertur per alium actum, quam per traditionem. 85 poſſeſſionis ſententia non præiudicat proprietati. 128 poſſeſſio datur actori, ſi reus eſt contumax. 671. 672 poſſeſſiones qui ex mandato Iudici non dant actori, puniuntur. 671 poſſeſſionem an poſſit repetere, qui ſuccumbit in proprietate. 700 poſſeſſio reſtituenda ante litem. 705 poſſeſſio quando poteſt accipi ſine conſenſu Epiſcopi. 713 poſſidere quis intelligitur ſi impediatur. 726 poſſeſſionis loco non ſufficit pignus. 962 poſſeſſio quando præiudicat libertati, vel proprietati. 977 poſſeſſio durante appellatione non turbanda. 1006 poſſeſſio non accipitur pro inueſtitura. 1173. 1175 poſſeſſio inſtituendi, vel conſecrandi Eccleſiam manu tenetur. 1264 poſſeſſio non requiritur inueſtitura. 1383 poſſeſſio religioſis priuilegiatis quando datur ab Epiſcopo. 2265 poſſeſſio quando datur parti contrariæ, ſi altera pars irata contendit. 1974

Poſitiones in iure quid ſint. 759 poſitiones quando ſint faciendæ, an poſſint reuocari, 916

Poſtulari pro quo non poteſt, & quando valet. 99. 101 poſtulantes indignum puniuntur, non poſſunt reuocare. 100. 101. 102 poſtulantes poteſt ſuperior repellere. 102 poſtulari nemo poteſt eccleſiam ante. 27. 105

Poteſtas quando ſpirat cum morte mandantis, vel ſubdelegantis. 413 poteſtas delegati ad quæ tantum ſe extendit. 415

Præbenda cui prius danda ex receptis. 65 præbenda vacatura ſi multi ſunt prouiſi, cui danda. 70 præbenda ſine canonicatu poteſt dari à Papa. 453 præbenda poteſt diuidi, & quomodo. 1771 præbenda ſi debet integrari, non eſt ſcindenda alia, &c. 1187 præbendas duas ſi quis acquirit, prima vacat. 1276

Preces an inducant ſimoniam. 296

Prædicare Religioſi vbi non poſſunt, vel quando Epiſcopus prædicat. 1442 prædicationis officium nemo ſibi vſurpet, nec in ſecreto. 2056. 2057 prædicare non poteſt laicus. 2058

Prædia augmentans ſua induſtria, quando ſibi lucratur. 13

Præiudicium nullum intendit facere Papa. 509 Præiudicet Eccleſiæ an factum, vel iuramentum Prælati. 1264

Prælati qui prohibent ſubditis, ne quid manifeſtent ſuperioribus, puniuntur. 482 prælatus tenetur non ſolum de dolo, ſed etiam de culpa lata, & leui, & negligentia. 358 prælatus quando poteſt reuocare errorem confeſſum contra Eccleſiam. 593 prælati ſatisfaciant laicis in iuſtitia. 629 prælati patientia ex iuſta cauſa non præiudicat ſucceſſori. 936 prælatus qui habet rem Eccleſiæ, & ſcit non eſſe Eccleſiæ, & eccleſia eſt bona fide, quid faciet. 954 prælati qui ſuſtinent clericos peccantes in luxuria, puniuntur. 1105 prælati monachi non vtantur indumentis lineis, ſed habitu monachali. 1107 prælati qui non poſſunt exercere ſuum officium, datur coadiutor. 1257 prælatus obligans Eccleſiam pro alienis debitis eſt ſuſpenſus. 138 prælati non ſunt domini rerum eccleſiaſticarum, & non poſſunt dare magna. 1382. & infra. Prælatus quicquid acquirit, debet relinquere ſuæ Eccleſiæ. 1393 prælatus denuntians ſi deficit, quomodo punitur. 1963 prælati quomodo ſe purgabunt 2314 prælati quomodo debent corrigere exceſſus ſubditorum. 1411

Presbyter quomodo diſpenſet tempus diei, & an laboret. 1678 presbyter non baptizatus eſt baptizandus, & ordinandus, & ſi ante moritur, ſaluatur. 1702 presbyter ebrioſus quando priuatur eccleſia. 1944 presbyter quando manu ſuſpendatur. 309 presbyter non celebret ſolus, & quando

do

do dicit euangelium. 1094

Præſcriptione Eccleſię contra Eccleſiam non numeratur tempus vacationis. 584

Præſcriptio, & conſuetudo quomodo differunt. 94 præſcribi non poteſt contra obedientiam prælati. 504 præſcriptio Eccleſiæ quæ requirit. 698 præſcriptio quomodo fit quando currit. 939. & infra. præſcriptio in iure canonico quæ requirit, & an valeat in conſcientia 939. 942. 951. 955 præſcriptio quando perditur per impetratum priuilegium. 953 præſcriptio, ſeu bona fides an interrumpatur per conſcientiam læſam, vel dubiam. 954 præſcriptio contra Romanam Eccleſiam requirit 100. annos: præſcribere non poteſt factum vſurpatum, nec omnis conſuetudo. 1397 præſcriptionem qui eligat, debet probare titulum. 1479 præſcribi quæ iura Epiſcopalia poſſunt. 1585 præſcriptio contra Eccleſiam eſt quadraginta annorum. 1599 præſcribitur contra priuilegium, ſicut contra leges per quadraginta annos. 2252 præſcribitur contra priuilegia non ſoluendi decimas. 2261 præſcriptio facta ab vno non iuuat alterum in eodem priuilegio. 2261 præſcriptionem canonicam qui citat, quomodo probabit, & interim agat Epiſcopus. 2286 præſcriptio odioſa, priuilegium fauorabile. 2286 præſcriptio non interrumpitur, ſi vocatur ad iudicem extraordinarium. 2306 præſcriptio quadraginta annorum tollit actionem. 2522

Præſentandi ius ſi eſt dubium, delegatus quid faciet. 398 præſentantes indignum priuantur iure. 462 præſentatus acquirit ius, & poteſt agere. 974 præſentatus qui poteſt, & non vult, quando priuandus. 1187 præſentatio à quo debet fieri, quando collegiata habet ius. 1305 præſentetur ſi primus, & mox ſecundus à patrono, quis præfertur. 1593 præſentatus à patrono, qui deinde amiſit ius in lite, an amouendus. 1607 præſentare ſeipſum nemo poteſt. 1614

Præſumptio ſemper ſtat pro ſententia Iudicis. 241 præſumendum bonum de quolibet, quando eſt. 285 præſumitur quilibet idoneus, & liber quando. 626 præſumptio quando eſt pro iudice. 771 præſumitur quis bonus, niſi probetur malus. 807 præſumitur velle male facere qui tentat, licet non ſequatur effectus, eſt puniendus. 864. & infra. præſumptio quæ reijcitur, vel non. 871 præſumere ex præteritis. 872 præſumptio violenta probat, v. g. copulam, vt feratur ſententia. 875 præſumptio præſumptioni quę ponderat 877 præſumptio ſemper eſt pro iudice. 972 præſumitur pro ordinato, & approbato, niſi contrarium conſtet. 1167 præſumptio quotuplex. 1781 præſumptio quæ probat vel cum iuramento. 1906. 1910 præſumptio quando eſt attendenda ſtante facto. 1496

Precarium quid, quantum durat, quando ceſſat, &c. 1332

Prædia Eccleſiæ detenta à laico, poſſunt accipi in pignus. 2157

Preces dicendæ in Miſſa pro neceſſitate Eccleſiæ. 1694

Pretium vltra dimidium, & quanta ſit deceptio, ſunt diſtincta. 818 pretium vt conſideretur, eſt inſpiciendum tempus contractus, & quomodo colligitur. 818 pretio veriſimili temporis ſolutionis, & non contractus emens, vel vendens non eſt vſurarius. 2175

Primicerius habet officium. 12 Primicerij officium quod. 369

Principalis cauſa retardatur, ſi appellatur in articulo. 999

Prior Conuentualis eſt in dignitate. 80 prior tempore eſt prior iure. 494

Priuatus parochia quando non prouideatur de eadem. 198 priuatus ipſo iure non eſt ſpoliandus ſine cauſæ cognitione. 1118

Priuilegium amittit vires per factum contrarium. 12 priuilegia, ſtatuta, conſuetudines, ſpecialia non tolluntur per clauſulam, non obſtante, poſitam in ſtatuto Principis. 443 priuilegia Eccleſiæ ſunt perpetua, perſonæ non. 467 priuilegia ſi ſint dubia, à quo interpretanda. 624 priuilegiati à Papa vbi ſunt conueniendi. 614 priuilegium fauorabile an proſit liti præſenti. 747 priuilegium impetratum quando non valet. 747 priuilegium lite pendente impetratum non valet. 795 priuilegia ob raſuram quando falſa, & quomodo oſtendenda. 850 851. & infra. priuilegia, vel inſtrumenta quomodo reuocanda. 863 priuilegio quando magis creditur quam teſtibus. 947 priuilegium ſecundum quando non revocat primum. 953

priui-

Digitized by Google

priuilegia noua non debent innouare lites. 976 priuilegium quando intelligitur reuocari. 977 priuilegium obtentum ſupra re litigioſa non valet. 1084 priuilegia Eccleſiaſtica reuocantur,ſed non acquirunt nouum ius. 1087 priuilegio clericali qui gaudet, & in quibus, & quando eo priuatur. 1108 priuilegiati ſi plures ad non reſidendum, quid faciendum. 1149 priuilegiatus à Papa quando abſens poteſt habere diſtributiones. 1151 priuilegium contrafacientes quando amittunt. 1173 priuilegium nō habet vim, niſi peruenerit ad manus, &c. 1283 priuilegium Papæ quando non derogat conuentioni partium. 1452 priuilegiati ſoluant decimas de terris conſuetis. 1457. & infra. priuilegia quot modis perduntur. 1458 priuilegium concedens maius,etiam concedit minus. 1475 priuilegium pro decimis noualium ad quæ ſe extendit. 1485 priuilegium Principis alicui conceſſum, intelligitur ſine damno alterius. 1717.-1720 priuilegium rei quæ non eſt, non datur,vt reſcriptum ante lites. 1720 priuilegium ceſſat in neceſſitate. 1723 priuilegia debent perdere qui eis abutuntur, vel excedunt. 2252 priuilegia non debent impedire iuſtitiam aliorum. 2256 priuilegium amittitur per non vſum quadraginta annorum. 2252 priuilegia ſunt ſtricti iuris, & quantum valeant noſcuntur ex tenore. 2252 priuilegia ſunt ius ſpeciale, & non commune,nec valet par ratio. 2255 priuilegia quomodo poſſunt probari per teſtes. 2258 priuilegij innouatio non concedit nouum ius. 2259 priuilegia, v. g. religionis nec indirectè violanda. 2272 priuilegia,vt gaudeant Confratres, debent transferri. 2278 priuilegium obtentum quando non valet. 2277 priuilegia quando, & quomodo oſtendenda, & legenda Epiſcopis. 2286 priuilegia ſunt odioſa, & non extendenda. 2265 priuilegiatus debet vitare excommunicatos, & ſi percutit clericum, eſt excommunicatus. 2384 priuilegio clericalis percuſſionis quando priuatus eſt clericus. 2390 priuilegium cum clauſula, eſt ſumenda, cauſatiua, non conditionalis. 2518 priuilegia eximendi, vel ædificandi, quomodo intelliguntur. 2527 priuilegium factum habitantibus in villis, quomodo intelligitur. 2530

Probatio rei amiſſæ, & violentiæ, quomodo fit. 715 probatio negatiua non admittitur quando adeſt affirmatiua. 772 probatio dubia non prodeſt. 792 probationis apertiſſima argumenta ſunt teſtes, & ſcripturæ. 932 probatio quid ſit religioſa, & quomodo debet fieri. 1492 probationis annus dicitur ad experiendum. 1497. 1508 probatione egreſſus debet habere ſuam hæreditatem. 1502 probare qui non poteſt quæ obiecit, punitur. 175 probare ſemper poteſt Eccleſia, & eſt vt minor. 584 probare debet ille,qui dicit. 772 probari an poſſit indirecte contrarietas. 837 probatur non veriſimile quomodo. 873 probare quis tenetur debitum, vel ſolutionem. 1380 probatio ſufficiens quænam erit. 803

Proceſſus, vel ſententiæ in die feſto latæ non tenent. 690

Procuratorium quæ debet in ſe continere. 557 procurationem abſentis quando quis poteſt acceptare. 566 procurationes an poſſint præſcribi. 945. 950 procuratio quando poteſt imponi, vel augeri, cenſus non. 1631 procurationes quas Eccleſiæ ſoluunt Legatis Papæ, & quis modus. 1639 procuratio quotuplex, & ſoluenda moderatè,& perſonaliter. 1645 procuratio non præſcribitur. 1646 procuratio quomodo ſoluenda. 1650 procurationes maiores extorquentes tantundem ſoluant. 1929 procurationes ſoluendæ taxantur. 1652

Procurator in quibus poteſt interuenire. 735 procuratoris reuocatio quando non valet, nec poteſt impetrare reſcriptum. 52 procuratoris confeſſio præiudicat domino. 99 procuratorem quæ pars Capituli conſtituit. 125 procurator ad appellandum in electione quæ debet habere. 201 procuratores ſi plures creantur ab abſente ad eligendum,quid fieri debeat. 209 procurator quæ debet habere,vt audiatur. 545 & infra. procurator falſus, vel reuocatus ſi quid facit non tenet. 547. 548 procuratorem qui conſtituit debet eſſe in libertate. 554 procurator poteſt appellare,ſi ei negentur induciæ. 555 procuratores ſi ſint plures,quid agendum. 558 procura-

tor ſpiritualium poteſt eſſe laicus. 560 procurator quando poteſt ſub ſe ſubſtituere alium. 560 & an poſſit reuocare ſubſtitutum, & quando. 562 procurator quæ non poteſt facere cum mandato. 563. 564 procurator vt quis ſit, quando poteſt eſſe. 566. 571 procurator electus ſi acceptat litteras, tenetur defendere. 569 procurator quando intelligitur reuocatus, & quæ non poteſt. 561. 567. 572 procurator an poſſit compromittere arbitros. 605 procurator quando eſt dandus in cauſa minorum. 636 procurator in cauſa criminali quādo aget. 669 procurator ſi ab Ordinario ſcribitur excommunicatus, non eſt admittendus. 767 procurator idem, & teſtis non poteſt eſſe in eadem cauſa. 782 procuratores quando ſunt duo, vel plures, quis aget. 782 procuratoris confeſſio quando præiudicat domino. 977 procurator ſi excedit fines mandati, auditur mendax. 1059

Profeſſio metu facta eſt nulla, quando, quomodo probatur. 574

Profeſſi qui non ſunt, vel laici, non interſint electioni. 795 profeſſorum regulariū quæ poteſt immutare Papa. 1303 profeſſus tacitus quis habendus. 1496. 1510. 1511. 1513. 1520 profeſſio poteſt fieri ſine habitu ſumpto, & tenet. 1501 profeſſio quando non tenet. 1503. & infra. profeſſio vſurarij quando tenet. 1530. 1533

Prohiberi debet quod nocere poteſt. 8 prohibitum intelligitur quod non eſt conceſſum. 1042. 1295

Promiſſio ingrediendi eſt votum ſimplex, & tenet. 1501

Promotus, vel promouens indignè punitur. 149

Proprietarius regularis non ſepeliendus. 1562

Prorogatio an poſſit fieri conſenſu partium. 423

Proteſtatio ſola contra dicta teſtium nō impedit. 807 proteſtatio contra factum proprium non valet. 1642 proteſtatio contra factum, vel rem non prodeſt. 13

Prouidens de beneficio ex mandato Papæ nō grauandus de alio. 59 prouidendus ex litteris Papæ in tali Eccleſia non poteſt in alia. 299 prouideri quando Papa mandat alicui, quomodo intelligitur. 1189 prouidendis non poteſt dari penſio, & in qua Eccleſia. 1194

Puella ſi timetur metus, ponatur à Iudice in loco tuto. 1765 puella quæ inuita contraxit, quando non auditur. 1908

Puer quis dicitur ad beneficia, & diſpenſari quid poſſit. 288 puer quis præſumitur futurus bonus. 866 puer pro habendo beneficio quis dicitur. 1186 puer dicitur quis vſque ad duodecimum annum, nec recipiendus in regula aſpera. 1494 puer ludens, & ſequens puerum, ſi iſte moritur, an ſit irregularis. 2123

Pueri mitius puniuntur, & in quibus caſibus pater punitur pro filio. 2197 pueri excommunicati, & mox adulti, & à quo abſoluuntur, & eis parcitur. 2460

Pugnans pro libertate mitius punitur, quando eſt cauſa iuſta pugnandi. 2354

Punitur aliquo modo, qui non poteſt ſoluere. 730 punitur nemo niſi accuſatus. 918

Pupillus apud quem nutriendus de mandato Iudicis. 1545

Purgatio non admittitur contra probationē teſtium. 772 purgatio canonica quomodo facienda, & quis debet ſe purgare. 809 purgatio quando adhibenda, & quid ſicit. 1120 purgatio aquæ feruentis, vel frigidæ prohibita. 1747 purgare quomodo ſe debet. 1942 purgatio quando eſt indicenda. 1947 purgatio quando indicenda eſt in fomenta. 2141 purgatio candentis ferri eſt prohibita. 2232 purgare quomodo ſe debet inquinatus, vel criminoſus, & canonicè. 2299 & infra. Purgatio canonica quomodo facienda. 2303. 2308 purgatores, & qui eos recipit, quales debent eſſe. 2305. 2307 purgatione qui deficit habetur conuictus. 2305 purgatio cum lignis prohibita, & ſic purgatus eſt purgandus. 2308 purgatio vulgaris non admittenda, quia eſt tentare Deum ſub pœna. 2315

Purificatio Hebræorum non ſeruanda à permittentibus. 1715

Q

Quarta quæ debetur Epō. 474 Quarta quando præſcribit clericus contra Epiſcopum. 938 Quarta quando debetur Epiſcopo, vel Eccleſiæ. 1410 Quarta de bonis parentum debetur de iure naturæ, & quotu-

quotuplex eſt. 1415. 1416 Quarta canonica ex quibus debetur Epiſcopo, vel Eccleſiæ. 1415. 1416 Quarta mortuorum danda Epiſcopo, quomodo intelligitur. 2524

Quæſtiones præiudiciales quomodo tractandæ. 693 Quæſtio poſt teſtimonia quomodo terminanda. 802 Quæſtio quando eſt incerta, non reſpondendum. 1757

Quæſtores pro fabrica Eccleſiæ quomodo ſe gerent 2364. 2367 Quæſtores examinentur, & puniantur. 2371

R

Raptor cum rapta quando poſſunt contrahere matrimonium. 2149

Raſura in litteris quando non probat eſſe falſas. 2186

Ratio vbi eſt eadem, idem ius. 7

Ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato. 521 ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, & ſubſequens cōſenſus valet. 1302 ratihabitio quando retrotrahitur in excommunicatione. 2483

Ratiocinijs obligatus non ordinetur niſi, &c. 338

Ratum habens, vel mandans violentiam quando excommunicatur. 581

Receptus in vna Eccleſia quando non poteſt petere, vt recipiatur in alia. 51

Reconuentio quando non datur. 602

Recuſandi iudicem quæ cauſæ. 1065

Reditus Eccleſiæ ſi creſcunt, cui creſcunt. 2526

Regularia quæ ſint, & quæ concedunt. 177 regularis non poteſt eligi Prælatus alterius Religionis vel habitus. 211

Regula S. Franciſci declaratur cum dubijs. 2529. 2532. & infra.

Regularium priuilegiatorum debet fieri mentio. 25 regularis non profeſſus non poteſt eligi ad regimen. 131 regulares habentes iuſpatronatus, quomodo prouideant Eccleſiæ. 255 regularis prouiſus ab Epiſcopo poteſt remoueri ab Abbate. 263 regularis ordinatus in vna religione poteſt in alia celebrare. 273 regulares quando corrigit Epiſcopus. 465 regulares incorrigibiles ſunt expellendi à conſortio. 503 regulares ſeruent pactum cum Parocho de non ſepeliendo. 528 regularium pacta cū Prælatis vel ſecularibus quæ ſeruanda. 530 regulares & Monachi quoad ſecularia negotia, vt aduocare, quando poſſunt. 543 regulares tractent forenſia per laicos extrinſecos. 573 regulares quando non poſſunt appellare à correctione 992. 1015 regularis impetrans confirmationem ſuper temporale quando nil facit. 1088. 1089 regularis factus Epiſcopus non liberatur à regula. 1107 regulares non diuidant parochias, vel reditus ſine licentia. 1161 regulare monaſterium gubernetur à regularibus eiuſdem Ordinis. 1222 regulares in vno monaſterio quot numero eſſe debent. 1259 regulares non concedant res, & bona Eccleſiæ in longum tempus ſub pœna. 1329 regularis quomodo poteſt tranſire ad aliam religionem. 1493. 1495 regularis etiam ante profeſſionem quando non poteſt tranſire ad ſæculum. 1492 regulares in quibus ſubſunt Epiſcopo. 1510 regulares fugitiui quærendi à ſuperioribus, & prouidendi. 1512. 1513 regulares quem non admittant, vel detineant ſub pœna. 1514 regulares qui poterant ire ad terram ſanctam. 1556 regularium cauſæ an tractandæ ſint eodem ordine iuris, ſicut ſecularium. 1956 regularium in cauſis non ſeruandus ordo iuris vſquequaque. 1958 regulares priuilegiati monaſterij ſunt reſidentes. 2267 regulares circa perſuadendas decimas, teſtamenta, ſepulturas cum pœnis. 1456. 2241. 2348 regularium nomine veniunt conuerſi, ſicuti Monachorum religioſi. 2381. 2425 regulares qui ſe inuicem percutiunt, à quo abſoluuntur. 2405 regulares quæ interdicta, & ceſſationes debent ſeruare. 2485 regulares minores tempore interdicti non admittant Fratres Tertij Ordinis. 2487 regulares in ſtudio an faciant eleemoſynam. 1111 regulares quomodo reddant certum debitum vicarijs ſuarum Eccleſiarū. 1164. 1190 regulares per ſimoniam ingreſſi, quid faciant. 1988. 1993. 2003 regulares non tenentur obedire Epiſcopo contra ſtatuta ſuæ regulæ. 2006 regularis percuſſus an poſſit agere, vel remittere iniuriā. 1385

Reiterari non dicitur, quando dubitatur eſſe factum. 1404

Rei iudicatæ exceptio quando non nocet.

930. res iudicata inter alios quando non nocet tertio. 981 res dicatæ Deo non conuertuntur in vſum prophanum. 1573

Relapſi hæretici quomodo puniuntur, & quã do dicuntur relapſi. 2064 2068

Relicta vel donata, quando intelliguntur intuitu Eccleſiæ, vel perſonæ. 410

Religionis ingreſſus tollit obligationem perſonalem incompatibilem. 561 Religioni qui, quales, & in qua ætate admittẽdi. 1489 & infra. Religionem nouam, nec habitum nemo poteſt inuenire. 1578. 1579 Religionis pro ingreſſu ſi quid detur, quomodo puniendi, & cui reſtituendum. 1982. 2003 Religionis pro ingreſſu qui petit aliquid etiam indirectè vel paſtum, vel regalia, vel ad vſum eccleſiaſticum, eſt excommunicatus, & cui dandum. 2010

Religioſum percutientem clericum abſoluit Epiſcopus. 2481 religioſus vocatur etiam clericus ſecularis. 1554 religioſus non poteſt eſſe notarius, niſi in inquiſitione. 2071 religioſus quando non debet conſentire electioni de ſe factæ. 188. 216 religioſus non poteſt conſentire electioni ſine conſenſu ſuperioris. 191 religioſo conceſſa licentia generalis conſentiendi electioni non valet. 218 religioſus electus petat licentiam. 222 religioſus ſine licentia petita non poteſt tranſire ad aliam religionem etiam ſtrictiorem. 298 religioſus non poteſt eſſe procurator, & quando. 571 religioſi in cauſa monaſterij debent eſſe teſtes, ſed debent iurare quando. 815 religioſus aſſerens bona ſua ſi diſcedit, quid. 1125. religioſus non poteſt habere duas eccleſias ſub pœna. 1222 religioſus non poteſt fideiubere, nec mutuare, niſi ad vtilitatem religionis. 1375 religioſus non poteſt teſtari. 1397 religioſus non poteſt eſſe executor teſtamenti, niſi. 1417 religioſi vbi ſunt ſepeliendi. 1440 religioſi an poſſint prædicare, audire confeſſionem, ſepelire. 1442. 1444 religioſi priuilegiati in decimis, quando ſoluant decimas. 1458. & infra. 1483 religioſi priuilegiati, & exempti circa decimas, quando puniuntur. 1486 religioſus qui ſe fingit, quando cogendus. 1491 religioſus poteſt tranſire ad arctiorem, non è contra. 1498 religioſi non tranſeant ad vltramarinas regiones, ſub pœna. 1522 religioſi non ſint ſinguli in villis, nec ſoluant pretium, vt admittantur, nec habeant peculium, nec pretio fiant ſuperiores ſub pœna. 1560. 1568 religioſus an poſſit quis fieri, vt habeat proprium. 1560 religioſis arctiorem ſtatum ſuo an poſſit Papa imponere. 1567 religioſi quã do poſſunt retinere Eccleſiam datam à laicis. 1599 religioſi in iurepatronatu non habeant plus quam laici. 1601 religioſi profeſſi ad legendas phyſicas, vel leges cũ pœnis. 1741. 1748. 1749 religioſi euntes ad ſtudia, quando ſunt excommunicati. 1750 religioſi Mendicantes quæ loca non poſſunt mutare. 2241. 2244 religioſi ſemper præſumuntur mouere iuſtam litem. 2244 religioſi priuilegiati quomodo ſe gerent erga Epiſcopum in multis. 2249 religioſorum priuilegium in tempore interdicti, quomodo intelligitur 2270 religioſi miniſtrantes ſacramenta quando excommunicati, & publicandi, & quando eis prohibentur. 2292 religioſi qua hora, tempore, loco, poſſunt vel non prædicare, audire confeſſiones. 2295 religioſus priuilegiatus non poteſt abſoluere aliquem ſine licentia Parochi. 2362

Reliquiæ quæ non oſtendendæ extra caſſa, nec ſint venales, nec nouæ exponendæ, nec de his fiat quæſtus. 1707

Renunciandi Epiſcopatum quæ cauſæ ſunt. 236 renunciatio facta per vim non tenet, per metum tenet. 240 renuntians ſponte electioni non auditur ſuper eadem. 241 renuntiat iuri ſuo, qui reſtituit inſtrumenta ſui iuris, ſed ſi fuit deceptus auditur. 242 renuntiandi petita inſtanter licentia, & obtenta ſunt cogendi. 247 renuntiare non dicitur qui eximit ſubditos. 247 renuntiatio poteſt fieri per procuratorem, & quid ſi reuocetur. 253 renuntiatio verbi gratia Eccleſiæ metu facta laicis, an teneat. 576. 577 renuntians ſponte amittit ius. 708 renuntiare beneficio, & mori in curia, ſunt idem. 750 renuntiare nemo eſt cogendus propter infirmitatem. 1256 renuntiatio expreſſa, vel valida quando valet. 1312

Repræſalia ſunt prohibita, & ſi fiant contra Eccleſiaſticos, ſunt excommunicati. 2327

Repræſentationes theatrales non fiant in Eccleſia, vel per clericos, ſecus de pijs. 1104

Reſignatio debet fieri in manu Epiſcopi Prælati.

lati. 250 reſignare volentem ſuperior poteſt cogere vt reſideat. 251 reſignatio poteſt fieri ſine inſtrumento, & litteris. 1258

Reſcripta diuerſa ſi dentur ad diuerſos iudices, quis cognoſcit de appellatione. 48 reſcriptum quomodo interpretandum. 21 reſcriptum legitimũ perditur multis modis. 22 reſcripto eſt parendum. 24 reſcriptum mortuo Papa quando valet. 28 reſcripto perſonæ, vel res expreſsæ debent eſſe æquales non expreſſis, & qui exprimendi. 34 reſcripti forma conſeruanda ſecundum ius, & quando non. 37 reſcriptum pro reſtitutione beneficij quando non valet. 45 reſcriptum Papæ ad corrigendum non extendatur ad exemptos. 477 reſcriptum contra facinoroſum valet contra ſucceſſorem in crimine. 623 reſcriptum Papæ eſt interpretandũ iuxta conſuetudinẽ loci. 1277 reſcriptum ſi eſt falſum, quid agendum. 2180 reſcriptum contra vel præter ius, vel conſuetudinem an valeat. 855 reſcriptum Papæ quando eſt ſuſpectum. 922

Reſideat ne Parochus quando diſpenſat Epiſcopus. 178 reſidentiam linquens priuabitur, & interim prouidetur Eccleſia. 1017 qui non reſidet per quinquennium, priuatur, licet ſit Cardinalis. 1135. & infra. 1141 reſidens dicitur, qui abeſt cauſa Eccleſiæ, Papæ, vel Epiſcopi, nec eſt periurus. 1146 reſidentiam linquens quando priuatur fructibus, & iure. 1139

Reſtitutio in integrum quid operatur, & à quo poteſt poni. 588 reſtituenda quæ non ſint, fusè. 705. & infra. reſtituendus eſt prius prædo, mox de principali. 709 710 reſtituenda res, & dãna, & fructus perditi. 714. 717 reſtituere non cogitur, qui non habet vnde. 720 reſtituere pignus, vel chirographum, an ſit remittere debitum. 746 reſtituere cogitur, qui aliena in bello iniuſto occupat. 906 reſtitutio eccleſiæ ſæpe in alienatione quando facienda. 1325 reſtituendum an ſit, quando res perit culpa leui, caſu fortuito. 1335 reſtituere qui tenetur, non debet priuari alimentis. 1379 reſtitutio abſenti cuius expenſis facienda, & an pauperibus. 2161

Reuocari procurator quando non poteſt, vel quando intelligitur reuocari. 561. 567. 571

Reuocatio procurationis, vel mandati quando noceat, & cui. 552. 557 reuocatur capi Clerici. 1234 & ſtandum etiam iuri antiquo. 1138

Reus ad iudicium quando poteſt extrahi vltra duas dietas. 42 reus quando, & coram quo poteſt conuenire actorem. 64 rei ratione beneficiorum, vbi, & apud quos conueniendi. 79 reus quando non tenetur reſpondere de proprietate. 623 reus quando poteſt reconuenire actorem. 664. 665 reus de quibus, & quando eſt interrogandus. 678 reus abſoluitur, ſi actor non probat. 698 reus coram iudice tacens amittit priuilegium excipiendi. 1961

Rex quem ordinarium ſuum Epiſcopum cognoſcet. 497 Rex Romanorum iuret fidelitatem Eccleſiæ Romanæ. 917

Romam aſtricti venire tenentur venire etiam ſede vacante. 212. 219 Romæ quis poteſt eſſe officialis, & quandiu, & donatio Romæ Papæ. 181 Romæ ſint ſtudia legum, & priuilegiata. 2281

Romanus Pontifex eſt caput totius Eccleſiæ ad ſalutem. 513 Romanæ Eccleſiæ contra iura quando præſcribitur per 100. annos. 947. 948. 951

S

SAcerdos non debet eſſe ſine clerico. 315 Sacerdos habens plures concubinas non eſt bigamus, & cum eo diſpenſat Epiſcopus. 950 Sacerdos non cohabitet cum quibus fœminis. 1113 Sacerdos in peccato mortali, vel ſimoniacus, vel ſuſpenſus non celebret. 1684 Sacerdotem ſeditioſum quando liceat occidere. 2399

Sacramentum Ordinis, & Confirmationis nõ reiterandum, ſed ſupplendum quando. 307 Sacramenta quilibet de Epiſcopatu poteſt accipere in maiori Eccleſia. 367

Sacriſtæ officium. 370

Sancti in cælo non indigent noſtris orationibus, quia in curia beati. 1683 Sanctus nullus debet venerari, niſi auctoritate Papæ. 1707

Saracenis prohibita ferre, ſub qua pœna. 2033. & infra.

Satisfactio pro percuſſione clerici, vel monaci, cui eſt danda. 2389

Scandalum vt vitetur, eſt deſiſtendum à iure ſuo.

ſuo. 936 ſcandalum vt vitētur, quæ debent omitti. 2144

Schiſmaticus quæ non poteſt, cum pœnis. 2086

Scire ſumitur pro credulitate, & quis ſcit eſſe dignum, ſi neſcit eſſe indignum. 285

Scientia quæ requiritur in Epiſcopo, qua ſi careat reijcitur. 301. 303

Scripturæ quæ ſunt, quæ probant 773 ſcriptum quando facit fidem. 804 ſcriptura quæ dicitur auteatica, & fides non datur, niſi autenticæ. 848. & infra. ſcripturæ productæ ſi ſunt cōtrariæ inter ſe, nil probant. 860 ſcripturas quando tenetur vna pars dare alteri parti contrariæ. 859

Sedē Apoſtolicam Romam Deus elegit. 181

Sede vacante qui aliquid accipit, punitur. 168 Sede vacante bona occupantes, vel perdentes puniuntur. 203. 217 Sede vacante Romana eſt vbi Papa moritur. 119 Sede vacante bona non minuantur, &c. 904 Sede vacante nil innouandum, quia non eſt qui defendat ius. 1294. & infra. Sedem Apoſtolicam adeuntes ſunt priuilegiati. 2297

Sententia lata à non ſuo Iudice non valet. 86 ſententià interlocutoria quando tranſit in definitiuam. 136 ſententia Epiſcopi non præiudicat. 476 ſententia quando non tenet. 501 ſententia incerta eſt nulla, niſi, &c. 552 ſententia quando inducitur à canone. 581 ſententia Papæ contra Eccleſiam quando retractatur. 586 ſententia laici contra clericum quando valet. 616 ſententia lata contra abſentem quando valet. 633 ſententia lata ab vno exequitur ab alio. 651 ſententia definitiua interlocutoria conuentionalis quid ſit. 738 ſententia lata contra matrimonium non tranſit in rem iudicatam. 774. 802 ſententia lata contra legitimam appellationem, eſt caſſanda. 783 ſententia eſt ſtatim exequenda. 814 ſententia ſi dicatur lata per falſos teſtes, &c. quid agendum. 851 ſententia poteſt ex parte tenere, & ex parte non. 857 ſententia Iudicis ſuſpecti quando retractatur. 922 ſententia lata per inſtrumentum falſum an teneat. 923 ſententia lata ab vno Iudice, à quibus eſt ſeruanda. 933 ſententia contra iura lata non tenet. 957. 964 & cito ferenda. 958 ad deponendum qualis debet eſſe. 959 quando iuſtè petitur vt confirmetur à Papa, & tunc non poteſt ab alio cognoſci. 960 ſententia iniqua retractanda. 965 ſi contra abſentem non valet. 966

Sepeliens excommunicatum punitur, quia nec in vita, nec in morte cum eo communicandum 2251 ſepelientes quem non debent quibus pœnis puniuntur, & qui ſint. 1441 ſepeliantur ſi excommunicati in Eccleſia, vel cimiterio, quid faciendum. 1673 ſepulturæ locus quando vendi poteſt. 1434 ſepulturam ad eligendam qui indicunt voto, iuramento, promiſſione, puniuntur. 1436

Sepeliri non debent presbyteri cum anulis, & ornamentis. 230 ſepelire non poſſunt interdictos priuilegiati. 528 ſepelientes alienum parochianum reſtituant corpus & bona. 1426 ſepelire impuberes filias an poſſint, vbi volunt parentes. 1428. 1431 ſepeliendus vbi ſit, quando dubitatur de loco. 1438. 1440 ſepeliendus non eſt cū alijs, qui moritur in peccato mortali manifeſto. 1560 ſepeliantur ſi Epiſcopi in Eccleſia, vel in cimiterio, quid faciendum. 1673 ſepeliens hæreticum quomodo *puniтur*, & quis non ſepeliendus in ſacris. 2062

Sepulturæ ius ad quem pertinet, an poſſit paciſci 528 ſepultura vbi eligenda, & quid relinquendum. 1422. & infra. ſepulturæ cauſa relicta religioſis, quando danda parocho, vel cathedrali. 1429. 1431 ſepultura eligenda in loco minus religioſo, & quibus deneganda. 1431. 1432 ſepulturam ad eligendam qui inducunt voto, iuramento, promiſſione, puniuntur. 1436 ſepulturæ locus electus ſoluet quartam Parochis. 1437 ſepultura non datur in peccato mortali morienti, vt vſurario, & pœna. 2059. 2077

Sequeſtratio de iure non debet fieri. 727 ſequeſtrata res non poſſidetur ab alio, & quando fit. 752 ſequeſtratio quando non poteſt fieri. 755

Sermo generalis non comprehendit loquentem. 908

Seruos percuſſores quando Epiſcopus abſoluit. 2413

Seruire v.g. Epiſcopo ſperans beneficia, quando non eſt ſimonia. 1975

Seruus ante manumiſſionem non eſt ordinan-

dus,

dus, & ſi ſecus, ſunt pœnæ. 331. & infra. ſerui non ordinentur. 310 ſerui Eccleſiæ ſi ordinentur, ad quæ tenentur. 335 ſerui Eccleſiæ quando poſſunt manumitti, & quid de prole. 1317 ſeruus manumiſſus cum conditione expleat conditionem. 1809 ſerui ſi contrahant inuito domino, ad quid tenentur, an poſſint vendi. 1833

Sicilia eſt patrimonium Petri, & feudum Eccleſiæ. 984

Sigilla Iudicum qui aperit, punitur. 416 ſigillum autenticum quid dicitur, & quando facit fidem. 849. 853. 854 ſigillum confeſſionis nullo modo frangendum. 2235

Simonia non inducitur pro modica re. in proœmio. ſimonia an ſit renuntiare litteris ob penſionem. 50 ſimonia eſt fieri monachum cum ſpe, vel permiſſione, vt eligatur. 142 ſimoniaca in electione quãdo diſpenſat Epiſcopus. 164 ſimoniæ ratihabitio retrotrahitur. 164 ſimonia eſt cedere liti, vt quid accipiat. 523 ſimonia tranſigere in beneficijs, vel rebus ſpiritualibus, & quando non. 534. 537 ſimonia eſt tranſigere ſuper iure præſentandi cum aliquo commodo temporali. 539 ſimonia eſt tranſigere ſuper ſubiectionem ſpiritualem Eccleſiæ. 540 ſimonia non eſt, ſi amicabiliter remittuntur multa. 540 ſimoniacus quomodo puniendus. 757 ſimoniacus cõfitens ſuum crimen non poteſt teſtificari contra aliquem negantem idem. 786 ſimoniacus vt condẽnetur non ſufficit vnus teſtis. 786 ſimoniæ in materia idem eſt remittere, & dare. 786 ſimoniæ mediator quando admittitur teſtis contra ſocium, & quando hæc cauſa eſt ciuilis. 833 ſimoniacus eſt, qui principaliter propter denariũ it ad horas. 1151 ſimonia vel in modo, vel in dictione. 1314 ſimonia quando committitur. 1964. & infra. ſimoniacè qui accipit, ſtatim puniendus. 1969 ſimonia in quibus rebus, actionibus, pactis committitur cum pœnis. 1971. & infra. ſimonia eſt accipere aliquid, vt quis non ordinetur, & non manifeſtet peccatum. 1977 ſimonia vt cognoſcatur ex donis datis, vel acceptis, tria ſunt conſideranda. 1981 ſimonia commiſſa à meo conſanguineo, vel amico mihi ignoranti præiudicat. 1981. 1986 ſimoniacus non eſt ipſo iure ſuſpenſus, & quantitas muneris non refert. 1983 ſimonia quando eſt redimere vexationem, vel iuſſum. 1991 ſimoniacus quando non ſit habendus, ſi alius pro eo dat pecunias. 1996 ſimoniacũ an faciant humiles preces, vel ſola intentio. 1997 ſimoniacus in ordine, ideſt ad titulum Eccleſiæ, quem non petat, quomodo punitur. 2000 ſimoniacus quando non tenetur reſtituere. 2009 ſimoniaco in ordine, & beneficio, ſolus Papa diſpenſat. 2008 ſimoniaci pœnæ omnes reuocantur: ſimoniaci in ordine, vel beneficio quomodo puniũtur. 2011 ſimonia quando eſt eligere canonicum cum conditione legendi. 2019 ſimoniæ accuſatus quomodo ſe purgabit. 2303 ſimonia quando committitur. 1964. & infra.

Simplicitas quando non imputatur. 39 ſimplicitate factis parcendum. 1025

Simpliciter, & de plano, quomodo intelligitur. 2533

Solemnitates iuris quas partes poſſunt remittere. 387 ſolemnitas voti in quo conſiſtit. 1820

Sortibus vti quando licet, & ſortilegi, & diuinatores puniuntur. 2190

Spiritualia compromittenda in clericum. 598 ſpiritualium arbitrium, vel iudicium non poteſt committi ſoli laico. 604 ſpiritualia, vt electio, confirmatio, non fiant in locis ſæcularibus. 1014

Spiritus ſanctus eſt à Patre, & Filio, & ab vno principio, & contrarium eſt damnatum. 3

Spoliatus, ante omnia eſt reſtituendus. 420 ſpoliatus poſſeſſione à delegato Papæ iam mortuo, quod remedium habet 469 ſpoliatum quomodo quis ſe probat, & à Iudice reſtituitur. 580 ſpolij exceptio quando prius audienda & præiudicet. 692. 694 ſpoliatus quando non punitur in poſſeſſione, licet ſuccumbat in petitorio. 698 ſpoliatus renũcians non libere renunciat. 706. 707 ſpoliatus non tenetur reſpondere de proprietate, niſi prius reſtituatur. 711 ſpoliator quando habet actionem detinentem res. 722 ſpoliatus quando non poteſt excipere de ſpoliatione. 724 ſpolians & contumax, quando audiendus. 726

Sponſam alterius ducere non facit bigamiã. 348 ſponſam conſanguinei conſanguineus non accipiat. 1759 ſponſas iuratas an cogat

gat Epiſcopus vt contrahant. 1761 ſponſus qui dedit fidem,& iurauit, quando poteſt ingredi in religionem. 1767 ſponſa relicta qui contrahit cum ſecunda de præſenti,quando puniendus. 1773 ſponſæ infra nubiles annos ſi dicit non conſenſiſſe, an credendũ. 1790 ſponſi non ſeparandi, niſi ex violentia. 1793 ſponſa iurata, & data a parentibus, an poſſit alteri nubere. 1795

Sponſalia quando quis non tenetur ſeruare. 902 ſponſalia qui contraxerunt ſi nolunt, commonendi, non coercendi. 1753 ſponſalia nulla faciebant impedimentũ publicæ honeſtatis: 1755 ſponſalia in quibus caſibus ſoluuntur, & ſi diſcedit ſponſus. 1756 ſponſalia quando tranſibant in matrimonium. 1781 ſponſalia de futuro cum conatu copulæ ſine effectu, non eſt matrimonium. 1783 ſponſalia de præſenti non infranguntur per ſecundum matrimonium de futuro, ſic ſponſalia quæ pater promittit pro filio, quando obligent filium. 1785 ſponſalia non in ætate,quando poſſunt contrahi. 1786 ſponſalia ante ſeptennium ſunt nulla, poſtea quomodo conualidantur. 1788. 1789 ſponſalia ſoluuntur per matrimonium, 1796 ſponſalia quando quis non tenetur ſeruare. 902

Statum quem habent Fraticelli fratres de paupere vita, bizochi,biguini,vel alio nomine,nemo accipiat ſub excommunicatione. 1582

Statuta impedientes inquiſitionem, ſunt tollenda. 2069

Sterilitas, vel caſus fortuitus quando compenſandi,vel non. 1349

Stuprans virginem quando non ducat, dotet, decapitetur. 2137

Studij nomen, intelligitur bonum ſtudium. 3145

Studentes, vbi ſunt ſtudia expenſis beneficiorum nõ redeant ad ſtatum ſæcularem. 197 ſtudentibus abſentibus quando etiam datur pars diſtributionum. 1183 ſtudentes accipiant fructus beneficiorum per quot tempus. 2010 ſtudentes quando recipiunt prouentus, & non diſtributiones. 2281

Subdiaconatus eſt ordo ſacer, & eſt ſatis vt eligatur Epiſcopus. 295 Subdiaconus contrahens cum vidua eſt bigamus, licet matrimonium non teneat. 349

Subſtitutio per ingreſſum religionis quando non euaneſcit. 768 ſubſtitutio vulgaris quotuplex, & quid ſit. 1411 ſubſtitutio quomodo interpretanda. 1416

Subdelegatus mortuo ſubdelegante, quando non procedit. 432

Subditi lite pendente obediant Prælatis. 1958 ſubditus ſit aliquis ratione delicti, vbi deliquit. 2397

Succeſſor quando poteſt conueniri. 5 ſucceſſor an ſoluat quid, quando anteceſſor vel maior pars. 1640

Succeſſio in Eccleſia eſt prohibita. 524 ſucceſſionem futuram an poſſit aliqua perſona renunciare. 529

Summa quando ponitur in mandatis an poſſit dari maior, vel minor. 1194

Superior ſi reuocat negotium, inferior nil poteſt. 746 ſuperioris factum non præiudicat inferiori. 976 ſuperiores electi à Capitulo non mutandi, niſi. 1560 ſuperiores quando non poſſunt cenſurare ſubditos,&c. & ſuſpenditur iuriſdictio. 1958 ſuperior vel iudex per ſe, vel alium clericum verberans,an excommunicatus. 2430

Suſpectus quis iudex, & ob quas cauſas allegatur. 400 ſuſpectus quis in iudicio quot modis habetur. 1025. 1039 ſuſpectus in vno articulo abiuret omnem hæreſim. 2068

Sodomitici,ſiue clerici,ſiue laici, quomodo puniuntur. 2226

Suſpenſionis pro abſolutione iuratur, ſicut pro excommunicatione. 2428 ſuſpenſione,& interdicto ſeruentur eadem quæ in excommunicatione. 2461

Suſpenſus poteſt adhuc ſuſpendi. 49 ſuſpenſus quæ non poteſt. 91 ſuſpenſus non poteſt eligi, vel eligere. 110 ſuſpenſus eſt qui ordinatur à ſuſpenſo. 286 ſuſpenſus qui per annum eſt pertinax,priuatur beneficijs. 294 ſuſpenſus ab homine eſt incapax beneficij: ſuſpenſus non poteſt eligi, nec eligere,nec impetrare beneficium, nec impetrata retinere. 294 ſuſpenſus à pontificalibus,tamen ſi in illis celebrat non ſit irregularis. 428 ſuſpenſus ab officio eſt ſuſpenſus à beneficio. 441. 2210 ſuſpenſus eſt obtinens litteras ſubreptitias contra electum. 809 ſuſpenſus ab officio, vel beneficio in quibus non poteſt agere. 926 ſuſpenſus an ſit ſicut excommunicatus in

pœnis.

Digitized by Google

pœnis. 1043 ſuſpenſo ab homine, an currat tempus pro collatione beneficij. 1272 ſuſpenſus ab officio an ſit ſuſpenſus à beneficio, & contra 2210. 2348 ſuſpenſus ſi celebret. 2257 ſuſpenſus ab officio ad tẽpus an fiat irregularis, ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ à quibus intelligitur ſuſpenſus, & quando ſit irregularis, & hæc non ſuſpenditur. 2480 ſuſpenſus per annum in biſſextili non celebrabit in vltima die. 2507 ſuſpenſus quando eſt clericus ob fornicationem, vel ſimoniam. 1122

Suſpicionis cauſa, à quo cognoſcenda. 422 ſuſpicionem quis iudicabit, quando iudex allegatur ſuſpectus. 1051 ſuſpicionis cauſā iudex ſuſpectus committat arbitris cum termino. 1065. 1478 ſuſpicionis cauſa eſt probanda in appellatione, ſi ſecus. 1030

Statuta generalia non abrogantur per can. vel conſuet. 5 ſtatutum Eccleſiæ confirmatum à Papa tollitur per contrarium. 12 ſtatutũ laicorum quando non extenditur. 14 ſtatutum Epiſcopi non ligat extra diœceſim 19 ſtatuta facta an durent poſt diſceſſum Legati. 453 ſtatuta qui facit, ſcribit in fauorem vſurarum, excommunicatus. 2178

Scripturæ creditoris ſi non continent cauſam debiti, non probant. 861 ſcriptura in quibus requiritur. 1648

Sententiam eſſe latã quomodo probatur. 972 ſententiæ contrariæ ſi à diuerſis ſint datæ quæ tenenda, & an pro eo. 982 ſententia contra matrimonium quando non reuocatur. 967 ſententia contra ius litigantis ſi non appellatur, quando tranſit in rem iudicatam. 969 ſententia quomodo eſt ferenda, & lata quando confirmanda, non obſtante appellatione. 970 ſententia lata contra abſentem citatum iuſta cauſa impeditum, an teneat 974 ſententia prima lata confirmatur, ſi ſecunda non eſt legitima. 926 ſententia contra res prius iudicatas tenet. 976 ſententia de facto proprio quãdo retractatur. 978 ſententia quando vitiatur, & quomodo retractanda. 980 ſententia quando ſunt multi iudices eſt recitanda in pluralibus. 906 ſententia diffinitiua quando ferẽda, ne ſit nulla, & in ſcriptis. 987 ſententias tres qui habet contra ſe, quid poteſt facere. 988 ſententia non iudicata confirmata à Papa non tenet. 1090 ſententia venalis nõ valet. 1102 ſententia & proceſſus in Eccleſia ſunt nulli, contractus tenent. 1733 ſententia definitiua vt ſit valida, quæ debet continere. 1935 ſententia ex litteris falſis non exequenda. 2180 ſententia poteſt cõfirmari ex parte, & ex parte non. 2160 ſententia lata ab Epiſcopo an duret poſt mortem. 2397 ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſine nominatione non tenent, non nominentur. 2473 ſententiam definitiuam quæ verba ſignificant. 2508

Sponſalia non in ætate poſt ætatem non coaleſcunt. 1799 ſponſalia promiſſa à parentibus filios non obligant niſi conſentiant. 1799 ſponſalia clandeſtina ſi negentur, cuius eſt probare. 1880 ſponſalia de præſenti annullant matrimonium ſecundum, de futuro non. 1803. 1805 ſponſalia de futuro cum conditione, ſi dabis centum, valent, ſub pœna non valent 1810 ſponſalia ſoluuntur per affinitatem ſuperuenientem. 1862 ſponſalia ſoluuntur per lepram ſuperuenientem. 1832

Synodo intereſſe qui tenentur. 502

T

Tabellio ſi non perficit inſtrumenta, an poſſit alius perficere. 862

Tacens videtur conſentire. 868

Taciturnitas quando habetur pro conſenſu. 1301

Terminus peremptorius quomodo dandus. 683 terminum appellanti quis dabit. 993. 994 1022. 1039 terminus ſi tranſeat quãdo appellans condemnatur. 1054 terminus iuridicus quando incipit currere. 1001 & quis eſt. 1039 terminus in appellatione quando habetur cum peremptorio. 1033 terminus iuris ad proſequendum quando poteſt abbreuiari. 1047. 1064

Territorium comprehendit locum exemptũ. 485

Teſtamenta quis poteſt facere, & quando exequenda. 1396

Teſtamentum ſecundum quando non reuocat primum. 18 teſtamenta coram Parocho, & duobus teſtibus valent quando. 1405 teſtamentum an valeat quando committitur alterius voluntati faciendum. 1408. 1812 teſtamentum poteſt fieri nutu. 1408 teſtamentum non valet, quando hæredi nihil

relinquitur. 1411 teſtamentorum executores compellat Epiſcopus quando. 1412. 1414 teſtamentum ad pias cauſas quomodo poteſt probari valere. 1421

Teſtatoris voluntas intra annum exequenda. 1398

Teſtari an poſſit clericus. 487 teſtari poteſt vxor viuente marito. 1399 teſtari quæ poteſt Prælatus moriens. 1420

Teſtis varius, vel qui vacillat non valet. 698 teſtis quando præualet inſtrumento, vel contra, & qui poteſt pro Eccleſia. 761 teſtibus publicatis, an contrarij teſtes admittendi. 766 teſtes in cauſa matrimoniali, vel ciuili quando cogendi. 838. & infra. teſtibus non eget, quando factum eſt notorium vel confeſſum. 840 teſtes quot vocandi, & à quibus ſoluendi. 74 teſtes ſingulares non probant. 127. 136 teſtes alias non idonei quando admittuntur. 136 teſtes an poſſint eſſe Monachi, & quando. 490 teſtis quando reijcitur ob ſimilem cauſam. 630. 631 teſtes quando recipiuntur lite non conteſtata. 672 teſtes ſi ſint æquè idonei, qui præferendi. 763 teſtibus pro producendis datur terminus, quo tranſacto, quando poſſunt alij produci. 769 teſtium reprobatio, & productio varia. 769 teſtes an poſſint mutare ſuum dictũ. 770 teſtes quales debent eſſe, & quomodo deponant, & alia. 777. & infra. teſtes contra clericos quales debent eſſe. 783 teſtes quando reijciuntur. 789 teſtes quouſque poſſunt produci. 791 teſtes debent concordare in quantum fieri poteſt. 792 teſtes quando poſſunt iterum capi ſuper noua cauſa, & quæ debẽt iurare. 793. 795. 801. 811 814 teſtes debent eſſe plures, & in qualibet cauſa quot, & vnus non probat niſi ſemiplenè. 799 teſtes quando non poſſunt cogi ad teſtificandum ſuper principali, & eorum dictum quando non valet. 805 teſtium dicta quando non ſunt publicanda. 806 quomodo, & quando teſtes ſunt reprobandi. 807 teſtium contrariorum an conſideranda multitudo, vel qualitas, & quid agendum. 808 teſtium multiplicitas quando reijcienda. 812 teſtes quomodo examinandi à iudice, & ſecus non valent, nec ſint multi; quando poſſunt ſe corrigere, an ijdem teſtes apud ſecundum iudicem deponant, & ad quid tenentur. 813 teſtes neceſſario debent iurare, licet poſſit remitti. 815. 817 teſtes quomodo, & quando recipiendi, ſi timetur ne proceſſu temporis perdantur. 817 teſtes ijdem poſſunt bis recipi in eodem modo quando. 818. 857 teſtes ſi ſæpius admittantur, quæ præualent. 820 822 teſtes qui impediunt ſunt excommunicandi, & reus punitur. 827 teſtes de auditu an admittantur ad probandum impedimentũ conſanguinitatis. 823 teſtis quando poteſt ſe corrigere, ſi eſt obſcurè locutus, quid agendum. 824. 829 teſtes contra teſtes quando, & quoties admittantur. 825. 831. 834. 837 teſti vni quando creditur. 827 teſtes ſunt examinandi ſigillatim, ſecus non valent. 828 teſtis quando poteſt eſſe aduocatus, vel procurator. 835 teſtes quã-do non poſſunt repeti, vel iterum *accipi*. 837 teſtis veritatem occultans, *peccat* mortaliter, & coram quo debet ſiſtere. 838 teſtis ſi fiat infamis non admittitur amplius, & quando ſe poteſt corrigere, & ſemel iurat in vna cauſa. 843 *teſtis ſe in* continenti corrigere quando debet. 843 teſtes in criminalibus an ſint cogendi. 844. & infra. teſtes minus idonei ne admittantur in defectu probationis. 847 teſtes lite non conteſtata quando poſſunt accipi. 898 teſtes per exceptionem criminis reijciuntur, ſed non puniuntur. 918 teſtis vnus quãdo probat in fauorem religionis. 1421 teſtes ſi deponant, quando non credendi. 1953 teſtes criminoſi quando admittuntur contra ſimoniacum. 1995 teſtes contra hæreticos, & fautores qui admittuntur. 2065 teſtis periurus poteſt iterum admitti contra hæreticos 2068 teſtis falſus quis dicitur, & quibus nocet. 2179 teſtis vacillans ſi carceretur non fit infamis. 2335 teſtis non poteſt accuſare de eodem crimine quando. 1942 teſtes, qui non admittuntur in cauſa criminali. 1951 teſtes in criminalibus non compelluntur. 1956

Teſtimonium fœminarum quomodo accipiendum. 635 teſtimonium vnius etiam Epiſcopi, vel iudicis non ſufficit. 804

Theologus pro ſcriptura in qua Eccleſia eſt eligendus. 2019

Timor ſubditi obedientis ob excommunicationem non dat poſſeſſionem, & timor ex

com-

communicationis eſt cadens in conſtantem verum. 721
Titulum ſuæ poſſeſſionis quis tenetur probare. 547 titulus quomodo acquiritur. 725
Tolerantur aliqua etiam à Papa, pro bono communi. 1172 tolerantia ſola Prælati non facit ius,ſed electio. 1176
Torneamenta quæ prohibita, & mortui in ea non ſepeliantur, dantur tamen ſacramenta. 2131. 2133
Tonſuram primum quibus non poteſt Epiſcopus dare ſub pœna. 284 tonſura eſt ordo clericalis, & à quo confertur. 297 tonſuratus ſi fiat miles, eſt cogendus ad habitum. 1132
Tranſigere qui poteſt,& reſcindere. 533
Tranſactioni eſt ſtandum,ſi fiat excluſis alijs, quomodo eius defectum ſupplet Papa. 531
Tranſlationem Epiſcopi in alium Epiſcopatũ non poteſt facere Patriarcha. 225
Tranſactio quando eſt in perſonis, ideſt ad vitam illorum,vel realis. 538
Tributi ſolutio eſt probatio ſubiectionis. 1624
Trinitatis vnitas eſt propria cõtra Ioachim, & quomodo intelligitur. 2
Trinitatis feſtum quando celebratur. 688
Turpitudinem ſuam allegans quando audiendus. 811.876.1279.1282.1388

V

Vacare beneficium quando dicitur. 71 vacare non dicitur Eccleſia per mortem Commendatarij. 171 vacante Eccleſia cathedrali quis mittit viſitatorem, & quæ poteſt. 262
Vaſſallus non poteſt renunciare feudo. 12 vaſſalli in quæſtione feudi coram quo agent. 617 625 vaſſalli hæres an teneatur iurare fidelitatem. 892
Velum conuerſionis, ſed non conſecrationis poteſt habere vidua. 1492
Vendere vſurarius vſum, & emphyteuta meliorationem non requiſito domino non poteſt. 11 vendere non ſeruata forma, vel læſa Eccleſia non licet. 11 venditio, & emptio facta in fraudem contra litteras Apoſtolicas non iuuat. 595 venditio quãdo præſumitur vſuraria. 1342 venditio vt liceat emptori diſcedere quando vult, nec fructus computandi. 1367 vendere cum pacto reuendendi quando eſt vſura. 2164 vendere ad tempus plus iuſto pretio currenti,quando eſt vſura. 2162
Venditor quando tenetur de euictione. 1344
Verba ſunt intelligenda cum effectu. 522 verba ambigua ex dolo, vel fine, quomodo intelligenda. 1758 verborum ſignificationes quales ſint, & quomodo intelligendæ. 1495. & infra.
Veſtes ſacræ, & altaria non polluuntur,ſi degradatus celebret. 308
Vexationem redimere licet ſine ſimonia. 523
Vicaria perpetua ſufficit ad titulum beneficij pro ordine. 46 eſt beneficium. 46 vicariæ plures ſunt incompatibiles. 375. vicaria perpetua eſt incompatibilis cum parochia, requirit ordines,& vigintiquinque annos. 383
Vicarius generalis non eſt officialis. 80 Vicariatus patris quando impedit filium. 317 Vicarius perpetuus non eſt capax alterius curæ, & de officio Vicarij. 374 Vicarium in Eccleſia nemo poteſt ponere, nec amouere, niſi. 375. 376 nec fraudare portionem, nec requiritur conſenſus patroni. 376 nec ſubſtituere. 377 Vicarius Papæ non habet iuriſdictionem extra vrbem. 378 Vicarij perpetui ſunt compellendi reſidere, ordinari,&c. 379 Vicariatum vendere eſt ſimonia. 2001 Vicarius qui facit contra fidem vel iuramentum, quomodo punitur. 2228
Vincens in cauſa quando prodeſt alijs. 1062
Victor non tenetur probare cauſam ſententiæ. 241
Viduarum cauſæ apud quem tractandæ. 648
Violentia ſola facit excommunicatum. 2405
Virilia abſciſſa ex iuſta cauſa non faciunt irregularem, & quid ſi ex deuotione. 341
Vim vi repellere. 716 vim vi repellere quando, & quomodo licet. 2119.2399
Viſitare poteſt totam prouinciam Archiepiſcopus, & accipere procurationem. 259 viſitare poteſt Epiſcopus ſæpius cum quibus, & an exigat procurationem. 474.475 viſitando Epiſcopus loca regularium quos ſecum ducat. 490 viſitetur ne aliquis locus poteſt præſcribi. 950 viſitare an poſ-

ſit plures, & accipere procurationem, ſi dimittat ſeruitia. 1643 viſitabit Archiepiſcopus Eccleſias Prouinciæ quo ordine, & quibus. 1648 viſitans ſi accipit quæ non debet, quas pœnas incurrit. 1649

Viſitatori quæ debent dare viſitati. 484 viſitans quæ poteſt accipere. 1102 viſitatores viſitent, & puniant Monachos, & Abbates, & Moniales quando. 1566. 1569 viſitantes Ciſtercienſium loca quæ habere poſſunt. 1654 viſitantes quot equos poſſunt conducere ſecum, ne grauent. 1628

Vita actiua quando præferenda contemplatiuæ. 1506

Viuere in communi qui cogẽdi ab Epiſcopo, vel ſuperiori regulari. 1101

Vltramontanos non ordinet Epiſcopus ſub pœnis. 281

Vngere infirmum poteſt ſolus Sacerdos ſine Clerico in neceſſitate. 2507

Vnguntur quæ, vbi, & quo loco, & cur, & quæ ſupplenda. 306

Vngula pollicis carens, quando poteſt ordinari. 343

Vnio Eccleſiarum quibus, & à quibus, & quando facienda. 1330 vnio Eccleſiarum, quibus modis fieri poteſt. 1294

Vniuerſitas quem procuratorem poteſt conſtituere. 551. 559 Vniuerſitates aliquæ habeant Doctores linguarum quibus ſumptibus. 2021

Voluntas quando præſumitur ſemper eadem. 567 voluntas non ſufficit vbi opus eſt facto. 249 voluntas ſine effectu punitur. 347 voluntas coacta eſt voluntaria. 581 voluntas vltima defuncti ſine ſolemnitate iuris, an teneat. 973

Votum caſtitatis mariti, & vxoris ſi vnus frangit. 881

Votum religionis vxoris quando obligat. 574 votum vel iuramentum metu factum, quando ſeruandum. 579 votum nullum per ratihabitionem ſubſequentem tacitam tenet. 1499. & infra. vouere religionem ingredi, ſi profitetur laxiorem, tenet, & contra. 1517 vouere poſſunt continentiã vir & vxor de communi conſenſu. 1533 votum quomodo commutandum. 1546. 1552 & quomodo Hieroſolymitanum diſpenſatur. 1552. & infra quis conſenſus requiritur pro voto religionis. 1548 in quod omne votum mutatur, & quod ſoluitur. 1549 in melius quilibet poteſt mutare. 1549 votum ceſſante cauſa non ceſſat. 1553 vouens religionem ſi eligatur Epiſcopus, quid faciet. 1555 votum quod impedit, & dirimit matrimonium, & impedit tantum, 1557. 1558 voti ſolemnitas à quo inuenta 1557 vota qua menſura ſunt ſoluenda. 1640 votum ſolemne impedit & dirimit mattimonium ſimplex. 1817 votum caſtitatis factum à ſponſa eius, qui duxit aliam, quando diſpenſandum. 1819 vouens caſtitatem ſi deinde iurat ſponſalia, quid agat 1820 votum ſimplex quoad Deum æquiparatur ſolemni in obligatione. 1820 votum ſolemne cum modica coactione nullat matrimonium. 1821

Vocem non habet in Capitulo Abbas monaſterij, qui fuit electus in Abbatem alterius 152 vocem in Capitulo non habet, niſi ſit ſubdiaconus. 304

Vſuras qui accipit, an poſſit cogi ſoluere, & mox repetere. 884. 885 vſuras ſolutas qui iurat non repetere, an poſſit alia vice petere. 898 vſura cum tractatur, *iudex det* iuramentum partibus. 909 vſura quando præſumitur. 1367 vſura quid, quando, quomodo punitur. 2157. & infra. vſura non eſt diſpenſabilis, ſicut nec mendacium. 2160 vſura an ſit vendere nunc pro pretio tempore ſolutionis. 2162 vſura non eſt quando quid ſumitur pro intereſſe feudo, pœna, locatione. 2164 vſuram non eſſe peccatum qui affirmat, eſt hæreticus. 2178

Vſuratius compellatur relaxare iuramentum debitoribus. 879 vſurarij clerici, vel laici quando puniendi. 1094 vſurarius an poſſit moleſtari ab hærede. 1342 vſurarij manifeſti, quomodo puniũtur. 2159. 2171. 2176 vſurarius ſi habet cogitur ſoluere Domino, & quibus expenſis. 2161 vſurariorum hæredes coguntur ſoluere vt mortui. 2165 vſurarius mentalis quando tenetur reſtituere. 2166 vſurarius niſi reſtituat, non poteſt petere vſuras à ſe extortas. 2170. 2173 vſurarij hæres quo ordine reſtituat. 2177 vſurarius clericus reijcitur a beneficio obtinendo, non ab obtento. 2233

Vſufructuarius relictus quam cautionem dabit de rebus. 1371 vſufructus quid ſit, & differt à dominio vtili, vel fructu nudo. 1371

1371 vſufructuarius non poteſt alienare, neque propter dotem. 1915

Vxores duas habens eſt infamis, & punitur. 347 vxor quando non reſtituenda viro ea ſpoliato. 669. 714 vxor quantum expectabit, vt ſecundo contrahar. 672 vxor in cauſa matrimonij quando prius eſt reſtituenda viro, ſic ſeruus. 712. 714 vxor quando reſtituenda viro, ſi dubitatur de matrimonio. 717. 718 vxorem vir quando non poteſt accuſare, vel reprobare. 902 vxor quæ iurans conſentit alienari ſua dotalia, & dona, an, &c. 905 vxor ſi dicit talem non eſſe ſuum virum, quid faciet Iudex. 911 vxor quando poteſt moleſtare emptorem rei datæ propter nuptias. 1341 vxor vouens religionem quando educenda, & mortuo marito an teneatur ingredi. 1534 vxor quæ conſentit, quando poteſt petere maritum profeſſum. 1538. 1539 vxor qua ſolemnitate dat licentiam viro pro profeſſione. 1540 vxor quando poteſt profiteri, ſi maritus fiat infidelis, vel hæreticus. 1543 vxor recedente, & diu morante viro, quantum expectabit pro ſecundo. 1770 vxor dubia an petat, vel reddat debitum. 1770 vxor leproſa non dimittenda. 1831 vxor quæ ex ſe receſſit à viro, ſi petit reſtitui, an audienda. 1914. 2142 vxorum pluralitas prohibita etiam gentilibus. 1918 vxorem qui dimittit ſine licentia Iudicis, eſt puniendus. 1796

F I N I S.

Digitized by Google

Errata ſic corrige

Pag 21 lin.33 prouideatur, *lege* prouideat 23. 15 reſcriptum & infra *deleatur*. 24 1 poteſtate, proteſtatione 27.25 Non feciſſet, feciſſet 21.22 *adde*, vel in perpetuum ſi in excommunicatione obtinuit 49 28 apponentur, opponentur 57.10 præſtantur, preſtatur 70 20 electorem, electorum 71.13 conſenſum, contentum 78.41 articuli, aliter 106.2 ad cuius, ſuam aliquis 106.10 ſit, fit 106.24 prius, ſi preces 107.31 motus, natus 316.19 defectionem, defenſionem 138.14 contradictus, contradictores 143.15 ſine, ſiue 170.17 tempore, tempora 174.14 ſenſus, ſenſum 75.12 miſſum, ommiſſum 180.10 reparatione, ſeparatione 182.24 ſi aliter, ſi alter 185.7 præſentandum, præſentatum 187.18 iuctura, iactura 189.8 renunciaſti, renuntianti 189 19 efforta, extorta 191.5 in furorem, in fauorem 201.5 de foro competenti, de iudicijs 212.5 dies, dictas 217.4 conueni, conuenie 222.26 iuramentum, iuratũ 236.25 ambo, ambæ 228.6 quam, quando eſt. lin.13 quæ tertio, item 229 11 vtrobi, vtrobique 230.22 lite ſpoliatus, ſi ſpolians 234.13 gradum, gradu 237 22 infeſto, infecto 240.17 excuſationem, executionem 241 7 repari, reparari 248.2 cauſæ, cauſa, &c. 251. a qua, quæ 252.20 illum, illam 260.25 priuati, priuatim 261.2 proceſſiſſe, præcepiſſe 262.33 vtrumque, vtrinque 264.2 vxorem, mulierem lin 15 non, non eſt 291.31 peccata, pecunia 295.13 ad quem, & quis 296.31 adulterium, adulterinum 297.16 fidelitatis, infidelitatis 300.33 reuocari, recuſari 301.25 in hoc cauſa, in hoc caſu 305. 8 dictas, dietas lin 18 probare, *adde*, cauſam veram eſſe; ſed ſatis eſt probare quod fuerit eiectus. 306.4 ordine, ordinatione lin.9 ſacramentorum, *adde*, ſeu ſacrorum lin 10 in quo ſit, in quo non fit lin.24 dilatoris, dilatorijs lin.29 excipiat, *adde*, excommunicatione 3 8.3 probatoriam, peremptoriam lin.6 facilitate, falſitate 318.21 ſententia, ſententiam 315 4 eccleſiaſticarum, eccleſiarum 321.1 eſt, ex lin.2 iudicium, iudicum 325.28 iurare vitare 328.30 contra, contraria lin.10 abſoluitur, *adde*, & abſolutus 331.3 qui, quæ 333.15 accuſato, recuſato 337.4 contra, contraria lin.5 tantum, tamen 339.16 debet, deberet lin.19 comittendo, comminando lin.25 reſcriptis, ſcripris 343.1 detulerit, detulit lin.4 debet, debent lin.5 monimentis, monumentis lin.17 reſcriptis, ſcriptis 344. 33 non reuocare, *adde*, nec declarare 345.23 permittat, prætermittat 347 29 iudicium, iudicum 350. 15 Papa, *adde*, cum cognitione cauſæ ex certa ſcientia, & non ſubreptitia 351 1 legatio, legatum 353.10 excommunicatur, excommunicentur 357.26 & hoc *adde*, eſt ius nouum 358 15 ſacerdotales, ſacerdotes 367.8 alienus, alienis lin.15 conferendi, *adde*, ea vice lin 10 cauſa, caſu 368.9 conſideratur, cõſiderantur 369.20 obediatur, obediat 372.14 vtilitatem, *adde*, eccleſiæ 375.10 ſui, ſuum 376. 5 poteſt, non poteſt 376.11 à Papa, *adde* priuilegium 379.12 eadem, eodem 387.3 *adde*, item impetrans beneficium debet exprimere, quod ſit clericus 397 20 depoſitionem, diſpoſitionem. lin.26 illius, ſui beneficium 400 3 lib.4.cap.4 lin.5 Extrauagãtilis, Execrabilis 402. ex, de 403.1 collator, collector 409 2 præbendotum, præbendarij 413.29 adminiſtrationem admonitionem 414.11 alteræ, alteri lin 12 qui gratiæ præbendis, quæ gratiæ præbendas 424 9 eccleſiaſtica, eccleſia 426.14 aliquod, aliquid contra 428.16 interpoſitiue, intempeſtiue. lin 19 mercato, carius 431. 25 diſſimulare cogitur, diſſimulate legitur 433 34 mediam, medius 441 13 creditor, debitor lin 19 procuratorem, procuratoris 442.19 *adde*, licet non de iure 445.1 pro.pio lin 27 præſtat, præeſt 446.18 conficiatur, perficiatur 449.16 poteſt, poſſunt lin 2 legationi, teſtamenti 452.18 tertiam, quartam 456. 3 non, noa inſtituta 457.26 reſundit, reſcindit 461 33 ſibi, ibi 465.20 volunt, colunt 474 21 decimas, decimarum 476.12 ordinarit, ordines lin.21 profeſſionum, profeſſorum 477.30 arguitur, argumẽtum 478.27 nũc valet, nunc non valet lin.22 poteſt, non poteſt 479.19 Deo, Deo de cætero lin 24 in anno, in anno probationis 480.24 in, ideſt 494 28 promiſſis, præmiſſis 495.21 quarumcumque, quaſcumque 502.2 exemplum, exemptum 503 6 licet, eſt 505.1 parochis, parochijs 512.21 pucto, vero 513. 1 patrono laico, in patronum laicum 517 2 initio, in initio lin.15 nec, ne 519.23 ius, eſt ius 516.8 qualitatibus, quilibet 527.1 procuratores, procurationes 530.1 lapſis, lapis 535.2 miſſam, aliam miſſam lin.28 granis, grauius 544 4 diœceſes, diœceſis 548 3 videat, videatur 551.25 innitantur irritantur 554.17 vindicent, iudicent 556.19 ipſa, ipſe 568.5 patrimonium, matrimonium 577 18 ſuſcepta, ſuſpecta 584.5 coniugi, coniungi 585.10 adoptantem, adoptatum 592.28 inuiro, inuito 596.16 indiuerſe, indirecte 605.8 non habet, non debet 613 11 criminoſos, criminoſus 629 25 diſpenſare, diſpenſari 630.13 princeps, principes lin.31 vndecimo, debent 640.20 iuret, curet 641. 18 ſeruandum, ſeruiendum 642.4 meant, timeant 680 27 uiſi, niſi 683.14 iuſte, iniuſte 687.16 dotes, dotis 693. 16 perineribus, peritioribus 698.17 feria, fine 699.2 abſcondatur, abſcindatur 703.24 vltimus, vlterius 707. 9 cadere, cedere 709.1 clara, electa 712.13 inſtituantur, inſtituatur 714. 22 morentur, moretur 718.18 priuilegio, priuilegia 722.21 cuicumque, *adde*, ſingulari lin.29 *adde*, hoc cap. loquitur de priuilegio conceſſo ſingulari perſonæ, non de alijs, nec præiudicat ordinario, niſi de hoc fiat expreſſa mentio. 737 19 quatuor, quadraginta 739.13 ordinis, ordinatius 740.12 ad triremes, ad triennium. 747.25 & ponetur, & ibi ponitur 749 11 oblatorum ablatorum 752.13 Epiſcopo, ab Epiſcopo 754.26 exceptionem, executionem 757.5 curauerit, iurauerit lin.33 laicum, alanum 765.13 *adde*, cum participantibus voluntariè 766.22 importari ex cauſa ſcientiæ, impetrari ex certa ſcientia 767.23 impoſuit, impetijt 768.27 non, ne lin.29 procedit, præcedit 774.10 proponat, proponatur 776 20 venerabis, venerabilibus lin.30 iuſtitia, iniuſtitia 779 34 moneat, maneat 781 26 contigua, *adde*, ſit interdictum cœmeterium contiguum, tamen interdicto cœmeterio, non eſt interdicta eccleſia contigua. 782.28 canonica, canonia 783.4 ſolus, *adde*, ſecus ſolus 785.2 hoc eo ipſo, eo ipſo 797. a verborum, verbum.